

DE AMSTERDAMSCH E STELLING.

Amsterdam in staat van beleg door J. C. C. DEN BEER POORTUGAEL, waarn. Hoofdintendant van het leger. 's Gravenhage, MARTINUS NIZOFF. 1878. Prijs f 1.25.

Het behandelen in openbare geschriften van zaken 's lands defensie of het krijgswezen betreffende, door de hoogste militaire autoriteiten, behoort hier te lande tot de zeldzaamheden. Geen wonder dan ook dat, wanneer van dergelijke zijde zulk een geschrift verschijnt, dit door het publiek gretig ter hand wordt genomen en wij mogen dan ook veronderstellen dat er, althans onder het Nederlandsche officierskorps, weinigen zullen zijn die niet met groote belangstelling zullen hebben kennis genomen van de brochure over een zoo bij uitnemendheid militair vraagstuk van den dag als: »*Amsterdam in staat van beleg*» door den Oud-Directeur der Krijgsschool, den waarn. Hoofdintendant van het leger J. C. C. DEN BEER POORTUGAEL.

Wanneer wij hier zeggen een vraagstuk van den dag, dan willen wij daarmee allerminst zeggen dat de inrichting, die aan de Amsterdamsche stelling zou behooren te worden gegeven, een vraagstuk zou zijn dat eerst nu aan de orde wordt gesteld. Het is een sinds lang hangend vraagstuk, een vraagstuk dat reeds door verschillende ministers van oorlog geheel was opgelost, en dat alleen daarom hangende is gebleven, omdat bij de behandeling der Vestingwet geen bepaalde inrichting voor elke stelling en linie bij de Wet is vastgesteld. Het spreekt echter vanzelf dat die vroegere oplossingen hunne waarde hebben, daar zij stellig niet dan na rijpe overweging zullen zijn bepaald geworden. Over de vroegere regeeringsplannen heeft trouwens herhaaldelijk een gedachtenwisseling met de Staten-Generaal plaats gehad en er is dus op goede gronden na te gaan wat men in 't algemeen tot dusver met de Amsterdamsche stelling beoogde. Juist omdat de voorstellen van den Heer n. B. afwijken van die vroegere plannen, is het van belang zijn plannen daarmee te vergelijken. Dan kan worden ontwaard of hetgeen de Heer

n. D. verlangt, ons meer geeft en doelmatiger is dan wat vroeger werd voorgesteld.

Urgentie dat er een beslissing over die stelling worde genomen, een punt dat ook door den Schrijver der brochure wordt vooropgezet, bestaat er zeker.

Er zijn honderde zaken, die voor de defensie van een linie, hetzij rechtstreeks, hetzij zijdelings, van belang zijn en die, met een weinig goeden wil en zorg, ook in de voor haar meest gewenschte richting zijn te brengen, mits men slechts goed wete wat men wil. Bij een zoo veel omvattende zaak, als die van de verdediging der hoofdstad, doet zich dit natuurlijk vooral voor. Maar die urgentie bestaat in veel grootere mate wegens het belang dat uit een politiek oogpunt en uit het oogpunt van zelfvertrouwen aan de versterking der hoofdstad is verbonden. Herhaling van wat dienaangaande op zoo duidelijke wijze in de brochure wordt betoogd, ware hier overbodig. Zien wij liever wat dienaangaande vroeger van regeeringswege is gezegd.

Den 29sten Juni 1867 beriep zich de Minister van Oorlog VAN DEN BOSCH, ten betooge dat het noodig was althans *iets* voor de verdediging der Amsterdamsche stelling te doen, op het Rapport der Commissie van de Kustdefensie »die nu reeds drie jaren geleden met klem heeft aangedrongen op het nemen »van maatregelen om Amsterdam ook van de landzijde in verdedigbaren toestand te brengen" (1).

Weerslag daarop gaf de Heer STIELTJES in zijne Nota van 7 October d. a. v. (2), toen hij er zich over beklagde, dat onze weerbaarheid zoo weinig toenam en er o. a. op wees dat de werken om Amsterdam nog altijd slechts »in project" bestonden.

In 1868 (3) stelde de Minister van Oorlog de leden der Kamer, die over den toenmaligen toestand der passieve weermiddelen bezorgd waren, gerust met de verzekering: »dat hij niet in gebreke (zou) blijven om inniddels voor »de werken die algemeen erkend worden noodzakelijk te zijn, de nodige »gelden aan te vragen, waartoe in de eerste plaats in aanmerking (zouden) »komen de werken tot voltooiing van de Nieuwe Hollandsche waterlinie, de »stelling van Amsterdam en de werken voor kust- en rivierverdediging".

De Memorie van Toelichting behorende bij het in 1870 ingediende eerste Ontwerp van Wet tot regeling en voltooiing van het Vestingsstelsel, huldigde trouwens aangaande de Amsterdamsche stelling hetzelfde beginsel: »het is evenwel volstrekt noodig," lezen wij daarin, »dat met kracht de hand worde geslagen aan de voltooiing van het reduct onzer landsverdediging, niet alleen aan de land- maar evenzeer aan de zeezijde". In het Voorloopig verslag op

(1) Verhooging van het VIIIste Hoofdstuk der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1867. Buitengewone uitgaven voor het Materieel der Genie. Memorie van beantwoording.

(2) Nota omtrent het verdedigingsstelsel in Nederland.

(3) Staatsbegroting voor het dienstjaar 1869. VIIIste Hoofdstuk. Memorie van beantwoording.

dit wetsontwerp wordt de Amsterdamsche stelling »de belangrijkste van allen» genoemd. — De eerste onderteekenaar van dit verslag was THORBECKE.

Bij het Verslag eindelijk der Commissie, belast met het onderzoek naar het Rapport nopens de mobilisatie van 1870, wordt wederom niet anders over de noodzakelijkheid der versterking van Amsterdam gedacht; zij wordt daarin voorgesteld als een maatregel die, in het tijdperk van vrede dat wij hadden doorleefd, reeds ten volle had moeten zijn tot stand gebracht. En het was waarschijnlijk onder den indruk der omstandigheden en bij de gedachte aan de gevaren, die verzuim te dien opzichte zou hebben kunnen met zich brengen indien wij eens werkelijk in den oorlog betrokken waren, dat de Commissie van rapporteurs toen neerschreef: »waarom moest nog bij dreigend oorlogsgevaar om Amsterdam gewerkt worden''!!

Doch genoeg. Het zijn enkele grepen uit de velen die wij hadden kunnen doen. Alleen vragen wij: wat is er na al die ekenningen van de noodzakelijkheid eener bevestiging van het reduit des lands tot dusver gedaan? Wat is er van de aanvraag van gelden gekomen?

Is de Stelling iets verder dan in 1868, toen reeds drie jaren te voren met klem op hare verbetering werd aangedrongen? Zijn de forten niet nog altijd »in project»? Is men iets in die 10 jaren vooruitgegaan?

In antwoord hierop zou helaas de erkenning moeten volgen dat men op het oogenblik zelfs nog verder van een verdedigbaren toestand verwijderd is, dan in 1868. Toen ten minste had men met het artilleriematerieel, dat in de positie beschikbaar is, nog iets kunnen doen; thans zou dit materieel tegenover de hedendaagsche vuurmonden totaal onmachtig blijken.

Als wij alzoo met den geachten Schrijver ten volle instemmen, dat het hoog tijd is dat eindelijk eens de Amsterdamsche stelling onderhanden genomen worde, herhalen wij dus slechts wat dienaangaande van Regeeringswege reeds sinds geruimen tijd volmondig is erkend.

Beschouwen wij thans kortelijk de onderscheidene Regeeringsontwerpen.

1°. Het ontwerp VAN MELKEN (1870).

Hierbij werden in een kring, op onstreeks 6000 M. van de oude Singelgrachten der hoofdstad, eenige nieuwe werken en eenige geringe verbeteringen, zoo aan de bestaande posten als aan de kustbatterijen aan de Zuiderzezijde, voorgesteld. De versterking was intusschen op zóó bescheiden schaal ontworpen, dat zij al dadelijk — en te recht — als geheel onvoldoende werd beschouwd. Raming f 1.570.000.

2°. Het ontwerp ENGELVAART (1871).

De belegering van Parijs deed den Minister van Oorlog besluiten de versterking van Amsterdam aan een speciaal onderzoek door eene Commissie te onderwerpen. Het Rapport dier Commissie, uitgebracht in 1871, vond, toen het daarop in handen werd gesteld van de Generaals BOOMS en VAN DEN HART BEEK, bij deze autoriteiten bedenkingen. Zóó mocht volgens hen de Zaanstreek nimmer worden geïsondeerd, maar moest deze met hare hulpbronnen

geheel binnen den kring der defensie worden gebracht; moest, benoorden de hoofdstad, de rayon van bevestiging tot over Knollendam, buiten om Purmerend en noordwaarts langs Edam worden geleid; moest, in overeenstemming met eene bij bovengezegd Rapport behoorende Nota, de Stelling aansluiten op Nieuwersluis en moest zij aan de Zuiderzezijde, behalve door drijvend materieel, worden verdedigd door twee forten in zee, in verband met de Westbatterij bij Muiden. De verdediging aan de zijde van den Haarlemmermeerpolder geschiedde, bij dit project, door inundatie van een strook van dien polder tusschen de forten aan het Schiphol en aan de Liede, benoorden langs den Spaarnwouder-dwarsweg, terwijl evenzoo een inundatiestrook, gaande door den Beemster, het zuidoostelijk deel van dien polder zou moeten insluiten en de op de Beemsterdijken te bouwen forten onderling zou moeten verbinden. Eindelijk verlangden die beide generaals dat er verband werd gebracht tusschen de verdediging van de stelling van Amsterdam en die van het Kanaal door Holland op zijn Smalst en wel zoodanig dat, door de verdediging van dat kanaal, altijd een der Provinciën Noord- of Zuid-Holland, zoolang de vijand in een dezer nog geen vasten voet had verkregen, aan de Stelling kon verbonden blijven; de aan het kanaal te bouwen forten moesten hiertoe, door samenwerking met het leger, den overgang van de doorgraving kunnen tegengaan.

In overeenstemming met deze voorstellen werd de Stelling daarop in de Vestingwet beschreven, terwijl ditzelfde ontwerp — aan welks breeden grondslag ook de Schrijver der brochure ten volle recht doet wedervaren — door den Minister DELPRAT in 1872 onveranderd werd overgenomen. — Raming f 8.286.000.

3°. Het ontwerp VAN STURUM (1873).

Behoudens een geringe wijziging in de plaatsing der werken tusschen Schiphol en Nieuwersluis, werd ook door dezen het ontwerp van de Generaals BOOMS en VAN DER HART BEEK behouden. De beide forten in de Zuiderzee werden echter weggelaten en vervangen door de vroeger in het ontwerp VAN MELKEN voorkomende kustbatterijen bij Durgerdam en op den zuider Y-dijk. — Raming f 7.723.000.

Dit ontwerp mag als het laatste worden beschouwd, dat bij de verschillende Vestingwetten bij de Staten-Generaal aanhangig is gemaakt. Inmers de Minister WEITZEL gaf bij de Memorie van beantwoording op het Verslag over het Ontwerp van Wet tot regeling en voltooiing van het Vestingstelsel te kennen: »Door de voorgedragen wet zal aanvankelijk nog niets worden uitgemaakt dan dat er zal zijn een stelling van Amsterdam, hetgeen volgens het systeem in die wet gehuldigd wil zeggen: dat Amsterdam met onderwaterzettingen omringd en zooveel noodig versterkt zal worden, om te kunnen dienen tot laatste reduit onzer verdediging.»

Sedert echter heeft nog, op last van den Minister KLERCQ, door de Kolonels KUYPER en ENDERLEIN een onderzoek plaats gehad in hoever het mogelijk

zou wezen den geheelen Beemster binnen den kring van de bevestiging van Amsterdam te brengen, alsook of men de verdedigingslijn zou kunnen doortrekken van Nieuwersluis naar Katwijk. In het laatste geval scheen echter altijd een repli-stelling gaande door den Haarlemmermeerpolder, invoege als bij de vorige wetsontwerpen aldaar de kring van bevestiging was bepaald, onmisbaar. De Heer n. B. zwijgt over dit onderzoek, doch wijst daarentegen nog op een later ontwerp, dat van den Minister BEIJEN, waarbij Amsterdam zou worden omringd door een kring van forten, op ruim 9000 M. van de Singelgrachten der hoofdstad.

Hoezeer nu deze verschillende wetsontwerpen en plannen tot versterking van Amsterdam ook al ouderling mogen verschillen, allen hebben zij echter een zekere overeenstemming in gronddenkbeelden, neerkomende op het volgende:

- a. Amsterdam moet worden beveiligd, zoowel tegen een vijand die in Noord- of Zuid-Holland geland is, als tegen een die in Zuid-Holland, na vermeerstering der voorliggende verdedigingsliniën, is doorgedrongen.
- b. Hiertoe moet aan de landzijde de hoofdstad geheel worden omringd door een aaneengesloten defensielinie van inondatiën en verdedigingswerken, die den vijand op den vereischten afstand van de stad verwijderd houden, en
- c. Amsterdam behoort niet alleen te worden gedekt tegen een aanval te land maar, behalve door de zeemacht, ook door kustbatterijen of forten tegen een aanval en bombardement van de zeezijde, wel te verstaan van de zijde der Zuiderzee.

Het is van belang hierop te letten, omdat de overeenstemming in zinswijze die er in deze punten bij verschillende autoriteiten heeft bestaan, personen die men voorzeker de bevoegdheid in deze te oordeelen niet zal ontzeggen, wel voor de juistheid der daarbij gehuldigde algemeene beginselen pleit. Sedert 1870 zijn er ook, voor zoover ons bekend is, geen feiten op militair gebied voorgevallen, die tot een afwijking daarvan zouden nopen (1). Trouwens ook de Heer n. B. deelt diezelfde beginselen. Alleen met betrekking tot het gebruik van inondatiën en de verdediging aan de Zuiderzezijde, heeft hij gedeeltelijk een andere opvatting. Doch dit is een detailquaestie die wij, ter plaatse waar zulks behoort, nader zullen toelichten.

Van al de hierboven genoemde ontwerpen is het 2de project — neergelegd in de Wet ENGELVAANT — datgene wat den Heer n. B. het meest toelicht en dientengevolge door hem als punt van uitgang wordt genomen. Toch is hem de kring van defensie daarbij nog te eng.

(1) De jongste oorlog tusschen Rusland en Turkijid heeft integendeel opnieuw, in Konstantinopel, het nut, laat ons liever zeggen de noodzakelijkheid, van een goede bevestiging eener hoofdstad getoond.

Het »waarom» verdient in alle opzichten de aandacht.

De geachte Schrijver is namelijk van meening dat het grootste gevaar, hetwelk er, bij een goede bevestiging en verdediging, bestaat voor een wapenplaats als Amsterdam, met een dicht bevolkte stad als centrum, is gelegen in uithongering. Vandaar dat de binnen de verdediging te omvatten terreinstrook, volgens hem, zóó groot moet worden genomen dat daarin genoegzame bronnen worden gevonden om de bevolking, gedurende den tijd dat men weerstand wil bieden, behoorlijk te voeden.

Tot dusver was de Amsterlamsche stelling in openbare geschriften nog slechts hoofdzakelijk beschouwd uit het oogpunt van de wijze van bevestiging. De groote verdienste van den geachten Schrijver der brochure ligt dan ook hierin dat hij op een ander punt, dat der approviandeering, het volle licht heeft doen schijnen, niet alleen door het gewicht hiervan met woorden te doen uitkomen, maar door te trachten die zaak voor het publiek aanschouwelijk te maken, door haar onder cijfers te brengen. En al mogen er nu onder die cijfers voorkomen die voor weerspraak vatbaar zijn, dan neemt dit niets weg van de eigenlijke waarde der brochure.

Bij een zoo geheel nieuw onderwerp zal er in den beginne al licht iets worden overschat; de een zal dit, de ander dat voldoende achten, en dat er over het gevorderde hoegenaamd geen verschil van gevoelen zou bestaan, was bijna niet denkbaar. Maar er ontbrak een punt van uitgang en dat heeft de Heer D. B. gegeven. Daardoor is de baan gebroken; de Schrijver heeft den weg ter behandeling aangewezen en voor anderen is hierdoor een bespreking van het onderwerp veel gemakkelijker gemaakt, zoodat er althans nu mogelijkheid bestaat dat de waarheid, binnen de engst te stellen grenzen, te eenigertijd zal worden opgespoord. Voorzeker heeft de Schrijver datzelfde doel voor oogen gehad, en wij twijfelen er geen oogenblik aan of hij mag de zelfvoldoening smaken dit ten volle te hebben bereikt. De wijze toch waarop hij het onderwerp heeft behandeld, laat niet na in hooge mate de belangstelling op te wekken en wij hebben dan ook geen weerstand kunnen bieden aan de verzoeking, om de uitkomsten in de brochure verkregen, zoo veel mogelijk aan de werkelijkheid te toetsen en van ons eigen standpunt nog eens na te gaan.

Moge de Schrijver in de eerste plaats er dan ook van overtuigd wezen dat, al dragen de cijfers, die wij hierna zullen noemen, het kenmerk van ons streven om te trachten de waarheid te benaderen, wij echter geenszins zullen beweren de waarheid reeds gevonden te hebben. Het onderwerp is hoogst gecompliceerd. Ieder echter, die belang stelt in de verdediging van Amsterdam, gevoelt na het lezen der brochure de behoefte om de approviandeeringsaangelegenheid tot haar recht te laten komen. Door het geschrift van den Heer D. B. wordt hieraan voldaan en daarmede wordt dan ook de staf gebroken over alle zoogenaamde kringprojecten, waarbij alleen gelacht wordt aan een fortentij in een kring om de hoofdstad, zoodanig dat zij gedekt zij

tegen bombardement. Bombardement moge belet moeten worden, uithongering zegt de Heer n. B. niet minder, en hij wijst daarbij op Metz, Parijs en Plewna.

Een der groote moeilijkheden bij de behandeling van een zaak als de onderhavige ligt voornamelijk hierin dat men zich noch in de eeno, noch in de andere richting te veel moet laten beheerschen. Evenzeer als het verkeerd zou zijn den omvang der Stelling alleen naar de eischen van bescherming tegen bombardement te regelen, evenzeer zou het afkeuring verdienen wanneer men dien omvang geheel deed afhangen van de gevorderde oppervlakte bouwland, of van het aantal hectaren weiland dat noodig is om het vee te doen grazen. Er dient veeleer een soort van compromis tusschen de verschillende eischen van resources, defensie, dekking, benoedigd aantal bezettingstroepen en kosten te worden tot stand gebracht.

Gesteld bijvoorbeeld dat men, om 4000 stuks vee meer in de Stelling te kunnen onderhouden, 4000 hectaren weiland meer binnen haar zou moeten opnemen, doch daartoe noodwendig verplicht was een tweetal forten of andere werken te maken, die te zamen aan bouwwerken, bewapening, munitie en uitrusting f 800.000 zouden kosten, terwijl de 4000 stuks vee zeker voor dienzelfden prijs zouden te kooplen zijn. Zou het dan niet voordleeliger wezen een hoeveelheid vleesch, gelijk staande aan die te verkrijgen van 4000 koeien, geconserveerd, in magazijnen binnen de Stelling op te leggen, dan de positie, nitsluitend voor dat vee, met 4000 hectaren weiland te vergrooten, daardoor de te verdedigen lijn langer te maken, de bewaking te bemoeilijken en de verdediging daarenboven te bezwaren met het bezetten van 2 werken, die, naar wij willen aannemen, anders hadden kunnen worden gemist?

Het hier gestelde voorbeeld vindt volstrekt niet zijne aanleiding in de omstandigheid dat wij den Heer n. B. van dergelijke overdrijving zouden willen verdenken. Volstrekt niet. Het dient alleen maar om te doen zien hoe verkeerd het zou zijn bij de inrichting van de Stelling slechts uitsluitend met één eisch, dien der verpleging, te raale te gaan.

Die eisch moet in aanmerking genomen worden: er moet, zooals ook de Schrijver wil, ten volle voor de approviandeering worden gezorgd, maar dit kan geschieden op verschillende wijzen en van die wijzen moet de meest passende worden gekozen. Overtuigend blijkt echter al dadelijk uit het voorafgaande van hoe overwegend belang, voor een dergelijke stelling als de Amsterdamsche, een gemeenschap naar buiten is, hier te verkrijgen door meester te blijven van het Noord-zeekanaal en van de Zuiderzee. In omstandigheden, als waarin Amsterdam verkeert, komt men er bijna toe te zeggen dat dit meester blijven moet geschieden *à tout prix*.

Met een enkel woord wezen wij er reeds op dat, behalve dekking en verpleging, onder de factoren waarmede rekening moet worden gehouden, ook nog behooren: het benoedigd aantal troepen en de kosten. Beide laatstgenoemde factoren zijn zeer gewichtige. Terwijl de beide eerstgenoemde van

het vraagstuk der bevestiging een maximum moeten worden, dienen daarbij de beide laatstgenoemde een minimum te zijn.

Het onderdeel der verpleging is door den Heer n. B. bijzonder uitgewerkt, gelijk trouwens van den waarn. Hooflintendant te verwachten was.

Nagaande welke resources er binnen den kring van bevestiging van het 2de der vroeger genoemde projecten voorhanden zijn, kwam de geachte Schrijver, zooals wij zeiden, tot de slotsom dat zelfs die ruime kring nog te bekrompen is, wil men de gelegenheid bezitten om genoegzaam dierlijk voedsel in de Stelling aan te treffen.

De grondslag van zijn redeneering is deze:

Het aantal hoofden, het leger hieronder begrepen, dat binnen de bevestigingskring bij een beleg aanwezig zal zijn, is te schatten op 545.000. Aannemende dat per dag en per hoofd 250 G. dierlijk voedsel wordt vereischt, zijn daartoe noodig, wanneer men het gewicht van een rund (kalveren, schapen en varkens naar hun gewicht tot runderen herleidende) gemiddeld op 300 KG. stelt, per dag 421 (454?) runderen of, voor het tijdperk van 180 dagen, voor hetwelk de Stelling geapproviandeerd moet zijn: 75.780 (81.750?) runderen. Die runderen vindt men om Amsterdam. Neemt men den in te sluiten kring zóó ruim, dat het terrein, waarop die runderen in gewone omstandigheden aanwezig zijn, binnen de Stelling komt, dan heeft men er tevens stalling en behoorlijk voedsel voor. Bij dit vee voegende de paarden van het leger en die in de streek aanwezig, komt men op een behoefte aan weiland voor 100.000 stuks groot vee. Per hectare weiland kunnen gedurende 6 maanden 2 stuks groot vee onderhouden worden. In 't geheel zijn er alzoo noodig 50.000 hectaren weiland. De voorraad pekervleesch en wat er in bussen geconserveerd wordt aangetroffen, zij als een reserve te beschouwen.

Aangezien nu op het terrein dat bij het meergenoemd 2de project door de defensielijnen wordt ingesloten slechts circa 47.000 stuks groot vee wordt aangetroffen en dit terrein ook geen 50.000 hectaren bedraagt, zoo dient dat project te worden uitgebreid door in de Stelling ook op te nemen den geheelen Deemster, gedeeltelijk den Schermer en den Zeevang.

Het denkbeeld om met het benoodigde vee ook de weiden, waarop het graast en het land, vanwaar het hooi wordt gewonnen, met de stallingen binnen de Stelling te brengen, heeft zeker veel aanlokkends. Wij verkeeren in de gunstige omstandigheid van rondom onze hoofdstad rijke weilanden te bezitten met overvloedig vee die dus voor voeding gedurende een beleg uitnemende middelen opleveren. Wij hebben die middelen als 't ware slechts voor 't grijpen en zouden dus dwaas doen er geen gebruik van te maken. Toch zou 't verkeerd zijn te meenen dat wij, gesteld eens dat wij die middelen niet zoo binnen ons onmiddellijk bereik hadden, de hoofdstad met hare bevolking niet voor een beleg zouden kunnen nitrusten. Het zou er dan met

de meeste groote wapenplaatsen in Europa slecht uitzien. Te Parijs bezat men ook het vereischt levend vee met de weiden en stallingen niet binnen de positie, doch toen het beleg van de stad te voorzien was, werd het vee er met massa's naar toe gevoerd. Zóó zouden wij — gesteld dat wij in dergelijke verhoudingen verkeerden — ook kunnen doen, doch dan zou er natuurlijk ook voor stalling en veevoeder moeten gezorgd worden.

Daardoor wordt dan de uitrusting voor een beleg heel wat verzwaaard. Dat stalling in de zomermaanden het vee te zeer zou doen afvallen, gelijk sommigen zich verbeelden, is trouwens een vrees die wel wat overdreven is. Er zijn boerenplaatsen waar het vee zomer en winter gestald blijft en waar het er toch goed uitziet. Ook dient men in het oog te houden dat men gedurende de zomermaanden het vee buiten, op van de aanvalfronten genoegzaam verwijderde punten, in parken zou kunnen vereenigen en het daar voedsel zou kunnen brengen. Lijdt het vee in de weiden, grenzende aan de aanvalfronten, te veel van 's vijands vuur, zoodat de verliezen daar de dagelijksche algemeene consumptie overtreffen, dan zal men, voor die koppels, wellicht hiertoe toch moeten overgaan.

Het voorafgaande zal wel genoegzaam wezen om te doen zien dat er alzoo nog andere middelen bestaan, om het vee binnen de Stelling te onderhouden, dan juist het vereischte weiland, met het vee dat er doorgaans op graast, binnen den kring der verdediging te begrijpen. Toch aarzelen wij niet aan dat middel, mits het onze krachten niet te boven ga, boven alle andere middelen den voorrang te schenken. Die uitvoerbaarheid zullen wij daarom hier nader bespreken.

Zeer te recht wordt door den Heer n. B. vooropgezet, dat een boer op zijn land niet meer vee houdt dan het er voedsel op kan vinden. Wij voegen er bij: voedsel voor den zomer en het noodige hooi voor den winter. Want, al meenen wij uit de brochure van den Heer v. B. te moeten oproaken dat ook dit ook door hem wordt bedoeld, zoo komt het er, dunkt ons, niet genoeg in uit.

Het hooi, dat voor den winter noodig is, trekt de boer ook hier in de Stelling, vrij algemeen van zijn land. Hij houdt niet meer vee dan hij plaatsen kan, om genoeg hooi voor wintervoeder te kunnen overhouden. Het hooi dat van buiten af, uit de Langstraat en van het Kumpereiland, in de Stelling wordt aangevoerd, is betrekkelijk gering; dit dient hoofdzakelijk voor stalhouders binnen de stad en voor de fouragemagazijnen, zelden voor den veestapel. Bovendien voedt de boer zijn vee des winters niet uitsluitend met hooi. Lijnkoeken en zelfs het stroo dat van het gedorschte graan komt, twee zaken die in de brochure niet genoemd worden maar toch wel degelijk in rekeuing mogen worden gebracht, spelen daarin mede een rol. Vooral dienen de lijnkoeken te worden genoemd, dewijl het juist de olieslagerijen van de Zaan zijn, die nagenoeg geheel Nederland van lijnkoeken voorzien. Stroo

nu is in het najaar in groote hoeveelheid te krijgen uit de Y-polders en uit den Haarlemmermeerpolder, wanneer men daar aan 't dorschen is. Alleen deze beide polders mag men, voor het binnen den defensiekring te brengen gedeelte hunner oppervlakte, veilig op een opbrengst van 8.438.000 KG. stroo stellen, hetwelk gedurende den winter bijv. een gedeelte van het hooi van de 1ste snede zou kunnen vervangen wanneer, door aanvoering van meer vee, een gedeelte der anders tot hooiwinning bestemde landen had moeten worden beweid. Beide deze polders leverden in 1876 hovendien 133.601 HL. = 6.012.045 KG. haver.

Daar nu het wintervoeder door de hoeren zóó tijdig wordt opgelegd dat het over 't algemeen bij den aanvang van den winter aanwezig is, gelooven wij dat wanneer, volgens het stelsel van den Heer D. B., met het vee ook de plaatsen waarop het te huis behoort, binnen de Stelling worden gebracht, er voor dat vee geen vrees voor gebrek gedurende het wintersizoen behoeft te bestaan. Doch evenmin zal gebrek voor dat vee in de andere tijdperken van het jaar te duchten wezen. Gaan wij slechts na waarover men tot voeding zal kunnen beschikken, waartoe wij, tot goed verstand der zaak, hier nog aanteekenen dat doorgaans de 1ste snede van het hooi, zijnde de snede die het meest opbrengt, omstreeks Juni en de 2de snede omstreeks Augustus geschiedt.

Afgescheiden van de voorhanden voorraad lijnkoeken heeft men dan, wanneer het beleg voor de deur staat in een der maanden:

Jannari, Februari of Maart, het voorhanden wintervoeder en daarna de weiden;

April, Mei of Juni, de weiden en daarna hovendien het hooi, zoowel van de hooilanden als van de weiden waarvan het vee in den eersten tijd van het beleg geconsumeerd is;

Juli, Augustus of September, de weiden; de 1ste snede van het hooi dat dan reeds in de hooibergen is opgelegd en daarna de 2de snede;

October, November of December, de reeds bijeengebrachte wintervoorraad en daarna de weiden.

Omdat er nu echter weiden en voorraad aanwezig zijn voor al het vee dat gewoonlijk op het land is, welk getal stuks groot vee wij a zullen noemen, en wij dat getal a niet op zijn aanvankelijke sterkte blijft, maar daarvan na 3 maanden de helft geslacht is, is het duidelijk dat, wanneer geen vee en *surplus* in de Stelling wordt gebracht, na 3 maanden tijds voor de tweede 3 maanden nog een voorraad veevoeder beschikbaar zal wezen, die stellig meer dan het dubbel aantal stuks groot vee zou kunnen voeden dan men op dat oogenblik bezit. »Meer dan,» zeggen wij, omdat ook in de tweede 3 maanden van het beleg dagelijks vee geslacht wordt en er dus voortdurend rantsoenen, bestemd voor het reeds geconsumeerde vee, beschikbaar komen. Er bestaat dus, zooals men ziet, geen het minste bezwaar om bij het begin van het beleg eenig meer vee, dan er gewoonlijk

op de landerijen gehouden wordt, binnen de Stelling, hetzij in parken, hetzij in noodstallingen, te vereenigen.

Dit meerdere vee kunnen wij veilig op $\frac{1}{2} a$ stellen, voor welk getal altijd een hoeveelheid voeder voldoende voor ééne maand binnen de Stelling voorhanden zal zijn, gelijk wij zullen aantoonen.

In dat geval vormt $a + \frac{1}{2} a = A$, wanneer A het voor de approviandeering gevorderd aantal stuks groot vee voorstelt, het totaal benoodigd aantal runderen.

Neemt men bijv. aan dat de insluiting plaats heeft in de eerste helft van de maand Januari.

Er is op dat oogenblik wintervoeder in de Stelling voorhanden voor het volle getal a koeien enz. gedurende 3 maanden. Maar gedurende die 3 wintermaanden wordt dagelijks vee geconsumeerd tot, aan het einde der drie maanden, het aantal a tot $\frac{1}{2} a$ is ingeslonken. Gemiddeld eet er dus slechts gedurende die drie maanden een aantal stuks vee $= \frac{2}{3} a$, er blijft dus van den voorraad wintervoeder, die men aan 't begin der insluiting binnen de stelling had, $\frac{1}{3}$ over.

Nu echter breekt het voorjaar aan en het vee kan naar de weiden gaan. Men heeft nu slechts een getal van $\frac{1}{2} a$ stuks vee over, doch weiden beschikbaar voor a stuks. Al dadelijk zou men thans de voorhanden voorraad vee, zonder bezwaar voor de voeding, met de helft kunnen vermeerderen.

Dit is echter alleen mogelijk wanneer men dit vee van buiten kan invoeren. Dlijkt hieruit dus niet duidelijk wiskunstig de zeer gewichtige waarheid, dat wil men van den omvang dien de Stelling noodwendig moet verkrijgen, een goed gebruik maken, zoodanig dat geen belangrijk deel harer hulpbrannen onbenut blijft, er een gemeenschap naar buiten moet blijven bestaan, hier te verkrijgen door meester te blijven van het Noordzeekanaal.

Neem nu het geval dat het beleg eerst een maand later, alzoo in de eerste helft van Februari een aanvang neemt.

Na 2 maanden tijds is dan het getal van a runderen geslonken tot $a - \frac{1}{2} a = \frac{1}{2} a$. Gemiddeld heeft er dus van den wintervoorraad, die nog voldoende was voor a stuks gedurende 2 maanden, slechts gebruik gemaakt een getal groot $\frac{1}{2} (a + \frac{1}{2} a) = \frac{3}{4} a$, zoodat dus voorraad beschikbaar bleef voor $\frac{1}{4} a$. Het overschietende vee $= \frac{1}{4} a$ kan nu in de weiden gaan, weshalve dus $\frac{1}{4}$ van de weiden, als er geen aanvoer van vee plaats heeft, ongebruikt blijft. Natuurlijk wordt, zonder aanvulling, het getal ongebruikt blijvende weiden hoe langer hoe grooter.

Geschiedt de insluiting later in het jaar, bijv. in Augustus, dan is de toestand gunstiger. De 1ste snede van het hooi is dan reeds in de hooibergen en schuren geborgen en de 2de snede kan mede worden binnengehaald. Na 2 maanden beleg heeft men dus, wanneer de $\frac{3}{4} a$ stuks vee van de weiden komen, nog voorraad veevoeder voor het volle getal van a stuks vee gedurende

6 maanden. Ook in dit geval zou dus, om geen wintervoorraad onbenut te laten, aanvoer van vee moeten plaats hebben.

Daar er nu wel niet altijd gelegenheid tot het aanvoeren van vee zal bestaan en uit het voorafgaande toch blijkt hoe noodig het is van elke gelegenheid, die zich hiertoe voordoet gebruik te maken, zal men goed doen, ondanks de steeds aanwezige hulphronnen, zoodra het beleg dreigt, een hoeveelheid proviand aan veevoeder binnen de Stelling op te leggen, omdat, wanneer in 't begin van het beleg nog eens een massa vee kon worden aangevoerd, er geen moeilijkheid met de voeding van dat vee zou bestaan.

Het geval nu dat, gedurende het begin van het beleg, aanvoer zou kunnen geschieden, is zeer denkbaar, doch ook al weder wanneer slechts het Noordzeekanaal in onze handen blijft. Immers de verdediging van dit kanaal sluit dan den aanvaller een der provinciën Noord- of Zuid-Holland af. Staat hij in Zuid-Holland en landt hij niet gelijktijdig in Noord-Holland, of omgekeerd, dan zullen wij, althans in de eerste periode van het beleg, uit een dier provinciën nog voorraad kunnen binnenbrengen. Hierop zal men dus al dadelijk bedacht moeten zijn, evenzeer als men zolang mogelijk van de weiden en het vee buiten de Stelling gebruik moet maken. Ook om die reden blijkt dus het hooge belang van de verdediging van het Noordzeekanaal.

De vragen die zich thans het eerst voorloen zijn:

Wat is het cijfer dat wij moeten stellen voor: A, het aantal stuks groot vee benoodigd voor de approviandeering, om daaruit het getal a , zijnde het aantal runderen enz. waarvoor weiland benoodigd is, af te leiden en welken omvang moet de Stelling bekomen opdat, naar het stelsel van den Heer v. B., het vee daarin behoorlijk kunne worden gevoed en onder dak gebracht?

Als grondslag dezer berekening dient in de eerste plaats het aantal personen binnen de Stelling, dat moet worden gevoed. De Heer n. R. stelt dit op 545.000, waaronder 60.000 man troepen. Ofschoon het getal van 50.000 zielen, waarmede hij rekent dat de bevolking door vluchtelingen uit de door den vijand bezette provinciën zal vermeerderen, ons ruim groot schijnt en door hem ook van de vaste bevolking niets wordt afgetrokken voor hen die, om de gevaren van een beleg te ontvluchten, bijtijds de hoofdstad zullen verlaten, of als *sbouches inutiles** haar zullen hebben moeten verlaten, gelooven wij echter zijn eindcijfer te kunne vasthouden. Want tegenover deze vermindering zouden wij in rekening willen brengen: een gedeelte van de bevolking van den Beemster en den Haarlemmermeerpolder, die van Beverwijk, van Wijk aan Zee en van Velzen (waaronder Ilmuiden), alsmede de door den Heer n. R. bij het 2de project niet gerekende van Loenen, Loenersloot en Baambrugge, waardoor het verlies weer zou worden opgewogen. Laet ons dus, met den Heer v. B., het aantal te voeden monden bij den aanvang van het beleg stellen op 545.000 zielen.

De hoeveelheid versch vleesch die hiertoe, per dag en per hoofd, gemiddeld zou benoodigd zijn, stelt de Schrijver op 0,250 KG. Dit cijfer achten wij als *approviandeeringscijfer* te ruim.

Door dit voor *iedereen dag* te stellen, wordt niets gerekend voor tijdig aangevoerd gezouten vleesch, gerookt vleesch, haring, stokvisch enz., ofschoon de Schrijver zelf, en o. i. zeer terecht, voorop zet dat, ondanks alle aanwezige hulpbronnen, *approviandeering* der Stelling niet achterwege mag blijven. Maar al willen wij nu voorzichtigheidshalve dit niet in aanmerking nemen en, met hem, het in gewone omstandigheden in de Stelling voorhandene blont als een reserve beschouwen, waardoor dan ook de weerstand des te langer kan worden gerekt, zelfs dan nog gaat zijn dagelijksch verbruikscijfer, naar onze bescheiden meening, wat ver.

Dit valt reeds in het oog als men het dagelijksch ration van 0,250 KG., als gemiddeld cijfer, vergelijkt met dat der militairen in vreedstijd en bedenkt hoeveel personen er zijn, op een bevolking als die van Amsterdam, die bijna nooit of hoogstens een paar malen per week vleesch proeven; als men let op het mindere dat gebruikt wordt door grijsaards en kinderen; er op indachtig is dat vrouwen minder eten dan mannen enz.

Doch het is niet genoeg te zeggen dat het cijfer te hoog is. De vraag is: hoe groot het dan wel moet zijn?

Hierover in een volgend nummer.

(Wordt vervolgd.)

J. J. H. GIJSBERTI HODENPIJL.

INSCHIETEN TE VELDE.

(Vervolg van N°. 6, blads. 401 en slot.)

Daar onze veldaffuit van 8 cM. A. niet is voorzien van de weldra te bespreken inrichting van het draaiwieltje, zoo zal wel het beste zijn, dat op den door den batterijcommandant geschatten afstand alleen wordt gericht door het stuk dat het vuur zal openen, en de volgende stukken ieder 100 M. verder richten. Is het 1ste schot gevallen, dan richt het stuk dat dit schot heeft gelost, 100 M. verder dan dat van den tegengestelden vleugel en zoo vervolgens. Deze manier is echter een bron van verwarring, hetgeen duidelijk uit een voorbeeld blijkt. Stel dat de afstand is geschat $2000 + b = a + 100$ M. De stukken richten dan op a , $a + 200$, $a + 400$, $a + 600$, $a + 800$, $a + 1000$ M. Achtereenvolgens gaan de schoten te kort, te kort, te ver, te kort. De waarschijnlijke afstand is dan $a + 700$ (1) en daarna $a + 650$ of $a + 750$ M. Doch op geen der drie afstanden staat een stuk gericht. Doven dien loopt de batterijcommandant veel gevaar zich te vergissen, daar hij opvolgend moet commandeeren: 1ste, 3de, 5de, 4de enz. stuk. Verandert de wind van richting, dan kan hij het vuur niet van den tegengestelden vleugel openen, zoodat ieder volgend stuk door den rook van het voorgaande wordt belemmerd. Is een waarneming niet te vertrouwen, zoodat een volgend schot op denzelfden afstand gelost moet worden, hetgeen zeker dikwijls in de practijk voorkomt, dan moet weder de geheele batterij de opzethoogte wijzigen en opnieuw richten. Dit alles is zeker niet bevorderlijk aan de snelheid van inschieten.

Hoe geheel anders wordt dit, wanneer op de rechter zijwang der affuit om het draaiwieltje een in acht deelen verdeelde cirkel is getrokken. Een geheele omwenteling van het wielje doet de stelschroef 8 $\frac{1}{2}$ rijzen of dalen. Men moet dus slechts weten, hoeveel $\frac{1}{8}$ verschil in opzethoogte voor de opklimbing der afstanden vereischt wordt, om door een gedeeltelijke omdraaiing den vuurmond onmiddellijk gericht te zien. Vergissingen zullen waarschijnlijk

(1) De afstand is grooter dan 2000 M.; hierna werd met 400 M. opgeklommen.

vee minder voorkomen, daar elk bevel geldt voor de geheele batterij en niet voor één stuk. Het schijnt ook dat groote nauwkeurigheid in opzethoogte bij het trekken der grenzen weinig ter zake doet.

De Duitschers nemen ten minste aan, dat op alle afstanden 1 omwenteling van het draaiwiel tje 50 M. verandering in dracht geeft. Dit is natuurlijk onmogelijk, want ook bij hen zijn de verschillen in opzethoogten tusschen afstanden, die met gelijke verschillen opklimmen, ongelijk. Zoo is bijv. voor het zware veldkanon van 1873, de richtas lang 891 inM.

en op 1000 M.,	tang. richth. = 0,0262	of 0,891 × tang. richth. = 0,0233	} verschil
— 1200 M.,	— 0,0327	— 0,0291	
— 2000 M.,	— 0,0666	— 0,0593	} verschil
— 2200 M.,	— 0,0776	— 0,0691	

In onze schootstafel loopen de vermeerderingen in opzethoogte uiteen:

bij een verschil van 100 M. tusschen	400 M. en 1000 M.	gemiddeld	4,3 $\frac{m}{m}$
— —	200 M. — 1000 M. en 2000 M.	—	11,2 $\frac{m}{m}$
— —	400 M. — 2000 M. en 3000 M.	—	31,2 $\frac{m}{m}$

Bij streng vasthouden aan den hiervoor vermelden schietregel, zal dus de batterijcommandant geen schootstafel behoeven te raadplegen, als hij onthoudt, dat hij het draaiwiel tje bij ieder volgend schot moet laten omdraaien beneden de 1000 M. $\frac{1}{4}$ maal, tusschen 1000 en 2000 M. $\frac{1}{2}$ maal, tusschen 2000 en 3000 M. $\frac{3}{4}$ maal (1).

Er zijn echter nog andere voordeelen aan het draaiwiel tje verbonden. Het kan namelijk vermoeden besparen aan het oog, dat door herhaald richten zeker niet scherper ziet, en zal dus wellicht fouten voorkomen. Zeker zal dit het geval zijn bij het vuren door rook, nevel of regen of op fel verlichte doelen. Ook zal het waarschijnlijk de snelheid en juistheid van het vuur bevorderen, wanneer indirect richten te velde practisch mogelijk blijkt.

Onderstelt men dat onze artillerie te velde niet is opgewassen tegen die des vijands, dan is het einde dat zij zich terugtrekt. Hare hulp is dus verloren voor de andere wapens. De uitwerking van artillerie is echter niet alleen werkdadig tegen den vijand maar evenzeer moreel op de eigen troepen. Herhaalde malen lezen wij, hoe in een gevecht het optreden van een of meer batterijen door de reeds in gevecht zijnde troepen met gejuich werd begroet; welke pogingen infanterie aanwendde om een batterij te behouden; hoe de strijd beslist kan hoeten, nadat de artillerie had moeten wijken enz., zoodat een kans om het artillerievuur door indirect richten langer voort te zetten, dan anders mogelijk zou zijn, niet te snel mag worden verworpen.

(1) Eigenlijk bijna 4-maal, maar wat te veel is minder goed dan wat te weinig en de opklimming met 400 M. maakt, dat het gemiddelde veel afwijkt van het eigenlijke bedrag. Het verschil bedraagt van 1000 M.—2400 M. $27 \frac{m}{m}$, van 2400 M.—2800 M. $31 \frac{m}{m}$, van 2800 M.—3000 M. $17,5 \frac{m}{m}$. De batterijcommandant behoeft niets te onthouden, als hij de opgaven op het rechter-afmetkijstje mag schilderen.

Oppervlakkig gezien bestaan tegen zulk vuur echter vele bezwaren. Wil de batterij zich achter een bosch of ander hoog voorwerp plaatsen, dan moet de schootstafel aangeven, hoever zij daarvan moet verwijderd blijven, opdat het projectiel over het dekkende voorwerp ga. Staat de vijand niet op dezelfde hoogte als de batterij, dan moet de terreinhoek gemeten worden, waartoe een instrument noodig is (bijv. een sextant-rapporteur als bij verkenningen gebruikt wordt, om den hoek te bepalen, dien twee wegen met elkander maken), waarop de gevorderde opzethoogte dadelijk kan worden afgelezen. Wordt het gebruik van een werktuig te bezwaarlijk geacht, dan blijft slechts over den terreinhoek te schatten of te verzuimen en de correctie van de opzethoogte door waarneming te verrichten. De richting kan geschieden door de richtas op het oog waterpas te stellen en het draaiwiel^{je} $\frac{\text{opzethoogte}}{6}$ maal om te draaien.

De zijdelingsche afwijking is nog moeilijker te voorkomen. Ook hier zal tot correctie door waarneming moeten besloten worden, als de omstandigheden niet toelaten een enkel stuk zoodanig op te stellen, dat het den vijand ziet, op genoegzaam gelijke hoogte als de batterij staat en door deze te zien is. De terreinhoek is dan ook vrij nauwkeurig te begrooten door de richtas op het oog waterpas te stellen en het draaiwiel^{je} zooveel om te draaien (x maal), tot de richtas op den voet van het doel gericht staat. De opzethoogte is dan $8x$. Doch ook in dit geval blijft groote zijdelingsche afwijking zeer waarschijnlijk, daar de stukken op het oog evenwijdig aan het stuk van richting geplaatst moeten worden.

Hoezeer al deze bezwaren zeer weinig moed geven op een practisch bruikbaar uitkomst, zouden wij het om het overwegende belang der zaak toemijchen, als een proef met indirect richten werd genomen, hetgeen bijv. reeds eenigszins kan geschieden, door een schijf van ± 2 M. hoogte op enkele meters vóór den vuurmond te plaatsen.

In de onderstelling, dat het draaiwiel^{je} van den bedoelden cirkel is voorzien, zou het inschielen als volgt kunnen geschieden.

Na het commando »Stukkenvuur, op . . . meters» en het aangeven van doel en mikt punt, begeeft de batterijcommandant zich naar het door hem gekozen waarnemingspunt. Daar commandeert hij, zoodra de stukken geladen en gericht zijn: » . . . stuk», doch niet »vuur». Het commando »vuur» moet naar onze meening aan den sectiecommandant overgelaten blijven, omdat alleen deze kan beoordeelen, of het stuk dat vuren moet, volkomen gereed is. Overigens herhaalt de sectiecommandant, in verband met Batterijschool § 4, alle commando's hier voor den batterijcommandant aangegeven. Deze begint het vuur met het stuk *boven* en niet, gelijk soms geschiedt, *beneden* den wind. De rook toch hindert de correctie met het draaiwiel^{je} geenszins, maar wel het richten. Wordt beneden den wind het vuur geopend, dan heeft ieder stuk (niet uitzondering van het eerste schot) bij het richten voortdurend last van den rook.

Het vuur wordt geleidelijk voortgezet naar den tegengestelden vleugel. Na de waarneming van het schot commandeert de batterijcommandant: »*Wielte . . . maal ondraaien*» en zoodra dit bevel is uitgevoerd »*. . . stuk*». Het genoemde stuk vuurt zoo spoedig mogelijk en verschuift daarna den opzet zoodanig, dat de richtlijn op het mikpunt gericht staat. De stukken, die niet vuren moeten, wijzigen opzethoogte en richting na het commando: »*. . . stuk*». Ieder stuk dat gevurd heeft, wordt in de lijn van batterij teruggebracht en opnieuw op het mikpunt gericht. Is het doel ingesloten tusschen een te kort en een te ver gaand schot, dan commandeert de batterijcommandant »*Halveeren*», waarop de opzet geplaatst wordt op de halve som der beide laatstgebezigde opzethoogten en de sectiecommandanten elkander, beginnende van den rechtervleugel, de opzethoogten toeroepen. Bij verschil nemen allen de minste opzethoogte over. Zoodra de batterijcommandant ziet, dat de stukken gereed zijn, commandeert hij weder »*. . . stuk*» en na de waarneming »*. . . meters $\frac{\text{meer}}{\text{minder}}$* ». Bij »*minder*» kan hij duidelijkheidshalve de hand naar beneden, bij »*meer*» naar boven bewegen. Zou gaat hij voort, tot het schieten van een groep een aanvang moet nemen. Kan hij een schot niet waarnemen, dan commandeert hij dadelijk weder »*. . . stuk*» waaryit de batterij van zelf begrijpt, dat het voorgaande schot niet waargenomen is.

Voor het schieten van de groep kan de batterijcommandant commandeeren: »*groepen schieten, . . . meters $\frac{\text{meer}}{\text{minder}}$* ». De sectiecommandanten vergelijken de hierdoor ontstane opzethoogten weder; bij verschil wordt die van den sectiecommandant, die 't laatst gevurd heeft, als juist beschouwd. Het aantal schoten houdt de batterijcommandant aan zich door het commando: »*. . . stuk*».

Het is zeer wel mogelijk, dat bij meerdere geoefendheid in het inschieten, de commando's van den batterijcommandant grootendeels kunnen vervallen en de sectiecommandanten meer handelend optreden. Alleen de practijk kan dit aantonen en wij gelooven, dat het in den aanvang beter is te veel dan te weinig commando's te gebruiken, omdat aldus ieders werkkring het zuiverst wordt afgebakend.

Omtrent de leiding van het vuur vindt men in het Pr. Handb. II, bladz. 114 en volg. aanbevolen:

1° Als bij het aangeven van het doel een vijandelijke vleugel of een vijandelijk stuk geschut genoemd wordt, worden naam of nummer genoemd, zoodanig die zich bij den vijand voordoet. Is dus het doel de rechtersectie eener batterij of het 5de stuk, dan is dit, van den rechtervleugel der eigen batterij gerekend, de linkersectie of het 2de stuk.

2° Vooral bij het inschieten overhaaste men zich niet, omdat hierbij de waarnemingen, door den batterijcommandant te verrichten, van zoo overwe-

genden invloed zijn op de uitwerking van het vuur der batterij. Na het inschieten kan de snelheid van het vuur vergroot worden. Zij stijgt dan voor een batterij van zes stukken in den regel tot 15 à 20 sec. voor ieder granaat- of granaatkartetsschot. In een slepend gevecht of bij gebrek aan munitie wordt die tijd natuurlijk grooter, bij het versnelde vuur daarentegen geringer en rekest men dan 7 à 8 sec. voor ieder granaat- of granaatkartetsschot. *In snel en door waarneming en uitvoering juist schieten bereikt de schietvaardigheid der artillerie een toppunt*, cursiveert hier het Pr. Handb.

3° Granaatvuur eischt, tot het verkrijgen van de beste uitwerking, vereeniging van het vuur. Daarom moet bijv. minstens een sectie zoolang op één stuk vuren, tot uitwerking merkbaar is. Dit schrijft ook Batterijschool § 122 voor. Een tirailleurlinie moet zoo eenigszins mogelijk over haar geheele lengte onder vuur genomen worden, maar steeds beschiet een geheele sectie zeker punt. Op colonnes of soutiens, die zichtbaar worden, richt een gedeelte der linie dadelijk haar vuur.

4° Ook als meer batterijen tegen hetzelfde doel optreden, geschiedt het inschieten in den regel per batterij. De afdelingscommandant, die natuurlijk de algemeene leider van het vuur blijft, heeft dan in de uitkomsten der verschillende batterijen een goede controle voor de nauwkeurigheid van het inschieten. Hij kan die controle nog verscherpen door, als de omstandigheden dit toelaten, waarnemers voor en zijwaarts van de batterij op te stellen. Als zekerheid bestaat, dat alle batterijen op denzelfden afstand het vuur geopend hebben, is het bij goede vuurmonden niet noodzakelijk, dat die waarnemers steeds schoten van een zelfde batterij observeeren. Bij ons Br. getr. kanon van 8 cM. A., waar het wel niet mogelijk zal wezen zooveel correctieplaatjes aan te brengen, dat de verschillen in verbrandingsruimte eener afdeling van drie of vier batterijen worden opgeheven en waar ook dan nog de verschillen in uitzetting der kamers belangrijk zouden zijn, zal het bepalen van den afstand naar de uitkomsten van het inschieten der batterijen voor den afdelingscommandant zeker niet gemakkelijk zijn. Misschien is het beste, dat hij (natuurlijk binnen grenzen) iedere batterij met de door haar gevonden opzethoogte laat vuren en de batterijen, die de grootste verschillen vonden, het scherpst controleert. Aldus kan het zeer wel voorkomen, dat een groot aantal schoten zonder uitwerking blijven, hetgeen gelijk staat met het gemis der betrokken batterijen, zoodat ook hier weder blijkt hoe weinig ingenomen de artillerie en met haar de andere wapens zijn kunnen met ons Br. getr. kanon van 8 cM. A., waarbij ieder schot de betrouwbaarheid der uitkomsten meer twijfelachtig maakt. Moge de artillerie spoedig in het bezit komen van een veldvuurmond, waarvan naar waarheid kan gezegd worden, wat het Pr. Handb. omtrent het Duitsche geschut verklaart: *De uitkomsten zijn een controle voor de bediening.*

Batterijen, die een artillerieslinie komen versterken, verkeeren door het overnemen der gevonden opzethoogte, in het geval van inschieten op bokenden

afstand; zij kunnen onmiddellijk met de serieschoten aanvagen. Zeer noodzakelijk is, vooral bij de verdediging maar ook bij den aanval, dat enkele batterijen eener artillerielinie zich inschieten op duidelijk zichtbare terreinvoorwerpen (met name defilé's), ten einde aldus de afstanden in het voorgelegen terrein te leeren kennen, hetgeen goede vruchten zal dragen hetzij bij het meer voorwaarts komen, hetzij bij het beschieten van een naderenden aanvallers.

Na het inschieten is de batterijcommandant niet aan het einde zijner waarnemingen. Want daar de persoonlijke richtfout stijgt met herhaald richten, de vuurmond steeds warmer wordt en wellicht lood aanzetting verkrijgt, terwijl de groep slechts een beperkt aantal schoten telt en de gemaakte gevolgtrekking dus wellicht verkeerd was, is het zeer bestaanbaar, dat de verkregen goede verhouding tusschen het aantal te kort en te ver gaande schoten niet blijft voortbestaan.

De batterijcommandant blijft dus waarnemen zooveel zijne verdere verplichtingen hem dit toelaten en tracht steeds het aantal te kort gaande schoten te houden tusschen $\frac{1}{2}$ en $\frac{3}{4}$. Die groote grens sluit van zelf het herhaalde corrigeren uit, waartegen iedere bron, die omtrent inschieten en schieten geraadpleegd wordt, ten ernstigste waarschuwt.

d. *De werkring der sectiecommandanten.* De sectiecommandanten zijn ook bij het inschieten in de eerste plaats de oordeelkundige uitvoerders der bevelen van den batterijcommandant. Maar heeft deze eenmaal de voordeeligste opzethoogte bepaald, dan is het aan hen overgelaten de eigenaardigheden hunner stukken in aanmerking te nemen. In Duitschland is hiervoor een correctiegrens van 25 M. bepaald, omdat proeven hebben uitgemaakt, dat de onderlinge verschillen der vuurmonden niet grooter zijn. Ook voor ons veldkanon dient de maximumgrootte voor onderling verschil in schootsverheid op 25 M. gesteld te worden, daar anders van inschieten met een geheele batterij moeilijk sprake kan zijn. Om die correctie te kunnen aanbrengen, moet de sectiecommandant zijne stukken ieder afzonderlijk waarnemen en op ieder stuk den algemeenen regel toepassen.

De zijwaartsche correctie blijft geheel overgelaten aan de sectiecommandanten, omdat zijdelingsche afwijking het best beoordeeld wordt door een bij het stuk staanden waarnemer. Door de uitgebreidheid van het doel zou de zijdelingsche afwijking dikwijls zonder belang zijn, wanneer zij niet, gelijk wij reeds zagen, den batterijcommandant tot verkeerde waarneming aanleiding kon geven. Bij het vuren op artillerie zal de correctie ook eenigszins voorkomen, dat de meeste schoten in de tusschenruimten aanslaan.

Bij het corrigeren van zijwaartsche afwijking, daalt de sectiecommandant af tot $\frac{1}{2}$, maar houdt in het oog dat éen flinke correctie beter is dan vele kleine. Hij wacht dus eenige schoten af om te zien of de afwijking stund-

vastig blijft en overtuigt zich dan hoeveel de halve 50 $\frac{1}{2}$ breedtespreiding wordt overschreden. Ook hier blijkt dus de behoefte aan een schootstafel. Reeds bij de eerste belangrijke zijdelingsche afwijking wordt nauwkeurig nagegaan of het eene rad soms lager staat dan het andere.

't Is ook door zijwaartsche correctie, dat zoo mogelijk het vuur na het inschieten op zeker gedeelte van het doel wordt overgebracht, ten einde het geheele doel onder vuur te nemen. Zoodoende kan men het voordeeligste mikpunt behouden. Voor zulke correctie is echter een vereischte, dat de batterijcommandant den sectiecommandant de noodige aanwijzingen doe. Zelfstandig handelen is laatstgenoemden in dit opzicht niet geoorloofd.

Voor het inschieten op bewegende doelen geeft het Pr. Handb. II, bladz. 136—138 de volgende regels:

1° Moet het doel duidelijk zichtbare punten van het voorterrein voorbij-trekken, dan zorgen de batterijen daarop ingeschoten te zijn.

2° Is dit niet geschied of zijn zulke punten niet aanwezig, dan wordt het doel zoo snel mogelijk ingesloten tusschen een te kort en een te ver gaand schot met minstens 200 M. verschil. Met de opzethoogte der kortere grens als het doel nadert en met die der grootere grens als het zich verwijderd, wordt het vuur langzaam voortgezet, tot verwarring bespeurd of in het eerste geval een te ver gaand, in het tweede een te kort gaand schot wordt waargenomen. Dan wordt snelvuur gegeven en dit voortgezet, zoolang het doel zich in de spreiding beweegt, waarna met de opzethoogte voor 200 M. minder of meer afstand als boven wordt gehandeld.

3° Beweegt het doel zich zijwaarts, dan geschiedt juist hetzelfde. Alleen kan het bij het beschieten van kleine snel bewegende doelen op groote afstanden noodig worden, het mikpunt eenigszins vóór het doel te nemen. Dit komt hijv. te pas bij het schieten op cavalerie in sterke gangen, spoorreinen en stoomboaten.

Het zou derhalve zeer nuttig zijn als de kolom aanmerkingen van een in te voeren schootstafel voor enkele hoofdafstanden de wegen aangaf, door zulke doelen in den vluchttijd afgelegd en een opgave bevatte van den tijd, dien infanterie en cavalerie in verschillende gangen behoeven, om een afstand gelijk aan de spreiding af te leggen. Berekningen hoe klein ook moeten te velde, naar onze meening, tot de zeer zeldzame uitzonderingen behooren.

Ter verduidelijking van het voorgaande volgen hier eenige voorbeelden, waarbij de algemeene regel is toegepast.

1. Eenvoudige toepassing van den regel.

Afstand 1410 M.

1ste stuk.		2de stuk.		3de stuk.		4de stuk.		5de stuk.		6de stuk.		Opmerkingen.						
Numm.	Afstand.	Uitwerk.	Numm.	Afstand.	Uitwerk.	Numm.	Afstand.	Uitwerk.	Numm.	Afstand.	Uitwerk.							
1	1300	—	2	1500	+	3	1400	—	4	1430	+	5	1400	—	6	1400	+	Nummer beteekent: doorlopend nummer der schoten. — is te kort gaand. + » » ver »
7	1400	+	8	1400	—	9	1400	—	10	1400	+	11	1400	—				

Uit de serie volgt, dat het gemiddeld trefpunt ligt op 5 M. voor het doel. De batterij is dus ingeschoten.

II. Eenvoudige toepassing van den regel, correctie door de sectiecommandanten, en uideel van een kleine serie.

Afstand 1980 M.

Waarneming van den batterijcommandant.

1ste stuk		2de stuk.		3de stuk.		4de stuk.		5de stuk.		6de stuk		Opmerkingen.						
Numm.	Afstand.	Uitwerk.	Numm.	Afstand.	Uitwerk.	Numm.	Afstand.	Uitwerk.	Numm.	Afstand.	Uitwerk.							
1	1800	—	2	2000	?	3	2000	+	4	1900	—	5	1950	—	6	1950	—	? beteekent: niet waargenomen.
7	1950	?	8	1950	—	9	1950	—	10	1950	—	11	1975	—	12	1975	—	
13	1975	—	14	1975	?	15	1975	—	16	1975	?	17	2000	+	18	2000	+	
19	2000	+	20	2000	?	21	2000	+	22	2000	—	23	2000	+	24	1975	+	
25	1975	?	26	1975	+	27	1975	+	28	1975	—							

Op 1975 M. ligt het gemiddeld trefpunt 5 M. vóór het doel. Er moeten dus 5 van een serie van 8 schoten te kort gaan. De batterijcommandant neemt een serie van 6 schoten en leidt daarom uit vijf opvolgende, te kort gaande schoten af, dat 2000 M. beter is. Hij bemerkt uit de nieuwe serie dat dit verkeerd is, keert tot 1975 M. terug en doet aldus 7 schoten te veel.

Waarneming van den commandant der middensectie.

Rechterstuk.						Linkerstuk.					
Nummer.	Afstand.	Uitwerking.	Zijd. correct.	Zijdel. afwijk.		Nummer.	Afstand.	Uitwerking.	Zijd. correct.	Zijdel. afwijk.	
				R.	L.					R.	L.
3	2000	+	N	4	•	4	1900	-	N	3	•
9	1950	-	N	•	3	10	1950	-	N	2	•
15	1975	-	N	3	•	16	1975	?	N	?	•
21	2000	+	N	2	•	22	2000	-	N	3	•
27	1975	+	N	•	1	28	1975	-	+ 1½	•	2
33	1973	-	N	•	3	34	1973	-	+ 1½	•	3
39	1973	+	N	1	•	40	1973	-	+ 1½	2	•
43	1975	-	N	4	•	46	1975	-	+ 1½	•	4
51	1973	-	N	•	2	52	1973	-	+ 1½	2	•
57	1973	-	N	•	1	58	2000	+	+ 1½	1	•

Bij het rechterstuk blijkt na het schot n°. 3, dat het eene rad hooger staat dan het andere. Dit wordt hersteld.

Bij het linkerstuk is geen oorzaak te vinden. Daarom wordt na schot n°. 22 voor $\frac{3 + 2 + 3}{3} = + 3$ M. gecorrigeerd. Dit stuk schiet ook doorgaand te kort op 1975 M., waarom de opzet op 2000 M. wordt gesteld.

III. Vergaasing in de waarneming en verandering van opzethoogte bij doorgaande waarneming.

Afstand 2415 M.

1ste stuk.			2de stuk.			3de stuk.			4de stuk.			5de stuk.			6de stuk.		
Nu. n.	Afstand.	Uitwerk.	Numm.	Afstand.	Uitwerk.	Nu. n.	Afstand.	Uitwerk.	Numm.	Afstand.	Uitwerk.	Numm.	Afstand.	Uitwerk.	Numm.	Afstand.	Uitwerk.
1	2800	-	2	2700	+	3	2500	-	4	2600	+	5	2600	+	6	2600	?
7	2600	+	8	2600	+	9	2600	?	10	2600	+	11	2400	+	12	2300	-
13	2400	-	14	2400	-	15	2400	+	16	2400	-	17	2400	?	18	2400	-
19	2400	-	20	2400	-	21	2400	-	22	2400	-	23	2495	+			

Het 3de schot is verkeerd waargenomen. Na het 10de schot is zeker dat

een fout begaan is. Daar 2600 M. te ver is, is 2700 M. ook te ver, zoodat het 2de schot goed is waargenomen. Het 1ste en 3de moeten dus beiden of een van beiden fout zijn. Daarom wordt besloten het 11de schot te doen met 2400 M. dat is: 2600 M. te beschouwen als de grootere van twee grenzen waarvan de kleinere onbekend is. De verkeerde waarneming heeft dus het inschieten 8 schoten vertraagd. Toen nu ook op 2400 M. een te ver gaand schot werd waargenomen, werd het 1ste schot herhaald, om te zien of hierbij de fout was ontstaan. Toen dit niet het geval bleek, werd op 2400 M. weder een schot gedaan en, daar dit te kort ging, de serie op 2400 M. geschoten, waarbij de 2 reeds geloste schoten medetelden.

Hij het 18de schot scheen men dus ingeschoten te zijn. De batterijcommandant bleef echter waarnemen en zag nu vier achtereenvolgende schoten te kort gaan, zoodat van 10 schoten 2 te ver en 8 te kort gingen. Hij deed nu vuren op 2425 M., welke afstand goed bleek.

IV. Cavalerie-aanval op een batterij.

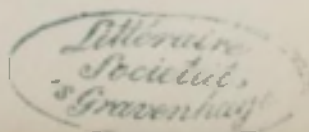
Bewegend doel, krachtige correctiën. Geschutte afstand bij het begin 1800 M.

1ste stuk.		2de stuk.		3de stuk.		4de stuk.		5de stuk.		6de stuk.		Opmerking-en
Numm.	Afstand.	Uitwerk. Numm.	Afstand.	Uitwerk. Numm.	Afstand.	Uitwerk. Numm.	Afstand.	Uitwerk. Numm.	Afstand.	Uitwerk. Numm.	Afstand.	
1 1800	+	2 1400	-	3 1100	-	4 1400	+	5 1400	+	6 1400	-	Snelvuur had plaats bij de schoten 2, 4, 7, 12, 13, 14, 17, 18. Bij schot 12 maakte de cavalerie keert.
7 1400	+	8 1200	+	9 1000	-	10 1000	-	11 1000	+	12 1000	-	
13 1000	-	14 1000	-	15 1400	+	16 1400	-	17 1400	-	18 1400	-	

De bewezen minderheid der granaatkartets van 8 cM. A. in vergelijking met die van het Duitsche veldgeschut (1), maakt twijfelachtig of de regels, waaraan de Duitsche artillerie zich bij het inschieten met dit projectiel houdt en houden kan, omdat hare granaatkartetsen, die op meer dan 100 M. vóór het doel springen, toch veelal goede uitwerking hebben, ook voor de Nederlandsche artillerie van toepassing zijn. In de gegeven omstandigheden schijnt voor ons het beste, de Duitsche regels te beproeven en naar de ondervinding te wijzigen of te behouden.

Zooals het in de noot vermelde artikel op bladz. 29 zegt, kunnen de Duitsche schietregels worden samengevat in: »Blijf met het springpunt 50 tot 100 M. van den vijand verwijderd". Hoe wordt dit resultaat echter verkregen?

(1) Zie hiertoe o. a. Militaire Spectator 1878, bladz. 26 en 27.

De Duitschers bepalen zoo mogelijk den afstand tot op 25 M. nauwkeurig met granaten en gaan dan tot 50 of 100 M. terug om met granaatkartosen de beste tempeering en springhoogte te zoeken. Hebben zij bijv. voor den afstand gevonden 1675 M. of 1625 M., dan nemen zij 1650 of 1600 M. Hiertoe commandeert de batterijcommandant slechts: »Tempeering op 1650 Meters". Voor gemakkelijke waarneming zijn lage springpunten verkiestelijk. Een aanslag moet echter worden vermeden, niet alleen omdat het projectiel dan meestal niet springt en de opstuivende grond liet waarnemen zeer moeilijk maakt, maar ook omdat hij bij gunstige ligging van het gemiddeld springpunt, niet kan voorkomen. Het gewenschte springinterval toch is op alle afstanden 50 M., waardoor de springhoogten boven den grond op 750 M., 1250 M. en 1750 M. afstand respectievelijk worden 2,9 M., 3,6 M. en 6,7 M. (1) De 50 $\frac{1}{2}$ hoogtespreidingen van het springpunt bedragen op die afstanden 0,9 M., 1,7 M. en 2,7 M. Een aanslag is dus abnormaal. Evenwel moet dit niet al te letterlijk worden opgevat, want als het gemiddeld springpunt lager ligt dan het gewenschte, wordt de waarneming gemakkelijk en zou een enkele aanslag niet nadeelig zijn. Hij kan dan ook tijdens het inschieten geluid worden; daarna echter niet.

Eenige aanslagen bij de eerste schoten en een springpunt hooger dan 4,8 M., 7 M. en 12,1 M. maken de vergrooting of verkleining der springhoogte noodzakelijk, waartoe de opzethoogte met 25 M. wordt vermeerderd of verminderd, hetgeen met het draaiwielje in een oogenblik geschiedt.

Een verlaging van het springpunt is evenzeer gewenscht als eenige achterevolvende schoten hooger dan 2,9 M., 3,6 M. en 6,7 M. of in ronde getallen hooger dan 3 M., 4 M. en 7 M. boven den grond springen, daar dit een hoogere ligging van het gemiddeld springpunt, dan wenschelijk is, waarschijnlijk maakt. Door een correctie van 25 M. zakt het springpunt reeds 0,8 M., 1,8 M. of 2,6 M. en daar de zooeven genoemde grenzen de hoogten zijn van de gewenschte springpunten, is een grootere correctie dan 25 M. niet raadzaam, daar zij aanleiding kan geven tot het werkeloos blijven van vele kogels of scherven.

Reeds bij den aanvang wordt het vuur over het geheele doel verdeeld. Wegens de bezwaren aan de waarneming verboden, oordeelt men niet naar een enkel springpunt, maar lossen in den regel alle stukken een schot met dezelfde tempeering en opzethoogte. Als alle projectielen vóór het doel springen, wordt 50 M. parallel gecorrigeerd. Aldus gaat men voort, tot springpunten achter het doel worden waargenomen, waarna parallel 50 M. terug wordt gecorrigeerd en de dan verkregen opzethoogte en tempeering als voorloopig juist worden beschouwd. De minste correctie in tempeering bedraagt dus 50 M. Een correctie van 25 M. wordt van geen invloed gencht op de springuitwerking op vrijstaande doelen.

(1) Alleen de schietregels zijn uit de Deutsche voorschriften overgenomen. De getallen gelden allen voor ons Br. getr. kenca van 8 cm. A.

Kan het inschieten niet met granaten plaats hebben, dan geschiedt het met granaatkartetsen op dezelfde wijze als met granaten zou zijn geschied. Alleen wordt dan sectiesgewijze gevuid, om minstens 2 schoten als uitgangspunt voor de waarneming te verkrijgen. Is eenmaal de afstand van het doel tot op 50 M. bekend, dan wordt batterijsgewijze geschoten, gelijk hiervoor is aangegeven. De sectiecommandanten zorgen weder voor de zijdelingsche correctie, die, wegens de verspreiding van het vuur over het geheele doel, echter slechts bij smalle doelen (bijv. artillerie in stelling) in aanmerking behoeft genomen te worden, maar dan ook door de geringe spreiding der granaatkartets (in Duitschland $\frac{1}{2}$ a $\frac{1}{3}$, bij ons $\frac{1}{2}$ a $\frac{2}{3}$ van het springinterval) van veel belang kan zijn. Gedurende het inschieten mogen de sectiecommandanten geen verandering in de tempeering aanbrengen. Zij kunnen alleen de springhoogte (opzelhoogte) wijzigen; nu het inschieten mogen zij echter des vereischt de tempeering met 50 M. vergrooten of verkleinen.

Bij een naar de batterij bewegend doel wordt dit (liefst met granaten) tot 100 M. ingesloten, daarna tot 100 M. minder afstand parallel gecorrigeerd en nu het vuur langzaam met granaatkartetsen voortgezet, tot een springpunt achter het doel wordt waargenomen. Dan wordt met de nog geladen stukken snelvuur gegeven en, nadat het springpunt door parallelle correctie 200 a 300 M. is teruggebracht, het langzame vuur hervat. Vooral bij zulke doelen (en deze komen te velde het meeste voor) blijkt het groote voordeel van een kanon, dat groote eindsnelheden toelaat en daardoor aan een veel aanzienlijker getal kogels, dan onze granaatkartets bevat, een bestrijkende baan en een dracht, die de fout in den afstand aanvult, kan geven.

Trekt het doel terug, dan wordt de grens weder tot 100 M. verengd, waarna de stukken ieder een schot doen op den kortsten afstand en daarna 100 M. parallel corrigeeren. Vuren eenige batterijen op hetzelfde doel, dan krijgt één batterij de opdracht, springpunten achter het doel te brengen. Zoodra deze batterij dan springpunten vóór het doel waarneemt, nemen de andere batterijen haren afstand over.

Verbergt het doel zich achter een dekking, dan moet het gemiddeld springpunt zoo gelegen zijn, dat de onderste helft van den verspreidingskegel werkt, want deze heeft de grootste invalshoeken. Daar de tophoek van den kegel 20 a 25° bedraagt en de invalshoek bij het Br. getr. kanon van 8 cM. A. op den grootsten afstand, waarop de granaatkartets gebezigd wordt (1950 M. tegen 2500 M. in Duitschland) 7°35' bedraagt, zullen de scherven en kogels hoogstens onder een hoek van 20° invallen, waaruit bijv. volgt dat troepen, die, zonder te vuren, zijn opgesteld achter en tegen dekkingen van meer dan 1,8 M. hoogte of diepte niet getroffen kunnen worden en dat zij zich bij een 2,8 M. hooge dekking tot 3 M. van de kruin vrij kunnen bewegen. Als de kortstgaande scherven langs de binnenkruin strijken, dan is de horizontale afstand tusschen de binnenkruin en de as van den kegel 4,78 maal grooter dan de loodrechte afstand tusschen springpunt en plongée. Ver-

wijdert de as zich dus bijv. 14 M. van de binnenkruin, dan ligt het springpunt 3 M. daarboven en, zooals gemakkelijk wordt afgeleid, 8 M. daarvoor. In dezelfde onderstelling zijn op 750 M., 1250 M. en 1750 M. de horizontale afstand tusschen de as van den kegel en de binnenkruin 22, 11 en 6 maal en de horizontale afstand tusschen springpunt en binnenkruin 4, 3½ en 3 maal zoo groot als de hoogte van het springpunt boven de binnenkruin. Komen zulke algemeene opgaven op de schootstafel voor, dan zal de afdeeleingscommandant bij gunstige omstandigheden de gewenschte ligging van het springpunt in verband met de diepte van het doel gemakkelijk eenigermate kunnen bepalen.

Om niet te uitgebreid te worden, vermijden wij het resumeeren van een regel uit het voorgaande en een gedetailleerde beschouwing van den gang van het inschieten met granaatkartetsen bij eene batterij. Liever zullen wij de vermelde Deutsche voorschriften toepassen op eenige voorbeelden.

I. Eenvoudige toepassing der voorschriften. Met granaatvuur gevonden: afstand 1400 M. Doel: artillerie in stelling.

1ste stuk.				2de stuk.				3de stuk.				4de stuk.				5de stuk.				6de stuk.			
N°.	T.	O.	U.	N°.	T.	O.	U.	N°.	T.	O.	U.	N°.	T.	O.	U.	N°.	T.	O.	U.	N°.	T.	O.	U.
1	1400	1300	?	2	1400	1500	5	3	1400	1500	4	4	1400	1300	?	5	1400	1500	?	6	1400	1300	4
7	1400	1475	3	8	1400	1475	2	9	1400	1475	4	10	1400	1475	1	11	1400	1475	?	12	1400	1475	3

T beteekent tempeeren.

O opzethoogte.

In de rubriek U geeft het onderste getal de springhoogte in meters aan. De opzethoogte is, zooals tot heden geschiedt, 400 M. meer genomen dan bij de granaat.

Daar de gemiddelde springhoogte meer dan 5 M. bedroeg en waarschijnlijk daardoor drie schoten niet waargenomen waren, werd bij het 7de schot de opzethoogte 25 M. verminderd. Wegens het gering aantal schoten werd na het 6de schot geen verandering in de tempeering gecommandeerd, hetgeen juist bleek te zijn, daar het schot n°, 10 achter het doel sprong, hetgeen toonde dat het interval van het gemiddelde springpunt kleiner was dan 43 M. (de halve lengtespreiding), wat bij een smal doel, als artillerie, voordeelig is.

II. Te snelle correctiën, correctie door den sectiecommandant. Met granaatvuur gevonden: afstand 1875 M. Doel: stilstaande compagniescolonnes.

1ste stuk.				2de stuk.				3de stuk.				4de stuk.				5de stuk.				6de stuk.			
N°.	T.	O.	U.	N°.	T.	O.	U.	N°.	T.	O.	U.	N°.	T.	O.	U.	N°.	T.	O.	U.	N°.	T.	O.	U.
1	1050	1950	8	9	1850	1950	8	8	1850	1925	8	4	1850	1925	A	5	1850	1925	8	6	1850	1925	4
7	1900	1975	A	8	1000	1975	4	8	1000	1975	2	10	1900	1975	A	11	1900	1900	5	12	1850	1950	8
13	1850	1950	7	14	1850	1450	2	15	1850	1950	6	16	1850	1950	?	17	1850	1950	8	18	1850	1950	3
19	1850	1950	5	20	1850	1950	?	21	1850	1950	7	22	1850	1950	A	23	1850	1950	4	24	1850	1950	2

A beteekent: aanslag.

De batterijcommandant corrigeerde de springhoogte te vroeg. Dit bleek uit de aanslagen bij het 4de, 7de en 10de schot. De gewenschte springhoogte bedraagt 7 M. voor 1850 M. afstand. De 50 $\frac{3}{4}$ hoogtespreiding is dan 3 M. De hoogste springpunten konden dus vallen op 13 M. Hoewel dus werkelijk bij de twee eerste schoten de in de regels genoemde springhoogte van 7 M. werd overschreden, was het voorzichtiger geweest nog een paar schoten af te wachten. Om geen pause in het vuur te krijgen na het 6de schot, commandeerde de batterijcommandant reeds na het 3de schot: »Tempeering op 1900 M., springhoogte 1875 M.» Het verkeerde daarvan bleek bij het te ver gaande 6de schot. De batterijcommandant ging nu wel dadelijk tot de tempeering voor 1850 M. terug, maar reeds waren de stukken 1—5 geladen en leverden nu een aanslag en twee te ver gaande schoten. De commandant der middensectie verhoogde na schot n°. 22 de springhoogte met 25 M. voor het 4de stuk en verlaagde die evenveel bij het 2de stuk. Voor het eerste was voldoende reden. De verlaging was echter tegen den regel, daar het gemiddelde springpunt niet hooger dan 7 M. lag.

III. Inschieten met granaatkartetsen, correctie in tempering van 25 M. Doel: borstwering van 1 M. hoogte, waarachter artillerie. Afstand 1640 M.

1ste stuk.				2de stuk.				3de stuk.				4de stuk.				5de stuk.				6de stuk.					
N ^o .	T.	O.	U.	N ^o .	T.	O.	U.	N ^o .	T.	O.	U.	N ^o .	T.	O.	U.	N ^o .	T.	O.	U.	N ^o .	T.	O.	U.		
1	1400	1400	8	2	1400	1500	4	3	1400	1700	7	4	1600	1700	5	5	1800	1900	+	6	1800	1900	+	6	
7	1700	1800	+	8	1700	1800	7	9	1650	1750	4	10	1650	1750	?	11	1650	1780	?	12	1680	1750	A ₁	2	
13	1650	1720	10	14	1650	1750	8	15	1050	1725	6	16	1050	1725	7	17	1650	1725	A	18	1650	1725	2	2	
10	1675	1775	7	20	1675	1775	8	21	1675	1775	9	22	1675	1775	?	23	1675	1775	+	?	24	1675	1775	6	6

A₁ beteekent: aanslag in de borstwering.

De tien eerste schoten geschieden geheel volgens den regel. Daar het 7de schot te ver ging, kon, niettegenstaande het 8ste schot niet werd waargenomen, veilig tot 1650 M. tempering worden overgegaan. Het 12de schot gaf een aanslag in de borstwering, hetgeen bewees dat het doel binnen de spreiding der springpunten lag. De batterijcommandant liet daarom een 3de serie doen met dezelfde tempering en kreeg nu zes springpunten voor het doel. Hieruit besloot hij dat de verkregen aanslag tot de uiterste schoten behoorde. Daar nu het doel vermoedelijk niet meer dan 20 M. diepte had en dus, volgens de hiervoor gegeven algemeene opgaven, de gunstigste ligging van het springpunt was ± 3 M. boven en ± 10 M. voor de binnenkruin, werd de tempering met 25 M. vermeerderd bij de vierde serie van zes schoten. Hierdoor werd vermoedelijk eenigermate voorkomen, dat de borstwering het grootste gedeelte der scherven en kogels zou opvangen.

De correctie der opzethoogte bij schot 15 tot 18 was niet gewettigd, omdat een hoog springpunt niet alleen voordelig was voor het treffen van het doel, maar het ook de waarneming niet bemoeijkt had. Bovendien was bij het 12de schot een aanslag voorgekomen, zoodat door de verandering de kans op aanslagen vermeerderde. Bij het 19de schot werd de fout dan ook hersteld.

IV. Bewegend doel: Een batterij tracht, in bataille marcheerende, in draf naast een vurende batterij stelling te nemen.

Afstand tot de vurende batterij 1550 M.

Geschatte afstand tot de naderende batterij 2400 M.

1ste stuk.				2de stuk.				3de stuk.				4de stuk.				5de stuk.				6de stuk.			
N°.	T.	O.	U.	N°.	T.	O.	U.	N°.	T.	O.	U.	N°.	T.	O.	U.	N°.	T.	O.	U.	N°.	T.	O.	U.
1		2400	+	2		2000	-	3		2200	+	4	1900	2000	8	5	1900	2000	12	6	1900	2000	4
7	1700	1800	8	8	1700	1800	5	9	1700	1800	9	10	1700	1800	7	11	1700	1800	5	12	1790	1800	4

De schoten geschiedden met sectievuur, de onderstreepte schoten met versneld sectievuur.

De drie eerste schoten geschiedden met granaten. Daar het doel in snellen gang naderde, werd de afstand 300 M. verkort. Het 6de schot toonde dat dit doeltreffend was. Onmiddellijk werd nu de afstand weder 200 M. verminderd. Die overgang ging niet snel, daar reeds het 8ste schot achter het doel sprong. Tijdens de vier schoten snelvuur bleven drie stukken van het doel achter. Bij de derde serie van zes schoten, die weder als snelvuur werden gelost, werd daarom door iedere sectie op een der achterblijvende stukken gericht. Met het 19de schot werd het vuur hervat, dat vóór het naderen der tweede batterij in werking was.

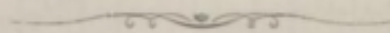
Al deze voorbeelden toonen dat voor het inschieten met granaatkartetsen een betrèkkelijk groot aantal dier projectielen wordt vereischt.

Het kartetsvuur behoeft geen gedetailleerde beschouwing. De oude regels, dat vooral snel vuren hoofdzaak is, bij hard terrein de opzethongte vooral niet te groot genomen moet worden en snel richten de voorkeur verdient hoven zeer nauwkeurigh richten, hebben hunne volle waarde behouden.

's Hage, April 1878

W. F. RAPPARD.

DE INDISCHE BRIGADE.

Als Schrijver van het stuk, dat in de eerste dagen van Maart in het dagblad *Het Vaderland* voorkwam onder den titel: *Een vaderlandsch belang*, wensch ik in de eerste plaats mijn hartelijken dank te betuigen aan de Redactie van *De Militaire Spectator* voor de aandacht, welke zij aan mijn opstel geschonken en voor de bereidwilligheid, waarmede zij de ruimte in haar tijdschrift beschikbaar gesteld heeft, ten einde de door mij geopperde denkbeelden nader te kunnen bespreken. Voorzeker, het geldt hier een zaak, die wel aanspraak mag maken op de belangstelling der natie in het algemeen en van het leger in 't bijzonder. Hetzij mij daarom vergund andermaal op mijn betoog terug te komen en sommige punten, die in het bewuste dagblad-artikel niet genoeg uitkwamen, beter toe te lichten.

Ik stel mij voor meer in bijzonderheden aan te toonen:

- 1° Dat het noodig en zeer goed mogelijk is den oorlog met Atjeh tot een spoedige beslissing te brengen.
- 2° Dat daartoe krachtige hulp uit het moederland vereischt wordt, omdat het Indische leger zeer geleden en thans groote behoefte heeft aan rust.
- 3° Dat het zenden naar Atjeh eener goed uitgeruste Nederlandsche strijdmacht ter sterkte van 4000 man, alleszins wenschelijk en ook practisch uitvoerbaar is.

Niemand zal voorzeker de noodzakelijkheid betwisten, dat de krijg met Atjeh, die nu reeds sedert meer dan 5 jaren voortgewoed, duizende menschenlevens en talloze millioenen verslonden heeft, moet beëindigd worden. Het is iets, dat als het ware vanzelf spreekt. Men moet dus alleen de vraag stellen of het *moelijk* is den oorlog op Noordelijk Sumatra spoedig tot een gewenschte uitkomst te leiden. Wij gelooven die vraag in bevestigenden zin te mogen beantwoorden en zullen trachten dit gevoelen met bewijzen te staven.

De langdurige oorlogen van vroeger zijn niet meer van onzen tijd. Te recht tracht men ze tegenwoordig zooveel doeleijk te bekorten, zij het dan

ook ten koste van zware offers en inspanning. Moet Indië op dien algemeen erkenden regel een uitzondering maken? Gewis niet. Zoo ergens dan is het daar in alle opzichten wenschelijk dat een veldtocht niet, zooals men dat noemt, op de lange baan geschoven wordt. Men heeft er toch met een bezwaar te kampen, dat zich in Europa geenszins in zoo hooge mate voordoet, n.l. met het klimaat. In een tropisch land verkeert de Europeaan in een abnormalen toestand, die zeer nadeelig op zijn gestel werkt en zijne krachten sloop, zelfs wanneer hij niet aan vermoeienissen en ontberingen blootgesteld wordt. Te velde, waar in Indië meestal zooveel ellende en ongemak geleden moet worden; waar dikwijls alle hulpmiddelen ontbreken en zich bezwaren voordoen, die in Europa onbekend zijn, wordt de toestand voor den soldaat nog veel erger. Ook bij de meest zorgvuldige voeding en verpleging smelten de troepen weg als was voor de zon, niet ten gevolge van het lood of staal des vijands, maar door den alles vernietigenden invloed van het ongezonde, brandende klimaat.

Hoe korter een veldtocht in Indië duren kan, hoe beter, niet alleen wegens de vele menschenlevens, maar ook om de geldelijke offers, die men uitspaart; men moet daarom alle krachten inspannen en niet schromen zich tijdelijk aan groote verliezen bloot te stellen om tot een spoedige beslissing te geraken. Nu is het evenwel moeilijk bij een oorlog tegen inlandsche stammen den gang der zaken zoo geheel te beheerschen als in Europa, waar overmacht en goede leiding gewoonlijk reeds na korten tijd aan een der partijen de overwinning toekennen. De toestanden zijn in Indië geheel eigenaardig; de oorlogen hebben er een gansch ander karakter, waardoor zij in den regel veel minder hevig, doch daarentegen ook des te langer van duur zijn. Men heeft daar meestal te doen met een vijand, die zich schuilhoudt en elk beslissend gevecht vermijdt; men is dan verplicht hem in zijne wildernissen op te zoeken, waarbij zich talloze, soms onoverkomelijke bezwaren kunnen voordoen. De voordeelen van een geregelde vechtwijze, betere bewapening en betere tactiek gaan in dat geval voor een groot deel verloren; met geduld en volharding moet men trachten zijn doel te bereiken, doch daartoe wordt dikwijls veel tijd vereischt.

De Indische krijgsgeschiedenis is rijk aan voorbeelden van oorlogen, die jaren lang geduurd hebben. Of men daarbij echter steeds met de noodige kracht en voortvarendheid te werk gegaan is, valt zeer te betwijfelen. Men had in vroegeren tijd geheel andere denkbeelden omtrent de wijze van oorlogvoeren dan thans. De omstandigheden leidden er dikwijls toe om niet veel haast te maken met de krijgsoperatiën en slechts nu en dan, soms met zeer groote tusschenpoozen, handelend op te treden.

Ook waren de hulpmiddelen, de bewapening enz. destijds geenszins zoo talrijk en krachtig als tegenwoordig; men rekende nog veel op het prestige onzer wapenen, zooals dit was in den tijd der O.-I. Compagnie. Meermalen gebeurde het dat een onmetelijk gebied met een handvol troepen veroverd of

tot rust gebracht moest worden; het was dus geen wonder dat zulk een krijg verbazend lang duren moest.

Gelukkig zijn de tijden sedert veranderd en daarmee ook veel wat op het krijgswezen in Indië betrekking heeft. Wanneer zich thans de noodzakelijkheid eener expeditie voordoet, wordt deze van den beginne af doelmatig en flink aangepakt; terwijl zij vroeger meestal met een geheel onvoldoende, gebrekkig uitgeruste macht ondernomen werd. Men stelde daarbij dikwijls geheel onredelijke eischen. Zoo verlangde men in het jaar 1859 van den Kolonel ANDRESEN, dat hij met slechts één bataljon infanterie en een handvol geschut, de Zuid- en Ooster-Afdeeling van Borneo, een landstreek viermaal grooter dan Nederland, die in vollen opstand tegen het gouvernement verkeerde, binnen weinige maanden tot rust en onderwerping zou brengen! Daartoe moest men zich een oorlog getroosten, die meer dan 4 jaren hevig voortwoedde en ons op groote offers te staan kwam.

Wanneer de strijdmiddelen, die men aanwendt, in geen verhouding staan tot de te volbrengen taak: wanneer men onophoudelijk te kampen heeft met groote moeilijkheden, met zware terreinhindernissen en met een vijand, die zich niet aan 't lijf laat komen, dan spreekt het vanzelf dat zulk een krijg eerst na zeer langen tijd tot een beslissing te brengen is. Moge het dus al volkomen begrijpelijk zijn, dat menige Indische oorlog, waarbij de omstandigheden zeer in ons nadeel waren, jaren lang slepende bleef, zoo moet het echter alleszins bevreemding wekken dat we Atjeh, na een strijd van 5 jaren, nog niet tot onderwerping gebracht hebben.

Was onze strijdmacht daar aanvankelijk onvoldoende? Ontbrak het ons aan de vereischte hulpmiddelen? Was het terrein van den oorlog bijzonder uitgestrekt of weinig toegankelijk? Hadden we een vijand tegenover ons, die het gevecht vermeed of niet te genaken was? Al deze vragen moeten ontkennend beantwoord worden.

De macht, zowel te land als ter zee, waarmee de tweede veldtocht tegen Atjeh op het einde van 1873 ondernomen werd, was voor onze middelen hoogst aanzienlijk. Nimmer was voorheen in Indië zulk een krachtige, goed uitgeruste expeditie samengesteld. De troepen waren talrijk, vol geestdrift, behoorlijk geoefend en uitstekend gewapend. De hulpmiddelen, welke ons ten dienste stonden met betrekking tot het transportwezen, de voeding en verpleging van het leger te velde, de verzorging van zieken en gekwetsen enz., waren legio. Er heerschte aan niets gebrek; alles was op ruime schaal ingericht: men had zich verscheidene maanden lang op dezen veldtocht kunnen voorbereiden. De nabijheid der Engelsche handelsplaatsen Singapore en vooral Pinang stelde ons in de gelegenheid, in korten tijd al het verder benodigde, zonsals slachtvee, rijst, bouwmaterialen enz. op Atjeh aan te voeren.

Het terrein van den oorlog was, vergeloken met andere gewesten van den Indischen Archipel, waar we dikwijls krijg hadden moeten voeren, bijzonder

klein van omvang. De afstanden in de vallei van Groot-Atjeh hadden niets te beteekenen en bedroegen slechts enkele uren. Er kwamen daar geen zware, langdurige marschen te pas, zooals bijv. in de binnenlanden van Borneo, waar men zich vele dagen en weken achter elkander, op het kompas af, een weg door de wildernis moest banen en met ontzettende bezwaren te worstelen had. De terrinen zijn te Atjeh wel dicht begroeid, maar over het algemeen volstrukt niet ongunstig; de kampongs liggen zeer nabij elkander; overal vindt men breede, bruikbare voetpaden. De bodem is er, behalve op de rijstvelden, droog en vast; breede rivieren, moerassen, ravijnen, kloven, zware hellingen enz., die den marsch van troepen zoozeer belemmeren, worden er maar zelden aangetroffen; behoudens enkele hindernissen kan het geslacht overal gemakkelijk met paarden vervoerd worden. Alles samengenomen was het terrein dus te Atjeh veel voordeliger dan op andere lager gelegen kustlanden in Indië.

En nu, *last nos least*, de vijand! Zal het noodig zijn hier uit te weiden over de woestheid, de energie, den ontembaren moed der Atjehnezen? Wij mogen die eigenschappen als algemeen erkend aannemen. Waarlijk onze troepen hebben zich niet te beklagen gehad, dat hunne tegenpartij het gevecht schuwde of de gewone inlandsche tactiek van terugtrekken toepaste. Men kon den vijand schier overal aantreffen; bijna nimmer weigerde hij den strijd, ja wat meer is, dikwijls trad hij zelf als aanvaller op! De Atjehnees is zeer krijgshaftig van aard, bezit een aangeboren energie en toont steeds de grootste doodsverachting. Met zulk een vijand behoort men in hooge mate voorzichtig te zijn; men moet hem niet geringschatten maar behoeft hem ook niet te vrezen. De dapperheid en strijdlust onzer tegenstanders waren in vele opzichten zeer in ons voordeel, want juist daardoor kon er krachtig gehandeld en, *indien men 't gewild had*, met klem doorgetast worden, zoodat een spoedige beslissing van den oorlog mogelijk en zelfs hoogst waarschijnlijk werd. Al de onversandheid en onstuimigheid des vijands stuitten af op onze betere vechtwijze en bewapening; hij was niet bestand tegen de moordende uitwerking onzer voortreffelijke achterlaadgeweren en van ons getrokken geschut. Bij elk gevecht op een open terrein leed hij geduchte verliezen; alleen achter zijne meesterlijk aangelegde verschansingen of achter de bamboedoerie-struiken, waarmede de natuur zijn land zoo rijk bedeeft heeft, kon hij een oogenblik onzen aanval weerstaan, maar ook daar zegevierden steeds onze zedelijke kracht en het overwicht onzer wapenen.

Indien men de bovenstaande opmerkingen samenvat, dan komt men tot de gevolgtrekking, dat te Atjeh de omstandigheden ons over het algemeen zeer gunstig waren en de oorlog alzoo niet bijzonder lang had *behoeven* te duren. Juist ten gevolge van den wakkeren tegenstand der Atjehnezen liet het zich aanzien, dat de strijd wel zeer hevig, maar daarom ook des te korter zou zijn.

Waarom zijn de zaken dan zoo geheel anders gelooopen; waarom is men in zijne gegronde verwachtingen zoo teleurgesteld geworden en duurt de oorlog nog tot op den huidigen dag voort? De beantwoording dezer vragen zou tot beschouwingen leiden, die hier niet ter plaatse behooren. Alleen wensch ik als mijne innige overtuiging te kennen te geven, dat de krijg met Atjeh, van af onze landing op Pedro-Punt (den 9den December 1873) binnen een jaar beëindigd had kunnen worden, wanneer men van den beginne af, en vooral na den val van den Kraton (24 Januari 1874), op doortastende wijze te werk ware gegaan in stede van de handen in den schoot te leggen en een afwachtende houding aan te nemen op een ontijdig oogenblik, toen de strijd nog op verre na niet beslist was. Men bewoog zich aanvankelijk op den goeden weg, doch keerde weldra tot het oude stelsel van oorlogvoeren terug, dat tegenover een krachtig, vrijheidlievend volk als de Atjehnezen, tot geen bevredigende uitkomst leiden kon, zelfs niet in een zeer verwijderd verschieot.

Toen men op het laatst van 1875, op aandringen van den Generaal PEL (die zijne stelling vroeger reeds aanmerkelijk had uitgebreid), weder tot een aanvallende tactiek overging, was het te laat om nog een spoedige beslissing van den oorlog te mogen verwachten. Het gunstige oogenblik tot het verkrijgen van een afdoend resultaat was lang voorbijgegaan en men had den loop der zaken niet meer in zijne macht.

Thans heeft men te Atjeh opnieuw een lijdzame houding aangenomen en is men, na de tuchtiging der vazalstaten, een schijnbare rust ingetreden. Bestaat er nu eenig gegronde vooruitzicht dat de oorlog weldra beëindigd zal worden? Wij gelooven het niet. Men vleit zich met de hoop op de onderwerping van de hoofden der XXII Moekims, maar volgens alle waarschijnlijkheid zal men zich daarin deerlijk teleurgesteld zien. Die hoofden zullen zich nimmer vrijwillig en alleen uit dwang aan ons gezag onderwerpen.

Zooals de toestand thans is, kan hij nog vele jaren blijven, zonder tot een beslissing te leiden, tenzij men tot afdoende maatregelen mocht overgaan. Wij hebben wel is waar een vrij uitgestrekte stelling bezet en een belangrijk gedeelte van Atjeh's grondgebied in onze macht, doch dit is niet voldoende tot bereiking van het beoogde doel. De vijand is nog geenszins overwonnen of ontmoedigd; hij beschikt nog over vele hulpmiddelen en zal den strijd niet opgeven vóór hij geheel uitgeput is. De bodem van Atjeh is zeer vruchtbaar en brengt genoeg op om de bevolking van het nog niet door ons bezette gebied voor gebrek te vrijwaren. Men heeft dus weinig te verwachten van den invloed des tijds, van onderhandelingen of beloften van de zijde der hoofden. De Atjehnezen dragen ons een felle haat toe; van vrijwillige toenadering kan bij dit geslacht geen sprake zijn. Zij hebben hunne vrijheid lief boven alles en willen de zegeningen van ons bestuur niet genieten, tenzij de kracht der wapenen hen daartoe noodzaakt.

Men heeft hier niet te doen met een zwak, ontzenuwd volk, gelijk er zoo

menig in onzen Indischen Archipel bestaat, dat steeds overheerscht geweest is of weinig waarde hecht aan zijne onafhankelijkheid — maar met een krachtige, energieke natie, die een roemrijk verleden heeft en zich nimmer goedschiks onder het vreemde juk buigen zal. Men moge van de Atjehnezen zeggen wat men wil, maar zij geven aan de wereld een schoon voorbeeld van wat een volk vermag, dat zijne vrijheid handhaven wil. Hoezeer zij ook steeds door onderlinge twisten en veeten verdeeld waren, vereenigden zij zich als één man, toen het er op aankwam hun grondgebied tegen vreemd geweld te verdedigen. Men zag te Atjeh tijdens den oorlog niet, zooals elders, het walgelijke schouwspel dat een gedeelte der bevolking onze zijde koos en de wapenen voerde tegen hare eigene landgenooten. Geen Atjehnees verlaagde zich om ons als spion te dienen; ter nauwernood kon men nu en dan een gids krijgen en dan was het nog meestal met dwang. Alleen TOEKOE NEK, het opperhoofd van Marassa, had na den val van den Kraton, zijne onderwerping aangeboden, maar dit geschiedde omdat hij moeilijk anders kon, omdat zijn gebied tusschen onze stelling aan de Atjeh-rivier en de zee, alzoo tusschen 2 vuren, bekneeld lag. De Marassanen waren de eenige bondgenooten, waarop we ons in de eerste jaren onzer vestiging beroemen konden; hunne houding was echter geheel passief; zij toonden zich nimmer vijandig, maar ondersteunden ons evenmin en wilden, zelfs tegen ruime betaling, niet eens voor ons arbeiden. Ook waren we verplicht hun gebied door een rij posten af te sluiten ten einde het tegen de invallen der wraakzuchtige bureu uit de VI Moekims te beschermen. We konden dus gerust nannemen, dat we te Atjeh nagenoeg de geheele bevolking tegen ons hadden en dit is *nog* het geval in de landstreken, welke niet door ons bezet zijn en waar we ons gezag niet rechtstreeks door den sterken arm kunnen doen gelden.

Met het oog op het karakter der Atjehnezen, make men zich geen illusiën over de werking van het thans door ons gehuldigde afwachtende stelsel; dat volk moet eerst volkomen overwonnen worden vóór het den trotschen nek buigen zal. Er bestaat slechts één middel om den oorlog tot een spoedige beslissing of althans tot een bevredigende uitkomst te leiden, d. i. door het nemen van krachtige, offensieve maatregelen. De vijand moet totaal geslagen en van zijne laatste hulpmiddelen beroofd worden; eerst *dan* zal de invloed der voorname hoofden en drijvers van den oorlog verdwijnen waardoor de bevolking tot toenadering of onderwerping gezind zal geraken. Wat helpt het of we te Atjeh nog jaren lang, zooals nu, *à couteau tiré* tegenover den vijand blijven staan? We komen er geen stap mede vooruit en moeten ons steeds zware lasten opleggen om ons te kunnen handhaven in de stelling, die we met zooveel moeite en opoffering veroverd hebben. De toestand waarin we thans verkeerem, is geen gezonde en kan zoo niet voortduren. Ook zou hij vroeg of laat aanleiding kunnen geven tot een betreuenswaardige catastrofe, waardoor veel van de tot nu toe behaalde en duur gekochte voordeelen weder verloren zouden gaan.

Men mag als zeker aannemen dat de Atjehnezen er op loeren ons den eenen of anderen dag, geheel onverwacht, op hunne eigenaardige manier, een gevoeligen slag toe te brengen, hetzij door het afsloopen van een of meer onzer posten, het overvallen eener troepenafdeeling, door brandstichting als anderszins. Wanneer zulk een toeleg gelukte, waartoe veel kans bestaat, zou hij ons onberekenbare schade kunnen berokkenen. Dergelijke onheilen zijn meestal het gevolg eener langdurige rust, waardoor de waakzaamheid verslapt en het vertrouwen op 's vijands werkeloosheid toeneemt. Het zij verre van mij als ongeluksprofeet te willen optreden, maar toch kan het zijne nuttige zijde hebben op de mogelijkheid eener ramp als de bovenbedoelde te wijzen.

Oorlog is voorzeker een verschrikkelijke zaak en men behoort wel te bezinnen, wat men doet, vóór men dien in het leven roept. Maar wanneer eenmaal de strijd ontbrand is, dan ga men met kracht en voortvarendheid te werk; men ruste niet en steke het zwaard niet eerder in de scheede, alvorens het feit beslist, het doel *volkomen* bereikt is. Dit beginsel is te Atjeh in vroegeren tijd uit het oog verloren, waardoor de oorlog de lange haan opging, duizende menschenlevens kostte en talloze millioenen verslond, zonder nog tot een afdoend resultaat geleid te hebben. Het telkens veranderen van stelsel werkte nadeelig op den gang der zaken; het stelde den vijand in de gelegenheid zich steeds van de geleden verliezen te herstellen, nieuwe hulpmiddelen te scheppen en zich op krachtigen wederstand vóór te bereiden. Dit had men kunnen voorkomen door den oorlog van den beginne af op doortastende wijze te voeren, dit beginsel consequent vast te houden en onze tegenpartij geene verandering te gunnen tot de strijd geheel in ons voordeel beslist was. *Nog* is het echter tijd om te Atjeh met kracht en klem op te treden. Er moet een einde komen aan den gespannen halfslachtigen toestand aldaar, die geen oorlog en geen vrede is, maar waarbij het zwaard van DAMOCLES ons steeds dreigend boven het hoofd blijft hangen.

Het is op grond van het vorenstaande, dat wij het wenschelijk of liever volstrekt noodig achten den Atjeh-oorlog zoo spoedig mogelijk te beëindigen en wel door het vernietigen van 's vijands laatste strijdmiddelen; door *alles* in het werk te stellen om hem den genadeslag toe te brengen. Die poging zal ons ongetwijfeld op nieuwe inspanning en offers te staan komen, maar zij zal ons eindelijk rust en vrede aanbrengeu; zij zal den kanker uitsnijden die nu reeds meer dan 5 jaren aan het welzijn van het Indische leger en aan onze financiën geknaagd heeft.

Wanneer men erkent dat onverwijd afdoende maatregelen behooren genomen te worden om den krijg met Atjeh ten einde te brengen, dan doet zich vanzelf de vraag voor of het leger in Indië, na al wat het sedert het jaar 1873 geleden heeft, nog wel in staat zou zijn andermaal krachtig tegen den vijand op te treden, zonder daardoor als het ware geheel te gronde te gaan? Gewis zou ieder zijn plicht doen en tot de grootste opoffering bereid

zijn, maar of in dit geval het te behalen voordeel wel zou opwegen tegen het gevaar eener totale uitputting, waaraan men zich zou blootstellen, moet met grond betwijfeld worden. Het behoeft weinig toelichting dat een leger als het Indische, dat uit zoovele heterogene bestanddeelen is samengesteld en zoo moeilijk aan te vullen is, niet gedurende een reeks van jaren in een abnormalen toestand kan verkeeren zonder uit zijn verband te geraken en veel van zijn militaire waarde te verliezen. De Atjeh-oorlog heeft ons niet alleen onze beste soldaten ontnomen, maar ook hoogst nadeelig gewerkt op het gehalte, de geoefendheid en vooral op de krijgstuicht der troepen, waaruit thans het leger in Indië is samengesteld.

Zooals bekend is, was de sterfte te Atjeh, van het begin der expeditie af, buitengewoon groot; er heerschten voortdurend allerlei epidemische kwalen, die talloze offers eischten. De hospitalen te Kotta-Radja waren steeds met honderde lijdens opgevuld en moesten telkens uitgebreid worden. Het hielp niet of men de zieken ook al op groote schaal naar Padang, Batavia of elders evacueerde, hunne plaatsen werden onmiddellijk weder door anderen ingenomen. De meesten leden aan hardnekkige koortsen, dysenterie of aan uitputting; het duurde geruimen tijd vóór zij herstelden, indien zij al ooit op hun verhaal kwamen. Duizende militairen werden op die wijze aan den dienst onttrokken en het kwaad nam gedurig in omvang toe. Ten einde de troepen op Atjeh eenigszins voltallig te kunnen houden, was men verplicht van beide en ver, uit de verschillende oorden van den Archipel de gezonde elementen op te roepen. Overal ontstonden dientengevolge geweldige leemten; weldra was de eene helft van het Indische leger ziek, de andere helft te velde of alom zonder orde en samenhang verspreid. De bataljons infanterie op Java en op de buitenbezittingen bestonden grootendeels alleen op het papier; zij hadden, om zoo te zeggen, alles moeten afgeven wat zij bruikbaar bezaten, en kregen er zieken of reconvallescenten voor in de plaats. Aan oefeningen, vorming van kader enz. kon niet meer gedacht worden. Bij de artillerie was het even erg gesteld. Daar moesten zelfs batterijen geheel opgeheven worden, omdat ze geen kader of manschappen meer hadden en de paarden dus niet verzorgd konden worden. Talloze militairen brachten het grootste gedeelte van hunnen diensttijd in de hospitalen door of waren niet meer geschikt voor den dienst te velde; vele anderen waren onophoudelijk reizende en trekkende.

Ook op het oorlogstoneel zelf was de toestand onzer krijgsmacht dikwijls zeer treurig, niettegenstaande door het legerbestuur de meeste zorg aan de voeding en verpleging der troepen gewijd en al het mogelijke gedaan werd om de telkens terugkeerende gapingen in de gelederen aan te vullen. Het gebeurde meermalen dat de compagnieën, als zij moesten uitrukken, nog niet het derde gedeelte van haar personeel (volgens de formatie) onder de wapenen konden brengen. De manschappen die te Atjeh aankwamen, waren in den regel lang niet voldoende geoefend of tot den oorlog tegen een dapperen, energiek vijand, als de Atjehnezen, voorbereid. In hunne garni-

zonen hadden zij weinig anders gedaan dan wacht- en corvéediensten of, wat de artillerie betrof, werken in de magazijnen. Verscheidene soldaten der infanterie hadden nimmer naar de schijf geschoten en kenden ter nauwernood de handgrepen met het *Beaumont*-geweer: zij misten alle degelijke militaire vorming en men kon hen daarom niet met vertrouwen tegen den vijand aanvoeren. De kanoniers waren insgelijks zeer gebrekkig geoefend en konden niet behoorlijk met het geschut, de munitie enz. omgaan; velen hunner, zelfs onderofficieren en korporaals, hadden nooit een getrokken kanon gezien, vóór zij te Atjeh kwamen.

Aan goeden wil ontbrak het volstrekt niet, maar daarmee kon men niet volstaan; het was zaak tegen onzen wakkeren vijand geen andere troepen te gebruiken dan die pal stonden in het vuur, vertrouwen stelden in hunne aanvoerders, hunne tactiek, hunne vuurwapenen en die het volle besef hadden, zoowel van hun moreel als van hun materieel overwicht. Dat bewustzijn van kracht kan alleen verkregen worden door oefening, kennis en het handhaven eener strenge krijgstuclit. Onze soldaten te Atjeh waren steeds vol moed en ijver, maar het ontbrak hun dikwijls aan samenhang, kalmte en zelfvertrouwen: dit was het onvermijdelijke gevolg eener gebrekkige opleiding.

Met het kader was het over het algemeen treurig gesteld, zoowel bij de infanterie als bij de artillerie; het was op verre na niet op de hoogte van zijne taak: tijd en gelegenheid ontbraken ten eenemale om het benoedigde kader te vormen of te bekwaamen. Men was verplicht onderofficieren en korporaals aan te stellen, wier kennis of geschiktheid veel, soms alles te wenschen overlieten en die in gewone tijden stellig niet voor hunnen rang in aanmerking zouden gekomen zijn. Het gevolg daarvan was dat men geen genoegzaam vertrouwen in hen kon stellen en de officieren, bij al hunne eigen drukke werkzaamheden, dikwijls ook de functiën van het kader moesten waarnemen. Men stelde zijne eischen zoo laag mogelijk en toch had men steeds de grootste moeite om den dienst behoorlijk gaande te houden. Zoo was er o. a. altijd gebrek aan onderofficieren bij de veldbatterijen, omdat er geen gelegenheid bestond tot oefening in het paardrijden; de sergeanten der vestingartillerie konden dus moeilijk bij het bereden gedeelte van hun wapen overgaan. Ten einde hierin te gemoet te komen, werd eenvoudig van hoogerhand bepaald dat men zich, wat de rijkunst betrof, tevreden moest stellen, wanneer een onderofficier in *stap* naast zijn stuk kon rijden zonder van zijn paard te vallen! Dit was dus voorzeker geen overdreven eisch voor een wachmeester der veldartillerie, terwijl ook in andere opzichten niet veel van hem gevorderd werd. Men behielp zich overal zooveel men kon, maar de dienst leed er onder en dit was zeer te betreuren.

Men denke nu niet dat in mijne ongunstige schildering omtrent den toestand van het Indische leger, eenige overdrijving heerscht; allen die met mij de zaken van nabij gezien hebben, zullen erkennen dat mijne voorstelling ver beneden de werkelijkheid gebleven is. In de laatste jaren is de toestand er

over het algemeen nog niet veel op verbeterd; nog altijd zijn de groote hospitalen en andere ziekeninrichtingen opgevuld met de zoogenaamde Atjehlijders. De veldbataljons op Java zijn zeer incompleet en kunnen, door de aanhoudende verwisseling van personeel, niet behoorlijk geoefend worden; de compagnieën artillerie verkeerden in hetzelfde geval. Het gehalte der manschappen en de krijgstuicht bij het leger laten veel te wenschen over, vooral ten gevolge van de vele vreemdelingen, die sedert eenigen tijd in de gelederen zijn opgenomen en wier aantal in verhouding tot het Nederlandsch element, op oorustbarende wijze vermeerderd. Overal bestaan tallooze leemten en gebreken. De verklaringen van vele Indische officieren, zoowel van hooger als lageren rang, die tijdens hun verblijf hier te lande, door mij om inlichting gevraagd werden, laten daaromtrent geen twijfel over.

Uit mijn betoog moet volstrekt niet afgeleid worden dat ik laag neerzie op het Indische leger, — het tegendeel is waar. Ik heb daarbij te lung gediend om de vele deugden, de vele voortreffelijke eigenschappen, die het kenmerken, niet in de hoogste mate te waardeeren. Dat leger, waarmede ik zooveel lief en leed gedeeld heb, waaraan zich voor mij zooveel aangename herinneringen vastknoopen, bezit mijne volle sympathie. Juist daarom gaan mij zijn bloei en welzijn nauw ter harte en gevoel ik mij gedrongen de pen op te vatten, om zijne belangen, en daarmede ook die van het vaderland, te helpen bevorderen.

Aan ons koloniale leger kleven op dit oogenblik groote gebreken; het heeft ten gevolge van den Atjeh-oorlog ontzettend geleden; het is afgetobd, tot uitputtens toe vermoeid; het snakt naar verademing en rust, die het dringend behoeft en ten volle verdiend heeft.

Wanneer aan het Indische leger minstens een jaar tijds gegund werd om zich van de doorgestane schokken te herstellen, zijne kaders aan te vullen en, evenals zijne manschappen, behoorlijk te oefenen, de bestaande gebreken te verhelpen enz., dan zou het ongetwijfeld weder even krachtig en welgemoed als voorheen, de gewichtige taak kunnen vervullen, waarvoor het bestemd is. Er behoort echter veel, zeer veel aan gedaan te worden en wij gelooven dat daartoe krachtige hulp uit het moederland noodig is. Voornamelijk op grond hiervan zouden wij het uitzenden eener Nederlandsche brigade ten hoogste nuttig achten.

Die maatregel zou een drieledig doel hebben:

- 1° Den oorlog met Atjeh te beëindigen, waartoe van het reeds zoo geteisterde Indische leger moeilijk nieuwe inspanning en offers geëischt kunnen worden.
- 2° Dat leger in de gelegenheid te stellen weder geheel op zijn verhaal te komen en ongestoord zijne zorgen aan inwendige verbeteringen te kunnen besteden.
- 3° Later onze levende strijdkrachten in Indië aanzienlijk te vermeerderen door den overgang of detachering van een groot aantal officieren, onderofficieren en manschappen, afkomstig van de Nederlandsche brigade.

Er blijft mij nog over nader aan te toonen dat het zenden uit Nederland eener behoorlijk geoeffende, goed uitgeruste en gewopende krijgsmacht van ± 4000 man naar Atjeh, ten einde aldaar de taak van het Indische leger over te nemen en des verlangd den oorlog te beëindigen, praktisch uitvoerbaar is. Te recht noemt de Redactie van *De Militaire Spectator* dit het zwakste gedeelte van het betoog in mijn opstel, getiteld "een vaderlandsch belang".

Ik ontreins mij niet dat er aan de uitvoering van zulk een ingrijpenden maatregel, als door mij wordt voorgesteld, belangrijke bezwaren verbonden zijn; — dat het bijeenbrengen enz., binnen een bepaalden tijd, van 4000 geoeffende soldaten voor een Indischen veldtocht, veel moeite, zorg en kosten veroorzaken zou. Maar men behoort zich bij een zoo gewichtige aangelegenheid niet door bezwaren, van welken aard ook, te laten afschrikken. Men moet alleen vragen: »is de maatregel noodzakelijk, strekt hij tot heil van 't vaderland, wordt het Indische leger er krachtig door gebaat en onze kolonie uit een neteligen toestand gered?» En wanneer deze vragen alle bevestigend beantwoord moeten worden, dan aarzelen men niet langer met het nemen van een besluit en sla onverwijld de handen krachtig aan het werk. Zoo ooit, dan is thans het oogenblik aangebroken om de Indische brigade, wier nut onbetwistbaar en tot wier oprichting in beginsel reeds door de wetgevende macht besloten is, tot stand te brengen. De uitkomst zal gewis de moeite loonen. Men kan veel, indien men het ernstig *wil*, en daarom is het mijn vaste overtuiging dat de brigade binnen weinige maanden samengesteld en gereed kan zijn bare taak te aanvaarden.

Het is voorzeker niet gemakkelijk daarvan *à priori* het bewijs te leveren, maar de waarschijnlijkheid pleit voor mijn beweren; ik zal trachten dit nader toe te lichten en eenige bezwaren op te heffen, welke oogenschijnlijk de practische uitvoering van den bewusten maatregel in den weg staan.

Naar mijne schatting zouden niet meer dan 3 a 4 maanden noodig zijn om de brigade te vormen, te oefenen en uit te rusten. Dien tijd van voorbereiding achten wij wel is waar voldoende, maar het zou er weinig toe doen, indien men ook al een paar maanden meer besteden moest. Ofschoon het wenschelijk ware de troepen in het begin van den goeden moesson op Atjeh te doen aankomen, zoo is dit geen volstrekt vereischte. Het geheele jaar kan men aldaar, desverkiezende, tegen den vijand opereeren zonder dat de zoogenaamde kwade moesson, die zich alleen door wat meer regen en vooral wind kenmerkt, bijzonder veel ongemak of bezwaren veroorzaakt. De hoofdzaak is dat de brigade zoo spoedig mogelijk tot stand kome; het tijdstip van vertrek is voor het oogenblik een zaak van ondergeschikt belang. Het zou ook niet noodig zijn de troepen voor een geheel jaar uitrusting en voeding mede te geven; een voorraad voor drie maanden ware aanvankelijk alleszins voldoende. De stoomvaart naar Indië langs het Suez-Kanaal stelt ons in staat later al het benodigde geregeld en snel aan te voeren. Mocht

de handel hier te lande ook te kort schieten (wat wij niet gelooven) om in korten tijd alles te leveren, wat tot een degelijke uitrusting en verzorging van troepen te velde, in een tropisch klimaat, behoort, dan kan men het benoodigde zeker gemakkelijk in Engeland aanschaffen, waar dergelijke militaire expeditiën naar verre gewesten aan de orde van den dag zijn, zoodat men er als het ware steeds op ingericht is. De expeditie der Engelschen, onder Sir GARNET WOLSELEY, tegen de Ashantijnen, waarbij uitstekend voor de voeding en verpleging der troepen gezorgd en over 't geheel op zeer oordeelkundige wijze te werk gegaan werd, kan ons in dat opzicht tot leering strekken of althans menigen nuttigen wenk geven.

Ik blijf bij het vroeger door mij uitgedrukte gevoelen, dat de bewapening der veldartillerie in Indië veel te wenschen overlaat en dringend verbetering behoeft. Het getrokken voorlaadgeschut met zijn gebrekkig buizenstelsel, dat zooveel onvruchtbare zorg vereischt, is daar volstrekt niet op zijne plaats en voldoet geenszins meer aan de eischen van den tegenwoordigen tijd. Al is men in Indië tevreden met de in 1873 aldaar ingevoerde lichte voorlaadkanonnen van 8 cM. op lage smalle affuiten, die wel zeer beweegbaar zijn, doch overigens vele nadeelen bezitten, dan kan dit niet als reden gelden om een verouderd stelsel van geschut voor de Indische hrigade te behouden. Men zal integendeel verstandig handelen zich te bedienen van het beste, dat men krijgen kan.

Wij gelooven dat de fabriek van KRUPP ons binnen enkele weken een paar dozijn compleet uitgeruste lichte stalen achterlaadkanonnen op bergaffuiten (smal spoor) zou kunnen leveren. Wil men liever niet zijne toevlucht tot het buitenland nemen en bij het gewone brons blijven, dan zouden de benoodigde vuurmonden te 's Hage gegoten kunnen worden naar het model van het Nederlandsche veldgeschut doch aanmerkelijk korter van ziel en minder dik van metaal. Men zou dan een kanon verkrijgen met hetzelfde kaliber en denzelfden sluittoestel, maar veel lichter en dus handelbaarder. Het spreekt vanzelf, dat de lading in verhouding kleiner zou moeten worden, waardoor ook het vermogen van den vuurmond zou afnemen. Maar dit maakt voor Indië volstrekt geen bezwaar uit; men heeft daar te velde nimmer te doen met afstanden boven de 2000 passen, vooral niet op Atjeh, waar het terrein zóó bedekt is dat men altijd ver beneden de 1200 passen tegenover den vijand in batterij moet komen. Het maximum der dracht van ons veldgeschut aldaar behoeft dus niet meer dan ongeveer 1800 passen te bedragen. Men kan in den regel de vijandelijke stellingen tot op korten afstand ongestraft naderen, d. w. z. tot op 400 a 500 passen, soms nog minder, daar de Atjehnezen gelukkig geen bruikbaar geschut en slechts gladde tromplaadgeweren bezitten, die eerst van naderbij gevaarlijk worden. Het komt dus bij de veldartillerie in Indië veel meer aan op een juist schot en een krachtig, zeker werkend projectiel, dan op bijzonder groote schootsverheid.

Behalve een kleinere lading zou de munitie voor de batterijen der Indische brigade in hoofdzaak volkomen gelijk kunnen blijven aan die hier te lande. Dit zou ongetwijfeld veel gemak en tijdwinst geven bij de uitrusting der vuurmonden, de oefening van het personeel enz. De bergafluiten konden vervaardigd worden overeenkomstig het in 1873 ingevoerde model; het aanbrenge van stalen in plaats van houten assen en zoo mogelijk het vermeerderen der stabiliteit, ware daarbij aan te bevelen. Ook voor de bepakkings der munitie zou men dezelfde draagbare kistjes kunnen bezigen als in de koloniën, zoodat er, behalve aan den vuurmond, eigenlijk maar weinig aan het thans bestaande materieel behoefde veranderd te worden om er een lichte Indische achterlaadbatterij van te vormen.

Het personeel zou al spoedig met de bediening en het gebruik van het nieuwe geschut vertrouwd te maken zijn. Het manoeuvreren toch komt op een bedekt Indisch terrein nimmer te pas; men marcheert gewoonlijk in colonne met één stuk en komt daaruit voorwaarts of zijdelings in batterij; alle bewegingen gaan langzaam en zijn hoogst eenvoudig. Daar de batterijen der brigade eerst te Atjeh hare paarden en inlandsche stukrijders zouden krijgen, heeft het personeel slechts weinig voorbereiding noodig. De hoofdzak is dat de artillerie vooraf goed leere schieten en met het geschut omgaan.

Bij de infanterie zullen waarschijnlijk de meeste manschappen reeds vroeger gediend hebben, zoodat ook de oefening van dit wapen niet bijzonder veel tijd vereischen zou. De opleiding van den soldaat zou vooral ten doel moeten hebben hem de kracht en het juiste gebruik van zijn vuurwapen te leeren kennen, hem kalnte en zelfbeheersching in te prenten, hem te wijzen op de eigenaardige vechtwijze der Atjehnezen, op het groote belang en de eischen van den veiligheidsdienst enz.

Mocht dus de uitrusting, bewapening en oefening der Indische brigade al weinig bezwaar opleveren en spoedig kunnen geschieden, meer moeite zou het kosten om binnen een bepaalden tijd ongeveer 4000 vrijwilligers bij elkander te krijgen. Toch twifelen wij niet of men zal ook daarin boven verwachting slagen, vooral wanneer men de zaak goed aanlegt en niet tegen geldelijke offers opziet. Wat de officieren betreft, zoo blijven wij bij onze vroeger geuite meening, dat een voldoende aantal zich beschikbaar zou stellen en de regeering alzoo niet hare toevlucht zou behoeven te nemen tot de strenge toepassing van art. 178 der grondwet. Indien de wet insgelijks aan den Koning de bevoegdheid toekende om in buitengewone gevallen een gedeelte der militie voor een bepaald doel en een bepaalden tijd naar de koloniën te zenden, dan ware de moeilijkheid reeds dadelijk opgeheven, en men zou in dat geval met miliciens kunnen aanvullen wat men voor de Indische brigade aan vrijwilligers te kort kwam. Maar zulk een wijze bepaling bestaat helaas niet in onze wetgeving; daarom zal men moeten trachten het beoogde doel langs een anderen weg te bereiken.

Wat de meeste personen, zoowel militairen als niet-militairen, afschrikt

om zich voor den kolonialen dienst te engageeren, is de lange duur der verbintenis, die zeer zwaar weegt bij het nemen van een besluit. Het is wel te begrijpen dat velen, die hetzij door een avontuurlijken geest gedreven of wel door het hooge handgeld verlokt worden als koloniaal dienst te nemen, er toch tegen opzien voor een tijd van zes jaren naar een ver gewest te trekken dat zij niet kennen, waar zij allerlei nadeelige kansen loopen en waar voor de meesten hunner slechts weinig heil te behalen is. Kon ten zij zich voor korteren tijd verbieden, dan zou de stap zoo zwaar niet vallen; men waagde er dan minder bij en kon spoedig naar het vaderland terugkeeren, indien de werkelijkheid in geenen deele aan de verwachting beantwoordde.

Toen in het jaar 1873, tijdens de voorbereiding tot den tweeden veldtocht tegen Atjeh, het handgeld verhoogd en tevens voor het eerst een *tweejarige* verbintenis voor den kolonialen dienst toegestaan werd, maakten al spoedig ongeveer 2600 personen van dit gunstige aanbod gebruik. Het is wel niet zeker maar toch hoogst waarschijnlijk, dat zich in de eerste plaats tallooze gepasporteerde Indische militairen en verder vele vrijwilligers uit het staande leger, de milizie of de burgermaatschappij zouden aanbieden om voor den tijd van één jaar (het verblijf hier te lande en de reizen heen en weder niet medegerekend) bij de Indische brigade geplaatst te worden. Wanneer dergelijke ondernemingen, als waarvan hier sprake is, met een bijzonder doel geschieden, dan kan men steeds op veel deelneming rekenen — getuige de 3de Balische expeditie, de 2de naar Atjeh en meer andere. Tijdens den Noord-Amerikaanschen burgeroorlog boden zich honderdduizende vrijwilligers aan om voor een bepaalden tijd, gewoonlijk voor den duur van één veldtocht, in de gelederen van het leger te dienen. Ditzelfde verschijnsel deed zich onlangs weder in Engeland voor, toen een oorlog met Rusland dreigde uit te barsten en de regeering tot de mobilisatie harer strijdkrachten besloot. Toch kan men niet zeggen dat de Amerikanen of de Engelschen militaire natiën zijn in den gewonen zin van het woord. Wanneer echter hunne belangen zware inspanning en opofferingen van hen vorderen, zijn zij daartoe zonder aarzelen bereid. Waarom zouden wij in energie, in levenskracht bij die natiën achterstaan? Waarom zouden wij niet op kleinere schaal kunnen doen wat onze machtige overzeesche naburen in het groot verricht hebben? Die poging zou onze krachten volstrekt niet te boven gaan en daarom houden wij het er voor, dat de oprichting der Indische brigade practisch zeer goed uitvoerbaar is; waar de vaste *will* bestaat, daar volgt het *kunnen* vanzelf.

Uit een financieel oogpunt beschouwd, zou de verwezenlijking van den door mij voorgestelden maatregel zeker aanzienlijke kosten vereischen; maar wanneer daardoor werkelijk binnen korten tijd de Atjeh-oorlog beëindigd en het Indische leger uit den staat van verval, waarin het thans verkeert, opgeheven kon worden, dan zouden de geldelijke offers, die men verplicht is te brengen, uitmuntend besteed zijn. Ik herhaal, dat het beter is zich in eens

zwaren arbeid en desnoods groote opofferingen te getroosten, wanneer men daarmede zijn doel bereiken kan, dan nog jaren lang gebukt te gaan onder de ondragelijke lasten, welke de oorlog op Noordelijk Sumatra ons oplegt. Aan dien onhoudbaren toestand moet een einde komen. Het is niet alleen om talloze menschenlevens, maar ook om *tientallen* van millicenen uit te sparen, dat wij thans *enkele* millioenen zouden willen besteden tot het samenstellen en uitzenden eener Nederlandsche strijdmacht, die ons hoogst waarschijnlijk spoedig van den Atjeh-kanker genezen en in elk geval ons leger in Indië tot een krachtigen steun strekken zou.

Moge de algemeene belangstelling, zoowel van het militaire als niet-militaire publiek voor deze gewichtige aangelegenheid opgewekt en gaande gehouden worden, dan zal reeds een voorname stap tot het verkrijgen eener gewenschte uitkomst verkregen en ook het doel, waarmede deze regelen geschreven werden, bereikt zijn.

G. DOREL.

's Hage, 13 Mei 1878.

De leiddraad voor het schieten te velde met granaten.

Werd in den laatsten tijd van verschillende zijden herhandeldijk gewezen op het hooge belang, dat er in gelegen is om zich te velde snel en goed te kunnen inschieten, en was het merkbaar, dat de belangstelling in dit gewichtig onderwerp meer en meer bij het wapen der artillerie werd opgewekt, — met vreugde is ongetwijfeld ontwaard, dat ook van hoogerhand de behoefte aan goede voorschriften voor het schieten te velde wordt gevoeld; dat sedert eenigen tijd krachtig wordt gewerkt om de gegevens bijeen te brengen, die hiertoe noodig zijn, en dat, in afwachting van definitieve voorschriften, de vereischte aanwijzingen worden gedaan om de jaarlijksche schietoefeningen op doelmatige wijze te doen geschieden.

Een nieuw bewijs hiervan wordt geleverd door het verschijnen van den »leiddraad voor het schieten te velde met granaten». Al moge deze leiddraad nog niet het karakter hebben van een voorschrift, waaraan men zich streng heeft te houden, men verlieze hierbij niet uit het oog, dat het hier slechts geldt een hulpmiddel voor de officieren om met oordeel de schietoefeningen te kunnen leiden. In dit opzicht kan de leiddraad ongetwijfeld goede diensten bewijzen.

Het is ons doel niet hier ter plaatse critiek op den leiddraad te leveren. In elk geval dient bij de beoordeeling te worden in acht genomen, dat langdurige proeven, die tijdens de samenstelling van den leiddraad nog hangende waren, een beletsel zijn geweest de zank grondig op touw te zetten, en het voornemen tot het samenstellen van den leiddraad, eerst werd opgevat, toen in Februari jl. vrees ontstond, dat de bedoelde proeven niet vóór de maand Mei zouden afloopen, en dus de artillerie wederom gedurende een oefeningsjaar van een voorschrift zou verstoken blijven.

De verbetering en aanvulling, die de leiddraad mocht behoeven, zullen vermoedelijk het best aan het licht komen, wanneer hij gedurende eenigen tijd bij de schietoefeningen is gevolgd.

BOEKAANKONDIGINGEN.

Het korps rijdende artillerie door AJAX. Arnhem. K. VAN DER ZANDE. 1878. Prijs f 0,30.

Dit vlugschrift dient tot beantwoording van de artikelen van X. en van *l'Homme gris*, voorkomende in het Algemeen Handelsblad van 23 Dec. en 5 Jan. jl. — X. komt tot het besluit dat een getal van drie batterijen rijdende artillerie voldoende is en dat de regimentsformatie voor een dergelijk klein korps kan vervallen; terwijl *l'Homme gris* de rijdende artillerie geheel wil afschaffen. AJAX daarentegen treedt in het strijdperk, om dit gedeelte van het wapen der artillerie als afzonderlijk korps op een sterkte van vier batterijen te behouden.

Een onpartijdige en aandachtige beschouwing van de betoogen, in de genoemde artikelen en in het vlugschrift geleverd, heeft ons tot de overtuiging gebracht, dat in het pleidooi van AJAX meer kracht is gelegen dan in die van zijn tegenstanders. Wel is waar wordt door hem het bewijs niet geleverd, dat we in het vervolg minstens vier batterijen zullen noodig hebben, maar dit is ook ondoenlijk, als men niet nauwkeurig bekend is met de plannen die bij het Krijgsbestuur omtrent de legerorganisatie bestaan. De wenschelijkheid om de rijdende artillerie als afzonderlijk korps te behouden, wordt echter door hem op goede gronden betoogd.

Gant men de geschiedenis van de artillerie te velde na, dan ontwaart men een aanhoudenden strijd tusschen beweegbaarheid en uitwerking, waarbij nu eens de eene dan weder de andere factor sterk op den voorgrond wordt gebracht; de rijdende artillerie is in dien strijd meermalen met afschaffing bedreigd geworden. Sedert den Fransch-Duitschen oorlog van 1870—71 kan echter haar bestaan als verzekerd worden geacht. Dank zij hare groote beweegbaarheid was zij in staat groote afstanden snel af te leggen. Ofschoon op het slagveld zelf die groote beweegbaarheid zelden noodzakelijk was, zoo was dit des te meer het geval bij den opmarsch tot het gevecht. Bij het afleggen van korte afstanden was haar opmarsch meestal $\frac{1}{2}$ of $\frac{1}{4}$ uur vroeger geschied dan die der veldartillerie, terwijl zij bij het afleggen van groote afstanden een voorsprong van ongeveer een uur had. De bij de cavaleriedivisiën ingedeelde rijdende batterijen vervulden haar

zware taak — het volgen der cavalerie op snelle en lange marschen — op de meest bevredigende wijze (1).

Nu moge men zeggen, dat onze toestanden anders zijn dan die van groote staten, dat we slechts een verdedigende oorlog te voeren hebben; dit neemt niet weg dat het veldleger ook bij een verdedigenden oorlog, een zelfstandige macht moet vormen, die tegen gedeelten van het vijandelijk leger, dikwerf verrassend, moet kunnen optreden. Zal hierbij de cavalerie een rol kunnen vervullen, dan behoeft ze de krachtige medewerking van batterijen, die haar kunnen volgen op snelle marschen van eenigen duur.

Dat rijdende artillerie geheel iets anders is als veldartillerie en dat hare oefeningen alsmede de keuze en africhting der remontepaarden geheel verschillend zijn van die der veldartillerie, en dat uit dien hoofde een samensmelting van beide artilleriesoorten niet wenschelijk is, kunnen we AJAX toegeven.

Men heeft aan rijdende artillerie in het algemeen wel eens verweten, dat zij te veel cavalerist, te weinig artillerist is. Waar dit gebrek mocht voorkomen, moet het natuurlijk ernstig bestreden worden. Men kan den vijand niet dood rijden, men moet hem dood schieten. De cavaleristische geest der rijdende artillerie ga dan ook steeds gepaard met deugdelijke artilleristische eigenschappen.

Marsch- en transportdienst voor onderofficieren en korporaals, door B. G. KOOPMAN, 1ste Luitenant-Adjutant, 1ste Regiment Infanterie. Leeuwarden, Coöperatieve Handelsdrukkerij. 1878.

De lezing van dit boekje heeft ons de overtuiging geschonken, dat de Heer KOOPMAN, met het schrijven daarvan, een goeden dienst bewezen heeft aan de onderofficieren en korporaals; dat hij hun daarmede een gids heeft bezorgd, die hun in menige omstandigheid den juisten weg zal wijzen.

Behalve een reeks van wenken voor reizende militairen in het algemeen, worden de verplichtingen, die op de geleiders van detachementen van allerlei aard rusten, behandeld, en tevens nauwkeurig de administratieve bescheiden aangegeven, die zij hebben op te maken; terwijl, als bijlagen, achter den eigenlijken tekst de modellen dier stukken zijn gevoegd.

Een nadere kennismaking met het werkje van den Heer KOOPMAN kunnen wij alleszins aanbevelen.

Antidienstvervangingsbond. Circulaire. N°. 39. 's Hage, Gebr. VAN LANGENHUIJZEN. Prijs f 0,15.

In deze circulaire wordt de op 18 Maart jl. te 's Hage gehouden openbare vergadering besproken, waarin de Kapt. v. TUERENHOUT als spreker optrad. Tevens treedt de Voorzitter daarin andermaal krachtig op, om te doen uitkomen, dat

(1) MULLEN, *Die Entwicklung der Feld-Artillerie.*

geen halve maatregelen het leger kunnen helpen, maar dat geheele afschaffing der dienstvervangng dringend noodzakelijk is.

Bij de circulaire zijn gevoegd afdrukken van de verslagen van het Dagblad van Zuid-Holland en 's Gravenhage en van het Vaderland over de rede van den Kapt. v. TUERENUOUT.

Sammlung von Konstruktions-Details der Kriegsbaueunst.

Sedert de eerste aankondiging van dezen atlas (*Mil. Spect.* 1878, blad. 51) zijn twee nieuwe afleveringen verschenen (N°. 3 en 4). De derde aflevering behandelt in 11 platen de cordons; zij behelst verschillende bedekkingen van muren, als: rollagen, platte en holle pannen, ezelsruggen enz. Opmerking verdient, dat al de dekkingen, dus ook de rollagen, over de muren heen steken, hetgeen zooals men weet, over het geheel sedert lang is afgeschafte, evenals de blijkbaar in Oostenrijk nog gebruikelijke muizentanden en andere cordonversieringen. Verder: wijze van bewerking op de hoeken, op rechte vleugelmuren, al dan niet in verband met horizontale bovenvlakken van nevensliggende muren; dekkingen van landhoofden onder en tegen de brugliggers; van hellende muren met draagsteenen voor ijzeren leuningstijlen; van verschillende soorten, ook hol liggende en gebogen vleugels en profelmuren, en eindelijk van den uitgang eener poterne achter een vrijstaanden escarpmuur.

De vierde aflevering bevat een zeer groot aantal voorbeelden van kruising van gewelven. Tongewelven, verhoogde, gedrukte, scheeve, kegel-, koepel-, ringgewelven, alle vinden een plaats, en worden in verband met elkander gebracht bij overdekking van kazematten, doorgangen, nissen, trappen, gangen, poternes enz. Er zijn zooveel verschillende omstandigheden in aanmerking genomen, dat het nogeueg onmogelijk schijnt, dat men in de toepassing verlegen zal staan. Verscheidene platen worden in het bijzonder gewijd aan het metselverhand; de meeste voorbeelden zijn zoowel voor gebakken als voor gehouwen steen nitgewerkt, waar het te pas komt, ook in verband met elkander.

De platen zijn weder alle met de meeste zorg, verscheidene zelfs in kleuren bewerkt; de uitvoering laat letterlijk niets te wenschen over. Onnoodig zal het dus zijn, den atlas nogmaals aan te bevelen.

Breda, Mei 1878.

K. E.

Jahresberichte über die Veränderungen und Fortschritte im Militairwesen, herausgegeben von H. VON LÖBEL, Oberst z. D. Vierter Jahrgang, 1877. Berlin, MITTLER UND SOHN. 1878. Preis 7 Mark.

Het jaar 1877 is rijk geweest aan gebeurtenissen op militair gebied. De oorlog tusschen Rusland en Turkije, in twee werelddeelen gevoerd, trak aller aandacht tot zich, en de feiten, die op de oorlogstooneelen in Europeesch Turkije en

Klein-Azië hebben plaats gegrepen, zullen ongetwijfeld een nieuwe bron opleveren voor krijgskundige studien.

Het lag dan ook voor de hand, dat de 4de jaargang van de *Jahresberichte* in het krijgsgeschiedkundig gedeelte een ruime plaats zou beschikbaar stellen voor hetgeen op dezen oorlog betrekking heeft, en dat zij tevens in de verschillende andere hoofdstukken rekening zou houden met hetgeen reeds nu, ten gevolge van dezen oorlog, bespreking vraagt. Onder de berichten betrekkelijk het krijgswezen in de verschillende staten vinden we dan ook Rusland en Turkijë uitvoerig behandeld: in het hoofdstuk »tactiek der cavalerie» komen de verrichtingen der Russische cavalerie ter sprake; in de verhandeling over de versterkingskunst wordt een woord gewijd aan de Turksche vestingen en verschanste stellingen, die rechtstreeks of zijdelings een rol in den oorlog hebben vervuld; terwijl eindelijk een zeer uitvoerig en volledig overzicht wordt gegeven van den oorlog tot 1 Januari 1878. Dit laatste neemt alleen 189 bladzijden in van de 26 vellen druks, waaruit het boekdeel bestaat.

Waar zoo veel te zeggen viel over gebeurtenissen, die aan de orde van den dag zijn, moest natuurlijk het voor het tegenwoordige minder gewichtige wijken. Hieraan is het dan ook toe te schrijven, dat de berichten omtrent het krijgswezen van sommige staten en eenige deelen der krijgswetenschap, waarin weinig is voorgevallen, achterwege zijn gebleven. Een gelijk lot is, blijkens de voorrede, ten deel gevallen aan een reeds gereed liggend opstel over het spoorwegwezen.

Niettemin bevat het jaarverslag ook veel wetenswaardigs, dat geen betrekking heeft op den Oosterachen oorlog. Op het gebied van de strijdmiddelen bevat het verhandelingen over het Duitsche krijgswezen, alsmede omtrent dat van 15 andere staten, waaronder, behalve Rusland en Turkijë, uitvoerige mededeelingen aangaande Frankrijk, Engeland, Italië en Oostenrijk, en een zeer correct en degelijk overzicht van hetgeen sinds 1875 in Nederland op militair gebied is tot stand gebracht.

Onder »tactiek der infanterie» worden de nieuw ingevoerde Fransche reglementen, het Pruisische schietreglement voor de infanterie en de jongste geschriften van BOGUSLAWSKI en DOHNA besproken.

Ook op cavaleriegebied heeft het jaarverslag op nieuwe zaken te wijzen. De nieuwe cavaleriereglementen in Engeland en Oostenrijk, de cavaleriemanoevres op groote schaal in Duitschland, en wat de literatuur aangaat, het werk van DENISON, worden onder de aandacht van de lezers gebracht. Evenzoo voor de artillerie te velde, de werken van THÜRHEIM, v. SCHELL en BOGUSLAWSKI.

Zeer lezenswaardig is het opstel over de vestingartillerie, en het getuigt van de juiste opvatting der taak, die de steller van een jaarverslag zich behoort op te leggen, dat met scherpzinnigheid uit den loop der omstandigheden wordt afgeleid, welke nieuwe eischen voor de toekomst behooren te worden gesteld. — Met het oog op de plaatsing en de inrichting van de tegenwoordige vestingen, wordt betoogd, dat de belegeringstrein niet meer, als voorheen, eerst marschvaardig mag worden gemaakt als het veldleger zijn operatiën reeds begonnen heeft, maar dat, althans een gedeelte, reeds dadelijk gereed moet zijn, om het

leger in staat te stellen krachtig te kunnen vooruitrukken. Hierbij wordt gewezen op de indeeling van den Russischen belegeringstrein in een insluitings-, aanvals- of hoofd- en reservetrein, welke indeeling in den jongsten oorlog belangrijke voordeelen heeft afgeworpen. Zoo ook wordt, met het voorbeeld van Plewna voor oogen, op de noodzakelijkheid gewezen om het stiefkind van de tegenwoordige artillerie — het getrokken worpgeschut — tot zijn recht te doen komen, en de vroegere bewapening der artillerie te velde met kanonnen en houwitsers, doch thans met getrokken ziel, in het verschiet gesteld.

Overbodig zou het zijn, na hetgeen omtrent de vorige jaargangen in dit tijdschrift is gezegd, al de zaken op te noemen, die in de *Jahresberichte* worden behandeld. Liever bevelen wij ze andermaal aan bij allen, die zich op de hoogste wenschen te houden van het wetenswaardige, dat op militair gebied voorvalt.

v. P.

Die technische Entwicklung der modernen Ordonnanz-Präcisionswaffen der Infanterie von HERRMANN WEYGAND, Grossherzoglich Hessischer Major Z. D. Zweite vollständig umgearbeitete und vermehrte Auflage. Mit einem Atlas von 244 Figuren. Berlin und Leipzig, Luckhart'sche Verlagshandlung. 1878.

Zoals bekend is, vormt *die technische Entwicklung der modernen Ordonnanz-Präcisionswaffen der Infanterie* het eerste deel van een drietal werken van de hand van den Majoor WEYGAND, waarin de samenstelling, de ballistische eigenschappen en het schieten met de tegenwoordige draagbare vuurwapenen, op breedten grondslag worden behandeld.

Dat het 1ste deel, in 1872 verschenen, reeds thans een tweeden druk beleeft, is ongetwijfeld een bewijs, dat het bij het publiek gunstig is ontvangen. Het heeft zijn weg gemaakt, zooals trouwens te verwachten was.

Voor onze lezers, die het boek niet bij de hand hebben, zij in herinnering gebracht, dat het een geschiedkundig overzicht geeft zoowel van de gladde als van de getrokken voorlaadgeweren, om daarna te komen tot de hoofdzaak — de getrokken achterlaadgeweren van den tegenwoordigen tijd, waarvan duidelijke beschrijvingen, toegelicht door keurige houtsnecfiguren, werden gegeven. Als leerling en vriend van den begaafden VON PLÖNNIES, was bij WEYGAND een goede grondslag gelegd, om een dergelijken arbeid te ondernemen.

Kan de eerste uitgave, voor dien tijd, op vrij groote volledigheid hogen, de thans verschenen tweede druk streeft haar in dit opzicht verre op zijde. Niet alleen is de Schrijver, blijkens de voorrede, in het bezit geraakt van tal van bronnen voor de inrichting der vroegere en hedendaagsche wapenen, die 8 jaren geleden, nog niet ter zijner beschikking waren, maar bovendien is het beschoonwend gedeelte aanzienlijk uitgebreid, zoodat de 2de druk werkelijk aanspraak kan maken op den naam van „omgewerkte en meer volledige uitgave". Wij achten het ook een verdienste van het werk, dat de beschrijving van de wapenen en de munitie grootendeels genomen is naar modellen, die in het bezit van den

Schrijver zijn. Hierdoor toch is een grootere waarborg voor correcte beschrijvingen en teekeningen ontstaan, dan wanneer de Schrijver genoodzaakt was geweest ze uit andere werken over te nemen.

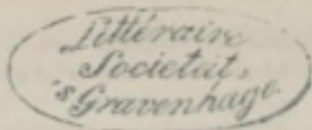
Vergelijkt men de beide uitgaven met elkander, dan valt in de eerste plaats op, dat het geschiedkundig overzicht van de gladde geweren aanmerkelijk is uitgebreid, evenals het hoofdstuk betreffende de getrokken voorlaadgeweren. Aan dit gedeelte is bovendien toegevoegd een tabel betreffende de afmetingen en gewichten der wapenen, een hoofdstuk over hare munitie en opgaven betreffende de uitwerking.

Bij de behandeling der achterlaadgeweren worden thans eenige bladzijden gewijd aan de geschiedenis der wapenen tot op het tijdstip, dat zij als oorlogswapenen in gebruik zijn gekomen; terwijl de hoofdstukken over de constructie en de munitie der laatstgenoemde geheel omgewerkt en aanzienlijk uitgebreid zijn.

Wat ten slotte de stelsels van achterlaadgeweren betreft, die bij de verschillende mogendheden op dit oogenblik hetzij als nieuwe, hetzij als overgangswapenen zijn ingevoerd, treffen wij de beschrijving, toegelicht door teekeningen, aan van de volgende geweren, die niet in den 1sten druk voorkomen: het Russische geweer, stelsel KARL; het Italiaansche, stelsel CARCANO; de Fransche geweren, stelsel SCHNEIDEN en stelsel GRAS; het Nederlandsch geweer, stelsel SNIDER; het Russische geweer, stelsel KUNKA; het Portugeesche geweer, stelsel WESTLEY RICHARD; het Belgische, stelsel ALMINI; het Duitsche, model 1871; het Grieksche, stelsel MYLONES; het Noord-Amerikaansche, stelsel SPRINGFIELD; terwijl in den 2den druk een geheel gewijzigde teekening voorkomt van het Russische geweer, stelsel BERDAN N°. 2.

Genoeg om aan te toonen, dat de Majoer WEYGAND geen moeite heeft ontzien, om zijn werk geheel op de hoogte te brengen van den tijd.

De figuren komen, vermoedelijk wegens het zooveel grooter getal, thans niet meer voor in den tekst, maar zijn in een afzonderlijken atlas van 14 platen, die het formaat heeft van het boek, bijeengevoegd. Aan de uitvoering is geen zorg gespaard.

OVERZICHT VAN BUITENLANDSCHE TIJDSCHRIFTEN.

I. Legerorganisatie en Schutterij.

De onderofficieren. Het doel van dit opstel is op eenige gebreken te wijzen, die het door de Kamer der Afgevaardigden aangenomen wetsontwerp op de reëngementen van de onderofficieren aankleven; in de hoop dat de Senaat deze gebreken, bij de behandeling van het wetsontwerp, zal wegnemen. Als hoofdgebrek wordt genoemd het handgeld bij het aangaan van een nieuwe dienstverbintenis, hetgeen strijdig is met de wet van 1872 en met gezonde staathuishoudkundige begrippen. Voorts moeten nog andere maatregelen genomen worden, om het reëngageeren te bevorderen; een afdoend middel zou zijn, dat niemand een administratieve staatsbetrokking kon verkrijgen, die niet 6 jaren, waarvan 4 als onderofficier, heeft gediend. (Sp. M., Jun.)

De mobilisatie van het Fransche leger. De verschillende verrichtingen voor een mobilisatie worden afzonderlijk besproken, en vooral de aandacht gewijd aan de concentratie van het actieve leger. De schrijver maakt de opmerking dat de mobilisatie in Frankrijk nog zeer onvoldoende geregeld is, althans geen verband houdt met de zorgen die in andere richting aan het leger worden gewijd. Voor een goede en snelle mobilisatie moeten, zoowel in het actieve als in het territoriale leger, de kaders vermeerderd worden en is samensmelting van de infanterie der land- en zeemacht noodzakelijk. Ook versterking van de landartillerie met een gedeelte der zee-artillerie zou nut kunnen afwerpen. (Sc. M., Jun.)

Het Engelsche leger in een oorlog op het vasteland van Europa. Geschiedkundige mededeelingen omtrent het Engelsche leger. De tegenwoordige organisatie en indeeling van dat leger in Europa en in Indië. (M. W. Ver., Band XVI Heft 4.)

De Engelsche strijdkrachten. (Slot.) De indeeling en sterkte van een Engelsch legerkorps op voet van oorlog. De middelen tot aanvulling van het leger. Het officierskorps. Denkbeeld van de wijze, waarop Engeland den oorlog tegen Rusland zou kunnen voeren, zonder de hulp van Oostenrijk. (Allg. M. Z., N°. 48.)

II. Algemeene krijgskunst.

De militaire meteorologie. Op het tegenwoordig standpunt der luchtvaart zou een korps militaire luchtvaarders nog weinig diensten aan het leger kunnen bewijzen; daarentegen zou van een dergelijk korps zeer veel partij kunnen getrokken worden, wanneer de leden tevens een studie maakten van de luchtstromingen, om zoodoende aan den generalen staf inlichtingen te kunnen verstrekken betreffende de vermaedelijke aanstaande veranderingen in het weder. Tal van voorbeelden worden aangehaald, om den invloed, die de weersgesteldheid

op operatiën in verschillende tijden gehad heeft, aan te toonen, en om te doen uitkomen, dat hiermede veelal te weinig rekening wordt gehouden in den oorlog. (Sp. M., Jun.)

Tactiek voor den toestand van rust. De veiligheidsdienst bij de voorposten. (Sc. M., Jun.)

De groepeerling der krachten in den toestand van rust, bij gevechts- en aanvalsmarschen en in het gevecht in vlak en hoog land. (Slot.) Uitvoering van een flankmarsch langs een defilé, dat zich op de door den vijand bedreigde flank bevindt. Voorbeeld van den opmarsch van een legerkorps tot verhindering van de vereeniging van twee gescheiden vijandelijke afdeelingen. (Oest. M. Z., Mai.)

Een tactische oefeningsreis. (Vermolg.) Overzicht van de uitvoering eener tactische onderstelling op het terrein, door de leerlingen van het IVde studiejaar der technische militaire academie te Weenen, onder de leiding van de leeraars in tactiek en versterkingskunst uitgewerkt. (Oest. M. Z., Mai.)

De voorposten-telegraaf van SIEMENS en HALSKE. Beschrijving van dezen toestel. (M. W. Ver., Band XVI, Heft 4.)

Het schatten en meten van afstanden. Het schatten van afstanden met het vrije oog is zeer moeilijk en ook het inschieten, om zoodoende den waren afstand tot het doel te leeren kennen, gaat vooral voor de infanterie dikwerf met groote bezwaren gepaard. De invoering van een eenvoudigen en practische afstandsmeter is derhalve zeer gewenscht. Beschrijving van den afstandsmeter van ROKSANDIO. (M. W. Ver., Band XVI, Heft 4.)

Over dispositiën. Vereischten waaraan dispositiën in het algemeen moeten voldoen. Overzicht van den inhoud van het oorlogs- en operatieplan, alsmede van dispositiën voor verschillende oorlogshandelingen. Voorbeelden van dispositiën uit de krijgsgeschiedenis. (M. W. Ver., Band XVI, Heft 4.)

Een Engelsch-Russische oorlog. Beschouwing over de oorzaken, die Engeland tot den oorlog drijven, en het vermoedelijk oorlogstooneel. Voor Rusland is het aangewezen een inval in Engelsch-Indië te doen, waardoor aan Engeland ontzettende schade zou worden berokkend. (Allg. M. Z., N°. 24.)

Welke vooruitgang in de tactiek zijn wij verschuldigd aan GUSTAAF ADOLF? De toestanden van het Zweedsche leger, zooals GUSTAAF ADOLF het vond bij zijne troonsbestijging en zooals het door hem bij zijnen dood werd achtergelaten, worden geschetst, en door vergelijking dezer toestanden, in het licht gesteld hetgeen door den Zweedschen Koning gedaan is voor de beweegbaarheid van het leger, de bewapening, de verpleging, de krijgstucht enz. (Allg. M. Z., N°. 20 en 21.)

IV. Techniek der artillerie en ballistiek.

De handvuurwapenen in Zweden en Noorwegen. Beschrijving van het in Zweden ingevoerde infanteriegeweer (model 1867), de cavalerie-karabijn (model 1870) en de cavalerie-revolver (model 1871), alsmede van de volgende in Noorwegen in gebruik zijnde wapens: het infanteriegeweer (model 1867), de karabijn van 11,7 mM., de revolver (model 1864) en het repeteergeweer der marine (model 1877). (Rev. d'A., Jun.)

Het Oostenrijksch kanon van 15 cM. Overgenomen uit *Mittl. A. u. G.*, Heft 2. Zie *Mil. Spect.* bladz. 340. (Rev. d'A., Jun.)

IX. De krijgswetenschap met betrekking tot het wapen der infanterie.

De formatiën der infanterie sedert de renaissance, in verband met het nieuwe Fransche reglement op de exercitiën der infanterie. Beknopt geschiedkundig overzicht. (Sp. M., Jun.)

Gevechtsvoorbeelden of exercitiën voor de practische toepassing van het reglement op de exercitiën der infanterie, van 12 Juni 1875. (*Vervolg.*) Handelingen van een bataljon in tweede linie, bij den aanval: gebruik der reserve; de vervolging. Handelingen van een bataljon in verbinding met een brigade, bij de verdediging: vrijwillige terugtocht; gedwongen terugtocht. (Sp. M., Jun.)

De quaestie der voorposten. Beschouwingen naar aanleiding van het Practisch voorschrift van 4 October 1875, betreffende den dienst der infanterie te velde, ten einde te betoogen dat dit voorschrift tekortkomingen heeft. (Sp. M., Jun.)

Over het gebruik van de infanterieschop en de daarmede uit te voeren vluchtige versterkingsmiddelen. (*Slot.*) Het opwerpen van infanterieschansen wordt aanbevolen. Zij dienen op het gevechtveld als tactische steunpunten en worden door 1 a 2 compagnieën bezet. Gebruik van de schop bij het in staat van verdediging brengen van terreinvoorwerpen en andere werkzaamheden te velde. Bij het graven van loopgraven wordt op twee pas van de vuurlijn één man opgesteld; het late gelid begint den arbeid; na tien minuten wordt afgelost. (Oest. M. Z., Mei.)

Over de schietoefeningen der infanterie. Het groote verschil tusschen de uitkomsten van het infanterievuur op het schietterrein en het slagveld, is niet alleen een gevolg van moreele invloeden, doch ook van de omstandigheid, dat bij de schietoefeningen in tijd van vrede niet genoeg rekening wordt gehouden met de toestanden, zooals deze zich in den werkelijken oorlog zullen voordoen. Noodzakelijkheid om hierin verandering te brengen. Over den daarbij te volgen weg. (M. W. Ver., Band XVI, Heft 4.)

Het voorschrift op het schieten voor de vestingartillerie en pioniers. — De ballistische eigenschappen der jagerbus, mod. 1871, vergeleken met die van het infanteriegeweer, mod. 1871. Mededeelingen van de wijzigingen in het voorschrift op het schieten der infanterie, ten gevolge van de invoering der jagerbus, mod. 1871, bij de vestingartillerie en de pioniers. Men is van meening, dat het geringe verschil in gewicht van dit wapen vergeleken met het infanteriegeweer — welk verschil verkregen is door het verkorten van den loop — niet opweegt tegen het groote verlies in uitwerking. Voor de bewapening der bedoelde troepen zou men de voorkeur geven aan de cavalerie-karabijn. (Allg. M. Z., N°. 18.)

X. De krijgswetenschap met betrekking tot het wapen der cavalerie.

Een kleine bijdrage voor het dresseeren van paarden. De Schrijver van het werk *Reitkunst und Dressur nach dem Naturgesetze* wijst op eenige gebreken, die tegenwoordig vrij algemeen in de dressuur der paarden zijn waar te nemen: leidt langs theoretischen weg de gevolgen af van het verkeerd aanbrengen der hulpen, en toont aan hoe daarentegen door doelmatige hulpen een goede hoofdstelling en juiste gangen kunnen worden verkregen. (Allg. M. Z., N°. 19.)

XI. De krijgswetenschap met betrekking tot het wapen der artillerie.

De draagbare wapenen bij de veldartillerie. Een eenvormige wapening met de achterlaadpistool, wordt beter geoordeeld dan die met de karabijn en den revolver. De sabel, hoewel van weinig nut en lastig, kleedt goed. (Sp. M., Jun.)

Het beschieten van schepen uit vaste batterijen. (*Slot.*) Vertaling van een onder dien titel voorkomend opstel in het *Archiv für die Art.- und Ing.-*

Off., Band 82, Heft 3 en Band 83, Heft 4. Zie *Mil. Spect.* bladz. 426 en 496. (Rev. d'A., Juin.)

De artillerie op de tentoonstelling van 1878. Een wegwijzer met teekening om de artilleristische afdeling, door verschillende landen tentoongesteld, gemakkelijk te vinden. (Rev. d'A., Juin.)

Beschouwing over het bresschieten op grooten afstand. (*Stat.*) Bepaling van de gemiddelde baan. Berekening van schootsboek en afstand onder gegeven voorwaarden. Regeling en leiding van het vuur. Invloed van het gewicht van het projectiel, de buskruitlading, de eindsnelheid en de buis op de uitwerking. Aantal schoten noodig om een muur in bres te leggen. (Rev. d'A., Juin.)

XIII. Onderwerpen betreffende marine.

De Fransche oorlogsmarine bij het begin van den honderdjarigen oorlog. (*Vervolg.*) Sp. M., Juin.)

XIV. Krijgsgeschiedenis.

Geschiedenis van den Oosterschen krijg in 1875, 1876, 1877 en 1878. (*Vervolg.*) Militaire organisatie van het Turksche rijk. (Sp. M., Juin.)

Het leger in Frankrijk sedert KAROL VII tot de omwenteling, 1439—1789. (*Wordt vervolgd.*) (Sc. M., Juin.)

Geschiedenis der dragonders. Loopende over de jaren 1745—1743. (Sc. M., Juin.)

De Russisch-Turksche oorlog. Het hernemen van het offensief door de Russen in Klein-Azië, van Augustus 1877 tot aan het einde van den oorlog. (Allg. M. Z., N°. 19 en 20.)

Voor 100 jaren. Mededeelingen uit het nagelaten dagboek van een officier, die in het Keur-Hessische hulpkorps den onafhankelijksoorlog in Noord-Amerika heeft medegemaakt. (*Vervolg en stat.*) (Allg. M. Z., N°. 18, 19, 20 en 21.)

XVIII. Onderwerpen van gemengden aard.

De Salon van 1878. Beschrijving van de kunststukken, op militaire onderwerpen betrekking hebbende, die in den op 24 Mei jl. geopenden salon van 1878 tentoongesteld zijn. (Sp. M., Juin.)

Maandelijksche kroniek. Beschouwingen over de burgerlijke betrekkingen, die in gevolge de dezer dagen door de Senaat aangenomen wet op de reëngagementen van de onderofficieren, moeten worden toegekend aan onderofficieren van ongeveer 35-jarigen leeftijd, die den dienst verlaten. Men beschouwt de wet als een achteruitgang. De positie van den adjudant-onderofficier, die in gevolge de wet bij iedere compagnie moet worden ingedeeld. — De beteekenis der benoeming van een militair onderintendant, tot chef van het bureau van kleeding aan het ministerie van oorlog. — Het amendement van den Generaal DE CISSEY op art. 4 van het wetsontwerp betrekkelijk de pensioenen der officieren. (Sp. M., Juin.)

Verscheidenheden. Duitschland: Artillerie-exercitien voor de reserve en de landweer. — Engeland: Vervorming van de kanonnen van 7 inch (17,8 cM.). Samenstelling van den belegeringstrein. Samengestelde pantserplaten. — Oostenrijk: De repeteerkanabijn-*Valmisberg*. — Nederland: De reorganisatie van de vestingartillerie. — Italië: De uitrusting aan munitie van de batterijen van 9 cM. Een gietijzeren kanon van 8,7 cM. met mantelversterking. (Rev. d'A., Juin.)

Het honderdjarig bestaan van de K. K. technische militaire ingenieur-academie. Kort overzicht van het verleden dezer inrichting. (Oest. M. Z., Mai.)

Verscheidenheid. Mededeeling van een briefwisseling tusschen de Generaals TODLEREN en BRIALMONT over het beleg van Plewna. (Stat.) (Allg. M. Z., N°. 18.)

De reliefbeelden van PFUHL voor de zaal der veldmaarschalken in de centrale cadettenschool te Lichterfelde. (Allg. M. Z., N°. 19.)

Korte mededeelingen. Duitsche rijk: De herfstmanoeuvres voor 1878. — Denemarken: De oefeningen der troepen op groote schaal, in 1878. (Allg. M. Z., N°. 18.)

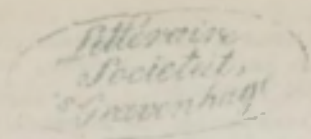
Duitsche rijk: Levensbericht van den Generaal der infanterie v. BRESE-WINIARY en van den Generaal der cavalerie v. HARTMANN. (Allg. M. Z., N°. 19.)

Oostenrijk: De nieuwe stafkaart. (Allg. M. Z., N°. 20.)

Duitsche rijk: De afloop der inspectie over de gardetroepen. Het onderricht in het vernielen van spoorwegen en telegraphen bij de rijkschool te Hannover, door officieren van het spoorwegregiment. Wetsontwerp betreffende de overname van al de militaire pensioenen, door het Rijk. De verbouwing van het tuighuis tot een gebouw, gewijd aan den roem. (Allg. M. Z., N°. 21.)

ERRATUM VOOR N°. 6.

Bladz. 417, regel 1 v. o., staat: „nu eindelijk“; lees: „een eindelijk“.

BIJLAGE VII, BEHOORENDE BIJ DE MILITAIRE SPECTATOR,

VIERDE SERIE. — DERDE DEEL, N°. 7.

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN ENZ.

(26 Mei—25 Juni 1878.)

a.) BIJ HET LEGER HIER TE LANDE.

Beneemd en beverderd.

Bij den plaatselijken staf. Tot pl. adj. 2e kl. te 's Hage, de 1e luit. J. H. F. Ritter, van het alg. dep. v. discipl.

Bij den geneeskundigen dienst. Tot offic. v. gez. 1e kl., de offic. v. gez. 2e kl. F. A. Quanjer en C. G. H. Wirtz.

Bij het wapen der infanterie. Staf: Tot gen.-maj. en commt. der 2e divisie, de kol. F. J. Pfeiffer, commt. v. h. 5e reg. inf.: tot bevelh. in de 2e mil. afd., de kol. J. V. D. Dittlinger, bevelh. in de 5e mil. afd. Bij het 3e reg. inf., tot maj., de kap. E. F. C. A. Henckens, adj. v. h. 6e reg. inf. Bij het 5e reg. inf., tot commt. v. h. korps, de kol. L. P. van der Beek, van den gen. staf; tot maj., de kap. W. Goudriann, v. h. reg. gren. en jag.

Bij het wapen der cavalerie. Bij het 2e reg. huz., tot 1en luit., de 2e luit. J. C. van Alphen; bij het 4e reg. huz., tot 1en luit., de 2e luits. J. G. baron van Sijtzama en C. Stok.

Overgeplaatst.

Naar Amsterdam, de 1e luit. G. Goedel, pl. adj. 2e kl. te 's Hage. Bij het reg. gren. en jag., de maj. J. W. Boellaard, van het 3e reg. inf. Bij het 5e reg. inf., de 1e luit. J. P. van den Hoff, van het 6e reg. inf. Bij het 6e reg. inf., de 1e luit. L. A. J. van Boxmeer, van het 5e reg. inf. Bij het 7e reg. inf., de offic. v. gez. 2e kl. J. M. W. van Dusseldorp, van het 2e reg. huz. Bij het 2e reg. huz., de offic. v. gez. 1e kl. C. G. H. Wirtz. Bij de garn. inf. te Naarden, de offic. v. gez. 1e kl. F. A. Quanjer. Bij de IVe afd. vestingart. de 1e luit.-kw. J. S. Oudraad, van het 6e reg. inf. Bij het 6e reg. inf., (1 Aug. a.s.) de maj.-kw. C. T. Herckenrath, van het 2e en de 1e luit.-kw. J. A. van Ede van der Pals, van het 3e reg. vestingart.: resp. bij de Ie, IIe, IIIe, Ve, VIe, VIIe en VIIIe afd. vestingart., de kap.-kw. F. M. A. Oosterman, van het 6e reg. inf., C. L. E. C. Westerbaen Schmidt, van het 1e en P. J. Beusar, van het 3e reg.

vestingart., en de 1e luit.-kw. E. H. J. Jansen, van het alg. dep. v. discipl., J. A. Kroef, van het 2e en C. L. D. Mounier, van het 1e reg. vestingart. en D. J. Holsheimer van het 1e reg. inf.

Bij het leger in Oost Indië. De 2e luit. J. D. ten Bosch, van het wapen der inf., ged. bij de landm. in W.-I.

In actieven dienst hersteld.

Bij het 7e reg. inf., de 1e luit. S. S. P. de Lang Evertsen. Bij het 3e reg. huz., de 1e luit. jbr. W. F. H. van de Poll. Bij het 4e reg. huz., de 2e luit. W. D. Heitsma Mulier. Bij het 3e reg. vestingart., de 1e luit. A. A. van den Bosch.

Bij het leger hier te lande ingedeeld.

Bij het 3e reg. inf., de 1e luit. J. N. Hardeman, gedet. geweest bij het leger in Neerl.-Indië.

Eervol ontheven,

van zijne det. bij het D. v. O. (1° Aug. a. s.), de kap. P. F. Coumans, van het 4e reg. inf.; van de functiën van e. a. ingenieur te Hellevoetsluis, de kap. P. A. T. Havelaar, die tevens is gepl. bij het bat. min. en sappeurs.

Bestemd,

om te worden toeg. aan den insp. over het mil. onderwijs, (1° Aug. a. s.), de kap. H. W. Alma, van het 1e reg. vestingart., die in verband daarmee wordt overgepl. bij den staf (der art.; tot e. a. ing. te Hellevoetsluis, de kap. G. J. Blaauw, van het bat. min. en sappeurs.

Gedetacheerd bij het leger in Oost-Indië,

de 2e luits. G. J. Feith en C. A. de Visser, van het 1e en P. J. Brandenburg, van het 4e reg. inf.

Op nonactiviteit gesteld,

de kap. G. T. C. Callenfels, van het 6e en de 1e luit. J. J. van Raven, van het 1e reg. inf.

Geponseleerd.

De kops. H. J. Parker Verboom en de 1e luits. J. G. van Sandick en F. J. Raebel, van het wapen der inf. en de kap. magazijnm. W. H. B. Paravicini di Capelli, alsmede de 1e luit. F. E. A. baron van Ittersum, beiden van het wapen der art., laatstg. onder toek. van den rang van kapitein.

Overleden.

De 1e luit. adm. v. kl. en wap. C. L. M. M. Metz, van het 2e reg. inf.

b. BIJ HET LEGER IN OOST- EN WEST-INDIË.

Bevorderd.

Bij de militaire administratie. Tot 1en luit.-kw., de 2e luit.-kw. T. F. Filet, A. D. Cheriex, J. P. van der Schaft, H. J. Osten en C. Kaakebeen; tot intend. 1e kl., de intend. 2e kl. J. Hofstede, tot intend. 2e kl., de onderintend. 1e kl. G. Y. C. Fraser, tot onderintend. 1e kl., de onderintend. 2e kl. J. Valk.

Bij het wapen der infanterie. De kap. W. A. Coblijn; tot maj., de kops. L. P. Nix en E. Perné.

Geplaats.

Bij het Departement van Oorlog. Als adj.-archivaris bij de 2e afd., de mil. ambt. 3e kl. J. R. Jans.

Bij het wapen der infanterie. Bij het 6e bat., de maj. W. A. Coblign; bij het 9e bat., de kap. der inf. H. Wieringa; bij het 13e bat., de 2e luits. J. Luyt en E. P. J. Geluk; bij het 15e bat., de 1e luit. L. K. van Gorkum en de 2e luit. A. W. Broes van Dort; bij het 16e bat., de kap. K. H. A. Haek van der Goes; de 1e luit. H. F. F. Lutje en de 2e luit. A. P. G. Reigersberg; bij het 17e bat., de 2e luits. W. K. M. Bengel en F. Haupt; bij het subs.-kader te Padang, de 1e luit. J. F. J. Uelman.

Bij den geneeskundigen dienst. Bij het hosp. te Soerabain, de offic. v. gez. 2e kl. C. J. L. Daubler.

Bij het wapen der artillerie. Bij de 5e comp. te Salatiga, de 1e luit. H. W. J. Roijen; bij de 14e comp. te Padang, de kap. C. A. Whitton.

Overgeplaatst.

Bij de gewestelijke en plaatselijke staven. Als sous-chef van den staf bij de krijgsmacht te Atjeh, de kap. W. A. Schneider, van het 3e bat.

Bij de militaire administratie. Bij het hosp. te Pelantoengan, de 1e luit.-kw. G. J. A. Schotman, van de intend. in de 2e mil. afd. op Java; bij den raad van adm. v. h. subsist.-kader te Batavia, de kap.-kw. H. C. Stokhekker, van de 5e afd. van het D. v. O.

Bij den geneeskundigen dienst. Bij het hosp. te Samarang, de offic. v. gez. 2e kl. J. Stork, van dat te Willem I; bij het hosp. te Willem I, de offic. v. gez. 2e kl. J. D. Mattheu, van dat te Samarang; bij het hosp. te Weltevreden, de offic. v. gez. 2e kl. H. M. Numans en J. M. W. van der Hoeven, resp. v. d. geneesk. dienst van Sumatra's Westk. en o. en v. h. garn. te Benkoelen. Bij het garn. te Benkoelen, de offic. v. gez. 2e kl. J. Timmermans, v. h. hosp. te Weltevreden. Bij den geneesk. dienst van Sumatra's Westk. en o., de offic. v. gez. 1e kl. dr. J. R. H. van Son, van dien dienst te Atjeh.

Bij het wapen der infanterie. Bij het 3e bat., de 2e luit. P. Wiersma, v. h. 11e bat.; — bij het 5e bat., de 1e luit. J. T. E. Pex, v. h. garn.-bat. v. Palembang; — bij het 7e bat., de kap. W. F. Braun, v. h. 5e bat.; — bij het 9e bat., de 1e luit. J. M. de Bron de Vexela, v. h. 1e garn.-bat. in Atjeh en o.; — als adj. bij het 10e bat., de 1e luit. adj. W. P. G. Klenske, v. h. 18e bat.; — als adj. bij het 18e bat., de 1e luit.-adj. F. P. Sievers, v. h. 10e bat.; — de 2e luit. M. F. Blaauw, v. h. 12e bat.; — bij het 11e bat., de 1e luit. T. A. J. Roersch en de 2e luit. A. M. Wouters, resp. v. h. 1e garn.-bat. in Atjeh en o., en het 2e depotbat.; — bij het 15e bat., de 1e luit. J. T. van Hooijtema, v. h. 16e bat.; — bij het 17e bat., als adj. de 1e luit.-adj. L. C. Piekkart, v. h. 2e garn.-bat. in Atjeh en o.; de maj. F. C. Burgers en de 1e luit. H. Roelofs, resp. v. h. 13e bat. en het garn.-bat. van Sumatra's Westk. en o.; de 1e luit. W. P. A. Steenmeijer, v. h. 3e bat.; — bij het garn. v. Celebes en o., de kap. F. de Lannoy, v. h. 11e bat.; bij het garn.-bat. der Wester-afd. van Borneo, de 1e luit. G. Ruempol Hamer, v. h. 11e bat.; bij het garn.-bat. van Sumatra's Westk. en o., de 1e luits. K. C. H. Saldé, I. A. Kalshoven en M. A. van Rommel van Vloten, resp. v. h. 16e bat. en v. h. 17e bat. en v. h. 4e depotbat.; bij het garn.-bat. der Mol. eil., de 1e luit. G. A. de Wit, v. h. 14e bat.; de kap. J. F. van Mansvelt, v. h. 1e garn.-bat. in Atjeh en o.; bij het 3e garn.-bat. in Atjeh en o., de maj. J. C. Dockheer, v. h. 4e depotbat.; bij het 1e depotbat., de 1e luits. P. J. C. van Mourik en J. Hamming, resp. v. h. 1e en v. h. 3e garn.-bat. in Atjeh en o.; bij het 3e depotbat., de 1e luit. G. H. M. van Hemert, en de 2e luit. J. Borman de Munck, beiden v. h. 13e bat.; de kap. W. J. J. Rijnders, v. h. 3e bat., de kap. P. J. Gaberel, v. h. 13e bat.;

bij het subsist.-kader te Batavia, de 1e luit. G. F. Soeters en de 2e luit. H. P. J. Bode, v. h. garn.-bat. v. Sumatra's Westk. en o. en v. h. 12e bat.

Bij het wapen der artillerie. Bij de 9e comp. te Batavia, de 1e luit. W. Boetje, onderconstr. bij den art.-constr.-wink. te Soerabaia; als onderconstr. bij den art.-constr.-wink. te Soerabaia, de 2e luit. J. L. Swart, van de 23e comp. te Atjeh en o.; bij de 13e comp. te Batavia, de 1e luit. P. H. Opzoomer, v. d. 5e comp. te Salatiga.

Bij het wapen der genie. Bij het korps min. en sapp., de 1e luit. J. M. W. Caspari, van de werken te Willem I.

Ingetrokken overplaatsingen.

Bij het wapen der infanterie, de terugpl. van den kap. J. L. van der Schoor; de overpl. v. d. 1en luit. J. J. G. Schuit, bij het garn.-bat. der Westerafd. v. Borneo.

Bij den geneeskundigen dienst, de overpl. bij het hosp. te Soerabaia v. d. offic. v. gez. 2e kl. C. F. S. Krainz, zijnde hij in verb. hiern. overgepl. bij het garn. te Weltevreden.

Ter beschikking gesteld,

van den chef der 5e afd. v. h. D. v. O., de kap.-kw. H. K. J. van den Bussche, v. d. raad v. adm. v. h. subsist.-kader te Batavia.

Teruggeplaatst.

Bij het wapen der genie, als kap. bij het 11e bat., de kap. a la suite A. E. Albrecht.

Eervol ontslagen.

De burg. schrijver 5e kl. bij de mil. adm. A. van Polanen Petel, en die der 4e kl. H. R. ten Cate en L. F. Wasch; de maj. der inf. H. C. J. Janssen; de kaps. der inf. J. Pattché en J. M. van der Groen; de intend. 1e kl. bij de mil. adm. G. P. J. Ockerse.

Een jaar verlof verleend,

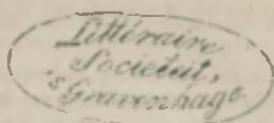
aan den luit.-kol. van den gen. staf W. J. Havenga.

Tweejarig verlof verleend,

aan den luit.-kol. der inf. C. Schäfer; aan de 1e luits. der inf. M. Smeets en P. W. Stort; aan den maj. der inf. A. G. C. E. W. von dem Bussche Ippenburg; aan den kap. der inf. J. J. Spoelstra; aan den maj. der inf. P. M. Ockerse en aan de 1e luits. der inf. T. van der Zee, H. F. Holz en B. J. E. Philips.

Overleden.

F. J. L. Walpot, kap. der inf., te Barabei, den 25en December 1877; J. C. P. Welfer, kap. der inf., te Panteh-Perak (Atjeh), den 15en Januari 1878; L. A. T. Nil, kap. der inf., te Sihoga, den 21en December 1877.

DE AMSTERDAMSCH E STELLING.

(Veroolg van N°. 7, bladz. 445.)

In ons vorig artikel waren wij genaderd tot de behandeling van de vraag: hoe groot voor de bevolking binnen de Amsterdamsche stelling het dagelijksch ration versch vleesch gedurende een beleg zou dienen te worden gesteld? Dit is een punt van veel gewicht, omdat uitsluitend van het cijfer, dat voor dat ration zal worden aangenomen, afhangt het aantal benoedigde runderen en ander vee en dus, in het stelsel van den Heer D. B., den omvang van de Stelling. Wij zullen hier dus allereerst laten volgen tot welke uitkomsten ons onderzoek te dier zake geleid heeft.

Te Haarlem vertegenwoordigde over de beide laatste jaren, volgens de opgave aan het kantoor der belastingen, het gezamenlijk verbruik van rundvleesch en kalfsvleesch, per hoofd en per jaar, gemiddeld slechts een waarde van f 16,50, overeenstemmende met een hoofdelijk gebruik van 20 KG., het KG. dooreen gerekend op f 0.82½. Aangenomen dat die hoeveelheid nog met ¼ moet worden vermeerderd wegens te weinig aangegeven waarde enz. en met 1,5 KG. wegens ingevoerd geslacht, versch vleesch, dan bedroeg het verbruikte rund- en kalfsvleesch daar ter plaatse nog geen 66 G. gemiddeld per hoofd en per dag.

Gesteld op grond van de hierna, in staat A, volgende opgave van verbruikt lams- en varkensvleesch te Amsterdam in 1851 (1), dat het gewicht van dit laatste de helft heeft bedragen van het gewicht van het verbruikte rund- en kalfsvleesch, dan bereikte in een welvarende plaats, zooals Haarlem, het gemiddeld vleeschverbruik, per dag en per hoofd, zeer ruim gerekend, in rond cijfer slechts een hoeveelheid van 100 G., een hoeveelheid, die belangrijk minder

(1) Om het ongunstigste geval te nemen, daar het gemiddeld verbruik van lams- en varkensvleesch over de jaren 1851—1860 minder dan de helft was van het verbruikte rund- en kalfsvleesch.

is dan het cijfer van 250 G., door den Schrijver der brochure als basis voor de approviandeering der hoofdstad aangenomen.

De berekening van het vleeschverbruik te Amsterdam naar de aangegeven waarde, leidt tot eenigszins andere uitkomsten. Wanneer daar de gemiddelde prijs van het KG. gerekend wordt zeer laag te zijn geweest, bijv. f 0.70, leert de aangegeven waarde, die gemiddeld over de beide laatste jaren heeft bedragen f 3.034.000 voor het rundvleesch en f 408.000 voor het kalfsvleesch, dat het jaarlijksch verbruik per inwoner, gelijk stond met een bedrag van slechts f 11, of naar den aangenomen prijs per KG. van f 0.70, van hoogstens 16 KG. per hoofd en per jaar.

Vermeedert men ook nu weder dit gewicht, om reden als boven, eerst met $\frac{1}{2}$ en $\frac{1}{4}$ en daarna met 1,5 KG., wegens ingevoerd geslacht versch vleesch (1), dan zou, volgens deze rekening, het gemiddeld verbruik per inwoner te Amsterdam een hoeveelheid van 30 KG. per jaar niet te boven gaan.

Een verbruikscijfer van 100 G. per hoofd en per dag, zooals wij voor Haarlem vonden, is dus betrekkelijk hoog. Het stemt overeen met een jaarlijksch vleeschverbruik van $36\frac{1}{2}$ KG. d. i. $1\frac{1}{4}$ maal het gemiddeld verbruik per hoofd in Nederland, door STARING, in de *Economist* van 1872, gesteld op 9,17 KG. rund- en kalfsvleesch en 11,12 KG. varkens- en schapenvleesch, makende te zamen hoofdelijk 20,37 KG. per jaar. Het door STARING gegeven cijfer wijkt trouwens weinig af van hetgeen PAPPENHEIMS *Handbuch der Sanitäts-Polizei* opgeeft voor het gemiddeld vleeschverbruik hier te lande, waarin wij vermeld zien dat dit in 1828 zou hebben bedragen 21,30 KG. per hoofd.

Toetsen wij de hiervoren gestelde cijfers aan de hoeveelheid aangegeven runderen enz. te Amsterdam, vóór de afschaffing der gemeente-accijnzen, dan verkrijgen wij daarin een maatstaf die te meer waarde bezit, omdat destijds, bij de zooveel minder uitgebreide middelen van verkeer, de hoofdstad een vrij wat minder talrijke vlottende bevolking bezat dan thans en haar bevolkingscijfer dus toen, meer dan het tegenwoordige, met het gemiddeld getal dagelijksche verbruikers strookte.

De in onderstaande staat vermelde hoeveelheden vee, met het gemiddeld gewicht per stuk van elk soort vermenigvuldigende, bekomt men het aantal verbruikte kilogrammen.

(1) Evenals het smokkelen is ook het invoeren van versch geslacht vleesch binnen Amsterdam, sedert de afschaffing der gemeente-accijnzen, bij de wet van 7 Juli 1865, *Staatsbl.* n°. 74, belangrijk verminderd. Toen die accijnzen nog bestonden en men 95 % van de waarde van een stuk vee moest betalen, in stede zooals nu 10 %, waren er groote slagerijen even buiten Amsterdam, n. a. onder Nieuwer Amstel en aan den Overtoom, die versch geslacht vleesch invorderen. Zelfs vleesch van slechte kwaliteit, mits voor het ong slechts behoorlijk opgemaakt, was op die wijze nog wel aan den man te brengen. Thans zijn die slagerijen nagenoeg allen te niet gegaan, of door de uitbreiding der gemeente binnen de gemeentegrens gekomen; terwijl in de gemeente zelve, geslacht vleesch nu meerendeels dat vroeger ingevoerde vleesch heeft vervangen.

STAAT A. Sterkte der bevolking en hoeveelheden veraccijnsd slachtvee te Amsterdam, gedurende de jaren 1851 tot en met 1860.

Jaren.	Bevolking.	Aantal.							Mila-grammen vleesch en spek.	Aanmerkingen.
		Runderen.	Kalveren.	Nuchtere kalveren.	Schapen.	Zwijnlammeren.	Varkens.	Speenvarkens.		
1851	227.000	11.000	5.988	12.955	9.747	64	15.930	1	857.954	
1852	231.000	11.721	6.152	12.800	8.122	62	15.417	3	789.128	
1853	234.000	11.191	5.537	15.927	6.130	48	14.192	—	732.135	
1854	237.000	10.220	5.174	16.387	7.813	42	14.132	1	673.821	
1855	237.000	10.259	4.777	16.138	8.887	42	14.679	2	564.356	
1856	238.000	10.230	4.763	16.774	—	—	—	—	313.281	Enkel rund- en kalfsvleesch.
1857	240.000	10.581	5.104	16.518	—	—	—	—	309.343	zijnde 1 Jan. 1856 de Rijksbelasting op schapen en varkens afgeschaft.
1858	241.000	10.667	5.293	15.417	—	—	—	—	308.526	
1859	243.000	10.637	5.615	15.547	—	—	—	—	366.640 ^a	
1860	246.000	10.020	5.263	16.411	—	—	—	—	313.701 ^b	
Gemiddeld	237.000	10.654	5.365	15.407	8.160	—	14.668	—	520.667	

Nu de gewichten.

Gemiddeld rekent de Heer n. B. het gewicht van een rund, schoon aan den haak, op 300 KG. Dit cijfer moge als gemiddelde voor het geslachte vee in een groote vleeschhouwerij juist wezen, als gemiddelde voor groote en kleine vleeschhouwerijen is het stellig te hoog, al heeft men hier in Noord-Holland zwaar vee. Meer dan 275 KG. meenen wij dat gewicht althans niet te moeten stellen.

Verder zullen wij in 't vervolg rekenen een kalf op 75, een nuchter kalf op 25, een schaap op 25 en een varken op 100 KG., daar ook de gewichten van 50 à 45 KG. voor een schaap en 70 KG. voor een varken ons min juist schijnen (vgl. o. a. het Bijvoegsel op het Jaarboekje voor de Hollandsche maatschappij van landbouw).

Wanneer wij nu naar deze gewichten het vleeschverbruik in Amsterdam, volgens de voorafgaande tabel, berekenen, dan zien wij o. a. dat dit in 1851, toen de bevolking 227.000 zielen telde, het grootst is geweest, en toen heeft bedragen 6.477.000 KG., d. i., indien wij, om ruim te rekenen, het gemiddeld aantal verbruikers gelijk aan het bevolkingscijfer stellen, gemiddeld 28,5 KG. per hoofd.

Verder zien wij, wanneer wij al het vee tot kilogrammen herleiden, dat er in dat jaar is verbruikt 3.781.475 KG. rund- en kalfsvleesch, 1.837.575 KG. lams- en varkensvleesch en 858.000 KG. ingevoerd, gezouten en ander vleesch. Door alzoo, gelijk wij deden, aan te nemen dat de verbruikte hoeveelheid lams- en varkensvleesch de helft bedraagt van het verbruikte rund- en kalfsvleesch, zal men dus wel niet ver van de waarheid blijven (1).

(1) Gedurende het beleg van Parijs was voor de soldaten het ration campagne-vivres gesteld als volgt:

300 gram versch vleesch, of 100 gram spek of ingemaakt vleesch; 100 gram erwten; 30 centiliters

Hadden wij het jaarlijksch verbruik per hoofd naar de *gemiddelde* cijfers over de aangegeven 10 jaren berekend, dan zouden wij daarvoor slechts 25 KG. gevonden hebben. Om evenwel de zaak zoo ongunstig mogelijk te berekenen, is door ons het jaar 1851 als maatstaf gekozen.

Vermeerderen wij de gevonden hoeveelheid van 28,5 KG. voor het gesmokkelde vleesch met $\frac{1}{2}$ (wegens het toen nog hooge accijs), dan bekomen wij voor het hoofdelijk verbruik per jaar, in normale omstandigheden, te Amsterdam 34,2 KG.

Indien wij alzoo het dagelijksch ration der bevolking van Amsterdam, hetwelk de Heer D. B. stelt op 250 G., rekenen op $\frac{1}{4} = 0,100$ KG. waarbij wij alzoo uitgaan van een jaarlijksch verbruik van 36,5 KG. gelijk wij voor Haarlem vonden, derhalve een verbruik dat minstens $6\frac{1}{2}$ meer is dan het werkelijk verbruik in 1851 te Amsterdam, toen het vleeschverbruik het hoogst was, en 20% meer dan het gemiddeld vleeschverbruik over de aangegeven 10 jaren, wanneer ook daarbij $\frac{1}{2}$ voor gesmokkeld vleesch gevoegd wordt, dan zal ons toch voorzeker het verwijt wel niet kunnen treffen *te weinig* te hebben gerekend, en zal ook het gevaar, waarop de Schrijver der brochure zoo te recht wijst, dat er, bij onvoldoende voeding, epidemiën zouden gehoren worden, wel niet bestaan. Het ideaal van verpleging in een belegerde plaats kan toch niet anders zijn, dan dat men alles heeft als in normale omstandigheden in vreedestijd; verder behoeft men toch niet te gaan. Ook houde men in het oog dat men hier uitmuntend rundvleesch heeft, vrij wat krachtiger en beter dan in Frankrijk of Duitschland, zoodat dus cijfers voor gemiddeld vleeschverbruik aldaar, hier te lande niet opgaan. Een eenigszins welgesteld Franschman gebruikt trouwens twee vleeschmaaltijden per dag; hier te lande gebruikt men er slechts één.

Alhoewel wij alzoo een ration van 0,100 KG. voor iederen inwoner daags aannemen, wenschen wij niettemin voor de verdedigers der hoofdstad een anderen maatstaf te kiezen.

Het aantal troepen in de Stelling voorhanden stelt de Heer D. B. namelijk op 60.000. Daaraan zullen zeker weerbare mannen uit de bevolking, als reserve, worden toegevoegd.

Veilig mag worden aangenomen dat het getal dezer mannen (rustende schutterij en weerbaarheidsverenigingen) ruim 6 man van de 100 inwoners alzoo

wijn; $7\frac{1}{2}$ centiliter brandewijn; 40 gram zout; 18 gram koffie; 20 gram suiker en 750 gram brood.

In Duitschland moet daarentegen, volgens de Rijkswet op de verpleging van ingekwartierde soldaten, ieder man per dag ontvangen:

373 gram versch of gezouten vleesch, bruto gewicht, of 250 gram gerookt rund- of lamsvleesch, of 170 gram spek; verder 423 gram rijst, gort of grutten, of 250 gram meel- of peulvruchten of 4500 gram aardappelen, 95 gram zout; 95 gram gemalen- of 30 gram ongemalen koffieboonen en 780 gram brood.

Behalve op zijn portie koffie, heeft de soldaat aldaar geen aanspraak op eenigen drank.

30.000 man zal kunnen bedragen. Deze troepen, gezamenlijk sterk 90.000 man, waarvan buitengewone inspanning zal worden geveerd, zouden wij het volle ration vleesch willen verstrekken, hetwelk de soldaat in vredetijd geniet, zijnde 0,300 KG. per dag.

Zien wij nu, om tot het totaal benodigd aantal runderen te komen, allereerst hoeveel stuks vee er, naar den maatstaf van het normaal verbruik van Amsterdam, voor de voeding der *niet*-verdedigers gedurende 6 maanden tijds zou worden vereischt, welke hoeveelheid men verkrijgt door de hiervoren gestelde cijfers van 1851, welke gelden voor een geheel jaar en een bevolking van 227.000 zielen, toe te passen op een half jaar en een bevolking van 545.000 — 90.000 = 455.000 zielen.

Daar nu toevallig het bevolkingscijfer van 1851 nagenoeg de helft bedraagt van dat, aangevende de te voeden bevolking gedurende het beleg, zoo is ook voor deze laatste, gedurende het *half* jaar waarvoor de Stelling geapproviandeerd wordt, evenveel vleesch van de verschillende soorten noodig, als de bevolking in 1851 in een *geheel* jaar opat.

Wanneer wij echter het in 1851 verbruikte geheel in levend vee willen uitdrukken, moeten wij het ingevoerd vleesch (857.954⁸ KG.) vooraf in de verhouding van 1 tot 2 herleiden tot varkens en runderen. Zulks doende blijkt alsdan dat het toen verbruikte gelijk te stellen is aan: 13.100 runderen, 10.000 kalveren, 9750 schapen en 18.800 varkens.

Maar ook deze hoeveelheden moeten, evenals vroeger werd gezegd, worden verhoogd: eerst met $\frac{1}{3}$ voor het gesmokkeld vee en daarna nog, laat ons stellen met $\frac{1}{10}$, zoowel ter voorkoming van misrekening als om ruim te strooken met het gemiddeld vleeschverbruik van 36,5 KG. per hoofd en per jaar. Wij verkrijgen dan als noodig gedurende het beleg:

a. voor de bevolking: 17.300 runderen, 13.200 kalveren, 12.900 schapen en 25.000 varkens, en

b. voor de bezetting: $\frac{90.000 \times 0,300 \times 180}{275} = 17.700$ runderen, zoodat in

't geheel benodigd zullen zijn:

A = 35.000 runderen, 13.200 kalveren, 12.900 schapen en 25.000 varkens (1).

Om nu te komen tot de hoeveelheid vee, die binnen de verdedigingslijnen van het meergenoemde 2de project — waarvan wij hierbij een schets voegen — wordt aangetroffen, heeft men eerst nagespoord de oppervlakte in hectaren van de gemeenten in Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht, die zich binnen den omtrek van de bij dat project behoorende inondatiën zullen bevinden en heeft men, voor wat de gemeenten in Noord-Holland betreft, ter vergelijking

(1) Hadde wij het gewicht van een rund zwaarder, b.v. op 300 KG., genomen, dan hadden wij natuurlijk voor de verdedigers minder runderen noodig gehad. Onze rekening is dus al weder ook in dit opzicht onvoordeelig. Evenzeer zouden er minder runderen noodig zijn geweest, wanneer het aantal verdedigers kleiner ware gesteld.

met de opgaven van de Heer D. B., nagegaan onder welke der rubricken van het Provinciaal Verslag zij behooren. Dat Verslag rangschikt namelijk niet, zooals de brochure vermeldt, de *polders*, maar wel de *gemeenten* in verschillende groepen, waarvan wij hier met die, genaamd Droogmakerijen, Zeevang, Waterland, Zaanstreek, IJpolders, Haarlemmermeer en beoosten en bewesten den Amstel, meer bepaald te maken hebben. Van elke *geheele* groep is in het Verslag te vinden hoeveel stuks vee zich daarbinnen bevinden; hoeveel hectaren daarvan weiland, water, erven en bouwland zijn en welke landbouwproducten van de verschillende soorten elke groep in het afgelopen jaar in het geheel heeft opgebracht.

Door de welwillendheid van den Griffier der Provinciale Staten van Noord-Holland zijn wij echter in de gelegenheid geweest de oorspronkelijke Verslagen der verschillende gemeenten te raadplegen, waaruit het Provinciaal Verslag is samengesteld en hebben wij dus daaruit de hoeveelheden voorhanden vee, voor elke gemeente afzonderlijk, kunnen overnemen.

Voor de gemeenten van Zuid-Holland en Utrecht, welke mede binnen de linie liggen, hebben wij de oppervlakten genomen volgens den Gemeente-atlas, terwijl wij de daarin aanwezige hoeveelheid vee hebben berekend naar de Verslagen der Provinciën, waarin landbouwproducten en veestapel voor elke gemeente afzonderlijk worden opgegeven.

Voor de uitkomsten van het hierbedoeld onderzoek raadplege men den staat B op de volgende bladzijde.

Wij zijn tot het vervaardigen van dezen Staat vooral ook daarom overgegaan omdat, zooals wij zeiden, niet de *polders* maar de *gemeenten* tot grondslagen van de Verslagen hebben gediend en er alzoo polders zijn, zooals b.v. de Purmer, die gedeeltelijk tot de eene gedeeltelijk tot de andere groep behooren.

Ook kwam het ons voor, dat de Heer D. B. de hoeveelheden vee heeft genomen aanwezig in elke *geheele* groep en niet uitsluitend van het gedeelte dat zich binnen de inondatielijn bevindt. Zoo b.v. ligt de groep, bedoeld onder den naam Zaanstreek, volstrekt niet geheel binnen die lijn. De Zaanstreek, in het Verslag bedoeld, heeft een oppervlakte van 16.000 hectaren, terwijl, volgens tabel B, daarvan slechts 10.716 hectaren binnen de verdedigingslijn liggen. Vandaar dat het gedeelte Zaanstreek, dat binnen de Stelling ligt, niet bevat 14.300 runderen maar slechts 8679.

Groeter echter is het verschil bezuiden het IJ. Uit tabel B toch ontwaart men dat de gezamenlijke *niet geïnondeerde* oppervlakte, binnen de provincie Noord-Holland, van de gronden der groep bewesten den Amstel, bedraagt 7920 hectaren en van de groep beoosten den Amstel 9361 hectaren. Daarentegen komen die beide groepen in het Verslag *in hun geheel* voor en wordt daarin vermeld dat zij een oppervlakte bezitten, de eerste van 18.400, de laatste van 18.600 hectaren, omdat daaronder natuurlijk zijn begrepen de polders, die geïnondeerd worden, maar desniettemin binnen de provincie Noord-Holland

STAAT II. Oppervlakten en hoeveelheden aanwezig vee in de volgens de Provinciale Verslagen geclassificeerde Gemeenten, gelegen binnen de inondatielijn van het project voor de verdediging van Amsterdam bij de Vestingwetten van 1871, 1872 en 1873.

Gemeenten.	Oppervlakte in ha. in de inondatielijn H.A.	Aanwezige					Aanmerkingen.
		Paarden.	Runderen.	Kalveren.	Schape.	Varkens.	
Waterland.							
Randdorp	1977	38	1028	150	471	91	De bronken achter de namen der gemeenten geven aan den hoeveelste gedeelte bunder oppervlakte binnen de inondatielijn is gelegen.
Broek	2328	73	1442	278	1266	120	
Nieuwendam	1668	30	739	125	547	67	
Luiksloot	637	52	233	43	240	33	
Landsmeer	1823	37	1248	104	745	141	
Zeevang.							
Monnickendam	1278	113	1103	189	2164	130	
Edam (1/3)	1322	50	851	131	2053	119	
Drobr. makertijen							
Alpendam	2017	85	1182	149	2318	250	
Purmerend (5/4)	1016	115	450	63	1647	10	
Katwoude (1/2)	351	18	347	31	372	36	
Zaanstreek.							
Beemster (1/2)	1203	96	822	124	2793	138	
Dootzaam	1014	24	1648	270	810	790	
Zaandam	3240	79	981	118	992	51	
Koog aan den Zaan	320	12	206	39	137	57	
Zaandijk	208	14	132	22	130	25	
Wormerveer	640	38	457	00	271	29	
Wijde Wormer	1671	135	1317	159	2841	190	
Wormer (1/2)	849	29	530	114	757	109	
Duistreek.							
Kromme	418	40	637	131	575	88	
Westzaan	1130	47	350	173	460	97	
Assendelft	1921	171	2181	939	1716	371	
Bijwonen des Amstel.							
Wijk aan Zee en Duin	1367	145	481	125	500	180	
Bosjen des Amstel.							
Spaarndam	635	62	86	4	18	23	
Sloten (1/2)	4792	203	2017	122	1696	36	
Nieuwer Amstel (1/2)	1032	161	1907	326	1236	183	
Amsterdam	1141	2239*	990	35	100	100	* Hieronder zijn niet begrepen de paarden van het eskadron huz.
In de provincie Utrecht.							
Watergraafsmeer	587	55	626	40	175	28	
Diemen	1458	132	1348	292	796	111	
Muiden (1/2)	738	80	516	130	143	40	
Weesp	302	88	638	111	101	147	
Weesperdorpel (1/2)	1125	210	2769	663	1291	641	
Ouder Amstel	1433	237	2752	628	1633	383	
Nigtevecht	41	41	585	162	304	43	
Haambrugge	1500	179	1501	411	334	263	
Abroude Proosdij (1/2)	1158	72	1070	255	465	135	
Loenen (1/2)	751	85	435	190	107	84	
Loenersloot (1/2)	187	8	112	32	35	26	
Totaal aanwezig		3239	16489	7580	12813	1623	

beoosten en bewesten den Amstel zijn gelegen. Die gémondeerde polders hadden natuurlijk buiten aanmerking moeten blijven en de Heer D. B. heeft zich dus, naar 't ons toeschijnt, vergist, door de geheele oppervlakten te gebruiken, waardoor hij nu ook de hoeveelheden vee van de groepen in hun geheel verkrijgt, alzoo hoeveelheden die veel te groot zijn. Wellicht is door hem dan ook bedoeld, dat het vee van die groepen binnen de inondatielijn moet worden gebracht, maar de geachte Schrijver houde ons ten goede, wanneer wij dan de toepassing van 't gestelde in de 6de alinea van bladz. 24 der brochure niet zeer consequent vinden.

Om in het te kort aan vee te voorzien dat er naar de berekeningen van den Heer D. B. binnen de Stelling, volgens het 2de project, bestaat, stelt de Schrijver voor de positie aan de noordzijde uit te breiden, door binnen haar op te nemen: 1° den Eilandspolder en den Beemster, en 2° den Zeevang, met aangrenzende polders.

Ook hier stuiten wij bij de berekeningen van den geachten Schrijver op hetzelfde bezwaar. Immers wanneer men, zooals hij zegt, door aantrekking van den Zeevang met aangrenzende polders, 4000 hectaren (bladz. 23), volgens hem bevattende 9337 runderen, 15.781 schapen en 1289 varkens, binnen de Stelling brengt, dan vergroot men de positie niet uitsluitend met den polder Zeevang, maar met *de geheele groep* van polders, genaamd de Zeevang, die, volgens het meermalen genoemd Provinciaal Verslag, niet 4000 maar 12.809 hectaren bevat. Met de 4000 hectaren, waarmede de Heer D. B. de positie wil vergrooten, zou dus nog niet $\frac{1}{4}$ van de door hem geschatte hoeveelheid vee binnen de Stelling worden gebracht. Ook hier zal dus wel bedoeld zijn: den polder Zeevang, doch het vee van de groep Zeevang. Bovendien had, naar 't ons toeschijnt, van de oppervlakten van de op bladz. 26 der brochure genoemde polders, waarmede de Schrijver de Stelling benoorden het IJ wensch uit te breiden, de hoeveelheid water, bouwland enz. moeten worden afgetrokken.

Hoe dit echter zij, wij vinden volgens tabel B, in de positie aanwezig: 36.489 runderen, 7586 kalveren, 32.813 schapen, 5625 varkens en 5239 paarden. Er moeten zijn 35.000 runderen, 13.200 kalveren, 12.900 schapen en 25.000 varkens, zoodat *te kort komen*: 5614 kalveren en 19.375 varkens, en overcompleteet zijn 1489 runderen en 19.913 schapen, allen te zamen vertegenwoordigende $\left(\frac{5614}{3,66} + \frac{19.375}{2,75}\right) - \left(1489 + \frac{19.913}{11}\right) = 5300$ runderen.

Het is hier echter de plaats er op te wijzen dat de Schrijver aanneemt dat er, met de troepen, 10.000 paarden binnen de Stelling zullen komen, een cijfer waartegen wij geen bezwaar hebben, zoodat er met de 7800 paarden, die er, volgens hem, thans reeds in de Stelling aanwezig zijn, in het geheel zich daarbinnen zouden bevinden 17.800 paarden. Het aantal paarden, dat men binnen de Stelling aantreft, bedraagt evenwel, zooals men uit Staat B

ziet, slechts 5239 en er zullen dus in 't geheel binnen de verdedigingslijn ook niet meer voorhanden wezen in rond cijfer dan 15.200 paarden.

Moeten nu, evenals de Schrijver doet, die 5239 paarden als voedingsmiddel geheel buiten rekening worden gelaten? Wij gelooven van ja, alhoewel het gebruik van paardenvleesch, meer is dan men algemeen denkt (1) en die paarden een belangrijke hoeveelheid dierlijk voedael vertegenwoordigen. Ten deele toch zullen die paarden, tijdens het beleg, moeten worden aangewend voor transporten van vivres, materialen enz. naar de verschillende verdedigingswerken en ten deele zal men ze bezigen ter aanvulling van de verliezen bij de cavalerie, de artillerie en den trein. Eindelijk zal, door de verliezen welke die 5239 paarden zelf zullen ondergaan, hunne sterkte allengs inkrimpen. Daar alzoo van huone diensten zoolang mogelijk gebruik moet worden gemaakt, zou men ze eerst mogen aanspreken op het einde van het beleg, als alle runderen verbruikt zijn, bij wijze van toespijs. De bewoners van Amsterdam zouden dan nog niet anders doen dan wat de inwoners van andere belegerde steden, Parijs, Metz enz. ook hebben gedaan. Doch dat einde van het beleg moet zoolang mogelijk worden verschoven. Voor de approviandeering der plaats behooren ze derhalve niet te worden medegeteld. Kan men de gemeenschap naar buiten, al is het ook maar nu en dan, openhouden, dan zal men ze waarschijnlijk ook voor voeding kunnen missen.

Wij blijven alzoo in een rond cijfer een te kort behouden van 5300 runderen.

Zijn nu die runderen te verkrijgen? Ongetwijfeld. De veestapel in Noord-Holland telde toch, om van kalveren, schapen en varkens niet eens te spreken, op het eind van 1876 niet minder dan 108.952 melkkoeien. Men behoeft dus zelfs niet eenmaal buiten de provincie te gaan om het benodigde vee te verkrijgen en er schiet dan nog genoeg over voor het gevorderde ter approviandeering van de positie van den Helder. Natuurlijk brengt men het eerst binnen de Stelling het vee uit de geïsondeerde polders.

Dit is een der groote voordeelen voor de verdediging onzer provinciën Holland en Zeeland dat haar rijkdom aan vee- en landbouwproducten zóó groot is, dat elke provincie, om zoo te zeggen, alles in zich bevat wat voor de voeding harer bewoners noodig is. Daarom behoeft er ook geen vrees te bestaan dat wanneer, door verdediging van het Noordzeekanaal, Noord-Holland eens geheel in onze handen bleef, de bevolking dier provincie, omdat er voor haar niet geapproviandeerd is, gebrek zou moeten lijden. Men kan het dan veilig op de resources van het gewest zelf laten aankomen.

Een andere vraag is nu echter of het aantal stuks vee, dat in de Stelling moet aanwezig zijn en dat, wanneer alles, ook de paarden van het leger, tot runderen wordt herleid, wordt vertegenwoordigd door 64.250 stuks run-

(1) To Haarlem b. v. bovinden zich twee paardenslechterijen die, per jaar, gemiddeld elk 250 paarden slachten.

deren, wel daarbinnen — volgens het meergenoemde 2de project — behoorlijk kan worden verpleegd, dan wel of zij te dien einde, tot het bekomen der benoedigde weidegronden (in stalling is gemakkelijk te voorzien, door hiertoe schuren en andere gebouwen aan te wijzen) zou behooren te worden uitgebreid, h.v. door haar, zooals de Heer D. B. aangeeft, te vergrooten met den Eilandspolder, den Beemster en den polder Zeevang?

Zien wij dus hoe het hiermede gesteld is en beschouwen wij hiertoe in de eerste plaats de weiden.

Het is duidelijk dat de hoeveelheid vee en de paarden, die thans binnen de verdedigingslijnen der Stelling kunnen worden gehouden, op diezelfde plaatsen ook in oorlogstijd kunnen worden verpleegd.

Er behoeft dus alleen te worden nagegaan in hoever er binnen de Stelling nog gelegenheid aanwezig is voor de verpleging: eerstens van het te kort komende vee, zooals wij zeiden ten getale van 5300 runderen en tweedens van de 10.000 paarden van het leger.

Al dadelijk komt hiertoe ten goede het vroeger aangetoonde dat men zonder bezwaar, bij den aanvang van het beleg, $\frac{1}{4}$ van het aantal aanwezige stuks groot vee *en surplus* kan houden. Daar nu, indien men al het groot vee in runderen uitdrukt, binnen de defensielijnen van het 2de project aanwezig zijn in rond cijfer 43.600 runderen en $\frac{1}{4}$ van 43.600 bedraagt 7250, zoo blijkt het al dadelijk dat die te kort komende runderen, zonder vergroting der Stelling, niet alleen zonder eenig bezwaar binnen hare defensielijnen kunnen worden opgenomen maar dat er zelfs nog plaats voor circa 2000 stuks groot vee overschiet.

Er behoeft dus bij dat project nog alleen te worden voorzien in de verpleging van de $10.000 - 2000 = 8000$ paarden, terwijl binnen de Stelling moeten worden aangevoerd de ontbrekende 5300 runderen. Het invoeren van die runderen uit de weiden, die geïsondeerd moeten worden, kan geen bezwaar inhebben. Het 2de project voldoet dus, zooals men ziet, aan de eischen der verpleging, mits er nog slechts voor onderkomen en voeding van 8000 paarden van het leger worde gezorgd. Voor hunne verpleging komen in de eerste plaats in aanmerking de aanwezige hoeveelheden hooi en haver binnen de Stelling.

Niettegenstaande alzoo in de behoefte aan voeding voor die 8000 paarden, gedurende 180 dagen, is te voorzien door in vreedstijd groote fouragemagazijnen aan te leggen, is het toch, liever dan hiertoe speciaal zulke magazijnen te bestemmen, in dit geval verkieslijk de Stelling te vergrooten met een oppervlakte, die kan voorzien in de verpleging van 8000 stuks groot vee.

Immers, alhoewel het 2de project overigens ook al aan de te stellen eischen voldoet, valt het echter niet te ontkennen dat, wanneer de defensielijn aan de zijde van den Haarlemmermeerpolder eenigszins meer vooruit

werd gebracht, daardoor het project aanmerkelijk in waarde zou winnen. Men mag namelijk niet uit het oog verliezen, dat de stad Amsterdam zich in den laatsten tijd door hare buitenwijken aanzienlijk heeft uitgebreid in de richting van den Overtoom, zoodat een defensielijn, die slechts tot aan den Spaarnwouder-dwarsweg gaat, niet meer voldoende zou zijn, wil men, op een raizon van 8000 M., ook die buitenwijken tegen bombardement vrijwaren. Volkomen dekking wordt evenwel verkregen, wanneer men aan die zijde de Stelling b.v. doet begrenzen, eensdeels door inondatiën tusschen den IJ-weg en de Ringvaart, ten noord-oosten van den Kruisweg, en anderdeels door een inondatie tusschen den Kruisweg en den Bennebroeker weg. Een inondatie dwars door den Meer, als de laatstbedoelde bezuiden den Kruisweg, gaat bovendien door 't diepste gedeelte van den polder en kan dus niet worden afgetapt. Die, bewesten langs den IJ-weg, steunt aan de westzijde tegen de hoogere gronden van den polder langs de Ringvaart; de toegang over die hoogere gedeelten kan worden verdedigd door een te maken werk bij Vijfhuizen, in vervanging van het Fort aan de Liede, dat dan als een reservepost kan worden beschouwd. Kruisdorp zou, indien men er toe overging de Stelling aldus te bepalen, op eenvoudige manier moeten worden bevestigd; wegen, die geen polderscheidingen zijn en accessen zouden vormen, zouden, bij het in staat van beleg stellen, kunnen worden doorgegraven.

De inondatie tusschen den Kruisweg en den Bennebroekerweg zou in dat geval ten Z.O. komen aan te sluiten aan Aalsmeer alwaar, tot verdediging van den Ringdijk, ergens vóór het dorp een fort zou moeten worden gebouwd. Van dáár zou de verdedigingslijn, naar ons voorkomt, bij voorkeur moeten aansluiten op het fort Nieuwersluis, met het oog op de daar aanwezige damsluis en Angstelsluis. Die aansluiting is 't doelmatigst te verkrijgen door inondatie van den Oosterpolder, den Zevenhovenschenpolder en het gedeelte van de Ronde Veenen, zich uitstreckende bezuiden Wilnis en Oudhuizen en bezuiden de Ter Aasche Zuwe, alsmede door inondatie van den Oukooerpolder en den Honderdschenpolder nabij Nieuwersluis. De verdediging van het weinig bebouwd, recht acces van Kalslagen op Kudelstaart, is door een klein gesloten werk voldoende te verzekeren. In het verdere gedeelte der linie tot Nieuwersluis zouden dan nog slechts noodig zijn in het geheel twee forten: nl. één aan de Drecht ten Z.W. van Uithoorn en één aan de Kromme Mijdrecht aan 't Z.O. einde van den Zevenhovenschenpolder, alsmede twee batterijen t. w., één aan de samenkomst van de Ter Aasche Zuwe met de Demmeriksche kade en één aan het spoorwegstation te Nieuwersluis.

In hoofdzaak is dit ook de verdedigingslinie, die door den Heer D. B. aan deze zijde wordt voorgestaan. Het verschil tusschen ons en den geachten Schrijver ligt alleen hierin, dat de Heer D. B. de Stelling wil aansluiten aan de Nieuwe Hollandsche waterlinie bij Vreeland en dat hij tusschen Aalsmeer en Vreeland eenige batterijen voorstelt, wier plaatsing waarschijnlijk is gegrond

op een beschouwing der topographische kaart, maar die in zoover min juist is, omdat intusschen de Ronde Veenen, welke door de bedoelde linie doorsneden worden, ten deele drooggemaakt zijn, doch nog als water op de kaart voorkomen; hierdoor zijn dijken ontstaan, waarmede rekening dient te worden gehouden. Doch dit is een detail dat tot de zaak zelve hier weinig afdoet. In hoofdzaak zijn wij het met den Heer D. B. eens; een dergelijke verdedigingslijn is bovendien een linie van groot defensief vermogen. Het stoomgemaal de Lijnden — het beste van den Haarlemmermeerpolder — blijft dan buiten 's vijands vuur in ons bezit; de dijken achter langs de inondatiën loopende, doen daarbij dezelfde diensten als de loopgraven der Duitschers voor Metz en Parijs en die der Turken tusschen de redouten van Plewna. Dijken, parallel aan de verdedigingslinie, liggen nagenoeg allen buiten het werkzaam, thans zooveel meer dan vroeger moordadig infanterievuur (1), terwijl de weinige forten en batterijen, welke de linie vereischt, de vaste steunpunten vervangen, die bij de insluitingsliniën van bovengenoemde steden werden aangetroffen.

Bij de Liede zou deze linie aan de bestaande linie Liede-Spaarndam kunnen sluiten, die weder in verband is te brengen met de verdediging van den Zuidelijken oever van het Noordzeekanaal. De bestaande redoute bij Heemstede kan dan, als voorpost, 's vijands operatielijn naar den Zuidelijken oever van het Noordzeekanaal bedreigen.

Wordt op deze wijze de linie aan de zijde van den Haarlemmermeerpolder vooruitgebracht, dan vermeedert het aantal te voeden monden binnen de Stelling in rond cijfer met 16.596 (2), doch daarentegen verkrijgt men binnen de inondatielijn het vee vermeld in onderstaanden Staat C, vertegenwoordigende, wanneer alles tot runderen wordt herleid, 11.772 stuks runderen (3).

Als nu, met het oog op het hierna gestelde, voor de weiden, waarop deze runderen grazen, de vermeederling van het daarop aanwezige vee met $\frac{1}{4}$, door vee van buiten aan te voeren, achterwege wordt gelaten en van die

(1) Het infanterievuur van den verdediger, op groote afstanden, zal bij ons geen minderen rol moeten vervullen dan bij de werken der Turken om Plewna. Bij ons moet de aanvalleur over beperkte accessen door inondatiën avanceeren; op groote afstanden zijn dus reeds zijn aanvalscolonnes te demoraliseeren; het toepassen van de colonneformatie wordt hem hierdoor reeds op die afstanden zoo niet onmogelijk dan toch hoogst moeilijk gemaakt en dientengevolge de kans van een stormaanval des te geringer. Wij roepen hem dus reeds van verre tot een gedekte nadering en dwingen hem dus misschien reeds daardoor tot een geregeld beleg. Maar daartoe moeten de aan de verdedigingslijnen parallelle dijken, althans op den afstand waarop dat massavuur kan worden afgegeven, van de frontlijnen van onze Stelling verwijderd zijn gelegen. Bij de keute der defensielijnen dient dus hierop te worden gelet.

(2) Aalsmeer telt 3489, Uithoorn 1636, de Haarlemmermeerpolder (voor $\frac{1}{4}$) 3293, Mijdrecht 3517, Wilnis 2032 en Vinkeveen 2639 zielen.

(3) De reden waarom de runderen in het vooruitgebracht zuidelijk deel der Stelling door den Schrijver niet in rekening zijn gebracht, hebben wij niet vermogen op te sporen.

STAAT C. Oppervlakte en hoeveelheden aanwezig vee in de gemeenten, die door voortbrenging van 't Zuiderfront binnen de verdedigingslijn worden gebracht.

Groepen.	Gemeenten.	Oppervlakte binnen de inondings-tijd in HA.	Aanwezige					Aanmerkingen.
			Paarden.	Runderen.	Ka.veren.	Schapen.	Varkens.	
Gemeenten in de provincie Noord-Holland en Utrecht.	Sloten (1/2).....	1398	102	1008	81	848	18	De breuken, zehier de namen
	Nieuwer Amstel (1/2)....	2052	164	1907	226	1236	292	der gemeenten, geven aan welk
	Aspermeer.....	3324	112	794	235	727	153	gedaelte hunner oppervlakte bin-
	Uithoorn.....	1816	174	1162	231	340	249	nen de voorgestelde verdedigings-
	Haarlemmermeer (1/2)....	4500	803	886	815	9205	325	lijn zou vallen.
	Wilnis (1/2).....	266	9	243	47	88	32	
	Mijdrecht (1/2).....	2597	207	1580	408	917	300	
	Vinkeveen en Waverveen.	3820	72	1868	293	888	486	
	Abcoude Procestdij (1/2)...	386	23	388	85	184	44	
Totaal.....		1662	9734	2501	7495	1851		

Verlegenswaardigende $9734 + \frac{2501}{3,66} + \frac{7495}{11} + \frac{1851}{2,73} = 11.772$ runderen.

runderen, voor bovengezegde 16.596 zielen, naar den maatstaf van 0,100 KG. per hoofd en per dag in het geheel 1100 runderen als voedsel worden bestemd, dan is er dus, wanneer men van de overige 10.672 een aantal van 8000 laat slachten, om daarvan het vleesch gerookt of gezouten in de Stelling op te leggen, niet alleen reeds plaats voor de 8000 troepenpaarden gevonden, maar houdt men nog een overschot van ruim 2600 runderen als reserve beschikbaar.

Doch aangezien men die paarden wel niet allen bij elkander zal laten, maar zij hier en daar binnen de Stelling in verschillende afdeelingen zullen moeten worden gelegd, zoo is het veeleer verkieslijk die paarden de plaatsen te doen innemen van het $\frac{1}{3}$ van het aantal stuks vee dat, zooals wij vroeger gezien hebben, over de geheele Stelling verdeeld en surplus daarbinnen kan worden verpleegd (7258 stuks) en alzoo geen vee en surplus binnen de Stelling te brengen, maar in vervanging daarvan het vee, dat aanwezig is op het terrein hetwelk door voortbrenging van het Haarlemmermeerfront binnen de Stelling wordt getrokken, levend te laten. Dit vee dekt dan het te kort, hetwelk anders door het surplus had moeten worden aangevuld. Daarentegen zou nu al het vee, hetwelk uit de te inondeeren polders binnen de defensielijnen wordt gebracht, hetzij in parken met het

opgelegd veevoeder moeten worden verpleegd, hetzij onmiddellijk moeten worden geslacht, om een reserve van gezouten vleesch te verkrijgen. Verdedigt men het Noordzeekanaal, dan kun, zoolang een vijand, die in Zuid-Holland staat, niet in Noord-Holland kan doordringen en omgekeerd, de vermindering, die de veestapel binnen de Stelling door sterfte ondergaat, ook uit een dier provinciën geregeld weder worden aangevuld.

Op die wijze wordt alle gevaar vermeden dat er terreinen binnen de positie met vee zouden worden overvoerd, waardoor de gelegenheid tot hooiwinning gedurende den zomer zou verloren gaan, terwijl er tevens waarborgen bestaan dat er ook behoorlijk in het onderhoud van de paarden van het leger zal kunnen worden voorzien. Ook wordt alsnu vermeden de rekening, welke de Heer D. B. maakt, waarbij door »aan te nemen" dat gemiddeld 2 stuks groot vee per hectare kan worden geweid, wordt gekomen tot het aantal hectaren weiland dat de Stelling zou moeten bevatten. Daarmede komt men met de redeneering op zwak terrein. Wij hebben hiernaar op verschillende punten in de Stelling informatiën ingewonnen en vrij wel stemden deze hierin overeen dat, wil men gelegenheid tot hooiwinning behouden, men zeker niet meer mag rekenen dan $1\frac{1}{2}$ stuks vee, per hectare weiland.

Voor weidegang kunnen 1 paard, of 7 schapen = 1 koe worden gerekend. Varkens in de weide te laten loopen is onnoodige weelde, deze leven van afval en worden in de varkenshokken gehouden. Begint de afval te ontbreken, dan worden zij geslacht en het rundvleesch kan die dagen gespaard blijven.

Geen mistasting zal er echter plaats hebben wanneer de hoeveelheid vee genomen wordt zooals die werkelijk is, want voor dit cijfer is er weide, is er voeding en is er stalling en verpleging. Het $\frac{1}{2}$ surplus, dat men binuen de Stelling zou kunnen brengen en nu door de paarden van het leger zou worden ingenomen, doet hier niets ter zake, want dit komt in de plaats van het vee hetwelk geslacht wordt en dat dus al spoedig uit de weiden en uit de stallen verdwijnt.

Men heeft alzoo nu binnen de Stelling :

- 1° het vereischte rund- en ander vee ;
- 2° de noodige paarden voor het leger ;
- 3° paarden voor transporten enz. ;
- 4° een reserve aan gezouten vleesch, van het vee dat uit de geïnondeerde polders binnen de positie wordt gedreven en onmiddellijk geslacht wordt ;
- 5° een reserve aan levend vee, en
- 6° de voorraad gezouten vleesch, spek, visch enz. bij den aanvang van het beleg reeds bij de inwoners en in de particuliere magazijnen voorhanden,

Op zich zelf ware dit reeds vrij wel voldoende, maar toch kan er, gelijk wij met een enkel woord zullen aantoonen, nog over meer worden beschikt.

Immers nu is als voedsel voor het vee nog niet beschikt over de kolossale hoeveelheid lijnkoeken binnen de Stelling aanwezig ; nu is het stroo nog niet

in aanmerking gebracht; nu zijn nog verwaarloosd zoowel de pulp (het residu der suikerfabrieken), die in den grond gegraven geruimen tijd uitstekend kan worden bewaard, als de heetwortelen en de bonen; nu zijn nog ongebruikt gelaten de afval van branderijen en brouwerijen, al welke een uitmuntend veevoeder leveren, en is eindelijk de voorhanden haver nog niet gerekend, die ten bate zou kunnen zijn van de paarden der cavalerie.

Om nu slechts even te doen zien over welke kolossale resources men beschikt, zullen wij kortelijk den voorraad lijnkoeken nader beschouwen.

Er zijn aan de Zaan circa 100 oliemolens, behalve eenige stoom-olieslagerijen. Als er wind is, kunnen die molens dagelijks omstreeks 150.000 kilo's koeken maken en de stoom-olieslagerijen 50.000, alzoo te zamen 200.000 per dag (1 lijnkoek = 1 kilo).

De gemiddelde voorraad lijnzaad, in de pakhuizen aanwezig, bedraagt op 31 December gewoonlijk 8000 hectoliter, zijnde dit het cijfer dat doorgaans door de facteurs wordt opgegeven, en daar nu de voorraad, die aan de molens aanwezig is, kan worden geschat op 6000 hectoliter, zoo is alzoo in 't geheel voorhanden 14.000 hectoliter lijnzaad.

Daar uit 1 hectoliter lijnzaad gemiddeld 1500 koeken kunnen worden gemaakt, zoo vertegenwoordigen die 14.000 hectoliter niet minder dan 21.000.000 lijnkoeken.

Nu willen wij die hoeveelheid echter slechts op $\frac{1}{4}$ of 4.500.000 stuks stellen, omdat overvloedige hooioogst, lage prijzen van ander veevoeder en belangrijke aanvoer van buitenlandsche koeken op de productie grooten invloed uitoefenen. Wanneer men dan elk der runderen en kalveren 1 lijnkoek per dag geeft, blijven er, na afloop der 180 dagen, nog circa 6.000.000 koeken beschikbaar.

Voor het vee, dat in de weiden loopt, zijn de koeken natuurlijk niet benodigd, doch zij komen uitstekend te pas voor vee dat, hetzij des zomers, hetzij des winters, gestald is en dan met hooi, of wel met stroo en hooi, wordt gevoed. In het eerste geval zijn voor een rund per dag gemiddeld benodigd 10 KG. hooi met 1 lijnkoek, in het andere geval 15 KG. stroo en hoogstens 4 lijnkoeken; op die wijze kan men het vee zelfs vet houden. Gesteld nu dat men slechts kan beschikken over een derde van de hoeveelheid stroo (wel te verstaan stroo van tarwe, of van rogge, haver of kanariezaad, want het gerstestroo is alleen dienstig voor legstroo) die wij vroeger als verkrijgbaar uit de IJpolders en den Haarlemmermeerpolder hebben opgegeven, d. i. $\frac{8.438.000}{3} = 2.812.666$ KG., dan kan men daarmede voederen ruim

2000 runderen gedurende het geheele beleg, altijd aannemende dat die runderen aan het einde van de 180 dagen geconsumeerd zijn (1). Zij verbruiken dan intusschen, buiten en behalve het hierboven reeds berekend gewoon ration van 1 lijnkoek daags, in het geheel nog 540.000 lijnkoeken. Zelfs wanneer

(1) Bakt men het stroo met hakeolajders, dan eet het vee het des te beter.

men dus alle runderen per dag één lijnkoek en die, welke met stroo gevoed worden, nog 3 lijnkoeken daarenboven voedert, houdt men nog circa 5.500.000 lijnkoeken beschikbaar. Men kan dus desverkiezende de runderen, welke met hooi gevoed worden, veilig *meer* dan 1 lijnkoek daags geven, heeft dus zoo-veel minder hooi noodig, kan dienteu gevolge nog een deel van 't anders benodigde hooiland laten beweiden, daardoor meer vee in de Stelling brengen en dus de reserve aan levend vee al weder grooter doen zijn.

Nu de haver.

De IJpolders en het gedeelte van den Haarlemmermeerpolder dat binnen de Stelling ligt zooals wij die laatstelijk aangaven, brachten in 1876 op $(4 \times 98.505 + 35.096) \times 45 = 2.087.000$ KG. haver, alzoo voor de 10.000 paarden van het leger, gedurende 180 dagen, elk een ration van 1,50 KG. per dag en per paard.

De hoeveelheid haver, steeds te verkrijgen uit Groningen, bedraagt, volgens eene ons verstrekte opgave, 2500 last, die te bekomen uit Leeuwarden 1250 last, te zamen alzoo 5.062.500 KG. zoodat, wanneer die voorraad bij tijds naar Amsterdam wordt vervoerd, men alleen reeds daardoor het noodige zou bezitten om aan elk der 10.000 troepenpaarden, gedurende 180 dagen, een ration van 2,8 KG. haver daags te verstrekken (1).

Eindelijk komt nog in het voordeel dat al de statistieke opgaven in de Provinciale Verslagen een minimum aangeven. Er is meer vee, meer haver enz. Vooral in de IJpolders moet de hoeveelheid landbouwproducten belangrijk grooter zijn geweest, dan het Verslag vermeldt. Sommigen gaan zelfs zoover van te beweren, dat de hoeveelheid tarwe wel het dubbel van de opgegevene heeft bedragen.

Wij spreken er nu nog niet eenmaal van dat de Gouverneur van Amsterdam wel niet nalaten zal, zoodra het beleg dreigt, de bevolking bij proclamatie aan te manen zich b.v. voor een maand te approviandeeren, waardoor dan wel, vóór de insluiting, heel spoedig een groot deel van de voorhanden voorraad gerookt vleesch, spek, ham, stokvisch, haring en dergelijken uit de winkels zal worden opgeruimd, maar die winkeliers zullen wel niet in gebreke blijven maatregelen te nemen, om zoodra mogelijk hunne magazijnen weder aangevuld te krijgen, wegens het te verwachten debiet tijdens het beleg. Dit geldt zowel voor vleesch als voor andere artikelen van consumptie.

Na alzoo te hebben aange-toond wat er vereischt wordt om in de behoefte aan dierlijk voedsel te voorzien, zouden wij de bespreking van den aanvoer van andere voedingsmiddelen, als van minder belang, misschien achterwege kunnen laten omdat zij niet — even als het benodigde vee — invloed mogen

(1) De voorraad tarwe en rogge te zamen bedraagt te Groningen gewaamlijk niet minder dan 2000 last, te Leeuwarden niet minder dan 1000 last. Gemeten werd te Groningen, in 1877, 48.473 last en gewogen 79.978 last.

uitoefenen op het bepalen van de zaak, die in de allereerste plaats moet worden uitgemaakt, nl. den *omvang* der Stelling, daar deze toch geenszins naar de gevorderde oppervlakte aardappelveld enz. kan worden geregeld. Immers de vraag is slechts wat er wezen moet; dit behoort òf in vreedestijd in de Stelling aanwezig te zijn òf er in weinige dagen naar toe te kunnen worden gevoerd. Is de voorraad bij particulieren te gering, dan moet het Dept. van Oorlog zelf raad schaffen.

Onze taak gebiedt ons evenwel ook de hiertoe betrekkelijke opgaven van den geachten Schrijver niet onbesproken te laten. Bepalen wij ons dus kortheidshalve tot de hoeveelheid *graan*, als zijnde dit het voornaamste waar het hier op aankomt.

Ofschoon nu het *te veel* niet schaaft, zou het betoog dat de aanwezige voorraad *te weinig* is, in sommige omstandigheden tot vermindering van zelfvertrouwen kunnen aanleiding geven. De Heer n. B. nu komt werkelijk tot zoodanig ongunstig besluit. Daargelaten dat wij van een ander gevoelen zijn, zal tevens het volgende kunnen doen zien in hoever er, met betrekking tot den graanvoorraad, al dan niet reden van ongerustheid behoeft te bestaan.

Voor 90.000 man bezetting à 0,75 KG. brood per dag (veldration), is noodig per dag $0,5 \times 90.000 = 45.000$ KG. graan of meel.

Voor 455.000 man bevolking (waaronder vrouwen, grijsaards en kinderen) à 0,37¹ KG. brood per dag — een hoeveelheid, die met het oog op hetgeen gewoonlijk in een burgergezin verbruikt wordt, zelfs voor buitengewone omstandigheden alleszins voldoende mag worden beschouwd — is noodig per dag $0,25 \times 455.000 = 113.750$ KG. graan of meel (1).

Het gemiddeld gewicht per hectoliter meel op 72 KG. stellende, is alzoo per dag noodig:

voor de troepen	625 HL.	tarwe of rogge,			
» » bevolking	1580	» » » »			
	totaal . . . 2205	» » » »			

d. i. voor 180 dagen: 13.230 last graan, en daar de Heer n. B. aangeeft dat er gewoonlijk 15.777 lasten tarwe en rogge te Amsterdam en aan de Zaan voorradig zijn, zoo besluiten wij derhalve dat er genoeg is.

De geachte Schrijver rekent evenwel het ration, zoowel voor troepen als voor de bevolking, dooreen op 0,742 KG. brood per hoofd en per dag, d. i. alzoo ook voor vrouwen, grijsaards en kinderen hooger dan het tegenwoordig militair ration in vreedestijd, dat voor den soldaat slechts 0,6 KG. bedraagt en komt daardoor tot een te kort. Naar onze rekening bestaat blijkbaar dat te kort niet, maar zelfs al wil men voor een oogenblik toegeven dat het

(1) Voor hen, die het belang inboezemt, diene dat het ration brood, dat gedurende eenigen tijd tijdens het beleg van Parijs aan de bevolking is verstrekt geworden, bedroeg 0,230 KG. per dag en per hoofd, waaraan men ruim genoeg had. Ons ration is intusschen de helft meer gerekend.

bestaat, en wel zooals hij aanneemt tot een bedrag van 6250 last of 187.500 HL., dan nog ware dit geen groot bezwaar. Want alleen te Schiedam bedroeg op ultimo December 1876:

de voorraad rogge in de eerste hand 61.470 HL. gedroogde en 90.540 HL. lichte en ongedroogde, tegen respectievelijk 118.600 en 85.830 HL. op het einde der vorigen jaars (1);

de voorraad gerst 240.570 HL. gedroogde en 17.280 HL. licht en ongedroogde, tegen respectievelijk 99.600 en 25.380 op het einde van 1875, en de verdere voorraad in de eerste hand: 15.000 HL. tarwe, 1800 HL. haver en 12.300 HL. mais.

Schiedam *alleen* zou dus reeds in staat zijn der hoofdstad ruimschoots het benodigde te verschaffen. Wij spreken nu nog niet eenmaal van Rotterdam of andere plaatsen.

Van den voorraad graan, die in de voornaamste handelssteden van Zuid- en Noord-Holland aanwezig is, geeft het navolgend staattie een overzicht.

Over het verkrijgen van het benodigde graan behoeft men zich dus niet ongerust te maken. In dit geval schaadt het overtollige niets; de te verdedigen omtrek der Stelling behoeft er geen enkele kilometer langer voor te worden genomen; alleen dienen er, bij het uitbreken van den oorlog, eenige meerdere pakhuizen te worden volgeladen. Daarom zien wij er ook volstrekt geen bezwaar in, voor dit artikel de cijfers van den Heer n. B. te volgen. Het is goed dat er graan te veel is om, bij eventueel gemis van aardappelen en andere meelstijven, deze te kunnen vervangen. Hoe grooter trouwens de voorraad is, hoe langer elke poging tot uithongering zal kunnen worden verijdeld (2).

Een punt, dat door den geachten Schrijver *niet* besproken wordt, doch

(1) Licht gedroogde rogge is rogge die, na de doraching, door zonnewarmte is gedroogd. Zoodanige drooging geschiedt met het doel om, bij verzending per schip of per stoomboot, bederf en broeiing der lading zoo veel mogelijk te voorkomen; zij heeft plaats in de open lucht op een kleed. De granen die van de Zwarte zee en van den Donou komen, zijn alle op die wijze licht gedroogd.

De Oostzeehavens, zocals Peteraburg, Riga, Reval, Libau enz. zenden ons daarentegen de hard gedroogde roggeaanorten, die meer bepaald worden gebruikt voor het vervaardigen van moutwijn. De hard gedroogde Oostzee-rogge wordt op de zee gedroogd. Tegenwoordig zijn de *sesten* daarginds gedeeltelijk naar het Hollandsche model ingericht.

Beide soorten van rogge zijn geschikt om bread van te bakken, alhoewel daartoe de ongedroogde en de licht gedroogde meer geschikt zijn dan de hard gedroogde.

Gedroogde gerst heeft dezelfde bewerking als gedroogde rogge ondergaan en wordt verkregen van de hierboven genoemde Oostzeehavens, als ook uit Zweden en van de Deensche eilanden. Zij wordt vooral gebruikt in de branderijen, terwijl ongedroogde gerst meer bepaald dient voor de bierbrouwerijen en daarvan de mindere soorten strekken tot voeder van vee en pluimgedierte. Hoewel men beweert dat gerstebread in Zuid-Rusland wordt gegeten, zal dit echter vermoedelijk wel niet smakelijk zijn.

(2) De graanvoorraad te Haarlem is, daar zij te weinig beteekent, bij het voortaafgaande niet in aanmerking genomen, alhoewel ze onder onmiddellijk bereik ligt; zij is te stellen op 143 last tarwe en rogge. Leiden kan op ongeveer gelijken voorraad worden geraamd.

STAAT D. Aantal lasten GRANEN en ZADEN voorradig op 31 December van elk der jaren 1875, 1876 en 1877
in onderstaande plaatsen.

	Amsterdam.			Aan de Zaan.			Rotterdam.			Dordrecht.			Schiedam.			Delfshaven.			Totaal.		
	1875.	1876.	1877.	1875.	1876.	1877.	1875.	1876.	1877.	1875.	1876.	1877.	1875.	1876.	1877.	1875.	1876.	1877.	1875.	1876.	1877.
TARWE.... Lt.	4880	1903	1430	890	893	680	3803	3222	3141	360	139	171	309	300	430	382	270	494	8104	6931	6346
BOGGE..... "	15170	9360	13580	953	1560	3623	5511	1041	5437	328	50	673	6817	3087	7969	705	279	824	27468	17157	32108
GABST..... "	100	130	130	13	333	33	203	380	78	37	43	61	4166	8393	4827	10	—	—	4551	9503	5131
BOEKWEIT .. "	—	90	40	—	—	—	112	143	167	10	—	—	—	—	—	—	—	—	122	233	207
KOOLZAAD .. "	2740	1430	523	3970	1930	470	—	17	4	1361	1623	731	—	—	—	—	—	—	8071	5022	1750
LIJNZAAD.. "	1390	1160	200	6135	7103	3900	363	442	822	838	2600	2362	—	—	—	—	—	—	8848	11307	9360
MAIS..... "	—	70	23	—	83	53	—	386	17	—	—	—	—	410	—	—	—	—	—	1131	97

Totale voorraad van GRANEN en ZADEN in Amsterdam, aan de Zaan, Rotterdam, Dordrecht, Schiedam, Delfshaven, in December 1868—1877.

	1868.	1869.	1870.	1871.	1872.	1873.	1874.	1875.	1876.	1877.	Totaal in 10 jaar.	Gemiddeld per jaar.
TARWE..... Lt.	1517	3248	3528	3613	2774	3930	3636	8104	6931	6346	43443	4344
BOGGE..... "	8523	15473	23070	47193	27805	11182	15700	27468	17157	32108	223633	22363
GABST..... "	6308	4148	3539	3378	3398	3084	3474	4331	9503	5131	32344	3234
BOEKWEIT .. "	421	840	153	1460	137	16	152	122	233	207	3723	372
KOOLZAAD .. "	9231	3997	977	2441	2860	3116	10973	8071	5022	1750	30420	3042
LIJNZAAD .. "	4389	6280	3043	7392	3843	4324	6347	8848	11507	9369	69544	6954
MAIS..... "	—	—	—	—	—	—	—	—	1131	97	1248	624

Gemiddeld voorradig in de bovengenoemde plaatsen op 31 December: totaal 45.115 last.

waarover hij ongetwijfeld zijn gedachten zal hebben laten gaan is, de vraag :

wanneer men nu ten slotte den omvang van de Stelling dusdanig heeft geregeld dat men al het benoodigde vee binnen de positie voorradig heeft, en wanneer men nu bovendien van Rijkswegen zooveel graan enz. daarbinnen heeft gebracht, dat er geen gebrek te duchten is, hoe zal men dan met die levensmiddelen verder handelen en op welke wijze zal men ze aan de bevolking in consumptie geven?

Naar onze meening zou men hierbij als volgt moeten te werk gaan.

Al dadelijk, wanneer de Stelling in staat van beleg wordt verklaard, zou al het vee, dat binnen hare defensielijnen aanwezig is, moeten worden verklaard te zijn: Rijkseigendom. Van af dat oogenblik mag door den eigenaar dat onteigende vee, zonder schriftelijke vergunning, noch verplaatst, noch verkocht, noch geslacht worden; de eigenaar blijft voor het behoud van dat vee intusschen verantwoordelijk. Tot dat de insluiting een voldoende feit zal zijn, moet het vee, dat de slagers noodig hebben, van buiten de Stelling worden ingevoerd. Doch is de insluiting volbracht, dan treedt het Rijk als leverancier op en levert aan de slagerijen het vleesch. Dat vleesch is er, want de Stelling is zoodanig bepaald, dat er vee genoeg daarbinnen is voor het gewoon gebruik, gedurende een half jaar. De burgerij blijft dus bij de slagers het vleesch koopen als in gewone tijden; met distributiën heeft men niets te maken, maar het Rijk betaalt aan de boeren het onteigende vee, tegen een vasten prijs per KG., vermeerderd met een zekere som voor verpleegkosten, voor elken dag dat de boer het Rijkseigendom verzorgd heeft; dit laatste, opdat deze er zelf belang bij hebbe zijn vee goed te onderhouden. Vee, dat door ziekte sterft, wordt eveneens onteigend, doch natuurlijk tegen minderen prijs, uitsluitend opdat het Rijk alleen leverancier blijve. Het Gouvernement stelt verder, ter voorkoming van overvraging, de prijzen vast, waartegen de burgerij het vleesch bij de slagers kan koopen. Deze worden onder controle gesteld, mogen elk niet meer slachten dan in normale omstandigheden, en mogen geen meerdere winsten maken dan het Rijk hun per KG. toestaat; zij koopen het vee bij het Rijk dat, met de van hen ontvangen gelden, de onteigeningsprijzen voldoet. Acht de Gouverneur van Amsterdam het noodig het vleeschverbruik te beperken, dan slaat hij de verkoopprijs van het vleesch op; wordt er veel voorraad van buitenaf aangevoerd, dan slaat hij de prijs van het vleesch af. Het aangevoerde vee wordt dan vóór het andere verkocht aan de slagers, en wel voor zoover deze het dadelijk slachten en verkoopen kunnen; het overige ingevoerde vee wordt verkocht aan de boeren, wier vee reeds geconsumeerd is en zulks tegen een prijs, die minder is dan de onteigeningsprijs. Verder worden het aantal runderen, dat dagelijks aan de consumptie zal worden overgeleverd, zoomede de plaatsen van waar die te verkrijgen zijn, voor elke Gemeente telkens bepaald. De Gemeentebesturen houden aantekening van het aantal stuks

vee, dat elke boer bezit; waken er voor dat er in stilte geen vee vervoerd of geslacht worde, dat het goed worde verpleegd enz.

Hieruit blijkt alzoo — en het was voornamelijk om zulks aan te toonen dat wij deze quaestie hebben besproken — dat, wanneer men meer runderen op de landerijen had gebracht dan zich daar in gewone omstandigheden bevinden, b.v. tot het cijfer ware bereikt van 2 stuks per hectare, eene regeling als de voorgaande veel moeilijker uitvoerbaar zou zijn geworden. Bij die, welke wij hier aangaven, heeft elke boer niet meer dan zijn eigen vee op zijn land en heeft hij er belang bij dit vee goed te verzorgen en te bewaren. In het andere geval zou men een vermenging van ingevoerde en reeds aanwezige runderen verkrijgen, welke niet uit elkaar zou te houden zijn en waardoor de administratie van het vee stellig in hooge mate zou worden verzaamd.

Wat wij hier neerschreven schetst alleen in groote trekken den weg die onzes inziens in deze, wat het vleesch betreft, het eenvoudigst zou wezen. Daar ook de broodprijzen van Gouvernementswege dienen te worden vastgesteld, zouden zoo mogelijk met opzicht tot de granen ook soortgelijke bepalingen dienen te worden in het leven geroepen. Een doeltreffende regeling voor het verstrekken der voorhanden levensmiddelen aan de bevolking is echter een ingewikkelde lastige zaak, die nog heel wat hoofdbreken zal kosten, zooals uit het voorstaande reeds valt op te maken.

Alvorens van het onderwerp van verpleging af te stappen, nog een enkel woord over het *drinkwater*, want wie zal ontkennen dat het bezit van goed drinkwater een hoofdvereischte is voor een langdurige verdediging?

Gaan wij hiertoe na over welke drinkwaterbronnen, behalve het duinwater van de leiding bij Heemstede — waarop na een insluiting niet meer te rekenen valt — op het oogenblik zou kunnen worden beschikt.

In de *eerste plaats* komen dan in aanmerking de ook door den Schrijver vooropgezette regenbakken, die echter, zooals hij te recht doet opmerken, te Amsterdam thans zeer worden veronachtzaamd. Een eerste maatregel die, bij het ontstaan van een oorlog, alzoo zou dienen te worden genomen, zou moeten zijn een bevel van den Gouverneur der hoofdstad om alle regenbakken en dakgoten schoon te maken, waarna men zich door een inspectie van het nakomen van dat bevel zou moeten overtuigen. Doch men moet niets tot oorlogstijd uitstellen wat reeds in vreedstijd zou kunnen worden gedaan en er zijn o. a. groote gemetselde waterreservoirs in Amsterdam, die in der tijd, juist met het oog op de behoefte voor het geval eener belegering, zijn gemaakt. Ook die bakken, die stadseigendom zijn, verkeerden in verwaarloosden staat, want de stad heeft bij hunne instandhouding geen belang. De Staat, vertegenwoordigd door het Dept. van Oorlog, echter wel. Wij hadden er ons dan ook niet over verwonderd indien de Schrijver, die te recht aan die bakken veel waarde hecht, de wensch had uitgesproken dat zij door het Dept. van Oorlog in onderhoud zouden worden overgenomen. Immers, indien

men die bakken wil behouden, zou dit geraden wezen, althans wanneer zij de kosten van onderhoud nog waard zijn.

In de *tweede* plaats de drinkwaterbron, gevormd door den Angstel, beoorden Nieuwersluis, overeenkomende met het Vechtwater door den Heer D. B. bedoeld. Bezuiden de damsluis in de Vecht te Nieuwersluis zal men namelijk, ook bij gestelde inondatie, zoel Vechtwater hebben, dat goed drinkwater is en door het openen van de Angstelsluis binnen het fort, op den Angstel kan worden gebracht. Men behoeft dus slechts een dam in laatstgenoemde rivier bij Loenersloot te maken, om over dien dam het water in de waterschuiten te pompen, of wel zal het bezuiden dezen dienen op te pompen in watervaten. Elke zindelijke schuif toch is geschikt tot het innemen van water, of daartoe geschikt te maken.

In dien dam dient dan een duiker te wezen, opdat het water niet stilstaand zij, waardoor het van minder goede hoedanigheid zou worden. Het verzamelen van Vechtwater in vijvers, als reservoirs voor drinkwater, vooral wanneer, zooals hier allicht het geval zou wezen, de wanden en den bodem van die vijvers van veenachtigen aard zijn, verdient dan ook geen aanbeveling, omdat het daarin aangevoerd rivierwater stilstaand water zal zijn, dat met organische stoffen is bezwangerd, welke met het aanwezige veen de ontwikkeling van zwavelwaterstof ten gevolge zouden kunnen hebben. De Angstel kan trouwens, zooals hierboven werd aangetoond, de taak van die vijvers op meer volkomene wijze vervullen, zonder veel middelen van voorbereiding te vorderen.

In de *derde* plaats het zoete water der boezems. Wanneer de inondatie bezuiden het IJ, door opzetting der boezems, met rivierwater gesteld wordt, heeft men zoet boezemwater hetwelk, aangezien toch dit laatste wel af en toe afgelaten zal moeten worden en dan in zekere mate stroomende zal worden gehouden, drinkbaar zal zijn op het *zuidelijkste* deel der linie.

In de *vierde* plaats de waterputten hier en daar aanwezig op het terrein tusschen het Noordzeekanaal en de ook tot het 2de project behoorende linie van Beverwijk, die allen goed zoet drinkwater leveren.

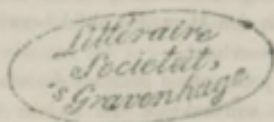
De Stelling is alzoo niet verstoken van drinkwater en zonder nu van de hierboven aangegeven middelen te groote verwachtingen te koesteren, vertrouwen wij toch dat zij in de werkelijkheid zouden medevallen. Niettemin blijft het een onbetwistbare waarheid dat — zonder nog de nadeelige hygiënische gevolgen, verbonden aan het gebruik van slecht water, vooral met opzicht tot cholera-epidemiën te tellen — voor een plaats als Amsterdam, die eenmaal aan een duinwaterleiding gewend is, het gemis van dergelijke leiding, bij beleg, een groot ongerief zou wezen. In dit opzicht scharen wij ons geheel aan de zijde van den geachten Schrijver. Geen der bovenbedoelde middelen kan ook maar in de verste verte tegen dat gemis opwegen.

Duinwater nu is te verkrijgen van de duinen; wil men dus drinkwater ook bij beleg behouden, dan moet men meester blijven van een gedeelte duin-

streek en moet van daaruit een duinwaterleiding worden gemaakt die, in geval van oorlog, Amsterdam van duinwater kan blijven voorzien. Dit is het afdoende middel. En nu is het toevallig dat, evenzeer als het van het hoogste belang is zoolang mogelijk meester te blijven van de waterbron voor zoodanige waterleiding, het tevens van niet minder belang is, voor de gemeenschap naar buiten, zoolang mogelijk meester te blijven van het Noordzee kanaal, dat is te zeggen, van het Kanaal met een strook ten noorden en ten zuiden van de doorgraving, om den vijand op den vereischten afstand daarvan verwijderd te houden, *dus* van de duinen waaruit, wanneer de leiding benoorden het Kanaal werd gemaakt, en Amsterdam, en de Zaanstreek van duinwater zouden kunnen worden voorzien.

(Wordt vervolgd.)

I. J. H. GIJSBERTI HODENPIJL.

Mededeelingen omtrent luchttegenstands-coëfficiënten.

De gegevens tot de samenstelling van goede schootstafels, kunnen ongetwijfeld slechts volledig verkregen worden, door schietproeven. Er komen echter gevallen voor, dat men dien weg niet kan inslaan en toch een schootstafel wenschte te bezitten, die, met uitzondering der normale zijdelingsche correctie en der 50 $\frac{1}{2}$ spreidingen, de noodige elementen geeft met eene voor de practijk voldoende juistheid.

De Nederlandsche marine verkeert in zulk een geval ten opzichte der schootstafels voor de stalen achterlaadkanonnen van 28, 17 en 15 cM., die de hoofdwapening uitmaken der nieuwere typen van schepen. Het schietterrein der marine, de bank „den Hors”, op de zuidpunt van Texel, is alleen gedurende de zomermaanden, en dan nog slechts bij gunstig weder, voor schietproeven geschikt; terwijl zonder buitengewone hulpmiddelen niet gemakkelijk een zwaarder kanon kan worden opgesteld, dan dat van 15 cM., hetwelk reeds 4000 KG. weegt. De langdurige schietproeven, noodig voor de samenstelling van schootstafels zijn aan den Hors dus altijd bezwaarlijk en voor de kanonnen van 17 en 28 cM. onuitvoerbaar.

In afwachting dat de gelegenheid ontstaat die schootstafels op volledige wijze samen te stellen, moest aanvankelijk een andere weg worden ingeslagen en wel dien der berekening, daarbij geleid door goede gegevens omtrent verheffingshoek, aanvankelijke snelheid en luchttegenstand.

Tot het verkrijgen der gegevens betreffende het laatste punt, werd door ons voorgesteld een kanon van 15 cM. A. op den Hors te plaatsen, te schieten met opvolgend verminderde ladingen, en bij elk schot de snelheid te meten in twee punten der baan, op zoodanigen afstand van elkander gelegen, dat de uit die metingen af te leiden luchttegenstands-coëfficiënten, konden gerekend worden te behooren bij de gemiddelde snelheid. Op die wijze handelende, konden zoowel voor gewone als hardijzeren puntgranaten de coëfficiënten worden bepaald voor verschillende snelheden en bij aanneming van verschillende wetten van den luchttegenstand.

Wij werden tot dit voorstel geleid door de overtuiging dat geene dier wetten met genoegzame juistheid de verschijnselen weergeeft, zoodat geen sprake kan zijn van een constanten tegenstands-coëfficiënt, doch deze met de snelheid moet veranderen, en wel in meerdere of mindere mate naar gelang de wet meer of minder met de waarheid overeenstemt.

Bij de berekeningen moet die veranderlijkheid worden in aanmerking genomen, en zoo noodig de baan verdeeld worden in stukken klein genoeg om daarbij een gemiddelde waarde voor den coëfficiënt te kunnen bezigen.

Daar de puntgranaten voor de achterlaadkanonnen van 28, 17 en 15 cM., alle een lengte hebben van 2,8 kaliber, voorzien zijn van koperen banden, en overigens gelijkvormig zijn geconstrueerd, kan worden aangenomen dat de coëfficiënten afgeleid voor de puntgranaten van 15 cM., ook voor die der overige vuurmonden kunnen gebruikt worden. De wet dat bij gelijkvormige projectielen de luchttegenstand evenredig is aan de doorsnede, kan toch als genoegzaam juist worden aangemerkt.

Nadat het genoemde voorstel door Zijne Excellentie den Heer Minister van Marine was goedgekeurd, werden de schietproeven in den zomer van het jaar 1877 genomen door den Commandant van het artillerie-instructieschip *het Loo*. Gedurende die proeven bleek de noodzakelijkheid, den afstand der twee punten waarin de snelheid gemeten werd te vergrooten, ten einde zoodoende den invloed van onvermijdelijke fouten in de snelheden te verkleinen.

De bij kleineren afstand dier punten bepaalde coëfficiënten, minder te vertrouwen zijnde, bleef bij het einde der proeven nog onzekerheid over omtrent de juiste waarde der coëfficiënten, vooral bij de kleinere snelheden en voor glasharde puntgranaten. Zulks was te meer het geval, dewijl het bijzonder ongunstige weder herhaaldelijk den voortgang der proeven belemmerde.

Met het aan den Hors opgestelde kanon werden ter contrôle eenige schijf-beelden geschoten en de uitkomsten daarvan, zoomede van elders gedane schietproeven, met de door berekening verkregene gegevens, vergeleken. Die vergelijking deed de hoop koesteren, dat de resultaten reeds genoegzame waarde bezaten om in de practijk nuttig te kunnen zijn.

Wij vermeenden dan ook, dat mededeeling van het verkregene, voor artilleristen eenige waarde konde hebben en besloten die daartoe aan de Redactie van dit tijdschrift in te zenden.

In de Tabellen I en II vindt men een opgave van de gevondene luchttegenstands-coëfficiënt bij evenredigstelling van den luchtweerstand aan de eerste, tweede, derde en vierde macht der snelheid, en bovendien van den coëfficiënt K die moet gebezigd worden, wanneer men de berckeningwijze volgt, die door BASHFORTH is aangegeven in zijn werk: *A mathematical treatise on the motion of projectiles.*

De waarden in de kolommen gemerkt A zijn die, welke door ons zijn aangenomen met weglating der bovengenoemde minder te vertrouwen waarden. Die in de kolommen gemerkt B, zijn door den Commandant van het artillerie-

instructieschip, den Luitenant ter zee 1ste klasse G. KRAUIS aangenomen met gebruikmaking van alle verkregene resultaten.

De coëfficiënten geven de waarde aan van b in de formules:

$$\text{luchttegenstand} = b \cdot \frac{R^2}{g} \cdot v^m,$$

$$\text{of vertraging door den luchttegenstand} = b \cdot \frac{R^2}{P} \cdot v^m;$$

hierin is: R de straal van het projectiel in $M.$, waarvoor bij deze granaten gevoeligelijk kan genomen worden dien van de ziel gemeten over de velden; P het gewicht van het projectiel in $KG.$; v de snelheid in $M.$; g de versnelling der zwaartekracht in $M.$; m de macht waartoe de snelheid verheven is, naar gelang der wet die voor den luchttegenstand is aangenomen.

Bij de berekening der waarden van K en b is aangenomen voor het gewicht eener kubieke Meter dampkringslucht 1,206 $KG.$, behoorende bij een barometerstand van 750 $mM.$, een temperatuur van 15° $C.$ en een vochtigheidsgehalte van 50 %. Bij een ander gewicht d moeten de coëfficiënten dus worden vermenigvuldigd met $\frac{d}{1,206}$.

In plaat 5 is een graphische voorstelling gegeven van de waarden der verschillende coëfficiënten uit de kolommen A. Het blijkt daaruit dat alle tusschen 300 en 350 $M.$ snelheid evenredig sterker aangroeien, en die voor de derde en vierde macht der snelheid bij 340 tot 360 $M.$ hunne maximumwaarden bereiken.

Deze bijzonderheid werd reeds in het begin dezer eeuw door ROBINS waargenomen, en ook gevonden bij de proeven die met den chronograaf van BASHFORTH werden genomen.

Zowel ROBINS als de commissie met de bedoelde proeven belast, zagen verband tusschen deze bijzonderheid en de snelheid, waarmede de beweging van gebotste luchtdaaltjes zich voortplant, met andere woorden, de snelheid van het geluid. De commissie merkte daarbij op, dat wanneer de snelheid van het projectiel grooter is dan die van het geluid, de beweging plaats heeft in ongestoorde luchtlagen van gelijke dichtheid, terwijl in het omgekeerde geval het projectiel wordt voorafgegaan door de golvingen, die het heeft voortgebracht en zich dus beweegt in luchtlagen van meer of minder dichtheid dan de onbewogen lucht.

Het is genoegzaam bekend, dat BASHFORTH bij zijne berekeningen den luchttegenstand evenredig stelt aan de derde macht der snelheid doch den coëfficiënt met de snelheid wijzigt. Zijne berekeningswijze der verschillende elementen is langwijdig en vereischt het gebruik der tabellen, in zijn bovengenoemd werk opgenomen; zij heeft echter het voordeel dat daarbij niet als bij de meeste andere formules een constante verhouding is aangenomen tusschen de diffe-

rentiaal van den boog en hare projectie op de as der abscissen. Daardoor is zij aanbevelenswaardig bij de berekening van meer gekromde banen.

De beslissing der vraag welke wet voor den luchttegenstand in eenig bijzonder geval de voorkeur verdient, aan den lezer overlatende, merken wij alleen nog op, dat voor de berekening van de aanvankelijke snelheid v_0 uit de snelheid v_x , gemeten in een punt dat op x M. van de monding verwijderd ligt, het gebruik zeer gemakkelijk is van de formule:

$$v_0 = v_x + b \cdot \frac{R^2}{P} \cdot x,$$

afgeleid in de onderstelling, dat de luchttegenstand evenredig is aan de eerste macht der snelheid.

Tabel III bevat eenige uitkomsten der berekening vergeleken met die der praktijk, waarbij de formules werden gebezigd, afgeleid bij evenredigstelling van den tegenstand aan de vierde macht der snelheid. Voor den tegenstandscoëfficiënt werd daarbij uit kolom A het gemiddelde genomen van alle coëfficiënten behoorende bij de snelheden, gelegen tusschen de aanvankelijke en de eindsnelheid. De uitkomsten zouden vermoedelijk nog juister zijn, wanneer in de tabellen I en II de snelheden niet met verschillen van 10 M., doch van meter tot meter waren opgegeven. De gemiddelde coëfficiënt zoude dan juistere waarde hebben gekregen, vooral ook in die gedeelten der baan waarin zij snel verandert. Ook de verdeeling der baan in stukken of het gebruik der methode van BASHFORTH ware bij de meer gekromde banen gunstig geweest. Tijdsgebrek belette ons de daartoe noodige langwijdige berekeningen uit te voeren.

De eindsnelheid is in de tabel in twee kolommen opgegeven; de eerste gemerkt C bevat de uitkomsten, waarbij voor den geheelen afstand ééne gemiddelde waarde voor den coëfficiënt werd gebezigd. De tweede kolom gemerkt D, bevat de waarden, verkregen door interpolatie in een snelheidsstaat, die werd samengesteld door de baan als rechte lijnig te beschouwen, en in kleinere stukken te verdeelen, waarbij voor elk stuk met den daarbij behoorenden gemiddelden coëfficiënt de eindsnelheid werd berekend, die dan weder als aanvankelijke snelheid werd aangenomen voor het volgende stuk. Deze wijze is klaarblijkelijk slechts bruikbaar voor weinig gekromde banen, doch schijnt hierbij dan ook zeer goede resultaten op te leveren.

De opgaven der Tabel III kunnen eenigermate strekken om den lezer een oordeel te doen vellen over de meer of minder practische waarde der verkregen uitkomsten, die echter zooals reeds gezegd is, nog niet als volledig kunnen worden aangemerkt, doch als een proeve om het vraagstuk te benaderen.

*De Kapitein-Luitenant ter zee,
Inspecteur over de Artillerie van de Marine.*

W. GERICKE.

's-Hage.
18 Mei 1878.

TABEL I.

Luchttegenstands-coëfficiënten voor gewone puntgranaten met koperen banden,
L. 2,8 kaliber.

Snelheid in M.	Waarde van K, bij gebruik der tafels van BASSFORTE.	Waarde van den coëfficiënt δ , bij evenredigstelling van den luchttegenstand aan de							
		1 ^e macht der snelheid.		2 ^{de} macht der snelheid.		3 ^{de} macht der snelheid.		4 ^{de} macht der snelheid.	
		A.	A.	A.	B.	A.	B.	A.	B.
200	41	49,85	0,24824	0,248	0,0012412	0,001241	0,000 006 2058	0,000 006 206	
210	42,5	56,74	0,27018	0,267	0,0012866	0,001272	0,000 006 1265	0,000 006 054	
220	44	64,47	0,28803	0,288	0,0013320	0,001311	0,000 006 0546	0,000 005 958	
230	45,5	72,87	0,31680	0,312	0,0013774	0,001356	0,000 005 9887	0,000 005 897	
240	47	81,95	0,34148	0,336	0,0014228	0,001402	0,000 005 9284	0,000 005 840	
250	48,5	91,76	0,36705	0,363	0,0014682	0,001453	0,000 005 8729	0,000 005 812	
260	50	102,32	0,39354	0,394	0,0015136	0,001514	0,000 005 8217	0,000 005 822	
270	51,5	113,65	0,42094	0,425	0,0015590	0,001574	0,000 005 7743	0,000 005 830	
280	54	128,16	0,45772	0,460	0,0016347	0,001643	0,000 005 8382	0,000 005 871	
290	57	145,28	0,50040	0,508	0,0017255	0,001750	0,000 005 9500	0,000 006 034	
300	62	168,92	0,56308	0,557	0,0018789	0,001856	0,000 006 2563	0,000 006 186	
310	69	200,73	0,64753	0,610	0,0020888	0,001968	0,000 006 7381	0,000 006 348	
320	80	247,99	0,76497	0,678	0,0024219	0,002119	0,000 007 5681	0,000 006 622	
330	90,5	298,35	0,90408	0,769	0,0027397	0,002331	0,000 008 3021	0,000 007 064	
340	97	339,45	0,99840	0,880	0,0029364	0,002589	0,000 008 6365	0,000 007 613	
350	100	370,84	1,05953	1,028	0,0030273	0,002937	0,000 008 6491	0,000 008 390	
360	101	396,25	1,10070	1,073	0,0030575	0,002982	0,000 008 4931	0,000 008 283	
370	100,5	416,60	1,12595	1,092	0,0030424	0,002952	0,000 008 2227	0,000 007 977	
380	99,75	436,03	1,14748	1,108	0,0030197	0,002915	0,000 007 9466	0,000 007 672	
390	99	455,84	1,16883	1,122	0,0029970	0,002870	0,000 007 6847	0,000 007 374	
400	98	474,68	1,18670	1,136	0,0029667	0,002830	0,000 007 4168	0,000 007 070	
410	96,5	491,07	1,19773	1,151	0,0029213	0,002806	0,000 007 1253	0,000 006 845	
420	95	507,31	1,20786	1,167	0,0028758	0,002779	0,000 006 8473	0,000 006 617	
430	93,5	523,36	1,21710	1,183	0,0028304	0,002752	0,000 006 5824	0,000 006 400	
440	92	539,17	1,22540	1,199	0,0027850	0,002725	0,000 006 3296	0,000 006 192	
450	90,5	554,77	1,23286	1,212	0,0027396	0,002694	0,000 006 0883	0,000 005 987	
460	89	570,11	1,23938	1,228	0,0026943	0,002670	0,000 005 8570	0,000 005 806	
470	87,5	585,14	1,24498	1,245	0,0026489	0,002649	0,000 005 6359	0,000 005 636	
480	86	599,83	1,24966	1,264	0,0026035	0,002634	0,000 005 4239	0,000 005 437	
490	84,5	614,20	1,25348	1,283	0,0025581	0,002618	0,000 005 2205	0,000 005 344	
500	83	628,15	1,25630	1,302	0,0025126	0,002603	0,000 005 0252	0,000 005 207	
510	81,5	641,73	1,25822	1,320	0,0024672	0,002588	0,000 004 8377	0,000 005 075	
520	80	654,84	1,25933	1,338	0,0024218	0,002573	0,000 004 6573	0,000 004 945	

TABEL II.

Luchttegenstands-coëfficiënten voor hardijzeren puntgranaten met koperen banden,
L. 2,8 kaliber.

Snelheid in M.	Waarde van K bij gebruik der tafels van BASINORTE.	Waarde van den coëfficiënt δ , bij evenredigstelling van den luchttegenstand aan de							
		1 ^e macht der snelheid.	2de macht der snelheid.		3de macht der snelheid.		4de macht der snelheid.		
			A.	A.	B.	A.	B.	A.	B.
250	40	75,88	0,30273			0,0012109			0,000 004 8437
260	42	85,95	0,33058			0,0012714			0,000 004 8902
270	44	97,10	0,35963			0,0013320			0,000 004 9333
280	46	109,18	0,38892			0,0013925			0,000 004 9733
290	48	122,21	0,42140			0,0014531			0,000 005 0106
300	50	136,23	0,45409	0,557		0,0015138	0,001856		0,000 005 0454
310	52,5	152,23	0,49209	0,610		0,0015892	0,001968		0,000 005 1209
320	58	179,80	0,56186	0,680		0,0017558	0,002120		0,000 005 4870
330	72	237,36	0,71927	0,774		0,0021796	0,002346		0,000 006 6050
340	90	314,96	0,92834	0,895		0,0027245	0,002634		0,000 008 0131
350	96,5	358,09	1,02482	1,050		0,0029219	0,002997		0,000 008 3460
360	97,8	382,91	1,06365	1,100		0,0029549	0,003058		0,000 008 2074
370	96,75	400,96	1,08368	1,120		0,0029889	0,003027		0,000 007 8159
380	95,86	418,99	1,10360	1,140		0,0029016	0,002997		0,000 007 8359
390	94,9	436,96	1,12040	1,160		0,0028729	0,002976		0,000 007 3665
400	93,9	454,82	1,13705	1,180		0,0028426	0,002951		0,000 007 1065
410	93,85	472,49	1,15243	1,200		0,0028108	0,002924		0,000 006 8557
420	91,75	489,96	1,16655	1,217		0,0027775	0,002898		0,000 006 6131
430	90,60	507,13	1,17938	1,237		0,0027427	0,002876		0,000 006 3784
440	89,40	523,95	1,19080	1,260		0,0027004	0,002861		0,000 006 1509
450	88,15	540,38	1,20083	1,280		0,0026685	0,002846		0,000 005 9301
460	86,85	556,34	1,20943	1,302		0,0026292	0,002830		0,000 005 7156
470	85,50	571,77	1,21653	1,323		0,0025884	0,002815		0,000 005 5070
480	84,10	586,59	1,22206	1,344		0,0025459	0,002800		0,000 005 3041
490	82,65	600,74	1,22600			0,0025020			0,000 005 1081
500	81,15	614,16	1,22830			0,0024566			0,000 004 9132
510	79,8	626,76	1,22890			0,0024097			0,000 004 7249
520	78	638,47	1,22783			0,0023612			0,000 004 5409

TABEL

DATUM.	PLAATS.	Stalen achterlaadkanon.		Puntgranaat met koperen banden, lang 9,8 kaliber.		Buisruïlding in KG.	Verhellingshoek.	Afstand tot het doel.	Opzethoogte in $\frac{1}{100}$ der richtas.		Gemeten snelheid in M.		Aanvankelijke snelheid in M.	Eindsnelheid in M.			Aanmerkingen.		
		Soort.	Kaliber in M.	Soort.	Gewicht in KG.				Gemeten.	Berekend.	Afstand tot monding.	Grootte.		Afstand tot monding.	Gemeten.	Berekend.			
																C.		D.	
17 Juli 1875	Visbeck	12 cM.	0,42	Gewone	16,4	4,5	0°18'	15	92,7	92,8	30	203,5	204,5	1407,5	250	233,8	"	Visbeck is het nude schietterrein der firma FRIED. KRUPPE te Essen.	
8 it.	it.	it.	it.	it.	it.	3,2	it.	15	41,8	42,9	80	459,5	463,6	1500	327,5	324,9	"		
11 October 1875	it.	it.	it.	it.	it.	it.	it.	20	64,6	63,6	90	457,6	463,9	2000	397,7	399,9	"		
8 it.	it.	it.	it.	it.	it.	it.	it.	25	83,4	84,2	40	464,9	470	2486,5	386,0	284,4	"		
29 Maart 1876	it.	15 cM.	0,4401	it.	21,8	6,8	0°8'	15	39,5	40,2	80	466,8	471,8	1470	344,8	348	347,1		"
10 Juli 1876	it.	it.	it.	it.	34,3	it.	it.	20	57,8	59,1	80	466,6	473,8	2000	313,8	322,8	318		"
6 September 1876	it.	it.	it.	it.	it.	it.	it.	30	89,2	98,5	40	474,4	478,7	"	"	"	"		"
7 it.	it.	it.	it.	it.	it.	it.	it.	30	89,9	98,8	40	473,1	477,4	2094	269,6	261,6	209		"
4 Juli 1876	it.	it.	it.	it.	31,5	it.	it.	40	158,4	139,1	"	"	476,5	"	"	"	"		"
10 November 1876	it.	it.	it.	it.	it.	it.	it.	"	"	"	50	475,8	"	974	387,8	"	388,7		"
5 September 1876	it.	it.	it.	it.	it.	it.	it.	"	"	"	80	472,9	"	1300	340,2	"	340,6		"
6 it.	it.	it.	it.	it.	it.	it.	it.	"	"	"	45	473,6	"	2485	304,9	"	303,6		"
8 Augustus 1877	den Hars	it.	it.	it.	31,3	9,8	0°3'19"	15	18,6	21,4	50	507	312,5	984	418,5	414	"		"
4 September 1877	it.	it.	it.	it.	it.	it.	it.	15	21,4	21,6	"	"	511	"	"	"	"		"
13 Augustus 1877	it.	it.	it.	it.	it.	it.	it.	20	69,9	71,6	"	"	511	"	"	"	"		"
4 September 1877	it.	it.	it.	it.	it.	it.	it.	20	132,5	132,3	"	"	511	"	"	"	"		"
10 it.	it.	it.	it.	it.	it.	4,78	it.	7	31,3	32,1	"	"	336	"	"	"	"		"
8 it.	it.	it.	it.	it.	it.	it.	it.	14	70,3	80	"	"	336	"	"	"	"	"	
23 it.	it.	it.	it.	it.	it.	it.	it.	14	71,3	70,9	"	"	336	"	"	"	"	"	
5 it.	it.	it.	it.	it.	it.	it.	it.	20	108,8	108	"	"	336	"	"	"	"	"	
30 Mei 1877	Visbeck	17 cM.	0,1796	it.	81	7,5	"	"	"	"	50	407,1	"	1800	323,3	"	325	"	
5 Juni 1877	it.	it.	it.	hardij.	60	it.	"	"	"	"	80	380,5	"	1800	323,1	"	322,6	"	
5 it.	it.	it.	it.	it.	it.	it.	"	"	"	"	80	380,6	"	2000	311,2	"	314,8	"	
26 November 1877	Schoveningen	24 cM.	0,24	it.	161	39	"	"	"	"	80	407,8	"	500	447,5	446,2	"	"	

EEN MERKWAARDIG BOEK.

Le pays et l'armée par le Général Baron GOETHALS, Bruxelles,
Librairie militaire C. MUQUARDT etc. 1878. Prix 5 francs.

De gepensioneerde Luitenant-Generaal Baron GOETHALS, een der veteranen van het Belgische leger met bijna vijftigjarigen actieven dienst, oud-minister van oorlog, heeft onlangs een geschrift het licht doen zien, dat door hem zijn militair testament, een laatste afscheidsgroot aan zijn militaire kameraden genoemd wordt.

Dit werk, merkwaardig reeds door den persoon des Schrijvers, is 't niet minder door den inhoud. Onder het motto: *Die Verantwortlichkeit im Kriege haben nicht nur der Feldherr und seine Untergebenen zu tragen: sie fällt namentlich Jenes zur Last, welche die nöthigen, oft Jahre erfordernden Vorbereitungen erschwerten oder verhinderten* (1) zijn dan in achtereenvolgens in verschillende hoofdstukken de navolgende onderwerpen behandeld: België's neutraliteit, persoonlijk verplichte dienst, generale staf, centralisatie, administratie, grondslagen van organisatie, officieren, onderofficieren en soldaten.

Elke bladzijde van het boek geeft de bewijzen, dat het met de edelste bedoelingen werd geschreven. dat de overtuiging, een plicht te vervullen, 's Schrijvers drijfveer is geweest. »Met een verouderde en gebrekkige samenstelling», zoo lezen wij in de voorrede, »is een leger, hoe goed de gevoelens ook zijn, die het bezielen, tot niets in staat. Dit heb ik willen aantoonen en te gelijk getracht, de aandacht en belangstelling mijner medeburgers op te wekken voor een instelling, wier nut zij schijnen te betwisten, wier onmisbare noodzakelijkheid zij schijnen te ontkennen». Het verdient te meer bewondering, dat de Generaal GOETHALS zulk een taak op zich genomen en op zijn leeftijd de kracht gevonden heeft haar te volbrengen, omdat hij van de uitwerking van zijn geschrift in geenen deele groote verwachting heeft: »Ik maak mij geen enkele illusie; mijn roepstem zal verloren gaan in de

(1) Erzherzog ALBERT, Ueber die Verantwortlichkeit im Kriege. — Wien 1869.

onverschilligheid en het *parti pris*. Het publiek zal in mijn geschrift slechts een pleidooi *pro domo sua* zien". Ook al beseft de Generaal zeer goed, dat zijn werk aan de groote meerderheid zijner landslieden minder aangenaam zal zijn, toch aarzelt hij niet te volbrengen, wat door hem als plicht wordt beschouwd. Vrij van elken band, eenvoudig burger geworden, maakt hij gebruik van het recht, dat ieder Belg heeft om te schrijven, wat hem nuttig voorkomt. »Blijvende in de bescheiden rol, die mijn leeftijd me toe wijst en ontlast van het onmetelijk gewicht der verantwoordelijkheid, welke drukken zal op hen, die in de toekomst geroepen zijn aan het hoofd te staan, had ik kunnen genieten van het *dulce otium*, waarop men recht heeft met een zoo lange loopbaan achter zich. *Il m'a semblé, qu'il me restait un dernier devoir à remplir en faisant un suprême effort pour en appeler, non plus au gouvernement, mais au pays lui-même.*

»Men zal mij wellicht verwijten, dat ik onze wonde plekken blootleg, dat ik de aandacht van den vreemdeling op de gebreken onzer organisatie vestig. Laten wij ons toch geen illusie maken in dit opzicht en houden wij ons overtuigd, dat zij, die er belang bij hebben de zwakke en sterke zijde onzer instellingen te kennen, ons beter en veel beter kennen dan wij ons zelven kennen.

»Wat het land zelf betreft ben ik van meening, dat het meer vaderlands-lievend is de waarheid te zeggen en dwaalbegrippen te doen verdwijnen dan het te laten voortdormelen in een valsche zekerheid.

»Dat men zich niet bedriege in de drijfveer, die mij leidt; ik neem in mijn stil leven geen enkel gevoel van wrok of bitterheid mede, voortspruitende uit teleurstellingen of bedrogen verwachtingen, en kan die ook niet medenemen.

»Als ik op dit oogenblik spreek, doe ik dat, omdat ik meen dat zij, die van speciale vraagstukken gedurende hun geheele leven een studie gemaakt hebben, op een zeker oogenblik moeten trachten, wanneer 't nog tijd is, hen voor te lichten, die niet weten of niet willen weten.

»De heilkundige, die zijn patient wil genezen, aarzelt niet het mes in de wond te zetten.

»Ik kan 't niet genoeg herhalen: op dit oogenblik belangeloos met betrekking tot de door mij behandelde vraagstukken als militair, ben ik dit niet als staatsburger; en als ik de pen opneem, geschiedt het onder den invloed van de meest zuivere vaderlandsliefde".

Ziedaar de taal van een man, die het goed meent met zijn land en wel bevoegd te achten is het algemeen voor te lichten omtrent de belangrijke vraagstukken, welke hij bespreekt. Zijn werk verdient dus ongetwijfeld ten volle door onze zuidelijke naburen, gelczen, herlezen en rijpelijk overwogen te worden. Maar niet alleen voor België, ook voor ons heeft het geschrift van den Generaal GOETHALS groote waarde; want veel, zeer veel van wat hij zegt, is ook in Nederland goed te weten. Mag 't den Nederlander al een

enkele maal gegeven zijn bij de kennismeming van de treurige schildering, die de Schrijver van het Belgisch krijgswezen ophangt, te kunnen nitroepen: Zoo erg is 't bij ons dan toch niet! — Hij, die de hand in eigen boezem durft steken, zal helaas maar al te dikwerf wanen een beschrijving van onze militaire toestanden voor zich te hebben. En daarom kan het boek ook hier groot nut stichten. Wij hopen door het leveren van een kort overzicht, hoewel dit uit den aard der zaak niet anders dan zeer oppervlakkig en onvolledig zijn kan, er iets toe bij te dragen, dat het in ons land eveneens veel lezers vinde. Moge de lezing al niet opwekkend wezen, door vergelijking zal zij er toe kunnen leiden de kennis van het vele gebrekkige, dat ons krijgswezen nog aankleeft, meer algemeen te maken en op die wijze de zware taak te vergemakkelijken van hem, die zich voorgesteld heeft het gebouw onzer landsdefensie op goede en duurzame grondslagen te vestigen.

Het hoofdstuk over België's neutraliteit heeft uit den aard der zaak voor ons minder groot belang. De Schrijver levert daarin een beknopt overzicht der geschiedenis van zijn land van de eerste helft der XIV eeuw af tot nu toe en spoort zijn medeburgers aan die geschiedenis te bestudeeren, wat z. i. te weinig plaats heeft en toch het ware middel is om de noodzakelijkheid en de waarde van het krijgswezen te leeren beseffen. *»Heureux du présent, nous sommes bien près d'oublier le passé et nous fermons les yeux sur les dangers de l'avenir»*. Zou dit oordeel ook voor ons niet in zekere mate gelden? Wijders toont de Schrijver aan, hoe België, ofschoon een neutrale staat, verplicht is een leger te hebben, dat des vereischt de neutraliteit van het land kan handhaven tegenover dengene, die ze mocht willen aanranden. Een zoodanig leger nu heeft België tegenwoordig niet. »Hebben», vraagt de Generaal GOETHALS, »in 1870 de kalme en welwillende houding van Engeland, het belang der mogendheden om elke verwickeling te vermijden die tot een algemeenen omkeer zou kunnen leiden, de rassche en aanhoudende overwinningen der Duitschers, waardoor bijna van den beginne van den oorlog af het tooneel van den strijd verre van onze grenzen verplaatst werd, en het vertrouwen, dat de oorlogvoerende partijen in de deugdelijkheid onzer weerniddelen schenen te stellen, niet meer bijgedragen om het land voor een vijandelijken inval te bewaren dan onze bataljons?

»Zouden in de toekomst de gebeurtenissen ons evenzeer begunstigen?

»Hebben wij vergeten hoeveel er toen aan ontbrak om gereed te zijn en zouden wij durven beweren, dat 't thans beter gesteld is?

»Comme noblesse, prospérité oblige en wij zouden een verdiend lot ondergaan als wij, verblind door de fortuna, die tot dusverre trouw onze schreden schijnt te begeleiden, overheerscht door kleine, locale hartstichten en onder den indruk van dien koortsachtigen wedren naar rijkdom, welke de kanker van ons tijdperk is, of gehoorzame aan denkwijzen, die ik niet wil qualificeeren, terugdeinsden voor de krachtige inspanningen, welke alleen in staat

zijn ons het bezit van wat wij hebben, voor het tegenwoordige te verzekeren en voor de toekomst te waarborgen”.

Menigeen zal ook hier te lande die schoen passen: moge hij hem alsdan aantrekken!

Natuurlijk is de Generaal GOETHALS een voorstander van den persoonlijk verplichten dienst. Hoe zou 't ook anders mogelijk wezen? Welk onbevooroordeeld deskundige twijfelt tegenwoordig nog — ik zeg niet aan de hooge wenselijkheid maar aan de absolute noodzakelijkheid van den persoonlijk verplichten dienst als grondslag eener deugdelijke legerinrichting? Gewis geen? Wij meenen dan ook, dat 't overbodig mag heeten de vele bewijzen, die de Schrijver voor die noodzakelijkheid aanvoert, over te nemen. Alles, wat hij daaromtrent kan zeggen, is in het laatste tiental jaren in ons land reeds zoo dikwerf op alle mogelijke wijzen en bij alle mogelijke gelegenheden verteld en nog weer verteld, dat wij ons van die taak ontslagen mogen rekenen. Genoeg, dat de Schrijver zijn stelling met een heilig vuur, met overtuiging en met krachtige argumenten verdedigt. In krasse bewoordingen veroordeelt hij hen, die de natie in dit opzicht omtrent haar ware belangen zouden moeten voorlichten, maar dat niet doen.

Tot een zekere hoogte acht de Schrijver de onverschilligheid der natie ten aanzien van deze levensquaestie verklaarbaar. Maar de mannen, die, bekend zijnde met het onvoldoende der weermiddelen, zonder zich te bekommeren over de op hen rustende verantwoordelijkheid, openlijk aan het land verzekeren, dat zij voor alles instaan, dat het leger uitmuntend is en aan alle moreele en materieele eischen voldoet — deze mannen noemt hij vóór alle anderen te laken. Hij beschuldigt hen van gebrek aan vaderlandsliefde en zegt, dat zij het land bedriegen, door het in een bedriegelijke zekerheid te wiegen.

»Even als ons», zegt hij, »is 't ook hun bekend, hoezeer onze militaire organisatie te wenschen overlaat; maar zij beschouwen de ziekte, waaraan het leger lijdende is, als een dier samengestelde en doodelijke kwalen, die men dan eens behandelt met palliatieven om zich den schijn te geven van iets te doen en dan weer door de genezing aan het toeval over te laten, terwijl alleen krachtvolle middelen den zieke kunnen doen herstellen.

»Anderen», zoo vervolgt hij, »hun overtuiging aan persoonlijke en tijdelijke belangen opofferende, verschuiven voortdurend het onderzoek naar een toestand, waarvan zij zich zelve het hoog ernstige niet willen bekennen.

»Wanneer echter eenmaal de dagen der beproeving komen, en wij dan niet niet zullen gedaan hebben, wat binnen de grenzen van het mogelijke gedaan had moeten worden om aan de gevaren het hoofd te bieden, die ons noodwendig vroeg of laat zullen bedreigen, en België (haast hadden wij gelezen »Nederland») zijn grondgebied bezet, zijn onafhankelijkheid betwist, zijn eer, zijn goeden naam bezoedeld zal zien aan wie zal 't geweten worden? Aan hen die, om te voldoen aan partij-oogmerken of aan persoonlijke eer-

zucht, de natie misleid hebben en teruggedeinsd zijn voor de noodzakelijkheid haar omtrent haar ware plichten voor te lichten? Neen! Duizend voorbeelden kunnen aangehaald worden tot staving van deze ontkenning. Neen, die mannen zullen verdwenen wezen en zijn ten slotte ook slechts enkele individua's.

»Op het leger, op de aanvoerders zal de algemeene verontwaardiging neerkomen. Hun zal men rekenschap vragen van de rampen des lands en het nutteloos vergoten bloed».

De Schrijver wijst hier op een onbetwistbaar feit. De geschiedenis van alle tijden bewijst, dat oorlogsrampspoeden steeds aan het leger geweten worden en niet aan degenen die door laakbare onverschilligheid of onverantwoordelijke zuinigheid in vredetijd, de ware oorzaken zijn. Laat ons militairen dit toch steeds voor oogen houden, laat ons altijd trouw, naar ons vermogen onze medeburgers met woord en geschrift voorlichten omtrent de eischen onzer weerbaarheid. Dan zullen wij, als eenmaal Nederland in een oorlog mocht worden betrokken en zijn krijgswezen mocht blijken niet te voldoen aan de verwachtingen, die men er van koesterde, al worden wij ook gehoord en gelasterd, met een gerust geweten kunnen zeggen: *Tout est perdu fors l'honneur!*

»De verschillende elementen, waaruit een leger samengesteld is, moeten, zelfs al schijnen ze bestemd voor verschillende doeleinden, harmonisch samenwerken tot bereiking van het algemeene doel. De afzonderlijke pogingen van het een of ander dezer elementen kunnen geen nuttig resultaat afwerpen, als zij niet gesteund worden door de pogingen van allen.

»Het is de taak van den generalen staf om *onder de leiding en in den geest van de bevelhebbers van het leger of betrokken onderdeel* deze harmonie tusschen de verschillende wapens te onderhouden en door hun wederzijdsche overeenstemming die eenheid van handelen tot stand te brengen, waaruit de kracht geboren wordt».

Na deze bepaling der taak van den generalen staf geeft de Schrijver een beknopt overzicht van hetgeen voor het vervullen van die taak noodig is en somt dan de eigenschappen op, die z. i. de stafofficier behoort te bezitten.

»In de eerste plaats moet hij een sterk gestel hebben, een goede gezondheid, activiteit, besluitvaardigheid, gemakkelijheid van werken, een snel werkend bevattingvermogen en een juist en zeker oordeel, dat elke wijfeling, elk taster uitsluit.

»Geen vraagstuk, dat het leger raakt, mag hem vreemd wezen; zijn kundigheden moeten algemeen zijn en de grenzen overschrijden, welke in dit opzicht aan de overige officieren gesteld zijn.

»Daar hij voortdurend in aanraking kan komen met autoriteiten en de hoogstgeplaatste personen van den Staat, moet hij een beschaafde opvoe-

ding en veel tact bezitten zoomede aangename en nette vormen, waardoor echter vastberadenheid niet uitgesloten mag worden.

»Bovendien moet hij al de eigenschappen van een uitmuntend troepenofficier in zich vereenigen.

»Door studie en *practijk* dient hij bekend te zijn met de beginselen der tactiek van de verschillende wapens, om deze zoo noodig te kunnen toepassen.

»Hij moet geheel vertrouwd zijn met alles wat betrekking heeft op den inwendigen dienst der korpsen en op de voeding en verpleging van den soldaat.

»L'officier qui ne posséderait pas à un degré suffisant cet ensemble de qualités, n'est pas un officier d'état-major dans le sens qu'on doit y attacher.

»Investi d'une grande responsabilité par la nature spéciale de ses fonctions et par l'influence qu'il peut avoir même indirectement sur les résultats d'une opération de guerre, s'il est inférieur à sa mission, son action dans les services directs est inutile et sans objet, parfois même une difficulté, toujours un danger».

't Is begrijpelijk dat, naar het oordeel van den Generaal GOETHALS, dit geheel van verschillende en kostbare eigenschappen slechts zelden in één persoon vereenigd gevonden wordt en een wijs en verstandig legerbestuur dus niet te voorzichtig kan wezen in de keus der officieren, aan welke het de belangrijke functiën van den generalen staf toevertrouwt. Aan de andere zijde noemt hij 't alleszins billijk, dat buitengewone voorrechten toegekend worden aan hen, die door hun arbeid en het omvattende hunner bijzondere bekwaamheden, zooveel hoog te schatten hoedanigheden bezitten en 't meest het geschetste ideaal nabij komen.

Na de wijze van benoeming en bevordering der Belgische stafofficiëren vroeger en nu, zoomede hun tegenwoordigen werkkring te hebben nagegaan — veel van hetgeen hij daaromtrent mededeelt is ook op onze stafofficiëren van toepassing — geeft hij de beginselen aan, die naar zijn meening gevolgd behooren te worden om van den generalen staf te maken, wat hij eigenlijk wezen moet.

Vermits ook onze generale staf vermoedelijk weldra een reorganisatie te wachten staat, daar de Minister van oorlog reeds in November van het vorig jaar aan de Tweede Kamer heeft medegedeeld, dat hij voornemens is, zoo spoedig doenlijk, een wetsontwerp tot regeling van de organisatie van dezen staf in te dienen, schijnt 't ons niet overtollig die beginselen hier te vermelden. Zij zijn de volgende:

1°. De generale staf behoort als afzonderlijk korps opgeheven te worden. Hij mag geen bepaalde organisatie en geen eigen avancement meer hebben, maar moet samengesteld zijn uit een onbepaald aantal officieren van alle rangen en alle wapens. De toegang moet voor alle capaciteiten van het leger openstaan evenals alle geboren of toevallige incapaciteiten er buiten gesloten behooren te worden.

2°. Tot de krijgsschool mogen slechts die officieren van alle wapens toe-

gelaten worden, welke in een bepaalde mate de fysieke, moreele en intellectuele eigenschappen in zich vereenigen, die een eisch zijn voor den officier van den gemeenen staf. Het brevet van *adjoin*t (adjunct) van den generalen staf behoort alleen gegeven te worden aan hen, die, na het doorloopen van een driejarigen cursus aan deze school, in allen deele voldoen aan theoretische zoowel als aan practische examens. Naar de korpsen, van waar zij herkomstig zijn, teruggekeerd, moeten zij bovendien nog gedurende een zekeren tijd dienst doen bij de andere wapensoorten. Op deze wijze zal bij de verschillende wapens een pepinière van officieren gevormd worden, waaruit de staven der divisien, de adjudanten der generaals en de officieren voor speciale diensten getrokken kunnen worden.

3°. Deze officieren zullen niet voortdurend op bureaus werkzaam gesteld maar voor verschillende diensten gebezigd moeten worden. Langer dan twee of drie jaren behooren zij niet in een bijzonderen werkkring te blijven. Zij moeten dan integendeel hun plaats weer innemen bij het korps, waartoe zij behooren, om hier de aan hun graad verbonden functiën te verrichten en van hun recht te doen blijken op bevordering bij keuze, waarop zij aanspraak kunnen maken. In geen geval mag een officier den generaalsrang bereiken *zonder minstens gedurende twee jaren een regiment in het een of ander wapen gecommandeerd te hebben.*

Deze beginselen schijnen ons toe over het algemeen alleszins juist te zijn.

Van bevordering bij keuze, zooals die tot dusverre in ons leger begrepen werd, zijn wij verklaarde tegenstanders, omdat bijna zonder uitzondering door elke bevordering bij keuze oudere officieren in hun belangen en rechtmatige vooruitzichten benadeeld worden; terwijl in een klein leger als het onze — sedert jaren een vredesleger — zoo goed als geheel de gelegenheid onthrekt zich zoodanig te onderscheiden, dat zulk een buitengewoon voorrecht algemeen als verdiend zal worden beschouwd. Ook van examens voor verschillende rangen verwachten wij geen heil. Wij kunnen ons niet voorstellen, dat die examens zoo zijn in te richten, dat zij een vertrouwbaren maatstaf voor de geschiktheid tot hooger rang kunnen wezen. Zij zouden dan slechts er toe strekken een examenstudie en wellicht ook een onderlingen nijdver in het leven te roepen, en geven geen waarborg, dat de goede mannen in de hoogere rangen gebracht worden. Zoowel door een ruimere toepassing van het beginsel van bevordering bij keuze als door het invoeren van examens voor den kapiteins- of hoofdofficiersrang, zou men o. i. gevaar loopen den goeden geest, die een eerste eisch is voor een deugdelijk officierskorps, te verzwakken, zonder dat het beoogde doel bereikt werd.

Een andere zaak is 't, wanneer aan een zoo groot mogelijk aantal officieren de gelegenheid verschaft wordt om zich al de kundigheden te verwerven, die in de tegenwoordige aanvoeders van grootere afdelingen onmisbaar zijn te achten en tevens maatregelen worden genomen, dat die officieren, welke natuurlijk ook de vereischte fysieke en intellectuele eigen-

schappen moeten bezitten, voortdurend van hunne kundigheid en hunne geschiktheid voor het bekleeden van verschillende functiën kunnen doen blijken. Het middel hiertoe is de dienst als stafofficier op de wijze, zooals door den Generaal GOETHALS wordt voorgestaan. Een vereischte wordt 't dan echter ook, dat voor alle officieren, die de noodige geschiktheid bezitten, de gelegenheid bestaat om dienst te doen bij den generalen staf en daarvoor moet, meenen ook wij, deze als korps ophouden te bestaan. De krijgsschool behoort de weg te zijn, dien de officieren in den regel te volgen hebben om voor de functie van stafofficier in aanmerking te komen. De deuren tot die inrichting dienen dus zoo wijd mogelijk open gezet te worden en aan allen die met goed gevolg den cursus aldaar doorloopen en ook bij andere wapens bewijzen hunner practische bruikbaarheid geleverd hebben, moet een brevet voor den dienst als stafofficier uitgereikt en hun de gelegenheid gegeven worden, insgelijks hunne bruikbaarheid in deze functie te bewijzen. Van hen, die ook in dien dienst voldoen, is met grond aan te nemen, dat zij de vereischte geschiktheid bezitten voor het bekleeden van hoogere betrekkingen en uit deze kunnen de hoofdofficiersrangen, zoo niet geheel dan toch voor het grootste gedeelte, aangevuld worden. Bij hun bevordering zal evenwel steeds, naar onze meening, de ancienniteit tot grondslag moeten strekken. Alleen wanneer daaraan streng wordt vastgehouden, zal niemand met recht bezwaren tegen een dergelijk stelsel kunnen inbrengen. Een tweede eisch is, dat verkregen rechten niet gekrenkt worden. Dit valt bij ons gemakkelijker dan elders, omdat onze tegenwoordige stafofficieren, met uitzondering van enkele der jongeren, aan geen bijzondere vereischten hebben moeten voldoen om bij den generalen staf geplaatst te worden en er dus ook geen onbillijkheid in gelegen is hen weer gelijk te stellen met hun collega's van het wapen, waarvan zij herkomstig zijn. Hun toch blijft dan nog het groote voorrecht, dat zij van hun geschiktheid als stafofficier reeds hebben kunnen doen blijken en voor materieele schade kunnen zij schadeloos gesteld worden. Het korps »Generale Staf» zou dus geleidelijk opgelost en aan de kapiteins der verschillende wapens, die later voor bevordering vermoedelijk in aanmerking zullen komen, zooveel mogelijk in evenredigheid met het aantal hoofdofficiersplaatsen bij de verschillende wapens, de gelegenheid geboden moeten worden om gedurende eenige jaren als stafofficier dienst te doen. Op die wijze ware hun geschiktheid voor hoogere rangen beter te beoordeelen dan door het afnemen van eenig examen.

Als overgangsmaatregel zou bepaald kunnen worden dat gedurende een zeker aantal jaren, bijv. slechts $\frac{1}{2}$, gedurende een bepaald aantal volgende jaren $\frac{1}{3}$, en daarna alle of bijna alle hoofdofficiersrangen uit hen worden aangevuld, die als stafofficier dienst verricht en in die betrekking voldaan hebben. Voor de hoofdofficieren schijnt ons wijders een zooveel doenlijk regelmatige afwisseling tusschen den dienst als stafofficier en den dienst bij den troep zeer gewenscht. Dit is een schema van bevordering, zooals 't ons voor de toekomst doelmatig voorkomt. Wij herhalen echter dat een strikte inacht-

neming van de ancienniteit voor allen, die voor bevordering tot hooger rang geschikt geacht worden, o. i. de grondslag van het stelsel behoort te zijn.

Om het denkbeeld praktisch uitvoerbaar te maken moet de dienst als stafofficier met de minst mogelijke bezwaren gepaard gaan. De afzonderlijke uniform zou dus behooren te vervallen en de benooidigde paarden zouden door het Rijk verstrekt moeten worden; terwijl ook de kosten voor verhuyzing en harnachement van 's Rijkswege dienen te worden vergoed (1).

Onwillekeurig zijn we van ons eigenlijk onderwerp afgedwaald en willen nu daartoe terugkeeren. Het hoofdstuk »Centralisatie-Administratie» bevat allerbelangrijkste opmerkingen en slechts noode onthouden wij ons, gebonden als we zijn door de ons toegestane ruimte, van het geven van een overzicht. Alleen enkele volzinnen willen wij er aan ontleenen om den geest van het geheel te doen kennen. Met krachtige trekken schetst de Schrijver de gevaren eener te ver gedreven centralisatie, zoowel wat de leiding als het administratief beheer van het leger betreft.

»Door in onze officieren elk denkbeeld van onafhankelijkheid te dooden, door ze in de geringste zaken aan een aanhoudende contrôle te onderwerpen en om zoo te zeggen, steeds onder voogdij te houden, heeft men het recht verloren hen, als er eenmaal een crisis uitbarst, besluiteloosheid, gebrek aan initiatief, streven om hun verantwoordelijkheid te dekken achter de sanctie van hoogere autoriteiten, te verwijten.

»Moge eenmaal niet uit het oog verloren worden, dat, als onze officieren niet op de hoogte hunner taak blikken, de fout niet ligt aan hen maar aan het stelsel van centralisatie, waaronder zij steeds geleefd hebben.

»Men kan niet verwachten dat in ons land, evenmin als elders, alle officieren een even ontwikkeld verstand bezitten; maar allen zijn vervuld met toewijding, vol ijver en beziel met het streven om goed te handelen. Dit zijn eigenschappen, van welke een verstandig gouvernement partij moet weten te trekken. Ik ben overtuigd, dat er zelfs onder de middelmatigen slechts weinig personen gevonden worden, die zich niet op de hoogte van een toestand kunnen stellen, als de verantwoordelijkheid van dien toestand geheel op hen rust. Aangespoord door het verlangen om goed te handelen, door gevoel van plicht — hemoedigd door het vertrouwen, dat in hen gesteld wordt, zullen zij al de krachten hunner intelligentie weten te doen werken, om niet te kort te schieten in de taak, die hun toevertrouwd is.

»Alleen op die wijze kan men verwachten praktische mannen te vormen,

(1) Hoewel sedert het schrijven van dit stuk een wetsontwerp op de *Regeling van de opleiding en de beoordering der officieren van den generaal staf* bij de Tweede Kamer ingekomen is, hebben wij gemeend de vorenstaande beschouwingen onveranderd te moeten laten.

die genoegzaam zelfvertrouwen bezitten, om onder alle omstandigheden de aan hun functie verbonden verantwoordelijkheid te durven op zich nemen".

Wat de intendance betreft, laakt de Schrijver de reorganisatie, welke dit dienstvak in 1874 in België onderging als een gevolg van de klachten, die bij gelegenheid der mobilisatie van 1870 omtrent de slechte inrichting van den administratieven dienst gehoord werden. Het werd daarbij gesplitst in twee gedeelten: het sedentaire, belast met de contrôle der comptabiliteit van de korpsen en de regeling der betalingen voor het leger, en het actieve, aan hetwelk de directie der hospitalen, bakkerijen, slachterijen, fouragemagazijnen en de verificatie der comptabiliteit van deze inrichtingen — over 't algemeen dus alles wat betrekking heeft op de proviandeering van het leger — was opgedragen. Deze nieuwe regeling had wel een meer rationeele verdeeling der verschillende takken van den administratieven dienst over het personeel der intendance ten gevolge; maar de intendance zelve bleef, als te voren, een op zich zelf staand korps, alleen ondergeschikt aan het centraal gezag. Uitvoering en contrôle bleven in dezelfde handen: het korps ging, evenale vroeger, voort rechter en partij te zijn in eigen handelingen.

»In tijd van vrede kan elk stelsel voldoende werken; maar om het leger zonder verwarring van den vredes- tot den oorlogstoestand te doen overgaan is het noodig, dat de betrekkingen tusschen de verschillende elementen, waaruit het bestaat, altijd eenvoudig, altijd dezelfde zijn en geen aanleiding tot eenige botsing kunnen geven.

»'t Is in één woord een vereischte, dat de oorlogstoestand slechts een uitgebreider toepassing zij van hetgeen gedurende den vrede tot stand gebracht en voorbereid werd.

»In België (en ook in Nederland) is de divisie de tactische (strategische?) eenheid, zij behoort eveneens de administratieve eenheid te wezen. Daarom moeten de administrateurs der divisie, evenals de tot dezelve behorende troepen, slechts aan den divisiecommandant ondergeschikt zijn. Tegenover den Staat aansprakelijk voor zijn divisie, behoort deze een absolute macht te hebben over alles, wat er deel van uitmaakt. Evenzeer moeten de onder zijn bevelen staande korpsen, de intendance daaronder begrepen, zich volkomen vertrouwd maken met de inzichten van hun Generaal, met de wijze, waarop deze den dienst opvat, regelt en doet uitvoeren: zij moeten alles van hem te wachten hebben. Tusschen den Generaal en al zijn onderhoorigen dient een onvoorwaardelijke solidariteit, een onvoorwaardelijk wederzijdsch vertrouwen te bestaan".

»Er mogen dus geen onderling onafhankelijke militaire en administratieve chefs zijn. De militaire chef, alleen verantwoordelijk voor den gang der operatiën, die hij heeft te leiden, mag niet afhangen van een administratie welke, aan zijn autoriteit onttrokken, zijn handelingen bemoeilijken of zijn strategische combinatiën onmogelijk maken kan.

»'t Is derhalve noodzakelijk, dat de militaire administratie onmiddellijk onder de militaire chefs en niet onder het centraal gezag of de vertegenwoordigers daarvan ressorteere. Niet meer dan billijk is het, dat de handelingen van den verantwoordelijken Generaal onderworpen zijn aan de controle van het centraal gezag; maar verder te gaan, hem de handen te binden zou gelijk staan met zich moedwillig in zekere gevaren te storten''.

Deze enkele volzinnen mogen strekken om aan te toonen, dat ook dit hoofdstuk voor ons vele goede lessen bevat. Hetzelfde is het geval met het volgend hoofdstuk *Bases de l'organisation*, ofschoon de organisatie, die de Schrijver aangeeft, natuurlijk bepaald met het oog op zijn land is ontworpen, waarbij blijkbaar het Duitsche leger hem tot voorbeeld heeft gestrekt. Meer bijzonder trof ons in dat hoofdstuk, hetgeen de Generaal GOETHALS zegt omtrent den werkkring der generaals, inspecteurs van de verschillende wapens en dienstvakken: *Ces inspecteurs généraux forment au département de la guerre un comité consultatif permanent ou plus exactement un conseil d'Etat. Ces hauts dignitaires arrêtent et déterminent, après délibération, les modifications à apporter à l'organisation de l'armée, les améliorations à y introduire.*

Les questions techniques à résoudre leur sont soumises.

Ce sont les généraux inspecteurs d'armes qui arrêtent la liste des officiers aptes à exercer un commandement supérieur.

Le ministre de la guerre est président de ce conseil d'Etat, assiste aux délibérations et lui soumet toutes les questions qui peuvent intéresser l'armée.

Wij meenen, dat bij de weldra in werking tredende reorganisatie van ons departement van oorlog een dergelijk denkbeeld heeft voorgezeten en hopen, dat zij voor het leger goede vruchten moge dragen (1).

Het laatste hoofdstuk eindelijk behandelt de positie der manschappen, onder-officieren en officieren in België. Uit hetgeen daaromtrent wordt medegedeeld blijkt, dat onze soldaat het in menig opzicht beter heeft dan de Belgische, dat 't daar met de kaders zeker niet gunstiger gesteld is dan hier en dat zoowel daar als hier dezelfde middelen tot voorziening in een behoorlijke aanvulling noodzakelijk geacht worden. »*Abstraction faite des améliorations matérielles à apporter à la situation de nos sous-officiers, le remède le plus efficace eût été la suppression du remplacement (nommerverwisseling bestaat in België reeds sedert jaren niet meer) et l'obligation pour tout citoyen de servir son pays; on eût ainsi relevé la carrière des armes de l'esèce de discrédit dans lequel elle est tombée en Belgique et attiré dans nos rangs beaucoup de jeunes gens qui, aujourd'hui, n'éprouvent pour l'armée qu'éloignement et répugnance; certainement nous eussions trouvé parmi eux de précieux éléments pour alimenter nos cadres.*

»*Le pays, selon moi, a fait une faute en n'acceptant pas jusqu'ici le service*

(1) Wij merken hier op, dat het bovenstaande in Februari II. geschreven werd.

personnel, faute qu'il reconnaîtra un jour, qu'il cherchera à réparer, pourvu qu'il ne soit pas trop tard".

Rijpe overweging verdient in 't bijzonder hetgeen de Schrijver zegt over de tegenwoordige positie van den officier. Daar vooral legt hij onverholten de wond open en openbaart toestanden, die in ons land wel bestaan, doch over 't algemeen nog weinig bekend zijn. *Mécontent de sa position, désillusionné du présent et de l'avenir, mais forcé de continuer un état qu'il ne peut plus quitter, l'officier cherche à tirer le meilleur parti possible de la position où la destinée l'a placé.*

Dans ses rêves d'avenir, dans ses aspirations à l'avancement, ce n'est plus uniquement le prestige du grade qu'il a en vue et qui entretient chez lui une noble émulation; il ne cherche le plus souvent, dans les progrès qu'il fera dans la carrière à laquelle sa destinée le lie, qu'une amélioration matérielle de sa position, une solde un peu plus élevée qui diminuera pour lui la difficulté de vivre et lui assurera plus tard une pension moins chétive.

Naar onze overtuiging ligt in die woorden, ook wat ons leger betreft, een besliste maar tevens onrustbarende waarheid, waarvoor de oogen niet langer gesloten mogen blijven. De zaak is daartoe van te groot gewicht. *La vie de l'officier est une vie de dévouement et d'abnégation: l'honneur, le sentiment du devoir doivent être les seuls mobiles de sa conduite et il sait que les richesses ne seront pas la récompense des services qu'il rendra; mais il faut qu'il puisse vivre. . . . Or, avec les appointements qui lui sont alloués, cela devient de jour en jour plus difficile.*

Met een reorganisatie van den generalen staf alleen is het Nederlandsche leger nog geenszins geholpen. Als zeker mag worden aangenomen, en dit komt ons ook alleszins rationeel voor, dat in de toekomst de kapiteinsrang voor veel meer officieren dan tot nog toe de eindpaal hunner carrière zal wezen. Alleen daarom reeds is een herziening der tractementen, waarbij vooral de bezoldiging der oudere kapiteins belangrijk verhoogd wordt, een dringende eisch. Wel hebben de pensioenen ten vorige jare verbetering ondergaan; maar ze zijn toch nog geenszins wat ze behoorden te wezen. Bovendien heeft onze pensioenwet het groote nadeel, dat zij de officieren te lang aan den diefst bindt. Daardoor zullen wij, ook al hebben we eenmaal een korps jonge hoofdofficieren, dit toch niet behouden, omdat deze allen, om voor pensioen in aanmerking te kunnen komen, een groot aantal jaren in die hoogere rangen zullen moeten blijven. Met onze bestaande pensioenwet zal zelfs het beste bevorderingsstelsel ons op den duur geen jeugdig korps hoofdofficieren en geen geregelde bevordering kunnen verschaffen. Wat dit punt betreft wenschen wij als voorbeeld te wijzen op de onlangs in Engeland tot stand gebrachte *Royal Warrant for promotion and retirement*, welke haar ontstaan te danken gehad heeft aan de noodzakelijkheid om het avancement, dat nagenoeg tot staan gekomen was, weer te verlevendigen en hoogere betrekkingen door jongere mannen te doen bekleeden. Daartoe wordt het vrijwillig nemen van ontslag

uit den dienst zooveel mogelijk bevordert en kan men ook in geval van ontslag, in stede van een jaarlijksch pensioen, een kapitaal voor eenmaal (*gratuity*) nemen. Als beginsel is wijders bij die wet aangenomen, dat voor de bepaling van het pensioensbedrag niet de laatstelijk bekleede rang in aanmerking komt maar het aantal dienstjaren. Zoo bedragen h.v. de *gratuities*, waarop de officier na 12, 15, 18 jaren dienst (die voor het 20ste levensjaar tellen niet mede) aanspraak kan maken, 1200, 1600, 2000 pond sterling, onverschillig of hij majoor dan wel luitenant is.

Maar wij moeten eindigen om de ons gegunde ruimte niet te overschrijden. Wij wenschen het werk van den Generaal GOETHALS ten slotte nogmaals vele, recht vele lezers toe, niet het minst uit het burger-element. Die officieren, welke in de laatste jaren in de gelegenheid waren de *Belgique militaire* geregeld te volgen, zullen er veel in vinden, wat hun niet vreemd is; doch dat schaaft in geen geval. Het tegendeel is waar. Het heeft zijn nut dezelfde denkbeelden weer eens van andere zijde en op andere wijze te hooren verkondigen — dit versterkt in het geloof. En reeds met zoodanig resultaat zal de Generaal GOETHALS, wij houden er ons van overtuigd, zich ruimschoots voor zijn moeite beloond achten; want het geheele werk toont, dat de Schrijver doordrongen is van de juistheid der woorden van GOETHE:

*Ganz vergebens strebst Du daher, durch Schriften des Menschen,
Schon entschiedenen Hang und seine Neigung zu wenden;
Aber bestarken kannst Du ihn wol in seiner Gesinnung,
Oder, nur er noch neu, in Dieses ihn tauchen und Jenes.*

20 Februari '78.

T.

VAN ALLES WAT.

Officiers-oppassers. Onlangs kwam Schrijver dezen in handen een geschrift van een Oostenrijksch officier over *Die Mobilisirung des Officiers* (1), een hoogst nuttig boekje, waarvan een bewerking voor ons land bepaald zou mogen heeten »in een behoefte te voorzien». Men vindt daarin alles vermeld, wat voor den officier te velde onontbeerlijk is en de kennisneming er van leidt reeds dadelijk tot het besluit, dat hij, ook al pakt hij zijn modelkoffer tot barstens toe vol, al belaaft hij zich als een pakpaard, op verre na niet kan medevoeren hetgeen hij noodig heeft. De Oostenrijksche officier heeft dan ook zoowel in vredes- als in oorlogstijd recht op een *Officiers-diener*. Deze is ongewapend, behoort als zoodanig tot de non-combattanten en zijn eenige taak is zijnen heer vlijtig en goed te dienen. In het dienstreglement zijn de verplichtingen van den *Officiers-diener* omschreven. Uit den aard der verplichtingen blijkt ten duideljkste, hoe belangrijk zijn taak is en hoe een dergelijke instelling werkelijk onmisbaar mag heeten. 't Schijnt daarom, uit hoofde der in de lucht zwevende geruchten van reorganisatie, niet overbodig, dat op dit punt eens de aandacht gevestigd wordt. Zelfs voor vredestijd komt 't niet slechts in het belang van den officier maar ook in het welbegrepen legerbelang voor, hem een oppasser te geven, die tot de non-combattanten behoort. 't Eerste behoeft natuurlijk niet nader betoogd te worden, het laatste is gemakkelijk aan te toonen.

Vrijwilligers, geschikt voor oppasser, vindt men, bij de infanterie althans, niet meer. De officieren moeten dus daarvoor miliciens nemen en kiezen uit den aard der zaak niet de minst geschikte. Deze of gene milicien zou een zeer bruikbaar korporaal of onderofficier kunnen worden, maar de kapitein der compagnie bestemt hem voor zijn oppasser, wat de meesten ook liever zijn. Ook de luitenants moeten uit elke lichter van oppassers voorzien worden. Dan komen de officieren zonder troepen, in het garnizoen aan-

(1) *Die Mobilisirung des Officiers der Infanterie und Jäger etc.* von C. OBERHAUSER. Tscheken, 1878, Zweite verbesserte Auflage.

wezig en de hoofd- en verdere officieren, gerechtigd tot het houden van dienstpaarden (art. 174 I. D.). De paardenoppassers zijn vrij van allen dienst, de overige oppassers zijn vrij van werkdienst en die der kapiteins zijn in den regel vrij van de oefeningen, die in het schieten uitgezonderd (art. 175 I. D.). De bepaling voor deze laatsten, »dat zij echter in alle oefeningen volkomen bedreven behooren te zijn en te blijven», kon voor vrijwilligers zin hebben, doch heeft dien zeker thans niet meer.

Als nu al de lichten opkomen, heeft men *alleen voor de officieren van het bataljon 4 tot 5 paardenoppassers*, die nooit en 20 tot 25 kapiteinsoppassers, die in den regel geen dienst gedaan hebben; benevens nog 56 tot 70 luitenantsoppassers, die dan toch ook wel niet zoo goed geoefend zullen zijn als wanneer zij geen oppasser geweest waren. We wijzen tot staving van dit gevoelen slechts op de manoeuvres, waar de oppassers in den regel bij de wagens blijven en dus *niet* manoeuvreeren — wat ook zeer verklaarbaar is, omdat hun voorname dienst alsdan begint als die der andere manschappen afgevoerd is. Welk een verspilling van kracht en welk een bron gesloten voor de vorming van militie-kader!

Behoefte er nog wel iets bijgevoegd om te doen zien, dat de Oostenrijksche *Officiers-diener* ook voor ons leger zeer gewenscht zou mogen heeten?

Oefeningen met pionnieregereedschap. Ontegenzeglijk heeft de Russisch-Turksche oorlog weer tal van bewijzen geleverd voor de noodzakelijkheid, dat de infanterie tegenwoordig zich op elk slagveld behoorlijk kunne dekken tegen de vernietigende uitwerking van het vuur. De hooge waarde van vluchtige verschansingen op het slagveld is daarbij wederom zonneklaar gebleken. Dat de Minister van oorlog hiervan ten volle overtuigd is, valt af te leiden uit de omstandigheid, dat door Z. E. per veldcompagnie infanterie in beginsel het aantal schoppen op 40 en het aantal handbijlen op 16 is vastgesteld (Aanschr. 11 Dec. 1877, N°. 6 P); terwijl tevens bij het 8ste regiment infanterie een nieuw soort schoppen, afkomstig uit de fabriek van de firma VOGEL & NOOT te Weenen, zal worden (of wordt) beproefd.

In verband hiermede wordt met bescheidenheid in overweging gegeven of 't niet doelmatig zou mogen heeten voor het gebruik dier schoppen en voor het opwerpen van vluchtige verschansingen, voor zoover dit gerekend kan worden tot de taak der infanterie te behooren, een eenvoudige en beknopte instructie uit te vaardigen in den geest zooals er eene in Oostenrijk bestaat. Ook ware 't wellicht niet ondienstig, wanneer het houden van oefeningen met de pionnieregereedschappen werd voorgeschreven. Er zijn nu miliciens, die gedurende den tijd, dien zij in werkelijken dienst doorbrachten, wel een *Linneman-schop* gedragen, maar ze zeker niet anders gebruikt hebben als voor kogelzoeken of andere werkzaamheden, waarvoor ze *niet* bestemd zijn. (Aanschr. 8 Febr. 1878, N°. 39 A.)

Verduurzaamde levensmiddelen. Het vraagstuk om den soldaat zoo noodig met verduurzaamde levensmiddelen behoorlijk te kunnen voeden, schijnt zijn oplossing gevonden te hebben. Duitschland gaat zijn kolossale fabriek van verduurzaamde levensmiddelen te Mainz weer uitbreiden en Rusland sloot onlangs een contract met een maatschappij, waarbij deze zich verbindt om gedurende 9 jaren 71 millioen rations per jaar te leveren. Onder dagteekening van 26 Februari ll. werd in laatstgenoemd rijk de bewaring, uitreiking en het gebruik van conserven door den chef van den generaal staf tot in bijzonderheden geregeld.

Eenige jaren geleden zijn er bij ons proeven genomen met de zoogenaamde erwtenworst; doch het eenige resultaat er van schijnt geweest te zijn, dat geconstateerd werd, dat dit voedsel onzen soldaat niet smaakte. Zou 't niet van bedachtzaamheid getuigen als dergelijke proefoemingen nogmaals plaats grepen? De voedingswaarde van zulke voedingsmiddelen valt zeer gemakkelijk te bepalen; maar of zij niet te spoedig aan bederf onderhevig zijn, of zij geschikt zijn voor vervoer, of de bereiding geen bezwaren oplevert en vooral ook of zij den soldaat smaken — dit alles kan slechts de ondervinding leeren.

BOEKAANKONDIGINGEN.

Histoire militaire. Cours abrégé de tactique générale. Étude sur les origines des batailles stratégiques. Par H. RENARD, Capitaine d'Etat-major, professeur d'histoire militaire à l'École de guerre de Belgique. Bruxelles, MUQUARDT; Paris, A. GUYO. 1878.

De krijgsgeschiedenis der Oudheid en zelfs in het algemeen die van de vóór-Napoleontische periode is tegenwoordig in ons leger voor verreweg de groote meerderheid een gesloten boek. De oorlogen van den nieuweren tijd trekken zoozeer de aandacht tot zich, dat zij alle vroegere op den achtergrond dreigen te dringen. Dit bleek ons opnieuw, toen we kennis namen van het onlangs verschenen programma voor het examen tot het bekomen van een brevet. Wij betreuren dit feit. Zeer zeker, de tijden zijn veranderd; veel van wat misschien eenmaal goed was, zou thans niet meer op dien naam aanspraak kunnen maken, doch nog altijd blijven wij de studie van de oudere veldtochten, de studie van den geleidelijken vooruitgang der krijgskunst, in verband met de algemeene ontwikkeling der menschelijke maatschappij, als een uitstekende voorbereiding beschouwen voor de studie der oorlogen van den nieuweren tijd. De algemeene beginselen, die steeds de oorlogvoering hebben beheerscht en zullen blijven beheerschen, treden in vele veldtochten der groote veldheeren van vroegere dagen niet minder duidelijk en klaar aan het licht, dan in die van de laatste tientallen jaren, en reeds NAPOLEON I verklaarde herhaaldelijk en met nadruk, dat een rationeele bestudeering der historie, ook van den ouderen tijd, het eenige middel was, om in de geheimen der oorlogskunst door te dringen.

Uit een vroeger werk van zijne hand (1) was de Belgische Kapitein RENARD ons reeds bekend een een bekwaam en ijverig kampioen voor de studie der oudere krijgsgeschiedenis. Ook in zijn thans verschenen pennevrucht verdedigt hij op krachtige wijze de stelling, dat wij schatplichtig zijn aan het verleden. De geschiedenis van de ontwikkeling der krijgskunst heeft trouwens in de Fransche mili-

(1) H. RENARD. *Précis de l'histoire militaire de l'Antiquité. Bruxelles, 1873.*

taire literatuur altijd een ruime plaats bekleed. Vele der op dit onderwerp betrekking hebbende werken zijn echter weinig meer dan handboeken, die men opslaat, als men ze bij de bestudeering van den een of anderen veldtocht van vroegeren tijd voor een juist begrip der feiten noodig heeft, doch die overigens door de methode van behandeling der stof weinig tot verdere studie opwekken. Het hier aangekondigde werk van den Kapitein RENARD heeft dit gebrek niet. Op bijna iedere bladzijde ontwaart men het streven van den Schrijver, om steeds te zoeken naar oorzaak en gevolg, en, waar het pas geeft, naar de analogie tusschen de ontwikkeling der krijgskunst in de oudheid en in het tijdvak van af de middeleeuwen tot op onze dagen.

De vermelding van details, welke voor zijn doel niet bepaald noodzakelijk zijn, wordt door den Schrijver met zorg vermeden, en daar, waar dit duidelijkheidshalve niet wel mogelijk bleek, zijn ze in noten opgenomen, zoodat zij het verband van het geheel niet verbreken. Voor het overige verwijst hij telkens naar andere schrijvers. Hierdoor verkrijgt zijn werk het voordeel, dat het den lezer boeit, hem tot voortgezette studie aanspoort en niet door een dorre opsomming van gegevens, zonder leidende gedachte, vermoeit en afmat.

Zooals de titel reeds aanduidt, behandelt de Kapitein RENARD in dit werk bijna uitsluitend de geschiedenis der krijgskunst met betrekking tot het gevecht, tot den veldslag. Meermalen maakt de Schrijver daarbij gebruik van de vorgeijkende methode en het is niet het minst om die reden, dat wij hem dankbaar zijn. Het is ons altijd een moeilijk te verklaren taak geweest, waarom in de leerboeken der tactiek en vooral der elementaire tactiek van die methode, welke aan andere wetenschappen zulke gewichtige diensten heeft bewezen, niet meer algemeen gebruik werd gemaakt. Het wetenschappelijk gehalte der tactiek zou daarbij noodzakelijk moeten winnen.

Nog in ander opzicht heeft de Belgische Schrijver zich een recht op onze erkentelijkheid verworven. Het is door de wijze waarop hij,

..... jalouse sentinelle,
Des armures de nos aïeux!

voor de eer onzer voorvaderen tegenover onderscheidene Fransche schrijvers in de bres springt. Met een verklaarbare en alleszins te billijken voorliefde verwijft hij bij de militaire instellingen der Vlaamsche gemeenten in de 14de eeuw en bij de hervormingen, later door Prins MAURITS in de oorlogvoering ingevoerd. Hield de vrees, van te veel ruimte van *De Militaire Spectator* te zullen vergen, ons niet terug, we zouden gaarne nog eenigszins langer bij die van zoo veel ernstige studie getuigende gedeelten stilstaan. Een enkele bladzijde wenschen we hier echter weer te geven. Het is die, waarmede de Schrijver zijn eerste hoofdstuk besluit en in het bijzonder het woord richt tot de kleine natien.

„De geschiedenis”, zoo zegt hij, „leert ons, met welk een geestkracht de Vlaamsche gemeenten den strijd volhielden tegen de koningen van Frankrijk, tegen hun graven, gesteund door machtige bondgenooten, tegen hun hertogen, beschikkende over alle krachten van Bourgondië:

Wij weten, met welken gelukkigen uitslag de Zwitsers wisten te weerstaan aan de Oostenrijksche ruiterbenden en hun onafhankelijkheid grondvestten;

Men herinnert zich de geringe getalsterkte der legers, waarmede EDUARD III en de Prins VAN WALKES in hun eerste veldtochten de zege wisten te behalen;

De Hussieten, opgestaan voor de verdediging van hun geloof, waren nog weinig meer dan een handvol mannen, toen zij de troepen van keizer SIGISMUND bestreden en overwonnen;

De Nederlandsche gewesten in de 16de eeuw, hoe gering van omvang, wisten zich te bevrijden van de Spaansche heerschappij, gesteund door Oostenrijkschen invloed;

De Zweedsche legers, die tijdens den dertigjarigen oorlog in Duitschland strenden, stonden bijna altijd tegen overmacht, en niettemin behaalden zij in bijna elke ontmoeting de overwinning;

Later, in de 18de eeuw biedt het kleine koninkrijk Pruisen, onder FREDERIK II, het hoofd aan het verbonden Europa, en in de vlakten van Noordelijk Italië vernietigt Bonaparte met zijn zwakke legers al de strijdkrachten, welke Oostenrijk ter herovering van Lombardijë in beweging stelt.

Deze lessen mogen niet in vergetelheid geraken.

Telkens zien wij onaanzienlijke volkeren worstelen tegen kolossen, zwakke legers zich onbevreesd meten met een vijand, geducht door zijn overmacht in getalsterkte, en de zege hecht zich aan hunne vanen. Een grondige bestudeering der feiten verschaft ons den sleutel tot dit oogenschijnlijk onverklaarbare raadsel: al die overwinnende legers, namelijk, stelden tegenover den vijand een verbeterde tactiek of wel een verbeterde bewapening. Juist aan die kleine legers dankt men bovenal de hervormingen, die, door de ondervinding gelouterd, de oorlogvoering haar tegenwoordig standpunt hebben doen bereiken.

Die gelukkige uitkomsten zijn echter niet uitsluitend het gevolg van een betere logerorganisatie, van een hervormde tactiek overeenstemmende met een volmaktere bewapening, maar ook van een strenge krijgstuicht en van het uitgebreide militaire gezag, waarmede de aanvoerders waren bekleed.

Onder deze voorwaarden is de getalsterkte slechts ééne der factoren, waarvan de uitslag afhangt. Nog altijd zullen kleine natiën aan machtige tegenstanders het hoofd kunnen bieden, zoo zij slechts zorg dragen, dat hare militaire instellingen in harmonie zijn met den vooruitgang in de krijgskunst en den algemeen loop der beschaving.

Hierin ligt een bemoedigende troost, maar tevens een ernstige waarschuwing. Willen de natiën van den tweeden rang, aan eigen krachten overgelaten, zich werkelijk hun onafhankelijk voortbestaan waarborgen, dan mogen zij niet vergeten, dat dit doel alleen kan worden bereikt, waar geestkracht en vaderlandsliefde, gepaard aan verstandelijke ontwikkeling en werkzaamheid, de militaire instellingen voortdurend het standpunt doen innemen, hetwelk door de omstandigheden gebiedend wordt gevorderd".

Vermoedelijk dacht de Belgische Schrijver, toen die woorden uit zijn pen vloeiden, in de eerste plaats aan zijn eigen vaderland. Doch ook voor ons be-

vatten zij een behartigingswaardigen wenk. Een nadere kennismaking met het belangrijke werk van den Kapitein RENARD bevelen wij dan ook ten zeerste aan.

Ueber die Anwendung des Infanterie-spates und die mit demselben auszuführenden flüchtigen Befestigungen vom Standpunkte des Infanterie-Officers, von MORIZ RITTER von BRUNNER. Wien, 1878. SEIDEL UND SOHN. Prijs 1 fl. 6. w.

De meer en meer erkende noodzakelijkheid om aan de infanterie, in het verdedigend gevecht, in den kortst mogelijken tijd de vereischte dekking te geven, gevolgd door de invoering van de schop als onderdeel der uitrusting, heeft voor den infanterie-officier een nieuw veld voor zijne werkzaamheid geopend. Een zorgvolle opleiding in de behandeling van dit nieuwe element wordt noodzakelijk; niet alleen zal door herhaalde oefening vaardigheid in het werktuiglijke moeten worden verkregen, doch vooral zal moeten worden geleerd, hoe door een oordeelkundigen aanleg en een doelmatig profiel, de tactische waarde van den te leveren arbeid kan worden verhoogd.

De werkzame redacteur van het Oostenrijksche militaire tijdschrift wijdde hierin opvolgend verschillende artikelen aan het gebruik van de infanterieschop; thans heeft hij zijne beschouwingen in een geheel samengevoegd en biedt hij zijn hoogst nuttigen arbeid aan belangstellenden aan.

Opvolgend behandelt hij de dekkingen voor tirailleurlinien en daarachter opgestelde gesloten afdeelingen, alsmede de infanterieschansen, terwijl hij nu en dan met enkele woorden verwijst naar de resultaten in den jongsten oorlog door dekkingen verkregen. Ten slotte geeft hij aan op welke wijze de schop moet worden gebruikt om het schootsveld vrij te maken, terreinvoorwerpen tot verdediging in te richten en andere werkzaamheden te velde uit te voeren. Een en ander wordt door duidelijke figuren in den tekst opgehelderd, terwijl het geheel den stempel draagt van eenvoudigheid in uitdrukking en nauwkeurigheid in uitvoering.

Met het oog op het groote belang dat ook bij onze landaverdediging aan het vluchtig versterken van voorgelogen terreinvoorwerpen moet worden toegekend; mag dit werkje ten zeerste aan de officieren der infanterie ten gebruike worden aanbevolen.

OVERZICHT VAN BUITENLANDSCHE TIJDSCHRIFTEN.

I. Legerorganisatie en Schutterij.

De organisatie van de Engelsche artillerie. Overgenomen uit de *Vedette* en het *Militär Wochenblatt*. (Rev. d'A., Juillet.)

De verdiensten van CARNOT ten opzichte van het Fransche krijgswezen. Uit vrees, dat een sterk, goed gedisciplineerd leger hinderlijk zou kunnen worden voor hunne handelingen, lieten de Jacobijnen in Frankrijk niets onbeproofd, om het vroegere koninklijke leger te desorganiseeren, en reeds in 1793 bezat de Republiek geen leger meer, dat in staat zou geweest zijn weersland te bieden aan een ernstigen aanval. Aan CARNOT, die in Aug. van dit jaar met de leiding der militaire aangelegenheden belast werd, konit de eer toe het leger uit dien staat van verval te hebben opgeheven. De maatregelen, door hem tot dit doel genomen, worden uitvoerig medegedeeld. (Jahrb. A. u. M., Juli.)

Over krijgstuicht. Na aangetoond te hebben, dat de politieke toestanden in Duitschland, in verhouding tot die in andere staten, gunstig zijn voor het handhaven der krijgstuicht in het algemeen, wordt gewezen op de noodzakelijkheid, dat de chefs menschenkennis bezitten; dat alle onverdiende bevoorrechtiging van den eenen persoon boven den andere moet worden vermeden, en dat het voor een goede tuicht alleszins noodzakelijk is, dat ongeschikte personen als chefs worden geweerd. (Allg. M. Z., N°. 23.)

II. Algemeene krijgskunst.

De afstandsmeters. Bij de afstandsmeters zijn drie hoofdstelsels te onderscheiden: 1°. die waarmede de afstand bepaald wordt, waarop een schot wordt gelost, berustende op de bekende snelheid waarmede het geluid zich voortplant; 2°. die, waarmede de afstand tot eenig voorwerp gevonden wordt, door zich te gronden op de schijnbare hoogte van het voorwerp, terwijl de werkelijke hoogte bekend is; 3°. de afstandsmeters, waarbij een driehoek wordt opgemeten. De theorie van deze laatste soort wordt ontwikkeld. (Wordt vervolgd.) (Sp. M., Juillet.)

Tactiek in den toestand van rust. (Vervolg.) De verschillende posten die moeten worden uitgezet. (Sc. M., Juillet.)

Critische proeve der Xde afdeeling van het voorschrift van 3 Mei 1862 (Dienst der legers te veld). De verkenningdienst is onvoldoende omschreven; die dienst behoort tot in bijzonderheden geregeld te worden, en niet te veel aan het initiatief der handelende personen te worden overgelaten. (Sc. M., Juillet.)

Opereeren en slag leveren. Men moet slechts opereeren om slag te kunnen leveren, en slechts slag leveren om op grond van de overwinning nieuwe operatiën

te kunnen ontwerpen, die tot de geheele vernietiging der vijandelijke strijdkrachten kunnen leiden. Met een terugblik op het verledene, waarin zoo dikwerf het streven was het slag leveren zooveel mogelijk te vermijden, wordt uitvoerig uiteengezet op welke wijze de operatiën moeten worden geleid, om het bedoelde grondbeginsel in toepassing te kunnen brengen. (Jahrb. A. u. M., Juli.)

Het vroegere kondschapswezen. Verschillende voorbeelden worden aangehaald van de wijze, waarop door MATTIAS CORVINUS, Koning van Hongarije (gestorven in 1400) en later, in de oorlogen van FREDERIK DEN GROOTE, berichten omtrent den vijand werden ingewonnen. (Jahrb. A. u. M., Juli.)

Over de noodzakelijkheid eener positieve tactiek, volgens den Generaal LEWAL. Het opstel behelst een beschouwing, waarin hoofdzakelijk wordt uiteengezet hoezeer het veronachtzamen van vaste tactische regels schade heeft gedaan aan het Fransche leger, en doet uitkomen, hoedanig positieve tactiek moet worden opgevat. (Jahrb. A. u. M., Juli.)

Een Engelsch-Russische oorlog. (Stat.) De wijze waarop, volgens den Generaal v. HANNEKEN, een expeditie naar Engelsch-Indië zou behooren te worden uitgevoerd. De vermoedelijke gevolgen van een eerste overwinning of nederlaag der Russen in de Engelsche bezittingen. (Allg. M. Z., N°. 22.)

Een uitstapje naar de grenzen. Vluchtige schets van den indruk, die omtrent den strategischen toestand van het westelijk front van het Duitsche rijk verkregen werd bij een bezoek van de voornaamste, aan deze zijde gelegen vestingen en terreingedeelten. Eenige bijzonderheden aangaande het land en de bewoners worden hieraan toegevoegd. (Wordt vervolgd.) (Allg. M. Z., N°. 24 en 25.)

Een bijdrage tot het vraagstuk der afstandsmeting. Een uittreksel uit de beschikking van den Boierschen minister van oorlog, ter begeleiding van de invoering van het afstandsprisma bij de artillerie te velde, wordt medegedeeld, om de behoefte aan een goeden afstandsmeter te velde te doen uitkomen. Nadat vervolgens de eischen zijn vermeld, waaraan zulk een werktuig behoort te voldoen, wordt een beschrijving met gebruiksaanwijzing gegeven van den telemeter van PASCHWITZ en de aandacht gevestigd op de brochure: »Vorschlag zur Einführung der Telemetrie in der Kriegskunst mit Berücksichtigung des Telemeters PASCHWITZ." (Allg. M. Z., N°. 23.)

IV. Techniek der artillerie en ballistiek.

Geschiedkundig overzicht van de onderzoekingen, te Calais gedaan, omtrent de getrokken veldkanonnen. Alvorens die onderzoekingen te vermelden worden de werkzaamheden van het *comité d'artillerie* gedurende 1859 tot 1870 opgesomd, en de verschillende richtingen vermeld, waarin zij ter verbetering der getrokken vuurmonden, model 1856, werkzaam was. (Wordt vervolgd.) (Rev. d'A., Juillet.)

Het nieuwe Russische veldmaterieel, stelsel ENGELHARD. Beschrijving met teekening van de affuit, voorwagen en caisson. (Rev. d'A., Juillet.)

Vergelijkende heproeving van granaten van verschillend model tegen pantserplaten. De *Whitworth*-granaat heeft het best voldaan; 24 onderscheidene projectielsorten werden beproefd. (Rev. d'A., Juillet.)

De vuurwapenen en hunne munitie op de tentoonstelling te Parijs. Overzicht van de Belgische afdeling. Zij heeft uitsluitend betrekking op draagbare wapenen. (Wordt vervolgd.) (Sp. M., Juillet.)

Bijdrage tot de geschiedenis der torpedo's. Korte opsomming van enkele bijzonderheden, hoofdzakelijk ontleend aan hetgeen in Amerika voor het torpedowezen is verricht. (Archiv, Band 83, Heft 3.)

Beprøeving van volkogels van staal en van zacht gietijzer voor het Russische kanon van 29,86 cM. Het doel is een pantserchijf van 178

mM. ijzerdikte. Het stalen projectiel behoeft een trefsnelheid van 289,5 M. om dit doel te doorboren. (Archiv, Band 83, Heft 3.)

Bijdragen tot de theorie van de beweging van het projectiel. De Kapt. HAUPT, Schrijver van de *Mathematische Theorie der Flugbahnen gezogener Geschosse*, geeft een nadere toelichting van de gronden die hem er toe brachten, den luchtweerstand evenredig te stellen aan de 3de machten der snelheden, en zulks naar aanleiding van enkele in het Archiv voorkomende artikelen, maar hoofdzakelijk ter beantwoording van de bedenkingen van dr. LIGOWSKI, die de wet der 4de machten als meer met de practijk in overeenstemming acht. — In een aanhangsel op bovenbedoelde beschouwing komt de Luit.-Gen. v. NEUMANN op tegen de door den Kapt. HAUPT gevolgde afleiding ter bepaling van den luchtweerstand en wijst op het misbruik dat daarbij van levende kracht wordt gemaakt. Ook herinnert hij te dezer gelegenheid dat de artillerie op een verkeerde weg is, door de levende kracht van het projectiel als een maatstaf van het vermogen van het geschut te beschouwen. — In een tweede aanhangsel wijst dr. LIGOWSKI op een paar misstellingen in de door HAUPT gevolgde ontwikkeling. (Archiv, Band 83, Heft 3.)

Aanhangsel op het artikel »Een bijdrage tot de balistiek der getrokken vuurmonden». (Zie *Mil. Spect.* 1877, bladz. 594). Een mathematische afleiding, ten betooge dat de evenredigheid van den luchtweerstand aan de 3de machten der snelheden niet volkomen juist kan zijn. (Archiv, Band 83, Heft 3.)

Opmerkingen over balistische berekeningen. Het aannemen van een constanten luchttegenstands-coëfficiënt voor een zelfde baan is niet geoorloofd. De baan zou stuksgewijze met van elkaar afwijkende coëfficiënten dienen te worden berekend. (Archiv, Band 83, Heft 3.)

Bijdrage tot de balistiek van het infanteriegeweer. Afleiding van een practische berekeningswijze voor de baan van het getrokken geweer, gegrond op de wet van de 4de machten der snelheden voor den luchtweerstand. (Archiv, Band 83, Heft 3.)

IX. De krijgswetenschap met betrekking tot het wapen der infanterie.

De dienst der infanterie-pioniers. Aanwijzing van den weg die tot spoedige vorming der infanterie-pioniers leidt. (Archiv, Band 83, Heft 3.)

Over nagebootst geweervuur. Om bij het schieten op onbekende afstanden tegen een tirailleurlinie van kopschijven, de werkelijkheid zooveel mogelijk nabij te komen, wordt voorgesteld vóór ieder rot der vijandelijke linie en loodrecht hierop, een *Biefort*-vuurkoord te plantsen, dat op verschillende punten is ingesneden, terwijl over de insnijdingen caoutchouc-buizen geschoven en bevestigd worden, die ieder met 5 G. buskruit zijn gevuld. Op het oogenblik dat men 's vijands vuur wenscht te doen openen, worden de uiteinden der koorden ontstoken, waardoor met bepaalde tusschenpoozen kleine ontploffingen plaats hebben, en het geweervuur zoodoende wordt nagebootst. Door het beschieten van een dergelijke vurende tirailleurlinie wordt het gevechtsschieten beoefend onder omstandigheden, die de werkelijkheid meer nabij komen dan anders het geval is. (Allg. M. Z., N°. 24.)

X. De krijgswetenschap met betrekking tot het wapen der cavalerie.

De springteugel. Het misbruik, dat tegenwoordig door vele jonge ruiters van den springteugel gemaakt wordt, geeft den Schrijver aanleiding beschouwingen te leveren over het doel van dien teugel, de nadeelige werking op het paard wanneer hij niet oordeelkundig wordt gebezigd, en de gevallen waarin het gebruik van den springteugel geoorloofd is. (Allg. M. Z., N°. 22.)

XI. De krijgswetenschap met betrekking tot het wapen der artillerie.

De oefeningen der bereden artillerie. Nooit uit het oog verliezen dat die oefeningen niet alleen moeten dienen voor de vorming tot de diensten van artillerist, maar ook moeten leiden tot inprenten van begrippen omtrent krijgstucht. (Sc. M., Juillet)

Het granaat-kartetschot. (Stat.) Tegen de cavalerie moet bij voorkeur de granaatkartets met schokbuis worden gewapend, tegen de overige levende doelen moet, tenzij de afstand grooter dan 2700 mocht zijn, de tijdbuis worden aangewend. Ten slotte worden wenken gegeven betreffende de praktijk van het schieten met granaatkartetsen. (Rev. d'A., Juillet.)

Mededeeling van een nieuwe methode tot de vorming van richters. Hiertoe wordt een werktuig voorgesteld, waarvan de teekening met beschrijving is gegeven. (Rev. d'A., Juillet.)

Veranderingen in het materieel der Saksische artillerie. De invoering van een kartets, een kardoes, een granaat van 8,7 cM., een schokbuis en een granaatkartets van 8,7 cM. Afschaffing van den bronzen mortier van 5 cM. (Archiv, Band 83, Heft 5.)

XIII. Onderwerpen betreffende marine.

De ondergang van het pantserfregat *Graszer Kurfürst*. Mededeeling van het officiele rapport van den Commandant van het eskader aan den Minister van marine, alsmede van het verslag in de *Times* omtrent het onheil, toegelicht door een schets van de wijze, waarop de aanvaring heeft plaats gehad. In een noot wordt tevens een vrij uitvoerige beschrijving van het verongelukte vaartuig gegeven. (Wordt vervolgd.) (Allg. M. Z., N°. 25.)

XIV. Krijgsgeschiedenis.

De militaire gedenkschriften van den Generaal HARDY. (Vervolg.) (Sp. M., Juillet)

Geschiedenis van den Oosterschen krijg in 1875, 1876, 1877 en 1878. (Vervolg.) De organisatie van de Turksche strijdkrachten. Samenstelling en sterkte van het Turksche leger in 1875; opvolgende vermeerdering der strijdkrachten van 1875 tot 1878. (Sp. M., Juillet.)

Het beleg van Verdun in 1870. (Wordt vervolgd.) (Sc. M., Juillet)

Het leger in Frankrijk sedert KAREL VII tot aan de omwenteling, 1439—1789. (Vervolg.) (Sc. M., Juillet.)

De oorlogspolitiek en de strategie van FREDERIK DEN GROOTE, tijdens de beide eerste Silezische oorlogen. (Wordt vervolgd.) (Jahrb. A. u. M., Juli.)

Het Saksisch-Poolsche cavaleriekorps in Oostenrijkschen dienst, van 1756 tot 1763. (Wordt vervolgd.) (Jahrb. A. u. M., Juli.)

Eenige opmerkingen naar aanleiding van het werk: „Gedenkwaardigheden uit het leven van den Generaal der infanterie v. HÜSEN“. De Vrijheer v. DALWICK, die in 1848 de betrekking vervulde van Hessisch territoriaal-commissaris in Mainz, deelt eenige bijzonderheden mede aangaande de gebeurtenissen in deze plaats tijdens den revolutietijd in 1848, naar aanleiding van het 16de hoofdstuk van genoemd werk, waarin hetzelfde onderwerp behandeld wordt. (Allg. M. Z., N°. 22 en 23.)

De Russisch-Turksche oorlog. Gebeurtenissen op het Europeesche oorlogstooneel, van den val van Plewna — 10 December — tot aan het sluiten van den wapenstilstand op 31 Jan. 1878. (Allg. M. Z., N°. 23 en 24.)

XVII. Staatskunde. Staatsrecht.

De economische toestand en de militaire geest in Frankrijk. Na den oorlog van 1870—71 heeft Frankrijk zich geheel aan zijn binnenlandsche politiek en aan zijne zaken gewijd, en tegenwoordig is de leus: neutraliteit tot elken prijs, behoud van den vrede. Een buitenlandsche staatkunde heeft Frankrijk niet. De natie wordt verblind door den tijdelijken voorspoed in handel en nijverheid; om evenwel de welvaart te bestendigen, wordt het noodzakelijk geacht zich de voordeelen te verzekeren van een invloedrijke positie en dus de politiek van volstrekte neutraliteit vaarwel zeggen. (Sp. M., Juillet.)

XVIII. Onderwerpen van gemengden aard.

Maandelijksche kroniek. De verdeling van de versterkte plantsen in groepen onder afzonderlijke bevelhebbers wordt zeer geroemd. — Beschouwingen over het prijsgeven van het volkenrecht door het Congres te Berlijn. — Men verwacht een besluit, waarbij de positie der officieren van het territoriale leger nader geregeld wordt; de vermoedelijke inhoud van dit besluit. (Sp. M., Juillet.)

Verscheidenheden. Duitschland: Vestingwerken van Metz. Nieuwe organisatie der Pruisische batterijen. De nieuwe gepantserde korvet *Beieren*. — Engeland: Pantserplaten van WHITWORTH. Nieuwe pantserproeven op het pantserdragend vaartuig *The Nettle*. De nieuwe getrokken houwtiser van 16 cM. Kegelvormige verwijding van de monding der kanonnen van groot kaliber. Mededeeling omtrent het aantal *Krupp*-kanonnen, die bezwoken zijn. — Nederland: Schoten tegen pantserplaten van verschillende herkomst. — Portugal: Reorganisatie van de artillerie. — Rusland: Invoering van projectielen met koperen handen voor de kanonnen van 15, 20, 23 en 28 cM. — Zwitserland: Onderzoek van tijdhuizen. (Rev. d'A., Juillet.)

Munitieverbruik in Frankrijk voor de schietoefeningen met handvuurwapenen. (Archiv, Band 83, Hefl 3.)

Korte mededeelingen. Duitsche rijk: Levensbericht van den Majoer KACH. (Allg. M. Z., N°. 22.)

Duitsche rijk: De herfstmanoeuvres van het 12de legerkorps. — Frankrijk: Levensbericht van den Kolonel DENFERT-ROCHEREAU en van den Maarschalk BARAGUEY D'HILLIERS. (Allg. M. Z., N°. 23.)

Duitsche rijk: Nadere bijzonderheden omtrent de najaarsoefeningen in 1878. — Italië: Proeven met een nieuw stelsel van granaten voor de kanonnen van 400-ton. — Perzië: Verbeteringen in het krijgswezen. (Allg. M. Z., N°. 24.)

Duitsche rijk: De toestand van Z. M. den Keizer en het leedgevoel van het leger over den moordaanslag. Samentrekking van de landweerbataljons der garde. Oefening in het leggen van een spoorweg in moeilijk terrein en in het vernielen van materieel, door het spoorwegregiment. De toekomstige nieuwe kazernen voor het rijksleger. De nieuwste bibliotheek van den generalen staf. (Wordt vervolgd.) (Allg. M. Z., N°. 25.)

BIJLAGE VIII,
BEHOORENDE BIJ DE MILITAIRE SPECTATOR,
VIERDE SERIE. — DERDE DEEL, N°. 8.

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN ENZ.
(26 Juni—25 Juli 1878.)

a.) BIJ HET LEGER HIER TE LANDE.

Benoemd en beverderd.

Bij het wapen der infanterie. Tot kap. 2^e kl., de 1^e luit. B. J. J. Magnin, gedet. in O.-L.; tot 1^{en} luit., de 2^e luits. H. W. van Wijk, mede in O.-L. ged. en J. J. E. Francken, op nonact. Bij den staf der inf., tot kap. 1^e kl., de kap. 2^e kl. G. van der Voort, werksz. bij de norm.-schietschool.

Bij het regiment grenadiers en jagers. Tot kap. 2^e kl., de 1^e luit.-adj. F. D. H. Mac-Leod, van het korps.

Bij het wapen der infanterie. Bij het 1^e reg., tot kap. 1^e kl., de kap. 2^e kl. J. G. Arensma, adj. v. h. korps; tot 2^{en} luit., de sergn. M. A. E. J. Meijboom, van het reg. gren. en jag., G. C. de Groot, van het instr.-bat., H. C. Verheul, van het 6^e reg. en C. Hommes, van het instr.-bat. Bij het 2^e reg., tot kap. 2^e kl., de 1^e luit. A. Stokhuijzen, van het 7^e reg.; tot 2^{en} luit., de sergn. T. E. Kersting, G. N. A. de Vree en L. J. L. Schus, beiden van het 8^e en C. A. Poulus, van het 5^e reg. Bij het 3^e reg., tot luit.-kol., de maj. W. G. Weier, van het 4^e reg.; tot kap. 1^e kl., de kap. 2^e kl. H. H. T. Walter; tot 1^{en} luit., de 2^e luit. H. A. J. A. Timmerman; tot 2^{en} luit., de sergn. J. H. E. Wilmar en W. J. A. Roijen, beiden van het 2^e, C. J. van Dort, van het 1^e en W. Vervoorn, van het 7^e reg. Bij het 4^e reg., tot maj., de kap. F. baron van Aerssen Beijeren van Voshol, van het reg. gren. en jag.; tot 2^{en} luit., de cadets jhr. J. T. van Spengler en L. W. J. Romer, alsmede de sergt. A. L. Boonacker, van het 8^e reg., W. J. C. Creutz Lechleitner en J. C. Kros, beiden van het reg. gren. en jag. Bij het 5^e reg., tot 1^{en} luit., de 2^e luit. M. J. de Jongh, van het korps; tot 2^{en} luit., de sergn. H. A. du Croo, van het 8^e en J. H. van der Pol, van het 2^e reg. en A. Kraak, van het reg. gren. en jag. Bij het 6^e reg., tot kap. 2^e kl., de 1^e luits. F. H. A. A. Wagner en C. C. Krieger, beiden van het reg. gren. en jag., zijnde eerstg. overgepl. bij het 5^e reg.; tot 2^{en} luit., de sergn. J. A. W. Weustmann, van het instr.-bat., A. F. Dessauvagies, van het 2^e reg., C. H. Ising en G. J. baron van Slingelandt,

beiden van het reg. gren. en jag. Bij het 7e reg. inf., tot 1en luit., de 2e luit. J. B. van Damme Jalink, van het korps, tot 2en luit., de sergn. J. F. Vethake en T. van der Breggen, beiden van het 6e en L. A. Collard, van het 8e reg. Bij het 8e reg. inf., tot 2en luit., de cadet M. F. Stevens, alsmede de sergn. D. Aiton, N. D. de Ridder en F. J. van Nouhuijs, allen van het instr.-bat.

Bij het wapen der cavalerie. Bij het 3e reg. huz., tot 2en luit., de wachtm. F. W. baron van Randwijck, van het korps.

Bij het wapen der artillerie. Bij het 1e reg. vestingart., tot 2en luit., de cadets A. C. van Altena, J. François, A. van Doorninck en C. J. Ludolph. Bij het 2e reg. vestingart., de cadets G. G. Suermont, A. E. J. G. d'Hamecourt, H. Kemper en H. D. Moll, alsmede de serg. E. M. C. Buak, van het 1e reg. vestingart. Bij het 3e reg. vestingart., tot 2en luit., de cadets M. W. F. Beijerinck, W. J. H. de Veer, J. A. Bachofner en L. baron van Hogendorp.

Bij het korps ingenieurs, mineurs en sappeurs. Tot 2en luit., de cadets P. Hulfnagel, W. M. Peletier, J. P. Klobbie, G. C. Makkink en J. W. Roelofs Valk.

Beneemd tot 2en luit. voor het leger in Neerl.-Indië.

Bij het wapen der infanterie. De cadets P. A. H. van der Haas, T. H. van Haften, M. G. E. L. von Schaubroth, G. J. H. Bruynis en J. W. J. van der Moore, alsmede de sergn. F. C. van Baar van Slungenburgh, van het 8e, A. B. J. Prakken, van het 1e, L. N. O. Wethmar en E. van Dijk, beiden van het 5e, C. A. v. der Bel, van het 6e; C. J. van Griethuijzen en W. de Beijer, beiden van het 1e, A. J. van Geelen, van het 5e en W. J. Kroef, van het 3e reg. inf.

Bij het wapen der artillerie. De serg. J. van Cappellen, van het 2e reg. vestingart.

Bij het wapen der genie. De cadets F. W. van Bloemen Waanders, F. G. H. Vlasblom, G. J. Cassa, A. Schaefer en W. A. J. T. Zelle.

Overgeplaat.

Bij het 2e reg. inf., de 1e luit.-adm. v. kl. J. van Aalst, van het 1e reg. veldart. Bij het 5e reg. inf., de 2e luit. C. M. A. Douglas, van het 1e reg. en de 2e luit.-adm. v. kl. F. C. Haarman, van het 3e reg. vestingart. Bij het 6e reg. inf., de kap. S. A. Vermeulen, van het alg. depot v. disc. Bij het 7e reg. inf., de kap.-adm. v. kl. A. G. A. Rant, van het 1e reg. vestingart. Bij het 4e reg. huz., de 2e luit.-kw. H. J. Avelingh, van het 1e reg. inf. Bij het 1e reg. veldart., de kap. S. J. A. de Quertenmont, van het 3e reg. vestingart. En voorts met ingang van 1 Aug. a. s.: bij de 1e afd. vestingart., de kap.-kw. P. J. Beausar, bestemd voor de IIIe afd.; bij de IIIe afd. vestingart., de kap.-kw. F. M. A. Oosterman, bestemd voor de 1e afd.; bij de VIIIe afd. vestingart., de 1e luit.-kw. M. L. Moggenstorm, van het 4e reg. huz., zijnde de overpl. van den 1en luit.-kw. D. J. Holsheimer bij laatzten. afd. ingetrokken.

Relast.

met de functiën van magazijnm. bij het garn.-mag. te Utrecht, te 's Hage en te Haarlem, resp. de kap.-adm. v. kl. H. van Rijswijk de Jong, van het reg. rijd. art. (die tevens in zijn rang is overgepl. bij het 8e reg. inf.), de 1e luit.-adm. v. kl. D. B. de Geest, van het 3e reg. huz. (wiens overpl. bij het 5e reg. inf. is ingetrokken), en de 1e luit.-adm. v. kl. M. Sluys, van het 1e reg. huz.

Weder bij het leger ingedeeld.

de offic. v. gez. 2e kl. J. Paré, gedet. geweest bij de zeemacht.

Gedetscheerd.

Bij het kol. werfd., de kap. H. B. de Blij, van het 5e reg.; bij het leger in O.-I., de 1e luit. J. A. C. H. van Moll, van het 6e reg. inf., alsmede de 2e luits.

H. A. de Vos, van het 1e, F. G. J. Bosschart, van het 2e, C. v. d. Schroeff, van het 3e en F. H. Donner, van het 6e reg. inf.

Eerval ontheven,

op zijn verzoek, van zijne betr. tot de K. M. Ac., met 1° Sept. e.k., de 1e luit. der inf. H. Verploegh, die in verband daarmee is overgepl. bij het 5e reg.

Op nonactiviteit gesteld,

de kap. E. P. A. van Heekeren, van het 2e reg. inf. en de 1e luit. M. J. baron van Boetzelaer, van het korps pontonniers.

Gepensionneerd.

De luit.-kol. G. J. Ten Raa, van het 3e reg. inf.; de kap. T. van der Werff, van het 6e reg. inf., ged. bij het kol. werfd., en zulks onder toek. van den rang van maj.; R. K. Tuckermann, van het wapen der inf. en T. L. Muller, adm. van kl. en wap., beiden op nonactiv.; de 1e luit. der inf. J. C. van Goens en de offic. v. gez. 2e kl. W. Smith, beiden op nonactiv.

Overleden.

De 1e luit. J. J. Vrienoet Drabbe, ged. in O.-I. en de 2e luit. der cav. jhr. L. van Capellen, op nonactiv.

Hennend.

Tot Officier der Luxemburgsche orde van de Eikenkroon, de majoor F. M. B. Alewijn, van den gen. staf.

b. BIJ HET LEGER IN OOST- EN WEST-INDIË.

Bevorderd.

Bij den geneeskundigen dienst. Tot mil. apoth. 2e kl., de mil. apoth. 3e kl. J. J. P. van Wisselingh; tot offic. v. gez. 1e kl., de offic. v. gez. 2e kl. J. D. L. Harders; tot offic. v. gez. 1e kl., de offic. v. gez. 2e kl. J. P. L. Fischer.

Geplaatst.

Bij het wapen der infanterie. Bij het 1e bat., de 1e luit. K. J. Thomas; bij het 3e bat., als adj., de 1e luit. A. A. Veenhuijzen, van dat bat.; bij het 9e bat., de 2e luit. F. van Laaren; bij het 10e bat., de 2e luit. J. Vos; bij het 11e bat., de 2e luit. J. A. Willems; bij het 15e bat., de kap. W. de Kroes; bij het 18e bat., de kap. P. van den Blijk; de kap. M. C. H. Bijleveld; bij het 4e depotbat., de 2e luit. L. G. A. H. Feber.

Bij den geneeskundigen dienst. Bij het hosp. te Soerabaya, de apoth. 3e kl. P. van Leersum.

Bij het wapen der cavalerie. Bij de eskadrons te Salatiga, de 2e luit. L. J. de Villeneuve.

Bij het wapen der genie. Als eerstaanw. genie-offic. in de 1e mil. afd. op Java, de maj. J. Kat; als adj. bij het korps min. en sapp., de 1e luit. G. G. J. Notten, van dat korps.

Overgeplaatst.

Bij het Departement van Oorlog. Bij de 5e afd., de onderintend. 1e kl. P. F. Kraal, van de intend. in de 1e mil. afd. op Java; de 2e luit.-kw. F. H. van Ispelen, van de intend. in de 1e mil. afd. op Java.

Bij de militaire administratie. Bij de intendance in de 1e mil. afd. op Java, de onderintend. 1e kl. J. Valk en de 2e luit.-kw. J. P. M. Kluppel, resp. van de 5e afd. v. h. Dept. v. O. en van de intend. te Atjeh. Bij de intend. in de 2e mil. afd. op Java, de 2e luit.-kw. C. G. Vossen, van den raad van adm. te Medan. Bij den raad van adm. te Medan, de 2e luit.-kw. H. Prins, van dien v. h. 9e bat. inf.: bij het hosp. te Weltevreden, de 2e luit.-kw. J. E. van Schaik, beh. v. h. garn.-kl.-mag. te Willem I; als beh. v. h. garn.-kl.-mag. te Willem I, de 2e luit.-kw. G. de Voogt, van de intend. te Atjeh; bij het hosp. te Willem I, de 2e luit.-kw. R. M. T. A. Kempers, van den raad van adm. v. h. garn. te Banjoe-Biroe; bij dien van het garn. te Banjoe-Biroe, de 1e luit.-kw. P. Brouwer, v. h. hosp. te Willem I; bij de intend. in de 1e mil. afd. op Java, de onderintend. 2e kl. H. W. J. Valois, van die der Wester-afd. v. Borneo; bij die der Wester-afd. v. Borneo, de onderintend. 2e kl. M. Lafontaine, van die in de 1e mil. afd. op Java.

Bij den geneeskundigen dienst. Bij het hosp. te Weltevreden, de offic. v. gez. 2e kl. H. Mitrea, v. h. garn. te Anjer. Bij het garn. te Anjer, de offic. v. gez. 2e kl. J. H. van der Leeuw, van den geneesk. dienst te Atjeh; bij den geneesk. dienst der mol. cil., de offic. v. gez. 1e kl. A. ten Bosch, van het hosp. te Soerabaia; bij het hosp. te Weltevreden, de offic. v. gez. 2e kl. J. H. D. L. Sanger en de apoth. 2e kl. G. C. de Groot, v. h. hosp. te Soerabaia en v. h. garn. te Muntok; bij het garn. te Soerabaia, de offic. v. gez. 2e kl. J. Arntzenius, van den geneesk. dienst te Atjeh; bij het garn. te Muntok, de apoth. 2e kl. J. J. P. van Wisselingh, v. h. hosp. te Weltevreden; bij den geneesk. dienst te Atjeh, de offic. v. gez. 2e kl. J. A. W. Vermey, v. h. garn. te Soerabaia; bij het hosp. te Soerabaia, de offic. v. gez. 1e kl. J. D. L. Harders en die der 2e kl. M. Cohn, van dat te Weltevreden en van den geneesk. dienst te Atjeh; bij den geneesk. dienst ter Sumatra's Westk., de offic. v. gez. 2e kl. J. G. A. Crehanji, van den dienst te Atjeh; bij den geneesk. dienst te Atjeh, de offic. v. gez. 2e kl. J. Haga en P. Durdik, v. h. hosp. te Soerabaia en den geneesk. dienst van Sumatra's Westk.; bij het hosp. te Samarang, de offic. v. gez. 1e kl. A. N. Erkelens; van het garn. te Ngawi; bij het garn. te Ngawi, de offic. v. gez. 1e kl. F. Rogier, v. h. hosp. te Samarang.

Bij het wapen der infanterie. Bij het 1e bat., de 2e luit. G. J. W. Vos, van het subsist.-kader te Batavia: — bij het 4e bat., de 1e luit. H. J. van Anastel, v. h. 3e bat.; de kap. H. A. Wijnmalen, van het garn.-bat. in de 2e mil. afd. op Java; — bij het 5e bat., de 1e luit. C. R. van Dijk, van het korps pupillen; — bij het 8e bat., de luit.-kol. J. H. C. Godin, v. h. 2e bat., de 2e luit. J. Langenbaeh, van het 3e garn.-bat. in Atjeh en o.; — bij het 10e bat., de kap. H. F. Weijhardt, van het 12e bat.; de 1e luit. H. C. Krijgsman, v. h. garn.-bat. v. Sumatra's Westk. en o.; — bij het 13e bat., de luit.-kol. F. A. Gits, v. h. 3e garn.-bat. in Atjeh en o.; de 1e luit. J. C. A. Elhers en de 2e luit. J. K. H. Steinmetz, v. h. 14e en 16e bat.; — bij het 14e bat., de 1e luit. J. A. P. Geill, v. h. garn.-bat. v. Palembang; — bij het 15e bat., de 2e luit. C. J. L. Schuller, v. h. 3e garn.-bat. in Atjeh en o.; — bij het 16e bat., de 2e luit. J. E. Tulcken, van het 4e depotbat.; — bij het 17e bat., de 1e luit. F. J. S. van Heuman, v. h. garn.-bat. v. Sumatra's Westk. en o.; — bij het 18e bat., de kap. P. J. Hiltenberg, van de garn.-comp. der Lamp. districten; — bij het 1e garn.-bat. in Atjeh en o., de 1e luit. B. J. J. Magnin en de 2e luits. J. W. Eisma en P. A. Zweedijk, v. h. 5e bat. en v. h. strafdetach. te Ngawie; de 1e luit. P. L. A. Collard, v. h. 11e bat.; bij het 2e garn.-bat. in Atjeh en o., als adj., de 1e luit.-adj. J. Gleenwinkel Kamperdijk, v. h. 17e bat.; bij het 3e garn.-bat. in Atjeh en o., de 2e luits. H. J. B. Clerkx en J. van der Weide, resp. v. h. 10e en 18e bat.; de 1e luit. F. A. Kleian, v. h. garn.-bat. in de 2e mil. afd. op Java; de 1e luit. L. Brongers en de 2e luit. H. F. Burkhuisen, resp. v. h. 4e en 8e bat.; bij het garn.-bat. van Sumatra's Westk. en o., de 1e luit. W. E. van Ingen, v. h. 3e bat.; de 2e luit. W. M. Wijnaendts, v. h. 2e garn.-bat. in Atjeh en o.; de 1e luit. J. P. de Bordes, v. h. 17e bat.; bij het garn.-bat. v. Banka, de 1e luit. D. A. Smit, v. h. 18e bat.; bij de garn.-comp. der

Lamp. distr., de kap. A. A. van der Bilt La Motthe, v. h. garn.-bat. der Z.- en O.-afd. v. Borneo; bij het garn.-bat. der 2e mil. afd. op Java, de kap. G. van Bijleveld, v. h. 4e bat.; bij het subsist.-kader te Padang, de 2e luit. H. J. Bierstedt, v. h. garn.-bat. v. Sumatra's Westk. en o.; bij het 4e depotbat., de 2e luit. H. Almerood, van het 46e bat.; de 1e luit. H. E. de Vries, v. h. 14e bat.; bij het korps pupillen, de 1e luit. A. F. A. Schultze, v. h. subsist.-kader te Padang; bij het strafdetach. te Ngawi, de kap. P. G. Bode, v. h. 5e bat.

Bij het wapen der artillerie. Bij de 4e comp. te Atjeh, de 1e luit. H. J. v. Hentsz, van de 10e comp. te Willem I; bij de 5e comp. te Salatiga, de kap. J. J. Munniks de Jong en de 2e luit. J. Hurlage, van de 10e comp. te Willem I en de 21e comp. te Banjoe-Biroe; bij de 10e comp. te Willem I, de kap. H. J. G. Souman, van de 5e comp. te Salatiga; bij de 21e comp. te Banjoe-Biroe, de 1e luit. C. P. van Bockom Maas, van de 5e comp. te Salatiga; bij de 22e comp. te Atjeh, de 1e luit. M. C. B. de Groot, van de 13e comp. Willem I.

Bij het wapen der genie. Bij de werken te Willem I, de 1e luit. W. Cool, van die te Samarang; bij den staf van het wapen in de 1e mil. afd. op Java, de 1e luit.-adj. H. L. de Haas, van het korps min. en sapp.; als eersteaanw. genie-offic. in de Wester-afd. van Borneo, de 1e luit. C. P. J. van Vliet, van den staf v. h. wapen in de 2e mil. afd. op Java; bij de werken te Samarang, de kap. C. W. Hoffmann, van die te Padang; bij de werken te Padang, de 1e luit. H. A. G. von Dentsch, van die in de 1e mil. afd. op Java; bij den staf v. h. wapen in de 1e mil. afd. op Java, de 1e luit. J. H. ten Hoet, van dien te Atjeh; bij de werken te Atjeh, de 1e luit. H. A. G. von Dentsch, van die te Padang; als eersteaanw. genie-offic. te Tjilatjap, de kap. J. G. Kerlen, van den staf v. h. wapen in de 1e mil. afd. op Java.

Bij het wapen der cavalerie. Bij de eskadrons te Batavia, de maj. A. P. T. Boelen, v. h. detach. te Makassar.

Tijdelijk gedetacheerd.

Bij het wapen der genie. Bij den staf van het wapen te Atjeh, de kap. W. F. Braun, v. h. 7e bat. inf.

In onactief hersteld.

Bij het wapen der cavalerie, de ritm. J. J. Bijleveld.

Ingetrokken,

op verzoek, het aan den maj. der genie R. J. Resner verleend tweejarig verlof naar Europa.

Verlengd de nonactiefstelling.

Van den mil. apoth. 3e kl. F. H. Eijzman.

Op nonactief gesteld.

Bij het wapen der infanterie, de luit.-kol. H. M. Tersteeg.

Bij het wapen der cavalerie, de 2e luit. A. von Wolfskeel Reichenberg.

Eervol ontslagen.

De kap. der inf. M. W. Goldbach; de kap. der inf. L. A. Drigny; de kap. der inf. A. G. Dehart; de maj. der genie J. G. M. A. Carlier.

Zes maanden verlof verleend,

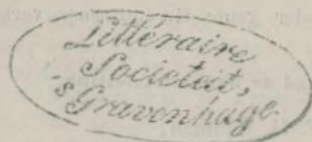
aan den 1en luit. der art. jhr. H. P. Tindal; aan den 1en luit. der cav. L. Vos.

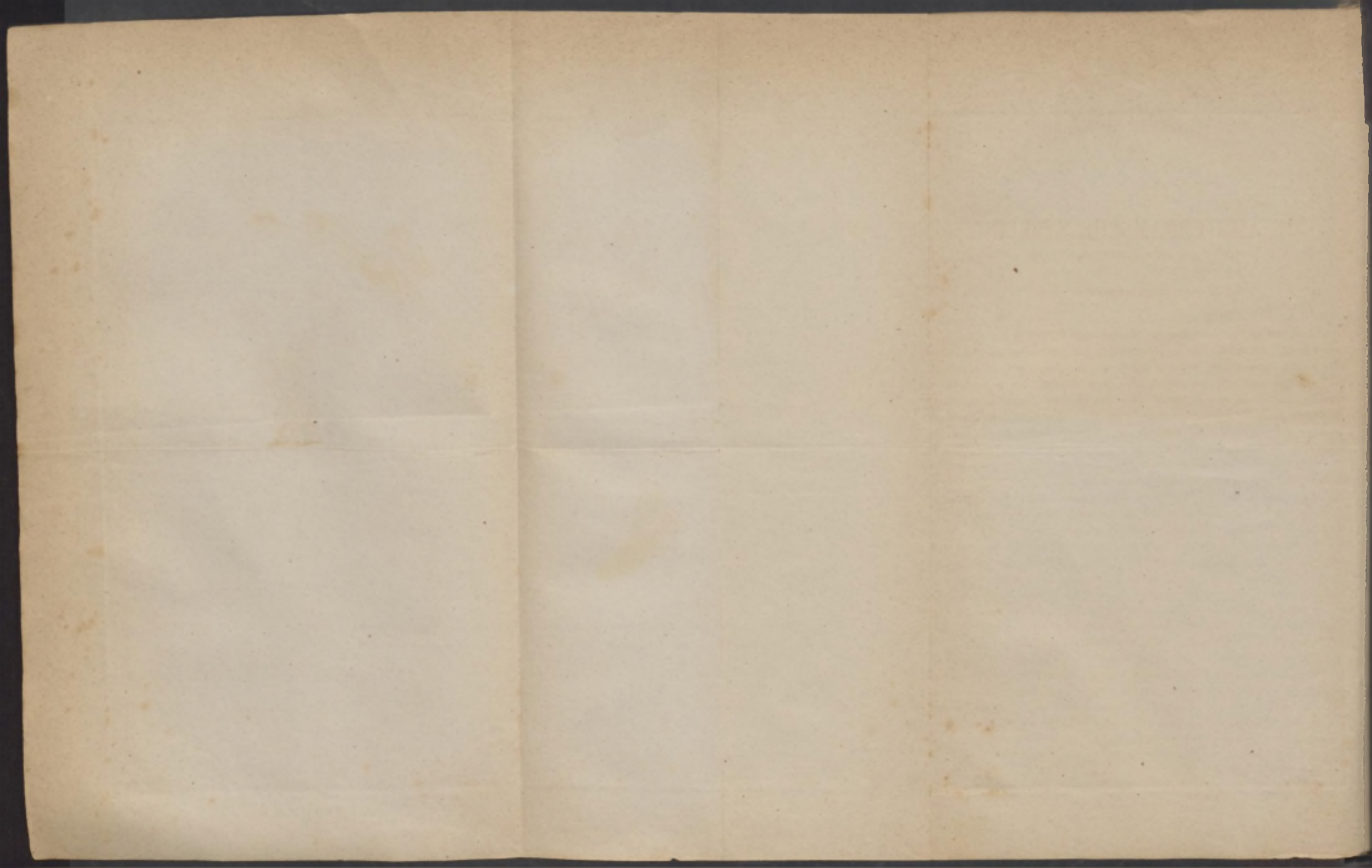
Tweejarig verlat verleend,

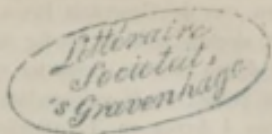
aan den offic. v. gez. 2e kl. J. M. E. Kunert; aan de 1e luits. der inf. J. Hazenberg, C. E. te Mechelen en N. J. Stadlnair; aan den kap. der art. J. L. van Wijhe; aan den 1en luit. der inf. L. F. A. Winckel; aan den 1en luit. der inf. G. H. G. J. L. M. Ruempol; aan den kap. der art. L. K. Chevallerau; aan den offic. v. gez. 1e kl. C. D. Schuckink Kool en aan den offic. v. gez. 2e kl. J. R. Blazek; aan den kap. der genie J. S. Broedelet; aan den magazijnm. der art. 1e kl. D. H. Pluim Mentz; aan den 2en luit. der inf. H. J. M. Vohl en aan den mil. apoth. 2e kl. F. W. Top; aan den kap. der art. H. Adema van Scheltema; aan den kol. van den gener. staf K. L. Pfeiffer; aan den 1en luit. der inf. F. J. H. J. Th. van Teyn.

Overleden.

G. E. Tolsma (gedet. in Nederland), gen.-maj. der cav., te Arnhem, den 16en December 1877; F. E. Müller, kap.-kw., te Weltevreden, den 10en Maart 1878; J. W. Slangen, apoth. 2e kl., te Willem I, den 5en Maart 1878; C. H. Visscher, kap. der inf., op de reis van Atjeh naar Padang, aan boord van het ziekentransportschip *Graaf van Bylandt*, den 25en Februari 1878; F. M. Stork, 1e luit. der inf., te Weltevreden, den 7en Maart 1878; H. van der Veen, 2e luit. der inf., te Weltevreden, den 29en Maart 1878.

DE AMSTERDAMSCH E STELLING.

(*Vervolg en slot van N°. 8, blad. 511.*)

Als wij nu al het voorafgaande samenvatten en daarbij terugzien op de verschillende voorstellen, die met betrekking tot de Amsterdamsche stelling zijn gedaan, komen wij tot een conclusie, die onzes inziens niet anders kan zijn dan deze: dat het project voor de bevestiging van de landzijde der Stelling, zooals dit was ingediend door den Minister ENGELVAART, wat de verpleging aangaat, genoegzaam aan de eischen voldoet; dat het er nog meer aan zou voldoen en dat het tevens in een betere dekking van de hoofdstad tegen bombardement van de zijde van den Haarlemmermeerpolder zou voorzien, wanneer de linie aldaar, zooals de Heer n. B. verlangt en ook wij zouden wenschen, werd vooruitgebracht, en eindelijk dat het uit het oogpunt van verpleging en met het oog op de strategische eischen, van het hoogste belang is tot het uiterste meester te blijven van het Noordzeekanaal, wel te verstaan niet alleen van dat kanaal zelf, maar ook van zijn beide oevers over zekere breedte, omdat in het bezit van dat kanaal met het daar aangrenzende terrein, zoo niet het zwaartepunt, dan toch voor een groot deel de kracht, de onneembaarheid ligt van de Amsterdamsche stelling.

Een uitbreiding van de Stelling, zooals de geachte Schrijver voorstelt, door in haar op te nemen den geheelen Beemster en den Zeevang, is alzoo voor de verpleging *niet* noodzakelijk. Het zou kunnen zijn nochtans, dat die uitbreiding wenschelijk ware om andere redenen, b.v. wanneer de hoofdstad aan die zijde slechts onvolkomen tegen bombardement gedekt ware; wanneer daardoor de positie veel sterker werd; wanneer men dientengevolge minder forten en minder troepen behoefde, of wanneer men alleen daardoor meester kon blijven van sluizen, waardoor de inondatie kan worden afgetapt.

Doch geen van die gevallen bestaat. Zonder iets te willen afdingen op de waarde der voorstellen voor een bevestiging, gaande om den Eilandspolder en

den Beemster, aansluitende aan Schardam, is het toch een feit, dat volgens de voorstellen van de Generaals Booms en van der Hart Bek, voor het Noorderfront slechts zouden noodig zijn: één fort bij Knollendam, twee forten op de dijken van den Beemster en één fort ten noordoosten van Edam, alsmede twee posten bij Monnickendam en een batterij neven het Blijkmeer, d. i. te zamen 4 forten en 3 batterijen. Daarentegen leiden de voorstellen van den Heer n. B. tot: één fort in den Kogerpolder (fort, evenals het genoemde bij Knollendam), één fort ten zuiden van Schermerhorn, één fort bij Ursem, één fort bij Avenhorn en één fort ten noorden van Lutje Schardam, gepaard met 2 batterijen in den Eilandspolder (aan de Blokkers en in den Menningweerpolder), één batterij ten oosten van Avenhorn, en 3 batterijen bij Edam, Monnickendam en aan het Blijkmeer, alzoo totaal 5 forten en 6 batterijen, d. i. 1 fort en 3 batterijen meer dan bij het eerstgenoemde project.

Hieruit volgt dat, al mochten ook de kosten van een fort op het eene punt hooger zijn dan op het andere, de voorstellen van den geachten Schrijver in ieder geval tot meer werken leiden, die ieder hunne bezetting en hunne uitrusting aan geschut enz. eischen. De bewaking dezer zooveel langere linie zal daarenboven moeilijker worden en de reserves zullen, naarmate de linie meer uitgebreid wordt, sterker dienen te zijn. In het belang van de beschikbare bezettingstroepen en van het leger is dit in geen deele. Dat het leger aan de verdediging der Stelling een gewichtig deel moet nemen, zullen wij hier met enkele woorden trachten aan te toonen.

Onzes inziens staan er namelijk, behalve een bombardement van de Zuiderzezijde, slechts twee wegen voor een aanval op Amsterdam open, te weten: een landing op de kust, of wel een vermeerstering van de voorliggende liniën, daarna gevolgd door een doordringen naar Amsterdam.

Heeft de eerste aanvalswijze — de landing — plaats, dan zal ons leger, of althans een groot deel daarvan, den vijand moeten trachten te slaan en in zee terug te werpen. Gelukt dit niet, dan wijkt het terug naar Amsterdam.

Bij de tweede aanvalswijze bezet het leger achtereenvolgens al die verdedigingsliniën en stellingen, waarin het den opmarsch des vijands kan stuiten. Is deze eindelijk niet langer tegen te gaan, dan trekt het ook nu terug op de stelling van Amsterdam.

Hoe men het dus ook neme, altijd mag, bij de verdediging van de hoofdstad, met grond, op den steun van het leger worden gerekend, evenzeer als daarbij gebruik moet worden gemaakt van de op Amsterdam teruggegene bezettingstroepen van voorliggende liniën of vestingen, die, ten gevolge van 's vijands voorwaarts dringen, moesten worden ontruimd. Om het leger evenwel binnen de Amsterdamsche stelling te krijgen, is het een bepaald vereischte dat aan geen nevenzaak, zooals b.v. het vasthouden van buiten verband met de Stelling gelegen positiën, de hoofdzaak — d. i. in dit geval het behoud van de hoofdstad — worde opgeofferd. Intijds, zonder zich te laten verlokken door secundaire voordeelen, moet het leger op de Stelling terug-

gaan, er op lettende, dat ten allen tijde de terugtocht op Amsterdam volkomen moet verzekerd zijn. Evenmin toch als Parijs, of eenige groote wapenplaats, is Amsterdam te verdedigen zonder leger; trouwens dit is ook het geval met al onze liniën, die in werkelijkheid niet anders zijn dan in lange lijnen ontwikkelde wapenplaatsen. Tot de mogelijkheden intusschen behoort, dat het leger door de geleverde gevechten gehavend en geschokt binnen de Stelling aankome; die kans is zelfs niet gering, want het leger bestaat niet om ongeschonden te worden bewaard, uitsluitend voor de verdediging van Amsterdam. De hoofdzaak is slechts dat het er kome, zonder verslagen te zijn en dat een Metz of een Sedan vermeden worde. De Stelling moet het dan de gelegenheid verschaffen om zich van de geleden verliezen te herstellen en zich te kunnen reorganiseeren. Vandaar de noodzakelijkheid dat hare werken, al dadelijk bij het uitbreken van den oorlog, hun eigen bezetting ontvangen en dat het leger, in de Stelling aankomende, aldaar aanvankelijk niet meer te doen vinde dan datgene wat, ter verzekering van de verdere verdediging, onvermijdelijk vereischt wordt.

De bezettingen van werken op accessen gelegen, dienen uit geregelde troepen te bestaan; hun taak is van gewicht en kan in sommige gevallen zeer zwaar wezen.

Wat hunne sterkte aangaat, zoo kunnen wij ons met de infanteriebezettingen, die de Heer D. B. voor de werken voorstelt, over het algemeen vereenigen. Op het voetspoor der Duitschers, die in den oorlog van 1870 hunne werken van eenige zelfstandigheid, in den regel, geen mindere bezetting gaven dan een compagnie infanterie (1), zouden ook wij ongaarne die bezettingen zwakker zien. Minder vrede hebben wij echter met sommige artilleriebezettingen die de Heer D. B. opgeeft. Bezettingen aan artillerie, ter sterkte van 8 man, al is het dan ook voor werken in 2de linie, het wil er bij ons niet in dat zij in eenig geval voldoende zullen zijn, ja wij kunnen ons zelfs niet voorstellen dat zij door den Schrijver ernstig gemeend waren. Acht miliciens van de vestingartillerie, of, wil men 't heel mooi, acht miliciens met een korporaal (zonder ervaring), wat zal men er mede uitrichten?

Evenals voor de infanteriebezettingen zouden, onzes inziens, de artilleriebezettingen nooit minder dan een tactische eenheid mogen bedragen, hier het kleinst te nemen op $\frac{1}{4}$ sectie. Dan zal er althans mogelijkheid zijn dat de manschappen elkander in den dienst in de batterij aflossen en zal men vermoedelijk ook een onderofficier bij de manschappen kunnen indeelen, al zal ook, bij het zwakke onderofficierskader onzer vestingartillerie, de indeeling van onderofficieren bij bezettingen, onvermijdelijk tot bezwaren moeten leiden.

(1) De gedetecheerde werken o. a., waarmede het VIIIste Deutsche legerkorps, na de Inname van Rouaan, die stad wilde omringen, werden ontworpen elk voor een compagnie bezetting en van tamelijk groot passief weerstandvermogen, met hindernissen in de grachten en gedekt onderkomen in het inwendige. Toch zouden die werken op niet meer dan 2200 M. onderlingen afstand van elkander komen, en zouden zeer krachtige reserves op elke der Seine-oeveren gereed staan om de bezettingen te ondersteunen.

Het doen bewaken van de tusschen de werken gelegen gedeelten der Stelling door de bezettingstroepen der vaste punten, zooals de Heer v. B. wil, schijnt ons, zelfs al bestaan deze uit goede troepen, ten eenemale ongeraden, terwijl de door hem voorgestelde reserves, zoowel de speciale als de algemeene, ons vrij zwak voorkomen. Dit in aanmerking nemende, alsook dat het leger, gedurende den eersten tijd dat het binnen de Stelling zal zijn, niet te zeer moet worden gebonden, achten wij, afgescheiden van de meerdere kosten, de uitbreiding onraadzaam, die de Heer v. B. aan het Noorderfront zou wenschen te schenken, omdat die uitgebreidere linie geen ander voordeel geeft dan dat er door haar meer hulpbronnen en wel bepaaldelijk meer vee binnen de Stelling worden gebracht, hetwelk, zooals wij gezien hebben, voor de approviandeering niet noodig is. Wel is waar worden, door den Beemster enz. binnen de Stelling op te nemen, de middelen tot onderhoud der bevolking grooter en zou daardoor derhalve de weerstand langer kunnen worden gerekt, maar dit baat weinig, indien de Stelling op die wijze inderdaad intensief zwakker wordt. Immers wat helpt het of men haar ook al, in stede van voor 180, voor 270 dagen geapproviandeerd verkrijgt, wanneer die meerdere approviandeering ten gevolge zou kunnen hebben dat, wegens onvoldoende bewaking, de positie reeds den 10den dag van het beleg bezweek?

In de eerste plaats moet men kunnen *weeraan*; in de tweede plaats moet men het weerstand bieden kunnen *volhouden*. Het schijnt daarom veel eer geraden voor het Noorderfront het meer beperkte 2de project te volgen, dat gemakkelijker kansen voor verdediging aanbiedt, dan een meer uitgebreid, zooals de Heer v. B. verlangt, te meer dewijl dat beperkte project aan alle redelijke eischen van verpleging voldoet, de hoofdstad meer dan voldoende dekt tegen bombardement en zelfs de gelegenheid aanbiedt, tijdens de verdediging, binnen de defensielijnen een tweede linie aan te leggen, die altijd nog zóó ver van de hoofdstad verwijderd blijft dat de vijand buiten bombardementsafstand wordt gehouden. Want dat een tweede linie, zal zij goed zijn, hieraan moet voldoen, daaromtrent zijn wij het met den Heer v. B. volkomen eens. Wordt dan ook de troepenmacht van 8 bataljons, die de Schrijver voor het door hem ontworpen Noorderfront noodig acht, voor het meer beperkte Noorderfront van het 2de project bestemd, dan zal dit front het, dunkt ons, van het meer uitgebreide voorzeker in sterkte winnen.

Een van de redenen, waaraan de Heer v. B. veel gewicht schijnt te hechten en waarom hij de positie tot Schardam zou willen vooruitbrengen, ligt eindelijk nog hierin dat hij meester wil blijven van alle uitwateringssluizen van Schermerboezem, hetgeen door hem noodig geacht wordt om daardoor, met elk getij, water uit de Zuiderzee op dien boezem te kunnen brengen. Doch dit is niet juist gezien. De noodzakelijkheid van het behoud der sluizen bij Schardam, wanneer het alleen te doen is om den boezem op peil te houden, blijkt bij berekening volstrekt niet. Dan toch ontwaart men dat de sluizen van IJmuiden hier toe alleen reeds voldoende zijn, terwijl de sluizen van Zaanadam en Nauerna,

— om van andere niet te spreken — alleszins het vermogen bezitten om het hiertoe gevorderde water door te laten. De geachte Schrijver zal ons echter waarschijnlijk doen opmerken dat hij voor inondatie de voorkeur geeft aan water uit de Zuiderzee, boven water uit de Noordzee. Doch hiertegen wenschen wij al dadelijk in het midden te brengen dat het Noordzeewater in dit geval vooral zou gemengd worden met het kanaalwater en daarna met het water van Schermerboezem, weshalve de vrees dat dit Noordzeewater, gedurende den langen weg dien het heeft af te leggen, nog fijn en scherp zeezand op de landen zou brengen, redelijkerwijze niet kan bestaan. Daar nu het Noordzeekanaal, om de reeds vroeger uiteengezette redenen, toch reeds tot het uiterste in onze handen moet blijven, zoo zullen de middelen die hiertoe zullen worden aangewend, ons tevens het bezit van de IJmuider-zeesluizen waarborgen. Om derhalve zeker te zijn van het peil van Schermerboezem behoeft men niet naar Schardam te gaan, wat sterker is: om de hoeveelheid water te verkrijgen, die noodig is zoowel om den boezem in korten tijd op peil te brengen als om dien op peil te houden, zijn de sluisen van IJmuiden onmisbaar, die langs de Zuiderzee zijn dat niet. Hieruit kan men dus opnieuw zien van welk overwegend belang het bezit van het Noordzeekanaal voor de verdediging van Amsterdam is. Hoe men het dus ook neemt, groote voordelen verkrijgt men door den geheelen Beemster en den Zeevang binnen de inondatielijn te brengen niet. Liever dus dan hieraan geld te besteden, zouden wij alles willen aangewend zien ter afdoende bevestiging van het Noordzeekanaal. Men zal daarvan waarschijnlijk meer wil hebben dan van werken om den Beemster.

Dat de bevestiging om Amsterdam van permanenten aard moet zijn, een punt dat de Schrijver bij de behandeling van het Noorderfront als een eisch voor de daar te maken werken vooropzet, wie zal het betwisten? Het zijn in de Amsterdamsche stelling juist de aardewerken die veel moeite en geld kosten; stapt men hierover heen, dan mag men voor de kosten der metselwerken voor bomvrije logementen en schuilplaatsen voorzeker niet terugdeinzen. Trouwens dit zijn zaken die thans, zelfs in tijdelijke werken, niet meer mogen worden gemist. Zij werden bereids gemaakt in al de steunpunten van de insluitingsliniën om Parijs en Metz in 1870 (Mont Plâtres, Pierrefitte, Stains, Villeneuve, Mont Mesly, Grignon, enz. enz.) en zelfs in de veroverde werken, waar zij ontbraken, deed men ze ten spoedigste aanbrengen. Toen de Beieren in September 1870 de schans Moulin la Tour, bij Châtillon, in staat van verdediging moesten brengen, was hun eerste werk daarin volle traversen, holle traversen en bomvrij onderkomen te maken. Evenzoo moest de veroverde schans Notre Dame, tusschen Clamart en Issij, zooveel holtraversen en onderkomen ontvangen als maar mogelijk was". Zelfs de voorpostenstellingen vóór Parijs, ontvingen dekkingen tegen het granaatvuur en de veldwachten en replis bezaten met grond gedekte blindeeringen. Had

dan ook de voor Metz opgedane ervaring reeds aangetoond dat alleen dan, wanneer de stukken behoorlijk tusschen holtraversen zijn geplaatst en de werken ruimschoots van gedekt onderkomen voorzien zijn, veldschansen tegen het juiste schot der hedendaagsche artillerie bestand zijn (1), de daar opgedane ondervinding zien wij niet alleen toepassen vóór Parijs maar ook gehuldigd bij de ontworpen werken voor Rouaan, de veroverde citadel van Amiens en andere, terwijl wij ze later in de ruimste mate in practijk zien brengen door de Turken bij Plewna. Onmiskenaar zijn sedert het beleg van Sebastopol, met het klimmen der vuuruitwerking, de eischen van dekking toegenomen en die vuuruitwerking is immer nog steeds vermeerderende. Het in het veld brengen van het getrokken geschut werd gevolgd door het op 't oorlogsveld aanvoeren van vuurmonden van steeds krachtiger metaal en steeds zwaardere kalibers. Het infanteriegeweer is aanhoudend verbeterd en aan de vermeerdering van uitwerking van het infanterievuur wordt bij schier alle mogendheden de grootste zorg besteed. Toch heeft de techniek op 't gebied van de vervaardiging van vuurwapenen nog volstrekt niet haar laatste woord gezegd. Wat staat dus den militairen ingenieur daartegenover anders te doen, dan te trachten door dekkingen van verschillenden aard, zooals schuilplaatsen, remises, gedekte gemeenschapsgangen enz., het moreel te steunen en te pogen op die wijze het evenwicht tusschen de middelen van aanval en verdediging te herstellen?

Die dekkingen mogen dus ook in de nieuwe werken om Amsterdam niet ontbreken. Zij moeten er ten allen tijde in aanwezig zijn en daar zulke zaken veel doelmatiger en duurzamer van steen, dan van hout zijn samen te stellen, zoo is het, ook om der kosten wille, verkieslijk ze gelijktijdig met het opwerpen der aardewerken in de verschillende bevestigingen te doen aanbrengen, dan wel ze later daarin te maken.

Bomvrije logementen tot het onderbrengen van de troepen zijn onmisbaar. Gelegenheid om de bezetting, in de nabijheid, buiten de werken te logeeren zou men trouwens op vele plaatsen in de Amsterdamsche stelling te vergeefs zoeken. Daar bovendien het terrein der lage polders in de omgeving der hoofdstad, de ongelukkige eigenschap bezit koortsandoeningen voort te brengen, bestaat er dubbel reden om aan de huisvesting van de toch niet overtalrijke troepen de meeste zorg te besteden.

Alvorens van het Noorderfront af te stappen, nog een enkele opmerking over het, bij de behandeling van het onderwerp inondatiën, door den Heer n. B. te berde gebrachte, aangaande de verhouding tusschen den gevallen regen en de verdamping, waartoe een staat van gedane waarnemingen op Zonnenburg, bij Utrecht, als bijlage, bij de brochure is gevoegd. Op zich zelf moge

(1) GORTZ. Die Thätigkeit der Deutschen Ingenieure und technischen Truppen in 1870—71: 1ste deel, bladz. 161 en 2de deel, bladz. 225.

die staat interessant wezen, voor het hier behandelde is hij echter minder op zijn plaats. Immers de waarnemingen op Zonnenburg gelden voor een anderen toestand en voor een andere hoogte dan die van de lage polders om Amsterdam.

Op het hoog gelegen Zonnenburg zal de verdamping natuurlijk veel aanzienlijker wezen dan in de lage vochtige streken van de Amsterdamsche stelling. Dit vindt zich dan ook bewaarheid, want ziet men de waarnemingen op Zonnenburg, die door den Heer D. B. worden medegedeeld, dan blijkt het dat daar de verdamping gemiddeld per jaar 88,5 mM. meer heeft bedragen dan de gevallen regen. Raadpleegt men daarentegen de uitkomsten der waarnemingen volgens de Jaarverslagen van Rijnland, in de jaren 1866—1869, te Halfweg, in 1870—1873, gemiddeld bij de drie stoomgemalen en te Hoofddorp en in 1874—1876 bij de Leeghwater genomen, alzo in het hart der Amsterdamsche stelling, dan ziet men dat daar de hoeveelheid gevallen regen de uitdamping gemiddeld per jaar met 152,2 mM. heeft overtroffen. In de zomermaanden, wanneer de verdamping meer bedraagt dan de gevallen regen, is de toestand natuurlijk het ongunstigst, maar, is men slechts meester van de inlaatsluizen, dan is het water dat door verdamping van het inondatievlak verloren gaat, gemakkelijk weder aan te vullen, door water uit den boezem op de diepe polders te laten vloeien.

Men moet zich dan ook van de verdamping geen al te groot schrikbeeld maken. Ter geruststelling van hen die, ten gevolge van de in de brochure vervatte beschouwingen, aan het houdbare van inondatiën mochten beginnen te twijfelen, diene dat daarin één factor vergeten is in het debat te brengen, die hier te lande nog al wat afloet en belangrijk de bezwaren van verdamping en inzuiging compenseert: namelijk de kwel.

Hier en daar laat de Schrijver de inondatiën, die tot versterking der Stelling zouden kunnen worden aangewend, achterwege, b.v. in den Haarlemmermeerpolder. Men moet zich wachten, zegt hij, voor overdrijving en niet veronderstellen dat een positie, wanneer zij niet door inondatiën is gedekt, niet verdedigbaar zou zijn. Doch wie onderstelt zoo iets? Wie zal inondatiën ergens anders willen toepassen dan daar, waar men passief sterk moet zijn? Een andere zaak echter is het, of het wel geraden is op die plaatsen, waar 't alleen om een afsluitingslijn te doen is, de dekking door inondatie achterwege te laten, vooral wanneer men ze zoo gemakkelijk als hier kan verkrijgen? Want stellig toch wordt door zulk een dekking de bewaking van de defensielijn, zoowel als de verdediging, gemakkelijker en het is een bekende waarheid dat hoe sterker een stelling is, met hoe minder troepen men voor hare verdediging kan volstaan. Troepen nu zullen wij zeker wel niet over hebben en, daargelaten dat op de landbouwproducten van de vóór de defensielijnen gelegen landen niet te rekenen valt (waartoe misschien de Schrijver hunne inondatie zou willen achterwege laten), kan men bovendien die producten missen, daar wij meenen te hebben aangetoond dat de voorraad binnen de Stelling, bij eenige activiteit, alleszins voldoende kan zijn.

Beter is het dus daar, waar men de verdediging vooral passief wil voeren, het defensief vermogen der Stelling zooveel mogelijk te vermeerderen in stede van, uit een misschien te ver gedreven gevoel van meegaandheid of medelijden, hare veiligheid op minder vaste grondslagen te vestigen. Het moge »jammer» wezen dat men hier en daar zulke rijke streken buiten de Stelling moet laten, maar men moet een gedeelte weten op te offeren om het overige te behouden. Het is óók jammer dat de belangen van de defensie medebrengen dat dadelijk, bij het uitbreken van een oorlog, $\frac{1}{2}$ van het land aan den vijand als het ware moet worden prijs gegeven, dat is zelfs veel erger — maar toch is het noodzakelijk!

Op de Ringvaart van den Haarlemmermeerpolder wenscht de Heer v. B. monitors of stoomkanonneerbooten gebracht te zien. Maar hoe moeten die daar komen? Noch diepte, noch doorvaartwijdte der bruggen, veroorloven een monitor, of een staunch, van de Oude Wetering naar de Liede te varen, of omgekeerd. Die vaartuigen zouden op de Ringvaart niet kunnen wenden en er blijven dus van de verschillende soorten van verdedigingsvaartuigen alleen de stoombarkassen over, die hier toepassing zouden kunnen vinden. Maar, al kon men zelfs ook monitors op de Ringvaart brengen, hoe lang zullen die het daarop aan 's vijands zijde kunnen uithouden? Immers slechts tot zolang de vijand eenige torpedo's boven en beneden die vaartuigen in de Ringvaart heeft gelegd en hun daarmede niet slechts de vrije beweging heeft benomen, maar hun ook den terugtocht heeft afgesneden. Het waarschijnlijkste zou derhalve wezen dat die vaartuigen niets wezenlijks tegen den vijand zouden vermogen en op den koop toe nog verloren zouden gaan.

Het doel met dergelijke verdediging van de Ringvaart beoogd, kan natuurlijk geen ander wezen dan om op die wijze, zoo 't kan, nog eenigen tijd den geheelen Haarlemmermeerpolder in bezit te houden. Over dat bezit is al heel wat geschreven en getwist; men heeft het zelfs doen voorkomen alsof het brengen van eenig water in dien polder, al was dan ook daarmede slechts een dras-zetting van een gedeelte terrein daarbinnen beoogd, een misdaad zou zijn, en aan plannen om de verdedigingslijn van Amsterdam rondom dien polder te doen gaan, heeft het dan ook niet ontbroken. Ware nu het voortdurend behouden van dien polder een levensquaestie voor de verdediging van Amsterdam, dan ware dat wat anders, maar zulks is volstrekt niet het geval; integendeel zijn gedeeltelijke inondatie is onmisbaar om Amsterdam behoorlijk te beveiligen. Dit moge nu voor de grondbezitters van den Haarlemmermeerpolder minder aangenaam zijn, de grondbezitters van de andere polders zullen waarschijnlijk een inondatie van hunne goederen ook niet zoo verblifdend vinden. Het particulier belang moet hierbij aan het algemeen belang ondergeschikt worden gemaakt en, evenzeer als de bewoners der streken, in de inondatielijn van de Nieuwe Hollandsche waterlinie gelegen, al zeer spoedig bij het uitbreken van een oorlog hunne landerijen zullen zien onder water gezet, zoo zullen ook de eigenaars in den Haarlemmermeerpolder

zich gelijk lot moeten getroosten als de vijand Amsterdam bedreigt. De vrang is nog wie er bij slot van rekening slechter aan toe zullen zijn, zij wier landen worden geïnondeerd of zij wier eigendommen worden gebezigd, hetzij als middelen ter verdediging, hetzij als middelen tot den aanval. Dit zijn de rampen van den oorlog. Zij zijn altoos te voorkomen door *sterk* te zijn, m. a. w. door het bezit van een krachtig, goed uitgerust leger, gesteund door deugdelijke, naar den eisch van den tijd bewapende en versterkte stellingen. Tegenover zoodanig bezit bedenkt een mogendheid zich tweemaal eer zij den aanval begint. Wel is waar kost dat geld, opofferingen door dienstprestatie en veel toewijding, maar het bespaart in de ure des gevaars nog veel meer geld, eigendommen en bloed. Een Staat, in de handen van wier bewindsheden zulke middelen tot veroveringsoorlogen zouden kunnen gebezigd worden, moge narzelen die middelen toe te staan, een natie wie het alleen te doen is om te blijven wie en wat zij is, behoeft die narzeling niet te kennen; zij moet wijs zijn en denken aan de dagen die komen zullen. Is zij dan krachtig en gespierd, dan is zij misschien alleen reeds daardoor gered; is zij zwak, dan zijn de rampen die haar kunnen treffen niet te overzien.

Om den Haarlemmermeerpolder geheel binnen de Stelling te kunnen begripen, wordt door sommigen de verdedigingslijn Leijmuiden—de Kaag—Katwijk voorgestaan, een lijn die echter de brochure afkeurt, omdat zij te veel werken voor hare bevestiging zou vorderen. Dit punt zullen wij nu niet nader onderzoeken, evenmin als wij hier zullen bespreken of die lijn, al ware het slechts voor een tijdelijke opstelling onzer troepen, juist wel de beste zou wezen. Van meer gewicht toch is het dat zulk een lijn ons wel zou geven een defensielinie, maar geen Stelling van Amsterdam. Zoodanige linie zou namelijk, bij een landing des vijands tusschen Katwijk en IJmuiden, niet houdbaar zijn, maar dadelijk moeten worden ontruimd; bestond er dan achter haar geen goede bevestiging (repli-stelling) waardoor de vijand werd gestuit, dan lag Amsterdam voor hem open. Dergelijke linie zou ons dus niet veel verder brengen en ons alvast niet ontheffen van de noodzakelijkheid om aan de westzijde de Stelling in te richten, alsof er geen lijn Leijmuiden—Katwijk bestond. Onverplicht zou men, dien weg volgende, een zwak gedeelte kustfront, als integreerend deel van de permanente verdedigingslinie, in de Stelling gaan begripen. Immers het zou een dwaling wezen te meenen dat op dit gedeelte kust geen landing te vreezen ware. Wie zulks veronderstelt verwijzen wij naar het Rapport der Commissie voor de Kustverdediging dd. 22 October 1864 (1) waarin men leest:

»Een landing zonder zwaar geschut kan langs de geheele Noordzeekust van Holland geschieden, echter zijn er enkele punten die bijzonder ver-

(1) De Commissie telde als leden: de Luit.-Generaal NEPVED, voorzitter, de Generaal-Majoor VAN MULLEN, het lid der Tweede Kamer STORM VAN 'S GRAVESANDE, de Kolonel der Genie VAN STURUM, de Kapiteins ter zee CAMP en ANDREAE, de Hoofdingenieur TURK, de Kapt.-Luit. ter zee JANSSEN, de Luit.-Kolonel ROUÏ DE LOO en de Kapitein der Artillerie COX.

»dienen de aandacht te vestigen, als 1°. Petten; 2°. het gedeelte der kust »tusschen Zandvoort en Wijk aan Zee, en 3°. ter Heijde.»

Is alzoo van de zijde van de Noordzee een aanval alles behalve onmogelijk, ook van de zijde van de Zuiderzee kan men in dit opzicht volstrekt niet gerust zijn. Wij zullen den Schrijver der brochure niet volgen in zijne beschouwingen over het Zuiderzeefront der toekomst d. i. het Zuiderzeefront, wanneer die zee eenmaal zal zijn drooggemaakt. Die toekomst ligt, naar het zich thans laat aanzien, in een zeer ver verschiet, zóó ver zelfs dat wij het onvoorzichtig zouden achten wanneer de maatregelen, die voor het behoud der hoofdstad aan die zijde worden gevorderd, met het oog op een zaak, die *misschien* eenmaal zal tot stand komen, voor geruimen tijd op de lange baan werden geschoven.

Het Geldersche-vallei-kanaal is bereids door de Regeering van die droogmaking geheel los gemaakt, niettegenstaande er nog jaren zullen verlopen eer dat kanaal gereed zal zijn. Beschouwt het Dep. v. Waterstaat de droogmaking aldus, dan zal het toch voorzeker geraden wezen de versterking van Amsterdam aan de Zuiderzezijde op gelijke wijze als dat kanaal te behandelen, dat wil zeggen ook deze los te maken van die droogmaking en een zoo gewichtige defensiezaak niet te verschuiven totdat deze zal zijn tot stand gebracht.

Het schijnt dan ook dat de geachte Schrijver zich de droogmaking te zeer als een aanstaand feit voor den geest heeft gehaald en daardoor aan de verdediging der Zuiderzee, zooals zij thans is en hoogst waarschijnlijk nog jaren lang wezen zal, niet die waarde heeft geschonken die zij wel verdiende. Dit is te betreuren, want een behoorlijke beveiliging van Amsterdam aan de Zuiderzezijde is waarlijk niet licht te tellen. Bij de bespreking van de voorstellen, bij de verschillende Vestingwetten behoorende, bleek reeds hoe opvolgende Ministers van oorlog, de Zuiderzee, behalve door drijvend materieel, door *vaste sterkten* wilden verdedigen. De Generaal van DEN BOSCH heeft, datzelfde gevoelen voorgestaan, want onder de eerste zaken welke hij doen wilde, behoorde het bouwen van twee forten tot verdediging van de nadering van de hoofdstad van de zijde der Zuiderzee, t. w. één bij den vuurtoren van Durgerdam en één op het Diemerbuitenveld. Met den bouw van die werken wilde hij voldoen aan datgene, wat de Commissie voor de kustverdediging in 1864 al dadelijk noodig achtte. De uiting der Commissie over dit onderwerp is dan ook te gewichtig om deze, voor die lezers van *Spectator* wie de daartoe betrekkelijke zinsneden van het Rapport misschien minder mochten bekend zijn, hier niet nog eens te herhalen. Zij zeide namelijk:

»Ten opzichte van de stelling van Amsterdam is er ééne overweging waaraan de Commissie veel waarde hecht; die overweging geldt de geheel andere »verhouding waarin die Stelling tot de kustverdediging staat, dan tot de »algemeene verdediging des Rijks tegen aanvallen van de landzijde. Immers, »ten aanzien van deze laatste, vormt zij een reduitstelling, gedekt door drie »voorliggende liniën van defensie, althans indien deze voltooid zijn; met

»betrekking tot de kustverdediging, daarentegen ligt de stelling van Amsterdam in de eerste of buitenste linie en staat zij alzoo bij oorlogsgevaar aan onmiddellijken aanval bloot.

»Met het oog op de ondiep gaande strijdmiddelen, die tegenwoordig over zee kunnen worden aangevoerd, acht de commissie het meer dan ooit te voren dringend noodzakelijk den toegang tot Amsterdam langs het Pampus voor den vijand te sluiten. Door de veranderingen die er hebben plaats gehad in de wijze van oorlogvoeren, zoo ter land als ter zee, is de hoofdstad van het Rijk meer dan vroeger aan vijandelijke aanvallen blootgesteld.»

Bij de behandeling van de blijvende verdediging van de stelling van Amsterdam van de Zuiderzezijde, laat zij verder daarop volgen:

»Als het IJ is drooggemaakt moet men zorgen dat de toegang van het kanaal aan den vijand ontegd wordt; tot dat doel is het noodig aan den mond van het kanaal een volkomen stormvrij fort te bouwen, tevens de sluizen verdedigende die aldaar zullen liggen enz.»

En bij de bespreking van de tijdelijke verdediging van Amsterdam, komt zij hierop terug, door te zeggen:

»In den toestand, zooals die thans is, ligt Amsterdam geheel bloot van de zijde der Zuiderzee, zoodat een geringe macht des vijands voldoende zou wezen om de hoofdstad des Rijks in gevaar te brengen. Men bedenke slechts welk een nadeeligen invloed een begin van bombardement of van beschieten der stad op de bevolking zou hebben.

»De Commissie hecht alzoo veel waarde aan een goede tijdelijke verdediging; zij oordeelt dat daaraan kan worden voldaan, door het aanleggen van kustbatterijen bij Durgerdam en Immetjeshorn in den zin, zooals die door het Comité van defensie zijn voorgesteld.»

Men ziet het: de bestaande toestand wellicht nog voor geruimen tijd te bestendigen, ware gewaagd.

De Commissie wil het volstrekt niet, zooals de Heer n. B., voornamelijk op de marine doen aankomen om Amsterdam van de Zuiderzezijde te beveiligen, maar zij acht er vaste steunpunten bij noodig. Gaat men dan ook de bestemming van onze verschillende oorlogsbodems na, dan blijkt het dat de marine er ook niet veel voor beschikbaar heeft en dat slechts de 4 monitors *Wesp*, *Adder*, *Cerberus* en *Bloedhond* (1), met sommige *staunches*, uitsluitend voor de verdediging van de Zuiderzezijde van Amsterdam kunnen worden bestemd.

Blootgesteld aan de aanvallen van torpedobooten zouden die niet zeer manoeuvreervaardige monitors het daar, naar wij vreezen, op den duur al evenmin volhouden als voorleden jaar de Turksche flotille aan den Sulina-

(1) Vgl. b.v. het Algemeen overzicht der schepen en vaartuigen van oorlog op 1 Augustus 1877, hebbende bij het Vilde Hoofdstuk der Staatbegroting voor 1878.

mond van den Donau (1). Bovendien dient er een stelling te bestaan waarop die zeemacht, ingeval zij teruggedreven wordt, kan teruggaan. Kusthat-
terijen bij Durgerdam en Immetjeshorn mogen daartoe vroeger geschikt zijn
geweest, thans, bij de tegenwoordige dracht van het geschut, liggen zij te
dicht bij Amsterdam. Nuttig ware het daarom een fort te bouwen in zee,
zooals de Commissie wilde, voor de blijvende verdediging van het Pampus.
De plaatsing van zulk een fort kan, bij eenig overleg, ongetwijfeld zoodanig
gekozen worden, dat het ook dan nog dienstig is, wanneer de droogmaking
van de Zuiderzee eenmaal tot stand komt.

Beschouwt de geachte Schrijver de verdediging aan de Zuiderzeezijde o. i.
alzooveel te rooskleurig, krachtig wil hij daarentegen de haven van IJmuiden
verdedigd hebben. Hetgeen hij daarvan zegt, onderschrijven wij gaarne.

Het kanaal van IJmuiden is niet slechts een niet genoeg te waardeeren
afscheiding en een gemeenschap naar buiten, maar het is ook de beste, wij

(1) Feiten waarop wij de aandacht wenschen te vestigen zijn de volgende:

Op 9 Juni verliet de stoomboot *Constantijn*, met 6 torpedobooten Odessa; 4 dezer booten waren
gewone stoombarkassen, die tot het voeren van torpedo's waren ingericht.

Den 11den d. a. v., om 9 uur in den morgen, атаqueerden die 6 torpedobooten 3 Turkache
pantaerscheepen en één stoomkanonneerboot. Niettegenstaande de booten intijds door het Turksch
eskader ontdekt waren, leidde de aanval toch tot het gevolg dat een der pantaerscheepen, de *Feth*
v. Bulend, die nog wel door een torpedowering beschermd was, zoodanig gebavend werd dat het
naar Konstantinopel moest, om daar van de door een torpedo bekomen averij te worden hersteld.
De torpedobooten en de *Constantijn* konden na den aanval, alhoewel zij een hevige geweer- en ge-
schutvuur hadden te verduren gehad, zonder ernstige verliezen naar Odessa terugkeeren.

Op 8 October bevochten eenige ongepantserde Russische kanonneerbooten 4 Turksche pantaers-
scheepen benevens eenige houten oorlogsvaartuigen in den Sulina-mond en beschoten dat eskader
en de stad Sulina, van 's morgens 9 uur tot den avond. Op een der Turksche pantaerscheepen
sprong de stoomketel.

Het in de lucht vliegen van de Russische monitor de *Laif i Dschelil* nabij Braila is bekend. Maar
vooral merkwaardig is de aanval op de Turkache monitors even boven Matschin.

In den nacht van 25 op 26 Mei атаqueerden aldaar 4 stoombarkassen, van spartorpedo's voor-
zien, 3 Turkache monitors, benevens een groote Turkache stoomboot. Een der torpedobooten
richtte zijn aanval op de *Saif*, de grootste der beide monitors, en bracht, ofschoon van het
pantaerschip ontdekt, zijn torpedo tegen het achterschip tot ontploffing, waardoor al dadelijk de
monitor aan die zijde onder water dook, waarna onmiddellijk een tweede torpedoboot den monitor
aanviel en, ondanks het van daaruit op de boot geopend hevige artillerie- en infanterievuur, hem
zoodanig met zijn torpedo terzijde trof, dat hij geheel zonk.

Met het aanbreeken van den dag trokken de Russische torpedobooten terug, zonder een enkelen
doode of gewonde bekomen te hebben.

Wij zullen in geen vergelijkingen treden; wij willen zelfs gaarne aannemen dat, bij meerdere
concentratie van de Turksche marine op den Donau, met die zeemacht ook andere resultaten
zouden verkregen zijn, evenzeer als wij willen toegeven dat de algemeene leiding der Turksche
vloot alhier belangrijk beter had kunnen zijn, maar aan personeelen moed ontbrak het den Turken
zeker niet en wie gevoelt niet dat, met zulke feiten voor oogen, een verdediging, waarop het zoo-
zeer aankomt als hier, door slechts 4 monitors, zwak is. Nu zou men, door aanbouw, het
getal monitors kunnen uitbreiden, maar een rammonitor 2de klasse kost geheel uitgerust / 800.000
en voor de kosten van 2 zulke monitors heeft men een fort, dat noch geramd, noch door de uit-
berating van een enkele spartorpedo tot zinken kan worden gebracht.

zouden haast zeggen de aangewezen ligplaats voor onze vloot. Gelegen op het midden van de bedreigde kust, kan uit geen enkel punt beter dan uit dit, een landing worden tegengegaan. En zou het geen groote miskennis zijn van de waarde van waterwegen als het Noordhollandsch kanaal en den ontworpen, ook voor de grootste monitors bevaarbaren, nieuwen waterweg van Rotterdam naar Amsterdam, wanneer van een dergelijke ligplaats geen partij werd getrokken? Of verschaffen die waterwegen niet het middel om onze zee-macht op een gegeven oogenblik in haar geheel, hetzij naar de eene hetzij naar de andere zijde te verplaatsen en op die wijze het groote nadeel: versnippering onzer zwakke macht, te voorkomen, een nadeel waarin men ongetwijfeld vervalt wanneer een deel der zee-macht aan den Helder, een ander deel te Amsterdam en weer een ander deel op de zuidelijke vaarwaters wordt gestationeerd? Strategisch is zeker geen betere ligplaats dan het kanaal aan te wijzen en mocht, ondanks de gemeenschap die de vloot op die wijze met de voornaamste marinewerf van ons land zou hebben, de doorgraving tusschen Velzen en IJmuiden nog niet, als hoofdligplaats onzer zee-macht, tot zijn recht zijn gebracht, toch mag het niet verzwegen worden dat de Commissie voor de Kustverdediging, wier Rapport wij hiervoren aanhaalden, al reeds in de toekomst de waarde van het Noordzeekanaal als zoodanig voor onze marine inzag, een waarde die door den ontworpen nieuwen waterweg van Amsterdam naar Rotterdam nog belangrijk zal toenemen en te meer op den voorgrond treedt, naarmate de stelling Helder—Texel verder verwijderd blijft van het ideaal hetwelk de zoeven genoemde Commissie zich van die stelling had gedroomd.

Als ligplaats onzer zee-macht in oorlogstijd wordt het Noordzeekanaal in de brochure niet bepaald besproken, maar hetgeen daarin aangaande het kanaal gezegd wordt, doet toch wel degelijk veronderstellen dat ook, naar de bedoelingen van den Schrijver, hier een voornaam deel onzer zee-macht zou moeten worden gestationeerd.

Zal men echter van die haven gebruik kunnen maken om de gemeenschap van de Stelling met het buitenland te bewaren en zal daar de ligplaats onzer marine veilig zijn, dan behoort, zooals wij reeds deden opmerken, de vijand noch tot de boorden van de doorgraving, noch tot die van het verdere gedeelte van het kanaal te kunnen naderen, om, hetzij onze schepen van nabij te kunnen beschieten, of door het leggen van torpedo's of zelfs van een dam in de doorgraving, de gemeenschap daardoor geheel te kunnen stremmen.

Hiertoe wordt een positie zoowel benoorden als bezuiden de doorgraving vereischt. Benoorden kan hiertoe, na verbetering, de in 1800 opgeworpen en nog bestaande linie van Beverwijk dienen; bezuiden dient zoodanige positie nog te worden aangelegd.

De Schrijver schijnt die noodzakelijkheid ook wel te gevoelen, maar komt er naar onzen zin niet vierkant genoeg vooruit. Als hij er van spreekt dat onze troepen de gelegenheid moeten hebben, om van den eenen oever van

't kanaal tusschen Velzen en IJmuiden op den anderen over te gaan, laat hij er op volgen :

»Waarschijnlijk zal dat overgaan slechts in den aanvang der operatiën »kunnen plaats hebben, zich althans moeten bepalen buiten 's vijands bereik. »Is deze tot de nabijheid der oevers genaderd, dan zal het voor een eenigszins belangrijke troepenmacht bezwaarlijk, zoo niet gewaagd en ondoenlijk zijn het kanaal over te trekken.»

Lezen wij nu eenige regels later in de brochure hoe de pantserschepen op het kanaal gevaar kunnen loopen van het plongeërend vuur van 's vijands veldgeschut »als dat de hoogten op een der oevers bekroont", dan krijgt men natuurlijk den indruk alsof de Heer D. B. aanneemt, dat die oevers bij opringing van den vijand zullen moeten worden ontruimd. Toch is hun bezit zoo nauw verbonden aan hetgeen de geachte Schrijver zelf van het Noordzeekanaal verlangt, dat wij veilig mogen aannemen dat hij het in het wezen der zink geheel met ons eens zal zijn, namelijk : dat er maatregelen moeten worden voorbereid opdat die oevers tot het uiterste in onze handen zouden kunnen worden gehouden. Want wat zegt de brochure : »Het behoud van »de haven van IJmuiden is daarentegen voor ons van het grootste gewicht en »zal offers eischen in evenredigheid van het belang dat wij in het bezit van »die haven moeten stellen. Door die haven moet Amsterdam zoolang mogelijk de gemeenschap over zee met het buitenland openhouden enz." en iets later : »Eindelijk is het gewaarborgd bezit van IJmuiden voor ons van groot »gewicht, als wij een maritiemen bondgenoot hebben, waardoor de gemeenschap van Amsterdam met de buitenwereld open blijft en de hoofdstad »onneembaar wordt."

Wat kan er met die gemeenschap anders bedoeld zijn en wat behelst dat alles anders dan dat men niet alleen meester moet blijven van de haven, maar ook van de *vrije vaart* op het Noordzeekanaal, althans in die mate dat de vijand het kanaal niet versperren kan. Slechts daardoor wordt Amsterdam »onneembaar."

Is het niet volkomen hetzelfde als hetgeen reeds vroeger meermalen in deze beoordeeling werd gezegd, namelijk dat het zwaartepunt, de hartader van de Amsterdamsche stelling, gelegen is in de doorgraving tusschen IJmuiden en Velzen?

De kring der bevestiging om Amsterdam is nu in gedachten door ons rondgegaan. De lezer, die onze beschouwingen gevolgd heeft, zal hebben kunnen zien dat, mogen wij ook al in details met de opvatting van den geachten Schrijver verschillen, zijn hoofdbeginselen nochtans in 't algemeen, door ons worden toegejuicht; dat wij op menig punt in de Stelling hem de hand reikten en dat er eigenlijk slechts één belangrijk punt is waarover er tusschen ons en hem werkelijk verschil van gevoelen bestaat, namelijk: over de vooruitbrenging van het Noorderfront, die ons noch noodzakelijk, noch

financieel voordeelig, noch aan de sterkte der positie bevorderlijk voorkomt. Over de kosten van de bevestiging der Stelling zullen wij niet twisten. Wanneer wij hier neerschrijven dat de raming in de brochure te laag is en dat men die gerust met de helft mag verhoogden, wil men een deugdelijk geheel tot stand brengen, dan zal de Schrijver zich, naar wij vertrouwen, daar wel bij nederleggen. Bij die kosten komen dan nog de uitgaven aan geschut, zijnde dit het meest noodige op het oogenblik voor de Stelling en verder nog eenige andere zaken, zooals patroonfabriek, magazijnen enz. In een dergelijke Stelling moeten toch patronen kunnen worden vervaardigd, vooral nu er zooveel verschoten worden als tegenwoordig, anders zou men in tijd van oorlog dadelijk de werktuigen en het werkvolk van de patroonfabriek uit Delft naar Amsterdam moeten overbrengen. De kosten evenwel der Amsterdamsche stelling zullen naar wij vertrouwen geen bezwaar hebben, zoodra men slechts overtuigd is dat die Stelling niet alleen is de meest noodige, maar, zoo men dit wil, bovendien een onneembare stelling; de Stelling waarmede ons volksbestaan eenmaal zal staan of vallen; een Stelling van zoo buitengewone kracht en van zulke ontzaggelijke hulpbronnen dat daarvan de weergade misschien in Europa nergens te vinden is.

Het in orde brengen van die Stelling kost geld, veel geld zelfs, maar dat geld zal ten allen tijde goed besteed zijn.

Is onder den indruk van het meer dan gewoon gewicht der Amsterdamsche stelling, dan ook daar, waar hij de te maken bezuinigingen op andere liniën bespreekt, het betoog hetwelk de geachte Schrijver omtrent de waarde dier liniën levert, misschien wat ver gedreven, en schijnt ons vooral datgene wat hij omtrent de Grebbelinie zegt minder juist (1), toch is in die beschouwingen, in andere opzichten zeer veel waars en volkomen heeft de Schrijver gelijk, als hij zegt dat die liniën *secondair* zijn in vergelijking met de positie van Amsterdam.

Want noch met de Grebbelinie, noch met de Zuider-waterlinie, noch met de positie van den Helder, noch zelfs met de Nieuwe Hollandsche waterlinie behoeft ons volksbestaan te vallen. Al zijn deze alle bezweken dan nog kan de stelling van Amsterdam onverzwakt daar staan, sterker dan een der voorgelegene liniën, krachtig door zijn resources. Daar is dan de plaats waar leger, schutterij en volkswapening een toevluchtsoord kunnen vinden, daar in de hoofdstad des Rijks is het, waar Regeering en Vorstenhuis zich kunnen vestigen en het is van daar uit dat Nederland, zoolang de vaderlandsche drie-kleur wappert van de forten om Amsterdam, naar Europa kan toeroepen dat

(1) Tegen hetgeen aangaande de Grebbelinie wordt aangevoerd moeten wij protest aantekenen, omdat die linie en door het Geldersche-vallei-kanaal — wanneer dit tot stand komt — en door den spoorweg Amersfoort—Rhenen—Nijmegen zoodanig andere beteekenis krijgt, dat het zelfs geraden zou zijn de aperforten, in stede van aan den IJssel, liever in de Grebbelinie te bouwen, waar men met minder werken zal kunnen volstaan, waar die werken minder in de lucht zullen hangen en waar zij al dadelijk zullen komen ten bate van het leger, dat in de linie postvat.

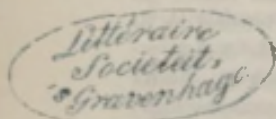
het besloten is getrouw te blijven aan de leuze zijner vaderen, want dat het in de stelling van Amsterdam in toepassing denkt te brengen het devies van zijn wapenschild: *Je maintiendrai.*"

Haarlem, 15 Juni 1878.

I. J. H. GUSBERTI HODENPIJL.

AAN WIEN DE SCHULD?

INGEZONDEN (1).

De wijzigingen in den maatschappelijken toestand, gedurende de laatste jaren, zijn natuurlijk niet zonder invloed gebleven op den geest van het leger. Is die invloed daaraan ten goede of ten kwade gekomen? . . . Het is deze vraag, die we in de volgende regelen willen trachten te beantwoorden.

Sommigen meenen dat verval van den militairen geest en verslapping van de krijgstucht onmiskenbaar in het leger zijn waar te nemen. Opmerkelijk is het echter dat zij die zoo denken, de oorzaak van dien ongunstigen toestand meer wijten aan de jongeren, dan aan de ouderen in rang, niettegenstaande de laatste, indien de klacht gegrond is, niet voldoende sterk bleken te zijn, of wel hun macht niet gebruikten om het kwaad te keeren en dus evenzeer, zoo niet in hoogerem graad schuldig genoemd moeten worden. Men hoort ook beweren, dat de liberale beginselen van het jonge Nederland de eerste gronden hebben gelegd tot een gevoel van individuele zelfstandigheid bij den jongeren officier; dat de meer vrijzinnige opleiding van den nieuweren tijd — het middelbaar onderwijs — noodwendig heeft geleid tot een mindere mate van plichtbesef, tot opvattingen die in strijd zijn met de van den militair gevorderde blinde gehoorzaamheid en den onvoorwaardelijken eerbied voor den hoogerem in rang.

Bij deze beschuldiging wordt niet verzuimd de hoofdgreif tegen het liberalisme op den voorgrond te brengen, namelijk dat het bij zijn streven naar hervormingen, — die, het wordt door de meesten zijner tegenstanders erkend, in *abstracto* beschouwd, doorgaans op goede gronden steunen — niet genoegzaam rekening houdt met de onbestemdheid of moeilijkheden, die een onverwerping van bestaande, jarenlang loopende toestanden en ingewortelde denkbeelden medebrengt. Ook zouden de liberale beginselen in de toepassing op

(1) Door gebrek aan ruimte heeft dit opstel verscheiden maanden op plaatsing moeten wachten.

het krijgswezen hun zwakke zijde toonen en daarbij de zoo zeer begeerde regelmaat, zekerheid, stelselmatigheid in de voorziening van verschillende omstandigheden worden gemist, die bij den ouden gang van zaken worden waargenomen. Wij laten daar of die beschouwing juist is, maar wanneer het liberalisme alleen op dit verwijt heeft te antwoorden, dan is het voldoende er op te wijzen, dat het wel immer beter zal zijn van zuiveren grondslag uit te gaan, ook al is het voortbouwen hierop niet altijd even gemakkelijk, dan zich tevreden te blijven stellen met de minder juiste basis ter wille van een meer gemakkelijke toepassing.

Zou dan ook inderdaad het liberalisme aan het leger kwaad hebben gewrocht en, in zijn streven naar rationeele toepassing van het intellect op de grondslagen der maatschappij, wrange vruchten voor het leger dreigen op te leveren en mitsdien moeten worden geweerd? Hierop "ja" antwoorden, zou gelijk staan met achterstelling van de waardeering van geestelijke ontwikkeling en terugvoeren tot het dwaalbegrip, dat onwetendheid en onkunde moeten worden begeerd om met onbeperkte macht te kunnen regeeren. Men wachte dit "ja" van ons niet.

Doch al ware inderdaad regeervermogen, door zoodanige middelen gekocht, niet onbepaald te verwerpen, zoo zou toch nimmer zijn tegen te houden dat de maatschappelijke beschaving ook in het leger en niet het minst bij den officier haar weerslag uitoefent. Wij kunnen ons door een blik op het verleden gemakkelijk hiervan overtuigen en behoeven zelfs zoo heel ver niet terug te gaan om ons den tijd te herinneren, dat de maatschappelijke en wetenschappelijke ontwikkeling veel lager stonden in het leger dan hierbuiten. Het gering gehalte van de officieren, zelfs die van de hoogsten in rang, gedurende het Eerste Fransche Keizerrijk is ons genoeg bekend en velen zullen zich de eigenaardige hoedanigheden te binnen brengen, in den officier door den Generaal VON BRANDT o. a. gewenscht, die van hem niet meer vergde dan: kunnen lezen en schrijven, toonen haar op de tanden te hebben en een *gentleman* te zijn.

Het is zelfs niet noodig veel jaren achteruit te tellen om zich in een tijdperk verplaatst te vinden, dat bij den officier haast uitsluitend op vakkennis, door routine aangeleerd, en zeer weinig op meer grondige wetenschap van het eigen bedrijf of algemeene ontwikkeling werd gelet. Men was tevreden wanneer hij stipt zijn dienst deed en gegeven bevelen trouw opvolgde. Romans en toneelstukken hebben dergelijke types dikwijls, zoo niet als caricaturen geteekend, dan toch als personen die een weinig verheffende rol vervullen. Nog lang was de officier in de oogen der burgerij een man, die een bijzonderen vorm van eergevoel behoorde te bezitten, dat meermalen op geen andere wijze dan op de punt van den degen kon worden verdedigd.

De militaire wetenschap was ook, zelfs nog een dertigtal jaren geleden, vrij beperkt en geen bijzondere scherpszinnigheid werd vereischt om toentertijd

voor een goed officier te worden gehouden. En wat was van dit alles het gevolg? Dat het leger volkomen stationair bleef. Zooals de ouden zongen, zoo piepten de jongen. Eenmaal de epaulet verworven, dommelde men bij het beetje verkregen kennis in en voldeed naast zooveel die slapen, niet minder goed.

Doch er komt een ommekeer. Het is vooral de oorlog met Denemarken die de aandacht op het Pruisische leger, op zijn inrichting, bewapening en hoogere aanvoering deed vestigen. En alras blijkt een ieder als zonneklaar, hoe elke verhooging van maatschappelijke ontwikkeling ook onverbiddelijk haar eischen aan het leger stelt. Men slaat in geheel Europa dan ook aanstands de hand aan 't werk. Uitvindingen worden gedaan die op de wapenconstructie met voordeel kunnen worden toegepast; theorieën worden opgebouwd waaraan de militair niet vreemd mag blijven; de drang naar studie wordt gevoeld en begrepen; de militaire opleiding en vorming verbeterd; hoogere eischen voor den officier gesteld en het wetenschappelijk peil door dit alles verhoogd.

Zoodoende vond men zich gaandeweg in een toestand van zaken gebracht, waarbij de jongere officier vaak meer algemeene kennis bezat dan de oudere, en beter onderlegd is tot het beoordeelen van de militaire vragen van den dag. Onvermijdelijk leed hierdoor het gezag, dat de macht uitsluitend aan den rang ontleende. Regelen en ordenen viel gemakkelijker aan hem, die, behalve in leeftijd en rang, ook in kennis de meerdere was, dan aan dengene die in ontwikkeling beneden zijn dienaren stond en alleen dienstroutine boven deze vóór had. Het gevoel van zwakheid bij hen die tot bevelen geroepen waren tegenover hen die bevelen moesten ontvangen, leidde tot een vermindering, somtijds tot een verlies van den afstand, die voor een goede orde van zaken noodig is, en, in plaats dat de meerdere werd geëerd, gebeurde het vaak dat hij door den mindere in stilte gewogen en te licht werd bevonden.

Door de verzwakte uitoefening van het gezag ontving, bij weerslag, het gevoel van ondergeschiktheid een stoot. De gewoonte sloop ongemerkt binnen, den superieur naar zijn handelingen te beoordeelen, en dat oordeel ook buiten den kring der ranggenooten, zelfs in niet-militaire omgeving over te brengen. Vrijheden werden eerst tastend, daarna met meer vrijmoedigheid genomen, en door vele chefs oogluikend toegestaan.

Wij willen niet als de verdediger van dergelijke handelingen optreden, maar wij komen op tegen de meening als zouden ze een ongepaste uiting zijn alleen van de vrijzinnige denkbeelden van het jonger geslacht. Ook in vroegere jaren zouden zulke eigendunkelijk toegeëigende vrijheden voorgekomen zijn, ware de toestand soortgelijk geweest. Tegen de neiging tot afwijken van enkelen die wakker werden en om zich heen begonnen te zien, ja zelfs te roepen, kon in den tijd van algemeen geestelijk dommelen gemakkelijker worden gewaakt, het roepen intijds worden gesmoord. Ook in latere jaren zoude de aanleiding tot aanstoot lang hebben kunnen vermeden worden, indien van hoogerhand slechts met de gestrengheid van eertijds ware te werk ge-

gaan. Het hooge krijgsbestuur zou misschien wel gaarne gestrengere maatregelen hebben genomen, maar het achtte die vermoedelijk gevaarlijk voor de rijke vruchten, die de ontwikkeling in andere richting voor het leger afwierp. Althans het deed niets, totdat eindelijk de vrees om doortastend te handelen, leidde tot de bekende circulaire van den afgetreden Minister van oorlog. In dat merkwaardig document worden de gebreken van het militaire personeel opgesomd om ten slotte te bevelen dat een andere geest door het leger moet varen. Het toenmalig hoofd van het oorlogsdepartement scheen de meening toegedaan dat feiten en tekortkomingen slechts behoeften te worden opgesomd om voorkomen te worden; — alsof een ziektegeschiedenis tevens een receptuur ware.

De circulaire van 22 Maart 1877 — het is die welke hierboven werd bedoeld — wijst op verslapping van de krijgstucht. Maar bezondigt zij zich zelve niet in de eerste plaats tegen de grondslagen van de militaire hiërarchie? In dat document toch, dat bestemd was om in zijn geheel aan alle officieren te worden bekend gemaakt, worden zoowel de opper- en hoofdofficieren als de officieren van lageren rang berispt. Het hooge krijgsbestuur had reeds sedert lang in dienzelfden geest gezondigd, en zelf het houweel aan de grondvesten van het militaire gebouw geslagen, door de bureaux van het Departement van oorlog te groote macht te geven en daardoor aan minderen in rang de beoordeeling, dikwijls de beslissing te laten van de voorstellen, door de inspecteurs van de verschillende wapens gedaan. Gelukkig is hieraan door den tegenwoordigen Minister van oorlog in beginsel een einde gemaakt; wij hopen dat hij bij de uitvoering zijner voornemens dit beginsel zal handhaven.

Wij kunnen moeilijk toegeven, dat in het leger een slechte geest zou heerschen, nl. een zoodanige, waardoor het zijn roeping in tijden van gevaar niet zou kunnen volbrengen. Wel moet erkend worden, dat veranderde maatschappelijke toestanden ook op het krijgswezen invloeden hebben uitgeoefend die nadeelig zijn, wat betreft het gehalte en de aanvulling van den militair van lageren rang; ook valt niet te ontkennen dat de rijke uitwegen, die de maatschappij in verschillende richtingen biedt, oorzaak zijn geweest dat de officiersstand minder gezocht wordt dan vroeger en men daardoor, vooral voor het wapen der infanterie, er toe gebracht is geworden om de toelating tot den officiersrang gemakkelijker te maken, maar dit is geen reden waarom de tucht in het leger verloren moet gaan.

Toch hoort men ten onzent dikwijls spreken van kwijning van militaire begrippen. Wat zijn militaire begrippen? Er zijn woorden die zoo dikwijls worden gehoord dat men zich hijkans schaamt naar hun ware betekenis te vragen. De beschuldiging van gemis aan militaire begrippen ligt in den mond van vele chefs bestorven, waanneer zij officieren voor eenig vergrijp, onverschillig van welken aard, bestraffend toespreken. Het herhaaldelijk gebruik dier woorden heeft onwillekeurig de erfelijkheid van een spreekwijze doen ontstaan, waarvan de eigenlijke omvang noch begrepen noch gevoeld wordt.

Zijn er voor den militair werkelijk bijzondere begrippen noodig om hem aan zijn roeping te kunnen doen beantwoorden? Elke betrekking in de maatschappij heeft zijn eigenaardige eischen en zoo ook die van den militair. De mindere militair moet bij zijn indiensttreding, door onderteekening van de krijgsartikelen, de bijzondere wetten die voor hem gesteld zijn, erkennen, terwijl de officier zich verbindt door den eed van getrouwheid aan den Koning, gehoorzaamheid aan de wet en onderwerping aan de krijgstuicht. Deze band wijkt, althans in den vorm, af van dien, welke bij het aanvaarden van andere landsbetrokkingen wordt opgelegd en het is wellicht hieraan toe te schrijven dat de militair zich, hoewel ten onrechte, in het staatsburgerlijk leven op een ander standpunt gesteld vindt dan de overige rijksambtenaren. Vandaar dan ook de stemmen die zich in de laatste jaren hebben doen hooren om te bewijzen, wat eigenlijk geen bewijs noodig heeft: dat de militair, vóór alles, burger van den staat moet zijn.

Men heeft voor jaren zien gebeuren, dat een jong officier, later tot aan zijnen dood een onzer meest gewaardeerde Kamerleden, met ontslag uit den dienst werd gestraft, omdat hij zich veroorloofde ophelderingen te vragen in hoever hij, door den van hem gevorderden eed, in strijd kon komen met zijne staatsburgerlijke plichten. De handeling werd toentertijd als strijdig met de militaire begrippen geacht; in latere jaren bleken die evenwel veranderd en waren de denkbeelden daaromtrent zoodanig gewijzigd, dat het eenvoudig gegeven ontslag in een eervol werd veranderd.

Ook liggen de vervolgingen, waaraan sommige officieren hebben blootgestaan wegens het teboekstellen van hun zienswijzen, nog versch in het geheugen. De tegenwoordige Minister van oorlog is in zijn luitenantsjaren zelf het slachtoffer geweest van verouderde bekrompen militaire inzichten. Hem toch werd het verbod opgelegd zijn studiën over militaire toestanden openbaar te maken, en, toen hij niet zwijgen wilde waar spreken hem plicht toescheen, — toen hij zijn fier antwoord gaf, dat zoolang hij de pen kon blijven hanteeren om op verkeerdheden en leemten te wijzen, hij niet zou wijken van den weg dien hij zich gesteld had, bleef de straf niet uit. Afzondering in een klein garnizoen werd noodig geacht om hem, zoo het heette, voor zijn gemis aan militaire begrippen te doen boeten.

Komen we op tegen het valschelijk schermen met militaire begrippen, dan willen wij daarmee niet beweren dat het den officier vrijstaat denkbeelden te openbaren of handelingen te verrichten, die niet in overeenstemming zijn met de betrekking die hij zich vrijwillig gekozen heeft. De officier is een dienaar die de rechten en wetten van het land, desnoods met het zwaard in de vuist, moet helpen beschermen en in stand houden; van hem moet dus worden verwacht dat hij, in het openbaar leven, die rechten en wetten eerbiedigt. Verder moet het zijn streven zijn, tot voorbeeld te strekken aan zijn minderen, in alles wat de militaire hiërarchie kracht geeft, namelijk door trouwe

dienstvervulling, ondergeschiktheid aan den meerdere in alle dienstaangelenheden en door een hoog ontwikkeld gevoel van plichtbesef.

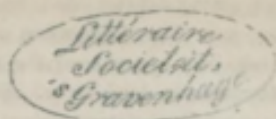
Deze verplichtingen brengen nochtans niet mede, dat het leger beschouwd moet worden als een lichaam, dat buiten de burgerlijke maatschappij staat; integendeel de gedachte behoort in het leger op te groeien, dat het zelf een deel van die maatschappij uitmaakt en zich niet mag onttrekken aan den invloed, dien het algemeene volksleven uitoefent. De tijden dat de garnizoenen onophoudelijk moesten verwisselen om te voorkomen dat de militair zich met de burgerij vereenzelvigde, zijn voorbij; het begrip moet vast wortelen dat zoowel de militair als de niet-militair eendrachtig dienen samen te werken ter bevordering van het algemeen welzijn van den Staat. Het is dan ook uit dit oogpunt dat wij de bemoeijking van die samenwerking betreuren, door de laatste veel besproken bepaling in het leven geroepen, waarbij de gemeentebesturen worden uitgenoodigd het welmoenen van den Minister van oorlog te vragen, alvorens officieren in burgerlijke commissiën te benoemen.

Dat de inneming van officieren in verschillende zaken door gemeentebesturen tegenwoordig meer dan in vroegere jaren wordt gezocht, is een gelukkig verschijnsel; hierdoor wordt een bewijs te meer geleverd dat in het leger intellectuele verlichting heerscht. In weerwil van de weinig oordeelkundige aanvulling van het officierskader uit de korpsen, kan gezegd worden dat de officieren meer streven naar eigen ontwikkeling dan vroeger het geval was. Dat de behoefte en de lust om te werken en het verstand in algemeene richting te beschaven, niet ten kwade komt aan de beoefening der krijgswetenschappen, is in de militaire literatuur afgespiegeld; de zucht om door studie bij te dragen tot verhooging van de weerbaarheid van het vaderland, heeft in onze dagen uit openbare geschriften te zeer gesproken dan dat nadere toelichting hierop noodig zou zijn.

Veranderde toestanden moeten niet onder het licht van het verleden beoordeeld en geleid worden, en daarom moet ook de wijze van regeeren in het leger vervormd worden naar de tegenwoordige behoefte. Evenmin als het in vroeger jaren gevolgd autocratische stelsel van handelen in verschillende betrekkingen, thans nog wordt gehuldigd, evenmin mag in het leger de hoogste regeerkracht uitsluitend worden gezocht in blind gehoorzamen op gezag, maar moet hierbij het gehoorzamen gemakkelijk en mogelijk worden gemaakt door het doen begrijpen of laten gevoelen dat de gegeven bevelen niet op willekeur, maar op deugdelijken grond berusten. Redegeving is daarom niet altijd noodig; verlichte menschen behoeven voor de meeste gevallen geen toelichting om het nuttige van het nuttelooze te kunnen onderscheiden. Wil men goed gediend zijn, men vermijde willekeurige handelingen die tot niets nut zijn; ook make men van zijne dienaren geen automaten, vooral niet van den officier die, bij de tegenwoordige eischen der oorlogsvoering, zelfs in lagere rang, meer aan zelfstandig dan aan werktuiglijk handelen moet worden gewoon gemaakt.

De krijgstucht behoeft hieronder niet te lijden, want zij ontstaat vanzelf waar de macht van den rang gesteund wordt door de kennis noodig om dien rang naar behooren te vervullen. De tijd dat de militair onder vloeken en razen moet worden grootgebracht, is gelukkig lang voorbij. De meerdere oefent geen overwicht uit alleen door bevelen; hij moet ook den mindere kunnen leiden, vormen; hij dient gemaakte fouten te kunnen aanwijzen en verbeteren; vooral moet hij niet vergeten dat eigen ongevoelzaamheid dikwijls tot ongehoorzaamheid kan voeren. Een Regeering die de belangrijke betrekkingen in het leger aan personen vergaf, die tot de vervulling daarvan niet ten volle geschikt zijn, zou de eerste aanleiding geven tot onderroijning van de krijgstucht.

Daarom, indien er in het leger schaduwzijden vallen aan te wijzen, en de klachten van verslapping van de krijgstucht eenigen grond hebben, men wijte ze niet aan het middelbaar onderwijs, aan het liberalisme van het jonge Holland, aan den jeugdigen van rang, maar zoeker de fout bij hen die in hooger rang de teugels van het leger moeten helpen vasthouden.

Nog iets over „Een vaderlandsch belang.”

Het onderwerp „een vaderlandsch belang” is van te groot gewicht om zoo maar met een enkel woord te worden uitgemaakt. Om daarover te kunnen oordeelen moet men volkomen bekend zijn met de tegenwoordige toestanden te Atjeh.

Het lag dan ook voorloopig niet in ons plan daarover in discussie te treden, omdat wij het beter achtten die taak over te laten aan onze kameraden, die zich later dan wij van die toestanden hebben kunnen overtuigen. Nu echter de Schrijver van dat artikel in N°. 7 van dit Tijdschrift daarop terugkomt, en den toestand van het Indische leger schildert op een wijze, die aan nalatigheid der chefs doet denken, achten wij ons verplicht onze zienswijze al dadelijk tegenover de zijne te stellen.

Dat het noodig is den oorlog met Atjeh tot een spoedige beslissing te brengen, is aan geen redelijken twijfel onderworpen. Of het evenwel zaer goed mogelijk is zulks te doen, betwijfelen wij. Uit het betoog althans, voorkomende in *De Militaire Spectator*, hebben wij die overtuiging niet kunnen putten.

Om dit punt nader te overwegen, is het noodig in korte trekken den loop van den oorlog na te gaan.

De 1ste expeditie tegen Atjeh mislukte. De Generaal VAN SWIETEN rukte met een aanzienlijke macht op, en veroverde den Kraton. Dit verlies was voor de Atjehnezen het belangrijkste, dat men zich denken kon; zelfs het heiligste ging voor hen verloren.

De onderwerping, die men zich toen voorspiegelde, volgde niet. Een afwachtende houding werd aangenomen, en het bevel over de achterblijvende troepen opgedragen aan den toenmaligen Kolonel PEL.

Het bleek daarop spoedig dat onze stelling in den Kraton niet genoegzaam verzekerd was. Zij werd omringd door een linie van versterkingen, die later, bij het verder vooruitschuiven, werd verlaten. Vervolgens werd naar

een vast plan voortgegaan, dat ten doel had de gewesten, bewoond door de hevigste vijanden, van alle gemeenschap over zee te berooven.

Zoo werd dan een linie getrokken, die van Koeroeng Raba voortliep tot Oleh-Karang, beoosten de Atjeh-rivier. De voltooiing van dat plan was echter voor den Generaal PEL niet weggelegd; hij stierf te Lanjong. Wel werd de tocht naar Kwala Gigien voortgezet, doch dit gedeelte der linie niet bevestigd.

De Generaal WIGGERS VAN KERCHEM, die den Generaal PEL opvolgde, zette dit plan voort door de bevestiging van de Noordooster linie, en zijn opvolger, de Generaal DIEMONT, voltooide het door de bezetting van Pedir en de verdere bevestiging van laatstgenoemde linie.

Zoo van allen toevoer over zee afgesloten, moest bij den vijand spoedig gebrek aan kruit en lood ontstaan; terwijl ook de opbrengst van de eerste levensbehoeften in het nog onbezette gedeelte niet voldoende werd geacht voor de daar samengeschoolde bevolking.

De verwachting werd echter teleurgesteld. Het lag dus voor de hand, dat de oorlogspartij werd geholpen door de nog onafhankelijke kuststaten. Deze moesten derhalve aan ons gezag worden onderworpen.

Nog is dit plan niet voltooid. Het nu reeds te laten varen en een ander op te vatten, zou o. i. doen denken aan hinken op twee gedachten.

Voortvarendheid in oorlogszaken is dringend noodzakelijk, doch daarbij moet men zich — vooral in Indië — den tijd gunnen, om de uitkomsten te overzien of waar te nemen. Dit niet doende, wordt voortvarendheid een vooruithollen, waarvan weinig nut, doch wel verspilling van krachten, te wachten is.

Leert ons de Indische geschiedenis van den tegenwoordigen tijd, dat volgens een vast plan wordt voortgegaan, ook die van het verledene doet ons zien, dat, tegenover een inlandschen vijand, van een bedaard en stelselmatig voortrukken het meeste heil te verwachten is. De oorlog op Java en die op Bandjermassing toonen aan, dat een afsluiting van de vijandelijke strijdsmachten het zekerst tot het doel leidt. En dit is ook natuurlijk. De inlandsche vijand, onbeschaafd als hij is en met weinig doorzicht begaafd, laat zich door zijne hoofden en priesters tot den tegenstand opruien. Die invloed vermindert langzamerhand naarmate de overtuiging bij den minderen man veld wint, dat wij hem in kracht en volharding overtreffen. Om tot die overtuiging te komen, is tijd noodig, en daarom moeten wij te Atjeh ook met die toestanden rekening houden.

Het gaat bovendien niet aan, te zeggen: de oorlogen in Europa zijn van korteren duur, dus moet dit ook in Indië zoo zijn. Ging dit door, dan zou ook op den val van den Kraton de onderwerping van Atjeh gevolgd moeten zijn, evengoed als bij de overgave van Parijs in 1871 de tegenstand in Frankrijk ophield.

En is het nu nog noodig bij den vijand de overtuiging ingang te doen

vinden, dat wij hem in krachten verre overtreffen? Wij gelooven het niet. Overal toch, waar de vijand standhield, leed hij gevoelige verliezen, en wanneer enkele malen het door ons voorgestelde doel niet geheel werd bereikt, is steeds op waardige wijze de verkeerde indruk weggevaagd. Bovendien is bij den inlander het denkbeeld ingeworteld, dat de partij, die over de meeste fondsen kan beschikken, het op den duur moet winnen; dat de Compagnie dit kan, en dat zij dus overwinnaar moet zijn.

Het gevolgde plan moge dus al op tijd werken, er bestaat echter geen gegronde reden, te twijfelen dat het tot gunstige uitkomsten zal leiden. Met een poging in den geest van den Heer BOREL zou men den tijd voortuitloopen, en de zaak meer benadeelen dan bevorderen.

De vijand toch heeft thans de vaste overtuiging gekregen, dat overal, waarheen wij onze schreden richten, wij ten bewijze van onze overwinning posten hebben opgericht. Dit nu is niet gelegen in het plan van tuchtiging der XXII Moekims, en kan ook niet geschieden, met het oog op onze beschikbare macht. Het zal dus een verdelgingsoorlog op groote schaal moeten worden; wij zullen daarbij den vijand gevoelige verliezen toebrengen, de huizen verbranden en het land verwoesten; terwijl de hoofden van den opstand en de priesters in ons teruggaan, dat toch ten slotte moet geschieden, een motief zullen vinden, om de goedgebouwde gemeente diets te maken, dat wij een nederlaag hebben geleden.

Bovendien zal daardoor verbittering ontstaan bij hen, die de voordeelen eener onderwerping beginnen in te zien, doch slechts het gunstige oogenblik afwachten, om zich aan ons gezag te onderwerpen. Dat zulke menschen zich bij den vijand ophouden, is aan geen redelijken twijfel onderhevig. Wij voeren hiervoor aan de omstandigheid, dat in het vorige jaar reeds personen zich hebben aangemeld met het verzoek, zich in het door ons bezette gedeelte te mogen vestigen, zoomede het feit, dat de Atjehnezen onze liniën doorsluipen, om hunne waren te Kotta Radja op de bazar te koop aan te bieden.

De voordeelen aan een uitvoering van het geopperde plan verbonden, zijn dus zeer twijfelachtig, terwijl men een spoedige beslissing niet kan verwachten, daar door niets bewezen wordt, dat slechts één laatste slag noodig is, om het energieke volk het hoofd in den schoot te doen leggen.

Doch aannemende, dat de noodzakelijkheid van zulk een tocht blijkt, dan nog behoort te worden aangetoond, dat men ver genoeg het land kan indringen, om den beslissenden slag te slaan.

Hoe ver zich het bewoonde gedeelte uitstrekt is, volgens onbepaalde berichten, slechts bij benadering te bepalen; terwijl men uit den te ondervinden tegenstand niet zal kunnen nagaan of de vernielingstocht al dan niet ver genoeg is uitgestrekt. Het zal dus zijn een voortrukken in den blinde, dat even zoo goed 14, als twee maal 14 dagen kan duren.

Op het buitmaken van de benodigde vivres zal men daarbij niet mogen

rekenen. Levensmiddelen, kookgereedschappen, ambulances, reserve-munitie, alles zal men moeten medevoeren voor de vier eerste dagen.

Ons ontbreken de gegevens, om bepaald op te geven hoeveel koelies daarvoor benodigd zijn, doch zonder overdrijving zal men dit getal op 500 kunnen stellen. Naarmate men voortrukt moeten de vivres aangevoerd worden, en wel zóó dat altijd minstens voor twee dagen voorraad bij de colonnes is. Op die wijze zullen dus steeds ongeveer 7 a 800 koelies in dienst zijn.

Dezo kunnen niet dan ten nadeele van de thans onderhanden werkzaamheden worden afgezonderd. In gewone omstandigheden reeds zijn de vervoermiddelen bij de 10-daagsche fourageeringen voor de uiterste liniën onvoldoende, terwijl de gewone aanvulling der dwangarbeiders met bezwaren gepaard gaat.

De zware diensten, die van deze menschen bij de colonnes gevergd worden, zullen zonder twijfel een buitengewone mutatie ten gevolge hebben, zoodat men al zeer spoedig tot de droevige overtuiging zal komen, dat men met een goeden en vasten wil niet *alles* kan teweegbrengen. Dwangarbeiders toch laten zich niet aanwerven, en vrije lieden maken bezwaar in gemeenschap met hen te werken.

Doch ook dit bezwaar ter zijde stellende, blijft ons nog de vraag te doen hoe te handelen met de zieken en gewonden. Deze met de colonnes mede te voeren, zou een ondoenlijke zaak zijn, en ze naar onze uiterste linie over te brengen, wanneer de colonnes eenige dagmarschen ver het land zijn ingedrongen, zou voor velen hunner een wissen dood ten gevolge hebben.

Op deze wijze het leven van onze gewonde soldaten roekeloos in de waagschaal te stellen, zou een onmenselijke daad zijn. Ons blijft dus niets anders over dan *étappes*gewijze voort te rukken, en zodoende terug te keeren tot de thans gevolgde tactiek van bezetting van het veroverde terrein.

Van vrijwillige toenadering kan, volgens den Heer B., bij dit geslacht geen sprake zijn, de Atjehnezen hebben hunne vrijheid lief boven alles en willen de zegeningen van ons bestuur niet genieten, tenzij de kracht der wapenen hen daartoe noodzaakt. De val van den Kraton, die voor hen heilig was, bloedige verliezen, afzondering van de nevenstaten, dit alles heeft nog geen geheele onderwerping ten gevolge gehad. Er blijft dus niets anders over dan de XXII Moekims, het broeinest van den tegenstand, te vuur en te zwaard te vernielen.

Hoeveel tijd daarvoor noodig wordt geacht, geeft de Schrjver niet op. De geschiedenis van dezen oorlog leert ons, dat bij de tochten van de Generaals VAN SWIETEN en PEL, gemiddeld per dag, slechts zeer kleine afstanden werden afgelegd. Wij mogen dus aannemen, dat hetzelfde zal plaats hebben bij den in overweging gegeven tocht.

Naarmate deze langer duurt nemen de ziektegevallen, ten gevolge van vermoeienissen en invloeden van het klimaat, in aantal aanmerkelijk toe, en is het dus te vreezen dat de expeditionnaire colonnes zijn opgelost, voordat

het nog vijandelijke land, evenals het door ons bezette terrein, in een onbevolkte wildernis is herschapen.

Een groot gedeelte van dit onhandelbare, doch vrijheidlievende volk, zal bovendien, evenals tot dusver geschiedde, met vrouwen en kinderen terugwijken, naarmate onze troepen het vernielingswerk voortzetten; terwijl kleine afdeelingen tegenstand blijven bieden, zonder ons de gelegenheid te geven den genadeslag toe te brengen.

Naarmate op die wijze van verschillende kanten wordt opgerukt, moet ook van de colonnes een gedeelte als bezetting der *étappe*-plaatsen worden afgezonderd. Voegt men hierbij de te lijden verliezen en de troepen, bestemd voor de begeleiding van konvooien, dan is het te vreezen, dat ten laatste het voornemen moet worden opgegeven, wegens gemis aan een voldoende aantal troepen, om verzekerd te zijn van den goeden uitslag.

Minder gevaar daarvoor bestaat, wanneer de opmarsch in eene colonne geschiedt, eensdeels omdat dan met ééne operatielijn kan volstaan worden, anderdeels omdat het bezettingskorps veel minder sterk behoeft te zijn. Daar-tegenover staat, dat een linie van posten, diep het vijandelijke land inschietende, in geen enkel opzicht medewerkt, om de onderwerping van den vijand te vervroegen, terwijl ook met de grootere sterkte der colonne de snelheid van beweging afneemt.

Door het vorenstaande hebben wij aangetoond dat een offensief optreden, in den geest als de Heer B. voorstelde, met bijna onoverkomelijke bezwaren gepaard gaat, zoodat de uitkomsten ons zeer twijfelachtig toeschijnen. Ook zijn de motieven, die door genoemden Schrijver worden aangevoerd, niet altijd volkomen juist. Op bladzijde 467 zegt hij o. a.: »Men zag te »Atjeh tijdens den oorlog niet, zooals elders, het walgelijke schouwspel dat »een gedeelte der bevolking onze zijde koos en de wapenen voerde tegen »hare eigene landgenooten. Geen Atjehnees verlaagde zich om ons als spion »te dienen; ternauwernood kon men nu en dan een gids krijgen en dan »was het nog meestal met dwang.»

Ware dit werkelijk nog zoo, dan zou dit zeer zeker als een sterk bewijs gelden voor de onbuigzaamheid van de Atjehnezen. Doch wij moeten het betwijfelen, op grond van de volgende omstandigheden:

- 1° hij de onderwerping van Simpang Olim heeft een gedeelte der bevolking onze colonne belangrijke diensten bewezen;
- 2° worden de colonnes steeds vergezeld van Atjehneesche gidsen. Een dezer gidsen zag op een tocht van den Generaal P&L kalm en gelaten het huis zijns broeders verbranden, doch bleef niettemin onze zijde dienen;
- 3° te Analaboe, Edi en verdere kuststaten was, evenals Токое Нек te Groot Atjeh, spoedig een gedeelte der bevolking op onze zijde;
- 4° uit inlichtingen, hoofdzakelijk van Atjehnezen verkregen, werd een globale schetskaart van de XXII en XXVI Moekims samengesteld, en

5^e in het vorige jaar hebben verscheidene Atjehnezen, die tot de oorlogspartij behoorden, verzoek gedaan zich weder in het door ons bezette gedeelte te mogen vestigen.

Deze omstandigheden toonen hovendien genoegzaam aan, dat met het tot dusver gevolgde plan vorderingen worden gemaakt, en is het derhalve zank daarmee voort te gaan. Hierin ligt evenwel niet opgesloten, dat wij van meening zijn steeds een passieve houding te moeten blijven bewaren. Integendeel, wij moeten op krachtige wijze onze positie handhaven. Telkens als de vijand onze grenzen overschrijdt, moet hij met kracht worden getuchtigd; steeds moet gewaakt worden, dat de toegangen blijven afgesloten, en, wanneer later op afdoende wijze mocht blijken, dat het in bezit nemen van een gedeelte van het vijandelijk land de oorlogspartij zal verzwakken, moet daarmee niet gedraald worden.

En aan die taak, en zelfs meer dan dat, kan het Indische leger nog behoorlijk voldoen. Wel heeft het veel geleden en was de toestand treurig, doch deze is niet meer zooals hij geschilderd wordt.

Sedert meer dan een jaar toch zijn maatregelen genomen, zooals het op-richten van garnizoensbataljons te Atjeh en van depotbataljons op Java en Sumatra, om de infanterie uit haar verval op te heffen. Behalve dat daardoor voorzien wordt in de aanvulling van de expeditionnaire korpsen, is het ook mogelijk de bataljons, die in de liniën lagen, naar Java te doen terugkeeren. Een reserve is dus beschikbaar; hulp uit het moederland is in dit opzicht niet dringend noodzakelijk. De laatste telegraphische berichten uit Indië bevestigen dit.

Aangaande den toestand van het wapen der artillerie durven wij ons niet zoo bepaald uit te drukken. Doch indien het waar is, dat batterijen moesten worden opgeheven, omdat er gebrek aan kader of manschappen was, om de paarden te verzorgen, dan zou òf de chef van het wapen, òf de legercommandant zich aan een schromelijke nalatigheid schuldig hebben gemaakt, door tijdens een langdurigen en hardnekkigen oorlog het leger te verzwakken, terwijl volgens den Heer B. de mogelijkheid bestaat, om in korten tijd in Nederland een macht van 4000 vrijwilligers aan te werven.

Dat de gecefendheid der artillerie zoo erbarmelijk is, dat van hoogerhand bepaald werd »dat men zich, wat de rijkunst betrof, tevreden moest stellen, »wanneer een onderofficier in stap naast zijn stuk kon rijden, zonder van »zijn paard te vallen", moeten wij echter betwijfelen.

De batterijen artillerie toch, te Kotta-Radja in garnizoen, hebben, wanneer er niet uitgerukt wordt, tijd in overvloed om zich het ontbrekende volkomen eigen te maken, ook niettegenstaande de zoo menigvuldige mutatiën. De hoogere eischen in de rijkunst zijn hovendien, volgens den Heer B., geen bepaald vereischte. Hij zegt toch op blad. 474: »Het manoeuvreren toch »komt op een bedekt Indisch terrein nimmer te pas; men marcheert ge- »woonlijk in colonne met één stuk en komt daaruit voorwaarts of zijdelings

in batterij; alle bewegingen gaan langzaam en zijn hoogst eenvoudig." — Wat dus aan de Indische artillerie als een gebrek wordt toegerekend, is voor de Nederlandsche brigade voldoende.

Aan redelijk te stellen eischen kan, zooals wij persoonlijk hebben opgemerkt, de Indische artillerie voldoen, en het zou dus een onbillijkheid ten opzichte van dit wapen zijn, de reeds begonnen taak op te dragen aan een uit Nederland te zenden afdeeling.

Desniettenstaande zou tegen het door den Heer B. geopperde plan geen bezwaar in te brengen zijn, indien het door dien Schrijver voor oogen gestelde driedelig doel met eenige zekerheid kon bereikt worden.

Het is evenwel onzeker, dat door een Nederlandsche brigade de oorlog met Atjeh in één jaar beëindigd zou worden. Bovendien is het Indische leger in staat zijn taak te vervullen, nu maatregelen zijn genomen tot aanvulling; het behoeft geen ongestoorde rust, om verbeteringen te kunnen aanbrengen. Het tropische klimaat moge een opdrogenden invloed hebben op het denkvermogen van enkelen, velen blijven hunne energie en werkzaamheid behouden, en hierdoor bestaat het vooruitzicht, dat, ook zonder die rust, de noodige verbeteringen zullen worden aangebracht.

De practische uitvoering van het plan acht de Heer B. zeer goed mogelijk en stelt zich zelfs ten doel later onze levende strijdkrachten in Indië aanzienlijk te vermeerderen door den overgang of detachering van een groot aantal officieren, onderofficieren en manschappen, afkomstig van de Nederlandsche brigade".

Wanneer men echter het oog slaat op de verschillende bepalingen, ten doel hebbende om oud-gedienden, zoowel van de landmacht in Nederland, als in Oost- en West-Indië, alsmede van het korps mariniers, bij het leger in Indië te doen in dienst treden, en daarbij let op de geringe uitkomsten; wanneer men in aanmerking neemt, dat bij het uitrusten der 2de expeditie tegen Atjeh voor het meerendeel vreemdelingen in dienst traden, niettegenstaande het Nederlandsche volk van dien oorlog vervuld was, en de gelegenheid bestond tot het aangaan van tweejarige verbintenissen, dan ligt het voor de hand, dat de op te richten Nederlandsche brigade hoofdzakelijk uit vreemdelingen zal zijn samengesteld.

Deze vreemdelingen later bij het Indische leger te doen overgaan, zou slechts strekken om hun aantal bij dat leger te vermeerderen. Het gebrek dat het Indische leger — volgens den Heer B. — aankleeft, zou dus door den aangegeven maatregel toenemen.

Wij willen daarmede niet beweren, dat de toestand niet anders moest zijn. Integendeel wij zijn groote voorstanders van onze Hollandsche jongens; de treurige tooneelen van 1860 te Samarang en Willem I staan ons nog te duidelijk voor oogen, om niet met hart en ziel ingenomen te zijn met maatregelen, welke het in dienst treden bij het Indische leger van Neerland's zonen kunnen aanwakkeren.

De, op welke wijze dan ook, samengestelde brigade wenscht de Heer B. in een der garnizoensplaatsen of liever in een kamp geheel te oefenen, uit te rusten en aldus, kant en klaar, naar het tooneel des oorlogs te zenden, onverschillig of het daar Oost- of Westmoesson is.

Oefening van een pas aangeworven troepenafdeeling is niet mogelijk zonder geoefend kader, en bij het Nederlandsche leger zijn de kaders zeer onvol-tallig. Daarin wil de Heer B. voorzien, door zich voorloopig te behelpen met hetgeen te krijgen is, en wijders het kader aanvullen vóór of tijdens den veldtocht uit de aan te werven manschappen. Doch, als het zoo zeker is, dat onder de aan te werven manschappen voldoende stof voor kader aanwezig zal zijn, dan vragen wij, waarom de werving voor het Indische leger niet reeds lang op gelijke wijze wordt aangemoedigd om in het gebrek aan kader bij dat leger te voorzien, en waarom datzelfde middel in Nederland niet wordt toegepast, waar de kaders toch ook zeer onvol-tallig zijn. — De oprichting der brigade berust dus op een gebrekkigen grondslag, zoodat daarvan niets goeds te verwachten is.

Niet minder gebrekkig achten wij het motief dat aangevoerd wordt voor een rechtstreeksche zending der brigade naar het tooneel des oorlogs.

De Heer B. gaat daarbij van de veronderstelling uit, dat de in Indië aankomende troepen zich voor een groot deel steeds aan verregaande uitspattingen van allerlei aard overgeven, waardoor zij zich naar lichaam en ziel sloopen, en zich ongeschikt maken tot het doorstaan van zware ongemakken en ontberingen. 't Moet dan wel treurig gesteld zijn met het Indische leger!

Wij echter zijn een andere meening toegedaan. De geschiedenis doet ons zien, welke ongemakken en ontberingen dat leger kan verduren. Tegen den drankduivel wordt steeds met klem en veelal met goed gevolg gestreden.

Om die klip te vermijden, om te voorkomen dat de Nederlandsche brigade zich bij aankomst ten gronde richt, zal zij rechtstreeks naar Atjeh worden gezonden. Hierin ligt dus opgesloten, dat het meerendeel der aan te werven troepen aan de verleiding geen weerstand zal kunnen bieden, of wel dat het in gehalte overeenkomt met de door den Heer B. geschetste Indische troepen.

Het met een rechtstreeksche zending beoogde doel zal bovendien niet bereikt worden, om reden te Kotta-Radja, waar de brigade toch zeker een maand en langer zal moeten vertoeven, alvorens vereenigd en tot uitrukken gereed te zijn, minstens evenveel gelegenheid bestaat als in een der grootte garnizoenen op Java, om zich aan die zoo gevreesde uitspattingen over te geven.

De Heer B. wil verder de brigade onmiddellijk in actie brengen, ook zelfs wanneer de Westmoesson is ingetreden, omdat men aldaar, desverkiezende, het geheele jaar tegen den vijand kan opereeren, zonder dat de kwade moesson, die zich alleen door wat meer regen en wind kenmerkt, bijzonder veel ongemak of bezwaren veroorzaakt.

Deze bewering komt ons onverklaarbaar voor. Hij, die in Indië geweest is, zal toch weten, dat de troepen gedurende den tocht steeds zullen moeten

bivakkeeren; dat dit in het lage met sawa-velden overdekte land niet steeds op hooge terreinen zal kunnen geschieden; dat de troepen gedurende den tocht aan geen genoegzame dekking tegen regen en wind kunnen denken; dat zij gedurende dagen achtereen, in een ongezond tropisch klimaat aan regen en wind blootgesteld, een doorweekten bodem tot rustbed zullen hebben; dat geen menschelijk lichaam tegen die invloeden bestand is, en dat dus ook de Nederlandsche brigade, hoe sterk gevoed, hoe goed geconserveerd zij ook moge wezen, aan die invloeden geen weerstand zal kunnen bieden. Tegen deze bewering van den Heer B. moeten wij met te meer kracht opkomen, omdat zij een beschuldiging is, den vroegeren bevelhebbers te Atjeh onverdiend voor de voeten geworpen; want zij toch lieten zich door den kwaden moesson van de voortzetting of dadelijke hervatting der operatiën weerhouden.

Door het vorenstaande is aangetoond dat de zending van een Nederlandsche brigade niet noodzakelijk is; dat hare samenstelling niet dan gebrekkig kan wezen; dat ook de gevolgen dier zending voor het Indische leger geen nut stichten eer nog nadeelen opleveren zal; redenen te over dus om aan het geopperde plan geen uitvoering te geven.

Wil evenwel het Opperbestuur maatregelen nemen in het belang van het Indische leger, om dit meer dan thans het geval is, in staat te stellen aan zijne verplichtingen te voldoen, dan moet het in dienst treden bij dat leger van Neerland's zonen, op welke wijze dan ook, worden aangewakkerd; uitbreiding worden gegeven aan de depots, zoo blijken mocht dat zij niet volkomen in de behoeften kunnen voorzien, en daaraan in de eerste plaats verbonden worden scholen tot vorming van geschikt kader, alsmede, voor het wapen der artillerie, depots opgericht en achterlaadgeschut aangeschaft worden, dat aan de eischen van den tijd voldoet.

Dit is de eenige weg om verbetering aan te brengen, en niet het zenden van een Nederlandsche brigade. Dit toch zou een geheel tegengestelde uitwerking hebben van hetgeen de Heer B. zich voorstelt. De band welke tusschen de beide legers, die één vorst dienen, moet bestaan zou verbroken worden, in stede van versterkt.

Zoo eervol als het voor de Nederlandsche brigade zou wezen om de taak van het Indische leger te gaan opvatten, zoo grievend zou het voor dit leger zijn den aangevangen en met zooveel opofferingen en vermoeienissen voortgezette strijd te moeten overgeven, om daarna mogelijk nog met een onbeheerden boedel te worden belast.

Onze vurigste wensch is dan ook — en wij vertrouwen dat hij door al onze Indische kameraden wordt gedeeld — dat het Opperbestuur het Indische leger steeds in staat stellen en bereid vinden zal zijne taak behoorlijk te volbrengen.

Het verstrekken van verduurzaamd voedsel aan het paard, in oorlogstijd.

Reeds geruimen tijd was het gebruik van verduurzaamd voedsel door den mensch in zwang, alvorens daarmede proeven werden genomen op het paard. Eerst de oorlog van 1870—71 heeft hiertoe den stoot gegeven, ten gevolge van de groote moeilijkheden, welke tijdens dien veldtocht in de verpleging der paarden werden ondervonden. In de streken namelijk waar zich de legers bevonden, kon slechts zeer weinig voedsel (fourage) voor de paarden worden verkregen; terwijl het eveneens met groote bezwaren gepaard ging, de fourage van elders aan te voeren. Zoo h.v. was het meermalen nagenoeg ondoenlijk hooi te verkrijgen voor de paarden van het hoofdkwartier; terwijl zich hetzelfde voordeel ten opzichte van de haver, eensdeels door de hooge prijzen van dit artikel in de bezette streken, anderdeels door beschadiging gedurende het vervoer.

Deze omstandigheden zijn de aanleiding geweest, dat in 1872 door den Veldmaarschalk Baron von MANTEUFFEL en den Intendant ENGELHARDT het initiatief werd genomen tot het nemen van proeven op paarden met het verduurzaamd voedsel van den Heer VARNEKE, directeur eener fabriek van dit artikel te Nancy, alwaar koeken vervaardigd werden uit een mengsel van: haver-, erwten- en roggemeel, gemalen droog brood en lijnmeel, die vooraf in dextrine was omgezet. Van deze koeken hadden $3\frac{1}{2}$ gewichtsdeel dezelfde voedingswaarde als $11\frac{1}{2}$ gewichtsdeelen haver, bij een volume dat $4\frac{1}{2}$ maal kleiner was. Voor het gebruik werden zij eenvoudig in stukken gebroken.

Uit de proeven is gebleken, dat de paarden het bedoelde voedsel, zoowel droog als bevochtigd, met graagte nuttigen; dat de voeding hiermede zelfs op marsch toegepast en naar willekeur gestaakt kan worden; dat de koeken aangenaam van smaak zijn, en, in geval van nood, ook aan den troep tot voedsel kunnen dienen; dat ze, aan den regen blootgesteld, 6 tot 8 dagen, en op een droge plaats bewaard, langer dan twee jaren goed blijven.

De proeven namen een aanvang in den zomer van 1872 en werden gedurende 10 achtereenvolgende maanden voortgezet. Bij iedere proef werd van

100 paarden, gedurende 10 achtereenvolgende dagen, de eene helft met hooi en haver, de andere helft met koeken gevoederd.

De uitkomst der proeven was in hooge mate gunstig voor laatstgenoemd voedsel; de paarden, die hiermede werden gevoederd, bleven gedurende den geheelen proeftijd moedig, krachtig en vrolijk; het ziektecijfer was 75 % geringer dan bij de paarden, die het gewone voedsel hadden gebezigd. Volgens het gevoelen van een talrijke door den Veldmaarschalk v. MANTEUFFEL bijeen-geroepen commissie, samengesteld uit officieren, militaire geneeskundigen en paardenartsen, waren de koeken (*biscuits*) van uitmuntende hoedanigheid en beantwoordden zij ten volle aan het doel.

Op verzoek der regering werd ook een wetenschappelijk onderzoek omtrent het nieuwe voedingsmiddel ingesteld, door de Hoogleeraren FRESenius en KEKULÉ; terwijl ook de Hoogleeraren LIEBIG, BÖTTCHER en ZONENSCHEN hunne aandacht hieraan schonken. Al deze deskundigen legden de vleiendste getuigenissen omtrent de koeken af en bevonden, dat hierdoor geheel vol-
daan werd aan de gestelde eischen.

Na 17 verschillende soorten van verduurzaamd voedsel voor paarden te hebben onderzocht, werden bij het Duitsche leger 12 soorten aangenomen voor de 12 legerkorpsen; elk der legerkorpsen had namelijk de voorkeur gegeven aan een verschillende soort.

Naar aanleiding van de verkregen uitkomsten werd verder besloten om met het overschot der oorlogsschatting, hetwelk ter beschikking werd gesteld van den Velmaarschalk v. MANTEUFFEL, twee fabrieken voor verduurzaamd voedsel te bouwen: één te Maintz en één te Regensburg, op zoodanige schaal, dat in oorlogstijd dagelijks 200.000 rations levensmiddelen en even zooveel fourage-koeken zouden geleverd kunnen worden. De fabriek te Maintz is op dit oogenblik reeds voltooid; de kosten hebben bedragen 1.500.000 Thaler.

Het feit dat in Duitschland een dergelijke som besteed is geworden voor een fabriek van verduurzaamde levensmiddelen, mag voorzeker wel als bewijs gelden, dat men daar te lande overtuigd is, dat de voeding met verduurzaamde levensmiddelen in werkelijkheid goedkooper is dan die met het gewone voedsel, waarvan men zich tot nu toe bediende, en het leger kan behoeden voor gebrek aan vivres en de daaruit voortvloeiende gevolgen; alsmede dat het gebruik der fourage-koeken de uitvoering van de militaire operatiën vergemakkelijkt.

De lange marschen, die tegenwoordig in den oorlog moeten worden afgelegd, maken het noodzakelijk dat de rusttijd voor menschen en paarden niet noemenswaard door bijkomende omstandigheden van allerlei aard verminderd worde. Is zulks echter bij de gewone wijze van voeding te bereiken?

Het paard, uitgeput door een grooten marsch, kan niet dadelijk daarop haver gebruiken; men moet beginnen het op stal te brengen om te laten rusten, en eerst hierna kan er aan gedacht worden het te laten eten. De ruiter zelf moet, na te hebben gegeten, fourage gaan halen voor den vol-

genden dag, en den volgenden morgen weder tijdig bij de hand zijn, om het paard te poetsen en het te laten eten en drinken.

Door dit alles blijft den ruiter, bij de gewone voeding van het paard, weinig tijd over om te rusten en nieuwe krachten te verzamelen voor den volgenden dag, misschien voor den slag. Maakt men evenwel gebruik van verduurzaamd voedsel, dan kan voor den ruiter een aanzienlijke besparing van tijd verkregen worden, want:

- 1° kan men het paard op alle kleine halten laten eten. De Pruisische cavalerie voederde zelfs tijdens den marsch, zonder af te stijgen;
- 2° wordt de afscheiding van het maagsap en speeksel ten eerste bevorderd, door welk laatste de keel verfrist wordt;
- 3° bevat het voedsel een grooter gehalte aan eiwitstoffen, waardoor het paard veel spierkracht verkrijgt;
- 4° komt het paard minder vermoeid aan, en vereischt dientengevolge minder zorg;
- 5° is er minder tijd noodig voor het verteren van het verduurzaamde voedsel dan van de haver;

6° is het uitdeelen van het voedsel eenvoudig en geschiedt dus sneller.

Aan de verduurzaamde fourage zijn echter, behalve het bovenstaande, nog andere en grootere voordeelen verbonden. Strategische operatiën, die 5 tot 6 dagen in beslag nemen, kunnen worden uitgevoerd, zonder dat men zijn toevlucht tot pakpaarden behoeft te ondernemen; terwijl voor een tocht die 9 tot 10 dagen vereischt, slechts 60 paarden aan een regiment behoeven te worden toegevoegd. De cavalerie ageert zodoende onder de gunstigste omstandigheden en kan strategische *raids* ondernemen, zonder ergens fourage te behoeven te requireeren.

Ten gevolge van het geringe volume en het weinig onderhevig zijn aan beschadiging, wordt de voeding van het leger verzekerd, zelfs bij zeer beperkte vervoermiddelen; een voordeel, dat des te grooter wordt, naargelang men minder kan rekenen op de op het oorlogstoneel verzamelde levensmiddelen. De voorraad die aangevoerd wordt van het punt, dat in rechtstreeksche verbinding staat met de achterhoede van het leger, is gewoonlijk nauwelijks voldoende voor de troepen, die de gemeenschap moeten onderhouden. De Fransch-Duitsche oorlog, die gevoerd werd in een der rijkste landen van Europa, heeft dit ten volle bewezen.

Bovendien kost het onderhoud van menschen en paarden, niettegenstaande de betrekkelijke duurte van verduurzaamd voedsel, minder aan de schatkist dan de voeding met de gewone middelen; verder kan de trein aanzienlijk ingekrompen worden, terwijl eindelijk door het medevoeren van verduurzaamde levensmiddelen, de prijzen van het gewone voedsel in de bezette landstreken aanzienlijk lager blijven.

Behalve de proeven bij de 12 Deutsche legerkorpsen, zijn de fourage-koeken

ook in beproeving geweest in Rusland bij eenige cavalerie-korpsen der garde en bij de troepen der militaire districten van Odessa en den Kaukasus.

Hiervoor werden door den Heer VARNEKE vier soorten van koeken met gelijke voedingswaarde beschikbaar gesteld. De eerste soort was samengesteld uit haver-, erwten-, rogge- en lijnmeel; de tweede uit haver-, erwten- en lijnmeel; de derde uit haver-, erwten-, tarwe- en lijnmeel; de vierde uit haver-, erwten-, roggebrood en lijnmeel.

De proeven werden, gedurende 30 achtereenvolgende dagen, per eskadron of batterij genomen op 4 paarden van gelijke grootte en gelijken vorm; een gedeelte werd met verduurzaamd voedsel en een ander gedeelte met het gewone ration haver gevoederd; met dien verstande dat de paarden die met koeken gevoederd werden, gedurende de eerste 25 dagen 1,64 KG. koeken en 4 KG. hooi kregen; van af den 26sten dag werd dagelijks de hoeveelheid hooi met 0,8 KG. verminderd en daarentegen het ration koeken met 0,154 KG. vermeerderd, zoodat op den 30sten dag het voedsel uitsluitend uit koeken (2,457 KG.) bestond.

Al de paarden, waarmede de proeven genomen waren, werden vervolgens onderworpen aan hetzelfde onderzoek betreffende het gewicht, den omvang van de buik, den gezondheidsstoestand, en, voor zoover de artillerie- en treinpaarden betreft, ook ten opzichte van huone kracht.

De uitkomsten waren zeer voldoende. De commissie voor de profneming met de paarden der garde had de voorkeur gegeven aan de tweede soort koeken.

Op dit oogenblik zijn ook in Rusland reeds fabrieken voor het vervaardigen van verduurzaamd voedsel aanwezig, n.l. te Ekaterinaslav, Moskou en St. Petersburg; deze fabrieken zijn echter van latere dagteekening dan de Duitsche.

De fabriek te St. Petersburg, onder het bestuur van den Heer VARNEKE, vervaardigt in 24 uren 16.380 KG. koeken, waarvan de samenstelling is: 30 à 40 % havermeel, 30 à 35 % erwtenmeel, 10 à 20 % roggemeel, 15 à 20 % lijnmeel, bij welk mengsel men 1 à 1½ % zout voegt. Hierbij dient te worden vermeld, dat men bij het erwtenmeel, door het te bakken op ijzeren platen, vooraf dextrine-vorming laat intreden, omdat het anders aanleiding kan geven tot gasvorming in de maag.

De bereiding van dergelijke koeken geschiedt als volgt. Het deeg wordt bereid in groote houten kuipen, door kneden met de voeten, waarna het op tafels of in de hand gemaakt wordt tot platen ter dikte van een vinger, om vervolgens met behulp van een krom mes tot ronde koeken te worden gesneden, in welchen vorm zij in een oven worden gebracht, om de hardheid van beschuit te verkrijgen. Uit den oven komende, worden ze gedroogd in bijzonder tot dit doel ingerichte droogvertrekken. De koeken hebben dun een middellijn van 8,89 cM. en een dikte van 0,89 cM., en worden bij 26 tot 28 stuks aan een ijzerdraad geregen, waardoor een cylinder verkregen wordt

van 1,64 KG. gewicht, die het ration van het paard vormt. De ondervinding heeft geleerd, dat de voedingswaarde van een dergelijk ration overeenstemt met die van 9,83 L. haver, d. i. 4,112 KG.

Uit het bovenstaande blijkt, dat de koeken ook wegens hun gering volume en hunne groote voedingswaarde, zeer veel voor hebben boven de gewone voeding; te meer daar men den ruiter voor 10 dagen voedsel voor het paard kan medegeven; terwijl van het gewone voedsel niets door den man kan worden medegevoerd (1).

Om de koeken ter verzending gereed te maken, wordt het werk als volgt verdeeld. Terwijl een gedeelte van het personeel de ijzerdraden gereed maakt, waaraan de koeken geregen moeten worden, vervaardigt een ander gedeelte blikken plaatjes, waartusschen iedere cylinder (ration) met behulp der draden wordt opgesloten; nog anderen vervaardigen de kisten, waarin de rations door een vierde ploeg gepakt worden.

Alvorens van dit belangrijk onderwerp af te stappen, willen we nog kortelijk melding maken van de uitkomsten door een Italiaansche commissie verkregen, zooals deze medegedeeld zijn door den Kapitein-paardenarts PEANO GIACOMA. De bevinding der bedoelde commissie was:

- 1° dat de koeken, behoorlijk toegediend, met graagte gegeten worden;
- 2° dat ze gemakkelijk verteerd worden;
- 3° dat ze niet alleen een voldoende voeding geven, maar dat ook de fysieke krachten door dit voedsel vermeerderd worden.

De voordeelen, die aan verduurzaamd voedsel voor de proviandering van het leger, moeten worden toegekend, maken het naar onze meening wenschelijk, dat ook de aandacht der Nederlandsche autoriteiten op deze voedingswijze gevestigd worde. Hierdoor zoude wellicht het vertrouwen in de uitkomsten, in den vreemde verkregen, opgewekt of versterkt worden, en in dit geval zouden wij ons dubbel beloond achten voor de moeite, die we genomen hebben om de bedoelde uitkomsten uit de *Revue militaire de l'étranger* te verzamelen.

W. G. VAN DER WAL,

Luitenant-paardenarts bij het 1ste Regt.

Huzaren.

(1) Voor het geval het mocht blijken dat de ruiter, zooals in den Russisch-Turkschen oorlog is geschied en waarvan ook de Pruisische administratie gewaagt, zich soms een gedeelte van het paardenration voor eigen voedsel toedient, voege men bij het mengsel $\frac{1}{2}$ lupinus-meel.

PRIJSRICHTEN.

Jaarlijks heeft bij de detachementen artillerie een richtwedstrijd plaats, en erlangen de gelukkige winners, van den commandeerenden officier, met een woord van aanmoediging en gelukwensching, een eereprijs tot aandenken.

Het is van belang na te gaan of de gevolgde methode waarlijk de beste richters aanwijst, of de omstandigheden voor alle mededingers zooveel doenlijk gelijk zijn, en alle schijn van misverstand daarbij wegvalt.

Reeds aanstonds blijkt, hoeveel van de keuze van een geschikt schijfpersooneel afhangt. Tot de functiën van dit personeel behoort:

1°. het stilhouden der handschijf plat tegen de vaste, tot dat het 1ste mikpunt is aangestipt. Dit wordt gaandeweg minder gemakkelijk, vooral wanneer de oefening lang aanhoudt; alsdan ontstaan onwillekeurige bewegingen, waardoor een 1ste mikpunt wordt verkregen, dat niet het ware is;

2°. het verplaatsen der handschijf en het langzaam terugbrengen naar bedoeld punt, volgens aanwijzing van den man bij het stuk. Dit is dikwerf een ware marteling voor den richter, vooral wanneer hij eenigszins zenuwachtig is; de bewegingen der handschijf zijn toch dikwijls hortend, steeds te sterk, kortom zoo onregelmatig en ongeduldig, dat de richting veel te lang duurt, de oogen sterk vermoeit en wel eens vóór de voleindiging wordt afgebroken;

3°. het stilhouden der handschijf tot het 2de mikpunt is aangeteekend. Ook ten deze wordt gezondigd, en wanneer bovendien het papier der groote schijf bezel is met lijnen en punten, dan is het zeer wel mogelijk, dat ook een onjuist 2de mikpunt wordt aangeteekend;

4°. het trekken der potloodlijn tusschen het 1ste en 2de punt en het meten van hare lengte. Ook deze laatste verrichting — Schrijver dezer regelen gaat hier zelf ter biecht — geeft aanleiding tot dwaling en leidt dan, in verband met het voorgaande, tot uitkomsten bezijden de waarheid.

Wordt nu al menige vergissing opgemerkt en verholpen, zoo geeft dit toch oponthoud en nieuwe inspanning voor den richter. Voegt men hierbij, dat deze laatste op velerlei wijze kan worden »geholpen», o. a. door het 1ste

mikpunt te doen nemen dicht bij een kant of hoek van de groote schijf, waardoor groote afwijkingen in 1 of 2 richtingen materieel onmogelijk worden; dat het richten op een door de zonnestralen fel verlicht wit papier lastiger is dan op een beschaduwde; dat dit schijfblad er weder geheel anders uitziet, zoodra eenige regendroppels uitroepingsteekens schilderen over de potloodlijnen of wanneer het door stof bezoedeld wordt; dat menig richter, kennelijk alvorens gereed te zijn, den strijdt opgeeft en: »klaar!» liegt; dan is het niet aanmatigend het volgende te constateeren.

De omstandigheden zijn voor alle mededingers niet steeds zoo veel mogelijk gelijk.

De uitkomsten zijn zeer afhankelijk van de bedrevenheid — meer nog van de onbedrevenheid — van het schijfpersoneel.

Dit personeel moet niet zonder opzettelijke voorafgaande oefening als zoodanig bij de schijf optreden.

De richting geschiedt op doelvormen, zooals zich in oorlogstijd nimmer zullen voordoen.

Het is twijfelachtig of de diagonale afwijking de beste maatstaf van oordeel oplevert.

De bovengenoemde bezwaren kunnen, althans voor het meerendeel, worden weggelaten, door de schijf zoodanig in te richten, dat ze tusschen 2 staanders op en neer kan schuiven, en door middel van een getande staaf en een tandrad met zwengel en pal, op elke hoogte kan worden vastgezet; deze hoogte af te lezen ter plaatse van den onderkant der schijf, langs de verdeling in centimeters en millimeters, op de getande staaf aangebracht.

Deze staaf en de beide genoemde staanders rusten op een gemeenschappelijk zwaar houten voetstuk en worden aan het boveinde verbonden door een houten dwarslat, die het afschuiven van de schijf belet.

De verdeling begint bij 0, als wanneer de schijf op het voetstuk rust, en eindigt bij 1,20 M., waar ze tegen de dwarslat sluit.

De schijf zelve bestaat wijders uit een raam, breed tusschen de staanders 0,50 M., hoog 0,20 M., waarin, evenals bij het draagstuk van den opzet van 12 cM. K. A., een blokje heen en weder kan worden bewogen, hetwelk daartoe met een horizontale schroef zonder eind in verbinding staat.

Het blokje, breed 0,04 M., hoog 0,08 M., is aan de voorzijde — de kant naar den richter gekeerd — zwart geverfd, en voorzien van een horizontale en een verticale witte streep, dik 0,01 M., beide over het midden getrokken. De verticale streep eindigt van boven in den vorm van een pijltje, dat langs den boven-voorkant van het raam, naar de aldaar eveneens aangebrachte verdeling in centimeters en millimeters wijzende, den betrekkelijken zijdelingschen stand van het mikpunt — de snijding der witte streepen — aangeeft. De verdeling begint ter rechterzijde — van den vuurmond gezien — bij 0, en eindigt in den meest linkschen stand bij 0,40 M.

Eindelijk bevinden zich nog 3 vaste stiften met uitstekend schroefende, L. 0,01 M., tegen den voorkant van het blokje. Met behulp van 3 daarop passende moeren is men nu, zoo noodig, in de gelegenheid, bordpapieren schijven, verschillend in vorm en kleur, tegen het blokje te schroeven.

Het prijsrichten geschiede nu als volgt:

De schijf wordt voor alle mededingers op eenzelfde wijze opgesteld, b.v. op 1,00 M. hoogte en 0,20 M. zijdelingschen stand van het mikpunt.

Na de 1ste richting wordt het blokje steeds gesteld op 0,50 M. hoog en 0,05 M. zijdelings en dan volgens de aanwijzing des richters, door langzaam en gelijkmatig aan de schroef zonder eind en daarna aan den zwengel te werken, verplaatst, zoodat of het blokje alleen, of de geheele schijf tusschen de standers, met constante snelheid verschillende standen of stellingen doorloopt.

Op de waarschuwing: »klaar!» wordt de pal aangelegd en de nieuwe stand afgelezen en opgeteekend.

De schijf blijft, ter controle der cijferaflezing en aantekening, onveranderd, totdat de volgende richting aanvangt.

We geven hieronder een voorbeeld van invulling van den richtstaat.

Rijksnr.	Nummer der afwijking.	Afgelezen		Afwijking in		Volgorde der afwijkingen naar hare grootte.					Verreken tege- nummer.	Opmerkingen.	
		hoogte.	breedte.	hoogte.	breedte.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)			
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)		
A.	1	1000	900	0	0								
	2	1000	900	0	0	10	0	0	0	0	0	1	Eerste stand:
	3	1000	850	0	10								Hoogte: 1000 mm.
B.	1	900	900	-0	0								Breedte: 900 "
	2	800	100	-10	-1	10	10	0	0	0	0	1	
	3	800	100	-10	-2								
C.	1	800	900	-20	0								
	2	8000	100	0	-10	10	10	0	0	0	0	2	
	3	8000	100	0	-0								
D.	1	1000	900	0	0								
	2	1000	800	0	0	10	10	0	0	0	0	1	
	3	1010	900	10	0								
E.	1	1000	910	0	10								
	2	1000	900	0	0	10	10	0	0	0	0	2	
	3	1000	900	0	-0								

De 7de kolom, die der grootste afwijking is de basis van vergelijking. Geeft deze voor 2 richters eenzelfde cijfer, dan bestaat de 8ste kolom, of zoo noodig

de 9de enz.; de kleinste fouten blijven het langst buiten beschouwing, de gemiddelde geheel en al.

Bij het vuren tegen de levende vijandelijke schijf treden dan ook niet de kleinste, veel minder de gemiddelde, maar juist de grootste afwijkingen of richtfouten op den voorgrond, en de gelegenheid zij daarom gebruikt, om reeds in vreedestijd, door middel van dergelijke richtstaten, de verkeerde hebbelijkheden van het personeel bij het richten op te sporen en te doen verhelpen, man voor man.

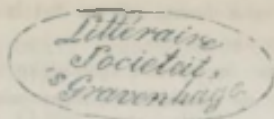
Is dit verhelpen niet even noodzakelijk als het inschieten van den vuurmond?

De schijf, naar bovenomschreven beginsel van beweegbaarheid ingericht, kan ook bij het aanschouwelijk *onderwijs* in het richten goede diensten bewijzen.

Dit belangrijk onderwerp, als niet aan de orde, latende rusten, schrijven we ten slotte den wensch neder, dat niet alleen bij het prijsrichten, maar ook bij den werkelijken geschutstrijd zoo min mogelijk speelruimte overblijve voor hetgeen door de Fransche richtvoorschriften wordt gebrandmerkt als *procéde d'aventure*.

Utrecht, April 1878.

v. TILL,
Luit. der Art.

VAN ALLES WAT.

Het munitieverbruik bij het Russische leger op het Europeesche oorlogstooneel, tijdens den veldtocht in 1877—78. Volgens de *Invalide russe* heeft het munitieverbruik bedragen:

Bij de artillerie te velde.

Veldvuurmonden van 9 ℥ (16 cM.)

Granaten	77727	schoten,	122,21	per vuurmond,	75 $\frac{1}{2}$ %.
Granaatkartetsen.	24301	»	38,25	»	24,6 »
Kartetsen	417	»	0,4	»	0,4 »
Totaal.	102,445	»	161,0	»	100 »

Veldvuurmonden van 4 ℥ (8 cM.)

Granaten	36798	schoten,	58,46	per vuurmond,	66,3 $\frac{1}{2}$ %.
Granaatkartetsen.	18104	»	28,72	»	32,2 »
Kartetsen	614	»	0,97	»	1,1 »
Totaal.	55516	»	88,15	»	100 »

Bergkanonnen van 3 ℥ (7 cM.)

Granaten	354	schoten,	25,29	per vuurmond,	32,3 $\frac{1}{2}$ %.
Granaatkartetsen.	684	»	48,81	»	62,3 »
Kartetsen	60	»	4,29	»	5,4 »
Totaal.	1098	»	78,39	»	100 »

Bij de belegeringsartillerie.

Kanonnen van 9 ℥ (10 cM.)

Granaten	900	schoten,	56,25	per vuurmond,	89,6 $\frac{1}{2}$ %.
Kartetsen	104	»	6,5	»	10,4 »
Totaal.	1004	»	62,25	»	100 »

Kanonnen van 24 ℔ (15 cM.)

Granaten	19600 schoten, 272,80 per vuurmond, 84,2 %.
Kartelsen	3670 » 60,16 » » 15,8 »
Totaal	32270 » 332,42 » » 100 »

Kanonnen van 24 ℔ kort (15 cM.)

Gewone en stalen granaten: 3433 schoten; 180,67 per vuurmond.

Kanonnen van 8 duim (20 cM.)

Gewone en stalen granaten: 62 schoten; 7,74 per vuurmond.

Mortieren van 15 cM.

Bommen en puntgranaten: 15989 schoten; 571,03 per vuurmond.

Mortieren van 20 cM.

Bommen en puntprojectielen: 2106 schoten; 210,6 per vuurmond.

Algemeen totaal der door uit het geschut gedane schoten: 204.923.

Draagbare wapenen.

In het geheel zijn 10.087.344 patronen verschoten, als:

uit <i>Derdan</i> -geweren	3.025.364,	30 %
» schrootkanonnen, deel uitmakende van de belegeringsartillerie	29.580,	0,3 »
» cavalerie-wapenen	1.251.764,	12,4 »
» <i>Krink</i> -geweren	5.692.120,	56,4 »
» revolvers	88.516,	0,0 »
Totaal	10.087.344,	100 »

Tijdens den veldtocht zijn door Rusland in Europa in het veld gebracht, ongeveer:

637 veldvuurmonden van 9 ℔ (10 cM.),
629 » » 4 » (8 »),
16 bergkanonnen,
16 belegeringskanonnen van 9 ℔ (10 cM.),
70 kanonnen van 24 ℔ (15 cM.),
19 korte kanonnen van 24 ℔ (15 cM.),
8 kanonnen van 8 duim (20 cM.),
28 mortieren van 15 cm.
10 » » 20 »

Oefeningen in den vestingoorlog te Straatsburg. De belegerings-oefeningen die dit jaar tegen de sorten *Prins Bismarck* en *Prins van Saksen* gehouden zouden worden, zijn in het begin der maand Juli begonnen, toen het 15de regiment vestingartillerie uit Hagenau terugkeerde, alwaar het zijne oefeningen in het vuur gehouden had. Het geheele regiment neemt aan de

belegeringsoefening deel; de staven en een gedeelte der officieren zijn in de omliggende dorpen gekantonneerd. Deze oefening is op 6 Juli gepaard gegaan met een manoeuvre op groote schaal betreffende den dienst in de vesting, waaraan het geheele garnizoen heeft deelgenomen. Te Breuschwickersheim was daartoe tegen 12 ure 's middags een troep opgesteld, om een aanval op de forten te doen. Zoodra de aanvaller zich in beweging stelde, werd door een telegram van een der forten het garnizoen gecalmeerd, dat tegen 4 ure positie genomen had om den aanval af te wijzen. De vijand richtte in de eerste plaats zijn aanval tegen het fort *Prins van Saksen* om den hoofdanval tegen het fort *Prins Bismarck* voor te bereiden, die tegen het intreden der duisternis geschiedde. De artillerie der forten en van de tusschenbatterijen, alsmede eenige batterijen van het 15de regiment artillerie namen aan de verdediging deel, en werden met zeer goed gevolg bijgestaan door de vuurpijlen, die van de forten werden geschoten om het voorterrein te verlichten. De aanvaller, wien het niet gelukte de positie te forceeren, staakte tegen 9 ure den aanval, waarna de troepen in hunne kwartieren terugkeerden. (*Rev. d'A.*)

Proeven met dynamiet te Spandau. Op den 10den Juli jl. werden te Spandau belangrijke vernielingen verricht met dynamiet door een der spoorwegbataljons. Zij betroffen het vernielen der *Potsdammer-poort*, die gesloopt moest worden. Patronen van 0,25 KG. bleken voldoende om metselwerk van 1,57 M. dikte te vernielen of althans zoodanig uit zijn verband te rukken, dat het zeer gemakkelijk kon opgeruimd worden. De uitwerking bleef gelocaliseerd op de punten waar de ladingen waren aangebracht, terwijl zoodanige veiligheidsmaatregelen waren genomen, dat de aanwezigen van nabij het vernielen konden waarnemen. (*Rev. d'A.*)

Nieuw *Armstrong*-geschut. De weezin tegen het achterlaadgeschut schijnt in Engeland eenigszins overwonnen te zijn. Althans op Shoeburyness werd onlangs een achterlaadkanon van 6 duim (15,2 cM.) beproefd, dat aangeboden was door den Heer ARMSTRONG. De sluiting heeft veel overeenkomst met die van het Ned. kanon van 24 cM. II. De proeven hebben zulke goede uitkomsten opgeleverd, dat het departement van oorlog er toe overgegaan is, de oude, gladde, gietijzeren kanonnen van 32 E (16 cM.) in achterlaadgeschut te doen veranderen. Het zal dan ingedeeld worden als flankgeschut, voornamelijk tot het schieten van kartetsen.

Verder is door ARMSTRONG een nieuw bergkanon voorgesteld, dat uit elkander genomen kan worden. Het bestaat namelijk uit drie stukken, die op elkander kunnen worden geschroefd. Ieder deel kan gemakkelijk op den rug van een muilezel vervoerd worden; terwijl de drie deelen vereenigd, een vuurmond van veel grooter vermogen vormt dan de kleine bergkanonnen. Volgens de Engelsche dagbladen, zou deze vuurmond de eerste proeven zeer goed doorstaan hebben, en niet de minste gasontsnapping bij de aaneensluiting der drie deelen zijn waargenomen. (*Rev. d'A.*)

BOEKAANKONDIGINGEN.

De aanvulling van het officierskader der Infanterie door J. H. ENGELBREGT, 1ste luitenant der Infanterie. 's Gravenhage, de Gebroeders VAN CLEEF. 1878. Prijs f 1,—.

Langer dan wij hadden gewenscht is de aankondiging van bovengenoemd werkje achterwege gebleven. Wij zeggen „langer dan wij hadden gewenscht” omdat de denkbeelden ten opzichte van de opleiding onzer a. s. officieren, die door den Schrijver worden aangegeven, wel verdienen in ruimer kring verspreid en overwogen te worden.

Het hoofdmotief, waarop de Schrijver zijne beschouwingen grondt, is het zorgwekkende verschijnsel dat het wetenschappelijk gehalte onzer infanterie-officieren, in de laatste jaren, sterk is achteruitgegaan; eensdeels wegens den geringen aanvoer door de Koninklijke militaire academie, en voor een ander deel doordien men door groote — wij zouden willen zeggen overgroote — toegevendheid bij de examens, feitelijk steeds lagere eischen van kennis heeft gesteld aan de onder-officieren die tot het behalen van den officiersrang in aanmerking kwamen. Wat dit laatste betreft, wordt met recht de meening uitgesproken, dat het hoog tijd wordt dat aan dien betreuenswaardigen toestand een einde komt; dat men door een doeltreffende organisatie van het onderwijs bij de korpsen, en door goed geregelde examens zich waarborgen verschaffe dat de aanvulling van het officierskorps bij de infanterie, niet alleen naar het getal maar ook in hoedanigheid, voldoet aan de eischen die, op het tegenwoordige standpunt der krijgswetenschap, dringend noodig geacht moeten worden. In verband hiermede wordt door den Schrijver een stelsel van opleiding tot officieren bij de korpsen ontwikkeld dat, in hoofdzaak, uitgaat van de stelling dat men de beoefening der wetenschappen, die tot algemeene vorming dienen, steeds zooveel mogelijk achter moet afscheiden van de eigenlijke vakstudie.

Uit een overzicht, dat gegeven wordt, aangaande de verschillende bepalingen die, sedert 1826 tot kortelings geleden, achtereenvolgens hebben gegolden om de opleiding tot officier bij de korpsen te verzekeren, blijkt hoe weinig men in een tijdsverloop van ruim een halve eeuw in dit opzicht is vooruitgegaan. Dit over-

zicht geeft een merkwaardig — zij het dan ook bedroevend — getuigenis van den achterlijken toestand waarin die opleiding jaren lang heeft verkeerd, en zulks zoowel wat betreft de methode en het systeem dier opleiding als den omvang en de uitgebreidheid van het toegepaste leerplan.

Het stelsel dat door den Heer E., in bijzonderheden uitgewerkt, ter overweging wordt aangeboden, beval veel goeds en zou zeker een uitvoerige bespreking verdienen, ware het niet dat het militair onderwijs bij de korpsen, sedert het verschijnen van het hier aangekondigde werkje, bij Koninklijk Besluit van 13 April 1878 een geheele reorganisatie heeft ondergaan. Hebben de beschouwingen te dien aanzien van den Heer E. dus thans grootendeels hare actualiteit verloren, zoo mag het toch voor hem een voldoening wezen dat de hoofdbeginselen, volgens welke bovengenoemde reorganisatie zal plaats vinden, in vele opzichten overeenkomen met de denkbeelden die door hem zijn ontwikkeld.

Ofschoon de beginselen, volgens welke door het Koninklijk Besluit van 13 April de hervorming heeft plaats gehad van de opleiding tot officier bij de korpsen, over het algemeen met ingenomenheid kunnen worden begroet, zoo verkeert die hervorming zelf op dit oogenblik nog in het stadium van voorbereiding, en daarom zullen wij ons vooralsnog van een uitvoerige beoordeeling daarvan onthouden. Want het oordeel in zake onderwijs wordt, meer nog dan in eenige andere materie, niet uitsluitend bepaald door de beginselen. Dat oordeel moet zich hoofdzakelijk gronden op de wijze waarop die beginselen in toepassing worden gebracht. Zullen de op te richten militaire scholen werkelijk goede resultaten opleveren, dan zal nauwlettende zorg moeten worden besteed aan de keuze van het personeel, dat met het geven van onderwijs en met het houden van het toezicht daarover zal worden belast, en zal men bovendien ruim moeten wezen in het toedeelen van de hulpmiddelen die noodig zijn om het onderwijs vruchtdragend te maken. Wij zouden der waarheid te kort doen indien wij zeiden, dat wij in dit opzicht de toekomst zonder bezorgdheid te gemoet zien.

De Heer E. behandelt intusschen niet uitsluitend de opleiding tot officier bij de korpsen. Een groot deel zijner beschouwingen is gewijd aan de aanvulling van het officierskorps door middel van de Koninklijke militaire academie. En die beschouwingen blijven actueel omdat de toestand, waarin de Militaire academie zich thans bevindt ten gevolge van de wet van 30 Mei 1877, niet anders is dan een voorloopige of tijdelijke toestand, die door een anderen zal moeten worden vervangen wanneer niet blijkt dat hij in alle opzichten deugdelijk en proefhoudend is te achten. De wetgevers zelve hebben, door in artikel 19 der wet, regelende het onderwijs bij de Koninklijke militaire academie, te bepalen dat die wet vóór 1882 aan een herziening moet worden onderworpen, duidelijk te kennen gegeven dat een consolidatie van den tegenwoordigen toestand der Militaire academie gewaagd, en in elk geval thans reeds voorbarig zou wezen. De Heer E. is geen voorstander van de wet van 1877. Hij betreurt het dat men tot de aanneming dier wet is gedwongen geworden door het nijpende gebrek dat zich in het leger, en vooral bij het wapen der infanterie, deed gevoelen aan wetenschappelijk gevormde officieren, en hij toont zeer juist aan dat de regeling van het onderwijs aan de Koninklijke militaire academie, zooals het door die

wet is tot stand gebracht, niet is in overeenstemming met de eischen die, in den tegenwoordigen tijd, aan goed georganiseerd onderwijs moeten worden gesteld. De academiewet van 1877 heeft een halfslachtig karakter; het ligt in hare bedoeling de beoefening der voorbereidende wetenschappen, die tot algemeene ontwikkeling moeten leiden, in de toepassing afgescheiden te houden van de eigenlijke vakstudie, en toch heeft zij, door de voorbereidende en vakstudie aan ééne inrichting te verbinden, zich de consequente en logische toepassing van dit beginsel zeer bezwaarlijk gemaakt. De wet van 1869 beruiste in dit opzicht op een onwraakbaren grondslag, en het getuigt van een onbevangen blik bij den Heer E. wanneer hij het bejammert dat bijzondere overwegingen er toe hebben moeten leiden om den goeden weg te verlaten, waarop die wet ons had gebracht. Hij gaat zelfs verder en voorapelt op verschillende gronden dat de Militaire academie, ook in haren tegenwoordigen toestand, niet bij machte zal wezen om te voldoen aan zeer bescheiden wenschen, die gekoesterd worden, dat die instelling jaarlijks aan het wapen der infanterie zou behooren te leveren. Hij meent daarom dat door de regeering hulp moet worden aangebracht, en hij gelooft dat die hulp kan worden gevonden in de oprichting eener militaire hogere burgerschool, voorloopig met 3jarigen cursus. Die school, op goede grondslagen gevestigd, zou een kern kunnen worden ter voorziening in de behoefte aan wetenschappelijk gevormde officieren bij het leger, en door in 1882 de beide jongste studie jaren der academie bij die school te doen overgaan, zou zij in een hogere burgerschool met 5jarigen cursus worden hervormd. Zoodoende zou dan de weg gevonden zijn, dien de Heer E. zou wenschen te volgen om in 1882 de hoofdbeginselen der wet van 1869 — en ditmaal met volle levensvatbaarheid — weder in werking te brengen.

Wij gelooven dat de hier ontwikkelde denkbeelden der overweging alleszins waardig zijn en het verheugt ons dat door den Heer E. opnieuw een middel wordt ter sprake gebracht dat, tijdens het bestaan der wet van 1869 bij herhaling en van onderscheidene kanten, ter verzekering van de goede werking dier wet is aangeprezen geworden. Maar het is genoegzaam bekend dat geen der opvolgende ministers van oorlog neiging betoonde om dit middel ter hand te nemen, en dat zij allen, als ware het door een fatum, gedreven werden om terug te keeren tot toestanden, die niet meer passende waren in het kader van den tegenwoordigen tijd. Intusschen hebben de voorstanders van goed en deugdelijk onderwijs, in de Tweede Kamer der Staten-Generaal, in zooverre gezegevierd dat hunne beginselen, in de academiewet van 1877, de plaats hebben doen ruimen van die van den minister die destijds met de verdediging van de ontworpen wet was belast. Daardoor zijn, in vele opzichten, de hoofdbeginselen der wet van 1869 — zij het dan ook soms op min rationeele wijze — bewaard gebleven in die van 1877, en is de brug aangebracht die ons over eenigen tijd zal kunnen voeren tot de oprichting eener militaire hogere burgerschool met een eindprogramma, in hoofdzaak gelijkstaande met dat eener hogere burgerschool met 5jarigen cursus.

Wij stemmen mer den Heer E. gaarne in, wanneer hij zegt:

„Wij verwachten, dat vooral de *liberale partij*, die aan de wet van 1869 zoo zeer scheen te hechten, met beide handen de gelegenheid zal aangrijpen om, op

de hier voorgestelde wijze de door haar vroeger gehuldigde beginselen opnieuw in toepassing te kunnen brengen".

Want, en hierop vooral komt het aan:

„Men kan er toch niet genoeg op wijzen, dat het eenige stelsel, hetwelk ook bij de opleiding van officieren moet worden gevolgd, is: dat de voorbereidende wetenschappelijke ontwikkeling moet worden opgedaan aan scholen van middelbaar onderwijs — al of niet onder militair toezicht staande — en dat eerst daarna aan een speciale inrichting met de eigenlijk gezegde militaire opleiding een aanvang kan worden gemaakt.“

Juli 1878.

Volksoverteenwoordiging en ministerieele verantwoordelijkheid.

Door JACOBUS DOEZEL. Breda. BROEER & COMP. 1878.

Prijs f 0,65.

Men zou zich zeer vergissen, indien men, op den zonderling gekozen naam van den Schrijver afgaande, slaperige bespiegelingen verwachtte in het geschrift, dat door hem onder bovenstaanden titel in de wereld is gezonden. Het ontbreekt DOEZEL geenszins aan kracht om te zeggen wat hij meent, evenmin aan den moed om zijne overtuiging uit te spreken. Zijn oordeel is dikwijls streng, maar, waar DOEZEL afkeurt, noemt hij tevens de gronden voor die afkeuring.

De hoofdinhoud van het geschrift heeft betrekking op de maatregelen, die tot nu toe door het tegenwoordig Hoofd van het Departement van oorlog zijn voorgesteld of genomen, nadat vooraf een beschouwing is geleverd over de ministerieele verantwoordelijkheid in verband met de samenstelling onzer volksoverteenwoordiging, en eenige philosophische opmerkingen ten beste zijn gegeven omtrent *leven, bestaan en groeien*.

Wanneer de Schrijver zegt, dat onze Tweede Kamer niet de ware uitdrukking van den wil der natie is en ook vooreerst niet worden zal ten gevolge van de moeilijkheid, die er in gelegen is om een goed werkend kiesstelsel in te voeren, zal zeker niemand hem tegenspreken. Evenmin zal men hem kunnen betwisten, dat de bepalingen der wet van 22 April 1855 omtrent de ministerieele verantwoordelijkheid zeer rekbaar zijn, zoodat niet steeds de waarborg aanwezig is, dat de bestaande wetten en bepalingen naar hare hedoelingen worden uitgevoerd.

Minder kunnen we ons ingenomen verklaren met de philosophie omtrent *leven, bestaan en groeien*.

Naar DOEZEL'S meening kan men alleen van die personen zeggen dat zij *leven*, die hunnen geest voortdurend behoorlijk kunnen bezighouden, of die een opeenvolging van uiteenlopende en zeer verschillende toestanden doorloopen, en die in elken toestand slechts zoolang blijven als deze hun stof tot leering aanbiedt; blijven zij te lang in denzelfden toestand (betrekking) dan gaat hun *leven* over in *bestaan* en ten laatste in *groeien* (vegeteeren). De mensch wordt op die wijze langzamerhand een machine, hij verricht zijne bezigheden werktuiglijk en laat den geest rusten of dooft dien uit.

Ofschoon niet kan ontkend worden, dat in deze beschouwing een grond van waarheid gelegen is, zoo is dit echter, naar onze meening, slechts in betrekkelijken zin het geval. Het verstand wordt gedood door geestdoodende arbeid. Plaatst men dus ontwikkelde personen in een werkring, die een groot gedeelte van den dag in beslag neemt en tot de goede vervulling uitsluitend routine vereischt, dan kan men zich verzekerd houden, dat de meeste dier ambteuaren zullen ontaarden in menschen van bekrompen opvatting.

Geheel anders wordt echter de zaak, wanneer men de amhtenaren uitsluitend belast met werkzaamheden, die overeenkomstig hunne ontwikkeling zijn. Alsdan zal, wel is waar, het routinewerk geenszins geheel vermeden kunnen worden, maar buiten dit werk zal hun geest gelegenheid vinden zich nuttig bezig te houden. Hiervoor is echter noodig, dat men zijn roeping ernstig opvat en zich niet vergenoegt met den dagelijkschen dienst zoodanig te verrichten, dat een geleidelijke gang van zaken wordt verkregen. Een officier van den troep, die zich beijvert zijn reglementen uitmuntend te kennen en het diensttableau met nauwgezetheid te volbrengen, doch voor het overige een ijverig bezoeker der societeit is, zal eindigen met te gaan *grosien*. Wijdt hij daarentegen bovendien een gedeelte van zijn vrijen tijd aan degelijke studie, op zijn vak betrekking hebbende, dan zal hij blijven *leven*, al dient hij een reeks van jaren achtereen bij den troep. Een ontvanger der belastingen, die alleen gedurende zijn kantooruren werkzaam is, en wiens gedachten nooit buiten den kleinen kring van de routine-bezigheden zijner betrekking reiken, kan gevaar loopen te gaan vegeteeren; geheel anders is het echter gesteld met den ambtenaar, die zich ten doel stelt mede te werken, om nuttige zaken tot stand te brengen op het gebied, waarop hij werkzaam is. Grootte zaken zijn altijd tot stand gekomen door menschen, die in een en dezelfde richting hebben gewerkt, en dit zal in de toekomst wel zoo blijven.

Hiermede willen we niet gezegd hebben, dat we voorstanders zouden zijn van het langdurig handhaven van officieren in al de speciale betrekkingen, die bij het leger worden aangetroffen. Om twee redenen niet. Eendeels niet, omdat er werkelijk sommige betrekkingen zijn aan te wijzen, die op den duur voor den officier niet ruim genoeg zijn; waarbij zij dus gevaar loopen eenzijdig en klein van opvatting te worden; anderdeels niet omdat zij in den regel, ten gevolge van promotie, niet gedurende hun geheelen diensttijd in die betrekkingen kunnen worden gehandhaafd en zij dus, bij den troep terugkeerende, de geschiktheid daartoe te veel zouden kunnen verloren hebben.

Wij komen dan ook alleen op tegen de te algemeene toepassing van verwisseling van betrekkingen, door Schrijver voorgestaan, waardoor naar onze opvatting, niet zelden slechts oppervlakkige menschen zouden worden gevormd.

Na nog opgemerkt te hebben, dat in ons land, bij het vergeven van hooge betrekkingen, dikwijls meer op routine dan op ontwikkeling wordt gelet, gaat de Schrijver over tot het bespreken der maatregelen van den tegenwoordigen Minister van oorlog.

In de eerste plaats komt de reorganisatie van het Departement van oorlog aan de orde. Het beginsel waarvan de Minister is uitgegaan goedkeurende, tracht

D. echter met feiten aan te toonen, dat de toepassing met het beginsel geen rekening houdt.

Het is ons voornemen niet, in bijzonderheden mede te deelen hetgeen hieromtrent door den Schrijver gezegd wordt; wij zouden zoodoende het doel eener boekaankondiging voorbijstreven. Doch wel moet door ons erkend worden, dat wij tegen het betoog van den Schrijver over het algemeen weinig hebben in te brengen. Tot nu toe is werkelijk de persoonsverwisseling aan het Departement van oorlog meer in naam dan in de daad geschied. Voor hen die slechts uit de verte de zaken kunnen beoordeelen, is het echter moeilijk na te gaan, op welke bezwaren men bij een dergelijke reorganisatie is gestuit, en of wellicht een geleidelijke overgang niet meer gewenscht is dan een plotselinge vernieuwing van een groot deel van een personeel bij het departement, dat tot nu toe het geheele radcrwerk van het leger in handen had. Voor zoover wij echter de zaak kunnen beoordeelen, zouden ook wij liever gezien hebben, dat, eenmaal de reorganisatie vastgesteld, zij ook met de meest mogelijke consequentie ware doorgevoerd, om niet het gevaar te loopen, dat de toestanden, die men wenschte te veranderen, zouden worden bestendig.

Wij zijn het ook met DOEZEL eens, dat de positie van de inspecteurs nog geenszins zoo onafhankelijk is als men volgens de bepalingen van het Koninklijk Besluit van 27 November 1877 had mogen verwachten, en dat hunne instructiën in verband met die van andere autoriteiten, hen in meer dan een opzicht in een scheeve positie brengen. De voorbeelden, die hiervan door den Schrijver worden aangehaald, zijn goed gekozen; zoowel de verhouding van den Chef van den generalen staf tot den Inspecteur van het militair onderwijs als die van den Inspecteur der artillerie tot den Commandant der vestingartillerie is moeilijk uit de instructiën na te gaan; het komt ons voor dat wrijvingen en botsingen tusschen deze personen bijna onvermijdelijk zullen zijn.

DOEZEL zou de betrekking van inspecteur van het militair onderwijs weder opgeheven willen zien. In dit opzicht staan wij lijnrecht tegenover hem; naar onze meening is deze betrekking even onmisbaar als die van inspecteur over eenig wapen. Reeds te lang is in ons leger het onderwijs te stiefmoederlijk behandeld. Te lang heeft men dit als bijzaak behandeld en heeft men in het denkbeeld verkeerd, dat iedereen daarvan verstand heeft. Wij hebben dan ook de instelling van de bedoelde betrekking met onverdeeld genoegen gezien, maar wij hadden gewenscht, dat de Inspecteur van het onderwijs een plaats aan het Ministerie van oorlog hadde verkregen evenals de overige chefs van wapens en diensten. Een bureau "onderwijs" met een inspecteur aan het hoofd, samengesteld uit personen die met onderwijszaken ten volle vertrouwd zijn, zou, naar onze meening, een hoogst nuttige instelling zijn geweest.

De bepalingen handelende over de voorrechten toe te kennen aan miliciens, die zich door kennis en militaire bekwaamheid onderscheiden, zijn als het ware een uitbreiding van hetgeen in de laatste jaren in dit opzicht heeft plaats gehad. Uit al deze bepalingen blijkt genoegzaam het gewicht dat er aan gehecht wordt, om het meer ontwikkelde deel der natie persoonlijk hun dienst te doen vervullen.

Hopen wij dat ze een voorbode zullen zijn van een voorstel tot invoering van verplichten persoonlijk dienſt. Hiertoe moeten wij geraken — *Spectator* heeft het herhaaldelijk betoogd — zullen we voor de tijden van gevaar kunnen rekenen op een krachtig leger, gesteund door een krachtige reserve. Bepalingen als in de laatste jaren ten opzichte van de militie in het leven gevoepen, zijn ons inziens, slechts palliatieven; terwijl wij met DOEZEL van meening zijn, dat men hiermede thans te ver is gegaan, door o. a. voor sommige categorieën te bepalen, dat zij met een eenigen oefeningstijd van zes maanden kunnen volstaan.

DOEZEL is ook niet ingenomen met de nieuwe regeling van de opleiding van onderofficieren en mindere militairen tot officier aan de militaire scholen, en met het ontwerp van wet betreffende de regeling van de opleiding en de bevordering der officieren van den generalen ſtaf. Wij evenmin. Omtrent het laatste is in dit Tijdschrift reeds een uitvoerige beschouwing geleverd, waarmede wij geheel instemmen. In bedoeld artikel is ook een oordeel uitgesproken over de eischen die in het wetsontwerp voor de toekomst aan de officieren van den generalen ſtaf gesteld worden, en, wanneer wij verklaren ons met de zienswijzen daarin ontwikkeld, te vereenigen, dan zal tevens kunnen nagegaan worden, waarom wij de volgende woorden van DOEZEL geenszins onderschrijven: »wij vermeenen dat de eischen die gesteld zijn om bij den generalen ſtaf te komen en daar te voldoen, zóó hoog zijn, dat de promotie van officieren van den generalen ſtaf slechts bij hooge uitzondering krenking van rechten op bevordering van anderen met zich zal medebrengen».

De oprichting van de militaire scholen wordt vooral door den Schrijver afgekeurd, omdat hij bevreesd is, dat zoodoende de Militaire academie zal verlopen. Zoo zeer is hij hiervan overtuigd, dat de gunstie van de ministerieele verantwoordelijkheid hierbij door hem te pas gebracht wordt. »In de oogen van de meerderheid dezer Tweede Kamer» — zegt DOEZEL — »welke de wet op de Academie nannam, kan het onmogelijk welgevallig zijn, dat haar wil op deze wijze eenvoudig wordt op zijde gezet, dat de parlementaire macht tot onevenredig kleine afmetingen wordt teruggebracht».

Gaat men de bepalingen van het Koninklijk Besluit van 13 April 1878 aandachtig na, dan blijkt dat werkelijk aan de élèves der militaire scholen de weg tot den officiersrang zeer gemakkelijk wordt gemaakt. Dat de Academie hiervan den weerslag zal gevoelen, houden we voor zeker. Niet echter in die mate als door DOEZEL wordt verwacht. Ook de weg om aan de Academie te komen is tegenwoordig niet lang en niet zeer moeilijk; daarbij is de geldelijke bijdrage tot zulk een geringe som teruggebracht, dat een jong mensch in het ouderlijke huis niet voor veel minder kan worden onderhouden. Voegt men hierbij de geruststelling voor de ouders, dat hunne kinderen aan de Academie onder behoorlijk toezicht geplaatst en aan weinig verleiding blootgesteld zijn, dan gelooven we dat velen nog altijd den weg langs de Academie zullen blijven verkiezen boven een opleiding bij de korpsen.

Onze bezwaren tegen de militaire scholen reiken echter verder. Naar onze meening behoefde ons geheele militaire onderwijs een herziening en hadden wij gewenscht, dat alle inrichtingen van militair onderwijs in verband met elkander

waren geregeld geworden. Thans is men echter begonnen de Krijgsschool — dus de hoogste militaire inrichting — te reorganiseeren bij algemeenen maatregel van inwendig bestuur; daarna is men overgegaan tot een regeling van de opleiding van officieren, bij Koninklijk Besluit. Wij zouden meenen, dat het oordeelkundiger geweest ware met het laagste onderwijs te beginnen en het gebouw op dezen grondslag geleidelijk op te trekken. Dit ware, naar onze meening, het eenige middel geweest om een harmonisch geheel te verkrijgen.

OVERZICHT VAN BUITENLANDSCHE TIJDSCHRIFTEN.

I. Legerorganisatie en Schutterij.

De eerste oproeping van het territoriale leger (27 April tot 25 Mei 1878.) De eerste proef is uitmuntend geslaagd; zij heeft geenerlei aanleiding gegeven tot stoornis van de orde in het land, zooals door sommigen gevreesd werd, en de krijgstucht is zonder moeite kunnen worden gehandhaafd. Tot de gebreken, die aan het licht gekomen zijn, behoort vooral het onvoldoende gehalte van het kader. De oorzaken hiervan worden opgespoord en de middelen aangegeven om hierin verbetering te brengen. Voorts wordt een overzicht gegeven van de gehouden oefeningen. (Sp. M., Août.)

De wapenschouwing over het leger van Parijs en de tegenwoordige toestand van het Fransche leger. Een beschrijving van de wapenschouwing wordt gegeven en het oordeel van *la République française* en van *l'avenir militaire* over den toestand van het Fransche leger, naar aanleiding der gehouden wapenschouwing, medegedeeld. Dit oordeel is zeer gunstig. Ten slotte geeft ook de schrijver van het artikel den door hem ontvangen indruk weder. Hij is van oordeel dat het Fransche leger van jaar tot jaar vooruitgaat en dat als oorzaken hiervan hoofdzakelijk moeten worden beschouwd: de invoering van den algemeenen weerplicht en de vermeerderde lust tot studie bij de officieren. (Allg. M. Z., N°. 27.)

II. Algemeene krijgskunst.

II. Tactiek in den toestand van rust. (Vervolg.) De samenstelling der voorposten uit verschillende wapens. Afstand der voorposten tot de macht die hen moet beschermen. (Sc. M., Août.)

De strategische beteekenis van het hedendaagsche Parijs bij een oorlog tegen Duitschland. Vertaald uit *Jahrb. A. u. M. Mai*. Zie *Mil. Spect.*, bladz. 426. (Sc. M., Août.)

Is tegenwoordig de verdediging werkelijk in het voordeel tegenover den aanval? Meermalen hoort men tegenwoordig de leer verkondigen, dat ten gevolge van de buitengewone verbetering der vuurwapenen, de verdediging in het voordeel is gekomen tegenover den aanval. In een uitvoerige beschouwing, waarin de vragen beantwoord worden: „welke zijn de voordeelen die tegenwoordig aan de verdediging moeten worden toegekend” en „waarin zijn de wezenlijke voordeelen van den aanval tegenover de verdediging gelegen” — tracht de Schrijver nan te toonen, dat de verdediging een oorlogsvoering is, die de minste kansen op goeden uitslag geeft, doch dat men door de omstandigheden en door den vijand hiertoe kan worden gedwongen; dat het defensief-offensief heter is, doch dat de aanval de voorkeur verdient. (*Jahrb. A. u. M.*, Aug.)

Een uitstapje naar de grenzen (*Vervolg.*) (Allg. M. Z., N°. 20, 27, 28, 29 en 30.)

IV. Techniek der artillerie en ballistiek.

De vuurwapenen en hunne munitie op de Parijache tentoonstelling. (*Vervolg.*) Een overzicht wordt gegeven van hetgeen op het gebied der draagbare wapenen in de Fransche afdeling is tentoongesteld. Tevens wordt gewezen op de belemmerende bepalingen, die aangaande dezen tak van nijverheid in Frankrijk bestaan. (Sp. M., Aôût.)

Geschiedkundig overzicht van de onderzoekingen, te Calais gedaan, omtrent de getrokken veldkanonnen. (*Vervolg.*) Beproeving van verschillende stelsels van kulassluiting. De aanmaak van schrootkanonnen en van vuurmonden volgens het stelsel *de Reffye*. (Rev. d'A., Aôût.)

Over de beweging van de langwerpige projectielen in den dampkring. Hierbij zijn hoofdzakelijk de werken van DE SAINT-ROBERT, MATEVSKI en DE SPARRE ten grondslag genomen. — Afleiding van het middelpunt van den luchttegenstand voor projectielen van verschillende vorm. — Het opmaken van de differentiaalvergelijkingen der voortgaande beweging. — Het brengen in vorm van de projectie der baan op het schootsvlak. (*Wordt verbaigd.*) (Rev. d'A., Aôût.)

Perspectievische werktuigen. De pendulograaf-*Grandjean*. Zijne aanwending voor de waarneming van den aanslag of van het springpunt van het projectiel, alsmede zijn gebruik voor het in teekening brengen van het voorgelegen terrein eener versterking. — Beschrijving van verschillende soorten van perspectievische instrumenten. (Rev. d'A., Aôût.)

De hydraulische affuiten, stelsel *Razkakoff*, van het Russische cirkelvormige pantserschip *Papoff*. Beschrijving met teekening. (Rev. d'A., Aôût.)

Proeven ter bepaling in hoeverre de luchttegenstand afhankelijk is van den hoek, gevormd door de as van het langwerpige projectiel met de raaklijn aan de baan. Beschrijving van de toestellen van PASCHKEWITSCH, om voor verschillende standen van de as van een langwerpige projectiel tot de kennis te geraken van de grootte der resultante van den luchttegenstand, van de richting dezer resultante, en van haar snijpunt met de lengte-as van het projectiel. De uitkomsten der proeven alsmede de verbeteringen, die de toestellen nog behoeven, worden medegedeeld. (Mitth. A. u. G., Heft 4 en 5.)

De veldgeschutquaestie in Zweden. Nadat in 1871 de uitwerking van het getr. II. voorlaad-veldgeschut door verlenging van het projectiel op de hoogte van den toenmaligen tijd was gebracht, heeft men, na de invoering van het nieuwe veldgeschut in Duitschland en andere staten, andermaal naar middelen moeten omzien om ten opzichte van de bewapening met deze mogendheden gelijken tred te houden. Deze omstandigheid heeft geleid tot een uitgebreide vergelijkende proef tusschen een *Krupp*-kanon van 8,7 cM. en een geëercleerd ijzeren voorlaadkanon van 3 duim (8 cM. kal.) De uitkomsten dezer proef, die voor beide geschutsoorten nagenoeg even gunstig uitviel, worden medegedeeld. De Schrijver vermoedt echter, dat het achterlaadgeschut de voorkeur verdient, omdat de speelruimte bij de Zweedsche voorlaadkanonnen uiterst gering is en hieruit lichtelijk moeilijkheden bij het laden ontstaan. (Mitth. A. u. G., Heft 4 en 5.)

Een nieuwe methode ter bepaling van de ballistische coëfficiënten. Overgenomen uit de *Rev. d'A.* Zie *Mil. Spect.* bladz. 65, 124 en 195. (Mitth. A. u. G., Heft 4 en 5.)

De huizen voor projectielen der artillerie, volgens de mededeelingen van REISCHAUER en BLUNTSCHLI. Beschrijving met teekeningen van de schok- en van de tijdbuis van KRUPP, en van een percussie-tijdbuis

met twee tempeerschijven hoven elkander, volgens het stelsel van den Kolonel BLUNTSCHLI. Aangaande de tijdbuis van KRUPP worden mededeelingen gedaan betreffende de regelmatigheid der brandtijden. Volgens de mededeelingen van REISCHAUER en BLUNTSCHLI hebben deze drie buizensoorten bij tal van proeven zeer goed voldaan. (Mitth. A. u. G., Heft 6.)

IX. De krijgswetenschap met betrekking tot het wapen der infanterie.

Opmerking over het indirecte vuur. De regelen voor het indirecte vuur moeten eenvoudig en gemakkelijk te onthouden wezen, zal de schutter daarvan partij kunnen trekken. Na eenige beschouwingen over het treffen van hooger en lager gelegen doelen, wordt het bedrag opgegeven, waarmee de opzet voor verschillende afstanden, bij hoogere of lagere ligging van het doel, moet worden vermeerderd of verminderd. (Sc. M., Août.)

X. De krijgswetenschap met betrekking tot het wapen der cavalerie.

Een eenvoudige dressuur. De weg wordt aangewezen, die gevolgd moet worden om het paard, dat nog niet behoorlijk gedresseerd is en dat men reeds moet gebruiken, tijdens het berijden een goede hoofd- en halstelling te doen aannemen. (Allg. M. Z., N°. 26.)

XI. De krijgswetenschap met betrekking tot het wapen der artillerie.

Het vuurgevecht der artillerie te velde. Graaf THÜRHEIM levert in dit opstel een beschouwing over het karakter der drie projectielsoorten van de artillerie te velde en behandelt de gevallen, waarin zij moeten worden gebruikt. Vervolgens wordt door hem de theorie van het inschieten besproken en worden de redenen ontwikkeld, waarom het gebruik van de artillerie in massa noodzakelijk is; terwijl tevens aangetoond wordt, dat de afdeeling de normale artilleriemassa behoort te zijn. Degelijke oefening in het afdeelingsschieten is dus van het hoogste gewicht. Ten slotte wordt het inschieten door de afdeeling besproken. (Wordt vervolgd.) Allg. M. Z., (N°. 27, 28, 29 en 30.)

XII. De krijgswetenschap met betrekking tot het wapen der genie.

Proeven omtrent den weerstand van hamvrije dekkingen, van verschillende samenstelling, tegen het puntprojectiel uit den achterlaadmortier van 24 cM. (Met een plaat.) De mortier, projectielen werpende van 87,2 KG. gewicht, met 3,92 KG. springlading, was opgesteld 5000 pas van het doel, hetwelk bestond uit achter elkander gelegen kazematten van 5,7 M., 3,8 M. en 4,74 M. spanning, overdekt met gewelven dik 0,95 M., 0,6 M. en 0,95 M. — het laatste segmentvormig, de overigen halfcirkelvormig — alle met 2 M. grond gedekt, en verder uit vensters gedekt door blindeeringen van balkijzer en van hout, van de daarvoor algemeen gebruikelijke samenstelling. De gewelven bleken alle onvoldoende sterk, de ijzeren blindeeringen voldeden goed, de houten in het geheel niet. Warpen, boven het zwaartepunt der ijzeren blindeeringen invallende, bleken voor deze de gevaarlijkste treffers te zijn, en wezen op de noodzakelijkheid van ondersteuning in het midden der breedte, of van beperking in de spanning der blindering. De proeven wezen de wenselijkheid uit, een verhoudingscoëfficiënt op te sparen voor de uitwerkingen van statischen en van dynamischen aard. (Mitth. A. u. G. 1878, Heft 4 en 5.)

Over de mogelijkheid de uitwerking van onderaardsche mijnen in gewilde richting te beperken. Doel is het voorkomen der beschadiging

van de eigen mijnwerken. Voorstellen gegrond op de omstandigheden dat, zoo- wel het aanwezig zijn, naast den mijnoven, van een ledige ruimte, als het voornaf doen springen eener kleine lading, de uitwerking naar de zijde waar deze middelen werden aangewend doet toenemen, en aan de tegenovergestelde zijde afnemen. (Mitth. A. u. G. 1878, Heft 4 en 5.)

Over de toepassing der reglementaire hoeveelheden dynamiet voor houten en ijzeren deelen van verschillende afmeting. Schet- sen omtrent de wijze van toepassing, in verband met tabellen omtrent de aan- tallen te bergen patronen. (Mitth. A. u. G. 1878, Heft 4 en 5.)

Nieuwe methode tot het meten der uitwerking van snel wer- kende springmiddelen. (Met een plaat.) Moelijkheid gelegen in den oisch de vernielende van de ballistische uitwerking afgescheiden te meten, daar beide zich niet onder alle omstandigheden in dezelfde evenredigheid verhouden. De nieuwe methode berust hierop op het meten, zoowel der volledige uitwerking van het springmiddel, als voortdrijvend middel, met behulp eener onvernietbare tusschen- stof, als van de snelheid der ontploffing. (Mitth. A. u. G. 1878, Heft 4 u. 5.)

Mededeelingen uit het laboratorium van het technisch admini- stratief militair-comité. I. Toestel tot het bepalen der uitwerking van snelwerkende springmiddelen, door het meten der indringing van twee tegen elkander geplaatste afgeknotte stalen kegels in schijven lood. II. Middelen tot het afscheiden, langs chemischen weg, van nitroglycerine uit schietkatoen. (Mitth. A. u. G. 1878, Heft 4 u. 5.)

Een nieuw vernielingsmiddel. Na een geschiedkundig overzicht van de ontwikkeling van het dynamiet als vernielingsmiddel, in Oostenrijk, worden op zeer uitvoerige wijze de eigenschappen besproken van een nieuw vernielingsmid- del — de ontplofbare lijm (zie ook *Mil. Spect.*, blad. 190) — samengesteld uit nitro-glycerine, schietkatoen op bijzondere wijze bereid, en kampher. Tevens worden de hiermede genomen proeven medegedeeld: een vergelijking getrokken tusschen dit vernielingsmiddel, de gewone dynamiet en het natte schietkatoen; de voordeelen boven deze beide laatste preparaten in het licht gesteld, en een beschouwing geleverd over hetgeen voor oorlogsdoeleinden van de ontplofbare lijm te verwachten is. (Mitth. A. u. G., Heft 6.)

XIII. Onderwerpen betreffende marine.

Statistiek betreffende de Fransche oorlogsmarine. Opgaaf van het budget voor marine: van de verschillende stations voor de vloot, met aan- duiding van de sterkte der aldaar gestationneerde eskaders; alsmede van de schepen en de bemanning waaruit de geheele Fransche vloot op dit oogenblik bestaat. Een en ander is getrokken uit het werk: *The armed strength of France. Com- piled in the Intelligence Branch of the Quartermaster General's Department. Horse Guards, War Office, by Major C. I. EAST, 57th Regiment. London. W. CLOWES AND SONS, 13 Charing Cross. (Jahrb. A. u. M., Aug.)*

De ondergang der pantserschepen *Captain, Vanguard, Magenta* en *Grosser Kurfürst*. Beknopte mededeeling van de omstandigheden, waar- onder de drie eerstgenoemde schepen te gronde gegaan zijn. Aangaande den ramp, die de *Grosser Kurfürst* is overgekomen, wordt het officieele rapport medegedeeld, en tevens een beschrijving van het vaartuig gegeven. Uitkomst van het onderzoek door duikers ingesteld; algemeene methode voor het ligten van gezonken schepen. Wijzigingen die te verwachten zijn in de zeetactie en in de constructie der schepen ten gevolge van het gebeurde met het Duitsche pantserschip. (Jahrb. A. u. M., Aug.)

De ondergang van het pantsersfregat *Grosser Kurfürst*. (Slot.) De oorzaken die het onheil teweeg gebracht hebben, volgens het oordeel van den berichtgever in *the Times*. (Allg. M. Z., N°. 26.)

XIV. Krijgsgeschiedenis.

WILLEM III, Stadhouder van Holland en Koning van Engeland. (*Vervolg.*) (Sp. M., Août.)

Geschiedenis van den Oosterschen krijg in 1875, 1876, 1877 en 1878. (*Vervolg.*) Strategische studie van het oorlogstooneel in Europa en in Azië. (Sp. M., Août.)

De oorlog in het Oosten. (*Slot.*) (Sc. M., Août.)

Het beleg van Verdun in 1870. (*Slot.*) (Sc. M., Août.)

De verdediging van den Etropol-Balkan onder MEHEMED-ALI-Pascha. Door een ooggetuige bewerkt. (Jahrb. A. u. M., Aug.)

De oorlogspolitiek en de strategie van FREDERIK DEN GROOTE, tijdens de beide eerste Silezische oorlogen. (*Vervolg.*) (Jahrb. A. u. M., Aug.)

Het Saksisch-Poolsche cavaleriekorps in Oostenrijkschen dienst, van 1756 tot 1763. (*Vervolg.*) (Jahrb. A. u. M., Aug.)

Plewna. Mededeeling van een brief van den Gen. BRIALMONT aan den Gen. TOTLEBEN, alsmede van het hierop ontvangen antwoord, en van het officieel rapport van laatstgenoemden opperofficier aan den Opperbevelhebber van het Russische leger betreffende den uitval van OSMAN-Pascha en de hierop gevolgde capitulatie. In het antwoord van den Gen. TOTLEBEN aan den Gen. BRIALMONT worden een aantal bijzonderheden omtrent de Turksche positie en omtrent de insluiting medegedeeld; tevens is hierbij gevoegd een plan van Plewna, waarop de verdedigings- en aanvalswerken zijn aangegeven; voorts twee platen met details van de Turksche werken. (Mitth. A. u. G., Heft 6.)

Terugblik op den veldtocht aan de Loire in 1870. (*Vervolg.*) (Allg. M. Z., N°. 28, 29 en 30.)

XVII. Staatskunde. Staatsrecht.

Frankrijk en het Oosten, naar aanleiding van het congres te Berlijn. Al de groote veldheeren en groote Europeesche staten hebben, door de geheele geschiedenis heen, pogingen gedaan om in het Oosten veroveringen te maken, en de Noordsche volken zijn steeds aangetrokken geworden tot de vruchtbare oevers van de Middellandsche zee. Door een beknopt geschiedkundig overzicht wordt zulks toegelicht. De politiek van Frankrijk is steeds geweest den handel tusschen het Oosten en Europa te bevorderen. Engeland heeft echter Frankrijk steeds in haar oostersche politiek tegengewerkt en stelselmatig alles voor zich zelf genomen: door de bepalingen van het congres te Berlijn heeft het den invloed van Frankrijk opnieuw aanmerkelijk doen dalen. Doel van den Krimoorlog. Beschouwingen over de gedraglijn die Frankrijk zich voor de toekomst te stellen heeft. (Sp. M., Août.)

XVIII. Onderwerpen van gemengden aard.

Voorposten-telegraaf. (*Met plaat.*) Beschrijving van verschillende draagbare telegraafstoelen, met geleidraad, tevens terugleider voor den stroom, op rol, en klop- of schrijftoestel tot afgeven en ontvangen van seinen. (Mitth. A. u. G. 1878, Heft 4 en 5.)

Phonegraaf van Edison. Beschrijving, met afbeelding, van den toestel. (Mitth. A. u. G. 1878, Heft 4 en 5.)

Maandelijksche kroniek. De Minister van oorlog heeft het advies gevraagd van de generaals omtrent twee maatregelen, die de positie van den onderofficier zouden kunnen verbeteren, nl. 1° om voortaan de onderofficieren, die met politie-

kamer gestraft worden, niet meer in de gewone straffkamers op te sluiten, maar hen verplichten in hunne eigen kamer te blijven, voor zoover zij geen dienst hebben, en 2° aan de gereëngageerde onderofficieren toe te staan 's avonds tot 11 ure en zelfs tot middernacht uit te blijven. De wenschelijkheid dezer maatregelen wordt toegelicht. Men dringt aan op een spoedige openbaarmaking der bepalingen betreffende de uitvoering der wet op het reëngageeren door onderofficieren; de nadeelen van het uithijven dezer bepalingen beginnen zich reeds te doen gevoelen. (Sp. M., Août)

Verscheidenheden. Duitschland: Pontonnier-manoevres te Mentz. Delegeringsoefeningen van de artillerie te Straatsburg. Proeven met dynamiet, te Spaadan genomen. — Engeland: Schietproeven te Shoeburyness met getrokken kanonnen en getrokken houwtisers. Beproeving van een achterlaadkanon, stelsel *Armstrong*, van 15 cM. De particuliere kanonfabrieken. — Oostenrijk: Wapenfabriek te Steyer (Opper-Oostenrijk). — Italië: De nieuwe bewapening der veldartillerie met kanonnen van 9 cM. is ten einde gebracht. — Rusland: Munitieverbruik gedurende den laastten veldtocht (1877—1878) in Europa. — Zwitserland: Het verbruik aan artilleriemunitie in 1877. (Rev. d'A., Août.)

Gezondheidsstatistiek betreffende het Oostenrijksche leger over Maart en April. (Mitth. A. u. G., Heft 4 en 5.)

Een eenvoudige methode om drinkwater natuurkundig en scheikundig te onderzoeken. De aandacht wordt gevestigd op een artikel in de *Deutsche militär-ärztliche Zeitschrift*, 1874, Heft 4, betrekkelijk dit onderwerp. In het kort wordt medegedeeld, op welke wijze het onderzoek geschiedt. (Mitth. A. u. G., Heft 6.)

Gezondheidsstatistiek betrekkelijk het Oostenrijksche leger over Mei. (Mitth. A. u. G., Heft 6.)

Korte mededeelingen. Duitsche rijk: De toestand van Z. M. den Keizer en het leedgevoel van het leger over den moordaanlag. Samentrekking van de landweerbataljons der garde. Oefening in het leggen van een spoorweg in moeilijk terrein en in het vernielen van materieel, door het spoorwegregiment. De toekomstige nieuwe kazernen voor het rijksleger. De nieuwste bibliotheek van den generalen staf. (Slot.) (Allg. M. Z., N° 26.)

Korte mededeelingen. Duitsche rijk: Het Beiersche oorlogsbudget voor 1878—79. (Allg. M. Z., N° 27.)

Duitsche rijk: de aanstaande groote pontonnier-oefeningen bij Mentz. — Verenigde Staten: De voorgestelde reorganisatie van het leger. (Allg. M. Z., N° 28.)

Duitsche rijk: De tegenwoordige oefeningen bij het gardekorps in verband met de aanstaande herfstmanoeuvres. Proeven met een toestel van SIEMENS en HALLSKE tot verlichting van het terrein. Oefeningen in het vervoer van troepen met spoorwegen. Proeven aangaande vernielingen door middel van dynamiet, bij het spoorwegregiment. De eischen voor het in dienst treden als eenjarig vrijwilliger. (Allg. M. Z., N° 29.)

Duitsche rijk: Het 50-jarig dienstjubilé van den Generaal der cavalerie HANN v. WEYHERN en van den Generaal der infanterie v. OLLECH. — Frankrijk: Oprichting van een militaire hoogeschool. Instelling van 13 vestinginspectien. Proeven met verduurzaamd voedsel voor paarden. (Allg. M. Z., N° 30.)

ERRATUM VOOR N°. 8.

Bladz. 503, regel 13—20 v. b. Overal waar gesproken wordt van »hectoliters», te lezen: »lasten.»

BIJLAGE IX, BEHOORENDE BIJ DE MILITAIRE SPECTATOR,

VIERDE SERIE. — DERDE DEEL, N°. 9.

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN ENZ.

(26 Juli—25 Augustus 1878.)

a) BIJ HET LEGER HIER TE LANDE.

Benoemd en beverderd.

Tot adj. van Z. M. i. b. d., de gep. gen.-maj. C. L. Loder.

Bij den geneeskundigen dienst. Tot apoth. 2e kl., de apoth. 3e kl. A. H. van Doorn.

Bij het regiment grenadiers en jagers. Tot adj., de 1e luit. P. Vinkhuijzen.

Bij het wapen der infanterie. Bij het 1e reg., tot kap. 1e kl., de kap. 2e kl. J. R. Goteling Vinnis. Bij het 6e reg., tot adj., de kap. A. P. Scheltus. Alg. d. v. d., tot commt., de kap. W. A. J. van der Hurk; tot commt., resp. van de 1e, 2e, 3e, 4e, 5e, 6e, 7e en 8e afd. vestingart., de kols. J. H. Kretzer, van het 2e, H. A. A. van Rijssen, van het 1e en K. A. Wimmer, van het 3e, en de luit.-kols. J. A. baron Mulert, van het 3e, L. E. F. Bolomeij, van het 2e en C. G. C. F. Ising, van het 1e reg. vestingart., zijnde de drie eerstgenoemde hoofdeffe. in verb. daarmede, eerv. onth. v. h. hevel over gemelde regimenten; tot adj., resp. bij de 1e, 2e, 3e, 4e, 5e, 6e, 7e en 8e afd. vestingart., de kops. H. G. A. A. Witte Eechout, van het 2e, J. Badon Ghijben, van het 1e en L. E. W. de Munnick, van het 3e reg. vestingart., alsmede de 1e luits. J. M. K. Bisdorn, van het 2e, C. A. Alpherts, van het 3e, J. J. Fabius, van het 1e, F. Mossel, van het 3e en K. Bomberg, mede van het 3e reg. vestingart.

Benoemd voor O.-I.

Tot offic. v. g. 2e kl., de studenten (artsen) A. G. H. van Genderen Stort, E. Brandts, E. H. Bimmermann en J. Godefroy.

Overgeplaatst.

Bij het reg. gren. en jag., de kap.-kw. H. C. van Erp Tnalman Kip, van het 7e reg. Bij het 4e reg., de 1e luit.-adj. G. J. Nuij, van het alg. depot v. disc.

Bij het 6e reg., de offic. v. gez. 1e kl. W. C. J. van der Grijp, van het 2e en bij het 7e reg., de offic. v. gez. 1e kl. J. H. Bijstna, van het 3e reg. vestingart. Bij het 1e reg. veldart., de kap. jhr. W. P. Barnaart, (zijnde de overpl. bij dit reg. van den kap. S. J. A. de Quertenmont ingetrokken). Bij de 1e afd. vestingart., de 2e luit. J. Hora Adema, van het 1e en bij de VIIe afd. vestingart., de 1e luit. H. M. Engelhard, van het 2e reg. veldart.; naar de garn. inf. te Delft, de offic. v. gez. 1e kl. P. J. A. Sliujs, van het 1e en naar het garn.-hosp. te Bergen op Zoom, de 1e offic. v. gez. 2e kl. P. F. Meuleman, van het 3e reg. vestingart.; van Helder bij de constr.-mag., de kap. magazijnm. der art. 1e kl. J. J. Mathijssen en van de constr.-mag. naar Helder, de 1e luit. magazijnm. der art. 2e kl. C. de Kort; voorts de navolgende 2e luits. van het hat. min. en sapp. naar Amsterdam, A. E. von Brucken Fock; Gorinchem, J. H. A. Mijsberg en F. J. H. Verhoef; Haarlem, F. A. C. A. Pels Rijcken en F. L. bar. Quarles de Quarles; Helder, F. J. van Burgsteeden; Hellevoetsluis, J. Grootenhuis; Naarden, A. J. L. M. van Schevichaven; Utrecht, H. W. Braakman en J. F. de l'Espinasse; Willemstad, C. A. Cikot, en eindelijk met ingang van 1° Nov. a. s.: bij het 4e, 5e en 7e reg. resp., de kap. W. G. Rempelman en de 1e luits. J. M. Buflart en W. G. Haarman, allen van het instr.-bat. Bij het instr.-bat., de kap. J. C. T. C. Hackstrob, van het 4e, de 1e luit. G. H. Veerman en de 2e luit. P. A. Spaan, beiden van het 3e reg. inf.

Tijdelijk belast,

met het bevel over de VIIIe afd. vestingart., de maj. R. C. van Onselen, van het 3e reg. vestingart.

Weder bij het leger ingedeeld,

bij de VIIe afd. vestingart., de 1e luit. H. van Gelsdorp, ged. geweest bij het leger in O.-I.

Werkzaam gesteld,

(1° Sept. o. k.). Bij de Kon. Mil. Acad., de 1e luit. A. D. Petter, tot dusverre adj. bij het 4e reg., J. Bueno de Mesquita, van de VIIIe afd. vestingart. en H. J. van den Broek, van het korps ing., min. en sapp., zijnde die offic. in verband daarmede bij den staf van hun wapen overgepl.

In actieven dienst hersteld.

Bij het 3e reg., de 1e luit. J. J. E. Francken en bij de VIIe afd. vestingart., de 1e luit. P. C. J. Visser, die tevens is ged. bij de art., stap- en constr.-mag.

Gedetacheerd.

Bij de art-, stap- en constr.-mag., de 1e luit. H. F. L. Janssen, van de IIe afd. vestingart. Bij het leger in O.-I., de 2e luits. J. S. Koolemans Beijnen, van het 5e en P. J. T. A. Battaerd en P. J. Engelenburg, beiden van het 6e reg., en bij de mil. verk. (1° Jan. 1879) de 1e luit. J. M. Obreen, en de 2e luit. J. A. Staring, beiden van het 8e reg. inf.

Eervol ontheven,

van de betr. tot de Kon. Mil. Acad., de 1e luit. J. S. van Oldenborgh, die tevens is overgepl. bij het 1e reg. veldart.; van de functiën van instr. bij het korps (tengeve. de reorg. der vestingart.), de kapits. E. A. F. baron Creutz, van het 1e, jhr. T. C. Calkoen, van het 2e en L. M. C. Rollin Couquerque, van het 3e reg. vestingart.; van zijne detach. bij de art-, stap- en constr.-mag., de 1e luit. S. J. van Nooten, van de IIIe afd. vestingart., die voorts is ged. bij het 1e reg. veldart.; van hunne det. bij de mil. verk. (1° Jan. 1879) de 1e luits. J. H. Matthijssen, van het 5e en W. C. Staring, van het 2e reg. inf.

—

Op nonactiviteit gesteld.

de kapits. M. J. Temminck, van het 3e reg., P. A. T. Havelaar, van het korps ing., min. en sapp., en de 1e luits. G. A. Wirix, van het 1e reg. veldart. en G. J. de Vidal de St. Germain.

Eervol Ontlagen.

op het daartoe door hem gedaan verzoek, de 2e luit. P. A. D. Koene, van het 5e reg. inf.

Gepensionneerd.

de maj.-kw. jhr. W. F. van Spengler, van het reg. gren. en jag.; de kap. J. P. W. Dürr, van het alg. d. v. d. (onder toek. van den rang van maj.) en de kap. adm. v. kl. en wap. J. Hilberg, mede van genoemd regiment.

b. BIJ HET LEGER IN OOST- EN WEST-INDIË.

Beneemd.

Bij het wapen der artillerie. Tot 2en luit., de gew. luit. t/z. 2e kl. bij de K. N. Marine C. Moll.

Bevorderd.

Tot kap., de 1e luits. jhr. R. Tulleken en D. Twiss; tot kol., chef v. h. wapen der art., de luit.-kol. F. R. K. Peyer im Hoff.

Bij het wapen der infanterie. Tot kaps., de 1e luits. A. C. W. F. Kortum, W. F. van Mensch, J. G. Schröter, H. B. van Dam, A. M. Winkel, H. Oosterwijk, P. L. A. Collard, E. E. E. Otken, D. F. van der Pant, M. Hooghwinkel, B. C. van de Sande en H. E. Munniks de Jongh.

Geplaatst.

Bij het wapen der infanterie. Bij het 3e bat., de kap. H. J. Holshoer; bij het 6e bat., als adj., de 1e luit. A. H. W. Scheuer, v. h. korps; bij het 11e bat., de 2e luit. W. J. van Uije; bij het 14e bat., de kap. W. Munder.

Bij den geneeskundigen dienst. Bij het hosp. te Samarang, de offic. v. gez. 2e kl. A. Jager.

Bij het wapen der artillerie. Bij de 18e comp. te Batavia, de 2e luit. C. Moll; als vuurwerker bij de pyrot. werkpl. te Soerabaia, de 1e luit. A. W. Seghoer.

Bij het wapen der genie. Als eerstaanw. genie-offic. in de 3e mil. afd. op Java, de maj. G. de Vos.

Overgeplaatst.

Bij den generalen staf. Als chef, de kol. der art. H. G. Boumeester.

Bij den gewestelijken staf. Als chef v. d. staf bij de troepenm. te Atjeh en o., de maj. A. R. W. Gey van Pittius, v. d. gen. staf.

Bij de militaire administratie. Bij de intendance in de 1e mil. afd. op Java, de 1e luit.-kw. D. Hasselaar, v. d. r. v. adm. te Willem I; bij de intend. in de 3e mil. afd. op Java, de 1e luit.-kw. R. W. A. Harmsen, v. h. afd.-kl.-mag. te Samarang; bij het afd.-kl.-mag. te Samarang, de 1e luit.-kw. G. A. Trebert, van de intend. aldaar; bij den raad van adm. te Willem I, de 1e luit.-kw. H. L. Diecke, van dien v. h. subsist.-kader te Soerabaia; bij den raad van adm. v. h. subsist.-kader te Soerabaia, de 1e luit.-kw. H. F. B. Logeman, v. d. intend. ald.; bij de intend. van Sumatra's Westk. en o., de 2e luit.-kw. J. D. P. Poeterik,

v. h. garn. te Padang-Pandjang. Bij het garn. te Padang-Pandjang, de 1e luit.-kw. W. D. J. Bezemer, v. h. hosp. te Soerabaja; bij de intend. in de 1e mil. afd. op Java, de 1e luit.-kw. M. P. J. G. Brouwer, van de 5e afd. v. h. D. v. O.; bij het hosp. te Soerabaja, de 1e luit.-kw. T. Kley, van dat te Pelantoengan; bij het garn. te Kedong-Kebo, de 1e luit.-kw. H. C. W. Kogenschoot, v. d. intend. v. Atjeh en o.; bij de intend. te Atjeh en o., de 1e luit.-kw. J. Focker en de 2e luit.-kw. D. C. Achenbach, v. h. garn. Kedong-Kebo en het hosp. te Weltevreden; bij het hosp. te Weltevreden, de 2e luit.-kw. J. P. Arimant, v. h. algem. tevens afd.-kl.-mag. te Batavia.

Bij den geneeskundigen dienst. Bij het hosp. te Willem I, de offic. v. gez. 2e kl. M. H. Enthoven, van den geneesk. dienst te Atjeh; bij den geneesk. dienst te Atjeh, de offic. v. gez. 2e kl. H. van Dam, van dien dienst van Sumatra's Westk. en o.; bij het hosp. te Samarang; de offic. v. gez. 1e kl. D. H. v. Viersen, v. d. geneesk. dienst v. Atjeh en o.; bij den geneesk. dienst ter Sumatra's Westk. en o., de offic. v. gez. 2e kl. G. J. H. Furnee, v. h. garn. te Onrust; bij den geneesk. dienst v. Atjeh en o., de offic. v. gez. 1e kl. W. F. de Jong en de offic. v. gez. 2e kl. N. Bonthuis, J. A. C. Maier en C. P. C. Luchtmans, eerstgen. v. d. geneesk. dienst ter Sumatra's Westk. en o., de tweede en derde v. h. hosp. te Weltevreden en laatstgen. v. h. hosp. te Samarang.

Bij het wapen der infanterie. Bij het 2e bat., de kap. M. L. L. Schell, de 1e luit. R. J. van Zwol en de 2e luit. M. C. Sitsen, v. h. 18e, 4e en 8e bat., de 1e luit. F. P. H. Roersch, v. h. 5e bat.; — bij het 3e bat., de 1e luit. L. H. Beijer en de 2e luit. P. Haupt, v. h. 11e en 17e bat.; de 1e luit. W. J. Philips, v. h. 2e depotbat.; — bij het 4e bat., de 1e luit. J. J. de Graaff, v. h. 12e bat.; — bij het 6e bat., de 2e luits. J. J. Schneider, A. M. W. Loth en J. H. Reurtz, allen v. h. 13e bat.; de 2e luit. K. L. van de Kastele, v. h. 7e bat.; — bij het 7e bat., de 2e luit. A. J. Engelman, v. h. 14e bat.; — bij het 9e bat., de kap. J. Lauer, v. h. 6e bat.; de 2e luits. A. M. Wouters en J. C. Bergsma, v. h. 11e bat. en 2e garn.-bat. v. Atjeh en o.; — bij het 10e bat., de kap. J. A. de Visch Eijbergen, v. h. 11e bat.; — bij het 11e bat., de kap. W. van den Bos en de 1e luit. J. N. A. van Barneveld, v. h. 3e en 2e garn.-bat. in Atjeh en o.; de kapt. H. C. Eenhuisen, H. W. F. Tramburg en de 2e luits. F. van Laaren en J. Vos, de 3 eerstgen. v. h. 9e, de laatstgen. v. h. 10e bat.; — bij het 12e bat., de 2e luits. R. Bal, J. Luyt, P. L. W. M. Skene en W. H. M. Beugel, de 2 eerstgen. v. h. 13e en de overig. resp. v. h. 10e en 17e bat.; — bij het 13e bat., de 1e luit. W. E. Tenta, v. h. 6e bat.; — bij het 14e bat., de kap. K. H. A. Haack van der Goos; de 2e luits. H. L. W. Tellings en J. C. P. Brack, v. h. 16e en 1e bat. en v. h. straffdetach. te Ngawi, de 1e luit. P. P. J. Lignac, v. h. 2e depotbat.; — bij het 16e bat., de 2e luits. A. A. T. H. Gijsen en H. Almerood, v. h. 6e en 4e depotbat.; — bij het 1e garn.-bat. in Atjeh en o., de kap. R. P. de Groot en de 2e luit. J. H. R. Steenmeijer, beiden v. h. 15e bat., de 1e luit. A. J. Tengbergen, v. h. 2e depotbat.; bij het 2e garn.-bat. in Atjeh en o., de kap. W. de Kroes en de 1e luits. T. A. Engelbert van Bevervoorde en J. C. H. G. van Deun, v. h. 15e, 11e en 13e bat.; bij het 3e garn.-bat. in Atjeh en o., de 1e luit. W. Klatt, v. h. 10e bat.; als adj., de 1e luit.-adj. A. A. Veenhuijzen, v. h. 3e bat.; bij het garn.-bat. van Sumatra's Westk. en o., de 1e luit. W. P. A. Steenmeijer en de 2e luit. J. B. Hiltermans, v. h. 17e en 15e bat.; bij het garn.-bat. v. Banka, de 1e luit. C. C. H. Smit, v. h. 1e garn.-bat. v. Atjeh en o.; bij het garn.-bat. van Celebes en o., de 1e luit. W. Voorthuizen, v. h. 1e garn.-bat. in Atjeh en o.; bij het 3e depotbat., de 1e luit. H. C. Moorrees, v. h. 2e garn.-bat. in Atjeh en o.; bij het 4e depotbat., de 1e luit. A. E. Roest van Limburg, v. h. 15e bat.; bij het subsist.-kader te Batavia, de maj. C. G. H. F. van Schendel, de 1e luit. J. C. R. Schenk en de 2e luit. G. L. Stumpff, v. h. 1e garn.-bat. v. Atjeh en o., garn.-bat. v. Banka en subsist.-kader te Soerabaja; bij het straffdetach. te Klatten, de 1e luit. J. Rozenraad, v. h. 5e bat.

Bij het wapen der artillerie. Bij de 1e comp. te Batavia, de 1e luit.

A. B. C. Dom, van de 18e comp.; bij de 4e comp. te Atjeh en o., de 1e luit. P. H. Opzoomer, v. d. 13e comp. te Batavia, de kap. G. de Wijs, van de 22e comp. aldaar; bij de 6e comp. te Atjeh, de kap. F. H. Vervat, van de 1e comp. te Batavia; bij de 13e comp. te Batavia, J. C. Gaillard, van de 24e comp. te Atjeh; bij de 14e comp. te Padang-Pandjang, de 1e luit. J. F. Dormaar, v. d. 18e comp. te Batavia; bij de 15e comp. te Willem I, de 1e luit. J. C. Sohns, v. d. 17e comp. te Tjilatjap; bij de 17e comp. te Tjilatjap, de kap. D. J. Derks, v. d. 20e comp. te Makassar; bij de 18e comp. te Batavia, de 1e luit. E. Stoppendaal, van de 4e comp. te Atjeh; bij de 22e comp. v. Atjeh en o., de kap. L. C. F. Duguiés, v. d. 7e comp. te Samarang; bij de 23e comp. te Atjeh en o., de 1e luit. H. J. Dijkmeester, v. d. 9e comp. te Batavia; bij de 24e comp. te Atjeh en o., de kap. B. Lamberts en de 1e luit. G. F. Beer, v. d. 21e comp. te Banjoe-Biroe en 13e comp. te Batavia; bij de mag. te Soerabaia, de magazijnm. 3e kl. J. Verfloesen, van die te Batavia; bij het materieel, als adj. bij het hoofdbureau, de 1e luits. W. Boetje en M. B. Rost van Tenningen, v. d. 9e comp. te Batavia en de 23e comp. v. Atjeh en o.; als pres. der comm. hel. met het nem. van proeven met getr. geschut, de kap. J. H. A. van Wijhe; als comm. der art. der 3e mil. afd. op Java, de maj. G. E. C. Guffroy, van de exped. art. in Atjeh en o.; als comm. der art. te Atjeh, de maj. A. Hijnekamp, comm. der art. in de 3e milit. afd. op Java; als directeur van den buskruitmolen te Ngawi, de 1e luit. P. G. de Bruyn, v. d. 14e comp. te Padang; als adj. vuurw. bij de pyrot. werkpl. te Soerabaia, de 1e luit. J. H. v. Blommestein.

Bij het wapen der genie. Als eerstaanw. genie-officier in de Z- en O.-afd. v. Borneo, de kap. v. d. staf F. D. Kloesmeijer, van de werken te Soerabaia.

Bij het wapen der cavalerie. Bij de eskadrons te Soerabaia, de 2e luit. H. W. A. van Jeveren, van die te Salatiga.

Ingetrokken overplaatsingen.

Bij het wapen der infanterie, de overpl. bij het 8e bat. v. d. luit.-kol. J. H. C. Godin, v. h. 2e bat.

Bij het wapen der artillerie, de overpl. bij de 4e comp. te Atjeh, van den 1en luit. H. J. van Heutz, zijnde hij overgepl. bij de 13e comp. te Batavia.

Bij het wapen der genie, de overpl. bij den staf v. h. wap. in de 1e mil. afd. op Java v. d. 2en luit. J. G. H. de Voigt, zijnde hij overgepl. bij den staf v. h. wap. in de 2e mil. afd. op Java; de overpl. bij den staf v. h. wap. in de 2e mil. afd. op Java, van den 2en luit. J. J. A. Muller, zijnde hij overgepl. bij den staf v. h. wap. in de 1e mil. afd. op Java.

Eervol ontslagen.

De kap. v. d. gen. staf C. H. O. M. van Winning; de dirig. offic. v. gez. 1e kl. A. L. C. Stodske; de kap. der inf. J. Schori; de burg. schrijver 3e kl. Th. B. Holland; die der 5e kl. L. J. M. Robert en J. Latamanuwij.

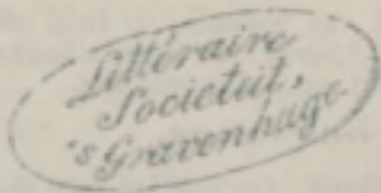
Tweejarig verlof verleend.

aan den mil. apoth. 2e kl. G. C. de Groot; aan den 1en luit. der inf. W. E. van Ingen; aan den onderintend. 2e kl. bij de mil. adm. W. B. Filet; aan den onderopz. o. d. plaat- en bankw. bij den art.-constr.-wink. te Soerabaia J. Flipsen.

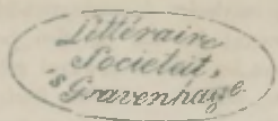
Overleden.

W. F. de Wilde, kap. der inf., te Soerabaia, den 8en Maart 1878; A. Scheltema, 1e luit. der inf., te Sibogha, den 26en April 1878; C. S. Thierry de Bijs, 2e luit. der inf., te Lambaroe (Atjeh), den 23en Maart 1878.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Het 50-jarig Jubilé van de Koninklijke militaire academie.

Een gouden feest! De Koninklijke militaire academie herdenkt op 23 September haar 50-jarig verleden. Als om het geheugen aan schoone dagen te verlevendigen, vloeit een bonte schaar, die haar eenmaal als middelpunt van nabij kende, naar de oude baronie van Breda. Zij zijn talrijk, die deelgenoot willen zijn van de feestvreugde.

Welk verschil tusschen nu en vroeger! Hoe groot is voor velen de verandering! — Niet meer de traag rollende wagen langs eenzame straatwegen, maar het hijgende vuurpaard voert den breeden stroom aan van belangstellenden in het halve eeuwfeest! — Zij die de academiestad in later jaren niet terugzagen, herkennen haar niet meer. De wallen geslecht. Breda een open plaats geworden met verbrede straten, en in richtingen uitgebouwd, waar eenmaal de knellende gordel van vestingwerken werd gezien. Breda in feestgewaad thans, gedoscht in groen onder een hemel van vlaggen.

Welke rijke herinneringen! De jaren die heensnelden worden weer in de gedachte doorleefd. Een tooverlantaarn van het eigen leven. . . . Hier, als schooljongen met het vurig verlangen naar het cadettenpak. . . . Daar, de examenzaal met opgebleekte angstige gezichten; de bleekste van allen hij zelf. . . . Ginds, als baar in de nieuwe kleeding, op ontbolstering wachtende. — De cadettenjaren ontrollen zich een voor een aan het oog, en, verlevendigd door den aanblik van het academiegebouw, denkt men zich te midden van tijdgenooten. De leer- en slaapzalen worden zodoende weer bevolkt met hen, die daar eenmaal werden gekend. . . . Ook de handdruk wordt nog gevoeld, die, bij het verlaten van de academie, ten afscheid werd gegeven; niet het minst die van den vriend, die te midden van de droombeelden voor de toekomst insliep. . . .

Maar geen weemoed wone in u op den dag van 23 September.

Een fanfare maakt u wakker. Gij wordt tot de werkelijkheid teruggevoerd. Het is de oude, welbekende amusementsaal waarin we ons bevinden. Hoor, een hartelijk welkom wordt u door den Gouverneur toegeroepen. — Kort daarop staat de beminde en geëerbiedigde Prins FREDERIK voor ons. Met

veerkrachtigen tred nog nadert hij de plaats, vanwaar hij de Reunisten wil toespreken, en nauwelijks ontvloeien de eerste vriendelijke woorden zijn mond, of een ieder heeft opgemerkt dat ook bij dien beminnelijken vorstelijken grijsaard de veerkracht van het hart is bewaard gebleven.

Een wijle later verplaatst zich de stroom der feestgenooten naar het buitenplein. De cadetten zijn daar in rij en gelid geschaard. Daar staan ze, de bloem van Neerland's jongelingschap aan den schoot der academie toevertrouwd. De wensch rijst onwillekeurig uit het hart, dat zij aan hun schoone roeping mogen beantwoorden, — dat ze zullen worden wat menigen der officieren geworden zijn, die in deze plechtige oogenblikken vóór hen vereenigd staan als even zoovele voorbeelden van getrouwe en nauwgezette plichtsbetrachting, als waardige voorgangers in het beroep der wapenen.

Indrukwekkend is de „groet uit het Oosten”, die der jongelingschap wordt overgebracht door een der schoonste figuren van het Nederlandsch-Indische leger, hekwaam generaal en dapper soldaat tevens. Dankbaar wordt die groet aanvaard, wakkere krijgsmakkers, en met den wedergroet beantwoord die getuigt dat we u liefhebben, broeders in Insulinde. Zie in den niet te weerhouden traan die het oog ontvloeit, het bewijs dat spreken onnoodig is, om u te zeggen hoe warm ons het hart klopt voor uw schoone daden, voor uwe toewijding aan Vorst en Vaderland.

Hoor! . . . Heerlijke toonen ruischen door de lucht. Ze wiegen u in de droomen van vervlogen jaren terug. Stig en liefelijk te gelijk klinkt een cantate u tegen en doet het hart van aandoening kloppen. Luister! De feestrede begint. De levensgeschiedenis der Academie, haar werken en handelen, de 50-jarige boom en zijn vruchten, wordt u voorgeschilderd.

Straks het feestmaal. Gouverneurs, commandanten, oud-leeraren en oud-leerlingen nemen daaraan deel. Velen die lang gescheiden waren zullen zich daar vereenigen. Met den beker in de hand zal men elkaar welkom heeten. De studiejaarsgewijze gegroepede oud-cadetten zullen elkaar, als vanouds, met de half vergeten bijnamen toespreken. Banden worden nauwer toegehaald.

En zoo zijn de vierdaagsche feesten ingeleid. Breda tooide zich rijk. Muziek klinkt den feestgenoot overal vriendelijk te gemoet. Guirlandes en tropeeën spreken van de algemeene waardeering der aanleiding tot het feest en de burgerij heeft daarmee op onbekrompen wijze getuigd, hoezeer zij de vestiging der academie in de plaats hurer inwoning op prijs stelt.

De Koninklijke militaire academie heeft recht feest te vieren. Gedurende haar 50-jarig bestaan schonk zij aan het leger en de vloot 1900 officieren, waarvan velen uitblonken en Nederland tot sieraad en kracht waren.

In 1828 opgericht, moest zij wegens de Belgische omwenteling, voor de wapens der infanterie, cavalerie en artillerie tijdelijk opgeheven worden, terwijl zij voor de studien der cadetten van de genie en den waterstaat naar Medemblik werd verplaatst. Zes jaren later werd de vroegere toestand hersteld.

Bij de oprichting van de academie te Delft in 1845 ging de opleiding voor den waterstaat naar die inrichting over en bleef de Breda'sche academie uitsluitend bestemd voor de vorming van officieren voor de landmacht, totdat in 1850, bij de opheffing van het instituut voor de marine te Medemblik, ook aan haar de taak werd opgedragen, die tot dusverre aan dat instituut was toevertrouwd, nl. de opleiding van officieren voor de marine en de mariniers alsmede van de ingenieurs voor den scheepsbouw. Slechts zeven jaren hield deze vereeniging stand, en bleef sedert 1857 de Koninklijke militaire academie zich uitsluitend wijden aan de vorming van officieren voor de landmacht.

Nadat in 1868 de 4-jarige cursus in een driejarigen werd herschapen, bracht de wet van 1869 verandering in de grondslagen der inrichting, door haar te doen aansluiten aan het middelbaar onderwijs. Deze wet werd echter in 1877 buiten werking gesteld en door een nieuwe vervangen, die de academie hoofdzakelijk weer terugbracht tot den toestand, dien zij van 1857 tot 1868 had gekend.

Mogen de voortdurende organieke wisselingen van de militaire academie voor een inrichting van onderwijs schaduwzijden hebben opgeleverd, toch is de goede invloed van de te Breda genoten opleiding niet twijfelachtig. De academie heeft gunstig gewerkt. Zij zou, om dit te betoogen, de namen kunnen noemen van de ingenieurs van den waterstaat, aan wien zij de voorbereiding voor hun moeilijken werkkring schonk en op de bekwame, van haar herkomstige mannen van leger en vloot kunnen wijzen, die in later dagen zoowel door de gaven van den geest uitblonken als door krijgsmansdeugden schitterden.

Zijn er over de academie schaduwen gegleden, ze worden bij een feest niet gezien. Het dankbare en blijde hart herdenkt zoo gaarne het goetse. Bovendien men eerbiedige wat uit overtuiging voor het welzijn van de academie werd gedaan, ook dan wanneer die overtuiging niet gedeeld wordt. Men eere allen die het wel meenden met de academie. SEELIG EN DELPRAT boven aan, die het eigenlijke hervormingswerk van het militaire onderwijs, in hun dagen, met onmiskenbaar talent volbrachten. Hun namen blijven daardoor onafscheidelijk aan den bloeitijd der academie verbonden.

En nu de toekomst! . . . O, dat ze schoon moge zijn voor u Koninklijke militaire academie, voedster van het leger hier te lande en van dat in de Overzeesche gewesten, bron van kracht voor Neerland's krijgswezen. Bescherm, om aan uwe moeilijke doch schoone roeping te voldoen, oprechten zin voor wetenschap; kweek lust en liefde voor studie, als de eenige grondslagen voor vruchtbaren en rijken voortgezetzten arbeid, in onze zonen van MARS. Laat het u ernst zijn en blijven met milde hand te strooien wat tot kracht moet gelden. En dan . . . ? Wie zou de toekomst vreezen?

Heil U, Koninklijke militaire academie.

Breda, 23 September 1878.

MILITAIRE PENSIOENEN.

De militaire pensioenen bij de land- en zeemacht, zoowel in Nederland als in Indië, door A. W. P. WEITZEL. 's Gravenhage, GEBOEDERS VAN CLEEF. Prijs / 0,65.

't Is een netelige zaak voor een oud-minister van oorlog, in afkeurenden zin te schrijven over militaire wetten of instellingen, die reeds tijdens zijn ministerschap bestonden, wanneer toen niet is gebleken, dat hij met alle kracht er naar gestreefd heeft, ze naar zijn beginselen te wijzigen of in te richten. Niet ieder is zoo gelukkig als de Generaal VAN LIMBURG STURM, de steeds onversaagde strijder voor het beginsel van den persoonlijk verplichten dienst, een zaak te verdedigen, die niet slechts krachtig door hem als minister voorgestaan werd, maar aan welke hij ook zijn portefeuille ten offer gebracht heeft.

We beginnen met deze opmerking, omdat wij er zeker van zijn, dat bij menig lezer der bovengenoemde pennevrucht van den Generaal WEITZEL de vraag zal rijzen: Waarom heeft de Schrijver, toen hij daartoe in de gelegenheid was, niet getracht in de regeling der pensioenen althans van de landmacht, over welke hij thans een zoo strenge critiek uitspreekt, een wijziging te brengen in overeenstemming met zijn denkbeelden? Waarom treft thans zijn afkeuring ook de regeling der traktementen bij het leger hier te lande, die toch zijn werk is? Voor beide vragen heeft de Generaal W. een antwoord; maar we zijn er niet zeker van dat een ieder er door bevredigd zal zijn. Volgens zijn mededeeling besloten in 1875 de Ministers van marine en van oorlog (de Generaal W. was van 4 October 1873 tot 29 April 1875 minister van oorlog) bijna gelijktijdig tot het voorstellen van verbeteringen in de regeling der pensioenen bij de zee- en landmacht. Het was den Minister van oorlog toen echter onmogelijk zijn ambtgenoot op den door dezen daartoe ingeslagen weg te volgen; daar hij, door niet meer te doen dan deze, slechts de belangen van betrekkelijk weinigen zou hebben bevorderd. Door allerlei oor-

zaken, die in de brochure niet vermeld zijn, gelukte het den Generaal W. niet zijn wetsvoorstel in de Tweede Kamer te brengen en moest hij, aftredende, de zaak aan anderen overlaten.

Bij hem, die eenigszins bekend is met de vele bezwaren, waarmede een minister, niet 't minst een minister van oorlog, in ons land vaak te kampen heeft, kan 't geen verwondering wekken, dat eerst 1½ jaar na diens optreden besloten wordt tot het voorstellen van verbeteringen in een gebrekkigen toestand. Ook het niet volgen van den ambtgenoot door den Minister, omdat dit hem onvoldoende voorkwam, is alleszins verklaarbaar. Het nemen van halve maatregelen is, vooral in militaire zaken, gevaarlijk; want afdoende kunnen zij natuurlijk niet zijn en een behoorlijke regeling wordt er dikwerf jaren lang door van de baan geschoven. Had de Generaal W. een andere gedragslijn gevolgd, we zouden vermoedelijk nog lang op de in elk geval belangrijke verbetering, die de laatste pensioenwet ons gaf, kunnen wachten. Jammer maar, dat de Minister W. met betrekking tot de regeling der traktementen meende een anderen weg te moeten kiezen. De gevolgtrekkingen, waartoe de vergelijkende tabel op bladz. 52 van zijn geschrift, op welke wij later nog terugkomen, den Generaal aanleiding geeft, toonen duidelijk, dat de bestaande regeling hem niet voldoet. Toch werd ze door hem in het leven geroepen. Hij zegt daaromtrent nu: »De Minister van oorlog, die het geluk had in 1873 de jongste verhooging van traktementen tot stand te kunnen brengen, heeft tot zijn leedwezen niet alles wat hij noodig achtte in eens kunnen doen, maar hij heeft er op vertrouwd, dat zijne opvolgers op den door hem ingeslagen weg zouden voortgaan. Zal dat vertrouwen worden bevestigd?» Tot dusverre geschiedde 't niet en dit is geenszins te verwonderen, ook al eischt de toestand nog zoo zeer voorziening. Elk voorstel tot verhooging kan door de Tweede Kamer ontvangen worden met de niet ongegronde opmerking, dat de traktementen nog zoo kort geleden opnieuw geregeld zijn en de kansen op een afdoende verbetering schijnen ons vooreerst nog niet zoo bijzonder groot, ofschoon de overtuiging van het onvoldoende der officierstraktementen als bijna algemeen gevestigd beschouwd mag worden. Wij kunnen 't dan ook geen geluk heeten, dat de Generaal W. in 1873 de door hem voorgestelde verhooging der traktementen tot stand bracht, overtuigd als we zijn, dat de ijzeren wet der noodzakelijkheid sedert ongetwijfeld tot veel afdoender verbetering zou hebben geleid.

Intusschen is ook in dit opzicht ruimte voor andere beschouwing en wij willen hopen, dat het door den Generaal W. uitgedrukt vertrouwen op dit punt weldra bevestigd moge worden. Want werkelijk de bezoldiging van een groot gedeelte der officieren van het Nederlandsche leger — van de oudere kapiteins en de hoogere rangen — is beneden alle critiek. Nu moge de Staat er al tijdelijk in slagen door verschillende middelen, van welke de Schrijver te recht zegt, dat ze geen van allen den gestrengen toets der zedelijkheid doorstaan kunnen. het incompleet van zijn officierskorps niet te snel te zien

toenemen — op den duur is dit toch niet legen te gaan. »Het betrekkelijk welzijn is in bijna alle officiersrangen te sterk verminderd, dan dat de stand nog aantlokkelijk genoeg zou wezen voor hen, wier middelen het veroorloven aan hunne zonen een solide, veel tijd vereischende en daardoor kostbare opvoeding te geven. Is een dergelijke opvoeding voltooid en is de jongeling aan het einde er van gekomen, dan is hij het ook met zijne ouders eens geworden en keert hij vanzelf aan het leger den rug toe. Het zijn thans andere, ik zal niet onvoorwaardelijk zeggen mindere, maar zeer zeker miuder goede standen dan weleer, die hunne zonen naar het leger zenden om er den officiersrang te verwerven. Het zijn standen, waarin men aan de opvoeding der kinderen minder tijd en minder geld kan besteden, waarin men hen derhalve spoediger de wereld moet inzenden, en voor hen ook met minder goed bezoldigde loopbanen tevreden moet zijn. Misschien klinkt, in de ooren van deze, het bedrag der inkomsten nog altijd hoog genoeg, maar zij bezorgen niettemin aan hunne zonen slechts teleurstelling" (bladz. 58). Die woorden van den Generaal W. zijn even waar als waarschuwend. Een goede bron voor de aanvulling van het officierskorps is reeds grootendeels afgesloten en komt er geen verbetering in de positie der oudere officieren, dan dreigt de andere binnen kort ook op te drogen. Wel blijven er voortdurend elk jaar millioenen haringen in de netten der visschers loopen (bladz. 7); maar het onderscheid tusschen haringen en menschen is, dat »menschen" redeneeren en »haringen" niet. Al laten gene zich voortdurend vangen: deze zullen, wat al lokaas de Staat ook gebruiken moge om zijn militaire netten vol te doen loopen, eindelijk wel eens inzien, dat het niet aangenaam is om gekookt en gezouten te worden. Als axioma kan men stellen: om een goed en voltallig officierskorps te hebben en te houden, moet de officier zoodanig bezoldigd zijn, »dat hij betamelijk kunne leven, naarmate van zijn rang en naarmate van de maatschappelijke positie, die de Staat zelf hem, door dien rang, aanwijst"; terwijl hij wijders moet »kunnen rekenen op een onbezorgden ouden dag, in overeenstemming met de eenmaal bereikte maatschappelijke positie" (bladz. 9).

Het voorafgaande schreven wij met de bedoeling om ook hen, die meenen dat de Generaal W. als Minister meer had kunnen doen om de materiele positie van den militair naar behooren te regelen, er toe te brengen zijn geschrift, dat een warm pleidooi is voor het materieel welzijn van den Nederlandschen militair, objectief te beoordeelen. Het verdient dit in elk opzicht.

In de volgende bladzijden zullen wij de aandacht vestigen op eenige punten, die ons het meest belangrijk voorkomen en, waar het pas geeft, enkele opmerkingen daaraan toevoegen.

Het eerste gedeelte der brochure bevat een helder betoog van het recht van den militair op pensioen. Dit recht zal tegenwoordig wel door niet velen

betwist worden en is bovendien door de Grondwet gewaarborgd. De Schrijver heeft dan ook met zijn betoog meer ten doel aan te toonen, dat dit recht in zich sluit het recht op „een onbezorgden ouden dag in overeenstemming met de eenmaal bereikte maatschappelijke positie”, en deze is den Nederlandschen officier door zijn pensioen *niet* verzekerd. In dit opzicht komt ons slechts één stelsel als goed voor en wel dat, waarbij de officier, die al zijn beschikbare krachten aan 's lands dienst gewijd heeft en, als hij daarin niet meer bruikbaar is, ook niet meer de geschiktheid bezit om op andere wijze zijn inkomsten te vermeerderen, terwijl hem dit bovendien bijna steeds door zijn maatschappelijke positie belet wordt, bij ontslag uit den dienst in inkomen niet achteruit gaat. Dit beginsel geldt in Oostenrijk, waar de officier bij het einde van zijn veertigste dienstjaar zijn vol traktement als pensioen krijgt. Daarna wordt het pensioen, dat van het vijfthende dienstjaar af elk jaar stijgt, niet meer verhoogd. Als men instemt met 's Schrijvers gevoelen, dat de Staat uitstekend goede zaken maakt met het pensioenstelsel — en ons dunkt, dat tegen zijn beschouwing op bladz. 12 niets is in te brengen — dan zal men het billijke van onzen eisch gereedelijk moeten erkennen.

Wij spraken hiervoren enkel over den officier, omdat voor mindere militairen niet dezelfde redeneering geldt. Zij verliezen spoediger lichamelijk de geschiktheid voor den militairen dienst, omdat van hen in den regel grootere fysieke inspanning gevorderd moet worden. In de burgerlijke samenleving teruggekeerd zijn ze dus meestal nog in staat er wat bij te verdienen en worden daarin ook niet verhinderd door hun positie. De tegenwoordige pensioenen voor militairen beneden den rang van officier komen ons dan ook voldoende voor. Alleen voor degenen van hen, die door ziekte of gebreken *door* den dienst bekomen, geheel buiten staat geraakt zijn om in hun levensonderhoud te voorzien, zouden wij bovenvermelden regel toegepast wenschen.

Geheel sluiten wij ons aan bij den Schrijver, waar hij eischt, dat de vroeger gepensioneerden niet minder betaald worden dan die, welke tegenwoordig op pensioen gesteld worden. Ook zij hebben recht op „een onbezorgden ouden dag in overeenstemming met hun maatschappelijke positie,” en dat de tijden duurder geworden zijn is toch immers niet hun schuld? Aan het slot van zijn geschrift drukt de Generaal WEITZEL de verwachting uit, dat door den Minister van oorlog, die door het afstaan zijner jaarwedde, welke hij als kamerlid geniet, aan de Koninklijke vereeniging van gepensioneerde officieren, blijk gegeven heeft te beseffen, dat er nood heerscht, daarin op afdoende wijze bij de wet zal trachten te voorzien. Wij hopen dit insgelijks en wel van ganscher harte. Vooral ook de vroeger gepensioneerde onderofficieren en manschappen hebben een ellendig inkomen van den Staat. Maar al zouden wij niets liever zien, dan dat de pensioenwet van 1877 op alle gepensioneerde militairen toegepast werd, en al achten wij zulk een eisch in de hoogste mate billijk — toch vreezen wij, dat men daartoe niet licht zal komen. Deed men dan ten minste maar als in Oostenrijk, waar de wet van 27 De-

cember 1875 van terugwerkende kracht verklaard is voor allen, die sedert 1844 gepensionneerd zijn, doch deel uitmaken van de landweër. Door zulk een maatregel ware de bevordering van de belangen der vroegere gepensionneerden te vereenigen met de bevordering van 's lands belang, wat, zooals wij nog nader zullen trachten aan te toonen, bij de regeling der pensioenen nog meer het geval kan zijn. Natuurlijk zou men in het onderstelde geval ook het verlangde bedrag moeten geven aan hen, die wel bij de schutterijen zouden *willen*, maar uit hoofde van hun leeftijd, ziekte of gebreken, niet daarbij zouden *kunnen* dienen.

Wat betreft de toepassing van het recht van pensioen komt de Schrijver tot de conclusie, dat het bedrag afhankelijk behoort te zijn:

- 1°. van het aantal jaren, dat men gediend heeft;
- 2°. van den rang, dien men het laatst heeft bekleed, en
- 3°. van den tijd, dien men in zijn laatsten rang heeft doorgebracht.

Over 't algemeen zijn we het met des Schrijvers beschouwingen in dit opzicht eens; in één opzicht evenwel verschillen wij met hem van gevoelen en dit verschilpunt achten wij van genoegzaam belang om 't met alle achting, die wij voor de meerdere kennis en ondervinding van den Generaal W. hebben, aan het oordeel onzer lezers te onderwerpen. Schrijver wil voor elken rang een getal jaren vaststellen, na verloop waarvan het pensioen voor dien rang wordt verhoogd. Die eerste jaren noemt hij beproevingsjaren, omdat naar zijn meening na hun verstrijken bepaald kan worden of de officier al dan niet geschikt is voor het bekleeden van een hooger rang. »Heeft hij die geschiktheid alsdan niet, dan kan hij toch uitstekend voldoen in zijn tegenwoordigen rang en daarin nog lang goede diensten bewijzen. Van dit oogenblik af — zijnde dus het tijdstip, waarop hij de kans verliest op het pensioen van den naastvolgenden rang — behoort zijn verhooging in te gaan »Dat de verhooging, eenmaal ingegaan zijnde, niet altijd kan blijven klimmen is duidelijk. Haar grens is, dat zij, met het pensioen te zamen, altijd op zekeren afstand moet blijven van het naaathoogere pensioen. Ware dat niet het geval, dan kon de emulatie, het streven naar bevordering, er zeer ten nadeele van den dienst ernstig door worden te kort gedaan.»

Do Generaal W. wil dus hetzelfde beginsel, dat in onze pensioenwet voor de subalterne officieren aangenomen is — nl. verhooging van pensioen na een zeker aantal dienstjaren *in den laatst bekleeden rang* — ook toegepast zien op de hoofd- en opperofficieren, doch is tevens van oordeel, »dat het niet aangaat voor alle rangen hetzelfde getal jaren aan te nemen.» Wij daarentegen zouden voor de berekening van het pensioensbedrag een anderen maatstaf aangenomen wenschen te zien, dien wij meer overeenkomstig de billijkheid achten. Bij de bepaling van het pensioen moet o. i. rekening gehouden worden en met den rang en met het aantal dienstjaren als officier. Natuurlijk moet het normale bedrag der pensioenen stijgen met den rang, dien de officier bekleedt; doch het bedrag der verhooging behoort bepaald te worden naar evenredigheid

van het aantal dienstjaren niet in den laatst bekleeden rang maar als officier. De kansen op bevordering — wij weten 't allen — zijn bij de verschillende wapens en dienstvakken niet dezelfde. Daarnaast valt niets te veranderen, maar wel kunnen de materiele nadeelen, die voor de minst bevoorrechten uit deze ongelijkmatigheid voortspruiten, zooveel mogelijk worden weggenomen. Dat is een plicht voor den Staat ten aanzien van zijne dienaren. Om hiertoe te geraken stelden wij reeds een paar jaren geleden in dit tijdschrift (1) voor, om bij de bepaling der traktementen een dubbelen maatstaf te gebruiken nl. *rang* en *diensttijd*. Voor elken rang zou een *fixum* aangenomen moeten worden met een jaarlijksche verhooging voor elk jaar dienst als officier. Het pensioen ware nu te bepalen in deelen van het traktement op het tijdstip der pensionneering genoten. Als voorbeeld wijzen we weer op de Oostenrijksche wet. Zij stelt het pensioen na 10 jaren dienst — de kortste termijn, binnen welke aanspraak op pensioen verkregen kan worden — op $\frac{1}{3}$ van het activiteits-traktement. Na 15 jaren dienst bedraagt het $\frac{2}{3}$ van het traktement en neemt dan elk jaar met $\frac{2}{3}$ procent van dit traktement toe tot aan het eind van het veertigste dienstjaar, wanneer het gelijk is aan het activiteits-traktement en daarna niet meer stijgt. 't Zou nu wel is waar kunnen voorkomen, dat een oud kapitein b. v. een hoogere bezoldiging genoot dan een jong hoofdofficier. Zelfs zou het geval zich kunnen voordoen, dat een kapitein hetzelfde of een eenigszins hooger pensioen kreeg dan een hoofdofficier; maar die kapitein zou dit dan ook door een veel grooter aantal dienstjaren ten volle verdiend hebben. We zien geen de minste noodzakelijkheid voor de grens die de Generaal W. volgens zijn hiervoren aangehaalde woorden noodzakelijk acht. Hij, die door de kans op een hoog pensioen van het streven naar verdere bevordering terughoudend wordt, verdient die verdere bevordering, naar onze overtuiging, ook niet en zulk een man hoort in de hoogere rangen van het leger niet thuis.

Een vraag van het hoogste gewicht bij de vaststelling eener pensioenwet is, wanneer aan de officieren aanspraak op pensioen moet worden gegeven, omdat de vooruitzichten op bevordering hiervan geheel afhankelijk zijn. Hoewel de Generaal W. erkent »dat de opruimingen, die in oorlogstijd door het kanon worden gehouden, in vredetijd — in het belang van het avancement en dus ook in het belang der krijgsmacht — niet anders kunnen plaats hebben dan door middel van pensionneeringen» (bladz. 16), schijnt hij toch een voorstander te zijn van het stelsel den officier, die blijven wil, te houden zolang nog diensten van hem te verwachten zijn. Wij meenen dit althans te mogen afleiden uit zijn woorden: »De Staat daarentegen houdt jaarlijks onder zijn arbeiders, die *militairen* heeten, een min of meer groote opruiming, alleen om avancement te geven.

»Onder de slachtoffers van die opruimingen zijn er die klagen zonder grond,

(1) *Militaire Spectator* 1876, bladz. 367.

maar ook zeer veel, aan wie niets anders kan worden verweten, dan dat zij anderen in den weg stonden" (bladz. 13).

Zoals uit het laatste gedeelte onzer bespreking van het werk van den Belgischen Generaal GOETHALS in het Augustus-nummer van *Spectator* blijken kan, denken wij hierover anders.

Een geregeld avancement is een voornamelijk eisch om op den duur een goed korps officieren te kunnen hebben en het gehalte van het officierskorps is beslissend omtrent het gehalte van een leger. De wet op de pensioenen is het middel om aan de officieren een geregeld avancement te bezorgen. In het practische Engeland was men hiervan zoo overtuigd, dat de *Royal Warrant for promotion and retirement* enkel aan die overweging haar ontstaan te danken heeft. De daarbij vastgestelde *gratuities* (1) worden dan ook enkel toegekend als de Regeering dit in het belang der promotie noodig acht. Wij herhalen nogmaals, wat wij reeds eenmaal zeiden: Met onze bestaande pensioenwet zal ook het beste bevorderingsstelsel ons op den duur geen jeugdig korps hoofdofficieren en geen geregelde bevordering kunnen verschaffen. Daartoe is voor een klein vredesleger als het onze noodig, dat voor de verschillende rangen grenzen van leeftijd gesteld worden, evenals dit in België het geval is. Een ieder wordt dan over denzelfden kam geschoren en niemand heeft dus reden tot klagen. Alleen voor zeer buitengewone gevallen moet de Koning de bevoegdheid hebben om van de gestelde regels wat den leeftijd betreft, af te wijken. Tevens moet het vragen van ontslag na een zeker aantal dienstjaren bevorderd worden — aan de Regeering kan alsdan de bevoegdheid worden gelaten het al of niet toe te staan. In Engeland heeft men daarvoor de *gratuities*, in Oostenrijk de bepaling, dat hij die recht op pensioen heeft, tegen afstand van dit recht, bij het verlaten van den dienst een tweejarig activiteits-tractement uitbetaald kan krijgen. Dat is de weg, dien ook wij op moeten als we ons belang begrijpen.

Een ander punt van hoog belang is de quaestie, of er, en zoo ja, welke verplichtingen aan den gepensionneerden militair opgelegd kunnen worden en op welke wijze van gepensionneerde militairen partij te trekken is in het belang van het leger. In het algemeen zijn we het eens met den Generaal W., als hij 't afkeurt, dat den gepensionneerden militair nog bijzondere verplichtingen worden opgelegd, waaraan hij moet voldoen om in het genot van zijn eenmaal verdiend pensioen te blijven. Ook wij keuren 't af, dat de oud-militair zijn pensioen niet mag verteeren, waar hij goedvindt, dat hij 't niet onverkort mag behouden, wanneer hij een Rijksbediening aanvaardt enz. »Hij" (de gepensionneerde) »heeft immers niets meer met den Staat uit te staan; hij is vrij geworden, alleen is de Staat zijn schuldenaar gebleven voor het bedrag eener lijfrente (het pensioen)". Een andere vraag is 'tevenwel of de Staat niet in zijn belang handelt door zijn stelsel van pensionneering zoo in te

(1) Zie het Augustus-nummer van *Spectator* bladz. 532.

richten, dat hij zich daardoor niet slechts een reserve van officieren en kader voor oorlogstijd verschaft, maar tevens voorziet in de behoefte aan officieren en kader voor zijn reserve — in ons land de schutterijen. De bepaling in onze tegenwoordige wet (art. 43) »Wij behouden Ons voor de gepensionneerde officieren in tijd van oorlog of gevaar op te roepen om, na daartoe geschikt te zijn bevonden, weder in dienst gesteld te worden»; terwijl de volgende zinsnede zegt, dat het pensioen van den officier die, zonder geldige redenen, ter beoordeeling van den Minister van oorlog, aan die oproeping niet voldoet, of zich aan de weder-indienststelling onttrekt, op diens uitspraak, tijdelijk geschorst wordt, heeft wel de strekking om in oorlogstijd in de behoefte aan officieren te voorzien en wij zien daarin dan ook, in tegenstelling met het gevoelen van den Generaal W., volstrekt geen bezwaar. 's Lands belang weigt haar o. i. volkomen, wat met andere beperkingen van het genot van pensioen niet het geval is. Ook mag men aannemen, dat het bedrag van het pensioen met het oog op deze bezwarende verplichting vastgesteld is. Maar we achten haar ten eenenmale onvoldoende. Veel diensten kan men van die wellicht jaren lang gepensionneerden niet verwachten, althans niet in het begin van den oorlog. Op uitzonderingen na zullen zij zich weinig meer bezig gehouden hebben met militaire zaken, wat vooral in dezen tijd van snellen vooruitgang op militair gebied een noodzakelijkheid is voor den officier, wil hij bruikbaar blijven. De troepen, bij welke zij worden ingedeeld, zijn hun vreemd en niets is meer gewaagd dan manschappen tegenover den vijand te stellen onder aanvoering van officieren, die zij niet kennen. Hoe kan men verwachten, dat de soldaten vertrouwen hebben in zulke aanvoerders; dat die aanvoerders hun ondergeschikten kennen met al hun goede en kwade eigenschappen — een vertrouwen en een kennis bij de tegenwoordige vechtwijze onmisbaar om met eenige zekerheid op het leger te kunnen rekenen!

Wij hebben reeds betoogd, dat 't in het welbegrepen belang van den Staat is de officieren niet te lang aan den actieven dienst te verbinden; maar hun integendeel het verlaten van den dienst na een zeker aantal jaren zelfs gemakkelijk te maken. Daarmede willen wij nu echter volstrekt nog niet gezegd hebben, dat zij, aan wie toegestaan wordt den dienst te verlaten, nu ook van *elke* verplichting ontheven moeten worden. Het tegendeel is waar. Wij zouden hun de verplichting opgelegd willen zien om nog een bepaald aantal jaren of tot op een zekeren leeftijd als officier bij de reserve — bij ons dus bij de schutterijen — te dienen. Op die wijze snijdt het mes van twee kanten. Het leger is er mede gebaat, omdat daarbij een geregeld avancement blijft bestaan en de schutterijen zullen er in hooge mate bij profiteren. Zij zullen hierdoor in het bezit van een deugdelijk korps oudere officieren komen, die zich op de hoogte hunner taak moeten houden en hun waarde zal er zeer door stijgen. Hoe men die wapenmacht ook moge hervormen, er zijn geen goede diensten van te wachten als men haar niet een goed officierskorps

weet te bezorgen en wij zien daarvoor geen ander middel dan het door ons hier aangegevene. 't Is waar, de Staat zal eenige pensioenen jaarlijks meer te betalen hebben, maar die geringe meerdere uitgaaf zal honderdvoudigen interest afwerpen. Geheel op ons toepasselijk zijn de woorden, die we daar juist lezen in de *Avenir militaire* (1) — een der degelijkste militaire tijdschriften: »*Pendant longtemps on a considéré comme favorisant les intérêts de l'Etat la conservation sous les drapeaux, aussi longtemps que possible, des vieux officiers. C'est une erreur et une faute. Le véritable intérêt de l'Etat consiste à avoir, à la tête des troupes, des officiers, d'abord suffisamment vigoureux et sains de corps et d'esprit, de plus, toujours maintenus en haleine en vue de leur instruction et du bien du service, par l'appât de récompenses dont la première est l'avancement.*

»*Le renouvellement périodique des officiers de chaque grade, voilà le vrai rajeunissement des cadres et de l'armée; voilà l'intérêt bien compris de l'Etat. Le Trésor payera quelques retraites de plus. Qu'est-ce que cet inconvénient en comparaison de la grandeur du résultat? Le point de vue financier est-il donc le seul à considérer? L'encouragement des jeunes, la récompense du zèle et du travail, n'est-il pas de l'intérêt de l'Etat et de celui de la justice d'en tenir compte? Trouverait-on par hasard la marche actuelle de l'avancement trop rapide? Et enfin est-il convenable d'autoriser, en fermant les yeux, certains officiers à se cramponner, suivant l'expression militaire, à la feuille d'émargement, au détriment de ceux qui ont des droits incontestables à un grade souvent depuis longtemps mérité?"*

Ook aan onderofficieren en korporaaIs ware onder soortgelijke voorwaarde een vervoegd ontslag te verleen, bij voorkeur insgelijks met het stelsel van uitkeering eener som in eens, wanneer dit gewenscht wordt, in stede van pensioen. De schutterijen kunnen wat meer kader uit het leger uitstekend gebruiken en naar onze overtuiging zal het gebrek aan kader bij het leger door zulk een maatregel eer af- dan toenemen. Ook hierdoor waren dus én leger én schutterijen gebaat.

In dit eerste gedeelte van zijn geschrift behandelt de Generaal W. wijders nog de vraag, of het recht en billijk is, dat de pensioenen voor zee- en landmacht en voor alle wapens en dienstvakken dezelfde zijn en bespreekt ten slotte den invloed, die noodwendig moet worden uitgeoefend op de toepassing van het pensioenrecht door oorlogstoestanden of, meer algemeen gesproken, door den eigenaardigen werkring van den militair. De eerste vraag wordt door den Schrijver toestemmend beantwoord; terwijl hij 't niet meer dan billijk en volstrekt geen gunst acht, dat vervoegde ongeschiktheid voor den dienst, als gevolg van den dienst, aanspraak geeft op vervoegd en voldoende pensioen. Dit is dan ook trouwens de geest onzer pensioenwet. Met betrekking tot dit deel van des Schrijvers betoog zij ons een korte afwijking van het thema

(1) Het nummer van 1 Augustus 1878.

vergunnd. De reden, waarom de bezoldiging der subalterne officieren bij de zoogenaamde speciale wapens (1) hooger is, dan bij de infanterie (en cavalerie) zoekt de generaal W. — en wij denken in dit opzicht evenals hij — niet in de meerdere waarde van eenig onderdeel van het leger; maar in de hoogere kosten van opleiding. In een noot echter maakt hij de juiste opmerking, dat dit verschil in de kosten van opleiding tegenwoordig bij ons geheel is vervallen. We begrijpen volkomen, dat de Schrijver over deze zaak, als niet rechtstreeks tot zijn onderwerp behorende, niet verder uitwijdt. Met het oog evenwel op de geruchten, die loopen omtrent een nieuwe traktementsregeling of althans een verhooging van sommige traktementen — o. i. een zaak van het meest actueel belang — meenen wij deze gelegenheid tot het maken van enkele opmerkingen ter zake niet te mogen laten voorbijgaan.

Met het verschil in de kosten voor opleiding is naar onze meening het uiterst zwak motief vervallen, waarop een verschil in bezoldiging voor gelijke rangen bij verschillende wapens en dienstvakken berustte. Alle onderdeelen eener krijgsmacht zijn even onontbeerlijk voor den Staat. Dezelfde rangen geven elk op zijn gebied dezelfde plichten en dezelfde verantwoordelijkheid en zij moeten dus ook gelijkelijk betaald worden. De bewering, dat voor het eene wapen meer kennis vereischt wordt dan voor het andere moge juist zijn; ze kan o. i. niet strekken om verschil in bezoldiging te rechtvaardigen.

De keuze van een wapen of dienstvak is een quaestie van liefhebberij: voor den een heeft dit wapen de meeste aantrekkingskracht, voor den ander dat. Het traktement echter is niets als een belooning voor bewezen diensten en die zijn voor alle wapens en dienstvakken gelijk te stellen. Ieder officier, die tegenwoordig zijn taak ernstig opvat, heeft al zijn fysieke en intellectuele kracht noodig om zich op de hoogte te houden zijner omvangrijke taak. Hij die meent, dat men bij de infanterie- en cavalerie-officieren van een minder gehalte zou kunnen gebruiken dan bij de technische wapens, bedriegt zich zeer. Zulk een denkwijze kan enkel voortspruiten uit een totaal gemis van bekendheid met de hooge eischen, die de tegenwoordige tactiek aan de officieren der infanterie en cavalerie stelt. Voór een verschil in bezoldiging is dus niets, daar tegen echter veel te zeggen. Het strekt om het gewicht van de minst bezoldigde wapens, vooral in het oog van de buitenwereld te verkleinen en oefent daardoor een verderfelijken invloed uit op de aanvulling van hunne officierskorpsen. Voor de cavalerie doet zich die invloed minder gevoelen, omdat deze steeds veel aantrekkelijks heeft voor jonge lieden van fortuin, wie 't op wat meer of minder geld niet aankomt; maar de infanterie is

(1) De Schrijver noemt daarbij vermoedelijk bij vergissing ook de cavalerie. De subalterne officieren van dit wapen hebben wel f 400 meer traktement dan hun kameraden bij de infanterie, doch dit verschil is o. i. te zoeken in de twee paarden, die zij te houden hebben; daar bij de laatste traktementsregeling als hoginael aangenomen is aan de officieren voor elk dienstpaard f 200 traktement meer te geven, wat waarlijk niet te veel is.

daarvan het slachtoffer. Niet ten onrechte wordt dit wapen in het buitenland genoemd *la reine des batailles et le souffre-douleur des armées*. Dit was zij ook bij ons tot dusverre inderdaad en hieraan moet een einde komen in het belang van leger en Staat. De Koningin der veldslagen mag niet langer het stiefkind van het leger zijn! We hebben 't steeds als een grooten stap voorwaarts beschouwd, dat bij de laatste traktementsregeling ten minste de bezoldiging der hoofdofficieren bij de verschillende wapens en dienstvakken dezelfde werd en hopen, dat op dien weg voortgegaan en bij de eerstvolgende traktementsverbetering, die — we zijn er van overtuigd — niet lang meer *lan* uithlijven, de traktementen der verschillende rangen voor al de wapens en dienstvakken van ons leger dezelfde mogen worden.

Nog één opmerking moet ons hier van het hart. Zij betreft den geneeskundigen dienst. De couranten melden ons juist, dat de Minister van oorlog spoedig na het hervatten zijner werkzaamheden een belangrijke reorganisatie van dit dienstvak zal voordragen. Dit ligt ook geheel op zijn weg en niemand zal ontkennen dat het noodig is maatregelen te nemen om in de behoefte van het leger aan voldoende geneeskundige hulp, vooral in oorlogstijd, te voorzien. 't Is hier niet de plaats de oorzaken na te gaan, waarom er een zoo groot gebrek aan militaire geneeskundigen bestaat. Ze zijn trouwens ook genoeg bekend. Wel echter meenen wij een waarschuwing te mogen doen hooren ten aanzien van de middelen, die men zou kunnen te baat nemen ter voorziening in dat gebrek. Mocht de Minister zijn vroegere zienswijze getrouw blijven, dan is te verwachten, dat vermeerdering van inkomsten en een verzekerde bevordering na een bepaald aantal jaren die middelen zullen zijn. Onze bedenkingen tegen verhoogde traktementen in het algemeen gelden ook voor dit dienstvak. Voor het ééne deel van het leger zal men er niet aan denken om als er gebrek aan officieren is, het traktement te verhoogden. Men zoekt dan zijn heil — heeft 't althans gedaan — in verlagings der eischen, wat in elk geval afkeuring verdient. Voor een ander deel van het leger wordt, ten einde van een behoorlijke aanvulling van het korps officieren verzekerd te zijn, algemeen aangedrongen op verbetering der materieele positie. Wordt hier niet geheel uit het oog verloren de onbetwistbare waarheid der stelling van den Generaal W. »dat alle (1) onderdeelen eener krijgsmacht even onontbeerlijk zijn voor den Staat, die haar onderhoudt?» Worlt niet uit het oog verloren, dat in oorlogstijd één onbekwaam officier der infanterie door een enkele verkeerde handeling meer armen en beenen kan doen verloren gaan — om nog niet te gewagen van het verlies van menschenlevens — dan tien doctoren in de heekunde in staat zijn te herstellen? Op den noodlottigen invloed, dien een geregelde bevordering telkens na een bepaald aantal dienstjaren op den geest van het overige gedeelte van het officierskorps zou uit oefenen, behoeven we hier niet te wijzen. *Spectator* heeft indertijd aan het

(1) Wij cursiveeren.

betrekkelijk wetsontwerp van den volksvertegenwoordiger De Roo een reeks van degelijke artikelen geleverd, van welke wij de nalezing te zijner tijd ten zeerste aanbevelen. Naar onze overtuiging is er slechts één weg, die ook in dit opzicht zonder bezwaar kan leiden naar het doel, en dat is *de invoering van den persoonlijk verplichten dienst*. Voor gewone tijden is er nog geen gebrek aan geneeskundige hulp voor militairen en voor tijden van oorlog is deze te verkrijgen door al de voor den dienst aangewezenen, die in de burgerlijke genees- en heekunde studeeren of gestudeerd hebben, gedurende een zekeren tijd onderwijs te doen geven in een of meer der militaire hospitalen en hen, als zij genoegzaam bekend zijn met de bijzonderheden van den dienst aldaar, van verdere militaire verplichtingen in tijd van vrede vrij te stellen. Daarentegen blijven zij gedurende een bepaald aantal jaren verplicht om, zoodra het leger mobiel wordt, als militair geneeskundige op te komen, totdat weer wordt gedemobiliseerd. Zoo zal o. i. voldoende geneeskundige hulp voor het leger in oorlogstijd beschikbaar te maken zijn. Mocht de Minister evenwel dezen weg niet willen instaan, dan zit er niet anders op, dan de militaire geneeskundigen goed te betalen. Een kleine verbetering van positie zal in de bestaande omstandigheden niet baten. Men ontneme dan echter in 's hemels naam aan de militaire doctoren hun rangen. Op die wijze alleen zal aan de overige officieren de rechtmatige grief bespaard blijven, dat collega's van hen zooveel hooger betaald worden door den Staat dan zij zelve, enkel op grond, dat ze tot een bijzonder dienstvak behooren, dat wel even onontbeerlijk maar geenszins minder ontbeerlijk is dan het wapen of dienstvak, waarvan zij deel uitmaken.

In het tweede gedeelte van zijn geschrift behandelt de Generaal W. *De geschiedenis der regeling van het bedrag der pensioenen*. Die geschiedenis is zeer leerrijk, niet het minst om aan te toonen tot welke inconsequentien en onrechtvaardigheden gemis aan samenwerking der departementen van oorlog, marine en koloniën, op het punt van regeling der militaire pensioenen geleid heeft. Van de vele en sprekende bewijzen, die de Schrijver aanvoert, willen wij er hier een paar overnemen.

»Officieren, die met elkander dezelfde gevaren, dezelfde vermoedensissen en dezelfde ontberingen hebben gedeeld, die zich wellicht naast elkander op dezelfde slagvelden hebben onderscheiden, zullen voor hetzelfde jaar, naarmate zij tot de zee- of landmacht behooren, een verhooging van pensioen ontvangen, die voor den een driemaal meer zal bedragen dan voor den ander.

»Mindere militairen, die gedurende een jaar met elkander dezelfde hieboven beschreven toestanden hebben doorleefd, zullen een pensioensverhoging genieten, wanneer zij behooren tot de zeemacht, maar *niet* wanneer zij deel uitmaken van de landmacht."

Hoe onbegrijpelijk zulk een toestand ook schijnen moge, toch bestaat hij. De reden van dit onverklarbaar feit is daarin te zoeken, dat hij de wet van

1 April 1875 (*Staatsblad* n°. 33) het bedrag der verhooging, die de officieren der marine sedert 1859 voor elk jaar dienst in Indië ontvingen, van *f* 25 op *f* 75 gebracht werd en die verhooging daarbij werd toegekend aan ieder officier, die tijdens het uitvaardigen der betrekkelijke wet bij de marine diende; terwijl de wet van 29 Mei 1877 (*Staatsblad* n°. 114), welke een gelijke verhooging aan de officieren der landmacht toekent voor Indischen dienst, die verhooging slechts toestaat voor den tijd, dien de officieren na het afkondigen der wet in die bezittingen zouden hebben doorgebracht. Verblijf in Indië vóór dien tijd bleef recht op *f* 25 per jaar geven.

De verhooging van pensioen der mindere zeelieden voor dienst tusschen de keerkringen was aan deze even onvoorwaardelijk verleend geworden als aan hunne officieren; maar bij de landmacht gold de maatregel slechts voor dienst in de overzeesche bezittingen bewezen na het afkondigen der wet (*bladz.* 42). De Schrijver merkt dan ook in een noot zeer te recht op, dat deze bepaling juist de vele officieren (en ook onderofficieren en manschappen) van de Nederlandsche landmacht treft, die gevolg gaven aan de oproeping om het óchec te gaan herstellen, dat wij te Atjeh hadden geleden.

Zou men niet onwillekeurig tot den uitroep komen: Zoo iets is toch ook in Nederland maar mogelijk! En is de vraag van den Generaal W. niet ten volle gerechtvaardigd: »Kan men grooter inconsequentien, maar tevens schreeuwendere onrechtvaardigheden bedenken?»

De woorden, met welke de Schrijver, die als oud-Minister wel reden zal hebben tot deze uitspraak, dit gedeelte zijner brochure besluit: »In Nederland doet zich niet gevoelen eene krachtige en kundige leidende hand, die de drie militaire departementen, waar het identieke zaken betreft, in hetzelfde spoor houdt. Ook uit andere verschijnselen dan die men bij het vaststellen der pensioenen opmerkt, is de waarheid dezer bewering te staven¹⁾, leiden tot nadenken. Bij ons hebben ze weer het denkbeeld doen rijzen, dat we ook vroeger reeds aanprozen, om de departementen van marine en oorlog tot één departement te vereenigen — een departement der nationale verdediging.

Behalve het voordeel, dat dergelijke abnormaliteiten dan toch wel niet meer zouden voorkomen, verwachten wij van zulk een samenvoeging nog een heilzaam resultaat en wel, dat de landmacht alsdan niet langer zou achterstaan bij de zeemacht in de schatting der natie, wat reeds van ouds her in ons land steeds het geval was. Een hoofd voor deze beide onderdeelen der krijgsmacht van den Staat zou het gevoelen kunnen doen wortel schieten bij volksvertegenwoordiging en volk, dat *alls* onderdeelen eener krijgsmacht even onontbeerlijk zijn voor den Staat, die haar onderhoudt en dat dus ook al die onderdeelen gelijke aanspraak hebben op achting, waardeering en goede behandeling.

De bijlage door den Generaal W. aan zijn lezenswaardig geschrift toegevoegd, verdient zeker niet het minst de aandacht, al handelt zij niet over de

militaire pensioenen. Hij geeft daarin een overzicht der officiers-traktementen bij het wapen der infanterie, zooals die vastgesteld waren voor verschillende jaren, te beginnen met 1795. 't Is inderdaad opmerkingswaardig als men na-gaat, dat een luitenant-generaal in laatstgenoemd jaar — bijna een eeuw ge-leden dus — *f* 9000 's jaars ontving, later steeds *f* 8000; terwijl nu eindelijk zijn traktement tot *f* 6500 ingekrompen is. Een kapitein had in 1795 *f* 1600, derhalve *f* 200 minder dan nu het gemiddeld kapiteins-traktement bedraagt; terwijl het traktement van den tweeden luitenant sedert dien tijd verdubbeld werd. De gevolgtrekkingen, waartoe die tabel den Schrijver aanleiding geeft, liggen voor de hand. De betrekkelijke welstand van het officierskorps, zegt hij, is in de laatste drie en tachtig jaren op jammerlijke wijze achteruitge-gaan. Vooral geldt dit voor de kapiteins- en generaalsrangen. Omtrent eerst-genoemden rang lezen wij de navolgende woorden, met welke wij geheel instemmen. »De kapiteinsrang is altijd en overal beschouwd geworden als de middelstand van het officierskorps en hij zal die ook in de toekomst blij-ven. Er zal altijd een aanzienlijk getal zeer goede en zelfs verdienstelijke officieren zijn die, hoewel begaafd met voldoende geschiktheid tot het bevel over eene compagnie, echter niet toegerust zijn met de eigenschappen in hoogere rangen onmisbaar en daar waar het den middelstand slecht gaat kan men veilig zeggen, dat geen welvaart heerscht. Als men de tabel der trak-tementen raadpleegt, dan ziet men dat de kapiteins in betrekkelijken welstand zeer belangrijk zijn achteruitgegaan. Volgens den maatstaf van 1795 zouden zij *f* 3200 en volgens dien van 1807 nog *f* 2280 moeten genieten en zij be-komen slechts gemiddeld *f* 1800. (De Generaal W. neemt hier het traktement van den 2den luitenant, vroeger en nu, als punt van vergelijking). Voegt men nu bij alles wat gezegd is nog, dat men den kapiteinsrang bereikt als men in de kracht van het leven is, doorgaans reeds aan het hoofd van een gezin staat, kinderen op te voeden en in het algemeen aan ernstige zorgen het hoofd te bieden heeft, dan blijkt wel dat men het in dien rang goed moet hebben en dat — vooral als men er lang in moet verwijlen — men er de toekomst met vertrouwen in moet kunnen te gemoet gaan. Het tegen-deel, gelijk thans, strekt niet alleen tot nadeel der personen, maar ook, in ernstige mate tot nadeel van den dienst. De kapitein voert een, wel niet hoogst aanzienlijk, maar toch een zeer gewichtig commando, dat niet in neerslachtige en ontmoedigde handen mag rusten.»

't Is te wenschen, dat deze woorden eens ter dege overwogen worden door de mannen die bij ons de koorden van de beurs in handen hebben en in den laatsten tijd op verschillend gebied — spoorwegen, onderwijs enz. — hebben getoond, dat zij, des vercischt, de eischen der zuinigheid weten achter te stellen bij de belangen van het algemeen. We roepen hen daarbij nog eens de woorden in het geheugen terug, eenmaal door STIELTJES in 's lands raadzaal gesproken: *Een goed verdeelingsstelsel is de beste geldbelegging!*

Misplaatste zuinigheid straft in 't eind zich zelve, niet het minst op het gebied van het krijgswezen. De conclusiën, die de Generaal W. uit zijn beschouwingen over de tegenwoordige officiers-traktementen trekt en die wij gaarne onderschrijven, komen ons te belangrijk voor om ze niet onder de oogen onzer lezers te brengen. »Wanneer wij», zegt hij, »resumeeren, dan zien wij:

- 1°. dat het sterk verminderen van het tijdelijk welzijn der officieren de vroegere bronnen, waaruit deze werden voltallig gehouden, heeft verstoort;
- 2°. dat men, om in de behoeften te kunnen voorzien, nieuwe bronnen heeft geopend door te speculeeren op de armoede der ouders en op de jeugdige onnadenkendheid hunner kinderen;
- 3°. dat die nieuwe bronnen ruim genoeg hebben gevloeid om het *benoedigde* aantal officieren te vinden, maar
- 4°. dat zij ook op krachtige wijze hebben medegewerkt, om de eigenlijke vrijwillige soldaten en met deze de onderofficieren van professie uit het leger te verdringen, en
- 5°. dat ten slotte en de moeilijkheden, die wij ondervinden om naar eisch gevormde officieren te bekomen, en die waarop wij stuiten bij het voltallig houden onzer kaders, zoo niet geheel dan toch voor een goed deel, zijn te zoeken in de geconstateerde vermindering van tijdelijk welzijn in de hogere officiersrangen."

Maar, wordt wellicht gevraagd, een kleine verbetering kan dus hier wel niet veel baten en een aanzienlijke traktementsverhooging zou de oorlogsbe-grooting zoo zeer doen stijgen, dat er weinig kans voor aanneming door de wetgevende macht bestaat. Hoe zich uit dat dilemma te redden? De Schrijver geeft ook voor die vraag een oplossing nl. »door het afschaffen der plaats-(lees dienst-) vervanging, door het aannemen bij de militie van vrijwilligers voor één jaar en het daaruit vormen van milicien-luitenants. Deze — de officieren der mabiele schutterij van 1830—1833 hebben het bewezen — zouden even goed als een kweekeling der Militaire academie leeren een peloton en een wacht te commandeeren en naar eisch de week te doen; zij zouden niet alleen helpen voorzien in een plotseling ontstane behoefte aan officieren, maar nog bovendien niet of weinig opklimmen in rang, dus nimmer het avancement bemoeilijken en het cijfer der pensioenen slechts dan helpen verhoogen, wanneer ziels- of lichaamsgebreken, in en door den dienst verkregen, daartoe aanleiding gaven."

Zulke officieren behoeft men niet zoo hoog te bezoldigen als hen, die van den militairen stand hun levensberoop maken; want zij vervullen door het volbrengen van hun militairen dienst slechts een burgerplicht. Heeft men zulke officieren, dan is 't niet noodig het aantal vaste luitenants bij de infanterie te vermeerderen, waartoe anders onvermijdelijk overgegaan zal moeten worden. In hen zal men zonder noemenswaardige kosten een rijke reserve

van officieren vinden voor het leger en een groot aantal zeer geschikte elementen voor de samenstelling van een deugdelijk officierskorps voor de schutterijen.

Dus ook in dit opzicht is de *persoonlijk verplichte dienst* het geneesmiddel voor de kwaal. Wanneer zal men er in Nederland toch eens toe komen in te zien, dat zonder de aanneming van dit beginsel ons leger nimmer tot een instelling te maken is, waarop de natie met vertrouwen kan steunen en dat in moeilijke tijden zal kunnen toonen, dat de uitgaven die de Staat er zich voor getroost, goed belegde kapitalen geweest zijn?

En hiermede eindigen wij onze bespreking van het laatste geschrift van den General W. Hebben we ons enkele opmerkingen geoorloofd, de geachte Schrijver neme dit op als een bewijs van bijzondere belangstelling in zijn arbeid. Onze overtuiging is, dat hij een verdienstelijk werk verricht heeft door met krachtige argumenten het gevaarlijke van een der vele wonde plekken onzer krijgsmatregelen aan te toonen en op krachtige behandeling aan te dringen. Hij heeft daarvoor rechtmatige aanspraak op erkentelijkheid van allen, die het werkelijk belang van het land ter harte gaat!

T.

10 Augustus '78.

De formules van SARRAU, ter berekening van de snelheid van beweging van het projectiel in de ziel en van de spanning der buskruitgassen.

De formules van SARRAU verdienen algemeene bekendheid, niet alleen om de methode die voor hare afleiding is gevolgd, maar ook wegens hare praktische waarde. Dat zij nog betrekkelijk weinig worden toegepast moet wellicht voor een deel daaraan geweten worden, dat de theorie die tot hare samenstelling leidde in verschillende opstellen (1) verspreid ligt, en eerst in het afgelopen jaar de belangrijkheid dier formules voor praktische toepassingen uitvoerig werd in 't licht gesteld (2).

Ons voornemen is, in de volgende bladzijden een beknopte ontwikkeling te geven van den weg dien SARRAU heeft gevolgd, en door toepassingen op ons geschut en ons buskruit de overeenstemming te toonen tusschen de uitkomsten, die de berekening en de waarneming opleveren.

VERBRANDING VAN BUSKRUIT IN EEN BESLOTEN RUIMTE VAN ONVERANDERLIJKE INHOUD.

Volstrekte spankracht der buskruitgassen. De proeven door NOBLE en ABEL genomen (3), omtrent de verbranding van buskruit in gesloten cylinders, hebben tot de gevolgtrekking geleid:

(1) *Sur la chaleur de combustion des substances explosives par ROEX et SARRAU* (Comptes rendus de l'Académie des sciences 1873. Toms 7). Van dit opstel gaven wij een ontleiding in *Mil. Spect.* 1874, bladz. 24.

Recherches théoriques sur les effets de la poudre et des substances explosives. Force et travail des substances explosives. 1874.

Recherches théoriques sur les effets de la poudre et des substances explosives. Effet de la poudre dans les armes. 1875.

Nouvelles recherches sur les effets de la poudre dans les armes. 1876.

(2) *Formules pratiques des vitesses et des pressions dans les armes.* 1877.

(3) *Philosophical transactions of the Royal Society.* Vol. 165.

Mittheilungen über Gegenstände des Artillerie- und Genie-Wesens 1877, bladz. 247 en 253.

Comptes rendus de l'Académie des sciences, 10 Août 1874.

- 1° dat niet de geheele lading in gassen wordt omgezet, maar dat zich een vast overblijfsel vormt; dit overblijfsel verkeert aanvankelijk in vloeibaren toestand doch wordt vrij spoedig vast;
- 2° dat, wanneer het volume van het vaste overblijfsel in rekening wordt gebracht, dat wil zeggen, wanneer de ladingsruimte verminderd met het volume van dat overblijfsel beschouwd wordt als het volume, dat door de gassen wordt ingenomen, de spanning der gassen volgens de wet van BOYLE kan worden berekend;
- 3° dat de uitgeoefende spankracht onafhankelijk is van de verbrandingsnelheid van het buskruit; buskruitsoorten dus van gelijke samenstelling, doch van verschillende dichtheden of korrelgrootten, geven bij verbranding in gesloten cylinders een zelfde spanning.

Door *volstreckte spankracht* zou men eigenlijk hebben te verstaan, den druk dien buskruit zou uitoefenen, wanneer het in een besloten ruimte gelijk aan zijn volume verbrandt. Deze laatste voorwaarde is echter practisch moeilijk te verwezenlijken, en is men gewoon geraakt van *volstreckte spankracht* te spreken, ook dan wanneer de druk bedoeld wordt, dien de gassen uitoefenen, wanneer de lading de standvastige ladingsruimte niet volkomen vult. In het vervolg zal voor volstreckte spankracht genomen worden: *de spanning der gassen van 1 KG. buskruit op een oppervlak van 1 dm², wanneer zij bij de verbrandingstemperatuur een ruimte van 1 dm³ vullen.*

Laat voorgesteld worden door:

s , de volstreckte spankracht;

T_0 , de volstreckte verbrandingstemperatuur, d. i. de temperatuur van de verbrandingsproducten, ten opzichte van het absolute nulpunt op den thermometer met honderdeldeelige schaal;

I_0 , de inhoud van de besloten ruimte, waarin de verbranding van het buskruit geschiedt (in dm³);

ω , het gewicht van de buskruitlading (in KG.);

α , het volume van het buskruitoverblijfsel bij de volstreckte verbrandingstemperatuur T_0 (in dm³) van 1 KG. buskruit;

v_0 , het volume, bij 0°C. en 760 mm. kwikhoogte, van de gassen die uit 1 KG. buskruit worden ontwikkeld (in dm³);

p , de spankracht (KG. per dm²) die op de wanden der ladingsruimte wordt uitgeoefend, bij de verbranding van de buskruitlading ω ;

p_0 , de normale atmosferische druk (KG. per dm²) bij 0°C., of de absolute temperatuur van 273°. Die druk bedraagt 103,34 KG.;

$\Delta = \frac{\omega}{I}$, de dichtheid der lading, d. i. het gewicht van de lading (in KG.)

per eenheid van volume (dm³) der ladingsruimte.

Ingevolge de bepaling, hierboven voor de volstreckte spankracht gegeven, heeft men door toepassing van de wet van BOYLE:

$$s = \frac{T_1}{273} p_0 v_0 \dots \dots \dots (1)$$

Merkt men verder op dat $I_1 - \alpha \omega$ het volume is, dat de gassen bij de temperatuur T_1 kunnen innemen, en ωv_0 het volume dier gassen bij normalen atmosferischen druk, dan leert de wet van BOYLE:

$$p(I_1 - \alpha \omega) = \frac{T_1}{273} p_0 \omega v_0$$

Voor deze uitdrukking kan, door invoering van (1), geschreven worden:

$$p = \frac{s \omega}{I_1 - \alpha \omega};$$

of wel, daar $\Delta = \frac{\omega}{I_1}$ werd gesteld:

$$p = \frac{s \Delta}{1 - \alpha \Delta} \dots \dots \dots (2)$$

NOBLE en ABEL bepaalden, door verbranding in gesloten cylinders, de spankracht van keisteen-, grofkorrelig en infanteriebuskruit, dat bij scheikundig onderzoek de volgende percentsgewijze samenstelling bleek te hebben:

	Salpeter.	Zwavel.	Houtskool.	Zwavelzure kali.	Water.
Keisteenbuskr. . . .	74,67	10,07	14,22	0,09	0,95
Grofkorrelig buskr.:	74,95	10,27	13,52	0,15	1,11
Infanteriebuskr. . .	75,04	9,93	14,09	0,14	0,80

De gasspanning werd met den plet-manometer bepaald, waarbij, zooals bekend is, de uitgeoefende druk uit de maat van samendrukking van een koperen cylinder volgens de as wordt afgeleid. Het zal onnoodig zijn hier te herinneren, dat aan de aanwijzingen van den plet-manometer slechts een betrekkelijke waarde kan worden toegekend, en zij geenszins onvoorwaardelijk beschouwd mogen worden, het juiste bedrag van de gasspanning uit te drukken. Het is om deze reden dat de op bladz. 617, sub 3, gemaakte gevolgtrekking, die gegrond is op de uitkomsten met den plet-manometer verkregen, niet geheel vrij is van bedenking. Eveneens zou hetgeen sub 2 van diezelfde bladzijde is gezegd, met eenig voorbehoud moeten worden geloofd, ware het niet dat bij de aldaar uitgedrukte stelling alleen gebruik is gemaakt van de, binnen zekere grenzen, geoorloofde onderstelling, dat de aanwijzingen van den plet-manometer, voor een zelfde buskruitsoort, met de werkelijk uitgeoefende gasspanningen regelmatig opklimmen.

In de 2de, 3de, 7de en 8ste kolom van achterstaande tafel zijn de langs graphischen weg verbeterde gasspanningen vermeld, zooals zij door NOBLE en ABEL werden afgeleid; daaruit wordt gezien, dat voor het keisteen- en grofkorrelig buskruit geen noemenswaardige verschillen in den uitgeoefenden druk zijn waargenomen.

Δ	p (in KG. per Mc^2), afgeleid door waarneming voor het		p (in KG. per cM^2), afgeleid met be- hulp van formule (2), voor het		Δ	p (in KG. per cM^2), afgeleid door waarneming voor het		p (in KG. per cM^2), afgeleid met be- hulp van formule (3), voor het	
	keisteen- en grofk. buskrut.	infan- terie- buskrut.	keisteen- en grofk. buskrut.	infan- terie- buskrut.		keisteen- en grofk. buskrut.	infan- terie- buskrut.	keisteen- en grofk. buskrut.	infan- terie- buskrut.
0,05	111	111	115	116	0,55	1936	1925	1948	1908
0,10	231	231	238	239	0,60	2261	2207	2240	2187
0,15	367	367	371	372	0,65	2612	2597	2572	2500
0,20	513	514	513	514	0,70	3004	2993	2948	2849
0,25	671	672	668	667	0,75	3444	3283	3275	3242
0,30	839	839	833	832	0,80	3939	3734	3805	3687
0,35	1021	1021	1017	1011	0,85	4491	4238	4432	4195
0,40	1219	1219	1216	1208	0,90	5108	4787	5028	4780
0,45	1438	1438	1435	1418	0,95	5795	5383	5884	5462
0,50	1682	1682	1676	1650	1,00	6562	6086	6845	6266

Bepaalt men, met behulp van de door proeven afgeleide gegevens, de meest waarschijnlijke waarden van de volstrekte spankracht s en het volume α van het overblijfsel (1), dan vindt men in afgeronde cijfers voor het

$$\text{keisteen- en grofk. buskr. : } s = 221.910 \quad \alpha = 0.6758$$

$$\text{infanteriebuskr. : } \dots \dots \dots s = 223.900 \quad \alpha = 0.6427.$$

Het is met deze waarden dat de 4de, 5de, 9de en 10de kolom der tafel zijn berekend. Door vergelijking van de berekende en waargenomen cijfers kan het besluit worden getrokken, dat een functie van den vorm als door formule (2) wordt aangeduid, de uitkomsten der waarnemingen vrij juist weergeeft, en alzoo de op bladz. 617, sub 2, genoemde stelling, waaruit die formule is afgeleid, binnen de grenzen waarin de proef genomen is, geacht kan worden met de werkelijkheid overeen te stemmen.

Verbrandingstemperatuur. Uit (1) volgt:

$$T_s = \frac{273 s}{p_s v_s} \dots \dots \dots (3)$$

Zowel uit de proeven van NOBLE en ABEL als uit die van ROUX en SARRAU, werd, bij den normalen atmosferischen druk $p_s = 103,34$ KG. per dM^2 , gevonden: $v_s \approx 280$ dM^3 . Door substitutie van deze waarden en het vroeger bepaalde bedrag van s in formule (3), vindt men dat de absolute verbrandings-

(1) Hiertoe kan de methode worden gevolgd, die ontwikkeld is in *Mil. Spect.* 1877, bladz. 479. Zie ook 1ste Bijvoegsel van het *Handboek voor offic. der art.* door SREFFARDT en VAN PESCH, bladz. 270.

temperatuur van het buskruit ongeveer 2100° is, dus de temperatuur ten opzichte van het nulpunt der honderddeeige schaal: $2100 - 273 = 1827^{\circ}\text{C}$.

NOBLE en ADEL schatten de verbrandingstemperatuur op 2200° C. en merken daarbij op, dat dit bedrag het smeltpunt van platina (2000°) een weinig overschrijdt; terwijl bij de door hen genomen proeven inderdaad ook gevonden is dat platinadraad, in de gesloten cylinders gebracht, bij de verbranding van het buskruit, geheel, en platinablik slechts ten deele aan het oppervlak wegsmolt.

Het verdient echter opmerking dat BUNSEN en SCHISCHKOFF, door meting van de totale warmte die bij de gaswording van het door hen beproefde buskruit wordt vrijgemaakt, de verbrandingstemperatuur $T = 3340^{\circ}\text{C}$., dus $T_0 = 3613^{\circ}$ stellen. Neemt men inderdaad met hen aan, dat de soortelijke warmte der verbrandingsproducten van het buskruit bedraagt $c = 0,185$, dan is, ingevolge de proeven van NOBLE en ADEL de verbrandingswarmte $Q = 705$ calorïën nemende:

$$T = \frac{Q}{c} = 3810^{\circ}\text{C}.,$$

of

$$T_0 = 4084^{\circ}.$$

Deze absolute temperatuur is bijna 2000° hooger dan die, welke hiervoren met behulp van (3) uit de gegevens der proef werd afgeleid. Men zal zich herinneren, dat bij die proef de uitgeoefende spanning met den plet-manometer rechtstreeks werd bepaald, en alzoo de afkoeling van de gassen door de insluitingswanden stilzwijgend in rekening is gebracht, zoodat men uit de gemaakte calorimetrische becijfering, tot het besluit zou komen, dat ongeveer 2000° van de ontwikkelde warmte langs de wanden der verbrandingsruimte wegvloeit, en derhalve voor het verrichten van uitwendigen arbeid verloren gaat. Bij deze onderstelling wordt aangenomen dat de soortelijke warmte, ook voor de hooge temperaturen als bij de verbranding van het buskruit voorkomen, weinig of niet verandert. SARRAU toont aan, dat verschillen als de bovengenoemde tusschen de temperatuur, afgeleid uit het aantal warmtehoeveelheden dat bij de verbranding wordt vrijgemaakt en de temperatuur, berekend uit de waargenomen drukkingen, op wetenschappelijke gronden verklaarbaar zijn (1).

Type-buskruit. Door ROUX en SARRAU werd, door verbranding van buskruit in gesloten cylinders, de verbrandingstemperatuur langs calorimetrischen weg bepaald, alsmede het volume der permanente gassen, en daaruit de volstrekte spankracht afgeleid met behulp van formule (1). Van den gang dezer proefnemingen komt de beschrijving voor in *De Militaire Spectator* 1874, bladz. 27, en vindt men daarbij tevens de uitkomsten der onderzoekingen vermeld voor eenige verschillende buskruitsoorten. Onder deze komt artillerie-

(1) *Nouvelles recherches etc.* bladz. 14—21.

kruit voor, waarvan de samenstelling is: 75 $\frac{1}{2}$ salpeter, 12,5 $\frac{1}{2}$ zwavel en 12,5 $\frac{1}{2}$ houtskool. Het is dit buskruit dat voor de vergelijking van de spankracht, snelheid van verbranding enz. der later te beschouwen buskruitsoorten als type zal worden aangenomen. Het bevat 350 korrels van onregelmatige gedaante per KG., en heeft een volstrekte dichtheid van 1,750. Volgens bovenvermelde calorimetrische proeven, bedraagt zijn absolute verbrandings-temperatuur 4360° en het volume der gassen uit 1 KG. van dat buskruit, bij normalen atmosferischen druk, 261 dM³, zoodat volgens (1) de volstrekte spankracht wordt:

$$s = 431.000 \text{ KG. ongeveer,}$$

wanneer de dM. en het KG. als eenheid van maat en gewicht worden genomen.

De verbrandingssnelheid der korrel van het type-buskruit bij normalen atmosferischen druk wordt gemiddeld 0,10 dM. per seconde geschat.

Het volume van het buskruitoverblijfsel bij de verbrandingstemperatuur. Voor het volume α van het overblijfsel, dat bij de verbranding van 1 KG. buskruit ontstaat werd op bladz. 619 gevonden 0,64 tot 0,68 dM³. BUNSEN en SCHISCHKOFF stellen dit volume gelijk 0,44 dM³. NOBLE en ABEL meenden daarvoor 0,60 dM³. te moeten nemen. Bij de onzekerheid die omtrent het juiste bedrag van het volume van het overblijfsel heerscht, kan het gemiddelde van bovenstaande cijfers, nl. 0,57 worden aangenomen.

Merkt men nu op, dat het volume van 1 KG. buskruit dat de volstrekte dichtheid $\delta = 1,75$ heeft, is $\frac{1}{1,75} = 0,57 \dots$, dan kan, zonder groote onnauwkeurigheid te begaan, het volume van het overblijfsel bij de verbrandingstemperatuur, gelijkgesteld worden aan het volume der lading, dus:

$$\frac{\omega}{\delta} = \alpha \omega, \text{ of } \frac{1}{\delta} = \alpha \dots \dots \dots (4)$$

DE VERBRANDING VAN HET BUSKRUIT ONDER STANDVASTIGEN UITWENDIGEN DRUK.

Verbranding van een enkele korrel. Alvorens na te gaan hoe de buskruitlading in het geschut verbrandt, ten einde daaruit tot de vergelijking van de beweging van het projectiel in de ziel te geraken, wordt vooraf de aandacht gevestigd op de wijze, waarop de verbranding van een enkele korrel onder standvastigen uitwendigen druk geschiedt, hetgeen b.v. geacht kan worden plaats te hebben, wanneer een buskruitkorrel in de open lucht verbrandt.

In navolging van PLOBERT zal worden aangenomen:

- 1° dat het korreloppervlak in een en hetzelfde oogenblik vuurvast;
- 2° dat de oppervlakken, die, in de opvolgende tijddeelen van de verbranding, het onverbrande gedeelte der korrel begrenzen, evenwijdig zijn aan de oorspronkelijk begrenzende oppervlakken der korrel;
- 3° dat de verbrandingssnelheid constant is.

Wanneer nu τ den duur van de verbranding der korrel voorstelt — natuurlijk heeft τ voor korrels van gelijke samenstelling, dichtheid, grootte en vorm een standvastige waarde — dan zal de verhouding van het volume van het verbrande gedeelte tot dat van het oorspronkelijke volume, een functie zijn van den tijd t . Omtrent den vorm dezer functie verkeert men in het onzekere, maar men kan aannemen dat zij door de reeks van MACLAURIN ontwikkelbaar is in een reeks naar de opklimmende machten van t , of wel daar τ standvastig is, naar de opklimmende machten van $\frac{t}{\tau}$. Men heeft dus, indien $\psi(t)$ de bedoelde verhouding aanduidt:

$$\psi(t) = a \frac{t}{\tau} + b \left(\frac{t}{\tau}\right)^2 + c \left(\frac{t}{\tau}\right)^3 + \text{enz.};$$

welke vergelijking, door $\frac{b}{a} = -\lambda$, $\frac{c}{a} = \mu$ enz. te stellen, wordt,

$$\psi(t) = \frac{at}{\tau} \left(1 - \lambda \frac{t}{\tau} + \mu \left(\frac{t}{\tau}\right)^2 + \text{enz.}\right). \quad (5)$$

Hierin zijn a , λ , μ , enz. nader te bepalen coëfficiënten. Dat hiervoren voor $\frac{b}{a}$ geschreeven werd $-\lambda$ en niet $+\lambda$, geschiedt omdat, zooals wij terstond zullen zien, voor de verschillende in gebruik zijnde korrelvormen, de tweede term van de reeks (5) negatief is.

Wij gaan thans a , λ , μ voor eenige verschillende korrelvormen bepalen en beginnen daartoe met de bolvormige korrel. Laat r de straal en v_0 de verbrandingssnelheid van zoodanige korrel wezen, dan zal na een tijd t verbrand zijn een volume:

$$\frac{4}{3} \pi r^3 \left(1 - \left(1 - \frac{v_0 t}{r}\right)^3\right),$$

zoodat dan:

$$\psi(t) = 3 \frac{v_0 t}{r} - 3 \left(\frac{v_0 t}{r}\right)^2 + \left(\frac{v_0 t}{r}\right)^3,$$

of wel, daar $v_0 \tau = r$ is:

$$\psi(t) = 3 \frac{t}{\tau} - 3 \left(\frac{t}{\tau}\right)^2 + \left(\frac{t}{\tau}\right)^3.$$

Vergeleken met de algemeene formule (5), heeft men dus voor de bolvormige korrel:

$$a = 3, \lambda = 1 \text{ en } \mu = \frac{1}{3}. \quad (6)$$

Voor een *parallelepipeduni-vormige korrel*, waarvan de ribben m , n , o zijn, vindt men gemakkelijk, wetende dat na een tijd t de ribben geworden zijn $m - 2v_0 t$, $n - 2v_0 t$, $o - 2v_0 t$:

$$\psi(t) = 1 - \left(1 - 2 \frac{v_0 t}{m}\right) \left(1 - 2 \frac{v_0 t}{n}\right) \left(1 - 2 \frac{v_0 t}{o}\right);$$

of, na ontwikkeling:

$$\psi(t) = 2 \left(\frac{1}{m} + \frac{1}{n} + \frac{1}{o}\right) v_0 t - 4 \left(\frac{1}{mn} + \frac{1}{mo} + \frac{1}{no}\right) v_0^2 t^2 + \frac{8}{mno} v_0^3 t^3.$$

Laat nu m de kleinste der drie ribben zijn, dan is de duur van de verbranding der korrel: $\tau = \frac{m}{2v_0}$, weshalve de laatstverkrege vergelijking overgaat in:

$$\psi(t) = (1 + x + y) \frac{t}{\tau} - (x + y + xy) \left(\frac{t}{\tau}\right)^2 + xy \left(\frac{t}{\tau}\right)^3,$$

wanneer $\frac{m}{n} = x$ en $\frac{m}{o} = y$ wordt gesteld.

In verband met de algemeene formule (5) is derhalve:

$$a = 1 + x + y, \quad \lambda = \frac{x + y + xy}{1 + x + y}, \quad \mu = \frac{xy}{1 + x + y}. \quad (7)$$

Voor een *cubusvormige korrel* heeft men in de laatstgeschreven vergelijkingen slechts $m=n=o$, dus $x=y=1$ te nemen. Men vindt alsdan dezelfde waarden voor a , λ en μ als bij de *bolvormige korrel*, nl.

$$a=3, \quad \lambda=1, \quad \mu=\frac{1}{4}. \quad (8)$$

Daar voor *buskruit* van gelijke samenstelling en dichtheid, de duur der verbranding van de *bolvormige korrel* zich verhoudt tot dien der *cubusvormige* als $\tau : \frac{1}{2}m$, zoo volgt daaruit dat wanneer de ribbe van den *cubus* gelijk wordt genomen aan de middellijn van den *bol*, de duur der verbranding voor beide soorten van korrel dezelfde wordt, niettegenstaande de *cubusvormige korrel* meer gassen zal voortbrengen.

Beschouwt men een *cyklindervormige korrel*, waarvan de straal r en de hoogte h is, dan heeft men:

$$\begin{aligned} \psi(t) &= 1 - \left(1 - \frac{v_0 t}{r}\right)^2 \left(1 - \frac{2v_0 t}{h}\right) \\ &= 2 \left(\frac{1}{r} + \frac{1}{h}\right) v_0 t - \left(\frac{1}{r^2} + \frac{4}{rh}\right) v_0^2 t^2 + \frac{2}{r^2 h} v_0^3 t^3, \end{aligned}$$

Is $h < 2r$ dan wordt $\tau = \frac{h}{2v_0}$. Is daarentegen $h > 2r$ dan heeft men: $\tau = \frac{r}{v_0}$.

Wardt nu $\frac{h}{r} = x$ gesteld dan wordt verkregen, voor de 1ste onderstelling:

$$\psi(t) = (1 + x) \frac{t}{\tau} - \frac{1}{4} x (x + x) \left(\frac{t}{\tau}\right)^2 + \frac{1}{4} x^2 \left(\frac{t}{\tau}\right)^3;$$

zoodat :

$$a = 1 + x, \quad \lambda = \frac{x(4+x)}{4(1+x)}, \quad \mu = \frac{x^3}{4(1+x)} \dots \dots \dots (9)$$

In de onderstelling dat $h > 2r$ is, wordt :

$$\psi(t) = 2 \frac{1+x}{x} \cdot \frac{t}{r} - \frac{4+x}{x} \left(\frac{t}{r}\right)^2 + \frac{2}{x} \left(\frac{t}{r}\right)^3;$$

weshalve, in verband met de algemeene formule (4),

$$a = \frac{2}{x}(1+x), \quad \lambda = \frac{4+x}{2(1+x)}, \quad \mu = \frac{1}{1+x} \dots \dots \dots (10)$$

Wordt voorgaande berekening toegepast op een *cylindervormige korrel, die in het midden een doorboord kanaal bezit*, dan heeft men, wanneer r' de straal van dat kanaal is en h , r , de vroeger hieraan toegekende beteekenis behouden, (omdat na een zekeren tijd t , r is overgegaan in $r - v_0 t$, r' in $r' + v_0 t$ en h in $h - 2v_0 t$):

$$\psi(t) = 2 \left(\frac{1}{h} + \frac{1}{r-r'} \right) v_0 t - \frac{4}{h(r-r')} v_0^2 t^2.$$

Is $h < r - r'$, dan wordt $\tau = \frac{h}{2v_0}$. Voor $h > r - r'$ moet genomen worden:

$\tau = \frac{r-r'}{2v_0}$. Stelt men nu $\frac{h}{r-r'} = x$, dan wordt voor de 1ste onderstelling:

$$\psi(t) = (1+x) \frac{t}{\tau} - x \left(\frac{t}{\tau}\right)^2,$$

en dus

$$a = 1 + x, \quad \lambda = \frac{x}{1+x}, \quad \mu = 0 \dots \dots \dots (11)$$

Voor de 2de onderstelling, nl. $h > r - r'$, is:

$$\psi(t) = \frac{1+x}{x} \cdot \frac{t}{\tau} - \frac{1}{x} \left(\frac{t}{\tau}\right)^2$$

zoodat :

$$a = \frac{1+x}{x}, \quad \lambda = \frac{1}{1+x}, \quad \mu = 0 \dots \dots \dots (12)$$

Een *prismatische korrel met een kanaal in het midden* kan bij benadering beschouwd worden als een *cylindervormige korrel met een kanaal*, en zouden daarvoor de waarden (11) of (12) voor a en λ kunnen worden aangewend, terwijl men voor r den straal zou kunnen nemen van den ingeschreven cylinder van het prisma.

De hiervoren omschreven weg eigent zich niet om de waarde a , λ en μ van formule 4 voor de *prismatische korrel met zeven kanalen* af te leiden.

Snelheid van verbranding onder normalen atmosferischen druk. Voor een

zelfde buskruit zijn de korrels doorgaans niet even groot. Men kan zich echter denken dat ze vervangen worden door onderling gelijke korrels, wier afmetingen de gemiddelden zijn van die der oorspronkelijke korrels. Op deze wijze worden de hiervoren, voor een enkele korrel geleverde beschouwingen ook van toepassing op een geheele lading die onder standvastigen uitwendigen druk verbrandt.

Een buskruit met korrels van onregelmatigen vorm b.v., dat de volstrekte dichtheid δ heeft en N korrels in het KG. telt, kan, voor het doen van berekeningen als hiervoren zijn bedoeld, vervangen gedacht worden door een buskruit met bolvormige korrels van de straal r . Alsdan moet voldaan worden aan de vergelijking;

$$\frac{4}{3}\pi r^3 \delta N = 1 \text{ of } r = \left(\frac{3}{4\pi \delta N}\right)^{\frac{1}{3}} \dots \dots \dots (13)$$

Van dit buskruit zal de duur der verbranding zijn $\tau = \frac{r}{v}$.

Het kiezelkruit, het buskruit 10—13 en 13—16 zijn vrij onregelmatig van korrel. Op deze soorten kan formule (13) worden toegepast.

Heeft men te doen met buskruit, waarvan de korrels vrij zuivere rechtehoekige parallelipedums zijn, die niet alle even groot zijn, zooals b.v. met de meeste soorten van keisteenkruit het geval is, dan zou, voor de vervanging van dit buskruit door een ander waarvan de korrels onderling gelijk zijn, voldaan moeten worden aan de vergelijking:

$$m n o \delta N = 1,$$

waarin m , n , o de ribben zijn der gelijke korrels, en δ alsmede N de betekenis van vroeger hebben. Men zou hier volkomen in het onzekere zijn, omtrent de waarde aan m , n en o toe te kennen, ware het niet dat als een gevolg van de wijze waarop keisteenbuskruit gemaakt wordt eenige nadere gegevens omtrent die afmetingen bestaan. Zoo b.v. kan uit de fabricage blijken welke verhouding tusschen de ribben wordt begeerd, of wel kan een der ribben — nl. die welke met de dikte van den kruitkoek overeenstemt, waaruit de korrels worden gezaagd of gesneden — als vrij standvastig van lengte worden aangemerkt enz. Bij het glanzen worden de afmetingen der ribben wel is waar eenigszins gewijzigd, doch hiermede kan rekening worden gehouden.

Laat b.v. de korrel een rechthoekig parallelipedum zijn, en m de kleinste ribbe waarvan de lengte bekend is; laat verder in de lengte van de ribben n en o kleine onregelmatigheden voorkomen, terwijl bij de fabricage beoogd is, $n = o$ te verkrijgen; dan heeft men:

$$m n^2 \delta N = 1,$$

of wel, daar in verband met het vroeger gestelde $\frac{m}{n} = \frac{n}{o} = x = y$:

$$x = (m^2 \delta N)^{\frac{1}{3}}; \dots \dots \dots (14)$$

zoodat de waarde a , λ en μ gevonden kunnen worden uit (7), welke vergelijkingen in dit bijzonder geval worden:

$$a = 1 + 2x, \lambda = \frac{2x + x^2}{1 + 2x}, \mu = \frac{x^2}{1 + 2x}. \quad (14^a)$$

Blijkt echter uit de wijze van aanmaak dat $m = n$, en m wederom de kleinste ribbe van bekende lengte is, dan wordt a bepaald door de vergelijking

$$m^2 \delta N = 1;$$

daar nu $\frac{m}{a} = y$, vindt men gemakkelijk:

$$y = m^2 \delta N, \quad (15)$$

en worden hierbij de vergelijkingen (7):

$$a = 2 + y, \lambda = \frac{1 + 2y}{2 + y}, \mu = \frac{y}{2 + y}. \quad (15^a)$$

Gaat het parallelepipedum, zooals voor sommige soorten van keisteenbuskruit kan worden aangenomen, in een cubus over, dan vindt men:

$$m = \left(\frac{1}{\delta N}\right)^{\frac{1}{2}}. \quad (16)$$

Voor al deze korrelvormen is $\tau = \frac{m}{2v_0}$.

De vroeger beschouwde cilindervormige en prismatische buskruitsoorten hebben als een gevolg van de daarbij gevolgde fabricage, korrels van gelijke grootte, wier afmetingen door rechtstreeksche meting kan worden bepaald.

Door PROBERT werd proefondervindelijk aangetoond, dat bij een uitwendigen druk, die weinig van den normalen atmosferischen druk afwijkt, de verbrandingssnelheid v_0 van de korrel omgekeerd evenredig is aan zijn volstreckte dichtheid δ , zoodat gesteld kan worden:

$$v_0 = \frac{c}{\delta},$$

waarbij c een constante voorstelt. Deze constante werd, wanneer v_0 in dM. per seconde wordt uitgedrukt, voor het buskruit dat gewoonlijk voor de oorlogswapenen wordt aangewend, op ongeveer 0,200, voor het jachtkruit op 0,130 gesteld. Voor het type-buskruit waarbij $v_0 = 0,10$ dM. en $\delta = 1,759$ is zou men hebben $c = 0,175$. Voor andere buskruitsoorten daarentegen schijnt men nader aan de waarheid te komen door $c = 0,215$ te nemen. Voor de hieronder gemaakte, benaderende becijferingen is echter de door PROBERT opgegeven waarde van c gebezigd.

Laat b.v. voor een kiezelkruit, waarvan de volstreckte dichtheid 1,74 be draagt, gevonden zijn dat het 1970 korrels van 6 tot 12 mM. per KG. bevat,

dan weet men, wanneer $c = 0,200$ wordt genomen, dat de verbrandings-snelheid van dit buskruit is:

$$v_0 = \frac{0,200}{1,74} = 0,115 \text{ dM.}$$

In de open lucht kan een lading van dit buskruit geacht worden in gelijken tijd te verbranden, als hadden de korrels den bolvorm van den straal (formule 13):

$$r = \left(\frac{3}{4\pi\delta N} \right)^{\frac{1}{3}} = 0,041 \text{ dM.}$$

De duur der verbranding is mitsdien:

$$\tau = \frac{r}{v_0} = 0,36 \text{ seconde.}$$

Heeft men nu buskruit van dezelfde samenstelling, als het kiezelkruit, doch met cubusvormige korrels van de dichtheid 1,80, en laat gevonden zijn dat het alsdan 182 korrels per KG. bevat, dan bedraagt de gemiddelde afmeting van de korrel volgens (16):

$$m = \left(\frac{1}{\delta N} \right)^{\frac{1}{3}} = 0,145 \text{ dM.}$$

en wordt de verbrandingssnelheid:

$$v_0 = \frac{0,200}{1,80} = 0,11 \text{ dM. ;}$$

bijgevolg verbrandt de lading in de open lucht in:

$$\tau = \frac{m}{2v_0} = 0,65 \text{ sec.}$$

Geeft men datzelfde buskruit in plaats van cubusvormige, rechthoekig-parallelepidum-vormige korrels, waarbij de kleine ribbe $m = 0,139$ en $n = 0$ wordt, dan is, met de wetenschap dat het bij $\delta = 1,80$ eveneens 182 korrels in het KG. telt, volgens (14):

$$\frac{m}{n} = \frac{m}{0} = x = (m^3 \delta N)^{\frac{1}{2}} = 0,938,$$

$$n = 0 = 0,148 \text{ dM. ,}$$

$$v_0 = 0,11 \text{ dM. en } \tau = 0,63 \text{ sec.}$$

Verbranding onder hooger en uitwendigen druk dan de atmosferische. Rechtstreeksche waarnemingen van de verbrandingssnelheid bij standvastige spanningen, die aanzienlijk hooger zijn dan de dampkringsdruk, zijn niet gedaan. Dat de verbrandingssnelheid van het buskruit met kleine aangroeiingen van den uitwendigen druk toeneemt, is door DE CASTAN (1) proefondervindelijk

aangetoond, en dat zij bij de hooge spanningen die in de ziel der vuurmonden voorkomen, zeer sterk wordt vergroot, blijkt uit de door CASTAN gemaakte berekening die tot het besluit leidt, dat een buskruit, waarvan de verbrandingssnelheid in de open lucht 0,10 dM. bedraagt, in de vuurmonden van zwaar kaliber met een gemiddelde snelheid van 3,20 dM. verbrandt. De gemiddelde spanning, waarbij die verbrandingssnelheid verkregen wordt, kan als volgt worden berekend:

Laat voorgesteld worden door:

- V_0 de aanvangssnelheid van het projectiel,
- m zijne massa,
- ϵ het oppervlak zijner dwarsdoorsnede,
- u den weg dien het in de ziel doorloopt,
- P de gemiddelde gasspanning,

dan is:

$$P = \frac{1}{2} \cdot \frac{m V_0^2}{\epsilon u}$$

Voor het kanon van 24 cM. St., waarbij aan het 161 KG. zware projectiel een aanvangssnelheid van 480 M. wordt mededeeld, is $P = 962$ KG. per cM².

Hypothese omtrent de wijze, waarop de verbrandingssnelheid van den standvastigen uitwendigen druk afhangt. De vorm van de functie, waardoor de betrekking van afhankelijkheid tusschen de verbrandingssnelheid en den uitwendigen druk kan worden uitgedrukt, is niet bekend. SARRAU neemt die snelheid evenredig aan een positieve macht van den druk, en kiest voor de bedoelde betrekking van afhankelijkheid een functie van den vorm:

$$v = \left(\frac{p}{p_0}\right)^\alpha v_0 \dots \dots \dots (17)$$

waarin:

- v de verbrandingssnelheid onder den standvastigen uitwendigen druk p ,
- v_0 de verbrandingssnelheid onder den normalen atmosferischen druk p_0 ,
- α een positief getal.

Voor α kan benaderenderwijze $\frac{1}{2}$ worden gesteld, en wel hoofdzakelijk op grond van de goede uitkomsten, die de eindformules voor de beweging van het projectiel in de ziel opleveren, wanneer daarin $\alpha = \frac{1}{2}$ wordt genomen: hetgeen dus zou overeenkomen met de onderstelling, dat de vierkanten der verbrandingssnelheden evenredig zijn aan de uitwendige drukkingen, waaronder de verbranding plaats heeft. De volgende redeneering zou dan gerechtvaardigd zijn:

Op den voorgrond gesteld, dat de verbrandingssnelheid evenredig is aan den brandtijd t , anders gezegd dat die snelheid eenparig is, heeft men:

$$p = f(v) \dots \dots \dots (18)$$

Het dringen van de brandende gassen in de buskruitkorrel kan derhalve aangemerkt worden, te geschieden onder de werking van twee gelijke en tegengestelde krachten, nl. den uitwendigen druk p en den weerstand $f(v)$ der buskruitmoleculen tegen het dringen der brandende gassen in die moleculen.

De weerstand $f(v)$ kan men aannemen evenredig te zijn:

1° aan het aantal buskruitmoleculen dat zich in den tijd t tegen het binnendringen der gassen verzet, dus ook aan de snelheid v .

2° aan den weerstand, dien elke molecule op zich zelf uitoefent; welke weerstand, afhankelijk zijnde van de snelheid v , voorgesteld kan worden door $F(v)$ en nul wordt voor $v = 0$.

De vergelijking (18) kan dus geschreven worden in den vorm:

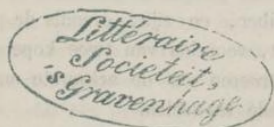
$$p = v F(v).$$

Neemt men nu aan, dat de laatsbedoelde weerstand $F(v)$ evenredig is aan de snelheid v der brandende gassen, dan geraakt men vanzelf tot de hierboven gemaakte hypothese: dat het vierkant de verbrandingssnelheid evenredig is aan den uitwendigen druk, waaronder de verbranding plaats grijpt.

Voor de volgende beschouwingen zal in formule (17) $\alpha = \frac{1}{2}$ worden genomen, zoodat:

$$v = \left(\frac{p}{p_0}\right)^{\frac{1}{2}} v_0 \dots \dots \dots (19)$$

(Wordt vervolgd.)

Proeven met zwaar geschut uit de fabriek van FRIED. KRUPP te Essen.

(Met schetsen op Plaat 7.)

Hebben wij in den laatsten tijd meermalen gelegenheid gehad de aandacht te vestigen op de vuurmonden van reusachtige afmetingen, die in Engeland o. a. voor het Italiaansche gouvernement zijn aangemaakt; thans liggen de gegevens voor ons van proeven, die dezen zomer op het schietterrein van KRUPP te Meppen hebben plaats gehad met lange stalen kanonnen van 35, 30 en 15 cM. en met korte stalen kanonnen van 28 cM. zooals bij de Ned. marine zijn ingevoerd. Deze proeven zijn ons belangrijk genceg voorgekomen, om uit het verslag daaromtrent opgemaakt, eenige mededeelingen in dit tijdschrift te doen.

De vuurmonden, waarvan op Pl. 7 schetsen gegeven zijn, zijn alle volgens het bekende *Krupp*-stelsel ingericht, d. i. het zijn gietstalen gecereleerde vuurmonden, voorzien van de ronde wigsluiting. De inrichting der ziel komt overeen met die van de Nederlandsche stalen vuurmonden; het zundgat is in de as van het sluitstuk aangebracht en voorzien van de kogelsluiting (1). De kanonnen van 35, 30 en 28 cM. waren geplaatst op kustaffuiten, het kanon van 15 cM. was gelegd op een scheepsaffuit.

Voor elken vuurmond zijn drie soorten van granaten bestemd: stalen en hardijzeren granaten en gewone gietijzeren granaten. Alle projectielen hebben een lengte van 2,8 kaliber, en zijn, evenals de projectielen voor het Nederlandsche stalen geschut, voorzien van twee koperen banden, waarvan de voorste dient om te centreeren en de achterste om de wentelende beweging aan het projectiel mede te deelen.

Voor de proeven met de kanonnen van 35, 30 en 28 cM. werd prismatisch buskruit met één kanaal van 1,75 soortelijk gewicht, voor die met het kanon van 15 cM. prismatisch buskruit met 7 kanalen van 1,64 soortelijk gewicht, alsmede grofkorrelig buskruit van 13—16 mM. gebezigd.

De tabel op de volgende bladzijde geeft een overzicht van de voornaamste afmetingen en gewichten van het beproefde materieel.

(1) Zie Handboek voor off. der art.; 2de Bijvoegsel, Pl. VIII, fig. 2.

	KANON VAN			
	35 cM.	30 cM.	28 cM.	15 cM.
Kaliber.....	35,5 cM.	30,5 cM.	28 cM.	14,91 cM.
Geheele lengte.....	8,68 M.	7,85 M.	6,1 M.	3,85 M.
Lengte der ziel.....	7,74 "	6,72 "	5,262 M.	3,43 "
Gewicht van het kanon met sluitstuk.....	52000 KG.	38700 KG.	27500 KG.	4000 KG.
Broekwaarte.....	0	0	0	25 "
Aantal trekken.....	80	68	64	36
Breedte der velden.....	4,5 mM.	4,5 mM.	4,5 mM.	3,5 mM.
Standvastige spoed der trekken.....	16 M.	13,725 M.	12,6 M.	..
Trekken met toenemende helling: spoed aan de monding.....	0,71 M.
Hoogte van de aa der ziel boven de bedding.....	2,67 M.	2,38 M.	2,465 M.	0,965 M.
Grootste verhooging.....	18°	18°	24°	15°
Grootste declinatie.....	6°	6°	6°	6°
Gewicht der affuit.....	32750 KG.	20850 KG.	13900 KG.	1930 KG.
Gewicht der stalen granas.....	525 "	333 "	255 "	38,5 "
Id. " hardijzeren "	525 "	333 "	255 "	38 "
Id. " gewone "	444 "	282 "	215,5 "	31,5 "
Buskruitlading.....	115 "	72 "	55 "	9,5 (1).
Springlading der stalen granas.....	12,6 "	8,4 "	6,5 "	0,95 "
Id. " hardijzeren "	7 "	4,5 "	3,3 "	0,5 "
Id. " gewone "	23,3 "	14,8 "	11,5 "	2,33 "

Bij de proeven met hardijzeren granaten bestond de bediening van het kanon van 35 cM. uit 17 man. N°. 1 bediende den rechter-richttoestel, N°. 3 was richter, N°. 5 en 7 wonden het projectiel omhoog, waarbij N°. 9 het projectiel geleidde; deze 5 nummers stonden rechts van de affuit. — N°. 2 bediende den linker-richttoestel en hielp bij het openen van het sluitstuk; N°. 4 bediende het sluitstuk, waarbij N°. 6 behulpzaam was, terwijl dit nummer ook toegevoegd was aan de N°. 8 en 10, tot het zijdelings verplaatsen van de affuit; deze 5 nummers stonden aan de linkerzijde.

Verder waren 3 man ingedeeld voor het halen der kardoezen en 4 man voor het aanbrengeu der projectielen.

Het aanzetten van het projectiel geschiedde door 10 man: N°. 3 en 4 geleidden den aanzetter, die hun door N°. 8 en 10 werd aangegeven; terwijl aan weerszijden 4 man den aanzetter, met behulp van twee touwen, in den vuurmond trokken. Het aanzetten leverde op deze wijze geenerlei bezwaren op; zelfs zouden 3 man aan weerszijden hiertoe voldoende geweest zijn.

Alvorens de lading in de ziel te brengen, werd den vuurmond een declinatie van 3° gegeven en de laadgoot met olie bestreken.

Voor het opwinden van het projectiel werd ééne minuut en voor een zijdelingsche verplaatsing der affuit van 75°, werden 90 seconden gevorderd. De 10 schoten, op den afstand van 2000 M., werden in 65 minuten gedaan, waarbij in het oog moet worden gehouden, dat hierbij tevens snelheden gemeten werden en na elk schot de waarnemingen moesten geseind worden.

Bij het schieten met hardijzeren projectielen op 10.000 M. nit het kanon

(1) Grofkorrelig buskruit. Bij het gebruik van prismatisch buskruit wordt 8,3 KG. lading gebezigd.

Kanon van 35 cM.

Datum.	Nummer der schoten.	Gewicht v. h. projectiel in KG.	Lading in KG.	E. v. n. in de laatste dec en van de richtas of in graden.	Afstand in M.	Afwijking in cM. van de				Eerste aanleg.		
						horizontale		verticale		Afstand in M.	Afwijking in cM.	
						lijn door het mikt punt gaande.					Links	Rechts
						Boven	Beneden.	Links.	Rechts.			
2 Juli 1873	1	525	115	55	2000	20	..	2140
	2	"	"	55	"	80	..	115	..	2054
	3	"	"	55	"	40	..	160	..	2052
	4	"	"	55	"	..	10	85	..	2047
	5	"	"	55	"	..	45	130	..	2052
	6	"	"	55	"	115	..	100	..	2064
	7	"	"	55	"	90	..	95	..	2067
	8	"	"	55	"	..	125	220	..	2020
	9	"	"	55	"	80	..	130	..	2068
	10	"	"	55	"	50	..	155	..	2059
2 Juli 1878	1	450	115	17°	9440,5	9361	..	26
	2	"	"	"	"	9405	..	24
	3	"	"	"	"	9434	..	28
	4	"	"	"	"	9438	..	32
	5	"	"	"	"	9447	..	23
	6	"	"	"	"	9454	..	22
	7	"	"	"	"	9473	..	24
	8	"	"	"	"	9480	..	34
	9	"	"	"	"	9486	..	33
	10	"	"	"	"	9487	..	29
3 Juli 1878	1	535	115	93	4000	4017	..	0,70
	2	"	"	93	"	4044	..	0,65
	3	"	"	93	"	4065	..	0,10
	4	"	"	93	"	3987	1,30	..
	5	"	"	93	"	4050	2,40	..
	6	"	"	93	"	4059	1,30	..
	7	"	"	93	"	4058	0,75	..
	8	"	"	93	"	4081	0,80	..
	9	"	"	93	"	4033	..	1,00
	10	"	"	93	"	4039	..	0,20

Datum	Nummer der schoten.	Gewicht van het projectiel in KG.	Lading in KG.	Elevatie in duizendste deelen van de richtas of in graden.	Afstand in M.	Afwijking in cM. van de				Eerste aanslag.		Opmerkingen.	
						horizontale		verticale		Afwijking in cM.			
						lijn door het milt-punt gaande.				Afwijking in M.			
						Boven.	Beneden.	Links.	Rechts.	Links.	Rechts.		
Kanon van 30 cM.													
2 Juli 1878	1	323	72	43 ³⁰ / ₁₀₀	2000	..	135	..	(1) 255	2019	..	(1) Bij het 1ste schot bedroeg de correctie voor de deviatie 1 ³⁰ / ₁₀₀ bij de volgende schoten 2 ³⁰ / ₁₀₀ links.	
	2	"	"	"	"	..	30	..	65	..	2020		
	3	"	"	"	"	"	..	65	..	25	..		2021
	4	"	"	"	"	"	..	30	..	75	..		2022
	5	"	"	"	"	"	..	30	..	25	..		2023
	6	"	"	"	"	"	..	35	..	85	..		2024
	7	"	"	"	"	"	..	110	..	85	..		2025
	8	"	"	"	"	"	..	20	..	115	..		2026
	9	"	"	"	"	"	..	0	..	15	..		2027
	10	"	"	"	"	"	..	0	..	0	..		110
Kanon van 28 cM.													
8 Juli 1878	1	255	55	28 ³⁰ / ₁₀₀	9874,2	9837	..	Het voorste gedeelte der bedding zakte na elk schot.	
	2	"	"	"	"	9851	..		
	3	"	"	"	"	9865	..		
	4	"	"	"	"	9880	..		
	5	"	"	"	"	9895	..		
9 Juli 1878	1	215,5	"	"	9921,2	9830	..		
	2	"	"	"	"	9845	..		
	3	"	"	"	"	9860	..		
	4	"	"	"	"	9875	..		
	5	"	"	"	"	9890	..		
Kanon van 15 cM.													
3 Juli 1878	1	31,5	2,5	28 ³⁰ / ₁₀₀	1500	..	210	10	..	1514	..		
	2	"	"	"	"	..	125	..	10	1527	..		
	3	"	"	"	"	..	125	0	0	1535	..		
	4	"	"	"	"	..	100	25	..	1514	..		
	5	"	"	"	"	..	240	70	..	1502	..		
	6	"	"	"	"	..	100	75	..	1527	..		
	7	"	"	"	"	..	40	20	..	1501	..		
	8	"	"	"	"	..	210	130	..	1518	..		
	9	"	"	"	"	..	155	70	..	1530	..		
	10	"	"	"	"	..	115	..	10	1538	..		

Uit deze cijfers worden in het rapport de navolgende besluiten getrokken :

1° Dat de projectielen van het *Krupp*-geschut betrekkelijk het grootste gewicht hebben , aangezien zij 3,20 maal zooveel wegen als de volle bolvormige kogels , die bij de kalibers zouden behooren , welk veelvoud door geen der andere projectielen bereikt wordt . De nieuwe Engelsche kanonnen van 80- en 38-ton komen in dit opzicht het *Krupp*-geschut het meest nabij . Dit grootte gewicht is natuurlijk van veel waarde voor het overwinnen van den lucht-tegenstand . Zoots uit de getallen , aanwijzende het gewicht van de projectielen per cM³ van de doorsnede , blijkt , overtreffen de *Krupp*-projectielen ook in dit opzicht niet alleen alle andere projectielen van gelijksoortig kaliber , maar is de granaat van 30,5 cM. zelfs nog in het voordeel vergeleken met de Fransche granaat van 32 cM.

2° De aanvankelijke snelheid is bij de *Krupp*-kanonnen grooter dan bij de andere in de tabel voorkomende vuurmonden . Wel is waar bezitten ook de projectielen van het *Armstrong*-kanon van 40-ton een zeer groote snelheid , doch het projectiel is lichter dan dat van het *Krupp*-kanon van 30,5 cM. Bracht men het Engelsche projectiel op het gewicht van 333 KG. , dan zou de snelheid slechts 482 M. bedragen .

Bovendien is de snelheid van 500 M. voor de projectielen der *Krupp*-kanonnen geenszins de uiterste grens . De vastheid van het metaal en de vooruitgang in de buskruidfabricage maken het mogelijk de lading zoo hoog op te voeren , dat een snelheid van 600 en zelfs meer kan worden bereikt . Deze winst aan snelheid zou echter niet opwegen tegen de daaraan verbonden nadeelen , te meer wijl voor het tegenwoordige een aanvankelijke snelheid van 500 M. geheel voldoende is .

3° Onverschillig of de levende kracht per cM. van den omtrek of per cM² van de doorsnede als maatstaf voor het indringingsvermogen genomen wordt , zijn de *Krupp*-kanonnen in het voordeel ten opzichte van de andere vuurmonden . In het eerste geval staat het *Krupp*-kanon van 35,5 cM. slechts weinig achter bij het Engelsche kanon van 80-ton ; in het tweede geval is het hierbij zelfs in het voordeel .

Het is moeilijk uit de in verschillende landen genomen proeven een wet af te leiden voor het indringingsvermogen der projectielen , aangezien het materiaal en de vorm der projectielen en pantserplaten , alsmede de constructie der pantsringen onderling te veel verschillen . Bovendien kan daarbij niet in rekening gebracht worden de invloed van een trefler op het weerstandsvermogen der pantsringen tegen een volgenden trefler , alsmede de invloed van de bouten op het weerstandsvermogen .

De vroegere proeven hebben voor het tegenwoordige weinig waarde , omdat zoowel de vorm als het materiaal der projectielen sedert verbeterd zijn geworden . Ook ten opzichte van de nieuwere proeven is men verplicht zich met een algemeenen regel tevreden te stellen , die bij benadering de verkregen uitkomsten samenvat . Deze regel luidt :

Een goed pantserprojectiel dringt evenveel decimeters in sneedijzer als het aantal metertonnen levende kracht per cm^2 van de doorsnede bedraagt. De houten ruggesteun zonder ijeren ruggeschild heeft ongeveer $\frac{1}{4}$, met ruggesteun ongeveer $\frac{1}{2}$ van het weerstandsvermogen van een even dikke pantserplaat. Bij minder deugdzaame platen is het indringingsvermogen van een goed pantserprojectiel ongeveer 10 % grooter; wanneer het omgekeerde het geval is, dan is het iets geringer. Volgens dezen regel zouden dus de projectielen van het kanon van 35,5 cM. op korten afstand platen van 60—67 cM. en op 2000 M. platen van 45—50 cM. dikte kunnen doorboren.

5° De getallen aanwijzende de levende kracht per KG. van het gewicht van den vuurmond toonen aan, dat de *Krupp*-kanonnen, ook naar hun gewicht, de grootste uitwerking hebben; tevens wordt door deze getallen in het licht gesteld, dat bij de nieuwere artillerie een beter gebruik van het geschutmetaal wordt gemaakt dan vroeger het geval was.

6° Aangaande de trefkans van de verschillende vreemde vuurmonden staan geen genoegzame gegevens ter beschikking, om een vergelijking dienaangaande met de *Krupp*-kanonnen te kunnen geven. Ware dit het geval, dan zou het blijken, dat de op het proefveld te Meppen verkregen uitkomsten de beste schijfheelden, die tot nu toe ooit met zwaar geschut verkregen zijn, op zijde zouden streven, en tevens dat de trefkans der voorlaadkanonnen aanzienlijk geringer is.

v. P.

NEUTRALITEIT.

Er zijn Nederlanders, die beweren dat we ons niet kunnen verdedigen en dat daarom al het voor de defensie gebruikte geld in 't water is geworpen.

Gelukkig vormen deze politici eene minderheid; maar daarentegen zijn er anderen, die verkondigen dat ons land nooit zal worden aangevallen en het daarom onnoodig is zooveel werk van onze verdediging te maken. Deze optimisten zijn grooter in aantal en daarom gevaarlijker.

Of nu ons land ooit direct aangevallen zal worden, weten we niet; maar of er vooreerst veel kans toe bestaat, dat is iets anders. Op dit punt zijn we ook nog al optimistisch.

Dat we ons verdedigen *kunnen*, houden we voor zeker, maar men moet *willen*.

De absolute optimisten zeggen: »We zijn een neutrale staat, daarom loopen we geen gevaar, als we onze neutraliteit maar bewaren.»

Juist, hierin zit de knoop. We moeten onze neutraliteit bewaren.

De eerste plicht van een neutralen staat is aanstoot te vermijden. — Voor een wijze regeering is dit zoo moeilijk niet. Het grootste gevaar schuilt bij de natie zelve en in de kringen welke invloed op de openbare meening uitoefenen.

In de eerste plaats is de drukpers niet altijd neutraal, en dit is, onder het vele en nooit volprezen goeds dat de pers sticht, een harer kwade zijden.

Er zijn onder ons ook wel invloedrijke persorganen, evenals in België, wier buitenlandsche politiek een bepaalde kleur heeft, wier beschouwingen een alles behalve neutralen geest ademen. Onder ons zijn ook Turken-vrienden en Russen-haters. In 70 waren er ook geprononceerde Franschen-vrienden, die de Duitschers weinig goeds toewenschten. — Het publiek, dat aan zijne sympathiën en antipathiën lucht geeft, wordt grootendeels geleid door de pers, wier bestemming het is het publiek voor te lichten . . . maar op een verstandige en onpartijdige wijze.

Dat in den vreemde nota wordt genomen van 'tgeen onze pers over het buitenland aan den volke verkondigt, is natuurlijk. Minder natuurlijk echter

is het, dat de natie er in zekeren zin verantwoordelijk voor wordt gesteld. De oorlogsschatting welke Frankfort in '66 te betalen had, zou zeker zoo groot niet zijn geweest als de Pruisen zich niet zoo bitter over de Frankforter dagbladders hadden te beklagen gehad. We meenen ook dat zulks als argument in de Pruisische voorwaarden was gestipuleerd.

In den oorlog van 1870—71 waren het vooral Belgische bladen, die een heftigen toon tegen Duitschland aansloegen. Dit ging zelfs zoo ver dat de gezant hij het Belgische hof aan de regeering te kennen gaf, dat Duitschland in den toon en de taal dier bladen de bedoeling zag, Frankrijk tot volharding in den strijd aan te moedigen en daardoor den duur van den oorlog te verlengen. Wel antwoordde de Belgische regeering, dat de wet op de drukpers haar het middel onthield om de politieke beschouwingen van de dagbladen binnen zekere grenzen te beperken, en de Deutsche regeering berustte ook in deze verklaring; maar dit nam niet weg, dat er nota van was genomen en het dus meer kwaads dan goeds kon hebben gesticht.

Niemand, die zijn gezond verstand heeft, zal aan de pers een oordeel over de politiek en de handelingen der vreemde mogendheden willen ontzeggen; maar tusschen beoordeelen en partijtrekken bestaat een groot verschil. In een neutraal land is de pers zedelijk aan dezelfde onzijdigheid gehouden als de regeering, en wil men dit toestemmen, dan is het moeilijk te verklaren hoe b.v. een Nederlandsch blad zoo onomwonden met Engelse, Turksche of Fransche sympathiën en Russische of Deutsche antipathiën kan voor den dag komen als wel eens is geschied. — Een klein land, als het onze, dat voornamelijk van den handel moet leven, dient op zijne belangen zoo zorgvuldig mogelijk te letten, en kan dit belang nu medebrengen dat Rusland — dat ontzaggelijke sommen van ons geleend heeft — werd geslagen en Turkije zegevierde? In dat geval is de Turken-liefde verklaarbaar. Maar ook Turkije is onze schuldenaar, en kan nu het bestendigen van Turksche onmogelijk-verklaarde toestanden ons eenig uitzicht op Turksche rentebetaling en schuldelging geven? Wij twifelen er aan.

En nu het eigenbelang ter zijde stellende, waarom verdient een vermolmd Staat, met een wreedaardig, fanatiek Oostersch volk, onder een teugelloos, verkwistend despotismus, meerdere sympathie dan een krachtige zich ontwikkelende natie, die slechts de noodige beschaving behoeft om aan het despotisme te ontwassen, waaraan ze, volgens den loop der dingen, eenmaal ontwassen moet? — We blijven hierop het antwoord schuldig, omdat iedereen het voor zichzelf kan geven.

Niet minder dan een partijdige pers, verdienen partijdige personen van invloed afkeuring, als zij hunne sympathiën en antipathiën openlijk ten beste geven.

Indien Engeland in een oorlog met Rusland ware gewikkeld, die toch — hoe optimistisch vele Engelschen over den uitslag mochten oordeelen — een nationale ramp voor Engeland zou zijn geweest, dan had een gedeelte der

pers, dat aanhoudend op de smeulende vonk heeft geblazen, er het zijne toegedaan; maar hier werd de pers voornamelijk geïnspireerd door invloedrijke personen, die hunne redenen hadden om schijnbaar voor de Turksche vrienden te ijveren. — We zeggen »schijnbaar», want het Engelsche karakter kan geen sympathie koesteren voor het ontzenuwd Tursch satrapen-bestuur, voor Turksche toestanden in Europa. Het congres heeft bovendien reeds geleerd wat die voorgewende sympathie eigenlijk was, en het komt werkelijk ook vreemd voor, dat helderziende mannen van onze pers in die Turksche sympathiën der Engelsche organen, iets anders zouden hebben gezien dan eigenbelang.

Men ziet het aan Engeland hoe gemakkelijk het is de hartstochten in beweging te brengen. De agitators laten hunne pers zeggen wat hun dienstig voorkomt: »de Turken werden mishandeld en vertrapt; de Russen waren barbaren die men niet genoeg kon uitschelden en beleedigen.» Nu is het later wel gebleken dat er comédie was gespeeld, en dat het agitèeren volstrekt geen oorlog op het oog had; maar de volkshartstochten zijn gemakkelijker opgewekt dan beteugeld, en het is bijna een wonder dat Engeland aan den oorlog is ontsnapt. Is het voor een groot rijk somtijds gevaarlijk op de gezindheid van het volk te werken, — voor een klein land is dit natuurlijk zooveel meer het geval, en hoewel nu de pers volstrekt niet altijd de denkwijze en gevoelens der meerderheid uitdrukt, is men in den vreemde toch meestal geneigd om, naar 't geen sommige bladen schrjven, de stemming van een geheel volk af te meten. Daarom o. a. zien vele Franschen ons voor hunne toekomstige bondgenooten aan bij een algemeenen oorlog, en gelouven sommige Duitschers, dat we hen met een wantrouwig en vijandig oog aanzien. Ze vergissen zich beiden, en Franschen en Duitschers. — Ons volk is noch Duitsch noch Fransch; het wil zijn vrijheidshoed evenmin ruilen tegen een *pickelhaube* als tegen een *képi*. Het is Nederlander en dit wil het blijven.

Dat er in ons land sterk geteekende Fransche sympathiën bestaan, is zeker, en ze zijn zelfs min of meer gelocaliseerd. De oorzaak hiervan is moeilijk te doorgronden als men het Hollandsche karakter met het Fransche vergelijkt. In vele opzichten zijn beide nationaliteiten tegenvoeters, en men zou hier dus een verklaring moeten zoeken in de stelling, dat de uitersten elkaar aantrekken.

Zeker heeft het Fransche volk beminnelijke hoedanigheden, welke onze waardeering verdienen; daarbij zijn de Franschen dapper en schrander; maar ook het Duitsche volk heeft veel goeds, waarvoor wij sympathie mogen koesteren. — Dit geeft ons echter nog geen recht voor een van beide natiën partij te kiezen zoodra ze elkander beoorlogen.

Mogen we dus ons oordeel niet uitspreken? vraagt men. — Zouden we dus ons medegevoel niet mogen uitdrukken voor die edele Fransche natie, zoo dapper en vaderlandslievend, zoo roemrijk en edelmoedig; haar geen warme sympathie mogen toedragen bij al de beproevingen welke ze in den laatsten tijd heeft ondervonden?

O zeer zeker! Maar als ge uw medegevoel uitdrukt, verlies daarbij de onpartijdigheid niet uit het oog. Als ge den een beklaagt, beledig dan den ander niet.

Wij hebben ook met een bedroefd gemoed de jammeren aanschouwd welke het schoone Frankrijk in de laatste jaren hebben getroffen; maar we zijn in ons medegevoel niet zoo ver gegaan als sommige onzer landgenooten, die eenvoudig den Franschen toewenschten dat ze de Duitsche legers mochten vernietigen, en dat hunne overwinnende adelaren *unter den Linden* te Berlijn zouden defileeren. De uitkomst hebben wij niet verlangd, niet kunnen en mogen verlangen.

Hebben zij die dit den Franschen toewenschten, wel eens nagedacht over de gevolgen, welke eene reeks Fransche overwinningen had kunnen na zich slepen?

We hooren reeds antwoorden: *da* Fransche natie is edelmoedig; als zij strijd voert, is het om een der groote beginselen van recht en humaniteit te verdedigen; om den zwakke tegen den sterke in bescherming te nemen; — of wel, om zijn beledigde eer te wreken. En na de overwinning toont zij zich grootmoedig en verlangt voor zich zelve niets dan den lauwertak aan hare vaandels. In '59 overwonnen hare legers de Oostenrijkers, en zij stond den kostbaren buit aan Italië af. — Wat deed daarentegen Duitschland, of liever Pruisen, na zijne overwinningen? Het annexeerde een Fransch grondgebied, zooals het eerst Sleeswijk-Holstein en in '60 onafhankelijke Duitsche Staten had geannexeerd, die niet Pruisisch wilden zijn!"

Dat is alles waar; maar in die edelmoedigheid aan de eene, en die annexatie-methode aan de andere zijde, zal men, met eenigen goeden wil, wel politieke redenen kunnen vinden waarmede het volkskarakter der Franschen en Duitschers niets te maken heeft. De Fransche natie onder het eerste keizerrijk was even edelmoedig als onder het tweede, maar toch heeft ze den eersten Keizer even dapper mee geholpen de heele wereld Fransch te maken, als den tweeden om een onafhankelijk Italië te stichten.

Waarheen nu zou het zegevierend Frankrijk ons hebben gevoerd? De vraag is niet met wiskunstige zekerheid te beantwoorden, omdat in de politiek gevolgtrekkingen even gewaagd zijn als voorspellingen; maar toch is hier de gevolgtrekking zoo heel vermetel niet, dat de ware volksvrijheid, — welke bestaat in de vrije uiting der gedachte en het onbelemmerd streven naar ontwikkeling, — niet door Fransche suprematie in Europa zou verkregen zijn.

NAPOLEON III was, naar hart en overtuiging, geen dienaar der priesters, maar hij stond toch onder hun invloed. De oorlog van '70 was hoogstwaarschijnlijk niet zijn eigen werk; maar hij werd er toe gedreven door verborgen invloeden, waaraan hij na een beslissende overwinning en een langer leven dan hem nu was beschoren, stellig niet had kunnen ontsnappen. — En dan na zijn dood? Wat werd er van Frankrijk, indien het als een machtig kei-

zerrijk aan zijn zoon overging, onder den invloed eener door de priesters beheerschte vrouw? Kan men zich een vrijzinnig, edelmoedig Frankrijk denken, onder zulk een bestuur?

Wij weten niet wat de toekomst voor onzen blik verbergt, maar behoeft men wel een zienersoog, om te ontdekken dat de windadem uit het Zuiden ons den geur der vrijheid niet zal toevoeren? — Wat zou de leus onder een vierden NAPOLEON anders kunnen zijn, dan herstelling van het wereldlijk gezag van een paus? Misschien was de vorige NAPOLEON, onder een pressie die hij niet langer vermocht te weerstaan, vanzelf reeds op dien weg geraakt, — voorzeker niet tot heil der menschheid en bevordering der verlichting. — Het is dus niet onwaarschijnlijk dat, onder een derde keizerlijke regering, Frankrijk op Italië zou zijn gevallen, — hetzelfde Italië dat het in '59 zoo edelmoedig had geholpen om het te bevrijden van Oostenrijkschen dwang. — om het terug te voeren onder een heerschappij welke de verklaarde vijandin is van volksontwikkeling, volkswelvaart en volksgeluk.

Wij betreuren dus de nederlaag der Franschen niet, om der gevolgenwille. — wel als volksramp. Wij zien nog geen heil in Fransch overwicht. De Franschen wisselen van regeringsvorm als een slang van haar huid, en hoe kunnen dan bezadigde, overleggende, soliede, vrijgezinde Nederlanders zoo warm den Franschen een overwinning toewenschen waarbij zij stellig geen baat, maar wel nadeel zouden ondervinden?

Wij laten hierbij de materieele kwestie nog geheel buiten beschouwing.

Wat wij behoeven is vrede. De vrede alleen kan onze welvaart doen toenemen en ons doen voortschrijden op den weg der beschaving. Een kleine onzijdige Staat als Nederland, met een wil begaafd, met kracht in de spieren en gezonde hersens in 't hoofd, is machtig in zijn kleinheid, als het de wijsheid wil bewaren, een open oog houdt voor 't geen om hem heen voorvalt, het oor niet leent aan 't Sirenen-gezang van buiten en slechte raadgevers van binnen, en de richting niet volgt van onvertrouwbare zelfzuchtige gidsen.

Om volkomen Fransch- of Duitschgezind te zijn, moet men ook alles kunnen goedkeuren wat in den laatsten tijd in beide rijken is voorgevallen, en dit is voor een onpartijdig vrijheidlievend man onmogelijk.

We zijn dus een neutrale Staat; we moeten trachten ons neutraal standpunt te bewaren en dan . . . hebben we geen krijgsmacht te land en ter zee meer noodig.

Deze gevolgtrekking is die van anderen, niet de onze.

Wanneer een oorlog uitbreekt, onderzoeken de oorlogvoerende mogendheden gewoonlijk of de neutrale Staten welke in het conflict kunnen betrokken worden, in staat zijn hunne neutraliteit te handhaven. Blijkt het dat zij dit niet kunnen, dan zijn de strijdende partijen niet gehouden de neutraliteit te erkennen en kunnen zij, des gevorderd, van den neutralen grond gebruik maken in het belang van haar oorlogsdoel; m. a. w. zij kunnen het land militair bezetten.

Nu kan men zeggen: om alleen zijne neutraliteit te bewaren, is zulk een groot leger niet noodig, en in elk geval zou het maar 't verstandigst zijn op die nieuwsgierige vraag: of we sterk genoeg waren? eenvoudig „ja” te antwoorden. Dan zijn we er af.

Ja-wel, maar men moet niet gelooven dat de beide heeren vijanden zich met een kluitje in het riet laten sturen; maar wel dat elk hunner zal trachten van de zwakheid des onzijdigen Staats partij te trekken, om zijn vijand afbreuk te doen, — en heeft men eenmaal zulk een ongenooden gast in zijn huis, zie dan maar hoe ge hem er weer uit krijgt.

Indien België in 1870 geen flink leger op de been en op zijne grenzen had gehad, dan ware NAPOLEON nog een kans gebleven niet binnen Sedan te worden opgesloten. Wellicht waren dan de krijgsoperatiën op Belgisch grondgebied voortgezet, en hoe zou België uit dit conflict zijn geraakt? Zeker niet zonder kleerscheuren; indien het zijne onafhankelijkheid er niet geheel bij had ingeschoten.

Er waren in '70 in ons land pessimisten en bange menschen die beweerden dat onze mobilisatie een ontijdige maatregel was en het samentrekken van troepen op onze grenzen aanleiding kon geven tot argwaan, vooral bij onze oostelijke naburen. Deze meening vond voedsel in de bitterheid waarmede sommige buitenlandsche persorganen, — voornamelijk Duitsche, — onze verdedigingsmaatregelen bespraken en critiseerden, en zij werd later versterkt door eenige heftige artikels in enkele Duitsche bladen, waarin niets minder werd beweerd dan dat onze mobilisatie een dreigend karakter jegens Duitschland droeg en ons leger op bevelen wachtte om bij een zegevierenden marsch der Fransche legers naar Berlijn, deze de hand te reiken.

Het spreekt vanzelf dat, bij het uitbreken van een oorlog, de krijgvoerende partijen de oogen nauwkeurig vestigen op hare bureu, al zijn ze nog zoo klein. Een vijand of vriend meer of minder is niet onverschillig. Dat de Duitschers ons in '70 niet uit het oog verloren, is wel zeker, en dat er onder hen tal van lieden, en misschien wel mannen van beteekenis, waren, die ons argwanend gadesloegen, is wel mogelijk; maar dat de hoofdleiders der krijgsoperatiën ons voor eventueele vijanden hebben aangezien, dit houden we voor even onwaar, als dat ons gouvernement ooit van plan is geweest Duitschland te helpen bevechten.

Dat onze militaire maatregelen toen volkomen gewettigd waren door de omstandigheden en dat ze bovendien noodig waren, achten we boven elken twijfel verheven. België handelde als wij, en dat daar de krijgstoerusting en haar practisch nut hebben gehad, is bewezen. Hetzelfde kan van Zwitserland worden gezegd. Dat onze mobilisatie geen onmiddellijk nut opleverde, konden we niet vooruit weten.

We herinneren ons dat later ook nog in zeker Duitsch militair tijdschrift in zeer vijandigen zin over onze militaire maatregelen is gesproken, en we herinneren ons zelfs nog een bedreiging door dat orgaan tot ons gericht:

»die wind zaait zal storm oogsten.» — Vergissen we ons niet, dan verkeerde de redactie van dat tijdschrift onder den nog verschen indruk van een soort van anti-Duitsche demonstratie in onze hoofdstad, waarbij een paar Pruisische officieren tegenwoordig waren.

Als we deze bijzonderheid voor een oogenblik uit de asch der vergetelheid opdelfen, is 't alleen om aan te toonen hoe gemakkelijk een zeker gedeelte van het groote publiek in beweging kan worden gebracht. Er heerschte toen in ons land een soort van annexatie-paniek, en onder dien invloed schreven sommige mannen van de pers verontrustende artikelen, die voor Duitschland niet altijd even lieflijk en aangenaam waren.

Voor al in tijden van oorlog of onmiddellijk daarna is het de taak van de pers om met groote bezadigheid de toestanden te beoordeelen en te bespreken. De gemoederen hebben 't dan niet noodig om geprikkeld, maar wel tot bedaren gebracht te worden.

Wie in '70 den oorlog heeft uitgelokt, Frankrijk of Pruisen, is een vraag die de geschiedenis moet oplossen, en deze wordt eerst geschreven na jaren. We gelooven echter niet dat het nog langer aan twijfel onderhevig is of de aanleiding is gegeven door de toenmalige Fransche regeering, — niet door de Fransche natie zelve. Toch waren er in ons land die ernstig geloofden dat de Franschen aangevallen, of liever, door diplomatische kunstgrepen gedwongen werden den oorlog uit te lokken. We gelooven niet dat zij die een dergelijke meening koesterden, zoo bepaald Franschgezind waren; maar wel dat er annexatie-vrees in het spel was.

Nu is het niet te ontkennen dat sinds het jaar '64, Pruisen zijn kleine burenen eenige reden tot bezorgdheid heeft gegeven; maar we hebben er toch nooit ernstig aan kunnen gelooven, dat Duitschland ons zou willen annexeeren, als wij 't zelf niet wilden, of aanleiding gaven het te beproeven. Duitschlands belang brengt niet mede door nabehating van een kleinen, inwendig sterken Staat — sterk door zijn vrijheidszin en gehechtheid aan zijn dynastie, zijne overleveringen en zijn eigenaardig volksleven — een element in zich op te nemen, dat op zich zelf den Duitschen Staat vijandig zou zijn en blijven en het bovendien de bittere vijandschap van andere machtige burenen op den hals zou halen, waaruit zich natuurlijk verwickelingen zouden ontspringen die tot een algemeenen oorlog konden leiden.

Hoewel grootendeels van Germaanschen stam, hebben de Noord-Nederlanders met de tegenwoordige Duitschers zoo weinig gemeens, dat ze geographisch en maatschappelijk niet bij elkander passen. Daarom willen we evenmin Duitsch als Fransch zijn; dit weet men in Duitschland zeer goed en de verstandige Duitschers begrijpen ook waarom.

Toen de Veldmaarschalk VON MOLTKE nog niet lang geleden zeide, dat de Hollanders bezig waren hunne defensieliniën te versterken, bracht hij er de vraag bij: »Tegen wie?» — En hij antwoordde er zelf op: »Wij denken er niet aan hen aan te vallen.» Heeft de groote strategicus dat gemeend? —

Wij gelooven het. Het argument dat Duitschland havens en oorlogsvloten wil hebben, is een argument dat gelijkt op dit: wij hebben geen pyramiden en daarom willen we Egypte annexeren.

Niet veel meer belang als wij bij het bezit van pyramiden hebben, heeft Duitschland belang bij 't bezit van meer zeehavens en oorlogsvloten. Duitschland heeft geene koloniën; het kan die niet krijgen, en het kan er niets mede doen. 't Zou slechts ballast voor Duitschland zijn. Duitschland wordt slechts langs een betrekkelijk kleine strook door de zee bespoeld; het heeft dus weinig zeevolk van beroep en vocatie, hoewel toereikend om zijn kustgebied te helpen verdedigen. Wat wil het nu met een nieuw vijandig kustland doen, tegenover en naast de machtigste zeemogendheden van Europa gelegen, die, in coalitie, het aan dien kant schaak zetten?

Neen, we gelooven aan die Deutsche begeerlijkheid niet. Een geannexeerd Nederland kan Duitschland niet sterker, maar wel zwakker maken, tenzij Duitschland de zekerheid had dat alle Nederlanders van de kracht — of de zwakte — waren van enkele patriotten wien het onverschillig is door wien ze geïncorporeerd of *gemaszregelt* worden, als ze maar geld genoeg te verteren hebben en niet behoeven te vechten. Nota bene: alsof we niet gedwongen zouden worden te vechten als we onder de vleugels van Pruisische of andere adelaars kwamen!

Zoolang de ware vrijheidszin in hart en hoofd bij ons leeft en onzen arm kracht leent, kan Duitschland er niet aan denken ons land in zijn kolossalen bond, die nog stevigheid mist, met geweld op te nemen. Alleen als het overtuigd was dat het een te wantrouwen nabuur aan ons had, of zoodra het begreep dat we, uit zwakheid, onze zelfstandigheid zouden willen prijsgeven, zou het er aan kunnen denken bij de eerste de beste gelegenheid ons te annexeren; in de eerste plaats voor zijn eigen veiligheid, en in de tweede, om die goede Hollanders later voor Duitschlands belangen dapper te laten meevechten.

Wij bezitten de vaste overtuiging, dat een vrijheidlievende ordelijke natie, die zoovele gevaren heeft doorworsteld als de onze, niet kan geannexeerd worden zonder eigen toedoen. De Europeesche mogendheden moeten rekening houden met de toestanden welke de wereldgeschiedenis en de beschaving in het leven hebben geroepen. Duitschlands politiek belang kan medebrengen hier en daar een stuk aan te hechten dat een hinderpaal kon zijn voor de verwezenlijking van het idee: de Deutsche eenheid; het kan Elzas en een stuk van Lotharingen voor zich behouden na een bloedigen oorlog; maar het kan heel Europa niet annexeren. De man die het koord der Deutsche politiek thans in de hand houdt, — en die weet dat hij niet eeuwig zal leven — is te practisch om dat te willen. Hij houdt ook rekening met de toekomst en zal zijn vaderland geen lasten op de schouders leggen, die het op den duur niet dragen kan.

Het Duitsche Rijk is als militaire staat reeds zoo sterk dat geen der groote mogendheden het nog de aanhechting van andere kleine en aan hulphronnen rijke Staten mag en zal toestaan. Daarom twijfelen we er niet aan, of elke poging daartoe zou op zeer krachtige en gewapende protesten stuiten. Wat meer is, het Duitsche volk is niet oorlogszuchtig. Een groot politicus, als de Duitsche rijkskanselier, houdt met dat alles rekening en hij zou al zeer sterk sprekende argumenten moeten kunnen aanvoeren om zijne landgenooten van de noodzakelijkheid van een oorlog om Nederlands bezit te overtuigen.

We hebben ons op het veld der hypothesen gewaagd, en we ontkennen geenszins dat het onwaarschijnlijkste toch gebeuren kan. Duitschland kan Nederland aanvallen en veroveren — als we ons niet heldhaftig verdedigen: — maar Frankrijk en Engeland kunnen dit ook. Waarom kunnen zij onze havens niet blokkeeren en onze koloniën aanvallen? Maar daarom is het ook noodig dat we onze neutraliteit voor de toekomst verzekeren en, als de nood aan den man mocht komen, ze met alle kracht handhaven. Om ze te verzekeren moeten we ons niet in de huitenlandsche geschillen mengen. Om ze te handhaven moeten we onze weermiddelen in goeden staat brengen en houden: m. a. w. Leger en Schutterij moeten sterk genoeg en goed geoefend, onze verdedigingsliniën zoo sterk mogelijk en slink bewapend zijn, en onze vloot moet krachtig tot de verdediging onzer kusten en koloniën kunnen medewerken.

P. F. BRUNINGS.

De Fransche wet van 22 Junij 1878, betrekkelijk het reëngageeren
van onderofficieren.

De kaderziekte is tegenwoordig epidemisch. Overal hoort men klachten over gebrek aan onderofficieren en korporaals; tal van middelen zijn reeds bedacht geworden, om in dezen werkelijk onrustbarenden toestand verbetering te brengen.

Het is echter niet genoeg over dit onderwerp beschouwingen te leveren; de nood is zoo hoog gestegen dat de tijd van handelen gekomen is.

In Frankrijk is onlangs een schrede op dien weg gedaan door het aannemen en uitvaardigen van een wet op het reëngageeren van onderofficieren, waarin getracht is het lot on vooral de toekomst van den onderofficier te verbeteren.

Bij ons te lande behoort het gebrek aan kader nog tot de open quaestien. Wel zijn eenige middelen in het werk gesteld, om in de militie eenig kader te vormen; maar niemand maakt zich illusien, dat hierdoor de groote kwaal — het gebrek aan degelijke onderofficieren en korporaals — op eenigszins voldoende wijze zal worden bezwoen. Militiekader kan een te waardeeren hulp zijn voor de schutterijen, maar, zoolang de verplichte persoonlijke dienst niet is ingevoerd, zal het gehalte vooral ten gevolge van den korten oefeningstijd, veelal onvoldoende zijn, om dit kader, bij het uitbreken van een oorlog, met vrouwen bij het veldleger te kunnen gebruiken.

Het schijnt ons uit dien hoofde niet van belang onthoort, den inhoud van de bovengenoemde, onlangs in Frankrijk uitgevaardigde wet in dit Tijdschrift mede te deelen. Niet dat wij hiermede te kenuen willen geven, dat een dergelijke wet geheel in onze toestanden zou passen; doch al licht worden in sommige bepalingen nuttige wenken aangetroffen voor een regeling bij ons te lande, die toch zeker niet lang meer mag uitblijven.

De woordelijke inhoud der wet is de volgende.

Hoofdstuk I.

Van de reëngagementen.

Art. 1. Onderofficieren, die zich voor de eerste maal voor den tijd van 5 jaren reëngageeren, ontvangen een som van 600 frcs. voor eerste uitrusting en bovendien een reëngagements-schadeloosstelling van 2000 frcs.

Art. 2. De som voor eerste uitrusting wordt uitbetaald onmiddellijk nadat de onderofficier opnieuw voor vijf jaren geteekend heeft. Wanneer de uitbetaling slechts voor een gedeelte door hem wordt verlangd, wordt de rest in de spaarbank geplaatst en het spaarbankboekje aan den onderofficier ter hand gesteld.

De schadeloosstelling van 2000 frcs. blijft in berusting bij den Staat, zolang de onderofficier onder de wapenen is. De interest hiervan, ten bedrage van 5 ten 100, wordt hem elke drie maanden uitbetaald, te rekenen van den dag waarop hij zich opnieuw heeft verbonden.

Deze premie is onvervreemdbaar en onaantastbaar gedurende den diensttijd van den onderofficier.

Art. 3. Wanneer de gereëngageerde onderofficier benoemd wordt tot officier, of overgaat bij de gendarmerie, of wel tot eenige andere militaire betrekking, bij wetten of reglementen vastgesteld, wordt geroepen, dan wordt hem van de som van 2000 frcs. een gedeelte uithetaald, eveuredig met den diensttijd, dien hij sedert den datum van zijn reëngagement heeft vervuld.

Art. 4. De gereëngageerde onderofficier, die tijdens zijn loopend engagement, gepensionneerd of uit den dienst ontslagen wordt ten gevolge van verwondingen door bevolen diensten, of wegens lichaamsgebreken in den dienst ontstaan, ontvangt de volle schadeloosstelling van 2000 frcs.

In geval van overlijden gedurende zijn diensttijd, onder de omstandigheden, bedoeld bij art. 19 der wet van 11 April 1831, wordt deze som uitgekeerd aan de weduwe, of, bij ontstentenis van deze, aan de erfgenamen.

Art. 5. Ieder gereëngageerd onderofficier, die ontslagen wordt ten gevolge van verwondingen in doch niet door den dienst bekomen, of lichaamsgebreken voor zijn indiensttreden ontstaan, ontvangt bij het verlaten van het korps, een gedeelte van de som van 2000 frcs. evenredig aan den diensttijd, dien hij sedert den datum van zijn reëngagement heeft vervuld.

Dezelfde bepaling geldt voor een gereëngageerd onderofficier, die vrijwillig van zijn graad afstand doet, of wel dien graad verliest ten gevolge van cassatie, degradatie of van een vonnis.

In geval van overlijden onder andere omstandigheden dan die, bedoeld in art. 4, wordt het daarbij bedoelde, in verhouding met den diensttijd bepaalde gedeelte van de 2000 frcs., uitgekeerd aan de weduwe of de erfgenamen.

De weduwe, die op verzoek van den echtgenoot van hem gescheiden is of

wier huwelijk niet volgens de vastgestelde bepalingen is voltrokken, heeft geen recht op de uitkeeringen, bedoeld in art. 4 en 5.

Art. 6. De onderofficieren kunnen, na een eerste reëngagement van 5 jaren, toegelaten worden tot een tweede verbintenis voor gelijken duur.

Dit tweede reëngagement geeft hun, boven de reeds verkregen 2000 frs., recht op: 1° een tweede som voor uitrusting, thans van 500 frs., die hun op gelijke wijze als de eerste zal worden uitbetaald of wel voor hem in de spaarbank zal worden geplaatst; 2° een pensioen, waarvan het bedrag, berekend naar de tegenwoordige wetten en bepalingen, voor alle graden met 116 frs. wordt vermeerderd; zoodanig, dat ieder gereëngageerd onderofficier, onverschillig welken graad hij bekleedt, na 15 jaren dienst, een pensioen van minstens 365 frs. verkrijgt.

Dit pensioen wordt voor ieder volgend dienstjaar en voor iederen veldtocht vermeerderd met $\frac{1}{3}$ van het pensioen, behoorende bij den graad, die door den onderofficier bekleed wordt.

Het pensioen wordt gelijktijdig genoten met de bezoldigingen, voortvloeiende uit de burgerlijke en militaire betrekkingen, die krachtens de wet van 24 Juli 1873 kunnen worden verkregen.

Art. 7. De onderofficieren, die geen speciale betrekkingen vervullen, kunnen zich niet meer reëngageeren, zoodra een tijd van 15 jaren verstreken is, sedert den datum waarop de diensttijd aanvang van de lichterling waartoe zij door hunnen leeftijd behoord hebben.

Art. 8. De onderofficieren worden alleen toegelaten tot een reëngagement tijdens hun laatste dienstjaar, tenzij de lichterling, waartoe zij behooren, op een vervoegd tijdstip huiswaarts gezonden wordt, in welk geval zij op dit tijdstip een verbintenis kunnen aangaan. Zij verbinden zich steeds voor het korps, waarbij zij dienen.

Niettemin kan door den Minister bij uitzondering een nieuwe verbintenis worden toegestaan bij een ander korps van hetzelfde wapen, waarbij het aantal gereëngageerde onderofficieren ontoereikende mocht zijn.

Art. 9. De aanvraag tot het aangaan van een dienstverbintenis moet onderzocht worden door een regimentsraad, samengesteld overeenkomstig de tabel A, die aan deze wet is gehecht.

De aanvraag wordt overgelegd aan den commandant van het legerkorps, die de toestemming tot het aangaan der verbintenis verleent, indien hiertoe termen bestaan.

De onderofficier, die, hetzij onder de tegenwoordige hetzij onder een vroegere wet, een engagement heeft aangegaan, kan alleen van zijn graad ontheven worden, door hiervan vrijwillig afstand te doen, of ten gevolge van degradatie of cassatie.

De cassatie en de degradatie kunnen alleen uitgesproken worden door den commandant van het legerkorps, op advies van den hierboven bedoelden raad.

Wanneer de onderofficier versierd is met de militaire medaille of met het

legioen van eer, kunnen de cassatie en de degradatie alleen door den Minister van Oorlog worden uitgesproken.

Hoofdstuk II.

Verhoogde soldijen. — Burgerlijke en militaire betrekkingen.

Art. 10. Te rekenen van den dag waarop het reëngagement intreedt, hebben de onderofficieren recht op de verhoogde soldij van 30 centimes, bedoeld in art. 2 der wet van 10 Juli 1874. Deze verhoogde soldij wordt na 10 jaren dienst met 20 centimes vermeerderd.

Art. 11. De onderofficieren, die 10 jaren dienst hebben waarvan 4 als onderofficier, deelen ten opzichte van de burgerlijke en militaire betrekkingen waarvan sprake is in de wet van 24 Juli 1873, in de voorrechten bedoeld bij art. 1 dier wet.

Art. 12. De onderofficieren die op de lijsten voor een burgerlijke betrekking, ingericht volgens art. 8 der wet van 24 Juli 1873, gebracht zijn, kunnen tijdens de laatste 6 maanden van hun diensttijd, voor de betrekking, waarvoor zij bestemd zijn, worden benoemd. In dit geval wordt hun ontslag uit den dienst verleend en wordt hunne plaats bij het korps aangevuld.

Zij die op het oogenblik waarop hun diensttijd expireert, nóg niet voor bedoelde burgerlijke betrekking in aanmerking komen, hebben de bevoegdheid, hoogstens gedurende een jaar, hunne benoeming bij het korps af te wachten. Indien zij van deze vergunning gebruik maken, blijven zij hun dienst doen en worden niet vervangen. Zij zijn alsdan geassimileerd aan de onderofficieren in speciale betrekkingen.

Zij, die er de voorkeur aan geven in hunne haardsteden hunne benoeming af te wachten, ontvangen gedurende dien tijd geenerlei tegemoetkoming.

Art. 13. De leeftijd van 33 jaren, die voor de toelating tot sommige burgerlijke betrekkingen is vastgesteld, wordt gebracht op 37 jaren.

Hoofdstuk III.

Bijzondere bepalingen.

Art. 14. De Minister stelt jaarlijks het aantal onderofficieren vast, die tot een reëngagement kunnen worden toegelaten.

In geen geval mag het aantal gereëngageerde onderofficieren bij een troepengedeelte meer bedragen dan het derde gedeelte van de gemiddelde effectieve sterkte.

Art. 15. Bij iedere compagnie infanterie zal successievelijk, naar gelang hiertoe geschikte stof bij de korpsen aanwezig is, de betrekking van adjudant-onderofficier in het leven worden geroepen.

De betrekking van adjudant-onderofficier bij den staf van het bataljon wordt in tijd van vrede opgeheven; hun dienst wordt door de adjudanten-onderofficier der compagnieën waargenomen, die hiertoe jaarlijks bij de algemeene inspectie worden aangewezen.

Eveneens wordt het aantal sergeanten bij de compagnieën infanterie, die meer dan 4 dezer onderofficieren tellen, met één verminderd.

Art. 16. De onderofficieren, die na 15-jarigen dienst, in het genot van pensioen worden gesteld, zijn gehouden tot hun 40ste jaar in liet territoriale leger te dienen.

Hoofdstuk IV.

Overgangsbepalingen.

Art. 17. De oud-onderofficieren, die op het oogenblik van de uitvaardiging dezer wet, tot de heide jongste klassen der reserve van het actieve leger behooren, kunnen zich voor den tijd van 5 jaren reëngageeren uitsluitend bij het korps, waarbij zij vroeger gediend hebben, en krijgen hierdoor recht op de voordeelen, bedoeld in art. 1, 2, 3, 4 en 5 dezer wet.

Door de nieuwe verbintenis komt de vroeger aangegane te vervallen.

De in dit artikel bedoelde reëngagementen zullen alleen worden toegestaan, wanneer de onderofficieren nog minstens 5 jaren kunnen dienen, alvorens 15 jaren zullen verstreken zijn sedert het tijdstip, waarop de dienstdadigheid van de lichte, waartoe zij door hun leeftijd behoorden.

De aanvraag tot het aangaan der verbintenis moet gedaan worden binnen 6 maanden na de afkondiging dezer wet.

Art. 18. De Minister van oorlog zal in den loop van het jaar 1879 aan de Senaat en aan de Kamer van Afgevaardigden een wetsontwerp indienen, tot herziening en aanvulling van de lijsten der betrekkingen ten behoeve van de onderofficieren, behoorende bij de wet van 24 Juli 1873.

Hoofdstuk V.

Algemeens bepalingen.

Art. 19. De voorafgaande bepalingen zijn ook van toepassing op de marine-troepen.

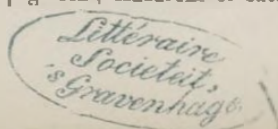
Art. 20. Alle bepalingen, die strijdig zijn met deze wet, komen te vervallen.

De tegenwoordige wet, behandeld en aangenomen door de Senaat en door de Kamer van Afgevaardigden, zal als staatswet worden ten uitvoer gebracht.

Tabel A, behoorende bij de wet op het reëngageeren der onderofficieren.

Samenstelling der regimentsraden voor de reëngagementen der onderofficieren en voor de cassatie of degradatie der gereëngageerde onderofficieren.

Regimenten: 1 kolonel; 1 luit.-kolonel; 2 bataljons- of eskadronschefs; 4 kapiteins, commandanten van compagnieën, eskadrons of batterijen.

Zelfstandige bataljons: 1 bataljons- of eskadronschef; 3 kapiteins, commandanten van compagnieën, eskadrons of batterijen (1).

Zelfstandige compagnieën: 1 bataljons- of eskadronschef; 2 kapiteins, commandanten van compagnieën, eskadrons of batterijen; 1 luitenant der compagnie (2).

Afdelingen secretarissen van den staf: 1 bataljons- of eskadronschef (3); 3 kapiteins, commandanten van compagnieën, eskadrons of batterijen (4).

Afdelingen schrijvers en administratieve beambten: 1 2de luitenant belast met het administratieve toezicht der afdelingen; 2 kapiteins, commandanten van compagnieën, eskadrons of batterijen; 1 officier van administratie, commandant eener afdeling (5).

Afdelingen hospitaalsoldaten: 1 militaire onderintendant belast met het administratieve toezicht der afdelingen (6); 1 kapitein, commandant van een compagnie, eskadron of batterij (7); 1 officier van gezondheid; 1 officier van administratie, commandant eener afdeling.

Militaire scholen: de raad van administratie.

Zal de medegeedeelde wet nan de verwachting beantwoorden en dus het Fransche leger in de toekomst voorzien van een degelijk en voltallig kader? — Van bevoegde zijde wordt dit ernstig betwijfeld. In den *Spectateur militaire* van 15 Juni jl. komt hieromtrent een zeer degelijk geschreven artikel voor, waarin de grondslagen der wet krachtig worden bestreden; terwijl ook in de maandelijksche kroniek van de genoemde aflevering de zwakke punten in het licht worden gesteld.

Resumeeren wij, om de argumenten in de genoemde opstellen te toetsen, de voordeelen die door den Staat aan de onderofficieren worden verzekerd.

Bij een eerste reëngagement ontvangt de onderofficier 600 frcs. in handen, terwijl een kapitaal van 2000 frcs. voor hem wordt vastgezet; bovendien treedt hij in het genot van een soldijverhooging van 30 centimes. Bij een tweede reëngagement krijgt hij 500 frcs. en recht op een pensioen van minstens 365 frcs. Na 10 jaren dienst wordt de soldij nogmaals met 20 centimes verhoogd; heeft hij in deze 10 jaren gedurende 4 jaren als onderofficier gediend, dan krijgt hij aanspraak op een burgerlijke betrekking, waarvan de bezoldiging c. q. te gelijk met het pensioen genoten wordt.

(1) De bataljonscommandant is voorzitter.

(2) De hoofdofficier is voorzitter; een der kapiteins wordt uit een ander korps genomen.

(3) De commandant van de reëntreering, die chef der afdeling is.

(4) Twee kapiteins van den generaal staf van het legerkorps en 1 kapitein van den troep.

(5) Twee kapiteins van den troep.

(6) De onderintendant of een hoofdofficier van den troep.

(7) Een kapitein van den troep.

NB. Bij staking van stemmen, heeft de voorzitter een beslissende stem.

Daarentegen verbindt de gepensioneerde onderofficier zich tot zijn 40ste levensjaar in het territoriale leger te dienen.

Ongetwijfeld zullen door deze voorwaarden velen verlokkt worden, te meer wijl de onderofficieren, die bij den troep dienen, *per se* na 15 jaren dienst worden ontslagen en dus het avancement in den onderofficiersrang voor de meesten gunstig zal zijn, zoodat de materiele toestand tijdens den diensttijd goed genoemd kan worden, en het pensioen, na expiratie van het tweede reëngagement, veelal meer dan 365 frcs. zal bedragen. Daarentegen hangt veel af van den aard en de bezoldiging der burgerlijke betrekking, die voor den gegageerden onderofficier wordt weggelegd. Hierover straks.

De vraag doet zich echter voor, of het beginsel van premiën voor het reëngageeren goed genoemd kan worden.

Art. 2 der wet van den 27sten Juli 1872 zegt: *Il n'y a, dans les troupes françaises, ni prime en argent, ni prime quelconque d'engagement.* Te recht, ons inziens, vraagt de Schrijver in den *Spectateur militaire*, of de bepalingen in de wet op de onderofficieren geen inbreuk maken op de wet van 1872. De Commissie, die het rapport over eerstgenoemde wet heeft uitgebracht, heeft zich op dit punt trachten te verdedigen, door op te merken dat hier alleen sprake was van een som voor uitrusting en dat bovendien de wet van 1872 wel verbiedt premiën uit te keeren bij het aangaan van een engagement, maar niet gesproken heeft van reëngageeren. Maar wat is dit laatste anders dan het aangaan van een dienstverbintenis? En welk recht van bestaan heeft het toekennen van een som voor uitrusting, waar de onderofficier volmaakt in dezelfde positie blijft en dus geenerlei onkosten voor uniformverandering heeft?

De Commissie heeft dan ook zelf erkend, dat de naam, door haar aan de premie gegeven, slechts bestemd is om het doel, dat hiermede beoogd wordt, te verbergen. Zij zegt toch: »iedereen, al heeft hij niet bij het leger gediend, weet dat de onderofficier, gedurende de eerste jaren die hij in dezen graad doorbrengt, geldelijke behoeften kan hebben en in moeijelikheden kan geraken, veroorzaakt door de verleiding, waaraan jonge lieden maar al te dikwerf geen weerstand weten te bieden.» De premie moet dus eigenlijk dienen om schulden te betalen.

Uit een zedelijk oogpunt zouden wij ons dan ook niet met het stelsel van premiën, op deze wijze toegepast, kunnen vereenigen. We zijn het eens met den Schrijver in den *Spectateur militaire*, dat wellicht menig onderofficier, die liever na zijn eerste engagement den dienst zou wenschen te verlaten, hiervan terughoudend zal worden door de ernstige moeijelikheden waarin hij ten gevolge van zijn schulden, kan geraken. Reëngageert hij zich echter, dan kunnen de schulden betaald worden en krijgt hij bovendien opnieuw crediet, want na 5 jaren wordt hij in het bezit gesteld van een kapitaal van 2000 frcs. Op deze wijze zou men bij zwakke karakters het schulden maken in de hand werken en weinig waarborgen verkrijgen voor deugdelyk kader.

Misschien is hierin echter te gemoet te komen door het reëngagement niet in te willigen, dan na zich op dengelijke wijze van de soliditeit van den candidaat te hebben overtuigd. De wet spreekt echter niet, in hoeverre te dezen aanzien het recht gaat van den regimentsraad; neemt men echter in aanmerking, dat de eerste premie in de daad door den wetgever bestemd is geworden, om schulden te betalen, dan ligt het voor de hand, dat de raad het reëngagement niet kan weigeren, wanneer overigens op de gedragingen in dienst van den onderofficier, geen ernstige bemerkingen te maken zijn (1).

Ook van een staathuiskundig standpunt beschouwd, is het uitkeeren van premieën bij het aangaan van een dienstverbintenis niet te verdedigen. Men betaalt wel bewezen diensten, maar geen diensten, die nog bewezen moeten worden.

Volgens de bepalingen der wet mag het aantal gereëngageerde onderofficieren slechts het $\frac{1}{3}$ gedeelte van het normale effectief bedragen. Neemt men in aanmerking, dat de onderofficieren bij een compagnie bestaan uit een adjudant-onderofficier, een sergeant-majoor en 4 sergeanten, dan mogen dus slechts 2 plaatsen per compagnie door gereëngageerden worden ingenomen, en het is duidelijk dat deze in den regel de beide hoogste functiën zullen bekleeden. De 4 sergeanten, de eigentlijke instructeurs der manschappen, zullen dus ook in de toekomst getrokken worden uit de vrijwilligers tijdens hun eerste engagement en uit de dienstplichtigen, die tijdens hun 5-jarigen dienstdadigheid tot onderofficier worden bevorderd. Deze onderofficieren behooren bovendien niet tot het meest verlichte gedeelte der natie; want deze categorie maakt gebruik van de voordeelen, aan de eenjarig vrijwilligers toegekend, en keert dus zoo spoedig mogelijk naar de haardstede terug.

De meergenoemde Schrijver in den *Spect. mil.* wenscht vooral ook in dit opzicht verbetering der wet. Op den voorgrond stellende, dat milde bepalingen noodzakelijk zijn voor hen, wier toekomstige loopbaan langdurige, voorbereidende studie vereischt, wenscht hij echter de bepaling te zien opgenomen, dat niemand tot eenige administratieve staatsbetrekking — dus bij de financiën, de openbare werken, de departementale administratie enz. — worde toegelaten, tenzij hij den Staat te voren 6 jaren, waarvan $\frac{1}{2}$ in den graad van onderofficier, heeft gediend. Langs dezen weg is het, volgens hem, alleen mogelijk het ontwikkelde element in het kader te brengen, en tevens dit laatste

(1) Uit de circulaire van den Minister van oorlog van 6 Aug. jl. betreffende de uitvoering der wet meenen we echter te moeten opmaken, dat men niet voornemens is, lichtvaardig een reëngagement toe te staan. In deze circulaire lezen we toch:

«Je ne saurais trop insister sur la nécessité d'examiner avec l'attention la plus sérieuse les titres des sous-officiers qui demanderont à se rengager. MM. les généraux commandant les corps d'armée appelleront sur ce point l'attention des chefs de corps et les inviteront à bien faire comprendre aux membres du conseil dont ils ont la présidence, qu'ils ne doivent avoir en vue que la bonne composition des cadres de l'armée; aucune considération étrangère à cet ordre d'idées ne doit influer sur les délibérations des conseils.»

voltallig te houden; want een wet op de onderofficieren, hoe voordeelig ook voor de toekomst der jongelieden ingericht, zal alleen de ernstigen lokken, die op jeugdigen leeftijd zich geen overdreven illusien voor de toekomst maken en geen bepaalde voornitzichten in het burgerlijke leven hebben.

Ongetwijfeld zou een dergelijke bepaling een krachtige hefboom zijn om in de behoefte aan goed kader te voorzien. Maar het komt ons toch voor, dat de Schrijver hier niet genoeg rekening houdt met de maatschappelijke toestanden. Waar zou het heen moeten, als alle toekomstige ambtenaren bij posterijen, telegraphie, belastingen enz. zes jaren in het leger moesten dienen, alvorens hunne loopbaan te kunnen beginnen? Ook zij hebben zich voor hunne betrekking ernstig voor te bereiden en examens af te leggen.

Naar onze overtuiging is het een illusie, om uit de meest ontwikkelden der natie blijvend kader voor het veldleger te willen trekken. Daarentegen zouden zij uitmuntend kader kunnen vormen voor de schutterijen, wanneer de verplichte persoonlijke dienst werd ingevoerd.

Onder de voorstellen, die gedaan worden om in het gebrek aan kader te voorzien, vindt men gewoonlijk als het voornaamste redmiddel aangegeven: het uitzicht op een burgerlijke betrekking na een zekeren tijd als onderofficier te hebben gediend. Ook in de nieuwe Fransche wet wordt dit beginsel gehuldigd, en is aan den Minister van oorlog de verplichting opgelegd om in den loop van het jaar 1879 een wetsontwerp in te dienen tot herziening en aanvulling van de hieromtrent reeds bestaande bepalingen.

Het doel van deze herziening en aanvulling is, de toekomst der onderofficieren te verbeteren, door hun betere betrekkingen in het burgerlijk leven te verzekeren dan tot nu toe het geval was.

Dit is gemakkelijk gezegd. »Maar» — zoo vraagt de Schrijver van de maandelijksche kroniek in den *Spect. mil.* — »wanneer men nagaat voor welke betrekkingen menschen van 35 of 36-jarigen leeftijd geschikt zijn, die geen degelijke voorbereidende opleiding gehad hebben; die gedurende 15 à 16 jaren het beroep, dat zij vóór hun indiensttreden uitoefenden, niet meer bij de hand gehad hebben, en sedert dit tijdstip uitsluitend op het onge domein van de bijzonderheden van den militairen dienst werkzaam geweest zijn, — dan ligt het voor de hand, dat het moeilijk zal zijn verder te gaan dan in de wet van 10 Juli 1874 is geschied. Wanneer men tot op den mannelijken leeftijd in een zekere betrekking werkzaam is geweest, gnat het moeilijk een nieuwen weg in te slaan. Om zich een loopbaan te openen, is een zekere mate van geestkracht noodig, die spoedig uitgeput is. Hoe beter men die geestkracht gebruikt, hoe meer kennis men opdoet; doch men moet ze in één bepaalde richting bezigen, en wanneer zij dan uitgeput raakt, gaat men voort met de verkregen snelheid; het uitoefenen van het beroep is een gewoonte geworden, het oog is juist en het oordeel is gerijpt. Maar wanneer men op een dergelijk standpunt gekomen, plotseling van richting verandert, brengt men

in de nieuwe betrekking niet de kracht mede, die noodig is om andermaal een min of meer steile helling te beklimmen.

Voor welke functiën is nu de onderofficier geschikt geworden, die zijn geestkracht verbruikt heeft om in zijn graad een uitmuntend dienaar te worden? Is hij werkmans? Neen. Is hij landbouwer? Neen. Is hij man van zaken? Neen. Is hij administrateur? Evenmin. Wanneer hij de compagnie verlaat, blijft hij eenvoudig een man met zeer geregelde gewoonten, strikte eerlijkheid, degelijk karakter en volle toewijding; in een woord, een man die alle hoedanigheden in zich vereenigt, maar die geen speciale bekwaamheden bezit.

Op enkele uitzonderingen na, zal men dus aan de gepensioneerde onderofficiëren geen andere betrekkingen kunnen geven dan die welke tot nu toe aan de gegageerden, na hun 35ste levensjaar, werden gegund."

De vorenstaande opmerkingen van den genoemden Schrijver, zijn, ons inziens, niet van belang onthloot. Het is uitstekend, de toekomst der onderofficiëren door het uitzicht op een burgerlijke betrekking te verzekeren, maar men moet in dit opzicht niet te ver gaan. De betrekkingen zullen van ondergeschikten aarl moeten blijven; een schitterende loopbaan kan zelden weggelegd zijn voor iemand, die zijn beste levensjaren heeft doorgebracht in een betrekking, waartoe speciale kundigheden vereischt worden en die later tot andere functiën geroepen wordt, waarvoor deze kundigheden niet worden gevorderd.

Wat in de Fransche wet op het reëngageeren der onderofficiëren ons zeer bevreemd heeft, is dat daarin tevens een belangrijke greep wordt gedaan in de bestaande legerorganisatie. Volgens art. 15 toch zal voortaan bij elke compagnie infanterie een adjudant-onderofficier worden aangesteld. Daar gelaten de wenschelijkheid van den maatregel, komt het ons voor, dat hij in een dergelijke wet niet te huis behoort. Bij de kaderwet van 13 Maart 1875 is het kader in zijn geheel vastgesteld; wanneer dus hierin verandering noodzakelijk geoordeeld werd, had men, naar onze meening, deze wet behooren te wijzigen.

De reden, die tot het aanstellen van een adjudant-onderofficier per compagnie infanterie geleid heeft, schijnt hoofdzakelijk hierin gezocht te moeten worden, dat tot nu toe de 4de sectie door den sergeant-majoor gecommandeerd werd (1), en deze hierdoor te veel aan zijn eigenlijken administratieven werkkring werd onttrokken. Kon men uit dit oogpunt de bepaling billijken, van den anderen kant zijn hieraan ook nadeelen verbonden. De gewone functiën van den adjudant-onderofficier zullen toch uit den aard der zaak bestaan in het uitoefenen van toezicht op den goeden gang van den dienst en in het handhaven van de tucht in de compagnie. Is hij echter

(1) De Fransche compagnieën tellen op voet van oorlog, 8 luitnants.

tevens sectie-commandant dan wordt hij ten deele aan deze taak onttrokken. Bovendien staat hij boven den sergeant-majoor, terwijl deze niettemin, door den aard zijner betrekking, de meest invloedrijke persoon in de compagnie en de tusschenpersoon tusschen den kapitein en den troep zal blijven. Ook de naam van adjudant is vreemd gekozen voor de betrekking, die de nieuwe titularis heeft te vervullen.

De kennismaking met de nieuwe Fransche wet op de reëngagementen der onderofficieren en met de daaraan toegevoegde beschouwingen zal, naar wij vertrouwen, opnieuw doen uitkomen, dat de oplossing der hangende kader-quaestie geenszins gemakkelijk is.

Konden wij dan ook aan de genoemde wet geenszins onze volle sympathie schenken, dit neemt niet weg dat zij, naar onze meening, ook goeds bevat, en dat door het uitvaardigen hiervan althans de hand aan het werk geslagen is.

Het volmaakte is in den regel niet te bereiken, en vooral bij de kader-quaestie zal men de eischen niet te hoog moeten stellen. Een behoorlijke bezoldiging der onderofficieren, het vaste uitzicht, na een zekeren niet te langen diensttijd, op een burgerlijke betrekking, zooveel mogelijk overeenkomstig den stand van den onderofficier en zoodanig betaald, dat zij, al of niet met gelijktijdig genot van pensioen, een fatsoenlijk bestaan oplevert; het aanmoedigen van reëngagementen door verhoogde soldij en het vooruitzicht op uitkeering van een zekere som gelds na volbrachten diensttijd (wel te verstaan indien de dienst naar behooren volbracht en dus de geleverde arbeid het loon waard is), dit zijn wel de voornaamste materiele middelen om tot vrijwillige dienstneming op te wekken.

Maar er zijn ook moreele middelen. Vele superieuren bejiveren zich ongetwijfeld, om het leven van de onderofficieren, met inachtneming der belangen van den dienst, zoo aangenaam mogelijk te maken. Toch gelooven wij, dat hier en daar in dit opzicht meer kon gedaan worden. Het lot van den onderofficier is tegenwoordig niet benijdenswaardig. Door het gebrek aan kader heeft hij dikwerf zwaren dienst; daarbij zijn zijne vooruitzichten niet schitterend. Daarom te meer moet men trachten zich zijn lot aan te trekken. Wanneer men den onderofficier steeds behandelt als een man uit den fatsoenlijken burgerstand; wanneer men hem zoo min mogelijk diensten oplegt die niet overeenkomstig zijn graad zijn; wanneer men bij het straffen oordeelkundig te werk gaat en den onderofficier zoo min mogelijk vernedert; wanneer men hem een gepaste vrijheid geeft, hem vertrouwen schenkt en hem niet plaagt met allerlei overtollige bezigheden, — dan zal men veel kunnen bijdragen om den lust voor den dienst op te wekken.

Maar om op dergelijke wijze met onderofficieren te kunnen omgaan, is het in de eerste plaats noodig, dat niemand tot dien eervollen graad worde bevorderd, die het niet ten volle waardig is.

Wat ten slotte de kaderaanvulling voor de schutterijen betreft, we hebben hieromtrent reeds vroeger onze meening gezegd. Bij invoering van den verplichten persoonlijken dienst, wordt deze quaestie vanzelf opgelost. Zoolang trouwens dit beginsel bij ons nog niet in toepassing wordt gebracht, zullen vele zaken open quaestien blijven — *ad calendas graecas*.

OVERZICHT VAN BUITENLANDSCHE TIJDSCHRIFTEN.

I. Legerorganisatie en Schutterij.

De werkring van de dienstvakkens in het Italiaansche leger. Critische bespreking van de samenstelling en den werkring der verschillende dienstvakkens bij het Italiaansche leger. (*Wordt vervolgd.*) (Sp. M., Sept.)

Indeeling van het Koninkrijk der Nederlanden in acht verdedigingsstellingen. Overgenomen uit het *Recueil Militair* van 26 Febr.—25 Maart. Zie *Mil. Spect.* N°. 4. (Archiv, Band 84, Heft 1 en 2.)

II. Algemeene krijgskunst.

Tactische studien. VII. Alarmeeringen. Alarmeeringen zijn werkelijk uitgevoerde of gefingeerde aanvallen, waardoor de tegenpartij wordt vertrouwd en genoodzaakt maatregelen tot afweer te nemen. De commandant moet zijn troep goed in de hand hebben; jonge ongeoefende troepen zijn voor alarmeeringen ongeschikt. Het vuur op groote afstanden verdient aanbeveling; de bajonet zal nimmer mogen worden gebruikt. Bij ingesloten vestingen vooral zullen alarmeeringen van de zijde des verdedigers, belangrijken invloed kunnen uitoefenen op de krachten van den aanvaller. (Oest. M. Z., Juni u. Juli.)

Tactische gevolgtrekkingen uit den Russisch-Turkschen oorlog van 1878—79. Een 7-tal punten worden opgecemd, waarop, naar aanleiding van de ondervinding in den oorlog opgedaan, de aandacht moet worden gevestigd ten opzichte van de uitrusting aan munitie en de opleiding der infanterie in het schieten. (Schw. A., N°. 7 en 8.)

Een uitstapje naar de grenzen. (*Vervolg.*) (Allg. M. Z., N°. 31.)

De dag van St. Privat-Gravelotte als type van een aanvalslag. Na een uiteenzetting van de beginselen, die voor den aanval geldend zijn, wordt het verloop van den slag van Gravelotte geschetst, om aan het slot de handelingen van den aanvaller aan de beginselen te toetsen. (Allg. M. Z., N°. 32, 33 en 34.)

De quaestie der afstandsmeting. De heeren E. en C. v. PASCHWITZ bespreken de gebreken van de afstandsmeting met behulp van kaarten en plans, alsmede van de optische afstandsmeters en van die welke gegrond zijn op de snelheid van de voortplanting van het geluid. Tevens zetten zij de onvolkomenheden uiteen van de gebruikelijke geometrische toestellen en zijn van meening dat de door hen uitgevonden afstandsmeter de eenige is, waardoor het vraagstuk op bevredigende wijze opgelost wordt. (Allg. M. Z., N°. 33.)

IV. Techniek der artillerie en ballistiek.

Een nieuw oorlogswapen: het geweer, stelsel VALASSE. De buitengewoon gunstige uitkomsten bij de proeven met dit wapen te Parijs verkregen, geven den schrijver aanleiding het uit een technisch oogpunt uitvoerig te bespreken, en de voordeelen van de vinding van VALASSE boven die van het *Gras*-geweer in het licht te stellen. Over dit laatste wordt door hem een ongunstig oordeel uitgesproken; daarom wordt voorgesteld, de beide wapenen vergelijkend te beproeven en het *Gras*-geweer door dat van VALASSE te doen vervangen, wanneer de uitslag van het onderzoek gunstig voor laatstgenoemd wapen uitvalt. (Sp. M., Sept.)

Geschiedkundig overzicht van de onderzoakingen, te Calais gedaan, omtrent de getrokken veldkanonnen. (*Vervolg*.) Aanwending van geperste en grofkorrelige buskruitsoorten en buizen. (Rev. d'A., Sept.)

Over de beweging van de langwerpige projectielen in den dampkring. (*Vervolg*.) Vergelijkingen voor de wentelende beweging om het zwaartepunt. (Rev. d'A., Sept.)

Het Oostenrijksch veld- en bergmatetieel, model 1875. Beschrijving met teekening van vuurmonden, affuiten, munitie enz. Schootstafels. (Rev. d'A., Sept.)

De artillerie op de tentoonstelling van 1878. Opgaven betreffende de Fransche metallurgie. (*Wordt vervolgd*) (Rev. d'A., Sept.)

Kort overzicht van de voornaamste proeven der Oostenrijksche artillerie in 1877. Overgenomen uit *Mitth. A. u. G.*, *Heft 8*. Zie *Mil. Spect.*, bladz. 427. (Rev. d'A., Sept.)

Schietproeven met het *Krupp'sche* pantserskanon van 15,5 cM. N°. 2 bij Bredelar, op 25 en 27 Mei 1878. Het doel der proeven was de trefkans van den in de gepantserde kazemat geplaatsten vuurmond na te gaan. De verkregen schijfbeelden worden overgelegd. (*Mitth. A. u. G.*, *Heft 7 en 8*.)

De nieuwe caisson (stelsel ENGELHARDT) der Russische artillerie te velde. (*Met een plaat*.) De Kolonel ENGELHARDT ontving de opdracht voor het nieuwe materieel van het veldgeschut, een caisson te ontwerpen met inachtneming van de volgende zaken: het voertuig moet van ijzer zijn; de inwendige inrichting moet zoodanig zijn, dat verscheidene projectielen te gelijk geplaatst en uitgenomen kunnen worden; wegens de geringe veerkracht van het ijzer en de veelvuldige hevige schokken waaraan de voertuigen blootstaan, moeten de schokken door caoutchouc-veren onschadelijk gemaakt worden. De beschrijving met schets van de op deze grondslagen ontworpen caisson wordt gegeven. (*Mitth. A. u. G.*, *Heft 7 en 8*.)

Beproeving van een kanon van 8 duim (20 cM.), dat uit elkander kan worden genomen, bij het beleg van Rutchuk. De getrokken mortieren van 20 cM. voorzien, wat hunne uitwerking betreft, geenszins in de behoefte aan geschut van groot kaliber bij de belegering van vestingen. Aangezien verder kanonnen van genoemd kaliber te zwaar zijn voor den belegeringsstrein, is door den Russischen Kapitein KOLOKOLZOV een kanon ontworpen, dat gemakkelijk in drie stukken, die afzonderlijk vervoerd worden, gescheiden en zonder behulp van buitengewone middelen ineengezet kan worden. Deze vuurmond is bij het beleg van Rutchuk in gebruik geweest. De beschrijving van den vuurmond, het vervoer, het ineenzetten en uiteennemen en de uitwerking hiermede in den oorlog verkregen, worden medegedeeld. (*Mitth. A. u. G.*, *Heft 7 en 8*.)

Proeven betrekkelijk het weerstandsvermogen der metalen tegen uitstroomend buskruitgas. (*Met een plaat*.) Beschrijving van een toestel, ontworpen door den Generaal v. UCHATIUS, waarmede op zeer eenvoudige

en weinig kostbare wijze het wederstandsvermogen van metalen tegen uitbranden kan worden nagegaan. Uit een proef met 13 verschillende metalen en metaal-legeringen bleek, dat noch de vastheid, noch het smeltpunt der metalen een maatstaf voor genoemd weerstandsvermogen is, maar dat de weekste metalen voor zundgatstappen de meeste aanbeveling verdienen. Ongesmeed *Lake superior* koper voldeed het best. (Mitth. A. u. G., Heft 7 en 8.)

Schietproeven met veld- en bergkanonnen, stelsel ARMSTRONG. Mededeeling omtrent de schootsverheid, het aantal treffers bij het vuren met granaten en granaatkartels en de snelheid van het vuur, verkregen bij schietproeven te Madrid met voorlaad- en achterlaad- veldkanonnen van 7,6 cM. en berggeschut van 6,4 cM., dat in twee deelen kan gescheiden worden. (Mitth. A. u. G., Heft 7 en 8.)

Proeven met twee gietijzeren, gecereleerde vuurmonden van 24 L (15 cM.) te Perm, in Rusland. (Met schetsen van den vuurmond.) De medegeedeelde proeven hadden ten doel het weerstandsvermogen te onderzoeken. De scheikundige samenstelling van het gebezigde gietijzer, alsmede de physische eigenschappen van het gietijzer en van de stalen ringen worden medegeedeeld. De proeven leidden tot het besluit, om tot de vervaardiging van een kanon van 28 cM. volgens deze constructie, over te gaan. (Mitth. A. u. G., Heft 7 en 8.)

Het onderwijs in het richten van het geschut. De methode van het richten met correctie-driehoeken levert bij de uitvoering vele bezwaren op. Door het gebruik van controle-opzetten zouden de nadeelen kunnen worden opgeheven. Beschrijving, constructie en gebruik van een zoodanigen opzet. (Oest. M. M., Juni u. Juli.)

Een bezoek op de wereldtentoonstelling te Parijs, voor zoover de militaire zaken betreft. Beknopt overzicht van hetgeen door de verschillende staten, op militair gebied, is ingezonden. (Wordt vervolgd.) (Allg. M. Z., N°. 34.)

Pantseringen (stelsel GRUSON), hunne beteekenis in het algemeen en voor Zwitserland in het bijzonder. (Slot.) (Met schetsen van de gepantserde geschutstanden.) Beschouwing over de toepassing hiervan bij de verdediging van Zwitserland. (Schw. A., N°. 5 en 6.)

Het schrootkanon, volgens het stelsel van den Oostenrijkschen Kolonel ALBERTINI. Ofschoon de schrootkanonnen in den Fransch-Duitschen oorlog niet aan de verwachtingen hebben beantwoord, is men niettemin van meening, dat zij een toekomst hebben; eendeels ter vervanging van het vuur der infanterie op groote afstanden; anderdeels omdat zij, bij de verdediging, in vaste stellingen bij bekende afstanden, van veel nut kunnen zijn. — Na deze voorafgaande opmerkingen volgt de beschrijving van het schrootkanon van den Kol. ALBERTINI met opsomming van de voordeelen, die hieraan worden toegeschreven. (Schw. A., N°. 7 en 8.)

Mededeelingen omtrent de schietproeven met marine en vestinggeschut op het schietterrein van KRUPP. Zie hieromtrent *Mil. Spect.*, bladz. 634. (Schw. A., N°. 7 en 8.)

Schok- en tijdhuizen. (Met een plaat.) Zie hieromtrent *Mitth. A. u. G.*, Heft 9, waarvan het uittreksel voorkomt in *Mil. Spect.* bladz. 506. (Schw. A., N°. 7 en 8.)

V. Militaire administratie en intendance.

Hooibesluit voor paarden. Zij bestaat uit een mengsel van lijngesneden hooi en stroo, haver, rogge of ook lijngestampte boonen, tot een brei gemaakt met een afreksel van lijnzaad en daarna tot koeken geperst. (Schw. A., N°. 5 en 6.)

De verduurzaamde levensmiddelen in den laatsten Russisch-Turkschen oorlog. Zie hieromtrent *Mil. Spect.*, bladz. 576. (Schw. A., N°. 5 en 6.)

VIII. Militair onderwijs.

De influenza. Beschouwingen over de influenza op grond van opgedane ervaringen. De oorzaak der influenza moet aan atmosferische invloeden worden toegeschreven; de verspreiding wordt eensdeels door contagium, anderdeels door slechte beveiliging tegen tocht enz. in de hand gewerkt. Aconiet, arsenicum en chamomilla worden met vrucht ter genezing aangewend. (Oest. M. Z., Juni u. Juli.)

IX. De krijgswetenschap met betrekking tot het wapen der infanterie.

Over het infanterievuur op groote afstanden. Vertaling van een hierop betrekkelijk artikel uit het Russische artillerie-journaal, waarin onder opmerking, dat de uitkomsten in den laatsten oorlog met dit vuur verkregen door de Turken, niettegenstaande zij hierin niet geoefend waren, niet gering te schatten zijn, de wenschelijkheid betoogd wordt om het vuren op groote afstanden in vreedstijd stelselmatig te beoefenen, terwijl tevens uiteengezet wordt, in welke gevallen het in den oorlog van toepassing is. (Mitth. A. u. G., Heft 7 en 8.)

X. De krijgswetenschap met betrekking tot het wapen der cavalerie.

Over den gang van het paard. Theoretische verklaring van de beweging der beenen, om te betoogen dat hetgeen hieromtrent door SCHÖNBECK gezegd wordt, niet geheel juist is. (Allg. M. Z., N°. 32.)

XI. De krijgswetenschap met betrekking tot het wapen der artillerie.

De oefeningen in den batterijbouw en in het schieten. Beknopte mededeelingen aangaande eenige door de Oostenrijksche artillerie gehouden oefeningen. (Mitth. A. u. G., Heft 7 en 8.)

Grondbeginselen voor den dienst der Fransche artillerie bij belegeringen, volgens de op 17 Mei 1870 uitgevaardigde „Instruction sur le service de l'artillerie dans un siège." Vertaling van dit voorschrift. (Jahrb. A. u. M., Sept.)

Over het prijschieten der veldartillerie. De uitkomsten van het schieten zijn afhankelijk van den gebezigden vuurmond. Hiermee heeft het officiele voorschrift geen rekening gehouden. Ook moet het inschieten mede bij het prijschieten worden beoordeeld. (Archiv, Band 84, Heft 1 en 2.)

De Portugeesche zee-artillerie. Portugal bezit 10 schepen gewapend met 54 glatte kanonnen, 2 *Blakely*-vuurmonden, 40 stuks geschut stelsel-*Armstrong*, 3 stelsel-*Krupp*, 8 stelsel-*Palliser* en 1 stelsel-*Whitworth*. Enkele bijzonderheden omtrent deze vuurmonden worden meegegeed. (Archiv, Band 84, Heft 1 en 2.)

Het voorschrift omtrent het prijschieten van de vestingartillerie. Het prijschieten behoort dienstbaar gemaakt te worden aan de vorming van den kanonnier. Een ontwerp-voorschrift in dien zin wordt gegeven. (Archiv, Band 84, Heft 1 en 2.)

Een bijdrage tot de kennis van de gebreken der nieuwe Fransche veldkanonnen van 9 cM. De lading van 2 KG. werd op 1,9 KG. gebracht, ten einde de affluit te sparen, die met de grootere lading voortdurend

herstelling behoefde. Ook zou de gasafsluiting te wenschen laten enz. Deze opgaven zijn ontleend aan de *Avenir Militaire* van 16 Mei. (Archiv, Band 84, Heft 1 en 2.)

De Nederlandsche rijdende artillerie. De inhoud van de brochure van AJAX: *Het korps rijdende artillerie*, van *Pro Patria* van 6 Juni en van de over hetzelfde onderwerp handelende artikelen in het Handelsblad door X en l'Homme gris wordt weergegeven. (Archiv, Band 84, Heft 1 en 2.)

De bestemming van de parkecolonnes bij de Zwitsersche artillerie. Aanteekeningen omtrent een voordracht hieromtrent gehouden door den Kolonel BLEULER. (Schw. A., N°. 5 en 6.)

Het vuren met granaatkartetsen. Overgenomen uit de *Rev. d'A.* Zie *Mil. Spect.*, bladz. 429 en 543. (*Wordt vervolgd.*) (Schw. A., N°. 5, 6, 7 en 8.)

Rapport van het eedgenootschappelijk militaire departement omtrent de verrichtingen der Zwitsersche artillerie in 1877. (Schw. A., N°. 5 en 6.)

De Engelsch-Indische artillerie. Sterkte en samenstelling. (Schw. A., N°. 5 en 6.)

Handboek voor de onderofficieren der Oostenrijksche artillerie te velde. Overzicht van den inhoud. (Schw. A., N°. 7 en 8.)

Het vuurgevecht der artillerie te velde. (*Stat.*) Beschouwingen over het kiezen van positiën door de artillerie, en over de vredesoefeningen hierop betrekkelijk. Het artikel wordt besloten met het geven van een beeld van het vuurgevecht eener afdeling. (Allg. M. Z., N°. 34.)

XII. De krijgswetenschap met betrekking tot het wapen der genie.

Beproeving van den weerstand van bomvrije dekkingen van verschillende aard, tegen de uitwerking van den getr. mortier van 21 cM. (*Met een plaat.*) De beproefde dekkingen, afgebeeld en uitvoerig beschreven, bestonden uit: aangeaarde gewelven van baksteen, op verschillende wijzen versterkt; blindeeringen van houten balken, door spoorstaven versterkt, en uit houten schenkels samengesteld, heiden door grond gedekt; aangeaarde gewelven van beton. Uitvoerige mededeelingen omtrent de uitwerking verkregen door worpen, op een afstand van 3222 M., met gevulde projectielen, zoomede door het ontsukken van tot op de dekkingen ingegraven projectielen. Gevolgtrekkingen voor wat betreffen de afmetingen in verband met de wijze van samenstellen, voortaan aan vermelde dekkingen te geven. (Mitth. A. u. G., Heft 7 en 8.)

Arbeidsvermogen van verschillende troepensoorten tot het opwerpen van vluchtige versterkingen. Opgaven omtrent de wijze van opstellen en den tijd vereischt tot het opwerpen van verschillende typen van aarden dekkingen, met behulp der infanteriespade. (Mitth. A. u. G., Heft 7 en 8.)

Onderaardsche aanval op de Grivitza-schans, voor Plewna. (*Met figuren in den tekst.*) Beschrijving en afbeelding der werken voor den onderaardschen aanval nangelegd en voltooid, doch niet gebezigd. Herinnering aan soortgelijken aanval op de schans Arab-Tabia voor Silistria (1854). (Mitth. A. u. G., Heft 7 en 8.)

Kula's en Karaula's. Beschrijving van dekkingsmiddelen en hun gebruik tijdens den oorlog tusschen Montenegro en Turkijë. Onder kula's en karaula's moeten worden verstaan uit ruwe stenen opgezette, gecreneleerde wachthuizen voor 20 tot 50 man; zij waren alleen bestand tegen infanterievuur. (Oest. M. Z., Juni u. Juli.)

XIV. Krijgsgeschiedenis.

Militaire gedenkschriften van den Generaal HARDY. (*Vervolg.*) (Sp. M., Sept.)

Geschiedenis van den Oosterschen krijg in 1875, 1876, 1877 en 1878. (*Vervolg.*) Strategische studie van het oorlogstooneel in Europa en in Azië. (Sp. M., Sept.)

De oorlogspolitiek en de strategie van FREDERIK DEN GROOTE, tijdens de beide eerste Silezische oorlogen. (*Stat.*) (Jahrh. A. u. M., Sept.)

Het Saksisch-Poolsche cavaleriekorps in Oostenrijkschen dienst, van 1756 tot 1763. (*Stat.*) (Jahrh. A. u. M., Sept.)

De door NAPOLEON I beraamde landing in Engeland in 1805. Beschouwing over het strategische karakter van den beraamden inval in Engeland; de zwakke punten in het plan; de voorbereidende maatregelen van NAPOLEON en de tegenmaatregelen in Engeland. Door de voornemens van NAPOLEON is men in Engeland tot het bewustzijn gekomen, dat men weerloos was tegen een vijandelijken inval; de kustversterkingen in verband met een doelmatig spoorweg- en telegraafnet, hebben hieraan hun ontstaan te danken. (Jahrh. A. u. M., Sept.)

Versterkingen rondom Deligrad tijdens den Turksch-Servijschen oorlog, 1870. Critische beschrijving van de stelling, met opgave omtrent de versterkingen. De stelling was op den linkervleugel niet behoorlijk aangeleund; feitelijk werd het hevel gevoerd door drie personen, die steeds met elkander in oneenigheid leefden, terwijl garnizoen en bewapening onvoldoende waren. (Oest. M. Z., Juni u. Juli.)

Artilleristische bijdragen tot de geschiedenis van den Hongaarschen omwentelingskrijg van 1848—1849. (Archiv, Band 84, Heft 1 en 2.)

Voordracht over de verdediging van Dantzig. (Archiv, Band 84, Heft 1 en 2.)

De verschansing van Plewna en de aanval van de Russisch-Rumaensche krijgsmacht van 19 Juni tot 10 December 1877. Een schets van de krijgsverrichtingen, die den aanval op Plewna voorafgingen. Het gevechtsveld in den omtrek van Plewna. Verschillende gevechten en uitvallen om het bezit van die plaats geleverd. Bijzonderheden omtrent de inrichting der versterkingen. Briefwisseling van BRIALMONT en TOTLEBEN. (Archiv, Band 84, Heft 1 en 2.)

Terugblik op den veldtocht aan de Loire in 1870. (*Stat.*) (Allg. M. Z., N°. 31.)

XV. Wetkunde. Natuurkunde. Technologie.

Ellipsograaf tevens de normalen en raaklijnen der ellips aangevende. (*Met afbeeldingen in den tekst.*) Beschrijving en verklaring van het werktuig en de wijze van het te gebruiken. (Mitth. A. u. G., Heft 7 en 8.)

XVIII. Onderwerpen van gemengden aard.

Methode om lichtafdrukken te vervaardigen op geprepareerd papier. Beschrijving der methode, onder bijvoeging van een monster van het papier, ter beproeving. (Mitth. A. u. G., Heft 7 en 8.)

Verscheidenheden. Frankrijk: Het hoefbeslag op scherp voor trekpaarden. — Engeland: Uitgaven voor de proeven van oorlog en marine. — Oostenrijk: Nieuwe bestelling van kanonnen van staalhard brons. — Rusland: Aanmaak van stalen granaten van 22 en 27 cM. (Rev. d'A., Sept.)

Gezondheidsstatistiek betrekkelijk het Oostenrijksche leger over Juni. (Mitth. A. u. G., Heft 7 en 8.)

Korte mededeelingen. Indeeling van de school- en telegraafcompagnie van het Ned. bataljon mineurs en sappeurs. Indeeling van de Portugeesche veldartillerie. (Archiv, Band 84, Heft 1 en 2.)

De Generaal der infanterie LEOPOLD VON BRESE-WINIARY. Levensbeschrijving. (Archiv, Band 84, Heft 1 en 2.)

Verscheidenheid. *Het munitieverbruik bij het Russische Donau-leger in den veldtocht van 1877—78.* Zie hieromtrent *Mil. Spect.*, bladz. 585. — *Onheil op het schietterrein der artillerie bij Glogau.* — *Engelsche artillerie:* De bezwaren om de artillerie voltallig te maken bij het mobiliseeren van twee legerkorpsen. — *Het oprichten van een leerstoel voor militaire wetenschappen aan de Polytechnische hoogeschool te Stuttgart.* (Schw. A., N°. 7 en 8.)

Het Hohenzollernsche museum te Berlijn. Opsomming van de voorname voorwerpen, die aldaar bewaard worden. (Allg. M. Z., N°. 32 en 33.)

Verscheidenheden. *De kromteneter van FRITZ CHÂTELAIN in Neuchâtel.* Hij is bestemd om op kaarten de lengte van zeer gekromde wegen te meten. — *Benige woorden over een militaire muziekschool.* De wenschelijkheid hiervan wordt besproken. (Allg. M. Z., N°. 32.)

Korte mededeelingen. Duitsche rijk: Vijftigjarig dienstjubilé van den Generaal der infanterie Vrijheer VON DER TANN-RATHSAMHAUSEN. Reorganisatie van 6 jagerbataljons in 2 infanterieregimenten bij het Beiersche leger. (Allg. M. Z., N°. 31.)

Frankrijk: De militaire hoogeschool voor het officierskorps. (Allg. M. Z., N°. 32.)

Duitsche rijk: De aanstaande manoeuvres van het 11de legerkorps. — Zwitserland: Levensbericht van den Kolonel Rüstow. (Allg. M. Z., N°. 33.)

Duitsche rijk: De herfstmanoeuvres der troepen. Zending van Duitsche officieren bij de oefeningen van het Fransche leger. Opheffing van het verbod tot uitvoer van paarden. Desluiten van het internationaal congres voor den geneeskundigen dienst te veld. Aanvang der werkzaamheden voor de inrichting van het tuighuis te Berlijn, tot een gebouw gewijd aan den roem. De aanstaande oprichting van een gedenkteeken op het slagveld van Fehrbellin. — Frankrijk: De herfstmanoeuvres van het 4de legerkorps. De sterkte van het Fransche officierskorps. (Allg. M. Z., N°. 34.)

ERRATUM.

Bladz. 596, reg. 17 v. h., staat: »vorm"; lees: »eindigen vorm".

Bladz. 599, reg. 5 v. o., staat: »Phonegraaf"; lees: De Phonograaf".

BIJLAGE X,
BEHOORENDE BIJ DE MILITAIRE SPECTATOR,
VIERDE SERIE. — DERDE DEEL, N°. 10.

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN ENZ.

(25 Augustus—26 September 1878.)

a.) BIJ HET LEGER HIER TE LANDE.

Hennemd en bevorderd.

Tot adj. van Z. M. i. b. d., de kols. E. J. van Bel, command. v. h. reg. gren. en jag. en F. F. Steenberghe, command. v. h. reg. rijd. art. alsmede de luit.-kol. jhr. A. R. J. Klerck, v. h. reg. gren. en jag.; tot hoofd v. onderw. in de art.-wetensch. enz. bij de Kon. mil. acad., de kapit. C. I. van Pesch, werkz. bij die inrichting. Bij het 7e reg. inf., tot kap., de 1e luit. E. E. E. Otken, gedet. v. h. leger in O.-I. Bij den staf der art., tot onder-insp. der draagbare wapen., de kapit. P. J. In de Betou, van de VIIe afd. vestingart., ged. bij gemelde insp. Bij het 1e reg. veldart., tot 1e luit., de 2e luits. jhr. A. J. B. Six en jhr. J. Ortt. Bij de Ie afd. vestingart., tot 1e luit., de 2e luits. P. G. L. baron Quarles de Quarles en G. A. Jong, (laatstg. tevens overgepl. bij het 2e reg. veldart. Bij de IIe afd., tot 1en luit., de 2e luit. C. H. A. R. Schuurman. Bij de Ve afd., tot 1en luit., de 2e luit. J. J. A. F. Kannemans, tot 1en luit. v. h. mat., de 1e luit. Q. F. G. Vermÿne. Bij de VIe afd., tot 1en luit., de 2e luits. D. H. van der Poel, v. h. 1e reg. veldart. en J. L. Vogel, v. h. korps pont. Bij de VIIe afd., tot 1en luit., de 2e luits. K. D. Punt, v. h. 1e reg. veldart. en H. F. van Gennip. Bij de VIIIe afd., tot 1e luit., de 2e luit. A. W. J. J. baron van Nagell, v. h. reg. rijd. art., tot 1e luit. v. h. mat., de 1e luit. A. A. van den Bosch.

Bij de torpedocompagnie. Tot 1en luit., de 2e luit. L. de Bruyn.

Bij het korps ing. min. en sapp. Tot kap. 2e kl., de 1e luit. J. W. N. Cramer; en tot 1en luit., de 2e luits. M. Onnen, J. Z. Stuten, W. J. A. Colthoff, B. Scheffer en W. J. Rahder.

Overgeplaatst.

Bij het 7e reg. inf., de kap. C. J. B. Sprengers, v. h. 3e reg. Bij het 1e reg. veldart., de 1e luit. W. J. van Hoijtema, van de Ie afd. vestingart. Bij

het 2e reg. veldart., de 2e luit. jhr. L. A. P. Six, van de VIe afd. vestingart. Bij het bat. min. en sapp., de kap. jhr. A. W. Quarles van Ufford, werkzaam te Naarden.

Werkzaam gesteld,

bij de Kon. mil. ac., de 1e luits. J. C. Buijtendijk, v. h. 6e reg. inf., K. J. Ravenswaaij, van de Ve afd. vestingart. en A. J. Doorman, v. h. korps ing., min. en sapp., (beide eerstgen. in verb. daarm. overg. bij den staf van hun wapen).

Ge-detacheerd.

Bij de krijgssch. voor offic., de 1e luits. G. J. D. E. Riesz en K. F. A. van de Wall, v. h. reg. gren. en jag.; E. van Rijssen, v. h. 1e, de kap. J. N. Roelants en de 1e luit. J. A. Roeloffs, v. h. 3e, de 1e luits. W. A. T. de Meester, v. h. 5e en W. R. H. Wakker, v. h. 6e reg. inf.; de 1e luit. W. N. Roldanus en de 2e luits. P. J. van Lookeren Campagne en A. M. Klerk de Reus, v. h. instr.-bat.; de 2e luit. F. N. Thiange, v. h. 2e en de 1e luit. J. K. J. van Son, v. h. 4e reg. huz.; de 1e luits. A. S. van Oldenborgh, v. h. 1e reg. veldart., W. A. Sodenkamp, van de torp-comp., P. Kleijnhens, v. h. korps ing., min. en sapp.; de 1e luit. M. de Ras, v. h. 8e reg. inf. en de 1e luit.-kw. S. van den Bent, v. h. reg. gren. en jag., (de 1e luit. Roldanus en de 1e luit.-kw. voornoemd, zijn in verb. daarm., eerv. onth. v. hunne det. bij het D. v. O.)

Bij het leger in O.-I., de kap. F. W. A. baron van Dedem van Driesberg, v. h. 6e reg. inf.

Bij de landm. in W.-I., de 2e luit. J. H. van der Pol, v. h. 5e reg. inf.

Bij het leger h. t. I. (6e reg. inf.), de kapit. J. H. van den Broek, van het leger in O.-I.

Eervol ontheven,

van de betr. van ond.-insp. der draagb. wap. en chef der wapenk. comm. te Maastricht, de kap. L. J. Risseeuw, en zulks onder dankb. voor de daarin bewezen diensten en gelijktijdige overpl. bij de VIe afd. vestingart.; van zijne det. bij de insp. der draagb. wap., de 1e luit. H. W. van Rhijn, van de VIIIe afd. vestingart.

Op nonactiviteit gesteld,

de kapit. G. S. A. de Ronde, v. h. 8e en de 1e luit. J. Doornbos, v. h. 5e reg. infanterie.

Eervol ontlagen,

de kap. J. Sluiter, van de VIe afd. vestingart. en de offic. v. gez. 2e kl. J. Paré.

Uit den dienst ontlagen,

de 1e luit. der art. op n.-a. H. J. J. van Eijk.

Gepensionneerd.

De kap. F. A. de Perponcher, v. h. wap. der inf. op n.-a., en de 1e luit. W. P. van der Schalk, v. h. 6e reg. inf.

Overleden.

De 1e luit. T. A. de Man, ged. bij het leger in O.-I., (gesneuveld bij de krijgsverrichtingen in de Kloof Gli-Taroem (Atjeh) 29 Juni '78. Maj. W. A. baron Mulert tot de Leemkule, v. h. 4e reg. inf. Kapit. F. Dunkler, directeur der muziek v. h. reg. gren. en jag.

Vergoening verleend,

tot het aannemen en dragen der versierselen van: comm. met de ster der orde van den Witten Valk (Saxen Weimar Eisenach). Comm. 2e kl. der orde van den Zähringer Leeuw (Baden). Comm. 2e kl. der orde van Frederik (Wurtemberg). Het Kruis voor milit. verdienste 1e kl. (Waldeck-Pyrmont) aan den luit.-kol. C. H. F. graaf Du Monceau, adj. des Konings.

Vergoening verleend,

tot het voeren van het praedicaat jonkheer: aan den 2en luit. C. F. van de Poll, van het 3e reg. huz.

b. BIJ HET LEGER IN OOST- EN WEST-INDIË.

Benoemd.

Bij de militaire administratie. Tot 2en luit.-kw., de sergn. F. E. J. Phaff, A. van de Geer, G. H. van der Boeke, J. A. Steenmeijer, de wachtm. E. A. T. Boers en de sergt.-maj. J. B. C. Dondix.

Bij het wapen der infanterie. Tot 2en luit., de sergn. A. W. Paalman, A. Dekker, C. Roldanus, F. H. C. F. D. von Gemmingen, W. N. Wintershoven, A. W. Gijsberti Hodenpijl, H. A. A. Meijer, E. T. Valette, H. Eckhoff, C. N. J. Kepper, M. H. J. van Swighem, F. P. J. Berg, de wachtm. C. F. van den Ende en de adj. ond.-off., dienstd. off. H. F. T. van Blokland; tot mil. comm. van Palembang, de luit.-kol. der inf. A. Lijmes, thans pl. comm. van Batavia.

Bij het wapen der artillerie. Tot magazijnm. 3e kl., de magazijnm. 4e kl. C. Schieferli.

Bevorderd.

Bij de militaire administratie. Tot onderintend. 2e kl., de onderintend. 3e kl. D. W. Muller; tot kap.-kw., de 1e luit.-kw. W. O. van der Sluys Veer.

Bij den geneeskundigen dienst. Tot offic. v. gez. 1e kl. bij den mil. geneesk. dienst, de offic. v. gez. 1e kl. J. A. Coster; tot mil. apoth. 2e kl., de mil. apoth. 3e kl. E. Verschooff; de officn. v. gez. 2e kl. N. Bonthuis en H. Mitrea.

Bij het wapen der infanterie. Tot kap., de 1e luit. G. J. Albrecht; tot 1en luit., de 2e luits. H. G. L. Frackers, J. Franken, L. Lange en R. Paehlig; tot 1en luit., de 2e luit. J. B. Hiltermann.

Bij het wapen der artillerie. Tot kap., de 1e luits. J. C. Sohns, K. A. M. van Meurs en G. P. G. A. Scherer; tot 1en luit., de 2e luit. J. L. Swart; tot kap., de 1e luit. A. B. C. Dom.

Bij het wapen der genie. Tot 1en luit., de 2e luits. J. G. H. de Voogt, M. A. J. de Haan, J. J. A. Muller en E. Tienenius Kruythoff; tot kap., de 1e luits. J. H. Bik, M. P. M. Kuylen en F. J. Haver Droeze.

Geplaatst.

Bij de militaire administratie. Als adm. v. h. gr. mil. hosp. te Padang, de kap.-kw. P. M. E. Soeters; bij het garn.-kl.-mag. te Meester Cornelis, de 2e luit.-kw. F. E. J. Phaff; bij de intend. in de 3e mil. afd. op Java, de 2e luit.-kw. A. v. d. Geer en in de 2e mil. afd. op Java, de 2e luit.-kw. G. H. van der Boeke; bij den raad v. adm. te Padang, de 2e luit.-kw. J. A. Steenmeijer; bij het hosp. te Weltevreden, de 2e luit.-kw. F. A. T. Boers; bij de intend. in de 1e mil. afd. op Java, de onderintend. 2e kl. F. H. Sexoeur.

Bij den geneeskundigen dienst. Bij den geneesk. dienst te Palembang, de officn. v. gez. 2e kl. G. J. N. Loozeijer; bij die van Sumatra's Westk. en o.,

de offic. v. gez. C. W. J. Nokkentved en P. A. Klein; bij het hosp. te Samarang, de offic. v. gez. 2e kl. A. Wernberger; bij het hosp. te Weltevreden, de offic. v. gez. 2e kl. L. P. C. Sörensen.

Bij het wapen der infanterie. Bij het 3e bat., de luit.-kol. H. M. Tersteeg; bij het 4e bat., de 2e luit. F. P. J. Berg; bij het 7e bat., de 2e luits. A. Dekker en H. Eekhoff; bij het 9e bat., de 2e luits. A. W. Paalman en H. A. B. Meijer; bij het 10e bat., de 2e luit. W. N. Wintershoven, de kaps. L. C. v. Vleuten en jhr. O. Z. Trip, de 2e luit. W. Putflus; bij het 13e bat., de 2e luits. C. N. J. Kepper en M. H. J. van Swighem; als adj., de 1e luit. T. C. A. Elbers; bij het 18e bat., de 2e luit. E. T. Valette, de 2e luit. C. W. H. Stom; bij het garn.-bat. van Celebes en o., de kap. A. A. J. L. de Jongh.

Bij het wapen der artillerie. Bij de 9e comp. te Batavia, de kap. J. C. F. baron van Heerdt; bij de mag. v. o. te Batavia, de magazijnm. 3e kl. C. Schieferli.

Bij het wapen der genie. Bij het algem. genie-mag. te Batavia, de magazijnm. 2e kl. H. F. Ormel.

Overgeplaatst.

Bij het Departement van Oorlog. Bij de 2e afd., de kap. der art. jhr. R. Tulleken en de 1e luit. der inf. P. van Lawick van Pabst, van de 3e afd. v. h. D. v. O. en v. h. subsist.-kader te Batavia; bij de 4e afd. v. h. D. v. O., de 1e luit. J. H. ten Hoet, v. d. staf der genie in de 1e mil. afd. op Java; bij de 5e afd., de 1e luit.-kw. J. H. de Sauvage, v. d. raad v. adm. v. h. subsist.-kader te Batavia; bij de 5e afd., als onderintend. 2e kl., de kap.-kw. H. K. J. van den Bussche, van den raad v. adm. v. h. subsist.-kader te Batavia.

Bij de gewestelijke en plaatselijke staven. Als adj. van den pl. mil. comm. van Kotta-Radja en voorw., de 1e luit. C. F. G. Götz, pl. adj. te Samarang; als pl. comm. te Soerabaia, de luit.-kol. F. B. A. Groos, v. h. 3e bat.

Bij de militaire administratie. Bij de intendance in de 1e mil. afd. op Java, de 2e luit.-kw. J. L. H. van der Wedden, van den raad van adm. van het garn. te Tobing Tingie; bij de intend. in de 2e mil. afd. op Java, de kap.-kw. A. Veldhoedt, adm. v. h. gr. mil. hosp. te Padang; bij het garn. te Ngawi, de 1e luit.-kw. P. A. Jung, van den raad v. adm. v. h. subsist.-kader te Samarang; bij den raad van adm. v. h. subsist.-kader te Samarang, de 1e luit.-kw. J. J. Kluykens, van dien v. h. subsist.-kader te Padang; bij dien te Padang, de 2e luit.-kw. J. A. 't Hoost, van dien v. h. 4e depotbat. aldaar; bij den raad v. h. 7e bat. inf. te Samarang, de 2e luit.-kw. A. Frowein, van de intend. der 2e mil. afd. op Java; bij de intend. v. Atjeh en o., de 2e luit.-kw. J. P. Lotichius, v. h. garn. te Ngawi; bij de intend. in de 1e mil. afd. op Java, de kap.-kw. C. J. Borel, v. h. hosp. te Batoe Toelia; bij de intend. te Atjeh en o., de onderintend. 2e kl. J. Mauser, van die in de 1e mil. afd. op Java, de onderintend. 2e kl. J. W. J. van Deventer en de 2e luit.-kw. J. D. P. Soeterik en H. A. Engeringh, de twee eersten van dien dienst v. Sumatra's Westk. en o. en de laatste v. h. hosp. te Samarang; bij de intend. in de 1e mil. afd. op Java, de kap.-kw. G. G. Ouwerling, de 1e luit.-kw. M. Logeman en de 2e luit.-kw. B. C. Schuylenburg, v. h. afd.-kl.-mag. te Soerabaia, v. d. raad v. adm. v. h. 10e bat. inf. en van den raad van adm. v. h. subsist.-kader te Batavia; als onderintend. 1e kl. v. Sumatra's Westk. en o., de onderintend. 1e kl. D. W. Muller, van de 5e afd. v. h. D. v. O.; als onderintend. 2e kl. bij de intend. in de 2e mil. afd. op Java, de kap.-kw. A. J. Cochijs, van dien dienst aldaar; bij de intend. in de 2e mil. afd. op Java, de onderintend. 2e kl. H. J. Maasland, onderintend. der Z.- en O.-afd. v. Borneo; bij de intend. te Atjeh en o., de 1e luit.-kw. J. L. Kroese, v. h. hosp. te Makassar; als onderintend. der Z.- en O.-afd. van Borneo, de onderintend. 2e kl. A. J. Cochijs, van de intend. van de 2e mil. afd. op Java; bij den raad van adm. van het subsist.-kader te Batavia, de 2e luit.-kw. J. E. van Schaik, van het hosp. te Weltevreden; bij dien van het 10e bat. inf., de 2e

luit.-kw. J. P. M. Klupell, van de intend. in de 1e mil. afd. op Java; bij dien van het 13e bat. inf., de 2e luit.-kw. A. van de Geer, van de intend. in de 3e mil. afd. op Java; bij dien van het subsist.-kader te Batavia, de 1e luit.-kw. F. L. J. de Geer, van dien van het Fort de Kock; bij dien van te Fort de Kock, de 1e luit.-kw. L. J. A. Verbrugge, van de intend. in de 1e mil. afd. op Java; bij het hosp. te Makassar, de 1e luit.-kw. L. Maurer, v. d. raad v. adm. te Meester Cornelis, de 2e luit.-kw. E. J. van de Wiel, v. d. raad v. adm., v. het 13e bat. inf.; te Samarang, de 2e luit.-kw. G. H. van der Beeke, van de intend. aldaar; bij het afd.-kl.-mag. te Soerabaia, de 1e luit.-kw. H. F. B. Logeman, van den raad van adro. v. h. subsist.-kader aldaar.

Bij den geneeskundigen dienst. Bij den geneesk. dienst van Sumatra's Westk. en o., de dirig. offic. v. gez. 2e kl. A. Coehius, van dien dienst der Moluksche eil., en de offic. v. gez. 1e kl. J. Goslings, v. d. geneesk. dienst te Atjeh en o., de offic. v. gez. 1e kl. D. J. Visscher, v. h. reconval.-gest. te Oenarang; bij dien der Moluksche eil., de dirig. offic. v. gez. 2e kl. dr. Hamilton of Silvertonhill, van dien dienst in Atjeh en o.; bij dien in Atjeh en o., de dirig. offic. v. gez. 2e kl. dr. J. J. W. E. van Riemsdijk, van dien dienst van Sumatra's Westk. en o.; bij dien van Sumatra's Westk. en o., de offic. v. gez. 2e kl. J. J. P. Landman, van het hosp. te Willem I; bij dien v. Atjeh en o., de offic. v. gez. 2e kl. dr. G. W. A. Beijfuss en J. R. Doelle, v. d. dienst ter Sumatra's Westk. en o. en van het hosp. te Willem I, de offic. v. gez. 1e kl. J. A. Coster, v. h. hosp. te Weltevreden; bij het hosp. te Weltevreden, de offic. v. gez. 2e kl. dr. J. C. W. Fischer, en de apoth. 3e kl. N. N. Bender, v. d. geneesk. dienst v. Sumatra's Westk. en o., en v. h. hosp. te Willem I; bij het hosp. te Willem I, de apoth. 2e kl. E. Verschooff, van dat te Weltevreden; bij het reconval.-gest. te Oenarang, de offic. v. gez. 1e kl. J. Goslings, v. d. geneesk. dienst te Atjeh en o.

Bij het wapen der infanterie. Als adj. van den comm. der troepen ter Oostk. v. Sumatra, de 1e luit. W. E. Willink Ketjen, v. h. 1e bat.; bij de krijgsmacht te Atjeh, de 1e luit. G. B. Hooijer, v. d. mil. verk. in de Preanger Regentschappen; — bij het 1e bat., de 1e luit. F. F. S. Verhofstad, v. h. 18e bat.; de kap. A. C. W. T. Kortum, v. h. 6e bat.; — bij het 2e bat., de 2e luit. J. C. van Geelen, v. h. 15e bat.; de kap. D. A. Flier en de 1e luit. D. de Vries Reilingh, v. h. 10e en 18e bat.; — bij het 3e bat., de 2e luit. P. A. P. Vermeulen, v. h. 10e bat.; de 1e luit. W. J. L. Wijmans, v. h. garn.-bat. der Zuid.- en Oosterafd. v. Borneo; — bij het 4e bat., de 1e luit. P. J. C. van Mourik, v. h. 1e depotbat.; — bij het 5e bat., de kap. C. E. J. Schweijs; de 1e luits. L. C. Baggelaar, J. H. Swab, A. J. van Amstel, jhr. E. H. F. Leijssius, H. L. Kusky, de 2e luits. W. G. J. Pitlo en J. J. Verlinden, de 2 eersten, 6e en 7e v. h. 2e depotbat., de 3e v. h. subsist.-kader te Samarang, de 4e v. h. 4e bat., de 5e v. h. 1e bat. en de laatste v. h. strafdetach. te Klatten; — bij het 6e bat., de kap. W. J. C. Kalshoven, v. h. 9e bat.; de kap. K. M. A. Botter, v. h. garn.-bat. v. Palembang; — bij het 7e bat., de kap. C. W. Klute; de 1e luits. T. F. W. Engelbert van Bevervoorde, A. van Driem en C. R. van Dijk, de 2 eerstgen. v. h. 8e en de beide laatsten v. h. 5e bat.; de kap. G. D. Ebell, v. h. garn.-bat. van Riouwen o.; — bij het 8e bat., de incl. 1e luit. Tjokro Dirdjo, v. h. 5e bat.; — bij het 9e bat., de kap. H. A. Gohins, 2e luit. J. M. Henning, kap. J. H. Heijl, 2e luits. H. Kuyk, C. A. F. Ebell en de 1e luits. J. L. Lacculle en D. R. Kruyt, beide eerstgen. v. h. subsist.-kader te Batavia, de 3e v. h. 18e bat. inf., de 4e v. h. 10e bat., de 5e v. de garn.-comp. v. Cheribon en de beide laatstgen. v. d. garn.-comp. van Bantam; de 2e luits. G. L. Stumpff en W. N. Wintershoven, v. h. subsist.-kader te Batavia en van het 10e bat.; — bij het 10e bat., de 1e luits. C. van Crans, E. de Man, 2e luit. H. O. Holwerda en de kap. H. Oosterwijk, 3 eerstgen. v. h. 9e bat., laatstgen. instr. bij de mil. school te Meester Cornelis, de kops. A. M. Winkel, J. A. Vink, de 1e luit. H. Beraïlen de 2e luits. F. C. Hering en A. E. C. V. H. Veerman, de eerste v. h. garn.-bat. van Palembang en de overigen v. h. 9e bat.,

de 1e luit. C. M. E. R. C. van Bosse, en de 2e luit. G. J. H. van Onsenoord, v. h. 7e bat. en het garn.-bat. der Westerafd. v. Borneo; — bij het 12e bat., de 2e luit. D. W. F. van Longen, v. h. 2e depotbat., de kap. H. Hnaksma, v. h. 2e depotbat.; — bij het 13e bat., de 1e luit. J. W. J. Hofman, v. h. subsist.-kader te Soerabaja, de 2e luit. G. D. van Epen, v. h. 3e bat.; — bij het 14e bat., de 1e luit. B. Claasen, en de 2e luit. E. P. J. Geluk, van de garn.-comp. v. Benkoelen en h. 13e bat.; de maj. H. L. F. de Jacquier de Lompret, de 1e luit. A. Wijbrandi en de 2e luit. K. T. Engelbert van Bevervoorde, v. h. subsist.-k. te Batavia, v. h. 1e depotbat. en v. h. 10e bat.; — bij het 15e bat., de kap. A. J. Willemse, 1e luit. K. A. Begemann, maj. jhr. H. Bowier, 2e luits. S. F. Boers, H. Snijder, L. W. A. Medenbach en de 1e luit. J. F. Battaerd, twee eerstg. v. h. 17e, 6e, 10e, 4e depotbat., 2e en 3e garn.-bat. in Atjeh en o., de 1e luit. W. L. Mann en de 2e luits. A. P. G. Reigersberg, L. Oberg en W. P. Haver Droeze, de 2 eersten v. h. 16e en de beide laatsten v. h. 17e bat., de kap. J. L. Sonnenberg, v. h. 4e depotbat.; — bij het 16e bat., de kap. J. W. H. Werlemann, v. h. 2e garn.-bat. in Atjeh en o., de kap. M. Hooghwinkel, v. h. garn.-bat. v. Sumatra's Westk. en o., de maj. jhr. H. Bowier, de kap. R. H. Clarkson, de 1e luits. F. J. S. van Heumen en H. Roelofs, E. K. H. A. Hamming, J. A. Kalshoven en de 2e luit. W. T. L. Rookmaker, de 1e v. h. 15e, de 2e v. h. 14e, de 3 volg. v. h. 17e en de beide laatsten v. h. garn.-bat. v. Sumatra's Westk. en o. en v. h. 2e garn.-bat. in Atjeh en o.; — bij het 17e bat., de 1e luits. J. F. Battaerd, H. Zintel en E. K. H. A. Hamming, de twee eersten v. h. 15e bat. en de laatste v. h. 3e garn.-bat. te Atjeh en o., de 1e luit. F. van Giesen en de 2e luit. B. Gordinou de Gouberville, v. h. 12e bat. en v. h. 3e garn.-bat. in Atjeh en o.; — bij het 18e bat., de kap. J. F. Sachse en de 1e luit. J. M. Le Bron de Vexela, v. h. 11e en 9e bat.; de 1e luit. F. W. Everts, v. h. 9e bat.; — bij het 1e garn.-bat. in Atjeh en o., de 1e luit. M. G. L. Langguth, v. h. 10e bat., de 1e luit. H. Kubn, v. h. 1e depotbat.; bij het 2e garn.-bat. in Atjeh en o., de kap. F. C. Vervloet, de 2e luits. H. A. L. Wichers en P. C. van Galen, de 2 eersten v. h. 1e bat. en de laatsten v. h. 2e depotbat., de 1e luit. A. J. van Amstel, v. h. 5e bat., de 2e luit. L. E. W. Seck, v. h. depotbat.; bij het 3e garn.-bat. in Atjeh en o., de kap. A. P. Bindervoet van Nahuys en de 2e luit. jhr. A. H. M. M. van Pabst van Dingerden; beiden v. h. depotbat.; de kap. J. E. Ruzette en de 1e luit. P. A. Ouwens, v. h. 10e en 13e bat.; de 1e luit. J. J. S. van Kenpen, v. h. garn.-bat. der Zuid- en O.-afd. v. Borneo; bij het garn.-bat. v. Sumatra's Westk. en o., de kap. E. M. A. A. K. Frackers, v. h. 16e bat.; v. de garn.-comp. van Bantam, de 1e luit. P. J. Wijmans, v. h. 9e bat., de 2e luit. M. F. Blauw, v. h. 10e bat.; bij de garn.-comp. te Cheribon, de 2e luit. J. C. A. Christen, v. h. 18e bat.; bij het garn.-bat. van Benkoelen, de 2e luit. L. P. F. Schimpf, v. h. 18e bat.; bij de garn.-comp. van Danka, de kap. M. Tiernego, v. h. garn.-bat. te Atjeh en o.; bij het garn.-bat. v. Sumatra's Westk. en o., de 1e luit. A. E. Stiemens en de 2e luit. C. F. R. Manger, v. h. 15e bat., de 1e luit. B. E. de Vries, v. h. 4e depotbat.; bij het garn.-bat. der Westerafd. v. Borneo, de 1e luit. J. H. A. W. Schultze, v. h. 2e bat.; bij het garn.-bat. der 2e mil. afd. op Java, de 1e luit. G. A. Hansen en de 2e luit. H. O. Holwerda, v. h. 18e en 10e bat.; bij het garn.-bat. v. Palembang, de kap. M. Sablerolle, v. h. 10e bat.; bij het garn.-bat. v. Celebes en o., de 1e luits. J. E. Jurling en J. H. van Epen, v. h. 12e bat. en 3e garn.-bat. van Atjeh en o.; bij het 1e depotbat., de kap. H. E. Munniks de Jongh, van de 2e afd. v. h. Dep. v. O., de 1e luit. P. J. Schipperheijn, v. h. 14e bat.; bij het 2e depotbat., de kapt. P. A. d'Artillaet Brill en W. Stoop, v. h. 3e garn.-bat. in Atjeh en o., de kap. J. G. Schröter, v. h. 1e depotbat., de 1e luit. H. G. Gerritsen, v. h. 6e bat., de 1e luit. A. F. d'Arnaud Gerkens, v. h. garn.-bat. in de 2e mil. afd. op Java, de 1e luit. F. A. le Grand, v. h. garn.-bat. in de 2e mil. afd. op Java, bij het 3e depotbat., de 2e luit. A. J. C. Keijzer, v. h. 14e bat.; bij het 4e depotbat., de 2e luit. C. J. L. Schuler, v. h. 15e bat., de kap. J. E. Scheltens en de 1e luit. H. C. Rijnders, v. h. 15e bat. en v. h. garn.-bat. v. Sumatra's Westk. en o.; bij het subsist.-kader te Batavia, de kap.

W. van den Bos en de 2e luit. A. M. Wouters, v. h. 11e en 9e bat.; bij het subsist.-kader te Soerabaia, de 1e luit. J. G. Blanken, v. h. 13e bat.; bij het subsist.-kader te Samarang, de 2e luit. J. Britt, v. h. 4e bat.; bij het subsist.-kader te Padang, de kap. P. P. H. van Ham, v. h. garn.-bat. v. Sumatra's Westk. en o.; bij het straffdetach. te Klatten, de 2e luit. P. J. van Driest, v. h. 5e bat.

Bij het wapen der artillerie. Bij de 1e comp. te Batavia, de 1e luit. C. J. A. Macpherson, v. d. 2e comp. te Banjoe Biroe, de kap. K. J. A. Pape en de 2e luit. C. Moll, v. d. 18e comp.; bij de 3e comp. te Soerabaia, de kap. J. A. Broese van Groenou, v. d. 6e comp. te Atjeh; bij de 7e comp. te Banjoe-Biroe, de kap. F. F. G. Richard, v. d. 14e comp. te Padang; bij de 10e comp. te Soerabaia, de 1e luit. G. A. van Steel, v. d. 22e comp. te Atjeh; bij de 18e comp. te Batavia, de kap. G. P. G. A. Scherer, v. d. 3e afd. v. h. D. v. O., de kap. A. B. C. Dom en de 2e luit. J. P. van Velthuysen, v. d. 1e comp. aldaar; bij de 20e comp. te Makassar, de kap. K. A. M. van Meurs, v. d. 10e comp. te Willem I; bij de 21e comp. te Banjoe-Biroe, de kap. J. C. Schms, v. d. 15e comp. te Willem I.

Bij het wapen der genie. Bij het korps min. en sapp. van Atjeh en o., de 2e luit. J. P. Meijer, van dat korps te Willem I; de 1e luit. J. Groothoff, v. d. staf v. h. wap. aldaar; bij den staf v. h. wap. in Atjeh en o., de 1e luit. H. R. de Vries, van dien te Magelang; bij dien in de 2e mil. afd. op Java, de 1e luit. H. J. Bijleveld, van dien in Atjeh en o.; als eerstaanw. genie-offic. in de wester-afd. v. Borneo, de kap. J. H. Bik, v. d. 4e afd. v. h. D. v. O.; bij de werken te Singkawang, de 1e luit. C. P. J. van Vliet, eerstaanw. genie-offic. in de wester-afd. v. Borneo.

Bij het wapen der cavalerie. Bij het detach. te Atjeh en o., de ritm. W. A. Post, van de eskadr. te Salatiga; bij het detach. te Samarang, de 1e luit. A. M. Margadant, van de eskadr. te Salatiga; bij de eskadr. te Salatiga, de ritm. J. H. Stufken, v. h. detach. cav. in Atjeh en o., de 2e luit. J. C. Michaelis, van die te Batavia; bij de eskadr. te Batavia, de 2e luit. C. G. van Gorkum, van die te Salatiga; als instr. bij de mil. school te Meester-Cornelis, de 2e luit. A. M. Hoogeveen.

Ingetrokken overplaatsingen.

Bij de militaire administratie, de overpl. v. d. 1en luit.-kw. L. Maurer, en overgepl. bij den r. v. adm. v. h. subsist.-kader te Soerabaia.

Tijdelijk zedetacheerd.

Bij het wapen der genie. Bij het korps min. en sapp., de 1e luits. J. J. P. Buhlmann en J. Hamming, v. h. garn.-bat. v. Sumatra's Westk. en o. en 1e depotbat. zullende zij in verb. daarm. bij het wap. der inf. worden gevoerd à la suite.

Teruggeplaatst.

Bij het wapen der infanterie, de kap., tijd. gedet. bij het wapen der genie W. F. Weber en geplaatst bij het 13e bat.

In activiteit hersteld.

Bij het wapen der infanterie, de luit.-kol. H. M. Terstege.

Ontheven.

Gewestelijke en plaatselijke staf. Dit zijne betrekk. v. chef v. d. staf der troepenmacht in Atjeh en o., de luit.-kol. W. J. J. Docters van Leeuwen.

Eervol ontslagen.

De kap. der inf. J. R. Engellhard; de luit.-kol. M. A. E. Phaff en de kap. M. Kerrebijn; de incl. luit. der inf. A. Meijer; de burg. schrijv. 4e kl., bij de mil. adm. J. A. Evenwel; die der 5e kl. V. A. Conté; de 1e luit.-kw. A. H. Harsteen; de mil. apoth. 3e kl. D. L. Peij; de offic. v. gez. 1e kl. J. B. Dumont; de offic. v. gez. 2e kl. H. M. Numans.

Vergund,

aan den, v. h. leger in Nederland bij dat in Nederl.-Indië gedetach., sedert tot 1en luit. bevorderden 2en luit. der inf. A. J. F. van Gorkum, om, wegens ziekte, naar Nederland terug te keeren.

Een jaar verlof verleend,

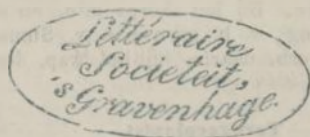
aan den 1en luit. der cavalerie jhr. C. J. H. Meijer.

Tweejarig verlof verleend,

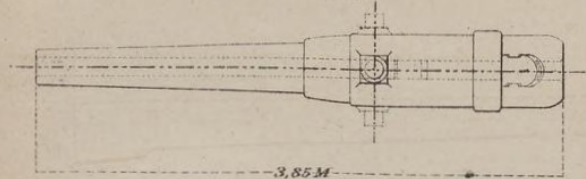
aan den 2en luit. der inf. A. van der Lee; aan den 1en luit.-kw. bij de mil. adm. R. W. A. Harmsen; aan den kap. der inf. R. J. G. M. de Bruyn; aan den mil. apoth. 1e kl. A. C. van Ravenswaay; aan den kap.-kw. C. J. Borel; aan de 1e luits. der inf. A. Dirckes en K. K. A. J. Schneider; aan den kap. der inf. A. M. Winkel.

Overleden.

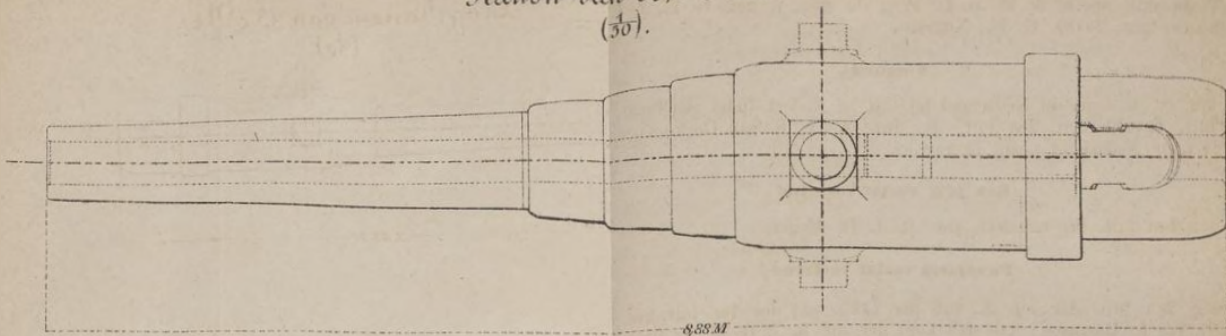
J. J. Vriemoet Drabbe, 1e luit. der inf. (gedet. uit Nederl.), te Panteh-Perak, den 28en April 1878.

Lang Kanon van 15 cM.
(30).

Kanon van 35,5 cM.
(30).

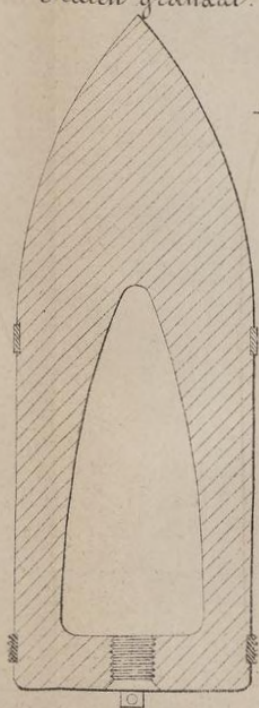
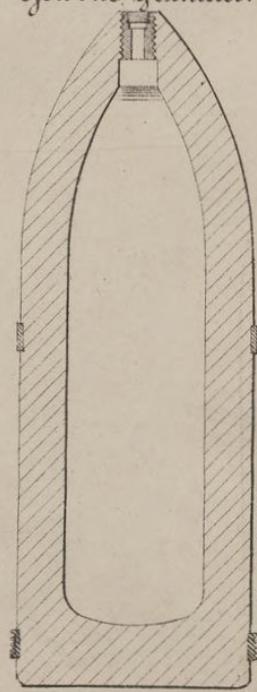
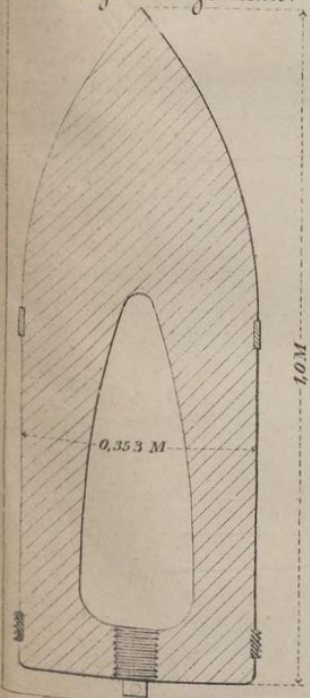

Projectielen tot Kanon van 35,5 cM. (10).

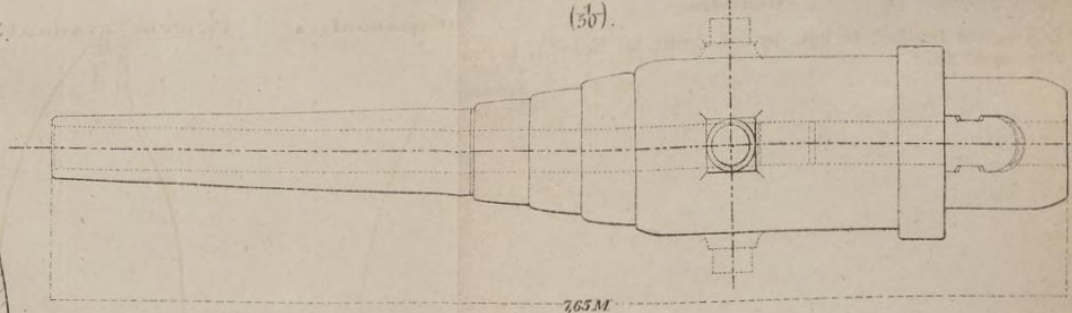
Hardijzeren granaal.

Gewone granaal.

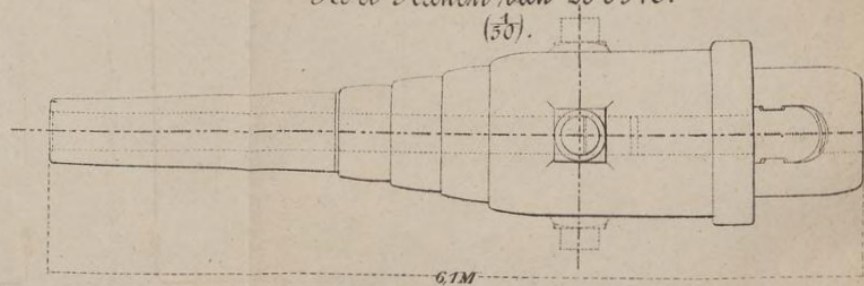
Stalen granaal.

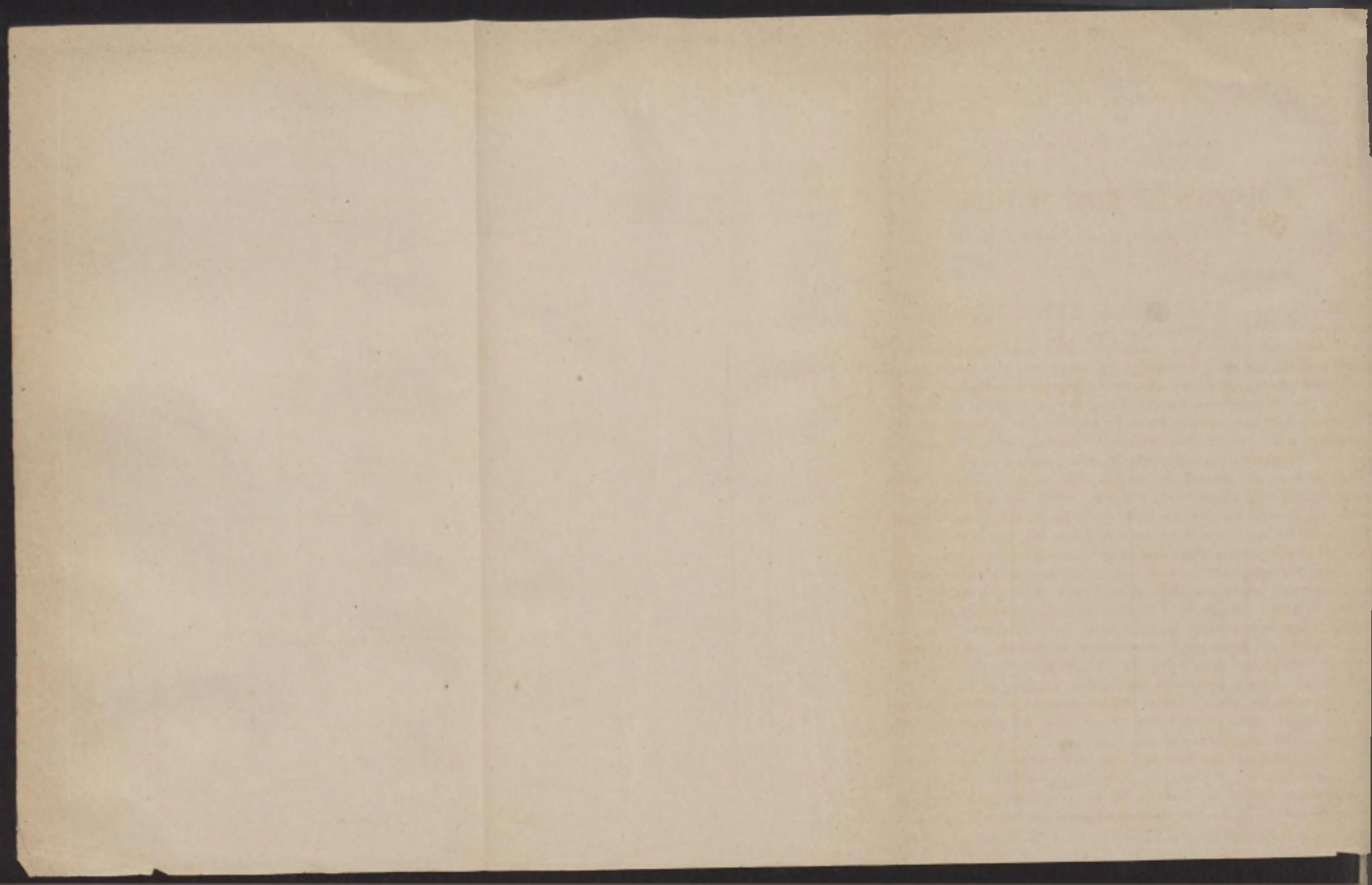

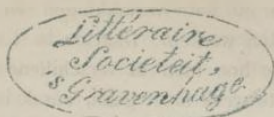
Kanon van 30,5 cM.
(50).

Kort Kanon van 28 cM.
(50).

DE GENEESKUNDIGE DIENST TE VELDE.

Kriegs-Sanitäts-Ordnung vom 10 Januar 1878. Berlin,
E. S. Mittler und Sohn. Prijs 5 Mark (f 2,00).

Aan ieder, die gedurende de laatste acht jaren met belangstelling zijne aandacht wijdde aan de verschijningen op het gebied der militaire litteratuur en zich daarbij rekenschap gaf van het eigenaardige karakter dat zij vertoonde, zal het zeker niet ontgaan zijn, welk een gewichtige rol de officiële voorschriften onder de producten der militaire pers innemen, en niet minder met welke belangstelling zoodanige uitgaven werden ontvangen en beoordeeld en daarvan een nuttig gebruik werd gemaakt.

Zeer zeker is dit verschijnsel een feit van eenige beteekenis, vooral wanneer men daarbij nagaat, welk gewichtig aandeel juist de Duitsche reglementen en voorschriften innemen onder de boeken en boekjes op wier verschijning wij het oog gevestigd hadden. Vond men het daar te lande, waar gedurende een, voor onze dagen langdurigen, aan grootsche gebeurtenissen zoo rijken veldtocht, waarin door hooger en lagere bevelhebbers zooveel initiatief getoond werd, nog noodig zoovele zaken in het keurslijf van voorschriften te persen, met de kans daardoor de eigen vindingskracht te verlammen, eigen denkvermogen te verzwakken, het streven naar scherpzinnige oplossing van voorkomende moeilijkheden en bezwaren uit te dooven? Zoo vroeg zich wellicht menigeen af, die een voorstander van de vóór 1870 in Frankrijk vrij algemeen heerschende denkbeelden, meende, dat bij de meeste zaken, die door het gebruik maken van het gezond verstand een passende oplossing kunnen vinden, voorschriften als overbodig, zoo niet als ongunstig werkende moeten aangemerkt worden.

Naar onze meening, kan deze zienswijze niet gedeeld worden, wanneer men nagaat, hoezeer het bewezen is, dat orde en regelmaat tot het uiterste gedreven en eenheid van handelen bij de verschillende onderdeelen van een leger, noodzakelijk zijn om het zoo samengesteld raderwerk der leger-

aanvoering in al hare verlakkingen en in al hare bijzonderheden naar behooren te laten werken. Daartoe is 't noodig, dat men zooveel doenlijk van te voren wete hoe men in verschillende omstandigheden en bij verschillende handelingen te werk moet gaan, om de in zoo groote verscheidenheid gedurende het oorlogsleven voorkomende vraagstukken vlug en goed en zonder kwetsing van andere belangen op te lossen. Men zij daarbij niet bevreesd voor de uitdooving van den zoo noodigen geest van initiatief en het gemis van gelegenheid tot scherping van eigen denkvermogen. Binnen de grenzen van elk goed geredigeerd voorschrift blijft immer zooveel over, dat alleen door oordeelkundige toepassing van de gemaakte bepalingen tot een goed einde kan worden gebracht en zooveel dat buiten het bereik van mogelijke voorafgaande regeling blijft, dat een heldere geest nog stof genoeg ter verwerking vindt, om aan de strenge eischen eener goede oplossing van militaire vraagstukken te voldoen.

Uit dit oogpunt beschouwd is niets natuurlijker, dan dat de ruime ervaring gedurende de gebeurtenissen van 1870/71 opgedaan, de aandacht opnieuw deed vestigen op het gemis van voorschriften en op de onvoldoendheid van sommige bestaande, en dit niet het minst bij een leger, dat niet door den behaalden wapenroem verblind, met onverpoosden ijver wenschte voort te schrijden op de baan der volmaking en zich daarbij de meeste waarborgen voor een even voorspoedig einde van taakomende veldtochten wenschte te verzekeren.

De aan het hoofd dezer regelen genoemde »*Kriegs-Sanitäts-Ordnung*," bij kabinetsorder van den 10. Januari dezes jaars door den Koning van Pruisen ('t is in deze qualiteit dat de Duitsche Keizer het voorschrift uitvaardigde) aan zijn leger geschonken, is zeer zeker een treffend voorbeeld van het in het Pruisische legerbestuur zoo veelvuldig geroemde streven, voor den behoorlijken gang van zaken gedurende het oorlogsleven zoo min mogelijk aan het toeval over te laten, maar daarentegen door duidelijke en zooveel doonlijk in alles voorziende voorschriften, orde en regelmaat te waarborgen. Zeer zeker is de zoo gewichtige en veeltijds bezwaarlijke verpleging der gewonden en zieken te velde wel een van die onderwerpen tot het domein der legeraanvoering behorende, die doeltreffende leiding ten volle behoeven en verdienen, en 't is juist het bij ons nog bestaand gemis aan voorschriften, welke beantwoorden aan de eischen des tijds, dat er ons toe leidde om de Pruisische *Kriegs-Sanitäts-Ordnung* onder de aandacht onzer kameraden te brengen en daardoor wellicht menigeen op te wekken zijne gedachten over de daaromtrent bij ons te stellen eischen te laten gaan. Voor het geven van een gemakkelijk overzicht ter wille van de lezers, die van de onderwerpelijke zaak tot dus verre geen studie gemaakt hebben, zoodanig dat zij zich een denkbeeld kunnen vormen van den gang van zaken bij de ziekenverpleging te velde, kwam het ons het doelmatigste voor, aan de hand van het voorschrift een schets te geven van de wijze, waarop die verple-

ging in de toekomst bij het Duitsche leger zal worden uitgevoerd, om vervolgens eenige beschouwingen te doen volgen over voorschriften van gelijke strekking bij sommige andere Europeesche legers en na te gaan met welke zaken wij, juist met het oog op onze toestanden, ons nut zouden kunnen doen.

Het kan ons voornemen niet zijn, bij de evenbedoelde schets een grondig overzicht te geven van den geheelen inhoud van een zoo omvangrijk voorschrift als de *Kriegs-Sanitäts-Ordnung* is; toch willen wij, om een denkbeeld van dien inhoud te geven, aanteekenen dat het in twee deelen verdeeld is, waarvan het eerste het eigenlijke voorschrift, het tweede de voor een gedeelte zeer belangrijke bijlagen inhoudt, waarin uitrustingsstaten en administratieve modellen een ruime plaats innemen. Het 1ste deel omvat onderafdeelingen handelende over den geneeskundigen dienst in oorlogstijd in 't algemeen; den geneeskundigen dienst bij het veldleger; den geneeskundigen dienst op de etappe- en spoorwogliniën; den geneeskundigen dienst bij het bezettingsleger; bijzondere voorschriften voor sommige dienstbetrekkingen en de vrijwillige ziekenverpleging, terwijl in een aanhangsel de hygiëne te velde behandeld wordt. Een viertal net uitgevoerde platen verduidelijken den tekst op het punt der beschrijving van de inrichtingen en het materieel voor den geneeskundigen dienst te velde.

Het in den tegenwoordigen tijd meer en meer op den voorgrond tredend streven om een groot deel van de meest nuttige werkzaamheden des geneesheers te zoeken in een inwerking zijnerzijds op de naleving van de wetten der hygiëne, waardoor men preventief tegen de inwerking van ziekte-invloeden optreedt, vindt in het Pruisische voorschrift reeds dadelijk weerklink. De geneeskundige dienst (*Sanitätsdienst*) (1) bestaat immers volgens de bepaling van den omvang van dezen tak van dienst, zoowel in den dienst der hygiëne (*Gesundheitsdienst*) als in de ziekenverpleging (*Krankendienst*). Zeer duidelijk en ten volle het belang der hygiëne in het licht stellend, is de bepaling die in het voorschrift in de volgende bewoordingen voorkomt: »De dienst

(1) Wij zullen, ook met het oog op de groote uitbreiding, die de studie van Deutsche krijgskundige werken meer en meer ten onzen verkrijgt, de Deutsche officieele benamingen van de voorname bij den geneeskundigen dienst te velde voorkomende zaken in den tekst inlassen, daar dit bij de lectuur van bovengenoemde werken wellicht eenig gemak kan opleveren. De vertaling van sommige dier benamingen is, wij willen het hier dadelijk bijvoegen, een niet gemakkelijke zaak, daar het doorgaans moeilijk is, voor zaken van militaire aard, die bij ons niet bestaan, korte, goed Nederlandache termen te vinden. Zoo is dit b. v. met woorden als *Sanitätsdetachment*, *Lazarethgehülfe* enz. het geval, bij wier vertaling wij er naar streefden, het begrip door het Duitsche woord uitgedrukt, zoo trouw als dit kon, weer te geven. Een andere reden, die de vertaling van Deutsche militaire uitdrukkingen dikwijls zeer bezwaarlijk maakt, is de — men zou geneigd zijn het te noemen, brutaliteit, waarmede de Deutsche militaire schrijvers voor nieuwe zaken en begrippen woorden smeden, iets dat hen voor 't oogeblik wel dikwijls litterarische critiek herokkent, maar aan de zoo gewenschte beknoptheid van uitdrukking zeer ten goede komt.

»der hygiëne bij het leger omvat de zaakkundige werkzaamheid, zoowel tot »behoud van een goeden gezondheidstoestand, als tot voorkoming en afwe- »ring van zoodanige ziekten, die door het oorlogsleven en de ophooping van »grootte troepenmassa's ontstaan. Diensvolgens moesten de geneeskundige »voorzorgen daarheen leiden, dat de leer der hygiëne ten opzichte der alge- »meene levensbehoefte ook te velde zooveel mogelijk gewaarborgd, het weer- »standsvermogen des lichaams tegen onvermijdelijke ziekteoorzaken verhoogd, »en de gezondheid der troepen door de vernietiging van smetstoffen als door »andere gepaste voorzorgsmaatregelen beschermd worde." Volgens het voor- »schrift is het niet alleen de plicht der officieren van gezondheid, om de »daarop betrekking hebbende bepalingen en de orders van troepenaanvoerders »na te komen, maar ook om uit eigen initiatief voorstellen te doen betref- »fende alles wat zoowel tot behoud en verbetering van den gezondheidstoestand »der troepen, als ter vermindering van gevaren, die dezen toestand bedreigen, »kan dienen.

Nevens deze zeer doeltreffende huldiging van het groote belang der hygiëne, stelt het voorschrift het gelukkig vrij algemeen erkend en trouwens in art. 6 der conventie van Genève neergeschreven beginsel op den voorgrond, dat zieke en gewonde krijgsgevangenen evenzeer aanspraak hebben op geneeskundige verpleging als de personen, die tot het eigen en tot de verbonden legers be- hooren.

Tot een goed begrip van den gang van den geneeskundigen dienst volgens de *Kriegs-Sanitäts-Ordnung*, is het nuttig een opsomming te geven van de verschillende inrichtingen met het daarbij voorhanden personeel, welke bij de uitvoering van dien dienst betrokken zijn. Dit zal ons dan tevens in de gelegenheid stellen ons rekenschap te geven van de sterkte van het perso- neel, dat men in Duitschland voor de goede uitvoering van den geneeskun- digen dienst bij het mobiele leger noodig acht.

In de eerste plaats moet men bij het veldleger onderscheiden het perso- neel onmiddellijk tot de troepen behoorende: officieren van gezondheid, zie- kenverplegers (1) en hulp-ziekendragers (2), die met behulp van het ter hunner beschikking staande materieel aan bagagekarren tot geneeskundigen dienst (3),

(1) De ziekenverplegers (*Lazarethgehülfen*) vormen eene bij ons niet bekende klasse van militairen aan welke zeer gewichtige diensten worden opgedragen. Door een zorgvuldige opleiding in tijd van vrede voorbereid, zijn de in 3 klassen verdeelde *Lazarethgehülfen* den Duitschen officieren van gezondheid van onberekenbaar nut. Men wachte er zich voor, onze tegenwoordige hospitaalsoldaten te vergelijken met de *Lazarethgehülfen*; 't zou zeker aanbeveling verdienen maatregelen te treffen dat deze vergelijking kan geschieden.

(2) *Hulfrkrankenträger* zijn de tot de verschillende infanterie-korpsen behoorende soldaten, die door het bijwonen van jaarlijks in elk legarkorps plaatshebbende practische oefeningen, vertrouwd worden gemaakt met de diensten, welke in oorlogstijd van hen verwacht kunnen worden.

(3) Deze bij ons bestaande officieele, ofschoon met het oog op de bestemming der voertuigen tamelijk oneigenaardige benaming drukt vrij nauwkeurig uit wat de Duitschers noemen: *Mede- sinewagen*. Ook nu later te noemen *Sanitätswagen* is een bagagekar tot geneeskundigen dienst met een afzonderlijk hare bestemming eenigzins andere uitrusting dan de *Medesinewagen*.

draagbaren, verbandrandsels en verbandtasschen enz., voor de inrichting van ziekenkamers (*Krankenstuben*), kantonnementshospitalen (*Kantonnementslazarette*) en, op het gevechtsveld, voor troepen-verbandplaatsen kunnen zorgen. Deze ziekenkamers hebben geene andere bestemming dan het opnemen van zoodanige zieken, die geen verpleging in een hospitaal behoeven en binnen zeer korten tijd hunnen dienst zullen kunnen hervatten; terwijl de kantonnements-hospitalen voorzien in het te kort aan de behoefte aan hospitalen in zoodanige kantonnementen, in wier nabijheid zich of geen of geen voldoende ruime ziekeninrichtingen bevinden. Op de troepen-verbandplaatsen komen wij nader terug.

Niet tot bepaalde troepenkorpsen behoorende, maar voor den algemeenen dienst bij het legerkorps of een reservedivisie (1) bestemd, zijn de geneeskundige detachementen (*Sanitätsdetachements*). Tot een getal van 3 bij elk legerkorps en 1 bij elke reservedivisie aanwezig, vinden zij hunne voornaamste bestemming in de vorming van hoofd-verbandplaatsen. Met de twaalf beweegbare veldhospitalen (2) of ambulances (*Feldlazarette*) van het legerkorps (of in den regel drie van een reservedivisie) maken zij de zeer gewichtige onderdeelen voor den geneeskundigen dienst bij de grootere troepenafdeelingen uit. Het trekt de aandacht, dat bij deze opgave, evenmin als ergens elders in het voorschrift, sprake is van de zelfstandige cavalerie-divisiën, wier werkkring toch van dien aard is, dat zij de onmiddellijke hulp, althans van een geneeskundig detachement, niet zullen kunnen ontberen.

De sterkte van personeel en materieel bij de troepenkorpsen en voor algemeenen dienst bij de legerkorpsen, blijkt uit de volgende opgave (3). Hierbij is uitsluitend rekening gehouden met het personeel en materieel dat tot uitvoering van de ziekenverpleging medewerkt of dient, niet met het overigens voor treindiensten enz. bestemde.

Personeel.

Geneeskundig materieel.

A. Bij de troepenafdeelingen.

Door ieder man wordt gedragen een pakje verbandmiddelen, bestaande uit: een stuk oud linnen van 30 cM. in 't vierkant, een driehoekige katoenen verbanddoek en 15 G. pluksel.

(1) Het zal mijnen lezers vermoedelijk bekend zijn, dat bij het Duitse krijggsbestuur het voornemen bestaat tot vorming van eenige reservedivisiën buiten de in vreedetijd bestaande legerkorpsen. Deze maatregel is min of meer te beschouwen als een antwoord op de samenstelling van de Fransche infanterieregimenten uit 4 bataljons. Officiële gegevens omtrent de samenstelling dier reservedivisiën zal men, voor zoovers ons bekend is, te vergeefs zoeken; aanwijzingen daaromtrent zijn echter in ruimen getale voorhanden.

(2) Wij volgen hier de bij ons te lande algemeen aangenomen, hoewel te lange benaming. Wellicht zou het de voorkeur verdienen uitsluitend den naam van *ambulance* te behouden, te meer omdat de bedoelde inrichtingen geheel vallen binnen het begrip der ambulance van de conventie van Genève.

(3) Deze opgaven zijn niet alle in de *Kriegs-Sanitäts-Ordnung* te vinden; zij zijn samengesteld met behulp van andere bronnen.

*Personeel.**Geneeskundig materieel.**Bij elk bataljon infanterie:*

2 officieren van gezondheid, elk met	een verbandtasch.
4 ziekenverplegers, elk met	een tasch voor ziekenverplegers.
4 hulp-ziekendragers voor iedere compagnie, behoorende tot de soldaten der compagnie.	2 verbandransels.
1 bagagekar tot geneeskundigen dienst
(Medezinwagen).
4 draagbaren.

Bij elk regiment cavalerie:

3 officieren van gezondheid, elk met	een verbandtasch.
4 ziekenverplegers, elk met	een paar tasschen voor ziekenverplegers.
2 verbandransels.
1 bagagekar tot geneeskundigen dienst.
4 draagbaren.

Bij elk regiment veldartillerie:

4 officieren van gezondheid, elk met	een verbandtasch.
1 ziekenverpleger voor elke batterij met	een paar tasschen voor ziekenverplegers.
	voor elke } 1 verbandransel,
batterij: } 1 kist met artsenij- en verbandmiddelen,
} 1 draagbaar.

Bij elke munitie- en zelfstandige traincolonne:

1 ziekenverpleger, met	1 verbandtasch voor ziekenverplegers,
1 kist met artsenij- en verbandmiddelen. |
|----------------------------------|---|

Bij elke pionniercompagnie:

1 officier van gezondheid, met . . .	1 verbandtasch.
1 ziekenverpleger, met	1 tasch voor ziekenverplegers.
1 verbandransel.
1 kist met artsenij- en verbandmiddelen.
1 draagbaar.

*B. Voor algemeenen dienst bij het legerkorps.**Bij den staf van het legerkorps.*

1 officier van gezondheid, chef van den geneeskundigen dienst (<i>Korps-General-Arzt</i>). met	een verbandtasch.

Personeel

Geneeskundig materieel.

1 officier van gezondheid, directeur der ambulances (<i>Feld-Lazareth-Director</i>),	} elk met	een verbandtasch.
1 officier van gezondheid,		
1 apotheker.		
2 ziekenverplegers, elk met		een tasch voor ziekenverplegers.

Bij den staf van elke divisie.

- 1 officier van gezondheid, chef van den geneeskundigen dienst (*Divisions-Arzt*), met een verbandtasch.
- 1 ziekenverpleger, met een tasch voor ziekenverplegers.

3 Geneeskundige detachementen, elk van :

3 officieren.	8 ziekenwagens.
16 onderofficieren.	2 bagagekarren tot geneeskundigen dienst (<i>Sanitätswagen</i>).
16 <i>Gefreiten</i> .	52 draagbaren.
159 ziekendragers.	7 officieren van gezondheid, elk met een verbandtasch.
7 officieren van gezondheid, elk met	8 ziekenverplegers, elk met een tasch voor ziekenverplegers.
8 ziekenverplegers, elk met	8 ziekenoppassers (<i>Militairische Krankenträger</i>).
8 ziekenoppassers (<i>Militairische Krankenträger</i>).	1 apotheker.
1 apotheker.	1 kwartiermeester (<i>Zahlmeister</i> , geen officier).
1 kwartiermeester (<i>Zahlmeister</i> , geen officier).	

12 Beweegbare veldhospitalen elk van :

5 officieren van gezondheid, elk met	een verbandtasch.
9 ziekenverplegers, elk met	een tasch voor ziekenverplegers.
12 ziekenoppassers,	2 bagagekarren tot geneeskundigen dienst (<i>Sanitätswagen</i>).
1 apotheker,	3 transportwagens voor den geneeskundigen dienst (<i>Oekonomie-Utensilienwagen</i>).
1 geëmployeerde in de apotheek,	
1 veldhospitaal-inspecteur,	
1 administrateur (<i>Kendant</i>),	
3 onderofficieren,	
1 kok.	

Bij een Duitsch legerkorps van normale samenstelling (daarbij rekenende een cavaleriemacht van 6 regimenten) met een totale sterkte van ruim 39800 hoofden, waarvan \pm 32700 combattanten, vindt men dus :

	Met inbegrip der hospitalen.	Zonder 12 beweegbare veld- hospitalen.
Officieren van gezondheid	169	109
Ziekenverplegers	290	182
Ziekenoppassers	168	24
Ziekendragers	477	477
Hulp-ziekendragers	400	400
Apothekers	16	4
Geëmployeerden in de apotheek	12	»
Officieren	9	9
Onderofficieren	84	48
Gefreiten	48	48
Veldhospitaal-inspecteurs	12	»
Kwartiermeesters of administrateurs	15	3
Koks	12	»
Ziekenwagens	24	24
Bagagekarren tot geneeskundigen dienst	61	37
Transportwagens tot idem	36	»
Artsenij- en verbandkisten	30	30
Verbandransels	82	82
Draagbaren	300	300

Aan de verschillende takken voor den geneeskundigen dienst bij het veldleger sluiten zich aan de gene, wier bestemming gevonden wordt in de ziekenverpleging bij de etappe- en spoorwegliniën. Wij treffen daarbij aan het personeel voor de oorlogshospitalen (*Kriegslazarethpersonal*), voornamelijk bestemd voor den dienst in de geneeskundige inrichtingen, welke een meer blijvend karakter aannemen en alsdan staande oorlogshospitalen (*stehende Kriegslazarethe*) genoemd worden. Zij komen in aard en strekking vrijwel overeen met de ziekeninrichtingen, welke bij ons te lande onder den naam van tijdelijke veldhospitalen bekend zijn. De etappe-artsea en etappe-hospitalen (*Etappenlazarethe*) hebben tot bestemming te voorzien in den geneeskundigen dienst op etappeplaatsen, zoowel ter verpleging van de zieken der etappetroepen zelve, als van die van doortrekkende troepenafdeelingen en ziekentransporten. Voor de zoo uiterst gewichtige ziekenverspreiding vindt men onder de geneeskundige voorzieningen opgesomd ééne commissie voor het ziekentransport (*Krankentransport-Kommission*) bij elke etappe-inspectie (1); geneeskundige treinen (*Sanitätszüge*), waardoor spoortreinen ver-

(1) Onder *Etappinspectie* moet verstaan worden het orgaan dat voor elk leger of zelfstandig opererend legerkorps belast is met de leiding van alle aangelegenheden, die op den etappediens betrekking hebben.

staan worden, die voorzien zijn van behoorlijke legplaatsen voor het vervoer van zieken en gewonden; zij dragen den naam van hospitaaltreinen (*Lazarethzüge*), wanneer zij uit expresselijk voor het ziekentransport bestemde wagens bestaan, en van hulp-hospitaaltreinen (*Hilfslazarethzüge*) wanneer hunne samenstelling geschiedt uit het eventueel voorhanden spoorwegmaterieel; ziekentreinen (*Krankenzüge*) (1) die eveneens uit het voorhanden materieel tot vervoer van een aanzienlijk getal *lichte* zieken en verwonden worden gevormd. Voor de regeling van het transport der gewonden en zieken is aan de transportafdeeling der mobiele militaire spoorwegdirectie een officier van gezondheid en aan elken liniecommandant (2) een militair- of burgergeneesheer toegevoegd. Ter verpleging van de in het transport begrepen zieken en gewonden en om hen naar behoefte van nieuwe verbanden te voorzien, worden in de etappe-plaatsen ververschings-, verband- en overnachtingsplaatsen (*Erfrischungs-, Verband- und Uebernachtungsstellen*) opgericht. Voor lichte zieken en gewonden, die geneeskundige hulp doch geen verpleging in een hospitaal behoeven, worden verzamelingsplaatsen voor lichte zieken (*Leichtkranken-Sammelstellen*) ingericht, welke dus op de etappelinien dezelfde plaats innemen als de ziekenkamers bij de veldtroepen. Ten slotte moet op de etappelinien gezorgd worden voor den aanvoer van het materieel voor den geneeskundigen dienst zowel bij de veldtroepen als op de bedoelde linien, en wel in de eerste plaats door de reservedepots voor den geneeskundigen dienst (*Lazareth-Reservedepôts*), aan welke speciaal voor de aanvulling van het materieel der ambulansen een treincolonne toegevoegd is, terwijl deze depots weder voorzien worden uit de goederendepots (*Güterdepôts*) in de verzamelingsstations (3) opgericht.

Ten slotte nog een woord betreffende den geneeskundigen dienst bij het bezettingsleger. Behalve den gewonen dienst bij de korpsen en garnizoenen moeten hierbij genoemd worden de reservehospitelen en de vestinghospitelen (*Reservelazareth* en *Festungslazareth*), welke alle tijdelijke of permanente inrichtingen voor ziekenverpleging onder militair beheer omvatten, de eerstgenoemde buiten, de andere in vestingen.

(1) Het is niet overbodig de aandacht op deze verschillende benamingen te vestigen, die op den eersten aanblik wel aanleiding echijsen te geven tot verwarring in de denkbeelden, maar die bhijkbaar gekozen zijn om een elk soort van treinen met een verschillend doel of van verschillende inrichting een bepaalden naam te geven.

(2) Het beheer der spoorweglijnen op vijandelijk gebied geschiedt door één, of zoo de spoorwegen in groepen verdeeld zijn, voor elke groep door een *mobile Militär-Eisenbahndirection*, onder welke o. a. een *Transport-Abtheilung* met de eigenlijke exploitatie der spoorwegen belast is. De *Linien-Kommandanturen* zorgen voor de regeling der militaire spoorwegtransporten op zekere onder hunne leiding staande lijnen in het eigen land.

(3) Ter opheldering diene dat een verzamelingsstation (*Sammelstation*) het punt van samenkomst vormt van de spoorweglijnen, die uit de aanvullingsdistricten der verschillende tot één leger behoorende legerkorpsen komen, en waar dus de voor bedoeld leger bestemde transporten van verschillende lijnen op ééne lijn overgaan.

Alvorens over te gaan tot een eenigszins meer uitvoerige beschouwing van de bestemming van en den gang van zaken bij de belangrijkste geneeskundige inrichtingen, vinde een enkel woord betreffende de leiding van den geneeskundigen dienst hare plaats. Aan het hoofd van dien dienst voor zoverre betreft het oorlogstoooneel, staat een chef van den geneeskundigen dienst te velde (*Chef des Feldsanitätswesens*) die als zoodanig niet alleen onder de orders van den opperbevelhebber staat, maar ook rekening moet houden met de hem toekomende instructiën van den Generaal, inspecteur van den etappe- en spoorwegdienst, die op zijn beurt zijne aanwijzingen ontvangt van den Chef van den Generalen Staf (1).

Met de leiding van den geneeskundigen dienst bij elk legerkorps en elke infanterie- of reservedivisie is een meer of minder hoog in rang staand officier van gezondheid belast. Een eigenaardige bepaling is die, waarbij in den regel aan den staf van ieder legerkorps een zoogenaamd consulteerend chirurg wordt toegevoegd, doorgaans een heekkundige van naam, van wiens ervaring men in het belang der gewonden bij het leger te velde partij wil trekken.

Bij elke etappeinspectie is met de leiding van den dienst een *Etappen-Generalarzt* belast, onder wien evenveel geneeskundige directeurs van veldhospitalen (*Feldlazarethdirectoren*) voor de uitvoering van de details van den geneeskundigen dienst zorgdragen, als er legerkorpsen bij het leger zijn. Bij het bezettingsleger staat de Chef van den geneeskundigen dienst (2) of, wanneer deze bij het veldleger dienst doet, een officier van gezondheid van hooger rang, aan het hoofd. Voor de leiding van de vrijwillige ziekenverpleging, welke steeds in het nauwste verband met de militaire autoriteiten en naar hunne aanwijzingen moet medewerken, wordt een autoriteit aangewezen, die den titel draagt van *Kaiserlicher Kommissär und Militär-Inspektor der freiwilligen Krankenpflege*. Over het geheel genomen is aan alle leidende organen van den geneeskundigen dienst een groote mate van zelfstandigheid bij de uitvoering hunner taak gelaten en is met name de onafhankelijkheid van den geneeskundigen dienst ten opzichte der intendance groter dan bij ons te lande het geval is; een zaak, die trouwens geheel overeenkomt met de toestanden in tijd van vrede bestaande. Voor de samenwerking van deze beide diensttakken is door doeltreffende bepalingen gezorgd, evenzeer als voor de troepenbevelhebbers de verplichting bestaat om ter rechter tijd van alle voorgenomen handelingen en te verwachten gebeurtenissen kennis te geven aan den geneeskundigen dienst,

(1) Deze schijnbaar ingewikkelde dienstverhouding is een uitvloeisel van de bepalingen der *Instruction betreffende das Etappen- und Eisenbahnwesen u. s. w. im Kriege*, die naar aanleiding der ervaringen, opgedaan in 1870/71, te zamengesteld, als hoofdbeginneel eenhoofdige leiding van alle takken van dien dienst bij de troepen te velde huldigt en die leiding opdraagt aan den Chef van den Generalen Staf als de rechterhand van den Opperbevelhebber des legers.

(2) Hier wordt bedoeld de Chef van den geneeskundigen dienst in vredetijd (*Chef des Militär-Medizinalwesens*).

voor zooveer dit noodig is, om aan haar het treffen der noodige voorbereidingsmaatregelen mogelijk te maken. Wellicht zegt menigeen onzer lezers dat het vanzelf spreekt, dat dit laatste gebeurt: wij antwoorden hierop dat het vanzelf moest spreken; de ondervinding heeft echter dikwijls anders geleerd. Van zeer nuttige strekking is ook de aan alle geneeskundige autoriteiten opgelegde verplichting, om, zoodra zij in 's vijands handen zullen vallen, alle bepalingen, brieven en verdere stukken te vernietigen, welke op de operatiën en sterkte des legers betrekking hebben of wier geheimhouding nuttig is, en dit zooveel te meer, omdat zoodanige handelwijze bij de bijzonder gunstige omstandigheden waaronder het geneeskundig personeel verkeert, wanneer het in 's vijands macht geraakt, allicht achterwege zoude worden gelaten.

Wij kunnen er nu toe overgaan, de wijze van verpleging der zieken en gewonden in verschillende omstandigheden en bij de verschillende geneeskundige inrichtingen te leeren kennen.

Gedachtig aan het beginsel dat men lichte zieken, waarvan het te verwachten is, dat zij binnen zeer korten tijd wederom geschikt zullen zijn, om hunnen dienst te hervatten, niet van hunne troepenafdeelingen moet verwijderen, worden zoodanige zieken bij het afleggen van *marschen* (1), bij het korps in geneeskundige behandeling genomen; bij uitzondering kunnen zij daarbij tijdens de troepenbeweging met gerequireerde voertuigen worden vervoerd. Zwaardere zieken worden in 't eigen en verbonden land naar het meest nabijzijnde hospitaal geëvacueerd, of anders aan de meest nabijzijnde militaire autoriteit ter verdere beschikking overgegeven; terwijl zij, in 't geval hun vervoer niet zonder nadeel zou kunnen geschieden, aan de zorg der burgerautoriteiten worden toevertrouwd. In vijandelijk land zal men tot dit laatste middel slechts in onvermijdelijke gevallen zijne toevlucht nemen, en dan steeds de voorzorg gebruiken den meest nabijzjenden etappecommandant van de zaak te verwittigen. Liever maakt men op genoemd gebied gebruik van de wellicht reeds in de nabijheid opgerichte militaire hospitalen of anders van de burgergasthuizen. Zoodra er aanleiding toe bestaat, worden door de commandanten van de legerkorpsen of divisien, voor elken marschdag voor de zieken verzamelplaatsen aangewezen, alwaar het noodige geneeskundige personeel van de troepenkorpsen tot ontvangst der aankomende patienten bereid staat, voor hun verder vervoer enz. de noodige maatregelen neemt en onmiddellijk daarna zijne troepenafdeeling wederom opzoekt.

In *kantonnementen* worden de lichte zieken door de officieren van gezondheid der korpsen zelve in de ziekenkamers behandeld. Lijders aan ansteekelijke of voor hunne omgeving gevaarlijke ziekten worden immer naar hospitalen opgezonden. Zijn er bij 't verlaten van het kantonnement zieken

(1) Men heeft hier marschen van verscheidene leges op het oog.

in de ziekenkamers aanwezig, die niet met hunne troepenafdeeling verder kunnen marcheeren, dan wordt met hen behandeld als met de zieken die de marschen niet kunnen volgen.

Voor zwaardere zieken wordt in de kantonnementen in de eerste plaats gebruik gemaakt van de nabijgelegen reeds bestaande militaire en burgerhospitalen; zijn deze niet aanwezig, dan worden, op last van den commandant van het legerkorps, kantonnementshospitalen opgericht. De inrichting dezer hospitalen geschiedt, buitengewone omstandigheden daargelaten, gemeenlijk voor 3/4 der sterkte van de troepen, voor welke zij bestemd zijn; de dienst bij deze ziekeninrichtingen geschiedt of door het geneeskundig personeel van de troepenkorpsen of door dat van de geneeskundige formatiën van het legerkorps, al naarmate de eene of andere categorie van personen daarvoor het best beschikbaar is. In vijandelijk land wordt het materieel voor deze ziekeninrichtingen door middel van requisitie verkregen. Zoo mogelijk wordt bij het verlaten van het kantonnement door de troepen, het kantonnementshospitaal opgeheven, en de daarin nog aanwezige zieken overgegeven aan nabij zijnde hospitalen of, voor zooverre de niet vervoerbare zieken aangaat, aan de burger autoriteit ter plaatse toevertrouwd. Slechts bij uitzondering mag in bedoeld geval een kantonnementshospitaal blijven bestaan en dan wel in het eigen land onder beheer van het plaatsvervangend legerkorps-commando (1), in het buitenland onder dat van de etappe-inspectie of — voor 't geval zoodanig gouvernement reeds ingesteld is — van het generaal gouvernement (2). In alle geval moet het geneeskundig personeel, dat den dienst in de kantonnementshospitalen verrichtte, met de afmarcheerende troepen medegaan, terwijl ook de noodige wenken zijn gegeven tot onmiddellijke aanvulling van het materieel voor den geneeskundigen dienst bij de troepen, dat in de genoemde hospitalen moet achterblijven. Uit het voorgaande is duidelijk na te gaan, hoe zeer men er aan hecht dat de troepen naar den vijand oprukken met hun compleet geneeskundig personeel en materieel, een beginsel, waaraan men trouwens, vooral bij eenigszins lang aanhoudende bewegingen, met ijzeren hand moet vasthouden, wil men zekerheid hebben, dat bij latere gevechten behoorlijk in de eischen van den alsdan zoo zwaren en veelomvattenden dienst van het geneeskundig personeel zal kunnen worden voorzien.

Bij *gevechten* zijn het in de eerste plaats de bij de troepen behorende officieren van gezondheid, die aan de gewonden geneeskundige hulp verstrekken.

(1) 't is bekend, dat bij mobilisatie voor elk te veld te trekkend legerkorps een plaatsvervangend legerkorpscommando wordt opgericht, dat bestemd is, om het in tijd van vrede bij het gewoon legerkorpscommando berustende territoriale gezag, voor den duur der mobilisatie over te nemen.

(2) Gedeelten van het bezette vijandelijke gebied, welke niet meer kunnen gerekend worden tot het eigenlijke operatieterrein te behooren, worden onder den naam van *General-Gouvernement* door de Duitse autoriteiten in beheer genomen.

Opdat dit doelmatig en met gebruikmaking van de aanwezige krachten en hulpmiddelen geschiede, wordt de indeeling der genoemde officieren bij elke divisie overeenkomstig het voorstel van den eerstaanwezenden officier van gezondheid door den Divisiecommandant of, bij kleinere afdeelingen, door haren bevelhebber gemaakt. Gewoonlijk blijft de helft der officieren van gezondheid onmiddellijk bij de in het vuur komende troepen; zij worden daarbij voor zooveel noodig vergezeld door hulp-ziekendragers met de verbandransels. De andere helft met de ziekenverplegers bevindt zich in de nabijheid der troepen, gereed om op last van den bedoelden bevelhebber over te gaan tot de oprichting van troepen-verbandplaatsen, bij welke de werkzaamheden onder de onmiddellijke leiding van den Eerstaanwezenden officier van gezondheid, en bij een divisie tevens onder de controle van den Chef van den geneeskundigen dienst bij de divisie staat. Voor de keuze van de plaats dezer verbandplaatsen gelden dezelfde regelen als voor de straks te noemen hoofd-verbandplaatsen zijn vastgesteld; zij moeten zoo gelegen zijn, dat de gewonden met gemak er heen kunnen komen, maar tevens zoo dat de vrije beweging der troepen niet belet worde, en de bezetting van eenig punt, wanneer die voor den loop van het gevecht van belang is, niet door een daar aanwezige verbandplaats verhinderd zij. Op deze troepen-verbandplaatsen worden de gewonden onderzocht, de noodzakelijkste verbanden aangelegd, operatiën welke geen uitstel gedoogen, uitgevoerd en voor de behoorlijke legering der verpleegden in de nabijheid der verbandplaats gezorgd tot tijd en wijle de geneeskundige detachementen in werking treden of wel op voorstel van den eerstaanwezenden officier van gezondheid de order gegeven wordt tot evacueering der gewonden naar een hospitaal. Opdat het den geneesheeren op de troepen-verbandplaatsen niet aan het noodige materieel ontbreke, volgen de bagagekarren tot geneeskundigen dienst tot op die verbandplaatsen, alwaar de officieren van gezondheid van de troepenafdeeling waarbij zij behooren, werkzaam zijn.

Het opstellingspunt der verbandplaats wordt aan de troepen bekend gemaakt. Voor zooverre de gewonden loopen kunnen, gaan zij er zelf heen; de anderen worden er door de hulp-ziekendragers onder toezicht van een onderofficier of ziekenverpleger heen gedragen. Gemeenlijk houdt het zelfstandig bestaan der troepen-verbandplaatsen op met het in werking treden der geneeskundige detachementen, opdat haar personeel met dat van deze detachementen vereenigd zijne krachten kunne wijden aan den dienst op de hoofd-verbandplaatsen. Acht de Divisiecommandant (of bij kleinere troepenafdeelingen, haar bevelhebber) het echter wenschelijk dat eenige troepen-verbandplaats blijve bestaan, dan geeft hij daartoe den noodigen last.

Bij de oprichting der troepen-verbandplaatsen wordt ook reeds dadelijk voor het latere vervoer der gewonden gezorgd, in dien zin dat alle onder de hand zijnde voertuigen (zoo wel burger- als militaire), die voor het overbrengen van gewonden geschikt zijn, onder het geleide van een ziekenverpleger

of daartoe aan te wijzen *Gefreite* (1), vereenigd ter beschikking worden gesteld van het geneeskundig personeel op de troepen-verbandplaatsen.

Uit het voorgaande bleek dat de troepen-verbandplaatsen doorgaans slechts een zeer tijdelijk karakter hebben; zij voorzien als 't ware in de eerste behoeften van het oogenblik, tot tijd en wijle er meer afdoende hulp komt opdagen; de taak der verpleging van de gewonden, althans bij grootere afdeelingen, wordt zeer spoedig overgenomen door de geneeskundige afdeelingen voor den algemeenen dienst bij het legerkorps bestemd, en wel in de eerste plaats door de geneeskundige detachementen.

Deze detachementen, waarvan de samenstelling ons reeds bekend is, en die in twee sectiën, die elk zelfstandig kunnen optreden, zijn verdeeld, zijn toegevoegd: één voor vast aan elk der beide infanteriedivisiën, terwijl de derde, gemeenlijk aan de korpsartillerie toegewezen, ter beschikking staat van den legerkorps-commandant. Zij zijn in hoofdzaak bestemd tot oprichting der hoofd-verbandplaatsen, tot het opzoeken der gewonden en hun vervoer van het gevechtsveld naar die verbandplaatsen. De hoofdzaken betreffende de bewegingen en het gebruik der detachementen worden door de Divisiecommandanten (of legerkorps-commandant) vastgesteld, die dien-aangaande b.v. bepaalt of de beide sectiën van het detachement gemeenschappelijk of elk zelfstandig zullen optreden, of de troepen-verbandplaatsen met de hoofd-verbandplaats vereenigd moeten worden, enz. De Chef van den geneeskundigen dienst der divisie is bij dreigend gevaar bevoegd persoonlijk deze beschikkingen te nemen, onder gehoudenheid daarvan onmiddellijk rapport te maken.

Op het gevechtsveld aangekomen, zendt de Commandant van het detachement zijne in twee pelotons verdeelde en van transport- en verbandmiddelen en de noodige lansen voorziene ziekendragers elk onder commando van een officier (bij uitzondering blijven alle ziekendragers in één peloton vereenigd) naar de vechtende troepen. De pelotonscommandanten op hunne beurt deelen de ziekendragers in kleine afdeelingen onder bevel der onderofficieren in, en wijzen hun de richting aan, waarin zij zich ter opzameling van de gewonden voorwaarts moeten begeven. Deze indeeling geschiedt zoodanig dat elke draagbaar 4 man bediening krijgt: 2 dragers en 2 reservedragers, welke zich om beurten met de draagbaar en met de wapens en uitrusting van den gewonde belasten. Deze kleine afdeelingen zoeken nu de gewonden op, verstreken hen de noodige lansen, nemen hun uitrusting en wapens af (die door de reserve ziekendragers worden medegenomen), maken de hinderlijke kleedingstukken los, verstreken hun verder, voor zoo verre geen officier van gezondheid aanwezig is, de onvermijdelijk noodige hulp en dragen hen ver-

(1) Het zal mijnen lezers niet onbekend zijn dat men dezen grad niet juist door het Nederlandsche korporaal kan wergeeven. De *Gefreite* is stipt genomen, niet meer dan een soldaat van hoogere klasse, door wien vele diensten, bij ons aan korporala's opgedragen, werden verricht.

volgens op de draagbaar naar de verzamelplaats voor de ziekenwagens (*Wagenhalteplaats*) of naar de hoofd-verbandplaats. De ziekenwagens namelijk zijn inmiddels op een zoo goed mogelijk gedekte plaats, tusschen het gevechtsveld en de hoofd-verbandplaats gelegen, opgereden; zoodra twee zwaar gewonden door de ziekendragers op de draagbaren in een wagen zijn geschoven en de zitplaatsen van dien wagen door lichtgewonden zijn ingenomen, rijdt hij voorzichtig en onder geleide van een *Gefreite* naar de hoofd-verbandplaats, geeft daar zijn gewonden ter verzorging aan het personeel over en keert met de leeggewonden draagbaren en het begeleidend personeel zoo snel mogelijk naar de verzamelplaats terug.

Reeds bij den aanvang van het gevecht heeft de Chef van den geneeskundigen dienst de plaats of plaatsen verkend, die geschikt zijn tot vestiging der hoofd-verbandplaats, of zoo er aanleiding toe mocht bestaan, van twee dier verbandplaatsen, door het onder zijne orders staande geneeskundig detachement te bedienen. Heeft hij de goedkeuring van den Divisiecommandant op zijne voorstellen dienaangaande verworven, of wel kan hij bij spoedvereischende gevallen deze niet vragen, dan wordt dadelijk tot de inrichting dier hoofd-verbandplaats of plaatsen overgegaan. Reeds boven vestigden wij, bij de bespreking der troepen-verbandplaatsen, de aandacht op de keuze van het opstellingspunt, wat aangaat de nabijheid der troepen tot de verbandplaats. Hoe groot het voordeel eener onmiddellijke nabijheid dier plaats ook zij, daaraan mag een zekere graad van beveiliging tegen het vijandelijk vuur niet worden opgeofferd, zoodat het dan ook regel is de verbandplaatsen buiten bereik van het infanterievuur aan te leggen. Kunnen zij niet in een dorp of pachthoeve worden gevestigd, dan dient in elk geval een plaats gekozen te worden in de nabijheid van water, terwijl de vestiging nabij een hoofdweg, waarop echter in geen geval het vrije verkeer gestremd mag worden, mede een voordeel oplevert. Men zoek verder een voor het verrichten van operatiën geschikte localiteit, bij gebreke waarvan de medegevoerde verbandtent wordt opgeslagen. De hoofd-verbandplaats wordt aangeduid door de rijks- en door de roode kruisvlag, bij duisternis door een roode lantaarn.

De bestemming dezer verbandplaatsen is, de gewonden behoorlijke ligging te verschaffen, hen te laven, te onderzoeken, te verbinden, voor zoo verre zulks niet uitgesteld mag worden, te opereeren en hen voor het verder transport voor te bereiden. Ten einde aan die verschillende opdrachten behoorlijk te kunnen voldoen, wordt de hoofd-verbandplaats verdeeld in 3 afdeelingen, waarvan elk haar eigen personeel verkrijgt: en wel de afdeeling voor de ontvangst, die voor het verband en die voor de operatiën.

Alle gewonden die bij de hoofd-verbandplaats aankomen, begeven zich naar of worden gebracht bij de afdeeling voor de ontvangst; deze belast er zich mede hen een behoorlijke ligging te verschaffen, verkwikt hen (iets waarmede de kwartiermeester van het detachement, of bij zijne ontstentenis een geschikt persoon van den trein in het bijzonder is belast), onderzoekt de

wonden en bepaalt wat verder met hen gebeuren moet. Zwaargewonden, die een ingewikkeld verband moeten krijgen of een onmiddellijk noodige grootere operatie dienen te ondergaan, worden aan de tweede of aan de derde afdeling overgegeven. Lichtgewonden worden, na eerst desnoods kleine, weinig tijdroovende heelkundige bewerkingen te hebben ondergaan en vlug van een eenvoudig beschuttend verband voorzien te zijn, dadelijk naar een door den Chef van den geneeskundigen dienst der divisie aangeduide *verzamelingsplaats voor lichtgewonden* gezonden. Kan dit niet onmiddellijk geschieden, dan worden de lichtgewonden toch, ter voorkoming van ophooping bij de verbandplaats, verzameld op een punt in hare nabijheid. Zij marcheeren van daar (of van de verzamelplaats) gezamenlijk, onder de leiding van den oudsten in rang, naar de meest nabij zijnde etappeplaats. Het is duidelijk dat zij, voor wie zoodanige marsch bezwaren zoude opleveren of die onmiddellijke verzorging in een hospitaal behoeven, daaronder niet begrepen mogen worden, maar verder als de zwaargewonden worden behandeld. Vele lichtgewonden zijn blijkens de ervaring, na de noodige geneeskundige hulp te hebben ontvangen, wederom in staat hun dienst bij de korpsen te hervatten; ofschoon zulks in het voorschrift niet bepaaldelijk uitgedrukt staat, (iets dat bij een zoo nauwgezet uitgewerkt voorschrift wel eenigszins verwondering baart) is het duidelijk dat de zoodanigen naar hunne troepenafdeelingen worden teruggezonden.

Voor de bij de verbandafdeeling te leggen verbanden en de bij de operatieafdeeling uit te voeren operatiën komen alleen zoodanige gewonden in aanmerking, die vóór hun transport naar de beweegbare veldhospitaal bepaalde behoefte hebben aan de bedoelde kunstbewerkingen; het hangt overigens van den toevloed van gewonden en van den afstand tusschen verbandplaats en ambulance af, in hoeverre ook nog andere operatiën uitgevoerd kunnen of moeten worden.

Van de hoofd-verbandplaats worden de zwaargewonden door middel van gerequireerde en van een behoorlijke stroo laag voorziene voertuigen naar de ambulances gereden; zwaargewonden (bijv. aan de bovenste ledematen) die zonder bezwaar daarheen marcheeren kunnen, sluiten zich aan deze wagentransporten aan. Zoodra de draagbaren en ziekenwagens niet meer op het gevechtsveld nodig zijn, worden zij mede tot het evenbedoelde transport naar de ambulances gebezigd. Eenige aanduiding van de wijze, waarop de op draagbaren liggende gewonden zonder bezwaar met gewone voertuigen vervoerd kunnen worden, vindt men in het voorschrift niet. (1) Bij de toezending van gewonden aan de verschillende in functie zijnde ambulances, wordt gezorgd hen zooveel mogelijk gelijkelijk over deze inrichtingen te verdeelen.

Bij de hoofd-verbandplaatsen moet ook gezorgd worden voor het in ont-

(1) Zie daaromtrent o. a. de methode van den officier van gezondheid RUTSCH, aangeduid in het Militair Geneeskundig Archief, 2de Jaargang, 1ste Aflevering.

vangst nemen en de behoorlijke verantwoording van alle gelds- en andere waarden door verwonden aan de zorgen van het personeel toevertrouwd en bij de overledenen gevonden, ook van die welke door de ziekendragers bij hunne transporten worden ontvangen of gevonden. Gewoonlijk wordt de kwartiermeester, onder het toezicht van den Commandant van het geneeskundig detachement, daarmede belast.

Ten einde aan de gewonden herhaalde, onnoodige onderzoekingen te besparen en tevens tijlverlies te voorkomen, is ieder officier van gezondheid verplicht op de kleeding van ieder door hem verbonden verwonde een zogenoemd verwondingsplaatje (*Wundtafelchen*) te bevestigen, waarop de aard der kwetsuur, de reeds verleende hulp en den graad van vervoerbaarheid van den patient worden aangegeekend. Verwonden, welke onmiddellijk in een hospitaal dienen opgenomen te worden, krijgen een wit, en zij, die zonder bezwaar verder vervoerd kunnen worden, een rood plaatje.

Weldra zal er gedurende den loop van een gevecht van eenige beteekenis, door het voorwaartsrukken of teruggaan der troepen, een oogenblik komen dat of de afstand van laatstgenoemde tot de hoofd-verbandplaats te groot wordt of wel dat deze laatste in 's vijands handen zoude vallen. In het laatste geval moet de Oudstaanwezende officier van gezondheid bepalen welk geneeskundig personeel en welke geneesmiddelen ter behandeling van de gewonden moeten achterblijven; al het overige personeel en materieel wordt teruggezonden. Bij het voorwaartsrukken der troepen moet gezorgd worden, dat minstens een sectie van het geneeskundig detachement haar eigen divisie kan volgen, of, wanneer dit ondoenlijk mocht blijken, aan den Commandant van het legerkorps de beschikking verzocht worden over het geheele of eene sectie van het derde geneeskundig detachement van het legerkorps.

Het is duidelijk dat de werkzaamheden op de hoofd-verbandplaatsen soms van zeer omvangrijken aard kunnen worden, en dat het personeel der geneeskundige detachementen zonder ondersteuning niet meer aan den toevloed van gewonden de noodige hulp kan verschaffen. Reeds hiervoren zagen wij, dat, om aan dit bezwaar te gemoet te komen, een gedeelte van het geneeskundig personeel tot de troepen behoorende, kan medewerken op de hoofd-verbandplaatsen. Bovendien ontvangt het hier werkzame personeel een zeer aanzienlijke versterking, doordien officieren van gezondheid en verder personeel van de in de nabijheid verwijlende en nog niet in functie zijnde beweegbare veldhospitalen ter hulpe worden gezonden. Zoodra order gegeven wordt om een op die wijze van haar personeel beroofde ambulance in werking te stellen, gaat dit personeel of dadelijk of met het eerste transport gewonden, dat op de ambulance gedirigeerd wordt, naar deze terug.

Wordt op de daareven omschreven wijze van de bij de ambulances voorhanden krachten een nuttig gebruik gemaakt ter ondersteuning van de geneeskundige detachementen, omgekeerd kunnen deze op hunne beurt mee-

werken tot uitvoering van de taak van eerstgenoemde inrichtingen, maar uitsluitend wanneer men in omstandigheden verkeert, waarbij geen gevechten verwacht kunnen worden; alsdan kan zoowel voor transporten van gewonden uit de ambulances als voor de eigenlijke ziekenverpleging aldaar gebruik gemaakt worden van personeel en materieel der genoemde detachementen.

Tot dus verre volgden wij de gewonden voor zooverre hun slechts, als 't ware op het slagveld, een spoedige en vluchtige hulp werd verleend; zooals wij reeds opmerkten gaan zij van daar naar de beweegbare hospitalen, waar hun de voor hunnen toestand zoo hoog noodige rust ten deel zal vallen. Hoe eerder zij daartoe geraken, 't is een der uitspraken van de nieuwere leer der behandeling van gekwetsten, zooveel te wenschelijker; vandaar dan ook dat de keuze van de plaats van oprichting eener ambulance mede in de eerste plaats beheerscht wordt door het zoeken naar de meest mogelijke nabijheid van de hoofd-verbandplaats uit welke de gewonden naar de ambulance worden overgebracht; alleen moet men daarbij zorgen buiten het bereik van het vijandelijk vuur te zijn. Verder zal men nevens de aanwezigheid van goed drinkwater, moeten letten op de gesteldheid der gebouwen, waarin de ambulance gevestigd zal worden, evenals op de bodemgesteldheid en de omgeving van de plaats waar zij zich bevindt. Het is duidelijk dat men bij de keuze der gebouwen zooveel mogelijk er naar moet streven, dat aan de strenge eischen, die men in gewone tijden aan een inrichting tot ziekenverpleging stelt, voldaan wordt. Vrije ligging, die een onverhinderde toetreding van versche lucht tot alle deelen van het gebouw toelaat, genoegzame ruimte in de gebouwen om voor elken gewonde een luchtbus van 37 M³ ter beschikking te hebben, vermindering van opeenhooping van gewonden onder eenzelfde dak zijn hierbij de voornaamste factoren. In 't laatstgenoemde opzicht mag echter met de verspreiding der gewonden niet verder gegaan worden, dan met een doelmatige ziekenverpleging en beheer te rijmen is. Bij elke ambulance moet bovendien eenige ruimte aanwezig zijn, geschikt tot het opstellen van tenten of barakken. Soms wordt, wanneer zulks in het belang van de verpleegden raadzaam geoordeeld wordt, of bij ontstentenis van geschikte gebouwen, uitsluitend van deze laatste hulpmiddelen ter inrichting eener ambulance gebruik gemaakt. De ziekententen, geschikt voor de verpleging van 12 zieken, worden daartoe ten getale van 80 bij elk hospitaal-reservedepot medegevoerd en kunnen in geval dat de behoefte zich doet gevoelen, van daar onthoden worden. Deze ziekententen, rechthoekig van vorm, hebben een lengte van 9 bij een breedte van 6,5 M., kunnen goed geventileerd worden en hebben een afzonderlijke ruimte voor de ziekenoppassers en het bewaren van de verplegingsbenodigdheden. De barakken, ten behoeve van een ambulance opgericht, zullen doorgaans van zeer tijdelijken aard zijn en worden of van hout en zeildoek of uitsluitend van hout vervaardigd. Bij den aanleg op een cubieke ruimte van 30—37 M³ per zieke en op een getal van 20 tot 30 lijdens per barak rekenende, worden de eerstbedoelde barakken, tentbarakken

genoemd, bij voorkeur alleen in het gunstige seizoen opgericht. In winter-tijd of wanneer het te voorzien is dat de ambulance langeren tijd in de ziekenverpleging zal moeten voorzien, worden geheel houten barakken, zoo-veel mogelijk overeenkomende met een voor de reservehospitalen vastgesteld model, gebouwd.

De ambulances, die in de voornaamste plaats voor de behandeling van gewonden bestemd zijn, maar ook bij uitzondering ter wille van de gewone ziekenverpleging in dienst gesteld kunnen worden, staan ter beschikking van den Commandant van het legerkorps; acht deze het doelmatig, dan kan hij er een of meer ter beschikking van de divisiecommandanten stellen, en dit voornamelijk met het oog daarop, dat men ze dan in geval van nood met de meeste zekerheid en het minste tijdverlies in de nabijheid van de hoofdverbandplaats zal vinden. In elk geval geeft de bevelhebber, van wien de ambulances ter beschikking zijn gegeven, aan den eerstaanwezenden officier van gezondheid de noodige bevelen voor de oprichting dier inrichtingen. Daar elke voor een tweehonderdtal gewonden bestemde ambulance een verdeling in twee sectiën, die beide alle hulpmiddelen tot zelfstandig bestaan en beheer bezit, toelaat, kan van deze omstandigheid partij getrokken worden, om overeenkomstig de behoeften van het oogenblik de ambulances in haar geheel of in hare twee deelen gescheiden, gelijktijdig of opvolgend in werking te stellen.

De eerstaanwezende officier van gezondheid van een ambulance geeft onmiddellijk kennis aan den Commandant van het legerkorps (of divisiecommandant) van de omstandigheid dat de dienst der ziekenverpleging in de onder zijn beheer geplaatste inrichting verzekerd is; bovendien wordt, gedachtig aan de noodzakelijkheid dat de ambulances voortdurend zoo veel mogelijk in aanraking moeten blijven met het legerkorps waartoe zij behooren, en hunne spoedige aflossing dus onmiddellijk voorbereid moet worden, ook de etappe-inspectie hiervan onderricht met opgave van het personeel en materieel dat tot aflossing van het ambulance- door het reserve-personeel enz. gevorderd wordt. Ook moet de meest nabijzijnde etappecommandant (1) van de oprichting eener ambulance verwittigd worden.

Onder welke zeer verschillende voorwaarden met betrekking tot een meer of minder doelmatige inrichting, de ambulances ook kunnen worden opgericht, zoo moet toch bij allen het streven naar een zoo geordend mogelijke ziekenverpleging op den voorgrond staan. De zorg voor goede ligging en verkwikking der verpleegden en voor de mogelijkheid eener geneeskundige behandeling van iederen patient overeenkomstig de behoeften van zijnen toestand, is de eerste plicht van den Chef van den geneeskundigen dienst. Een schoone wenk die wel behartiging verdient, wordt door het voorschrift aan

(1) Ter herinnering diene dat de etappeinspecteur de chef van den dienst is op de geheele etappelijns, de etappecommandant daarentegen op een etappeplaats.

het personeel van den geneeskundigen dienst gegeven, waar het zegt: »dat onder welke omstandigheden de ambulances ook werkzaam zijn, het daaraan verbonden personeel, evenals over 'talgemeen het geheele geneeskundige personeel des legers, altijd het grondbeginsel gestand moet doen, dat het vertrouwen van het leger in zijn geneeskundig personeel niet alleen van zijne wetenschappelijke en praktische degelijkheid afhankelijk is, maar evenzeer van de *deelneming*, die aan iederen gewonde of zieke wordt betoond.» Niet in de degelijkheid van en de zorg voor de verpleging mag dus het onderscheid tusschen ambulances en ziekeninrichtingen van meer sedentaire aard gezocht worden, maar alleen in het gemak waarmee het personeel aan de ambulance werkzaam, zich van deze kan losmaken.

Verdeeling van arbeid is op het gebied der ziekenverpleging een voor een goeden gang van zaken even belangrijke zaak als overal elders; dienovereenkomstig wordt naargelang van de soort en het getal der in de ambulance aanwezige gewonden en zieken en van het getal der officieren van gezondheid waarover beschikt kan worden, de ambulance verdeeld in stations, aan elk van welke het noodige mindere personeel wordt toegevoegd, maar die toch immer alle onder de leiding van den eerstaanwezenden officier van gezondheid der ambulance blijven. Gemeenlijk zal men twee, bij uitzondering drie stations indeelen; ook kan tot de oprichting van reconvallescenten-stations overgegaan worden, terwijl lijdens aan aanstekelijke ziekten altijd van de anderen worden afgezonderd. De dienst op deze stations wordt overeenkomstig de zeer uitvoerige en oordeelkundig samengestelde verordeningen van het voorschrift uitgevoerd, wier behandeling echter niet binnen de grenzen valt van een overzicht als het hier behandelde. Voor een gedetailleerde studie van het onderwerp, zoowel uit een geneeskundig als administratief oogpunt, verdienen zij echter alle aanbeveling.

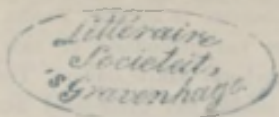
Uit het bovengezegde omtrent de bij de oprichting eener ambulance te verrichten kennigevingen werd ons opnieuw duidelijk, welk belang er blijkbaar in gesteld wordt, om alle mobiele ziekeninrichtingen voortdurend wederom vrij te maken van sedentaire diensten ten bate van de zich bewegende troepenafdeelingen. Dat streven mag echter nimmer zoover uitgestrekt worden dat het belang van de verpleegden door een overijld vertrek van het ambulancepersoneel in de waagschaal wordt gesteld; ook mag geen sprake zijn van een aflossing van minder dan ééne sectie eener ambulance te gelijk, omdat men bij het veldleger uitsluitend zoodanige onderdeelen der zieken-verplegingsinrichtingen wil hebben, die alle resources tot een zelfstandig bestaan noodig, met zich medevoeren.

Zoolang een ambulance, tijdens de voorwaartsche beweging van het legerkorps waartoe zij behoort, zoodanig in het bereik blijft van den Legerkorpscommandant dat haar de dagorders kunnen toegezonden worden, blijft zij tot het korps behorend; zoodra dit echter niet meer het geval is, gaat de ambulance over onder het bevel van de etappeinspectie, welke zich nu

moet beijveren voor een spoedige aflossing van het personeel, 't zij van de geheele, 't zij van een sectie der ambulance te zorgen. Zoodra dit geschiedt is moet de eerstaanwezende officier van gezondheid er naar streven zoo spoedig doenlijk wederom bij het legerkorps aan te sluiten. Trekt het legerkorps terug, dan moet genoemde officier van gezondheid den dienst der ambulance zóó inrichten, dat alleen het voor de behandeling der zieken en gewonden onmisbaar personeel en materieel achterblijft, maar al het overige met de voertuigen en bespanningen met de troepen kan terugtrekken. Het achtergebleven personeel mag zich overeenkomstig de bepalingen der Geneefsche conventie niet bij het leger aansluiten voor en aler in de behandeling en verzorging der aan hen toevertrouwde zieken en gewonden is voorzien.

De verpleegden der ambulance, die genezen zijn en wederom bij hunne troepenkorpsen dienst kunnen verrichten, worden in detachementen vereenigd ter beschikking gesteld van den meest nabijzijnden commandant eener etap-peplaats, die de noodige maatregelen neemt voor hunnen marsch naar de troepenafdeelingen, waartoe zij behooren. Voor de evacuatie van in behandeling blijvende lijdens naar de meer achterwaarts geplaatste ziekeninrichtingen of naar het moederland, waarvoor de eerstaanwend officier van gezondheid de noodige aanvraag doet aan de zieken-transportcommissie, worden de patienten naarmate van hun toestand en de daarmede in verband staande voorzorgsmaatregelen voor hun transport, verdeeld in lichte of zware zieken en lichte of zware gewonden, terwijl bovendien lijdens, wier transport bijzondere voorzieningen noodzakelijk maakt, afzonderlijk worden beschouwd. Het vervoer mag niet beginnen vóór dat de zekerheid bestaat dat het tot het eindpunt zonder stoornis kan afloopen. Voor het transport van de ambulance naar het meest nabijzijnde spoorwegstation wordt gebruik gemaakt van met een flinke stroolaag voorziene gerequireerde voertuigen, of, mits geen gevecht in het verschiet zij, van de daartoe door den Legerkorps- of Divisiecommandant te bestemmen geneeskundige detachementen. Ook kan met bijzondere vergunning partij getrokken worden van ledige voertuigen der proviand- of voertuigencolonne voor de mondbehoefden en fourages (*Fuhrparks-Kolonne*) die leeg van de troepen naar de magazijnen terugkeeren, maar nimmer voor lijdens aan aanstekelijke ziekten.

(Wordt vervolgd.)

De formules van SARRAO, ter berekening van de snelheid van beweging van het projectiel in de ziel en van de spanning der buskruitgassen.

(Vercolg van N°. 10, bladz. 633.)

VERBRANDING VAN DE BUSKRUITLADING ONDER VERANDERLIJKEN
UITWENDIGEN DRUK.

Verbranding van een enkele korrel. Wij nemen weder evenals vroeger aan, dat alle deelen van het oppervlak der korrel gelijktijdig vuurvatten en het korreloppervlak, in de opvolgende oogenblikken der verbranding, evenwijdig blijft aan het oorspronkelijke oppervlak, doch onderstellen nu dat de uitwendige druk veranderlijk is. De verbrandingssnelheid v zal dientengevolge niet meer als standvastig mogen worden beschouwd, en moet voor den afstand van het brandende tot het oorspronkelijke oppervlak van de korrel, na een zekeren tijd t , genomen worden:

$$\int_0^t v dt.$$

Bij een holvormige korrel van den straal r zal dus, na een tijd t , verbrand zijn een volume:

$$\frac{4}{3} \pi r^3 - \frac{4}{3} \pi \left(r - \int_0^t v dt \right)^3,$$

en wordt bijgevolg de verhouding van dit volume tot het oorspronkelijke volume:

$$\psi(t) = 1 - \left(1 - \frac{1}{r} \int_0^t v dt \right)^3.$$

Substitueert men hierin de waarde (19) voor v , dan wordt verkregen:

$$\psi(t) = 1 - \left(1 - \frac{v_0}{r} \int_0^t \left(\frac{p}{p_0} \right)^{\frac{1}{2}} dt \right)^3.$$

Daar echter $r = v_0 \tau$, wanneer v_0 de verbrandingssnelheid bij normalen atmos-

ferischen druk is en τ de daarbij behoorende tijd, waarin de korrel geheel is verbrand, heeft men:

$$\psi(t) = 1 - \left(1 - \frac{1}{\tau} \int_0^t \left(\frac{p}{p_0}\right)^{\frac{1}{2}} dt\right)^2.$$

Bij standvastigen uitwendigen druk, bedraagt de verhouding van het verbrande tot het oorspronkelijk volume der bolvormige korrel, na een tijd t :

$$1 - \left(1 - \frac{t}{\tau}\right)^2;$$

zoodat men hieruit tot de waarde $\psi(t)$ bij veranderlijken uitwendigen druk kan geraken, door t te veranderen in $\int_0^t \left(\frac{p}{p_0}\right)^{\frac{1}{2}} dt$. Men overtuigt zich gemak-

kelijk dat niet alleen voor den bolvormigen, maar voor elken anderen korrelvorm de verhouding $\psi(t)$ bij veranderlijken uitwendigen druk wordt verkregen, door in de formule, die de verhouding van het verbrande tot het oorspronkelijke volume bij standvastigen uitwendigen druk aanwijst, t door $\int_0^t \left(\frac{p}{p_0}\right)^{\frac{1}{2}} dt$

te vervangen. De algemeene formule (5) wordt derhalve:

$$\psi(t) = \frac{a}{\tau} \int_0^t \left(\frac{p}{p_0}\right)^{\frac{1}{2}} dt \left\{ 1 - \frac{\lambda}{\tau} \int_0^t \left(\frac{p}{p_0}\right)^{\frac{1}{2}} dt + \frac{\mu}{\tau^2} \left(\int_0^t \left(\frac{p}{p_0}\right)^{\frac{1}{2}} dt \right)^2 + \text{enz.} \right\}.$$

Verbranding der buskruitlading. Om vorengaande beschouwingen voor de afzonderlijke korrel, van toepassing te kunnen maken op de verbranding eener buskruitlading, moet deze korrels van gelijke grootte hebben. Daar dit doorgaans niet het geval is, denke men zich, op de vroeger omschreven wijze (bladz. 629), de lading vervangen door een andere van gelijk gewicht en met hetzelfde aantal korrels, doch waarbij deze de gemiddelde afmeting van de oorspronkelijke korrels bezitten.

Wanneer nu het gewicht van het gedeelte der lading, dat na een zekeren tijd t verbrand is, y wordt genoemd, dan heeft men, zich herinnerende dat ω het gewicht der lading aanwijst:

$$y = \omega \psi(t) = \frac{a\omega}{\tau} \int_0^t \left(\frac{p}{p_0}\right)^{\frac{1}{2}} dt \left\{ 1 - \frac{\lambda}{\tau} \int_0^t \left(\frac{p}{p_0}\right)^{\frac{1}{2}} dt + \frac{\mu}{\tau^2} \left(\int_0^t \left(\frac{p}{p_0}\right)^{\frac{1}{2}} dt \right)^2 + \text{enz.} \right\}.$$

In deze vergelijking stelt p de uitgeoefende spankracht, na een tijd t , op de eenheid van oppervlak van den bodem des projectiels voor. Noemt men:

- ϵ , het oppervlak van de dwarsdoorsnede over het projectiel,
- u , den weg dien het projectiel in de ziel aflegt en
- m , de massa van dat projectiel,

dan is:

$$p = \frac{m}{\zeta} \cdot \frac{d^2 u}{dt^2};$$

weshalve de laatstgeschreven uitdrukking voor y verandert in:

$$y = \frac{\alpha \omega}{\tau} \left(\frac{m}{\zeta p_0} \right)^{\frac{1}{2}} \int_0^t \left(\frac{d^2 u}{dt^2} \right)^{\frac{1}{2}} dt \left\{ 1 - \frac{\lambda}{\tau} \left(\frac{m}{\zeta p_0} \right)^{\frac{1}{2}} \int_0^t \left(\frac{d^2 u}{dt^2} \right)^{\frac{1}{2}} dt + \right. \\ \left. + \frac{\mu}{\tau^2} \cdot \frac{m}{\zeta p_0} \left(\int_0^t \left(\frac{d^2 u}{dt^2} \right)^{\frac{1}{2}} dt \right)^2 + \text{enz.} \right\} \dots \dots \dots (20)$$

De verbrandingsruimte (1). Bij de achterlaadkanonnen heeft de buskruitkamer of ladingsruimte een grootere middellijn dan de ziel. Het brengt voor de volgende beschouwingen gemak aan, zich die kamer vervangen te denken door een cylinder, die het kaliber des vuurmonds tot middellijn heeft en gelijken inhoud bezit als de buskruitkamer. Wanneer nu ζ het oppervlak van het grondvlak des cylinders is, u_0 zijne hoogte en I_0 de inhoud der kamer, dan heeft men:

$$I_0 = \zeta u_0.$$

De hoogte u_0 kan de *herleide lengte van de buskruitkamer* worden genoemd.

Zich herinnerende (bladz. 624), dat de dichtheid der lading ω uitgedrukt kan worden door:

$$\Delta = \frac{\omega}{I_0},$$

vindt men:

$$\Delta = \frac{\omega}{\zeta u_0} \dots \dots \dots (21)$$

De oorspronkelijke verbrandingsruimte, d. i. de ruimte die de te vormen gassen op het oogenblik van het ontsteken der lading kunnen innemen, wordt bepaald door het verschil van het volume der buskruitkamer en dat der lading. De oorspronkelijke verbrandingsruimte v_1 kan dus voor een zelfden vuurmond, bij het gebruik van een zelfde buskruitsoort en ladingen van gelijk gewicht, als een standvastige worden aangemerkt, die uitgedrukt wordt door:

$$v_1 = \zeta u_0 - \frac{\omega}{\delta} = \zeta \left(u_0 - \frac{\omega}{\zeta \delta} \right) \dots \dots \dots (22)$$

Herleidt men de oorspronkelijke verbrandingsruimte tot een cylinder van dezelfde middellijn als de ziel, en noemt men z_0 de hoogte van dien cylinder dan is:

$$v_1 = \zeta z_0; \dots \dots \dots (23)$$

(1) Wij noemen *verbrandingsruimte*, de veranderlijke ruimte, die de gassen bij de verbranding kunnen innemen. Zij is, in de opvolgende tjddeelen der verbranding, gelijk aan den inhoud van het gedeelte der ziel achter het projectiel, verminderd met het volume van het buskruitoverblijfsel en het volume van het nog niet verbrande deel der lading.

zoodat, in verband met (22) gevonden wordt:

$$z_0 = u_0 - \frac{\omega}{\delta} \cdot \dots \dots \dots (24)$$

welke vergelijking, door invoering van (21), onder een der beide volgende vormen kan worden geschreven:

$$z_0 = u_0 \left(1 - \frac{\Delta}{\delta}\right) \cdot \dots \dots \dots (25)$$

$$z_0 = \frac{\omega}{\zeta} \left(\frac{1}{\Delta} - \frac{1}{\delta}\right) \cdot \dots \dots \dots (26)$$

Men geeft aan z_0 den naam van *herleide lengte der oorspronkelijke verbrandingsruimte*.

Na een zekeren tijd t , is een gedeelte $y = \omega \psi(t)$ der lading verbrand en heeft het projectiel zich over een weg u in de ziel verplaatst; diensgevolge is de verbrandingsruimte gewijzigd. Altijd ons vasthoudende aan het gestelde uitgangspunt, dat de oppervlakken van alle korrels gelijktijdig vuurvatten en deze regelmatig laagsgewijze verbranden, zal de oorspronkelijke verbrandingsruimte v_1 die door de gassen kon worden gevuld vermeerderd zijn:

- 1° met het volume $\frac{y}{\delta}$, dat door het verbrande gedeelte der korrels werd ingenomen, verminderd met het volume van het buskruitoverblijfsel, dat, wanneer aan α de beteekenis van bladz. 621 wordt toegekend, αy bedraagt;
- 2° met den cylinder ζu , die door de verplaatsing van het projectiel over den weg u is ontstaan.

De verbrandingsruimte na een tijd t , v noemende, heeft men dus:

$$v = v_1 + \frac{y}{\delta} - \alpha y + \zeta u.$$

Maakt men gebruik van de vroeger gegeven beschouwing, dat de volumens van de verbrande gedeelten der korrels en de daarbij gevormde overblijfselen aan elkaar mogen worden gelijkgesteld, dan wordt ingevalge formule (4) de laatstgeschreven vergelijking, na invoering van de in (23) gegeven uitdrukking voor v_1 :

$$v = \zeta(u + z_0) \cdot \dots \dots \dots (27)$$

DE BEWEGING VAN HET PROJECTIEL IN DEN VUURMOND EN DE DAARBIJ UITGEOEFENDE SPANKRACHT.

De wuwendige arbeid der buskruitgassen. Bij het berekenen van den uitwendigen arbeid der buskruitgassen kan men, zooals door NORLE en ABEL is geschied, onderstellen dat de temperatuur der gevormde gassen, in elk opvolgend tijddeel van de verbranding, gelijk is aan dat der vaste verbrandings-

producten, en deze dus voortdurend warmte afgeven aan de gassen, die, door den arbeid dien zij verrichten, in temperatuur dalen. Ook zou voor die berekening, met BUNSEN en SCHISCHKOFF kunnen worden aangenomen, dat het vaste overblijfsel, gedurende den geheelen duur van de gaswording der lading, de verbrandingstemperatuur behoudt. SARRAU heeft voor deze beide hypothesen den uitwendigen arbeid bepaald, dien de lading bij de verbranding verricht. In het volgende zal alleen de 1ste hypothese tot uitgangspunt worden genomen, en daarbij de beweging der gasvormige en vaste verbrandingsproducten bij de gaswording van de lading buiten beschouwing worden gelaten, dat wil zeggen, de onderstelling worden gemaakt, dat de verplaatsing van het projectiel door statischen druk plaats heeft. Door SARRAU wordt aangewezen, hoe de beweging der verbrandingsproducten bij de bepaling van den uitwendigen arbeid in rekening kan worden gebracht (1) doch tevens opgemerkt, dat langs dien weg geen praktische resultaten te verkrijgen zijn, wegens de onbekendheid van de wetten, volgens welke de inwendige beweging der gassen en vaste verbrandingsproducten geschiedt. Hij voegt er bovendien bij, dat de invloed van die beweging op den uitgeoefenden druk niet aanzienlijk schijnt te zijn.

Zooals hiervoren gezegd is, nemen wij aan, dat in elk der opvolgende tijddeelen van de verbranding de gasvormige en vaste verbrandingsproducten een zelfde temperatuur hebben; hetgeen overeenstemt met de onderstelling dat de in elk oneindig klein tijddeel gevormde gassen en vaste producten onmiddellijk tot de temperatuur dalen, die het vroeger gevormde gasmengsel met inbegrip der vaste producten in dat zelfde tijddeel bezitten. Laat na een zekeren tijd t , een gewicht $y = \omega\psi(t)$ van het buskruit zijn verbrand, en het projectiel den weg u in de ziel hebben doorloopen, ten gevolge van den uitwendigen arbeid a dien de gassen hebben verricht. Door het verrichten van dezen arbeid zal het gasmengsel niet meer de verbrandingstemperatuur T_0 bezitten, maar met het buskruitoverblijfsel tot een temperatuur T zijn gedaald.

In het volgende tijddeel dt verbrandt een gewicht dy van de lading. De temperatuur waaronder deze verbranding plaats heeft is T_0 , die echter ingevolge de gemaakte hypothese onmiddellijk tot de temperatuur T daalt, die de gezamenlijke verbrandingsproducten op dat oogenblik bezitten. De gassen en vaste producten, uit de verbranding van het gedeelte dy der lading ontstaan, geven dus een zekere warmtehoeveelheid af, die door dq zal worden voorgesteld en waarvan het bedrag gevonden wordt door de bekende wet, die uitgedrukt wordt door:

$$dq = c(T_0 - T)dy, \dots \dots \dots (28)$$

waarin c de soortelijke warmte van de verbrandingsproducten aanduidt. De in den tijd t , uit het gewicht y van het buskruit gevormde gasvormige en

(1) *Nouvelles recherches etc.*, blad. 84 tot 87.

vaste verbrandingsproducten nemen alsnu, ingevolge de gemaakte hypothese, de warmtehoeveelheid dq op, en verricht het gasmengsel, door verplaatsing van het projectiel over den weg du , den uitwendigen arbeid da , waardoor de temperatuur T met dT wordt verlaagd. Voor de uitzetting der gassen wordt, wanneer E het mechanisch equivalent van de warmte is, een warmtehoeveelheid $\frac{da}{E}$ verbruikt, die, opgeteld met de voor temperatuurverlaging verbruikte warmtehoeveelheid $cydT$ — altijd in de onderstelling dat geen afkoeling door den zielwand plaats heeft en geen inwendige arbeid wordt verricht — gelijk moet wezen aan de totale warmtehoeveelheid dq . Men heeft dus:

$$dq = cydT + \frac{da}{E} \quad (1) \quad (29)$$

(1) Het bewijs van deze formule kan als volgt worden gegeven: Zij p de druk der gassen op de eenheid van oppervlak, v hun volume voor de eenheid van ledingsgewicht, bij de absolute temperatuur T ; p_0 en v_0 de druk en de spanning bij normalen atmosferischen toestand. De wet van Boyle leert:

$$pv = \frac{T}{273} p_0 v_0,$$

of, de constante waarde $\frac{1}{273} p_0 v_0 = R$ stellende:

$$pv = RT \quad (a)$$

Wanneer de druk p standvastig wordt ondersteld en het volume met een bedrag dv wordt vergroot, zal de temperatuur een wijziging dT ondergaan, die gevonden wordt door differentiatie van (a), zoodat $dT = \frac{1}{R} p dv$; de door de gassen, bij hun uitzetting opgenomen warmtehoeveelheid bedraagt alsdan, indien c' de soortelijke warmte der gassen bij standvastigen druk is: $\frac{c'}{R} p dv$.

Blijft daarentegen het volume constant, en groot de druk p met dp aan, zoodat $dT = \frac{1}{R} v dp$ wordt, dan zullen de gassen, wanneer c'' hun soortelijke warmte bij standvastig volume is, de warmtehoeveelheid $\frac{c''}{R} v dp$ opnemen.

Bijgevoeg bedraagt de totale warmtehoeveelheid, die bij veranderlijken druk en veranderlijk volume door de gassen wordt verbruikt:

$$dq = \frac{1}{R} (c' p dv + c'' v dp) \quad (b)$$

Door (a) te differentieeren in de onderstelling, dat zowel p als v veranderlijk zijn, en door eliminatie van dp uit de verkregen vergelijking en de vergelijking (b), wordt verkregen:

$$dq = c'' dT + \frac{c' - c''}{R} p dv \quad (c)$$

Daar p de druk is op de eenheid van oppervlak, zal, wanneer S het geheele oppervlak voorstelt, de totale druk zijn: $S p$; zoodat, de door de uitzetting der gassen voortgebrachte verplaatsing du noemensde, de verrichte arbeid wordt: $da' = S p du = p dv$. Door integratie van (c) tusschen de temperatuurgrenzen T_0 en T heeft men:

$$q = c'' (T_0 - T) + \frac{c' - c''}{R} a' \quad (d)$$

Neemt men in deze vergelijking $T_0 = T$, dat wil zeggen, onderstelt men dat de gassen weer tot hun oorspronkelijk volume worden gebracht, dan blijkt dat $\frac{c' - c''}{R} a'$ de warmtehoeveelheid is, die

Door verbinding van de vergelijkingen (28) en (29) vindt men :

$$\frac{da}{E} = c(T_0 - T) dy - cydT.$$

Met de opmerking, dat voor het 2de lid kan worden geschreven: $cd(y(T_0 - T))$ levert de integratie van de laatste vergelijking, wanneer gelet wordt op de voorwaarde dat voor $y = 0$ ook $a = 0$ is :

$$\frac{a}{E} = cy(T_0 - T). \dots \dots \dots (30)$$

Differentiaalvergelijking van de beweging des projectiels in de ziel. Wanneer wordt voorgesteld door :

- p den druk (in KG. per dm^2) bij de absolute temperatuur T ,
- p_0 „ „ „ „ „ „ bij normalen atmosferischen toestand,
- v het volume der gasen (in dm^3 van 1 KG. buskruit) bij de temperatuur T ,
- v_0 „ „ „ „ „ „ „ „ bij normalen atmosferischen toestand,

dan is, indien y het gewicht aanduidt van het gedeelte der lading dat verbrand is :

$$pv = \frac{T}{273} yp_0v_0 \text{ of } T = \frac{273 pv}{yp_0v_0}.$$

Stelt men ter bekorting :

$$2\theta = \frac{1}{273} \cdot \frac{p_0 v_0}{cE},$$

dan kan, zich herinnerende dat volgens (1) $s = \frac{T}{273} p_0 v_0$ is, voor (30) geschreven worden :

$$pv + 2\theta a = sy. \dots \dots \dots (31)$$

Nu is, daar $\frac{du}{dt}$ de snelheid van het projectiel, $\frac{d^2u}{dt^2}$ zijn versnelling en m zijn massa voorstelt :

$$a = \frac{1}{2} m \left(\frac{du}{dt} \right)^2 \text{ en } ps = m \frac{d^2u}{dt^2};$$

terwijl men ingevolge (27) heeft :

$$v = c(u + z_0).$$

door de gasen was verbruikt; deze warmtehoeveelheid kan, wanneer E het mechanisch warmte-equivalent is, ook uitgedrukt worden door $\frac{q'}{E}$, waaruit volgt dat $E = \frac{R}{c - c'}$. Onderstelt men daarentegen dat aan de uitgezette gasen de verbruikte warmtehoeveelheid wordt teruggaveu, dan wordt de 2de term van het 2de lid van vergelijking (d) gelijk nul en gaan c' en c'' over in de soortelijke warmte c bij veranderlijken druk en veranderlijk volume. Voor vergelijking (c) kan dus worden geschreven :

$$dq = cdT + \frac{da'}{E};$$

welke vergelijking dezelfde is als (20) van hierboven, wanneer in plaats van de lading van een gewichtseenheid, de lading y wordt ingevoerd.

De vergelijking (31) gaat door invoering dezer waarden over in:

$$(u + z_0) \frac{d^2 u}{dt^2} + \epsilon \left(\frac{du}{dt} \right)^2 = \frac{sy}{m}.$$

Hierin de voor y gevonden uitdrukking (21) gesubsitueerd, wordt eindelijk voor de differentiaalvergelijking van de beweging van het projectiel in de ziel verkregen:

$$(u + z_0) \frac{d^2 u}{dt^2} + \epsilon \left(\frac{du}{dt} \right)^2 = \frac{sa}{\tau} \cdot \frac{\omega}{m} \left(\frac{m}{\epsilon p_0} \right)^{\frac{1}{2}} \int_0^t \left(\frac{d^2 u}{dt^2} \right)^{\frac{1}{2}} dt \left\{ 1 - \frac{\lambda}{\tau} \left(\frac{m}{\epsilon p_0} \right)^{\frac{1}{2}} \int_0^t \left(\frac{d^2 u}{dt^2} \right)^{\frac{1}{2}} dt + \right. \\ \left. \frac{\mu}{\tau^2} \cdot \frac{m}{\epsilon p_0} \left(\int_0^t \left(\frac{d^2 u}{dt^2} \right)^{\frac{1}{2}} dt \right)^2 + \text{enz.} \right\} \dots \dots \dots (32)$$

Benadering van de vergelijking der beweging. De differentiaalvergelijking (32) is niet integabel, en kan de betrekking van afhankelijkheid tusschen den afgelegden weg u in de ziel en den daarvoor benoodigden tijd t dus niet in eindigen vorm worden uitgedrukt. De integratie kan echter bij benadering geschieden. SARRAU kiest hiertoe den volgenden weg:

Door in vergelijking (32) te stellen:

$$u = z_0 y. \dots \dots \dots (33)$$

dus,

$$du = z_0 dy \quad d^2 u = z_0 d^2 y,$$

en ter bekorting te schrijven:

$$K = \frac{sa}{\tau} \cdot \frac{\omega}{m z_0^2} \left(\frac{m z_0}{\epsilon p_0} \right)^{\frac{1}{2}} \dots \dots \dots (34)$$

$$X = \int_0^t \left(\frac{d^2 y}{dt^2} \right)^{\frac{1}{2}} dt. \dots \dots \dots (35)$$

$$\epsilon = \frac{1}{\tau} \left(\frac{m z_0}{\epsilon p_0} \right)^{\frac{1}{2}} \dots \dots \dots (36)$$

wordt verkregen:

$$(y + 1) \frac{d^2 y}{(K^{\frac{1}{2}} dt)^2} + \epsilon \left(\frac{dy}{K^{\frac{1}{2}} dt} \right)^2 = X(1 - \lambda \epsilon X + \mu \epsilon^2 X^2 + \text{enz.})$$

Voert men in plaats van de onafhankelijk veranderlijke t een andere onafhankelijk veranderlijke x in, die bepaald wordt door

$$dx = K^{\frac{1}{2}} dt,$$

zoodat

$$dt = K^{-\frac{1}{2}} dx \quad \text{en} \quad X = \int_0^x \left(\frac{d^2 y}{dt^2} \right)^{\frac{1}{2}} dt = \int_0^x \left(\frac{d^2 y}{dx^2} \right)^{\frac{1}{2}} dx,$$

dan heeft men:

$$(y + 1) \frac{d^2 y}{dx^2} + \epsilon \left(\frac{dy}{dx} \right)^2 = X(1 - \lambda \epsilon X + \mu \epsilon^2 X^2 + \text{enz.}) \dots \dots (37)$$

Denkt men zich nu de functie $y = \frac{u}{z}$ in een reeks naar de opklimmende machten van ε ontwikkeld, nl.:

$$y = y_0 + \varepsilon y_1 + \varepsilon^2 y_2 + \text{enz.}, \dots \dots \dots (38)$$

zoodanig dat hierin y_0, y_1, y_2 enz. onbekende functiën van de onafhankelijke veranderlijke x voorstellen, dan zou, wanneer die functiën bekend waren, vergelijking (37) kunnen worden geïntegreerd.

Men heeft uit (38) achtereenvolgens:

$$\frac{dy}{dx} = \frac{dy_0}{dx} + \varepsilon \frac{dy_1}{dx} + \varepsilon^2 \frac{dy_2}{dx} + \text{enz.} \dots \dots \dots (39)$$

$$\frac{d^2y}{dx^2} = \frac{d^2y_0}{dx^2} \left(1 + \varepsilon \frac{d^2y_1}{dx^2} \left(\frac{d^2y_0}{dx^2} \right)^{-1} + \varepsilon^2 \frac{d^2y_2}{dx^2} \left(\frac{d^2y_0}{dx^2} \right)^{-1} + \text{enz.} \right) \dots \dots (40)$$

$$\left(\frac{d^2y}{dx^2} \right)^{\frac{1}{2}} = \left(\frac{d^2y_0}{dx^2} \right)^{\frac{1}{2}} \left\{ 1 + \frac{1}{2} \varepsilon \frac{d^2y_1}{dx^2} \left(\frac{d^2y_0}{dx^2} \right)^{-1} + \frac{1}{8} \varepsilon^2 \left(\frac{d^2y_1}{dx^2} \right)^2 \left(\frac{d^2y_0}{dx^2} \right)^{-2} - \frac{1}{2} \left(\frac{d^2y_2}{dx^2} \right) \left(\frac{d^2y_0}{dx^2} \right)^{-1} + \text{enz.} \right\}$$

$$\int^x \left(\frac{d^2y}{dx^2} \right)^{\frac{1}{2}} dx = \int^x \left(\frac{d^2y_0}{dx^2} \right)^{\frac{1}{2}} dx + \frac{1}{2} \varepsilon \int^x \frac{d^2y_1}{dx^2} \left(\frac{d^2y_0}{dx^2} \right)^{-\frac{1}{2}} dx +$$

$$+ \frac{1}{8} \varepsilon^2 \left(\int^x \frac{d^2y_1}{dx^2} \left(\frac{d^2y_0}{dx^2} \right)^{-1} dx - \frac{1}{2} \int^x \left(\frac{d^2y_1}{dx^2} \right)^2 \left(\frac{d^2y_0}{dx^2} \right)^{-\frac{3}{2}} dx \right) + \text{enz.}$$

Door nu in de laatstverkrege vergelijking te stellen:

$$X_0 = \int_0^x \left(\frac{d^2y_0}{dx^2} \right)^{\frac{1}{2}} dx,$$

$$X_1 = \frac{1}{2} \int_0^x \frac{d^2y_1}{dx^2} \left(\frac{d^2y_0}{dx^2} \right)^{-\frac{1}{2}} dx,$$

$$X_2 = \frac{1}{8} \int_0^x \frac{d^2y_2}{dx^2} \left(\frac{d^2y_0}{dx^2} \right)^{-\frac{1}{2}} dx - \frac{1}{8} \int_0^x \left(\frac{d^2y_1}{dx^2} \right)^2 \left(\frac{d^2y_0}{dx^2} \right)^{-\frac{3}{2}} dx.$$

gaat zij over in

$$X = X_0 + \varepsilon X_1 + \varepsilon^2 X_2 + \dots \dots \dots (41)$$

Substitueert men voorts de waarden (38), (39), (40) en (41) in (37) en stelt men de, ter weerszijden van het gelijktceken voorkomende, coëfficiënten van de gelijknamige machten van ε aan elkaar gelijk, dan geraakt men tot het volgende stelsel van vergelijkingen:

$$\begin{aligned}
 (y_0 + 1) \frac{d^2 y_0}{dx^2} + \rho \left(\frac{dy_0}{dx} \right)^2 &= X_0, \\
 (y_0 + 1) \frac{d^2 y_1}{dx^2} + 2\rho \frac{dy_0}{dx} \cdot \frac{dy_1}{dx} + y_1 \frac{d^2 y_0}{dx^2} &= X_1 - \lambda X_0^2, \\
 (y_0 + 1) \frac{d^2 y_2}{dx^2} + 2\rho \frac{dy_0}{dx} \cdot \frac{dy_2}{dx} + y_2 \frac{d^2 y_0}{dx^2} + y_1 \frac{d^2 y_1}{dx^2} + \rho \left(\frac{dy_1}{dx} \right)^2 &= X_2 - 2\lambda X_0 X_1 + \mu X_0^3 \\
 \dots \dots \dots
 \end{aligned}
 \tag{42}$$

Het komt er dus slechts op aan, de onbekende functiën van x , die door y_0, y_1, y_2 , enz. worden aangeduid, zoodanig te bepalen dat zij aan de vergelijkingen (42) voldoen. SARRAU toont aan, op welke wijze deze eisch kan worden vervuld. Wij zullen hem op dien weg niet volgen, maar alleen weer-geven hoe, uit hetgeen hiervoren werd ontwikkeld, de eindvergelijking voor de aanvankelijke snelheid kan worden gevormd, en de maximale spanning der buskruitgassen kan worden afgeleid.

De aanvangssnelheid. Wanneer het projectiel, in een zekeren tijd t , een weg u in de ziel heeft afgelegd, dan is zijne snelheid op het eind van dien weg:

$$v = \frac{du}{dt},$$

of, daar $u = z_0 y$ en $t = K^{-\frac{1}{2}} x$ is gesteld:

$$v = z_0 K^{\frac{1}{2}} \frac{dy}{dx};$$

hetgeen, in verband met (39) oplevert:

$$v = z_0 K^{\frac{1}{2}} \left(\frac{dy_0}{dx} + \epsilon \frac{dy_1}{dx} + \epsilon^2 \frac{dy_2}{dx} + \text{enz.} \right). \tag{43}$$

Hierdoor is de snelheid van het projectiel in een functie van den tijd uitgedrukt. Wenscht men haar in een functie van den afgelegden weg te hebben, dan denke men zich uit (38) $x = K^{\frac{1}{2}} t$ in een reeks volgens de opklimmende machten van ϵ afgeleid; deze reeks kan worden aangewezen door:

$$x = x_0 + \epsilon x_1 + \epsilon^2 x_2 + \text{enz.} \tag{44}$$

waarin x_0, x_1, x_2 enz. functiën zijn van $y = \frac{u}{z_0}$.

Door nu dx uit (44) te bepalen en in (43) te substitueeren verkrijgt men de snelheid in een functie van den afgelegden weg, nl.:

$$v = z_0 K^{\frac{1}{2}} \left(F_0 \left(\frac{u}{z_0} \right) + \epsilon F' \left(\frac{u}{z_0} \right) + \epsilon^2 F'' \left(\frac{u}{z_0} \right) + \text{enz.} \right). \tag{45}$$

Omdat ϵ , waarvan de waarde door (36) is uitgedrukt, klein is, kan vermoed worden dat de termen die de 2de en hoogere machten van ϵ bevatten, kunnen worden verwaarloosd. De formules die met deze verwaarloozing

worden afgeleid, blijken later voor de practische toepassing voldoende nauwkeurig te zijn. Wij laten daarom de termen, die hoogere dan eerste machten van ε bevatten weg, waardoor (45) wordt:

$$v = \varepsilon_0 K^{\frac{1}{2}} \left(F_0 \left(\frac{u}{z_0} \right) + \varepsilon F' \left(\frac{u}{z_0} \right) \right);$$

terwijl voor diezelfde verwaarloozing de vergelijkingen (38) en (44) worden:

$$y = y_0 + \varepsilon y_1, \quad \dots \dots \dots (47)$$

$$x = x_0 + \varepsilon x_1, \quad \dots \dots \dots (48)$$

en van het stelsel vergelijkingen (42) slechts de 2 eersten blijven bestaan. Al deze vergelijkingen zijn geheel onafhankelijk van de afmetingen van vuurmond en projectiel, het gewicht der lading enz. Bovendien blijkt uit de eerste der vergelijkingen (42) dat y_0 alleen afhankelijk is van x en uit de 2de dierzelfde vergelijkingen dat y_1 afhankelijk is van λ en x .

Men kan dus stellen dat y_0 en y_1 , uit (42) opgelost wordende, den vorm zullen hebben:

$$y_0 = f(x) \quad y_1 = \lambda f_1(x),$$

zoodat x_0 en x_1 ook aangewezen kunnen worden door:

$$x_0 = F(y) \quad x_1 = \lambda F_1(y),$$

weshalve de vergelijkingen (47) en (48) worden:

$$y = \frac{u}{z_0} = f(x) + \varepsilon \lambda f_1(x),$$

$$x = F \left(\frac{u}{z_0} \right) + \varepsilon \lambda F_1 \left(\frac{u}{z_0} \right).$$

In vergelijking (46), kan bijgevolg $F' \left(\frac{u}{z_0} \right)$ vervangen worden door $-\lambda \varphi_1 \left(\frac{u}{z_0} \right)$, waardoor zij — wanneer wegens de symmetrie voor $F_0 \left(\frac{u}{z_0} \right)$ geschreven wordt

$\varphi_0 \left(\frac{u}{z_0} \right)$ — overgaat in:

$$v = \varepsilon_0 K^{\frac{1}{2}} \left(\varphi_0 \left(\frac{u}{z_0} \right) - \varepsilon \lambda \varphi_1 \left(\frac{u}{z_0} \right) \right). \quad \dots \dots \dots (49)$$

Dat hier de 2de term van het 2de lid negatief is gemaakt, geschiedt omdat, bij de verbranding, de brandende oppervlakken der korrels voortdurend kleiner worden en dus de hoeveelheid gassen, die in de opvolgende tijddeelen wordt ontwikkeld, vermindert. Ware deze hoeveelheid standvastig dan zouden in de algemeene formule (5), λ en μ gelijk nul wezen, terwijl in vergelijking (49) de term die λ bevat zoude wegvallen. In deze onderstelling zou v natuurlijk grooter moeten zijn dan in de werkelijkheid, ten gevolge van de vermindering der zich vormende gassen met het kleiner worden der brandende korreloppervlakken, het

geval is. Om met die werkelijkheid rekening te houden moet dus, daar zoowel $\varphi_0\left(\frac{u}{z_0}\right)$ en $\varphi_1\left(\frac{u}{z_0}\right)$ positieve waarden voorstellen, de term van (49) die λ bevat negatief wezen.

Wanneer u den geheelen weg aanwijst, dien het projectiel in de ziel doorloopt en V_0 de aanvangssnelheid van dat projectiel, dan verandert formule (49), na daarin voor K en ε de waarden (34) en (36) te hebben gesubstitueerd in:

$$V_0 = \left(\frac{saw}{m\tau}\right)^{\frac{1}{2}} \left(\frac{mz_0}{\varepsilon p_0}\right)^{\frac{1}{2}} \varphi_0\left(\frac{u}{z_0}\right) \left\{ 1 - \frac{\lambda}{\tau} \left(\frac{mz_0}{\varepsilon p_0}\right)^{\frac{1}{2}} \frac{\varphi_1\left(\frac{u}{z_0}\right)}{\varphi_0\left(\frac{u}{z_0}\right)} \right\} \dots \dots \dots (50)$$

Over den vorm van de functiën φ_0 en φ_1 heerscht nog onzekerheid, doch daaromtrent wordt door SARRAU opgemerkt dat $\varphi_0\left(\frac{u}{z_0}\right)$, voor zeer groote waarden van $\frac{u}{z_0}$, evenredig moet wezen aan $\left(\frac{u}{z_0}\right)^{\frac{1}{2}}$, en $\varphi_1\left(\frac{u}{z_0}\right)$ evenredig aan $\left(\frac{u}{z_0}\right)^{\frac{3}{2}}$. Immers moeten de termen van het 2de lid van vergelijking (50), die respectievelijk $z_0^{\frac{1}{2}}$ en $z_0^{\frac{3}{2}}$ als factor bevatten, eindig blijven ook dan, wanneer aan de herleide lengte z_0 der verbrandingsruimte een oneindig kleine waarde wordt toegekend, hetgeen alleen door het aannemen van bovenvermelde evenredigheid mogelijk is. De verhouding $\frac{u}{z_0}$ is bij de practische toepassingen doorgaans vrij groot, en kan bij benadering voor de verhouding der functiën φ_1 en φ_0 , die in den 2den term van vergelijking (50) voorkomt, de grenswaarde worden gesteld, die genoemde verhouding verkrijgt wanneer $\frac{u}{z_0}$ oneindig groot wordt. Dit is te meer geoorloofd, omdat de 2de term van den tusschen groote haakjes geplaatsten factor van het 2de lid betrekkelijk klein zal wezen, en de invloed van geringe afwijkingen van de juiste waarde van dien term op de aanvangssnelheid V_0 niet aanzienlijk kan zijn. Op grond hiervan kan dus, wanneer A_0 een getallen-coëfficiënt aanduidt, gesteld worden:

$$\varphi_1\left(\frac{u}{z_0}\right) : \varphi_0\left(\frac{u}{z_0}\right) = A_0 \left(\frac{u}{z_0}\right)^{\frac{3}{2}} : \left(\frac{u}{z_0}\right)^{\frac{1}{2}} = A_0 \left(\frac{u}{z_0}\right)^{\frac{1}{2}}.$$

Hierdoor verandert (50) in:

$$V_0 = \left(\frac{saw}{m\tau}\right)^{\frac{1}{2}} \left(\frac{mz_0}{\varepsilon p_0}\right)^{\frac{1}{2}} \varphi_0\left(\frac{u}{z_0}\right) \left\{ 1 - A_0 \frac{\lambda}{\tau} \left(\frac{mu}{\varepsilon p_0}\right)^{\frac{1}{2}} \right\} \dots \dots \dots (51)$$

Binnen de grenzen waarin deze formule zal worden toegepast, kan men zonder bezwaar de functie φ_0 evenredig nemen aan een nader te bepalen macht γ van $\frac{u}{z_0}$; zoodat, wanneer A_1 een standvastige coëfficiënt is:

$$\varphi_0 \left(\frac{u}{z_0} \right) = \Lambda_1 \left(\frac{u}{z_0} \right)^\gamma.$$

Substitueert men deze waarde in (51), voert men hierin in plaats van de massa m , het gewicht p van het projectiel, drukt men daarbij het oppervlak s van de dwarsdoorsnede van dat projectiel in het kaliber d uit, en neemt men voor z_0 zijne waarde (26), nl.:

$$m = \frac{p}{g}, \quad s = \frac{1}{4} \pi d^2 \quad \text{en} \quad z_0 = \frac{\omega}{s} \left(\frac{1}{\Delta} - \frac{1}{\delta} \right);$$

stelt men verder:

$$\Lambda_1 \left(\frac{g}{p\omega} \right)^{\frac{1}{2}} \left(\frac{1}{\pi} \right)^{\frac{1}{2}} \Lambda = \quad \text{en} \quad \Lambda_0 \left(\frac{4}{\pi g p_0} \right)^{\frac{1}{2}} = B.$$

dan wordt verkregen:

$$V_s = \Lambda \left(\frac{g a}{\tau} \right)^{\frac{1}{2}} \left(\frac{\omega}{p} \right)^{\frac{1}{2}} \left(\frac{\omega}{d^2} \right)^{\frac{1}{2}} \left(\frac{1}{\Delta} - \frac{1}{\delta} \right)^{1-\gamma} u^\gamma \left\{ 1 - B \frac{\lambda (p u)^{\frac{1}{2}}}{\tau d} \right\}. \quad (52)$$

Nu blijft nog over de waarde te bepalen, die aan γ moet worden toegekend. Hiertoe kan worden gebruik gemaakt van de door proefneming geleide stelling, dat de aanvangssnelheid evenredig is aan de $\frac{1}{2}$ macht der lading, en omgekeerd evenredig aan de $\frac{1}{2}$ de macht van den inhoud der buskruitkamer. Zich herinnerende dat, wanneer Δ het gewicht der lading per eenheid van volume der buskruitkamer voorstelt, de inhoud dezer kamer is $\frac{\omega}{\Delta}$, vindt men volgens genoemde stelling de aanvangssnelheid evenredig aan:

$$\omega^{\frac{1}{2}} \Delta^{-\frac{1}{2}}.$$

Volgens (52) is V_s evenredig aan:

$$\omega^{\frac{1}{2}} \left(\frac{1}{\Delta} - \frac{1}{\delta} \right)^{1-\gamma};$$

zoodat, binnen de grenzen blijvende waarvoor bovengenoemde stelling werd opgesteld, besloten kan worden:

$$\frac{1}{2} - \gamma = \frac{1}{2} - \frac{1}{2} \quad \text{of} \quad \gamma = \frac{1}{2}.$$

$$\left(\frac{1}{\Delta} - \frac{1}{\delta} \right)^{1-\gamma} = \left(\frac{1}{\Delta} - \frac{1}{\delta} \right)^{\frac{1}{2}} = \left(\frac{\delta \Delta}{\delta - \Delta} \right)^{\frac{1}{2}} = \Delta^{\frac{1}{2}}.$$

Hierdoor kan (52) in een der twee volgende vormen worden geschreven:

$$V_s = \Lambda \left(\frac{g a}{\tau} \right)^{\frac{1}{2}} \left(\frac{\omega}{p} \right)^{\frac{1}{2}} \left(\frac{\omega}{d^2} \right)^{\frac{1}{2}} \left(\frac{\delta \Delta}{\delta - \Delta} \right)^{\frac{1}{2}} u^{\frac{1}{2}} \left\{ 1 - B \frac{\lambda (p u)^{\frac{1}{2}}}{\tau d} \right\}. \quad (53a)$$

$$V_s = \Lambda \left(\frac{g a}{\tau} \right)^{\frac{1}{2}} \left(\frac{\omega}{p} \right)^{\frac{1}{2}} \left(\frac{\omega}{d^2} \right)^{\frac{1}{2}} \Delta^{\frac{1}{2}} u^{\frac{1}{2}} \left\{ 1 - B \frac{\lambda (p u)^{\frac{1}{2}}}{\tau d} \right\}. \quad (53b)$$

De laatste vergelijking is voor de practijk doorgaans nauwkeurig genoeg.

Alleen wanneer $\left(\frac{\partial \Delta}{\partial -\Delta}\right)^{\frac{1}{2}}$ te zeer van $\Delta^{\frac{1}{2}}$ mocht verschillen, bezige men de vergelijking (53a) voor de berekening der aanvankelijke snelheden.

De maximale gasspanning. De spanning die in de ziel na een tijd t wordt uitgeoefend, waarbij een projectiel wiens massa m is, een zekeren weg u zal hebben afgelegd, bedraagt per eenheid van oppervlak:

$$p = \frac{m}{\zeta} \cdot \frac{d^2 u}{dt^2}$$

Daar echter volgens (33):

$$u = z_0 y, \text{ dus } d^2 u = z_0 d^2 y,$$

en volgens (38):

$$y = y_0 + \epsilon y_1 + \epsilon^2 y_2 + \text{enz.};$$

heeft men, met inachtneming dat vroeger werd gesteld $dt = K^{\frac{1}{2}} dx$, voor de spanning:

$$p = \frac{m}{\zeta} z_0 K \left\{ \frac{d^2 y_0}{dx^2} + \epsilon \frac{d^2 y_1}{dx^2} + \epsilon^2 \frac{d^2 y_2}{dx^2} + \text{enz.} \right\}.$$

Om, evenals vroeger voor de snelheden geschiedde, de spanning uit te drukken in een functie van den afgelegden weg, bepale men dx^2 uit (40) en substitueere de gevonden waarde in de laatstgeschreven vergelijking. Men verkrijgt dan, met verwaarloozing op vroeger vermelde gronden van de termen, die ϵ^2 , ϵ^3 enz. bevatten:

$$p = \frac{m}{\zeta} z_0 K \left(f_0 \left(\frac{u}{z_0} \right) + \epsilon f_1 \left(\frac{u}{z_0} \right) \right) \dots \dots \dots (54)$$

Op gelijke wijze als op bladz. 700 geschiedde kan alsnu de opmerking worden gemaakt, dat $f_0 \left(\frac{u}{z_0} \right)$ onafhankelijk en $f_1 \left(\frac{u}{z_0} \right)$ daarentegen afhankelijk is van λ .

Daarom kan $f_1 \left(\frac{u}{z_0} \right)$ worden gelijkgesteld aan $-\lambda \psi_1 \left(\frac{u}{z_0} \right)$, zoodat, wanneer men voor de symmetrie in plaats van $f_0 \left(\frac{u}{z_0} \right)$ schrijft $\psi_0 \left(\frac{u}{z_0} \right)$, verkregen wordt:

$$p = \frac{m}{\zeta} z_0 K \left(\psi_0 \left(\frac{u}{z_0} \right) - \epsilon \lambda_1 \psi_1 \left(\frac{u}{z_0} \right) \right).$$

Omtrent het negatieve teeken van den term die λ bevat, gelden dezelfde beschouwingen die op bladz. 700 zijn gemaakt.

Wetende dat de grootste spanning in de eerste oogenblikken van de beweging van het projectiel wordt uitgeoefend en de afgelegde weg u dus zeer klein is, kan de *maximale spanning* uit de laatste vergelijking bij benadering worden afgeleid door daarin de 2de term van het 2de lid weg te laten. Laat

A' dan de waarde van $\psi_0 \left(\frac{u}{z_0} \right)$ zijn, voor het geval $p = P$ de maximale spanning aanwijst, dan vindt men:

$$P = A' \frac{m}{c} z_0 K,$$

waarin A' een getallenwaarde aanwijst, die voor alle vuurmonden dezelfde is, daar, op gelijke gronden als voor de vergelijkingen (46), (47) en (48) is opgemerkt, $\psi_0 \left(\frac{u}{z_0} \right)$ beschouwd kan worden onafhankelijk te zijn van de gegevens — kaliber, gewicht van het projectiel, lading enz. — die bij den vuurmond behooren.

Daar nu:

$$m = \frac{p}{g}, \quad c = \frac{1}{4} \pi d^2 \quad \text{en} \quad z_0 = \frac{\omega}{c} \left(\frac{1}{\delta} - \frac{1}{\delta} \right),$$

heeft men, in verband met (34), voor de maximale spanning:

$$P = \frac{4A'}{\pi g^{\frac{1}{2}} p_0^{\frac{1}{2}}} \cdot \frac{sa}{\tau} \cdot \frac{(p\omega)^{\frac{1}{2}}}{d^2} \left(\frac{\delta \Delta}{\delta - \Delta} \right)^{\frac{1}{2}},$$

of wel, door

$$\frac{4A'}{\pi g^{\frac{1}{2}} p_0^{\frac{1}{2}}} = C$$

te stellen:

$$P = C \frac{sa}{\tau} \left(\frac{\delta \Delta}{\delta - \Delta} \right)^{\frac{1}{2}} \frac{(p\omega)^{\frac{1}{2}}}{d^2} \dots \dots \dots (55a)$$

Neemt men verder in aanmerking, dat voor de waarden die δ en Δ in de praktijk doorgaans hebben, de uitdrukking $\frac{\delta \Delta}{\delta - \Delta}$ ten naasten bij gelijk is aan Δ^2 , dan kan de laatste vergelijking nog onder den volgenden meer eenvoudigen vorm worden gebracht:

$$P = C \frac{sa}{\tau} \Delta \frac{(p\omega)^{\frac{1}{2}}}{d^2} \dots \dots \dots (55b)$$

Wanneer p_0 den druk der dampkringslucht voorstelt, dan is de maximale spanning, uitgedrukt in atmosferen:

$$P_a = \frac{P}{p_0};$$

zoodat, $\frac{C}{p_0} = C_a$ stellende:

$$P_a = C_a \frac{sa}{\tau} \Delta \frac{(p\omega)^{\frac{1}{2}}}{d^2} \dots \dots \dots (55c)$$

Indien de dm. en het KG. als eenheid van maat en gewicht wordt genomen, is $p_0 = 103,34$ KG.

De hiervoren afgeleide maximale spanning is, door het weglaten van den 2den term der uit (54) voortgekomen vergelijking, iets grooter dan de werkelijkheid zal opleveren. Bij snelverbrandend buskruit, waarvoor ϵ , wegens de kleine waarde van τ , betrekkelijk groot kan wezen, zou het verwaarloozen van bedoelden term, en bijgevolg de toepassing van de vergelijkingen (55) tot onnauwkeurige uitkomsten kunnen voeren.

(Wordt vervolgd.)

Het waarnemen der schoten in den vestingoorlog.

(Met schetsen op Plaat 7.)

Der Telelog. Electricischer Fernsprech-Apparat für den Kriegsgebrauch mit einer Tafel Zeichnungen von H. ACKERMANN, Lieutenant im Badischen Fusa-Artillerie-Bataillon N°. 14. Restutt. Verlag von W. HANEMANN. 1871. Prijs / 0,80.

Het nauwkeurig waarnemen der schoten is een der hoofdvoorwaarden voor het verkrijgen van een goede uitwerking. Ten tijde van het gladde geschut was het waarnemen minder moeilijk dan tegenwoordig; men schoot op korte afstanden, zoodat de aanslagen van het projectiel meestal van het stuk konden worden waargenomen. Sedert de invoering van het getrokken geschut is hierin een belangrijke wijziging ontstaan; de afstanden, waarop het vuur geopend wordt, zijn aanzienlijk vergroot; het doel is in zeer vele gevallen van de standplaats van den vuurmond onzichtbaar, eensdeels doordien het tusschengelegen terrein het vrije uitzicht belemmert, anderdeels doordien men de vuurmonden dikwerf met voordacht achter een dekking opstelt, hetgeen thans geen hinderpaal meer oplevert voor het nauwkeurig richten en voor het schieten zelf, nu in de richtschaal het middel gevonden is om op uitmuntende wijze den vuurmond na elk schot in den vorigen stand terug te brengen alsook de vereischte zijdelingsche correctiën te geven, en tevens de schootstafels voor sommige vuurmonden zoodanig zijn ingericht, dat aan de kogelbaan een willekeurige kromming kan worden gegeven.

Bij het juist schietend getrokken geschut is bovendien het goed waarnemen der schoten nog meer noodzakelijk geworden dan vroeger. Bij het gladde geschut toch waren de afwijkingen zoo groot, dat het nauwkeurig inschieten ondoenlijk was en men zelfs, bij onjuisten stand der richtmiddelen, nog op toevallige treffers kon rekenen; bij het getrokken geschut kan een verkeerde waarneming oorzaak wezen, dat alle schoten, die hierop gegrond zijn, het doel missen. De geheele theorie van het inschieten berust voorts op het nauwkeurig waarnemen der eerste schoten; hoe juister de waarnemingen geweest zijn, hoe dichter het gemiddeldetrefpunt na het inschieten, gelegen zal zijn bij het gewilde trefpunt.

Een ieder, die in de gelegenheid geweest is, meermalen schietoefeningen met getrokken geschut op middelbare en groote afstanden bij te wonen, zal de moeilijkheden hebben opgemerkt, die in het nauwkeurig waarnemen der schoten gelegen zijn. Zoodra de afstanden eenigszins aanzienlijk zijn, of wel het doel niet goed zichtbaar en weinig verheven is, wordt het dikwerf bezwarend te zien of de rookwolk van de springende granaat vóór of achter het doel optrekt. Slaat de granaat eenigszins zijdelings en vóór het doel aan, dan kan de richting van den wind oorzaak zijn, dat de rookwolk achter langs het doel trekt, waardoor men in den waan gebracht wordt, dat de afstand te groot is geweest; terwijl, wanneer het projectiel zijdelings en te ver treft, bij een zijdelingschen wind die naar de standplaats van den vuurmond gericht is, het omgekeerde het geval kan zijn. Een groote mate van geoefendheid wordt dus voor het officiers- en onderofficiërskader vereischt om met zekerheid de te ver gaande schoten van de te kort gaande te kunnen onderscheiden.

Zoolang de waarneming van de standplaats van het geschut kan geschieden, kunnen de aan te brengen correctiën onmiddellijk aan den richter worden medegedeeld; in de vele gevallen, waarin het doel van de standplaats niet kan worden gezien, of wanneer de afstand tot het doel zeer groot is, wordt dit echter ondoenlijk. Alsdan is men verplicht den waarnemer meer voorwaarts, zooveel mogelijk in de schootslijn, op te stellen en de waarnemingen naar den vuurmond te doen overbrengen. Dit zal b.v. steeds moeten geschieden wanneer de inleidingsbatterijen zich op afstanden van 3000—4000 M. beginnen in te schieten; voorts wanneer de vuurmonden achter hooge dekkingen zijn opgesteld, of wanneer indirect bres geschoten wordt. Bij het enfileeren van walgangen met granaten of granaatkartetsen, zal het wenschelijk zijn de schoten waar te nemen uit de deimonterbatterijen, die voor deze walgangen bestemd zijn. In al deze gevallen zal de waarnemer op vrij grooten afstand van de standplaats van het geschut verwijderd zijn.

Het is natuurlijk van het hoogste gewicht, dat de waarnemingen snel worden overgebracht. Men stelle zich b.v. voor dat een drietal inleidingsbatterijen, elk van 6 vuurmonden, gelijktijdig het vuur moeten openen op eenzelfde fort. Alvorens het vuur met kracht te kunnen onderhouden, moet natuurlijk elke vuurmond voor zich zelf ingeschoten worden. Nu zullen, wel is waar, de drie batterijen in den regel niet hetzelfde gedeelte van het doel tot taak hebben, maar wanneer het fort betrekkelijk klein is en de afstand een 4000 M. bedraagt, zal toch licht verwarring ontstaan in de waarneming, wanneer de drie batterijen zich te gelijk beginnen in te schieten. Men zal dus wel genoodzaakt zijn het vuren te doen aanvangen, b.v. met den rechtervuurmond van de meest rechtsche batterij en, nadat dit schot waargenomen is, te vervolgen met den volgende vuurmond, tot aan den linkervleugel der meest linksche batterij, om vervolgens den eerstgenoemden vuurmond het tweede schot te doen afgeven. Aannemende dat de schoten

een minuut na elkander gedaan worden, zouden 17 minuten verlopen, alvorens de eerste vuurmond het tweede schot kon doen, wanneer althans in dien tijd de waarneming is overgebracht kunnen worden. Rekenende dat een 8-tal schoten voor elken vuurmond noodig zijn, om zich in te schieten, zouden op deze wijze ongeveer 2½ uur noodig zijn voor het inschieten der drie batterijen.

Hierbij is echter verondersteld, dat de vuurmonden eener batterij opvolgend vuren zonder de waarneming van het schot van den vorigen vuurmond af te wachten. Bezit men echter de middelen, om de waarnemingen snel over te seinen, dan is het natuurlijk veel wenschelijker dat de waarneming van het schot uit den eersten vuurmond afgewacht wordt, alvorens het tweede stuk zijn schot afgeeft. Vooral voor de eerste schoten toch is deze waarneming van groot gewicht, om de vereischte opzethoogte bij benadering te leeren kennen; de vuurmonden kunnen dan elkander de gebezigde opzethoogte en de waarneming van hun schot overgeven, om zich bij de volgende schoten zelfstandig in te schieten. Op deze wijze kan het inschieten der batterijen aanmerkelijk worden bespoedigd.

Zijn eenmaal de batterijen ingeschoten, dan blijft niettemin het waarnemen der schoten van groot gewicht. Men heeft toch geenszins de zekerheid, dat het gemiddeldetrefpunt, met behulp van de eerste 8 schoten, nauwkeurig is bepaald geworden; het is zeer goed mogelijk dat uit de verdere schoten een nadere correctie noodig blijkt. Doch de moeilijkheid der waarneming neemt in hooge mate toe, wanneer het vuur van al de 18 stukken in gang is. Elk oogenblik valt er een schot; meermalen zullen twee schoten nagenoeg gelijktijdig worden gehoord, en voor de waarnemers wordt het zoo goed als ondoenlijk de schoten van de verschillende batterijen van elkander te onderscheiden. De mogelijkheid hiertoe kan alleen verkregen worden, wanneer de waarnemer op het oogenblik dat een schot in de batterij, waartoe hij behoort, gelost wordt, een sein ontvangt; hij weet dan zeker dat de aanslag die nu volgt, verkregen is door een projectiel uit zijne batterij. Alleen wanneer toevallig twee schoten uit verschillende batterijen juist op hetzelfde oogenblik gedaan worden, kan hij in het onzekere blijven.

Het seinen aan den waarnemer, dat zijne aandacht gevraagd wordt, is ook nog uit een ander oogpunt van belang. Zijne werkzaamheden toch zijn zeer afnattend; krijgt hij geen kennis van de schoten, die uit zijne batterij gedaan worden, dan verkeert hij als het ware voortdurend in een spanning; bij elk schot, dat door hem wordt gehoord, moet hij het oog op het doel vestigen, terwijl het schot hem dikwerf niet eens aangaat. Terwijl hij bezig is met een dergelijk schot uit een andere batterij waar te nemen, valt er wellicht een schot, waarover hij moet rapporteeren. Zodoende komt hij in een zenuwachtigen toestand, die nadeelig werkt op zijne waarnemingen.

Hetgeen hierboven voor het vuren uit de inleidingsbatterijen van den aan-

valler ontwikkeld is, geldt natuurlijk in dezelfde mate voor de batterijen van den verdediger.

Waarnemen uit voorwaarts gelegen punten, kennisgeven aan den waarnemer dat hij op zijn *qui vive* moet zijn, en snel overbrengen van de waarneming, zijn dus in den vestingoorlog van het hoogste belang.

De middelen, die gewoonlijk voor het overbrengen der waarnemingen gebezigd worden, zijn:

1° het opstellen van een aantal posten tusschen de batterij en den waarnemer, die het geschreven bericht van laatstgenoemde aan elkander overbrengen. Dit middel is tijdrovend en omslachtig, vooral indien de waarnemer zich op grooten afstand vóór de batterij bevindt. Alsdan zijn een groot aantal manschappen noodig om door het herhaald heen en weder loopen, het ordonnance-personeel niet te zeer af te matten en dus het overbrengen van de berichten niet nog meer te vertragen. Bereden ordonnances kunnen in vredetijd nuttig zijn; voor een belegerde vesting zullen zij vermoedelijk slechts bij uitzondering kunnen worden gebezigd. Bovendien loopt men gevaar, dat door het heen en weder loopen der manschappen, de standplaats van den waarnemer door den vijand wordt ontdekt. Bij deze methode is het ook ondoenlijk den waarnemer te waarschuwen, als een schot uit zijne batterij wordt gedaan.

2° Het gebruik van optische seinen op de standplaatsen van de batterij en van den waarnemer. Dit middel is ongetwijfeld beter dan het vorige, wanneer het terrein toelaat, dat men elkanders seinen kan zien. Is dit niet het geval, dan is men verplicht tusschenstations op te richten, waardoor niet alleen het overbrengen der berichten wordt vertraagd, maar bovendien de kans van het onjuist overbrengen van het bericht aanzienlijk toeneemt. De gevallen zullen verder niet zelden voorkomen dat de gelegenheid tot het geven van optische seinen geheel wordt gemist; terwijl het ook hier met bezwaren gepaard gaat, den waarnemer een sein te geven op het oogenblik dat het schot gelost wordt.

3° Het verbinden van de batterij met de standplaats van den waarnemer door middel van een elektrische telegraaf. — Deze methode voldoet geheel aan de voorwaarden, die hiervoren werden gesteld. Meermalen is zij dan ook met het beste gevolg toegepast. In den oorlog van 1870—71 b. v. konden de batterijen bij Kehl zelfs den toren van de Munster-kerk in Straatsburg niet zien, en moesten zij, bij het inschieten, geheel afgaan op de telegraphische berichten, die van den kerktoeren in Kehl aan de batterijen werden geseind. Bij de beschieting van het fort Mortier moest de Badensche vesting-artillerie het vuur staken en de telegraphische verbinding met den Munstertoren afwachten, wijl op den eersten dag het vuur slechts uiterst langzaam kon worden afgegeven, doordien de geschreven berichten door tusschenposten moesten worden overgebracht, en het te voorzien was, dat men langs dezen

weg zich nimmer op een enkelen dag zou kunnen inschieten, hetgeen natuurlijk den vijand zou hebben aangemoedigd.

Het valt echter onmiddellijk in het oog, dat de gewone telegraaf toestellen geenszins gebezigd kunnen worden in al de gevallen, waarin de telegraphische gemeenschap tusschen de batterij en den waarnemer gewenscht is. Zoodra laatstgenoemde in het voorterrein opgesteld en lichtelijk door den vijand opgemerkt kan worden, is het medevoeren van een gewonen toestel van MORSE ondoenlijk.

De bovengenoemde omstandigheden hebben den Badenschen Luitenant ACKERMANN aanleiding gegeven, een telegraaf toestel samen te stellen, die geacht kan worden te voldoen aan de eischen, welke hieraan voor het overbrengen der berichten tusschen de batterij en den waarnemer behooren te worden gesteld. Genoemde officier is daarbij van de volgende beginselen uitgegaan:

1° De toestel moet electrisch werken.

2° De toestel moet, na kortstondige oefening, door ieder kanonnier die lezen en schrijven kan, kunnen worden bediend.

3° Het maken der verbinding moet zonder krachtsinspanning in zeer korten tijd naar ieder willekeurig punt kunnen geschieden en mag geen bijzondere kennis vereischen.

4° Het geven van seinen behoort naar beide richtingen mogelijk te zijn.

5° De waarnemer moet het werktuig op iedere standplaats zonder eenige voorbereidende maatregelen gebruiken kunnen; het moet dus zeer beknopt, stevig, tegen den invloed van het weder bestand en zelfs ongevoelig zijn voor zeer onzachte behandeling.

6° Behalve de seinen op de waarneming betrekkelijk, moeten ook andere telegraphische berichten, zonder veel voorafgaande oefening, met den toestel kunnen worden overgebracht.

7° De toestel moet zich zelf controleeren, zoodat iedere onvoorziene stoornis in de geleiding dadelijk ontdekt wordt, om deze zodoende dadelijk te kunnen herstellen.

8° De batterij dient een voldoende sterken en constanten stroom te geven, eenvoudig en gemakkelijk te behandelen zijn, en mag, voor de vulling, geen moeilijk vervoerbare of moeilijk verkrijgbare materialen vorderen.

De volgens deze beginselen vervaardigde toestel, waaraan door den uitvinder den naam van teleloog is gegeven, heeft, volgens diens mededeeling, bij de schietoefeningen in 1877 van het regiment vestingartillerie N°. 15 en van het Badensche bataljon vestingartillerie N°. 14, alsmede bij de belegeringsoefening te Straatsburg, ten volle aan de gestelde eischen voldaan. De Heer ACKERMANN is van meening, dat met behulp van zijn toestel, de werking zoowel van de artillerie des aanvallers als van die des verdedigers, ten opzichte van de onafhankelijkheid van het terrein en van de afstanden, waarop het vuur met vrucht kan worden afgegeven, kan worden uitgebreid, aangezien het waarnemen der schoten op eenig punt hierdoor gemakkelijk

wordt gemaakt. Batterijen, van dergelijke toestellen voorzien, zullen onder alle omstandigheden spoediger ingeschoten zijn, dan degene, die daarmee niet zijn uitgerust. Hierdoor wordt tijd en munitie gespaard, waardoor de kosten van den toestel gedekt worden. Door zijn buitengewone beweegbaarheid en gemakkelijheid in de bediening, waardoor een ieder zonder veel oefening telegrapheeren kan, is de toestel ook geschikt voor allerlei andere telegraphische gemeenschap in de nabijheid des vijands; vooruitgeschoven posten kunnen hunne meldingen op zeer snelle wijze mededeelen.

De teleloog (Pl. 7) bestaat uit twee spreektoestellen, een kabel, een kabel-trommel, een draagtoestel voor den kabel, de batterij en eenig toebehooren.

De spreektoestellen zijn electro-magnetische slagwerken met enkelen slag. De uitvinder heeft aan de acoustieke toestellen de voorkeur gegeven boven schrijftoestellen, omdat van het oog van den telegraphist, in zijne qualiteit van waarnemer, reeds veel wordt gevergd, en het opnemen van hoorbare teekens minder oplettendheid vereischt, dan het waarnemen van een snel bewegenden wijzer, vooral wanneer men zich bovendien nog tegen vijandelijke projectielen moet dekken. Bovendien kan men met spreektoestellen ook in de duisternis berichten overseinen en is het telegrapheeren hiermede gemakkelijker aan te leeren.

Elke spreektoestel van den teleloog (fig. 1) bestaat uit een ijzeren plaat, waarop een bel, een electromagneet met anker en klepel, twee contactveren en klemschroeven voor de verbinding met den kabel zijn geplaatst. Het geheel is in een houten kast met caoutchouc bodem besloten, door welken de klemschroeven gaan; terwijl buiten den bodem over de klemschroeven doppen zijn geplaatst, om ze tegen beschadigingen te behoeden. Op het voorvlak van de houten kast is een contactknop aangebracht, zoodat door een druk met den vinger de beide contactveren buiten aanraking met elkander kunnen worden gebracht. Aan de beide zijvlakken bevinden zich klankgaten, die door een traliewerk zijn gesloten; terwijl op het deksel een haak is aangebracht, waarmede de toestel aan een knoop van den wapenrok of aan een nagel kan worden opgehangen. De houten kast is voor de waterdichtheid met gelakt leder overtrokken.

De beide spreektoestellen zijn niet geheel aan elkander gelijk; die welke bij de batterij wordt opgesteld, heeft, behalve de klemschroeven voor den kabel, ook nog dergelijke schroeven om met de batterij te worden verbonden. Bij den toestel van den waarnemer is een stuk perkament, waarop het teekenschrift is aangebracht, op het deksel bevestigd om zoodoende gemakkelijk te kunnen aflezen, wanneer de toestel aan een knoop van den wapenrok hangt; terwijl bij den anderen toestel het perkament tegen het voorvlak is aangebracht, omdat deze meestal aan een nagel in een homvrije ruimte wordt opgehangen. De spreektoestellen hebben een gewicht van 1,8 KG., een hoogte van 20 cm. en een lengte en breedte van 11 cm.

De kabel (fig. 12) wordt gevormd door een hart van twee geïsoleerde koperdraden, die met hennep en daarna met geteerd linnen omwikkeld zijn. Elke kabel heeft een lengte van slechts 200 M., om zoodoende door één man gedragen te kunnen worden; ter weerszijden zijn zij echter ingericht om op zeer gemakkelijke wijze aan elkander te kunnen worden gekoppeld. Hiertoe eindigen de draden van het eene einde in kegelvormige stiften (fig. 2) en is dit einde omgeven door een caoutchoucuis overtrokken met een messing huls, waarop een schroefmoer is geschoven; het einde van een tweeden kabel vat met kegelvormig uitgeboorde stiften over de draadeinden van den eersten kabel en wordt door den moer aangetrokken. Ter verbinding van den eersten kabel met de batterij dient een afzonderlijk stuk kabel van 3 M. lengte.

Elke kabel is op een trommel (fig. 3) gewikkeld, die in het zijvlak van een sleuf voorzien is, waarin het binneneinde uitkomt, zoodat de kabel met den spreektoestel kan worden verbonden, zonder den trommel geheel te behoeven afwikkelen. Om echter den waarnemer eenige vrijheid te laten in het verwisselen van zijn standplaats zonder den trommel telkens te behoeven mede te voeren, wordt het binneneinde niet rechtstreeks, maar door middel van een afzonderlijk stuk kabel van 15 M. lengte, aan den spreektoestel verbonden. De assen van den trommel worden in toppannen van een houten draagstuk (fig. 3 en 11) gelegd, dat met een riem om het lichaam wordt gehangen; de as eindigt aan eene zijde in een vierkant gedeelte tot het plaatsen van een zwengel. Een kabel van 200 M. lengte met trommel en draagstuk, weegt 17 KG.

De batterij, die bij den teleloog gebezigd wordt, bestaat uit 20 elementen van MEIDINGER. In fig. 4 is een dergelijk element voorgesteld; C is is de zinken cylinder; K is een koperen schaal, waarop het kopervitriool komt te liggen, terwijl de polen bij M aan het houten deksel bevestigd zijn.

De elementen zijn geplaatst in een met ijzer beslagen kist van goed droog hout (fig. 5), die door houten tusschenschotten in 20 vakken verdeeld is; de kist is lang 0,47, breed 0,36 en hoog 0,17 cM.; het deksel is voorzien van 20 gaten die boven het midden der elementen komen; terwijl de beide polen der gekoppelde elementen bij A en A' zijn gelegen. Als de batterij gereed gemaakt is, wordt op het deksel een overtrek van papier dat in asphaltlak gedrenkt is, gelegd, en hierop met een blikken plaat bevestigd.

De vulling der elementen, bestaande uit een oplossing van 5 deelen magnesia in 20 deelen kopervitriool, wordt door de vulgaten van het deksel in de verschillende vakken gebracht met behulp van den trechter (fig. 6) en de maat (fig. 7). Een dergelijke batterij is krachtig genoeg om nog met den teleloog te kunnen werken, wanneer de kabellengte 3000 M. bedraagt.

Om een batterij met den waarnemer door middel van den teleloog in verbinding te stellen, moeten in de eerste plaats de standplaats van den waar-

nemer alsmede de richting, waarin de kabel gelegd zal worden, verkend worden, om hieruit het benooodigde getal kabels te kunnen berekenen. De rechte lijn tusschen de batterij en de standplaats van den waarnemer is natuurlijk de eenvoudigste, doch het is duidelijk, dat deze richting niet altijd gevolgd zal kunnen worden; o. a. moet rekening gehouden worden met het verkeer met zware voertuigen en met het vijandelijke vuur. De spreektoestel bij de batterij wordt bij voorkeur aldaar in een bomvrije ruimte geplaatst; terwijl de kabel ingegraven wordt ter plaatse waar hij aan het vijandelijk vuur blootgesteld is of waar zware voertuigen voorbij moeten gaan; in het eerste geval is een ingraving van 60, in het tweede eene van 30 cM. voldoende.

Terwijl het geschut in batterij gebracht wordt, kan te gelijktijd met het gereedmaken der galvanische batterij worden begonnen; hiertoe worden 20 maten water en 5 maten magnesia-zout in een emmer geschept en dit laatste, door roeren, in oplossing gebracht. In elk element wordt ééne maat der oplossing gegoten, waarna men een kleine hoeveelheid kopervitriool (ongeveer zooveel als tusschen den duim en de 4 voorste vingers kan gevat worden) door elk vulgat in de elementen stort. Daarna plaatst men de batterij in een hoek van de bomvrije ruimte, hangt den spreektoestel aan een spijker, en maakt de verbindingen (zie fig. 9).

De waarnemer, wien evenveel manschappen toegevoegd worden als het aantal benooodigde kabels bedraagt, laat door ieder man een trommel met kabel uit den mond (fig. 13) nemen; een der manschappen hangt het draagstuk om het lichaam (fig. 8), na een trommel daarop te hebben gelegd. Het uiteinde van den hierop gewikkelden kabel wordt op de vroeger beschreven wijze aan den spreektoestel A bevestigd; de waarnemer hangt den tweeden spreektoestel voor de borst, waarna de geheele ploeg zich op marsch naar de standplaats van den waarnemer begeeft; de kabel loopt hierbij vanzelf af. Om storingen te voorkomen, houdt echter de waarnemer hierop het oog (fig. 10). Zoodra de eerste kabel afgeloopen is, wordt een tweede in het draagstuk gelegd en met den eerste verbonden; de ledige trommel wordt door een der manschappen naar de batterij teruggebracht. Op de plaats van bestemming gekomen, wordt het draagstuk met den daarop geplaatsten trommel op den grond gesteld en de spreektoestel van den waarnemer, door middel van het afzonderlijk stuk kabel C, hiermede verbonden. De stroom is nu gesloten, hetgeen zich dadelijk verradt door het hoorbaar aanslaan van de ankers tegen de electro-magneten.

Het corresponderen geschiedt door drukken op den contactknop. Bij iederen druk namelijk geven de beide spreektoestellen een duidelijk hoorbaren klokslag. Aangezien nu voor het spreken slechts twee teekens noodig zijn, om woorden en lettergrepen te kunnen maken, zoo kan bij den teleloog worden volstaan met een enkelen klokslag (.) en drie klokslagen (...), om een geheel alphabet samen te stellen, waarbij natuurlijk moet gezorgd wor-

den, dat de drie klokslagen snel achtereenvolgend, terwijl daarna een bepaalde tijd moet verlopen, alvorens opnieuw op den knop gedrukt wordt tot het geven van een tweede sein.

Voor het mededeelen der waarnemingen zijn door den Heer ACKERMANN de volgende eenvoudige teekens aangegeven: vuur met granaten (.); vuur met granaatkartetsen (...); te kort of te laag (.); te ver of te hoog (...); tresser of in de richting (...) (. (...)) (.); rechts (...); links (...); aantal in meters (. (. (.)) enz.; springhoogte in M. (. (. (.)) enz.; niet waargenomen (. (. (. (.)) .). Tot opheldering van deze teekens, dient dat het teeken »vuur" moet gegeven worden op het oogenblik dat het schot valt; de ontdekking heeft geleerd, dat het vroeger of later geven van dit sein aanleiding tot vergissingen kan geven, wanneer verschillende batterijen hetzelfde doel of dicht bijeen gelegen doelen beschieten, ten gevolge van het weigeren van een pijpje of van een onverhoopt kleinen vluchttijd van het projectiel.

Zoodra het schot is waargenomen, seint de waarnemer naar de batterij, waarbij hij steeds eerst de lengte- of hoogte-afwijking en vervolgens de zijdelingsche afwijking of, bij granaatkartetsen, de springhoogte seint.

Het geval kan zich ook voordoen, dat de batterijcommandant persoonlijk waarneemt en de aan te brengen correctiën aan de batterij wenscht mede te deelen. Alsdan wordt, nadat de zijdelingsche afwijking overgesleurd is, door een onbepaald aantal snel opeenvolgende klokslagen (.....) het sein gegeven dat de aan te brengen correctiën zullen worden medegedeeld. Degene die in de batterij deze mededeeling zal opteekenen, neemt hierop papier en potlood in de hand, waarna uit de batterij het sein »begrepen (. (...))" volgt. De batterijcommandant telegrafeert vervolgens: elevatie in graden (...) (...) enz., of elevatie in 16de gedeelten van graden (. (. (.)) enz. Vuurt men met granaatkartetsen, dan seint hij: tempering (...) (. (. (.)) .); seconden (...) (...) enz., of 8ste gedeelte van seconden (. (. (.)) .). Ten slotte volgt uit de batterij het sein: begrepen (. (...)) of niet begrepen (. (...)) (. (...)).

De hiervoren medegedeelde seinen zijn zoo eenvoudig, dat zij zelfs door een gewoon kanonnier gemakkelijk kunnen worden aangeleerd.

Om ook andere mededeelingen te kunnen doen, is bij elken spreektoestel nog een volledig alfabet gevoegd, geheel uit de samenvoeging van de teekens (.) en (...) vervaardigd.

Wij hebben gemeend, dat het nuttig kon zijn, eenigszins breedvoerig den inhoud van het geschrift van den Heer ACKERMANN te bespreken, wegens de hooge waarde, die, naar onze meening, aan het nauwkeurig waarnemen der schoten moet worden gehecht. De prijs van den toestel is ongetwijfeld betrèkkelijk hoog te noemen (980 Mark 90 Pf., ongeveer f 590); doch wanneer hij werkelijk een krachtig hulpmiddel is om van de kostbare vuurmonden van den tegenwoordigen tijd het meest mogelijk partij te trekken, dan

zouden zeker de uitgaven ruimschoots hunne renten afwerpen. In elk geval komt het ons wenschelijk voor, ook hier te lande proeven met den teleoog te nemen, omdat de vestingoorlog bij de verdediging van onzen vaderlandschen bodem ongetwijfeld een gewichtige rol zal spelen.

C. L. VAN PESCH.

Nog iets over „De Indische brigade”.

Replik aan R.

Zooals ik verwacht had, werden er van verschillende zijden bedenkingen geopperd tegen den door mij voorgestelden maatregel om uit Nederland een expeditionnaire krijgsmacht naar Atjeh te zenden. Het opstel van R. getiteld: »Nog iets over een Vaderlandsch belang”, voorkomende in N°. 9 van De Militaire Spectator, doet mij besluiten nogmaals de pen op te vatten ten einde de tegen mijn denkbeeld ingebrachte bezwaren te wederleggen of wel mijne meening duidelijker te doen uitkomen. Vóór alles wensch ik hier de verklaring af te leggen, dat het volstrekt niet mijne bedoeling is geweest den Legercommandant of andere bevelhebbers in Indië te beschuldigen, gelijk mij bij herhaling door R. ten laste wordt gelegd. Ik meen tot zulk een opvatting geen aanleiding te hebben gegeven en kom met nadruk daartegen op. Ook was de gedachte ver van mij iets te zeggen of voor te stellen wat kwetsend voor het Indische leger zou kunnen zijn. Moge het volgende betoog van een en ander het bewijs leveren!

In mijn onlangs verschenen werk over onze vestiging in Atjeh komen verschillende beschouwingen voor, die veel kunnen ophelderen wat in mijne vroegere opstellen wellicht duister mocht toeschijnen. Ik wensch hier niet met R. te redetwisten over de vraag, welke tactiek men tegenover de Atjehneezen had behooren te huldigen om den oorlog in den kortst mogelijken tijd te beëindigen. Mijne overtuiging staat onwankelbaar vast, dat het stelsel van afwachten ons in dit geval niet kon baten en dat het beoogde doel alleen was te bereiken door van den beginne af steeds op krachtig offensieve, doortastende wijze te handelen.

Het gaat gewis niet aan de toestanden in Indië, wat het oorlogvoeren betreft, gelijk te willen stellen met die in Europa, maar toch vindt menige regel even goed daar als hier zijne toepassing. Een volk, zoo krijgshaftig en fier als de Atjehneezen, was niet door onderhandelingen of door het bezetten

van een klein gedeelte zijns grondgebieds tot onderwerping te brengen. Het moest eerst volkomen overwonnen of wel dermate verzwakt worden, dat het den strijd niet meer kon voortzetten. Geen passieve houding onzerzijds kon ooit tot deze uitkomst leiden; wij moesten handelend optreden; niet ondoordacht maar stelselmatig, energiek en vooral consequent. Dit nu is in Atjeh herhaaldelijk uit het oog verloren; men veranderde daar dikwijls van inzichten en tactiek, hetgeen ten gevolge heeft gehad dat de beslissing van den oorlog steeds uitblijft, niettegenstaande we meer dan 5 jaren lang groote offers hebben gebracht.

Nu wij in Indië over betrekkelijk ruime en krachtige middelen kunnen beschikken, spreekt het vanzelf dat een oorlog tegen een inlandschen volkstum niet zo lang behoeft te duren als dit vroeger meermalen het geval was. Gelukkig heeft onze tegenpartij met betrekking tot zijne krijgskunst en bewapening, geen gelijken tred met ons gehouden, zoodat we als aanvaller een groot overwicht hebben verkregen en we veel sneller op ons doel kunnen afgaan dan voorheen. Dit wil echter nog niet zeggen dat een Indische oorlog altijd even spoedig tot een beslissing kan worden geleid als een Europeesche; ik heb dit nimmer beweerd.

De redeneering van R. dat, volgens mijne theorie, op den val van den Kraton de onderwerping van Atjeh had moeten volgen, even goed als hij de overgave van Parijs in 1871, de tegenstand in Frankrijk ophield, is hier niet toepasselijk en dus onjuist. De Kraton was op verre na niet voor de Atjehneezen wat Parijs voor Frankrijk is; het grenst aan het ongerijmde ten deze een vergelijking te willen stellen. Men heeft een veel te groote waarde gehecht aan het blijvend bezit van den Kraton en dit is van het begin onzer vestiging af ons ongeluk geweest. De val van Atjeh's voornaamste versterking sloot nog geenszins de onderwerping van het geheele rijk in zich, tenzij we het behaalde succes onmiddellijk vervolgd en daardoor den vijand in de onmogelijkheid gesteld hadden den oorlog voort te zetten.

Op de vraag van R. of het nog noodig is bij de Atjehneezen de overtuiging ingang te doen vinden dat wij hen in krachten verre overtreffen, antwoorden wij volmondig „ja”. Wanneer die overtuiging werkelijk bij den vijand gevestigd was, zou hij reeds sedert lang den strijd opgegeven en zich zeker niet zoo overmoedig betoond hebben als in den laatsten tijd het geval is geweest. Neen, alleen wanneer wij op den duur aanvallend te werk gaan en niet schromen met een verpletterende overmacht de XXII Moekims, de kern van Atjeh's tegenstand, binnen te dringen, zullen de Atjehneezen van onze meerderheid overtuigd worden en er wellicht toe overgaan het hoofd in den schoot te leggen.

Ik begriip niet waarom R. oordeelt dat een poging, zooals door mij wordt bedoeld, den tijd vooruitloopen en de zaak meer benadeelen dan bevorderen zou. De oorlog met Atjeh heeft nu toch waarlijk lang genoeg geduurd. Moet hij nog eenige jaren slpende blijven en steeds de zwaarste offers van

ons vorderen, of is het beter dat we hieraan, door het aanwenden van krachtige middelen, in eens een einde maken?

De laatste offensieve operatiën van den Generaal VAN DER HEIDEN hebben ons in vele opzichten belangrijke voordeelen opgeleverd, zóó zelfs dat zij de kans openen op een spoedige en bevredigende uitkomst, ten minste wanneer men de jongste telegraphische berichten mag gelooven en de Atjehneezen ons, om tijd te winnen, niet met schijnvoorstellen tot onderwerping aan de praat houden. De deugdelijkheid van de door mij aangeprezen tactiek is in elk geval duidelijk gebleken, want het verkregen resultaat is alleen en uitsluitend het gevolg van ons krachtig optreden. Indien we op dit oogenblik in Atjeh de middelen beschikbaar hadden om standvastig op den ingeslagen weg te blijven voortgaan, dan mag men wel aannemen dat zoowel de hoofden als de bevolking der XXII en XXVI Moekims het nuttelooze van allen verderen tegenstand zouden inzien en zij zich tot toenadering geneigd zouden toonen. De onderhandelingen met een zoo dapper en energiek volk als de Atjehneezen kunnen alleen dan tot het gewenschte gevolg leiden, wanneer zij met klem door onze wapenen gesteund worden. Laat men den vijand tijd om weder op zijn verhaal te komen, dan is het zeer waarschijnlijk dat we ons opnieuw in onze verwachtingen bedrogen zien. Het is juist om doortastend te *kunnen* handelen, dat ik de aanwending van een flinke reserve, m. a. w. van de Nederlandsche brigade, ten eerste zou toejuichen. Wil echter een tuchtiging der XXII Moekims goede vruchten dragen, dan moet zulk een onderneming terdege worden voorbereid; — ik heb daarop in mijn werk over onze vestiging in Atjeh mel aandrang gewezen. Men zal bij die operatie voorzeker met vele en ernstige moeilijkheden te worstelen hebben, maar indien men troepen en transportmiddelen genoeg heeft, dan *moet* ten slotte de schaal der overwinning geheel naar onze zijde overslaan.

Wel verre van aan te nemen dat een krachtig offensieve tactiek, in den geest zooals ik voorstelde, met bijna onoverkomelijke bezwaren zou gepaard gaan en een zeer twijfelachtige uitkomst zou opleveren, geloof ik stellig dat er geen beter en spoediger middel bestaat om Atjeh tot onderwerping te noodzaken. Bedrieg ik mij niet, dan denkt de Generaal VAN DER HEIDEN er volkomen op dezelfde wijze over. Wanneer hem de handen vrij gelaten werden en hij steeds over de noodige middelen kon beschikken, zou hij voorzeker geen oogenblik aarzelen den vijand nog verder in diens hartader aan te tasten; wij houden ons overtuigd dat de oorlog dan zeer spoedig zijne beslissing zou naderen.

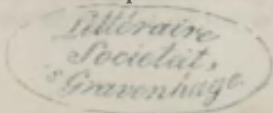
Als een bewijs dat het stelsel van afwachten gunstig werkt op de gezondheid der bevolking van Atjeh, haalt R. aan dat er zich reeds verleden jaar personen hebben aangemeld met het verzoek, zich in het door ons bezette gedeelte te mogen vestigen, zoomede dat de Atjehneezen onze liniën doorslopen, om hunne waren te Kotta-Radja op de markt te koop aan te bieden. Deze argumenten en vooral het laatste komen mij voor niet gelukkig

gekozen te zijn. Is R. wel zeker dat die personen niet kwamen met kwade bedoelingen, zooals om te spionneeren, onrust te stoken of de bevolking tegen ons op te zetten? Veel vertrouwen zouden zij in geen geval verdienen. Ook schijnt het uitgemaakt te zijn dat onder de Adjehneezen, die onlangs het verschrikkelijke bloedbad in een onzer hospitalen aanrichtten, verscheidene lieden waren, die geregeld op den passar kwamen handel drijven. Op die linie-doorsluipende bezoekers zou ik het volstrekt niet begrepen hebben, want men kan zich verzekerd houden dat zij een valsche rol spelen en slechts op de gelegenheid loeren om ons op de eene of andere wijze te benadeelen.

R. is het niet met mij eens over hetgeen ik omtrent de vaderlandsliefde en de onbuigzaamheid der Atjehneezen heb gezegd; hij tracht zijn beweren te staven door het bijbrengen van een vijftal redenen, die ik echter moeilijk kan aannemen. In mijn vroeger betoog had ik uitsluitend de bevolking van Groot-Atjeh en niet die van de vazalstaten op het oog; onder deze kustrijkjes zijn er die vijandig tegen hunnen leenheer gezind waren en slechts onze partij kozen om zich onafhankelijk te maken van den hoofdstaat, aan wien zij schatting moesten betalen. Men kan de bewoners der bedoelde rijkjes niet tot de eigenlijke Atjehneezen rekenen; zij bezitten niet die mate van nationaliteit, noch den aangeboren hoogmoed of de energie van hunne stamgenooten.

In Atjeh zelf was de bevolking of tegen ons, of zij toonde zich geheel passief; nimmer vocht zij aan onze zijde; nimmer bood zij ons de behulpzame hand om het een of ander in ons belang tot stand te brengen. De Marassaren hielden wel hunne lastige naburen uit de VI Moekims buiten hun gebied, maar hiertoe bepaalde zich ook al de steun, dien ze ons verleenden. Ondanks alle aangewende pogingen en de schoonste beloften gelukte het ons niet hen zoover te brengen, dat ze eenigen arbeid voor ons wilden verrichten; men kon zelfs niemand krijgen om elken morgen tegen een aanzienlijke belooning de voor het hospitaal benodigde melk van Oleh-leh naar Kotta-Radja te brengen. De Atjehneezen beschouwden dit als een daad van dienstbaarheid, die in strijd was met hun gevoel van trots. Het eenige waartoe zij zich wel wilden leenen, was het te koop aanbieden van eetwaren op den passar, maar ze vorderden daarvoor, althans in de eerste jaren onzer vestiging, zulke overdreven prijzen en sloegen daarbij dikwijls zulk een hoog, brutalen toon aan, dat men er zich met recht over moest ergeren; die handel had dan ook weinig of niets te beteekenen en viel slechts zelden binnen het bereik van den soldaat.

De gidsen dienden ons gewoonlijk niet vrijwillig; meermaalen gebeurde het dat zij ons op een verkeerden weg brachten, of op een onbewaakt oogenblik ontvluchtten. In elk land, zoowel in Indië als in Europa, zal men altijd enkele ellendelingen vinden, die uit winstbejag de rol van spion of gids willen vervullen. In Atjeh behoorde dit echter bepaald tot de uitzonderingen;

ook mag men wel aannemen dat dergelijke dienaren van ons gouvernement, zelfs al werden ze tot het verrichten hunner taak gedwongen, niet licht aan de wraakzucht of verolgenheid hunner landgenooten ontsnapt. R. spreekt van een gids die op een tocht van den Generaal PEL kalm en gelaten het huis zijns broeders zag verbranden en toch onze zijde bleef dienen. Die Atjehnees was of een groote ellendeling, of hij wist met echt Mahomedaansch stoïcisme, zijne aandoeningen te verbergen, wat trouwens bij den inlander zeer algemeen is. Wie weet hoe bloedig hij zich later op ons heeft gewroken of nog zal wreken, wanneer de gelegenheid zich voordoet.

Het samenstellen eener schetskaart van de XXII en XXVI Moeikims uit verkregen inlichtingen van Atjehneezen, bewijst niet veel voor een verbetering der verhouding tusschen ons en de bevolking van Atjeh; ook is het nog de vraag of aan die kaart eenige waarde kan worden gehecht.

Het verheugt mij oprecht dat, volgens R., het Indische leger nog behoorlijk kan voldoen (en zelfs meer dan dat) aan de taak den vijand te tuchtigen en diens grondgebied, voor zoover dit noodig mocht blijken, in bezit te nemen. »Sedert meer dan een jaar zijn er maatregelen genomen om de infanterie uit haar verval op te heffen, waardoor het mogelijk was de expeditionnaire korpsen steeds aan te vullen en de bataljons, die in de liniën stagen, naar Java te doen terugkeeren. Daar men dus over eene reserve kan beschikken, is hulp uit het moederland niet dringend noodzakelijk.»

R. beweert alzoo dat het hoofdwapen, de infanterie, in een zeer voldoende toestand verkeert. Wij hopen van harte dat het zoo zijn moge, maar moeten met grond daaraan twijfelen. Dat er in de laatste jaren veel is gedaan, om bestaande leemten aan te vullen, nemen wij grif aan; maar zoolang de oorzaken blijven werken, die het leger in verval brachten, zoolang kan er ook niet aan een afdoende verbetering van onze levende strijdkrachten gedacht worden. En wat nu de beschikbare reserve betreft, zoo is deze, volgens de laatste berichten, weder in haar geheel naar Atjeh teruggezonden met nog andere bataljons, die bestemd waren elders ons gezag te handhaven.

Wat zou men nu beginnen wanneer onverhoopt op een ander punt van den Archipel, vooral op Java, ernstige onlusten losbarstten? Van waar zou men b. v. de troepen moeten halen om met kracht en snelheid een mogelijken opstand in de Vorstenlanden te dempen of ontstane verwickelingen in hare geboorte te smoren? Nu Java bijna geheel van bruikbare troepen ontbloot is, zou men verplicht zijn in aller ijl eenige bataljons van Atjeh te doen terugkeeren, en de gevolgen van zulk een maatregel zouden niet uitblijven, ten minste zooals de zaken daar op dit oogenblik staan. Bovendien zou men een kostbaren tijd verliezen en aan zware rampen blootgesteld zijn, want het is genoeg bekend hoe spoedig een opstand zich uitbreidt en welk een dreigend karakter hij kan aannemen, wanneer men van den beginne af niet met klem en groote overmacht daartegen kan optreden.

R. verliest te veel uit het oog dat het leger in Indië ook nog aan andere

verplichtingen moet kunnen voldoen, dan waartoe het verscheidene jaren achter elkander in Atjeh bijna uitsluitend is werkzaam geweest.

Wat ik gezegd heb omtrent de weinige geoefendheid der artillerie, vooral van het kader, heeft meer bepaald betrekking op den toestand in het jaar 1875. Het was toen daarmede werkelijk ongunstig gesteld en dit kon ook moeilijk anders, want de oorlog had de beste elementen van het wapen verslonden en er bestond destijds geen tijd of gelegenheid om degelijke artilleristen te vormen of om het kader behoorlijk voor zijne taak te bokwamen. Dat er groot gebrek heerschte aan onderofficieren en manschappen was alleen toe te schrijven aan den oorlogtoestand; noch de Legercommandant, noch de Chef van het wapen der artillerie hadden hiernaan de geringste schuld. Zij deden integendeel bijna het onmogelijke om aan de steeds klimmende eischen voor Atjeh te kunnen voldoen en toch het leger in zijn verband te houden. Indien men dus al tijdelijk moest overgaan om het personeel van sommige batterijen op te heffen of te verminderen, dan bestond daartoe gegronde reden, evenals voor het aanstellen van kader dat lang niet voldoende op de hoogte was van zijne taak.

R. begrijpt mij geheel verkeerd wanneer hij denkt dat ik aan de Indische artillerie als een gebrek toeken, wat voor de Nederlandsche brigade als voldoende wordt gerekend. Het is mij aangenaam hem te kunnen mededeelen dat er bij de bereden artillerie in Nederland te recht veel werk wordt gemaakt van het rijden, zoowel met enkele paarden als met spannen, bespanningen en met voertuigen; daaraan wordt het grootste gedeelte van den opleidingstijd der recruten besteed. Bij een batterij veldartillerie moeten de kanonniers en stukrijders door elkander gebruikt kunnen worden en volkomen denzelfden graad van geoefendheid bezitten, niet alleen in het rijden, maar ook in het bedienen der stukken enz. De bewegingen geschieden meestal in snelle gungen, waarbij het geheele personeel der batterij is opgestegen. Het is dus licht te begrijpen, dat degelijke voorbereiding en dus veel tijd wordt gevorderd om de manschappen en vooral het kader eener Nederlandsche batterij behoorlijk te oefenen. Voor een in Indië te bezigen batterij kunnen de eischen echter in het algemeen veel lager worden gesteld; dit was het wat ik bedoelde toen ik in mijn betoog het gevoelen uitte, dat de batterijen der eventueel op te richten brigade al zeer spoedig voor een veldtocht tegen Atjeh zouden klaar te maken zijn. De kanonniers volgen daar steeds hunne stukken te voet en behoeven dus in het geheel niet te kunnen rijden, daar het besturen der paarden door inlandsche stukrijders geschiedt. Maar dit wil nog volstrekt niet zeggen dat ook de onderofficieren en korporaals van die kennis verstoken kunnen blijven; er doen zich integendeel vele gevallen voor, waarin het kader eener Indische batterij wel degelijk van zijne bedrevenheid in de rijkunst moet doen blijken.

Ik wil echter gaarne aannemen dat de in 1875 bestaande gebreken thans wel grootenkeels zullen zijn verholpen.

Het is geenszins mijne bedoeling de taak der Indische artillerie uitsluitend aan de Nederlandsche brigade op te dragen; al zijn de batterijen verschillend gewapend, dan kunnen ze toch zeer goed naast of in gemeenschap met elkander tegen een inlandschen vijand worden aangewend; beter ware het evenwel ook in Indië de veldartillerie van een voortreffelijk stalen achterlaadkanon te voorzien.

Het doet mij genoegen dat R. in hoofdzaak geen bezwaar heeft tegen het door mij voorgestelde plan, wanneer het daarmede beoogde drieledige doel met eenige zekerheid kon worden bereikt. In de eerste plaats twijfelt hij aan de mogelijkheid, Nederlanders voor de brigade te verkrijgen; deze zou, volgens hem, wanneer ze al tot stand kwam, bijna geheel uit vreemdelingen bestaan. R. grondt dit beweren op de omstandigheid, dat er in het algemeen bij onze natie weinig lust voor den kolonialen dienst bestaat en dat er zich, ondanks de gunstige bepalingen, maar weinig oud-gedienden, zowel van de landmacht in Nederland als in Oost- en West-Indië, alsmede van het korps mariniers, bij het leger in O.-Indië verkiezen te engageeren. Dit gevoelen van R. wordt door velen gedeeld en het is helaas een treurig feit, dat het hoe langer hoe moeilijker wordt Nederlanders voor het Indische leger aan te werven.

De reden hiervan vloeit wel eenigszins voort uit de groote welvaart, die in ons land heerscht, maar zij is toch hoofdzakelijk toe te schrijven aan het weinig aantrekkelijke lot en de geringe vooruitzichten, welke den soldaat in Indië te wachten staan.

Voor een hoogst karig loon moet hij zich daar dikwijls de grootste ongemakken en ontberingen, de meest afmattende diensten getroosten en zijn leven in de waagschaal stellen. Van zijne aankomst te Batavia af trekt hij van den eenen hoek van den Archipel naar den andere; vóór hij tijd heeft zich ergens rustig en aangenaam te gevoelen of zich aan zijne omgeving te gewennen, wordt hij weder naar elders overgeplaatst. Zelden is hij in de gelegenheid zijn toekomstig lot te verbeteren; wanneer hij na het verstrijken van zijn dienstdaag naar zijn vaderland terugkeert, dan is hij gewoonlijk armer dan toen hij van daar vertrok, terwijl zijne gezondheid meestal zeer heeft geleden. Wat den soldaat in Indië vooral tegenstoot, is het onzekere, het geïsoleerde van zijn toestand; vandang is hij hier, morgen daar, dan bij dit, dan bij dat onderdeel van het leger. Hij zou ongetwijfeld meer lust voor den dienst krijgen en zich veel gelukkiger gevoelen, wanneer hij steeds bij hetzelfde korps kon blijven om daarmede alle lief en leed te deelen; er worden dan vele banden van kameradschap aangeknoopt, die voor den soldaat iets bijzonder aantrekkelijks bezitten. Daarom geloof ik stellig dat wanneer hier te lande een *afzonderlijk* korps werd opgericht, met bestemming naar Indië, vele Nederlanders zich genegen zouden toonen wel daarbij, maar niet bij het gewone koloniale leger dienst te nemen, vooral indien de voorwaarden zeer gunstig werden gesteld.

In het laatste hoofdstuk van mijn werk »Onze vestiging in Atjeh» heb ik dit onderwerp nader toegelicht, ook met betrekking tot het kader. Het spreekt vanzelf dat ik ook aan de Europeesche onderofficieren en manschappen te velde dezelfde traktementen en voordeelen zou willen toekennen als aan hunne kameraden van de Nederlandsche brigade; gelijke diensten voor den vijand bewezen, moeten ook gelijk beloond worden.

Ik ben het volkomen met R. eens dat de Indische brigade niet behoorlijk geoefend kan worden en dus niet aan hare bestemming kan voldoen, zonder het bezit van genoegzaam kader. Dit is wel een lastig, maar toch geenszins een onmogelijk op te lossen vraagstuk; voor een veldtocht tegen Atjeh zal men hoogst waarschijnlijk in Nederland het vereischte aantal onderofficieren en korporaals wel kunnen verkrijgen om er de volstrekt noodige kaders voor een 5- a 6-tal bataljons infanterie en een paar batterijen veldartillerie mede te formeeren; veel hangt af van de wijze waarop men de zaak aanvat.

Ik houd vol dat men verstandig zou handelen door de troepen rechtstreeks naar Atjeh te zenden; een voorafgaand verblijf in de groote garnizoensplaatsen aan de kust van Java zou zeer nadeelig op de strijdvaardigheid der brigade werken. Reeds na korten tijd zouden vele manschappen in de hospitalen opgenomen of voor den dienst te velde ongeschikt geworden zijn. Het is een treurige waarheid dat de pas in Indië aankomende troepen zich dikwijls aan schromelijke uitpattingen overgeven; men ziet te Weltevreden en te Meester-Cornelis, vooral des avonds, op den publieken weg somtijds ergerlijke tooneelen van wanorde en dronkenschap onder de Europeesche militairen. De sociale toestand van den soldaat en ook van de onderofficieren is in Indië zeer treurig; de fatsoenlijke burgermaatschappij is voor hen zoo goed als gesloten; met de inboorlingen kunnen zij evenmin omgaan. In de kazernes, cantines of clandestiene Chineesche drankwinkels moeten zij hun heil zoeken; de soldaat ziet de weelde, die om hem heerscht bij de meer bevoorrechte standen, maar hij beseft daardoor des te grievender zijne eigen armoede en verlatenheid; hij weet dat hij als een paria wordt beschouwd voor wien ieder, zelfs de inlander, liefst zijne deur gesloten houdt. Is het dan wonder dat hij neiging gevoelt zich te bedwelmen en troost te zoeken in het verderfelijck vocht, dat hem van alle zijden wordt aangeboden en overal voor weinig geld te verkrijgen is? Het zou dwansheid zijn te beweren dat het meerendeel der Indische militairen misbruik maakt van sterken drank, maar dat het bedoelde kwaad diep ingrijpt en menig gestel ten gronde richt, valt niet te loochenen.

Van het oogenblik af echter waarop de troepen te velde zijn, verandert de toestand geheel; gevallen van dronkenschap worden dan hoogst zeldzaam, zelfs wanneer de soldaat zich gemakkelijk dronk kan verschaffen, zooals b. v. in Atjeh het geval is. In de garnizoenen wordt de European door ledigheid, landerigheid en ook veelal door het voorbeeld van anderen tot drinken aangezet. Te velde wordt hij dadelijk in zijne eigen schatting opge-

heven en gevoelt hij zich een geheel ander mensch. Hij is daar nuttig werkzaam, ondergaat allerlei gevaren en emotiën, kan toonen wie hij is en komt niet zelden in de gelegenheid zich schitterend te onderscheiden. Zijn eergevoel wordt telkens geprikkeld; vele banden, die hem in het garnizoen knellen, worden losgemaakt; zijne officieren gaan op een geheel anderen voet met hem om en behandelen hem soms bijna als huns gelijke; er bestaat geen enkele reden meer waarom hij troost zou zoeken in het gebruik van geestrijk vocht. Het is dan ook een gelukkig en algemeen bekend verschijnsel dat bij een troep te velde, de orde en tucht meestal uitmuntend zijn, terwijl deze in de garnizoenen dikwijls veel te wenschen overlaten.

Wanneer eenmaal de Nederlandsche brigade in Atjeh is aangekomen, dan behoeft er dus geen vrees meer te bestaan dat de manschappen zich aan uitspattingen zouden schuldig maken, ook al werden zij eenigen tijd in het hoofdkwartier Kotta-Radja gehuisvest, wat mij echter niet wenschelijk voorkomt, daar ik de brigade met het oog op hare bestemming, alsmede om gezondheidsredenen, liever een plaats in of nabij onze Zuiderlinie zag aangewezen.

R. komt met nadruk op tegen mijn beweren dat de kwade moesson in Atjeh volstrekt geen verhindering uitmaakt om desverkiezende tegen den vijand te opereeren of om de Indische brigade, wanneer ze gedurende dien tijd aankomt, dadelijk in actie te brengen. Hij verwijt mij zelfs dat ik, met dit aan te nemen, den vroegeren bevelhebbers in Atjeh een onverdiende beschuldiging voor de voeten heb geworpen, omdat zij zich toch door den kwaden moesson van de voortzetting of dadelijke hervatting der operatiën lieten weerhouden.

Ik meen tot deze vrij scherpe terechtwijziging geen aanleiding te hebben gegeven; mijn beweren kan volkomen gegrond zijn zonder dat er gedacht behoeft te worden aan eenig plichtverzuim van de zijde der bevelhebbers.

Wat toch is het geval geweest? In April 1873, na het sneuvelen van den Generaal KÖHLER en den mislukten storm op den Kraton, was de nadering van het slechte jaargetijde werkelijk een der hoofdredenen waarom men besloot Atjeh's stranden te verlaten, vooral toen de Commandant der zeemacht verklaarde niet te kunnen instaan voor de gemeenschap tusschen den wal en de reede. Men kende toen echter de werking van den moesson volstrekt niet; had men de ondervinding van later kunnen raadplegen en de wetenschap bezeten dat er van geen aanhoudende stremming der communicatie sprake behoeft te zijn, dan zou men hoogstwaarschijnlijk anders gehandeld en de expeditie voortgezet hebben.

In het jaar 1874 heeft de Generaal PEL tijdens den kwaden moesson steeds geageerd, voor zoover zijne destijds zeer geringe strijdmiddelen hem dit toelieten. Slechts eens heeft hij, ongeveer drie weken lang, een onderneming moeten uitstellen wegens het slechte weder en den ongunstigen toestand van het terrein, namelijk bij gelegenheid van den voorgenomen tocht

naar Longbatta; dit geschiedde nog wel in de maand December en dus in het droge jaargetijde. Van Juni tot November 1875 werd in Atjeh weinig of niet geopereerd en wel: 1° omdat sedert het begin van Mei de linie tot bescherming van Kotta-Radja en van de gemeenschap met de zee volkomen was tot stand gebracht en men zich voorloopig tot een afwachtende houding wenschte te bepalen; 2° omdat de Generaal PEL, civiel en militair bevelhebber in Atjeh, zich met verlof te Buitenzorg bevond tot herstel zijner geschokte gezondheid; 3° omdat het Indische leger destijds zeer geleden had en zoodanig verzwakt was dat het onmogelijk den oorlog op offensieve wijze kon blijven voortzetten; het moest eenigen tijd rust genieten om weder krachtig in het strijdperk te kunnen verschijnen. — Toen het plan van den Generaal PEL was goedgekeurd om onze stelling in Atjeh aanmerkelijk uit te breiden, moesten daartoe vele voorbereidende maatregelen worden genomen, waarmede men eerst op het laatst van 1875 gereed kwam. Al ware dus het weder gunstig geweest, dan zou men gedurende het bedoelde tijdperk waarschijnlijk toch niet handelend tegen den vijand zijn opgetreden. Nu de bouwstoffen voor den nieuwen voorgenomen veldtocht nog moesten worden verzameld, was het natuurlijk dat de Generaal PEL liever het gunstig jaargetijde wenschte af te wachten om de operatiën te beginnen.

Tijdens het bestuur der Generaals WIGGERS VAN KERCHEM en DIEMONT, in de jaren 1876 en 1877, werd in Groot-Atjeh weinig gevochten of ondernomen, noch in den goeden, noch in den kwaden moesson. Men huldigde toen weder het stelsel van lijdzaam afwachten, in welks kader geen aanvallende operatiën pasten. Uit dien *would be* vredestoestand, dien staat van schijnbare rust, werd men eerst in Juni 1878 door ernstige gebeurtenissen opgeschrikt. Wanneer de bevelhebbers het noodig hadden geoordeeld den vijand aan te tasten, dan zou gewis het ongunstige jaargetijde hen daarvan niet hebben teruggehouden. Dat zij zich hoofdzakelijk tot een afwachtende houding bepaalden, geschiedde vermoedelijk omdat hunne instructiën in dien geest luiden, of wel omdat zij de noodzakelijkheid van een agressieve tactiek niet inzagen. Men had geen verdere uitbreiding onzer stelling meer op het oog; binnen onze linie waren we genoegzaam veilig en de vijand maakte het ons niet al te lastig, al toonde hij nog zeer weinig neiging tot onderwerping of toenadering. Waarom zou men dan opnieuw den strijd doen ontbranden, te meer daar de langdurige rust, die onze troepen op het oorlogstoneel genoten, ten beste kwam van het zoo geschokte Indische leger? Er was voor deze opvatting wel iets te zeggen, ofschoon zij ons niet veel nader bracht tot de beslissing van den krijg. De bevelhebbers gingen eenvoudig te werk volgens hun overtuiging of volgens een aangenomen beginsel, hetzij dit goed of niet goed was; hunne wijze van denken en handelen had met de weersgesteldheid niets te maken; van plichtverzuim hunnerzijds kan geen oogenblik sprake zijn, en ik begrijp niet hoe R. deze betekenis aan mijne woorden heeft gehecht.

Ik vraag in gemoede aan ieder die bevoegd is er over te oordeelen, of de kwade moesson in Atjeh een beletsel uitmaakt om te opereeren? Als het noodig is, dan stoort men er zich niet aan; de Generaal VAN DER HEIJDEN heeft hiervan thans een schitterend bewijs geleverd. Er is wellicht nimmer in Atjeh zoo aanhoudend gemarcheerd en gevochten als nu gelurende de laatste drie maanden, d. i. in het hart van den kwaden moesson. Ook blijkt het dat de terreinen in de XXII Moekims volstrekt niet ongunstig zijn, zooals trouwens te verwachten was.

Gedurende het jaar 1874 en een gedeelte van 1875 ben ik in de gelegenheid geweest de weersgesteldheid in Atjeh te leeren kennen. In Januari en Februari 1874 regende het dikwijls geweldig; Maart en April waren vrij droog en zeer warm. Van Mei tot October kenmerkte de kwade moesson zich door zwaren, aanhoudenden storm en windvlagen; nu en dan regende het wel, maar toch niet zoo sterk als men had verwacht. Daarentegen vielen er in de maanden December 1874 en Januari 1875 geweldige plasregens, die overstromingen veroorzaakten en geruimen tijd de terreinen in de nabijheid van Kotta-Radja drassig maakten. Behoudens enkele zeer ongunstige perioden had men desverkiezende het geheele jaar 1874 zonder noemenswaardig bezwaar tegen den vijand kunnen opereeren. Met andere kustlanden van O.-I. Archipel vergeleken, is het terrein in Atjeh bepaald gunstig te noemen; de grond is er droog en vast en men vindt er niet die kolossale hindernissen, die uitgestrekte bosschen, moerassen, breede rivieren enz., welke men gewoonlijk elders aantreft.

In de jaren 1859 en 1860 heb ik in de Zuider- en Ooster-Afdeeling van Borneo twee achtereenvolgende kwade moessons bijgewoond, maar ze hadden daar heel wat anders te beteekenen dan in Atjeh.

Het regende te Bandjermasin somtijds dagen en weken achtereen, dag en nacht, met schier onafgebroken geweld door; geheele landstroken werden overstroomd of in moerassen herschepen. Onze troepen die rusteloos den vijand opzochten en vervolgden, hadden bij hunne marschen steeds met ongeloofelijke moeilijkheden te kampen. Toch stoorde men zich niet aan den moesson; men liet zich nat regenen; men baadde tot aan de knieën, soms tot aan den buik door het water of den modder; men sliep vele nachten in een hondenweder onder den blooten hemel; men behield zich met zeer weinig, leed dikwijls het grootste gebrek — maar men kwam vooruit; men bleef welgemoed; men schikte zich in het onvermijdelijke en liet zich nimmer door terreinbezwaren, van welken aard ook, afschrikken. Ondanks de afmattende diensten die de troepen te verrichten en de vele ontberingen of ellende, welke zij te lijden hadden, was de gezondheidstoestand tijdens den kwaden moesson niet merkbaar ongunstiger dan in het zoogenaamde droge jaargetijde.

Ook in Atjeh was daarin weinig verschil waar te nemen. Het is nog de vraag wat op den duur verkieslijker en aangenamer is: wind en regen of die aanhoudende droogte en allerverschroeiende hitte, waardoor de goede

moesson zich gewoonlijk kenmerkt. Het menschelijke lichaam kan over het algemeen veel verdragen, wanneer het goed wordt verzorgd en vooral wanneer er een gezonde ziel in huist. Wij zijn dan ook volstrekt niet bevreesd, de Nederlandsche brigade, zoo zij al gedurende den kwaden moesson in Atjeh mocht aankomen, onmiddellijk tegen den vijand te doen oprukken; zij zal ten gevolge van de weersgesteldheid volstrekt niet ten gronde gaan, noch bijzonder veel te lijden hebben.

R. houde mij ten goede dat ik wel degelijk geloof aan het groote nut van de uitzending eener Nederlandsche strijdmacht naar Indië, evenals aan de mogelijkheid deze expeditionnaire afdeeling uitmuntend samen te stellen. Ik zie ook niet in, waarom die maatregel, waartoe reeds sedert lang in beginsel door de Wetgevende Macht is besloten, in eenig opzicht zou kunnen schaden aan de invoering van de vele verbeteringen, welke het Indische leger ten goede moeten komen; het een kan zeer goed met het ander samengaan. Wanneer R. meent dat het mijne bedoeling is, den Atjeh-oorlog uitsluitend door de Nederlandsche brigade te doen beëindigen, dan vergist hij zich. Ik wensch die troepen te gebruiken *in verband met de Indische*, als een krachtige reserve en als een middel om spoedig tot een beslissing te geraken. Wij dienen allen hetzelfde land, denzelfden Vorst; waarom zouden wij niet onze krachten vereenigen om den gemeenschappelijken vijand ten onder te brengen en een einde te maken aan een oorlog, die reeds veel te lang heeft geduurd? Mocht Nederland door een gevaar bedreigd en het leger er ten strijde geroepen worden, dan zouden wij de komst en de hulp van eenige flinke Indische bataljons ten zeerste op prijs stellen, aangenomen dat het mogelijk was ze veilig naar het moederland over te brengen. Ik kan R. de verzekering geven, dat wij in dat geval onze kameraden uit Indië met warmte ontvangen en er een eer in stellen zouden met hen de gevaren van den oorlog te deelen. Wij verwachten echter ook dezelfde gevoelens van sympathie, wanneer het lot ons in Atjeh of waar ook, met het koloniale leger in aanraking mocht brengen. Indien er sprake van nijdver kan zijn tusschen de beide legers, dan hopen wij dat hij een edele strekking moge hebben, die ten bate van het vaderland komt. Mochten aan de Nederlandsche brigade al eenige, vermoedelijk duur gekochte lauweren ten deel vallen, dan zal het Indische leger, dat er reeds zoo ontelbaar vele heeft geplukt, die voorzeker gaarne aan zijne wapenbroeders willen afstaan.

Even vurig als R., wensch ik dat het Opperbestuur steeds de beste maatregelen moge nemen om het dappere en verdienstelijke Indische leger in staat te stellen volkomen aan zijne gewichtige taak te voldoen. Wanneer men echter de vraag stelt, wat eigenlijk die taak is, dan geloof ik dat het antwoord mag luiden: „de inwendige rust te handhaven en de kolonie tegen vreemd geweld te verdedigen.” Ons leger in Indië is niet bestemd of berekend tot het voeren van een hardnekkigen, langdurigen krijg met een

buitenlandschen staat, waartoe Atjeh kan worden gerangschikt. Toen we met dat rijk in oorlog waren geraakt, bleek het reeds spoedig na het mislukken der 1ste expeditie, dat een buitengewone krachtsinspanning en ook de hulp van het moederland noodig waren om ons doel te kunnen bereiken. In het jaar 1873 vertrokken dan ook 2600 man boven het gewone contingent naar Indië, terwijl ongeveer 70 officieren van het Nederlandsche leger daarheen werden gedetacheerd; dit maakte alzoo een zeer belangrijke versterking uit. Dat ook de 2de expeditie tegen Atjeh tot geen beslissende, zelfs niet tot een bevredigende uitkomst leidde, was niet de schuld van het Indische leger. Gedurende vijf achtereenvolgende jaren werd in Atjeh een groot en stellig het beste gedeelte van onze levende strijdkrachten vastgehouden; andere oorden van den Indischen Archipel waren somtijds bijna geheel van bruikbare troepen ontbloot. Het was een geluk voor ons dat er in al dien tijd nergens ernstige onlusten uitbraken of verwickelingen ontstonden, want het zou er in dat geval treurig met ons hebben uitgezien; het Indische leger, hoezeer ook steeds tot inspanning en opoffering bereid, zou niet bij machte zijn geweest naar behooren aan zijne roeping te beantwoorden, tenzij we onze duur gekochte overwinningen in Atjeh weder hadden prijsgegeven.

Zoals de zaken op dit oogenblik staan, zou het zeer rationeel zijn, wanneer het moederland krachtige pogingen aanwendde om den Atjeh-oorlog, die onze financiën ten gronde richt, te beëindigen; daarin kan nimmer iets grievends voor ons Indisch leger gelegen zijn.

Mochten de omstandigheden, vooral met het oog op de thans in Atjeh gehuldigde tactiek, zoodanig in ons voordeel veranderen, dat de maatregel reeds in Maart jl. door mij voorgesteld, niet meer noodig is, dan zal ik de eerste zijn om mij daarover van harte te verheugen. Zoolang echter de onderhandelingen, die volgens de laatste berichten met de hoofden der XXII Moekims zijn aangeknoopt, niet tot een beslissende en voor ons gunstige uitkomst hebben geleid, blijft mijne overtuiging vaststaan, dat het zenden uit Nederland van een flinke expeditionnaire krijgsmacht ten zeerste zou bijdragen om den oorlog met Atjeh op de spoedigste en meest afdoende wijze te beëindigen.

En hiermede wensch ik te besluiten, na R. mijn kamernadschappelijken groet te hebben aangeboden.

Den Haag, 8 October 1878.

G. F. W. BOREL.

Het 50-jarig bestaan der Koninklijke militaire academie.

(INGEZONDEN.)

Breda heeft feestgevierd. Wij wenschen niet nog een beschrijving te geven van alles, wat daar door de oud-cadetten is aanschouwd en genoten; de dagbladen hebben aan Nederland dit op voldoende wijze bekend gemaakt.

Er zijn andere beweegredenen, die er toe nopen de pen op te nemen, om nog voor een oogenblik in gedachten naar de hoofdstad der Baronie terug te keeren.

De aldaar doorgebrachte dagen hebben de reünisten met onverdeeld enthousiasme vervuld, getuige de luide bijvalskreten, die telkens werden aangeheven. Teruggekeerd in hunne haardsteden, was het hun een behoefte over het gesmaakte genot zich te onderhouden met de in hunne nabijheid zijnde feestgenooten.

Welgemeende hoerah's werden aangeheven ter eere van velen, die hunne beste krachten aan het welslagen der feestelijkheden hadden besteed, waaronder zeer zeker in de eerste plaats verdiend genoemd te worden de feestcommissie der Academie.

De feesten zijn voorbij doch zij laten een blijvende herinnering en wel van de aangenaamste bij alle reünisten na.

Helaas, dat wij niet kunnen zeggen bij alle oud-cadetten. Want hoezeer de opkomst van dien aard is geweest, dat van niet slagen geen sprake kan zijn, zoo was het toch opvallend, hoe velen door hunne afwezigheid schitterden, die door de aanwezigen stellig waren verwacht geworden.

Geldige redenen moeten geërbiedigd worden, doch het maakte een treurigen indruk op de terugkeerende reünisten, van sommige oud-cadetten eenige ongevraagde redenen te hooren, waarom zij hadden gemeend geen gehoor te moeten geven aan de oproeping door den Gouverneur, daartoe door den Minister van Oorlog gemachtigd, tot hen gebracht.

Twijfel aan het welslagen was bij sommigen de reden, maar zij bedachten niet, dat die twijfel niet had behoeven te bestaan, wanneer zij, evenals de-

genen, die gegaan zijn, dadelijk met geestdrift aan de gedane oproeping hadden gehoor gegeven. Wanneer deze twijfel door de 280 reünisten ware gedeeld geworden, dan voorzeker zou het er met de gemaakte toebereidselen treurig hebben uitgezien.

Deze hebben in den vollen zin des woords het welslagen der feesten verzekerd, behoudens de reeds in het werk gestelde pogingen door de verschillende feestcommissien.

De afwezigheid van vele oud-cadetten constateerende, drukken wij daarover ons leedwezen uit, evenwel in dien zin, dat wij het voor hen betreuren, dat zij geen getuigen zijn geweest van den opgewekten zin en den kameraadschappelijken geest, die te Breda van 22—27 September heeft voorgezeten en die heeft doen zien, dat, bij verschil van rangen, het mogelijk is zonder de verschuldigde plichtplegingen aan hoogere rangen uit het oog te verliezen, de verschillende fasen van feestviering te doorloopen.

Eéne gedachte bezielde steeds de reünisten, nl. de herinnering aan den tijd, met al het lief en leed, aan de Academie doorgebracht, zoodat zij in hunne meerderen ook steeds bleven zien cadetten van hoogere studiejaren, die hun de toestemming hadden gegeven lideel te zijn.

Geen uitroep werd dan ook met levendiger bijval begroet en zal steeds door ons met grooter gejuich worden aangeheven, dan die van

Leve de Militaire Academie!

Een warm Reünist.

OVERZICHT VAN BUITENLANDSCHE TIJDSCHRIFTEN.

I. Legerorganisatie en Schutterij.

De werkkring van de dienstvakken in het Italiaansche leger. (*Vervolg.*) (Sp. M., Oct.)

De militaire toestand van West-Europa tijdens den overgang van het leenstelsel tot dat der staande legers. Overzicht van de wijzigingen in de bewapening, de organisatie enz. der legers, die met den bedoelden overgang gepaard gingen. (*Wordt vervolgd.*) (Jahrb. A. u. M., Oct.)

De Deensche strijdkrachten te land en ter zee. Samenstelling en sterkte van het leger en de vloot in Denemarken. (M. W. Ver., Band XVII, Heft 1.)

II. Algemeene krijgskunst.

Beschouwingen over de herfstmanoeuvres van 1878. Om het meeste nut van de manoeuvres te trekken, zouden, na afloop hiervan, bij de korpsen en staven bijeenkomsten moeten gehouden worden, waarin een critische bespreking plaats vond over de organisatie der manoeuvres, de huisvesting der

troepen, de marschen, de gevechten, de administratie en het gebruik van het materieel. — Na verder uiteengezet te hebben, dat in de officieele rapporten gewoonlijk alles gunstig voorgesteld wordt, terwijl daarentegen de pers ruimschoots stof tot critiek vindt, deelt de Schrijver mede hetgeen door de manoeuvres aangaande de kleeding en de uitrusting van den man aan het licht is gebracht, alsmede in hoeverre, naar zijne meening, aanmerking te maken is op het gebruik der verschillende wapens en op de administratie. (Sp. M., Oct.)

De afstandsmeters. (Vervolg.) Critische beschrijving met schetsen van de afstandsmeters met alidades van NOLAN, DUPUY DE PONDIO, MARIAGE en CAILLOL, en van die met enkele terugkaatsing door spiegels, van PASCHWITZ, d'AZEMAR en BOUSSON-PORRO. (Sp. M., Oct.)

Tactische eischen in acht te nemen bij het uitvoeren van vluchtige versterkingen. Een aantal voorbeelden van de versterkte slagvelden uit den Fransch-Duitschen oorlog worden medegedeeld, en hieruit gevolgtrekkingen gemaakt voor het versterken van open terrein in het algemeen. Voorts worden beschouwingen geleverd over de ontwikkeling der infanterie in de vuurlinie van een verdedigende stelling in open terrein; over de soort van versterkingen voor infanterie in dit terrein en over het uitvoeren van die versterkingen. (Jahrb. A. u. M., Oct.)

De ontwikkeling van de post-duivendienst voor oorlogsdoeleinden, in Rusland. Schets van hetgeen siats 1874 in dit opzicht in Rusland is verricht, en van het standpunt waarop zich de post-duivendienst thans bevindt. Tegen het einde van 1878 rekt men in het bezit te zijn van 2700 postduiven, waarvan 1700 een afstand van 85 tot 150 KM. kunnen alleggen. Ook de inrichting der stations wordt beschreven. (Jahrb. A. u. M., Oct.)

Over het karakter van de militaire opleiding in Duitschland. Vertaling eener verhandeling van den Engelschen Kolonel HALE, waarin, naar aanleiding van een geschrift van den Russischen Kolonel van den generalen staf KAALBARS, die in 1875 en 1876 in Duitschland het leger aldaar bestudeerd heeft, een uitvoerige schets gegeven wordt van de beginselen der Deutsche legerinrichting en van de wijze, waarop de oefeningen geschieden. Voorts wordt gewezen op het uitstekende materieel, waaruit het Deutsche leger is samengesteld, en aangetoond dat Duitschland en Engeland een verschillende legerinrichting behoeven. Niettemin kan Engeland zijn voordeel doen met veel, wat in het Deutsche leger in toepassing is gebracht. (Jahrb. A. u. M., Oct.)

Over de kleine oefeningen met de verbonden wapens. Bespreking van eenige algemeene gezichtspunten betreffende de bij deze oefeningen uit te voeren opdrachten. (M. W. Ver., Band XVII, Heft 4.)

De aanval van cavalerie op infanterie. Hoe moeilijk deze handeling tegenwoordig ook moge zijn, nog altijd komen er gevechtsverhoudingen voor, waarbij zij noodzakelijk wordt. Beginselen, die alsdan moeten gelden. De invloed van het terrein. De sterkteverhoudingen en formatie. Gedragsregels voor den commandant eener cavalerie-afdeeling op het gevechtveld. (M. W. Ver., Band XVII, Heft 4.)

De Turksche tactiek in de oorlogen met MONTENEGRO. De door de Turksche Generaals AHMED MOEKTAR PACHA, MAHMOED PACHA, DERWISCH PACHA, MEHEMED ALI PACHA, SULEIMAN PACHA en ALI SAÏB PACHA in de gebirgen van Montenegro gevolgde wijze van oorlogvoeren. (M. W. Ver., Band XVII, Heft 4.)

Terugblik op den Russisch-Turkschen oorlog, vooral wat betreft de tactiek van het Turksche leger. Een ooggetuige, die in Konstantinopel de oefeningen van man en paard en de detail-oefeningen der 3 wapens alsmede de manoeuvres en gevechten van het Turksche leger bijgewoond heeft, geeft een beschrijving van de eigenschappen van den Turkschen soldaat, van de bijzonderheden die bij het manoeuvreeren der troepen vallen op te merken, van

den Turk als fatalist, van de vechtwijze der Turken, en van de strategische toestanden op het Turksche oorlogstooneel in Europa tijdens den jongsten oorlog. (Allg. M. Z., N°. 35, 36 en 37.)

Over den omvang, de indeeling en de onderwerpen van de krijgsgeschiedenis. (Allg. M. Z., N°. 35, 36, 37 en 38.)

Een uitstapje naar de grenzen. (Vervolg.) (Allg. M. Z., N°. 36, 37, 38 en 39.)

De Keizers-manoevres van het Xde legerkorps. Beknopte beschrijving der uitgevoerde manoeevres. (Allg. M. Z., N°. 39.)

IV. Techniek der artillerie en ballistiek.

De straatlocomotieven uit een militair oogpunt beschouwd. Deze stoom-voertuigen hebben een groote toekomst. Oorlogvoerende legers kunnen hen niet langer onthouwen. Zij zijn voor het transport goedkooper dan paarden. — Verschillende stelsels van straatlocomotieven worden beschreven en dat van AVELING met voorliefde genoemd. (Sc. M., Sept.)

De tegenstand van de lucht bij de beweging der projectielen. De derivatie van de Fransche en van eenige buitenlandsche projectielen. De derivatie bij het begin der beweging is tegengesteld aan die in het verdere gedeelte der baan. (Sc. M., Sept.)

Geschiedkundige onderzoekingen, te Calais gedaan, omtrent de getrokken veldkanonnen. (Vervolg.) Het veldgeschut stelsel-Obry. (Rev. d'A., Oct.)

Over de beweging van de langwerpige projectielen in den dampkring. (Stat.) Vergelijkingen in eindigen vorm van de horizontale projectie der baan. Benaderende uitdrukking voor de derivatie. De luchtweerstand voor projectielen van verschillenden vorm. De beweging van langwerpige projectielen met kleine aanvangssnelheid enz. (Rev. d'A., Oct.)

Nieuwe proeven met Krupp-kanonnen van zwaar kaliber. Overgenomen uit de *Deutsche Heeres-Zeitung*. Zie *Mil. Spect.*, bladz. 637. (Rev. d'A., Oct.)

De schrootkanonnen op de tentoonstelling van 1878. Het revolver-kanon van HOTCHKISS. De stelsels Gatling en Gardner. (Wardt vervolgd.) (Rev. d'A., Oct.)

De werktuigen tot het leggen der koperen handen om de projectielen, stelsel Vanasseur en stelsel Oeschger-Mesdach. (Rev. d'A., Oct.)

Een bezoek op de wereldtentoonstelling te Parijs, voor zoover de militaire zaken betreft. (Stat.) Beknopt overzicht van hetgeen door de verschillende staten, op militair gebied, is ingezonden. (Allg. M. Z., N°. 35.)

IX. De krijgswetenschap met betrekking tot het wapen der infanterie.

Het schot van het geweer, model 1874, bij werkdadig gebruik. Na een korte bespreking van het nieuwe in 1877 gegeven voorschrift omtrent de schietoefeningen, worden de bestreken ruimte voor verschillende afstanden en voor doelen van verschillende hoogten bepaald, om, onder meer belangrijke gevolgtrekkingen, tot het besluit te komen, dat het vuren op afstanden boven de 1000 en 1200 M. betrekkelijk weinig waarde heeft. Op het doen vervallen van den verlengden opzet, waarmee het schot op 1800 M. kan worden gebracht, wordt met kracht aangedrongen. Uitvoerige tabellen en teekeningen van de baan van het projectiel van genoemd geweer helderen den tekst op. (Sc. M., Sept.)

Over het infanterie-exercitiereglement. Bespreking van twee onderwerpen, waaromtrent wijziging van het reglement wenschelijk wordt geacht, namelijk: het tweeslachtige tusschen de twee- en de drie-gelederenstelling, en het versterken der tirailleurlinie. (Jahrb. A. u. M., Oct.)

Het vuur der infanterie en zijn invloed op het gebruik der artillerie. De uitwerking, het karakter en de toepassing van het infanterievuur op groote afstanden. Wijzigingen die de tactiek der artillerie ten gevolge van dit vuur moet ondergaan. De artillerie van den aanvaller mag slechts in bepaalde gevallen de vijandelijke infanterie binnen de 1800 pas naderen; zij moet de legenpartij reeds op afstanden tusschen 3000 en 1600 pas schokken; diepe formatiën moet zij zooveel doenlijk vermijden. (M. W. Ver., Band XVII, Heft 1.)

Beproeving van verschillende soorten van dekkingen voor schutters. Uitkomsten der in Rusland genomen proeven betreffende de door verschillende soorten van infanterie-bonnetten verkregen dekking. (M. W. Ver., Band XVII, Heft 1.)

De aanval van cavalerie op infanterie. Zie onder II.

X. De krijgswetenschap met betrekking tot het wapen der cavalerie.

Beschouwingen over het vuurgevecht van afgezeten cavalerie, wanneer zij in groote afdeelingen optreedt. Ofschoon de noodzakelijkheid van het vuurgevecht van afgezeten cavalerie in sommige omstandigheden, sinds lang erkend is, loopen tot nu toe de inzichten omtrent de toepassing daarvan nog uiteen. Met het oog hierop worden denkbeelden ontwikkeld omtrent de stellingen, die voor afgezeten cavalerie geschikt zijn, omtrent de wijze waarop ze moeten worden bezet en omtrent de gedragsregels, bij het gevecht om deze stellingen. (Jahrb. A. u. M., Oct.)

De aanval van cavalerie op infanterie. Zie onder II.

XII. De krijgswetenschap met betrekking tot het wapen der genie.

Slotwoorden, gesproken aan het eind der voordrachten over de versterkingskunst aan den cursus voor stafofficieren in Oostenrijk. Eenige aphorismen met betrekking tot de versterkingskunst. (M. W. Ver., Band XVII, Heft 1.)

XIV. Krijgsgechiedenis.

Geschiedenis van den Oosterschen krijg in 1875, 1876, 1877 en 1878. (Vervolg.) Geographische, strategische en militaire studie van het Turksch-Russische oorlogstooneel in Azië. (Sp. M., Oct.)

Het leger in Frankrijk sedert KAROL VII tot de omwenteling, 1439—1789. (Vervolg.) (Sc. M., Sept.)

Bijdragen tot de studie van den Pruisisch-Turkschen oorlog in 1877. Officieel rapport van den slag bij Plevna op den 8sten Juli. (M. W. Ver., Band XVII, Heft 1.)

XVII. Staatskunde. Staatsrecht.

De sociaal-democratie en het leger. Ter bestrijding van de sociaal-democratie in het leger wordt voorgesteld regimentspredikers aan te stellen, om de godsvrucht levendig te houden. Degenen, die in het leger leden der sociaal-democratische vereeniging zijn, moeten onverbiddeijk hieruit verwijderd worden. (Allg. M., Z., N°. 39.)

XVIII. Onderwerpen van gemengden aard.

Maandelijksche kroniek. De berichten omtrent de gehouden herfstmanoeuvres loopen nog te zeer uiteen, om hieromtrent reeds thans een beslist oordeel uit te spreken. De wijze van kleeding der reservisten heeft echter niet voldaan. — De Minister van oorlog heeft een begin gemaakt met garnizoensverwisseling; billijk is het dat hiermede op grootere schaal worde voortgegaan, om de verschillende korpsen beurtelings van de goede garnizoenen te doen genieten. — De politieke toestand in Europa. (Sp. M., Oct.)

Verscheidenheden. Duitschland: Proeven met kanonnen van staalhard brons en met buizen-Kernaul. — Engeland: Nieuwe hoektelemeter voor hooge batterijen. — Beieren: Opheffing van de compagnie werklieden en wijzigingen in de organisatie der vestingartillerie. — Spanje: Vervaardiging van kanonnen van staalhard brons. Een bergkanon uit twee deelen samengesteld. — Italië: Oprichting van een regiment bergartillerie. — Rusland: Schietgeweren in het artilleriekamp van Krasnoïé-Tsélo, met veldkanonnen. — Zweden en Noorwegen: Het *Jarmann*-geweer. (Rev. d'A., Oct.)

De Generaal DE LA HITTE. Levensbericht. (Rev. d'A., Oct.)

Het eerste bezoek van Z. M. den Keizer aan het leger sedert zijne verwonding door den laatsten moordaanslag. Beschrijving van het bezoek aan het XIde legerkorps op 20 Sept. jl. (Allg. M. Z., N°. 38.)

Verscheidenheden. *Pruisische vaandels in Oostenrijkisch bezit.* — *Bijdrage tot de geschiedenis der achterlaadwapenen.* Zij bevat bijzonderheden aangaande een in 1664 te Weenen uitgevonden achterlaadgeweer. (Allg. M. Z., N°. 38.)

Korte mededeelingen. Duitse rijk: Het Sedan-feest en het leggen van den eersten steen voor het gedenkteekeu ter eere van de gevallen van het Hessische leger in den oorlog van 1870—71. (Allg. M. Z., N°. 35.)

Duitse rijk: Wetsontwerp betreffende het gebruik van de overschotten der gelden, die voor de verpleging der bezettingstroepen in Frankrijk ontvangen zijn, voor de verhooging van het militaire weduwen- en weezenfonds. Mededeeling omtrent het schoolonderricht door de weerplichtigen, voor hunne indiensttreding genoten. (Allg. M. Z., N°. 36.)

Duitse rijk: Schietproeven met bronzen en zwaar marine-geschut. De schokhuis van KERNAUL. Nieuwe schrootkanonnen, stelsel PALMERANZ voor het gebruik tegen torpedobooten. Vijf nieuwe militair-technische uitvindingen. Proeven omtrent het in- en uitladen van militaire spoorwegtransporten. (Allg. M. Z., N°. 37 en 38.)

Oostenrijk: Levensbericht van den Majoor JUNCK. — Frankrijk: De sterkte van het leger en het oorlogshudget. Proeven met den zweintoestel van den Luitenant Zunowrtz. Statistiek betrekkelijk de leden van het Legioen van eer. (Allg. M. Z., N°. 39.)

BIJLAGE XI,

BEHOORENDE BIJ DE MILITAIRE SPECTATOR,

VIERDE SERIE. — DERDE DEEL, N°. 44.

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN ENZ.

(26 September—25 October 1878.)

a.) BIJ HET LEGER HIER TE LANDE.

Benoemd en bevorderd.

Tot President van het Hoog Militair Gerechtshof, Mr. G. Turk, lid van dat hof.

Bij den grooten staf. Tot kol., de luit.-kol. H. J. bar. Taets van Amerongen, adj. van Z. M. en J. D. A. Barre, adj. van Z. K. H. Prins Frederik der Ned.; tot adj. van Z. M., de majoor F. M. B. Alewijn, van den gener. staf; tot ord.-offic. van Z. M., de 1e luit. jhr. W. F. H. van de Poll, van het 3e reg. huz.

Bij den generalen staf. Tot kap. 1e kl., de kap. 2e kl. L. Rooseboom.

Bij den provincialen staf. Tot maj. en prov. adj. in Utrecht, de kap. R. F. K. van Gorkum, van het 4e reg. inf.

Bij den plaatselijken staf. Tot kap. pl. adj. 1e kl., de 1e luits. P. van Eijk en P. G. Maas Geesteranus, pl. adj. 2e kl. resp. te Zutphen en te Haarlem.

Bij het wapen der infanterie. Tot kap., de 1e luit. H. H. Rink, ged. in O.-I.; tot 1en luit., de 2e luit. A. W. S. Schut, ged. in W.-I. en W. M. Wijnaendts en L. M. de Boer, ged. in O.-I. — Bij den staf, tot gen.-maj., de kol. P. M. Netscher, insp. over het mil. onderwijs; tot luit.-kol., de maj. A. Pompe, eerste offic. bij de K. M. Ac.; tot direct. der Norm.-schietschool, de maj. K. P. Kompers.

Bij het regiment grenadiers en jagers. Tot kap. 1e kl., de kap. 2e kl. G. Clockener Brousson, tot kap. 2e kl., de 1e luit. H. G. J. van Hoogstraten, ord.-offic. van Z. M.

Bij het wapen der infanterie. Bij het 1e reg., tot 1en luit., de 2e luit. K. G. van der Mandele en J. L. Furnée, van het 4e reg., zijnde eerstgen. bij het 4e reg. teruggepl. Bij het 2e reg., tot kap. 2e kl., de 1e luit.-adj. H. P. Muller, van het 4e reg. (later bij dit korps teruggepl.), A. W. van Roggen, van het reg. gren. en jag. en J. F. Smith, van het 8e reg. Bij het 3e reg., tot kol. en comm., de luit.-kol. A. J. W. van der Schriek, van het 7e reg.; tot kap. 2e

kl., de 1e luit. G. J. Domberg, werkz. bij de K. M. Ac., J. N. Hardeman, van het korps en S. A. de Ronde Dresser, van het 8e reg.; tot 1en luit., de 2e luit. D. J. Heinsius, van het 4e reg. Bij het 4e reg., tot maj., de kap. J. C. D. Janson, van het 8e reg.; tot adj., de 1e luit. J. C. A. Pabst. Bij het 0e reg., tot maj., de kap.-adj. H. La Fors, van het 2e reg. (is later overgepl. bij het 3e reg.); tot kap. 1e kl., de kap. 2e kl. C. A. Koorenaar; tot kap. 2e kl., de 1e luit. W. H. N. 's Grauwen, van het korps; tot 1en luit., de 2e luits. C. H. Dorren en J. T. Oosterman, van het korps. Bij het 7e reg., tot luit.-kol., de maj. W. H. Doorman, direct. der Norm.-schietschool; tot kap. 1e kl., de kapt. 2e kl. J. A. Jochems en A. van Lakerveld de Heus. Bij het 8e reg., tot kap. 2e kl., de 1e luit.-adj. G. A. Leussen, van het instr.-hat.

Bij het koloniaal werfdepot. Tot kol., de luit.-kol. L. M. E. Wilhelmie.

Bij het wapen der cavalerie. Bij het 2e reg. huz., tot instr. bij de rijsch., de 1e luit. H. F. D. Braams, van het 3e reg.

Bij het korps ingenieurs mineurs en sappeurs. Tot kol. bevelh. in de 5e mil. afd., de luit.-kol. J. F. van Hanswijk, comm. der genie Vle stelling; tot kol., de luit.-kol. A. Baud, comm. der genie 1e stell.; tot luit.-kol., de maj. J. A. Schuurman, en tot majoor en direct. der 2e afd. krijgsschool, de kap. K. Eland, van den gener. staf.

Bij het wapen der Koninklijke maréchaussée. Tot 1en luit., de 2e luit. F. F. E. Alard, van de divisie van Limburg.

Overgeplaatst.

Bij het reg. gren. en jag., de kap. K. H. Duijcker, van het 3e reg. inf.; resp. bij het 1e, 3e en 5e reg. inf., de 1e luit. W. N. Roldanus, P. J. v. Lookeren Campagne en A. M. Klerk de Reus, allen van het instr.-hat. Bij het 6e reg., de maj. E. F. C. A. Henckens, van het 3e reg. Bij het 8e reg., de kap. M. de Sitter en de 1e luit. W. C. Staring, beiden van het 2e reg. Bij het instr.-hat., de 2e luit. A. Hoogeboom, van het 6e, L. C. van den Brandeler, van het 7e en F. E. H. Liebert, van het 8e reg. Bij de IIe afd. vestingart., de 1e luit. F. van Exter, van de 1e afd. Bij de Vle afd. vestingart., de 1e luit. J. A. K. van Hasselt, van de Ve en de 2e luit. G. C. Bronzajer, van de IIIe afd. Bij de VIIIe afd. vestingart., de 1e luit. W. A. Sodenkamp, van de torp.-comp. Bij de torp.-comp., de 1e luit. H. W. van Rhijn, van de VIIIe afd. vestingart. Bij het hat. min. en sapp., de kap. J. W. N. Cramer, de 1e luit. R. Scheffer en de 2e luit. J. F. de l'Espinasse, van den staf der genie. Van Doesburg naar Zwolle, de 1e luit. magazijn. der art. F. A. La Rose. Van Dordrecht naar Helder, de 2e luit. pl. adj. H. L. Loots. Van Helder naar Dordrecht, de 2e luit. pl. adj. H. Calis.

Bestedend,

tot instr. bij den wetensch. cursus der cav., de 1e luit. J. C. Lagerwerff, van het 1e reg. huz.

Weder bij het leger ingedeeld,

bij het 6e reg. inf., de 1e luit. A. J. F. van Gorkum; bij het 4e reg. huz., de 1e luit. L. Vos, beiden ged. geweest in O.-I.

Op de meest eervolle wijze ontheven.

van de betrekking van leeraar aan de Krijgssch., onder dankbetuiging voor de goede diensten in die betrekking bewezen, de kapt. C. P. van Pommeren en C. Rooseboom, v. d. gen. staf; de ond.-int. der 2e kl. F. J. Hinrichs; de ritm. jhr. L. J. H. Teding van Derkhout en de 1e luit. J. G. Blaauw, v. d. staf der cav. en de kap. A. L. W. Seyffardt, v. d. staf der art., zijnde de drie eerstgen.

officieren, alsmede laatstgen. kap. benoemd tot leeraar bij de 2e afd. krijgsc., in verb. waarmede de kap. Seylardt op de meest eerv. wijze is onth. van zijne betr. tot de Kon. Mil. Acad. onder dankb. voor de zeer goede diensten daarin door hem bewezen, en vervolgens gepl. a l. s. van de Vile afd. vestingart.

Op manschappiviteit gesteld,

de 1e luit. P. J. Reineke, v. h. 4e en de 2e luit. C. J. A. Jolles, v. h. 2e reg. inf.

Eervol ontelagen,

de kap. der genie J. K. Kempees, laatst. werkz. bij het D. v. O.

Gegenstandeerd.

De kol. G. B. C. Stoop, v. h. 3e reg. inf.; de maj. J. F. van Regteren, prov.-adj. in Utrecht; de kap. L. H. Limburg, v. h. 3e reg. inf. en jhr. A. M. C. H. Howier, v. h. reg. gren. en jag.; de offic. v. gez. 1e kl. J. G. Bruns en die van de 2e kl. C. G. Luijt.

Overleden.

Gen.-maj. A. O. H. baron Gansneb gen. Tengnagel, adj. van Z. M. en de 1e luit.-kw. K. F. C. van Vliet Harsveldt, ged. in W.-Indië.

Vergunning verleend,

tot het aannemen en dragen van het comm. kruis 2e kl. der Frederiksonde (Oostenrijk) aan den luit.-kol. J. Roosmale Nepveu, adj. van Z. M.

b. BIJ HET LEGER IN OOST- EN WEST-INDIË.

Bevorderd.

Tot 1en luit. bij het reg. cav., de 2e luit. A. M. Hoogeveen, en tot offic. v. gez. 1e kl., de offic. v. gez. 2e kl. J. M. W. van der Hoeven en J. C. de Oude.

Bij het wapen der artillerie. Tot kol., de luit.-kol., adj. v. d. G.-G. en intend. der gouvernem.-hotels C. M. J. W. Rijnen.

Geplaatst.

Bij de militaire administratie Bij de intend. 2e mil. afd. op Java, de 2e luit.-kw. J. B. C. Bondix.

Bij het wapen der infanterie. Bij het 10e bat., de kap. A. A. A. E. Gewin; bij het 15e bat., de 2e luit. C. Roldanus; bij het 17e bat., de 2e luits. F. H. C. F. D. van Gemmingen, A. W. Gijsberti Hodenpijl en C. F. van den Ende; bij het 4e depotbat., de 2e luit. H. F. T. van Blokland.

Overgeplaatst.

Bij het Departement van Oorlog. Bij de 5e afd., de 1e luit.-kw. D. Hasselaar, van de intend. in de 1e mil. afd. op Java.

Bij de gewestelijke en plaatselijke staven. Als pl. adj. te Samarang, de 1e luit. J. B. Bartels, v. h. 3e bat.

Bij de militaire administratie. Bij de intend. 2e mil. afd. Java, de 2e luit.-kw. J. H. van Baar van Slangenburgh, van den raad v. adm. te Djoejokarta;

bij den raad v. adm. te Djocjokarta, de 1e luit.-kw. W. K. M. Hazen, v. d. intend. 2e mil. afd. op Java; bij de intend. 3e mil. afd. Java, de 1e luit.-kw. M. P. J. G. Brouwer, van die in de 1e mil. afd.; bij de intend. v. Sumatra's Westk., de 1e luit.-kw. A. A. C. Harting, v. h. hosp. te Fort de Kock.

Bij het wapen der infanterie. Bij het 1e bat., de 2e luit. jhr. A. E. J. van Grotenhuis van Onstein, v. h. 3e bat.; de maj. G. L. van Doornum, v. h. garn.-bat. in de 2e mil. afd. op Java; — bij het 2e bat., de 1e luit. F. E. Reurhoff, van de garn.-comp. v. Riouw; — bij het 3e bat., de kap. P. L. A. Collard, v. d. staf in Atjeh en o.; — bij het 4e bat., de kap. H. H. G. Franssen, v. h. 2e bat.; — bij het 5e bat., de 1e luit. J. van Vulpen, de 2e luits. C. G. T. van Erpers Roijaards en F. Tonnet, v. h. 2e garn.-bat. in Atjeh en o., het 2e en 3e bat.; — bij het 6e garn.-bat. in Atjeh en o., de kap. J. G. Meijer, v. h. 1e depotbat.; bij het garn.-bat. der 2e mil. afd. op Java, de maj. B. E. Mekern, v. h. 1e bat.; bij het 3e depotbat., de kap. L. C. Kuhr, v. h. 2e garn.-bat. in Atjeh en o.; bij het 4e depotbat., de kap. G. J. Albrecht, v. h. garn.-bat. v. Sumatra's Westk. en o.; bij het subsist.-kader te Batavia, de 1e luit. B. A. van Geldorp en de 2e luit. J. Arendsen de Wolff, v. h. garn.-bat. der Westerd.-afd. v. Borneo en het 3e bat.; bij de garn.-comp. v. Benkoelen, de 1e luit. N. C. U. Masman, v. h. 18e bat.; als adjoint bij den staf te Atjeh, de 1e luit.-adj. v. d. mil. comm. der Westerd. v. Borneo L. L. A. Maurenbrecher.

Bij het wapen der artillerie. Bij de 6e comp. te Atjeh, de 2e luit. J. Burlage, v. d. 5e comp. te Salatiga.

Bij het wapen der cavalerie. Bij het detach. te Magelang, de 1e luit. S. Serlé, van de esk. te Salatiga.

Ingetrokken overplaatsingen.

De overplaatsing van den 2en luit. der inf. L. P. F. Schimpf, bij de garn.-comp. v. Benkoelen.

Eervol ontlagen.

De burg. schrijvers 3e en 5e kl. bij de mil. adm. F. van Lingen en E. E. Theuvenet.

Vergund.

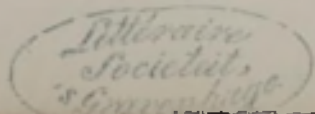
aan den v. h. leger in Nederl. bij dat in Nederl.-Indië, gedet. 1en luit. der inf. E. de Man, naar Nederl. terug te keeren; aan den v. h. leger in Nederl. bij dat in Nederl.-Indië gedet. 1en luit. der inf. J. P. F. G. E. Dolpy, om bij laatstgen. leger gedet. te blijven; aan den v. h. leger in Nederl. bij dat in Nederl.-Indië gedet. 1en luit. der cav. E. J. Gelderman, naar Nederl. terug te keeren.

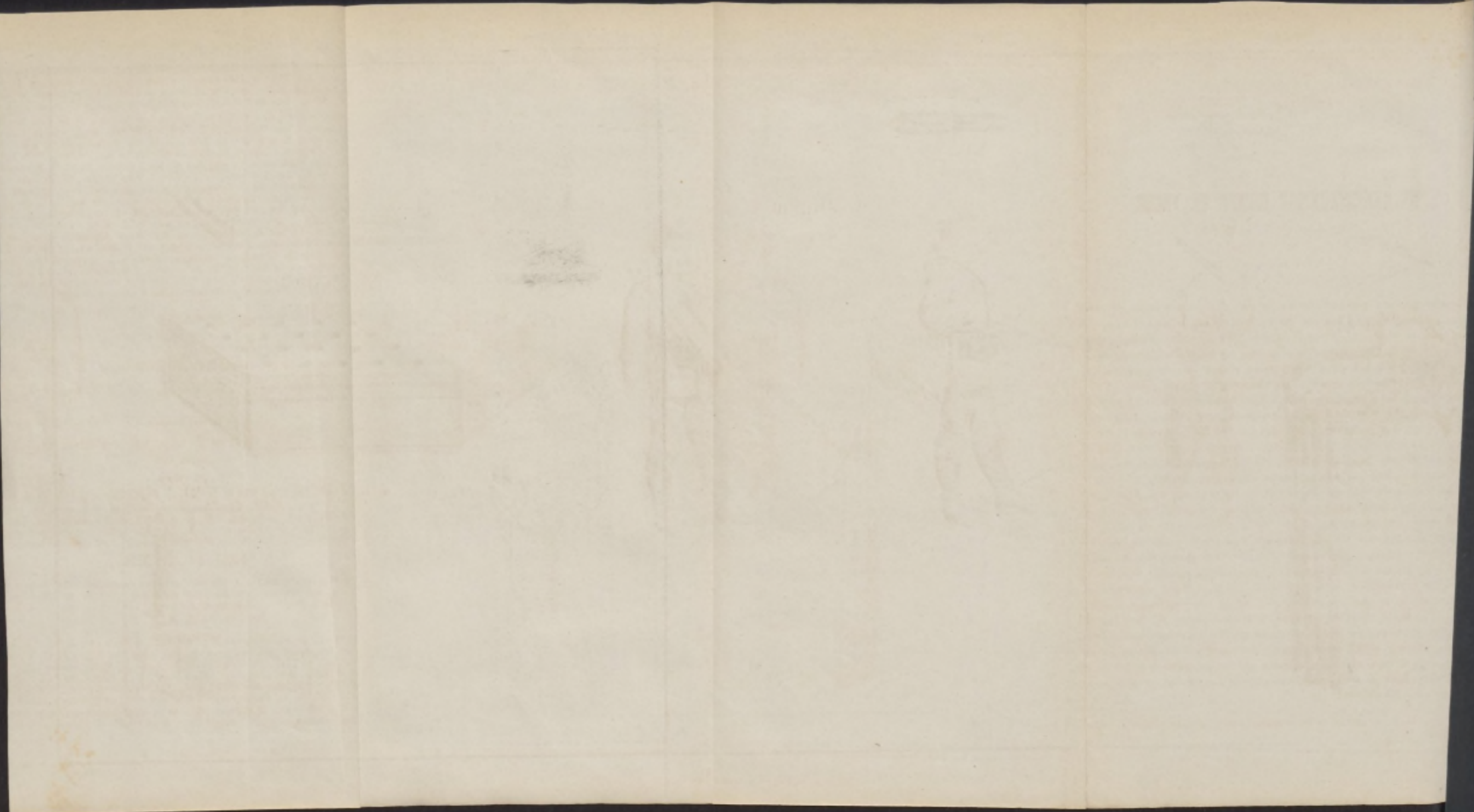
Tweejarig verlof verleend.

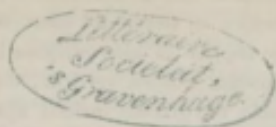
aan den maj. der genie L. J. Resner; aan den magazijnm. van de genie 1e kl. J. Jarman; aan den opz. v. de patroonfabr. bij de pyrot. werkpl. te Soerabaia W. P. J. Bolt.

Overleden.

T. C. V. B. de Steenhuijsen, kap. der inf., te Segli (Atjeh), aan de gevolgen van voor den vijand bekomen wonden, den 13en Mei 1878; F. G. W. Baptist, kap. der inf., te Edi, den 16en Mei 1878; A. G. R. Maurenbrecher, 1e luit. der inf., te Padang, den 13en Juni 1878; W. F. P. J. Happé, 1e luit. der inf., te Weltevreden, den 30en Mei 1878; J. C. Bal, 1e luit. der inf., te Edi, den 15en Mei 1878; W. H. G. Carbentus, 2e luit. der inf., te Soerabaia, den 3en Juni 1878; T. A. de Man, 1e luit. der inf., in de kloof Glitaroem (Atjeh) gesneuveld, den 29en Juni 1878.

DE GENEESKUNDIGE DIENST TE VELDE.

(Vervolg van n°. 11, bladz. 689.)

Alvorens van den geneeskundigen dienst bij de opereerende troepen af te stappen, moeten wij nog met een enkel woord de aandacht vestigen op dien dienst voor *ingesloten en belegerde vestingen*. Wanneer een belegeringskorps geformeerd wordt, dan moeten de chefs van den geneeskundigen dienst van de bij die formatie betrokken legerkorpsen zorgen voor de aanwijzing van het noodige personeel en materieel tot uitvoering voor dien dienst. Van de sterkte van het belegeringskorps en van zijne verhouding tot een legerkorps, tot een der legers of onmiddellijk tot het groote hoofdkwartier, hangt het af of de Chef van den geneeskundigen dienst van het belegeringskorps, behalve onder den opperbevelhebber van dit korps, ressorteert onder den Chef van den geneeskundigen dienst van een der genoemde grootere troepenafdeelingen of wel van den Chef van den geneeskundigen dienst te velde.

Aan den Generaal van den dag wordt ter regeling van den dagelijkschen dienst, naar de aanwijzingen van den Chef van den geneeskundigen dienst van het belegeringskorps, een officier van gezondheid van den dag toegevoegd, of wel wanneer de aanvalswerken een groote uitbreiding hebben, twee zoodanige officieren, die ieder de zorg voor een vleugel dier werken op zich nemen. De Officier van gezondheid van den dag beschikt over het geneeskundige personeel en materieel, 't welk bij de in dienst zijnde artillerie en pioniersafdeelingen, bij de voorposten en bij de bezettingstroepen der loopgraven is ingedeeld. Bij buitengewone voorvallen neemt hij zijne beschikkingen met voorkennis van den Hoofdofficier van den dag der artillerie of genie. De dienst geschiedt verder overeenkomstig de bepalingen der *Kriegs-Sanitäts-Ordnung*, en voor zoo verre de oprichting van verbandplaatsen en het onderbrengen der zieken aangaat, overeenkomstig de *»Anleitung zur Handhabung des Dienstes bei Belagerungen»* (1).

(1) Het is ons niet mogen gelukken de hiergenoemde instructie, evenmin als de *Anleitung zur*
IV. S. 3. D. N°. 12. 1.

Met de vroeger genoemde van de ambulances vertrekkende transporten vergezellen wij onze gewonden en zieken tot daar, waar zij onder het bereik der ziekenverpleging bij de *etappen- en spoorweglijnen* komen, alwaar op dit gebied gewichtige diensten moeten worden verricht, die voor den gang der geheele ziekenverpleging te velde van grooten invloed zijn. Niet alleen toch dat hier sprake is van de verpleging der gewonden en zieken, wier toestand geen vervoer gedooft, en dat voor een spoedige aanvulling van het bij de veldtroepen verbruikte materieel moet worden gezorgd, maar ook moet de uiterst gewichtige ziekenverspreiding hier worden ingeleid en uitgevoerd. Alvorens onze aandacht op de ziekenverpleging bij de etappe- en spoorwegliniën zelven te vestigen, moeten wij eerst herinneren, dat de leiding van den geneeskundigen dienst op die liniën berust in handen van den *Etappen-General-artz*, wien echter, ter ondersteuning bij zijne uiterst omvangrijke werkzaamheden, voor elk tot het leger behoorend legerkorps een veldhospitaal-directeur wordt terzijde gesteld. De taak dezer officieren van gezondheid is, nevens het houden van toezicht op de uitoefening van den geneeskundigen dienst bij een deel der etappe-liniën, de voorbereiding en uitvoering van al de onderdeelen en werkzaamheden van dien dienst, welke er toe moeten leiden de ziekenverpleging bij de veldtroepen zoo geregeld, en de overbrenging van gewonden en zieken naar het moederland, zoo snel en doelmatig mogelijk te doen plaats hebben.

Wij zagen reeds dat op de etappelijnen, ter behandeling van lichte zieken en gewonden, verzamelingsplaatsen worden opgericht, die naarmate van hunnen omvang, een zelfstandig bestaan voeren of bij een etappehospitaal worden ingedeeld. De etappehospitalen, waarvan het verplegingspersoneel geput wordt uit de vrijwillige hulpvereenigingen en waarbij men zich, zelfs in vijandelijk land, zooveel mogelijk van de hulp van de burgergeneeskundigen ter plaatse moet trachten te verzekeren, nemen de zieken op van doortrekkende troepenafdeelingen, van ziekentransporten en van de bezettings-troepen der etappelinie, wanneer deze laatsten onverwijd opneming in een hospitaal behoeven. Zij zullen vooral op zoodanige spoorwegstations moeten opgericht worden, waarheen het samenstromen van gewonden, die niet in de ambulances opgenomen zijn, te verwachten is; of wel op plaatsen die geschikte punten van uitgang voor de ziekenverspreiding zijn. Al moet voor de inrichting van beide evenbedoelde soorten van hospitalen doorgaans gebruik gemaakt worden van daarvoor ter plaatse gevandene en geschikt geachte gebouwen, en dragen zij dus een min of meer tijdelijk karakter, — zoo mogen de etappehospitalen toch niet verward worden met de ook op de etappelijnen opgericht staande oorlogshospitalen, die tot aflossing der ambulances bestemd zijn en slechts bij uitzondering tot onmiddellijke opneming van zieken en

Handhabung des Dienstes in Festungen während des Krieges, waarin enkele bijzonderheden voorkomen betreffende den geneeskundigen dienst in vestingen, ter inzage te krijgen, noch in haar geheel, noch in uittreksel in eenig ander werk.

gewonden worden aangelegd. De dienst in deze oorlogshospitalen wordt ver-
richt door het zoogenaamde *Kriegslazarethpersonal*, dat door ieder leger-
korps gemobiliseerd, maar dadelijk ter beschikking van de etappe-autoritei-
ten gesteld wordt, benevens door uit het moederland afkomstige burgerartsen
en ziekenverplegers; met genoemde artsen worden reeds in vreedstijd zooveel
mogelijk contracten gesloten, om zich hunne tijdige hulp in oorlogstijd
te verzekeren. Het personeel der oorlogshospitalen wordt naar behoefte
over deze inrichtingen verdeeld, maar altijd zoodanig dat aan het hoofd van
elk dier hospitalen een officier van gezondheid (geen burgerarts) komt te
staan. Genoemd personeel doet uitsluitend in deze hospitalen dienst, tenzij
aldaar geen werkzaamheden te vinden zijn en van zijne krachten bij de
andere ziekeninrichtingen op de etappelijnen partij kan worden getrokken;
maar zelfs in dit laatste geval zoo dat men er ieder oogenblik over beschikken
kan. Men ziet hier wederom een bewijs voor het streven naar de zekerheid,
dat de geneeskundige afdelingen van de veldtroepen zich door aflassing steeds
zooveel mogelijk bij deze kunnen aansluiten. Alleen bij langdurigen wapen-
stilstand kan van dit beginsel afgeweken worden in dien geest, dat de
Opperbevelhebber van het leger kan verordenen, dat het personeel der ambu-
lances niet door dat van de oorlogshospitalen behoeft afgelost te worden.

De aanvulling van het verbruikte geneeskundige materieel bij de veldtroepen
en op de etappelijnen geschiedt, voor zooverre dit niet ter plaatse verkregen
kan worden, uit het aan iedere etappe-inspectie toegevoegde hospitaal-reserve-
depot, dat in verband daarmee op een voor die aanvulling gunstig gelegen
punt wordt gevestigd, gewoonlijk het etappehoofd (1). Bij te groote ver-
wijdering van het leger van deze plaats, wordt het geheele depot, of een deel
daarvan, op de etappelijnen vooruit gebracht. Een verdeling van het depot
kan ook nog geschieden ter wille van de aanvulling van het geneeskundige
materieel van een tot het leger behoorend troepengedeelte, dat met een
zelfstandige opdracht belast wordt, en zich dientengevolge van de etappelijne
des legers verwijderd.

De aanvulling van het hospitaal-reservedepot heeft op hare beurt door
requisitie of uit een op het verzamelstation opgericht depot van hospitaal-
benodigdheden plaats.

Wil men zich de zekerheid waarborgen, dat de ziekeninrichtingen nabij het
leger niet gevuld en het geheele geneeskundige personeel daarbij behorende
niet met bezigheden overladen zal zijn op het oogenblik, dat een gevecht een
nieuw en ernstig beroep gaat doen op alle geneeskundige hulpmiddelen, en wil
men aan het leger en de zieken beiden alle voordeelen waarborgen, welke
het gevolg zijn van de vermindering van ophooping van vele lijdens op een
beperkte ruimte, dan is zoo sterk mogelijke ontruiming der bovenbedoelde

(1) *Etappenhauptort*; het woord *Haupt* hier te nemen in den zin van plantabepeling: het begin-
punt van de zijde van het opereerend leger van de militair geëxploiteerde spoorwegbaan.

inrichtingen een eerste vereischte. Zal echter ook die ontruiming zonder bezwaar voor de lijders, zonder stoornis van eenigen aard in de daarbij noodige transporten plaats hebben, dan zijn uitgebreide en met kennis van zaken uitgevoerde voorzorgsmaatregelen onmisbaar. Deze te nemen en alle details betreffende het ziekenvervoer en de verpleging tijdens dat vervoer te regelen en te controleeren, is, onder de opperste leiding van den Chef van den geneeskundigen dienst te velde — voor zoover de spoorwegtransporten aangaat in vereeniging met den Chef van den veld-spoorwegdienst — tot daar, waar buiten het bereik der etappe-inspectie, deze taak wordt overgenomen door de liniecommando's, hoofdzakelijk het werk der commissie voor de zieken-transporten. Deze uit militaire geneeskundigen en het noodige hulp personeel bestaande commissie, kan daartoe in drie sectiën worden gesplitst, welke ieder zelfstandig haren werkkring kunnen uitoefenen, maar daarbij aan de leiding van den Eerstaanwezenden officier van gezondheid der commissie onderworpen blijven. Bij het openen van den veldtocht is de eerste standplaats voor de geheele commissie gewoonlijk het verzamelingspunt van de etappe-inspectie, waartoe de commissie behoort; vandaar worden de sectiën naarmate van de behoefte langs de etappelij n vooruitgeschoven, waarbij dan het etappehoofd of eenig in de nabijheid daarvan gelegen punt, uit den aard der zaak als standplaats eener sectie in aanmerking komt; terwijl een hiervan zich onmiddellijk begeben moet naar eenig aan den spoorweg gelegen punt dat na een veldslag het meest geschikt gelegen is als toevluchtsoord voor gewonden. De grootte en inrichting der spoorwegstations en het al of niet aanwezig zijn van gebouwen, geschikt tot het tijdelijk onder dak brengen van een groot getal gewonden en zieken, moeten bij de keuze der standplaatsen, voor de onderdeelen der commissie in aanmerking genomen worden. Het is duidelijk dat van de vestiging van de geheele of van een deel der commissie, onmiddellijk kennis gegeven moet worden zoowel aan de militaire spoorwegautoriteiten, de chefs van den geneeskundigen dienst bij de legerkorpsen en de directeurs der veldhospitalen, omdat het voor hen van 't grootste gewicht is te weten, waarheen de gewonden en zieken gedirigeerd moeten worden, tot verder vervoer naar het moederland.

De aanduiding van de lijders die vervoerd kunnen worden, behoort tot de taak van den Eerstaanwezenden officier van gezondheid van elk hospitaal, die daarbij te rade moet gaan met de krachten van den lijder, de soort der verwonding of der ziekte, den afstand van het hospitaal, waarin hij opgenomen zal worden en de wijze van het vervoer. Zwaar gewonden mogen niet vervoerd worden na de intrede van het reactietijdperk; zoo enigszins doenlijk ook niet — en mocht dit onvermijdelijk zijn, dan nog slechts op korten afstand — vóór dien tijd bij zoodanige verwondingen, waarbij elke verplaatsing zooveel mogelijk vermeden moet worden. Zieken en verwonden tot het vijandelijke leger behorende, wier genezing gedurende den loop van den veldtocht niet te voorzien is of die ongeschikt geworden zijn voor den dienst,

worden, zoo het vijandelijk gebied het tooneel des oorlogs is, in den geest van de conventie van Genève daar gelaten en aan de burgerlijke autoriteiten overgegeven.

Wat betreft de keuze der lijnen waarlangs en de hospitalen waarheen de lijdens vervoerd moeten worden, valt op te merken, dat men moet trachten, met inachtneming van de hulpmiddelen die de reservehospitalen opleveren, de zieken zooveel mogelijk naar de verschillende hoofd-ziektevormen te verdeelen en hen zooveel doenlijk te vervoeren tot nabij of in de streek, waarvan zij afkomstig zijn. Lichte zieken komen, met het oog op een gemakkelijken terugkeer naar hunne troepenafdeelingen, in de meest nabij het leger gelegen ziekeninrichtingen. Gewonde en zieke krijgsgevangenen worden in afzonderlijke hospitalen opgenomen, en wel voor zooverre hun spoedig herstel te voorzien is, in de nabijheid van de ter hunner interneering bestemde plaatsen.

Ter ontvangst van de lijdens op de plaats waar de commissie voor de ziekentransporten of een harer sectiën gevestigd is, en van waar dus hun geregeld transport naar het moederland zal aanvangen, wordt door de zorg van den Etappecommandant, nevens het etappehospitaal, een ververschings- en verbandplaats en een zieken-verzamelingsplaats ingericht, welke laatste een behoorlijke beschutting tegen weer en wind moet opleveren, en zoo er sprake is van overnachting der patienten, ook een voldoende ligging voor deze moet opleveren. De aankomende patienten worden op de ververschings- en verbandplaatsen gelaafd en hun verbandnagezien; zij, wier verder transport niet raadzaam wordt geacht, worden opgenomen in het etappehospitaal, de anderen in de zieken-verzamelingsplaats.

Al de straks genoemde inrichtingen worden bij voorkeur op, of in de onmiddellijke nabijheid van het spoorwegstation, alwaar de lijdens zullen worden ingeladen, geplaatst, wanneer het verdere transport per spoortrein zal geschieden. Dit laatste zal echter niet altijd geschieden; bij voorkeur zelfs zal men gebruik maken van waterwegen, en desnoods zijn toevlucht moeten nemen tot het transport met gewone voertuigen. Wel mag het eenige verwondering baren, dat het voorschrift, bij de voorkeur die het geeft aan het ziekentransport te water, geen verdere wenken geeft ten opzichte van dit transport (waarbij de inrichting der vaartuigen als een zeer gewichtige factor genoemd moet worden) dan een verwijzing naar de regelen voor het spoorwegtransport. Ten opzichte van dit laatste zijn de voorschriften zeer uitvoerig; uit het volgende mogen de voornaamste en voor ons doel meest belangrijke bepalingen duidelijk worden.

Reeds op bladz. 676 en 677 werd het verschil tusschen de hospitaal-, hulphospitaal- en ziekenreinen aangeduid. De eersten, waarvan de mobilisatie tot het vastgestelde aantal reeds in vreedestijd door de noodige maatregelen voorbereid is (welk aantal echter door het beschikbaar stellen van het noodige materieel tijdens den oorlog kan worden vermeerderd), worden samengesteld

uit materieel, speciaal voor het ziekenvervoer bestemd of wel uit daarvoor ingerichte personenwagens 4e klasse (1), die geschikt gemaakt worden tot het medevoeren van 10 lijdens in 2 verdiepingen. De voor deze treinen gebruikelijke ophangwijze is die, waarbij de einden der draagbaren worden gestoken in van spiraalveeren voorziene ophanglussen, waarvan de andere einden in haken worden opgehangen; in het gure jaargetijde wordt in elken wagen een kachel geplaatst, iets wat trouwens ook geschiedt in de wagens der hulp-hospitaaltreinen.

Deze treinen worden, evenals de juist besprokene, geheel met het oog op het ziekenvervoer samengesteld, ingericht en van het noodige personeel voorzien. De wagens zijn gesloten goederenwagens of personenwagens der 4e klasse, en worden ingericht, 't zij naar het zoogenaamde Hamburger- of wel naar het *Grund'sche* stelsel. Bij het Hamburger-stelsel worden 8 draagbaren in 2 verdiepingen in den wagen gehangen, door de handvatten der draagbaren te steken in de rechthoekige oogen van draagstangen, die door middel van kettingen en spiraalveeren verbonden worden met aan de dekbalcken vastgeklemdes duivelsklauwen. De zijdelingsche beweging der draagbaren wordt voorkomen door een bevestiging van aan de draagboomen gestoken oogen met veerende ijzeren of caoutchouc-ringen aan haken, die in de zijwanden van den wagen geschroefd zijn. Bij het stelsel *Grund* worden slechts 6 draagbaren in een wagen vervoerd. Drie aan drie worden zij met de uiteinden geplaatst op draagbalcken, welke op hunne beurt rusten in vorken op hoogvormige veeren aangebracht, welke op den bodem van den wagen rusten. Deze nauw gebogen veeren eindigen aan 'teene einde in eene van punten voorziene plaat, ter verkrijging van een vasten stand der veer op den wagenbodem, en aan de andere zijde in een rolletje, zoodat de veer bij de schokkende beweging van den wagen zich vrij kan bewegen. Over de meerdere deugdelijkheid dezer inrichtingen vergeleken bij die, welke blijkens de onlangs uitgevaardigde »Bepalingen van Orde" voor troepenvervoer langs spoorwegen (2) bij ons in toepassing zullen worden gebracht, is bezwaarlijk zonder vergelijkend onderzoek een oordeel te vellen; zeer zeker hebben de Duitsche methodes het voordeel dat meer patienten in een wagen geplaatst en dus met minder begeleidend personeel gedurende het transport kan volstaan worden; iets wat bij het zeer beperkte getal ziekenverplegers, waarop wij, met de bij ons te lande bestaande instellingen, met zekerheid kunnen rekenen, niet van belang ontbloomt is (3).

De ziekentreinen, die — behoudens het geval dat na een grooten veldslag openhooping van verwonden voorkomen, en dientengevolge oogenblikkelijk van alle voorhanden spoorwegmaterieel tot gewondentransport gebruik ge-

(1) Wagens voor steenplaatsen.

(2) Zie aldaar bladz. 18 en figuur 4 en 5.

(3) Voor zoover ons bekend is, worden in het buitenland de wagens tot vervoer van meer zieken dan bij ons het geval is, ingericht.

maakt moet worden — alleen zoodanige lijdens vervoeren, die kunnen zitten, worden bij voorkeur samengesteld uit waggons der 3 eerste klassen, bij uitzondering uit 4e klasse- of goederenwagens, die alsdan liefst van zitplaatsen, en anders van goed gevulde stroozakken of een rijkelijke stroolaag worden voorzien.

Elke hospitaaltrein bestaat uit 41 wagens, waarvan er 30, voor ziekenvervoer bestemd, 300 lijdens kunnen opnemen. In den trein worden, bij groepen van 7 of 8, gescheiden door de overige wagens, waarvan sommige van remtoestellen zijn voorzien. De overige wagens zijn bestemd: 1 voor de artsen, 2 voor het verdere personeel, 2 voor den voorraad van levensmiddelen, 2 voor keukens, 1 voor de administratie en apotheek, 1 voor magazijn, 1 voor bagage en 1 voor brandstoffen; met uitzondering van de beide laatste zijn zij, evenals de ziekenwaggons, naar het doorloopsysteem gebouwd, en alle van de noodige aanduidingen en nummers en van het roodekruisteeken voorzien. Voor elke twee ziekenwaggons wordt een ziekenverpleger en een ziekenoppasser aangewezen, die de zorg voor de patienten in die waggons op zich moeten nemen en steeds een van beiden tegenwoordig moeten zijn. De dienst geschiedt overigens zooveel doenlijk op gelijke wijze als in de veldhospitelen, iets wat evenzeer het geval is op die hospitaaltreinen, welke (echter niet, dan wanneer de noodzakelijkheid daarvoor bestaat) door de hulpverenigingen uitgerust en bediend en met vergunning van den Generaal-Inspecteur der etappe- en spoorweglijnen in dienst gesteld worden.

De hulp-hospitaaltreinen moeten, evenals de gewone hospitaaltreinen, uitsluitend tot vervoer van zieken en gewonden gebezigd worden; zij worden, naarmate van de behoefte, samengesteld door de commissie voor de ziekentransporten, welke zorgen moet, dat te allen tijde het noodige materieel en personeel daartoe beschikbaar is; zij mogen met alle voor een behoorlijke uitvoering van den dienst daarbij noodige wagens (waaronder voor de artsen en het verdere personeel een personenwagen der 2de klasse) niet meer dan ongeveer 80 assen groot zijn. Het personeel wordt doorgaans, desnoods met de hulp van de vrijwillige ziekenverpleging, zoodanig samengesteld, dat voor iedere 100 zieken of gewonden 1 tot 2 officieren van gezondheid, 2 ziekenverplegers en 12 a 15 ziekenoppassers beschikbaar zijn; in elk geval zóó, dat voor elken wagen met zieken minstens een man beschikbaar zij. Wat de verpleging aangaat, bestaat tusschen de hospitaal- en hulp-hospitaaltreinen het verschil, dat op de hospitaaltreinen, in verband met de hulpmiddelen door hen medegevoerd, de bereiding van al het noodige voor die verpleging kan geschieden; terwijl dit voor de hulp-hospitaaltreinen geschieden moet op daarvoor aan te wijzen verplegingsstations. Zoodra echter een hulp-hospitaaltrein op voorstel van den Chef van den geneeskundigen dienst te velde permanent als hospitaaltrein in dienst blijft, verkrijgt hij de noodige wagens als keuken ingericht enz., evenals een gewone hospitaaltrein.

De ziekentreinen, welke de lichte gewonden en zieken gemeenlijk naar de meest in de nabijheid van het oorlogstoneel gelegene grootere hospitalen (*Sammellazareth* genoemd) vervoeren, worden naar behoefte samengesteld met het ter plaatse voorhanden materieel; zij rijden 's nachts niet door, omdat aan de zieken de gelegenheid gegeven moet worden, in bepaaldelijk daartoe ingerichte nachtkwartieren (*Uebernachtungsstellen*) de noodige rust te genieten. Doorgaans gaat met die treinen geen geneeskundig personeel mede, terwijl de verpleging door leden der hulpverenigingen geschiedt. Bij het inladen en op de verplegings- en overnachtingsplaatsen is echter een arts tegenwoordig. Met het toezicht op de zieken en de politie bij den trein zijn 2 veldgendarmen en een militair detachement tot geleide belast, van welk laatste in elken ziekenwagen een man wordt geplaatst.

De ligging van de lijdens, evenals de verdeling van het hulppersoneel over de wagens, in elken hospitaal- of ziekentrein vóór het vertrek door den Eerstaanwezenden of een daarmede belast officier van gezondheid nagezien, terwijl van het vertrek van elken trein, met opgave van de noodige details, kennis gegeven wordt aan alle stations, waar in eenig opzicht iets ter verpleging van de zieken en gewonden moet geschieden, alsmede aan het liniecommandement, langs wier baan het transport verder moet geschieden. Dit laatste geeft op hare beurt kennis aan het hospitaal dat de lijdens van den betrokken trein moet opnemen.

Na aankomst van den trein op zijne bestemmingsplaats, worden de wagens gedesinfecteerd voor zooverre de geneeskundige dienst dit als noodzakelijk heeft doen kennen.

Met de aankomst van den trein ter plaatse waar de zieken in het ter hunner opnemng bestemde reservehospitaal zullen worden verpleegd, komen zij in het bereik van den geneeskundigen dienst bij het bezettingsleger, die zooals wij weten, door den plaatsvervangenden Chef van den geneeskundigen dienst in elk legerkorpsdistrict wordt geleid.

De voor den vredesdienst toereikende hospitalen leveren op verre na niet de ruimte op, die noodig is om aan de behoeften uit den oorlogstoestand voortvloeiende, te voldoen. Men zal dus tot de oprichting van nieuwe hospitalen moeten overgaan, waarvoor bij voorkeur de plaatsen gekozen worden, alwaar reeds garnizoenshospitalen of andere ziekeninrichtingen gevestigd zijn of die in de onmiddellijke nabijheid van spoor- of waterwegen liggen. Wat aangaat de keuze van de gebouwen, moeten dezelfde voorwaarden vervuld worden, welke als van belang ten opzichte van de veldhospitalen, werden opgenoemd.

Op elke plaats waar meerdere reservehospitalen met hunne gezamenlijke leiding bestaan, kan een directeur der reservehospitalen (*Reserve-Lazareth-Director*) belast worden, die tevens voor de verdeling der zieken en gewonden voor de verschillende ziekeninrichtingen zorgdraagt.

Het voorschrift bepaalt de sterkte aan personeel voor hospitalen van verschillende grootte noodig; van belang is het daaruit aan te teekenen, dat behalve de Chef van den geneeskundigen dienst bij de ziekeninrichting, voor iedere 100 lijdens 2 a 3 geneeskundigen, 3 ziekenverplegers en 6 ziekenoppassers noodig worden geacht. Indien de Chef van den geneeskundigen dienst een burger is, wordt hij door een hospitaalraad (*Lazareth-Commission*), waarvan in elk geval een officier lid is, in het beheer bijgestaan. Over het geheel genomen wordt bij de reservehospitalen een ruim gebruik gemaakt van burgerpersoneel, zoowel aan geneeskundigen als voor de verdere verpleging, met welk personeel overeenkomsten gesloten worden. Ten einde dit gemakkelijk te maken worden een of meer groote plaatsen van elk legerkorpsdistrict aangewezen (*Staatliche Annahmestellen für Pflegepersonal*), alwaar een bijzonder daarvoor aan te wijzen beambte met dat doel werkzaam is.

Zonder overwegende redenen worden de lijdens niet van het eene reservehospitaal naar het andere overgebracht; wel kunnen zij aan de eventueel opgerichte hospitalen der vrijwillige ziekenverpleging (*Vereinslazarethe*) ter behandeling overgegeven worden, terwijl de reconvallescenten hunne geheele geneezing kunnen gaan afwachten bij particulieren, die zich met deze taak willen belasten (*Privatpflege*). Van de eigenlijke ziekenverpleging bij particulieren is dus geen sprake, zelfs is deze uitdrukkelijk verboden; evenzeer als het ten behoeve der militaire controle verboden is, zieke krijgslieden zonder de tusschenkomst van de reservehospitalen in de ziekeninrichtingen der hulpvereeningingen op te nemen.

In vestingen krijgen voor het geval eener mobilisatie, de aldaar voor den gewonen dienst bestaande en de nieuw in te richten ziekeninrichtingen den naam van vestinghospitalen (*Festungslazarethe*). Bij deze hospitalen, die voor $\frac{1}{4}$ van de sterkte der bezetting ingericht worden, moet van de hulp van militair- en burgerpersoneel gebruik gemaakt worden. Voor de tijdige oefening van daarvoor geschikte manschappen als ziekenverplegers, ziekenoppassers en ziekendragers, moet de Eerstaanwezende officier van gezondheid zorgdragen; terwijl hij de bemiddeling van den Vestingcommandant inroept tot vorming van afdelingen in den geest der geneeskundige detachementen. Zoodra een vesting met insluiting bedreigd wordt of wanneer een tijdelijke opheffing der insluiting voorkomt, moeten alle zieken, waarvan de spoedige geneezing niet te verwachten is, naar hospitalen in andere plaatsen geëvacueerd worden. De regeling van den geneeskundigen dienst bij uitvallen, zoowel wat personeel als materieel aangaat, moet in alle opzichten van te voren reeds door den Chef van den geneeskundigen dienst geregeld zijn.

Bij de gedetacheerde forten hangt het van hunne grootte en hun afstand tot de vesting af, of daarin een eigen geneeskundigen dienst moet georganiseerd worden, dan wel of zij met het oog op dien dienst, als onderdeel der vesting moeten gelden. De Eerstaanwezende officier van gezondheid in deze laatste blijft echter in alle gevallen ook met de leiding in de forten

belast; terwijl hij voor de geregelde aflossing en ondersteuning van het personeel en voor de aanvulling van het materieel moet zorgen. Eveneens moet er onder alle omstandigheden naar gestreefd worden, tenzij het vijandelijke vuur, epidemiën in de vesting of andere omstandigheden het onraadzaam maken, de zieken of gewonden uit de forten naar de vesting te vervoeren. Behalve ziekenwagens wordt hiertoe van raderbaren gebruik gemaakt.

Het ligt nog versch in het geheugen, welke onschatbare diensten door de *vrijwillige hulpvereenigingen* aan de ziekenverpleging bij de laatste oorlogen zijn bewezen, maar tevens hoe het gebrek aan controle bij de inwerking dier vereenigingen, op dat gebied wel eens tot bezwaren, enkele malen zelfs tot misbruiken aanleiding heeft gegeven. 't Is daarom van veel belang na te gaan, op welke wijze men deze aangelegenheid in Duitschland geregeld heeft, zoodanig dat men van de onschatbare — en men kan er zeer zeker bijvoegen, voor een werkelijk goede verpleging onmisbare hulper *vrijwillige ziekenverpleging* zooveel mogelijk partij trekken kan, zonder dat men zich daarbij aan de vroeger voorgekomen bezwaren behoeft bloot te stellen. Het blijkt bij bestudeering van het voorschrift dadelijk, dat dit het gronddenkbeeld bij de vaststelling der op deze zaak betrekking hebbende bepalingen is geweest, en dat men daarbij als beginselen heeft aangenomen:

1° dat de *vrijwillige ziekenverpleging* uitsluitend in den vorm eener enge samenwerking met de verpleging van staatswege en onder de leiding van de officieele autoriteiten mag plaats grijpen;

2° dat alle personen, die aan de *ziekenverpleging* medewerken, in de uitoefening van hunne taak, onder welke omstandigheden en onder welken vorm zij ook daaraan mochten deelnemen, onderworpen zijn aan de van staatswege over hen gestelde chefs; evenals alle inrichtingen der *hulpvereenigingen* aan de controle van de daartoe aangewezen autoriteiten onderworpen zijn;

3° dat de *vrijwillige ziekenverpleging* haren werkkring moet zoeken in den rug van, dus niet bij het veldleger, zoodat het alleen aan den Opperbevelhebber van een leger vergund is, bij uitzondering toe te staan, dat zij in de nabijheid van de vechtende troepen, en dan nog maar in den vorm van een colonne voor ziekenvervoer, werkzaam zij. Zelfs het oprichten van hospitalen in eigen beheer op het operatiëtooneel, wordt aan de *vrijwillige ziekenverpleging* niet dan in geval van dringende noodzakelijkheid en altijd slechts tot wederopzeggens toe, vergund. Alleen in belegerde vestingen komt zij en mag zij ook in nauwer verband met de vechtende troepen komen;

4° dat alleen personen met den *zieken-verplegingsdienst* bekend, die hunne betrouwbaarheid op deugdelijke wijze kunnen constateeren, worden toegelaten;

5° dat alle hulppersoneel behalve van een door het hoofd der *vrijwillige*

ziekenverpleging gestempelde roodekruisband, voorzien moet zijn van een door diezelfde autoriteit geteekend en op naam afgegeven bewijs, waarbij het gerechtigd tot het dragen van dien band; bovendien moet het, voor zooverre het dienst doet op het operatietoneel, een door den Staat goedgekeurde kleding dragen. Op de gedeelten van het operatietoneel, alwaar het vrije verkeer uitgesloten is, wordt voor dit personeel nog een afzonderlijke schriftelijke vergunning gevorderd, wanneer het aldaar diensten moet gaan verrichten.

Wij weten reeds dat aan het hoofd van den dienst der vrijwillige ziekenverpleging een Keizerlijke commissaris en militaire inspecteur gesteld wordt, die ter bevordering, zoowel van de noodige eenheid van handelen van de zoo talrijke hulpvereenigingen als vooral van een zoo nuttig en doeltreffend mogelijk gebruik van de resources van allerlei aard door particulieren in persoon of door giften ter beschikking van het leger gesteld, een tusschenpersoon is tusschen de Ministeriën van oorlog der verschillende Deutsche staten, de hulpvereenigingen en particulieren eener- en den Chef van den geneeskundigen dienst te velde anderzijds. Hoewel deze autoriteit zich voor zijn persoon bij het groote hoofdkwartier van het leger te velde en wel in de nabijheid van den Generaal-inspecteur van de etappen en spoorwegen of van den Chef van den geneeskundigen dienst te velde ophoudt, is zijn bureau te Berlijn gevestigd. Van dit bureau is de voorzitter van het reeds in vredes-tijd bestaande Centraal-Comité der Deutsche hulpvereenigingen rechtens lid. Daarvan gaat de eenhoofdige leiding van de vrijwillige ziekenverpleging uit, die verder bevorderd wordt door gedelegeerden van den keizerlijken commissaris bij de verschillende etappe-inspectiën, welke bij voorkeur gekozen worden op voordracht van en uit den boezem van vereenigingen, die reeds in vredes-tijd zich aan de ziekenverpleging wijden. Zoo noodig worden ook gedelegeerden ingedeeld bij de inrichtingen van den geneeskundigen dienst te velde en verder worden er door de verschillende Deutsche staten en provinciën afgevaardigd, welke laatste gedelegeerden zich gemeenlijk vestigen op het etappe-beginpunt (1) van het legerkorps, in welks district zij optreden.

Bij de behandeling van de verschillende onderdeelen van den geneeskundigen dienst hebben wij meermalen de gelegenheid gehad de aandacht te vestigen op de gelegenheden, bij welke partij getrokken wordt van de hulp der vrijwillige ziekenverpleging. Een paar onderdeelen van de bemoeiingen dier zoo zegenrijke instelling werden daarbij nog niet opgemerkt, en wel de opzamelings en toezending van de vrijwillige giften in het belang der ziekenverpleging en het geven van berichten aan de familieleden van de in de hospi-

(1) Wat het verzamelingsstation (zie noot 3 op bladz. 677) voor een opereerend leger is, is het etappe-beginpunt (*Etappen-Anfangsort*) voor elk legerkorps: de plaats waar alle van de verschillende punten van het legerkorpsdistrict komende transporten vereenigd worden, om vandaar langs de etappelijne het legerkorps te bereiken.

talen vertoevende gewonden en zieken. Wat aangaat het eerstgenoemde onderwerp worde aangegeekend, dat van tijd tot tijd door den Keizerlijken Commissaris ter algemeene kennis wordt gebracht met welke liefdegaven de ziekenverpleging het meest gebaat is, bij voorkeur zoodanige zaken, welke niet door de militaire administratie geleverd worden. Deze voorwerpen worden per provincie op een punt (doorgaans het etappe-beginpunt) verzameld en van daar langs de etappelijnen ter hunner bestemming gevoerd, waarbij personeel der vrijwillige hulpvereenigingen behulpzaam kan zijn.

De tusschenkomst der vrijwillige verpleging ten opzichte van het geven van berichten aan familieleden, bestaat in de eerste plaats in een opwekking tot en zoo noodig hulpverleening aan de patienten in hospitalen om aan hunne betrekkingen te schrijven. Vooral echter is in dit opzicht veel te verwachten van het centraal-bureau van informatie (*Zentral-Nachweisebureau*), 't welk de vrijwillige ziekenverpleging op zich genomen heeft te Berlijn op te richten en waarvoor de Staat de noodige localiteit en de vereischte gegevens zal verstrekken in den vorm van vijfdaagsche rapporten, die door alle hospitalen aan het bureau moeten ingezonden worden. De familiebetrekkingen van de zieken en gewonden, zoowel van 't eigen en verbonden als van 't vijandelijk leger, krijgen op aanvraag van dit bureau de noodige inlichtingen omtrent huane verwanten. Van dit bureau wordt dan tevens gebruik gemaakt om de verschillende troepenafdeelingen op de hoogte van het verblijf hunner zieken en gewonden te houden, en wel door tusschenkomst van de depots, die daartoe, elk voor zoverre hun troepenkorps aangaat, van het informatiebureau, voor iederen patient afzonderlijk, ingevulde kaarten krijgen met de noodige aan de evengenoemde vijfdaagsche rapporten ontleende opgaven.

Aan zorgen van soortgelijken aard als de laatstgenoemde, betrekking hebbende op de vaststelling van de identiteit der soldaten; op de spoedige toezending van belangrijke gegevens in 't belang van het bestuur en van de betrekkingen van allen die deel van 't leger uitmaken; op de verzameling van alle aantekeningen en opmerkingen die van belang zijn voor de toekomst der militairen en voor de statistiek, is in de bepalingen van het Voorschrift geen gebrek. Zoo vinden wij b.v. dat ieder te velde trekkend soldaat voorzien wordt van een blikken plaatje dat hij aan een bandje om den hals draagt, waarop de naam van korps en onderdeel waartoe hij behoort en zijn nummer bij dat onderdeel zijn aangeduid, zoodat bij gemis aan alle andere aanwijzingen daaruit kan worden nagegaan, wie de betrokken persoon is. Zoo is bepaald dat de zelfstandige eenheden (staven, bataljons, cavalerieregimenten, artillerie-afdeelingen enz.) na elk gevecht (ook na elk verlies aan personeel door sterfgeval ten gevolge van ziekte) direct aan het Pruisische ministerie van oorlog verlieslijsten moeten inzenden, ter onmiddellijke openbaarmaking van de namen van alle gesneuvelden en gewonden. Zoo zijn de modellen van alle zieken- en andere rapporten met de meeste zorg zoodanig samen-

gesteld, dat zij alle gegevens van gewicht moeten bevatten voor belanghebbers en ten bate van statistische gegevens enz. Het ligt ver buiten het kader van dit overzicht juist de hierop betrekking hebbende gedeelten van het voorschrift te ontleiden, hoeveel nut daaruit ook voor onze toestanden te trekken valt; alleen willen wij de opmerking maken, dat de groote zorg van het Deutsche krijggsbestuur voor orde en regelmaat bij alle bijzonderheden van het oorlogsleven, juist hierin zeer duidelijk te voorschijn treedt.

Als een zeer belangrijk en nuttig gedeelte der *Kriegs-Sanitäts-Ordnung* moet ook het aanhangsel: de hygiëne te velde beschouwd worden. Gedachtig aan de waarheid dat krachtige gezondheid der soldaten een voorwaarde uitmaakt voor de slagvaardigheid van een leger, en dat tot haar behoud het voorkomen van alle te vermijden ziekten, van meer gewicht is dan de heste behandeling in hospitalen, geeft het aanhangsel een zeer volledig overzicht zoowel van de maatregelen die te velde getroffen kunnen worden ter wille van de hygiëne, als van het vele dat daarvoor nagelaten moet worden. Opvolgend behandelt het aanhangsel in drie afdeelingen de hygiëne met betrekking tot de algemeene levensbehoefden (voeding en voedingsmiddelen; dranken; kleeding en verzorging van het lichaam en enkele lichaamsdeelen); de hygiëne onder bijzondere omstandigheden (op marschen, in 't bivak, kamp of kwartier, in 't hospitaal, op spoorwegen, op slagvelden), en de maatregelen tot het verhoeden der verbreiding en tot vernietiging van smetstoffen (hygiënische maatregelen en geneeskundige politie bij epidemiën, ziekten aan legers eigen en handleiding voor het desinfecteeren); terwijl ten slotte twee bijvoegsels een leiddraad bevatten, de eene voor de oprichting van tenten, veld- en oorlogsbarakken voor gewonden en zieken en de andere voor het onderzoek van drinkwater te velde.

Men ziet uit deze opsomming der behandelde onderwerpen, over welken rijken en belangrijken inhoud het aanhangsel handelt. Wij mogen ons, hoe belangrijk 't ook wezen moge, in geen verdere ontleding van zijnen inhoud verdiepen; trouwens een beknopte hygiënische leiddraad als ons hier aangeboden wordt, verliest te veel van zijne waarde, wanneer men brokstukken neemt uit het goed samenhangende geheel.

Tot overdenkingen van verdere strekking dan het eigenlijke gebied der hygiëne vindt men meermalen aanleiding; zoo werden wij bij de lezing van de paragrafen, gewijd aan de behandeling van den zonnesteek en de dientengevolge ontstaande beroerte, wederom getroffen door de waarheid van de bij de bespreking der recruetering zoo dikwijls gemaakte opmerking, dat het onoordeelkundig is bij de aanwijzing van de dienstplichtigen voor de verschillende wapens, aan de infanterie doorgaans de fysiek het minst ontwikkelde individuen toe te wijzen. Bij geen ander wapen (met uitzondering echter der genietroepen) worden zulke zware eischen aan de lichamelijke krachten der soldaten gesteld, dan juist bij de infanterie; niets is dan ook rationeeler, dan bij

dit wapen althans even krachtige mannen in te deelen als bij de bereden wapens, die wel is waar aan de lichamelijke ontwikkeling der daarbij dienstdoende manschappen eigenaardige eischen stellen, maar bij welke uitputting ten gevolge van vermoeienis, veel minder te vreezen is dan bij de troepen te voet. Opmerkingen als de hiergemaakte zullen den aandachtigen lezer bij de studie van den leidraad meermalen voor den geest komen, even zeker als zij hem opnieuw de overtuiging zullen schenken, van hoeveel belang het voor een goede troepenleiding geacht moet worden, dat vooral, waar de militaire eischen het slechts eenigzins gedoogen, met de meeste zorg alles in 't werk gesteld worde, om aan de eischen der hygiëne te gemoet te komen. Om veel van zijn soldaten te kunnen vergen, als 't noodig is, moet de bevelhebber van zijne zijde nimmer meer vorderen dan behoeft, en dit in de ruimste beteekenis dezer woorden. Elke door een juiste toepassing der hygiënische wetten bespaarde kracht is beschikbaar in de ure der noodzakelijkheid en van het gevaar; maar dan ook moet zij zonder eenige nevenbetrachting gebruikt, desnoods verbruikt worden. Dat de beslissing aangaande de noodzakelijkheid daartoe steeds in handen moet blijven van het militaire bevel, is duidelijk en deze regel wordt in het Pruisische voorschrift dan ook gehuldigd, waar het de uitvoering van alle door den geneeskundigen dienst in 't belang der gezondheid van de troepen gedane voorstellen geheel afhankelijk stelt van de militaire bevelhebbers, die bij hunne beslissing dienaangaande met de oorlogsomstandigheden moeten te rade gaan.

Nu wij ons een beeld in ruime trekken gevormd hebben van de wijze van uitvoering van den geneeskundigen dienst te velde bij het Duitsche leger, kunnen wij er toe overgaan eenige vergelijkingen met den gang van deze zaak bij eenige andere legers te maken.

(Wardt vervolgd.)

De formules van SARRAU, ter berekening van de snelheid van beweging van het projectiel in de ziel en van de spanning der buskruitgassen.

(*Vervolg van N°. 11, bladz. 705.*)

TOEPASSINGEN VAN DE HIERVOOREN AFGELEIDE FORMULES VOOR DE AANVANGSSNELHEDEN EN MAXIMALE GASSPANNINGEN.

De karakter-coëfficiënten van het type-buskruit. Volgens formule (53^b) wordt de aanvangssnelheid uitgedrukt door:

$$V_0 = A \left(\frac{su}{\tau} \right)^{\frac{1}{2}} \left(\frac{\omega}{p} \right)^{\frac{1}{2}} \left(\frac{\omega}{d^3} \right)^{\frac{1}{2}} \Delta^{\frac{1}{2}} u^{\frac{1}{2}} \left\{ 1 - B \frac{\lambda (pu)^{\frac{1}{2}}}{\tau d} \right\},$$

waarin de verschillende letters de volgende beteekenis hebben:

A en B, standvastige coëfficiënten, die geheel onafhankelijk zijn van afmetingen of gewichten van vuurmond en projectiel; zij zijn bovendien voor alle buskruitsoorten dezelfde.

s, de volstrekte spankracht, d. i. de spanning van de gassen van 1 KG. buskruit op 1 dM³, wanneer zij bij de verbrandingstemperatuur een volume van 1 dM³ innemen.

a en λ, coëfficiënten die afhankelijk zijn van den korrelvorm (zie bladz. 626).

τ, de duur (in sec.) van de verbranding der korrel in de open lucht.

ω, het gewicht (in KG.) van de lading.

p, het gewicht (in KG.) van het projectiel.

d, het kaliber.

Δ, de dichtheid der lading, of het gewicht (in KG.) van de lading per dM³ der buskruitkamer.

u, de lengte van het gedeelte der ziel, begrepen tusschen de monding en den achterkant van het projectiel.

Men zij hier herinnerd, dat in bovenstaande formule Δ^{1/2} vervangen dient te worden door $\left(\frac{\partial \Delta}{\partial - \Delta} \right)^{\frac{1}{2}}$, voor het geval deze beide uitdrukkingen te veel

verschillen om ze aan elkaar gelijk te mogen stellen (vergelijk bladz. 703); of liever, voor het geval de verhouding der beide uitdrukkingen niet als standvastig mag worden aangemerkt. Men verkrijgt dan de oorspronkelijke formule (53^a) der aanvangssnelheden terug.

In deze en de bovenstaande formule komen de coëfficiënten $\left(\frac{\alpha a}{r}\right)^{\frac{1}{2}}$ en $\frac{\lambda}{r}$ voor, die door α en β zullen worden aangeduid, zoodat:

$$\alpha = \left(\frac{\alpha a}{r}\right)^{\frac{1}{2}} \quad \text{en} \quad \beta = \frac{\lambda}{r} \quad \dots \quad (56)$$

De waarde dezer uitdrukkingen wordt geheel door de buskruitsoort zelve bepaald; daarom kan aan α en β den naam van karakter-coëfficiënten van het buskruit worden gegeven.

Voor het type-kruit (bladz. 624), dat een dichtheid $\delta = 1,750$ heeft en $N = 350$ korrels in het KG. telt, werd voor de volstrekte spankracht gevonden $s = 431.000$ KG. De korrels van dat kruit zijn onregelmatig van gedaante. Men kan dus, volgens hetgeen op bladz. 629 is gezegd, $\alpha = 3$ en $\lambda = 1$ nemen, als een gevolg van de onderstelling, dat aan de korrels de holvorm wordt geschonken; de gemiddelde straal r van de holvormige korrel wordt dan volgens (13):

$$r = \left(\frac{3}{4\pi\delta N}\right)^{\frac{1}{2}} = 0,07304 \text{ dM.}$$

De verbrandingssnelheid v_a in de open lucht van het type-kruit werd 0,10 dM. per seconde gesteld, hetgeen overeenkomt met het aannemen van $c = 0,175$ in de formule $v_a = \frac{c}{\delta}$ van PTOBERT (bladz. 630).

Men vindt alzoo:

$$\tau = \frac{r}{v_a} = 0,7304 \text{ sec. ;}$$

zoodat de karakter-coëfficiënten van het type-buskruit worden:

$$\alpha = 1331 \quad \text{en} \quad \beta = 1,370.$$

Voor elke andere buskruitsoort zouden deze coëfficiënten op de hierboven omschreven wijze kunnen worden bepaald, doch de afleiding van de daarbij behoorende volstrekte spankracht en verbrandingssnelheid in de open lucht zijn zeer lastig. Daarom wordt voor het bepalen van de karakter-coëfficiënten een andere weg ingeslagen, die aanstonds zal worden ontwikkeld.

De constanten A en B. Met bovengenoemd type-kruit werden, volgens opgaaf van SARRAU, met de Fransche achterlaadkanonnen van 24 en 14 cM., waarbij de hierachter gestelde gegevens behooren, de aanvangssnelheden verkregen die mede daarbij zijn vermeld:

	d	u	p	ω	Δ	V_s
24 cM.:	2,42 . . .	38,19 . . .	144 . . .	28 . . .	0,789 . . .	4371.
14 »	1,40 . . .	27,04 . . .	21 . . .	4 . . .	0,891 . . .	4384.

Door substitutie van deze gegevens in de formule (53^b) voor de aanvangssnelheid kunnen, wanneer van de hiervoren afgeleide karakter-coëfficiënten

$\alpha = \left(\frac{u}{p}\right)^2 = 1331$ en $\beta = \frac{\omega}{p} = 1,370$ wordt gebruik gemaakt, twee vergelijkingen worden gevormd waaruit men A en B kan oplossen. Die substitutie en oplossing verrichtende, wordt verkregen :

$$A = 1,569 \quad \text{en} \quad B = 0,00795 ;$$

of wel, wanneer formule (53^a) wordt gebezigd :

$$A = 1,388 \quad \text{en} \quad B = 0,00782.$$

Daar de beide vorengaande waarden van B onderling weinig verschillen, en aan elkaar gelijk zouden kunnen worden gesteld, geraakt men tot :

$$1,569 \Delta^2 = 1,388 \left(\frac{\delta \Delta}{\delta - \Delta}\right)^2 \quad \text{of} \quad \delta = \frac{\Delta}{1 - 0,4417 \Delta^{-1}} \quad \dots \quad (57)$$

Van de vereenvoudigde formule (53^b) mag dus geen gebruik worden gemaakt, wanneer δ en Δ zoodanige waarden hebben, dat bovenstaande gelijkheid daarmede in ernstige tegenspraak zoude zijn, en moet alsdan de formule (53^a) met de hierbij behorende waarden van A en B worden toegepast.

Daar de coëfficiënten A en B noch van de afmetingen of gewichten die bij het geschut of projectiel behooren, noch van de buskruitsoort afhankelijk zijn, behouden zij onder alle omstandigheden waarbij formule (53^a of 53^b) kan worden toegepast, dezelfde waarde. Dit laatste is echter, als een gevolg van de wijze waarop hiervoren de getallenwaarden van A en B zijn afgeleid, onder eenig voorbehoud waar geworden. De formules (53^a) en (53^b) toch, houden wel rekening met de afmetingen van kamer en ziel, alsook met het gewicht van het projectiel, maar niet met den meerderen of minderen tegenstand dien het projectiel bij zijn beweging in de ziel ondervindt. Daar nu de berekening van A en B, uit het gegeven voorbeeld met de Fransche kanonnen van 24 en 14 cM. gegrond is op de bij die kanonnen waargenomen aanvangssnelheid, en deze snelheid afhankelijk is van stelsel van trek en projectiel, is in de gevonden waarden van A en B de invloed, dien de wrijving in de ziel op het projectiel uitoefent, stilzwijgend in rekening gebracht. Bij een ander stelsel van trek en projectiel, zouden, onder overigens dezelfde gegevens, andere aanvangssnelheden en dientengevolge ook voor A en B andere waarden zijn verkregen. Was b.v. bij de Fransche kanonnen van 24 en 14 cM. de ziel ingericht als bij de vuurmonden van het stelsel-Krupp, dan zouden de hiervoren gegeven aanvangssnelheden van 4371 en 4384 gewijzigd moeten worden, en ongeveer met $\frac{1}{2}$ dienen te worden verhoogd. Verricht men alsnu de bere-

kening met deze verhoogde snelheden, dan zal gevonden worden dat B nage-
noeg onveranderd blijft maar dat A ten naastenbij $\frac{1}{2}$ grooter moet worden
genomen. Doorgaans kan de invloed van het stelsel van trek en projectiel op
de aanvangssnelheid voldoende nauwkeurig in rekening worden gebracht, door
alleen de constante A te wijzigen en B onveranderd te laten.

Op dezelfde gronden zou rekening kunnen worden gehouden met het ver-
schil van het geleidend vermogen der verschillende geschutmetalen, door
wijziging van de constante A.

Bij de later te maken toepassingen zullen wij de hiervoren afgeleide con-
stanten 1,569 (of 1,388) en 0,00795 (of 0,00782) gebruiken, alsof zij voor de
stalen vuurmonden van het stelsel-Krupp zijn afgeleid, omdat wij de gegevens
missen, die constanten rechtstreeks voor deze soort van vuurmonden te be-
palen. Deze omstandigheid maakt, dat de aldus verkregen karakter-coëffi-
cienten eenigszins van de ware zullen afwijken, maar daar deze coëfficiënten
toch als benaderde getallen moeten worden aangemerkt en hoofdzakelijk op
hare betrekkelijke waarde voor de verschillende buskruitsoorten dient te wor-
den gelet, is de invoering van bovenbedoelden constanten voor de stalen
achterladdkanonnen van onze zee- en landmacht alleszins geoorloofd.

Bepaling van de karakter-coëfficiënten van eenige buskruitsoort door proefneming.
De formule (53^b) voor de aanvangssnelheden wordt, door substitutie van de
hiervoren gevonden waarde van A en B en door invoering van (50):

$$V_0 = 1,569 \alpha \left(\frac{w}{p} \right)^{\frac{1}{2}} \left(\frac{w}{a^2} \right)^{\frac{1}{2}} \Delta^{\frac{1}{2}} u^{\frac{1}{2}} \left\{ 1 - 0,00795 \beta \frac{(pu)^{\frac{1}{2}}}{a} \right\} \dots \quad (58)$$

Men behoeft dus slechts met de buskruitsoort, waarvan de karakter-coëffi-
cienten moeten worden bepaald, onder onderling afwijkende omstandigheden
te vuren en de aanvangssnelheden daarbij waar te nemen, om terstond twee
vergelijkingen te verkrijgen, waaruit α en β als onbekenden kunnen worden
opgelost. Men kan daartoe twee verschillende kalibers bezigen of wel, een
zelfde vuurmond aanwendende, met ladingen alsook met projectielen van
onderling afwijkend gewicht vuren. Het is raadzaam de omstandigheden zoo-
danig te regelen, dat de onvermijdelijke fouten, die bij de waarneming der
snelheden worden gemaakt, geen te grooten invloed hebben op de uitkomsten
der bepaling. De wijze waarop dit kan worden beoordeeld wordt later
toegelicht.

Stel ter bekorting:

$$1,569 \left(\frac{w}{p} \right)^{\frac{1}{2}} \left(\frac{w}{a^2} \right)^{\frac{1}{2}} \Delta^{\frac{1}{2}} u^{\frac{1}{2}} = \frac{1}{X} \text{ en } 0,00795 \frac{(pu)^{\frac{1}{2}}}{a} = Y, \dots \quad (59)$$

dan wordt (58):

$$XV_0 = \alpha(1 - \beta Y).$$

Laat nu bij het schieten met een zelfde kruitsoort onder twee verschillende

omstandigheden, verkregen zijn de aanvangssnelheden V_1 en V_2 en laat de bij V_1 behorende waarden van X en Y wezen: X_1 en Y_1 ; die, bij V_2 behorende: X_2 en Y_2 , dan heeft men de vergelijkingen:

$$X_1 V_1 = \alpha(1 - \beta Y_1) \quad \text{en} \quad X_2 V_2 = \alpha(1 - \beta Y_2),$$

waaruit gevonden wordt:

$$\alpha = \frac{Y_1 X_2 V_2 - Y_2 X_1 V_1}{Y_1 - Y_2} \quad \text{en} \quad \beta = \frac{X_2 V_2 - X_1 V_1}{Y_1 X_2 V_2 - Y_2 X_1 V_1} \quad (60)$$

Gesteld nu, dat ϵ de grootste fout is, die men bij de waarneming der snelheden verwachten kan, dan zal de grootste fout in α voortgebracht worden, wanneer de eene waargenomen snelheid de fout ϵ in het meerdere, de andere diezelfde fout in het mindere heeft.

Laat ϵ_α de grootste fout in α zijn, dan heeft men uit de eerste der vergelijkingen (60):

$$\alpha + \epsilon_\alpha = \frac{Y_1 X_2 (V_2 + \epsilon) - Y_2 X_1 (V_1 - \epsilon)}{Y_1 - Y_2},$$

of

$$\epsilon_\alpha = \pm \frac{Y_1 X_2 + Y_2 X_1}{Y_1 - Y_2} \epsilon \quad (61)$$

Evenzoo vindt men, wanneer ϵ_β de fout in β aanwijst, na opgemerkt te hebben, dat de 2de der vergelijkingen (60) onder den volgenden vorm kan worden geschreven:

$$\beta = \frac{1}{\alpha} \cdot \frac{X_2 V_2 - X_1 V_1}{Y_1 - Y_2},$$

voor de foutieve snelheden $V_2 \pm \epsilon$ en $V_1 \mp \epsilon$:

$$\beta + \epsilon_\beta = \frac{1}{\alpha + \epsilon_\alpha} \cdot \frac{X_2 (V_2 + \epsilon) - X_1 (V_1 - \epsilon)}{Y_1 - Y_2}.$$

Hierin kan, daar ϵ_α zeer klein is in vergelijking van α , in plaats van $\frac{1}{\alpha + \epsilon_\alpha}$, geschreven worden $\frac{1}{\alpha}$, zoodat men heeft:

$$\epsilon_\beta = \pm \frac{1}{\alpha} \cdot \frac{X_2 + X_1}{Y_1 - Y_2} \epsilon \quad (62)$$

Voorbeelden ter toepassing van het vorengaande. Met de stalen achterlandkanonnen van 28 en 15 cM. der marine, werden de volgende uitkomsten verkregen met keisteensbuskruit, waarvan de dichtheid 1,803 bedroeg en dat 182 korrels in het KG. telde (1).

(1) Deze gegevens werden ons door den Heer Kapitein-Luitenant GENIECKE verstrekt; zij zijn getrokken uit de uitkomsten van proefnemingen, die opzettelijk gaamen zijn voor de bepaling van de karakter-coëfficiënten van het keisteensbuskruit.

Van deze gelegenheid maken wij gebruik, mede te deelen dat de formules van SARRAU, door

	Lading in KG. ω	Gewicht van het projectiel. p	Aanvangs- snelh. in dM. V_0
28 cM.	50,0	216,02	4866
15 »	8,172	31,5	4701

De verdere gegevens voor de berekening van de karakter-coëfficiënten zijn (zoowel hier als in het vervolg zijn de maten en gewichten in dM. en KG. uitgedrukt):

	Middellijn der buskruitkamer.		Lengte van de Weg door het proj. buskruitkamer. i. d. ziel doorloopen.	
	d'	d	l	u
28 dM.	2,860	2,800	8,70	43,92
15 »	1,541	1,491	5,44	28,86

Hiermede wordt — den inhoud der buskruitkamer $\{\pi d'^2 l$, dus $\Delta = \frac{\omega}{\pi d'^2 l}$ nemende — gevonden:

$$\log \Delta_1 = 9,95163 - 10, \quad \log X_1 = 9,23782 - 10, \quad \log Y_1 = 9,44178 - 10,$$

$$\log \Delta_2 = 9,90604 - 10, \quad \log X_2 = 9,33371 - 10, \quad \log Y_2 = 9,20619 - 10;$$

zoodat met deze waarden, formules (60) leveren:

$$\alpha = 1253 \quad \text{en} \quad \beta = 1,188;$$

terwijl de fouten in α en β , uitgedrukt in de fout die in de opgegeven aanvankelijke snelheden kunnen voorkomen, zijn:

$$\epsilon_\alpha = 0,755 \epsilon \quad \text{en} \quad \epsilon_\beta = 0,00268 \epsilon.$$

De karakter-coëfficiënten kunnen ook worden afgeleid uit de aanvankelijke snelheden die voor een zelfde kaliber, bij aanwending van projectielen van verschillend gewicht, met dezelfde of andere lading zijn verkregen. Laat b.v. geweten worden, dat bij bovenbedoeld kanon van 28 cM. een lading van 35 KG. aan het projectiel van 254 KG. een aanvangssnelheid van 3610 dM. meedeelt, dan verkrijgt men door verbinding van deze gegevens, met die, vroeger voor genoemd kaliber vermeld:

$$\alpha = 1271 \quad \text{en} \quad \beta = 1,222,$$

en voor de fouten in α en β :

$$\epsilon_\alpha = 4,869 \epsilon, \quad \epsilon_\beta = 0,01335 \epsilon.$$

gencemdan hoofdofficier, in zijne betrekking van inspecteur van de artillerie der marine, bij de schiel- en buskruitproeven van onze zeemacht, reeds lang werden toegepast. Deze mededeeling achten wij noodig, om de overtuiging te geven dat de onbekendheid met de formules van SAUER, waarop wij bij den aanhef van dit opstel doelden, niet op onze marine van toepassing kan zijn. Wij verklaren zelfs gaarne dat besprekingen met den Heer GERICKE over de practische waarde dier formules ons in het voornemen hebben versterkt, dit opstel te schrijven. Aan zijne welwillendheid danken wij nog de andere, in deze bladzijden voorkomende gegevens, omtrent de uitkomsten met de stalen achterlaadkanonnen van 28 en 15 cM.

Men ziet dus, dat aan de waarden van α en β , afgeleid uit de uitkomsten met de kalibers van 28 en 15 cM. verkregen, grooter vertrouwen dient te worden geschonken dan aan die, bepaald uit het kaliber van 28 cM., waarbij ladingen en projectielen van verschillend gewicht zijn gebezigd.

Herleiding der karakter-coëfficiënten. Om bovendien zeker te gaan is het raadzaam, de karakter-coëfficiënten van eenige buskruitsoort uit een groot aantal waarnemingen te bepalen, en hare middelbare waarde af te leiden met inachtneming van hare gewichten. Het zal daarbij dikwijls voorkomen, dat het gebezigde buskruit in dichtheid verschilt, zoodat het noodzakelijk wordt die coëfficiënten tot een zelfde dichtheid te herleiden. Dit geschiedt op de volgende wijze:

Laat van eenige buskruitsoort, die N korrels in het KG. heeft en waarvan de dichtheid δ is, de karakter-coëfficiënten zijn (56):

$$\alpha = \left(\frac{s a}{r}\right)^{\frac{1}{2}} \quad \text{en} \quad \beta = \frac{\lambda}{r}.$$

Voor een ander buskruit, dat de dichtheid δ' bezit en N' korrels in KG. telt, zijn de karakter-coëfficiënten:

$$\alpha' = \left(\frac{s' a'}{r'}\right)^{\frac{1}{2}} \quad \text{en} \quad \beta' = \frac{\lambda'}{r'};$$

weshalve:

$$\alpha = \left(\frac{r}{r'} \cdot \frac{s' a'}{s a}\right)^{\frac{1}{2}} \alpha' \quad \text{en} \quad \beta = \frac{r}{r'} \cdot \frac{\lambda'}{\lambda} \beta'.$$

Daar voor buskruitsoorten die op gelijke wijze zijn bewerkt (bladz. 621, sub 3), de volstrekte spankracht dezelfde is en a alsmede λ (bladz. 626) alleen van den korrelvorm afhangen, heeft men, wanneer de buskruitsoorten van eenerlei maaksel zijn en gelijkvormige korrels bezitten:

$$\alpha = \left(\frac{r}{r'}\right)^{\frac{1}{2}} \alpha' \quad , \quad \beta = \frac{r}{r'} \beta'.$$

Hebben de heide buskruitsoorten waarvan de karakter-coëfficiënten tot elkaar moeten worden herleid, bolvormige korrels of korrels, die ingevolge vroegere beschouwingen (bladz. 629) door bolvormige vervangen kunnen worden gedacht, dan heeft men, omdat de duur der verbranding in de open lucht evenredig is met den straal r der korrel en met hare dichtheid, in verband met (13):

$$\alpha = \left(\frac{r \delta}{r' \delta'}\right)^{\frac{1}{2}} \alpha' = \left(\frac{\delta^2 N'}{\delta'^2 N}\right)^{\frac{1}{2}} \alpha' \quad , \quad \beta = \left(\frac{\delta^2 N'}{\delta'^2 N}\right)^{\frac{1}{2}} \beta' \dots \dots \dots (63)$$

Wanneer het buskruit, waarvan de karakter-coëfficiënten α' en β' zijn, een cubusvormige korrel van de ribbe m' heeft of wel een parallelipedumvormige korrel wier kleinste ribbe m' is, terwijl het buskruit met de karakter-coëfficiënten α en β , een bolvormige korrel bezit of een korrel, die met den

*Litho-
Societ.
's Graavenhag*

bolvorm kan worden vergeleken, dan is, zich herinnerende dat voor laatstgenoemden korrelvorm $a=3$ en $\lambda=1$ wordt:

$$\alpha = \left(\frac{\alpha'}{3} \cdot \frac{2r}{m'} \cdot \frac{\delta}{\delta'} \right)^{\frac{1}{2}} \alpha, \quad \beta = \kappa \cdot \frac{2r}{m'} \cdot \frac{\delta}{\delta'} \beta; \dots \dots (64)$$

waarin r de waarde (13) en m' de waarde heeft, die door (16), (15) of (14) wordt bepaald.

De constante C. De formule (55^b) voor de maximale gasspanning wordt, in verband met de eerste der vergelijkingen (56):

$$P = C \alpha^2 \Delta \frac{(p\omega)^{\frac{1}{2}}}{a^2} \dots \dots \dots (65)$$

De constante C die hierin voorkomt, wordt als volgt bepaald: Volgens opgave van SARRAU werd bij de Fransche kanonnen van 24 en 14 cM., bij gebruik van hetzelfde type-buskruit, dat voor de berekening van de constanten A en B werd gebezigd, gevonden

$$\begin{aligned} \text{bij het kanon van 24 cM.} &: P_1 = 229.000 \text{ KG. per dm}^2. \\ \text{» » » » 14 cM.} &: P_2 = 114.000 \text{ » » » } \end{aligned}$$

Deze spanningen werden met den plet-manometer waargenomen. Substitueert men deze uitkomsten in (65) en maakt men, ter berekening van C, gebruik van de op blad. 749 vermelde gegevens dan heeft men

$$\begin{aligned} \text{voor het kanon van 24 cM.} &: C_1 = 0,01541, \\ \text{» » » » 14 cM.} &: C_2 = 0,01541; \end{aligned}$$

dus gemiddeld:

$$C = 0,0153.$$

Wordt formule (55^a) toegepast, dan dient genomen te worden:

$$C = 0,0101.$$

Om de spanning in atmosferen uitgedrukt te hebben, moet formule (55^c) worden aangewend, zoodat met bovenvermelde waarde van c wordt geraakt tot:

$$P_a = 0,0001481 \alpha^2 \Delta \frac{(p\omega)^{\frac{1}{2}}}{a^2} \dots \dots \dots (66^a)$$

$$P_a = 0,0000977 \alpha^2 \left(\frac{\beta \Delta}{\delta - \Delta} \right)^{\frac{1}{2}} \frac{(p\omega)^{\frac{1}{2}}}{a^2} \dots \dots \dots (66^b)$$

Deze formules hebben slechts betrekkelijke waarde en men mag niet verwachten, dat de maximale gasspanningen, die zij aanwijzen, met de waargenomen spanningen volkomen zullen overeenstemmen. Zelfs kan niet worden verwacht, ook dan wanneer voor de waarneming eveneens de plet-manometer wordt aangewend, die ook voor de bepaling van de constante c diende, gelijkheid in de berekende en waargenomen spanningen moet worden verkregen. De oorzaak hiervan ligt in de onzekerheid van de aanwijzingen van den bedoelden manometer; de ondervinding leert dat bij dit werktuig, onder schijn-

baar dezelfde omstandigheden, verschillen van 200 atmosferen, zelfs meer, kunnen voorkomen. Om over de juiste waarde van de formule (65) te kunnen oordeelen zou, voor de afleiding van c en voor de proefondervindelijke bepaling der spanningen onder verschillende omstandigheden, over een juister werktuig dan de plet-manometer moeten worden beschikt. Op grond van het bovenstaande mag men tevreden zijn, indien de met de formules (66) verkregen spanningen, vergeleken met die door proeven bepaald, eenige regelmatigheid in de opklimming of daling vertoonen.

De karakter-coëfficiënten van het buskruit 13—16. Daar wij over geen volledige gegevens konden beschikken voor de bepaling van de karakter-coëfficiënten van de verschillende, bij ons in gebruik zijnde buskruitsoorten, op de wijze als hiervoren voor het keisteenbuskruit is ontwikkeld, hebben wij een anderen weg ingeslagen en dien voor het buskruit 13—16 toegepast, omdat voor deze buskruitsoort ons de meeste opgaven ten dienste stonden. Uit de coëfficiënten, langs dien nader te ontwikkelen weg bepaald, werden vervolgens, met de formules (63) en (64), de coëfficiënten voor de overige buskruitsoorten afgeleid.

Ziehier de gevolgde methode: Volgens PLOBERT (bladz. 630) bedraagt de verbrandingssnelheid v_0 in de open lucht van een buskruit dat de dichtheid δ heeft:

$$v_0 = \frac{c}{\delta},$$

waarin de constante c ongeveer 200 bedraagt. Volgens SARRAU moet voor het buskruit uit Wetteren, dat den inzet: salpeter 75, houtskool 12,5, zwavel 12,5 heeft, genomen worden:

$$c = 0,1750;$$

voor het Fransche buskruit van den inzet 75-10-15 daarentegen:

$$c = 0,2172.$$

Onbekendheid met de waarde van c voor ons buskruit 13—16, leidde er toe als uitgangspunt voor verdere berekeningen, waarden c_1 , c_2 , c_3 enz. te beproeven, gelegen tusschen 0,175 en 0,2175.

Daar voor de gemiddelde korrel gesteld kan worden een bol van den straal (13):

$$r = \left(\frac{3}{4\pi\delta N} \right)^{1/3},$$

vindt men, voor buskruit van verschillende dichtheid δ' , δ'' , δ''' enz. met het daarbij behoorende getal korrels per KG. N' , N'' , N''' enz., respectievelijk de gemiddelde stralen r' , r'' , r''' enz.

De verbrandingssnelheid der korrel in de open lucht is $v_0 = \frac{c}{\delta}$ en de duur

van de verbranding der korrel, eveneens in de open lucht, $\tau = \frac{r}{v}$. Men heeft dus, door het aannemen van de waarde c_1 , achtereenvolgens:

$$v_1' = \frac{c_1}{\delta'} , \quad v_1'' = \frac{c_1}{\delta''} , \quad v_1''' = \frac{c_1}{\delta'''} \text{ enz. ;}$$

$$\tau_1' = \frac{r}{v_1'} , \quad \tau_1'' = \frac{r}{v_1''} , \quad \tau_1''' = \frac{r}{v_1'''} \text{ enz. ;}$$

terwijl met behulp van de 2de der vergelijkingen (56), met inachtneming dat voor de bolvormige korrel $\lambda = 1$ is, wordt afgeleid:

$$\beta_1' = \frac{1}{\tau_1'} , \quad \beta_1'' = \frac{1}{\tau_1''} , \quad \beta_1''' = \frac{1}{\tau_1'''} \text{ enz.}$$

Wanneer nu V' , V'' , V''' enz. de aanvangsnelheden zijn met het buskruit van de dichtheid δ' , δ'' , δ''' enz. verkregen, en de gegevens betrekkelijk vuurmond en projectiel waarmede die snelheden werden voortgebracht bekend zijn, kan uit formule (58) de waarde van α worden afgeleid. Laat daarvoor gevonden zijn: α_1' , α_1'' , α_1''' enz.

Past de waarde c_1 voor het buskruit, dan natuurlijk moeten de waarden α_1' , α_1'' , α_1''' enz., wanneer ze door middel van de eerste der uitdrukkingen (63) tot een zelfde buskruit zijn herleid, b.v. tot dat van de dichtheid δ' en het aantal korrels per KG. N' , aan elkander gelijk zijn. Zijn deze herleide coëfficiënten niet gelijk, dan make men met de waarde c_2 als uitgangspunt, dezelfde berekeningen als voor c_1 werd omschreven, en zette het onderzoek met de waarden c_2 , c_3 enz. voort, totdat de verlangde gelijkheid van de coëfficiënten α wordt verkregen; waaruit men dan, door toepassing van de eerste der vergelijkingen (56), waarin voor het buskruit 13—16 (bladz. 626) $a = 3$ kan worden gesteld, gemakkelijk tot de kennis van de volstrekte spankracht s van het buskruit kan geraken.

Op de hiervoren omschreven wijze handelende, vonden wij dat voor het buskruit 13—16 dat te Muiden werd aangemaakt, genomen moet worden:

$$c = 0,1945 \quad , \quad s = 434.600.$$

Bij deze afleiding bleek, dat, voor enkele door de fabriek te Muiden geleverde partijen, ook als vrij goed passende waarden kunnen worden beschouwd:

$$c = 0,2150 \quad , \quad s = 427.500.$$

Deze afwijking moet als een gevolg worden aangezien van verschillen in de wijze van fabricage (1). De eerstgenoemde waarden verdienen echter de voorkeur omdat zij, op een groot aantal waarnemingen toegepast, beter voldoen dan de laatste.

(1) In het algemeen schijnen proefpartijen andere waarden voor c en s te bezitten. Dit is daaraan toe te schrijven, dat de fabricage van kleine partijen anders is dan wanneer voor de levering in het groot wordt gearbeid. Voor de proefpartijen wordt de afval vermoedelijk niet mede verwerkt.

Met de hiervoren opgegeven waarden zijn de volgende tabellen berekend :

Tabel A. Buskruit 13—16 ($c = 0,1945$, $s = 434.600$).

δ	N	$2r$	v_s	τ	α	β
1,711	383	0,1428	0,1137	0,0283	1441	1,502
1,720	363	0,1452	0,1131	0,0418	1425	1,558
1,720	370	0,1442	0,1131	0,0378	1430	1,508
1,728	381	0,1428	0,1126	0,0327	1435	1,578
1,732	401	0,1401	0,1123	0,0238	1446	1,603
1,742	351	0,1463	0,1116	0,0546	1411	1,528
1,776	354	0,1448	0,1070	0,0612	1404	1,512

Tabel A'. Buskruit 13—16 ($c = 0,2150$, $s = 427.500$).

δ	N	$2r$	v_s	τ	α	β
1,711	383	0,1428	0,1256	0,5684	1502	1,750
1,720	303	0,1452	0,1250	0,5807	1486	1,722
1,720	370	0,1442	0,1250	0,5770	1491	1,733
1,728	381	0,1426	0,1244	0,5732	1496	1,745
1,732	401	0,1401	0,1241	0,5643	1508	1,772
1,742	351	0,1463	0,1234	0,5922	1472	1,680
1,776	354	0,1448	0,1211	0,5982	1464	1,672

Aanvankelijke snelheden en gasspanningen, verkregen met het buskruit 13—16.
 Ten einde te kunnen beoordeelen in hoeverre de karakter-coëfficiënten van Tabel A voldoen, zijn daarmede voor verschillende kalibers de aanvangssnelheden en de gasspanningen berekend, met behulp van de formules (58) en (66^a). De uitkomsten der berekening zijn in Tabel B vermeld, terwijl daarnaast de gegevens zijn genoemd, die voor deze berekening zijn gebruikt. (Maten in dM., gewichten in KG., gasspanningen in atmosferen).

Het zou ons niet moeilijk gevallen zijn, uit de schietstaten van proeven waarbij het buskruit 13—16 werd aangewend een zoodanige keus te doen, dat de overeenkomst tusschen waarneming en berekening sprekender wordt dan hierboven het geval is. Wij hebben gemeend deze keus niet te behoeven te doen om de praktische waarde van de formules van SARRAU in 't licht te stellen. Inmers, wanneer men in aanmerking neemt dat het hierboven genoemde buskruit van onderscheidene opleveringen is, en er dus onder de gebezigde karakter-coëfficiënten zullen voorkomen die van de ware afwijken, kan gezegd worden dat, enkele uitgezonderd, de waargenomen snelheden met de berekende vrij wel in overeenstemming zijn, en dat de verschillen tusschen beide bedoelde snelheden doorgaans niet grooter zijn dan de verschillen, die

Tabel B. Buskruit 13-16 (c = D.1945, s = 434.600).

Volgnummer.	Kaliber.	Middell. kamer.	Middell. ziel.	Lengte buskruitkamer.	Weg proj. in de stel.	Dichtheid buskruit.	Aantal korrels per KG.	Gewicht		A uitslagssnelheid.		V ₀ -V ₁ .	Gruwpanning, afgeteld door		P ₀ -P ₁ .						
								lading, pro.	p.	waar-neming.	V ₀ .		waar-neming.	P ₀ .							
		f	d	l	u	f	N	φ	pro.	p	V ₀ .	V ₁ .	P ₀ .	P ₁ .							
1	24 cM. St.	2,466	2,400	9,65	43,18	1,732	401	25,0	125		4273	6148	1769	1029	+ 140						
2	15 cM. St.	1,544	1,494	4,30	27,08	1,732	401	8,9	31,10	1689*	4740	47	1760	310	+						
3																8,8	1683*	4733	1760	310	
4																8,6	4322	4695	1760	310	
5																8,5	4659	4614	1760	310	
6																8,4	4308	4530	1760	310	
7	12 cM. St.	1,250	1,200	2,83	23,12	1,720 (a)	370	8,0	39,06	4136	3	7	1396	—	—	—					
8																	8,2	4067	4104	1396	—
9																	8,1	4023	4023	1396	—
10																	8,0	4023	3948	1396	—
11	12 cM. St.	1,250	1,200	2,83	23,12	1,732	401	8,5	16,70	4692	4023	60	1568	362	+	+					
12																	8,3	4683*	4446	1568	362
13																	8,2	4392	4365	1568	362
14																	8,0	4253	4199	1568	362
15																	8,0	3363	3296	1568	362
16	12 cM. St.	1,250	1,200	2,83	23,12	1,720	370	8,3	20,50	4219*	4197	183	879	40	+	+					
17																	8,2	4090	4032	1587	40
18																	8,1	3988	3956	1587	40
19																	8,0	3917	3879	1587	40

(a) Van dit buskruit vonden wij de dichtheid niet verneld. Wij hebben daarv op een go niddelde dichtheid mo, een gemiddeld aantal korrels aangenomen.
 De door waarneming afgeleide snelheden en gasspanningen, waarbij een * is gesteld, zijn bijkbaar te tel.

met een zelfde buskruit, bij waarnemingen op verschillende dagen of in verschillende jaargetijden, worden gevonden.

Wat de gasspanningen betreft, is de overeenkomst minder gunstig. De

berekening geeft gemiddeld 300 tot 500 atmosferen minder dan de waarneming. Om de overeenstemming grooter te maken zou de constante C_2 van formule (66^a) ongeveer met het $\frac{1}{2}$ van haar bedrag moeten worden vermeerderd. Bij de onzekerheid (vergelijk bladz. 755) welke gasspanningen het meest der waarheid nabijkomen, de waargenomene of de berekende, is het echter niet geraden die constante te wijzigen.

Invloed van de wrijving in de ziel. Zooals reeds vroeger is gezegd, is in de formule (58) de wrijving van het projectiel tegen den zielwand niet ingevoerd. Kon de invloed dier wrijving op een behoorlijke wijze, b.v. door wijziging van de constante $A = 1,569$ als op bladz. 27 werd toegelicht, in rekening worden gebracht, dan zoude de kolom $V'_0 - V_0$ van Tabel B ongetwijfeld kleinere verschillen opleveren.

Bij aanwending van verschillende ladingen toch, zal voor een zelfde kaliber de tegenstand, door de wrijving van het projectiel tegen den zielwand voortgebracht, aangemerkt kunnen worden een constante waarde te hebben, zoodat de door waarneming bepaalde snelheden met een standvastig bedrag zouden moeten worden verhoogd om de aanvangssnelheden te verkrijgen, voor 't geval het projectiel zich zonder wrijving in de ziel bewoog. Als een gevolg echter van de wijze waarop de constanten A en B zijn afgeleid, wordt die tegenstand, bij de toepassingen van formule (58), stilzwijgend afhankelijk gesteld van de snelheid, dus niet als een constante in rekening gebracht. Daarom zullen, bij aanwending van projectielen van hetzelfde gewicht, de verschillen tusschen waarneming en berekening aangroeien, naarmate de ladingen afnemen. De Tabel B leert dit ook vrij duidelijk, wanneer de foutieve waarnemingen, alsmede de abnormale uitkomst n°. 15 worden buitengesloten.

Verder schijnt met het toenemen van het kaliber, de tegenstand tevens te worden vergroot, die op de beweging van het projectiel in den vuurmond wordt uitgeoefend, en dientengevolge de aanvangssnelheid te worden verkleind. De Tabel wijst dit althans uit, en de kolom $V'_0 - V_0$ toont een grootere waarde, voor een zelfde bedrag van V_0 , bij het kaliber van 24 dan bij dat van 15 cM., en bij dit kaliber — hoewel natuurlijk minder voelbaar — wederom doorgaans een grootere dan bij dat van 12 cM.

Om den invloed van den meerderen of minderen tegenstand op de beweging van het projectiel in de ziel, nog door een ander voorbeeld toe te lichten, worden in Tabel C de uitkomsten vermeld, verkregen met stalen achterlaadkanonnen van 15 en 12 cM., die in plaats van twee overgangskegels, een overgangskegel bezitten, doch overigens nagenoeg dezelfde inrichting hebben als de bij de landmacht ingevoerde stalen kanonnen van dat kaliber. Het projectiel heeft daarbij koperen ringen in plaats van banden, en snijdt zich dus op een andere wijze in de trekken dan bij het stelsel met dubbelen overgangskegel, waardoor de tegenstand op het projectiel en bijgevolg ook de aanvankelijke snelheid wordt gewijzigd.

Tabel C. Buskruit 13—16 ($c = 0,1945$, $s = 434,600$).

Volgnummer.	Kaliber.	Middel. kamet.	Middel. zwel.	Lengte buskruit-kamer.	Weg proj. in de stiel.	Aantal buksruit. zinnen.	Aantal korrels per KG.	Gewicht lading.	Gewicht trewin.	A. D. v. n. g. w. s. t. h. e. i. d. d. o. o. r.		$V' - V_0$	G. e. s. a. p. e. n. i. n. g. .		$P_0 - P_1$	
										V_0	V_1		waars. berek.	waars. berek.		
1						1,714	383				4776	4839	03	1944	1619	+ 324
2	45 cM. St. (afw. mod.)	1,541	1,491	8,15	27,82	1,726	383	8,8	28,40		4669	4819	150	1758	1575	+ 182
3						1,732	351				4642	4804	159	1463	1545	- 81
4						1,714	383				4740	4743	0	1511	1309	+ 202
5						1,726	381				4624	4753	109	1102	1289	+ 104
6	42 cM. St. (afw. mod.)	1,250	1,200	2,08	23,07	1,742	351	8,3	14,00		4525	4691	106	1120	1256	- 136
7						1,776	354				4414	4677	363	778	1243	- 465

De met een aangeduide cijfers zijn vermoedelijk onjuist.
Voor de berekening zijn de karaktercoëfficiënten van Tabel A gebruikt.

Wij kunnen uit het bovenstaande tot de gevolgtrekking geraken, dat bij de hier bedoelde stalen kanonnen met één overgangskegel de berekende aanvangssnelheden ongeveer met $\frac{1}{3}$ moeten worden verkleind, of wel dat de

constante A van formule (58) met datzelfde bedrag moet worden verminderd, dus dat, in plaats van $A = 1,569$, genomen zou dienen te worden $A = 1,538$.

Het verdient opmerking, dat bij deze kanonnen V_0 over het algemeen grooter is dan V'_0 , terwijl bij die met dubbelen overgangskegel (Tabel B) het tegengestelde voorkomt. Bij deze vergelijking moet vooral niet uit het oog worden verloren, dat de gewichten van het projectiel niet dezelfde zijn, maar al waren deze gewichten gelijk, dan nog zou die omstandigheid kunnen worden verklaard. Immers de vertraging die het projectiel in de ziel ondervindt kan tot een verhooging van de spankracht der buskruitgassen leiden. De uitgeoefende tegenstand komt ten kwade aan de aanvangssnelheid, de verhoogde gasspanning komt daaraan ten goede, en, naarmate een dezer factoren het overwicht heeft, zal V'_0 vergroot of verkleind worden.

Invloed van de dichtheid van het buskruit. Bij gelijke afmetingen van de korrel is de invloed van kleine verschillen in dichtheid van het buskruit weinig gevoelig op de waarden van v_0 , τ , α en β (zie Tabel A en A'). Door berekening kan worden aangetoond, dat in de Tabellen B en C geen belangrijke wijzigingen van V_0 zouden worden gebracht, wanneer voor de afleiding van v_0 en P_0 de karakter-coëfficiënten $\alpha = 1430$ en $\beta = 1,568$ worden gebruikt, behorende bij een buskruit van de gemiddelde dichtheid 1,720 en van het gemiddeld aantal korrels ($N = 370$) per KG. Nochtans zou uit de waargenomen aanvangssnelheden V'_0 van laatstgenoemde tabellen blijken, dat die invloed aanzienlijker is dan door de berekende V_0 wordt aangeduid. Hierbij moet echter niet verzuimd worden op te merken, dat het buskruit 13—16, vooral voor het kanon van 12 cM. geen goed geeigend buskruit is, daar een groot aantal korrels onverbrand of slechts ten deele verbrand de monding verlaat. Hoe dichter nu het buskruit, hoe meer korrels onverbrand uit de ziel zullen worden geslingerd, hoe kleiner bijgevolg de aanvangssnelheid. Ook bij aanwending van kleinere ladingen behoeft het verschijnsel der onverbrande korrels niet te verminderen, daar met het afnemen der spankracht ook de verbrandingssnelheid verkleint. Deze beide omstandigheden kunnen een sleutel zijn, ter verklaring van de abnormale uitkomsten n°. 15 van Tabel B en n°. 7 van Tabel C.

Wat het buskruit: $\delta = 1,766$, $N = 354$ betreft, waarmee de laatstbedoelde uitkomst, nl.: $V_0 = 4144$ dM. verkregen zou zijn, vinden wij, door toepassing van de op bladz. 632 gegeven formule, voor de gemiddelde gasspanning in de ziel:

$$p_0 = \frac{1}{2.103.34} \cdot p \frac{V_0'^2}{dgu} = 454 \text{ atm. ongeveer};$$

terwijl de gemiddelde verbrandingssnelheid der korrel onder dezen druk, ingevolge formule (19) en wetende uit Tabel A dat $v_0 = 0,1070$, zou bedragen:

$$v = (p_0)^{\frac{1}{2}} v_0 = 2,281 \text{ dM. per sec.}$$

Past men deze zelfde becijfering toe op de uitkomsten, die in no. 5 van Tabel C met hetzelfde kanon, doch met het buskruit: $\delta = 1,728$, $N = 381$ zijn verkregen, dan vindt men, in aanmerking nemende dat voor dit buskruit $v_0 = 0,1126$ is:

$$p_a = 566 \text{ atm. en } v = 2,678 \text{ dM.}$$

Uit deze benaderende berekening blijkt inderdaad, dat de verbrandingsnelheid in de ziel voor het minder dichte buskruit betrekkelijk veel sneller is dan bij het dichtere, en wanneer nu bij het kanon van 12 cM., zooals bij het vuren steeds kan worden opgemerkt het geval te zijn, bij aanwending van buskruit 13—16 van gemiddelde dichtheid reeds korrels den vuurmond verlaten die slechts ten deele verbrand zijn, zulks in grooter mate moet voorkomen wanneer buskruit van groote dichtheid wordt gebezigd.

Invloed van gewijzigde waarden van c en s. Vroeger werd opgemerkt (bladz. 756) dat bij het zoeken naar de meest passende waarden van c en s voor ons kei-steenbuskruit, voor enkele der onderzochte partijen gebezigd zou kunnen worden:

$$c = 0,2150, \quad s = 427.500.$$

Deze waarden, waarvoor de karakter-coëfficiënten α en β in Tabel A' zijn vermeld, geven echter in algemeenen zin iets minder goede overeenstemming van de door meting en door berekening afgeleide aanvangsnelheden. De Tabellen B' en C' toonen dit aan.

Tabel B'. Buskruit 13—16 ($c = 0,2150$, $s = 427.500$).

Volnummer.	Kaliber.	Aanvang-snelheid, afgeleid door		$V_0 - V_c$	Gaspanning, afgeleid door		$P_a' - P_a$	Toelichtingen.
		waar-neming.	bereke-ning.		waar-neming.	bereke-ning.		
		V_0'	V_a		P_a'	P_a		
1	24 cM. St.	4278	4032	+ 246	1769	1771	- 2	De gegevens voor de berekening zijn dezelfde, als in Tabel B zijn vermeld. De karakter-coëfficiënten van de verschillende buskruitsoorten komen in Tabel A' voor.
2	15 cM. St.	4889	4763	- 74	2070	1914	+ 156	
3		4710	4722	- 12	2180	1872	+ 308	
4		4622	4638	- 16	2057	1790	+ 267	
5		4409	4596	+ 187	2108	1748	+ 360	
6		4508	4511	- 3	?	1872	-	
7		4340	4360	- 20	?	1518	-	
8		4138	4164	+ 26	?	1868	-	
9		4087	4027	+ 60	?	1781	-	
10		4028	3948	+ 80	?	1686	-	
11		12 cM. St.	4892	4688	+ 204	1950	1728	+ 222
12	4693		4514	+ 179	2008	1557	+ 451	
13	4392		4428	- 36	?	1467	-	
14	4253		4280	- 27	?	1350	-	
15	3363		3554	- 191	880	948	- 68	
16	4219		4154	+ 65	2238	1725	+ 513	
17	4090		4075	+ 15	2025	1647	+ 378	
18	3988		3998	- 10	1815	1571	+ 244	
19	3917		3920	- 3	1867	1495	+ 372	

Tabel C. Buskruit 13—16 ($c = 0,2150$, $s = 427.500$).

Volgnummer.	Kaliber.	Aanvangssnelheid, afgeleid door		$V'_0 - V_0$	Gasspanning, afgeleid door		$P'_a \cdot P_a$	Toelichtingen.
		waarneming.	berekening.		waarneming.	berekening.		
		V'_0	V_0		P'_a	P_a		
1	15 cM. St. (afw. model)	4776	4879	- 103	1944	1750	+ 184	De gegevens voor de berekening zijn dezelfde als in Tabel C zijn vermeld. De karakter-coëfficiënten van de verschillende buskruitsoorten komen in Tabel A' voor.
2		4609	4864	- 195	1758	1713	+ 45	
3		4642	4846	- 107	1463	1880	- 17	
4		4749	4824	- 75	1511	1423	+ 88	
5	12 cM. St. (afw. model)	4624	4815	- 191	1402	1411	- 9	
6		4525	4777	- 252	1120	1366	- 246	
7		4144	4754	- 610	778	1352	- 574	

De karakter-coëfficiënten van het buskruit 10—13. Wanneer voor de fabricage van het buskruit 10—13 volkomen denzelfde weg wordt gevolgd als voor het buskruit 13—16, en beide soorten alleen in de afmetingen der korrel van elkaar verschillen, kan besloten worden dat de verbrandingssnelheid en de volstreckte spankracht dier soorten geheel overeenkomen. Voor het buskruit 10—13 is dus ook $c = 0,1945$, $s = 434.600$. Men heeft voor de berekening van α en β , voor een buskruit van bekende dichtheid δ en gegeven aantal korrels N per KG., het volgende stel formules:

$$r = \left(\frac{3}{4\pi\delta N} \right)^{\frac{1}{3}}, v_0 = \frac{c}{\delta}, \tau = \frac{r}{v_0}, \beta = \frac{1}{\tau}, \alpha = \left(\frac{3s}{\tau} \right)^{\frac{1}{2}}.$$

Eenmaal α en β , voor een buskruit: δ en N, bepaald, kunnen gemakkelijk α' en β' voor een buskruit: δ' en N' worden afgeleid met behulp van (63), zonder voorafgaande berekening van de bij laatstgenoemd buskruit behorende waarden r' , v'_0 en τ' .

Hieronder zijn eenige karakter-coëfficiënten met de waarden r , v_0 en τ van buskruit 10—13 van verschillende δ en N opgegeven:

Tabel D. Buskruit 10—13 ($c = 0,1945$, $s = 434.600$).

δ	N	$2r$	v_0	τ	α	β
1,702	820	0,1110	0,1109	0,4858	1638	2,050
1,705	746	0,1146	0,1141	0,5019	1612	1,992
1,713	820	0,1108	0,1130	0,4878	1635	2,050
1,715	770	0,1132	0,1134	0,4986	1617	2,006
1,731	800	0,1113	0,1124	0,4953	1622	2,019

In Tabel E zijn eenige naar willokeur gekozen gegevens bijeengebracht, omtrent uitkomsten bij verschillende kalibers met het buskruit 10—13 verkregen. De aanvangssnelheden en gasdrukken, met behulp van de formules (58) en (66^a) berekend, zijn mede in dien staat vermeld. De overeenstemming tusschen waarneming en berekening zal men ontwaren, dat zoo goed is als billijkerwijze kan worden verwacht. Na de uitvoerige bespreking van de Tabellen betreffende het buskruit 13—16, meenen wij bij de Tabel E geen nadere toelichtingen te behoeven te voegen.

Tabel E. Buskruit 10—13 ($c = 0,1945$, $t = 434,600$).

Volgnummer	Kaliber	Lengte buskruitkamer, l	Weg proj. n. de ziel, u	Dichth. buskruit, d	Aantal korrels per KG, N	Gewicht lading, ϕ	Gewicht p in	Aanvangssnelheid afgeleid door		$V_0 - V_0$	Gaspanning afgeleid door	$P_0 - P_0$	
								waarneming, V_0	berekening, V_0				waarneming, P_0
1	24 ^m M St	0 68	43,15	1,705	740	20	125,0	3682	3414	88	1705	1444	321
2						6 6		4730	4734	18	2255	2136	129
3					820	6 5		4707	4704	1	2241	2102	139
4			27,72	1,713		6 4	31,80	4690	4651	8	2192	2093	102
5	15 ^m M St	4 36		1,731	800	6 0		4596	4473	31	2023	1813	180
6				1,702	820	6 6		4635	4573	66	1600	1965	135
7						6 8		4713	4581	191	2177	2031	143
8				1,702	820	6 3		4688	4660	4	2003	1846	203
9				1,713	820	6 3		4624	4688	64	2068	1879	210
10				1,781	840	6 3		4629	4677	48	1785	1849	84
11	12 ^m M St	2 82	23,13	1,715	770	6 3	18,70	4645	4672	27	2234	1838	156
12						6 2		4591	4587	4	2102	1755	197
13						6 0		4661	4413	48	2014	1543	521
14				1,705	740	6 0		3494	3459	36	1080	832	237

De met een * aangeduide cijfers zijn vermoedelijk niet juist. Bij de berekening zijn voor d' en d de waarden van Tabel 1 genomen.

Verricht men de berekening van V_0 en P_0 met de gemiddelde karakter-coëfficiënten $\alpha = 1617$, $\beta = 2,006$, nl. die behoorende bij het buskruit $\delta = 1,715$, en $N = 770$, in plaats van de waarden α en β van Tabel D te gebruiken, zou men eveneens voor de practijk genoegzaam nauwkeurige uitkomsten verkrijgen.

Neemt men de vroeger opgegeven waarden $c = 0,2150$, $s = 427.500$ tot uitgangspunten, dan wordt de overeenstemming tusschen waarneming en berekening minder goed. De karakter-coëfficiënten behoorende bij laatstgenoemde waarden van c en s treft men in Tabel D', en de berekende aanvangssnelheden en gasspanningen in Tabel E' aan.

Tabel D'. Buskruit 10—13 ($c = 0,2150$, $s = 427.500$).

δ	N	$2r$	v_0	τ	α	β
1,702	820	0,1110	0,1263	0,4394	1708	2,276
1,705	746	0,1146	0,1261	0,4484	1681	2,202
1,713	820	0,1108	0,1256	0,4516	1705	2,226
1,715	770	0,1132	0,1253	0,4510	1686	2,217
1,731	800	0,1113	0,1242	0,4481	1692	2,232

Tabel E'. Buskruit 10—13 ($c = 0,2150$, $s = 427.500$).

V ₀ nummer.	Kaliber.	Aanvangssnelheid, afgeleid door		V' ₀ -V ₀	Gaspanning, afgeleid door		P' ₀ -P ₀	Toelichtingen.
		waarneming.	berekening.		waarneming.	berekening.		
		V' ₀	V ₀		P' ₀	P ₀		
1	24 cM. Sl.	3482	3217	+ 265	1785	1570	+ 195	De gegevens voor de berekening zijn dezelfde, als in Tabel E zijn vermeld. De karakter-coëfficiënten van de verschillende buskruitsoorten komen in Tabel D' voor.
2	45 cM. Sl.	4720	4694	+ 26	2255	2311	- 56	
3		4707	4660	+ 41	2241	2285	- 44	
4		4658	4808	+ 51	2162	2207	- 15	
5		4508	4431	+ 73	2023	2088	- 75	
6		4665	4543	+ 102	1860	2170	- 310	
7		4773	4537	+ 236	2177	2212	- 35	
8		4693	4700	- 7	2085	2051	+ 44	
9	4624	4701	- 77	2088	2043	+ 45		
10	42 cM. Sl.	4029	4694	- 65	1785	2012	- 227	
11		4645	4692	- 47	2294	1988	+ 296	
12		4591	4605	- 14	2192	1908	+ 284	
13		4481	4430	+ 31	2014	1792	+ 222	
14		3491	3470	+ 21	1099	937	+ 162	

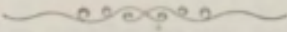
Zooals vroeger is opgemerkt, kunnen de aanvangssnelheden en gasspanningen ook met behulp van formules (53^a) en (55^a) worden berekend, doch dan dient daarbij genomen te worden (bladz. 749 en 754) $A = 1,388$, $B = 0,00782$, $C_s = 0,0000977$. De uitkomsten der berekening worden in Tabel E'' aangetroffen, waaruit blijkt dat bedoelde formules eveneens goed voldoen:

Tabel E''. Buskruit 10—13 ($c = 0,1945$, $s = 434,600$, $A = 1,388$, $B = 0,00782$, $C_s = 0,0000977$).

Volgsnummer.	Kaliber.	Aanvangssnelheid, afgeleid door		$V'_a - V_a$	Gasspanning, afgeleid door		$P'_a - P_a$	Toelichtingen.
		waar-neming.	bereke-ning.		waar-neming.	bereke-ning.		
		V'_a	V_a		P'_a	P_a		
1	24 cM. St.	3482	3484	— 2	1705	1678	+ 28	De gegevens voor de berekening zijn dezelfde, als in Tabel E zijn vermeld. De karakter-coëfficiënten van de verschillende buskruitsoorten komen in Tabel D voor.
2		4720	4754	— 34	2255	2145	+ 110	
3		4707	4723	— 16	2241	2121	+ 120	
4	15 cM. St.	4659	4661	— 2	2192	2051	+ 141	
5		4508	4477	+ 29	2023	1872	+ 151	
6		4645	4588	+ 57	1980	2003	— 23	
7		4773	4601	+ 172	2177	2059	+ 118	
8		4803	4734	— 69	2085	1915	+ 170	
9		4824	4726	— 102	2088	1901	+ 187	
10		4829	4705	— 78	1785	1800	— 15	
11	12 cM. St.	4645	4720	— 75	2294	1858	+ 436	
12		4501	4613	— 22	2192	1770	+ 322	
13		4481	4422	+ 59	2014	1607	+ 407	
14		3194	3664	+ 30	1080	929	+ 151	

(Wordt vervolgd.)

Opleiding van het kader bij de veldartillerie.

Ontegenzegglijk behoort de opleiding van het kader tot een der gewichtigste zaken, waaraan de commandeerende officieren hunne zorgen hebben te wijden en daarvan kan men nimmer zeggen: ik ben aan het einde mijner taak.

Het kader toch moet, zooals de naam aangeeft, de lijst vormen, waarin het geheele samenstel van een troep moet worden gevat; zonder een degelijk kader is een goede samenhang onmogelijk. Geen opofferingen, geen moeiten mogen dan ook ontzien worden, om de vorming en de ontwikkeling van het kader tot de grootst mogelijke hoogte op te voeren.

Het bovengezegde is van toepassing op alle wapens; meer in het bijzonder wenschen wij hier na te gaan, in hoever de tot nu toe gevolgde regels de veldartillerie in de gelegenheid stellen, om die vorming en ontwikkeling werkelijk te bereiken.

De opleiding van het kader bij de veldartillerie is opgedragen aan den kapitein-instructeur, die gedurende de wintermaanden, van November tot April, de leerlingen van de verschillende batterijen en compagnieën dagelijks van 7—8, 8 $\frac{1}{2}$ —11 $\frac{1}{2}$ en 1 $\frac{1}{2}$ —3 uur tot zijne beschikking heeft. Onder hem is een officier werkzaam, benevens het noodige getal onderofficieren, die in verschillende vakken onderwijs geven; terwijl de luitenant-instructeur in de rijkunst meer in het bijzonder belast is met het rijkunstig onderwijs.

Deze regeling is van kracht bij het 2e regiment veldartillerie, waarbij ondergeteekende de eer had gedurende twee jaren de functie van kapitein-instructeur te bekleeden; terwijl hij meent te mogen aannemen, dat nagevoel in denzelfden geest bij het 1e regiment wordt gehandeld.

De omvang van het onderwijs was als volgt:

Lezen en schrijven. Het duidelijk lezen van gedrukt en geschreven schrift en het schrijven van een leesbare hand, met inachtneming van spel- en taalregels.

Het maken van militaire rapporten (4 uren 's weeks).

Rekenen. De hoofdregels met geheele getallen en tiendeelige breuken. Herleiding van tiendeelige breuken tot gewone en omgekeerd.

Het tot de eenvoudigste gedaante herleiden van samengestelde breuken. Grootste gemeene deelen en kleinste gemeene veelvouden. Hoofdeigenschappen der evenredigheden. Maten en gewichten (4 uren 's weeks).

Aardrijkskunde. Nederland: grenzen; provinciën met hoofdsteden; hoofd-rivieren met de voornaamste daaraan gelegen steden; spoorwegen; kanalen; zoowel op een gewone als op een blinde kaart (2 uren 's weeks).

Administratie. Voor fourier: de volledige compagnies-administratie; voor wachtmeester: de menagerekening, en voor 'allen: hetgeen voorkomt bij het doen van transporten; de verschillende soldijen, verhoogingen en kortingen (4 uren 's weeks).

Artillerie. Het handboek voor officieren en korporaals, voor zoover dit betrekking heeft op de veldartillerie; voorts eerste beginselen der batterij-bouw en de vervaardiging van bekleedingsmiddelen (2 uren 's weeks).

Vuurwerkerij. De aanmaak der munitien van 8 cM. A. Werkzaamheden in tuighuizen; bewaring en vervoer van buskruit; samenstelling en vereischten hiervan. (2 uren 's weeks).

Paardenkennis. Uitwendige deelen van het paard; hoefbeslag; voornaamste gebreken; middelen aan te wenden bij lichte ongesteldheden (1 uur 's weeks).

Reglementen. Scholen te voet en te paard tot en met de sectieschool (de laatste alleen voor onderofficieren); wapenen en ledergoed; het uiteennemen en weder ineenzetten van den revolver. Paardentuig; op- en aftuigen. Stelselmatig richten (7 uren 's weeks).

Exerceeren. Het geven van onderwijs in de verschillende scholen (8 $\frac{1}{4}$ uur 's weeks).

Schermen, gymnastiek en paardrijden. (De beide eerste 1 uur 's weeks, het laatste 4 lessen 's weeks van $\frac{1}{2}$ uur). Degenen, die voor den dienst bij den trein opgeleid werden, ontvingen geen onderricht in de kanonnierschool, sectieschool, vuurwerkerij en artillerie; terwijl het onderwijs in alle vakken voor onderofficieren meer uitgebreid werd gegeven dan voor korporaals, zoodat de laatsten, die op de regimentsschool zijn gevormd en deze later weder bezoeken, rechtstreeks kunnen voorthouden op het vroeger geleerde.

Met de oprichting van het 2e regiment veldartillerie op 1 Mei 1876 werd ook gedurende de zomermaanden school gehouden, tot gedeeltelijke aanvulling van het kader, en vervolgens gedurende de wintermaanden van 1876/77 en die van 1877/78, terwijl gedurende dezen winter het schoolonderwijs weder in vollen gang is.

De hulpmiddelen, waarover beschikt kon worden bij de oprichting, waren zeer beperkt; allengs is hierin verbetering gekomen.

Het volgende overzicht geeft de bevorderingen aan, die na elken cursus bij bovengenoemd regiment hebben plaats gehad:

Corvaajaren.	Bevorderd tot onderofficier		Bevorderd tot korporaal	
	bij een batterij.	bij een treincompagnie	bij een batterij.	bij een treincompagnie.
1876	5 (1)	..	5	..
1876/77	2 (1)	2	10	2
1877/78	3	..	11	2
TOTAAL.	11	2	26	4

De medegedeelde omvang van het onderwijs geeft aan, welken graad van ontwikkeling men aan een aldus gevormden korporaal en onderofficier der veldartillerie mag toekennen; naar wij gelooven een zeer voldoende, zooals dan ook telkens in de maanden Januari en Maart geconstateerd werd door een Commissie van Toezicht, op wier voordracht de leerlingen werden bevorderd.

Het ligt in den aard der zaak, dat het eindresultaat afhankelijk is van den aanleg en het vroeger genoten onderwijs der betrokken personen; terwijl na hunne aflevering het onderhouden van het geleerde de taak is der batterij- en compagniescommandanten.

Het bespreken van het onderhavige onderwerp leidt er als vanzelf toe, het al of niet wenschelijke na te gaan van het instandhouden der betrekking van kapitein-instructeur, bij een eventueele reorganisatie der veldartillerie.

Al was het alleen met het oog op de opleiding van het kader, dan zouden wij de quaestie in eerstgemelden zin beantwoorden. Doch er is meer aan die betrekking verbonden, nl. de africhting te voet der recruten en het houden van theorie met jonge en gedetacheerde officieren. De africhting te paard der recruten is opgedragen aan den luitenant-instructeur in de rijkunst, terwijl beide functiën officieel onafhankelijk van elkander zijn. Bij detachementen evenwel zijn zij gezamenlijk aan één officier opgedragen.

Uit het later door mij voorgestelde zal blijken, dat het mij wenschelijk voorkomt de geheele instructie aan den kapitein-instructeur op te dragen, hem althans de geheele verantwoordelijkheid te geven tegenover den commandeerenden officier, terwijl hij de détails met zijne ondergeschikte officieren zoude kunnen regelen (2).

De betrekking van kapitein-instructeur, zooals die nu wordt opgevat, wordt

(1) Een korporaal aangesteld tot fourier.

(2) Na het afdrucken is ons medegedeeld, dat deze regeling thans bij het 2e regt. veldartillerie wordt gevolgd. R. E. D. W.

door velen minder gewenscht en zelfs onnoodig geacht, maar naar onze bescheiden meening zijn degenen, die zoo denken, niet genoegzaam doordrongen van het gewicht van het hier behandelde onderwerp.

Men ziet van de besteede moeite niet dagelijks de vruchten; het is echter een arbeid, die op tijd werkt, doch dan zeer zeker voldoening kan schenken. Er zouden evenwel verbeteringen in de regeling aan te brengen zijn en deze wensch ik in algemeene trekken aan te geven.

Voor de geheele veldartillerie zou ik een centraaldepot (1) wenschen, waarbij alle recruten en jonge paarden worden afgericht. Het commando wordt opgedragen aan een hoofdofficier (luit.-kolonel of majoor). Het is verdeeld in twee compagnieën, elk met 1 kapitein en 2 luitenants, belast met de administratie en den inwendigen dienst.

Aan het hoofd der instructie staat 1 kapitein-instructeur, aan wien zijn toegevoegd 2 luitenants-instructeur in de rijkunst, 2 luitenants-adsistent, 2 adjudanten-onderofficier pikeur, de noodige onderofficieren, korporaals en remonterijders, gedetacheerd van de batterijen, evenals de noodige paarden voor de instructie der recruten en het afstappen der jonge paarden; terwijl elke batterij op vredesvoet een genoegzaam aantal paarden en manschappen behoudt, om 4 stukken, 1 reserve-affuit, 1 smidswagen en 1 voorraadwagen tot bagage uit te brengen (1 kapitein, 3 luitenants, 2 opperwachtmeesters, 1 fourier, 4 wachtmeesters, 4 korporaals, ongeveer 45 stukrijders en kanoniers, 2 trompetters, 4 officiers- en 65 troepenpaarden).

De kapitein-instructeur zou voor de *geheele* instructie verantwoordelijk moeten zijn aan den commandeerenden officier van het centraaldepot.

Van 1 November tot 1 April wordt school gehouden tot opleiding van kader, terwijl ééne klasse recruten (miliciens) wordt afgericht van 1 October tot 1 April en ééne klasse (plaatsvervangers, die, naar wij hopen, spoedig zullen verdwijnen) van 1 Mei tot 1 October.

Aan de huisvesting van paarden en manschappen zijn wel is waar moeilijkheden, doch geen onoverkomelijke bezwaren verbonden. Wanneer men het goede ernstig wil, zijn zij gemakkelijk uit den weg te ruimen.

Bij benadering zal de sterkte van het depot zijn, gerekend op een organisatie, die hieronder vermeld wordt:

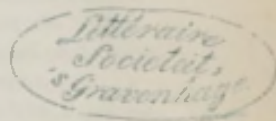
- 1 hoofdofficier (luitenant-kolonel of majoor) commandant,
- 1 luitenant-adjudant,
- 1 kapitein-instructeur,
- 2 luitenants-instructeur,
- 2 luitenants-adsistent,
- 1 luitenant-kwartiermeester,

(1) Zoals nu het depot van het 1e regiment veldartillerie is ingericht, is het eigenlijk een batterij zonder stukken, die in het garnizoen, waar zij verblijf houdt, dient tot opnemng van subsistenten. Het 2e regiment veldartillerie bezit geen depot.

- 1 officier van gezondheid,
 1 paardenarts,
 1 administrateur van kleeding,
 2 kapiteins } voor den administratieven en inwendigen dienst,
 4 hutenants }
 2 adjudanten-onderofficier pikeur,
 4 trompetters,
 2 opperwachtmeesters,
 2 fouriers, en

aan gedetacheerden :

42 onderofficieren	}	van de 5e en 6e stukken,
42 korporaals		
400 paarden	}	der batterijen,
126 stukrijders		
105 kanonnières,		
- benevens recruten en jonge paarden.

Met deze regeling stellen wij ons voor, dat de meerdere eenheid in het africhten van paarden en manschappen en in de opleiding van het kader ten goede zal komen aan het geheele wapen; terwijl de oefeningen der batterijen op den door ons voorgestelden vredesvoet zeer goed zullen kunnen plaats hebben, vooral in het 1e gedeelte der Batterijschool. Wil men voor het 2e gedeelte, batterijen op oorlogsformatie wat de stukken betreft, — waarvoor wij onvoorwaardelijk het aantal van 6 stukken en wel stalen kanonnen van 8,7 cM. zouden wenschen —, welnu: men zorge steeds minstens 2 batterijen in één garnizoen te vereenigen om ook dit doel te kunnen bereiken.

Aansluitende aan hetgeen boven is gezegd, laten wij ten slotte eenige beschouwingen volgen over eene volgens ons wenschelijke organisatie der bereden artillerie.

Wij stellen op den voorgrond dat elke batterij rijdende artillerie te allen tijde 6 stukken moet hebben, elke batterij veldartillerie op vredesformatie en bij manoeuvres 4, op oorlogsformatie 6 stukken. De samenstelling van 8 stukken wordt onvoorwaardelijk afgekeurd en is voor de practijk geheel illusoir.

Met 8 stukken toch wordt *nimmer* uitgerukt, noch bij exercitiën, noch bij schietoefeningen, noch bij manoeuvres. Zelfs werd van hoogerhand bepaald, dat een batterij, die op 1 Mei 1877 van garnizoen veranderde, van 's Hage naar Deventer, de 7e en 8e stukken te Delft moest inleveren.

Wij houden ons niet bezig met de bestaande indeeling van 3 batterijen veldartillerie bij een divisie van 8 bataljons, om reden deze fictief is. Bij de manoeuvres der divisien in de 4 laatste jaren werden bij elke divisie steeds 4 batterijen ingedeeld, waaronder 1 rijdende, behalve in 1878, toen 4 veldbatterijen toegevoegd waren. Terloops zij opgemerkt, dat de indeeling

eener batterij rijdende artillerie bij een brigade infanterie, ons altijd vreemd is voorgekomen.

Aannemende dat ons leger blijft bestaan uit 4 divisiën en een reservebrigade, wenschen wij de indeeling der bereden artillerie als volgt:

Per divisie 4 batterijen veldartillerie, hetgeen een verhouding geeft van $3\frac{1}{2}$ stuk op de 1000 man infanterie, zeer zeker niet te sterk. Dit maakt voor 4 divisiën. 16 veldbatterijen.

Reservebrigade 2 »

Reserve-artillerie, bestaande uit 3 » en
3 rijdende batterijen.

Totaal 21 veldbatterijen en
3 rijdende batterijen,
benevens een centraaldepot.

De compagnieën artillerie-transportrein en administratieve transportrein zouden wij wenschen vereenigd te zien tot 1 bataljon trein, onder het commando van een hoofdofficier en geheel afgescheiden van de veldartillerie.

Mocht het hooge bestuur er later toe overgaan, het leger in te deelen in 3 divisiën van 12 bataljons, dan zouden wij de sterkte willen bepalen op 6 batterijen per divisie, de reserve-artillerie evenals boven, waardoor de verhouding per 1000 man infanterie dezelfde blijft en de totale sterkte eveneens.

Om te kunnen voldoen aan het houden der oefeningen, zooals die boven is vermeld, stellen wij de dislocatie der bereden artillerie voor als volgt:

Voor een indeeling in 4 divisiën:

Reservebrigade	2 batterijen te 's Hage.
1e divisie	2 » » Breda.
	2 » » Bergen-op-Zoom.
2e »	2 » » Leiden.
	2 » » Haarlem.
3e »	2 » » Roermond.
	2 » » 's Bosch.
4e »	2 » » Zutphen.
	2 » » Nijmegen.
Reserve-artillerie:	3 batterijen veldartillerie te Utrecht.
	3 » rijdende artillerie te Arnhem.
Centraaldepot:	te Amersfoort.

Voor een indeeling in 3 divisiën:

1e divisie.	2 batterijen te 's Hage.
b.v. (Regiment grenadiers en jagers, 4e en 7e regiment infanterie.)	2 » » Leiden.
	2 » » Haarlem.

	2e divisie.	2	batterijen te Breda.
b.v. (3e, 5e en 6e regiment infanterie.)		2	» » Bergen-op-Zoom.
		2	» » 's Bosch.
	3e divisie.	2	» » Roermond.
b.v. (2e, 8e en 1e regiment infanterie.)		2	» » Nijmegen.
		2	» » Zutphen.

Reserve-artillerie en centraaldepot als boven.

Voor het 1e geval: per divisie en reservebrigade 1 luitenant-kolonel of majoor.

Voor het 2e geval: per divisie 1 luitenant-kolonel en 1 majoor.

Voor beide gevallen: reserve-artillerie 1 kolonel, 1 luit.-kolonel en 1 majoor.
centraaldepot: 1 luitenant-kolonel of majoor.

Maakt: voor het 1e geval 1 kolonel, 7 luitenant-kolonels en 1 majoor,
of 1 kol., 1 luit.-kol. en 7 majoors;

voor het 2e geval 1 kolonel, 5 luitenant-kolonels en 4 majoors,
of 1 kol., 4 luit.-kolonels en 5 majoors.

De bovengenoemde garnizoensplaatsen bieden gelegenheid tot huisvesting van paarden en manschappen, met uitzondering van Bergen-op-Zoom, Breda, Amersfoort en Nijmegen. Wat de laatste plaats betreft, zou het aanbeveling verdienen, het eerlang te ontruimen arsenaal voor stallen en kazerne in te richten, terwijl natuurlijk in de drie andere plaatsen gelegenheid moet worden gemaakt.

De schietoefeningen zouden zonder uitzondering op de Oldebroeksche heide moeten geschieden.

Bovendien zou de dislocatie der cavalerie een wijziging moeten ondergaan, waarvan echter de vermelding buiten het bestek van dit opstel valt, al hebben wij daarover onze gedachten laten gaan, evenals over hare in-deeling bij de divisien.

Mochten de beschouwingen over het behandelde onderwerp aanleiding geven tot gedachtewisselingen, dan zouden wij ons daardoor reeds over de vruchten van onzen arbeid verheugen, want *du choc des opinions jaillit la vérité*.

R. H. EIJSSONIUS DE WAAL.

's Hage, 4 November 1878.

BEOEFENING VAN DE TACTIEK OP HET TERREIN.

In Mei 1877 werd te 's Hage door eenige officieren een vereeniging opgericht, ten doel hebbende het onderwerp aan het hoofd van dit opstel geplaatst. Het aantal leden bedroeg aanvankelijk 12; wel is waar gering, doch groot genoeg om voorloopig te beantwoorden aan het doel, dat men zich met de oprichting had voorgesteld.

Aan de commandanten der korpsen in garnizoen in de residentie, werd kennis gegeven van het bestaan der „vrijwillige vereeniging“, onder inroeping hunner welwillendheid te haren opzichte en, kon het zijn, van hunne ondersteuning.

In den loop van den zomer van 1877 mocht de vereeniging zich dan ook ruimschoots daarin verheugen, en hoewel, volgens de vastgestelde bepalingen, slechts bij uitzondering de beschikking over troepen zou gevraagd worden, mocht zij de voldoening smaken, dat de kolonel, commandant van het 1e regt. huzaren, op den 1sten Juni 1877 twee eskndrons van zijn o/h. regiment, onder zijne persoonlijke aanvoering, beschikbaar stelde tot het uitvoeren eener onderstelling, die vroeger, zonder troepen, op het terrein door de leden was besproken. Bij deze oefening waren vele leden tegenwoordig.

Met den aanvang van het goede jaargetijde in 1878 ontwaakte de vereeniging uit haren winterslaap en zag zij haar ledental klimmen tot 20, welk cijfer als maximum was aangenomen.

Ook dit jaar werd weder op duidelijke wijze de gewaardeerde medewerking der korpscommandanten ondervonden, zoodat de oefeningen ongestoord en geregeld konden plaats hebben.

Om een denkbeeld te geven van het doel en den geest der vereeniging, laten wij hieronder volgen de vastgestelde bepalingen, bij wijze van Reglement:

Art. 1.

Het doel der vereeniging is het uitwerken van tactische onderstellingen, toegepast op terreinen, in de omstreken van 's Hage, waarbij aan de leden opdrachten zullen worden gegeven, waardoor zij geoefend worden in het bevel

over de drie wapens, in ruimeren zin, dan hun tegenwoordige rang medebrengt.

Art. 2.

Het lidmaatschap der vereeniging staat open aan subalterne officieren, in garnizoen te 's Hage.

Art. 3.

Het bestuur bestaat uit drie leden, die telken jare aftreden, doch herkiesbaar zijn. Bij de oefeningen wijst het een leider aan, die zich eenige officieren kan toevoegen.

De leider beslist gedurende de oefening in hoogste ressort.

Art. 4.

Het aantal leden wordt voorloopig bepaald op twintig.

Art. 5.

Enkele malen zal het bestuur trachten de beschikking te verkrijgen over troepen, waartoe de medewerking van HH. korpscommandanten zal worden ingeroepen.

Art. 6.

De bestaande reglementen zijn bij alle oefeningen van kracht.

Art. 7.

Tot bestrijding van onvermijdelijke uitgaven betaalt elk lid een jaarlijksche contributie van f 0,50. De mogelijke meerdere uitgaven worden hoofdelijk omgeslagen aan het einde van het seizoen.

Art. 8.

Tot het nemen van besluiten is minstens de helft van het aantal leden noodzakelijk, terwijl de beslissing blijft aan de meerderheid der uitgebrachte stemmen.

Als voorbeelden van de wijze van oefening vermelden wij eenige der uitgevoerde onderstellingen:

10 Mei 1877.

Algemeen denkbeeld.

Een vijandelijke macht, bestaande uit infanterie en artillerie, heeft beoorden Katwijk voet aan wal gezet. Het is haar gelukt stelling te nemen beoorden den Rijn tusschen Katwijk en Leiden. De laatste plaats is door onze troepen ontruimd.

Om den vijand het verder voortrukken in Zuid-Holland, bezuiden den Rijn, te beletten, is de Rijn Voorburg-Soetermeer, met aansluiting aan den Rijn, onzerzijds bezet.

Onderstelling.

Een detachement, sterk: 3 bataljons infanterie, 2 eskadrons cavalerie en 1 batterij veldartillerie, ontvangt op 9 Mei bevel den volgenden dag ten 6 u. vm. van Gouda naar 's Hage te marcheeren.

Aldaar aangekomen ten 2 u. nm., ontvangt het bevel op de Maliebaan een bivak te betrekken en de noodige veiligheidsmaatregelen te nemen tot dekking der residentie.

21 September 1877.

Algemeen denkbeeld.

Aan den Hoek van Holland is een vijandelijke macht geland, aan wie het gelukt is zich vast te zetten in de lijn 's Gravesande-Naaldwijk-Westerlee.

Twee brigades, ieder sterk: 4 bataljons infanterie, 2 bataljons schutterij, 2 batterijen veldartillerie en 1 eskadron cavalerie, dekken 's Hage tegen een verrassing en hebben tot dat doel de stelling Loosduinen-Rijswijk-Voorburg ingenomen.

Onderstelling.

Een eskadron ontvangt bevel zoo mogelijk de lijn Monster-Poeldijk-Wateringen te bereiken en berichten van den vijand in te winnen.

Loosduinen is bezet door 2 bataljons infanterie en 1 batterij veldartillerie.

12 Juni 1878.

Algemeen denkbeeld.

Aan een vijand, die zich ten O. van de Vliet bevindt, is het gelukt 2 eskadrons en 1 compagnie infanterie, de laatste op wagens, de Vliet te doen overgaan tusschen Leidschen Dam en Leiden.

Onzerzijds is op 11 Juni ten 2 u. nm. bij de Normaal-schietschool aangekomen een detachement, sterk: 2 bataljons infanterie, 1 eskadron cavalerie, 1 batterij veldartillerie, dat aldaar een bivak betreft en in last heeft den volgenden dag Leidschen Dam te bezetten, den marsch nemende langs de Zijde of de Loolaan.

Opdracht.

Het uitzoeken van de plaats van een bivak; maatregelen ter beveiliging; het inwinnen van nadere berichten des vijands; indeeling der marschcolonne op 12 Juni; afmarsch.

17 October 1878.

Critische beschouwing der voorpostenopstelling van de 1e en 2e brigade der 2e divisie, gedurende de najaarsmanoeuvres van 6 op 7 September 1878.

Uit de vermelding der hovenstaande voorbeelden zal men kunnen ontwaren, dat de opdrachten laag bij den grond bleven en, wat de laatste betreft, dat

men ook tracht zijn voordeel te doen met de in de nabijheid van 's Hage plaats gehad hebbende manoeuvres onder hoogere leiding.

Wij zouden het zeer wenschelijk en nuttig achten, zoo dergelijke vereenigingen ook in andere garnizoenen werden opgericht; deze wenschelijkheid deed ons besluiten het bestaan der vereeniging in *De Militaire Spectator* bekend te maken. Men ziet uit de bovenaangehaalde artikelen, dat de kosten luttel zijn; terwijl tijd en terrein altijd en overal te vinden zijn.

Bij het bestaan van dergelijke vereenigingen in nabij zijnde garnizoenen wordt hier gewezen op de mogelijkheid van verschillende combinatiën, wanneer de respectieve leiders zich met elkander in verbinding stellen, en de oefeningen van verschillende garnizoenen in verband met elkander worden uitgevoerd.

De vrijwillige vereeniging tot beoefening der tactiek op het terrein te 's Hage heeft, niettegenstaande tijdens de oprichting bij sommigen ernstigen twijfel daaromtrent bestond, bewijzen van levensvatbaarheid gegeven, die, naar wij hopen, haar in staat zullen stellen voort te gaan op het ingeslagen pad en hare leden aangenaam en nuttig bezig te houden.

Beschouwingen over de „Indische Brigade“ door G. BOREL, voorkomende
in de Juli-afl levering van De Militaire Spectator van 1878.

De Schrijver van het artikel »De Indische Brigade«, voorkomende in de Juli-afl levering van *De Militaire Spectator* van 1878, heeft den toestand van den Atjeh-krijg en dien van het Indische leger naar waarheid geschetst.

Ofschoon volgens eigen verklaring niet als ongeluksprofeet willende optreden, hebben toch de na bedoeld schrijven plaats gegrepen gebeurtenissen op Atjeh in de maand Juli, de juistheid van 's Schrijvers inzichten in den stand van zaken aldaar aangetoond.

De onverwachte en doortastende aanval der Atjeneezen in diczelfde maand, heeft overal in het daar veroverde grondgebied schrik en onstaltenis verspreid, aan ons prestige een geduchten knak gegeven en doen inzien, dat het zwaard niet eer in de scheede mag gestoken worden voordat het doel *volkomen* bereikt is.

Dit schijnt thans door de regeering ingezien te zijn, nu weder alle krachten ingespannen worden om zooveel troepen als slechts elders kunnen gemist worden, op het oorlogsterrein te vereenigen en door een inval in de XXII Moekims wellicht den vijand tot onderwerping te dwingen.

Met juistheid kunnen echter de plannen der regeering, in verband met de tegenwoordige offensieve handelingen, tot nog toe moeilijk worden nagegaan; wellicht ook is de regeering het hieromtrent met zich zelve nog niet eens, wijl de te nemen besluiten natuurlijk van den al of niet gunstigen uitslag van den eerst onlangs aangevangen veldtocht zullen afhangen.

Het tot nog toe behaalde succes is, in verband met de ontwikkelde strijdkrachten, nog niet bijzonder groot te noemen; het veroverde terrein in de XXII Moekims is nog zeer klein, en men kan als zeker aannemen, dat naarmate men verder voortrukt, de moeilijkheden des te grooter zullen worden en waarschijnlijk de tegenstand zal toenemen.

De omstandigheid, die den meesten invloed op onze krijgsverrichtingen uitoefent, zal wel gezocht moeten worden in het groot aantal zieken, waar-

door de sterkte onzer troepenmacht op het oorlogstoneel afneemt en het snel voortrukken belemmerd wordt.

Dat de gezondheidstoestand zeer ongunstig is, zal wel niemand verwonderen. Het klimaat te Atjeh is steeds onze gevaarlijkste vijand geweest; weinigen keeren van het oorlogsterrein terug, zonder min of meer den verderfelijken invloed van het klimaat aldaar te hebben ondervonden, zoodat menigeen na een korter of langer verblijf te Atjeh, niet meer het krachtige tegen vermoeienissen en ontheringen geharde gestel van vroeger zal bezitten. Neemt men nu in aanmerking, dat bijna ieder, die aan den tegenwoordigen veldtucht deelneemt, reeds eens of meermalen eenigen tijd te Atjeh heeft doorgebracht, en de meesten niet van het oorlogsterrein overgeplaatst doch wegens ziekte geëvacueerd worden, dan zal men kunnen nagaan, hoe spoedig de op het oogenblik ageerende troepen zullen wegsmelten en niet door andere troepen van het reeds uitgeputte Indische leger zullen kunnen vervangen worden. Hieruit blijkt dan tevens, dat het uitzenden van versche troepen uit Nederland raadzaam moet worden geacht.

Intusschen dient men vóór het nemen van zulk een gewichtig besluit, waaraan groote geldelijke uitgaven verbonden zijn, voorloopig den uitslag der jongste krijgsgebeurtenissen af te wachten.

Blijkt onze tegenwoordige krachtsinspanning niet voldoende tot het onderwerpen van den vijand, dan zal ongetwijfeld geen geschikter maatregel te nemen zijn, dan het uitzenden van de door Schrijver voorgestelde Indische Brigade.

In algemeene trekken zijn de gegevens voor de samenstelling van zulk een troepenmacht in het bovenaangehaalde artikel reeds aangegeven. De meeste deskundigen zullen zich daarmede kunnen vereenigen; te meer wanneer men in aanmerking neemt, dat de Schrijver verscheidene jaren in Indië heeft doorgebracht en door het bijwonen van twee groote expeditiën, n.l. die in de Zuid- en Ooster-Afdeeling van Borneo en op Atjeh, en dus door persoonlijke ondervinding bevoegd kan zijn, de meest geschikte maatregelen aan te wijzen.

Ik vereenig mij dan ook grootendeels met het door den geëerden Schrijver aangegeven voorstel, behoudens eenige afwijkingen, in den tijd voor het samenstellen der Brigade benodigd en in het tijdstip van uitzending daarvan.

De tijd van 3 à 4 maanden om de Brigade te vormen, te oefenen en uit te rusten, zal mijn inziens te kort zijn en mag zeker op het dubbele gesteld worden.

Het ligt voor de hand, dat aan de vorming reeds vele moeilijkheden verbonden zullen zijn, die vertragend zullen werken, zooals: de te nemen voorbereidende maatregelen; het uitkiezen der meest geschikte punten van verzameling en oefening der troepen; het verschaffen van het benodigde logies enz.

De oefening zelf mag niet te kort wezen en toch vrees ik dat dit het geval zal zijn, wanneer in 3 à 4 maanden alles verricht moet worden. Juist omdat men aan deze troepen groote eischen zal dienen te stellen, moet

hunne geoefendheid en alles wat hiermede in verband staat, den hoogst mogelijken graad bereiken. Schrijver geeft zelf als een groot nadeel van onze tegenwoordige troepen aan, hun gebrek aan geoefendheid, die zoo hoog noodig is tegen zulk een ondernemenden en moedigen vijand als de Atjeezen.

Ook wij achten het wenschelijk, de Indische Brigade zoo mogelijk beter geschut dan het thans in Indië in gebruik zijnde, mede te geven; ook de verlangde eischen voor de Indische veldartillerie — meer te letten op een juist schot en op een krachtig en zeker werkend projectiel dan op groote schootsverheid — zijn geheel juist. Het aanmaken van nieuw geschut en het verkrijgen van een voldoende geoefendheid in de behandeling daarvan, zal echter, naar ik vrees, meer tijd vorderen dan de Schrijver vermeent; te meer wijl het personeel grooter zal moeten zijn dan volgens zijne meening benooidigd is. Want het aanvullen in Indië zelf met inlandsche stukrijders, die daarenboven onbekend zouden zijn met de behandeling van dat nieuwe geschut, zal vermoedelijk tegenvallen; reeds nu bestaat aan zulke manschappen gebrek.

Wat verder de uitrusting en voeding betreft, komt het mij voor, dat deze reeds bij het uitzenden der troepen zoo volledig mogelijk moeten zijn; een voorraad voor minstens zes maanden zou reeds aanvankelijk medegegeven moeten worden. Een voorraad van 3 maanden is, naar onze meening, te klein; een vertraging in den aanvoer, het onbruikbaar zijn of worden van een gedeelte van het medegegeven — omstandigheden die lichtelijk kunnen voorkomen — maken een grooteren voorraad wenschelijk.

Het voorsafgaande leidt tot de gevolgtrekking, dat mijne denkeelden in hoofdzaak met die van den Schrijver overeenkomen. Slechts in den tijd voor de uitrusting benooidigd, bestaat bij ons groot verschil; volgens onze meening moet die tijd veel ruimer genomen worden. Hiertegen bestaat trouwens geen bezwaar met het oog op het tijdstip, dat voor de uitzending als gunstig is te beschouwen. Door den Schrijver wordt een dergelijk tijdstip niet aangegeven, en naar onze meening, dient men hiermede toch zeer bepaald rekening te houden.

De moessons zijn, wel is waar, niet altijd juist afgebakend, noch de tijd van invallen, noch de toestand van het weder; doch gewoonlijk zal het in den goeden moesson minder regenen dan in den kwaden; een omstandigheid die bij ageerende troepen van groot gewicht is en dus steeds zooveel mogelijk moet in aanmerking genomen worden.

De beste tijd van ageeren is in de maanden Maart, April en Mei. Men moet alzoo trachten tegen dien tijd van het jaar te Atjeh te zijn; derhalve heeft men van nu af nog een tijdsruimte van een 7-tal maanden beschikbaar.

De uitslag der tegenwoordige krijgvoering zal vermoedelijk reeds spoedig kunnen nagegaan en hiervan de al of niet noodzakelijkheid van de uitzending der Indische Brigade afhankelijk moeten gemaakt worden.

Blijkt de uitzending noodzakelijk, dan is voor de uit te zenden troepenmacht nog ongeveer de mijns inziens benoodigde tijd beschikbaar, om uitgerust te worden. De levenskracht van het Indische leger zal wel groot genoeg zijn, om zich nog gedurende dien tijd zonder hulp uit het moederland staande te houden en alle aanvallen der Atjenezen af te weren. Die tijd kan alsdan in Indië gebezigd worden tot het in orde brengen van het noodige logies en van alles wat daarbij behoort, voor de uit te zenden troepenmacht; een zaak die Schrijver niet genoemd heeft en toch te belangrijk is om over het hoofd te worden gezien.

Inmiddels dient men zich op Atjeh bezig te houden met het verhoogen van het weerstandsvermogen der bestaande bentings, waardoor meerdere troepen zullen beschikbaar komen, om later in vereeniging met de Indische Brigade te ageeren; ook mag daarbij de Kraon niet vergeten worden, die door de verfraaiingen en sloopingingen van de laatste jaren bijna alle weerkracht verloren heeft, getuige de paniek die daarin gheheerscht heeft gedurende de gebeurtenissen in Juli. — Het verbeteren der wegen, het openkappen van terrein, het zoo ver mogelijk doortrekken van de spoorbaan naar de zuidelijke liniën, hetgeen later voor het ageeren van onberekenbaar nut zou zijn voor het aanvoeren van munitie, levensmiddelen enz. — verschaffen werk in overvloed om de uitzending eener »Indische Brigade" niet te overhaasten.

Laat ons intusschen hopen dat de tegenwoordige veldtocht tot een gunstigen uitslag moge leiden; dat het Atjenezsche volk het nuttelooze van een verder verzet tegen de kracht onzer wapenen eindelijk moge inzien, en dat krachtdadige hulp uit Nederland geen vereischte behoefte te zijn.

Noodzaken echter de omstandigheden tot de uitzending eener Indische Brigade, laat ons dan hopen dat het besluit daartoe niet te laat moge genomen worden, en men zich door geen overwegingen van geldelijken aard late weerhouden.

De spoedige verovering van Atjeh is een noodzakelijkheid geworden; ons prestige dat de laatste jaren door de gebeurtenissen aldaar veel geleden heeft, zal zoodoende weder herleven, en het uitgeputte Indische leger zal dus zeker de hulp uit Nederland van harte welkom heeten.

Moge het dan der vereenigde Indische en Nederlandsche troepenafdeelingen gelukken voor goed een einde te maken aan den moorddadigen Atjeh-oorlog.

Soerabaia. 31 Augustus 1878.

ROBERT.

Pensioenen voor de Europeesche officieren van het Nederlandsche leger in Oost-Indië.

Bij Koninklijk Besluit van 24 November 1859, n°. 70, werd het Reglement op de pensioenen der Europeesche officieren van het Nederlandsche leger in Oost-Indië vastgesteld, zoodat de officieren sedert 20 jaren volgens dien maatstaf beloofd worden voor bewezen diensten.

Dat die maatstaf thans niet meer voldoende is, kan als een vaste waarheid worden aangenomen. In Nederland en in Indië toch werden de activiteits-traktementen der officieren verhoogd, eensdeels om te beter in de aanvulling van het officierskorps te voorzien, anderdeels omdat de inkomsten op verre na niet in verhouding stonden met de noodzakelijkste uitgaven. Bovendien werden de pensioenen van de Landmacht in Nederland en van de Marine herzien en verbeterd.

In Indië werden de gagementen van de militairen beneden den rang van officier aanmerkelijk verhoogd. Dit moge grootendeels gedaan zijn om het in dienst treden bij het Indische leger aan te moedigen; niettemin ligt daarin tevens het bewijs opgesloten, dat het Reglement op de gagementen van de Europeesche militairen beneden den rang van officier, hetwelk eveneens bij bovengemeld Koninklijk Besluit was vastgesteld geworden, niet meer aan de eischen van den tijd voldeed.

En niettegenstaande dit alles blijven de officieren van het Nederlandsche Leger in Oost-Indië wachten op eenige verbetering in hunne toekomst. Wel werd hun dit jaar door Zijne Excellentie den Gouverneur-Generaal bij gelegenheid der receptie op Zs. Ms. geboortedag, de hoop gegeven op verbetering, doch die verwachting werd nog steeds niet verwezenlijkt.

Die onzekerheid wordt te pijnlijker en werkt te meer ontmoedigend, nu wij sinds jaren gewikkeld zijn in een langdurigen en hardnekkigen krijg, welke het leger zoovele dierbare offers kost. Want hoevelen zijn er niet, die, ten gevolge van vermoeienissen en ontheringen, of wel van verwondingen, antijdig het leger moeten verlaten, om met een te karig pensioen aan

armoede en gebrek te worden blootgesteld, niettegenstaande de chefs in Indië hunne overtuiging hebben uitgedrukt, dat verbetering der positie van de officieren ook in dit opzicht dringend noodzakelijk is. Dit blijkt te meer, wanneer men de pensioenen der officieren van het Nederlandsche leger in Oost-Indië vergelijkt met die van de Marine en de Landmacht in Nederland.

Deze vergelijking toont aan, dat officieren, die gedurende een zeker aantal jaren in de koloniën werden gedetacheerd, een hooger pensioen kunnen verkrijgen dan de officieren van denzelfden rang van het Indische leger, die hun geheelen diensttijd in de tropische gewesten doorbrachten.

Ook ten aanzien van de in 1876 vastgestelde gagementen voor de mindere militairen verkeeren de officieren in het nadeel.

Het normale jaarlijksche bedrag van die gagementen voor vier en twintig dienstjaren bedraagt voor :

den militairen	1e klasse	f 420.
opzichter der	2e » »	360.
genie	3e » »	340.
den magazijnmeester der artillerie	4e klasse	340.
den adjudant-onderofficier		320.

Herleidt men deze sommen voor veertig dienstjaren, dan worden zij respectievelijk f 700, f 600, f 566, f 566 en f 533.

Hieruit blijkt dat het normale jaarlijksche bedrag van het gagement voor den hoogsten graad in het leger, vergelijkenderwijze gelijk staat met het pensioen van den 2e luitenant; echter met het verschil dat de officier veertig dienstjaren moet tellen alvorens op het volle bedrag van het pensioen aanspraak te kunnen maken, terwijl de genoemde gagementen worden uitgekeerd na vier en twintig jaren dienst.

Voor den graad van militairen opzichter 1e klasse der genie zijn echter eischen gesteld, welke genoemde omstandigheid eenigszins billijken. Doch daartegenover staat dat het pensioen van den 2e luitenant niet in verhouding is met het gagement voor den graad van adjudant-onderofficier.

In stede van deze in evenredigheid der dienstjaren berekende getallen zijn voor de hierboven vermelde graden als *maximum* voor veertig dienstjaren vastgesteld de sommen van f 620, f 560, f 500, f 500 en f 480.

Hieruit zien wij, dat tusschen het pensioen van den 2e luitenant, — die zich, ter verkrijging van dien rang, aan een examen moet onderwerpen; die zich moet blijven toeleggen op het verkrijgen van meer kundigheden en die dikwijls zware verantwoordelijkheid heeft, — en het gagement voor den graad van adjudant-onderofficier (een graad, welke door ieder geschikt onderofficier zonder bezwaar kan worden verkregen) slechts een verschil bestaat van f 220 'sjaars.

Met een verschil van nog geen f 20 's maands moet nu een gepensionneerd officier zijn stand ophouden en fatsoenlijk armoede lijden, terwijl de onder-

officier in de maatschappelijke positie, waarin hij vroeger was, de welverdiende rust zonder kommer, zonder zielsverdriet kan genieten.

Zulke omstandigheden kunnen niet anders dan ten naderle strekken van de aanvulling van het officierskorps van het Nederlandsche leger in Oost-Indië.

Brengt de billijkheid mede dat de dienaren van één Vorst op gelijke wijze beloond worden voor bewezen diensten, niet minder noodzakelijk is het, die belooning in overeenstemming te brengen met de tijdsomstandigheden en de verplichting, welke op de oud-gedienden rust, om in tijden van gevaar zich opnieuw in de gelederen te scharen.

Het doel toch van het toekennen van pensioenen en gagementen is grootendeels, zich te verzekeren van een behoorlijke aanvulling der vacatures met geschikte elementen. Is deze belooning onvoldoende, dan ligt het voor de hand dat het doel niet bereikt wordt. Want wanneer kwaliteit en quantiteit der elementen verminderen, wordt 's lands dienst in hooge mate verwaarloosd. Wil men derhalve de pensioenen niet als renteloos kapitaal uitbetalen, dan moeten zij zoodanig vastgesteld worden dat de aanvulling van het leger, in verband met andere geldelijke en materieele inkomsten, behoorlijk verzekerd is.

Bij het vaststellen van den maatstaf der pensioenen moet dus 's lands belang op den voorgrond staan.

Dit belang brengt mede:

- 1°. dat de landsdienaren genoodzaakt worden den lande een zeker aantal jaren te dienen, om aanspraak op pensioen te verkrijgen;
- 2°. dat een geëvenredigde mutatie onder de officieren blijft bestaan, opdat, door het vooruitzicht op promotie, steeds nieuwe toevoer kome, en
- 3°. dat de personen, die zich aan 's lands militairen dienst wijden, de toekomst met gerustheid kunnen te gemoet gaan, ook al hebben zij het ongeluk, door omstandigheden onafhankelijk van hun wil, den dienst te moeten verlaten, alvorens zij het vastgestelde aantal jaren hebben gediend.

Het pensioen is een belooning voor bewezen diensten. Het is dus duidelijk dat een zeker aantal verplichte dienstjaren moet worden vastgesteld.

Algemeen wordt erkend dat het getal van 20 jaren juist is genomen, niet alleen in overeenstemming met den diensttijd in Nederland, maar ook met de fysieke krachten van den man, die gedurende dien tijd vele vermoeienissen en ontberingen in de tropische gewesten heeft doorstaan.

Deze bepaling te wijzigen in den zin dat ook na 12 of 15 jaren dienst aanspraak op pensioen verkregen wordt, achten wij minder wenschelijk. Daardoor toch wordt het aantal verplichte dienstjaren, feitelijk teruggebracht op 12 of 15 jaren, en bovendien een premie gesteld op een langdurigen diensttijd, hetgeen in vele gevallen niet in 's lands belang zoude zijn. Wel staat het den Legercommandant dan vrij, de personen op wier diensten geen prijs meer wordt gesteld en niettemin blijven doordienen, voor pensioen voor te dragen; doch daartegenover staat ook dat de officieren het recht

hebben na 12 of 15 jaren dienst het pensioen aan te vragen. Het beloonen van bewezen diensten zou dan ten gevolge hebben, dat vele nog krachtige mannen ontijdig 's lands militairen dienst verlaten, om in particuliere betrekkingen hunne toekomst te verbeteren.

Een vermindering van het aantal verplichte dienstjaren achten wij ook niet noodzakelijk, omdat, indien de officieren na 12 of 15 jaren den militairen dienst moeten verlaten, dit geschiedt om redenen, welke, volgens de thans bestaande bepalingen, aanspraak geven op een gedeelte van het pensioen.

Zooals wij boven zeiden, is het doel van het toekennen van pensioenen, het verzekeren van een behoorlijke aanvulling der vacatures.

Om dit doel te bereiken moeten de pensioenen zóó gesteld worden dat een geëvenredigde mutatie onder de officieren blijft bestaan. Deze mutatie wordt verkregen door het pensioen voor den rang, welke na een diensttijd van 20 jaren bereikt is, zóó te stellen dat de personen in staat zijn daarvan overeenkomstig hun stand te leven en daarin een voldoende belooning vinden voor hunne bewezen diensten. Voor het leger in Oost-Indië is een dergelijke mutatie te noodzakelijker omdat daar niet, zooals bij het leger in Nederland, de promotie bij keuze wordt gehuldigd. Wel is daar een generale staf opgericht, doch daarbij is met zorg elk vooruitzicht op buitengewone bevordering geweerd. Het groote voordeel dat de generale staf in Nederland verschaft, nl. het verkrijgen van jeugdige, energieke bevelhebbers — bestaat dus in het leger in Oost-Indië niet.

Daarin moet, onder de gegeven omstandigheden, voorzien worden door het toekennen van een behoorlijk pensioen voor den kapiteinsrang, opdat zij, die zich niet volkomen sterk gevoelen om den hoofdofficiersrang te bekleden, tijdig kunnen plaats maken voor jongere kameraden. Dat zulks noodig is, toonen de tijdsomstandigheden genoegzaam aan.

Vóór 20 jaren was de kapiteinsrang de *bitou de maréchal* voor het meeren-deel der officieren. Sedert het voor dien rang toegekende pensioen te gering is om daarvan behoorlijk te leven, is daarin verandering gekomen. Een ieder wenscht zich een eenigszins beter pensioen te verzekeren door, op welke wijze dan ook, den hoofdofficiersrang te bereiken. Dit streven is in abstracten zin zeer aan te bevelen, indien ook de chefs met de zoo noodige juistheid en gestrengheid over de al of niet geschiktheid der personen weten te oordeelen. Dit gebeurt echter niet altijd, 't zij uit onwetendheid, 't zij uit meewarigheid voor den betrokken persoon. 't Is ook hard een trouw en eerlijk dienaar, die den lande zoovele jaren met opoffering van zijne gezondheid heeft gediend, voor het laatst zijner dagen bloot te stellen aan een wissel ondergang. 't Gevolg daarvan is dat het kwaad, door de chefs in het leven groepen, in hooge mate voortwoerkert, uitsluitend ten nadeele van 's lands dienst. Daardoor toch worden in de hoogere rangen van het leger elementen gebracht, die daarin minder passen; bovendien wordt de promotie tot den

kapiteinsrang zoodanig vertraagd, dat het verkrijgen van jeugdige, krachtvolle bevelhebbers niet meer mogelijk is.

En dit is juist het groote nadeel dat de tegenwoordige pensioensregeling aankleeft.

Niet alleen zijn de pensioenen te gering, zij beletten ook de bevordering. En hoe hoog men de traktementen ook moge stellen, vooruitzicht op promotie moet blijven bestaan. Zonder dien stimulans is het niet mogelijk de kundige, met dienstijver bezielde, energieke mannen aan het leger te binden; zonder dat is een behoorlijke aanvulling niet mogelijk.

Als uitgangspunt bij de vaststelling der pensioenen voor officieren wenschen wij, op grond van het voorafgaande, aan te nemen het pensioen voor den kapiteinsrang.

Dit kunnen wij zonder overdrijving stellen op f 2000 's jaars, wanneer men in aanmerking neemt de veelomvattende en belangrijke diensten in dien rang bewezen en de vele kansen om gedurende dien diensttijd de gezondheid voor altijd te verliezen.

De gemiddelde diensttijd, welke in dien rang wordt doorgebracht alvorens, wat ancienniteit betreft, in aanmerking te komen voor den rang van hoofdofficier, kan voor alle wapens en diensten gesteld worden op ongeveer acht jaren. Het geval kan zich dus voordoen dat een kapitein, die op lateren leeftijd tot officier werd bevorderd, den dienst verlaat na twee jaren in zijn rang te hebben gediend; terwijl een ander zijne krachten aan 's lands dienst blijft wijden totdat hij 8 jaren in dien rang heeft doorgebracht. De billijkheid brengt mede dat de laatstbedoelde een hooger pensioen verkrijgt dan de eerste.

Ook is het mogelijk dat twee officieren van gelijken datum van aanstelling bij verschillende wapens of diensten, op verschillende data tot een hooger rang worden bevorderd. Hij, die in denzelfden tijd den hoogsten rang bereikte, zou voor zijne diensten, in vergelijking van zijn collega, buitengewoon worden beloond, daar toch beiden gelijke dienstjaren tellen; wel is waar waren zijne diensten belangrijker, doch ook het hoogere traktement mag niet over het hoofd worden gezien.

Verder kan een officier, door omstandigheden onafhankelijk van zijn wil, den dienst moeten verlaten, voordat hij aanspraak kan doen gelden op het pensioen voor den laatstelijk door hem bekleeden rang. Hij heeft in dien rang belangrijker diensten bewezen dan zijn collega, die niet in bevordering vooruitging, doch zou evenveel pensioen verkrijgen als deze. Ook dit is een onbillijkheid, die dringend voorziening vereischt.

In deze drie gevallen is voor de Landmacht in Nederland voorzien door het bepaalde bij artikel 19 (1) van de pensioenwet.

(1) Artikel 19. »De officier beneden den rang van hoofdofficier, die zes jaren den rang, waar-

Billijk is het dat hierin ook voor het Nederlandsche leger in Oost-Indië, in denzelfden geest wordt te gemoet gekomen.

Een geheele toepassing van dat artikel achten wij echter minder geraden, omdat dit lichtelijk aanleiding zou geven tot doordienen van personen, die niet voor bevordering geschikt geacht worden. Deze personen kunnen in hun rang nog goede diensten bewijzen, doch zeker is het dat zij niet dezelfde ambitie bezitten als zij, die nog een schoone carrière in 't verschiet hebben. Zij kunnen dus, naar onze meening, nog wel gedurende zekeren tijd dienst doen, doch moeten, wanneer het tijdstip aanbreekt, waarop zij in bevoordering worden voorbijgegaan, door meer geschikten worden vervangen.

In gewone omstandigheden moeten, naar onze meening, de officieren niet in aanmerking komen voor pensioen, tenzij zij den kapiteinsrang bereikt hebben.

Om van dezen rang tot dien van hoofdofficier op te klimmen, kan als minimum voor alle wapens en diensten, ongeveer zes jaren gesteld worden. Deze is de termijn, welken wij zouden wenschen te stellen om in aanmerking te kunnen komen voor een verhooging van pensioen. Want wanneer hij het een of ander wapen een kapitein in dien tijd tot majoor bevorderd wordt, dan is het billijk dat zijn collega van een ander wapen of dienstvak, die een minder gunstige promotie maakt, voor die zes jaren dienst aanspraak verkrijgt op een verhoogd pensioen. Hierdoor wordt dan tevens eenigszins te gemoet gekomen aan een der oorzaken — vertraagde promotie en daarmee gepaard minder pensioen — welke de aanvulling van het personeel bij den geneeskundigen dienst in den weg staat.

In de Nederlandsche pensioenwet is de hierbedoelde bepaling alleen van toepassing gemaakt op de subalterne officieren.

Wij achten dit minder billijk voor de hoofdofficiëren. Ook zij toch kunnen genoodzaakt zijn wegens ziekte als anderszins, ontslag aan te vragen voordat zij twee jaren werkelijken dienst in dien rang hebben.

Nog een andere reden pleit voor het toekennen der bovengenoemde verhooging. Het kan namelijk gebeuren dat een kapitein, tot den hoofdofficiërsrang bevorderd, te licht wordt bevonden.

Onder de thans bestaande bepalingen zou al licht meewarigheid getoond, en den betrokken persoon de gelegenheid gegeven worden het pensioen als hoofdofficier te verwerven. Wordt daarentegen de verhooging voor den hoo-

naar zijn pensioen moet worden berekend, heeft bekleed, erlangt, boven het pensioen, waarop hij recht heeft, een verhooging van een tiende gedeelte van dat pensioen.

Voor elk jaar dat hij langer denzelfden rang heeft bekleed, wordt het pensioen nog met een zestigste deel verhoogd; met dien verstande evenwel, dat de geheele verhooging over niet meer dan twaalf jaren en derhalve tot geen hooger bedrag dan een vijfde van het pensioen, waartoe de officier overigens gerechtigd is, wordt vastgesteld.

Ingeval de officier op het tijdstip, waarop hij op pensioen wordt gesteld, een hooger rang bekleedt, dan waarnaar het pensioen kan worden geregeld, wordt de tijd, door hem in dien hooger rang doorgebracht, gerekend bij de jaren die krachtens de bepalingen van dit artikel, op verhooging van pensioen aanspraak geven."

geren rang toegekend, dan kan het legerbestuur met de noodige gestrengheid het kwaad in zijn oorsprong te keer gaan.

Ook voor de kolonels en zelfs voor den Legercommandant achten wij die bepaling zeer noodzakelijk. Zij moeten niet alleen menschen van kennis en energie zijn, maar ook menschen van beginselen. Om echter onder alle omstandigheden getrouw te blijven aan die beginselen, zelfs met opoffering van hunne positie, is het noodig, dat hun te allen tijde een aan hunne verdiensten geëvenredigd pensioen is verzekerd.

Op grond van een en ander durven wij met gerustheid in overweging te geven, in het Reglement voor de pensioenen der Europeesche officieren van het Nederlandsche leger in Oost-Indië een artikel in te lasschen luidende als volgt:

»De officier, die zes jaren den rang, waarnaar zijn pensioen moet worden berekend, heeft bekleed, verkrijgt, boven het pensioen, waarop hij recht heeft, een verhooging van één tiende gedeelte van dat pensioen.

»Ingeval de officier op het tijdstip, waarop hij op pensioen wordt gesteld, een hooger rang bekleedt, dan waarnaar het pensioen kan worden geregeld, ontvangt hij, boven het pensioen, waarop hij recht heeft, een verhooging van één tiende gedeelte van het pensioen verbonden aan den hoogersten door hem bekleeden rang."

»Heeft in het laatste geval de officier in de twee laatstelijk door hem bekleede rangen zes jaren gediend, dan ontvangt hij bovendien een verhooging van één tiende gedeelte van het normale pensioen, verbonden aan den rang waarnaar het pensioen wordt geregeld."

Volgens dezen maatstaf zou een kapitein van het Nederlandsche leger in Oost-Indië, die den lande gedurende zes en meer jaren in dien rang heeft gediend, een pensioen krijgen van f 2200 'sjaars. Een majoor daarentegen, die minder dan twee jaren in zijn rang gediend heeft, en door omstandigheden, onafhankelijk van zijn wil, den dienst moet verlaten, zou dan een kapiteinspensioen krijgen van f 2500. Tusschen deze twee getallen ligt het pensioen van een kapitein van het Nederlandsche leger, die slechts gedurende tien jaren in de Indiën werd gedetacheerd.

Het voorgestelde pensioen is dus billijk en niet overdreven.

Overgaande tot het bespreken van de pensioenen voor de rangen beneden dien van kapitein, moeten wij op den voorgrond stellen, dat de officieren slechts bij uitzondering in die rangen worden gepensionneerd.

De weinigen, aan wie dit ongeluk te heurt valt, hebben een langdurigen en dikwijls moeievollen diensttijd als onderofficier achter zich, of worden ontslagen wegens in en door den dienst verkregen verwondingen, ziels- of lichaamsgebreken. In beide gevallen mogen zij aanspraken doen gelden op een eenigszins ruime belooning van bewezen diensten.

Billijkerwijze zouden de pensioenen voor de eerste en tweede luitenants

gesteld kunnen worden op *f* 1500 en *f* 1200 's jaars. In verband met het voorafgaande ontstaat zoodoende een goede verhouding tusschen de activiteitstraktamenten en de pensioenen, terwijl ook het verschil tusschen de pensioenen van kapitein en 1e luitenant groot genoeg is, om, zoo dit noodig mocht wezen, een aansporing te zijn het pensioen, aan eerstgenoemden rang verbonden, te verwerven.

Zooals wij hierboven aanvoerden, moet door middel van verhooging der pensioenen en de daarmee gepaard gaande hoogere eischen, de positie van hoofdofficier bij het Nederlandsche leger in Oost-Indië op een hooger standpunt worden geplaatst. De verantwoordelijkheid aan dien rang verbonden, de gewichtige diensten welke daarin bewezen worden, maken het noodzakelijk dat die rang, met het oog op het c.q. toe te kennen pensioen, voor de kapiteins een zeer gewichtige bevordering moet blijven. Een verschil van *f* 800 's jaars met het pensioen aan den kapiteinsrang verbonden, wordt daarom niet te groot geacht. Veeleer zouden wij zelfs geneigd zijn dat pensioen te stellen op *f* 3000 's jaars, omdat deze som een meer hebbelijke belooning is voor de bewezen diensten, ware het niet dat andere overwegingen zulks minder gewenscht maakten.

Uit het voorafgaande toch blijkt, dat het in onze bedoeling ligt slechts krachtige, kundige en energieke mannen tot den hoofdofficiërsrang te bevorderen. Zal dit stelsel goede vruchten dragen, dan moeten te gelijktijd maatregelen genomen worden, om die elementen aan het leger te binden. Daarom achten wij het noodig, dat het verschil tusschen de pensioenen van majoor en luitenant-kolonel, dat thans *f* 400 bedraagt, gebracht wordt op *f* 700. Het pensioen voor den luitenant-kolonelsrang zou dan *f* 3500 's jaars worden.

Wel is de werkring, aan deze beide rangen verbonden, in vele opzichten volkomen gelijk, doch dit vermindert geenszins de noodzakelijkheid van den maatregel, om geschikte personen voor het leger te behouden. Daarbij komt dat ook het hoogere pensioen voor den luitenant-kolonelsrang gewettigd wordt door den langeren diensttijd, benoodigd om aanspraak op dat pensioen te verkrijgen.

Met een bevordering tot kolonel treedt de officier als het ware een nieuw tijdperk in.

De kolonels van het Nederlandsche leger in Oost-Indië zijn algemeene dienstchefs, commandanten van belangrijke groote militaire afdelingen; zij worden belast met commando's over groote expeditiën. Uit hen worden de generaals en later de legercommandanten gekozen.

Hun werkring is dus zeer omvattend en belangrijk.

Is het zaak te zorgen dat het korps hoofdofficiëren uit bekwame menschen bestaat, niet minder noodzakelijk is het in deze hooge betrekkingen slechts menschen van algemeen erkende bekwaamheid en geschiktheid te plaatsen. Waar zulke eischen gesteld worden, moeten ook de pensioenen in evenredig-

heid wezen. Voor den kolonelsrang zouden wij dus een pensioen van f 4500 willen stellen.

Voor de opperofficieren is hetgeen wij hierboven voor de kolonels aanderden, in hoogere mate van toepassing. Wij twijfelen dan ook niet of de sommen van f 6000 en f 10.000 's jaars zullen algemeen als een noodzakelijke en niet overdreven belooning beschouwd worden voor de belangrijke en hoogst gewichtige diensten gedurende een meer dan dertigjarigen diensttijd in de tropische gewesten.

Het vorenstaande in een staat samenvattende krijgen wij het volgende :

RANGEN.	Normal- bedrag der pensioenen.	Pensioenen met verhoging voor 6 jaren diensttijd in denzelfden rang	Pensioenen met verhoging voor een hoogeran rang.	Pensioenen met verhoging voor 6 jaren dienst in denzelfden rang en voor hoogeran rang.
2de Luitenant.....	1200	1320	1350	1470
1ste id	1500	1650	1700	1850
Kapitein.....	2000	2200	2280	2480
Majoor.....	2800	3080	3150	3430
Luitenant-Kolonel.....	3500	3850	3950	4300
Kolonel.....	4500	4950	5100	5550
Generaal-Majoor.....	6000	6600	7000	7600
Luitenant-Generaal.....	10.000	11.000	—	11.000

Wij zien hieruit, dat het normale bedrag der voorgestelde pensioenen niet evenredig met de thans toegekende sommen zijn vermeerderd.

Wij hebben ons echter voorgesteld, met een algemeen als noodzakelijk erkende verbetering der pensioenen te verbinden een regeling, waardoor de innerlijke waarde van het leger aanmerkelijk moet toenemen. Wij twijfelen dan ook niet of dat doel zal met de voorgestelde regeling na verloop van tijd volkomen bereikt kunnen worden.

De pensioenen, vermeld in de drie laatste kolommen, geven sommen aan, die het normale bedrag nog al eenigszins overtreffen. Zooals hierboven werd aangetoond, is deze regeling echter noodzakelijk met het oog op de billijkheid en om het stelsel in zijn geheel te kunnen toepassen.

Wij moeten daarbij opmerken :

- 1°. dat thans slechts 1 luitenant-kolonel en 114 kapiteins van de actief dienende officieren in de termen zouden vallen van verhoging van pensioen voor 6 jaren dienst in denzelfden rang, en
- 2°. dat het pensioen met verhoging voor hoogeran rang slechts toegekend wordt in buitengewone gevallen.

De in de laatste rubriek vermelde cijfers zullen niet dan bij uitzondering worden toegekend.

Men late zich daardoor dus niet afschrikken om te voorzien in een leemte, welke in het bestaande pensioenreglement bestaat, en te gemoet te komen aan de vurige wenschen van zoovele landsdienaren, die getoond hebben en steeds toonen hunne gezondheid, hun leven over te hebben voor Koning en Vaderland.

Hebben wij in het vorenstaande aangetoond dat de regeling van de pensioenen voor het Nederlandsche leger in Oost-Indië dringend herziening vereischt, en de wijze aangegeven waarop dit in het meeste belang van den lande kan geschieden, ons blijft nog over een enkel woord hierbij te voegen ten beste van de oud-gedienden, die reeds zoovele jaren zich met het te geringe pensioen hebben moeten behelpen, en op wie de steeds klimmende prijzen der eerste levensbehoefden te zwaarder drukken.

't Is — wij ontveinzen het ons niet — een gevaarlijk antecedent. Rechten kunnen zij ook niet doen gelden. Maar, in het belang der aanvulling van het leger is het noodzakelijk, dat menschen, die hun geheele bestaan aan het welzijn van het Vaderland opofferden, niet langer aan armoede en gebrek worden blootgesteld. Zij zullen, bij een gunstige beschikking, met dankbaarheid terugzien op de afgelegde baan in het militaire leven; zij zullen met een opgeruimd gemoed en met vuur hunne zonen aansporen om zich aan 's lands militairen dienst te wijden, overtuigd als zij zijn dat Z. M. onze geëerbiedigde Koning zijne oud-strijders, die ook in tijden van gevaar hunne krachten ten beste geven, niet vergeet!

September 1878.

H. C. A. R.

CORRESPONDENTIE.

Aan de Redactie van *De Mil. Spectator* werd een exemplaar toegezonden van onderstaande circulaire. Gaarne verleent zij hieraan een plaats in dit tijdschrift, in het belang van de geschiedenis der kleeding, uitrusting, bewapening, harnacheering enz., der Nederlandsche cavalerie.

M.

Ik heb de eer U in kennis te stellen, dat ik tracht voorwerpen, betreffende het wapen der Kavallerie, te verzamelen en daardoor te bewaren voor vernietiging.

Met voorwerpen bedoel ik, zaken van kleeding, uitrusting, bewapening, harnacheering, enz., zoo van officieren als minderen; voorts reglementen, beschrijvingen, boek- en plaatwerken, stempels, enz.; ook aantekeningen; zelfs portretten.

Onder de benaming Kavallerie begrijp ik mede, de Gardes du Corps, de Guides te paard, de *Maréchaussée* (vóór 1813 Gendarmerie), de Vrijwillige Jagers te paard, de Paarden Stoeterijen en het detachement van Cleerens, allen korpsen na 1813; benevens de Kavallerie in Indië.

Eene dergelijke verzameling bezit de K. M. A. te Breda, zijnde de collectie ROOSNORP, omtrent het tijdvak 1830 en betreffende alle korpsen der armee.

Eenige van hovenbedoelde voorwerpen vermogt ik reeds in mijn bezit krijgen.

Meermalen op mijne vraag aan dezen of genen gerigt, of men welligt nog eenig oud stuk had, kreeg ik tot antwoord: „lang dit of dat gehad, onlangs weggedaan, anders met genoeg.“

Ten einde nu te voorkomen, dat er nog meer weggaat, vooral a défaut van eene bestemming, omdat men niet weet wat er mede te doen, zoo noopt mij dit, niet langer te wachten mij te adresseren aan die personen, welke ik vermoed, welligt eenig stuk van dien aard, al ware het zelfs vrij geschonden, te bezitten, met de vraag of men het mij zoude willen afstaan of overdoen, tot verwezentliking van het beoogde doel, mij vleijende medewerking te ondervinden.

Ook aanwijzing waar iets te vinden is, zal welkom wezen.

Bij een eventueel ontvangen van eenig voorwerp, houd ik mij aanbevolen, voor opgave van de benaming daarvan, alsmede der herkomst, en van den naam van den afzender.

's Gravenhage, den 1sten Augustus 1878.

A. C. BARON SNOECKAERT VAN SCHAUBURG,
Ritmeeester-Adjutant 3de Regiment Hussaren.

Hooftstraat 21.

BEKRONINGEN, ENZ.,

toegekend aan militaire instellingen en officieren op de Parijsche Tentoonstelling.

Klasse.	Namen.	Bekroningen.	Inzendingen.
14	Departement van oorlog.....	Diploma, goud. med.	Ambulancewagen.
	» Luit.-Kol. der genie J. H. KROMHOUT.	Bronzen medaille.	id.
16	Topografisch Bureau te 's Gravenhage.	Eerediploma.	Stafkaart.
	» Kapt. der inf. G. P. H. ZIMMERMAN..	Bronzen medaille.	Kaart Suriname-riv.
40	Departement van oorlog.....	Diploma, goud. med.	Kl. kaliber geweer.
68	Art.-constructiewinkel te Delft.....	id. zilv.	—
	» Kapt. der art. F. G. A. SCHERER....	Zilveren medaille.	Affuit.
	» Lt.-Kol. inf. O.-I. leger W. J. HAVENGA.	id.	Kaarten, plans, enz.
	» Topografisch Bureau te Batavia.....	Diploma, zilv. med.	—
	» Art.-constructiewinkel te Soerabaia..	id.	Affuiten.
	» Geweerwinkel te Batavia.....	id.	Geweren, enz.
	» id. » Delft	id.	—
	» Kapt. der art. P. J. IN DE BETOU...	Zilveren medaille.	Kl. kaliber geweer.
	» Majoor der art. R. A. W. SLUITER..	Bronzen id.	Bronzen kanon.
	» Kapt. der art. A. VAN KERKWIJK...	id.	id.
	» Pyrotechnische school te Soerabaia...	Diploma, zilv. med.	—

OVERZICHT VAN BUITENLANDSCHE TIJDSCHRIFTEN.

I. Legerorganisatie en Schutterij.

De nieuwste bepalingen omtrent de formatie der reservetroepen in Rusland. Van de in 1874 vastgestelde bepalingen voor de formatie van 164 reservebataljons infanterie in tijd van oorlog, is in den laatsten krijg geheel afgekeken. Thans zijn nieuwe bepalingen gemaakt, die meer aan het doel zullen kunnen beantwoorden; terwijl hierdoor tevens het aantal bataljons van het Russische leger ongeveer verdubbeld wordt. De nieuwe organisatie wordt in hoofdtrekken medegedeeld. (Jahrb. A. u. M., Nov.)

De militaire toestand van West-Europa tijdens den overgang van het leenstelsel tot dat der staande legers. (Stat.) (Jahrb. A. u. M., Nov.)

De legervorming. Beknopt geschiedkundig overzicht van de legervorming. De grondslagen der moderne legervorming zijn door den loop der gebeurtenissen teruggebracht tot die, welke reeds in de klassieke oudheid te onderkennen waren. (Oest. M. Z., Aug. u. Sept.)

II. Algemeene krijgskunst.

Proeve van een philosophisch overzicht van den oorlog, of verzameling van militaire grondbeginselen. (Vervolg.) (Sp. M., Nov.)

De *Spectateur militaire* op de wereldtentoonstelling. Na een onderzoek omtrent de redenen, die geleid kunnen hebben tot de soberheid aan voorwerpen tot het militair gebied behoorende, op de tentoonstelling, wordt een beknopt overzicht gegeven van hetgeen in dit opzicht meer bijzonder vermelding verdient. (Sp. M., Nov.)

Tactiek in den toestand van rust. (Vervolg.) Het voorposten- en veiligheidsnet. (Sc. M., Oct.)

Over het offensief en defensief. Uit een strategisch oogpunt heeft het offensief een onbetwistbaar voordeel op het defensief. Dit daarentegen heeft hooger waarde in de oogenblikken der beslissing op het slagveld. (Sc. M., Nov.)

Uit het soldatenleven van het voormalige geconfedereerde leger. Bijzonderheden omtrent de kleeding, uitrusting enz. van de geïmproviseerde soldaten van het geconfedereerde leger. (Wordt vervolgd.) (Jahrb. A. u. M., Nov.)

Over het karakter der militaire opleiding in Duitschland. Ontwikkeling van de oorzaken, waardoor het Duitsche officierskorps niet alleen degelijk is, maar ook waarborgen biedt dat het degelijk blijven zal. Mededeelingen

en beschouwingen aangaande de vaste garnizoenen en het stelsel van kleeding en uitrusting in Duitschland. (Jahr. A. u. M., Nov.)

Tactische eischen in acht te nemen bij het uitvoeren van vluchtige versterkingen. (Stat.) Voorbeelden uit den Fransch-Duitschen oorlog omtrent het versterken van bosschen en dorpen, met gevolgtrekkingen omtrent de beste wijze van versterken van dergelijke terreinvoorwerpen. Voorts worden besproken: de opstelling der infanterie, de soort der aan te brengen versterkingen en de uitvoering hiervan. (Jahr. A. u. M., Nov.)

Over versterkingen. Het nut van verschanste stellingen mag, ondanks de ervaringen van den laatsten oorlog, niet worden ontkend; vooral in moeilijke omstandigheden zullen de gelden in vredetijd daaraan besteed in den oorlog rijke vruchten afwerpen. In alle rijken wordt dit beginsel erkend; alleen in Oostenrijk verheffen er zich voortdurend stemmen tegen. (Oest. M. Z., Oct.)

De laatste manoeuvre in Zuid-Dalmatie in het jaar 1877. Het doel der manoeuvre was om de troepen gemeenzaam te maken met de moeilijkheden, aan het manoeuvreeren in bergachtig terrein verbonden. De handeling bestond in het begeleiden en dekken van konvoien en leverde voor de instructie van troepen en aanvoerders belangrijke uitkomsten. (Oest. M. Z., Aug. u. Sept.)

De Keizers-manoevres van het XIde legerkorps. (Stat.) Beschrijving der manoeuvres, gevolgd door opmerkingen aangaande de nieuwe tactiek, die daarbij in sommige opzichten werd gevolgd. (Allg. M. Z., N°. 40 en 41.)

Het militaire spoorwegwezen in Frankrijk en in Duitschland. Vergelijking van het spoorwegwezen in beide staten ten opzichte van de uitgebreidheid van het spoorwegnet, den rijkdom aan materieel, de geschiktheid voor het vervoer, de administratie en de bepalingen voor het uitvoeren van groote transporten. (Wardt vervolgd.) (Allg. M. Z., N°. 41, 42 en 43.)

Een uitstapje naar de grenzen. (Stat.) (Allg. M. Z., N°. 40 en 41.)

IV. Techniek der artillerie en ballistiek.

De vuurwapenen en hunne munitie op de wereldtentoonstelling te Parijs. Een tweede bezoek aan de Fransche afdeling: reclames omtrent de bekrooningen; wenschelijke verbetering in de bepalingen omtrent het beproeven van geweerloopen in Frankrijk; de voornaamste Fransche wapenfabriekanten enz. (Sp. M., Nov.)

Over den weerstand van middenstoffen en de beweging van bolvormige projectielen. Dit de bepaling van den tegenstand, dien een projectiel ondervindt bij de beweging in het water en in de lucht, wordt tot een uitdrukking van den luchtweerstand geraakt, die bij de toepassing waarden geeft, gelegen tusschen de cijfers, verkregen door DUBOIS en HUTTON, maar het meest die van laatstgenoemden nabijkomt. (Sc. M., Nov.)

Geschiedkundige onderzoekingen, te Calais gedaan, omtrent de getrokken veldkanonnen. (Vervolg.) Het getrokken veldgeschut stelsel de Reffeye. (Rev. d'A., Nov.)

Een nieuw type van belegeringskanon. Dit kanon bestaat uit vijf verschillende deelen, die op het oogenblik van het gebruik in elkaar worden gezet, nl. uit den kulas (2904 KG.), het langeveld (1826 KG.), de kernbuis (544 KG.), de vereenigingsmoer (98 KG.) en het sluitstuk (299 KG.) Het geheele kanon weegt 5608 KG., heeft een kaliber van 20 cM. en schiet een granaat van 80 KG. met 7,8 KG. prismatisch buskruit. Dit kanon (stelsel-Katakaltzof) heeft bij de beproeving goed voldaan. (Rev. d'A., Nov.)

De artillerie op de tentoonstelling van 1878. (Vervolg.) De Nederlandsche afdeling: Het bronzen kanon van 12 cM. A. stelsel-Sluiser en van Kerk-

wijk; de affuit van 12 cM. A. stelsel-Scherer enz. — Opgaven betreffende de Fransche metallurgie. (Rev. d'A., Nov.)

De schrootkanonnen op de tentoonstelling van 1878. (Vervolg.) De stelsels: *Christophe-Montigny*, *Palmerantz*, *d'Albertini* en het stelsel der Italiaansche murine. Vergelijkende beschouwingen van het mechanismus der verschillende schrootkanonnen. (Rev. d'A., Nov.)

Het nieuwe Russische geweerkruit. Door wijzigingen in de fabricage van het gewone huskruit is men er in geslaagd het aanzienlijk te verbeteren. Het bevat in gewichtsdeelen: 77 salpeter, 8 zwavel en 15 houtskool. (Rev. d'A., Nov.)

De oefeningen in den batterijbouw en in het schieten. (Slot.) Zie onder XI.

Schietsproeven met *Krupp*-geschut op het schietterrein bij Meppen. De proeven hadden ten doel de uitkomsten te vergelijken, die verkregen zouden worden met granaten van 4 en van 2,8 kalibers lengte, geschoten met 13,5 KG. lading uit het achterlaadkanon van 15 cM. De granaten hadden respectievelijk een gewicht van 51,5 en 32,5 KG. De trefkans bleek ongeveer gelijk te zijn: de levende kracht bij de monding was echter het grootst bij de granaten van 4 kalibers lengte en bleef het langst behouden. — Voorts werden proeven genomen met smeedijzeren granaatkartetsen voor het veldkanon van 8,7 cM.; de uitkomsten worden tabellarisch medegedeeld. (Mitth. A. u. G., Heft 10.)

Schietsproef met het *Krupp*'sche pantserkanon van 15,5 cM. N°. 2 bij Bredelar, op 28 Juni 1878. Het doel der proeven was de trefkans van den in de gepantserde kazemat geplaatsten vuurmond en de snelheid van het vuur na te gaan. De uitkomsten worden medegedeeld. (Mitth. A. u. G., Heft 10.)

Proeven met *Armstrong*-kanonnen. De proeven, waarvan de uitkomsten vermeld worden, hebben betrekking op het schieten met achterlaadkanonnen van 15 cM. en met voorlaadkanonnen van 20 cM. met verschillende ladingen, om de snelheid en den gasdruk na te gaan; met achterlaadkanonnen van 15 cM. tegen pantserplaten, en met denzelfden vuurmond om de schootsverheid en de zijdelingsche afwijking te bepalen. (Mitth. A. u. G., Heft 10.)

V. Militaire administratie en Intendance.

Over de uitrusting der troepen. Ontwerp eener herziening van de kleeding, het schoeisel, de hoofdbedekking, het ledergoed, de bepakking, de kampementsbehoefden, het gereedschap enz. van de troepen in het algemeen, van de infanterie in het bijzonder. (Sc. M., Nov.)

De cartographie op de Parijsche tentoonstelling. Vertaling van een hierop betrekkelijk artikel uit de *République française*, waarin een overzicht van de cartographie, op de tentoonstelling aanwezig, gegeven wordt. (Allg. M. Z., N°. 43.)

IX. De krijgswetenschap met betrekking tot het wapen der infanterie.

Oefeningen in de practijk van de kaders der infanterie. (Vervolg. Zie *Mil. Spect.* 1877, bladz. 595.) Beschrijving van veronderstellingen, in de omstreken van Parijs uitgevoerd. (Sc. M., Oct.)

Het schieten op groote afstanden bij het Russische leger. Overzicht van een opstel van den Russischen Generaal ZEDDELER, waarin, o. a. op grond van diens in den laatsten oorlog opgedane ondervinding, denkbeelden worden ontwikkeld aangaande de vereischte uitrusting aan munitie van den infanterist en aangaande de wijzigingen, die de vuurtactiek behoort te ondergaan. (Mitth. A. u. G., Heft 9.)

De toepassing van het nieuwe voorschrift op het schieten, bij de oefening van groote troepenafdeelingen. Om de bepalingen van het nieuwe voorschrift in verband met het exercitiereglement te kunnen beschouwen, wordt tot in bijzonderheden de onderstelling uitgewerkt, dat een regiment infanterie opgesteld is aan een der korte zijden van het exercitieterrein, lang 1400 M., breed 600 M., en tot opdracht heeft een vijand in het tamelijk dichte hout aan de tegenovergestelde korte zijde aan te vallen. (Jahrb. A. u. M., Nov.)

X. De krijgswetenschap met betrekking tot het wapen der cavalerie.

Studiën over de in September 1877 te Czegléd gehouden cavaleriemanoevres. Het doel van de concentratie eener groote cavalerieafdeeling te Czegléd was de heproeving van nieuw ingevoerde reglementen. Bij de oefeningen bleek, dat het aangenomen groepenstelsel in de toekomst voor terreinverkenningen belangrijke voordeelen belooft, terwijl het voorschrijven van bepaalde vormen voor het gevecht weinig aanheveling verdient. Bij de batterijen moet een vaste bedekking worden ingedeeld; oefening van die bedekking in haar verplichtingen is dringend noodzakelijk. De kondschapdienst moet van den veiligheidsdienst worden afgescheiden. (Oest. M. Z., Aug. u. Sept.)

XI. De krijgswetenschap met betrekking tot het wapen der artillerie.

De oefeningen in den batterijbouw en in het schieten. (Stat.) Tabellarisch overzicht van de uitkomsten in 1877 verkregen, bij de schietoefeningen in Oostenrijk met het nieuwe veldmaterieel en bij de oefeningen der vestingartillerie. (Mitth. A. u. G., Heft 10.)

Berichten omtrent oude gedenkteekenen der artillerie. Het oudste handschrift over de artillerieswetenschap is van 1411; de inhoud levert een duidelijk beeld van het standpunt der artillerie bij het begin van de vijftiende eeuw. (Wordt vervolgd.) (Oest. M. Z., Oct.)

XII. De krijgswetenschap met betrekking tot het wapen der genie.

De hand-steenboor, naar het stelsel van *Köngras-Tölk*. (Met een plaat.) Beschrijving en afbeelding van het werktuig, waarmede in alle richtingen en ook onder water kan worden geboord. (Mitth. A. u. G., Heft 9.)

Studie omtrent de berekening der afmetingen voor dragende zuilen. Toepassing voor eenige bijzondere gevallen, zoowel bij doorgaande als bij niet doorgaande liggers of balken, op grond waarvan de voorkeur aan het gebruik der laatste wordt toegekend. (Mitth. A. u. G., Heft 9 en 10.)

Oefeningen der K. K. genietroepen. (Met een plaat.) Beschrijving van: het openen van een mijngang in kalksteen; het doen openspringen eener poortversperring; het vernielen van twee wonden, uit balken samengesteld, en van een getrokken ijzeren I-balk; het gelijktijdig ontsteken van 80 kleine mijnen. (Mitth. A. u. G., Heft 9.)

Beproeving van een nieuw soldatenfornuis. (Met een plaat.) Afbeelding, beschrijving en verslag der beproeving van een nieuw soldatenfornuis, hoofdzakelijk ingericht tot besparing van brandstof en vermindering der slijting van het kookgereij. (Mitth. A. u. G., Heft 9.)

Vacuum-rem. (Met een plaat.) Afbeelding en beschrijving van den vacuumremtoestel voor spoorwegen, volgens JOHN HARDY. (Mitth. A. u. G., Heft 9.)

Practische hulpmiddelen tot het onmiddellijk bepalen der ver-

eische grootte van dynamietladingen. (*Met een plaat.*) Afbeelding en beschrijving van een tot dit doel ingerichten maatstak, volgens den Kap. Pop en van een logaritmische rekenliniaal, benevens opgave van eenige tabellen. (*Mitth. A. u. G., Heft 10.*)

XIII. Onderwerpen betreffende marine.

Het Italiaansche pantserschip *Duilo*. (*Met een plaat.*) Critische beschrijving van dit vaartuig, alsmede van de *Dandolo*. Ook worden eenige mededeelingen gedaan aangaande de in aanbouw zijnde pantserschepen *Italia* en *Lepanto*. Men geloof niet, dat het type *Duilo* geheel aan de verwachting zal beantwoorden. (*Mitth. A. u. G., Heft 10.*)

XIV. Krijgsgeschiedenis.

Van Oran naar de oevers van den Oued Guir. Beschrijving van de expeditie der Franschen in Algerië tegen den volkssam Oulad-Sidi-Cheikh in 1870. (*Wordt vervolgd.*) (Sp. M., Nov.)

Geschiedenis van den Oosterschen krijg in 1875, 1876, 1877 en 1878. (*Vervolg.*) (Sp. M., Nov.)

Geschiedenis der dragonders. (*Vervolg.*) Loopende over de jaren 1744—1771. (Sc. M., Nov.)

De wegen in Indië. Geschiedkundige beschrijving van het ontstaan dezer wegen. (*Wordt vervolgd.*) (Sc. M., Oct.)

Inleiding tot de beknopte geschiedenis der veldtochten van den nieuweren tijd. Een vluchtig overzicht wordt gegeven van de militaire inrichtingen, de oorlogen en de werken van militaire schrijvers in het Grieksche en Romeinsche tijdperk, alsmede in dat der middeleeuwen en der herleving van kunsten en wetenschappen. (Sc. M., Nov.)

Het Turksche leger onder MEHMED ALI PASCHA in de gevechten aan de Lom, van 21 Juli tot 2 October 1877. (*Vervolg.*) (Jahrb. A. u. M., Nov.)

De inname van Nicopolis op 15 en 16 Juli 1877. Nicopolis werd door den onverhoedschen aanval genomen. De Turken hadden de groote fout begaan de rondom de vesting gelegen hoogten niet behoorlijk te versterken. Na het verlies der hoogten kon de stad zelve niet langer worden verdedigd. (Oest. M. Z., Oct.)

Turksche Kula voor Doboj. De omheining van de Kula bestond uit twee ringen van vlechtwerk, die ongeveer 0,5 M. van elkaar stonden en waarvan de tusschenruimte met aarde was opgevuld. Zij gaf voldoende dekking tegen geweervuur. Als naderingshindernis werden horizontale stormpalen aangebracht; een binnengracht vermeerderde de hoogte der dekking. In het inwendige van den 100 M. langen buitenwand waren hutten voor 2 officieren en 100 man aanwezig. De Kula zelf lag op een hoogte, die van drie zijden ongenaakbaar was. (Oest. M. Z., Oct.)

De strijd bij Plewna. Plewna ligt aan de hoofdverbindingslijn van Rutschuk naar Constantinopel; deze lijn is vooral gedurende een winterveldtocht als operatielijn boven alle andere te verkiezen en levert ook voor de verpleging belangrijke voordeelen op. De uitgebreidheid der geheele verdedigingslinie rondom Plewna bedroeg 36 KM. Overzicht der operatiën. Aanval door de colonne SCHILDER-SCHULDNER. De aanval werd slecht geleid; van voorbereiding door vuur was geen sprake. De Turken versterkten zich tot den 29sten Juli; op den 30sten werd door het korps van KRÜDENER de aanval ondernomen. (*Wordt vervolgd.*) (Oest. M. Z., Oct.)

De versterkingen en de strijd om Deligrad. Overzicht van de versterkingen en van den loop van het gevecht om Deligrad gedurende den Turksch-Servischen oorlog 1876. (Oest. M. Z., Aug. u. Sept.)

De bezetting van Bosnië en de Herzegovina door de Oostenrijksche troepen, tot aan het innemen van Serajewo. Samenstelling van het Oostenrijksche bezettingsleger; aanvang der operatiën. (*Wordt vervolgd.*) (Allg. M. Z., N°. 42 en 43.)

XVI. Geschiedenis. Land- en volkenkunde. Aardrijkskunde.

Noord-Albanië en zijne bewoners. Het door de Albaneezen bewoonde land bestaat uit de gouvernementen Janina en Scutari. De bewoners zijn in verschillende stammen verdeeld; de voornaamste Katholieke bergstam is die der Miriditen met een mannelijke bevolking van 12.000 zielen. (Oest. M. Z., Oct.)

XVII. Staatskunde. Staatsrecht.

De Engelschen en Russen in Midden-Azië. Een overzicht wordt gegeven van Britsch-Indië, van hare bevolking en van de Engelsche strijdkrachten in Indië, aan Europeanen en aan inlandsche troepen; terwijl een beschouwing wordt geleverd over het gehalte van laatstgenoemde troepen ten opzichte van hunne bruikbaarheid tegenover een Russisch leger. Daarna volgt een beschrijving van de westelijke grens van het Indische gebied en van hare zwakke punten, om ten slotte de gevolgtrekking te maken, dat de veiligheid der Engelsche bezittingen in Indië alleen gewaarborgd kan worden door een overwegenden invloed te Kaboul, met uitsluiting van den Russischen invloed aldaar. (*Wordt vervolgd.*) (Sp. M., Nov.)

De sociaal-democratie in het leger. (*Slot.*) Proeve van een wet, om in de gemeenten de uitbarstingen van de sociaal-democratie te voorkomen en te onderdrukken. (Allg. M. Z., N°. 40.)

XVIII. Onderwerpen van gemengden aard.

Maandelijksche kroniek. Beschouwing over de wijzigingen in de bepalingen omtrent de aanschaffing van versch vleesch voor de troepen. — De quaestie van de reorganisatie der bataljons jagers te voet. De bestemming dier korpsen is niet behoorlijk aangewezen; het is wenschelijk hierin zoodra mogelijk te voorzien. — Critiek op de bepaling in de instructie der inspecteurs van den veterinairdienst bij de legerkorpsen, waarin voorgeschreven is, dat zij verslag moeten uitbrengen aangaande de hoedanigheid der aan de cavalerie verstrekte fourage. — Idem op de bepaling, dat de dienstplichtigen van 1877, die lichamelijk minder geschikt zijn voor den militairdienst, bij voorkeur bij de afdelingen schrijvers en werklieden der administratie moeten ingedeeld worden. — De Oostersche quaestie. (Sp. M., Nov.)

Verscheidenheden. Duitschland: Aanmaak van schrootkanonnen voor Rusland. — Oostenrijk: Het staalhard bronzen kanon van 12 cM. — Nederland: Armeering van de verdedigingswerken (overgenomen uit de begroting voor 1878). Oprichting van een artillerie-schietschool bij Zwolle. — Italië: Oprichting van pontonnier-regimenten. — Rusland: Vergelijkende schietproeven met het oude bronzen veldgeschut van 4 Φ en de nieuwe stalen cavaleriekanonnen. — Zweden: Invoering bij de marine van een nieuwe buskruitsoort met cubusvormige korrel van 14,7 mM. ribbe. (Rev. d'A., Nov.)

Verscheidenheid. Het munitieverbruik bij het Russische leger op het Europeesche oorlogstooneel in 1877—78. (Mitth. A. u. G., Heft 9.)

Verscheidenheden. De oorlog van de Engelschen in Afghanistan in 1839. De strijdkrachten van Afghanistan van 1829—1878. (Allg. M. Z., N°. 42.)

Karte mededeelingen. Duitsche rijk: Het 50-jarig dienstjubilé van den Generaal-Majoor KEURER. — Italië: De aanstaande oprichting van een regiment

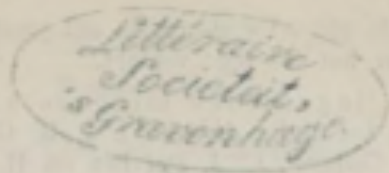
bergartillerie. De aanstaande schietproeven met kanonnen van groot kaliber en met getrokken houwitser. (Allg. M. Z., N°. 40.)

Duitsche rijk: De aanstaande inlijving der recruten bij het gardekorps. Verbeteringen aan de schietbanen op de Hasen-heide. Verbouwing van de voormalige artillerie- en geneschool ten behoeve der Krijgsacademie. Verbouwing van de woning van den Veldmaarschalk WRANGEL tot een militair casino. Nieuwe trommen en signaalhorens. (Allg. M. Z., N°. 41 en 42.)

Duitsche rijk: Levensbericht van den Luit.-Gen. v. BOTHMER. Aan den Luit.-Gen. v. ORFF is de titel verleend van commandant van het 17e regt. infanterie. De reorganisatie der 8 Beiersche jagerbataljons tot 2 regimenten infanterie. Gratificatie voor onderofficieren. Bepalingen omtrent de dienstreizen voor het verkennen van terreinen voor de manoeuvres. Het nieuwe militaire handboek voor 1870. — Engeland: De voorgenomen bouw van vestingwerken op Cyprus. (Allg. M. Z., N°. 43.)

ERRATUM.

Bladz. 759, regel 10 v. b., staat: bladz. 27, lees: bladz. 749.

BIJLAGE XII,
BEDOORENDE BIJ DE MILITAIRE SPECTATOR,
VIERDE SERIE. — DERDE DEEL, N°. 12.

LAATSTE BENOEMINGEN. VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN ENZ.

(26 October—25 November 1878.)

a.) BIJ HET LEGER HIER TE LANDE.

Benoemd en bevorderd.

Bij het personeel der militaire administratie. Tot 1en luit.-kw., de 2e luits.-kw. J. P. Arimont, W. Mulder, J. A. van Biesen, C. J. Kikkert, E. A. P. M. C. de Booij en J. K. H. M. van Kesteren; tot 1en luit.-adm. v. kl. en wap., de 2e luits.-adm. v. kl. en wap. J. J. de Jager, G. E. Lubbers, J. J. Koning en J. Ligter.

Bij het personeel van den geneesk. dienst. Tot offic. v. gez. 2e kl., de offic. v. gez. 3e kl. C. G. Boekelman.

Bij het wapen der infanterie. Tot kap. 2e kl., de 1e luits. F. de Groof, op nonactiv. en A. E. Mooijaart, ged. in O.-I.; tot 1en luit., de 2e luits. C. J. L. Schuller en F. Tonnet, mede ged. in O.-I. Bij het 1e reg., tot 1en luit., de 2e luit. W. R. H. Wakker, van het 6e reg.; tot kap. 1e kl.; de kap. 2e kl. H. G. Muiskens. Bij het 2e reg., tot maj., de kap. P. van Hille, van het 3e reg. (bij welk korps hij is teruggeplaatst); tot kap. 2e kl., de 1e luit. K. W. P. Seeuwen, van het reg. gren. en jag.; tot adj., de kap. W. Vleijman. Bij het 3e reg., tot kap. 2e kl., de 1e luits. H. C. Smallobach, van het 4e en J. C. T. Bouman, van het 2e reg.; tot 1en luit., de 2e luits. S. A. N. van Overveldt en J. H. Kok, van het 8e reg. Bij het 4e reg., tot 1en luit., de 2e luit. B. W. Mensing, van het 8e reg. Bij het 5e reg., tot adj., de kap. A. A. E. Phaff. Bij het 6e reg., tot kap. 1e kl., de kap. 2e kl. P. G. van Enst. Bij het 7e reg., tot kap. 2e kl., de 1e luit.-adj. P. L. Halderiet. Bij het 8e reg., tot kap. 1e kl., de kap. 2e kl. W. K. F. Meijer.

Bij het instructie-bataljon. Tot adj., de 1e luit. J. J. G. baron van Voorst tot Voorst.

Bij het wapen der artillerie. Bij de IIIe afd. vestingart., tot kap. 2e kl., de 1e luit.-adj. J. J. Fabius, van de VIe afd., tot 1en luit., de 2e luit. R. M. Hoogeveen. Bij de Ve afd. vestingart., tot kap. 2e kl., de 1e luit. H. F. P.

Hajenius, van de 1e afd. Bij de Ville afd. vestingart., tot 1e luit., de 2e luit. A. van Seters, van het 2e reg. veldart.

Bij het korps ingenieurs mineurs en sappeurs. Tot luit.-kol., de maj. J. H. Bolken; tot maj., de kap. I. J. H. Gijberti Hodenpijl; tot kap. 2e kl., de 1e luits. G. J. Collard, C. J. Polvliet en H. F. W. Becking.

Overgeplaatst.

Bij den gen. staf, als chef v. d. staf 3e div, de maj. W. Goudriaan, van het 5e reg. inf. Bij het instr.-bat., de 1e luit. P. L. Mansvelt, van het 4e reg. inf. Bij het 2e reg. inf., de maj. H. La Fors, van het 3e reg. Bij het 1e reg. veldart., de 2e luit.-kw. J. A. Keukenmeester, van het 2e reg. veldart. Bij het reg. rijd. art., de kap. P. Haitsma Mulier, van de Ve afd. veldart.

Eervol ontbeven.

van zijne funct. bij de Norm.-schietschool, de kap. J. C. Harsveldt, die in verband daarmee is overgepl. bij het 5e reg. inf.

Werkzaam gesteld.

Bij het D. v. O., de kap.-ing. A. E. André de la Porte; bij de K. M. Ac., de de 1e luit. G. A. Buhlman, van het 3e reg. inf.; bij de Norm.-schietschool, de kap. J. E. H. Hanchar, van het 7e reg. inf., zijnde beide laatstg. in verband daarmee overgepl. bij den staf van hun wapen.

Hestend.

tot onderw. bij den hoofdcursus der art., de 1e luits. P. A. Numans en J. A. Lehmann, van de 1e en de 2e luit. A. H. Huart, van de Ville afd. veldart.

Gedetacheerd.

Bij het 2e reg. veldart., de 2e luit. H. Oolgaardt, van de 1e afd. veldart.; bij het leger in O.-I., de 2e luit. C. J. van Dort, van het 3e, H. A. du Croon, van het 5e en A. T. Dessauvagies van het 6e en R. A. Jackson, van het reg. inf.; bij de landm. in W.-L., de 1e luit.-kw. A. Feddes; bij het leger h. t. l. (7e reg. inf.), de 1e luit. P. D. W. Wilken, van het O.-I. leger.

Op nonactiviteit gesteld.

de maj. W. C. Margadant, van het 2e reg. inf.

Gepensionneerd.

De kap. der inf. E. P. A. van Heekeren, op nonactiv.

Overleden.

De kap.-adj. G. C. Munsters, van het 5e, en de kap. A. J. Thijssens, van het 2e reg. inf., alsmede de ritm. der cav. jhr. E. W. N. de Pestere, op nonactiv.

Henoemd.

tot Ridder 4e kl. van den Gouden Leeuw van Nassau, de kap. H. G. J. van Hoogstraten, van het reg. gren. en jngers.

Vergoening verleend.

tot het aannemen en dragen der versierselen als Ridder 2e kl. der orde van den Rooden Adelaar, aan den kol. L. R. J. A. Roosmale Nepveu, adj. van Z. K. H. Prins Frederik der Nederlanden.

5. BIJ HET LEGER IN OOST- EN WEST-INDIË.

Benoemd.

Tot comm. der 2e mil. afd. op Java, de gen.-maj. H. G. Boumeester.

Bevorderd.

Bij den geneeskundigen dienst. Tot mil. apoth. 1e kl., de mil. apoth. 2e kl. J. Heringa; tot mil. apoth. 2e kl. bij den mil. geneesk. dienst, de mil. apoth. 3e kl. N. de Graaf.

Bij het wapen der infanterie. Tot 1en luit., de 2e luits. J. W. Libosan, W. B. de Blaauw, N. G. van Heurn, S. Bonga, C. A. van Loenen en A. J. O. Groeneveld.

Bij de militaire administratie. Tot kap.-kw., de 1e luit.-kw. W. C. Swaan; tot 1en luit.-kw., de 2e luit.-kw. H. Prins.

Geplaatst.

Bij de militaire administratie. Bij de intend. in Atjeh en o., de kap.-kw. J. Blankwaardt.

Bij het wapen der infanterie. Bij het 10e bat., de kap. H. K. A. Beekhuis; bij het 11e bat., de maj. J. H. P. Kroesbeek; bij het 4e depotbat., de kap. W. C. van Marion.

Bij den geneeskundigen dienst. Bij het mag. van 's rijks geneesm., de apoth. 2e kl. W. de Lange.

Overgeplaatst.

Bij de gewestelijke en plaatselijke staven. Als adj. v. d. comm. der 1e mil. afd. op Java, de 1e luit. J. L. Koster; als adjoint bij den staf in Atjeh en o., de 1e luit.-adj. A. A. Veenhuizen.

Bij de militaire administratie. Bij de intendance te Batavia, de onder-intend. 2e kl. G. C. E. P. O. Futterer, der mol. eil., bij die in Atjeh en o., de 1e luit.-kw. A. L. G. Gobée; als gew. onderintend. der mol. eil., de onder-intend. 2e kl. C. T. Reising, van de intend. in Atjeh en o.; als adm. v. h. tijd. hosp. te Batoc Toelis, de kap.-kw. F. J. H. van Houtum, v. h. hosp. te Padang, de kap.-kw. W. C. Swaan, van de intend. v. Sumatra's Westk. en o.; bij den raad v. adm. v. h. 2e depotbat., de 1e luit.-kw. H. P. G. Munnikhuizen; bij dien van het 4e depotbat., de 2e luit.-kw. A. Lommen; bij dien van het garn. te Muntok, de 2e luit.-kw. E. A. F. Boers, v. h. hosp. te Weltevreden; bij de intend. op Java, de 2e luit.-kw. P. van Exter, van den raad van adm. v. h. garn. te Muntok, bij de intend. v. Sumatra's Westk. en o., de kap.-kw. P. H. E. Soeters, v. h. hosp. te Padang.

Bij den geneeskundigen dienst. Bij het hosp. te Weltevreden, de offic. v. gez. 2e kl. N. L. Holwerda, de apoth. 1e kl. H. Rolff en de apoth. 3e kl. S. Jacobs; bij het hosp. te Samarang, de offic. v. gez. 1e kl. dr. H. Mitrea; bij het hosp. te Soerabaja, de offic. van gez. 2e kl. V. Köbler, de apoth. 1e kl. J. Heringa en die der 3e kl. N. N. Bender; bij het hosp. te Willem I, de offic. v. gez. 1e kl. dr. H. Greve; bij het garn. te Samarang, de offic. v. gez. 1e kl. E. C. van Minkelen; bij het garn. te Salatiga, de apoth. 2e kl. F. T. Schröder; bij het scheikundig laborat. te Weltevreden, de apoth. 2e kl. M. Ilensstëdt; bij den geneesk. dienst van Palembang, de offic. v. gez. 2e kl. A. Jäger; bij den geneesk. dienst in de Z.- en O.-afd. van Borneo, de offic. v. gez. 1e kl. H. C. J. T. Hardenbergh; bij den geneesk. dienst in Atjeh en o., de offic. v. gez. 1e kl. J. M. W. van der Hoeven.

Bij het wapen der infanterie. Bij het 1e bat., de kap. C. A. E. Neeb en de 1e luit. J. F. T. Veeren; de 2e luit. J. M. J. L. du Bois, v. h. 1e garn.-

bat. in Atjeh en o.; — bij het 4e bat., als adj., de 1e luit. A. E. Roest van Limburg; de kap. C. W. Klute, v. h. 7e bat.; — bij het 10e bat., de kap. J. J. Hollanders, de kap. P. Carli, de 1e luits. J. P. F. G. E. Delpy, R. Bakkers en J. D. J. Snell, v. h. garn.-bat. van Celebes en o.; — bij het 18e bat., de 1e luit. J. F. van den Boom, van het garn.-bat. van Palembang; — bij het 3e garn.-bat. in Atjeh en o., als adj., de 1e luit. P. A. van der Loeff; bij het garn.-bat. van Sumatra's Westk. en o., de 1e luit. H. F. T. Lutje en de 2e luit. A. A. Schutter; bij het garn.-bat. van Banka, de 1e luit. H. V. Geerlig; bij het garn.-bat. der Z.- en O.-afd. van Borneo, de kap. R. T. Loomer; bij het garn.-bat. der Mol. eil., de kap. W. K. Staats, v. h. 6e bat.; bij het 2e depotbat., de kap. H. Nuy, van het 3e garn.-bat. in Atjeh en o.; bij het 3e depotbat., de kap. J. Kesler, v. h. garn.-bat. der Z.- en O.-afd. van Borneo; bij het subsist.-kader te Batavia, de 1e luit. A. van den Briel; bij dat te Padang, de 1e luit. H. G. Kennedy, van de garn.-comp. van Benkoelen; bij het korps pupillen te Gombong, de kap. A. Bosch, v. h. 4e bat.

Bij het wapen der artillerie. Bij de 4e comp., de kap. B. Lamberts; bij de 9e comp., de 2e luit. F. G. Weuringh, van de 16e comp.; bij de 22e comp., de kap. C. A. Whittou; bij de 24e comp., de kap. L. C. F. Duguiés.

Bij het wapen der genie. Bij de werken te Banjoe Biroe, de 1e luit. H. J. Bijleveld, van die te Magelang.

Bij het wapen der cavalerie. Bij het detach. te Soerakarta, de 1e luit. P. L. Vermeulen; bij het detach. te Serang, de 1e luit. J. G. Martens.

Ingetrokken overplaatsingen.

Bij het wapen der infanterie, de plaatsing van den kap. J. C. F. Schoggers, bij het 4e bat.

Bepaald,

dat de gen.-maj. K. van der Heijden, ook als zoodanig zal continueeren in zijne betrekking van Gouverneur van Atjeh en o., tevens mil. bevelhebber aldaar.

Belast,

bij het Dept. v. O., de mil. ambt. 2e kl. op nonactiv. H. Gerspach, met de waarn. der betrekking van mil. ambt. 3e kl.

In activiteit hersteld.

Bij het wapen der cavalerie, de 1e luit. J. Bakkers en de 2e luit. A. van Wolfakcel Reichenberg, beiden geplaatst bij de eskadr. te Salatiga.

Eervol ontslagen.

De kapt. J. E. Scheltens en F. Lucher; de kap.-kw. bij de mil. adm. H. J. Ebbink, de offic. v. gez. 1e kl. E. Benjamins.

Tweejarig verlof verleend,

aan de kapt. der inf. P. A. d'Artillact Brill en G. S. Schultz; aan den maj. der inf. S. D. Kramers; aan den 2en luit.-kw. bij de mil. adm. R. M. Th. A. Kempers.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----

SECTION 1

1880

SECTION 2

1881

SECTION 3

1882

SECTION 4

1883

SECTION 5

1884

SECTION 6

1885

SECTION 7

1886

SECTION 8

1887

SECTION 9

1888

SECTION 10

1889

EMPLACEMENTSTAVEN van de Korpsen van het Leger en van de ondergeschikte militaire autoriteiten en inrichtingen van het Rijk, op 1 Augustus 1878

CORPUS		REGIMENT		BATAILION		COMPAGNIE		STANDPLAATEN VAN DE	
№	Naam	№	Naam	№	Naam	№	Naam	№	Naam
1	Infanterie	1	Infanterie	1	Infanterie	1	Infanterie	1	Infanterie
2	Artillerie	2	Artillerie	2	Artillerie	2	Artillerie	2	Artillerie
3	Genietroepen	3	Genietroepen	3	Genietroepen	3	Genietroepen	3	Genietroepen
4	Genietroepen	4	Genietroepen	4	Genietroepen	4	Genietroepen	4	Genietroepen
5	Genietroepen	5	Genietroepen	5	Genietroepen	5	Genietroepen	5	Genietroepen
6	Genietroepen	6	Genietroepen	6	Genietroepen	6	Genietroepen	6	Genietroepen
7	Genietroepen	7	Genietroepen	7	Genietroepen	7	Genietroepen	7	Genietroepen
8	Genietroepen	8	Genietroepen	8	Genietroepen	8	Genietroepen	8	Genietroepen
9	Genietroepen	9	Genietroepen	9	Genietroepen	9	Genietroepen	9	Genietroepen
10	Genietroepen	10	Genietroepen	10	Genietroepen	10	Genietroepen	10	Genietroepen

VERZAMELING

VAN

WETTEN, BESLUITEN, VERORDENINGEN ENZ. HET LEGER BETREFFENDE;
ALSMEDE DE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN
VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BIJBLAD

BEMOORENDE BIJ DEN

MILITAIRE SPECTATOR,

TIJDSCHRIFT VOOR HET NEDERLANDSCHE LEGER.

JAARGANG 1878.

BREDA,
BROESE & COMP.

1878.

VERZAMELING

WETEN, DEELTEN, VERBODENEN EN DE WETEN DEELTEN
ALZONDE DE VERBODENEN, VERBODENEN EN
VERBODENEN EN DE WETEN.

BILDA

MILITAIRE SPECTATOR,

TIJDSCHRIFT VOOR HET NEDERLANDSCHE LEGER.

AMSTERDAM 1874.

BRONKHORST & CO.

I N H O U D. (1)

A.

Administratief toezicht over de afdeelingen vestingartillerie.	Blz. 80.
Afstandstafelen.	» 88.
Akten van horgtocht voor admmissie van leerlingen bij 's Rijks veeartsenij- school tot opleiding als paardenarts. (Wijziging van de modellen der).	» 89.
Algemeen depot van discipline in administratie bij het 7e regiment infanterie. (Het).	» 80.
Artillerie instructie-compagnie. (Wijziging in de samenstelling).	» 85.
Artillerie-oefeningen op de Oldebroeksche heide. (Practische).	» 93.
— magazijnen. (Aanwijzing der, voor de verstrekking van muni- tiën aan korpsen van het leger en dd. schutterijen)	» 78.
— schietschool in administratie bij het 1e regiment Vesting- artillerie.	» 69.
— schietschool. (Oprichting eener).	» 83.

B.

Bataljon mineurs en sappeurs, met eene school- en telegraafcompagnie. (Uitbreiding van het).	Blz. 51.
Belastingen. (Directe).	» 70.
Benoeming van een Minister van Oorlog	» 2.
Bezoldiging aan de geëmployeerden bij de ziekeninrichtingen, belast met de verzorging van lijdens aan besmettelijke ziekten. (Toekenning van verhoogde).	» 3.
BOEKWERKEN. Kennisgeving van uitgekomen boekwerken en kaarten:	
J. BADON GHJREN, Gronden der beschrijvende meetkunst.	» 22.
Bataljonschool. (Reglement op de exercitiën).	» 147.
Beknopt Overzicht der proeven en oefeningen Artillerie 1875.	» 31.
— — — — — 1876.	» 147.
Bepalingen van orde, bij het op- en afsladen en bij het vervoer van troepen langs spoorwegen.	» 135.
Handleiding beheer en verantwoording artilleriematerieel.	» 31.
— — — — — bij de gymnastische oefeningen.	» 147.
J. J. DE HOLLANDER, Maleische brieven.	» 31.
— — — — — Land- en Volkenkunde, deel 2.	» 31.
Hulp bij plotseling voorkomende zicketoestanden. (Eerste)	» 136.
Instructie-Inventaris. 7e Bijvoegsel.	» 31.
Methode van kleuren- en plastdruk door het etsen van tinten op steen.	» 136.
Nadere wijzigingen in de Aanwijzing van het Getr. Br. Kanon van 8 cM. A.	» 22.

(1) Het «Recueil Militair» van 26 Mei—25 September 1878 is abusievelijk gepagineerd 67—94; dit moet zijn 97—124.

Nederl. milit. geneesk. archief.	Blz.	32.
Reglement exercitiën der Veld- en Rijdende artillerie. Scholen te voet. Kanonnierschool. (<i>Man. de force</i>).	»	31.
— — — — voor de Kon. Milit. Academie.	»	7.
Schootstafel. (Gewijzigde) voor het Br. kanon van 12 cM. K. A.	»	136.
— — — — 8 cM. A.	»	147.
Topographische en militaire kaart des Rijks.	»	22.
Verslag der commissie in het belang der opleiding van militaire geneeskundigen.	Blz.	7.
Voorschrift voor de oefening met de Basis-planchet-afstandmeting.	»	71.
— — — — betreffende de wapenen en schietoefeningen bij de Infanterie.	»	71.
— — — — op den velddienst voor het Ned. leger.	»	135.
— — — — betreffende het africhten van de paarden der Cavalerie.	»	147.
Wijzigingen ten gevolge van het vervallen der palinrichting bij de geweren klein kaliber.	»	95.
Briefport. (Vrijdom van).	Blz.	25, 47.
Buskruit. (Vervoer van).	Blz.	88.

D.

Departement van Algemeen bestuur. (Instelling van een)	Blz.	4.
— — — — Oorlog. (Reorganisatie van het).	»	12.
Depot van discipline. (Samenstelling van het algemeen).	»	73.
— — — — in administratie bij het 7e reg. Infanterie.	»	80.
— — — — (Voorschrift betreffende het)	»	125.
— — — — (Wijziging van het Koninklijk besluit betreffende het)	»	137.
Dienstpaarden. (Tegemoetkoming aan officieren)	»	11.
Divisiën. (Geringe wijziging in de indeeling der).	»	61.

E.

Eeretecken voor eervol vermelden.	Blz.	46.
Escorteeren van veroordeelde militairen van het Nederlandsch-Indische leger.	»	67.
Examen ter uitvoering van art. 4, van Zr. Ms. besluit van 27 Februari 1878, N ^o . 70. Programma.	»	85.
Examen-commissie ingevolge art. 19 van Zr. Ms. besluit van 13 April 1873, N ^o . 16. (Benoeeming der vaste)	»	88.
Examen voor onderofficieren der artillerie.	»	143.

F.

Fonds voor onderofficieren over 1877. (Rekening en verantwoording van het).	Blz.	83.
Fondsen van inwendig beheer en prijsbepaling voor het jaar 1878.	»	21.
— — — — bij de afdelingen vestingartillerie.	»	92.
Fouragegelden aan den majoor en den kap. bij de 3e afd. v. h. D. v. O.	»	84.
Fourages aan officieren op nonactiviteit. (Het toekennen van)	»	12.
— — — — te Apeldoorn.	»	78.
— — — — Het verstrekken van verzwaarde rations aan paarden op de Oldebroeksche heide	»	80.
— — — — over 1878/79	»	146.
— — — — Schadeloosstelling over 1878/79	»	146.
— — — — aan den Directeur der tweede afdeling van de krijgsschool	»	147.

G.

Gagement voor militairen beneden den rang van officier bij de landmacht in West-Indië. (Verhooging van)	Blz.	58.
Garnizoensbakkerijen	»	87.
Garnizoensveranderingen tegen Mei 1878.	»	4.
Generalen staf. (Wijziging der formatie van den)	»	9.
Goederen. (Verloren geraakte)	»	46.

H.

Herijk van maten en gewichten.	Blz.	20.
Hospitaalbiljetten.	»	23.

I.

Indeeling der divisien	Blz.	61.
Inhoudingen op de soldij.	»	135.
Inkomsten van de officieren bij de Landmacht in West-Indië.	»	82.
Instructie voor de divisiecommandanten. (Wijziging in de)	»	61.
— — — den Inspecteur van het militair onderwijs. (Vaststelling der)	»	88.
— — — op de Werving. (Wijzigingen art. 4 der)	»	73.
Instructiën voor de inspecteurs der wapens en de chefs van dienstvakken, den commandant der vestingartillerie en de commandanten der genie in de verdedigingsstellingen. (Voorloopige)	»	61.

K.

Koninklijk Besluit van 24 April 1878, n ^o . 18. (Geringe wijziging van het)	Blz.	137.
Krijgsschool voor officieren. (Regeling der inrichting van de)	»	41.
— — — (Samenstelling van het onderwijzend personeel aan de tweede afdeling der)	»	133.
— — — (Toelating van officieren der Koloniale landmacht tot de)	»	139.
— — — (Uitvoering van het Koninklijk Besluit tot regeling der)	»	74.

L.

Lichting voor 1878. (Indeeling der)	Blz.	47.
Lijst van boekwerken, tegen verminderde prijzen bij de Kon. Milit. Academie verkrijgbaar.	»	22.

M.

Marcheeren en overnachten van troepen. (Kennisgeving van)	Blz.	2.
Maten en gereedschappen en van den maximumvoorraad verwisselstukken bij de korpsen. (Vaststelling van)	Blz.	45, 145.
Militaire scholen. (Koninklijk besluit tot wijziging in de regeling der inrichting van de)	Blz.	87.
Minister van Marine tijdelijk belast met het beheer van het Departement van Oorlog. (De)	»	79.
Ministerie van Waterstaat, Handel en Nijverheid. (Voorzieningen omtrent het)	»	23.
Munitie voor de Pupillenschool	»	4.

Munitiën tot draagbare vuurwapenen aan en door de korpsen van het leger en de dienstdoende schutterijen. (Voorschrift op de verstreking en verantwoording van) Blz. 47.

N.

Najaarsmanoeuvres der 2e divisie in Zuid-Holland. Blz. 80.

O.

Oefeningen in de legerplaats bij Zeist van het bataljon Mineurs en Sappeurs. (Practische) Blz. 68.
 Onderofficieren der artillerie, die tot magazijnmeester worden vervangen en overcompleet op de monsterrollen gevoerd. » 24.
 Onderricht in de rijkunst aan officieren van onbereden wapens » 145.
 Ontslag en benoeming van een Minister van Oorlog. (Eervol) » 2.
 Opleiding van onderofficieren en mindere militairen tot officier. (Regeling der) » 52.
 Organisatie der Infanterie en Artillerie. (Wijziging in de) » 87.

P.

Personeel bij de speciale korpsen, beneden den rang van officier. (Ver-
 vanging van het) Blz. 137.
 Posterijen. » 25.
 Prijsbepaling. (Nadere) voor 1878 » 70.
 Pupillenschool » 138.
 ——— (Munitie voor de) » 4.

R.

Reglement op het geneeskundig onderzoek. (Wijziging van art. 9) . . Blz. 51.
 Rekenplichtig beheer bij de artillerie. (Splitsing van het) » 46.
 Rijkstelegraaf. (Wijziging en aanvulling van het reglement voor den dienst van den) » 3.

S.

Schermsabels. Blz. 85.
 Scholen. (K. B. tot wijz. in de reg. der inrichting van de militaire) . . » 87.
 Seinposten. (Detachementen voor de) » 9.
 Signalementen van deserteurs. (Toezending van) » 91.
 Soldij, brood en menages » 4.
 Soldij voor onderofficieren der artillerie-schietschool, tijdens het verblijf op de Oldebroeksche heide. (Verhooging van) » 79.
 — (Inhoudingen op de). » 135.
 Spoorwegcommissie. (Permanente militaire). Blz. 2, 24.
 ——— (Wijziging in de instructie voor de). Blz. 75.
 Staf der artillerie. (Wijziging in de samenstelling van den) . . . Blz. 26, 83.

T.

Tarief voor te verrichten herstellingen aan foudralen tot Linnemanschoppen. (Gewijzigd). Blz. 89.

Tarief voor het onderhoud van draagbare wapenen, opgelegd in depots.	Blz.	91.
Toelagen en bureaukosten	»	87.
Topographische inrichting. (Een directeur aan het hoofd der)	»	60.
Traktementen en soldijen bij de landmacht in West-Indie.	»	27.
Troepen te doen overnachten te Utrecht. (Tot nader order geene)	»	58.
Troepenvervoer langs spoorwegen.	»	23.
Tweemens-slaapfurnituren bij vertrek van gehuwden uit het garnizoen.	»	84.

U.

Uniformverandering. (Tegemoetkoming aan officieren)	Blz.	11.
---	------	-----

V.

Veer- en overvaartgelden.	Blz. 1, 23, 94,	125.
Veergelden. (Heffing van)	Blz.	125.
Verdedigingsstellingen. (Nieuwe indeeling van het rijk in acht).	»	39.
Verlichting van kazernepoleinen.	»	134.
Verlofgangers der militie. (Opgaven die niet hebben voldaan aan de te hunnen aanzien gedane oproeping voor den werkelijken dienst)	»	76.
Verpleging van officieren, die tijdens hun verblijf in een militaire ziekeninrichting uit den dienst worden ontslagen.	»	89.
Vervoer langs spoorwegen. (Militair)	»	92.
— van goederen per spoorweg.	»	21.
— — goederen.	»	67.
— per stoomboot van militairen.	Blz. 47, 50, 60, 78, 79, 90,	92.
— van meubilaire goederen van gehuwde militairen.	Blz.	59.
— — krankzinnigen langs spoorwegen.	»	145.
Vestingartillerie. (Reorganisatie der).	»	90.
— — — — (Administratief toezicht over de afdelingen).	»	80.
— — — — (Uitvoering der Kon. besluiten van 27 Februari en 21 April 1878, N ^o . 9 en 11, betreffende eene organisatie der)	»	76.
Vindloonen voor verschoten projectielen.	»	2.
— — — voor koper- en messingrommel	»	76.
Voorrechten, toe te kennen aan miliciens, die zich door kennis en militaire bekwaamheid onderscheiden.	»	33.
Vrijstelling wegens broederdienst. Bij de aanvraag moet een extract-stamboek worden overgelegd.	»	75.
Vuur en licht in de wachten over 1878—79.	»	69.

W.

Weduwen- en weezenkas voor de officieren der landmacht over 1876.		
Rekening en verantwoording.	Blz.	9.
Weegwerktuigen. (Nadere bepalingen omtrent het gebruik van)	»	93.
— — — (— wettelijke bepalingen betrekkelijk den ijk en het gebruik van)	»	78.
Weiden van paarden.	»	27.
Werving van tamboers bij het bataljon mineurs en sappeurs. Sluiting.	»	93.
— — (Wijziging van art. 4 der Instructie op de).	»	73.
Wijziging der staten, aanwijzende de gereedschappen en maten en den voorraad toebehooren en verwisselstukken bij de korpsen en van de tarieven der prijzen waarvoor de toebehooren en verwisselstukken tot draagbare wapenen worden verstrekt.	»	80.

WETSONTWERPEN, MEMORIËN VAN TOELICHTING, VERSLAGEN
DER COMMISSIËN VAN RAPPORTEURS EN MEMORIËN
VAN BEANTWOORDING ENZ.

Regeling van de sterkte en inrichting der schutterrijen.

Ontwerp van wet.	Blz. 1.
Memorie van toelichting.	50.

Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1878.

Memorie van beantwoording.	83.
Gewijzigd ontwerp van wet.	96.
Verslag van het tweede onderzoek.	102.
Nota van beantwoording op het verslag van het tweede onderzoek.	109.

Begrooting van uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel. Dienst 1878.

Memorie van beantwoording.	113.
Gewijzigd ontwerp van wet.	116.
Verslag naar aanleiding van het onderzoek.	118.
NOTA. Begrooting van uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel. Dienst 1878.	120.
Nota van beantwoording op het verslag naar aanleiding van het tweede onderzoek.	120.

Regeling van de opleiding en de bevordering der officieren van den generalen staf.

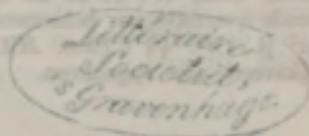
Ontwerp van wet.	123.
Memorie van toelichting.	126.
Bijlage van de memorie van toelichting.	129.
Voorloopig verslag.	133.

Wijziging van Hoofdstuk VIII der staatsbegrooting voor 1877.

Ontwerp van wet.	Blz. 149.
Memorie van toelichting.	150.
Voorloopig verslag.	153.
Memorie van beantwoording.	156.
Bijlage A.	162.
— B.	164.

Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1879.

Ontwerp van wet.	165.
Memorie van toelichting.	171.
Voorloopig verslag der commissie van rapporteurs.	174.

RECUEIL MILITAIR.

(26 NOVEMBER — 25 DECEMBER 1877.)

EERSTE GEDEELTE.

Instelling van een Departement van Algemeen bestuur. Aanschrijving M. v. O. van 15 November 1877, N°. 33 P. Mededeeling van Z. M. besluit van 6 November (*Staatsblad* N°. 194).

Op het rapport van den Ministerraad van 3 November 1877.

Gezien het nader rapport van den Ministerraad van 5 November 1877.

Gelet op art. 73 der Grondwet.

Hebben goedgevonden en verstaan:

a. met ingang van heden in te stellen een Departement van Algemeen bestuur, dat den naam zal dragen van het Ministerie van Waterstaat, Handel en Nijverheid;

b. aan het Hoofd van dat departement de zorg op te dragen voor de uitvoering der wetten en wettelijke verordeningen betreffende den waterstaat, de spoorwegen, de posten, de telegraphie, de openbare middelen van vervoer, de scheepvaart, de Rijn-, Maas- en Scheldevaart, de zeevisscherijen, de stoomtoestellen, de inrichtingen welke gevaar, schade of hinder kunnen veroorzaken, het ijkwezen, de landverhuizers, het mijnwezen en de octrooien; voorloopig echter met uitzondering der begrootingswetten voor de dienstjaren 1876 en 1877, voor zooveel deze op bovengenoemde onderwerpen betrekking hebben en voorbehoudens wettelijke voorziening, voor zooveel noodig;

c. te bepalen, dat bij de vaststelling der Staatsbegrooting voor 1878 en volgende dienstjaren de uitgaven van dat departement op een afzonderlijk hoofdstuk der staatsbegrooting zullen worden gebracht.

Veer- en overvaartgelden. Aanschrijving M. v. O. van 15 November 1877, N°. 67 I.

Brengt, naar aanleiding van eene daaromtrent ontvangen mededeeling van den Minister van Financiën, ter kennis van de militaire autoriteiten, dat het veer over het Hollandsch diep tusschen *Willemsdorp* en *Moerdijk* en dat van *Moerdijk* op *Strijensas*, vermeld onder N°. 24 en 25 op de lijst der aan het Rijk in eigendom toebehoorende overzetveren, behoorende bij de dezerzijdsche beschikking van 24 Februari jl., N°. 44 I (*Rec. Mil. I*, bladz. 681), met ingang van 1 Juli jl. als Rijksveren zijn opgeheven.

Kennisgeving van marcheeren en overnachten van troepen. Aanschrijving M. v. O. van 22 November 1877, N°. 38 P.

Heeft goedgevonden te bepalen, dat onverminderd het daaromtrent bepaalde voor detachementen sterker dan 24 man, van het marcheeren en overnachten van troepen beneden die sterkte, door de autoriteit die den marsch regelt, tijdig, zoo noodig per telegram, aan de betrokken burgeemeesters zal worden kennis gegeven.

Vindloonen voor verschoten projectielen. Aanschrijving M. v. O. van 28 November 1877, N°. 81 A.

Heeft goedgevonden — met intrekking van het bepaalde in de aanschrijving van 18 Maart 1861, N°. 67 B, en de verder daaromtrent bestaande bepalingen — vast te stellen:

Als vindloonen van bij proeven of oefeningen verschoten projectielen voor geschut zullen worden uitbetaald de sommen, vermeld in het bijgevoegd tarief, (zie *Rec. Mil.* blz. 763), met dien verstande, dat de uitbetaling dier gelden aan burgers alleen dan zal geschieden, wanneer daartoe, door de autoriteit, onder wiens oppertoezicht de proeven of oefeningen zullen plaats hebben, tegelijk met de voorstellen tot het houden dier proeven of oefeningen, eene ministerieele machtiging is gevraagd en deze is verleend.

De Magazijnmeesters der Artillerie worden gemachtigd, de in bovenbedoelden staat uitgedrukte prijzen, bij het inleveren der teriggevoonden projectielen in de magazijnen, uit te betalen.

Indien het wenschelijk is de uitbetaling eerder te doen plaats hebben, dan kan dit bij wijze van voorschot geschieden uit de gelden tot het houden der proeven of oefeningen toegestaan.

Permanente militaire spoorwegcommissie. Aanschrijving M. v. O. van 30 November 1877, N°. 26 S.

Brengt ten verfolge op de dezerzijdsche dispositie van 28 Februari jl., N°. 49 S (*Rec. Mil.* I, bladz. 690), ter kennis van de militaire en administratieve autoriteiten van het leger, dat het Zijner Majesteit, bij besluiten van 2, 8 en 19 November jl., N°. 2, 3 en 7, heeft behaagd:

a. aan Jhr. G. J. G. KLERCK, op het daartoe door hem gedaan verzoek, eervol ontslag te verleenen uit zijne betrekking van lid en voorzitter der permanente militaire spoorwegcommissie, onder dankbetuiging voor de gewichtige diensten, door hem ook in gemelde betrekking aan den lande bewezen;

b. aan den Generaal-Majoor H. E. W. RODI DE LOO eervol ontslag te verleenen uit zijne betrekking van lid der genoemde commissie, en zulks onder dankbetuiging voor de door hem in die betrekking bewezen goede diensten; en

c. te benoemen tot lid en voorzitter der meergemelde commissie den Generaal-Majoor J. M. VAN DER STAR, Chef van den Generalen Staf.

TWEDE GEDEELTE.

Eervol ontslag en benoeming van een Minister van Oorlog. Aanschrijving M. v. O. van 5 November 1877, N°. 58 S. Mededeeling van Z. M. besluit van 2 November jl., N°. 10.

Brengt ter kennis van het leger, dat het Z. M. heeft behaagd, bij besluit van 2 November jl., N°. 10.

1°. aan den General-Majoor H. J. R. BEIJEN, op zijn verzoek, eervol ontslag te verleenen als Minister van Oorlog, onder dankbetuiging voor de vele en gewichtige diensten, door hem aan den Koning en aan den lande bewezen, en

2°. te benoemen tot Minister van Oorlog, den Heer J. K. H. DE ROO VAN ALDERWERELT, lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Een en ander met ingang van 3 November 1877.

Toekenning van verhoogde bezoldiging aan de geemploijeerden bij de ziekeninrichtingen, belast met de verzorging van lijdens aan besmettelijke ziekten. Aanschrijving M. v. O. van 8 November 1877, N°. 38 I.

Gevolg gevende aan Zijner Majesteits besluit van 3 November jl., N°. 11, houdende uitbreiding van het Koninklijk besluit van 5 September 1871, N°. 6, en luidende als volgt:

Op de voordracht van Onzen Minister van Oorlog van 1 November 1877, N°. 67 I.

Gezien Ons besluit van 5 September 1871, N°. 6, houdende bepaling, dat aan de hospitaalgeemploijeerden en aan de militairen der compagnieën hospitaalsoldaten een bijslag op de bezoldiging en de soldij zal worden uitbetaald, over de dagen dat zij, bij het heerschen van epidemische ziekten, met de verzorging van aan die ziekten lijdende militairen worden belast.

Hebben goedgevonden en verstaan, met uitbreiding van dat besluit, te bepalen, dat voortaan en te rekenen van 1 Januari dezes jaars een gelijke bijslag op de bezoldiging en de soldij zal kunnen worden genoten door de geemploijeerden bij de militaire hospitalen en door de militairen van de compagnieën hospitaalsoldaten, over de dagen dat zij met de verpleging van lijdens aan besmettelijke ziekten, opgenoemd in de wetten van 4 December 1872 en 3 December 1874 (*Staatsbladen* N°. 134 en 188) worden belast, ook voor het geval dat deze ziekten nog geen epidemisch karakter hebben aangenomen.

Heeft goedgevonden te bepalen:

1°. dat de bedoelde bijslag op de bezoldiging dan alleen zal worden toegekend, wanneer de toezienende Chef over de militaire ziekeninrichting, in overleg met den Eerstaanwezenden Officier van gezondheid, van oordeel is, dat zulks door den betrokken persoon verdiend wordt;

2°. dat het voorschrevene ook van toepassing moet worden geacht bij de verpleging van lijdens aan besmettelijke ziekten in garnizoensinfirmieren;

3°. dat het bepaalde bij de aanschrijving van het Departement van Oorlog van 14 September 1871, N°. 55 I, nopens de verrekening van den in voege voorschreven betaalden bijslag op de bezoldiging, van kracht blijft.

Wijziging en aanvulling van het reglement voor den dienst van den Rijkstelegraaf. Aanschrijving M. v. O. van 17 November 1877, N°. 62 S. Mededeeling van Z. M. besluit van 2 Nov. jl., (*Staatsbl.* N°. 193);

Brengt bij deze ter kennis van het leger, dat het Zijner Majesteit heeft behaagd, hij dat besluit, met ingang van 1 Januari 1878, te wijzigen en aan te vullen het Reglement voor den dienst van den Rijkstelegraaf, goedgekeurd bij Koninklijk besluit van 12 December 1875 (*Staatsblad* N°. 240) (*Rec. Mil.* II, bladz. 186), en reeds gewijzigd bij Koninklijk besluit van 3 Juli 1876 (*Staatsblad* N°. 157) (*Rec. Mil.* II, bladz. 179):

Garnizoensveranderingen tegen Mei 1878. Aanschrijving M. v. O. van 21 November 1878, N°. 48 P. Mededeeling van Z. M. besluit van 15 November 1877, N°. 2.

Overwegende, dat het noodzakelijk is, tegen Mei a. s. eenige troepen-geelten van het leger te verplaatsen.

Op de voordracht van Onzen Minister van Oorlog van 10 November jl., Kabinet, Litt. W²¹.

Hebben goedgevonden en verstaan te bepalen, dat de bedoelde garnizoensveranderingen zullen plaats hebben, zooals op de bij dit besluit gevoegde tabelle is aangeduid.

Tabelle, aanwijzende de garnizoensveranderingen, die buiten en behalve de periodieke aflossing der compagnieën Infanterie te *Heusden* en te *Willemstad*, tegen 1 Mei 1878 zullen plaats hebben.

1e regiment huzaren, rechter halfeskadron van het 2e eskadron van Amsterdam naar Haarlem.

Rijdende artillerie, 4e batterij van Roermond naar Amersfoort.

Heeft in verband hiermede goedgevonden te bepalen:

1°. De 1e compagnie, 1e bataljon, 5e regiment infanterie te Heusden en de 3e compagnie, 1e bataljon, 6e regiment infanterie te Willemstad zullen respectievelijk worden vervangen door de 4e compagnie van eerstgemeld bataljon en regiment te 's Hertogenbosch, en door de 4e compagnie van laatstgenoemd bataljon en korps te Bergen-op-Zoom.

2°. Het 1e eskadron, 1e regiment huzaren te Amsterdam, zal tegen Mei a. s., zooveel mogelijk, op de organieke sterkte aan personeel en paarden worden gebracht en gehouden.

3°. Bedoelde mouvementen vullen vóór of uiterlijk op 1 Mei a. s. moeten afgehoopen zijn.

Munitie voor de pupillenschool. Aanschrijving M. v. O. van 22 November 1877, N°. 62 A.

In aanmerking nemende, dat het voorschrift op de verstrekking en de verantwoording van munitien tot draagbare vuurwapenen aan en door de korpsen van het leger en de dienstdoende schutterijen, vastgesteld bij aanschrijving van 13 Maart 1876, N°. 62 A (*Rec. Mil II*, bladz. 43), door de oprichting der der pupillenschool eene aanvulling behoeft;

Heeft goedgevonden genoemd voorschrift aan te vullen als volgt:

Art. 1.

Aan het slot der noot (1) te doen volgen:

Door den directeur der pupillenschool kunnen zooveel patronen van genoemde soort worden aangevraagd, als door hem, voor het onderricht der pupillen, nuttig en noodig worden geacht.

Staat litt. A (volgende achter genoemd voorschrift):

In de kolom »Garnizoenen» tusschen *Neuzen Nijmegen* te stellen: *Nieuwersluis*.

In de kolom »Artilleriemagazijnen» tusschen *Neuzen en Nijmegen* te stellen: *Woerden*.

Soldij, brood en menages. Aanschrijving M. v. O. van 30 November 1877, N°. 581. Mededeeling van Z. M. besluit van 27 November 1877, N°. 5.

Op de voordracht van Onzen Minister van Oorlog van 23 November 1877, N°. 43, I.

Gezien Ons besluit van 15 Januari jl., N°. 35, houdende bepalingen nopens de soldijen en het brood voor de onderofficieren en mindere militairen, over het tijdvak van 1 Februari tot en met 31 December 1877, en dat van 4 April jl., N°. 16, waarbij gedurende den verleren loop van het jaar 1877 zijn buiten werking gesteld de artikelen 63 en 64 van het provisioneel reglement van administratie bij de landmacht, vastgesteld bij Koninklijk besluit van 1 Februari 1849, lett. I°.

Hebben goedgevonden en verstaan, de bepalingen, in die besluiten vervat, ook gedurende den loop van het jaar 1878 van kracht te verklaren.

Brengt voorschreven besluit ter kennis van de militaire autoriteiten, en heeft, in verband daarmede, goedgevonden voor het jaar 1878 te hepalen:

1°. Het bepaalde bij de beschikkingen van 22 Januari jl., N°. 7 I, §§ 1 a—d, 2, 3, 4, 6, 11 en 12 (*Rec. Mil.* II bladz. 10), van 8 Maart jl., N°. 18 P (bladz. 48), van 16 April jl., N°. 31 I (bladz. 59), en van 26 Januari jl., N°. 60 I (1) blijft van toepassing.

2°. De verstrekking van het munitiebrood aan de daarop rechthebbende militairen, zal plaats hebben, als volgt:

a. Uit garnizoensbakkerijen:

Gevestigd te	Garnizoenen, waaraan, behalve aan dat waarin de bakkerij is gevestigd, brood uit die bakkerij wordt verstrekt.
Amersfoort.	
Amsterdam.	
Arnhem.	<i>Doeborgh.</i>
Bergen-op-Zoom.	
Breda.	<i>Geertruidenberg</i> en, over Januari, Februari, Maart, November en December, <i>Dordrecht.</i>
Deventer.	<i>Zutphen</i> en <i>Zwolle.</i>
Gorinchem.	<i>Dordrecht</i> (over het tijdvak van 1 April tot en met 31 October), <i>Loevestein Woudrichem</i> en, voor het geval de verstrekking uit 's <i>Hertogenbosch</i> niet kan geschieden, <i>Heusden.</i>
Grave.	
's Gravenhage.	<i>Delft</i> en <i>Leiden.</i>
Groningen.	<i>Assen.</i>
Haarlem.	
Harderwijk.	
's Hertagenbosch.	<i>Heusden</i> (zie <i>Gorinchem</i>).
Hoorn.	
Leeuwarden.	<i>Harlingen.</i>
Maastricht.	
Naarden.	
Nijmegen.	
Utrecht.	<i>Gouda</i> , <i>Nieuwerstuis</i> , <i>Wierickerschans</i> en <i>Woerden.</i>
Vlissingen.	<i>Middelburg.</i>
Willemsoord	
(<i>Marine-bakkerij</i>).	<i>den Helder.</i>

(†) Bij deze beschikking, die niet in het *Rec. Mil.* is opgenomen, is het ration brood, te verstrekken aan geëmployeerden in militaire ziekeninrichtingen, op 600 gram vastgesteld.

Voor het geval, door stremming der communicatie, het te *Heusden* noodige brood niet uit de bakkerij te 's *Hertogenbosch*, noch uit die te *Gorinchem* kan worden verstrekt, moet het brood op de meest voordeelige wijze aangekocht, en door tusschenkomst van den bevelhebber in de militaire afdeeling, aan het Departement van Oorlog opgave worden gedaan van de data, waarover de aankoop is geschied, en van den prijs van het brood.

b. door aannemers:

Garnizoenen.	Namen der aannemers.	Prijs (in centen) per ration.
Brielle.	J. Knapé.	10.5
Hellevoetsluis.	A. de Groot.	11
Neuzen.	J. van de Ree Jz.	7.96
Willemstad met Ooltgensplaat.	F. D. Sonneveldt.	8.30

3°. Voor het aankopen van brood in de garnizoenen *Kampen* en *Schoonhoven*, mitgaders ten behoeve van het detachement tot bewaking van materieel op de legerplaats bij *Milligen* en dat in de kolonie *Veenhuizen* gevestigd, zullen geldelijke toelagen te goed gedaan, en de bedragen daarvan te zijner tijd medegedeeld worden. Te dien aanzien moet worden gehandeld zooals bij § 9 der hiervoren gemelde beschikking van 22 Januari jl. N°. 7 I. is voorgeschreven.

4°. De militairen, verblijf houdende in plaatsen — forten en versterkte plaatsen daaronder begrepen —, waar niet op eene der in §§ 2 en 3 hiervoren bedoelde wijzen in de behoefte aan brood of in de toelage daarvoor is voorzien, zullen eene toelage voor het aankopen van brood genieten van tien cent (f 0.10) per man daags.

5°. In het voorschrift omtrent de inrichting en het beheer der garnizoensbakkerijen, vastgesteld bij beschikking van 22 December 1874. N°. 38 I (*Rec. Mil. I.* bladz. 307), worden de navermelde veranderingen gebracht:

ART. 2. 2e zinsnede, 2e regel: »granen en meel" te vervangen door: granen, meel en gist,

1e zinsnede, 2e regel: achter »meel" invoegen: gist,

ART. 6. 1e regel: achter »brandstoffen" invoegen: gist,

ART. 7. Het in de eerste zinsnede voorkomende staafje te wijzigen, als volgt:

1/4 Jarige Roode of Rijntarwe 77 kilogram

1/4 » Witte of Zeeuwsche tarwe. 76 »

ART. 13. Uit de 2e zinsnede vervalt: »en op de dagen dat niet gebakken wordt,"

ART. 14. Uit de 2e zinsnede idem: »dat de tarwe en de rogge afzonderlijk worden gemalen, en"

ART. 18. De geheele 2e regel vervalt.

ART. 19. 1e zinsnede: »van vier vijfde tarwe- en een vijfde roggemeel. gebezigd" te vervangen door: uit het meel,

Aan dit artikel wordt eene nieuwe — tweede — zinsnede toegevoegd, luidende: Het bakken geschiedt dagelijks, behalve — buitengewone omstandigheden uitgezonderd — op zondagen en algemeene christelijke feestdagen.

2e zinsnede: »met hefdeeg bereid" te vervangen door: met gist bereid. Deze moet zijn versch en frisch van reuk, met zorg worden behandeld, en na ontvangst onmiddellijk tot aan het verbruik in een kelder of op eene andere koele plaats worden geborgen.

6e zinsnede, 2e regel: »23 a 24'' te vervangen door: 19 a 20

4e regel: »1.5'' te vervangen door: 1.2

Noot aan den voet, De beide laatste regels te vervangen door: rations brood van 0.6 kilogram, eene hoeveelheid van 420 kilogram meel, 5 kilogram zout en gemiddeld 5 kilogram gist ruim toereikende is. Bij warmte heeft men minder gist noodig dan bij koude.

Laatste zinsnede: De 1e en 2e regel te vervangen door: Ingeval het, door bijzondere omstandigheden noodig

Laatste regel: »0.75'' te vervangen door: 0.6

ART. 20, 2e zinsnede, 1e regel: »24'' te vervangen door: 2

De 2e zin dezer zinsnede vervalt.

ART. 27, 3e zinsnede, 1e regel: »geleverd'' te vervangen door: geleverde gist,

ART. 39, 1e zinsnede, 3e regel: »0.75'' te vervangen door: 0.6

MODELLEN.

N°. 1, 1e zinsnede: *het slot te wijzigen, als volgt:*

200 hectoliter jarige Roode of Rijntarwe, en

600 » » Witte of Zeeuwsche tarwe,

wegende respectievelijk 77 en 76 kilogram per hektoliter.

N°. 2: *het slot van het hoofd te wijzigen als volgt:*

200 hektoliter jarige Roode of Rijntarwe, en

600 » » Witte of Zeeuwsche tarwe.

ART. 1, voorlaatste regel: »74'' te vervangen door: 76

De noot op dit artikel vervalt.

N°. 8 en 10: *de hoofden der betrekkelijke kolommen te doen luiden: Boekweitmeel, gist en zout.*

N°. 11 en 13, 2e bladzijden: *de verbruikte gist moet worden verantwoord evenals het zout en onmiddellijk daaraan voorafgaande.*

Algemeen. In de modellen vervalt alles wat op rogge betrekking heeft.

Zoolang de voorraad gedrukte stukken van de tegenwoordige modellen niet is uitgeput, kan daarvan gebruik worden gemaakt.

Reglement voor de Koninklijke Militaire Academie. Aanschrijving M. v. O. van 8 November 1877, N°. 57 P.

Kennis bekomen hebbende, dat het *Reglement voor de Koninklijke Militaire Academie*, vastgesteld bij Koninklijk besluit van 22 Augustus jl., N°. 10 (*Staatsblad* N°. 173) — waarbij tevens in één band is opgenomen de wet van 30 Mei 1877, (*Staatsblad* N°. 141), tot regeling van het onderwijs bij die Academie — bij nieregenoemde inrichting in het licht verschenen en verkrijgbaar gesteld is tegen den prijs van f 0,18, voor de departementen van algemeen bestuur, het leger enz. en van f 0,24 voor particulieren in den handel.

Verslag der commissie in het belang der opleiding van militaire geneeskundigen, benoemd bij Koninklijk besluit van 12 Januari 1877, N°. 30. Aanschrijving M. v. O. van 10 November 1877, N°. 27 S. Brengt ter kennis van het leger, dat het *Verslag der commissie in het belang der opleiding van militaire geneeskundigen, benoemd bij Koninklijk besluit van 12 Januari 1877, N°. 30*, bij DE GERROEDERS VAN CLEEF, te Gravenkage, verkrijgbaar is gesteld tegen den prijs van twee gulden per exemplaar.

De afzender van de afgeleverde stukken aan de
afzender van de afgeleverde stukken aan de
afzender van de afgeleverde stukken aan de
afzender van de afgeleverde stukken aan de

RECUEIL MILITAIRE

(30 DECEMBER 1877 — 31 JANUARI 1878)

TWEEDE OPLETTING

De afzender van de afgeleverde stukken aan de
afzender van de afgeleverde stukken aan de
afzender van de afgeleverde stukken aan de
afzender van de afgeleverde stukken aan de

De afzender van de afgeleverde stukken aan de
afzender van de afgeleverde stukken aan de
afzender van de afgeleverde stukken aan de
afzender van de afgeleverde stukken aan de

De afzender van de afgeleverde stukken aan de
afzender van de afgeleverde stukken aan de
afzender van de afgeleverde stukken aan de
afzender van de afgeleverde stukken aan de

De afzender van de afgeleverde stukken aan de
afzender van de afgeleverde stukken aan de
afzender van de afgeleverde stukken aan de
afzender van de afgeleverde stukken aan de

De afzender van de afgeleverde stukken aan de
afzender van de afgeleverde stukken aan de
afzender van de afgeleverde stukken aan de
afzender van de afgeleverde stukken aan de

RECUEIL MILITAIR.

(26 DECEMBER 1877 — 25 JANUARI 1878.)

TWEEDE GEDEELTE.

Detachementen voor de seinposten. Aanschrijving M. v. O. van 4 December 1877, N°. 34 P.

Heeft, met wijziging in zooverre der opgave enz., gevoegd bij de aanschrijving van 25 November 1876, N°. 47 P (*Rec. Mil.* II, bladz. 227) goedgevonden te bepalen, dat de gereedschappen, munitie enz. tot het doen van seinschoten te *Wageningen*, niet door het artilleriemagazijn *Woerden* maar door het artilleriemagazijn *Utrecht bezuiden den Krommen Rijn* zullen worden verstrekt.

Wijziging der formatie van den Generalen Staf. Aanschrijving M. v. O. van 10 December 1877, N°. 21 P. Mededeeling van Zr. Ms. besluit van 1 dezer N°. 27.

Op de voordracht van Onzen Minister van Oorlog van 28 November 1877, Kabinet, Litt. I².

Willende de formatie van den Generalen Staf eenigszins wijzigen en uitbreiden.

Gezien Ons besluit van 11 Juni 1873, N°. 18.

Hebben goedgevonden en verstaan, onder intrekking van dat besluit te bepalen:

dat genoemde Staf voortaan zal samengesteld zijn, als aangewezen is op de tabelle, bij Ons tegenwoordig besluit behoorende.

Samenstelling van den Generalen staf:

1 Generaal-Majoor, Chef 2 paarden, 1 Kolonel 2 paarden, 7 Luitenant-Kolonels en Majors 14 paarden, 12 Kapiteins 24 paarden te zamen 21 officieren en 42 paarden.

Rekening en verantwoording van de directie der weduwen- en weezenkas voor de officieren der landmacht over 1876. Aanschrijving M. v. O. van 17 December 1877, N°. 37 I.

De twee-en-zestigste jaarlijksche rekening en verantwoording van de directie der weduwen- en weezenkas voor de officieren van de landmacht over den jare 1876 opgenomen en gesloten hebbende, heb ik de eer de uitkomst daarvan bij deze aan het leger mede te deelen:

De ontvangst heeft bestaan :

1. Van officieren tot het leger behoorende (met inbegrip van de contributie der officieren in West-Indië en van die der detacheeerden in Oost-Indië):	
a. gewone contributie	f 99,114.28.
b. doorlopende idem	» 49,046.85.
c. contributie bij vermeederding van traktement	» 19,213.81.
d. inleggelden en verhooging daarvan.	» 51,617.12.
	f 219,892.06.
2. Van gepensioneerde officieren :	
a. gewone contributie	f 4,638.21.
b. doorlopende idem	» 0,432.80.
c. inleggelden en verhooging daarvan.	» 3,101.38.
	» 17,172.39.
3. Op de pensioenen van weduwen en onderstandgelden van weezen ingehouden wegens onaanwezige inleggelden.	
	» 1,148.66.
4. Twee percent van het bedrag der gedane leverantiën aan de korpsen van het leger, ingevolge artikel 1 van het Koninklijk besluit van 3 November 1842, N°. 71.	
	» 23,771.97 ¹ .
5. Renten van ingeschreven kapitalen op het grootboek der nationale schuld	
	» 88,575.00.
Makende met het saldo in kas op 1 Januari 1876.	
	» 102,455.50 ¹ .
Alzoo eene totale ontvangst van.	
	f 453,015.59.

Waartegen de uitgaven zijn geweest (met inbegrip van de gedane betalingen in West-Indië):

1. Voor pensioenen aan weduwen (met inbegrip der buitengewone uitkeering voor ééns van twaalf ten honderd, ingevolge Zijner Majesteits besluit van 12 December 1876, N°. 27)	
	f 275,992.00.
2. Toelagen aan 15 weduwen voor 25 kinderen boven het getal van drie (met inbegrip der buitengewone uitkeering voor ééns van twaalf ten honderd, ingevolge Zr. Ms. besluit als boven)	
	» 1,125.51.
3. Onderstandgelden voor 44 onderlooze kinderen (met inbegrip der buitengewone uitkeering voor ééns van twaalf ten honderd, ingevolge Zijner Majesteits besluit als boven).	
	» 5,515.39.
4. Begrafeniskosten voor 25 overleden officieren	
	» 2,500.00.
5. Restitutiën van te veel betaalde of ten onrechte ingehouden contributiën	
	» 2,737.87 ¹ .
6. Aan den annuënsis, als defroyement wegens schrijf- en drukloon enz.	
	» 200.00.
7. Voor aankoop van een kapitaal van f 80,000 aan inschrijvingen op het grootboek der nationale schuld, rentende 2 ¹ / ₂ percent.	
	» 51,161.33.
	f 339,222.10 ² .

Zoodat op 1 Januari 1877, meer ontvangen dan uitgegeven is. f 113,783.48¹.

Blijft voorhanden aan inschrijvingen op het grootboek der nationale schuld, rentende 2½ percent, eene kapitale som van f 3.543,000.

Op 1 Januari 1876 bedroeg het getal weduwen	603
hetwelk in het jaar 1876 is vermeerderd met	22
	Te zamen.
	625
Daarentegen zijn er overleden	42
hertrouwd.	1
	43
Waar door op 1 Januari 1877 het getal gepensioneerde weduwen	
bedraagt	582

Tegemoetkoming aan officieren bij het aanschaffen van dienstpaarden en in het geval van uniformverandering bij verplaatsing. Aanschrijving M. v. O. van 20 December 1877, N°. 87 P. Mededeeling van Zr. Ms. besluit van 28 November 1877, N°. 2 en 3.

Op de voordracht van Onzen Minister van Oorlog van 24 November 1877. Kabinet, Litt. B^{no}.

Overwegende, dat het, met het oog op den steeds stijgenden prijs van goede dienstpaarden, in het belang van den dienst noodig is, alle officieren, die zich voor de eerste maal een of meer dienstpaarden moeten aanschaffen, in de groote uitgaven voor die aanschaffing van Rijkswege te gemoet te komen.

Gelet op art. 34 van Ons besluit van 8 Augustus 1868, N°. 53, houdende o. a. de bepaling, dat de kapiteins, die, niet behoorende tot het wapen der Cavalerie, bij den Generalen Staf worden overgeplaatst, eene som van 200 gulden zullen genieten voor ieder paard, dat zij moeten aanschaffen.

Hebben goedgevonden en verstaan:

1°. in te trekken voorschreven bepaling, betreffende kapiteins, die bij den Generalen Staf worden overgeplaatst:

2°. te bepalen, dat, te rekenen van de dagteekening van dit besluit, alle officieren van het leger, die zich voor de eerste maal — d. i. zonder te voren tot het houden van een eigen dienstpaard gerechtigd te zijn geweest — een of meer dienstpaarden moeten aanschaffen, of zich, door veranderde dienstbestemming, van een tweede dienstpaard moeten voorzien, bij wijze van bijslag voor ééns op het door hen te genieten traktement, zullen ontvangen eene som van drie honderd gulden (f 300) voor elk dienstpaard, dat zij verplicht zijn aan te koopen.

Overwegende, dat het noodzakelijk is de verschillende bepalingen betreffende de, in geval van overplaatsing, aan officieren te verleenen schadeloosstellingen, in een besluit samen te vatten en tevens eenigszins uit te breiden.

Gezien de Koninklijke besluiten van 12 Februari 1848, N°. 6, van 20 Maart 1850, N°. 79, en van 7 April 1869, N°. 18, regerende de schadeloosstelling voor uniformverandering, in de daarbij genoemde gevallen genoten wordende.

Gezien mede art. 24 van Ons besluit dd. 8 Augustus 1868, N°. 53, regende o. a. de schadeloosstelling voor uniformverandering, toe te kennen aan kapiteins, die bij den Generalen Staf worden overgeplaatst.

Hebben goedgevonden te verstaan:

onder intrekking van alle op dit stuk bestaande, bij Koninklijk besluit vastgestelde bepalingen — art. 83 van Ons besluit van 22 Augustus 1877, N°. 10, (Staatsblad N°. 173) alleen uitgezonderd — te bepalen:

1°. officieren van het leger, die, in de na te melden gevallen, tot verandering van uniform verplicht zijn, zullen, wanneer daarmede geen bevordering

gepaard gaat, als tegemoetkoming in de daaraan verbonden kosten, genieten de hieronder geremde sommen, als:

- a. bij overplaatsing bij den *Grooten Staf* of terugplaatsing van dien Staf bij het wapen waarvan zij herkomstig zijn:
 - door officieren der cavalerie f 100;
 - » » van andere wapens f 250.
 - b. bij overplaatsing bij den *Generalen Staf*, of terugplaatsing van dien Staf bij eene der ander staven of korpsen van het leger:
 - door officieren der cavalerie f 75;
 - » » van andere wapens f 225.
 - c. bij overplaatsing bij de *Intendance*, door officieren, niet tot het personeel der militaire administratie behorende f 475;
 - d. bij overplaatsing bij het regiment grenadiers en jagers:
 - voor hen, die bij een der bataljons grenadiers worden ingedeeld f 150;
 - voor hen, die worden ingedeeld bij een der bataljons jagers f 200.
 - e. bij overplaatsing van een der bataljons jagers bij een der bataljons grenadiers of omgekeerd f 175;
 - f. bij overplaatsing van artillerie-officieren bij het regiment rijdende artillerie, of van dit regiment bij eenig ander gedeelte van het wapen der artillerie f 225;
 - g. bij overplaatsing bij het wapen der *maréchaussées*:
 - door officieren der cavalerie f 100;
 - » » van andere wapens f 200;
 - h. bij overplaatsing (van officieren der cavalerie) van het 1e of 3e naar het 2e of 4e regiment huzaren of omgekeerd f 50.
- 2°. de sub 1°. bedoelde tegemoetkomingen zullen, bij wijze van bijslag op het traktement van den officier, worden uitbetaald en als zoodanig met 's Rijks schatkist worden verrekend.

Het toekennen van fourages aan officieren op nonactiviteit. Aanschrijving M. v. O. van 21 December 1877. N°. 48 I. Mededeeling van Zr. Ms. besluit van 15 December 1877, N°. 23.

Op de voordracht van Onzen Minister van Oorlog van 12 Dec. 1877, N°. 49 I.

Hebben goedgevonden en verstaan, met intrekking van Ons besluit van 23 Februar 1871, N°. 49, te bepalen, dat de officieren, die op nonactiviteit zullen worden gesteld, in het genot blijven van de schadeloosstelling voor zoodanig aantal rations fourages, als waarop zij bij hunne op nonactiviteitstelling aanspraak hadden en wel, voor die, vallende onder de toepassing van de punten 2, 3 en 4 van art. 38 der wet van 28 Augustus 1851, (*Staatsblad* N°. 128) gedurende de eerste twee en negentig dagen en voor hen die onder punt 5 zijn vermeld, gedurende de eerste dertig dagen van hunne nonactiviteit.

De officieren, die zich thans op nonactiviteit bevinden, blijven, te rekenen van en met de dagteekening van dit besluit, over gelijke tijdvakken als hierboven vermeld, in het genot der bedoelde schadeloosstelling gehandhaafd voor de paarden, waarvan zij op dat tijdstip zijn voorzien.

Reorganisatie van het Departement van Oorlog. Aanschrijving M. v. O. van 29 December 1877, N°. 35 en 36 S. Mededeeling van Zr. Ms. besluit van 27 November 1877, N°. 1.

Willende de samenstelling van het Departement van Oorlog meer in overeenstemming brengen met de organisatie van het leger en tevens aan de Chefs

der verschillende wapens en diensten een meer rechtstreekschen invloed op het beheer dier wapens en diensten verzekeren.

Op de voordracht van Onzen Minister van Oorlog van 23 dezer, Litt. W²², Kabinet.

Gezien het nader rapport van Onzen genoemden Minister van 26 dezer, Litt. D²³, Kabinet.

Hebben goedgevonden en verstaan, met wijziging in zooverre van vroegere Koninklijke besluiten, te bepalen:

Art. 1. Het Departement van Oorlog is verdeeld in acht afdelingen, te weten:

- a. Secretariaat,
- b. Generale Staf,
- c. Infanterie,
- d. Artillerie,
- e. Cavalerie,
- f. Genie,
- g. Geneeskundige dienst,
- h. Intendance.

Art. 2. De afdelingen worden door Onzen Minister van Oorlog, voor zooveel noodig, verdeeld in bureaux.

De verdeling der werkzaamheden over de afdelingen en bureaux geschiedt door Onzen Minister van Oorlog.

Art. 3. Aan het hoofd van de afdeling Secretariaat is de Secretaris-Generaal geplaatst.

De Chef van den Generalen Staf, de Inspecteurs der verschillende wapens en de Chefs der verschillende diensten zijn respectievelijk Chefs van de afdelingen *b—h*, bij artikel 1 vermeld.

Art. 4. Bij elk der afdelingen *b—h* van artikel 1 bevindt zich, als sous-chef, een hoofdofficier, aan wien de Chef der afdeling, onverminderd zijne persoonlijke verantwoordelijkheid, de zorg voor de afdoening kan opdragen van alle zaken, welke hij niet persoonlijk wenscht te behandelen.

De indeeling van het verdere bij het Departement van Oorlog werkzame militaire en burgerlijke personeel geschiedt door Onzen Minister van Oorlog.

Art. 5. De Chefs der afdelingen *b—h* zijn verantwoordelijk voor den toestand van het wapen of dienstvak, aan het hoofd waarvan zij gesteld zijn. In verband hiermede oefenen zij, als zelfstandige autoriteit, het gezag uit, waarmede zij krachtens hunne instructie bekleed zijn, en houden zij, zoo dikwerf hun dit noodig voorkomt, na bekomen machtiging van Onzen Minister van Oorlog, inspectiën over het personeel en materieel van hun wapen of dienstvak.

Art. 6. Geen officier kan langer dan zes achtereenvolgende jaren bij het Departement van Oorlog werkzaam zijn. Hiervan zijn uitgezonderd:

a. de Chefs der afdelingen;

b. de officieren, die wegens het gemis van een hunner ledematen voor den actieven dienst ongeschikt geworden en diensengevolge bij het Departement van Oorlog werkzaam gesteld zijn.

Art. 7. De officieren, die bij het Departement van Oorlog werkzaam zijn, met uitzondering van degenen, bedoeld onder *a* en *b* van artikel 6, worden, het Departement verlatende, bij een der korpsen van het leger in dienst gesteld en kunnen eerst na twee jaren effectieven dienst bij de troepen, weder

bij het Departement van Oorlog of in eenige andere speciale betrekking worden geplaatst.

Deze bepaling is niet van toepassing op de Hoofdofficieren, die thans aan het hoofd van de verschillende bureaux van het Departement van Oorlog zijn gesteld.

Ook kan van deze bepaling, doch alleen in geval van volstreekte noodzakelijkheid, worden afgeweken voor zooveel betreft de officieren van het wapen der Genie.

Art. 8. De thans bij het Departement van Oorlog werkzame officieren worden, voor zoover zij reeds zes jaren of langer bij het Departement van Oorlog werkzaam zijn, naar gelang de eischen van den dienst dit toelaten, voor zooveel noodig door andere officieren vervangen.

Art. 9. Dit besluit treedt in werking met 1 Mei 1878.

Art. 1. De acht afdelingen, waaruit het Departement van Oorlog bestaat, zijn op de volgende wijze verdeeld in bureaux:

EERSTE AFDEELING. — SECRETARIAAT.

- 1e Bureau: Rechtskundige, algemeene en comptabiliteitszaken.
- 2e Bureau: Algemeene militaire zaken.
- 3e Bureau: Secretarie, indices en archieven.

TWEDE AFDEELING. — GENERALE STAF.

- 1e Bureau: Stafbureau.
- 2e Bureau: Onderwijs en oefening.
- 3e Bureau: Militie en schutterij.

DERDE AFDEELING. — INFANTERIE.

Eén bureau.

VIERDE AFDEELING. — ARTILLERIE.

- 1e Bureau: Personeel en materieel der Artillerie.
- 2e Bureau: Technische zaken.
- 3e Bureau: Comptabiliteit.

VIJFDE AFDEELING. — CAVALERIE.

Eén bureau.

ZESDE AFDEELING. — GENIE.

- 1e Bureau: Personeel en kazerneering.
- 2e Bureau: Vestingwerken.
- 3e Bureau: Comptabiliteit.

ZEVENDE AFDEELING. — GENEESKUNDIGE DIENST.

- 1e Bureau: Geneeskundige dienst.
- 2e Bureau: Pharmaceutische dienst.

3e Bureau: Veterinaire dienst.

4e Bureau: Comptabiliteit.

ACHTSTE AFDEELING. — INTENDANCE.

1e Bureau: Personeel der Intendance, legeruitrusting en legerverpleging.

2e Bureau: Magazijnen en verdere plaatselijke inrichtingen.

3e Bureau: Controle en comptabiliteit.

Art. 2. De werkzaamheden van het Departement van Oorlog zijn over de verschillende bureaux verdeeld als volgt:

EERSTE AFDEELING — SECRETARIAAT.

1e. Bureau. — *Rechtskundige, algemeene en comptabiliteitszaken.*

Onderwerpen van Staats-, administratief- en privaatrecht. Rechtskundige adviezen aan andere afdelingen van het Departement. Wetgevende arbeid. Eerediensten. Militaire justitie. Gratiezaken. Veteranen en militaire huisgezinnen behoorende tot de sterkte der gestichten Ommerschans en Veenhuizen. Burgerlijke pensioenen. Kortingen. Aanstelling, bevordering en ontslag der burgerlijke ambtenaren bij het Departement en bij de Topographische Inrichting. Zaken, niet tot den bepaalden werkring van eene der afdelingen behorende. Het oprukken der Staatsbegrooting, naar de bouwstoffen, door de andere afdelingen verschaft. Rekeningen en verslagen nopens de uitgaven op de staatsbegrooting en de vestingbegrooting, alsmede nopens de verstrekingen. Ordonnanceering. Verificatie der declaratiën betreffende het Departement en de Topographische Inrichting. Gekleijde verrekening betreffende werk, voor andere Departementen bij de Topographische Inrichting gedaan. Credietaanvragen. Regularisatiën. Betaalbaarstelling van traktementen en toelagen van het personeel bij het Departement, wachtgeld en overschrijvingen. Borglochten van comptabele ambtenaren. Aanteekening van de gesloten contracten. Verkoopingen van buiten dienst gestelde goederen enz.

2e. Bureau. — *Algemeene militaire zaken.*

Uitvoering van de wetten, betreffende de aanstelling, de bevordering, de nonactiviteit, het ontslag en de pensionneering van officieren. Pensionneering en ontslag van militairen beneden den rang van officier en pensionneering van werklieden op daggeld bij 's Rijksinrichtingen. Huwelijken van officieren. Eereteekenen en medailles. Chevrons. Plaatsing van militairen in burgerlijke bedieningen. Gratificatiën. Aanstelling en detachceering van officieren naar Oost- of West-Indië, Koloniale werving.

3e. Bureau. — *Secretarie, indices en archieven.*

Ontvangst en verdeling van alle inkomende stukken. Schrijven en verzenden van alle uitgaande stukken. Heffing en verantwoording van registratie-, zegel en legesgelden. Algemeene index en archieven. Index en archief van stukken van vertrouwelijke aard (Kabinetstukken), alsmede het schrijven en verzenden van de uitgaande stukken dezer categorie. Agenda der afdeling.

TWEDE AFDEELING. — GENERALE STAF.

1e. Bureau. — *Stafbureau.*

Personeel van den Generalen Staf. Defensiezaken. Organisatie en mobilisatie van het leger. Instructiën voor bevelhebbers van troepen, lijnen,

enz. Troepenbewegingen. Garnizoensveranderingen. Permanente militaire spoorwegcommissie. Verkenningen. Statistiek. Kaarten. Kaderlijsten. Het bijhouden van de afschriften der conductielijsten van officieren. Garnizoensdienst. Wacht- en kozerneeringsstaten. Exercitieterreinen. Buitengewone voorvallen. Militaire bijstand.

2e. Bureau. — *Onderwijs en oefening.*

Krijgsschool. Koninklijke Militaire Academie. Cursussen bij de korpsen. Examens. Reglementen. Manoeuvres. Kampen. Zendingen van officieren naar het buitenland. Geschiedkundige studiën en nasporingen. Archief van den Generalen Staf.

3e. Bureau. — *Militie en schutterij.*

Militiezaken in haren geheelten omvang. Schutterijzaken, met uitzondering van de oefeningen. Sterkte- en emplacementsstaten. Stamboeken van onder-officieren en manschappen. Vervroegd ontslag van onderofficieren en manschappen. Weerbaarheidsverenigingen. Werving voor het leger hier te lande. Paspoorten. Certificaten van goed gedrag. Agenda der afdeling.

DERDE AFDEELING. — INFANTERIE.

Personeel van het wapen. Materieel van het wapen, met uitzondering van den aanmaak daarvan. Oefeningen van het wapen en van de infanterieschutterij. Instructierapporten. Exercitiereglementen. Lager onderwijs bij de korpsen. Pupillenschool. Instructiebataljon. Schietschool. Algemeen depot van discipline. Agenda der afdeling.

VIERDE AFDEELING. — ARTILLERIE.

1e. Bureau. — *Personeel en materieel der Artillerie.*

Personeel van het wapen. Bewapening en uitrusting der sterkten. Bijhouden van den instructie-inventaris. Beheer en onderhoud van het artilleriematerieel in de magazijnen en van het artilleriematerieel, in verantwoording bij de korpsen van het leger, bij de plaatselijke en garnizoenscommandanten, de schutterijen en de weerbaarheidsverenigingen. Remonte. Oefeningen van het wapen en van de artillerie-schutterij. Instructierapporten. Exercitiereglementen. Lager onderwijs bij de korpsen. De artillerie-instructie-compagnie. De artillerie-schietschool.

2e. Bureau. — *Technische zaken.*

Technische artillerie-nangelegenheden. Aanschaffing van nieuw materieel. Proeven. De commissie van proefneming. De artilleriewerkplaatsen. Verstrekking van materieel aan andere Departementen van algemeen bestuur. Bibliotheken der artillerie-inrichtingen. Agenda der afdeling.

3e. Bureau. — *Comptabiliteit.*

Geldelijke verantwoording en verificatie van alle rekeningen en attestatiën, den dienst der artillerie betreffende. Aanbestedingen en contracten voor de levering van artilleriematerieel.

VIJFDE AFDEELING. — CAVALERIE.

Personeel van het wapen. Materieel van het wapen, met uitzondering van den aanmaak daarvan. Remonte. Oefeningen van het wapen. Instructierap-

porten. Exercitierglementen. Lager onderwijs bij de korpsen. Rij- en hoofdschool. Maréchaussée. Agenda der afdeling.

ZESDE AFDEELING. — GENIE.

1e. Bureau. — *Personeel en kazernering.*

Personeel van het wapen. De civiel-ingenieurs. Materieel van de genie. Oefeningen van het wapen. Instructierapporten Exercitierglementen. Lager onderwijs bij de genie-troepen. Slechting van vestingwerken. Ophouw, onderhoud en verbetering van kazernen, magazijnen en verdere plaatselijke militaire inrichtingen. Aankoop of onteigening van de daartoe noodige gronden. Vergunningen enz. op militaire landsgronden. Woningen van gehuwde militairen. Agenda der afdeling.

2e. Bureau. — *Vestingwerken.*

Het maken, onderhouden en verbeteren van vestingwerken en inundatiemiddelen. Aankoop of onteigening van de daartoe noodige gronden. Verboden kringen van vestingwerken. Concessiën van droogmakerijen, spoorwegen enz. Archief der genie.

3e. Bureau. — *Comptabiliteit.*

Gedelijke verantwoording en verificatie van alle rekeningen en attestatiën, den dienst der genie betreffende, en de vestingbegrooting, voor zoover de geldelijke verevening betreft. Aanbestedingen en contracten, betreffende de werken, door het wapen der genie uitgevoerd. Onderzoek der bestekken uit een comptabel oogpunt. Onderzoek van inventarissen.

ZEVENDE AFDEELING. — GENEESKUNDIGE DIENST.

1e. Bureau. — *Geneeskundige dienst.*

Personeel en materieel van den geneeskundigen dienst.

2e Bureau. — *Pharmaceutische dienst.*

Personeel en materieel van den pharmaceutischen dienst.

3e. Bureau. — *Veterinaire dienst.*

Personeel en materieel van den veterinairen dienst.

4e. Bureau. — *Comptabiliteit.*

Behandeling van alle comptabele zaken (aanbestedingen, declaratiën, verificatiën enz.), behoorende tot de onderscheidene takken van het dienstvak. Agenda der afdeling.

ACHTSTE AFDEELING. — INTENDANCE.

1e. Bureau. — *Personeel der Intendance, legeruitrusting en legerverpleging.*

Personeel van het dienstvak. Verzorging van troepen, paarden enz. (levensmiddelen, fourages, kleeding, ledergoed, paardentuig, nachtligging, kampe-

mentseffecten, velduitrusting, verlichting en verwarming van localen). Verrekking van gelden aan de korpsen en betaling van de officieren zonder troepen. Aanschaffen en op reform stellen van paarden. Voerwezen enz.

2e. Bureau. — *Magazijnen en verdere plaatselijke inrichtingen.*

Geldelijke verantwoording van de magazijnen van kleeding, ledergoed, paardentuig, nachtligging, kampementseffecten enz. Geldelijke verantwoording van de garnizoensbakkerijen en militaire ziekeninrichtingen. Agenda der afdeling.

3e. Bureau. — *Controle en comptabiliteit.*

Afrekening der korpsen met 's Rijksschatkist (monsterrollen niet bijlagen). Verrekening van gelden, verstrekt aan de korpsen, en van betalingen, gedaan aan officieren zonder troepen enz. Crediet-waivragen en regularisatiën. Verificatie van alle declaratiën, bij de afdeling behandeld wordende. Controle over bijzondere instellingen (weduwen- en weezenkas, onderofficiersfonds). Controle over de inwendige administratie der korpsen.

ART. 3. Het personeel, tot het Departement van Oorlog behorende, is ingedeeld op den voet als is aangegeven bij de hiernevens gevoegde tabel.

Een der officieren, bij het departement werkzaam, vervult de functiën van adjudant van den Minister.

ART. 4. De Secretaris-Generaal kan, onverminderd zijne persoonlijke verantwoordelijkheid in die betrekking en als Chef der afdeling Secretariaat, de zorg voor de afdoening van alle bij die afdeling behorende zaken, welke hij niet persoonlijk wenscht te behandelen, opdragen aan den sous-chef dier afdeling.

ART. 5. Met het bestuur van den huishoudelijken dienst van het Departement van Oorlog is belast een ambtenaar, met rang van commies of adjunct-commies, staande onmiddellijk onder de bevelen van den Secretaris-Generaal.

De zorg voor de bibliotheek van het Departement van Oorlog blijft opgedragen aan de daarvoor bestaande commissie, onder wier bevelen staat een bibliothecaris.

De betrekkingen van ambtenaar, belast met den huishoudelijken dienst, en van bibliothecaris kunnen door denzelfden persoon worden bekleed.

Tabel, behorende bij de dispositie van den Minister van Oorlog van 29 December 1877. N°. 36 S.

Eerste afdeling: Secretariaat.

Chef: De Secretaris-Generaal.

Sous-chef: Een rechtsgeleerde-adviseur.

1e. Bureau. Rechtskundige, algemeene en comptabiliteitszaken.

Chef: Een hoofdcommies of referendaris.

Verder personeel: Een commies of hoofdcommies. Twee adjunct-commies en commies. Een klerk of adjunctklerk.

2e Bureau. Algemeene militaire zaken.

Chef: Een hoofdcommies of referendaris.

Verder personeel: Een 1e luitenant. Een adjunctcommies of commies. Een adjunctcommies. Twee klerken.

3e Bureau. Secretarie, indices en archieven.

Chef: Een commies of hoofdcommies.

Verder personeel: Twee adjunctcommies. Een adjunctcommies. Twee klerken of adjunctcommies. Tien klerken.

Tweede afdeeling: Generale Staf.

Chef: De Chef van den Generalen Staf.

Sous-chef: Een luitenant-kolonel of majoor van den Generalen Staf.

1e Bureau. Staffbureau.

Chef: Een majoor van den Generalen Staf.

Verder personeel: Drie kapiteins van den Generalen Staf. Een klerk of adjunctcommies.

2e Bureau. Onderwijs en oefening.

Chef: Een kapitein van den Generalen Staf.

Verder personeel: Twee kapiteins van den Generalen Staf. Een klerk of adjunctcommies.

3e Bureau. Militie en schutterij.

Chef: Een commies of hoofdcommies.

Verder personeel: Twee klerken of adjunctcommiesen. Zes klerken.

Derde afdeeling: Infanterie.

Chef: De Inspecteur der Infanterie.

Sous-chef: Een majoor.

Bureaux. Eén bureau.

Chef: De sous-chef der afdeeling.

Verder personeel: Een kapitein.

Vierde afdeeling: Artillerie.

Chef: De Inspecteur der Artillerie.

Sous-chef: Een majoor.

1e Bureau. Personeel en materieel der Artillerie.

Chef: Een kapitein.

Verder personeel: Een kapitein. Een magazijnmeester. Een klerk of adjunctcommies.

2e Bureau. Technische zaken.

Chef: Een kapitein.

Verder personeel: Een adjunctcommies of commies.

3e Bureau. Comptabiliteit.

Chef: Een magazijnmeester 1e klasse (kapitein).

Verder personeel: Een klerk of adjunctcommies.

Vijfde afdeeling: Cavalerie.

Chef: De Inspecteur der Cavalerie.

Sous-chef: Een majoor.

Bureaux. Eén bureau.

Chef: De sous-chef der afdeeling.

Verder personeel: Een ritmeester.

Zesde afdeeling: Genie.

Chef: De Inspecteur der Genie.

Sous-chef: Een majoor.

1e Bureau. Personeel en kazerneering.

Chef: Een kapitein.

Verder personeel: Een kapitein.

2e Bureau. Vestingwerken.

Chef: Een kapitein.

Verder personeel: Een adjunctcommies of commies.

3e Bureau. Comptabiliteit.

Chef: Een commies.

Verder personeel: Twee klerken.

Zevende afdeling: Geneeskundige dienst.

Chef: De Inspecteur van den Geneeskundigen dienst der landmacht.

Sous-chef: Een eerste Officier van Gezondheid van de 1e klasse (Luit.-Kolonel) of van de 2e klasse (majoor).

1e Bureau. Geneeskundige dienst.

Chef: De sous-chef der afdeling.

Verder personeel: Een adjunctcommies of commies. Een vaste knecht (opzichter der instrumenten).

2e Bureau. Pharmaceutische dienst.

Chef: Een eerste apotheker (majoor).

Verder personeel: Een klerk of adjunctcommies.

3e Bureau. Veterinaire dienst.

Chef: Een paardenarts 1e klasse (majoor).

Verder personeel: Een klerk of adjunctcommies.

4e Bureau. Comptabiliteit.

Chef: Een commies of hoofdcommies.

Verder personeel. Een 1e luitenant-kwartiermeester.

Achtste afdeling: Intendance.

Chef: De hoofdintendant bij het leger.

Sous-chef: Een onderintendant der 1e klasse (majoor).

1e Bureau. Personeel der intendance. Legeruitrusting en legerverpleging.

Chef: Een onderintendant 2e klasse (kapitein).

Verder personeel: Een commies. Een adjunctcommies. Een klerk.

2e Bureau. Magazijnen en verdere plaatselijke inrichtingen.

Chef: Een onderintendant 2e klasse (kapitein) of kapitein-kwartiermeester.

Verder personeel: Een commies. Een adjunctcommies. Een klerk.

3e Bureau. Controle en comptabiliteit.

Chef: Een majoor-kwartiermeester of kapitein-kwartiermeester.

Verder personeel: Twee 1e luitenant-kwartiermeesters. Een adjunctcommies of commies. Een adjunctcommies. Vier klerken.

HUISHOUDELIJKE DIENST.

Ambtenaar, belast met het bestuur van den huishoudelijken dienst: een adjunctcommies of commies.

Bedienden: Een kamerbewaarder.

Tien boden.

Acht vaste knechts.

Een portier.

BIBLIOTHEEK.

Bibliothecaris: Een adjunctcommies of commies.

Bedienden: Een bode.

Herijk van maten en gewichten. Aanschrijving M. v. O. van 31 Dec 1877, N°. 27 S.

Gelet op de aanschrijving van 9 Juni 1869, N°. 1 S (*Rec. Mil.* bladz. 493).

Brengt, ten gevolge op die aanschrijving, ter kennis van de militaire en administratieve autoriteiten van het leger, dat Zijne Majesteit, bij boven-gemeld besluit, heeft goedgevonden, het navolgende te bepalen:

1°. de maten en gewichten zijn in het jaar 1878 onderworpen aan den herijk, bedoeld in art. 15, litt. A, der genoemde wet;

2°. die herijk geschiedt binnen het tijdvak, dat aanvangt op 1 Januari en eindigt op 1 October van dat jaar;

3°. aan Gedeputeerde Staten der onderscheidene provinciën wordt opgedragen het tijdstip te bepalen, waarop die herijk in elke gemeente, gedurende het sub 2° vermelde tijdvak, zal plaats hebben.

Vervoer van goederen per spoorweg. Aanschrijving M. v. O. van 31 December 1877, N°. 28 I.

Ontwaard hebbende, dat bij het vervoer van goederen langs spoorwegen niet steeds op gelijkvormige wijze wordt gehandeld, en daardoor in sommige gevallen twijfel ontstaat oopens de juistheid der vrachtberckening.

Heeft — als vervolg op de beschikking van 10 Augustus 1876, N°. 80 I (*Rec. Mil.* II, bladz. 180) — goedgevonden te bepalen:

1°. dat bij de lastgevingen tot vervoer (zie het model *Rec. Mil.* 1873, bladz. 375) steeds moeten worden overgelegd de vrachtbrieven, waarop het vervoer geschiedt:

2°. dat — wanneer de verzending als bestel- of ijlgood plaats heeft — daarvan, met vermelding der redenen, uit eene aantekening in de eerste kolom der lastgeving moet blijken;

3°. dat steeds op de vrachtbrieven moet worden aangeduid:

a. de dienstbetrekking van de militaire autoriteiten, door en aan wie de verzending geschiedt;

b. dat de verzending plaats heeft in het belang van 's Rijksdienst, en

c. de bijzondere of doorlopende machtiging, krachtens welke de verzending geschiedt;

4°. dat de quitantiën van de verschuldigde vrachtkosten op de vrachtbrieven worden gesteld, en deze dus — bij vervoer per spoorweg — niet op de lastgevingen behoeven voor te komen.

Fondsen van inwendig beheer en prijsbepaling voor het jaar 1878. Aanschrijving M. v. O. van 31 December 1877, N°. 76 I. Mededeeling van Z. M. besluit van 27 dezer, N°. 16.

a. dat gedurende het jaar 1878 voor eerste uitrusting en voor het kleeding- en reparatiefonds, mitsgaders voor de verschillende fondsen van inwendig beheer bij de korpsen van het leger, de toelagen zullen worden te goed gedaan en aan het Rijk in rekening geleden, welke daarvoor, op de hierbijgevoegde tabellen letter A, B, C en D zijn aangewezen;

b. dat in verband met de op den staat letter A uitgetrokken toelage voor kleeding- en reparatiefonds en eerste uitrusting, aan de schrijvers bij de korpsen, punt 4 van het Koninklijk besluit van 27 Januari 1843, N°. 60, voortaan worde gelezen als volgt: »Dat zij gekleed en uitgerust zullen zijn als de meesters werklieden bij de korpsen, met dien verstande dat, zoolang zij den graad van onderofficier niet bezitten, aan hen ordinaire kleeding zal worden uitgereikt;»

c. dat het maximum der te doene uitgaven voor administratiekosten, bij de verschillende korpsen van het leger, gedurende opgemeld jaar, zoodanig wordt vastgesteld, als op de almede hierbijgevoegde tabel letter E is omschreven, mitsgaders dat daarbij wegens schadeloosstelling voor bureaukosten aan de daarop rechthebbende officieren en anderen, gedurende gemeld jaar zoodanige sommen zullen worden uitbetaald; als op den insgelijks hiernevens gevoegden staat letter F worden aangeduid.

Brengt voorschreven besluit mits deze ter kennis van de onderscheidene militaire autoriteiten en korpsen en bepaalt tevens:

1°. dat al hetgeen in de bij de dezerzijdsche beschikking van 29 Dec. 1876, N°. 24 I, behorende staten, letter G, H, I, K, L, M, N en P voor het jaar 1877 is vastgesteld voorloopig, voor zooveel noodig, blijft gehandhaafd. De prijzen en de jaren tijd van duur van de voorwerpen tot het nachtleger behorende, zijn op den staat letter O omschreven;

2°. dat de stoffen en goederen van allerlei aard, op ultimo December II., in de magazijnen der korpsen aanwezig, op dien datum tegen de prijzen waarvoor zij thans in de magazijnsrekening genoteerd staan, op de rekening van 1878 zullen moeten worden overgebracht en uitgegeven (1).

Nadere wijzigingen in de Aanwijzing omtrent de inrichting en het gebruik van het Getrokken Bronzen Achterlaadkanon van 8 cM., ten gevolge van de invoering van de uittrekkers tot afsluitingen van 8 cM. A. Aanschrijving M. v. O. van 6 December 1877, N°. 94 P.

Kennis bekomen hebbende, dat de *Nadere wijzigingen in de Aanwijzing omtrent de inrichting en het gebruik van het Getrokken Bronzen Achterlaadkanon van 8 cM., ten gevolge van de invoering van de uittrekkers tot afsluitingen van 8 cM. A.*, bij de Koninklijke Militaire Academie in het licht verschenen en verkrijgbaar gesteld zijn tegen den prijs van f 0.01¹, voor de departementen van algemeen bestuur, het leger enz.

J. BADON GHIBZEN, Gronden der beschrijvende meetkunst, 4e druk. Aanschrijving M. v. O. van 20 December 1877, N°. 35 P.

Kennis bekomen hebbende, dat de vierde druk van de *Gronden der beschrijvende meetkunst*, door J. Badon Ghijzen, bij de Koninklijke Militaire Academie in het licht verschenen en verkrijgbaar gesteld is tegen den prijs van f 1.20 voor de departementen van algemeen bestuur, het leger enz.

Topographische en militaire kaart des Rijks (*gewone uitgave*). Aanschrijving M. v. O. van 31 December 1877, N°. 59 S.

Brengt als vervolg op de aanschrijving van 30 December 1876, N°. 60 S (*Rec. Mil. II*, bladz. 282), ter kennis van het leger, dat, in den loop dezes jaars, van de Topographische en Militaire kaart van het Koninkrijk der Nederlanden op 1 : 50,000 (*GEWONE UITGAVE*) de bladen:

N°. 8 (Nieuwe Schans), 28 (Almelo), 30 ('sGravenhage), 33 (Zutphen), 34 (Groenlo) en 37 (Rotterdam), — en volgens de leggers te zijn bijgewerkt, herdrukt zijn geworden.

Boekwerken. Aanschrijving M. v. O. van 15 December 1877, N°. 72 P.

Brengt ter kennis van het leger, dat de in de hierbij gevoegde lijst vermelde boekwerken, tegen de daarin aangetekende, veel verminderde prijzen bij de Koninklijke Militaire Academie verkrijgbaar zijn (2).

ERRATA.

Recueil Militair [Tweede Gedeelte].

Bladz. 230, regel 5 v. b., staat: 4e compagnie; lees: 2e compagnie.

» 233, moet in het daar voorkomende staatje, nu »Utrecht», worden vermeld:

Venlo | Roermond.

(1) Zie voor de Bijlage: *Rec. Mil.* 2e ged., bladz. 267.

(2) Zie voor de bedoelde lijst *Rec. Milit.*, 2e ged., bladz. 240.

RECUEIL MILITAIR.

(26 JANUARI — 25 FEBRUARI 1878.)

EERSTE GEDEELTE.

Troepenvervoer langs spoorwegen. Aanschrijving M. v. O. van 8 December 1877, N°. 17 P.

Heeft, met wijziging van het bepaalde bij de aanschrijving van 4 December 1873, n°. 18 P (*Rec. Mil.*, bladz. 365), goedgevonden te bepalen, dat de aanvragen of kennisgevingen voor versnelde middelen van vervoer, de maatschappij *Grand Central Belge* betreffende, voortaan rechtstreeks aan den chef van het station *Rosendaal* van die maatschappij zullen geschieden.

Hospitaalbiljetten. Aanschrijving M. v. O. van 21 December 1877, N°. 16 P.

Willende bevorderen, dat van het overlijden van militairen steeds zoodra mogelijk kennisgeving aan hunne naaste familiebetrekking plaats hebbe.

Heeft goedgevonden te bepalen:

dat voortaan, bij opname van militairen in militaire ziekeninrichtingen, op het hospitaalbiljet zal worden aangeteekend werwaarts e. q. een schrijven aan het naaste familielid van den lijder kan worden geadresseerd.

Veer- en overvaartgelden. Aanschrijving M. v. O. van 7 Januari 1878, N°. 57 I.

Brengt — naar aanleiding der wet van 10 December 1877 (*Staatsblad* N°. 223) — ter kennis van de militaire autoriteiten, dat het Pontveer over de *Maas* te *Ravestein* — onder N°. 2 vermeld op de lijst der aan het Rijk in eigendom toebehoorende overzetveren. (Zie *Rec. Mil.*, 1877, I, bladz. 683) — als Rijksvaar is opgeheven.

Voorzieningen omtrent het Ministerie van Waterstaat, Handel en Nijverheid. Aanschrijving M. v. O. van 8 Januari 1878, N°. 21 S.

Gezien de wet van 19 December 1877 (*Staatsblad* N°. 235), luidende als volgt:

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat de instelling van het Ministerie van Waterstaat, Handel en Nijverheid eenige wettelijke voorziening vordert.

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

Art. 1. Alle bevoegdheden en verplichtingen, onderwerpen betreffende, welke tot den werkring van het Ministerie van Waterstaat, Handel en Nijverheid behooren, gaan ook wanneer zij bij de bestaande wetten en wettelijke verordeningen aan de hoofden van andere Departementen van Algemeen Bestuur zijn opgedragen, op Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid over.

Art. 2. De uitgaven, zooals die bij de begrootingswetten voor het dienstjaar 1877 zijn of nader zullen worden vastgesteld onder hoofdstuk V, artikelen een en zeventig tot en met vier en zeventig, acht en zeventig tot en met honderd zeven en veertig, twee honderd twee en dertig tot en met twee honderd vijf en veertig, en onder hoofdstuk VII B, artikelen veertig tot en met drie en vijftig, worden met den dag, dat deze wet in werking treedt, beschouwd als een afzonderlijk hoofdstuk der Staatsbegrooting over het dienstjaar 1877, dat de uitgaven bevat voor het Ministerie van Waterstaat, Handel en Nijverheid.

Voor zooveel daarover niet reeds is beschikt, geschiedt de beschikking over deze begrootingsposten door of op de verantwoordelijkheid van het hoofd van dat Departement.

Art. 3. Indien de sommen voor de begrootingsposten, in het vorig artikel bedoeld, ontoereikend mochten bevonden worden, wordt voor zooveel deze niet reeds heeft plaats gehad, geene overschrijving op die posten toegelaten uit de sommen, bij de begrootingswetten voor het dienstjaar 1877 voor *onvoorziene uitgaven* op hoofdstuk V en hoofdstuk VII B toegestaan, zonder nadere machtiging bij de wet.

Art. 4. Deze wet verbindt met den dag harer afkondiging.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Collegiën en Ambtenaren, wien zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Onderofficieren der artillerie, die tot magazijnmeester worden vervangen en overcompleet op de monsterrollen gevoerd. Aanschrijving M. v. O. van 10 Januari 1878, N°. 39 P. Mededeeling van Z. M. besluit van 2 Januari. N°. 12.

Op de voordracht van Onzen Minister van Oorlog van den 28sten December 1877, N°. 22 P.

Gelot op Onze besluiten van 8 Mei 1867, N°. 66 en 15 Juli 1868, N°. 32.

Hebben goedgevonden en verstaan, met wijziging in zooverre van de bij die besluiten gevoegde tabellen, te bepalen, dat de onderofficieren der artillerie, die tot magazijnmeester der artillerie worden opgeleid, bij het korps, waartoe zij behooren, vervangen en als overcompleet op de monsterrollen gevoerd en berekend kunnen worden.

Onze Minister van Oorlog is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan de Algemeene Rekenkamer.

Permanente Militaire Spoorwegcommissie. Aanschrijving M. v. O. van 11 Januari 1878, N°. 42 S.

Brengt, ten gevolge op de dispositie van 30 November 1877, 26 S (*Rec. Mil. I*, bladz. 764), ter kennis van de militaire en administratieve autoriteiten van het leger, dat het Zijner Majesteit, bij besluit van 31 December jl., N°. 25, heeft behaagd:

1°. van den heer M. C. J. PIEPERS, wegens zijne aaanwijzing als voorzitter van den Raad van Toezicht op de Spoorwegdiensten, cervol ontslag te verleenen uit zijne betrekking van lid der Permanente Militaire Spoorwegcommissie;

2°. tot lid der Permanente Militaire Spoorwegcommissie te benoemen den heer W. J. WOLTERBEEK, lid van den Raad van Toezicht op de Spoorwegdiensten;

een en ander met ingang van 1 Januari 1878.

Vrijdom van briefport. Aanschrijving M. v. O. van 21 Januari 1878, N°. 31 S. Mededeeling van Z. M. besluit van 4 Januari, N°. 7.

Gelet op art. 1 van Ons besluit van 7 November 1876 (*Staatsblad* N°. 192) ter uitvoering van art. 33 der wet op de brievenposterij van 12 April 1850 (*Staatsblad* N°. 15), gewijzigd bij art. 31 der wet van 22 Juli 1870 (*Staatsblad* N°. 138).

Gezien het rapport van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, dd. 31 December 1877, N°. 8, Posterijen.

Hebben goedgevonden en verstaan:

Vrijstelling van briefport te verleenen:

a. voor de ambtelijke briefwisseling, welke over het verstrekken van patronen gevoerd wordt tusschen de Magazijnmeesters der artillerie ter eene en de Commandanten der dienstdoende en rustende schutterijen en van de weerbaarheidskorpsen of vereenigingen tot oefening in den wapenhandel ter andere zijde.

b. voor enz.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering dezes, waarvan extract, voor zooveel betreft den sub a verleenden portvrijdom, zal worden gezonden aan Onzen Minister van Oorlog.

TWEDE GEDEELTE.

Posterijen. Aanschrijving M. v. O. van 29 Januari 1878, N°. 44, S. Mededeeling van Z. M. besluit van 16 Januari 1878. Gezien het Koninklijk besluit van 16 Januari 1878, houdende *andere regeling van het opklimmend recht der aangeteekende brieven met aangegeven geldswaarde en eenige andere bepalingen omtrent de afgifte der voormelde brieven, alsmede van de gewone aangeteekende brieven* (*Staatsblad* n°. 1).

Gelet op de beschikkingen van 27 December 1870, n°. 1 S (*Rec. Mil.*, bladz. 326), 30 Juni 1873, n°. 10 S (*Rec. Mil.*, bladz. 214) en 9 September 1875, n°. 1 S *Rec. Mil.* II, bladz. 127), waarbij de bij bovengemeld besluit herziene Koninklijke besluiten van 30 November 1870 (*Staatsblad* N°. 183), 11 Juni 1873 (*Staatsblad* N°. 78) en 18 Augustus 1875 (*Staatsblad* N°. 145) ter kennis van het leger zijn gebracht.

Heeft de eer, als een vervolg op die beschikkingen, bovengenoemd Koninklijk besluit van 16 Januari jl., bij deze ter kennis van het leger te brengen.

BESLUIT van den 16den Januari 1878, houdende andere regeling van het opklimmend recht der aangeteekende brieven met aangegeven geldswaarde en eenige andere bepalingen omtrent de afgifte der voormelde brieven, alsmede van de gewone aangeteekende brieven.

Gelet op de artikelen 10 en 15 der wet van 22 Juli 1870 (*Staatsblad* N°. 138).

Gezien het rapport van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, van 11 Januari 1878, N°. 46, Posterijen.

Herzien Onze besluiten van 30 November 1870 (*Staatsblad* N°. 183), van 11 Juni 1873 (*Staatsblad* N°. 78) en van 18 Augustus 1875 (*Staatsblad* N°. 145).

Hebben besloten en besluiten:

Art. 1. Het opklimmend recht der aangetoekende brieven met aangegeven geldswaarde bedraagt, boven het port in verhouding tot het gewicht, twee en een halve cent ($f0,02\frac{1}{2}$) van elke honderd gulden of gedeelte van honderd gulden van de aangegeven waarde.

Voor eene verzending onder een afzonderlijk adres, wordt echter in geen geval minder dan vijftien cents geheven.

Art. 2. Het hoogste bedrag der aangegeven geldswaarde van de aangetoekende brieven, waarvan ingevolge art. 2 van Ons besluit van 30 November 1870 (*Staatsblad* N°. 183) de machtiging tot in ontvangst door den geadresseerde ook kan worden verstrekt door middel van het formulier van lastgeving, voorkomende op het stuk, waarbij hem van de aanwezigheid van den brief op het postkantoor wordt kennis gegeven, wordt nader vastgesteld op zes honderd gulden ($f600$).

Art. 3. De eerste zinsnede van art. 4 van Ons voormeld besluit van 30 November 1870 wordt gewijzigd als volgt:

De brief wordt aan den geadresseerde of zijn gemachtigde niet anders afgegeven dan tegen een bewijs van ontvangst van den persoon, aan wien de brief wordt uitgereikt.

De onderteekening van dit bewijs van ontvangst moet bij de afgifte in tegenwoordigheid van den postbeambte worden gesteld.

Art. 4. Het hoogste bedrag van de aangegeven geldswaarde der aangetoekende brieven, welke overeenkomstig de bepalingen van Ons voormeld besluit van 30 November 1870, door tussenkomst van de hulpkantoren der posterijen worden verzonden en ontvangen, wordt nader bepaald op zes honderd gulden ($f600$).

Art. 5. De bepalingen van dit besluit komen in werking met den 10den Februari 1878.

Wijziging in de samenstelling van den staf der artillerie. Aanschrijving M. v. O. van 10 Januari 1878, N°. 37 P. Mededeeling van Z. M. besluit van 5 Januari, n°. 22.

Overwegende, dat het noodig is eene wijziging te brengen in de organisatie van het wapen der artillerie, hoofdzakelijk tot het verkrijgen van meer overeenstemming tusschen de indeeling van dat wapen en de regeling van het hooger toezicht over de onderdeelen.

Gezien Onze besluiten van 18 November 1876, N°. 24, en van 30 Januari jl., N°. 24, beide tot wijziging o. a. van den staf der artillerie, en Ons besluit van 27 November 1877, N°. 1.

Herzien Ons besluit van 8 Mei 1867, N°. 66, betreffende de samenstelling van het wapen der artillerie, zooals dat o. a. is gewijzigd bij Ons besluit van 7 April 1869, N°. 16.

Op de voordracht van Onzen Minister van Oorlog, van den 31sten December 1877, Kabinet Litt. 1°.

Hebben goedgevonden en verstaan:

Art. 1. Aan het hoofd van het wapen der artillerie is gesteld een *Inspecteur*, die den rang heeft van Generaal-Majoor of Luitenant-Generaal.

Art. 2. Met het toezicht over het personeel en materieel der regimenten veld- en rijdende artillerie en van het korps pontonniers is belast een Kolonel of Generaal-Majoor, die den titel voert van *Commandant der bereden*

artillerie en, ingeval van mobilisatie, bij het hoofkwartier van het veldleger als Commandant der artillerie optreedt.

Art. 3. Met het toezicht over het personeel en materieel van de vesting-artillerie is belast een Kolonel of Generaal-Majoor, die den titel voert van *Commandant der vestingartillerie*.

Art. 4. De Commandanten, bovenbedoeld, hebben hunne standplaatsen te 's *Gravenhage*.

Aan hen zijn toegevoegd de officieren, vermeld in de bij dit besluit behorende tabelle.

Art. 5. De artillerie-, stapel- en constructiemagazijnen, de inspectie der draagbare wapenen, de pyrotechnische school en 's Rijksgietsterij van bronzen gesluit stann onder rechtstreeksch beheer van onzen Minister van Oorlog. Ook de Commissie van proefneming ontvangt hare bevelen en opdrachten onmiddellijk van dien Minister.

Art. 6. De instructiën voor de autoriteiten, bij de artt. 1, 2 en 3 genoemd, zullen nader door Ons worden vastgesteld.

Art. 7. Dit besluit treedt in werking met den 1sten Mei 1878.

Met dien datum wordt buiten werking gesteld Ons eerstgenoemd besluit en wordt de tabelle Litt. A. bij Ons besluit van 30 Januari jl., n°. 24, behoorende, vervangen door die, bij Ons tegenwoordig besluit gevoegd. (Zie *Rec. Mil.*, bladz. 6 en 7.)

Weiden van paarden. Aanschrijving M. v. O. van 17 Januari 1878, N°. 37 I.

In aanmerking nemende, dat de contracten voor het weiden van paarden bij de bereden korpsen — wat vorm en inhoud betreft — zeer verschillend worden opgemaakt.

Heeft goedgevonden te bepalen, dat die voorwaarden voortaan zullen worden ingericht naar het hierbij gevoegd model (zie *Rec. Mil.*, bladz. 9—12), — waardoor het viseeren dier contracten door de intendanten bij de divisiën, voorgescreven bij de beschikking van 12 Februari 1836, n°. 21 (*Rec. Mil.*, bladz. 21), komt te vervallen.

(Het bepaalde bij de beschikking van 14 December 1846, n°. 24 b (*Rec. Mil.*, bladz. 228), blijft van toepassing).

Traktementen en soldijen bij de landmacht in West-Indië. Aanschrijving M. v. O. van 23 Januari 1878, N°. 67 P. Mededeeling van Z. M. besluit van 5 Januari n°. 16 en 17.

Gezien Zijner Majesteits besluiten van 5 dezer, n°. 16 en 17, houdende nadere regeling van de traktementen en soldijen voor Officieren en minderen, dienende bij de landmacht in *West-Indië*.

Heeft de eer, die besluiten bij deze ter kennis te brengen van het leger.

Gezien het Koninklijk besluit van 18 Januari 1815, n°. 26 tot vaststelling van een Provisioneel Generaal Reglement van Administratie voor de troepen, dienstdoende in de West-Indische koloniën.

Gezien de wet van 23 December 1877 (*Staatsblad* n°. 298), tot vaststelling van het Xde Hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1878.

Op de voordracht van Onzen Minister van Staat, Minister van Koloniën dd. 31 December 1877, Litt. C. n°. 4.

Hebben goedgevonden en verstaan:

Met wijziging in zoverre van de thans vigerende voorschriften, te bepalen als volgt:

Art. 1. De traktementen der officieren, in actieven dienst bij de landmacht in *West-Indië* worden vastgesteld tot een normaal bedrag overeenkomstig den bij dit Ons besluit gevoegden staat.

Art. 2. Die traktementen worden boven het normale bedrag verhoogd naar den volgenden maatstaf:

a. Voor den Majoor met *f* 600 (*zes honderd gulden*) 's jaars, nadat hij vijf jaar dien rang heeft bekleed;

b. Voor den Kapitein met *f* 300 (*drie honderd gulden*) 's jaars, nadat hij vijf jaar dien rang heeft bekleed en nogmaals met *f* 300 (*drie honderd gulden*) 's jaars, nadat hij tien jaar den rang van Kapitein heeft bekleed;

c. Voor den Luitenant met *f* 200 (*twee honderd gulden*) 's jaars, nadat hij vijf jaar den officiersrang heeft bekleed, andermaal, met *f* 200 (*twee honderd gulden*) 's jaars, nadat hij tien jaar den officiersrang heeft bekleed en wederom met *f* 200 (*twee honderd*) 's jaars, nadat hij vijftien jaar den officiersrang heeft bekleed.

Art. 3. De officier treedt in het genot van het verhoogde traktement telkens op den 1sten der maand, volgende op die, waarin een der termijnen in het vorige artikel vermeld, is verstreken.

Art. 4. Door de in art. 1 genoemde officieren worden geene andere toelagen genoten dan de volgende:

a. in *Suriname*:

door den Adjudant van den Gouverneur *f* 500 (*vijf honderd gulden*) 's jaars;
door den Officier van kleeding en wapening *f* 200 (*twee honderd gulden*) 's jaars; en

door den Officier, belast met het beheer van het magazijn van levensmiddelen, *f* 200 (*twee honderd gulden*) 's jaars.

b. op *Curacao*:

door den Officier van kleeding en wapening *f* 200 (*twee honderd gulden*) 's jaars;
door den Officier, belast met het beheer van het magazijn van levensmiddelen *f* 200 (*twee honderd gulden*) 's jaars; en

door den als Kwartiermeester dienstdoenden officier *f* 200 (*twee honderd gulden*) 's jaars.

Nog genieten in beide koloniën de officieren van gezondheid en de militaire apothekers, als zij de wacht hebben in het hospitaal, eene toelage van *f* 2 (*twee gulden*) per dag.

Art. 5. Behalve de geldelijke voordeelen, in de vorige artikelen omschreven, gemeten de onderstaande officieren bij de landmacht in *West-Indië* ingedeeld nog:

a. *fouragegelden*.

Te weten:

1°. in *Suriname*:

de Majoor, Commandant der troepen *f* 540 (*vijf honderd veertig gulden*) 's jaars;
de Eerstaanwezende Officier van gezondheid *f* 270 (*twee honderd zeventig gulden*) 's jaars; en

de Adjudant van den Gouverneur *f* 270 (*twee honderd zeventig gulden*) 's jaars.

2°. op *Curacao*:

de Kapitein, Commandant der troepen *f* 216 (*twee honderd zestien gulden*) 's jaars;

alsmede

b. *indemniteit voor huishuur,*

voor zoover voor hen niet van landswege eene woning kan worden beschikbaar gesteld, als:

- de Majoor f 1000 (duizend gulden) 's jaars;
- de Kapitein » 700 (zeven honderd gulden) 's jaars;
- de Luitenant » 500 (vijf honderd gulden) 's jaars.

Art. 6. Ons tegenwoordig besluit treedt in werking den 1sten Januari 1878.

Onze Minister van Koloniën is belast met de uitvoering van dit besluit. waarvan afschrift zal worden gezonden aan Onzen Minister van Oorlog en aan de Algemeene Rekenkamer.

STAAT, behorende bij 's Konings besluit van 5 Januari 1878, n°. 16, ter vaststelling van het normale bedrag der traktementen van de officieren, in actieven dienst bij de Landmacht in West-Indië.

RANG.	Normaal bedrag van het Traktement 's jaars.
INFANTERIE.	
Majoor	f 5600 (vijf duizend zes honderd gulden).
Kapitein, Commandant der troepen op Curaçao	» 3800 (drie duizend acht honderd gulden).
Kapitein	» 3400 (drie duizend vier honderd gulden).
1e Luitenant-Adjutant der troepen	» 2200 (twee duizend twee honderd gulden).
1e Luitenant	» 2000 (twee duizend gulden).
2e Luitenant	» 1800 (duizend acht honderd gulden).
ARTILLERIE.	
1e Luitenant	f 2200 (twee duizend twee honderd gulden).
2e Luitenant	» 2000 (twee duizend gulden).
GENEESKUNDIGE DIENST.	
Officier van Gezondheid 1e klasse, Kapitein	f 4000 (vier duizend gulden).
Officier van Gezondheid 2e klasse 1ste Luitenant	» 2200 (twee duizend twee honderd gulden).
Apotheker 2e klasse, 1e Luitenant	» 2200 (twee duizend twee honderd gulden).
Apotheker 3e klasse, 2e Luitenant	» 1900 (duizend negen honderd gulden).
ADMINISTRATIE.	
1e Luitenant-Kwartiermeester	f 2200 (twee duizend twee honderd gulden).
2e Luitenant-Kwartiermeester	» 2000 (twee duizend gulden).

Gezien het Koninklijk besluit van 18 Januari 1815, n°. 26, tot vaststelling van een Provisioneel Generaal Reglement van Administratie voor de troepen, dienstdoende in de West-Indische koloniën.

Gezien de wet van 23 December 1877 (Staatsblad. n°. 298), tot vaststelling van het Xe Hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1878.

Gelet op Ons besluit van 27 November 1876, n°. 17, tot vaststelling van het bedrag der hospitaalsoldijen voor de landmacht in West-Indië.

Op de voordracht van Onzen Minister van Staat, Minister van Koloniën ,
dd. 31 December 1877, Litt. C, n°. 4.

Hebben goedgevonden en verstaan.

Met wijziging in zooverre van de thans vigeerende voorschriften te bepalen
als volgt:

Art. 1. De soldijen voor de in *West-Indië* dienende landmacht worden
vastgesteld als volgt:

a. voor *Suriname*.

1°. *Infanterie*.

Sergeant-majoor	f 1,05 (een gulden vijf cents) daags.
Sergeant-stafhoornblazer	» 0,80 (tachtig cents) daags.
Sergeant-schoenmaker	als voren.
Sergeant-kleermaker	als voren.
Sergeant	als voren.
Fourier	als voren.
Korporaal	f 0,40 (veertig cents) daags.
Hoornblazer	» 0,34 (vier en dertig cents) daags.
Infanterist 1e klasse	» 0,30 (dertig cents) daags.
Infanterist 2e »	» 0,26 (zes en twintig cents) daags.

2°. *Artillerie*.

Sergeant	f 0,94 (vier en negentig cents) daags.
Korporaal	» 0,54 (vier en vijftig cents) daags.
Kanonnier 1e kl.	» 0,40 (veertig cents) daags.
Kanonnier 2e »	» 0,34 (vier en dertig cents) daags.

b. voor *Curaçao*.

Infanterie.

Sergeant-majoor	f 1,05 (een gulden vijf cents) daags.
Sergeant-stafhoornblazer	als voren.
Sergeant-schoenmaker	f 0,80 (tachtig cents) daags.
Sergeant-kleermaker	als voren.
Sergeant	als voren.
Fourier	als voren.
Korporaal	f 0,40 (veertig cents) daags.
Hoornblazer	» 0,34 (vier en dertig cents) daags.
Infanterist 1e kl.	» 0,30 (dertig cents) daags.
Infanterist 2e »	» 0,26 (zes en twintig cents) daags.

Art. 2. Behoudens het bepaalde bij art. 3 wordt aan de militairen der
landmacht in *West-Indië* beneden den rang van officier van landswege voeding
in natura verschaft.

Art. 3. De Commandanten der troepen in *Suriname* en op *Curaçao* zijn
bevoegd aan militairen boven den rang van korporaal, alsmede aan gehuwde
militairen, op hun verzoek, de voeding niet, dan wel slechts ten deele, in
natura te doen verschaffen. Deswege wordt den militair per dag eene schu-
deloosstelling in geld verleend, waarvan het bedrag onmiddelijs door den Gou-
verneur der Kolonie wordt bepaald.

Onze Minister van Koloniën is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan Onzen Minister van Oorlog en aan de Algemeene Rekenkamer.

Boekwerken. Aanschrijving M. v. O. van den 3den Januari 1878, N°. 26 P.

Kennis bekomen hebbende, dat de navolgende boekwerken bij de Koninklijke Militaire Academie in het licht zijn verschenen en tegen de daarbij vermelde prijzen, voor de departementen van algemeen bestuur, het leger enz. verkrijgbaar zijn gesteld:

(Dr. J. J. DE HOLLANDER), *Verzameling van Maleische brieven*. Tweede druk, f 0,61.

Dr. J. J. DE HOLLANDER, *Handleiding bij de beoefening der Land- en Volkenkunde van Nederlandsch Oost-Indië, voor de cadetten, bestemd voor den dienst in die gewesten*. 2de deel, 3de, omgewerkte, uitgave f 2,25.

Handleiding voor het beheer en de verantwoording van het artilleriematerieel bij de regimenten veld- en rijdende artillerie f 0,48.

Beknopt overzicht van proeven en oefeningen, die in het jaar 1875 bij het wapen der Artillerie hebben plaats gehad, getrokken uit de daarvoor ingediende verslagen. Aanschrijving M. v. O. van den 14den Januari 1878, N°. 63 P.

Kennis bekomen hebbende, dat het *Beknopt overzicht van proeven en oefeningen, die in het jaar 1875 bij het wapen der Artillerie hebben plaats gehad, getrokken uit de daarvoor ingediende verslagen*, bij de Koninklijke Militaire Academie in het licht verschenen en verkrijgbaar gesteld is tegen den prijs van f 1,50.

Reglement op de exercitiën der Veld- en Rijdende artillerie. Scholen te voet. Kanonnierschool. (*Manoeuvres de force*). Aanschrijving M. v. O. van den 25sten Januari 1878, N°. 33 P.

Kennis bekomen hebbende, dat het gewijzigde *Reglement op de exercitiën der Veld- en Rijdende Artillerie. Scholen te voet. Kanonnierschool. (Manoeuvres de force)*, bij de Koninklijke Militaire Academie in het licht verschenen en verkrijgbaar gesteld is tegen den prijs van f 0,24 voor de departementen van algemeen bestuur, het leger, enz.

Zevende bijvoegsel van Hoofdstuk VI van den Instructie-Inventaris voor de artillerie der landmacht. Aanschrijving M. v. O. van den 7den Januari 1878, N°. 51 I.

Kennis bekomen hebbende, dat het *7de bijvoegsel van hoofdstuk VI van den instructie-inventaris voor de Artillerie der landmacht*, bij de Koninklijke Militaire Academie voor den prijs van f 0,06 verkrijgbaar gesteld is;

Heeft goedgevonden te bepalen, dat, door den Gouverneur dier Academie aan de chefs der onderstaande korpsen, het na te noemen aantal exemplaren van dat bijvoegsel moet worden toegezonden en dat de kosten hiervan, bij de betrokken korpsen, onder de uitgaven voor administratiekosten moeten worden verrekend; te weten:

aan het regiment Grenadiers en Jagers (waaronder 2 exemplaren voor den Directeur der normaal-schiet school) 13 exemplaren;

aan de regimenten Infanterie, ieder 12 exemplaren;

aan het 1e, 3e en 4e regiment Hussaren, ieder 5 exemplaren;

aan het 2de regiment Hussaren 6 exemplaren;

aan het Instructie-bataljon, de Pupillenschool, het Algemeen Depot van discipline, het bataljon Mineurs en Sappeurs, het Koloniaal Werfdepot en de divisien Maréchaussee, ieder 4 exemplaren.

Het Nederlandsch militair geneeskundig archief voor de landmacht, zeemacht, het Oost- en West-Indisch leger. Aanschrijving M. v. O. van den 18den Januari 1878. 81 I.

Kennis bekomen hebbende, dat bij de firma DANNENFELSER & Cie, boekhandelaren te Utrecht, in druk is verschenen het tijdschrift getiteld: *Het Nederlandsch militair geneeskundig archief van de Landmacht, Zeemagt, het Oost- en West-Indisch leger* onder redactie van Dr. J. H. GENTIS en Dr. A. E. POST, Arts, Officiëren van gezondheid der 1ste klasse, en dat dit werk verkrijgbaar is tegen den prijs van f 8 per jaargang bij intekening.

*Litteraire
Sociëteit
's Gravenhage*

RECUEIL MILITAIR.

(26 FEBRUARI — 25 MAART 1878.)

EERSTE GEDEELTE.

Voorrechten, toe te kennen aan miliciens, die zich door kennis en militaire bekwaamheid onderscheiden. Aanschrijving M. v. O. van 1 Maart 1878. Mededeeling van Z. M. besluit van 27 Februari 1878, N°. 8.

Op de voordracht van Onzen Minister van Oorlog van 22 Februari 1878, Kabinet, Litt. 1°.

Overwegende, dat het wenschelijk is om de jongelieden, die de lessen van het Middelbaar onderwijs met vrucht hebben bijgewoond, de lessen van het Hooger onderwijs volgen of zich wijden aan de studiën, betrekking hebbende op den handel, de nijverheid of den landbouw, door verkorting van oefeningstijd, niet langer door den werkelijken dienst der militia te bezwaren, dan in het belang van het leger volstrekt gevorderd wordt.

Overwegende voorts, dat het noodig is de jongelieden, die bij de militia zijn ingelijfd, aan te sporen om zich met bijzonderen ijver toe te leggen op het verkrijgen van de vereischte militaire kennis, ook voor het bekleeden van eenen graad.

Gezien Ons besluit van 13 November 1873, n°. 16.

Hebben goedgevonden en verstaan, met uitbreiding van dat besluit, nader te bepalen :

Art. 1. De tijd voor eerste oefening, op *twaalf* maanden bepaald, wordt tot zes maanden verkort voor de miliciens, die, bij onhereden korpsen ingedeeld,

a. ten genoegen van Onzen Minister van Oorlog het bewijs leveren, dat zij de lessen volgen of gevolgd hebben van een der rijksuniversiteiten, van de universiteit te *Amsterdam*, de Polytechnische school, de handelsschool te *Amsterdam*, de Twentsche industrie- en handelsschool, de Rijks-landbouwschool te *Wageningen* en 's Rijks-veeartsenijschool;

b. in het bezit zijn van het bewijs, bedoeld bij de artt. 11 en 12 van de wet van 28 April 1876 (*Staatsblad* n°. 102) of van een der getuigschriften, bedoeld bij de artt. 57 en 59 van de wet van 2 Mei 1863 (*Staatsblad* n°. 50), of wel van een diploma als hulpapotheker.

Art. 2. De tijd voor eerste oefening, op *twaalf* maanden bepaald, wordt tot op *negen* maanden verminderd voor de miliciens:

- a. die, bij de infanterie ingedeeld, voor hunne inlijving zoodanigen graad van geoefendheid in den wapenhandel hebben verkregen, dat zij na één maand onderricht bij het korps te hebben genoten, in staat zijn, aan de exercitiën in de bataljonsschool deel te nemen; zij zullen bovendien, alvorens met verlof te vertrekken, in het schijfschieten zoodanigen graad van geoefendheid moeten hebben verkregen, als door Onzen Minister van Oorlog zal worden bepaald;
- b. die, bij de vestingartillerie ingedeeld, tengevolge van vroeger genoten onderricht, na een verblijf van *drie* maanden onder de wapenen, blijken geven van zoodanige theoretische en practische geoefendheid, dat zij tot de klasse der dienstloende kanonniërs kunnen overgaan;
- c. die, bij het bataljon mineurs en sappeurs ingedeeld, bij het einde van voormelden termijn van *negen* maanden, de geschiktheid voor veldtelegrafist hebben verkregen;
- d. die, tot welk onbereiden korps ook behoorende, binnen den in den aanhef van dit artikel vermelden termijn, de blijken geven, dat zij hunne verplichtingen als milicien, overeenkomstig een door Onzen Minister van Oorlog vast te stellen programma, in alle opzichten kennen en tevens ten genege van Onzen voormelden Minister het bewijs leveren, dat hunne tegenwoordigheid in het gezin waartoe zij behooren noodzakelijk is.

Art. 3. Om aanspraak te kunnen doen gelden op de in beide voorgaande artikelen bedoelde vermindering van oefeningstijd, moeten de daarbij betrokken miliciens zich voortdurend goed hebben gedragen.

Waren de hiervoren bedoelde miliciens door de loting, vermeld in art. 124 der militiewet; voor het blijvend gedeelte aangewezen, dan behouden zij aanspraak op het hun toegekend voorrecht, mits zij het door hen getrokken nummer verwisselen met een nummer, dat hen op groot verlof recht zou hebben gegeven.

Maken zij van deze bevoegdheid geen gebruik, dan kan hun niettemin een verlof worden verleend: aan die in art. 1 bedoeld, voor den tijd van *zes* maanden; aan die in art. 2 genoemd, voor den tijd van *drie* maanden.

Art. 4. Aan de miliciens, die krachtens art. 1 met een oefeningstijd van *zes* maanden kunnen volstaan, wordt, tegen het tijdstip, waarop zij gedurende zes maanden werkelijken dienst hebben verricht, bij het korps waartoe zij behooren, gelegenheid gegeven tot het afleggen van een examen, waaruit hunne theoretische en practische *militaire* kennis moet blijken. Het programma van dit examen wordt door Onzen Minister van Oorlog bepaald. Zij, die aan dat examen voldoen, worden gedurende hun verderen diensttijd niet meer onder de wapenen geroepen om deel te nemen aan herhalingsoefeningen.

Art. 5. De miliciens, bedoeld bij art. 1, alsmede zij, die vóór hunne inlijving bij de militie met gunstig gevolg een examen afleggen, waarvan het programma door Onzen Minister van Oorlog wordt bepaald, worden ingelijfd bij het korps en geplaatst bij het garnizoen hunner keuze voor zover de eischen van den dienst dit toelaten en hunne keuze een onbereiden korps betreft. Zij worden, in de kazerne, zooveel mogelijk bij elkander gehuisvest en kunnen, desverkiezende, zoo daartoe maar eenigszins gelegenheid is, met elkander of met de aspirant-onderofficieren of korporaals menage houden.

Het kan hun ook worden vergund, bij hunne ouders te wonen, zoo deze in hunne garnizoensplaats met der woon gevestigd zijn.

Art. 6. De bestaande bepalingen nopens het aanstellen van miliciens tot korporaal of tot onderofficier en nopens de aan deze te betalen soldijen blijven gehandhaafd.

De miliciens, die binnen *negen* maanden werkelijken dienst blijken geven van bruikbare korporaals te zijn, verkrijgen daardoor aanspraak op verlof met behoud van soldij voor den tijd van *twee* maanden.

De miliciens, die tot onderofficier worden bevorderd, verkrijgen daardoor aanspraak op verlof met behoud van soldij voor den tijd van *één* maand.

Met uitzondering van de categorie van militieplichtigen in het volgend artikel bedoeld, moeten de miliciens, om voor bevordering tot onderofficier in aanmerking te kunnen komen, zich verbinden, krachtens art. 126 der wet van 19 Augustus 1861 (*Staatsblad* n°. 72), minstens voor *zes* maanden onder de wapenen te blijven na het tijdstip, waarop zij anders in het genot van onbepaald verlof zouden worden gesteld.

Daarentegen zullen deze militie-onderofficieren in gewone tijden niet meer onder de wapenen worden geroepen tot het bijwonen van herhalingsoefeningen.

De verloven bij de tweede en derde zinsnede van dit artikel bedoeld, worden verleend door den chef van het korps, en wel op het tijdstip, dat, naar zijn oordeel, het meest met de belangen van den dienst strookt.

Art. 7. Afgescheiden van het bepaalde in het voorgaand artikel, kunnen de meest geschikte van de miliciens, in art. 1 bedoeld, bij de onbereden korpsen der militie worden aangesteld tot sergeant.

Zij, die voor deze aanstelling in aanmerking wenschen te komen, zijn verplicht, nadat zij hun eersten oefeningstijd hebben volbracht, nog eenmaal gedurende *zes* maanden onder de wapenen te blijven of te komen. Zij kunnen tot sergeant worden bevorderd, nadat zij gedurende *zeven* maanden werkelijken dienst hebben verricht, en nadat zij alvorens tot korporaal zijn aangesteld.

Art. 8. De milicien-korporaals en sergeanten in art. 7 genoemd, rekenen, behalve en evenals die, bedoeld in Ons besluit van 13 November 1873, n°. 16, boven de vastgestelde formatie.

Onze Minister van Oorlog is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken en aan de Algemeene Rekenkamer.

's Gravenhage, den 27sten Februari 1878.

WILLEM.

De Minister van Oorlog,

DE ROO VAN ALDERWERELT.

Heeft, ter uitvoering van dat besluit, goedgevonden, het navolgende te bepalen:

Ad Art. 1. Het bewijs, bedoeld onder a van art. 1, wordt geleverd door het overleggen van een door hoogleraren of lectoren der universiteiten of door directeuren der scholen, afgegeven schriftelijk bewijsstuk, waarin door hen, stellig en uitdrukkelijk, wordt verklaard, dat de jongeling, wien de verklaring betreft, aan de betrokken inrichting van onderwijs de lessen volgt, of minstens gedurende een jaar gevolgd heeft.

De handteekening op de verklaring gesteld moet voor echtheid zijn gewaarmerkt door den burgemeester der gemeente, waar de inrichting van onderwijs gevestigd is.

Onder het volgen der lessen moet in dit geval worden verstaan het geregeld bijwonen van de colleges of van de lessen.

Ad Art. 2. De miliciens, bedoeld onder *a* van art. 2, moeten, alvorens met verlof te vertrekken, gevorderd zijn minstens tot in de 6e oefening van de 2e klasse van het schijfschieten.

Het programma, bedoeld onder *d* van art. 2, wordt vastgesteld als volgt:

A. VOOR DE MILICIENS IN HET ALGEMEEN.

- 1°. Het behoorlijk kunnen onderhouden van kleeding en uitrusting.
- 2°. De kennis der plichten van den soldaat in het algemeen, meer bepaaldelijk zijne verplichtingen jegens meerderen en gelijken.
- 3°. De kennis van den wachtdienst in het garnizoen en te velde, voor zooveel een soldaat die kennen moet; met name de verplichtingen van een schildwacht.
- 4°. De kennis der verplichtingen en rechten van den soldaat, wanneer hij ingekwartierd is.
- 5°. De kennis van hoofdstuk XI der wet van 19 Augustus 1861 (*Staatsblad* n°. 72) betrekkelijk de nationale militia, voor zooveel die kennis voor den milicien noodig is.

B. VOOR DEN MILICIEN DER INFANTERIE IN HET BIJZONDER.

- 1°. Voldoende bedrevenheid in het uiteennemen, ineenzetten en schoonmaken van het geweer. De kennis van het onderhoud en de bewaring der munitie.
- 2°. Voldoende geoefendheid als schutter.

De milicien moet minstens in de 6e oefening der 2e klasse van het schijfschieten zijn.

- 3°. Voldoende geoefendheid in rij en gelid en als tirailleur.

De betrokken milicien moet bovendien met vrucht alle oefeningen der recruten- en compagnieschool hebben doorlopen.

C. VOOR DEN MILICIEN DER ARTILLERIE IN HET BIJZONDER.

De kennis van, en de bedrevenheid in, het hier onder vermelde, voorzoveel die van den *kanonnier* of *pontonier* 2e klasse kan worden geveergd.

Vestingartillerie.

- 1°. De recruten- en compagnieschool, zooals die bij de vestingartillerie worden beoefend.
- 2°. De bediening van het batterij- en uitvalgeschut.
- 3°. Beweging van lasten, door bok, schrank, lastwagen en lastleper, benevens het op- en afleggen van kanonnen door de *manoeuvre de force*.
- 4°. Het leggen van beddingen.
- 5°. Theoretische kennis van:
 - a. de benaming der hoofddeelen van vuurmonden, affuiten en voertuigen;
 - b. de gereedschappen tot de bediening benoodigd;

- c. de inrichting en het gebruik der verschillende projectielen en munitien;
 d. het richten, de richtingsmiddelen, het gebruik der schoots- en worps-
 tafelen en het aanwenden der verschillende ladingen.

Pontonniers.

- 1°. Volkomen vaardigheid in het knoopen, sjoeren en woelen; eene zekere bedrevenheid in het splitsen.
- 2°. Groote vaardigheid in het roeien, pagaaien en boomen, benevens in het werpen van ankers.
- 3°. Bedrevenheid in het op- en afsladen der verschillende wagens, het varen met de ponton, het koppelen van pontons, het samenstellen van gewone en versterkte vloten, van brugvakken en doorlaten, een en ander met nummers.
- 4°. Behoorlijk medewerken in het besturen der opgenoemde vaarlichamen.
- 5°. Bedrevenheid — doch zonder nummers — in de verrichtingen bij het slaan van bruggen, het afbreken, het verhoogen of verlagen van het dek, het vervangen van pontons, het bedienen van een doorlaat.
- 6°. Eenige bekendheid met het zwenken van bruggen.
- 7°. Bedrevenheid in het plaatsen van schragen, insgelijks zonder de nummers.
- 8°. Bekendheid met het pontonmaterieel, dat is: de benamingen, voor zooverre deze den gewonen pontonnier te pas komen; de zorgen bij de behandeling in acht te nemen; enkele afmetingen.

Torpedocompagnie.

- 1°. Het roeien in roeibooteu, vletten, sloepen en barkassen.
- 2°. Het leggen en lichten der verschillende in gebruik zijnde torpedo's.
- 3°. Het leggen van knoopen en splitsingen.
- 4°. De benamingen en inrichting der slapende, schok-, en electro-schok-torpedo's.

**D. VOOR DEN MILICIEN VAN HET BATALJON MINEURS EN SAPPEURS
 IN HET BIJZONDER.**

- 1°. Voldoende geoefendheid in rij en gelid in de compagnieschool.
- 2°. Voldoende geoefendheid als schutter. De milicien moet in de tweede klasse van het schijfschieten zijn.
- 3°. Een oppervlakkige kennis van sappeeren. De milicien moet zijn taak kunnen volbrengen in de onderscheidene wijzen van sappeeren.
- 4°. Bedrevenheid in de pionnierkunst, het behandelen van touwen en het slaan van bruggen, het vervaardigen van rijsmaterialen en van alles, wat betrekking heeft op legering en dekking.

De omstandigheid dat de tegenwoordigheid van den milicien in het gezin, waarvan hij deel uitmaakt, wordt vereischt, moet blijken uit een daartoe strekkende verklaring van den burgemeester der woonplaats van het gezin.

Ad art. 4. Het programma, bedoeld in art. 4, zal te bekwaamer tijd ter kennis worden gebracht van de militaire autoriteiten.

Ad art. 5. Het programma, bedoeld in art. 5, wordt vastgesteld als volgt:

- 1°. Het schrijven van een goed leesbare hand.

- 2°. De kennis van de gronden der spelling van de Nederlandsche taal, welke blijken moet uit een te vervaardigen opstel.
- 3°. Het rekenen tot en met de gewone en tiendeelige breuken.
- 4°. De kennis van het Nederlandsche stelsel van maten en gewichten.
- 5°. Eenige bekendheid met de vaderlandsche geschiedenis.
- 6°. Voldoende kennis der aardrijkskunde van Nederland.

Het examen, in dit artikel bedoeld, wordt gehouden in ieder garnizoen, waar de staf van een bataljon infanterie aanwezig is, ten overstaan eener commissie van drie officieren, door den commandeerenden officier der infanterie ter plaatse te benoemen.

De lotelingen, die aan dit examen wenschen deel te nemen, behooren daarvan, vóór 20 Maart, schriftelijk te doen blijken aan den commandeerenden officier, ter plaatse waar zij verlangen het examen af te leggen.

In die schriftelijke aanvraag behooren de lotelingen te vermelden: hun naam, hunne voornamen, hun woonplaats, alsmede het wapen of het korps waarbij, en het garnizoen of de garnizoenen, waarin zij bij voorkeur hunnen militieplicht willen volbrengen.

Aan de lotelingen, die zich daartoe in tijds hebben aangemeld, zullen vóór 25 Maart eveneens schriftelijk worden kenbaar gemaakt: dag, uur en plaats voor het afnemen van het examen bepaald.

De hiervoren bedoelde commandeerende officieren zorgen, dat het examen op den dag, daarvoor door hen bepaald, ook afloope, ten einde de belanghebbenden niet langer worden opgehouden dan noodzakelijk is.

Van het gehouden examen wordt door de commissie een beknopt proces-verbaal opgemaakt, waaruit blijken moet, of de aspiranten aan de vereischten hebben voldaan.

Na kennisgeving van dit proces-verbaal wordt door voormelde commandeerende officieren aan ieder van de betrokken lotelingen schriftelijk medegedeeld, of hij al dan niet aan de vereischten voldaan heeft.

Die officieren zenden op 5 April rechtstreeks aan den Minister van Oorlog een nominatieve opgave van de lotelingen, (zie *Rec. Mil.* blad. 787) die aan het examen hebben deelgenomen, ingericht overeenkomstig het hierachter gevoegd model.

De miliciens, bedoeld in art. 1, die bij een bepaald korps en in een bepaald garnizoen verlangen te worden geplaatst, moeten daarvan vóór 5 April, schriftelijk, doen blijken aan den Minister van Oorlog.

Hunne schriftelijke aanvraag, welke dezelfde opgaven moet bevatten als hiervoren zijn aangegeven ten aanzien van de miliciens, die voor hunne indijving het examen wenschen af te leggen, in art. 5 gennemd, behoort vergezeld te gaan voor hen, bedoeld onder *a* van art. 1, van het bewijs voorgeschreven ad art. 1, en voor hen, bedoeld onder *b* van art. 1, van het daaronder genoemd bewijs, getuigschrift of diploma.

De miliciens, aan wie vergund wordt, gedurende hun verblijf onder de wapenen, bij hunne ouders te wonen, storten tien cents daags ten voordeele van de menage der soldaten, welke door hunne afwezigheid anders schade zou lijden; zij zijn gehouden dezelfde diensten te verrichten als de miliciens in de kazerne gehuisvest.

Wordt hun een disciplinaire straf opgelegd, dan moeten zij, zelfs het geval van gewoon arrest niet uitgezonderd, gedurende hun strafdijd in de kazerne wonen en aan de menage der soldaten deelnemen.

Bij aanhoudend slecht gedrag wordt de vergunning tot wonen buiten de kazerne ingetrokken.

In geval van ongesteldheid of ziekte, gelden voor hen zoowel wat geneeskundige behandeling als verpleging betreft, de gewone bepalingen.

Ad Art. 6. De verloven, bij de tweede en derde zinsneden van dit artikel bedoeld, worden door den chef van het korps verleend, steeds in dier voege, dat het verlof verstrijkt vóór het einde van het eerste dienstjaar van den milicien.

Ad Art. 7. Indien de miliciens, in dit artikel bedoeld, na afloop van den eersten termijn van zes maanden, niet verlangen onder de wapenen te blijven om *dadelijk* den tweeden termijn van den gevorderden tijd van werkelijken dienst te vervullen, dan kan hun het volbrengen van dien tweeden termijn worden vergund tegen een later tijdstip, met dien verstande evenwel, dat die nieuwe termijn moet ingaan vóór den aanvang van hun tweede dienstjaar.

In het laatste geval zal het tijdstip, waarop de vervulling van den tweeden termijn voor hen aanvangt, op den aan hen uit te reiken verlof pas worden aangeteekend, en zullen zij gehouden zijn, zonder voorafgaande nadere oproeping, op dat tijdstip bij het korps opnieuw onder de wapenen te komen.

Voor zooverre hiervoren omtrent de bepalingen van dit besluit geen uitdrukkelijke voorschriften zijn gegeven, wordt de verdere uitvoering dier bepalingen geheel overgelaten aan de commanderende officieren der korpsen.

Nieuwe indeeling van het Rijk in acht verdedigingsstellingen. Aanschrijving M. v. O. van 4 Maart 1878, N°. 24 P. Mededeeling v. Z. M. besluit van 27 Februari 1878, N°. 9.

Brengt dat besluit, met tabelle, bij deze ter kennis van het leger, onder mededeeling, dat de instructiën, voorschriften en bepalingen ter uitvoering van dat besluit later zullen worden medegedeeld.

Overwegende, dat het noodig is, de artillerie- en geniecommandementen meer in onderling verband en in overeenstemming met het vestingstelsel te regelen.

Gelet op Onze besluiten van 8 Mei 1867, N°. 67 en van 16 Augustus 1874, N°. 31.

Op de voordracht van Onzen Minister van Oorlog van 25 Februari 1878, Litt. Q^o, Kabinet.

Hebben, met intrekking van het bepaalde bij art. 1 der instructie voor de commandanten voor het materieel der artillerie, vastgesteld bij laatstgenoemd besluit en van Onze besluiten van 3 Februari 1875, N°. 36, van 30 Maart 1875, N°. 8 en van 15 Maart 1876, N°. 28, alsmede met wijziging, voor zooveel noodig, van Ons besluit van 15 November 1874, N°. 16, goedgevonden en verstaan te bepalen:

Art. 1. Het grondgebied van het Rijk is verdeeld in acht verdedigingsstellingen, omfattende elk een deel van het vestingstelsel en waartoe verder behooren eenige niet versterkte plaatsen, zoomede eenige voor militaire doeleinden bestemde terreinen en gebouwen.

Art. 2. In elke verdedigingsstelling bevinden zich de noodige magazijnen van artillerie- en geniematerieel.

Het beheer over die magazijnen is opgedragen aan magazijnmeesters.

Art. 3. Het gebied der verdedigingsstellingen en de daartoe behorende magazijnen zijn aangegeven in de tot dit besluit behorende tabelle Litt. A.

Bij den aanleg van nieuwe fortificatiewerken wordt door Onzen Minister van Oorlog bepaald, tot welke stelling zij zullen behooren.

Art. 4. De artilleriemagazijnen te Doesborgh, Nijmegen, Ter Neuzen en 's Hertogenbosch zijn opgeheven.

Art. 5. In elke stelling is eene afdeling vestingartillerie gelegerd, van zoodanige sterkte en samenstelling, als nader door Ons zal worden bepaald.

De commandeerende officier dezer afdeling is belast met het toezicht over al het artilleriematerieel binnen de stelling.

Het zich daarin bevindende geniematerieel staat onder het toezicht van den commandeerende officier der genie.

Art. 6. Het personeel van de genie-officieren, magazijnmeesters der artillerie en fortificatie-opzichters wordt, voorloopig en in afwachting van nadere daaromtrent door Ons te maken bepalingen, over de verschillende stellingen op zoodanige wijze verdeeld, als de eischen van den dienst zullen vorderen.

Art. 7. De commandeerende officieren der artillerie en der genie in elk der verdedigingsstellingen hebben den titel van Artillerie- (Genie-) Commandant in de stelling.

Zoodra de militie te land door Ons, krachtens art. 184 der Grondwet, hetzij geheel, hetzij ten deele, buitengewoon is bijeengeroepen, treedt van deze beide commandeerende officieren de hoogste of oudste in rang als *algemeen commandant* van de stelling op, tenzij door Ons op andere wijze in het bevel over de stelling is voorzien.

De instructiën voor de Commandanten der artillerie en genie vooruoemd, zullen nader door Ons worden vastgesteld.

Litt. A. VERDEDIGINGSSTELLINGEN.

1. De Nieuwe Hollandsche Waterlinie van af het fort aan de Klop tot aan de Lek. *Standplaats*: Utrecht. *Verdedigingswerken enz.*: de Klop, de Gngel, Ruigenhoek, Blanuwkapel, Voordorp, Bildstraat, Hoofdijk, Rhijnnuwen, Vossegat, Lunetten, Vechten, Heimelje, Overeindschen weg, Jutphaas, Vreeswijk, Waalsche Wetering, Korton Uitweg, Honswijk, Wierickerschans, Sluis te Wijk bij Duurstede, Kromme Rijn en verdere inondatiemiddelen. *Niet versterkte plaatsen enz.*: Utrecht, Woerden, Zeist. *Magazijnen*: Utrecht, Woerden, Wierickerschans.

2. De Nieuwe Hollandsche Waterlinie van de Zuiderzee tot het fort aan de Klop. *Standplaats*: Naarden. *Verdedigingswerken enz.*: Naarden met omliggende werken, Muiden, Weesp, Uitermeer, Hinderdam, Kijkuit, Spion, Nieuwersluis, Tienhoven en de inondatiemiddelen in de stelling. *Magazijn*: Naarden.

3. De Nieuwe Hollandsche Waterlinie van de Lek tot de Merwede en door het land van Altena tot de Nieuwe Merwede. *Standplaats*: Gorinchem. *Verdedigingswerken enz.*: Everdingen, Spoel, Diefdijk, Asperen, Nieuwe Steeg, Vuven, Dalem, Gorinchem, Brakelschen dijk, Loovestein, Woudrichem, Rijswijk, Uppelschen dijk, Bakkerskilsluis te Tiel, Kanaal Tiel-Linge en verdere inondatiemiddelen. *Magazijnen*: Gorinchem, Woudrichem.

4. De stelling van de Geldersche vallei met die in de Neder-Betuwe en de werken tot dekking van rivierovergangen en opname van troepen aan den IJssel. *Standplaats*: Zwolle. *Verdedigingswerken enz.*: Grebbe-linie, Linie Ochten-Spees, Doesburg, Westervoort. *Niet versterkte plaatsen enz.*: Harlingen, Leenwarden, Groningen, Delfzijl, Assen, Zwolle, Kampen, Oldenbroek, Deventer, Zutten, Milligen, Arnhem, Amersfoort, Harderwijk. *Magazijn*: Zwolle.

5. De stelling van het Hollandsch Diep en het Volkerak en de stelling van de monden van de Maas en van het Haringvliet, benevens de werken aan de Westerschelde. *Standplaats*: Dordrecht. *Verdedigingswerken enz.*: Willemstad, Bovensluis, de Hel, de Ruiter, Numansdorp, (Buitensluis), de stelling van Ooltgensplaat, Brielle, Hellevoetsluis, Neuzen en Ellewoutsdijk en de verdere werken en inondatiemiddelen in de stelling. *Niet versterkte plaatsen enz.*: Dordrecht, Breda, Bergen-op-Zoom, Middelburg, Vlissingen. *Magazijnen*: Dordrecht, Breda, Willemstad, Hellevoetsluis, Brielle.

6. De stelling van den Helder. *Standplaats*: Helder. *Verdedigingswerken enz.*: de werken in de stelling. *Niet versterkte plaatsen enz.*: Helder, Hoorn, Medemblik. *Magazijn*: Helder.

7. De stelling van Amsterdam. *Standplaats*: Amsterdam. *Verdedigingswerken enz.*: de werken en de inondatiemiddelen in de stelling. *Niet versterkte plaatsen enz.*: Amsterdam, Haarlem, Leiden, 's Gravenhage, Delft, Rotterdam, Schoonhoven, Gouda. *Magazijnen*: magazijnen Amsterdam, Delft (1).

8. De Zuiderwaterlinie, van de Maas boven St. Andries tot den Amer beneden Geertruidenberg en de werken tot dekking van rivierovergangen en opname van troepen aan Waal en Mans. *Standplaats*: 's Hertogenbosch. *Verdedigingswerken enz.*: Nieuw St. Andries, Blaauwe sluis, Grèvecoeur, de werken bij 's Hertogenbosch, de positie van Heusden, Geertruidenberg, de verdere werken in de inondatiemiddelen in de linie Boven Lent, Beneden Lent, Kruijnhoff en Panterden. *Niet versterkte plaatsen enz.*: 's Hertogenbosch, Heusden, Nijmegen, Grave, Venlo, Roermond, Maastricht. *Magazijnen*: Heusden, Geertruidenberg.

Regeling der inrichting van de krijgsschool voor officieren. Aanschrijving M. v. O. van 18 Maart 1878, N°. 1, P. Mededeeling van Z. M. besluit van 14 Maart (*Staatsblad* N°. 17).

Op de voordracht van Onzen Minister van Oorlog van 22 Januari 1878, Litt. N^o. Kabinet.

Overwegende, dat ingevolge art. 11 der wet van 30 Mei 1877 (*Staatsblad* N°. 141), houdende regeling van het onderwijs bij de Koninklijke Militaire Academie, de inrichting der Krijgsschool behoort geregeld te worden bij algemeenen maatregel van inwendig bestuur.

Gelet op Ons besluit van 28 Juli 1875, N°. 10, en de later daarin gebrachte wijzigingen.

Den Raad van State gehoord (advies van 26 Februari 1878 N°. 7).

Gezien het nader rapport van Onzen Minister van Oorlog van 2 Maart 1878, Litt. L^o. Kabinet.

Hebben goedgevonden en verstaan, te bepalen:

Art. 1. De krijgsschool is bestemd tot voortzetting der studiën van officieren, van de Koninklijke Militaire Academie, de regimentcurssussen en andere opleidingsscholen afkomstig.

Zij is gesplitst in twee afdelingen.

Art. 2. De eerste afdeling der Krijgsschool is bestemd voor de luitenanten, bedoeld bij het tweede lid van artikel 11 der wet van 30 Mei 1877 (*Staatsblad* n°. 141), en voor zoodanige officieren, als tot de lessen in die afdeling door onzen Minister van Oorlog zullen worden toegelaten.

De overige, de lessen des Krijgsschool bijwonende, officieren vormen de tweede afdeling.

Art. 3. De eerste afdeling der Krijgsschool is gevestigd ter plaatse, waar

(1) Voor zooveel betreft de voertuigen van het veldleger in de stapelmagazijnen opgelegd.

zieh de Koninklijke Militaire Academie bevindt.

De tweede afdeling is gevestigd te 's Gravenhage.

Art. 4. In de eerste afdeling der Krijgsschool wordt onderwijs gegeven in:

- a. de mechanica, omvattende:
 - 1°. een algemeenen cursus;
 - 2°. de theorie der bouwconstructiën;
 - 3°. de hydraulica;
- b. de waarschijnlijkheidsrekening;
- c. de geodesie;
- d. de artilleriewetenschap;
- e. de versterkingskunst en den vestingbouw;
- f. de leer van den aanval en de verdediging van vestingen;
- g. de tactische en belegeringsoefeningen op de kaart;
- h. de krijgsgeschiedenis;
- i. de burgerlijke, militaire en schoone bouwkunde;
- k. de waterbouwkunde;
- l. de hydrographie van Nederland;
- m. de wetten en voorschriften, betreffende de uitvoering van geniewerken;
- n. de paardenkennis;
- o. het lijntekenen;
- p. het paardrijden.

Het getal der in dit artikel aangewezen vakken kan door Onzen Minister van Oorlog worden uitgebreid.

De cursus, in deze afdeling te houden, sluit, voor zoover betreft de vakken, welke ook aan de Koninklijke Militaire Academie worden onderwezen, bij het daar gegeven onderwijs aan.

Art. 5. Het onderwijs in de tweede afdeling der Krijgsschool betreft:

- a. de kennis van werktuigen en de werktuigleer;
- b. de mechanische en de scheikundige technologie;
- c. de natuurkunde;
- d. de scheikunde;
- e. de kennis van grondstoffen en waren;
- f. de geodesie;
- g. de artilleriewetenschap en toegepaste studiën op het gebied dier wetenschap;
- h. de versterkingskunst en den vestingbouw;
- i. de leer van den aanval en de verdediging van vestingen;
- k. de tactiek;
- l. de tactische en belegeringsoefeningen op de kaart;
- m. de strategie, de krijgsgeschiedenis en de lundsverdediging;
- n. de stafdienst;
- o. de legerverpleging, de legeruitrusting en het legerbeheer;
- p. de intendance-dienst;
- q. de oorlogspolitiek en oorlogsgebruiken;
- r. het militair gebruik van spoorwegen en telegrafien;
- s. de militaire aardrijkskunde en statistiek;
- t. de fransche, hoogduitsche en engelsche talen;
- u. toegepaste studiën op het gebied van bouw- en waterbouwkunde;
- v. het paardrijden.

Het getal der in dit artikel aangewezen vakken kan door Onzen Minister van Oorlog worden uitgebreid.

Art. 6. In de tweede afdeling der Krijgsschool worden drie cursussen gehouden:

- a. een voor algemeene krijgskundige studiën;
- b. een voor studiën, uitsluitend vereischt voor artillerie- en genie-officieren;
- c. een voor intendance.

De cursus, onder b bedoeld, kan in twee of meer cursussen worden gesplitst.

De verdeeling der bij artikel 5 vermelde vakken, over de verschillende cursussen, geschiedt door Onzen Minister van Oorlog.

Art. 7. De cursussen van de Krijgsschool duren één jaar voor de eerste afdeling, en twee jaren voor de tweede afdeling.

Zoo noodig kan de cursus der eerste afdeling, voor de luitenants van het wapen der genie, door Onzen Minister van Oorlog met een half jaar worden verlengd.

In de tweede afdeling kan, in elk jaar, het tijdvak van 1 Juni tot 1 October geheel of gedeeltelijk bestemd worden voor practische oefeningen, te regelen op den voet als door Onzen Minister van Oorlog zal worden bepaald.

Art. 8. Aan den cursus, in de eerste afdeling der Krijgsschool te houden, wordt deelgenomen door al de bij het tweede lid van artikel 11 der wet van den 30sten Mei 1877 (*Staatsblad* n°. 141). bedoelde luitenants, die hun tweede dienstjaar in den rang van officier zijn ingetreden.

Art. 9. Tot de tweede afdeling der Krijgsschool kunnen worden toegelaten:

1°. kapiteins der verschillende wapens, onderintendanten der 2e klasse en kapitein-kwartiermeesters; en

2°. luitenants der verschillende wapens en luitenant-kwartiermeesters voor zoover zij minstens vier jaren in den rang van officier gediend en blijken gegeven hebben van voldoende practische bedrevenheid.

De hierboven onder 1° en 2° bedoelde officieren zullen, om tot de lessen aan de Krijgsschool te worden toegelaten, onverminderd de verdere te stellen eischen met opzicht tot gedrag en dienstijver, vooraf moeten voldoen aan een toelatingsexamen, af te nemen door eene Commissie, welke daartoe door Onzen Minister van Oorlog benoemd wordt.

De omvang van vorenbedoeld examen wordt door Onzen Minister van Oorlog bepaald.

Art. 10. Het getal officieren, jaarlijks tot de tweede afdeling der Krijgsschool toe te laten, gaat dat van 20 niet te boven, te weten:

10 van het wapen der infanterie;

4 » » » » artillerie;

2 » » » » cavalerie;

2 » » » » genie;

2 onderintendanten der 2e klasse, kapitein- of luitenant-kwartiermeesters.

Art. 11. Indien het getal der officieren, die in aanmerking komen om tot de tweede afdeling der Krijgsschool te worden toegelaten, voor eenig wapen of dienstvak grooter is dan bij het voorgaand artikel is bepaald, dan komen de hoogsten in rang, of — bij gelijkheid van rang — zij, die in hunnen rang de meeste werkelijke dienstjaren tellen, het eerst tot toelating in aanmerking.

Is het getal der officieren, die tot toelating in evengemelde afdeling in aanmerking komen, voor eenig wapen of dienstvak geringer dan bij artikel 10, voor dat wapen of dienstvak is bepaald, dan kunnen, zoo daartegen uit anderen hoofde geene bezwaren bestaan, de aldus opengebleven plaatsen door officieren van een der andere daarbedoelde wapens of dienstvakken worden ingenomen.

Art. 12. Tot de Krijgsschool kunnen ook worden toegelaten kapiteins en luitenants van de legers in Oost- en West-Indië, onder zoodanige bepalingen, als door Ons, bij een nader besluit, zullen worden vastgesteld.

Art. 13. Aan officieren, vallende in de termen van artikel 9 van dit besluit, die slechts het onderwijs in sommige vakken der tweede afdeling wenschen te volgen, kan zulks door Onzen Minister van Oorlog, onder door hem te stellen bepalingen, worden vergund.

Deze officieren zijn niet begrepen onder de getallen, in artikel 10 vermeld.

Art. 14. De officieren, die den cursus der eerste afdeling van de Krijgsschool hebben bijgewoond, leggen bij het einde van dien cursus een examen af in de vakken, waarin zij aldaar onderwijs hebben genoten.

Zij, die aan dit examen niet voldoen, worden geacht niet in het bezit te zijn van de volgens art. 5 der wet van den 28sten Augustus 1851 (*Staatsblad* n°. 128) vereischte kunde en bekwaamheid.

Het staat hun echter vrij, ten einde zich die kunde en bekwaamheid eigen te maken, den cursus der eerste afdeling van de Krijgsschool nog eene tweede en derde maal te volgen.

Art. 15. De officieren, die een der cursussen van de tweede afdeling der Krijgsschool in zijn geheel omring hebben gevolgd, kunnen, zoo zij dit verlangen, alvorens de Krijgsschool te verlaten, een examen afleggen in de vakken, waarin zij onderwijs hebben genoten.

Art. 16. De examens, in de artt. 14 en 15 van dit besluit bedoeld, worden in het openbaar afgenomen door de leeraren der Krijgsschool, ten overstaan van eene, door Onzen Minister van Oorlog te benoemen commissie, bestaande uit de Inspecteurs van de wapens, den Chef van den generalen staf en den Hooflintendant. De hoogste of oudste in rang van die officieren is voorzitter van de commissie van examens.

Art. 17. Aan het examen van art. 15 kan ook worden deelgenomen door officieren, die de lessen der Krijgsschool niet bijgewoond of alleen het onderwijs in enkele vakken gevolgd hebben, met dien verstande, dat ook voor deze officieren het examen zal loopen over al de bij voormeld artikel bedoelde vakken.

De luitenants, die, zonder de lessen der Krijgsschool te hebben gevolgd, het hierbedoeld examen wenschen af te leggen, worden daartoe echter niet toegelaten, dan nadat zij zes jaren in den rang van officier hebben gediend.

Art. 18. De officieren, die aan het examen, bedoeld bij art. 15, hebben voldaan, ontvangen daarvan, vanwege Onzen Minister van Oorlog, een bewijs (*brevet*).

Art. 19. Te rekenen van den 1sten October 1881 komen, onverminderd de verder te stellen eischen, voor eene plaatsing bij den generalen staf, bij de intendance, of in speciale betrekkingen waarvoor meer dan gewone kunde wordt gevorderd, in de eerste plaats die kapiteins en luitenants in aanmerking, die in het bezit zijn van het bij art. 18 van dit besluit bedoelde brevet.

Eene lijst van de hierbedoelde speciale betrekkingen wordt door Onzen Minister van Oorlog vastgesteld.

Art. 20. Het onderwijs aan de Krijgsschool wordt gegeven door:

- a. officieren, door Onzen Minister van Oorlog daartoe aan te wijzen;
- b. burgerleeraren.

De burgerleeraren bij de Krijgsschool worden door Ons benoemd, geschorst en ontslagen.

Art. 21. Met het toezicht over de Krijgsschool en de overige inrichtingen van militair onderwijs is belast een hoofd- of opperofficier, die den titel heeft van *Inspecteur van het militair onderwijs*.

De inspecteur van het militair onderwijs heeft zijne standplaats te 's Gravenhage.

Art. 22. De werkring, de bevoegdheden en verplichtingen van den inspecteur van het militair onderwijs, alsmede de samenstelling van het onderwijzend personeel bij de Krijgsschool, worden door Ons bij een nader besluit geregeld.

De inwendige regeling van de Krijgsschool geschiedt bij een door Onzen Minister van Oorlog vast te stellen reglement.

Art. 23. Het examen, bedoeld in art. 9 van dit besluit, zal voor de eerste maal gehouden worden in 1878.

Art. 24. Tot de eerste afdeling der Krijgsschool kunnen, onverminderd het bepaalde bij art. 18 der wet van 30 Mei 1877 (*Staatsblad* n°. 141), ook worden toegelaten officieren van de wapens der artillerie en genie, vallende in de termen van dat artikel.

Overgangsbepalingen.

Art. 25. De bij Ons besluit van den 28sten Juli 1875, n°. 10, opgerichte Krijgsschool blijft tot den 1sten October 1878 onveranderd bestaan.

Art. 26. De officieren, die in 1876 zijn opgenomen in de tactische afdeling der bij het vorig artikel bedoelde Krijgsschool, alsmede de officieren, die in 1877 tot die school worden toegelaten, gaan over in de tweede van de bij art. 2 bedoelde afdelingen en volgen daarbij de lessen van het tweede cursusjaar.

TWEEDE GEDEELTE.

Vaststelling van maten en gereedschappen en van den maximumvoorraad verwisselstukken bij de korpsen. Aanschrijving M. v. O. van 2 Februari 1878, N°. 42, A.

In aanmerking nemende, dat, door de verstrekking van revolvers, aan het kader der regimenten veld- en rijdende artillerie, bij die korpsen ook moeten voorhanden zijn de maten, gereedschappen en verwisselstukken voor het doen van eventuele herstellingen aan die wapenen.

Heeft goedgevonden:

1°. den staat lett. A, behoorende bij de beschikking van 3 September 1874, n°. 42 A, (*Rec. Mil.* I, bladz. 295) in te trekken en te vervangen door den hierna volgende staat lett. A, (*Zie Rec. Mil.* II, blz. 26 en 27.)

2°. den staat lett. A, gevoegd bij de beschikking van 15 December 1873, n°. 69 I, (*Rec. Mil.*, bladz. 425) aldus aan te vullen, dat onder het Hoofd:

GEREEDSCHAPPEN EN KALIBERMATEN,

waarvan de geweermakers en zwaardvegers voorzien moeten zijn.

HOOFDSTUK VI.

C. GEWEERMAKERSGEREEDSCHAPPEN EN MATEN.

a. Gereedschappen.

Achter »Molens voor schroeven n°. 1 en 6" en »Snijzers blad- tot schroeven n°. 3", in de kolom »Noodig bij het wapen der veld- en rijdende artillerie per regiment," — in plaats van het teeken: — gesteld wordt het cijfer: I.

3°. den staat letter B, behoorende bij de beschikking van 3 November 1875, n°. 76 A, (*Rec. Mil.* I, bladz. 469) in te trekken en te vervangen door den hierachter gevoegden staat lett. B. (*Zie Rec. Mil.* II, blz. 27.)

Splitsing van het rekenplichtig beheer bij de artillerie, stapel- en constructiemagazijnen. Aanschrijving M. v. O. van 4 Februari 1878, n°. 42 A. Mededeeling van Z. M. besluit van 22 Januari 1878, n°. 11.

Op de voordracht van Onzen Minister van Oorlog, van 18 Januari 1878, Kabinet, Litt. E¹.

In aanmerking nemende, dat de betrekking van magazijnmeester der artillerie, stapel en constructiemagazijnen als van te uitgebreiden aard moet worden beschouwd om door één verantwoordelijk persoon naar behooren te worden waargenomen en dat het derhalve wenschelijk voorkomt de verantwoordelijkheid over te dragen op twee magazijnmeesters.

Hebben goedgevonden en verstaan te bepalen en zulks met wijziging in zoverre van den Staat lett. II van ons besluit van 31 December 1873, n°. 13, aanwijzende het bedrag der tractementen in het jaar van de officieren der artillerie, en van art. 4 van Ons besluit van 13 Februari 1861, n°. 44, waarbij zijn vastgesteld de jaarlijksche toelagen die door de officieren en magazijnmeesters der artillerie, stapel- en constructiemagazijnen kunnen worden genoten.

Art. 1. Het rekenplichtig beheer bij de artillerie, stapel- en constructiemagazijnen zal voortaan worden waargenomen door een magazijnmeester der 1e klasse met rang van majoor of kapitein, onder de benaming van magazijnmeester der stapelmagazijnen en door een magazijnmeester 1e of 2e klasse met rang van kapitein of 1e luitenant, onder de benaming van magazijnmeester der constructiemagazijnen, zullende door ieder dier magazijnmeesters een borgtocht worden gesteld van drie duizend gulden (f 3000).

Art. 2. De tractementen zullen gelijk zijn aan die der magazijnmeesters van de 1e of 2e klasse bij andere magazijnen of in andere betrekkingen dienstdoende.

Art. 3. De jaarlijksche toelage zal in maximum kunnen bedragen: voor den magazijnmeester der stapelmagazijnen f 600; voor den magazijnmeester der constructiemagazijnen f 400.

Verloren geraakte goederen. Aanschrijving M. v. O. van 5 Februari 1878, N°. 118 I.

In aanmerking nemende, dat gebleken is, dat van de voorwerpen van velduitrusting en kampementseffecten, verleden jaar aan de korpsen verstrekt, ten gebruke bij te houden oefeningen, een vrij aanzienlijk getal is verloren gemaakt.

Noodigt de bij de zaak betrokken militaire autoriteiten uit, in het vervolg te waken en te doen waken, dat aan het in goeden staat bewaren van gemelde en in het algemeen van alle voorwerpen, die ten gebruke zijn of worden verstrekt, de meeste zorg worde besteed, — en brengt tevens ter hunner kennis, dat voortaan de waarde van verloren of beschadigde voorwerpen zal worden verhaald op hem of hen, door wier schuld of nalatigheid het verlies heeft plaats gehad.

Eereteeken voor eervol vermelden. Aanschrijving M. v. O. van 13 Februari 1878, N°. 46 P.

Willende bevorderen, dat het eereteeken, bij 's Konings besluit van 8 September jl. (*Staatsblad* n°. 179) ingesteld voor hen, die wegens eenig wapenfeit eervol werden vermeld, op eenvormige wijze gedragen worde.

Gelet op art. 2 van voorschreven besluit.

Gezien een schrijven van den Minister van Staat, Minister van Koloniën, van 28 Januari jl., Litt. C, n°. 1.

Brengt ter kennis van het leger, dat bedoeld eermetaal door hen, die daarmede begiftigd zijn, moet worden gedragen op de linkerhorst, op het lint van het eeretreeken voor belangrijke krijgbedrijven, *onmiddellijk boven dat eeretreeken* en derhalve *onder de gespen*, waarmede het lint eventueel versierd is.

Voorschrift op de verstrekking en de verantwoording van munitien tot draagbare vuurwapenen aan en door de korpsen van het leger en de dienstdoende schutterijen. Aanschrijving M. v. O., van 20 Februari 1878, N°. 64 A.

In aanmerking nemende, dat het wenschelijk is, het aantal patronen, scherpe n°. 10 tot kamerschietsylinders, dat jaarlijks per compagnie infanterie mag worden verschoten, te vermeerderen.

Heeft goedgevonden, art. 1 van het voorschrift op de verstrekking en de verantwoording van munitien tot draagbare vuurwapenen aan en door de korpsen van het leger en de dienstdoende schutterijen, vastgesteld bij aanschrijving van 13 Maart 1876, n°. 62 A (*Rec. Mil. II*, bladz. 43), in zover te wijzigen, dat, voortaan, zonder bijzondere machtiging, per compagnie infanterie jaarlijks over 5000 stuks patronen van genoemde soort kan worden beschikt.

Vervoer per stoomboot van militairen. Aanschrijving M. v. O., van 25 Februari 1878, N°. 64 I.

Brengt — ten gevolge op de beschikking van 9 December 1874, N°. 68 I (*Rec. Mil. II*, bladz. 193) — ter kennis van de militaire autoriteiten, dat de dienst der stoombooten *Admiraal de Ruijter* en *Tielache Koophandel to Tiel* is gestaakt, en dat daardoor de bij die beschikking behorende tarieven N°. 60 en 61 als vervallen moeten worden beschouwd.

Vrijdom van briefport. Aanschrijving M. v. O., van 28 Februari 1878, N°. 44 S. Mededeeling van Z. M. besluit van 4 Februari 1878, N°. 11.

Gelet op art. 1 van Ons besluit van 7 November 1876 (*Staatsblad* N°. 192), ter uitvoering van art. 23 der wet op de brievenposterij van 12 April 1850 (*Staatsblad* N°. 15), gewijzigd bij art. 31 der wet van 22 Juli 1870 (*Staatsblad* N°. 138).

Gezien het rapport van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, dd. 31 Januari 1878, N°. 69, Posterijen;

Hebben goedgevonden en verstaan:

vrijstelling van briefport te verleenen voor de ambtelijke briefwisseling, welke gevoerd wordt tusschen den Directeur voor de spoorwegen ter eene en alle openbare ambtenaren en autoriteiten, zoodra de bestuurders van spoorwegmaatschappijen en concessionarissen voor den aanleg en de exploitatie van spoorwegen en de beambten of personen in dienst van die maatschappijen of concessionarissen ter andere zijde.

Onze Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid is belast met de uitvoering van dit besluit, waarvan afschrift zal worden gezonden aan Onze Ministers van Justitie, Binnenlandsche Zaken, Marine, Financiën en Oorlog.

Indeeling der lichting voor 1878. Aanschrijving M. v. O., van 4 Maart 1878, N°. 26 P. Mededeeling van Z. M. besluit van 20 Februari 1878, (*Staatsblad* N°. 11).

a. Voormelde lichting is bepaald op 11000 man, waarvan 600 voor den dienst ter zee.

Het aandeel van elke provincie in die lichting is over de verschillende

korpsen verdeeld, zooals op den hierbij gevoegden staat is aangewezen. (Zie *Rec. Mil.* II, bladz. 38 en 39.)

b. De lotelingen, voor de zeemilitie te bestemmen, moeten worden gerekend in mindering van het aantal manschappen, aan de acht regimenten infanterie toe te wijzen, naar de reden van het bij elk regiment in te lijven getal: zij zullen, ingevolge bovenvermeld besluit, worden gekozen uit degenen, die zich, overeenkomstig art. 150 der wet van 19 Augustus 1861 (*Staatsblad* N°. 72), hebben aangemeld om bij de zeemilitie te dienen; terwijl het aantal lunnar, door elke provincie te leveren, nader aan de provinciale adjudanten zal worden opgegeven.

c. Van het aantal miliciens, bij de acht regimenten infanterie in te lijven, zal almede worden afgetrokken het getal van de in de contingenten begrepen ingeschrevenen voor de militie, tot wie betrekking hebben de voorschriften, op blz. 277 van het *Recueil Militair* van 1862 vermeld; terwijl, bijaldien uit een contingent manschappen aan verschillende regimenten worden geleverd, die aftrekking zooveel mogelijk gelijkmatig zal geschieden.

d. De provinciale adjudant in elk gewest is, overeenkomstig art. 43 van Zijner Majesteits besluit van 8 Mei 1862 (*Staatsblad* N°. 46), belast met het overnemen en indeelen van de miliciens uit de provincie. Ten aanzien der manschappen uit *Drenthe* wordt die verrichting aan den provincialen adjudant in *Groningen* opgedragen.

e. Voor het geneeskundig onderzoek van de over te nemen miliciens uit *Drenthe* zal een officier van gezondheid uit het garnizoen te *Groningen* worden aangewezen.

f. Ten aanzien van het overnemen en indeelen der manschappen, hunne opzending naar, en hunne verdere behandeling bij de korpsen enz., zullen de voorschriften, vervat in de beschikking van 7 Juni 1862, N°. 56 B (*Rec. Mil.*, blz. 175, enz.) tot richtsnoer strekken.

g. Bij Zijner Majesteits besluit van 19 Februari 1863 (*Staatsblad* N°. 11), is echter het voorgeschrevene bij het 2e lid van art. 59 van het Koninklijk besluit dd. 8 Mei 1862 (*Staatsblad* N°. 46) (*Rec. Mil.*, blz. 195), in dezer voege gewijzigd, dat, bij de jaarlijksche inlijving, de manschappen voor de regimenten vestingartillerie aangewezen, rechtstreeks naar de standplaatsen der compagnieën, waarvoor zij bestemd zijn, zullen worden opgezonden.

Ten gevolge van deze wijziging, welke het voorgeschrevene bij de eerste zinsnede van art. 3 der instructie (*Rec. Mil.* 1862, bladz. 284, enz.) doet vervallen, zal op de miliciens der vestingartillerie het bepaalde bij art. 1 dier instructie worden toegepast.

In verband hiermede, zullen de betrokken provinciale adjudanten, vóór de indeeling, in overleg treden met de commanderende officieren der korpsen vestingartillerie, welke miliciens uit het gewest ontvangen, ten einde te vernemen voor welke compagnieën en tot hoedanig getal de miliciens van het contingent moeten worden bestemd, en waarheen deze moeten worden opgezonden.

Eveneens zullen de provinciale adjudanten, vóór de indeeling, met de commanderende officieren der korpsen infanterie in overleg treden omtrent het aantal miliciens van het contingent, voor elk bataljon te bestemmen.

h. De plaatsvervangers, voor de regimenten infanterie bestemd, zullen, zooveel mogelijk, gelijkmatig over de verschillende bataljons worden verdeeld.

Bij de bereden korpsen mogen geen milicien-plaatsvervangers, buven de 30 jaren oud, worden ingedeeld, tenzij deze bij een bereden korps hebben gediend.

Bij de vestingartillerie behooren, zooveel mogelijk, te worden ingelijfd: miliciens, herkomstig uit gemeenten, waar de schutterij geheel of gedeeltelijk voor den dienst der vestingartillerie bestemd is, zoomede de lotelingen, die in vestingen of kustplaatsen te huis behooren. Voor deze miliciens zal van de bepaalde lengtemaat in zooverre kunnen worden afgeweken, dat manschappen niet kleiner dan 1,64 M., doch overigens goed ontwikkeld, nog bij die artillerie toegelaten worden.

Ook bij de toewijzing van milicien-nummervwisselaars en plaatsvervangers aan de regimenten veld- en rijdende artillerie en van lotelingen, nummerwisselaars en plaatsvervangers aan het korps pontonniers, zal van de bepaalde lengtemaat in zooverre kunnen worden afgeweken, dat manschappen, niet kleiner dan 1,64 M., doch overigens goed ontwikkeld, nog bij die korpsen worden toegelaten.

Voor laatstgenoemd korps zal echter die afwijking alleen mogen plaats hebben, indien daardoor beter voldaan wordt aan het bepaalde bij art. 53 van het Koninklijk besluit van 8 Mei 1862 (*Staatsblad* n°. 46), nopens de klassen van militieplichtigen, waaruit in het bijzonder pontonniers zijn te trekken.

Bij de drie regimenten vestingartillerie en bij het bataljon mineurs en sappeurs zullen geen plaatsvervangers worden ingedeeld.

Bij het korps pontonniers moeten zooveel mogelijk miliciens-plaatsvervangers en bij de bereden korpsen zooveel mogelijk milicien-nummervwisselaars en plaatsvervangers worden ingedeeld.

Bij het bataljon mineurs en sappeurs moeten worden ingedeeld de telegraaf-beambten (telegrafisten, assistenten en klerken), en zulks ongeacht de lengte der lotelingen van voorschreven categorie; wijders nog de manschappen, die het beroep uitoefenen van rijswerker en van riet- of stroodekker.

Voor de torpedo-compagnie zullen bij voorkeur worden bestemd: schippers, visschers enz.; waartoe, zooveel doenlijk, manschappen, die dergelijk bedrijf uitoefenen, moeten worden ingelijfd bij het regiment, waarvan deze compagnie deel uitmaakt.

f. De miliciens, die eenig onderwijs in de genees- of heilkunde genoten hebben, de hulpapothekers en de apothekersbedienden moeten bij een der acht regimenten infanterie ingelijfd en aan den commandeerenden officier van het korps gesignaleerd worden, ten einde, overeenkomstig art. 7 van Zijner Majesteits besluit van 7 April 1869, n°. 15, te kunnen worden bestemd tot eene plaatsing bij een der compagnieën hospitaalsoldaten.

L. Om de militie te localiseeren, zullen de manschappen, zooveel doenlijk, worden ingelijfd bij korpsen of onderdeelen daarvan, welke in of nabij hunne woonplaats garnizoen houden.

L Bij het besluit, in hoofde dezes vermeld, is door den Koning bepaald, dat de te dezen jare bij de verschillende korpsen van het leger in te lijen manschappen, tot eerste oefening, twaalf maanden onder de wapenen gehouden zullen worden.

Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

RECUEIL MILITAIRE

(DU MARITIME ET DE L'ARMEE)

Faint text below the title, likely a subtitle or introductory line.

ETAT DE LA GUERRE

Faint text block, possibly a list or index of contents.

Faint text block, possibly a list of names or titles.

Faint text block, possibly a list of names or titles.

Faint text block, possibly a list of names or titles.

Faint text block at the bottom of the page.

RECUEIL MILITAIR.

(26 MAART — 25 APRIL 1878.)

EERSTE GEDEELTE.

Uitbreiding van het bataljon mineurs en sappeurs, met eene school- en telegraafcompagnie. Aanschrijving M. v. O. van 19 Maart 1878, N°. 45 P. Mededeeling van Z. M. besluit van 9 Maart 1878, N°. 14.

Op de voordracht van Onzen Minister van Oorlog van 6 Maart 1878, N°. 25 P.

Gelet op Ons besluit van 15 Juli 1868, N°. 32 en op de later daarin gebrachte wijzigingen.

Hebben goedgevonden en verstaan te bepalen:

dat, met wijziging in zooverre van den staat litt. B, behoorende bij Ons voornoemd besluit, het bataljon mineurs en sappeurs, met ingang van 1 October a. s., wordt uitgebreid met eene school- en telegraafcompagnie.

Deze compagnie is samengesteld als volgt:

1 kapitein der 1e of 2e klasse;

1 1e of 2e luitenant;

1 sergeant-majoor der 1e of 2e klasse;

4 sergeanten der 1e klasse. }

6 sergeanten der 2e klasse. } Hieronder zijn begrepen 4 serg.-telegrafist;

1 fourier der 1e of 2e klasse;

10 korporaa's;

2 tamboers;

25 mineurs der 1e klasse (vrijwilligers);

125 mineurs der 2e klasse (vrijwilligers en miliciens).

Wijziging van art. 9 van het reglement op het geneeskundig onderzoek omtrent de geschiktheid voor den dienst bij de zee- en landmacht. Aanschrijving M. v. O. van 1 April 1878, N°. 67 P. Mededeeling van Z. M. besluit van 10 Maart 1878.

Op de gemeenschappelijke voordracht van Onze Ministers van Oorlog, van Marine en van Binnenlandsche Zaken, van den 15den Januari 1878, N°. 37 P. 19 Januari 1878, litt. B, n°. 22, en van 24 Januari 1878, n°. 13, Militie en Schutterijen.

Gezien Ons besluit van den 3den Maart 1871 (*Staatsblad* n°. 9), houdende vaststelling van een nieuw reglement op het geneeskundig onderzoek omtrent den krijgsveld dienst te land en te water.

Overwegende, dat het noodzakelijk is artikel 9 van bedoeld reglement te wijzigen.

Den Raad van State gehoord (advies van den 22sten Februari 1878, n°. 22).

Gelet op het nader gemeenschappelijk rapport van Onze Ministers van Oorlog, van Marine en van Binnenlandsche Zaken, van den 28sten Februari 1878, n°. 61 P, van den 4den Maart 1878, litt. B, n°. 6, en van 6 Maart 1878, litt. K, afdeling Militie en Schutterijen.

Hebben goedgevonden en verstaan:

1°. De vierde en vijfde zinsneden van artikel 9 van voormeld reglement worden gelezen als volgt:

Vierde zinsnede.

»In doch niet door den dienst ontstaan zijn alle gebreken, verkregen door eigen toedoen, bijv. ten gevolge van dronkenschap, syphilis, vechtpartijen (wanneer de persoon niet diensthalve daarbij tegenwoordig moest zijn), zelfverminking, poging tot zelfmoord of ontvluchten uit provooften, kazernen, hospitaal en schepen, zoomede die gebreken welke, ofschoon tijdens het in dienst zijn van den schepeling of militair buiten diens schuld of opzet verkregen, echter niet kunnen worden begrepen onder die in de volgende zinsnede bedoeld.»

Vijfde zinsnede.

»Door den dienst ontstaan zijn alle verwondingen of verminkingen in den strijd bekomen of veroorzaakt door gevorderde of bevolen militaire diensten, zoomede alle ziels- of lichaamsgebreken, welke het gevolg zijn van omstandigheden, verrichtingen en vermoedenissen, aan de uitoefening van den militairen dienst verbonden.»

2°. Dit besluit treedt in werking op den vijftien dag na de dagteekening van het *Staatsblad* en de *Staatscourant*, waarin het geplaatst is.

Regeling der opleiding van onderofficieren en mindere militairen tot officier. Aanschrijving M. v. O. van 20 April 1878, 78 P. Mededeeling van Z. M. besluit van 13 April 1878, N°. 16.

Overwegende, dat eene meer eenvoudige regeling van de opleiding van onderofficieren en mindere militairen tot den rang van officier wenschelijk is.

Op de voordracht van Onzen Minister van Oorlog van 3 dezer, Kabinet, Litt. a. N°. 12.

Hebben goedgevonden en verstaan, te bepalen:

Art. 1. Tot opleiding van onderofficieren en mindere militairen voor den rang van officier zijn bestemd drie *militaire scholen*, te weten:

twee voor de wapens der infanterie en cavalerie en de militaire administratie, gevestigd te *Haarlem* en 's *Hertogenbosch*, en eene voor het wapen der artillerie, gevestigd te *Delft*.

Art. 2. De militaire scholen zijn verdeeld in twee klassen: A en B.

In de klasse A wordt hoofdzakelijk onderwijs gegeven in burgerlijke, in de klasse B hoofdzakelijk in militaire vakken.

Art. 3. De cursus in elk der klassen A en B duurt twee jaren.

In de klasse A wordt alleen onderwijs gegeven van 1 October tot 1 April.

De lessen in klasse B nemen jaarlijks een nauvang op 1 October.

Art. 4. Het onderwijs in de klasse A betreft:

- a. de reken-, stel- en meetkunde;
- b. de goniometrie en vlakke driehoeksmeting;
- c. de beschrijvende meetkunde;
- d. de natuurkunde;
- e. de aardrijkskunde;
- f. de algemeene- en vaderlandsche geschiedenis;
- g. de gronden der gemeente-, provinciale- en staatsinrichting van Nederland;
- h. de Nederlandsche taal- en letterkunde;
- i. de Fransche en Hoogduitsche talen;
- k. het rechtlijnig en het topographisch teekenen;
- l. de militaire reglementen;
- m. het exerceeren, de gymnastiek en verdere practische oefeningen;
- n. voor de cavalerie en artillerie: het paardrijden.

Art. 5. Het onderwijs in de klasse B betreft:

- a. de beschrijvende meetkunde;
- b. de hoogere stekunde;
- c. de bolvormige driehoeksmeting en de hoogere meetkunde;
- d. de differentiaal- en integraalrekening;
- e. de natuurkunde;
- f. de scheikunde;
- g. de Fransche en Hoogduitsche talen;
- h. den velddienst en tactiek;
- i. de artilleriewetenschap en de wapenleer;
- k. de versterkingskunst en de vestingoorlog;
- l. de geodesie;
- m. de militaire administratie;
- n. het rechtlijnig en het topographisch teekenen;
- o. de militaire wetten en reglementen;
- p. de paardenkennis en de rij- en africhtingskunst;
- q. het exerceeren, de gymnastiek, het paardrijden en verdere practische oefeningen.

Onze Minister van Oorlog bepaalt in welke der in dit artikel genoemde vakken de onderofficieren der verschillende wapens onderwijs ontvangen.

Art. 6. Tot de klasse A der militaire scholen worden toegelaten alle militairen, die, behoudens de met opzicht tot gedrag en dienstijver te stellen eischen, op het tijdstip hunner toelating den vollen leeftijd van 16 jaren bereikt en een diensttijd van minstens zes maanden volbracht hebben.

Tevens moet door hen voldaan zijn aan een hetzij vóór, hetzij na de indiensttreding af te leggen examen, loopende over de volgende vakken:

- a. de reken-, stel- en meetkunde;
- b. de aardrijkskunde;
- c. de geschiedenis;
- d. de Nederlandsche taal;
- e. de beginselen der Fransche taal.

Bekendheid met de Hoogduitsche of eene andere vreemde taal strekt tot aanbeveling.

De omvang van het examen in elk vak wordt door Onzen Minister van Oorlog voor elk wapen bepaald.

Art. 7. Aan het einde van den tweejarigen cursus der klasse A wordt door de leerlingen, die daaraan deelnemen, een examen afgelegd in de vakken a—i van art. 4.

Aan dit examen kan ook worden deelgenomen door onderofficieren en mindere militairen, die de lessen van de klasse A niet hebben gevolgd.

De slotzinsnede van art. 6 is hier van toepassing.

Art. 8. De leerlingen der klasse A, die, na de lessen dier klasse gedurende drie jaren te hebben gevolgd, niet in staat blijken te zijn het bij art. 7 bedoelde examen op voldoende wijze af te leggen, worden, tenzij de oorzaak daarvan aan ziekte moet worden toegeschreven, van de militaire school verwijderd.

Art. 9. Tot de klasse B der militaire scholen worden alleen toegelaten onderofficieren, die, behoudens de met opzicht tot gedrag en dienstijver te stellen eischen, den vollen leeftijd van achttien jaren bereikt en hunnen graad minstens één jaar bekleed hebben.

Zij moeten bovendien voldaan hebben aan het bij art. 7 bedoelde examen.

Van het bij de vorige zinsnede vermelde examen zijn vrijgesteld de onderofficieren, die in het bezit zijn van het bewijs, bedoeld bij de art. 11 en 12 der wet van 28 April 1876 (*Staatsblad* n°. 102) of van een der getuigschriften, bedoeld bij de art. 57 en 59 der wet van 2 Mei 1863 (*Staatsblad* n°. 50).

Art. 10. Het examen, bedoeld in art. 6, wordt jaarlijks in de maanden Maart en September, en dat, bedoeld in art. 7, jaarlijks in de maand Maart, in de bij art. 1 vermelde of andere door Onzen Minister van Oorlog aan te wijzen plaatsen, in het openbaar afgenomen door Commissiën, te benoemen door Onzen Minister voornoemd en bestaande uit officieren en burgers.

In elke dier Commissiën bevindt zich minstens één lid van de bij art. 19 bedoelde vaste Commissie.

Art. 11. De onderofficieren, die tot de klasse B worden toegelaten, worden door Onzen Minister van Oorlog benoemd tot vaandrig.

De vaandrigs genieten de soldij, verbonden aan den graad, dien zij bij de toelating tot de klasse B bezitten en zijn van de overige onderofficieren alleen daardoor onderscheiden, dat zij eene uniform van fijner stof hebben, en dat zij, naarmate zij tot het 1e of 2e jaar behooren, de schouderstroelen dragen, die voorgeschreven zijn respectievelijk voor de cadetten van het 3e en 2e studiejaar.

Het getal vaandrigs is onbepaald.

Art. 12. De vaandrigs van elke militaire school vormen eene compagnie, die bij een der korpsen van het leger, daartoe door Onzen Minister van Oorlog aan te wijzen, in administratie wordt gevoerd, maar overigens een zelfstandig geheel uitmaakt.

De leerlingen der klasse A blijven tot hun korps behooren en worden vandaar jaarlijks van 1 October tot 1 April gedetacheerd bij de compagnieën, in de vorige zinsnede bedoeld.

Art. 13. De vaandrigs en de leerlingen der klasse A zijn gezamenlijk en, zoo eenigszins mogelijk, afgezonderd van de troepen gehuisvest.

Zij zijn gedurende het tijdvak, voor het onderwijs bestemd, vrij van militairen dienst.

De vaandrigs van de infanterie en cavalerie en voor de militaire administratie nemen jaarlijks, gedurende zes weken, deel aan de groote manoeuvres en aan de zomeroefeningen der troepen van het garnizoen, waar de militaire school gevestigd is, of van een nabijgelegen garnizoen.

De vaandrigs der artillerie wonen jaarlijks, gedurende eenige weken, de oefeningen bij op de Oldenbroeksche heide.

Art. 14. Het examen tot verkrijging van den officiersrang voor vaandrighs wordt jaarlijks te 's *Gravenhage* gehouden.

Het betreft de vakken, waarin de vaandrighs, naarmate van het wapen, waarvoor zij worden opgeleid in de klasse B onderwijs ontvingen, met uitzondering van de onder *g* van art. 5 bedoelde talen.

De vaandrighs kunnen, desverkiezende, ook een examen afleggen in de Fransche, Hoogduitsche en Engelsche talen. Zij, die daaraan voldoen, nemen, bij overigens gelijke kundigheden, in de ranglijst plaats boven de vaandrighs, de alleen in de verplichte vakken examen aflegden.

De omvang van het examen in elk vak wordt door Onzen Minister van Oorlog bepaald.

Art. 15. De vaandrighs, die aan het examen tot verkrijging van den officiersrang voldoen, worden, voor zoover er vacatures zijn, door Ons benoemd tot 2en luitenant.

Zij, die bij gemis aan vacatures niet benoemd worden, blijven in afwachting hunner benoeming den gewonen dienst van hun graad verrichten bij het wapen, waartoe zij behooren. Bij het ontstaan van vacatures in den rang van 2en luitenant worden zij, zonder nader examen, door Ons tot dien rang benoemd.

De aanneming der benoeming tot 2en luitenant brengt de verplichting mede om den Staat gedurende vijf jaren, te rekenen van den dag der benoeming tot officier, als zoodanig te dienen.

Art. 16. De vaandrighs, die aan het examen niet voldoen, kunnen de lessen der klasse B nog gedurende één jaar volgen.

Aan het examen voor de tweede maal niet voldoende, worden zij, tenzij de oorzaak daarvan aan ziekte moet worden toegeschreven, van de militaire school verwijderd.

Hunne benoeming tot vaandrigh wordt tevens door Onzen Minister van Oorlog ingetrokken.

Art. 17. De vaandrighs, die ingevolge het bepaalde bij de laatste zinsnede van het voorgaande artikel, en de leerlingen der klasse A, die naar aanleiding van art. 8 van de militaire school verwijderd zijn, kunnen, zoo zij dit verlangen, ontheffing verkrijgen van het nog te vervullen gedeelte hunner dienstverbintenis.

Verwijdering van de militaire school wegens andere redenen als bij de artt. 8 en 16 zijn vermeld, geschiedt op de voordracht van den Directeur der school, volgens de regelen daaromtrent door Onzen Minister van Oorlog te stellen.

Art. 18. De ingevolge het bepaalde bij de eerste zinsnede van art. 15 bij het wapen der artillerie benoemde 2e luitenants, nemen deel aan den cursus in de 1e Afdeling der Krijgsschool, en wel in het jaar, volgende op dat, waarin zij tot dien rang werden benoemd.

Art. 14 van Ons besluit tot regeling der Krijgsschool dd. 14 Maart 1878, n°. 15, (*Staatsblad* n°. 17), is mede op deze 2e luitenants van toepassing.

Art. 19. Het examen, in art. 14 bedoeld, wordt afgenomen door eene, door Ons te benoemen, uit officieren bestaande vaste Commissie van zeven leden.

De Inspecteur van het militair onderwijs is lid en blijvend voorzitter dier Commissie. Een der leden, door dien Inspecteur aan te wijzen, vervult de functiën van Secretaris.

Jaarlijks worden twee leden door twee andere officieren vervangen.

De Commissie brengt omtrent den loop en den uitslag van het examen aan Onzen Minister van Oorlog een verslag uit, dat in de *Staatscourant* wordt medegedeeld.

Art. 20. Het onderwijs bij de militaire scholen wordt gegeven:

- a. door officieren, daartoe door Onzen Minister van Oorlog aan te wijzen;
- b. door burgerleeraren, gevestigd in of nabij de plaats, waar zich de militaire school bevindt, en met wie, door Onzen Minister van Oorlog, eene overeenkomst tot het geven van sommige lessen wordt getroffen.

Art. 21. Aan het hoofd van elke militaire school staat een kapitein, als Directeur, behoorende tot den staf van een der wapens van het leger, aan wien, behalve de officieren bedoeld bij art. 20, de noodige officieren, onder-officieren en minderen voor den inwendigen dienst bij de school zijn toegevoegd.

De samenstelling van het personeel, bij de militaire scholen werkzaam, wordt door Ons bepaald.

Een reglement tot regeling van den inwendigen dienst bij de militaire scholen, wordt door Onzen Minister van Oorlog vastgesteld.

Art. 22. De Inspecteur van het militair onderwijs is belast met het toezicht over de militaire scholen.

Hij oefent dat toezicht uit op de wijze, als bij zijne instructie is bepaald.

Art. 23. Alle kosten der militaire scholen zijn voor rekening van het Rijk.

Geenerlei bijdrage, van welken aard of onder welken vorm ook, mag tot bestrijding dier kosten van de leerlingen worden gevorderd.

Overgangsbepalingen.

Art. 24. Aan de onderofficieren, die zich thans voor het gewoon of lichter examen voorbereiden, wordt in 1878 nog gelegenheid gegeven een examen ter verkrijging van den rang van 2e luitenant, op den bestaanden voet, af te leggen.

Het getal 2e luitenaants-plaatsen in gemeld jaar voor die onderofficieren open te stellen wordt door Onzen Minister van Oorlog bepaald.

Art. 25. De onderofficieren, die de lessen volgen van de 1e klasse van den hoofdcursus te *Kampen*, 's *Hertogenbosch* en *Haarlem*, alsmede zij, die behooren tot de 1e en 2e klasse van den hoofdcursus der artillerie, gaan zonder examen over, eerstbedoelden in de klasse B van de militaire scholen te 's *Hertogenbosch* en *Haarlem*, laatstbedoelden in de klasse B van de militaire school te *Delft*.

De eerste zinsnede van art. 11 is op deze onderofficieren van toepassing.

Art. 26. De onderofficieren van het wapen der infanterie en de onderofficieren en korporaals van het wapen der cavalerie, die de lessen volgen van de 2e klasse-cursus, gaan, voor zooverre zij voor het gewoon examen worden opgeleid, zonder examen over in de klasse A van de militaire scholen te 's *Hertogenbosch* en *Haarlem*.

Art. 27. De onderofficieren en korporaals van het wapen der artillerie, die de lessen van de 3e klasse van den hoofdcursus te *Delft* en van den voorbereidenden cursus te *Utrecht*, gaan, voor zooverre zij voor het gewoon examen worden opgeleid, zonder examen, over in de klasse A van de militaire school te *Delft*.

Art. 28. De onderofficieren en korporaals, die deelnemen aan het uitgebreid lager onderwijs bij de korpsen infanterie, worden, mits door hen vol-

daan zij aan het bij art. 6 bedoelde examen, toegelaten tot de klasse A der militaire scholen te 's Hertogenbosch en Haarlem.

Art. 29. De te Haarlem op te richten militaire school is, zoolang aldaar de vereischte localiteit ontbreekt, te Kampen gevestigd.

De in lantstgenoemde plaats bestaande hoofdcursus wordt intusschen inge-richt overeenkomstig de bepalingen van dit besluit.

De onderofficieren en korporaa's, thans de lessen volgende van den hoofd-cursus en van de 2e klasse-cursus te Haarlem, worden overgeplaatst naar de militaire school te 's Hertogenbosch.

Art. 30. Wanneer op het tijdstip der overbrenging van de militaire school van Kampen naar Haarlem, de noodzakelijkheid blijkt der oprichting in eerstge-noemde plaats of elders van eene klasse A eener militaire school, kan daartoe door Onzen Minister van Oorlog worden overgegaan.

Slotbepaling.

Art. 31. Dit besluit treedt in werking met 1 October 1878.

Met dien datum zijn alle vroegere besluiten en beschikkingen, de opleiding van onderofficieren tot den officiersrang, alsmede het zoogenaamd lichter examen betreffende, vervallen.

Wij behouden ons evenwel voor, jaarlijks, enkele zeer verdienstelijke on-gehuwde adjudanten-onderofficier of sergeanten-majoor, bij wijze van beloo-ning voor veeljarigen trouwen dienst, overeenkomstig de nader daaromtrent door Ons vast te stellen bepalingen, zonder examen tot den rang van 2e luitenant te benoemen.

De Minister van Oorlog heeft ter uitvoering van dat besluit goedgevonden te bepalen:

1°. De militaire school te 's Hertogenbosch is bestemd tot opleiding tot officier bij de wapens der infanterie en cavalerie; die te Haarlem (Kampen) tot op-leiding tot officier bij het wapen der infanterie en de militaire administratie.

2°. De toelatingsexamens tot de klassen A en B der militaire scholen worden voor het eerst in Maart 1879 gehouden, behalve voor de onder-officieren en korporaa's der infanterie, die aan het uitgebreid lager onderwijs deelnemen, welke militairen het toelatingsexamen tot de klasse A in Sep-tember a. s. kunnen afleggen.

3°. Het toelatingsexamen tot de klasse A der militaire scholen te 's Her-togenbosch en Haarlem (Kampen) betreft:

a. *Rekenkunde*: vaardigheid in de hoofdbewerkingen met geheele getallen, gewone en tiendeelige breuken en kennis der eigenschappen, waarop die be-werkingen steunen; kennis van het metrieke stelsel van maten en gewichten.

Stelkunde: de hoofdbewerkingen met geheele stelkundige vormen;

Meetkunde: tot en met de gelijk- en gelijkvormigheid der driehoeken;

b. *Aardrijkskunde*: de staat- en natuurkundige aardrijkskunde van Europa, meer in het bijzonder die van Nederland;

c. *Geschiedenis*: een algemeen overzicht van de algemeene geschiedenis tot 1648 en de kennis van de voornaamste gebeurtenissen van de geschiedenis van het vaderland tot den tegenwoordigen tijd;

d. *Nederlandsche taal*: kennis van de beginselen der spraakleer. De adspi-ranten moeten de taal zuiver kunnen spreken en door een opstel over een gegeven onderwerp toonen, dat zij schriftelijk zonder grave fouten en in be-schaaft Nederlandsch hunne gedachten weten uit te drukken;

e. *Fransche taal*: het lezen en de vertaling van een gemakkelijk prozastuk in goed Nederlandsch.

Bekendheid met de Hoogduische of eene andere vreemde taal strekt tot aanbeveling.

4°. Het toelatingsexamen tot de klasse A der militaire school te *Delft* betreft:

a. *Rekenkunde*: vaardigheid in de hoofdbewerkingen met geheele getallen, gewone en tiendeelige breuken en kennis van de eigenschappen, waarop die bewerkingen steunen.

Kennis van het metrieke stelsel van maten en gewichten, van de kenmerken van deelbaarheid en van de leer der evenredigheden met hare voornaamste toepassingen.

Oplossing van eenvoudige vraagstukken.

Stelkunde: de hoofdbewerkingen met geheele en gebroken stekundige vormen, de behandeling van wortelvormen en van vormen met gebroken en negatieve exponenten. De theorie en oplossing van vergelijkingen van den 1en graad met ééne onbekende.

Meetkunde: tot en met de inhoudsbepalingen van vlakke figuren, alsmede de toepassing der stekunde op de meetkunde;

b. *Aardrijkskunde*: *geschiedenis en talen*, als hiervoren sub 3° is bepaald.

5°. De eischen, waaraan bij de toelatingsexamens tot de klassen A en B behoort te worden voldaan, en het tijdstip, waarop de aspiranten zich, onder overlegging der daarbij te noemen bescheiden, moeten aanmelden, zullen tijdig in de *Staatscourant* worden medegedeeld.

6°. Het examen, bedoeld in art. 24, zal in de maand September te 's *Gravenhage* worden afgenomen.

7°. De voorschriften en bepalingen, die ter verdere uitvoering van bovenvermeld besluit noodig zijn, zullen nader worden medegedeeld.

TWEEDE GEDEELTE.

Tot nader order te *Utrecht* geene troepen doen overnachten. Aanschrijving M. v. O. van 12 Maart 1878, N°. 22 P.

In aanmerking nemende, dat het gemeentebestuur van *Utrecht*, na den brand in de *Willemskazerns* aldaar, het Militair Logement tot tijdelijke legering van troepen heeft afgestaan, maar daarbij echter het verzoek heeft gevoegd, om gedurende dien tijd van het verstrekken van inkwartiering aan doortrekkende troepen te worden vrijgesteld:

Brengt ter kennis van de militaire autoriteiten, dat, bij het regelen van marschen, zoo mogelijk, aan den inhoud van dat verzoek zal behooren te worden voldaan.

Verhooging van gagement voor militairen beneden den rang van officier bij de landmacht in West-Indië. Aanschrijving M. v. O. van 14 Maart 1878, N°. 72 P. Mededeeling van Z. M. besluit van 23 Februari 1878, N°. 14.

Gezien het Koninklijk besluit van 1 November 1848, n°. 84, tot vaststelling van een reglement op de pensioenen en gagementen voor de Europeesche militairen, behoorende tot de landmacht in de Nederlandsche overzeesche bezittingen en voor hunne weduwen en weezen.

Gezien Onze besluiten van 27 Augustus 1859, n°. 91, en van 20 Maart 1867, n°. 81, tot wijziging van het voormelde besluit.

Gelet op Onze besluiten van 24 Augustus 1875, n°. 42 en 43, tot herziening der bepalingen nopens de toekenning van gagement aan de Europeesche militairen van het Nederlandsche-Indische leger en tot verhooging van de bedragen der pensioenen, te verleenen aan hunne weduwen en weezen.

Gelet op de wet van 29 Mei 1877 (*Staatsblad* n°. 114), houdende nadere herziening der wet van 28 Augustus 1851 (*Staatsblad* n°. 129), tot regeling der militaire pensioenen bij de landmacht en intrekking der wet van 8 Juni 1864 (*Staatsblad* n°. 68).

Op de voordracht van Onzen Minister van Staat, Minister van Koloniën, dd. 28 Januari 1878, Litt. C, n°. 12.

Den Raad van State gehoord, advies van 12 Februari 1878, n°. 16.

Gezien het nader rapport van Onzen voormelden Minister, dd. 19 Februari 1878, Litt. C, n°. 3.

Hebben goedgevonden en verstaan:

met nadere wijziging van de artt. 1 en 1½ van het in hoofde vermelde reglement, vastgesteld bij Koninklijk besluit van 1 November 1848, n°. 8½, te bepalen als volgt:

Art. 1. De gagementen, op of na 1 Maart 1878 toe te kennen aan militairen heuuden den rang van officier bij de landmacht in *West-Indië* worden berekend overeenkomstig de onderstaande volle bedragen:

- voor den sergeant-majoor *f* 420 (*vierhonderd twintig gulden*) 's jaars;
- voor den sergeant of fourier *f* 380 (*driehonderd tachtig gulden*) 's jaars.
- voor den korporaal *f* 320 (*driehonderd twintig gulden*) 's jaars;
- voor den soldaat *f* 280 (*tweehonderd tachtig gulden*) 's jaars.

Art. 2. De onderstanden en pensioenen, op of na 1 Maart 1878 toe te kennen aan de weduwen en weezen der in art. 1 genoemde militairen, bedragen:

Voor de weduwe of de kinderen van:

- een sergeant-majoor *f* 225 (*tweehonderd vijf en twintig gulden*) 's jaars.
- een sergeant of fourier *f* 200 (*tweehonderd gulden*) 's jaars;
- een korporaal *f* 150 (*honderd vijftig gulden*) 's jaars;
- een soldaat *f* 110 (*honderd tien gulden*) 's jaars.

Vervoer van meubilaire goederen van gehuwde militairen. Aanschrijving M. v. O. van 25 Maart 1878, N°. 64 I.

In aanmerking nemende, dat onlangs een voorstel werd gedaan, tot het voor 's Rijks rekening vervoeren van meubilaire goederen van gehuwde onder-officieren, waarvan bij nader onderzoek bleek, dat de verplaatsing niet geschiedde in het belang van 's Rijks dienst.

Heeft — tot voorkoming van dergelijke gevallen voor het vervolg — goedgevonden te bepalen, dat voortaan, bij het doen van voorstellen van den onderwerpelijken aard, in de 8e kolom daarvan (zie het model *Rec. Mil.* 1873, blz. 287), nauwkeurig melding moet worden gemaakt van de reden der verplaatsing; zoodat kan worden beoordeeld of de belanghebbenden al dan niet vallen onder het bepaalde bij 's Konings besluit van 19 Augustus 1873, n°. 29 *Rec. Mil.*, blz. 283).

Vervoer per stoomboot van militairen. Aanschrijving M. v. O. van 26 Maart 1878, N°. 74 I.

Brengt ter kennis van de militaire autoriteiten, dat, in overleg met de directie van de stoombootonderneming de *Bosche Koophandel te 's Hertogenbosch*, is vastgesteld het hierbij gevoegde tarief (zie *Rec. Mil.* II, blz. 46 en 47) van de prijzen voor het vervoer van militairen, enz., onder de alge-

meene bepalingen, medegedeeld bij de beschikking van 9 December 1874, n°. 68 I (*Rec. Mil.*, II, bladz. 193).

Een Directeur aan het hoofd der Topographische Inrichting gesteld. Aanschrijving M. v. O. van 30 Maart 1878, N°. 74 S.

Op de voordracht van Onzen Minister van Oorlog van 21 Maart 1878, Kabinet Litt. R^o.

Hebben goedgevonden en verstaan :

met intrekking van artikel 7 van Ons besluit van 8 Augustus 1868, n°. 53, en met wijziging in zooverre van Ons besluit van 24 December 1868, n°. 20, te bepalen, dat, te rekenen van 1 April 1878, aan het hoofd van de Topographische Inrichting zal staan een burgerambtenaar met den titel van *Directeur*, aan wien, voor de militaire cartographie en hetgeen daarnaan is verbonden, een kapitein of eerste Luitenant kan worden toegevoegd.

Gelet op de dispositie van den Minister van Oorlog dd. 31 Augustus 1868, n°. 62 P (*Rec. Mil.*, bladz. 245), waarbij het Koninklijk besluit van 8 Augustus 1868, n°. 53, ter kennis van de militaire autoriteiten is gebracht.

Vervoer per stoomboot van militairen. Aanschrijving M. v. O. van 1 April 1878, n°. 27 I.

Brengt ter kennis van de militaire autoriteiten :

1°. dat, in overleg met de directie van de stoombootonderneming *Concordia* te Arnhem, is vastgesteld het hierbij gevoegde tarief (zie *Rec. Mil.* II, blz. 50 en 51) van de prijzen voor het vervoer van militairen enz. onder de algemeene bepalingen, medegedeeld bij de dezerzijdsche beschikking van 9 December 1874, n°. 68 I (*Rec. Mil.* II, bladz. 193), en

2°. dat dit tarief in de plaats treedt van dat, onder n°. 75 bij de dezerzijdsche beschikking van 11 Mei 1877, n°. 25 I (*Rec. Mil.* II, bladz. 76), gevoegd, en met 25 Maart jl. in werking is gebracht.

RECUEIL MILITAIR.

(26 APRIL — 25 MEI 1878.)

EERSTE GEDEELTE.

Geringe wijziging in de indeeling der divisieën. Voorloopige instructiën voor de inspecteurs der wapens en de chefs van dienstvakken, den commandant der vestingartillerie en de commandanten der genie in de verdedigingsstellingen. Wijziging in de instructie voor de divisiecommandanten. Aanschrijving M. v. O. van 27 April 1878, n°. 130 P. Mededeeling van Z. M. besluit van 24 April 1878. n°. 18.

Overwegende dat, ten gevolge van de bepalingen van Ons besluit van 27 November jl., n°. 1, houdende wijziging in de samenstelling van het Departement van Oorlog, de instructiën voor de Inspecteurs der verschillende wapens, voor de Chefs der verschillende diensten en voor de Divisiecommandanten behooren te worden gewijzigd, en in verband daarmee, eene geringe verandering behoort te worden gebracht in de indeeling der divisieën.

Op de voordracht van Onzen Minister van Oorlog van 20 dezer, n°. 79 P; Hebben goedgevonden en verstaan:

1°. Ons besluit van 26 Maart 1873, n°. 25, te wijzigen, als volgt:

a. In artikel 2, in plaats van: »vier divisieën infanterie elk van twee »brigades" te lezen: »vier divisieën elk van twee brigades infanterie en »vier eskadrons cavalerie" en weg te laten de woorden: »eene reserve »cavalerie."

b. De tabel litt. A, in de tweede zinsnede van artikel 2 bedoeld, te vervangen door de aan dit besluit gehechte tabel litt. A.

c. In de eerste zinsnede van de artt. 3 en 14 te doen vervallen: het woord »infanterie."

In de vierde zinsnede van artikel 3 in plaats van »den Luitenant-Kolonel" te lezen: een »der Luitenant-Kolonels of Majoors."

d. In de eerste zinsnede van artikel 5 te doen vervallen: het woord »infanterie" en achter het woord »veldbataljon" te voegen: »en veld-eskadrons."

e. Artikel 6 te lezen:

Het instructie-bataljon, het algemeen depot van discipline, de pupillenschool, de normaal-schietschool, het bataljon mineurs en sappeurs en de compagnieën hospitaalsoldaten staan rechtstreeks onder den Minister van Oorlog.

2°. Met wijziging in zooverre van vroegere Koninklijke besluiten, te bepalen:

Vóór 1 November aanstaande worden aan Onze goedkeuring onderworpen: de instructiën voor de inspecteurs der verschillende wapens en voor de chefs der verschillende diensten, voorloopig door Onzen Minister van Oorlog vast te stellen, alsmede de wijzigingen van de bestaande instructiën voor de divisiecommandanten, welke ten gevolge van ons verstgenoemd en van ons tegenwoordig besluit worden noodig geacht.

Dit besluit treedt in werking met 1 Mei 1878.

TABEL. *aanwijzende de samenstelling van het veldleger.*

DIVISIËN	Brigades.	INFANTEE.	CAVALERIE.	Voor de divisie aangewezen.	
				ARTILLERIE.	GENIE-TRUPPEN.
Eerste. Hoofdkwartier 's Gravenhage.	1 2	4 bataljons 3e reg. infanterie 4 id., 8e id.	4 veldeskadrons 3e regiment huzaren.	1e, 4e en 8e batterij 2e regiment veldartillerie.	1 compagnie.
Tweede. Hoofdkwartier Haarlem.	1 2	4 bataljons 4e reg. infanterie 4e id., 7e id.	4 veldeskadrons 1e regiment huzaren.	3e, 3e en 3e batterij 2e regiment veldartillerie.	1 compagnie.
Derde. Hoofdkwartier 's Hertogenbosch.	1 2	4 bataljons 2e reg. infanterie 4e id., 5e id.	4 veldeskadrons 2e regiment huzaren.	1e, 4e en 8e batterij 1e regiment veldartillerie.	1 compagnie.
Vierde. Hoofdkwartier Arnhem.	1 2	4 bataljons 1e reg. infanterie 4e id., 8e id.	4 veldeskadrons 4e regiment huzaren.	2e, 3e en 7e batterij 1e regiment veldartillerie.	1 compagnie.
Reservebrigade 's Gravenhage.		4 bataljons regiment grenadiers en jagers.		5e en 6e batterij 1e regiment veldartillerie.	
Reserve artillerie				4 batterijen rijdende artillerie.	

Niet ingedeeld drie compagnieën transporttrein, de veldcompagnie pontonniers.

De minister heeft, ter uitvoering van dat besluit, goedgevonden, te bepalen:

1°. Met 1 Mei a. s. treden de bij deze beschikking gevoegde voorloopige instructiën voor de inspecteurs der verschillende wapens, de chefs der dienstvakken, den commandant der vestingartillerie en de commandanten der genie in de verdedigingsstellingen in werking.

2°. De instructiën voor den Chef van den generalen staf, den Hoofddintendant en den Inspecteur van den geneeskundigen dienst der landmacht, voor oorlogstijd, zullen later worden vastgesteld.

3°. De Inspecteur der cavalerie blijft voorloopig belast met het toezicht over het wapen der Koninklijke Maréchaussée.

4°. De instructie voor de divisiecommandanten wordt, in verband met de geringe verandering, die in de indeling der divisieën gebracht is, gewijzigd, zooals de hierbij gevoegde nota van wijziging aangeeft.

5°. Voorloopig gelden, ten opzichte van de bereden artillerie en het korps pontonniers, voor den commandant over de bereden artillerie, voor zooveel hem betreft, de bepalingen in de instructiën van 1876 voor de inspecteurs respectievelijk van het personeel en het materieel der artillerie, met dien verstande, dat de genoemde commandant de conduitelijsten der officieren onder zijn bevel aan den Inspecteur van het wapen moet zenden.

6°. Wat betreft de artillerie-inrichtingen en de commissie van proefneming, gelden, in afwachting eener nadere regeling, voor de chefs der inrichtingen en den voorzitter van genoemde commissie, de bepalingen, die bestonden vóór de invoering der instructiën, bedoeld in punt 5.

VOORLOOPIGE INSTRUCTIE voor de inspecteurs der verschillende wapens en de chefs der dienstvakken.

Art. 1. De inspecteur van een wapen en de chef van een dienstvak zijn voor den toestand van dat wapen of dat dienstvak jegens den Minister van Oorlog verantwoordelijk.

Art. 2. De inspecteur van een wapen en de chef van een dienstvak houden, zoo dikwerf de Minister daartoe bevel geeft of zij het noodig achten, en in het laatste geval, na bekomen machtiging van den Minister, inspectiën over het personeel en materieel van hun wapen of dienstvak.

Van hunne bevinding bij die inspectiën doen zij, zoo daartoe termen aanwezig zijn, schriftelijk of mondeling verslag aan den Minister en voegen daarbij zoodanige voorstellen, als de belangen van den dienst, naar hun oordeel, vorderen.

Art. 3. De inspectiën, in het vorig artikel bedoeld, worden bij voorkeur onverwachts gehouden, met dien verstande, dat de inspecteur van het wapen of de chef van het dienstvak, voor zooveel noodig, van zijn voornemen tot het houden van zoodanige inspectie vertrouwelijk kennis geeft aan den betrokken divisiecommandant.

De inspecteur van een wapen en de chef van een dienstvak zijn, bij de vorenbedoelde inspectiën, zoo zij dit noodig achten, vergezeld van een officier, die de functiën van adjudant vervult en door hen genomen wordt uit de officieren, bij het Departement van Oorlog onder hunne bevelen werkzaam.

De inspecteur der genie kan zich bovendien, bij het bezoeken van fortificatiewerken, kazernen enz., doen vergezellen door de commandanten der genie en de eerstaanwezend-ingenieurs, onder wiens beheer die werken zijn gesteld.

Art. 4. De inspecteurs der wapens en de chefs der dienstvakken dienen jaarlijks, vóór den 31sten Maart, aan den Minister van Oorlog een beknopt verslag in, betreffende den toestand van hun wapen of dienstvak op 31 December te voren; met vermelding van de belangrijkste voorstellen, door hen in het afgelopen jaar tot verbetering van dien toestand gedaan en van de daarop genomen beslissing.

Zij voegen daarbij de door hen ingevulde conduitelijsten van de officieren van hun wapen of dienstvak.

Art. 5. De inspecteurs der wapens en de chefs der dienstvakken zijn bevoegd met de militaire autoriteiten van het leger correspondentie te voeren:

- 1°. over al hetgeen betreft de bovenvermelde inspectiën en conduitelijsten;
- 2°. opens alle zaken, die in behandeling zijn bij de afdeling, aan wier hoofd zij zijn gesteld, voor zoover zij daaromtrent van die autoriteiten inlichtingen of ophelderingen behoeven.

Indien uitbreiding der bevoegdheid tot correspondentie noodig mocht blijken, zou kan deze door den Minister van Oorlog worden verleend.

Art. 6. De inspecteurs der wapens en de chefs der dienstvakken zijn bevoegd, zich met inachtneming van zoodanige bepalingen, als hieromtrent door den Minister van Oorlog zullen worden gesteld, in hun persoonlijk belang gedurende acht dagen van hunne standplaats te verwijderen.

Voor eene afwezigheid van langeren duur behoeven zij het verlof van den Minister.

VOORLOOPIGE INSTRUCTIE voor den Commandant der Vestingartillerie.

Art. 1. De commandant der vestingartillerie staat onmiddellijk onder de bevelen van den Minister van Oorlog.

Art. 2. Hij heeft in tijd van vrede onder zijne bevelen de afdelingen vestingartillerie, de artillerie-instructie-compagnie en de torpedocompagnie en is voor de strijdvaardigheid van die troepen verantwoordelijk.

Door strijdvaardigheid is te verstaan, dat de troepen, wat betreft aanvoering, oefening, uitrusting, krijgstuicht en militairen geest, geschikt zijn voor hunne taak in oorlogstijd.

Art. 3. De commandant der vestingartillerie heeft mede het bestuur over het artilleriematerieel, zoowel over hetgeen in verantwoording is bij de in het vorig artikel bedoelde troepen, als over hetgeen zich in de artilleriemagazijnen, met uitzondering van de constructiemagazijnen, bevindt.

De magazijnmeesters, conducteurs en verdere geëmplojeerden bij bedoelde magazijnen staan onder zijn bevel.

Art. 4. Hij waakt, zonder zich daarom meer dan volstrekt noodig is in het inwendig beheer der bij art. 1 bedoelde afdelingen en korpsen te mengen, dat de verschillende reglementen, voorschriften en bepalingen ten opzichte van de oefening en den dienst in het al gemeen nauwkeurig worden opgevolgd.

In verband hiermede, doet hij jaarlijks vóór 1 Maart aan den Minister de noodige voorstellen met begrooting van kosten tot het houden van practische artillerie-oefeningen door de troepen onder zijn bevel.

Art. 5. De commandant der vestingartillerie wijdt in het bijzonder zijne aandacht aan de theoretische en practische vorming der officieren en onder-officieren.

In verband daarmede, neemt hij zijne inspectiën te laat, om zich te overtuigen, dat de wetenschappelijke studiën der officieren en de theoretische oefeningen van het kader met ijver behartigd en op oordeelkundige wijze geleid worden: wat de officieren betreft, zal hij inzonderheid zorgdragen, dat al wat naar schoolsche vormen zweemt, vermeden worde.

Art. 6. Hij houdt, zoo dikwijls hij dit noodig acht en bij voorkeur zonder voorafgaande kennisgeving, inspectie over de troepen of het materieel onder zijn bevel of bestuur.

Van elke voorgenomen inspectie geeft hij vooraf vertrouwelijk kennis aan den Minister en aan den betrokken bevelhebber in de militaire afdeling.

Hij kan zich bij zijne inspectiën door één der hem toegevoegde officieren doen vergezellen.

Art. 7. Hij moet zich volkomen bekend maken met hetgeen in verband staat tot de verdediging van het Rijk, niet alleen voor zoover de vesting-artillerie daarbij betrokken is, maar ook wat aangaat het doel, de algemeene

inrichting en de wijze van verdediging van de verschillende liniën, vestingen en forten.

Hij is bevoegd aan de betrokken autoriteiten alle inlichtingen te vragen, welke hem te dezer zake kunnen dienen.

Art. 8. Hij maakt, in overleg met den inspecteur der genie, de bewapeningstata op der verschillende sterkten van het Rijk, en doet, nadat deze door den minister bekrachtigd zijn, door de artillerie-commandanten in de verdedigingsstellingen de uitrustingstata der sterkten opmaken.

Art. 9. In zijn archief moeten voorhanden zijn:

1°. Memoriën omtrent de verdediging van de verdedigingsstellingen en verschillende sterkten van het Rijk, voor zoover de artillerie betreft;

2°. De topographische kaart van het geheele Rijk op de schaal van 1:50,000; de plans van vestingen, forten en batterijen en hare omstreken op de schaal van 1:5000, en van de gebouwen bij de artillerie in gebruik, benevens de noodige hydrographische kaarten;

3°. Armeering- en uitrustingstata van alle sterkten van het Rijk, benevens inventarissen van het voorhanden materieel onder zijn bestuur.

4°. Zooveel mogelijk alle gegevens omtrent de hulpmiddelen voorhanden binnen de sterkten en hare omstreken, voor zoover die voor de artillerie van nut kunnen zijn.

De hierboven genoemde bescheiden, met uitzondering van de in den handel verkrijgbare kaarten, behoeven tot zijn geheel archief.

Art. 10. Hij ontvangt van de commandeerende officieren der bij art. 1 bedoelde afdelingen en korpsen alle rapporten en voordrachten, die aan zijne beslissing onderworpen of door zijne tusschenkomst aan den Minister gezonden moeten worden.

Art. 11. Hij beslist in hoogste ressort omtrent:

a. Alle verplaatsingen of detacheringen van subalterne officieren en minderen van de eene afdeling vestingartillerie of het eene artilleriemagazijn naar het andere, met uitzondering van de magazijnmeesters.

b. Alle aanvragen om binnenlandsch verlof voor den tijd van meer dan veertien dagen tot en met eene maand;

c. Alle voordrachten tot het teekenen van belooningen of medailles, voor zoover ten deze geen bijzondere voorschriften gegeven zijn.

Art. 12. Hij beschikt, na ingewonnen advies van den inspecteur van den geneeskundigen dienst van de landmacht, op de voordrachten tot het verleenen van ontslag wegens lichaamsgebreken ten behoeve van vrijwilligers en miliciens.

Hij voegt bij de machtiging tot uitreiken van het paspoort eene opgave van de ziekten of lichaamsgebreken, op grond waarvan het ontslag wordt verleend. Deze opgave moet dezelfde bewoordingen bevatten als in het geneeskundig rapport voorkomen, met bijvoeging alleen of de ziekten en gebreken door, in doch niet door of buiten den dienst zijn ontstaan.

Art. 13. De commandant der vestingartillerie waakt, dat de oefeningen van het personeel en zorg voor het materieel beide zooveel mogelijk in gelijke mate worden behartigd. Hij voorziet, in plaats van geen vestingartillerie in garnizoen of deze niet voldoende sterk voor de werkzaamheden is, in de behoefte aan personeel door detachering voor den tijd van hoogstens zes maanden.

Wanneer de vereischte werkzaamheden, door gebrek aan personeel, niet door artilleristen kunnen geschieden, kan door hem machtiging verleend worden om infanteristen uit het garnizoen tegen genot der daarvoor bepaalde

toelage, voor artilleriewerkzaamheden aan den betrokken korps- of detachementscommandant aan te vragen, terwijl hij, in hetzelfde geval, bij gebrek aan deze, burgerwerklieden tegen het ter plaatse gewone dagloon te werk kan doen stellen.

Hij is bevoegd voor artilleriewerkzaamheden van spandiensten gebruik te doen maken.

Art. 14. De commandant der vestingartillerie is bevoegd, tot het doen verrichten van artilleriewerkzaamheden of om andere redenen, troepen gedeelten van 50 man en daar beneden — de officieren daaronder niet begrepen — te verplaatsen.

Van elke verplaatsing van troepen doet hij intijds bericht geven aan de besturen van de gemeenten, waar nachtkwartier wordt gehouden, en zijn de troepen meer dan 24 man sterk, ook aan de betrokken Commissarissen des Konings en bevelhebbers.

Art. 15. Hij zendt alle orders betrekkelijk de verplaatsing van troepen aan de betrokken afdeulings- en korpscommandanten.

Van die verplaatsingen, de gewone aflossingen van detachementen uitgezonderd, geeft hij zoodra mogelijk kennis aan den minister.

Art. 16. Bij algemeene troepenverplaatsingen, als: bij het betrekken van een kamp, bij garnizoensveranderingen enz., doet hij aan het Departement van Oorlog, Afdeling Generale Staf, bijtijds aanvraag tot regeling van den marsch der betrokken troepen, met opgave van de vermoedelijke sterkte.

Art. 17. Hij doet de seiposten voor ijsgang of buitengewone rivierecorrespondentie, volgens de voorschriften, van het noodige personeel, materieel en munitie voorzien.

Art. 18. Hij verleent machtiging om zich buiten hunne standplaats te begeven aan:

- a. de artilleriecommandanten tot het houden van inspectiën over het personeel hunner afdeeling of het materieel hunner stelling, alsmede tot het regelen of nagaan van artilleriewerkzaamheden;
- b. de adjudanten voor het materieel voor zoover dit voor de onder a genoemde werkzaamheden noodig is;
- c. de magazijnmeesters, in verband met hunne verantwoordelijkheid ten opzichte van het buiten hunne standplaats opgelegde materieel, alsmede bij de overgave daarvan, in het laatste geval mede aan de overigen personen, voor de overgave en overname van de magazijnen aangewezen.

Art. 19. Hij zendt betreffende het personeel onder zijne bevelen aan den Minister van Oorlog:

- a. Op den 10den van elke maand:

1°. Een staat van de sterkte en de standplaatsen van de troepen onder zijn bevel op den 1sten dier maand;

2°. Eene opgave van de beschikkingen door hem genomen op verzoekschriften, hem in de vorige maand door den minister ter beschikking gezonden;

3°. Eene opgave van alle verloven met behoud van traktement of soldij in de afgelopen maand door hem verleend.

- b. Op den 1sten van elk kwartaal:

1°. Eene nominatieve opgave van de militairen en de geëmployeerden bij de magazijnen, aan wie door hem in het vorige kwartaal, medailles zijn verleend of ontnomen, met bijvoeging van de ontnomen medailles en brevotten;

2°. Eene opgave van alle verplaatsingen, die in het afgelopen kwartaal door hem gedaan zijn;

3°. Eene opgave der door hem verstrekte marschorders.

- c. Op den . . . bij de aanschrijving van 15 December 1877. L. W⁴, bepaalden tijd, de ingevulde conduitelijsten der officieren en magazijnmeesters onder zijn bevel.
- d. Op den 1sten November een verslag van den toestand der vesting-artillerie, daaronder begrepen de torpedo- en instructiecompagnieën, alsmede van het materieel, dat ter verdediging van de verschillende sterkten des Rijks aanwezig is.

Art. 20. Hij onderwerpt aan de beslissing van den Minister:

- a. De voorstellen tot overplaatsing van hoofdofficieren.
- b. De aanvragen tot overplaatsing of detachering bij het leger in Oost- of West-Indië.
- c. De voorstellen tot overplaatsing of detachering van officieren, onder-officieren en minderen bij de bereden artillerie, de artillerie-inrichtingen, de artillerie-instructiecompagnie, de torpedocompagnie, bij een ander wapen, de Koninklijke Militaire Academie enz.
- d. De aanvragen om binnenlandsch verlof van langer dan een maand en buitenlandsch verlof.
- e. De verzoeken van officieren en magazijnmeesters tot het aangaan van een huwelijk.
- f. De voordrachten tot benoeming van officieren in speciale betrekkingen, waarvan de vervulling niet aan hem of aan de commandeerende officieren der bij art. 1 bedoelde afdelingen of korpsen is opgedragen.
- g. De voordrachten tot toekennen van pensioenen, nonactiviteit of ontslag uit den dienst aan officieren of magazijnmeesters, benevens die tot het bijeenroepen van een raad van onderzoek.
- h. De voordrachten tot het uitreiken van een paspoort van de tweede soort en het wegzenden met een briefje van ontslag.
- i. De voordrachten tot pensioen en tot ontslag uit den dienst onder toekenning van gratificatiën aan militairen beneden den rang van officier.
- k. De voordrachten tot plaatsing van militairen in burgerlijke betrekkingen.

Voorts alle andere aanvragen, voordrachten en voorstellen, waaromtrent hij zelf niet bevoegd is te beslissen.

Art. 21. De commandant der vestingartillerie zorgt voor het behoorlijk onderhoud van het materieel onder zijn bestuur en doet voor de aanvulling daarvan of ter voorziening in het ontbrekende, de noodige voorstellen aan den minister.

Alle administratieve bescheiden zoowel materieele als geldelijke, aangaande het beheer van dat materieel, worden door zijne tusschenkomst ingezonden, met uitzondering van de voor de Algemeene Rekenkamer bestaande geldelijke verantwoordigstukken, welke rechtstreeks door de magazijnmeesters aan den minister worden ingediend.

Art. 22. Hij is bevoegd tot:

- a. Het verleenen van machtiging tot het doen van aanschaffingen of herstellingen, welke noodig zijn voor het onderhoud van het materieel enz., voor zoover zij de som van f 50 per maand en per magazijn — gerekend over het geheele jaar en over alle magazijnen door elkander — niet te boven gaan. (De uitgaven voor de wapendepots daaronder niet begrepen).
- b. Het doen herstellen of onbekwaam voeren of overschrijven van materieel

onder andere benamingen en het doen sloopen, opwegen of vernietigen van onbruikbaar materieel.

Voor zooverre het herstelbaar materieel ter herstelling naar de constructiemagazijnen gezonden moet worden, geschiedt zulks in overleg met den Directeur dier Inrichting.

- c. Het doen verzenden van materieel van het eene magazijn naar het andere tot aanvulling van de uitrusting of tot voorziening in den dienst.
- d. Het voldoen aan de aanvragen van alle militaire en burgerlijke autoriteiten tot het ontvangen of inleveren van materieel, munitiën, wapenen, wapenkisten enz.; voor zooverre die aanvragen bij algemeene of bijzondere orders zijn geregeld en niet rechtstreeks tot de magazijnmeesters kunnen gericht worden.
- e. Het verleenen van machtiging aan particulieren tot het bergen van buskruit in de daarvoor aangegeven magazijnen, overeenkomstig de dienaangaande vastgestelde bepalingen. In dringende gevallen kan hij ook andere magazijnen daarvoor aanwijzen, onder verplichting daarvan onverwijld kennis te geven aan den minister.

Art. 23. Bij plaats gehad hebbende ontvreemding van artilleriematerieel beslist hij omtrent het al of niet in uitgaaf stellen of het doen vergoeden der voorwerpen, naar gelang van de omstandigheden, waaronder de ontvreemding heeft plaats gehad, en deelt zulks aan den minister mede.

Art. 24. Bij het aftreden van een magazijnmeester der artillerie wordt door hem een artillerie-officier aangewezen om op te treden als gedelegeerde voor het Rijk bij de overgave en overname van het materieel; hij doet daarvan mededeeling aan den minister.

Art. 25. Hij zendt betreffende het materieel onder zijn bestuur aan den Minister van Oorlog:

A. Maandelijks.

Op den 1sten der maand:

Nominatieve staat der veranderingen, voorgevallen met de conducteurs of geëmpliojeerden, deelgenoot zijnde van het fonds voor onderofficieren (aan de Commissie van beheer F. v. O. O.).

B. Driemaandelijks.

Op den 5den der eerste maand:

1°. Lijsten der mutatiën enz., die ten aanzien der officieren en magazijnmeesters in het stamboek zijn bijgeschreven.

2°. Idem der conducteurs, magazijnsknechts en verdere geëmpliojeerden.

Op den 20sten der eerste maand:

1°. Kwartaalstaten van het ontvangen en uitgegeven materieel (In duplo, met bewijzen in enkelvoud),

2°. Opgaven van de wijze, waarop het geschut in verantwoording in de magazijnen; is opgelegd.

C. Halfjaarlijks.

Op den 10den der eerste maand:

Opgaven van verstrekte munitiën aan verenigingen tot vrijwillige oefening in den wapenhandel.

Op den 25sten der eerste maand:

Declaratiën der kosten van onderhoud van geweren en andere blanke wapenen, alsmede van pionniergeereedschappen. (In duplo, zoo noodig een exemplaar gezegekl.)

D. Jaarlijks.

Op den 1sten Januari:

Numerieke staat der deelgenooten aan het fonds voor onderofficieren.

(Aan de Commissie van bekeer F. v. O. O.).

Op den 10den Januari:

Uittreksels* van de registers van in onderzoek gegeven materieel.

Op den 15den Januari:

Voordrachten tot vernalen of omwerken van buskruit.

Op den 20sten Januari:

Opgaven der uit de magazijnen afgegeven munitien ten dienste van de Rijksveldwacht.

Op den 31sten Januari:

1°. Opgaven van de aan de korpsen van het leger en de schutterijen afgegeven patronen;

2°. Opgaven van de veranderingen tot bijschrijven van de stamboeken van het geschut (met de beschrijvingslijsten van het ontvangen geschut).

Op den 1sten Februari:

Voordrachten tot verkoop van onbruikbaar artilleriematerieel. (In duplo).

Vóór den 1sten Maart:

Inventarissen van het voorhanden materieel, (In drievoud, waarvan 2 met en 1 zonder kwartaalbladen).

Op den 1sten Maart:

Opgaven van belangrijke werken, niet tot het gewoon onderhoud behoorende, die aan of in artilleriegebouwen verlangd worden.

Op den 20sten April:

Nominatieve opgave van de conducteurs der artillerie, die de contributie, enz. aan het fonds voor onderofficieren verschuldigd zijn. (Aan den Intendant).

Op den 30sten November:

Verslagen der gehouden buskruitkeeringen.

Art. 26. De commandant der vestingartillerie doet van alle buitengewone belangrijke gebeurtenissen, zoowel betreffende het personeel als het materieel onder zijn bevel of bestuur, onverwijld mededeeling aan den minister.

Art. 27. Hij is bevoegd zich in zijn persoonlijk belang, gedurende den tijd van acht dagen van zijn standplaats te verwijderen, mits daarvan kennis gevende aan den Minister van Oorlog.

Voor een verlof van langeren duur behoeft hij de voorafgaande machtiging van den minister.

Bij ziekte of afwezigheid van den commandant der vestingartillerie, wordt in afwachting dat in zijn dienst door den minister zal zijn voorzien, de dienstcorrespondentie op last gevoerd door den toegevoegden hoofdofficier.

Art. 28. Zoodra het bevel tot het in staat van verdediging brengen van een verdedigingsstelling gegeven is, gaan de bevoegdheden van den commandant der vestingartillerie, zoowel met opzicht tot het personeel als materieel, op den commandant der artillerie in die stelling over.

Art. 20. Ingeval van oorlog kan de commandant der vestingartillerie door den Minister van Oorlog in zoodanigen werkkring worden geplaatst als de belangen van den dienst zullen vorderen.

VOORLOOPIGE INSTRUCTIE voor de Commandanten der Genie.

Art. 1. De commandant der genie in eene verdedigingsstelling staat, onverminderd zijne ondergeschiktheid aan den inspecteur van het wapen, onmiddellijk onder de bevelen van den Minister van Oorlog.

Art. 2. Hij heeft onder zijne bevelen de eerstaanwezend-ingeniëurs en al het overige personeel der genie, benevens de militaire wachters in zijne stelling, en verzekert zich, dat zij bij hunne dienstverrichtingen al de daarvoor geldende reglementen en voorschriften nauwkeurig opvolgen.

Indien hiervan wordt afgeweken zorgt hij, dat de afwijkingen ten spoedigste hersteld worden.

Art. 3. Hij moet zich volkomen bekend maken met al hetgeen op de verdediging der stelling onder zijn beheer betrekking heeft, tot welk einde door hem de noodige gegevens aan zijnen ambtgenoot voor de artillerie kunnen worden gevraagd.

Hij wijdt zijne bijzondere zorg aan alles wat met de onderwaterzettingen in zijne stelling in verband staat.

Art. 4. Hij is verantwoordelijk voor den toestand der archieven tot zijne stelling behorende, en verzekert zich te dien einde, dat ook voor de gedeelten van het archief, die onder de eerstaanwezend-ingeniëurs berusten, de noodige maatregelen van voorzorg genomen worden.

Art. 5. Hij is verplicht alle ontwerpen, zoo wegens het maken van nieuwe, als wegens het aanbrengen van verbeteringen aan bestaande verdedigingswerken en gebouwen, of wel van wijzigingen in de middelen voor onderwaterzetting enz. op te maken.

Die ontwerpen moeten, voor zooveel zij verdedigingswerken betreffen, opgevaardigd worden in overleg met den commandant der artillerie in de stelling, en voor zooveel zij betrekking hebben op gebouwen voor huisvesting, verpleging enz. van militairen, in overleg met de over zoodanige gebouwen gestelde autoriteiten.

Van dit overleg moet blijken uit eene door den commandant der genie bij elk ontwerp te voegen *Nota van toelichting*, die, bestaat er verschil van gevoelen tusschen den commandant der genie en den commandant der artillerie of de bovenvermelde autoriteiten, vergezeld moet zijn van eene door deze laatste opgemaakte *Nota van bedenkingen*.

De commandant der genie is bevoegd de bij art. 5 bedoelde ontwerpen, geheel of gedeeltelijk, door de onder zijne bevelen gestelden eerstaanwezend-ingeniëurs of, door hunne tusschenkomst, door het onder hunne bevelen gesteld personeel der genie te doen opmaken en vervaardigen.

Art. 7. De commandant der genie ontvangt van de eerstaanwezend-ingeniëurs in zijne stelling, in enkelvoud of in duplo, naar gelang hij zulks verlangt, alle ontwerpen van bestek voor de uitvoering van de bij het vorig artikel bedoelde en door den minister goedgekeurde ontwerpen; alle overige ontwerpen van bestek voor den dienst vereischt; begrotingen en voorstellen tot het uitvoeren van werkzaamheden, opmetingen, waterpassingen en het in verband daarmee verrichten van buitengewone dienstreizen enz.; benevens de verder gevorderd wordende bescheiden en rapporten.

Hij beoordeelt die stukken en zendt ze, bij instemming met den inhoud, voorzien van zijn visum, of anders vergezeld van zijne consideratiën en zijn advies (altijd in stelligen vorm) aan het Ministerie van Oorlog (Afdeeling Genie).

Art. 8. Hij zendt jaarlijks, vóór of op 31 Mei, aan den Minister van Oorlog een uitgewerkten staat, aanwijzende de gelden, welke hij ten behoeve van het materieel der genie en tot onderhoud van werken en gebouwen voor het volgend dienstjaar noodig acht, vergezeld van eene uitgewerkte nota van toelichting.

Art. 9. Hij moet, voor elke standplaats van een eersstaanwend-ingenieur, in drievoud doen aanleggen registers, volgens vast te stellen model, waarin al de in zijne stelling gelegen verdedigingswerken, de voor de daarin te stellen onderwaterzettingen gemaakte werken, de militaire gebouwen in zijne stelling, en alle de overige daarin aanwezige en onder zijn beheer staande eigendommen van het Rijk, behalve de genie-goederen, zoo volledig mogelijk in hunne onderdeelen zijn omschreven.

Van deze registers is één bestemd voor het Ministerie van Oorlog, terwijl de twee overige exemplaren onder berusting blijven van den commandant en van den eersstaanwezende.

In de registers moeten door schetsen voorgesteld zijn: de vuurlijnen der verdedigingswerken met hunne bewapeningen, de hoofdindeeling van de militaire gebouwen, een en ander derwijze ingericht, dat daaruit de bestemming van die werken en gebouwen met een oogopslag blijkt.

Op 31 Januari van elk jaar moet hij van de standplaatsen, waarvoor zulks te pas komt, een exemplaar van elk register aan den Minister van Oorlog zenden, waarin, behalve de tot op 31 December te voren voltooide nieuwe werken en gemaakte gebouwen, ook gemeld en voorgesteld zullen moeten zijn alle belangrijke wijzigingen en verbeteringen die de werken en gebouwen in den loop van het jaar hebben ondergaan, met vermelding van de lastgevingen naar welke ze zijn uitgevoerd; een en ander onder toevoeging van de vereischte schetsen of door wijziging en aanvulling van reeds bestaande schetsen, opgaven of beschrijvingen.

Bij zijne inspectie bepaalt hij wat, in verband met het bovenstaande, door de eersstaanwend-ingenieurs in de voornoemde registers opgenomen of daarin gewijzigd worden moet.

Hij moet bij de inzending dier registers voegen voorstellen van al wat hem tot verbetering, aanvulling enz. van de onder zijn beheer gestelde werken, gebouwen enz., noodig voorkomt.

Art. 10. Hij dient, vóór of op 15 December van elk jaar, aan den Minister van Oorlog een voorstel in tot regeling van de gewone jaarlijksche dienst-reizen, door de onder zijne bevelen dienende officieren en opzichters van fortificatiën, naar de onder hun beheer en opzicht staande vestingwerken en militaire gebouwen te doen.

Hij moet jaarlijks tweemaal de verdedigingswerken en, voor zooveel hem noodig voorkomt, ook de militaire gebouwen, in zijne stelling gelegen, inspecteeren.

De eerste dezer inspectiën moet op zoodanig tijdstip geschieden, dat de jaarlijksche begrooiting van al wat voor het volgend dienstjaar voor nieuwe werken of gebouwen, benevens voor belangrijke herstellingen, onderhoud, verwerk enz., aan bestaande werken en gebouwen gevorderd wordt, door de eersstaanwend-ingenieurs in zijne stelling, naar zijne aanwijzing, tijdig kunne worden opgemaakt, om op den daarvoor in art. 8 bepaalden tijd te kunnen worden ingediend.

De tweede dier inspectiën moet op zoodanig tijdstip geschieden dat de in

art. 9 genoemde registers op den bopaalden tijd aan den Minister van Oorlog kunnen worden ingezonden.

Art. 11. Hij bezoekt, op machtiging van den Minister van Oorlog, nu en dan de in zijne stelling in uitvoering zijnde belangrijke werken.

In spoedeischede gevallen kan hij die werken evenwel, ook zonder voorafgaande machtiging, in oogenschouw gaan nemen, mits hiervan onmiddellijk kennis gevende aan den minister.

Van alle gehouden inspectiën, met uitzondering van die bij art. 10 bedoeld, doet hij verslag aan den minister.

Art. 12. Voor de opnemingen van termijnen van oplevering of betaling van in uitvoering zijnde werken benoemt hij een der onder zijne bevelen gestelde officieren.

Krachtens deze instructie kunnen de bedoelde opnemingen evenwel ook door hem zelf geschieden.

In bijzondere gevallen kan echter de persoon voor de opneming bestemd, door den Minister van Oorlog worden aangewezen.

Ingeval aan die opnemingen dienstreizen zijn verbonden, of, wanneer het blijkt dat de werken niet op tijd of naar behooren worden opgeleverd, doet hij daarvan telkens mededeeling aan den Minister van Oorlog.

Art. 13. Wanneer de Inspecteur der Genie bij zijne inspectiën, hetzij aan den commandant der genie, hetzij aan eenig eerstaanwezend-ingenieur bevelen mocht geven, moet daarvan, door wie ze ontving, aantekening gehouden en zoo spoedig mogelijk eene inhoudsopgave aan voormelden inspecteur toegezonden worden.

De eerstaanwezend-ingenieur zendt die opgave in, door tusschenkomst van den commandant der genie, onder wien hij gesteld is.

Art. 14. Hij zendt jaarlijks vóór 15 Januari en verder zoo dikwijls daartoe aanleiding bestaat, aan den Minister van Oorlog een voorstel in tot het verleenen van toelagen aan officieren der genie, die belast zijn of zullen worden met den aanleg van nieuwe werken en gebouwen of met het doen verrichten van belangrijke verbeteringen aan bestaande werken en gebouwen.

Art. 15. De verzoeken van officieren om een huwelijk aan te gaan worden door zijne tusschenkomst ingediend.

Voordrachten tot het toekennen van pensioen, van nonactiviteit en van ontslag uit den dienst van officieren, benevens die tot het bijeenroepen van een raad van onderzoek, worden mede door zijne tusschenkomst behandeld.

Art. 16. Hij beslist op de verzoeken van de opzichters van fortificatiën en militaire wachters in zijne stelling om een huwelijk aan te gaan.

Hij zendt de voordrachten en aanvragen tot ontslag uit den dienst betreffende militaire wachters in zijne stelling, voorzien van zijne beoordeeling, aan den Minister van Oorlog.

Hij zendt op 1 December van elk jaar aan den Minister van Oorlog de conductelijsten van de opzichters van fortificatiën en militaire wachters in zijne stelling.

Art. 17. Binnenlandsch verlof voor niet langer dan 14 dagen, kan door den commandant der genie worden verleend aan het onder hem gesteld personeel der genie en aan de militaire wachters in zijne stelling.

Van het aan een eerstaanwezend-ingenieur verleend verlof geeft hij aan den Minister van Oorlog kennis.

Aanvragen om buitenlandsch verlof en om binnenlandsch verlof voor langer dan veertien dagen, worden door hem aan den minister ingezonden.

Art. 18. Hij is bevoegd zich in zijn persoonlijk belang gedurende vier dagen uit zijne standplaats te verwijderen, mits daarvan kennis gevende aan den Minister van Oorlog.

Voor een verlof van *langeren* duur behoeft hij de machtiging van den minister.

Bij ziekte of afwezigheid van den commandant wordt, in afwachting dat in zijnen dienst door den Minister van Oorlog zal zijn voorzien, de dienstcorrespondentie op last gevoerd door den eerstaanwezend-ingenieur in zijne standplaats.

Art. 19. Hij moet aan den Bevelhebber in de Militaire Afdeeling, in welke zijne stelling gelegen is, kennis geven:

- a. van elke door hem te houden inspectie;
- b. op den 5den van elke maand, van de mutatiën, die, in de voorafgaande maand, bij het onder zijne bevelen dienend personeel hebben plaats gehad.

NOTA van wijziging in de instructie voor de Divisiecommandanten.

a. In de eerste zinsnede van art. 2 te doen vervallen: het woord »infanterie" en achter het woord veldbataljons te voegen: »en veldeskadrons."

In de tweede zinsnede achter »vier eerste compagnieën" te doen volgen »der drapbataljons" en de woorden »de overige compagnieën," te lezen: »het overige."

In de derde zinsnede te doen vervallen: de woorden »de eskadrons."

b. In de artt. 4, 6 en 8 de woorden: »inspecteur der infanterie" en »betrokken inspecteur" te lezen: »minister."

c. In art. 5 te doen vervallen: de eerste zinsnede en in de tweede zinsnede de woorden »dier korpsen" en »de eskadrons".

In de derde zinsnede de woorden »met den inspecteur of met den divisiecommandant" te lezen: »met den divisiecommandant of den commandant der bereiden artillerie".

d. In art. 7 te doen vervallen: de woorden »de cavalerie en in art. 11 de woorden »in plaats van" en »aan den betrokken inspecteur".

e. In de derde zinsnede van art. 14 de woorden: »of bij een ander" te lezen: »doch van hetzelfde" en de woorden: »of inspecteur" te doen vervallen.

Verder op deze zinsnede te doen volgen: »Omtrent overplaatsingen bij een ander wapen wordt de beslissing van den minister gevraagd".

f. De vierde zinsnede van art. 15 te lezen: »Van elke verplaatsing, die een garnizoens- of detachementscommandant betreft, doet hij, zoo noodig, mededeeling aan den betrokken bevelhebber.

In de laatste zinsnede de woorden: »voornoemden inspecteur" te lezen: den minister".

g. In de eerste zinsnede van art. 16 de woorden »divisiecommandant of inspecteur" te lezen: commandant".

h. In de tweede zinsnede van art. 17 de woorden »doet hij zoodra mogelijk door tusschenkomst van den chef van den generalen staf rapport aan den minister," te lezen: »geeft hij zoodra mogelijk kennis aan het Departement van Oorlog, Afdeeling Generale Staf".

i. In art. 18 de woorden »den Chef van den Generalen Staf" te lezen: »het Departement van Oorlog, Afdeeling Generale Staf".

Uitvoering van het koninklijk besluit tot regeling der Krijgsschool. Aanschrijving M. v. O. van 18 Mei 1878, n°. 38. Mededeeling v. Z. M. besluit van 13 Maart 1878, n°. 15.

II. Het onderwijs in den cursus voor algemeene krijgskundige studiën van de tweede afdeling der krijgsschool betreft:

- a. de geodesie;
- b. de artilleriewetenschap;
- c. de versterkingskunst;
- d. de leer van den aanval en de verdediging van vestingen;
- e. de tactiek;
- f. de tactische- en belegeringsoeteningen op de kaart;
- g. de strategie, de krijgsgeschiedenis en de landsverdediging;
- h. den stafdienst;
- i. de legerverpleging;
- j. de oorlogspolitiek en de oorlogsgebruiken;
- k. het militair gebruik van spoorwegen en telegraphen;
- l. de militaire aardrijkskunde en statistiek;
- m. de Fransche, Hoogduitsche en Engelsche talen; en
- n. het paardrijden.

De officieren, die dezen cursus volgen, kunnen, desverkiezende, de lessen in de natuur- en scheikunde bijwonen in den cursus voor intendance.

Het bijwonen der lessen in de Engelsche taal is niet verplichtend.

III. Het onderwijs in den cursus voor studiën, uitsluitend vereischt voor artillerie- en genieofficieren, betreft:

- a. de kennis van werktuigen en de werktuigleer;
- b. de mechanische en scheikundige technologie;
- c. de natuurkunde;
- d. de scheikunde;
- e. de artilleriewetenschap en toegepaste studiën op het gebied dier wetenschap;
- f. de versterkingskunst en den vestingbouw;
- g. de leer van den aanval en de verdediging van vestingen;
- h. de tactische en belegeringsoefeningen op de kaart;

Bovendien voor de officieren der genie:

- i. toegepaste studiën op het gebied van bouw- en waterbouwkunde.

IV. Het onderwijs in den cursus voor intendance in de tweede afdeling der krijgsschool betreft:

- a. de natuurkunde;
- b. de scheikunde;
- c. de kennis van grondstoffen en waren;
- d. de landsverdediging in hoofdtrekken;
- e. de legerverpleging, de legeruitrusting en het legerbeheer;
- f. de intendantdienst;
- g. de oorlogspolitiek en de oorlogsgebruiken;
- h. het militair gebruik van spoorwegen en telegraphen;
- i. de militaire aardrijkskunde en statistiek;
- j. de Fransche, Hoogduitsche en Engelsche talen; en
- k. het paardrijden.

Het bijwonen der lessen in de Engelsche taal is niet verplichtend.

V. Het toelatingsexamen tot de tweede afdeling der krijgsschool betreft:

- a. voor den cursus voor algemeene krijgskundige studiën:

- 1°. *Geologie.* Gebruik van meetketting en baken; practische behandeling

en mondelinge verklaring van het astrolabium, den theodoliet, het planchet, de houssole en den sextant, alsmede van één waterpasinstrument, naar keuze van den betrokken officier; topographisch teekenschrift: het uitwerken van vraagstukken uit de werkdadige meetkunst;

2°. *Tactiek.* De elementaire tactiek der infanterie, cavalerie en artillerie bij het Nederlandsche leger: opstelling en formatie, beweging en gevecht. Het gevecht van de verschillende wapens onderling en tegen elkaar; gevechten om terreinvoorwerpen in 't algemeen;

3°. *Versterkingskunst.* Dekkingen tegen vijandelijk vuur; hindernissen en beletselen; tracés en profielen van veldwerken; toepassing van de leerwijze der projectiën op het in teekening brengen van veldwerken; toepassing van verschillende profielen en van het defilement; opwerpen van verschansingen; versterken van terreinvoorwerpen, aanval en verdediging van veldwerken.

Algemeen overzicht van het doel en de inrichting van de onderdeelen der voornaamste, tegenwoordig in gebruik zijnde, stelsels van bevestiging, alsmede van de verschillende methoden van aanval en verdediging van vestingen.

4°. *Wapenkennis.* Kennis van de algemeene inrichting en het gebruik van de vuur- en blanke wapens bij ons leger in gebruik.

Fransche en Hoogduitsche talen. Het vertalen in het Nederlandsch van een stuk uit het Fransch en het Duitsch over krijgsgeschiedenis of tactiek.

b. Voor den cursus voor studien, uitsluitend vereischt voor artillerie- en genieofficieren:

1°. *Theoretische mechanica.* De leer van de samenstelling, ontbinding en het evenwicht van krachten, de theorie der zwaartepunten, het evenwicht van krachten op een buigbaar koord, het theorema der virtueele snelheden. Rechtlijnige en kromlijnige beweging van een stoffelijk punt en de krachten, welke die beweging voortbrengen. Slinger. Theorema van d'Alembert. Draaiende beweging om een vaste as en om een vast punt. Algemeene wetten der beweging van een stoffelijk samenstel. Wetten der hotsing.

2°. *Natuurkunde.* Algemeene eigenschappen der lichamen, zwaartekracht, moleculaire krachten; warmte, magneetkracht, electriciteit, geluid en licht.

3°. *Scheikunde.* De hoofdzaken der anorganische scheikunde omvattende de scheikunde der niet-metalen en die der metalen met hunne voornaamste verbindingen.

Voor de officieren der artillerie:

4°. *De artilleriewetenschap.* Inrichting, wijze van vervaardiging en gebruik der schootsafels.

Gebruik van het geschut, grondbeginselen van het inschieten, gebruik der spreidingsschalen, gebruik der verschillende projectielen te velde en in den belegeringsoorlog, trefkans op verschillende doelen, het indirecte richten en schieten, leiding van het vuur; gebruik van het kustgeschut tegen schepen.

Uitwerking van de vuurmonden en draagbare wapenen bij het Nederlandsche leger in gebruik.

Ontwerpen van belegeringsbatterijen vóór en tusschen forten, tijdelijke gedeekte ruimten in permanente verdedigingswerken.

Werkzaamheden der artillerie bij het in staat van verdediging brengen eener sterkte of eener linie van forten.

Voor de officieren der genie:

4. De versterkingskunst en den vestingbouw, vervaardiging van schetsontwerpen betrekkelijk verschanste stellingen. maatregelen tot voorbereiding en uitvoering.

Vervaardiging van schetsontwerpen van duurzame en tijdelijke versterkingen.

Uit de antwoorden zal de kennis worden beoordeeld op het gebied van artilleriewetenschap, alsmede, voor zooveel de duurzame werken betreft, ook van bouw- en waterbouwkunde.

- c. Voor den cursus voor intendance:

- 1°. *Natuurkunde.* Algemeene eigenschappen der lichamen en krachten. werking der zwaartekracht, dynamometers, evenwicht van zware lichamen en vloeien; dichtheid en soortelijk gewicht, waterpers, hydrostratische weging, areometers, luchtdrukwet van Mariotte, manometers, luchtpompen, perspompen, duikerklok, pompen, brandspuiten, hevel, barometers, mededeeling en voortplanting van warmte, uitzetting, thermometers, soortelijke en gebonden warmte, eigenschappen van dampen, hygrometers. toepassing van het gebruik van waterdamp op stoomwerktuigen.

- 2°. *Scheikunde.* Onderscheid tusschen physische en chemische verschijnselen, scheikundige verbinding en ontleding, wetten van Dalton en Gay Lussac, hypothese van Avogadro, verdeling der elementen, nomenclatuur, scheikundig teekenschrift, affiniteit, middelen waardoor deze wordt opgewekt of begunstigt, vormen, waaronder vaste lichamen voorkomen.

- 3°. *Aardrijkskunde.* De natuur- en staatkundige aardrijkskunde van Nederland, België, Frankrijk en Duitschland, wat betreft bevolking, uitgestrektheid, staatkundige verdeling, staatsregeling, grondgesteldheid en plantengroei, voortbrengselen, bronnen van bestaan, voornaamste straat-, spoor- en waterwegen.

- 4°. *Fransche en Hoogduitsche talen,* als voor den cursus voor algemeene krijgskundige studiën, onder punt 5 is bepaald.

V. Het toelatingsexamen tot de tweede afdeling der krijgsschool zal in de maand September van elk jaar te 's Gravenhage worden afgenomen.

De opgaven der officieren, die verlangen tot dat examen te worden toegelaten, zullen, met de beoordeeling hen betreffende, van de chefs, onder wier bevelen zij dienen, aangevuld met de consideratiën van den betrokken divisiecommandant, den commandant over de bereden- of dien over de vesting-artillerie, vóór of op den 1sten Juli aan den inspecteur van het militair onderwijs worden ingezonden.

De bovengenoemde autoriteiten brengen een gemotiveerd advies uit ten aanzien van de vraag, in hoeverre de betrokken officieren, wat gedrag en dienstijver betreft, tot de krijgsschool verdienen te worden toegelaten.

VI. Het bij art. 15 van het Koninklijk besluit van 14 Maart jl. n°. 15, bedoeld examen zal in de tweede helft der maand Juni van elk jaar te 's Gravenhage worden afgenomen. De officieren, die aan het examen deelnemen, zijn gedurende die maand vrij van dienst. De officieren, thans aan de krijgsschool gedetacheerd, kunnen desverkiezende, evenals de officieren, bedoeld bij art. 17 van het aangehaald Koninklijk besluit, dat examen in September e. k. te Breda afleggen. De opgaven der officieren, die aan het in September te houden examen wenschen deel te nemen, moeten uiterlijk

op den 1sten dier maand, door de gewone tusschenkomst, bij het Departement van Oorlog worden ingediend.

In verband daarmede, zullen de officieren van het 3e cursusjaar der krijgsschool, die het eindexamen verlangen af te leggen, met wijziging in zoverre van de aanschrijving van 24 Januari jl., n°. 50 P, tot na afloop van het examen aan die inrichting verblijven.

De commissie, die met het afnemen van laatstbedoeld examen zal worden belast, neemt kennis van de in het archief der krijgsschool berustende memoriën, gedurende den loop van den cursus door de officieren, welke zich aan het examen onderwerpen, vervaardigd.

Voor de officieren, niet tot den generalen staf behoorende, die de lessen van de vroegere stafschool hebben gevolgd, zal het examen, indien zij daaraan wenschen deel te nemen, bestaan in eene grondige bespreking van de onderwerpen, in die memoriën behandeld, en zal de commissie verder uit die stukken en uit de omtrent deze officieren uitgebrachte rapporten beoordeelen, in hoeverre zij in aanmerking kunnen komen ter verkrijging van het bewijs (*brevet*), bedoeld bij art. 48 van meergenoemd besluit.

VII. Het in September e. k. te houden facultatieve eindexamen betreft:

a. Voor den cursus voor algemeene krijgskundige studien:

1°. *Geodesie.*

Algemeene begrippen omtrent het bepalen van geographische lengte en breedte en het azimuth; triangulatie; wijze van berekenen van driehoeken van den tweeden rang; kaarten-projectiën, in het bijzonder van de militaire topographische kaart van Nederland.

2°. *Artilleriewetenschap.*

Inrichting van de vuurmonden, munitie, affuiten en voertuigen der Nederlandsche artillerie te velde; het stelsel der vuurmonden en munitie der Duitsche en Fransche veldartilleriën, wijze van vuren met de verschillende projectielen te velde.

Inrichting der vuurmonden, munitie en affuiten der Nederlandsche vesting- en kustartillerie.

Stelsel der vuurmonden en munitie der Nederlandsche marine-artillerie, en van het Duitsche belegeringsgeschut. Wijze van vuren met de verschillende projectielen in den belegeringsoorlog en bij de kustverdediging.

Algemeen denkbeeld van het slaan van verschillende bruggen met pontonmaterieel.

Vergelijking der Belgische, Duitsche en Fransche geweren met het Nederlandsche, voornamelijk wat de uitwerking betreft.

3°. *Versterkingskunst.*

Aanleggen van veldverschansingen, aanwijzing van den invloed, dien zij op de gevechten kunnen uitoefenen.

Maken van wegen, tijdelijke rivierovergangen en spoorwegverbindingen, hoe deze te vernielen en te herstellen; verdere pionierwerkzaamheden.

Vergelijking der hoofdstelsels van bevestiging voor- en nadeelen met toepassing op ons land.

Gronddenkbeelden, waarvan bij de bepaling van de strategische en tactische ligging van forten en vestingen moet worden uitgegaan.

Verdediging van kusten en riviermonden.

Maatregelen, te nemen tot het in staat van verdediging brengen van vestingen en forten; indeeling van den dienst der bezetting.

4°. *De leer van den aanval en de verdediging van vestingen.*

De verschillende wijzen van aanval eener vesting of sterkte en verdediging tegen dien aanval, beide met het oog op den werkkring van alle wapens.

5°. *Tactiek.*

De kennis der reglementaire vormen bij de infanterie, cavalerie en veldartillerie van ons leger en die van Duitschland, Frankrijk en België; de voor- en nadeelen van die vormen; de tegenwoordige tactische formatiën van de legers dier staten en vergelijking met die van ons leger;

de dorps-, bosch-, dijk- en riviergevechten.

6°. *Strategie en krijgsgeschiedenis.*

Strategische handelingen in het algemeen, vóór en gedurende den oorlog, ontwerpen van het operatieplan; middelen van oorlogvoeren.

Toepassingen van de strategische beginselen op den veldtocht van 1870/71, tot den slag van Sedan.

7°. *Landsverdediging.*

Kennis der strijdkrachten, waarover Nederland kan beschikken.

Algemeene kennis van de verschillende liniën, die tot het vestingstelsel behooren en van het gebruik, dat in verschillende gevallen daarvan gemaakt kan worden.

8°. *Stafdiens.*

Het regelen van vredesmarschen, redactie van brieven, rapporten, memoriën, wijze van aanvulling van het leger.

Invloed van het terrein op den werkkring en het gebruik der verschillende wapens.

Het regelen van oorlogsmarschen, verkenningen, kiezen van stellingen, opzoeken en inrichten van colonnewegen, geleiden van colonnes; dislokeerem, kantonneeren en bivakkeeren van troepen; uitzetten van voorposten; inrichten van den kondschapdienst; verplichtingen van staf-officieren bij marschen en gevechten.

9°. *Lagerverpleging.*

Hoofdbeginselen omtrent voeding, kleeding, uitrusting en ziekenverpleging in tijd van vrede.

Stelsels, die in oorlogstijd kunnen worden toegepast tot verkrijging van levensmiddelen en fourage, toepassing dier stelsels; gang der verpleging te velde; beginselen der samenstelling van oorlogsrations; stelsels van legering der troepen in oorlogstijd, ziekenverpleging te velde; verpleging in vestingen en forten.

10°. *Oorlogspolitiek en oorlogsgebruiken.*

Oorlogsgebruiken bij den oorlog te land; rechten en plichten der neutralen; beginselen van het maritiem recht.

11°. *Militair gebruik van spoorwegen en telegrafen.*

Algemeene kennis van de deelen, waaruit een spoorweg bestaat en van de middelen van exploitatie; exploitatie van spoorwegen voor militaire doeleinden; voornaamste bepalingen van de wetten en reglementen voor het spoorwegvervoer in Nederland.

Overzicht van de hulpmiddelen der electriche en optische telegraphie; organisatie van de militaire telegraphie in Nederland; gebruik der telegrafen en optische seinen voor militaire doeleinden; wetten en reglementen op het telegraphieeren, voor zoover zij uit een militair oogpunt van belang zijn.

12°. *Militaire aardrijkskunde en statistiek.*

Inrichting en bevoegdheid van de regeering des Rijks, van provinciale-, gemeente- en waterschapsbesturen.

Technische details omtrent duikers, sluzen, stuwen, ontstaan en inrichting van polders en droogmakerijen: boezems en boezempellen: in het algemeen zaken, die nuttig zijn te weten voor het stellen van inondatiën.

Hoofdzaken omtrent het personeel en materieel der Nederlandsche marine en van het Nederlandsch-Indische leger.

Algemeene begrippen omtrent de methoden van statistisch onderzoek; de voornaamste onderwerpen der militaire statistiek en de hoofdzaken bij hunne behandeling op te merken.

Organisatie van de Duitse en Fransche legers in hoofdtrekken.

13°. *Fransche en Hoogduitsche talen.*

Eene taal naar keuze schrijven en spreken; eene andere naar keuze lezen en verstaan.

14°. *Het paardrijden.*

Bedrevenheid als terreinruiter.

b. Voor den cursus voor intendance:

1°. *Scheikunde.*

Blijken geven, dat de theoretische grondslag, waarop de praktische toepassing op het gebied van warenkennis, technologie en voedingsleer berust, begrepen wordt.

Uitvoering eener eenvoudige kwalitatieve analyse met beredeneerd verslag daarover.

2°. *Keunis van grondstoffen en waren.*

De mechanische technologie van de katoen-, linnen- en wolvezel.

Het spinnen, verwen en weven van deze grondstof; het leerlooien.

Onderzoekingen omtrent levensmiddelen en waren, wat hun aard, kwaliteit en vervalschingen betreft, zoowel op scheikundige als microscopische wijze.

3°. *Legerverpleging.*

Als onder 9 voor den cursus a doch de voedingsleer meer uitgebreid.

4°. *Legeruitrusting en legerbeheer.*

Samenstelling en instandhouding van het leger; inrichtingen bij het leger en doel van hun bestaan, beheer der militaire administratieve inrichtingen; organen met het beheer belast.

Algemeene comptabiliteit.

Wijze van voorziening in verschillende legerbehoefden, meer speciaal wat betreft de voeding, kleeding en uitrusting van den soldaat en de verpleging der paarden.

5°. *Intendancedienst.*

Algemeene dienstbestemming der intendanten: gezag, verantwoordelijkheid en ondergeschiktheid, met betrekking tot den troepencommandant en andere dienstorganen.

Plichten en werkring der intendanten bij troepen te veld en in bedreigde en belegerde vestingen.

De korpsadministratie.

- 6°. Oorlogspolitiek en oorlogsgebruiken.
- 7°. Militair gebruik der spoorwegen en telegrafen.
- 8°. Militaire aardrijkskunde en statistiek.
- 9°. Fransche en Hoogduitsche talen.
- 10°. Paardrijden.

Als voor den cursus *a* onder de punten 10, 11, 12, 13 en 14 is bepaald.

VIII. De voorschriften en bepalingen ter verdere uitvoering van meerge- noemd besluit zullen nader worden medegedeeld.

TWEEDE GEDEELTE.

Wijziging der staten, aanwijzende de gereedschappen en maten en den voorraad toebehooren en verwisselstukken bij de korpsen en van de tarieven der prijzen waarvoor de toebehooren en verwisselstukken tot draagbare wapenen worden verstrekt. Aanschrijving M. v. O. van 5 April 1878, n°. 57 A.

In aanmerking nemende, dat de staten lett. B en C, behoorende bij de aanschrijving van 15 December 1873, n°. 69 I, (*Rec. Mil.*, bladz. 425), en de staat lett. B, behoorende bij de aanschrijving van 2 Februari 1878, n°. 42 A (*Rec. Mil.* II, bladz. 25) eenige wijzigingen behoeven.

Heeft goedgevonden te bepalen:

I.

In eerstgenoemden staat lett. B vervallen:

- 1°. de noot in de kolom aanmerkingen achter; »Schroefdraaijers tot geweren kl. kal.»;
- 2°. de »Hefboonen tot pallen», met het daarachter gestelde in de vijf kolommen;
- 3°. de »Pallen tot geweren kl. kal.» met het daarachter gestelde in de vijf kolommen;
- 4°. de »schroeven. Afgewerkte. Patroontrekker»; met het daarachter gestelde in de vijf kolommen;
- 5°. de »Schroeven. Ruwe- Palveer-»; met het daarachter gestelde in de vijf kolommen;
- 6°. de »Veren. Pal- tot geweren kl. kal.»; met het daarachter gestelde in de vijf kolommen.

II.

In dien staat wordt, in de plaats der zoo even genoemde »Schroeven. Ruwe- Palveer-» ingevuld:

»Schroeven. Ruwe- Ladingsklepveer.»	10	20	4	2	2
--	----	----	---	---	---

III.

De aanvulling van den bovengenoemden staat C, voorkomende in punt d der aanschrijving van 8 November 1876, n°. 75 A (*Rec. Mil. II*, bladz. 222), wordt vervangen door:

Gevesten	} tot cavalerie- sabels V. M. (laatst inge- voerde soort).	2	»	1	1	»
Grepes		8	»	4	4	»
Kappen		4	»	2	2	»
Ringen tot gevesten . .		4	»	2	2	»
Scheeden		6	»	3	3	»
Stootplaten		2	»	1	1	»

IV.

In den staat lett. B. behorende bij de aanschrijving van 2 Februari 1878, n°. 42 A (*Rec. Mil. II*, bladz. 25), worden de »Schroeven. Ruwe- Palveer-» vervangen door »Schroeven. Ruwe- Ladingsklepveer-».

Achter laatstgenoemde schroeven wordt in de kolom »Aanmerkingen» geplaatst: Vroeger Palveerschroef genaamd."

Brengt wijders ter kennis van het leger de hieronder volgende opgave van verbeteringen in de *Tarieven der prijzen, waarvoor de toebehooren en verwisselstukken tot draagbare wapenen uit 's Rijksmagazijnen aan de korpsen verstrekt zullen worden, en van die, welke voor de Mr. geweermakers en zwaardvegers zijn vastgesteld tot het doen der herstellingen.*

Gelast, dat de bovengemelde tarieven, bij aanschrijving van 3 April 1876, n°. 27 P (*Rec. Mil. II*, bladz. 73) vastgesteld, dienovereenkomstig worden gewijzigd.

OPGAVE VAN VERBETERINGEN IN DE TARIEVEN DER PRIJZEN ENZ.

Tot geweren klein kaliber.

- Bladz. 77. Te doen vervallen achter de accolade van Atsluiters:
»Draad oprisschen" en »Schroefgat verbussen," met het daarachter gestelde.
- » 77. Te doen vervallen achter de accolade van Geleiders:
»Gat voor de palstift herstellen", met het daarachter gestelde.
- » 78. Achter de accolade van Hanen staat:
»Rusten herstellen" dit moet worden: »Spanning herstellen".
- » 78. Te doen vervallen:
»Hefboomen tot pallen" met het daarachter gestelde.
- » 79. Te doen vervallen:
»Pallen" met het daarachter gestelde.

Bladz. 79. Achter de accolade van Patroontrekkers staat:

»Overharden. . . . » | » 0,05 | 0,05 | met richten." |

moet worden:

»Overharden. . . . » | » 0,06 | 0,05 | 0,11 | met richten en vernieuwen
van de sifl." |

Bladz. 80. Te doen vervallen achter de accolade van schroeven afgewerkte:
»Patroontrekker-" met het daarachter gestelde in de vier
kolommen der prijzen.

- » 80. Achter de accolade van Schroeven. Ruwe-, staat:
»Palveer-", dit moet worden: »Ladingsklepveer-". Hierachter
in de kolom »Aanmerkingen" te stellen: »Vroeger Palveer-
schroef genaamd."
- » 81. Te doen vervallen achter de groote accolade van Veren:
»Pal", met het daarachter gestelde.
- » 82. Te doen vervallen in de opgave van de geharde stukken: »de pal."

Tot Revolvers.

- » 107. Achter de accolade van Schroeven. Ruwe-, staat: »Palveer-"
dit moet worden: »Ladingsklepveer-". Hierachter in de
kolom »Aanmerkingen" te stellen: »Vroeger Palveerschroef
genaamd."

Tot Sabels.

Bladz. 114. In de vierde kolom der prijzen van Klinge tot Artillerie-,
Infanterie- of Sapeurssabels dresseeren en afbranden staat:
»1,10", dit moet worden: »0,10."

- » 114. Te doen vervallen achter de groote accolade van Klinge:
»tot cavaleriesabels lederen ring tegen de stootplaat aan-
brengen" met het daarachter gestelde.

Inkomsten van de officieren bij de landmacht in West-Indië.
Aanschrijving M. v. O. van 18 April 1878. n°. 66 P. Mededeeling van Z. M.
besluit van 5 Januari en 9 April 1878.

Gezien Ons besluit van 5 Januari II., n°. 16, tot nadere regeling der in-
komsten van de officieren der landmacht in *West-Indië*.

Op de voordracht van Onzen Minister van Staat, Minister van Koloniën.
dd. 5 April 1878, L. C. n°. 24.

Hebben goedgevonden en verstaan:

Art. 5. Van Ons voormeld besluit wordt gelezen als volgt:

Behalve de geldelijke voordeelen, in de vorige artikelen omschreven, ge-
nieten de onderstaande officieren bij de landmacht in *West-Indië* ingedeelt,
nog:

a. *fouragegelden*:

te weten:

1°. in *Suriname*:

de majoor. commandant der troepen. f 540. (vijfhonderd neertig gul-
den) 's jaars:

de eerstaanwezende officier van gezondheid *f* 270 (tweehonderd zeventig gulden) 's jaars; en
de adjudant van den Gouverneur *f* 270 (tweehonderd zeventig gulden) 's jaars;

2°. op *Curaçao*:

de kapitein, commandant der troepen, *f* 216 (tweehonderd zestien gulden) 's jaars; en
de eerstaanwezende officier van gezondheid *f* 216 (tweehonderd zestien gulden) 's jaars; alsmede

b. *indemniteit voor huishuur*:

voor zoover voor hen niet van landswege een woning kan worden beschikbaar gesteld; als:

de majoor *f* 1000 (duizend gulden) 's jaars;

de kapitein *f* 700 (zevenhonderd gulden) 's jaars; en

de luitenant *f* 500 (vijfhonderd gulden) 's jaars.

Oprichting eener Artillerie-Schietschool. Aanschrijving M. v. O. van 25 April 1878, n°. 72 P. Mededeeling van Z. M. besluit van 6 April 1878, n°. 16.

Op de voordracht van Onzen Minister van Oorlog van 3 April 1878, Litt. K¹¹, Kabinet.

Hebben goedgevonden en verstaan te bepalen:

Art. 1. Er is eene Artillerie-Schietschool gevestigd te *Zicollé*.

Art. 2. Het vaste personeel van die inrichting bestaat uit:

1 majoor of luitenant-kolonel, directeur; 2 kapiteins; 4 1e of 2e luitenants en 2 compagnieën vestingartillerie.

De Directeur der Artillerie-Schietschool is tevens commandant der artillerie in de IVde verdedigingsstelling, de twee kapiteins en de vier 1^e of 2^e luitenants, van het vaste personeel hiervoren genoemd, vormen tevens het officierskader van de bovenvermelde compagnieën vestingartillerie.

Art. 3. De cursus bij de Artillerie-Schietschool duurt jaarlijks van 1 Mei tot 1 November en wordt gehouden op de *Oudebroeksche heide*.

Het vaste personeel der Schietschool is gedurende den tijd van den cursus op voormelde heide gelegerd.

Art. 4. Aan den cursus wordt achtereenvolgens deelgenomen door zoodanige kapiteins en luitenants en zoodanige onderdeelen van de bereiden- en vestingartillerie, als daartoe jaarlijks door Onzen Minister van Oorlog zullen worden aangewezen.

Art. 5. Aan de officieren, tot het vaste personeel der Schietschool behorende, worden toegekend de navolgende jaarlijksche toelagen:

aan den directeur. *f* 600,

» de kapiteins, ieder . . . » 400,

» » luitenants, » . . . » 300.

De Artillerie-Schietschool zal bij een der regimenten artillerie, door Onzen Minister van Oorlog aan te wijzen, in administratie worden gevoerd.

Rekening en verantwoording van het fonds voor onderofficieren over 1877. Aanschrijving M. v. O., van 26 April 1878, n°. 15 l.

Gezien en geëxamineerd hebbende de rekening en verantwoording, door de commissie tot het beheeren van het fonds voor onderofficieren enz., die onder toekenning van gement of van gratificatie uit den militairen dienst

worden ontslagen, overgelegd wegens ontvangst en uitgaaf over het jaar 1877, en alzoo bevonden hebbende:

1. Dat is ontvangen:

a. het bedrag van hetgeen bij slot van het dienstjaar 1876 meer is ontvangen dan uitgegeven	f 18893,85
b. het bedrag van de contributiën der deelgenooten	» 33030,00
c. het bedrag van de, op rekening van het fonds voor de lijfrenten en pensioenen, overgeschreven gelden, ten behoeve van deelgenooten en hunne huisvrouwen of weduwen, te weten:	
voor door 21 deelgenooten in het fonds ge-deponeerde kapitalen, om daarvan jaarlijksche renten te genieten	f 11700,00
voor door een deelgenoot gestorte bijdragen, om aan zijne huisvrouw weduwenpensioen te verzekeren	» 639,02
als voren om aan zijne huisvrouw eene jaarlijksche lijfrente, te doen genieten	» 705,20
voor tijdelijke lijfrente, toegekend aan de weduwen van een deelgenoot	» 579,03
	» 13024,15
d. het bedrag der gedane kortingen, naar den mantelaf van één ten honderd in het jaar, op de verstrekte voorschotten aan gegageerde of gepensioneerde militairen ad.	» 489,51
e. het bedrag der door een gereëngageerd onderofficier in het fonds ge-deponeerd kapitaal	» 500,00
f. de renten van een kapitaal, groot f 1.067.000 ad 2½ percent, over het jaar 1877	» 26675,00

Totaal der ontvangsten f 93212,51.

2. Waartegen de uitgaven zijn geweest:

a. voor uitkeeringen in ééns aan 104 deelgenooten, bij het verlaten van den dienst, waarvan in het fonds voor de lijfrenten en pensioenen is overgebracht	f 13045,12
en aan deelgenooten in contanten is uitbetaald	» 26044,88
	f 39090,00
b. voor uitkeering aan 6 weduwen van deelgenooten, waarvoor in het fonds voor de lijfrenten en pensioenen is overgebracht	f 597,03
en in contanten uitbetaald	» 670,00
	» 1267,03
c. voor restitutie van inleggeld aan 6 deelgenooten, die op grond van lichaamsgebreken, in, doch niet door den dienst ontstaan, zonder geldelijke belooning zijn ontslagen	» 190,00
d. het bedrag der gedane betalingen ten laste van het fonds voor de lijfrenten en pensioenen, te weten:	

f 190,00

de verschenen lijfrenten van 432 deelgenooten	f 15688,78
ais voren van 52 huisvrouwen van deelgenooten	» 1985,00
de verschenen tijdelijke lijfrente van 35 weduwen van deelge- nooten	» 1378,00
de verschenen interest van door 52 deelgenooten in het fonds gedeponeerde kapitalen	» 1214,93
voor uitgekeerde kapitalen, welke ten behoeve van deelgenooten in het fonds waren gedeponeerd . . .	» 5790,00
de verschenen pensioenen van 5 weduwen van deelgenooten . . .	» 675,00
	» 26731,71

e. voor het zegelen der bescheiden, benoodigd tot het incasseeren der pensioenen van overleden militairen, aan wie voorschotten voor rekening van dit fonds waren verstrekt » 65,83

f. het bedrag van hetgeen aan onderofficieren uitbetaald of in 's Rijks schatkist is gestort, wegens door hen bij reëngagement gedeponeerde gelden, met de daarop verschenen renten » 3842,44

g. voor het bedrag der jaarlijksche uitkeering van den Officier, belast met de werkzaamheden van het fonds » 400,00

h. voor den aankoop van een kapitaal groot f 40.000.— ingeschreven op het grootboek der 2½ percent Nationale Werkelijke Schuld, met inbegrip van den verschenen interest, mitsgaders van de kosten » 26022,22

» 97609,23

Zoodat bij slot van het jaar 1877 meer is uitgegeven dan ontvangen f 4378,72.

terwijl een kapitaal van een miljoen zeven en zestig duizend gulden (f 1.067,000.) op het grootboek der 2½ percents nationale werkelijke schuld, als eigendom van het fonds is ingeschreven; zijnde het, uit het door de voorschreven commissie ingediend algemeen verslag van den staat van het fonds, over gemeld jaar, al verder gebleken:

1°. dat het aantal contribueerende deelgenooten aan het fonds, op ultimo 1877 bedroeg 2897, waarvan:

2750	eene jaarlijksche bijdrage van f 10 storten,
21	» verhoogde contributie inleggen van f 15.
124	» » » » » 20, en
2	» » » » » 30.

2°. dat op genoemd tijdstip een aantal van 520 personen in het genot waren van jaarlijksche lijfrenten en pensioenen, volgens onderstaande tabelle, waarvan het gezamenlijk bedrag der jaarlijksche uitkeeringen eene som van f 19.643 beloopt:

VOORTDURENDE LIJFRENTEN TOEGEKEND AAN:		Tijdelijke lijfrenten aan weduwen van deelgenooten verleend.	Weduwen van deelge- nooten in het geot van pensioen gesteld.	Totaal der lijfrenten en pensioenen trekkende personen.	Bedrag der toegekende jaarlijkse uitkering per boodt.
deel- genooten.	huisvrouwen van deel- genooten.				f
40	4	»	»	44	20.
91	11	4	»	106	25.
»	»	1	»	1	26.
»	»	1	»	1	27.
»	»	3	»	3	28.
»	»	1	»	1	29.
74	9	1	»	84	30.
»	»	1	»	1	31.
»	»	1	»	1	32.
»	»	1	»	1	33.
59	4	4	»	67	35.
»	»	1	»	1	39.
48	9	2	»	59	40.
»	»	1	»	1	41.
»	»	2	»	2	42.
»	»	1	»	1	43.
»	»	1	»	1	44.
36	3	2	»	41	45.
»	»	1	»	1	46.
26	8	»	»	34	50.
»	»	7	»	7	52.
18	1	»	»	19	55.
10	»	»	1	11	60.
12	»	»	»	12	65.
3	1	»	»	4	70.
2	1	»	»	3	75.
4	1	»	»	5	80.
1	»	»	»	1	90.
1	»	»	»	1	95.
»	1	»	1	2	100.
»	»	»	1	1	145.
1	»	»	»	1	130.
»	»	»	2	2	200.
426	53	36	5	520	

520

3°. dat tot genoemd tijdstip 16 nog in leven zijnde deelgenooten, hij het verlaten van den dienst, aan hunne echtgenooten weduwenpensioenen hebben verzekerd, te weten:

2 deelhebbers voor een weduwenpensioen van f 80; 6 deelhebbers voor een weduwenpensioen van f 100; 1 deelhebber voor een weduwenpensioen van f 125; 1 deelhebber voor een weduwenpensioen van f 135; 1 deelhebber voor een weduwenpensioen van f 145; 3 deelhebbers voor een weduwenpensioen van f 150; 1 deelhebber voor een weduwenpensioen van f 152; 1 deelhebber voor een weduwenpensioen van f 200;

4°. dat tot den laatsten December 1877 een getal van 52 deelgenooten van hunne uit het fonds aankomende gelden, een gezamenlijk bedrag van f 32.770 in

het fonds hebben laten berusten, ten einde daarvan jaarlijksche renten te genieten; 5°. dat in den loop van het 1877 1504 gewezen militairen voorschotten op gagementen en pensioenen voor rekening van deze instelling zijn verleend, tot een bedrag van / 189.883,46, terwijl op 31 December 1877, in voorschot-betaling waren 1423 gepensionneerden, die in het genot waren van een gezamenlijk pensioenbedrag van / 184,714.

Wijziging in de organisatie der Infanterie en Artillerie. Aansluiting M. v. O. van 27 April 1878, n°. 93 P. Mededeeling van Z. M. besluit van 21 April 1878, n°. 14 en 15.

Op de voordracht van Onzen Minister van Oorlog van 18 April 1878, Kabinet, Litt. IJ^a.

Hebben goedgevonden en verstaan:

1°. in te trekken en buiten werking te stellen:

Art. 13 van Ons besluit dd. 21 November 1850, n°. 70, bepalende dat de depots der regimenten infanterie zullen worden gecommandeerd door luitenant-kolonels;

2°. met nadere wijziging in zooverre van Ons besluit dd. 8 Mei 1867, n°. 64, te bepalen, dat bij het wapen der infanterie voortaan, in plaats van een luitenant-kolonel en vier majoors per regiment, zullen zijn:

a. bij het regiment grenadiers en jagers en bij elk van vier der acht andere regimenten, drie luitenant-kolonels en twee majoors;

b. bij elk der vier overige regimenten twee luitenant-kolonels en drie majoors;

3°. al verder te bepalen, dat de luitenant-kolonels en majoors bij bovenbedoelde regimenten zullen zijn commandant van een veldbataljon of van het depot.

Op de voordracht van onzen Minister van Oorlog van 18 April 1878, Kabinet, Litt. IJ^a;

Hebben goedgevonden en verstaan:

met nadere wijziging van ons besluit dd. 8 Mei 1867, n°. 66, te bepalen, dat het gezamenlijke getal der luitenant-kolonels bij de korpsen van het wapen der artillerie gelijk zal zijn aan het getal der majoors bij die korpsen; met dien verstande evenwel, dat het getal der hoofdofficieren in die beide rangen te zamen niet hooger zal wezen dan het gezamenlijke getal luitenant-kolonels en majoors volgens de formatie der korpsen, en dat bij elk korps in het geheel niet meer hoofdofficieren van de bedoelde rangen zullen worden ingedeeld, dan het gezamenlijke getal luitenant-kolonels en majoors bedraagt, dat daarbij volgens de formatie van het korps aanwezig kan zijn.

Toelagen en bureaunkosten. Aansluiting M. v. O. van 27 April 1878, n°. 108 P. Mededeeling van Z. M. besluit van 17 April 1878, n°. 21.

Op de voordracht van Onzen Minister van Oorlog van 12 April 1878, Kabinet, Litt. B^a;

Hebben goedgevonden en verstaan, met aanvulling in zooverre van Ons besluit dd. 6 Februari 1859, n°. 97, te bepalen, dat sub 1° van genoemd besluit in de 1e alinea voor »Hoofd- en verdere Officieren" voortaan zal worden gelezen: »Opper- Hoofd- en verdere Officieren" en in de 2e alinea voor »Hoofdofficieren": »Opper- en Hoofdofficieren".

Garnizoensbakkerijen. Aansluiting M. v. O. van 27 April 1878, n°. 122 L.

Ontwaan hebbende, dat in een der garnizoenen is afgeweken van het bepaalde bij art. 25 van het Voorschrift omtrent de inrichting en het beheer

der bakkerijen van munitiebrood (*Rec. Mil.* 1874 I, bladz. 304), door namelijk betalingen, die dadelijk uit de kas van het bij de zaak betrokken korps inkomsten geschieden, door tusschenkomst van den administrateur der bakkerij te bewerkstellingen, en dit aanleiding heeft gegeven tot verkeerde handelingen.

Vestigt met nadruk daarop de aandacht van de militaire autoriteiten, met last, voortaan voor de stipte naleving van bedoeld voorschrift te zorgen, en toe te zien, dat aan de administrateurs der bakkerijen niet meer gelden in voorschot worden verstrekt dan — overeenkomstig het bepaalde bij art. 28 van het Voorschrift, en voor niet langer dan eene halve maand — noodig is;

Vaststelling der instructie voor den Inspecteur van het militair onderwijs. Aanschrijving M. v. O. van 27 April 1878, n°. 149 P. Mededeeling van Z. M. besluit van 26 April. n°. 14.

Op de voordracht van Onzen Minister van Oorlog van 21 April 1878, n°. 1 P.

Gelet op Ons besluit van 13 Maart 1878, n°. 15 (*Staatsblad* n°. 17);

Hebben goedgevonden en verstaan:

1°. goed te keuren de instructie voor den Inspecteur van het militair onderwijs, zooals die aan dit besluit is gehecht,

2°. te bepalen, dat de inspecteur voornoemd en de hem toegevoegde officieren zullen behooren tot den staf van het wapen, waarvan zij herkomstig zijn.

INSTRUCTIE voor den Inspecteur van het militair onderwijs.

Art. 1. De Inspecteur van het militair onderwijs staat onmiddellijk onder de bevelen van den Minister van Oorlog.

Art. 2. Hij is belast met het toezicht over de Krijgsschool, de Koninklijke Militaire Academie en de militaire scholen.

Hij oefent dat toezicht op zoodanige wijze uit, dat de hoofden van deze verschillende inrichtingen van onderwijs de zelfstandigheid behouden, die zij behoeven om zich van hunne taak naar behooren te kunnen kwijten.

Art. 3. Hij dient den Minister desgevraagd van bericht en advies over alle onderwerpen van lager, middelbaar en hooger onderwijs bij het leger.

Art. 4. De Inspecteur van het militair onderwijs is bevoegd van de hoofden der bij art. 2 bedoelde inrichtingen alle opgaven en verslagen te vragen, die bij tot beoordeeling van den toestand dier inrichtingen en den gang van het onderwijs behoort.

Art. 5. Indien de Inspecteur van het militair onderwijs tot beoordeeling van den gang van zaken bij eene der in art. 2 vermelde inrichtingen van onderwijs eene inspectie noodig acht, is hij tot het houden daarvan bevoegd.

Moet hij zich daartoe van zijne standplaats verwijderen, zoo geeft hij kennis aan den Minister van Oorlog.

Hij kan zich bij deze inspectiën doen vergezellen door den aan hem toegevoegden officier of door een der officieren, bij de 2e afdeling der Krijgsschool werkzaam.

Art. 6. De inzending van alle rapporten en voorstellen (de conductielijsten daaronder begrepen) door de hoofden der bij art. 2 bedoelde inrichtingen aan den Minister van Oorlog geschiedt door tusschenkomst van den Inspecteur van het militair onderwijs, die bij de doorzending van zijn gevoelen doet blijken.

De conductielijsten van de hoofden dier inrichtingen worden door voormelden inspecteur opgemaakt.

Art. 7. De Inspecteur van het militair onderwijs brengt elk jaar, vóór of op den 31sten Maart, een algemeen verslag uit over den toestand, op 31 December te voren, van de bij art. 2 bedoelde inrichtingen van onderwijs. Hij maakt daarbij melding van alle belangrijke voorstellen, door hem in het afgelopen jaar gedaan en van de beslissingen daarop genomen.

Overvinderd het bepaalde bij de eerste alinea van dit artikel, heeft de inspecteur het recht, ten allen tijde, schriftelijk of mondeling, voorstellen aan den minister te doen in het belang der onder zijn toezicht gestelde inrichtingen van onderwijs.

Art. 8. De Inspecteur van het militair onderwijs is voorzitter der commissie, bedoeld bij art. 16 der wet van 30 Mei 1877 (*Staatsblad* n°. 141), houdende regeling van het onderwijs bij de Koninklijke Militaire Academie.

Art. 9. De Inspecteur van het militair onderwijs is voorzitter van alle commissiën van examen tot het verkrijgen van den officiersrang voor de Infanterie, Cavalerie, Artillerie, Genie en Militaire Administratie, zomede van de commissiën van examen, bedoeld in de artt. 9 en 14 van het Koninklijk besluit van 14 Maart 1878 (*Staatsblad* n°. 17), tot regeling van de inrichting der krijgsschool voor officieren.

Art. 10. Hij correspondeert omtrent de onderwerpen, tot den kring zijner dienstbetrekking behorende, met de door Onzen Minister van Oorlog aan te wijzen militaire en burgerlijke autoriteiten.

Art. 11. Hij is bevoegd zich voor persoonlijke belangen acht dagen van zijne standplaats te verwijderen, mits daarvan kennis gevende aan den minister.

Voor eene afwezigheid van langeren duur behoeft hij verlof van den minister.

Art. 12. Bij ziekte of afwezigheid van den Inspecteur van het militair onderwijs, wordt in afwachting dat op andere wijze in zijnen dienst zal zijn voorzien, de dienstcorrespondentie op last gevoerd door den Directeur der krijgsschool.

Art. 13. Ingeval de militie te land door Ons, ingevolge art. 184 der Grondwet, buitengewoon is bijeengeroepen en dieuengevolge de in art. 2 genoemde inrichtingen van onderwijs tijdelijk zijn opgeheven, wordt de Inspecteur van het militair onderwijs een andere werkkring aangewezen.

Gewijzigd tarief voor te verrichten herstellingen aan foudralen tot Linnemann-schoppen. Aanschrijving M. v. O., van 27 April 1878, n°. 150 I.

Het noodig geoordeeld hebbende, om het tot heden in gebruik geweest zijnde foudraal tot LINNEMANN-schoppen door een van ander model te doen vervangen.

Heeft goedgevonden te bepalen, dat — met wijziging in zooverre van het tarief van herstellingen aan LINNEMANN-schoppen, handbijlen en de bij die voorwerpen behorende foudralen, gevoegd geweest bij de dezerzijdsche beschikking van 9 Maart 1877, n°. 57 I (*Rec. Mil.* II, bladz. 51) — voortaan het in verband daarmede nieuw ontworpen tarief van herstellingen aan foudralen tot bovengenoemde schoppen zal worden gevolgd, dat onmiddellijk achter deze beschikking is geplaatst.

TARIEF van herstellingen aan foudralen tot LINNEMANN-schoppen.

Een nieuwe kap met gesp en passant voor den langen riem met aanbrenge	f 0,15
Een nieuwe gesp met innaaien voor den langen riem	> 0,10

met 1 Augustus daaraanvolgende of op zoodanig later tijdstip als, in verband met de aanwezige gelegenheid tot huisvesting der troepen, noodig zal blijken.

SAMENSTELLING en STANDPLAATSEN van de Afdelingen Vestingartillerie.

Afdeling I, 8 compagnieën, standplaats Utrecht. Afdeling II, 6 compagnieën, standplaats Naarden. Afdeling III, 6 compagnieën, standplaats Gorinchem. Afdeling IV, 2 compagnieën, standplaats Zwolle. Afdeling V, 6 compagnieën, standplaats Dordrecht. Van deze compagnieën wordt één te *Willemstad* en één te *Hellevoetsluis* gedetacheerd en jaarlijks afgelost. Afdeling VI, 4 compagnieën, standplaats Helder. Afdeling VII, 4 compagnieën, standplaats Amsterdam. Van deze compagnieën wordt één te 's *Gravenhage* gedetacheerd en jaarlijks afgelost. De compagnie te 's *Gravenhage* geeft, zoo noodig, een detachement voor *Delft*. Afdeling VIII, 4 compagnieën, standplaats 's *Bosch*.

SAMENSTELLING van de staven der Afdelingen Vestingartillerie.

Kolonels commandant, 1e afdeling 1, 2e en 3e afdeling 1; Luitenant-Kolonels commandant, 5e en 6e afdeling 1, 4e, 7e en 8e afdeling 1, (1); Majors, 1e afdeling 2, 2e en 3e afdeling 1, 5e en 6e afdeling 1; Kapitein-Adjudanten, 1e afdeling 1, 2e en 3e afdeling 1; Kapiteins voor het materieel, 1e afdeling 1, 2e en 3e afdeling 1; 1ste Luitenant-Adjudanten, 5e en 6e afdeling 1, 4e, 7e en 8e afdeling 1; 1e Luitenants voor het materieel, 5e en 6e afdeling 1, 4e, 7e en 8e afdeling 1; Kapiteins-Kwartiermeester, 1e afdeling 1, 2e en 3e afdeling 1; 1e Luitenants-Kwartiermeester, 5e en 6e afdeling 1, 4e, 7e en 8e afdeling 1; Officier van gezondheid 1e, 2e en 3e klasse, Memorie; Adjutant-onderofficieren, bij elke afdeling 1; Stafhoornblazers, bij elke afdeling 1; Schrijvers, 1e afdeling 3, 2e en 3e afdeling 1, 5e en 6e afdeling 2, 4e, 7e en 8e afdeling 2; Sergeant-majoor-vuurwerkers, bij elke afdeling 1.

Aanmerkingen.

De Hoofdoorficieren zijn tot het houden van een dienstpaard gerechtigd; voor de adjudanten alsmede voor de Kapiteins- en 1e Luitenants voor het materieel zal, waar den dienst zulks vordert, een rijkspaard beschikbaar worden gesteld.

De Voorzitter der Commissie van proefneming en de Directeur der Artillerie-Schietschool worden in oorlogstijd bij de afdeling ingedeeld, waar hunne diensten het meest zullen worden vereischt.

(1) Kan bij de 4e afdeling zijn een Major.

*Lithraire
Société,
Gravenhage*

INDEELING van de compagnieën Vestingartillerie bij de Afdelingen.

Bestaande organisatie-nummer		Tegenwoordige standplaats.	Nummer der Afdeling.	Doortoelopende nummers der compagnieën	Nieuwe standplaats	Anmerkingen.
van het Regiment.	van de Compagnie.					
	9	Utrecht.		1		
	10	id.		2		
	3	Woerden.		3		
	4	Utrecht.	I.	4	Utrecht.	
2e	5	id.		5		
	13	id.		6		
	7	id.		7		
	8	Woerden.		8		
	12	Naarden.		9		
	2	Amsterdam.		10		
1e	9	Delft.	II.	11	Naarden.	
	10	id.		12		
3e	1	Doesburg.		13		
	9	id.		14		
	1	Gorinchem.		15		
2e	2	id.		16		
	6	id.		17		
	11	id.	III.	18	Gorinchem.	
3e	10	Nijmegen.		19		
	14	id.		20		
1e	7	Delft.	IV.	21	Zwolle.	
	8	id.		22		
	3	Willemstad		23		
	6	id.		24		
3e	8	Breda.	V.	25	Dordrecht.	
	12	Geertruidenberg.		26		
	13	Neuzen.		27		
1e	11	Hellevoetsluis		28		
	3			29		
1e	4	Helder.	VI.	30	Helder.	
	5			31		
	13			32		
	6	Amsterdam.		33		
1e	19	id.	VII.	34	Amsterdam.	
	14	id.		35		
3e	8	's Hage.		36		
	4	's Bosch.		37		
	5	id.		38		
3e	7	Geertruidenberg	VIII.	39	's Bosch.	
	11	's Bosch.		40		

Vervoer per stoomboot van militairen. Aanschrijving M. v. O. van 30 April 1878, n°. 93 I.

Brengt ter kennis van de militaire autoriteiten:

1°. dat, in overleg met de directiën van de stoombootrederij SMIT EN VAN REEDE te Rotterdam en de stoombootonderneming Bossche Koophandel te Arnhem, zijn vastgesteld de hierbij gevoegde tarieven (zie *Rec. Mil.*,

blz. 82, 84 en 85) voor het vervoer van militairen enz. onder de algemeene bepalingen, medegedeeld bij de dezerzijdsche beschikking van 9 December 1874. n°. 68 I (*Rec. Mil.* II, bladz. 193).

2°. dat die tarieven in de plaats treden van die, respectievelijk onder n°. 22 bij gemelde beschikking, en onder n°. 78 bij die van 26 Maart jl., n°. 74 I (*Rec. Mil.* II, bladz. 44) gevoegd; en

3°. dat het tarief n°. 14, bij eerstgemelde beschikking medegedeeld, als vervallen moet worden beschouwd.

Practische artillerieoefeningen op de Oldebroeksche heide in 1878. Aanschrijving M. v. O. van 4 Mei 1878, n°. 424. Mededeeling van Z. M. besluit van 4 April 1878, n°. 22.

Op de voordracht van Onzen Minister van Oorlog van 1 April 1878, n°. 26 A.

Hebben goedgevonden en verstaan te bepalen:

Art. I. In de maanden Mei, Juni, Juli, Augustus en September zullen, tot het houden van praktische oefeningen, op de *Oldebroeksche heide* kampereen eenige batterijen veldartillerie, de cadetten der artillerie van het 3^e en 4^e studiejaar, alsmede eenige compagnieën vestingartillerie, waaronder de artillerie-instructie-compagnie en de onderofficieren en korporals van den hoofdcursus der artillerie.

Art. II. Onze Minister van Oorlog wordt gemachtigd, voor den dienst bij de troepen, in het vorige artikel bedoeld, boven en behalve de daarbij ingedeelde officieren het vereischte aantal hoofd- en verdere officieren van de verschillende korpsen, staven en diensten alsmede den noodigen trein aan te wijzen.

Art. III. Gedurende het verblijf op de legerplaats worden, in vervanging van de campagnévivres, en — voor zooveel de officieren van de Koninklijke Militaire Academie aangaat — in vervanging van de voeding op kosten van het Rijk, bedoeld bij de 2e zinsnede van art. 90 van het reglement voor die inrichting, de navermelde toelagen per dag genoten:

door den officier, belast met het bevel op de legerplaats, hoofdofficier zijnde f 4,00; kapitein zijnde f 3,00; een hoofdofficier f 2,00; een kapitein f 1,75, en een luitenant f 1,50.

De officieren van de militaire administratie en van den geneeskundigen dienst genieten de toelage volgens de rangen, waaraan zij zijn gelijkgesteld.

Art. IV. De levensmiddelen, ten behoeve van de menages der onderofficieren en minderen, met uitzondering van die der Koninklijke Militaire Academie, worden voor rekening der menages aangeschaft.

Als eene tegemoetkoming in de meerdere kosten deswege, wordt, gedurende het verblijf op de legerplaats, de dagelijksche soldij verhoogd: voor een adjudant-onderofficier met f 0,25, voor de overige onderofficieren en minderen met f 0,12.

Aan iedere wasvrouw wordt, gedurende het verblijf op de legerplaats, voor 's Rijksrekening een ration brood daags verstrekt.

Art. V. Voor schadeloosstelling voor bureaunkosten wordt aan den hoofdofficier, belast met het bevel over, en aan den officier, belast met den administratieven dienst bij de troepen op de legerplaats, voor ieder hunner per maand toegekend f 25.

Art. VI. De officieren, onderofficieren en minderen, die tot het in gereedheid brengen of opruimen der legerplaats worden vooruitgezonden of moeten achterblijven, genieten, gedurende den tijd dat zij daartoe op de legerplaats worden gekampeerd, de vergoedingen, bij de art. III en IV aangewezen.

De Minister van Oorlog heeft, ter uitvoering van dat besluit, goedgevonden te bepalen:

- 1°. Op de *Oldebroeksche heide* zullen kampeeren:
 - a. Van 31 Mei tot 15 Juni a. s. de 6e batterij van het 1e regiment veldartillerie, alsmede de 1e en 5e batterijen van het 2e regiment veldartillerie;
 - b. Van 15 Juni tot 29 Juni a. s., de 1e, 4e en 5e batterijen van het 1e regiment veldartillerie;
 - c. Van 29 Juni tot 13 Juli a. s. de cadetten der artillerie van het 3e en 4e studiejaar;
 - d. Van 15 tot 27 Juli a. s. de *) 8e, 9e en 10e compagnieën van het 2de regiment vestingartillerie;
 - e. Van 27 Juli tot 9 Augustus a. s. de 12e en 13e compagnieën van het 2e regiment vestingartillerie, alsmede de artillerie-instructiecompagnie;
 - f. Van 9 tot 22 Augustus a. s. de 1e, 5e en 12e compagnieën van het 3e regiment vestingartillerie;
 - g. Van 22 Augustus tot 4 September a. s. de 7e, 10e en 11e compagnieën van het 3e regiment vestingartillerie;
 - h. Van 4 tot 17 September a. s. de 2e en 14e compagnieën van het 1e regiment vestingartillerie;
 - i. Van 17 tot 28 September a. s. de 9e en 10e compagnieën van het 1e regiment vestingartillerie, alsmede de leerlingen van den hoofdcourder artillerie.

Het in orde brengen van het schietterrein en het kamp alsmede het verrichten van andere voorbereidende werkzaamheden wordt opgedragen aan de twee compagnieën, ingedeeld bij de Artillerie-Schiet-school.

Deze compagnieën zullen van den 15den Mei dagelijks per spoortrein naar en van het kampterrein worden vervoerd en den 1sten Juni het kamp betrekken.

Een detachement artillerie-transportrein, onder bevel van één luitenant, bestaande uit 6 span van 4 paarden en de noodige rijpaarden en personeel, zal mede het kamp betrekken, den 15den Mei te *Oldebroek* aankomen en tot 1 Juli in die gemeente worden ingekwartierd.

De verdere regeling van de hier bedoelde werkzaamheden, en hetgeen daarinmede in verband staat, zal overeenkomstig de voorstellen van den Heer Inspecteur van het personeel der artillerie, ingediend onder dagteekening van 13 Maart jl., n°. 585, en goedgekeurd bij aanschrijving van 1 April d. a. v., n°. 26 A, geschieden.

2°. Alle kampeerende troepen staan onder het bevel; en de oefeningen onder de algemeene leiding van den Majoor VAN NIEUWKLEIK, Commandant der Artillerie-Schiet-school, aan wien, als Commandanten der onderscheidene sub 1 genoemde troepen, de volgende toegevoegd:

voor de 1e serie, de Majoor SCHWARTZ van het 2e regiment veldartillerie;

voor de 2e serie, de Majoor VAN DIJK van het 1e regiment veldartillerie;

voor de 3e serie, de Kapitein SEYFFARDT van de Koninklijke Militaire Academie;

voor de 4e en 5e seriën, de Majoor COLLARD van het 2e regiment vestingartillerie;

voor de 6e en 7e seriën, de Majoor VAN DER VOORT MAARSCHALK van het 3e regiment vestingartillerie,

voor de 8e en 9e seriën, de Majoor DE JONG van het 1e regiment vestingartillerie.

*) De compagnieën zijn genummerd volgens de bestaande regimentsindeeling.

Verder zullen worden aangewezen om gedurende den geheelen duur der oefeningen te kampeeren, een luitenant-adjutant voor het materieel, een adjutant-onderofficier, een sergeant-majoor-vuurwerker van de Pyrotechnische school en een sergeant-parkmeester.

3°. De Inspecteur van den geneeskundigen dienst der landmacht zal op de waarneming van den geneeskundigen- en veterinairen dienst bij de kampeerende troepen orde stellen.

4°. Met den administratieven dienst worden belast, gedurende de maanden Juni en Juli de onderintendant der 2e klasse FRANTZMANN en gedurende de maanden Augustus en September de onderintendant der 2e klasse BRONNER.

5°. De Commandant der bereden artillerie en der vestingartillerie worden met de uitvoering van het voorgeschrevene in punt 1 en 2, voor zooveel ieder hunner aangaat, belast, en kunnen, zoo noodig, de verdere officieren en militairen van minderen rang aanwijzen, om den kampcommandant voor bijzondere diensten behulpzaam te zijn.

6°. De marsch der troepen naar het kamp en terug, en die der troepen, met de voorbereidende werkzaamheden belast, worden door den Chef van den generalen staf geregeld.

7°. Door den Commandant der bereden artillerie, zal tijdig aan het Departement van Oorlog moeten worden gezonden eene, naar verhouding der sterkte berekende opgave, van het getal tenten en verdere kampementseffecten, nachtleger- en hospitaalgoederen, noodig voor de troepen, die het eerst het kamp betrekken, met aanduiding tevens van het tijdstip, waarop die goederen op de legerplaats moeten aankomen.

Zijn er voor de later kampeerende troepen meer voorwerpen noodig, dan moeten de aanvragen daartoe, tijdig door den Commandant onder punt 2 bedoeld, aan het Departement van Oorlog worden gedaan.

8°. Voor de levering van levensmiddelen, brandhout en ligstroo voor de artillerietroepen, ligstroo voor de cadetten der Koninklijke Militaire Academie en fourages voor de paarden van de bereden artillerie, worden overeenkomsten gesloten, die later zullen worden medegedeeld.

De voorziening in de behoefte aan levensmiddelen en brandhout voor de cadetten enz. der Koninklijke Militaire Academie, wordt aan den Gouverneur dier inrichting overgelaten.

De dienst der transporten op de legerplaats, alsmede het overbrengen van zieken, brood, kampements-, nachtleger-, hospitaalgoederen enz. voor zooveel dit met voertuigen en bespanningen moet geschieden, wordt door middel van artillerievoertuigen met treinbespanningen van de regimenten veldartillerie verricht. Het personeel en de paarden dsartoe noodig, door den Commandant der bereden artillerie aan te wijzen, zullen op de legerplaats worden gekampeerd.

Bijzondere voorschriften nopens den administratieven dienst op de legerplaats en nopens de wijze van verstrekking van brood voor de bedoelde troepen zullen nader worden gegeven.

Wijzigingen ten gevolge van het vervallen der palinrichting bij de geweren klein kaliber. Aanschrijving M. v. O. van 25 April 1878, n°. 42 P.

Kennisgeving, dat de *Wijzigingen ten gevolge van het vervallen der palinrichting bij de geweren klein kaliber*, bij de Koninklijke Militaire Academie in het licht verschenen en verkrijgbaar gesteld zijn tegen den prijs van / 0.01¹, voor de Departementen van algemeen bestuur, het leger enz.

Faint, illegible text at the top of the page, possibly a header or introductory paragraph.

Faint, illegible text in the upper middle section of the page.

REVUE GÉNÉRALE

Faint, illegible text in the middle section of the page, following the title.

Faint, illegible text in the lower middle section of the page.

Faint, illegible text in the lower section of the page.

Faint, illegible text at the bottom of the page, possibly a footer or concluding paragraph.

RECUEIL MILITAIR.

(26 MEI — 25 JUNI 1878.)

TWEEDE GEDEELTE.

Vervoer van goederen. Aanschrijving M. v. O. van 10 Mei 1878. n°. 52.

Outwaard hebbende, dat bij het vervoer van militaire goederen somtijds de tusschenkomst wordt ingeroepen van expeditie-ondernemingen, waardoor in vele gevallen meer vracht wordt gevorderd, dan verschuldigd zou zijn geweest: wanneer het vervoer rechtstreeks aan directiën van spoorwegen enz., waarmede het vervoer toch geschiedt, ware opgedragen.

Brengt dit onder de aandacht der militaire autoriteiten, met last voortaan te zorgen, dat, spoedvereischende gevallen uitgezonderd, immer alle verzendingen op de voor het Rijk minst kostbare wijze worden bewerkstelligd, en dat dus niet van de tusschenkomst van bovengemelde ondernemingen gebruik worde gemaakt, dan alleen wanneer deze het vervoer aannemen tegen gelijken (of minderen) prijs als zou moeten worden betaald, zoo die tusschenkomst niet ware ingeroepen.

Escorteeren van veroordeelde militairen van het Nederlandsch-Indische leger. Aanschrijving M. v. O. van 16 Mei 1878, n°. 88.

Met den heer Minister van Staat, Minister van Koloniën, in overleg getreden zijnde nopens het stellen van regels voor het naar de gevangenis overbrengen van, hier te lande ontscheepte, veroordeelde koloniale militairen.

Gezien een schrijven van genoemden Minister dd. 27 April jl., Letter C. n°. 11.

Brengt ter kennis van het leger, dat aan de koloniale besturen is verzocht om voortaan in de contracten, regelende den overvoer naar Nederland van veroordeelde militairen, bestemd om hunnen straftijd hier te lande door te brengen, de volgende bepaling te doen opnemen:

»De gezagvoeder is gehouden, de veroordeelden bij aankomst in Nederland over te leveren aan de bevoegde burgerlijke autoriteit van de plaats van aankomst van vaartuig, en aan deze tevens ter hand te stellen de op de veroordeelden betrekking hebbende, aan hem afgegeven, stukken.»

Noodigt, in verband met het vorenstaande, de betrokken militaire autoriteiten uit, om, indien voor den vervolge een militair escorte wordt gevraagd

tot het overbrengen van veroordeelden als bovenbedoeld, zulks eigenmachtig alléén dan te verstrekken als het escorte dienen moet tot het verleenen van den sterken arm aan een' dienaar der justitie; zullende in andere gevallen daartoe vooraf de machtiging van den Minister van Oorlog behooren te worden gevraagd.

Practische oefeningen in de legerplaats bij *Zeist* van het bataljon Mineurs en Sappeurs. Aanschrijving M. v. O. van 21 Mei 1878, n°. 17. Mededeeling van Z. M. besluit van 12 Mei 1878, n°. 17.

Op de voordracht van Onzen Minister van Oorlog, van 7 Mei 1878, n°. 126.

Hebben goedgevonden en verstaan te bepalen:

Art. 1. Het bataljon Mineurs en Sappeurs zal, tot het houden van praktische oefeningen, in de maanden *Juli* en *Augustus* van dit jaar op de legerplaats bij *Zeist* kampeeren.

Art. 2. Onze Minister van Oorlog wordt gemachtigd, voor den dienst bij de in het vorige artikel genoemde troepen, boven en behalve de daarbij ingedeelde officieren, het vereischte aantal officieren van de onderscheidene korpsen, staven en diensten aan te wijzen.

Art. 3. Gedurende het verblijf in de legerplaats worden, in vervanging van de campagne-vivres, de navermelde toelagen genoten:

door den officier, belast met het bevel over het bataljon,

hoofdofficier zijnde f 4,00

kapitein » » 3,00

door een » » 1,75 en

» » luitenant. » 1,50.

Officieren van de militaire administratie en van den geneeskundigen dienst genieten de toelagen volgens de rangen, waaraan zij zijn gelijkgesteld.

Art. 4. De levensmiddelen, ten behoeve van de onderofficieren en mindere militairen, worden voor rekening der menage aangeschaft.

Als tegemoetkoming in de meerdere kosten deswege wordt, gedurende het verblijf op de legerplaats, de dagelijksche soldij verhoogd:

voor een adjudant-onderofficier met f 0,25

voor de overige onderofficieren en manschappen met » 0,12.

Aan iedere waschvrouw wordt, gedurende het verblijf op de legerplaats, voor 's Rijksrekening een ration brood daags verstrekt.

Art. 5. De officieren, onderofficieren en manschappen, die tot het in gereedheid brengen en opruimen van de legerplaats worden vooruitgezonden of daarop moeten achterblijven, genieten, gedurende hun verblijf aldaar, de vergoedingen bij de artikelen 3 en 4 aangewezen.

De Minister van Oorlog, heeft, ter uitvoering van dit besluit, goedgevonden te bepalen:

1°. Het bataljon Mineurs en Sappeurs zal van 13 Juli tot 31 Augustus a. s. in de legerplaats bij *Zeist* kampeeren.

Een detachement van dat korps blijft in het garnizoen achter.

Tot het in gereedheid brengen van het kamp, zal een detachement van genoemd bataljon den 24sten Juni a. s. naar genoemde legerplaats vertrekken.

Tot het opruimen van het kamp zal een detachement aldaar achterblijven.

De sterkte dezer detachementen wordt door den bataljonscommandant bepaald.

2°. Gedurende den kamptijd zal, op last van den commandant der bereeden artillerie, ter beschikking van meergenoemden bataljonscommandant worden

gesteld een detachement van de treincompagnieën, sterk 1 wachmeester, 1 korporaal en 5 stukrijkers, benevens 11 troepenpaarden, waaronder 2 geschikt voor officieren, tot bediening van de veldtelegraaf, tot transport voor zieken enz.

3°. Voor de levering van ligstroot zal, op daartoe dezerzijds gegeven bevelen, eene overeenkomst gesloten, en de uitslag te zijner tijd medegedeeld worden.

De voorziening in de behoefte aan levensmiddelen en brandhout, ten behoeve der menages der onderofficieren en minderen, en in die van ligstroot, voor het op 24 Juni vertrekkend detachement, wordt aan den commandant van het bataljon overgelaten.

De dienst der transporten op de legerplaats, alsmede het overbrengen van zieken, brood of wel meel enz. tot het bakken daarvan, kampements-, nacht-leger- en hospitaalgoederen enz. wordt verricht door middel van artillerie-voertuigen en bespanningen van de treincompagnieën, in de eerste plaats van de compagnie transporttrein, door den commandant der bereden artillerie daartoe aan te wijzen. Zijn geen of is geen voldoende aantal treinpaarden beschikbaar, dan zal in de verdere behoefte voorzien worden door het requireren van paarden met voerlieden, en zoo noodig met voertuigen.

Bijzondere voorschriften nopens den administratieven dienst op de legerplaats zullen nader worden medegedeeld.

4°. De zieken, die minder eigenaardig in het kamp kunnen worden behandeld, zullen naar het groot Rijkshospitaal te *Utrecht* worden geëvacueerd, terwijl de lichte zieken, mitsgaders de zoodanigen, wier toestand het vervoer derwaarts niet gedooft, op de legerplaats zullen worden verpleegd, waartoe in de eerste plaats gebruik zal worden gemaakt van het aldaar aanwezige ambulancegebouw en voorts van de hospitaaltent, die aldaar ook bij vorige gelegenheden in gebruik is geweest en die, te zamen, door de zorg van den militairen onderintendant te *Utrecht* van 16 hospitaalfurnituren benevens van het verdere hoogst noodige materieel zullen worden voorzien.

De tot het bataljon Mineurs en Sappeurs behorende officier van gezondheid vertrekt gelijktijdig met het detachement, aangewezen tot het in gereedheid brengen van het kamp, en keert terug nadat de opruiming heeft plaats gehad. Aan hem zal, door de zorg van den Inspecteur van den geneeskundigen dienst der landmacht, een viertal kisten met instrumenten, verbanden en geneesmiddelen ten gebuike in het kamp worden gezonden.

Na afloop van het kamp zendt hij die terug aan 's Rijksmagazijn van geneesmiddelen. Een door hem opgemaakt verslag, nogens den geneeskundigen dienst in de legerplaats, wordt bij het Departement van Oorlog ingewacht.

De Artillerie-Schietschool in administratie bij het 1e regiment Vestingartillerie. Aanschrijving M. v. O. van 27 Mei 1878, n°. 44. Mededeeling van Z. M. besluit van 6 April 1878, n°. 16.

De Minister van Oorlog heeft goedgevonden, ter uitvoering van het bepaalde bij art. 6 van gemeld besluit, vast te stellen, dat de Artillerie-Schietschool voorloopig in administratie zal worden gevoerd bij het 1e regiment Vestingartillerie.

Vuur en licht in de wachten over 1878—79. Aanschrijving M. v. O. van 5 Juni 1878, n°. 104.

Brengt ter kennis van de militaire autoriteiten, dat voor de levering van brandstoffen en kaarsen, over het tijdvak van 1 Juli 1878 tot en met 30 Juni 1879, ten behoeve van de militaire wachten in het Rijk, met *J. Moulijn & Co.* te *Rotterdam* contract is gesloten, tegen de navermelde prijzen:

de 100 kilogram steenkolen	f 1,40
de 100 stuks takkebossen	> 4,00
en het kilogram kaarsen	> 0,68.

De voorwaarden zijn dezelfde als die, bedoeld bij de dezerzijdsche beschikking van 8 Mei 1875, n°. 61 I, (*Rec. Mil.* II, blz. 59).

Nadere prijsbepaling voor 1878. Aanschrijving M. v. O. van 13 Juni 1878, n°. 84.

Overwegende, dat de wenschelijkheid gebleken is, om na afloop der laatstgehouden aanbestedingen, in verband daarmede opnieuw de prijzen te regelen, waartegen de verschillende voorwerpen van kleeding en uitrusting gedurende het loopende jaar, zullen moeten worden uitgegeven.

Heeft goedgevonden, ten vervolge op en met wijziging in zooverre van de beschikking van 31 December II., n°. 76 I, te bepalen:

1°. Dat de stoffen en goederen van allerlei aard, op ult°. Juni a. s. in de magazijnen der korpsen aanwezig, op dien datum op de rekening van het 3e kwartaal zullen moeten worden overgebracht en uitgegeven, tegen de navolgende prijzen:

a. de lakensche kleedingstukken, bedoeld bij den staat Litt. H. en de verschillende behoeften tot het vervaardigen daarvan benoodigd, bedoeld bij den staat Litt. I, der dezerzijdsche aanschrijving van 29 December 1876, n°. 24 I, tegen de op die staten aangegeven prijzen;

b. de voorwerpen, welke niet in openbare aanbesteding bij de korpsen zijn begrepen, vermeld op den staat Litt. L. van laatstgenoemde aanschrijving, mede tegen de daarbij aangegeven prijzen, met uitzondering van de zakboekjes, waarvan de prijs op f 0,19 per stuk wordt vastgesteld;

c. de kleeding- en uitrustingstukken, ten gevolge der openbare aanbestedingen geleverd, en voor zooverre die niet begrepen zijn in den staat Litt. I hiervoren bedoeld, tegen de prijzen, op den hierbij gevoegden staat (1) achter elk voorwerp aangeduid;

2°. Dat de voorwerpen van ledergoed en paardentuig, zullen moeten worden uitgegeven, tegen de prijzen, als maximum-prijs voor de aanschaffing vastgesteld, bij de staten Litt. M en N van meergenoemde aanschrijving;

3°. Dat de voorwerpen, tot het nachtleger behoorende, moeten worden uitgegeven tegen de prijzen, als maximum-prijs voor de aanschaffing vastgesteld, bij de aanschrijving van 31 December 1877, n°. 76 I;

4°. Dat de stoffen en goederen van allerlei aard, in de Rijksmagazijnen van kleeding, uitrusting enz. ten behoeve der korpsen afgelegd, en die, welke ten gevolge van de openbare aanbesteding gedurende het loopende jaar daarin worden geleverd, van af 1 Juli a. s. tegen de prijzen, bij de voorafgaande punten aangewezen, moeten worden uitgegeven.

Bij de verzending van ordinaire-, onderofficiers- en uitmonsterringlakens aan de korpsen zal intusschen door de Directeurs der betrokken magazijnen opgave moeten worden gedaan van den aannemingssprijs, waarvoor de toegezonden hoeveelheden zijn afgeleverd. Het verschil tusschen dien aannemingssprijs en dien, bedoeld bij punt a dezer beschikking (staat Litt. I), zal daarna dadelijk bij ontvangst op den staat Litt. VV, behoorende tot de magazijnsverantwoording van die korpsen, moeten worden verrekend.

5°. Dat de kleeding- en uitrustingstukken, uitsluitend voor muzikanten bestemd, almede moeten worden uitgegeven tegen de prijzen, welke als maxi-

(1) Zie voor dezen staat: *Rec. Mil.* II, bladz. 104—106.

mum-prijs voor de aanschaffing zijn aangegeven bij dezerzijdsche beschikking van 12 Januari II., n°. 23 I.

Voorschrift voor de oefening met de Basis-planchet-Afstandmeting. Aanschrijving M. v. O. van 12 Juni 1878, n°. 49.

Kennisgeving, dat het *Voorschrift voor de oefening met de basis-planchet-afstandmeting*, bij de Koninklijke Militaire Academie in het licht verschenen en verkrijgbaar gesteld is tegen den prijs van $f 0,07\frac{1}{2}$ voor de Departementen van algemeen bestuur, het leger enz.

Voorschrift betreffende de wapenen en schietoefeningen bij de Infanterie. Aanschrijving M. v. O. van 27 Mei 1878, n°. 69.

Kennisgeving, dat het *Voorschrift betreffende de wapenen en schietoefeningen bij de Infanterie* bij de Koninklijke Militaire Academie in het licht verschenen en verkrijgbaar gesteld is tegen den prijs van $f 0,09$ voor de Departementen van algemeen bestuur, het leger enz.

The first part of the paper is devoted to a general discussion of the problem of the origin of life. It is shown that the origin of life is a problem of the first importance, and that it is one of the most interesting and important problems of the present day. The author discusses the various theories of the origin of life, and shows that the most probable theory is that of spontaneous generation. He also discusses the evidence in favor of this theory, and shows that it is supported by the facts of the case.

The second part of the paper is devoted to a detailed discussion of the evidence in favor of spontaneous generation. The author shows that the evidence is overwhelming, and that it is supported by the facts of the case. He also discusses the various objections to this theory, and shows that they are all unfounded. He concludes that the origin of life is a problem of the first importance, and that it is one of the most interesting and important problems of the present day.

The third part of the paper is devoted to a discussion of the various theories of the origin of life. The author shows that the most probable theory is that of spontaneous generation, and that it is supported by the facts of the case. He also discusses the various objections to this theory, and shows that they are all unfounded. He concludes that the origin of life is a problem of the first importance, and that it is one of the most interesting and important problems of the present day.

RECUEIL MILITAIR.

(26 JUNI — 25 JULI 1878.)

EERSTE GEDEELTE.

Wijziging van art. 4 der Instructie op de Werving. Aanschrijving M. v. O. van 11 Juni 1878, n°. 26. Mededeeling van Z. M. besluit van 2 Juni 1878, n°. 25.

Op de voordracht van Onzen Minister van Oorlog van 28 Mei 1878, Kabinet, Litt. P¹⁹.

Gezien Ons besluit van 17 Januari 1862, n°. 101, houdende vaststelling eener Instructie op de werving voor de korpsen van het leger hier te lande.

Hebben goedgevonden en verstaan, met wijziging in zooverre van het voorgeschrevene in art. 4 der Instructie, te bepalen, dat voorloopig en zoolang het tegenwoordig incompleet aan kader bestaat, bij de Koninklijke Militaire Academie, de Pupillenschool, het Depot van discipline, de Normaal-Schietschool, het Instructie-bataillon, de Artillerie-instructie-compagnie en de afdeelingen Vestingartillerie, gewezen onderofficieren en korporaa's, in den graad, laatstelijk door hen bekleed, of in een' minderen graad kunnen worden aangenomen, ook al zijn zij gehuwd, mits zij geene kinderen ten hunnen laste hebben.

Heeft goedgevonden, naar aanleiding van voorschreven besluit, te bepalen, dat de daarbij bedoelde gewezen onderofficieren en korporaa's, om te kunnen worden aangenomen, zich, én in dienst, én als burger, goed gedragen moeten hebben.

Samenstelling van het algemeen depot van discipline. Aanschrijving M. v. O. van 15 Juni 1878, n°. 41. Mededeeling van Z. M. besluit van Juni 1878, n°. 28.

Overwegende, dat de tegenwoordige getalsterkte van het Algemeen depot van discipline eene vermindering van het daarbij dienende kader toelaat.

Gezien Onze besluiten van 21 November 1850, n°. 70, en van 8 Mei 1867, n°. 64.

Op de voordracht van Onzen Minister van Oorlog van 30 Mei 1878, Kabinet, Litt. V¹⁹.

Hebben besloten en besluiten:

Art. 1. Het *Algemeen depot van discipline* wordt samengesteld als bij de tot dit besluit behorende tabelle A is aangewezen.

Art. 2. Het wordt verdeeld in twee pelotons; elk peloton wordt gecommandeerd door een 1e luitenant, bijgestaan door een 1e of 2e luitenant.

De wijze van indeling der bij het depot geplaatste manschappen wordt geregeld bij het hierna te melden voorschrift, betreffende den dienst bij dat korps.

Een der luitenants, zoo noodig bij toerbeurt hiertoe aan te wijzen, is gehuisvest in het gebouw, waarin het depot is gekazerneerd.

Deze officier geniet huisvesting van Rijkswege en, ter tegemoetkoming in verdere onkosten, een bijslag op zijn tractement van f 1.00 daags.

Art. 3. De kapitein, commandant van het algemeen depot van discipline oefent het gezag uit van zelfstandig compagniescommandant, doch staat, wat de handhaving der krijgstucht en het toepassen van straffen betreft, onder de onmiddellijke bevelen van den door Onzen Minister van Oorlog hiertoe aan te wijzen hoofdofficier, ter standplaats aanwezig.

Art. 4. De hoofdofficier, bedoeld bij artikel 3, oefent, voor zoveel de handhaving der krijgstucht bij het algemeen depot van discipline aangaat, het gezag uit van korpscommandant.

Hij is ten deze verantwoordelijk aan Onzen Minister van Oorlog.

Art. 5. Het algemeen depot van discipline wordt in administratie toegevoegd aan een der korpsen van het leger, door Onzen Minister van Oorlog aan te wijzen. Een der luitenants-kwartiermeester, ter standplaats van het depot aanwezig, wordt met den administratieven dienst daarbij belast.

Art. 6. De bepalingen nopens de toelagen der officieren en de hoogere soldijen van de onderofficieren en mindere militairen, behorende tot het vaste kader van het algemeen depot van discipline, blijven gehandhaafd. De schadevergoeding voor bureaunkosten aan de officieren, bedoeld bij artikel 3 en 5, toe te kennen worden, met wijziging voor zoverre van Onze hiertoe betrekkelijke besluiten, vastgesteld als aan den voet van de, aan dit besluit gehechte tabelle Litt. A. is vermeld.

Art. 7. Het bestaande voorschrift betrekkelijk het algemeen depot van discipline wordt door Onzen Minister van Oorlog herzien.

In afwachting daarvan zal het tegenwoordige met de daarin reeds gebrachte wijzigingen, zoverre mogelijk, worden gevolgd.

Art. 8. Dit besluit treedt in werking den 1sten Augustus 1878, of zoverre later als in verband met de beschikbare localiteit noodig zal blijken.

SAMENSTELLING van het *Algemeen Depot van Discipline*, bestaands uit:

Eene compagnie, 1 kapitein 1e of 2e klasse, depotcommandant, 3 1e luitenants, 2 2e luitenants, kunnen alle 1e luitenant zijn, 2 sergeanten-majoor, 8 sergeanten, 3 fourier, 8 korporaals, 2 tamboers, de onderofficieren en tamboers kunnen allen van de 1e klasse zijn, soldaten memorie, worden bij de korpsen, waartoe zij behooren, als gedetacheerd gevoerd.

Bedrag der schadevergoeding voor bureaunkosten.

a. Den depotcommandant wordt als schadevergoeding voor bureaunkosten toegekend: een honderd en vijftig gulden (f 150) 's jaars;

b. Den luitenant-kwartiermeester, belast met de administratieve-werkzaam-

heden bij het depot: een honderd en vijfzig gulden (f 150) 's jaars, en zulks onverminderd het bedrag der schadevergoeding wegens bureaukosten, dat hij geniet ter zake van den dienst bij het korps, waartoe hij behoort.

Bij de aanvraag om vrijstelling wegens broederdienst moet een extract-stamboek worden overgelegd. Aanschrijving M. v. O. van 17 Juni 1878, n°. 34.

Aan de commandeerende officieren der korpsen, gedeeltelijk uit militie samengesteld.

Tot staving van het recht op vrijstelling wegens broederdienst zal voortaan, in plaats van een bewijs van werkelijken dienst naar het model b, gevoegd geweest bij de aanschrijving van 17 Januari 1862, n°. 15 B (*Rec. Mil.*, blz. 55), steeds een extract uit een stamboek moeten worden verstrekt.

De bewijzen van werkelijken dienst en extracten uit de stamboeken, welke moeten dienen om in de eerste zitting van den militieraad het recht op vrijstelling van den militiedienst te bewijzen, mogen in het vervolg niet worden afgegeven vóór 15 Februari van het jaar, waarin van deze stukken gebruik moet worden gemaakt.

Ik heb de eer U te verzoeken, U te gedragen aan voorschreven bepalingen, waarvan de stipte naleving wordt vereischt voor eene behoorlijke toepassing der militiewet.

In verband met het vorenstaande, moet de aanschrijving van 26 Mei 1866, n°. 59 P (*Rec. Mil.*, blz. 118) als vervallen worden beschouwd.

Wijziging in de Instructie voor de Permanente Militaire Spoorwegcommissie. Aanschrijving M. v. O. van 19 Juni 1878, n°. 104.

Op de voordracht van Onze Ministers van Oorlog en van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 22 Mei 1878, II Afd., n°. 72 en van 29 Mei 1878, n°. 37, afd. Waterstaat B.

In aanmerking nemende, dat ten gevolge van Ons besluit van 19 November 1877, n°. 7, — waarbij aan een der militaire leden van de Permanente Militaire Spoorwegcommissie het voorzitterschap dier Commissie is opgedragen — de Instructie voor de genoemde Commissie, zooals die is vastgesteld bij Ons besluit van 3 April 1877, n°. 1, eenigszins behoort te worden gewijzigd.

Hebben goedgevonden en verstaan:

De Instructie voor de Permanente Militaire Spoorwegcommissie, vastgesteld bij Ons evengemeld besluit van 3 April 1877, n°. 1, te wijzigen als volgt:

»§ 1. In artikel 9. 1e lid, worden de woorden: »door den hoogsten in rang der in de commissie aanwezige militaire leden» vervangen door de woorden: »door het lid der commissie, tevens lid van den Raad van Toezicht op de spoorwegdiensten.»

»§ 2. In artikel 23 worden de woorden: »en in een of twee afdelingen, uitvoeringscommissien, bestaande elk uit niet minder dan drie leden, waarvan ten minste een militair lid tevens voorzitter» vervangen door de woorden: »en in eene onderafdeeling, uitvoeringscommissie, bestaande uit niet minder dan drie leden, waarvan een militair lid tevens voorzitter.»

§ 3. In verband met de in § 2 vermelde wijziging van art. 23, worden de artikelen 25, 26 en 27 gelezen als volgt:

Art. 25. De uitvoeringscommissie is belast met de zorg en het toezicht op de uitvoering der door de hoofdafdeeling gegevene bevelen, voor de lijnen of groepen van lijnen, haar door de hoofdafdeeling aangewezen.

De standplaats der uitvoeringscommissie wordt door de hoofdafdeeling bepaald.

Art. 26. De uitvoeringscommissie ontwerpt, zooveel mogelijk in overleg met de bestuurders der betrokken spoorwegdiensten, de dienstregeling voor het haar opgegeven vervoer, alsmede alle andere maatregelen overeenkomstig de voorschriften, bedoeld in art. 11, en onderwerpt die dienstregeling en maatregelen aan de goedkeuring der hoofdafdeeling.

Art. 27. De uitvoeringscommissie waakt voor de geregelde en spoedige uitvoering van het opgegeven vervoer, alsmede dat voldaan worde aan de aanvragen tot de vervoeren in het belang van 's lands dienst, haar door de hoofdafdeeling toegezonden of door de daartoe bevoegde autoriteiten gedaan.

De volgorde der verzendingen wordt door de commissie geregeld, met inachtneming der voorschriften bij de bijzondere reglementen bepaald en van die, welke haar door de hoofdafdeeling mochten worden gegeven.

Zij zendt dagelijks aan de hoofdafdeeling bericht van de bij haar ingekomen aanvragen voor vervoer en van het aan de aanvragen gegeven gevolg.

Vindloonen voor koper- en messingrommel, afkomstig van gesprongen projectielen. Aanschrijving M. v. O. van 3 Juli 1878, n°. 63.

Gelet op de beschikking van 28 November 1877, n°. 81 A.

Heeft goedgevonden om, met aanvulling in zooverre van die beschikking en het daarbij gevoegde tarief, vast te stellen:

Als vindloon voor ingeleverd koper- en messingrommel, afkomstig van bij *proeven of oefeningen gesprongen projectielen*, wordt uitbetaald: voor koperrommel f 0,50 en voor messingrommel f 0,34 per KG.

Opgaven van verlofgangers der militie die niet hebben voldaan aan de te hunnen aanzien gedane oproeping voor den werkelijken dienst. Aanschrijving M. v. O. van 4 Juli 1878, n°. 60.

Aan de commandeerende officieren der korpsen, gedeeltelijk uit militie samengesteld.

Voortaan moeten de verlofgangers der militie, die aan de te hunnen aanzien gedane oproeping onder de wapenen niet hebben voldaan, door U, *den derden dag na dien voor de opkomst in werkelijken dienst bepaald*, worden opgegeven aan de burgemeesters der gemeenten, voor welke zij bij de militie zijn ingelijfd.

In verband met dezen maatregel, waarvan de stipte naleving van het meeste gewicht is voor de behoorlijke inschrijving van het register der verlofgangers, model n°. 26, moet de aanschrijving van 29 December 1876, n°. 30 P, (*Rec. Mil. Eerste Gedeelte*, bladz. 857) als vervallen worden beschouwd.

Door het vorenstaande wordt echter geen verandering gebracht in het bepaalde bij artt. 13 en 40 van de Instructie, gevogd geweest bij de dispositie van 7 Juni 1862, n°. 56 B (*Rec. Mil.*, bladz. 175) en evenmin in het voorgeschrevene bij de derde zinsnede van de aanschrijving van 24 September 1864, n°. 10 P (*Rec. Mil.* bladz. 199).

TWEEDE GEDEELTE.

Uitvoering der Koninklijke besluiten van 27 Februari en 21 April 1878, n°. 9 en 11 betreffende eene organisatie der vestingartillerie. Aanschrijving M. v. O. van 20 Juni 1878, n°. 75.

1°. Het commando over de afdeeling vestingartillerie, bedoeld in laatstgenoemd besluit, wordt, met 1 Augustus a. s., opgedragen aan de Hoofdoffi-

cieren. hiertoe aangewezen in de hierachter gevoegde tabel Litt. A, waarin tevens aangegeven zijn de Hoofdofficieren, die, verder op dien datum bij elke afdeling worden ingedeeld:

2°. De afdelingscommandanten treden, op den in punt 1 genoemden datum, tevens op als commandanten der artillerie in de verdedigingsstellingen, waarin hunne afdelingen gelegd zijn;

3°. Van de compagnieën vestingartillerie, bedoeld in tabel Litt. C van voornoemd Koninklijk besluit van 21 April jl., n°. 11, zullen voorloopig in hunne tegenwoordige standplaatsen verblijven: de 3e en 8e van de Ie Afdeling, de 23e, 24e, 25e, 26e, 27e en 28e van de Vle Afdeling, de 36e van de VIe Afdeling en de 39e van de VIIe Afdeling, met dien verstande, dat de 36e compagnie moet worden aangemerkt, als sedert den 1sten Mei 1878 voor één jaar te 's *Gravenhage* gedetacheerd; terwijl deze compagnie van af 1 Augustus a. s. een detachement naar *Delft* zal zenden:

4°. De bewegingen van de sub 3 niet vermelde compagnieën vestingartillerie zullen vóór of nitoelijk op 1 Augustus a. s. moeten afgelopen zijn;

5°. Bij elke afdeling zullen, overeenkomstig het bepaalde bij de eerste zinsnede van art. 360 van het provisioneel reglement van administratie bij de landmacht, vastgesteld bij Zijner Majesteits besluit van 1 Februari 1819, letter P, stamboeken worden gehouden;

6°. De administratie zal bij elke afdeling afzonderlijk worden gevoerd.

De voorraad in de magazijnen, bij de regimenten vestingartillerie aanwezig, zal vóór 1 Augustus a. s. worden overgebracht:

die van het 1e regiment vestingartillerie naar 's *Rijksmagazijn* van kleding, uitrusting enz. te *Delft*;

die van het 2e regiment vestingartillerie naar dat te *Woerden*; en

die van het 3e regiment vestingartillerie naar dat te *Amsterdam*.

Bijzondere voorschriften omtrent deze overbrenging en nopens de verstrekking van kleding- en uitrustingstukken, in de onderscheidene garnizoensplaatsen, zullen later worden medegeleeld.

INDEELING der Hoofdofficieren van de Artillerie bij de afdelingen vestingartillerie.

Ie Afdeling. Kolonel Commandant J. H. KRETZER. Majoor. De Luitenant-Kolonel W. C. VAN HAEFTEN wordt hiervoor voorloopig aangewezen. Majoor F. M. COLLARD. Blijft voorloopig te *Woerden* het bevel voeren over de 3e en 8e compagnieën.

Ile Afdeling. Kolonel Commandant H. A. A. VAN RUSSEN. Blijft voorloopig te *Delft* in garnizoen. Majoor B. DE JONG.

IIIe Afdeling. Kolonel Commandant K. A. WIMMER. Majoor D. G. T. G. VAN DER VOORT MAARSCHALK.

IVe Afdeling. Luitenant-Kolonel Commandant M. J. VAN NIEUWKUIJK. Reeds sedert 1 Mei 1878 in functie.

Ve Afdeling. Luitenant-Kolonel Commandant J. A. BARON MULEERT. Blijft voorloopig te *Willenstad* in garnizoen. Majoor K. L. VAN DER HEIJDEN. Blijft voorloopig te *Geertruidenberg* het bevel voeren over de 26e en 39e compagnieën.

VIe Afdeling. Luitenant-Kolonel Commandant L. E. F. BOLOMEY. Majoor H. W. A. OLTKAMP.

VIIe Afdeling. Luitenant-Kolonel Commandant C. G. C. F. ISING.

Ville Afdeling. Luitenant-Kolonel Commandant. De Majoor R. CIBB. VAN ONSELEN wordt met dit bevel belast.

Behoort hij de dispositie van 20 Juni 1878, IVe Afdeling. n°. 75. Litt. A.

Aanwijzing der Artilleriemagazijnen voor de verstrekking van munitien aan korpsen van het leger en dd. schutterijen. Aanschrijving M. v. O. van 20 Juni 1878, n°. 76.

In aanmerking nemende, dat, volgens het bepaalde in Zijner Majesteits besluit van 27 Februari 1878, n°. 9, eene wijziging noodig is in de staten Litt. A en B, behorende bij de aanschrijving van 13 Maart 1876, n°. 62 A (*Rec. Mil. II*, blz. 43).

Heeft goedgevonden te bepalen, dat deze staten zullen vervangen worden door de hieronder gevoegde staten Litt. A en B: (zie *Rec. Mil. II*, blz. 111—114.)

Nadere wettelijke bepalingen betreffende den ijk en het gebruik van weegwerktuigen. Aanschrijving M. v. O. van 25 Juni 1878, n°. 2.

Gezien de wet van 4 Juni 1878, tot vaststelling van andere wettelijke bepalingen betreffende den ijk en het gebruik van weegwerktuigen (*Staatsblad* n°. 85).

Gelet op de aanschrijving van 9 Juni 1869, n°. 1 S (*Rec. Mil.*, blz. 193), van 30 December 1871, n°. 53 S (*Rec. Mil.*, blz. 395), van 24 Januari 1873, n°. 70 S. (*Rec. Mil.*, blz. 13) en van 27 Juli 1874, n°. 72 S (*Rec. Mil. II*, blz. 140).

Brengt, ten vervolge op die aanschrijvingen, bovengemelde wet ter kennis van de autoriteiten van het leger.

Art. 1. Van de weegwerktuigen zijn alleen de enkelvoudige gelijkarmige balans en de hascule of brugbalans, waarvan de verhouding der hefboomsarmen is als 1: 10, onderworpen aan de verificatie en stempeling, bedoeld in art. 15 der wet van 7 April 1869 (*Staatsblad* n°. 57), waarvan de gewijzigde tekst is bekend gemaakt bij Ons besluit van 29 November 1874 (*Staatsblad* n°. 143).

Art. 2. Door ons kunnen andere weegwerktuigen dan in art. 1 genoemde worden aangewezen, waarvan het gebruik en het bezitten of voorhanden hebben op de plaatsen, bedoeld in art. 11, 1e alinea, der in art. 1 aangehaalde wet, onder bepaalde voorwaarden geoorloofd is.

Op het niet nakomen dezer voorwaarden is art. 29 dier wet van toepassing.

Art. 3. In geval van geschil omtrent eene gewogen hoeveelheid, is de uitkomst der weging op eene enkelvoudige gelijkarmige balans beslissend.

Vervoer per stoomboot van militairen. Aanwijzing M. v. O. van 25 Juni 1878, n°. 65.

Brengt ter kennis van de autoriteiten van het leger:

1°. dat — in overleg met de directiën van de *Geldersche stoombootmaatschappij* en de *Nijmeegsche stoombootrederij* te Nijmegen — is vastgesteld het hierbij gevoegde tarief voor het vervoer van militairen enz., onder de algemeene bepalingen, medegedeeld bij de beschikking van 9 December 1874, n°. 68 I (*Rec. Mil. II*, blz. 193), behoudens de uitzonderingen, aan den voet van het tarief omschreven; en

2°. dat dit tarief (zie *Rec. Mil. II*, blz. 118) in de plaats treedt van die, onder n°. 46 en 47 bij gemelde beschikking gevoegd, en met 1°. Januari jl. in werking is gebracht.

Fourages te Apeldoorn. Aanschrijving M. v. O. van 26 Juni 1878, n°. 59.

Brengt ter kennis van de militaire autoriteiten, dat voor de levering van fourages aan alle officiers- en troepenpaarden, welke te *Apeldoorn* of onderhoorige buurtschappen gestationneerd worden — uitgezonderd het geval dat oefeningen op groote schaal plaats hebben en dientengevolge eene afzonderlijke aanbesteding door het Departement van Oorlog mocht worden bevolen — tot en met 31 October e. k. contract is gesloten met H. Mompw. te *Apeldoorn*. tegen de navermelde prijzen:

de 10 KG. hooi *f* 0.62, de 10 KG. stroo *f* 0.39 en 10 KG. haver *f* 1.18 per ration:

voor cavalerie- en officierspaarden bij de artillerie *f* 0.85²³ en voor rijkspaarden bij de veld- en rijdende artillerie *f* 0.96⁴;

De Minister van Marine tijdelijk belast met het beheer van het Departement van Oorlog. Aanschrijving M. v. O. van 30 Juni 1878, n°. 2.

De Minister van Marine brengt ter kennis van het leger, dat het Zijner Majesteit, bij besluit van 29 Juni jl., n°. 13, heeft behaagd, hem tijdelijk te belasten met het beheer van het Departement van Oorlog.

Vervoer per stoomboot van militairen. Aanschrijving M. v. O. van 3 Juli 1878, n°. 72.

Brengt ter kennis van de militaire autoriteiten, dat het tarief — n°. 22 — voor het vervoer van militairen enz., vastgesteld in overleg met de stoombootrederij SMIT EN VAN REEDE, en medegeedeeld bij de beschikking van 30 April, n°. 93 I (zie hiervoren bl. 81), is overgeschreven ten name der stoombootrederij FOP SMIT EN C°. te *Rotterdam*:

Directe belastingen. Aanschrijving M. v. O. van 4 Juli 1878, n°. 59.

Willende bevorderen, dat de voorschriften, vervat in de beschikking van den toenmaligen Minister van Oorlog dd. 31 October 1876, n°. 63 I (*Rec. Mil.* II blz. 217), nauwkeurig worden nageleefd:

Heeft goedgevonden tot dat einde vast te stellen de hierbij gevoegde tabelle (zie *Rec. Mil.* II, bladz. 123—124) aanwijzende of de daarop voorkomende militairen en militaire geëmployeerden beneden den rang van officier bij het leger, al dan niet aanspraak hebben op de vrijstelling, bedoeld bij art. 5 § 2 leit. b, der wet op de personeele belasting van 29 Maart 1833 (*Staatsblad* n°. 4), omdat zij, bij gebrek aan genoegzame ruimte in de kazernen, door en voor rekening van het Rijk in andere gebouwen of gedeelten van gebouwen worden gekazerneerd.

Verhooging van soldij voor onderofficieren der artillerie-schietschool, tijdens het verblijf op de *Oldebroeksche heide*. Aanschrijving M. v. O. van 5 Juli 1878, n°. 59.

Op de voordracht van Onzen Minister van Oorlog, van den 18den dezer, VIII Afd., n°. 75.

Hebben goedgevonden en verstaan:

met wijziging in zooverre van het bepaalde bij art. IV van Ons besluit van 4 April ll., n°. 22, te bepalen, dat de dagelijksche soldijverhooging gedurende den geheelen tijd van het verblijf op de *Oldebroeksche heide*, voor de onderofficieren, behoorende tot het vaste personeel der Artillerie-schietschool, alsmede voor de daarbij gedetacheerde onderofficieren, die met dat personeel kamperen, zal bedragen *f* 0.45, in stede van de bij vermeld artikel toegekende sommen van *f* 0.25 en *f* 0.12.

Het algemeen depot van discipline in administratie bij het 7e regiment infanterie. Aanschrijving M. v. O. van 8 Juli 1878, n°. 102.

Heeft goedgevonden, ter uitvoering van het bepaalde bij art. 5 van gemeld besluit, vast te stellen, dat het algemeen depot van discipline voorloopig in administratie zal blijven bij het 7e regiment infanterie.

Bepaalt tevens, dat, in verband met de reorganisatie der vestingartillerie, te rekenen van 1 Augustus aanstaande, in administratie zullen worden gevoerd:

bij de I^e afdeling vestingartillerie, de artillerie-instructiecompagnie;

bij de IIe afdeling vestingartillerie, de torpedocompagnie; en

bij de V^e afdeling vestingartillerie, het korps pontonniers.

Administratief toezicht over de afdelingen vestingartillerie. Aanschrijving M. v. O. van 8 Juli 1878, n°. 103.

Heeft goedgevonden te bepalen, dat in verband met Zijner Majesteits besluit van 21 April II, n°. 41, tot reorganisatie der vestingartillerie, en met wijziging in zoverre van den staat, behoorende bij de aanschrijving van het Departement van Oorlog van 22 Juni 1873, n°. 6 I, (*Rec. Mil.* blz. 200), te rekenen van 1 Augustus a. s. het administratief toezicht over de onderstaande korpsen zal worden opgedragen aan de militaire intendanten daarbij verneld, als:

over de IIe en VIIe afdeling vestingartillerie, aan den intendant, toegevoegd aan den commandant der 1e divisie;

over de VIe afdeling vestingartillerie, aan den intendant, toegevoegd aan den commandant der 2e divisie;

over de IIIe, Ve en VIIIe afdeling vestingartillerie, aan den intendant, toegevoegd aan den commandant der 3e divisie;

en over de Ie en IVe afdeling vestingartillerie, aan den intendant, toegevoegd aan den commandant der 4e divisie.

Najaarsmanoeuvres der 2e divisie in Zuid-Holland. Aanschrijving M. v. O. van 10 Juli 1878, n°. 66.

Het noodig achtende, dit jaar door een deel der landmacht, in verband met de zeemacht, op een gedeelte der Noordzeekust van Zuid- en Noord-Holland, veldmanoeuvres op groote schaal te doen plaats hebben.

Op voordracht van Onze Ministers van Oorlog en van Marine van den 31sten Mei 1878, Kabinet L. A^o en van den 4den Juni daaraanvolgende Litt. B. n°. 7.

Hebben goedgevonden en verstaan, te bepalen:

Art. I. In de maand September a. s. zal aan de hierbedoelde manoeuvres deelnemen de 2e divisie, waarbij zullen worden gevoegd: 2 compagnieën artillerie-transporttrein, 1 batterij van het 1e regiment veldartillerie en een detachement hospitaalsoldaten.

Art. II. Op de behoorlijke samenstelling der bij dit besluit bedoelde bataljons, eskadrons en batterijen, zoomede van de voertuigen der betrokken korpsen, wordt door Onze Minister van Oorlog orde gesteld.

Art. III. Onze Minister van Marine wordt gemachtigd, de in dienst zijnde schepen, voor zooveel noodig, aan te wijzen tot samenwerking met de troepen der 2e divisie.

Art. IV. Onze Minister van Oorlog wordt gemachtigd, voor de oefeningen hiervoren bedoeld, het vereischte aantal hoofd- en verdere officieren van de verschillende korpsen, staven en diensten, zoomede de nog noodige troependetachementen aan te wijzen, terwijl Onze Minister van Marine de officieren,

onder zijn Departement ressorteerende, zal designeeren, die aan bedoelde manoeuvres zullen deelnemen.

Art. V. Aan de generaals, hoofd- en verdere officieren der land- en zeemacht, — wat de laatsten betreft, voor zoover zij bij den staf der divisie gedetacheerd zijn — die aan de manoeuvres deelnemen, wordt gedurende den tijd, dat zij zich daartoe buiten hunne gewone standplaatsen moeten ophouden, de navermelde toelage per dag toegelegd:

Aan den divisiecommandant f 12,00, aan den commandant eener brigade f 5,50, aan den chef van den staf der divisie, den waarnemenden hoofd-intendant, den intendant bij de divisie, den officier van gezondheid, chef van den geneeskundigen dienst en de hoofdofficieren, toegevoegd aan den divisiecommandant f 4,00, aan verdere hoofdofficieren f 2,00, aan een kapitein, ritmeester of luitenant ter zee 1e klasse f 1,75, aan een luitenant f 1,50.

Art. VI. De levensmiddelen voor de onderofficieren en minderen, die gedurende de manoeuvres zonder voeding bij de ingezetenen worden gehuisvest of een bivak of noodkwartier betrekken, worden voor rekening der menages aangeschaft. Als tegemoetkoming in de meerdere kosten deswege en tevens tot aankoop van het noodige brood, wordt, op de dagen, dat zij in een der opgenoemde gevallen verkeerden, hunne dagelijksche soldij verhoogd met f 0,40, welk bedrag tevens wordt toegekend aan de waschvrouwen, die in de in dit artikel bedoelde termen vallen.

Art. VII. Acht dagen vóór het vertrek der troepen uit hunne standplaatsen, tot en met dien vóór de terugkomst aldaar, zal het ration fourage voor alle aan de manoeuvres deelnemende officiers- en troepenpaarden bestaan in: 3 KG. hooi, $3\frac{1}{2}$ KG. stroo, 6 KG. haver.

Aan de officieren, tot het houden van dienstvaarden gerechtigd, worden de fourages voor die paarden gedurende de manoeuvres *in natura* verstrekt, terwijl de schadeloosstelling wegens gemis aan fourages voor de officieren, die aan de manoeuvres zullen deelnemen, wordt verhoogd met f 0,20 daags gedurende de acht dagen, welke aan de manoeuvres voorafgaan.

Art. VIII. Indien het door den divisiecommandant wordt noodig geoordeeld, op een bivak stroo te verstrekken of wachtvuren te doen ontsteken, kustsignalen op te richten, veldbruggen te slaan of andere pionnierwerkzaamheden te doen verrichten, wordt het daartoe noodige voor 's Rijks rekening aangeschaft.

De Minister van Oorlog, heeft ter uitvoering van dat besluit bepaald:

1°. de manoeuvres zullen plaats hebben van omstreeks 2 tot 12 September a. s.

2°. De divisiecommandant zal 2 eskadrons onder commando van een hoofd-officier van het 1e regiment huzaren aanwijzen, welke aan de manoeuvres moeten deelnemen.

Hij zal wijders de bedoelde beide eskadrons, de tot de divisie behorende artillerie- en genietroepen, benevens de door den commandant der bereden artillerie aan te wijzen batterij van het 1e regiment veldartillerie, de twee compagnieën artillerie-transporttrein en het detachement hospitaalsoldaten bij de brigades infanterie indeelen, of wel voor den algemeenen dienst bij de divisie aanwijzen, naarmate van de zich voordoende behoeften.

3°. De bataljons, die aan de oefeningen deelnemen, zullen op eene sterkte van 500 man gebracht worden, doch daarbij te detacheeren de miliciens der lichtingen van 1875, 1877 en 1878, ingedeeld bij de depots der betrokken korpsen infanterie.

4°. de eskadrons zullen op de organieke sterkte aan bereeden worden gebracht en daarenboven elk 6 man onbereden medenemen, door daarbij te detacheren paarden en manschappen van de eskadrons, die niet aan de manoeuvres deelnemen, welke eskadrons tevens zullen leveren een detachment paarden en manschappen voor onbereden officieren en ordonnancedienst. Dit detachment zal door een officier gecommandeerd en zijne sterkte en samenstelling wijders door den divisiecommandant bepaald worden.

5°. Het bevel over de artillerietroepen wordt opgedragen aan den majoor ZEGENS RIJSE van het 2e regiment veldartillerie, aan wien wordt toegevoegd de 1e luitenant-adjutant HINLOPEN, van genoemd regiment.

De batterijen zullen bestaan uit 6 vuurmonden, 1 voorraadaffuit, 1 voorraadwagen tot bagage en 1 smidswagen.

De voertuigen, die niet bij de batterijen aanwezig zijn en de benodigde munitien moeten, door de zorg van den commandant der bereeden artillerie, in overleg met den commandant der divisie, uit de magazijnen verstrekt en die voertuigen, alsmede de overblijvende munitien, weder daarin ingeleverd worden.

6°. ter bekoming van de rijksvoertuigen, niet tot de batterijen behoorende, welke bij de staven en korpsen der manoeuvreerende divisie moeten worden ingedeeld, doet de divisiecommandant de aanvraag aan den commandant der vestingartillerie, die de magazijnen zal aanwijzen, waaruit deze voertuigen moeten worden verstrekt.

Van de voor die voertuigen noodige bespanningen geschiedt, door den divisiecommandant, opgave aan den commandant der bereeden artillerie, die de uitrukkende sterkte aan manschappen en paarden der compagnieën artillerietransportrein dienovereenkomstig regelt.

7°. Het detachment hospitaalsoldaten zal bestaan uit de onder de wapenen te roepen miliciens van de beide compagnieën hospitaalsoldaten.

De manschappen van dit detachment zullen bij de regimenten infanterie in subsistentie moeten worden gevoerd, overeenkomstig de daaromtrent door den divisiecommandant te geven bevelen.

Hunne dienst bij de manoeuvres zal door den militairen intendant, in overleg met den chef van den geneeskundigen dienst der divisie, worden geregeld.

8°. Worden bestemd:

tot chef van den staf der vereenigde troepen, de majoor BERENDS, chef van den staf der 2e divisie;

tot adjunctchef van den staf, de kapitein VAN MOOCK, adjunctchef van den staf der divisie en waarnemend adjudant van den divisiecommandant;

tot chef van den staf der 1e brigade, de kapitein EIJSSONIUS DE WAAL, van den generalen staf;

tot chef van den staf der 2e brigade, de kapitein DE BVS, van den generalen staf, toegevoegd aan den inspecteur van het militair onderwijs.

Voorts worden aan den divisiecommandant, aan den chef van den staf der vereenigde troepen en aan de chef der staven der 1e en 2e brigade respectievelijk toegevoegd:

de luitenant ter zee 1e klasse Jhr. SIX, daartoe door den Minister van Marine aangewezen;

de 1e luitenant DE WIT, van het regiment rijdende artillerie, WÜPPERMAN, van het 1e regiment huzaren en EIJBERGEN, van het 2e regiment infanterie, allen gedetacheerd bij de krijgsschool voor officieren.

Al de hiergenoemde officieren zullen, met de brigadecommandanten, eenige dagen vóór den aanvang der manoeuvres, door den divisiecommandant bij zich kunnen worden vereenigd tot het ontvangen van de noodige inlichtingen, aanbevelingen enz.; vooral onk omtrent gebruik maken van terreinen en seinmiddelen gedurende de manoeuvres.

9°. Bij de manoeuvres zullen als scheidsrechters optreden:

de kolonel HERMSEN, commandant van het 1e regiment huzaren;

de luitenant-kolonel jhr. ridder bayonet SPEELMAN, commandant van het 2e regiment veldartillerie en de luitenant-kolonel VAN DER SCHRIECK, van het 7e regiment infanterie.

De divisiecommandant zal door de gewone tusschenkomst den genoemden hoofdofficieren aanschrijven, waar en wanneer zij zich tot bedoeld einde zullen moeten aanmelden.

10°. Met den administratieven dienst bij de divisie wordt belast de onderintendant 1e klasse KOSTER, aan wien de 1e luitenant-kwartiermeester THOMÉSE, van het 1e regiment infanterie en de 2e luitenant-kwartiermeester VAN GOOR, van het 3e regiment infanterie, worden toegeveegd.

Met den administratieven dienst bij de brigades worden belast:

bij de 1e brigade de onderintendant 2e klasse VAN GENDT;

bij de 2e brigade de onderintendant 2e klasse UBBENS.

Deze officieren zullen door den divisiecommandant worden opgeroepen, en, zoo noodig, eenige dagen vóór den aanvang der manoeuvres bij hem kunnen worden vereenigd tot het ontvangen der noodige inlichtingen enz.

11°. In de waarneming van den geneeskundigen en veterinairen dienst bij de manoeuvreerende troepen zal dezerzijds nader worden voorzien; de divisiecommandant zal tijdig aan het Departement van Oorlog eene opgave moeten inzenden omtrent den datum, waarop de officieren van gezondheid en paardenartsen, welke niet tot de divisie behooren, op hunne bestemming dienen aan te komen.

12°. Ten opzichte van de regeling van de te houden oefeningen in het algemeen, het inzenden van verslagen omtrent die oefeningen aan het Departement van Oorlog en de voorziening in den garnizoensdienst door de bevelhebbers in den garnizoensdienst door de bevelhebbers in de betrokken militaire afdelingen, zal ook nu worden gehandeld, zooals dit sub 17°, 18° en 20° der aanschrijving van 10 Juli 1875, n°. 52 P (*Rec. Mil.* II, blad. 86) is bepaald, terwijl voor alle verdere aangelegenheden betreffende de te houden manoeuvres verwezen wordt naar het daarop betrekking hebbende voorschrift.

Wijziging in de samenstelling van den staf der artillerie. Aanschrijving M. v. O. van 11 Juli 1878, n°. 90. Mededeeling van Z. M. besluit van 5 Juli 1878, n°. 30.

Ontvangen hebbende Zijner Majesteits besluit van 5 Juli n°. 30, tot reorganisatie van den staf der artillerie.

Brengt dat besluit, met tabelle, bij deze ter kennis van het leger.

Overwegende, dat het, in verband met Ons besluit van 27 Februari 1878, n°. 9, noodig is, eene wijziging te brengen in de tabelle gevoegd geweest bij Ons besluit van 5 Januari 1878, n°. 22.

Op de voordracht van Onzen Minister van Marine, tijdelijk belast met het beheer van het Departement van Oorlog, van 30 Juni 1878, Kabinet Litt. M²¹.

Hebben goedgevonden en verstaan te bepalen:

Het gedeelte der tabelle gevoegd geweest bij Ons besluit van 5 Januari 1878 n°. 22, betrekking hebbende op de magazijnmeesters der artillerie, bij

magazijnen dienstdoende, is vervallen, en wordt vervangen door het, in de bij dit besluit behorende, tabelle.

Magazijnmeesters bij magazijnen dienstdoende (a) 1e klasse (Majoor of Kapitein); 2e klasse (Kapiteins of 1e Luitenants), 3e klasse (1e of 2e Luitenants).

(a) Hiervan te *Delft*:

1 Magazijnmeester 1e klasse; 1 Magazijnmeester 1e of 2e klasse; 2 Magazijnmeesters 3e klasse.

De Magazijnmeesters te *Dordrecht* en *Gorinchem* genieten eene jaarlijksche toelage van 200 gulden.

Toekenning van fouragegelden aan den majoor en den kapitein, bij de 3e afdeeling van het Dep. v. O. Aanschrijving M. v. O. van 11 Juli 1878, n°. 94. Mededeeling van Z. M. besluit van 5 Juli 1878, n°. 24.

Op de voordracht van Onzen Minister van Marine, tijdelijk belast met het beheer van het Departement van Oorlog van 30 Juni jl., VIIIe Afdeeling, n°. 8.

Gezien Ons besluit van 27 November II, n°. 1, houdende wijziging in de samenstelling van het Departement van Oorlog.

Gezien het Koninklijk besluit van 14 Augustus 1843, n°. 51, waarbij het tarief van fourages op voet van vrede voor de officieren van het leger is vastgesteld.

Hebben goedgevonden en verstaan te bepalen, dat met wijziging in zoverre van Ons besluit van 5 Februari 1877, n°. 28 en daarbij gevoegde tabelle, waarop de samenstelling van den staf der infanterie is aangewezen; de Hoofdofficier Souchef der Afdeeling Infanterie van het Departement van Oorlog, alsmede de officier der infanterie door Onzen Minister van Oorlog bij die Afdeeling ingedeeld, zullen zijn gerechtigd tot het houden van een dienstpaard.

Verzending van tweemans-slaapfournituren bij vertrek van gehuwden uit het garnizoen. Aanschrijving M. v. O. van 11 Juli 1878, n°. 95.

Aan alle militaire autoriteiten van het leger.

Ten einde bij het eene garnizoen geene tweemans-slaapfournituren ongebruikt in de bewaarkamers zouden zijn opgelegd, terwijl die bij andere garnizoenen zouden kunnen ontbreken, heb ik goedgevonden te bepalen, dat bij overplaatsing van gehuwde militairen van het eene garnizoen naar het andere, voortaan de bij hen in gebruik zijnde furnituren, bestaande voor iederen gehuwde uit: 1 tweemans ijzeren bedkrip met raam van bandijzer, 1 tweemans-matras, 1 tweemans-hoofdpeluw, 1 tweemans-stroozak, 4 tweemans-bedlakens, en 2 tweemans-dekens, naar het nieuwe garnizoen gezonden en aldaar in de verantwoording opgenomen zullen worden, terwijl die goederen aldaan uit de verantwoording van het oude garnizoen moeten worden afgevoerd.

Het een en ander moet materieel en dus zonder verrekening der geldswaarde geschieden.

De hier bedoelde verzending zal niet behoeven plaats te hebben, wanneer de gehuwden onderling van garnizoen verwisselen; in dit geval zal het nachtleger van den eene aan den andere in gebruik worden gegeven.

RECUEIL MILITAIR.

(26 JULI — 25 AUGUSTUS 1878.)

EERSTE GEDEELTE.

Schermsabels. Aanschrijving M. v. O. van 1 Augustus 1878, n°. 101.

Overwegende, dat het wenschelijk is voorgekomen bij de reorganisatie der vestingartillerie, om het aantal schermsabels vast te stellen, dat bij elke afdeeling vestingartillerie voorhanden moet zijn:

Heeft goedgevonden te bepalen:

Het aantal *schermsabels* zal bedragen:

Bij de Ie afdeeling vestingartillerie 32; bij de IIe 20; bij de IIIe 20; bij de IVe 10; bij de Ve 40; bij de VIe 18; bij de VIIe 20; bij de VIHe 20.

Wijziging in de samenstelling van het kader der artillerie instructie-compagnie. Aanschrijving M. v. O. van 1 Augustus 1878, n°. 124. Mededeeling van Z. M. besluit van 21 Juli, n°. 35.

Op de voordracht van Onzen Minister van Marine, tijdelijk belast met het beheer van het Departement van Oorlog, van 15 Juli 1878, Kabinet Litt. U²².

Hebben goedgevonden en verstaan te bepalen:

a. enz.

b. met wijziging in zooverre van de tabelle Litt. D, gevoegd bij Ons besluit van 8 Mei 1867, n°. 66, en het bepaalde bij Ons besluit van 23 Maart 1876, n°. 13, wordt het *vaste kader der artillerie instructie-compagnie met een sergeant-majoor vuurwerker vermeerderd.*

Programma van examen ter uitvoering van art. 4, van Z. M. besluit van 27 Februari 1878, n°. 76.

De Minister heeft goedgevonden, ter uitvoering van art. 4 van Zijner Majesteits besluit van 27 Februari ll., n°. 8, het navolgende te bepalen:

Het programma van examen in voormeld artikel bedoeld, wordt vastgesteld als volgt:

1. *Infanterie.* De milicien moet voldoen aan de eischen, omschreven onder A en B ad art. 2 der ministerieele aanschrijving van 1 Maart ll., n°. 6 P, (*Rec. Mil.* I, blz. 775).

Wijders moet hij kunnen optreden als guide, sectie-commandant, groepen-commandant, patrouille-aanvoerder en commandant eener wacht, zoo in het garnizoen als te velde; bekend zijn met de theorie van het schot; eenvoudige pionnierwerkzaamheden kunnen uitvoeren, als het graven van traillieurputten, het opwerpen van eenvoudige werken, het maken en opruimen van hindernissen, en een begrip hebben van het versterken, het aanvallen en verdedigen van terreinvoorwerpen.

II. *Artillerie*. De milicien moet voldoen aan de eischen, omschreven onder A en C ad art. 2 van genoemde aanschrijving, met dien verstande echter, dat voor den milicien van de vestingartillerie de punten 2 en 3 onder C worden gelezen als volgt:

Punt 2. De bediening van het geschut, uitmakende de bewapening der stelling, waarbij de compagnie is ingedeeld waartoe hij behoort, en van het uitvalgeschut, en wel in die mate, dat hij die vuurmonden zonder de hulp van het kader weet te bedienen.

Punt 3. Bedrevenheid in de bediening der krachtswerktuigen: bok, schrank en lastsleper.

Hierbij vooral te letten op de kennis van het leggen der knoopen in het touwwerk, het aanslaan der lasten, het inscheeren der touwen, en in het algemeen op hetgeen de kanonniers bij het stellen en gebruiken der werktuigen in hoofdzaak te verrichten hebben.

III. *Mineurs en Sappeurs*. De milicien moet, behalve aan de eischen, omschreven onder A ad art. 2 van meergenoemde aanschrijving, voldoen aan de hierna te noemen vereischten:

1°. Voldoende bedrevenheid in het uittennemen, ineenzetten en schoonmaken der sappeurkarabijn;

2°. Voldoende geoefendheid in rij en gelid in de compagnieschool;

3°. Voldoende geoefendheid als schutter, om in de 5e oefening der 3e klasse van het schijfschieten te zijn;

4°. De theoretische kennis van hetgeen voorkomt in de handboeken voor den pionnier, den sappeur en den mineur;

5°. Voldoende practische bedrevenheid in alle zaken betreffende den dienst der genietroepen te velde, voor zoover daarin gedurende hun diensttijd oefeningen hebben plaats gehad en daaronder vooral en in de eerste plaats practische behandeling der electriche ontstekingsmiddelen en voorts het bedienen van den optischen telegraaf, het practisch seinen met den Morse-toestel en het lezen van het Morse-schrift.

IV. *Hospitaalsoldaten*. De milicien moet voldoen aan de eischen onder A ad art. 2 van meergemelde aanschrijving, punten 1, 2, 4 en 5.

Voorts moet hij zich hebben eigen gemaakt:

1°. de theoretische kennis van de voornaamste groote beenderen, groote uitwendige spieren en groote uitwendige slagaderen aan de ledematen en den hals; van den slagaderlijken en aderlijken bloedsomloop, zeer in het algemeen; van de voornaamste verbandmiddelen en dagelijksche instrumenten voor de kleine heekunde;

2°. de practische kennis van het observeeren en verbedden van zieken; het gebruik van den thermometer en van de kopmachines; het baden van zieken; het leggen van omslagen en puppen; het aanleggen van de meest gewone verbanden en van een eerste of noodverband bij beenbreuken en verbloedin-

gen; van de wijze van het opnemen en wegdragen van gekwetsten; van het gebruik der gewone transportmiddelen, brancards, ziekenwagens enz.

Het examen zal, wanneer het een milicien van de compagnieën hospitaal-soldaten betreft, worden afgenomen door den eerstaanwezenden officier van gezondheid ter plaatse.

Voor de miliciens van de overige onbereden korpsen zal dat examen worden gehouden op de wijze, door den commandeerenden officier van het betrokken korps te bepalen.

Koninklijk besluit tot wijziging in de regeling der inrichting van de militaire scholen. Aanschrijving M. v. O. van 21 Augustus 1878, n°. 57.

Ontvangen hebbende Zijner Majesteits besluit van 16 Augustus jl., n°. 24, tot wijziging van het Koninklijk besluit van 13 April jl., n°. 16, tot regeling der opleiding van onderofficieren en mindere militairen tot officier: luidende als volgt:

Overwegende, dat het wenschelijk is Ons besluit van 13 April jl., n°. 16, tot regeling der opleiding van onderofficieren en mindere militairen tot officier, te wijzigen, wat den tijd der oprichting van die scholen betreft.

Op de voordracht van Onzen Minister van Marine, tijdelijk belast met het beheer van het Departement van Oorlog, van 12 Augustus 1878, II Afd., n°. 75.

Hebben goedgevonden en verstaan te bepalen:

Art. 1. Art. 24 van Ons bovengenoemd besluit wordt gelezen als volgt:

Aan de onderofficieren, die zich voor het gewone examen voorbereiden, wordt in 1878 en 1879 en aan de zoodanigen, welke volgens de nu bestaande bepalingen in de termen vallen om voor het lichter examen in aanmerking te komen, wordt in 1878 nog gelegenheid gegeven, een examen ter verkrijging van den rang van 2en Luitenant, op den bestaanden voet af te leggen.

Het getal 2e Luitenants-plaatsen in gemelde jaren voor die onderofficieren open te stellen, wordt door Onzen Minister van Oorlog bepaald.

Art. 2. Artikel 28 van Ons bovengenoemd besluit vervalt.

Art. 3. De eerste en tweede alinea van art. 31 van Ons bovengenoemd besluit wordt gelezen als volgt:

Dit besluit treedt in werking met 1 April 1879 of zooveel later als voor de behoorlijke inrichting der voor de militaire scholen bestemde gebouwen zal blijken noodig te zijn.

Op dit tijdstip nemen, voor zooverre het jaar 1879 aangaat, in afwijking van het bepaalde bij de 3e alinea van art. 31, de lessen in klasse B een aanvang.

Ook zijn op dat tijdstip alle vroegere besluiten en beschikkingen, de opleiding van onderofficieren tot den officiersrang betreffende, vervallen, met uitzondering van de zoodanige, welke noodig zijn ter verzekering van de uitvoering der bepaling van art. 24, betreffende het in 1879 af te nemen officiers-examen.

Alle vroegere beschikkingen en besluiten, betreffende het zoogenaamd lichter examen, zijn met den 1en October 1878 vervallen.

TWEEDE GEDEELTE.

Vervoer van buskruit. Aanschrijving M. v. O. van 19 Juli 1878, n°. 72.

Het wenschelijk achtende, dat de vastgestelde bepalingen, betreffende te nemen voorzorgsmaatregelen bij het varen van schepen met buskruit langs spoorwegbruggen in één voorschrift kunnen gevonden worden en de geleiders van schepen nimmer in dwaling verkeeren, waaraan zij zich, omtrent de door de wachters dier bruggen te geven seinen, hebben te houden;

Brengt, met intrekking der dispositiën van 18 September 1873, n°. 64 A, (*Rec. Mil.*, bladz. 304) en van 25 Juli 1877, n°. 7 A, (*Rec. Mil.* II, bladz. 130), ter kennis, dat omtrent bovenstaand onderwerp, bij missives van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 4 April 1873, n°. 226, 29 Augustus d. a. v., n°. 183 en 20 Juli 1877, Litt. I, alle XIe Afdeling, het volgende is vastgesteld:

1°. Bij spoorwegbruggen *zonder* beweegbare vakken zal op dagen, waarop, volgens mededeeling van het gemeentebestuur, buskruitschepen zijn te verwachten, eene *roode* schijf (rood bord), zoolang den dienst duurt, zichtbaar blijven. Wanneer het buskruitschip nadert, zal de conducteur den brugwachter waarschuwen, hetzij door middel van den scheepsroeper, hetzij door het zenden van iemand, die de waarschuwing mondeling overbrengt, waarop de betrokken wachter of wachteres zich aan de brug vertoont en, als er geen trein verwacht wordt, het rood bord wegneemt, waarna het schip kan doorvaren.

2°. Bij spoorwegbruggen *met* beweegbare vakken zal het in punt I genoemde rood bord *niet* aanwezig zijn, aangezien de te verwachten komst van den trein blijkt, wanneer de doortvaartopening voor de scheepvaart gesloten zijn.

Uit het laatste volgt, dat de geleiders van buskruitschepen, wanneer zij spoorwegbruggen met beweegbare vakken moeten passeeren, dit nimmer mogen doen, dan bij geopende brug, zelfs niet, indien de hoogte der brug toelaat er door te varen.

Afstandstafelen. Aanschrijving M. v. O. van 22 Juli 1878, n°. 58.

De Minister heeft, uit kracht van art. 2 van 's Konings besluit van 4 Maart 1862 (*Staatsblad* n°. 27) goedgevonden, als vervolg op de afstandstafelen, behoorende bij de dezerzijdsche beschikking van 7 December 1870, n°. 80 I (*Rec. Mil.*, bladz. 311), vast te stellen de hierbij gevoegde afstandstafel. (Zie *Rec. Mil.* II, blz. 143—146), waarbij de *Legerplaats bij Oldebroek* als uitgangspunt is genomen.

Benoeming der vaste examen-commissie ingevolge art. 19 van Z. M. besluit van 13 April 1873, n°. 16. Aanschrijving M. v. O. van 3 Augustus 1878, n°. 119.

Brengt ter kennis van het leger, dat bij Zijner Majesteits besluit van 27 Juli jl., n°. 16 zijn benoemd:

tot lid en blijvend voorzitter der commissie, welke ingevolge art. 19 van Z. M. besluit van 13 April 1878, n°. 16, belast wordt met het afnemen der examens tot het verkrijgen van den officiersrang, door de vaandrigen der militaire scholen af te leggen, de kolonel P. M. NETSCHER, Inspecteur van het militair onderwijs;

tot leden dierzelfde commissie:

de luitenant-kolonel H. E. J. HEIJMANS van het regiment grenadiers en jagers;

de majoor E. VISSER van het 3e regiment huzaren;

de kapitein Jhr. W. A. ALTING VAN GEUSAU van den staf der artillerie;

de kapitein kwartiermeester H. C. VAN ERP TAALMAN KIP van het 7e regiment infanterie;

de kapitein P. F. COUMANS van het 4e regiment infanterie;

de kapitein H. W. ALMA van den staf der artillerie.

Het verstrekken van verzwaarde rations fourages, aan paarden op de Oldebroeksche heide. Aanschrijving M. v. O. van 8 Augustus 1878, n°. 82. Mededeeling van Z. M. besluit van 30 Juni, n°. 75.

Op de voordracht van Onzen Minister van Marine, tijdelijk belast met het beheer van het Departement van Oorlog, van 23 Juli 1878, VIIIe Afd., n°. 91.

Gezien Ons besluit van 4 April II, n°. 22, betrekkelijk het houden van practische artillerie-oefeningen op de *Oldebroeksche heide*, in het loopend jaar.

Hebben goedgevonden en verstaan te bepalen, dat het ration fourages voor de thans in de legerplaats te *Oldebroek* gekampeerde officiers- en troepenpaarden der veldartillerie, van en met den dag der ten uitvoerlegging van dit besluit tot en met dien vóór de terugkomst in de garnizoenen zal bestaan in: 3 KG. hooi, 3 $\frac{1}{4}$ KG. stroo en 6 KG. haver.

Wijziging van de modellen, der akten van borgtocht voor admisie van leerlingen bij 's Rijks veeartsenijschool tot opleiding als paardenarts. Aanschrijving M. v. O. van 15 Augustus 1878, n°. 70.

Het noodzakelijk achtende, dat wijziging worde gebracht in de tot dusver gevolgde modellen der akten van borgtocht bedoeld bij art. 18 van het Voor-schrift nopens de admisie enz. aan 's Rijks Veeartsenijschool te *Utrecht* van leerlingen, ten einde, overeenkomstig het bepaalde bij 's Konings besluit van 27 Augustus 1855, n°. 32, voor rekening van het Departement van Oorlog, voor den militairen veterinaire dienst te worden opgeleid, gearresteerd door Zijne Excellentie den heer Minister van Oorlog, den 10en Juli 1875, n°. 48 P. (*Rec. Mil. II*, blz. 99 en volgende). Bepaalt, dat die akten voortaan zullen behoeven te worden opgemaakt overeenkomstig de hierna volgende modellen (zie *Rec. Mil. II*, bladz. 149—152).

Verpleging van officieren, die tijdens hun verblijf in eene militaire ziekeninrichting uit den dienst worden ontslagen. Aanschrijving M. v. O. van 16 Augustus 1878, n°. 93. Mededeeling van Z. M. besluit van 6 Augustus n°. 40.

Op de voordracht van Onzen Minister van Marine, tijdelijk belast met het beheer van het Departement van Oorlog, van 31 Juli 1878, VIIIe Afd., n°. 97.

Gezien het Koninklijk besluit van 23 Mei 1830, n°. 114, houdende bepalingen nopens de verpleegkosten van officieren, die gedurende hun verblijf in eene militaire ziekeninrichting op eenigerhande wijze uit den militairen dienst worden ontslagen en het etablissement alsdan nog niet kunnen verlaten.

Gelet op Ons besluit van 20 Januari 1865, n°. 61, waarbij onder anderen bepalingen zijn gemaakt nopens de vermindering, welke de bezoldiging van officieren zal ondergaan, die in eene militaire of andere ziekeninrichting of in een krankzinnigengesticht worden verpleegd;

Hebben goedgevonden en verstaan te bepalen, met intrekking van eerstgemeld besluit, dat, met ingang van 1 Juli jl., de officieren, die tijdens hunne verpleging in eene militaire ziekeninrichting op pensioen worden gesteld en het etablissement alsdan nog niet kunnen verlaten, eene korting op het pensioen zullen ondergaan voor eiken rang gelijkstaande met het tweede gedeelte van de bedragen, waarmede de tractementen van de in rang overeenkomstige officieren in werkelijken dienst, op grond van het bepaalde bij art. 2 van Ons besluit van 20 Januari 1865, n° 61. worden verminderd.

Voorts dat de officieren, die zonder geldelijke belooning uit den dienst worden ontslagen en zich bij hun ontslag onder de hiervoren omschreven omstandigheden in eene militaire ziekeninrichting bevinden, gratis zullen worden verpleegd, totdat zij die inrichting zullen kunnen verlaten.

Brengt voorschreven besluit des Konings bij deze ter kennis van de daarbij betrokken militaire autoriteiten, ten einde zich dienovereenkomstig te gedragen, en bepaalt wijders ter executie daarvan:

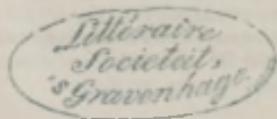
1°. dat, zóó tot verrekening der korting, welke een gepensionneerd officier voor verpleegkosten op zijn pensioen moet ondergaan, als om den datum te kennen, waarop de gratisverpleging van een zonder geldelijke belooning uit den dienst ontslagen officier moet aanvangen, door de zorg van de administratie, waarbij de belanghebbende in betaling was, aan de administratie van het ziekenetablissement, waarin hij wordt verpleegd, opgaaf moet worden gedaan van den datum, waarop hij in tractementsbetaling is afgevoerd;

2°. gedooft de toestand van een verpleegd officier, na ontvangst van de sub 1 bedoelde opgaaf, niet om hem de ziekeninrichting te doen verlaten, dan zal de toezieende Chef aan het Departement van Oorlog daarvan mededeeling doen, en een deswege door den eerstaanwezenden officier van gezondheid ter plaatse af te geven geneeskundig certificaat overleggen, welk stuk, zoolang de verpleging duurt, na het verstrijken van elk kwartaal bij vernieuwing moet worden ingediend;

3°. zoodra een verpleegd gepensionneerd officier uit de ziekeninrichting wordt ontslagen, zal te zijnen aanzien een verpleegstaaf, in duplo, model n°. 36 van het hospitaalreglement, aan het Departement van Oorlog worden gezonden. Indien hij bij het einde van een kwartaal nog in de ziekeninrichting aanwezig is, zal de verpleegstaaf moeten worden opgemaakt en ingezonden over het aantal dagen van verpleging in het afgelopen kwartaal.

Vervoer per stoomboot van militairen. Aanschrijving M. v. O. van 19 Augustus 1878, n°. 81.

De Minister brengt ter kennis van de militaire autoriteiten, dat, in overleg met de directie der stoomboot *Gelderland* te *Tiel*, is vastgesteld het hierbij gevoegde tarief (zie *Rec. Mil.* II, blz. 155) voor het vervoer van militairen enz., onder de algemeene bepalingen, medegedeeld bij de dezerzijdsche beschikking van 9 December 1874, n°. 681 (*Rec. Mil.* II, blz. 193).

RECUEIL MILITAIR.

(26 JULI — 25 AUGUSTUS 1878.)

EERSTE GEDEELTE.

Tarief voor het onderhoud van draagbare wapenen, opgelegd in depots. Aanschrijving M. v. O. van 27 Augustus 1878, n°. 90. Mededeeling van Z. M. besluit van 15 Augustus 1878, n°. 13.

Op de voordracht van Onzen Minister van Marine, tijdelijk belast met het beheer van het Departement van Oorlog, dd. 12 Augustus 1878, IVde Afd., n°. 20.

Gelet op het Koninklijk besluit van 9 Juli 1828, n°. 99, waarbij werd vastgesteld een voorschrift omtrent het jaarlijksch onderhoud der draagbare wapenen, opgelegd in de wapendepots.

Gelet op Ons besluit van 25 September 1854, n°. 29.

Hebben goedgevonden en verstaan, om, met intrekking van laatstgenoemd besluit, te bepalen:

dat bij het onderhoud der wapenen in de depots zal worden betaald:

voor het schoonhouden, insmeren en weder opleggen van geweren en karabijnen *f* 0,05 per stuk, van revolvers en pistolen *f* 0,04 per stuk, van cavaleriesabels *f* 0,03 per stuk, van artillerie, infanterie- en sapeursabels *f* 0,01⁵ per stuk.

Veer- en overvaartgelden. Aanschrijving M. v. O. van 27 Augustus 1878, n°. 94.

De Minister brengt, naar aanleiding van eene daaromtrent ontvangen mededeeling van den Minister van Financiën, ter kennis van de militaire autoriteiten, dat het veer over de Nieuwe Maas van *Zwartewaal* op het eiland *Rozenburg*, vermeld onder n°. 30 op de lijst der aan het Rijk in eigendom toebehoorende overzetveren, behoorende bij de dezerzijdsche beschikking van 24 Februari 1877, n°. 44 I. (*Rec. Mil.* 1, bladz. 681), met ingang van 20 Juni jl. heeft opgehouden Rijksveer te zijn.

TWEEDE GEDEELTE.

Toezending der signalementen van deserteurs. Aanschrijving M. v. O. van 3 September 1878, n°. 55.

Ingevolge het bepaalde sub 4^e. der circulaire van 29 Maart 1816, n°. 80 (*Rec. Mil.* 1e deel, blz. 134), moet het signalement van deserteurs, binnen de eerste 24 uren na de desertie, gezonden worden aan de burgemeesters der plaatsen, waar de deserteurs laatstelijk hebben gewoond.

Het schijnt echter wenschelijk, dat omtrent deserteurs, in wier laatste woonplaats een commissaris van politie is gevestigd, ook aan dezen ambtenaar rechtstreeks een signalement worde gezonden.

Tevens verdient het aanbeveling, om de toezending der signalementen van deserteurs gepaard te doen gaan met een verzoek tot opsporing en aanhouding van de gesignaleerden, en met eene verwijzing naar de bepalingen, waarop dat verzoek gegrond is.

Fondsen van inwendig beheer bij de afdelingen vesting-artillerie. Aanschrijving M. v. O. van 6 September 1878, n°. 41. Mededeeling van Z. M. besluit van 29 Augustus 1878, n°. 27.

Op de voordracht van Onzen Minister van Marine, tijdelijk belast met het beheer van het Departement van Oorlog, van den 23sten Augustus 1878, VIIIe Afdeling, n°. 94.

Gelet op Ons besluit van den 27sten December 1877, n°. 16, waarbij de toelagen, welke gedurende het jaar 1878 ten behoeve van verschillende fondsen van inwendig beheer en verdere onderwerpen van den dienst, aan het Rijk in rekening kunnen worden gebracht, zijn vastgesteld.

Gezien Ons besluit van den 21sten April II., n°. 11, houdende reorganisatie der vestingartillerie.

Hebben goedgevonden en verstaan te bepalen:

1°. dat gedurende het tijdvak van 1 Augustus tot en met ultimo December 1878, tot het bestrijden der kosten voor het militair onderwijs, alsmede voor het onderhoud der boekerijen, de sommen, op den bij dit besluit behoorenden staat vermeld, aan de daarbij genoemde afdelingen vestingartillerie zullen worden te goed gedaan en aan het Rijk in rekening gebracht.

2°. dat het maximum der sommen, welke over gezegd tijdvak voor administratiekosten bij genoemde korpsen kunnen worden uitgegeven, wordt vastgesteld, zooals mede op die tabelle (*Rec. Mil.* II, bladz. 160) is aangewezen.

3°. dat de staat litt. F, behoorende bij eerstgemeld Ons besluit, voor zooveel de commandanten der afdelingen, vestingartillerie en de commanderende officieren bij de hoofdadministratiën en de kwartiermeesters betreft, wordt aangevuld en gewijzigd zooals op meergenoemde tabelle is vermeld.

Militair vervoer langs spoorwegen. Aanschrijving M. v. O. van 9 September 1878, n°. 109.

Ontwaard hebbende, dat het vervoer van militaire goederen op de spoorwegen somtijds in verzegelde wagens plaats heeft, zelfs wanneer de wagens niet volgeladen zijn of het gewicht der te verzenden voorwerpen ver beneden het maximale gewicht is, dat in een wagen vervoerd kan worden.

In aanmerking nemende, dat in zoodanig geval de directiën der spoorwegen de vracht naar het tarief van eene geheele wagenvracht berekenen.

Heeft, tot vermijding van voor het Rijk noodelooze uitgaven, goedgevonden te bepalen, dat voortaan de bedoelde verzegeling alleen dan mag geschieden, wanneer dit, met het oog op den aard der te verzenden goederen, door den afzender op zijne verantwoordelijkheid noodig wordt geacht, hetgeen in zoodanig geval uit eene door hem op den vrachtbrief te stellen verklaring zal behooren te blijken.

Heeft verder vastgesteld, dat als voorloopige maatregel en in afwachting van het in werking treden eener ontworpen regeling voor het gewoon militair vervoer, alle verschillen omtrent de verevening of reclames ten aanzien van dat vervoer op de spoorwegen, door de Permanente Militaire Spoorwegcommissie, zoo noodig door tusschenkomst van den Raad van toezicht op de spoorwegdiensten, met de spoorwegmaatschappijen zullen worden geregeld.

Sluiting der werving van tamboers bij het bataljon mineurs en sappeurs. Aanschrijving M. v. O. van 11 September 1878, n°. 76.

In aanmerking nemende, dat het aantal der tamboers bij het bataljon mineurs en sappeurs meer dan voltallig is.

Heeft goedgevonden de werving van tamboers voor genoemd bataljon tot nader order te sluiten.

Nadere bepalingen omtrent het gebruik enz. van weegwerktuigen. Aanschrijving M. v. O. van 12 September 1878, n°. 61.

Gezien het Koninklijk besluit van 25 Augustus 1878, houdende nadere bepalingen omtrent het gebruik enz. van weegwerktuigen (Staatsblad n°. 130).

Gelet op de beschikking van den Minister van oorlog van 25 Juni 1878, Ie Afdeling, Secretariaat, n°. 2 (*Rec. Mil.* II, bladz. 115), en op de daarbij aangehaalde aanschrijvingen.

Brengt, ten gevolge op die beschikking, bovengemeld Koninklijk besluit ter kennis van de autoriteiten van het leger.

Op de voordracht van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid van 10 Juli 1878, n°. 55, afdeling Handel en Nijverheid.

Gelet op art. 2 der wet van 4 Juni 1878 (*Staatsblad* n°. 85).

Den Raad van State gehoord (advies van 13 Augustus 1878, n°. 8).

Gezien het nader rapport van Onzen Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid, van 17 Augustus 1878, litt. O, afdeling Handel en Nijverheid.

Hebben goedgevonden en verstaan te bepalen:

Art. 1. Het gebruik en het bezitten of voorhanden hebben op de plaatsen, bedoeld in art. 11, 1e alinea, der wet van 7 April 1869 (*Staatsblad* n°. 57), waarvan de gewijzigde tekst is bekend gemaakt bij Ons besluit van 29 November 1874 (*Staatsblad* n°. 143), van de hieronder genoemde weegwerk-
tuigen is, onder de in art. 2 van dit besluit bepaalde voorwaarden, geoor-
loofd, te weten:

1°. samengestelde gelijkarmige weegwerk-
tuigen, waarvan de schalen boven
het juk geplaatst zijn (bovenschalige balansen);

2°. brugweegwerk-
tuigen, bij welke door een samenstel van op elkander
werkende hefboomen het gewicht zich verhoudt tot den gewogen last als
1 : 100, vervaardigd naar het stelsel der weegwerk-
tuigen volgens Fairbanks,
Pooley en Schember (centecimaal-bascales);

3°. veerweegwerk-
tuigen;

4°. kwadrantweegwerk-
tuigen.

Art. 2. De in art. 1 bedoelde voorwaarden zijn:

A. Algemeene bepalingen.

a. Op elk weegwerk-
tuig is duidelijk vermeld: naam en woonplaats van
den vervaardiger of verkooper; het maximum van draagvermogen; een
fabrieksnummer;

b. de aanwijzing van den gewogen last geschiedt in KG., veelvouden en onderdeelen daarvan;

c. het weegwerktuig mag niet belast worden boven het daarop aangeduide maximum van draagvermogen.

Bovendien gelden voor de hierna genoemde weegwerktuigen, de volgende:

B. *Bijzondere bepalingen.*

a. Voor die genoemd in art. 1 van dit besluit, sub 2°:

deze weegwerktuigen mogen niet gebezigd worden tot het wegen van een last, minder dan een veertigste deel ($\frac{1}{40}$) van het daarop aangeduide maximum van draagvermogen;

b. voor die genoemd in art. 1 van dit besluit, sub 3°:

deze weegwerktuigen mogen uitsluitend gebezigd worden tot het wegen der goederen (bagage) van reizigers, gebruik makende van openbare middelen van vervoer;

c. voor die genoemd in art. 1 van dit besluit, sub 4°:

deze weegwerktuigen mogen uitsluitend gebezigd worden tot het wegen van brieven, goederen en pakketten, ter verzending;

het maximum van draagvermogen mag niet meer bedragen dan een (1) KG.

RECUEIL MILITAIR.

(26 SEPTEMBER — 25 OCTOBER 1878.)

EERSTE GEDEELTE.

Heffing van veergelden. Aanschrijving M. v. O. van 12 September 1878, n°. 76.

Brengt, naar aanleiding eener daaromtrent gevoerde briefwisseling met den Minister van Financiën, ter kennis van de militaire autoriteiten, dat het bepaalde bij noot c, op de lijst der aan het Rijk toebehoorende overzetveren, gevoegd bij de dezerzijdsche beschikking van 24 Februari 1877, n°. 44 I (*Rec. Mil. I*, bladz. 681) tot op het eindigen der thans loopende pachtcontracten niet van toepassing zal zijn op het pontveer over het *Oude Maasje*, en op de brug over de *Donge*, te *Raamsdonk*, vermeld onder n°. 11 en 12 van gezegde lijst, en dat mitsdien ledig terugkeerende particuliere wagens, die tot vervoer van militaire goederen hebben gediend, op genoemd veer tot 1 Mei 1879 en, voor zooverre de brug betreft, tot 1 Mei 1882 geen recht hebben op vrijen overtocht.

Voorschrift betrekkelijk het Algemeen depot van discipline Aanschrijving M. v. O. van 24 September 1878, n°. 56. Mededeeling van Z. M. besluit van 2 Juni 1878, n°. 28.

Heeft goedgevonden te bepalen:

- 1°. dat gemeld besluit in werking treedt den 16den October a. s.;
- 2°. dat, ingevolge art. 7 van meergemeld Koninklijk besluit, het bestaande voorschrift betrekkelijk het Algemeen depot van discipline is herzien en vervangen wordt door het hierna vermelde;
- 3°. dat voorts de aanschrijvingen van: 27 Februari 1846, n°. 26 B (*Rec. Mil.*, blz. 109), 3 Maart 1851, n°. 12 B, 17 November 1851, n°. 9 B (*Rec. Mil.*, blz. 369), 21 Juni 1852, n°. 16 B (*Rec. Mil.*, blz. 233), 26 Juni 1852, n°. 43 B (*Rec. Mil.*, blz. 238), 27 Januari 1853, n°. 7 B (*Rec. Mil.*, blz. 29), 1 December 1853, n°. 18 B (*Rec. Mil.*, blz. 183), 23 Januari 1858, n°. 56 B (*Rec. Mil.*, blz. 1), 3 September 1858, n°. 36 B (*Rec. Mil.*, blz. 113), 21 December 1859, n°. 17 B (*Rec. Mil.*, blz. 225), 14 September 1863, n°. 58 P (*Rec. Mil.*, blz. 109), 26 Juli 1865, n°. 139 P, 28 Juni 1870, n°. 60 P en alle verdere bepalingen, die geacht kunnen worden met het nieuwe Voorschrift in strijd te zijn, buiten werking worden gesteld;

VOORSCHRIFT betrekkelijk het algemeen depot van discipline (opgemaakt ingevolge art. 7 van Z. M. besluit van den 21en Juni 1878, n°. 28).

Plaatsing in de 2e klasse.

Art. 1. De manschappen, die ingevolge art. 31 van het Reglement van Krijgstucht voor het krijgsvolk te lande in de 2e klasse worden geplaatst, worden bij het Algemeen depot van discipline aan de strengere krijgstucht onderworpen.

Art. 2. De plaatsing in de 2e klasse geschiedt door de commandeerende officieren van de korpsen, doch niet dan na daaromtrent de militaire autoriteiten, onder wier onmiddellijke bevelen zij staan, te hebben geraadpleegd.

Bij verschil van gevoelen wordt het welmeenende van den Minister van Oorlog gevraagd.

Voor zooveel betreft eene plaatsing in de 2e klasse van manschappen van het bataljon mineurs en sappeurs, wordt het daartoe betrekkelijk voorstel door den korpscommandant rechtstreeks aan genoemden Minister onderworpen.

Art. 3. Manschappen, dienst doende bij bijzondere inrichtingen, worden, in geval van berispelijk gedrag, teruggeplaatst bij het korps waarvan zij herkomstig zijn.

Soldaten, die zich, niettegenstaande herhaalde vermaningen, aan dronkenschap blijven schuldig maken en omtrent wie de zedelijke overtuiging bestaat, dat zij de noodige wilskracht missen om aan de neiging tot sterken drank weerstand te bieden, worden niet in de 2e klasse geplaatst, maar aan den Minister voorgedragen tot het wegzenden met een briefje van ontslag.

Daarentegen moeten zij, die zich *opzettelijk* liederlijk gedragen met het kennelijk doel een briefje van ontslag te bekomen en zich daardoor, zij het dan ook op eerlooze wijze, aan hunne dienstverbintenis of aan hunnen militiediensttijd te onttrekken, niet met een briefje van ontslag uit de gelederen verwijderd, maar aan de strengere krijgstucht onderworpen worden.

De bepaling van de voorgaande zinsnede is niet van toepassing op plaatsvervangers gedurende het eerste jaar hunner indiensttreding.

Art. 4. Tot eene plaatsing van manschappen in de 2e klasse wordt niet overgegaan, dan nadat alle mogelijke middelen ter hunne verbetering zijn aangewend.

Onder die middelen behoort in de eerste plaats eene tijds verplaatsing van den militair bij een ander onderdeel van het korps of naar een ander garnizoen (aanschrijving van 12 Mei 1864, L. P^a), en voorts eene oordeelkundige toepassing van de gewone straffen, met inachtneming van hetgeen te dien opzichte bij artt. 53 en 54 van het Reglement van Krijgstucht voor het krijgsvolk te lande is voorgeschreven.

Eene plaatsing in de 2e klasse is het uiterste middel ter beproeving van verbetering.

Het vorenstaande behoeft niet in acht te worden genomen ten opzichte van de manschappen, bedoeld in de aanschrijving van 31 December 1845, n°. 05 B (*Rec. Mil.* II, blz. 197).

Art. 5. Manschappen, die in de termen verkeerden om in de 2e klasse te worden geplaatst, doch omtrent wier gesteldheid van geestvermogens twijfel bestaat, moeten deswege vooraf aan een geneeskundig onderzoek worden onderworpen.

Art. 6. De manschappen der 2e klasse, bij het Algemeen depot van discipline gedetacheerd, worden verdeeld in twee categorieën.

De 1e categorie bestaat uit de manschappen, die reeds eenigen tijd aan de strengere krijgstucht onderworpen zijn geweest en van verbeterd gedrag hebben doen blijken;

de 2e categorie uit hen, die van de verschillende korpsen, ter opname in de 2e klasse, bij het Algemeen depot van discipline zijn gedetacheerd en voorts uit de manschappen, die uithoofde van wangedrag van de 1e categorie bij de 2e worden teruggeplaatst.

De manschappen der 1e categorie komen bij het 1e peloton, die der 2e categorie bij het 2e peloton van het depot. Elke categorie wordt, zoo mogelijk, afzonderlijk gehuisvest.

Belooningen en straffen.

Art. 7. In verband met art. 31 van het Reglement van Krijgstucht voor het krijgsvolk te lande, volgens hetwelk de plaatsing in de 2e klasse niet voor een voorafbepaalden tijd geschiedt, bestaat geen vaste termijn gedurende welken de man in de 2e of in de 1e categorie moet verblijven.

Als mantstaf ten deze mag alleen het gedrag van den betrokken militair gelden.

Is dit van den beginne af aan goed, zoodat hij al dadelijk van goeden wil en aldus van verbetering doet blijken, dan kan hij reeds binnen drie maanden de 1e categorie bereiken en vervolgens, door voortdurend goed gedrag, de gunst verdienen spoedig weder in de gewone klasse te worden geplaatst en naar het korps, waartoe hij behoort, terug te keeren.

Is zijn gedrag daarentegen berispelijk, dan moet de man in de 2e categorie gehouden of van de 1e in de 2e categorie teruggeplaatst worden.

Art. 8. Hoezeer de krijgstucht met alle gestrengheid op de manschappen der 2e klasse moet worden toegepast, zal echter bij het bepalen van de straffen oordeelkundig en met inachtneming van de wenken, te dien aanzien bij artt. 53 en 54 van het Reglement van Krijgstucht gegeven, worden te werk gegaan.

Er moet derhalve ook onderscheid worden gemaakt tusschen de manschappen der 1e en die der 2e categorie, zoodat op de eersten in den regel minder zware straffen worden toegepast dan op de laatsten.

De manschappen der 2e klasse met cachot gestraft, worden eenzaam opgesloten. Zij die met provoost of politiekamer zijn gestraft, worden bij oneven getallen in de straffkamers geplaatst.

Art. 9. Het bepaalde bij artt. 3 en 4 van het Koninklijk besluit van 2 Juni 1878, n°. 28, betrekkelijk het opleggen van straffen, is mede van toepassing op de voorstellen van den depotcommandant ten aanzien van den overgang van manschappen der 2e naar de 1e categorie en van deze tot de gewone klasse; zoomede bij terugplaatsing van de 1e tot de 2e categorie.

De hoofdofficier, bedoeld in art. 3 van dat besluit, beslist omtrent een en ander op zijne persoonlijke verantwoordelijkheid aan den Minister van Oorlog.

Art. 10. De manschappen der 2e categorie deelen in geen der voorrechten of gunsten, die de gewone klasse van militairen geniet.

Aan die der 1e categorie kan door den depotcommandant op zijne persoonlijke verantwoordelijkheid vergunning tot uitgaan tot een bepaald uur worden verleend.

Deze vergunning strekt in de eerste plaats tot belooning voor verbeterd gedrag en voorts tot middel om den man gaandeweg aan meerdere vrijheid te gewennen en hem tevens gelegenheid te geven van zijne verbetering voldoende te doen blijken.

Trapsgewijze opklimming behoort derhalve ook ten deze te worden in acht genomen, zoodat een man der 1e categorie aanvankelijk zeldzaam en voor slechts korten tijd zal mogen uitgaan en daarentegen, wanneer hij weldra in aanmerking zal komen naar het korps waartoe hij behoort, terug te keeren, weinig minder vrijheid zal genieten dan een soldaat der gewone klasse.

Art. 11. Alleen voor het geval, dat de tegenwoordigheid van een soldaat der 2e klasse bij zijne familie of elders volstrekt wordt vereischt, zal hem, mits daarvan deugdelijke bewijzen ter beoordeeling van den chef voorhanden zijn, kortstondig verlof kunnen worden verleend.

Wordt een milicien, tijdens hij voor eerste oefening onder de wapenen is, bij het Algemeen depot van discipline gedetacheerd, dan zal hij, na terugkomst bij het korps, nog in werkelijken dienst worden gehouden gedurende den tijd, welke door die detachceering aan den eersten oefeningstijd is blijven ontbreken; heeft de detachceering plaats terwijl de milicien voor het blijvend gedeelte onder de wapenen is, dan kan hij onmiddellijk na terugkomst bij het korps, in het genot van groot verlof worden gesteld, terwijl, voor het geval dat de lichting, waartoe hij behoort, ontslagen wordt tijdens hij in de 2e klasse dient, aan hem een paspoort van de 2e soort wordt uitgereikt.

Kleeding en Wapening.

Art. 12. De kleeding der manschappen, bij het depot aan de strengere krijgstuicht onderworpen, bestaat, behalve uit het klein equipment van een soldaat der troepen te voet, uit: een kapot, een lakensche pantalon, een mouwvest en een kwartermuts.

Die kleedingstukken hebben geene uitmonstering; de kapot en het mouwvest zijn van lakensche knopen voorzien.

Op de voorklep der kwartiermuts wordt het nummer der categorie, waartoe de man behoort, gesteld ter grootte van 0,04 M. en van geel laken.

Art. 13. Zoodra een soldaat tot plaatsing in de 2e klasse is bestemd, worden de bij hem in gebruik zijnde voorwerpen van wapening en ledergoed ingeleverd.

Verder worden, met uitzondering van den randsel of mantelzak, alle niet bij het vorige artikel vermelde kleeding- en uitrustingsstukken, voor zooverre die nog bruikbaar zijn en gevoegelijk aan andere militairen kunnen worden verstrekt, tegen taxatie en verrekening der waarde ingenomen.

De kleedingstukken, die de manschappen behouden, worden van lakensche knopen voorzien, terwijl de uitmonstering wordt afgenomen; overigens ondergaan zij geene wijziging.

De kosten der verandering komen ten laste van 's mans rekening op het kleeding- en reparatiefonds.

Bij de troepen te paard worden aan de manschappen alleen die kleeding- en uitrustingsstukken gelaten, die zij, het seizoen in aanmerking nemende, voor de reis naar de standplaats van het Algemeen depot van discipline noodig hebben, of die door hen ter plaatse van hunne nieuwe bestemming kunnen worden gebruikt.

Wanneer daartoe gelegenheid bestaat en het doeltreffend voorkomt, worden de bruikbare voorwerpen van groote kleedingstukken, die de man mede zou moeten nemen, tegen andere van weinig of geen waarde ingenomen en verrekend.

Bij hunne aankomst ter plaatse worden bedoelde manschappen van de bij het voorgaande artikel bepaalde kleeding en uitrusting voorzien, terwijl de

ovrattolige kleeding, voor zooveel die nog aan andere militairen kan worden verstrekt aan de korpsen, waartoe zij behooren, op de minst kostbare wijze wordt teruggezonden om, tegen taxatie en onder verrekening van de waarde en de vrachtkosten, te worden ingeleverd.

Art. 14. De manschappen der 2e klasse worden bij het Algemeen depot van discipline van geweren en ledergoed voorzien; zij ontvangen echter geen scherpe noch losse patronen.

Art. 15. De manschappen, die van het Algemeen depot van discipline naar hunne korpsen terugkeeren, leveren hunne wapens en ledergoed in, terwijl, voor zooveel noodig, hunne groote kleeding wordt ingenomen.

De groote kleedingstukken, die zij behouden, worden voorzien van de uitmonstering van het korps, waarvan zij gedetacheerd zijn.

Tot dat einde wordt, bij plaatsing van een soldaat in de 2e klasse, de van zijne kleeding afgenomen uitmonstering aan den geleider medegegeven en bij het Algemeen depot van discipline bewaard.

Art. 16. De wapenen en het ledergoed van het kader en van de manschappen voor speciale diensten worden aan het depot *materieel* overgegeven. Hetzelfde geschiedt wanneer zij naar het korps terugkeeren.

Administratieve bepalingen.

Art. 17. De medailles voor trouwen dienst, de Atjeh-medaille, het eere-teeken voor belangrijke krijgsbedrijven en andere eere-teekenen, die een militair, zolang hij in de klasse van discipline is, niet dragen mag, worden, voor het geval dat een soldaat, die aan de strengere tucht moet worden onderworpen, tot het dragen daarvan is gerechtigd, door den chef van het korps of van het gedetacheerde onderdeel, waartoe hij behoort, ingenomen en met de brevetten aan den depotecommandant gezonden.

Bedoelde eere-teekenen worden aan hen, die wegens verbeterd gedrag bij de gewone klasse van militairen overgaan of den dienst met een gewoon paspoort verlaten, teruggegeven.

Art. 18. De tijd, door een soldaat (vrijwilliger) in de 2e klasse doorgebracht, rekt als interruptie van dienst en die, gedurende welken hij tijdens zijne plaatsing bij die klasse in eene ziekeninrichting verpleegd is geweest, blijft bij de beoordeeling van zijn gedrag buiten aanmerking.

Op de laatste bepaling kan uitzondering worden gemaakt, wanneer het karakter van den betrokken man, de aard zijner ziekte of andere omstandigheden, het geraten doen achten.

Art. 19. Op de stamboeken van het korps, waartoe de manschappen behooren, en wel in de 4e kolom, moet aantekening worden gehouden van het tijdstip, waarop zij bij eene der categoriën van het Algemeen depot van discipline zijn gedetacheerd, voornede van de tijdstippen, waarop zij er q. bij het korps zijn teruggekeerd, een en ander op de volgende wijze:

- »op den bij het Algemeen depot van discipline
- »gedetacheerd, en bij de . . . categorie ingedeeld.
- »op den bij de . . . categorie overgegaan.
- »op den bij het korps terug."

Op den 1sten van elke maand worden door den commandant van het depot aan de korpscommandanten mutatiestaten gezonden, waarin vermeld worden de veranderingen, voorgevallen met de manschappen van hun onderhebbend korps, voor zoover die betrekking hebben op het aanhouden der stamboeken,

Art. 20. Van het opzenden van een soldaat naar het Algemeen depot van discipline, wordt door den korpscommandant kennis gegeven aan den commandant van gemeld depot; bij terugkeer van een soldaat tot de gewone klasse van militairen (hetgeen niet onder geleide geschiedt) verwiingt de commandant van meergemeld depot den betrokken korpscommandant daarvan.

Art. 21. De plaatsing in de 2e klasse wordt in de strafregisters als straf aangeteekend. Van den overgang van de 2e in de 1e categorie en omgekeerd, zoome de van het terugkeeren in de gewone klasse wordt in die registers, bij wijze van mutatie, melding gemaakt.

Art. 22. Aan de manschappen, die, terwijl zij bij de 2e klasse dienen, wegens lichaamsgebreken den dienst verlaten, worden paspoorten van de 2e soort uitgereikt.

Art. 23. Wanneer echter een bij de 1e categorie dienend militair, als in het vorige artikel bedoeld, na verloop van korten tijd ter beoordeeling van den depotcommandant en den hooflofficier, bedoeld bij art. 3 van voornoemd besluit, naar alle waarschijnlijkheid in aanmerking zou zijn gekomen om bij de gewone klasse van militairen over te gaan, wordt hem een paspoort van de 1e soort uitgereikt.

Dit mag niet geschieden dan met goedkeuring van het Departement van Oorlog.

Soldijen, inhoudingen, toelagen voor het kleeding- en reparatiefonds.

Art. 24. De manschappen bij het Algemeen depot van discipline aan de strengere tucht onderworpen, genieten de soldij en de toelage voor het kleeding- en reparatiefonds, zooals een en ander voor het wapen der infanterie is vastgesteld.

Art. 25. Aan de manschappen tot de 1e categorie behoorende, wordt dagelijks 2½ cent voor zakgeld uitbetaald.

Het overschietende moet, bijaldien zij schuld op hun kleeding- en reparatiefonds hebben, op het te goed daarvan worden overgebracht.

In het tegenovergesteld geval wordt het resterend zakgeld, nadat daarvan de uitgaven zijn afgetrokken uitsluitend ten behoeve van de manschappen aan de strengere tucht onderworpen gedaan, afgezonderd, om jaarlijks op aanwijzing van den Minister van Oorlog in de schatkist te worden gestort.

Art. 26. De manschappen der 2e categorie ontvangen geen zakgeld, doch voor ieder hunner worden dagelijks twee centen afgezonderd, bestemd tot het aanchaffen van poetsgereedschap en kleinigheden voor het onderhoud hunner kleederen. Van deze twee centen kan per man ½ cent voor tabak worden bestemd.

Met betrekking tot de gelden, die na aftrek van de bedoelde twee centen mochten overschieten, wordt op dezelfde wijze gehandeld als in het vorige artikel is aangewezen.

Art. 27. De manschappen der 1e categorie, die met provoost of cachot gestraft zijn, ontvangen gedurende den straftijd geen zakgeld. Met de hun anders uitbetaald wordende 2½ cent handelt men op gelijke wijze, als bij het vorige artikel ten aanzien van de 2 centen voor de manschappen der 2e categorie is bepaald.

Art. 28. De ingehouden gelden worden maandelijks afgedragen aan den kwartiermeester, belast met de administratieve werkzaamheden bij het depot, die het bedrag in zijn kasboek in ontvangst neemt en op de rekening met diversen verantwoordt.

Op den 1sten Februari van elk jaar wordt, door tusschenkomst van den betrokken militairen intendant, eene algemeene verantwoording van die gelden aan het Departement van Oorlog gezonden.

Art. 29. Worden manschappen, die aan den strafeursus zijn onderworpen, in een Rijks- of garnizoenshospitaal, of wel in eene infirmerie verpleegd, dan wordt, ten behoeve van hen, wien rooken door den officier van gezondheid niet verboden is, door de zorg van de administratie der ziekeninrichting tabak aangekocht, waarvoor niet meer dan 2 cents per man en per dag bij die inrichting mag worden in uitgaaf gesteld.

Art. 30. Geld, door familie of bekenden gezonden aan manschappen, aan de strengere tucht onderworpen, wordt op hunne rekening te goed geschreven en daarvan kennis gegeven aan de afzenders.

Art. 31. Voor de militairen, die niet tot het wapen der infanterie behooren, worden bij het einde van het kwartaal per wapen monsterrollen opgemaakt.

Deze monsterrollen, voorzien van de overige bescheiden wegens gedane betalingen of verstrekkingen, worden aan den intendant, belast met administratief toezicht over het depot, gezonden en vervolgens op zijne aanwijzing bij een der korpsen van het wapen, waartoe de geletacheerde militairen behooren, in de afrekening met 's Rijks schatkist begrepen.

Voor de gedane betaling wegens verstrekte rations brood, moet eene verklaring worden overgelegd, waaruit blijkt hoeveel rations of ten behoeve van de manschappen van het betrokken wapen zijn verstrekt, met aandiuiding van het bedrag in geld en onder verklaring, dat de som aan den aannemer uitbetaald en begrepen is in de generale bou en quitantie, die bij de drie-maandelijksche geldelijke verantwoording van het Algemeen depot van discipline worden gevoegd.

Geleiden van manschappen die aan den strafeursus worden onderworpen.

Art. 32. Tot het geleiden der manschappen, bestemd om aan den strafeursus te worden onderworpen, moeten geschikte personen worden gekozen.

Behooren de over te brengen manschappen tot verschillende wapens, dan verstrekt de infanterie, zoo die in het garnizoen aanwezig is, het geleide. Moeten manschappen van slechts één wapen worden opgezonden, dan geeft dit het geleide.

Het transporteeren der manschappen zal zooveel mogelijk met de versnelde middelen van vervoer geschieden, mits hierdoor niet te kort worde gedaan aan de bepaling, dat het reisgeld niet meer mag bedragen dan hetgeen voor den korsten weg toekomt.

Art. 33. Vóór den afmarsch worden aan de manschappen hunne verplichtingen onder het oog gebracht en de krijgsartikelen voorgelezen.

Art. 34. Gedurende den marsch worden de manschappen, voor rekening van de korpsen waartoe zij behooren, onderhouden tot en met den dag vóór hun overgang of indeeling bij het Algemeen depot van discipline, ten gevolge waarvan alle bepalingen voor marcheerende troepen op hen van toepassing zijn, zoodat zij op dezelfde behandeling aanspraak hebben alsof zij tot de gewone klasse van militairen behoorden; zullende echter aan de militairen, die onder genot van huisvesting en voeding op het depot van discipline worden gedirigeerd, dagelijks niet meer dan vijf centen van hunne soldij worden uitbetaald. Bedoelde militairen worden mitsdien tot den dag van overgang in de monsterrollen van het korps, waartoe zij behooren, berekend.

Vóór het vertrek worden de zakboekjes afgesloten en ieder met zijne rekening bekend gemaakt, terwijl de commandant van het geleide bij de overgifte der manschappen die boekjes verder invult voor hetgeen op marsch voor het kleeding- en reparatiefonds is te goed gemaakt of van de soldij is ingehouden.

De commandant van het geleide moet voorzien zijn:

- a. van de extracten uit de stamboeken;
- b. van de extracten uit de strafregisters;
- c. van een staat van afrekening in duplo, houdende de saldo's schuld en te goed van de manschappen, zooals die in de zakboekjes vermeld staan; op dezen staat worden kolommen opengelaten, om door den hoofdgeleider te worden ingevuld voor hetgeen op marsch te goed gemaakt of ingehouden is, met aanwijzing van het generaal bedrag.

Het duplicaat van dezen staat wordt door den hoofdgeleider bij het korps teruggebracht om de rekening van den marsch op het schuldboek te kunnen overbrengen.

- d. Van een staat der goederen, die de manschappen medenemen.

Op dezen staat wordt de waarde der goederen, die getaxeed zijn, vermeld.

Bepalingen omtrent den dienst bij het Depot.

Art. 35. De hooflofficier, bedoeld bij artt. 3 en 4 van het Koninklijk besluit van 2 Juni 1878, n°. 28, ondersteunt met alle hem ten dienste staande middelen, het gezag van den depotcommandant; hij biedt hem hulp en verleent bijstand als de omstandigheden dit vorderen.

Hij bepaalt, in verband met de dienstregeling, het tijdstip waarop hem dagelijks door een luitenant, hiertoe door den commandant van het Depot aan te wijzen, de rapporten en aanvragen nopens de opgelegde of nog op te leggen straffen en de verdere voorstellen daaromtrent met de daartoe betrekkelijke inlichtingen moeten worden aangeboden.

Hij doet zijne beslissing hetzij mondeling, hetzij schriftelijk door gemelden luitenant aan den depotcommandant overbrengen.

Besprekingen van dienstaangelegenheden tusschen hem en laatstgemelden hebben zoo mogelijk op hetzelfde uur plaats.

Art. 36. De commandant van het Algemeen depot van discipline regelt den dienst daarbij, naarmate van de plaatselijke omstandigheden, doch altijd in verband met het bijzondere doel waarvoor de 2e klasse bestemd is.

Doeltreffende afwisseling van de verschillende oefeningen — schansarbeid, bediening van de brandspuit, zoo mogelijk artillerie-exercitiën, schoolonderwijs, enz. — moet daarbij in acht worden genomen.

Garnizoensdienst wordt in gewone tijden door het personeel van het depot niet verricht.

De manschappen aan de strengere tucht onderworpen, moeten in hunne vrije uren gelegenheid hebben, zich op gepaste wijze bezig te houden, waartoe de noodige toestellen en verdere voorwerpen moeten voorhanden zijn.

Art. 37. Op den 1sten Maart van elk jaar dient de commandant van het depot aan den Minister van Oorlog een verslag in betrekkelijk den toestand en de werking daarvan.

Art. 38. De luitenant, die, ingevolge art. 2 van het in deze meergemeld Koninklijk besluit, in de kazerne is gehuisvest, waakt, meer bepaaldelijk gedurende den tijd dat de depotcommandant noch de luitenant of de luitenants van de week zich in de kazerne bevinden, voor de orde en den goeden gang van den dienst in het kwartier.

Hij ziet in het bijzonder toe, dat den morgen- en avonddienst goed worde verricht en is persoonlijk verantwoordelijk voor de orde in het kwartier gedurende den nacht.

Zijn verderen dienst wordt, in verband, met den dienst der overige luitnants, in dier voege door den depotcommandant geregeld, dat hij over dag gedurende een bepaalden tijd zich tot zijne uitspanning buiten de kazerne kan begeven.

Hij kan voor de hierbedoelde speciale diensten voor onbepaalden tijd worden bestemd, of wel daarin op vaste tijdstippen door een ander luitenant van het depot, zoo noodig hiertoe bij toerbeurt te commandeeren, worden vervangen, al naarmate de depotcommandant dit in het belang van den dienst noodig oordeelt.

Art. 39. Van de sergeanten-majoor is één meer bepaaldelijk belast met de administratie, de ander met het toezicht op den inwendigen dienst.

Art. 40. Korporaals bij het depot dienende, die tot bevordering in aanmerking kunnen komen, worden op voordracht van den depotcommandant naar hunne vorige korpsen teruggezonden en zoo spoedig mogelijk vervangen.

Art. 41. De officieren, onderofficieren en korporaals kunnen desverkiezende, eenmaal 's jaars een maand verlof bekomen met behoud van traktement of soldij.

Art. 42. De ongehuwde onderofficieren en minderen, voor speciale diensten bij het depot gedetacheerd, worden, zoo zij dit verlangen, na verblijf van één jaar bij bedoeld korps vervangen.

Art. 43. De vervanging van militairen beneden den rang van officier geschiedt op voordracht van den depotcommandant door den betrokken divisiecommandant.

Art. 44. Van de bij het depot dienende militairen kunnen, ingevolge Z. M. besluit van 17 Augustus 1877 n°. 33 (*Rec. Mil. I*, bl. 751) 6 korporaals en 4 soldaten voor speciale diensten scherpschutter zijn.

Slotbepaling.

Art. 45. Bij elke compagnie, eskadron of batterij moet een exemplaar van dit voorschrift aanwezig zijn.

De manschappen moeten met de daarin voorkomende bepalingen, voor zooveel deze hun kunnen nangaan, worden bekend gemaakt.

Samenstelling van het onderwyzend personeel aan de tweede afdeling der krijgsschool. Aanschrijving M. v. O. van 27 September 1878, n°. 60.

Het wenschelijk achtende, om tot de bepaling van de samenstelling van het onderwyzend personeel aan de tweede afdeling der krijgsschool over te gaan.

Gezien art. 22 van Ons besluit van den 14den Maart 1878 (*Staatsblad* n°. 17), tot regeling van de inrichting der krijgsschool.

Op de voordracht van Onzen Minister van Marine, tijdelijk belast met het beheer van het Departement van Oorlog, van den 11den September 1878, IIe Afdeling, n°. 75.

Hebben goedgevonden en verstaan te bepalen:

Art. 1. Het militaire onderwyzend personeel bij de tweede afdeling der krijgsschool bestaat uit: a. een majoor of luitenant-kolonel, directeur, b. vaste leeraren en c. tijdelijke leeraren.

Art. 2. De vaste leeraren zijn kapiteins van den generalen staf, waarvan liet getal naar behoefte door Onzen Minister van Oorlog wordt bepaald.

De tijdelijke leeraren zijn de overige officieren van de verschillende wapens en dienstvaiken, daartoe door Onzen Minister van Oorlog aan te wijzen.

Art. 3. Tot tijd en wijle het door Ons noodzakelijk wordt geacht, om overeenkomstig de laatste alinea van art. 20 van Ons bovengenoemd besluit tot de benoeming van vaste burgerleeraren aan de tweede afdeling der krijgsschool over te gaan, is Onze Minister van Oorlog gemachtigd, de noodige schikkingen te treffen, om tijdelijk door burgerleeraren onderwijs te doen geven in de wis-, natuurkundige en in de letterkundige vakken aan de genoemde afdeling der krijgsschool. De deswegens toe te kennen vergoedingen kunnen door hem worden vastgesteld.

Art. 4. De bij de tweede afdeling der krijgsschool gedetacheerde officieren kunnen voor zooveel nodig door Onzen Minister van Oorlog worden aange-wezen, om de lessen in de wis-, natuur- en in de bouwkundige leervakken aan de Polytechnische school te *Delft* bij te wonen. De daarvoor te betalen collegegelden kunnen uit het VIIIe Hoofdstuk der Staatsbegrooting worden gekweten.

Art. 5. Door het aan de tweede afdeling der krijgsschool verbonden personeel worden de volgende jaarlijksche toelagen boven het traktement genomen, als: door den directeur: *zes honderd gulden (f 600)*, door de bij art. 2 bedoelde vaste en tijdelijke leeraren, voor ieder *vier honderd gulden (f 400)*.

TWEDE GEDEELTE.

Verlichting van kazernepleinen, enz. Aanschrijving M. v. O. van 20 September 1878, n°. 74.

In aanmerking nemende, dat de verlichting van kazernepleinen, enz., die vroeger onder de uitgaven voor kazerneering werd begrepen, thans moet worden verantwoord onder die voor vuur en licht in de wachten en verlichting van kazernen.

Heeft in verband daarmede goedgevonden te bepalen:

1°. Het onderhoud der lantaarns en lampen zal, voor zooveel dit niet door directiën van gasfabrieken geschiedt, evenals vroeger door de zorg en voor rekening der Genie plaats hebben;

2°. Ten aanzien van het schoonhouden, het ontsteken en blusschen der lichten, de levering van olie, gas, enz. voor de verlichting nodig, zullen de plaatselijke- en garnizoenscommandanten, in overleg met de eerstaanwezende ingenieurs, maatregelen nemen, om dit onderwerp op de voor het Rijk meest voordeelige wijze te regelen.

Wanneer daarvoor mondelinge of schriftelijke overeenkomsten worden aangegaan, moeten die vóór de in werking, treding aan de goedkeuring van het Departement van Oorlog worden onderworpen.

3°. Tot het bekomen van betaling der in punt 2 bedoelde kosten, moeten per drie maanden declaratiën in tweevoud, waarvan zoo nodig eene expeditie op zegel, worden ingediend. Die declaratiën behooren te worden voorzien van eene verklaring van den plaatselijken- of garnizoenscommandant, inhoudende, wanneer eene schriftelijke overeenkomst bestaat, dat de verlichting naar behooren heeft plaats gehad, en, zoo geene dergelijke overeenkomst is aangegaan, dat het schoonhouden, aansteken en blusschen

der lantaarns of lampen naar behooren is geschied, dat het geleverde voor verlichting van kazernepleinen noodig was en verbruikt is, en dat de declaratie tot een bedrag van (*in letters*) wordt goedgekeurd.

4°. In garnizoenen, waar de gasverlichting der kazernelokalen gedeeltelijk voor 's Rijks rekening geschiedt, en de pleinen, enz. door dezelfde onderneming door gas worden verlicht, moeten de kosten, in deze bedoeld, worden begrepen in de gewone driemaandelijksche opgave van het verbruikte gas in de kazernen.

Inhoudingen op de soldij. Aanschrijving M. v. O. van 25 September 1878, n°. 71.

Ontwaard hebbende, dat de sommen, welke als ongelaten saldo's schuld op het kleeding- en reparatiefonds, ten laste van het Rijk worden gebracht, met elk jaar aanmerkelijk vermeerderen.

Noodigt de onderscheidene militaire en administratieve autoriteiten bij het leger uit, ieder zooveel hem aangaat, tegen te ruime verstrekkingen van nieuwe kleeding te waken, en door een nauwkeurig toezigt op het verrichten der reparatiën, als anderszins, zooveel mogelijk tot behartiging van 's lands belangen mede te werken.

Brengt voorts te hunner kennis, dat het niet in de bedoeling ligt, om andermaal aan Zijne Majesteit in overweging te geven de artt. 63 en 64 van het provisioneel reglement van administratie tijdelijk buiten werking te stellen, zooals laatstelijk voor het loopend jaar bij Zijner Majesteits besluit van den 27sten November, jl. n°. 5, is bepaald, vermits het voornemen bestaat, met den 1sten Januari van het volgende jaar de in gemelde artikelen opgenomen bepalingen betreffende de inhoudingen, eenigszins herzien, weder te doen toepassen.

Voorschrift op den velddienst voor het Nederlandsche leger. Aanschrijving M. v. O. van 21 September 1878, n°. 99.

Brengt ter kennis van het leger, dat, ingevolge bekomen machtiging des Konings, het thans bij het leger in beproeving zijnde *Voorschrift op den velddienst voor de onderofficieren en korporaals van het leger* wordt vervangen door het *Voorschrift op den velddienst voor het Nederlandsche leger*.

Bedoeld voorschrift is bij de Koninklijke militaire academie in het licht verschenen en verkrijgbaar gesteld, voor de departementen van algemeen bestuur, het leger, enz. tegen den prijs van f 0,36.

In het *Rec. Mil. (Tweede Gedeelte)* geplaatst tot *algemeene kennisgeving*, onder mededeeling tevens, dat 100 afdrucken dezer aanschrijving, ter uitreiking aan de commandanten der dd. schutterijen aan het Departement van Binnenlandsche Zaken zullen worden gezonden.

Bepalingen van orde, bij het op- en afladen en bij het vervoer van troepen langs spoorwegen in acht te nemen. Aanschrijving M. v. O. van 23 September 1878, n°. 70.

Kennisgeving, dat de *Bepalingen van orde bij het op- en afladen en bij het vervoer van troepen langs spoorwegen in acht te nemen*, bij de Koninklijke militaire academie in het licht verschenen en verkrijgbaar gesteld zijn tegen den prijs van f 0,18, voor de departementen van algemeen bestuur, het leger, enz.

Brengt bij deze ter kennis van het leger, dat bedoelde *Bepalingen*, welke het *Voorschrift tot het vervoer van troepen langs spoorwegen (1870)* vervangen, deel uitmaken van eenen arbeid der Permanente Militaire Spoorwegcommissie, betreffende de *Regeling van het militair vervoer over de spoorwegen*, en daarin later als bijlage 2 zullen moeten worden opgenomen.

(Gewijzigde) Schootstafel voor het bronzen kanon van 12 cM.
K.A. Aanschrijving M. v. O. van 26 September 1878, n°. 72.

Kennisgeving, dat de gewijzigde *Schootstafel voor het Bronzen kanon van 12 cM. K. A. bij aanwending van granaatkartelsen, wegende 13,6 KG., en de lading van 1,1 KG.* bij de Koninklijke militaire academie in het licht verschenen en verkrijgbaar gesteld is tegen den prijs van f0,01½ voor de departementen van algemeen bestuur, het leger, enz.

Eerste hulp bij plotseling voorkomende ziekte-toestanden.
Aanschrijving M. v. O. van 27 September 1878, n°. 65.

Kennisgeving, dat bij de uitgevers GEBROEDERS VAN DER HOEK, te Leiden, eene tweede en verbeterde uitgave is verschenen van het werkje, getiteld: *Eerste hulp bij plotseling voorkomende ziekte-toestanden*, door H. C. F. L. AALBERSBERG, oud-officier van gezondheid;

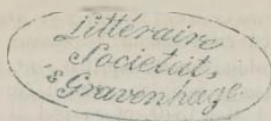
Vestigt de aandacht van het leger op bedoeld werkje.

De Methode van kleuren- en plaatdruk door het etsen van tinten op steen en typo-autographie, in toepassing aan de Topographische Inrichting te 's Gravenhage. Aanschrijving M. v. O. van 30 September 1878, n°. 72.

Kennisgeving, dat het werk, getiteld: *De methode van kleuren- en plaatdruk door het etsen van tinten op steen en typo-autographie, in toepassing aan de Topographische Inrichting te 's Gravenhage*, in het licht verschenen en bij de Koninklijke militaire academie verkrijgbaar gesteld is tegen den prijs van f4,20, voor de departementen van algemeen bestuur, het leger, enz. en van f5,60 voor particulieren in den handel.

ERRATUM.

Het „*Recueil Militair*“ van 26 Mei—25 September 1878 is abusievelijk gepagineerd 67—94; dit moet zijn 97—124.

RECUEIL MILITAIR.

(26 OCTOBER — 25 NOVEMBER 1878.)

EERSTE GEDEELTE.

Vervanging van het personeel, beneden den rang van officier, bij de speciale korpsen. Aanschrijving M. v. O. van 12 October 1878, n°. 79.

Goedgevonden hebbende te bepalen, dat de vervanging van het personeel beneden den rang van officier bij het Instructie-bataillon, de Pupillenschool en het Koloniaal-Werfdepot, voortaan zal geschieden op aanvraag door de chefs dier korpsen of inrichting, rechtstreeks gedaan, wat de infanterie aangaat, aan de Divisiecommandanten en, voor zooveel betreft het personeel van het bataljon Mineurs en Sappeurs, aan den commandant van dat korps.

Noodigt gemelde autoriteiten uit aan die aanvragen gevolg te geven.

Wijziging van het Koninklijk besluit, betrekkelijk het depot van discipline. Aanschrijving M. v. O. van 12 October 1878, n°. 80. Mededeeling van Z. M. besluit van 1 October 1878, n°. 44.

Gezien Ons besluit van 2 Juni 1878, n°. 28, betrekkelijk het algemeen depot van discipline.

Op de voordracht van Onzen Minister van Marine, tijdelijk belast met het beheer van het Departement van Oorlog, van 25 September 1878, n°. 62, IIIe Afdeling:

Hebben besloten en besluiten:

1°. Art. 5 van gemeld besluit wordt gelezen als volgt:

»Het algemeen depot van discipline wordt in administratie toegevoegd aan een der korpsen van het leger door Onzen Minister van Oorlog aan te wijzen. Een kwartiermeester ter standplaats van het depot aanwezig, wordt met den administratieven dienst daarbij belast.»

2°. In de bij bovenvermeld besluit behoorende tabelle A, wordt sub *b* voor »den Luitenant-kwartiermeester" gelezen »den kwartiermeester."

Geringe wijziging in het Koninklijk besluit van 24 April 1878, n°. 18 (*Rec. MIL. I.*, blz. 827). Aanschrijving M. v. O. van 22 October 1878, n°. 59. Mededeeling van Z. M. besluit van 15 October 1878, n°. 49.

Op de voordracht van Onzen Minister van Marine, tijdelijk belast met het beheer van het Departement van Oorlog, van 10 dezer, IIe Afd., n°. 68.

Hebben goedgevonden en verstaan:

Punt 2 van Ons besluit van 24 April jl., n°. 18, in zooverre te wijzigen, dat de daarin voorkomende woorden „voór 1 November aanstaande,” gelezen moeten worden „voór 1 Mei 1879, of zooveel later als blijken zal noodzakelijk te zijn.”

Pupillenschool. Aanschrijving D. v. O. van 23 October 1878, n°. 72. Mededeeling van Z. M. besluit van 11 October 1878, n°. 51.

Op de voordracht van Onzen Minister van Marine, tijdelijk belast met het beheer van het Departement van Oorlog, van 4 October 1878, VIIe Afd., n°. 64.

Gezien Onze besluiten van 27 Januari 1877, n°. 6, houdende oprichting der Pupillenschool, te Nieuwersluis, en van 15 Januari 1877, n°. 35 en 27 November 1877, n°. 5, waarbij de soldijen der onderofficieren en verdere militairen van de landmacht over de jaren 1877 en 1878 werden verhoogd met twee cent per man daags, en het gewicht van het ration munitiebrood werd vastgesteld op zes honderd gram.

Gelet op de verschillende bepalingen omtrent soldijen en reisgeld, voorkomende in het provisioneel reglement van administratie bij de landmacht, vastgesteld bij Koninklijk besluit van 1 Februari 1819, Lett I^a, en de later daarin gebrachte wijzigingen.

Hebben goedgevonden en verstaan, met wijziging in zooverre van voorschreven besluiten, te bepalen.

1°. De tabel, bedoeld in de artikelen 2 en 3, van Ons eerstgenoemd besluit, wordt vervangen door de aan dit besluit gehechte tabel.

2°. De hoofdonderwijzer bij de pupillenschool heeft, voor zich en zijn gezin, vrije woning in de Rijksgebouwen te Nieuwersluis; zolang daartoe de gelegenheid ontbreekt, wordt in die behoefte door het huren eener woning voorzien, waarvan de kosten onder de uitgaven voor de pupillenschool worden begrepen.

3°. Door de onderofficieren en minderen, behoorende tot het kader van de pupillenschool of daarbij gedetacheerd, die aan de menage deelnemen, wordt per dag 36 cent, en door de pupillen 30 cent daags, tot het voeren der menage ingelegd.

Het minimum van het zakgeld, dat, na aftrek van hetgeen in de menage is besteed, ten laste der menage moet worden uitbetaald, bedraagt per dag, voor een pupil 1e klasse 2 cent, voor een pupil 2e klasse 3 cent, voor een pupil 3e klasse 4 cent, voor een pupil, commandant eener escouade 5 cent en voor een tamboer, soldaat of milicien der infanterie of artillerie 6 cent.

Wanneer, ten gevolge van de duurte der levensmiddelen, de geringe sterkte als anderszins, op de menagerekening geene gelden genoeg overblijven om gemeld zakgeld daaruit te betalen, wordt het daaraan ontbrekende, als bijslag op de soldijen ten behoeve der menage, ten laste van het Rijk gebracht.

4°. Het ration munitiebrood bedraagt voor de pupillen vijf honderd gram per dag.

De verhooging, bedoeld bij Ons besluit van 15 Januari 1877, n°. 35, ad twee cent per man daags, over de dagen rechtgevend op soldij met toelage van brood, wordt niet door de pupillen genoten.

5°. Aan de verloven, die aan de onderofficieren en minderen, behoorende tot of dienstdoende bij de pupillenschool, alsmede aan de pupillen worden verleend, is steeds het behoud der volle soldij, doch zonder toelage van brood, verbonden.

6°. Als belooning voor ijver, goed gedrag, enz. kan aan de pupillen, wanneer zij met binnenlandsch verlof gaan en daarvan terugkeeren door den directeur reisgeld worden verstrekt, voor den afstand heen en terug van de standplaats der inrichting tot aan de plaats waarheen het verlof is verleend.

Dit reisgeld zal 1,4 cent per K.M. bedragen en, met afwijking van het bepaalde bij art. 102 van genoemd provisioneel reglement van administratie, tegelijk met de soldij worden genoten.

7°. De administratie der pupillenschool zal op denzelfden voet als bij de korpsen van het leger worden gevoerd, behoudens de bijzondere bepalingen voor deze inrichting vastgesteld of nader vast te stellen, weshalve dan ook daar, waar in meerbedoeld provisioneel reglement van administratie ten aanzien van soldij, toelage voor brood en reisgeld voor *soldaten* sprake is, dit ook van toepassing is op de *pupillen*.

Onze Minister van Oorlog wordt gemachtigd hieromtrent, desvereischt, de noodige voorschriften te geven.

8°. Dit besluit wordt geacht in werking te zijn getreden van af het tijdstip der oprichting van de pupillenschool.

TABEL, houdende bepaling van het Personeel der Pupillenschool en regeling der traktementen, toelagen, soldijen en bureaunkosten van dat personeel.

1 kapitein der infanterie (directeur) als voor het wapen waartoe zij behooren f 400 toelage en f 150 bureaunkosten; 1 1e luitenant der infanterie als voor het wapen waartoe hij behoort f 300 toelage; 1 hoofdonderwijzer f 1000 a f 1500 traktement; 2 hulponderwijzers, f 700 a f 800 traktement; 1 sergeant-majoor der infanterie f 2,00 soldij per dag; 1 fourier der infanterie f 1,10 soldij per dag; 4 sergeanten der infanterie f 1,10 soldij per dag; 2 sergeanten der artillerie f 1,20 soldij per dag; 1 korporaal tambor f 0,70 soldij per dag; korporaals der infanterie f 0,60 soldij per dag; korporaals der artillerie of der mineurs en sappeurs f 0,70 soldij per dag; 1 mr. schoenmaker f 0,50 soldij per dag; 1 mr. kleermaker f 0,50 soldij per dag; 1 mr. timmerman (korporaal of soldaat) f 1,30 soldij per dag; 1 tambor f 0,45 soldij per dag; 8 soldaten of miliciens, die der artillerie f 0,50 en die der infanterie f 0,45 soldij per dag; 1 kok-soldaat of milicien der infanterie f 0,60 soldij per dag; 2 hijkoks soldaten of miliciens der infanterie f 0,50 soldij per dag; 200 pupillen f 0,30 soldij per dag.

Onderscheiden naar het schoolonderwijs in die van de 1e, 2e en 3e klasse, tot welke laatste klasse ook escouadecommandanten behooren.

Brengt voorschreven besluit, met de daarbij behoorende tabel, ter kennis van de militaire autoriteiten, en heeft wijders goedgevonden te bepalen, dat de hoofdonderwijzer met zijn gezin, mitsgaders de hulponderwijzers bij de pupillenschool, recht hebben op vrije geneeskundige behandeling en op verstreking van geneesmiddelen.

Toelating van officieren der Koloniale landmacht tot de krijgsschool. Aanschrijving D. v. O. van 25 October 1878, n°. 66. Mededeeling van Z. M. besluit van 16 Augustus 1878, n°. 25.

Overwegende, dat, ingevolge artikel 12 van Ons besluit dd. 14 Maart 11, n°. 15 (*Nederlandsch Staatsblad* n°. 17), eene nadere regeling behoort te worden getroffen omtrent de toelating van officieren der koloniale landmacht tot de lessen der krijgsschool.

Gezien Ons besluit van 22 October 1876, n°. 18 (*Indisch Staatsblad* n°. 329), waarbij regelen werden vastgesteld voor de toelating van indische officieren

tot de lessen der »krijgsschool voor officieren», opgericht ingevolge Ons besluit van 28 Juli 1875, n°. 10.

Op de gemeenschappelijke voordracht van Onzen Minister van Staat, Minister van Koloniën, en van Onzen Minister van Marine, tijdelijk belast met het beheer van het Departement van Oorlog, dd. 6 Augustus 1878, Letter C, n°. 17 en 12 Augustus 1878, IIe Afd., n°. 63.

Hebben goedgevonden en verstaan:

Art. 1. In Nederland aangestelde 2e luitenants der artillerie en der genie van het leger in *Nederlandsch-Indië* worden, behoudens het bepaalde bij artikel 14, onmiddellijk na hunne benoeming tot officier, gedetacheerd bij het Nederlandsche leger, ter hijwoning van den na die benoeming eerstvolgenden cursus in de eerste afdeling der krijgsschool; zij leggen bij het einde van dien cursus een examen af, in de vakken waarin zij aldaar onderwijs hebben genoten.

Zij, die aan dat examen niet voldoen, volgen den cursus andermaal, om daarna opnieuw het voornoemde examen af te leggen.

Bij storing der studiën door ziekte kan door Ons vergund worden den cursus ten derde male te doorloopen.

Art. 2. Officieren van het Nederlandsch-Indische leger, gedetacheerd bij het Nederlandsche, overeenkomstig artikel 1, genieten tot en met den dag voor hunne inschepping tot vertrek naar *Nederlandsch-Indië*, het activiteits-traktement voor hunnen rang en wapen vastgesteld voor de officieren van het Nederlandsche leger, die den cursus in de eerste afdeling der krijgsschool volgen.

Van en met den dag van inschepping voornoemd, genieten zij het Indische activiteitstraktement.

Art. 3. Zij worden gevoerd à la suite van het Koloniaal Werfdepot, en tellen als zoodanig boven de formatie van het Nederlandsche leger.

Zij dragen gedurende hunne detachering de uniform voor het Nederlandsch-Indische leger vastgesteld.

Art. 4. Behoudens uitzondering, in het geval, voorzien bij de slotlinea van artikel 1, duurt de detachering, in dat artikel bedoeld, hoogstens twee jaar. Zij verstrijkt voor hen, die aan het daargenoemde examen voldoen, met de maand waarin de door hen laatstelijk ter krijgsschool doorloopen cursus eindigt.

Art. 5. Officieren der artillerie en der genie van het leger in *Nederlandsch-Indië*, tot 2den luitenant in *Nederland* benoemd, worden — behoudens het bepaalde bij artikel 14 — geacht de ter bevordering tot 1sten luitenant vereischte kunde te missen (artikel 5 van Ons besluit dd. 24 November 1859, n°. 69 (*Indisch Staatsblad* 1860, n°. 26), zoolang niet door hen is voldaan, hetzij aan de eischen van het examen, in artikel 1 genoemd, dan wel aan die van een examen in *Nederlandsch-Indië* af te nemen, naar daarvoor door den Gouverneur-Generaal vast te stellen regelen.

Art. 6. Tot den cursus in de tweede afdeling der krijgsschool kunnen jaarlijks zes officieren van het Nederlandsch-Indische leger worden toegelaten, en wel: 3 officieren der infanterie of der cavalerie; 1 officier der artillerie; 1 officier der genie en 1 kwartiermeester.

Art. 7. Ter beoordeeling wie voor toelating tot den cursus in de tweede afdeling der krijgsschool in aanmerking komen, wordt jaarlijks in *Nederlandsch-Indië* een examen afgevoerd, waarvan het programma door Onze Ministers van Oorlog en van Koloniën, in gemeen overleg, wordt vastgesteld.

Aan dat examen wordt alleen deelgenomen door kapiteins en luitenants, die minstens vier jaar als officier in *Oost-Indië* hebben gediend, eene gunstige beoordeeling van hunne chefs verwierven en geacht worden de theoretische en practische geschiktheid te bezitten voor de deugdelijke waarneming der aan hun rang verbonden functiën.

Indien het aantal officieren, die aan het examen voldoen, voor eenig wapen of dienstvak grooter is, dan bij het vorige artikel is bepaald, dan komen de hoogsten in rang, of — bij gelijkheid van rang — zij, die in hunnen rang de meeste werkelijke dienstjaren tellen, het eerst ter toelating tot den cursus in de tweede afdeeling der krijgsschool in aanmerking.

Indien het aantal officieren, die in aanmerking komen tot die toelating, voor eenig wapen of dienstvak geringer is dan hierboven is bepaald, dan kunnen de aldus opengebleven plaatsen door officieren van een der andere genoemde wapens of dienstvakken worden ingenomen.

Art. 8. Met inachtneeming van het bepaalde bij artikel 6 en 7 regelt de Gouverneur-Generaal van *Nederlandsch-Indië* alles wat de toelating tot en de afneming van het in artikel 7 genoemde examen betreft, derwijze, dat de officieren, door hem na afloop van dat examen ter bijwoning van den cursus in de tweede afdeeling der krijgsschool aan te wijzen, *Nederland* bereiken telkens vóór den aanvang van den nieuwen cursus.

Art. 9. Aan officieren van het Nederlandsch-Indische leger, die tot den cursus in de tweede afdeeling der krijgsschool worden toegelaten en aan hun wettig gezin, wordt, naar de daarvoor vastgestelde regelen, van gouvernementswege overtocht verleend van *Nederlandsch-Indië* naar *Nederland* en terug. Zij genieten tot en met den dag van aankomst in *Nederland* en van en met den dag van vertrek naar *Nederlandsch-Indië* het indische activiteitstraktement, aan hunnen rang verbonden.

Hun wordt, bij aankomst in *Nederland*, eene gratificatie voor uitrusting van f 600 (zes honderd gulden) uitgekeerd.

Hun traktement bedraagt, van en met den dag na hunne aankomst in *Nederland* tot en met den dag voor hun vertrek naar *Nederlandsch-Indië* f 2300 (twee duizend drie honderd gulden) 's jaars, onverschillig hunnen rang.

Gehuwden ook weduwnaars, die een of meer uit een wettig huwelijk geboren kinderen te hunnen laste hebben, genieten bovendien, gedurende het tijdsverloop, in de vorige alinea bedoeld, eene toelage van f 1000 (duizend gulden) 's jaars, tenzij hun de vergunning tot huwen werd verleend, nadat zij ter bijwoning van den cursus in de tweede afdeeling der krijgsschool werden aangewezen.

Art. 10. De officieren, die den cursus in de tweede afdeeling der krijgsschool bijwonen, worden als gede'tacheerd gevoerd a la suite van het Koloniaal Werfdepot en tellen als zoodanig boven de formatie, zoowel van het Nederlandsche als van het Nederlandsch-Indische leger.

Zij dragen de uniform, voor het Nederlandsch-Indische leger vastgesteld.

Art. 11. Bijaldien het aantal plaatsen in de tweede afdeeling der krijgsschool, voor het Nederlandsch-Indische leger beschikbaar gesteld bij artikel 6, niet vervuld zijn, kan door Ons over die plaatsen beschikt worden, ten behoeve van officieren dier krijgsmacht, die in *Nederland* vertoeven, hetzij gede'tacheerd overeenkomstig de bepalingen van Ons besluit dd. 18 Augustus 1871, n°. 10 (*Indisch Staatsblad* n°. 176), dan wel met verlof — mits door hen worde voldaan aan het toelatingsexamen in *Nederland* af te nemen —, naar een niet het oog op de belangen van den indischen dienst, voor zoo veel noodig, gewijzigd programma, krachtens artikel 9 van Ons besluit van 14 Maart 1878 (*Nederlandsch Staatsblad* n°. 17).

Doen zich in *Nederland* ter detachering bij de tweede afdeling der krijgsschool meer candidaten van het indische leger voor, dan er plaatsen beschikbaar zijn, dan gelden de regelen, in de 3e alinea van artikel 7 vastgesteld. Ook de bepalingen der 4e ulinea van dat artikel zijn toepasselijk voor het geval eene of meer plaatsen onvervuld zouden blijven voor een der wapens of dienstvakken, en candidaten van een ander wapen of dienstvak nog voor plaatsing in aanmerking komen.

Art. 12. De officieren van het Nederlandsch-Indische leger, die een der cursussen in de tweede afdeling der krijgsschool in zijn geheelen omvang hebben bijgewoond, kunnen, zoo zij dit verlangen, het examen afleggen, vastgesteld bij artikel 15 van Ons besluit dd. 14 Maart 1878 (*Nederlandsch Staatsblad* n°. 17), naar een, voor zooveel noodig, met het oog op de belangen van den indischen dienst gewijzigd programma.

Zij, die aan dat examen hebben volkwaan, ontvangen daarvan, vanwege Onzen Minister van Oorlog, een bewijs (brevet).

Art. 13. De officieren van het Nederlandsch-Indische leger, die in het bezit zijn van het brevet, in het vorige artikel genoemd, genieten van en met den dag van inscheeping tot vertrek naar *Nederlandsch-Indië* tot en met den laatsten der maand waarin zij tot hoofdofficier worden benoemd, boven de aan hun rang en dienstbetrekking verbonden inkomsten, eene vaste toelage van f 50 (*vijftig gulden*) 's maands.

Overgangsbepalingen.

Art. 14. De artikelen 1 tot en met 5 zijn niet toepasselijk op de officieren der artillerie en der genie van het Nederlandsch-Indische leger, als zoodanig benoemd of nog te benoemen vóór of op ultimo December 1878.

Art. 15. De officieren der genie van het Nederlandsch-Indische leger, tot 2den luitenant benoemd bij Ons besluit van 6 Juli 1878, n°. 6, worden geacht de ter bevordering tot 1sten luitenant vereischte kunde te missen (artikel 5 van Ons besluit, dd. 24 November 1859, n°. 69, *Indisch Staatsblad* 1860, n°. 26) zoolang door hen niet is voldaan aan de eischen van een der navolgende examina, te weten:

- a. het examen vastgesteld bij artikel 10 der wet van 17 Juni 1869 (*Nederlandsch Staatsblad* n°. 141);
- b. het examen hierboven in artikel 1 vermeld;
- c. het examen hierboven in artikel 5 vermeld.

Wordt door hen niet voldaan aan de eischen van het sub a genoemde examen, dan wordt hun, tenzij ziekte hunne studiën stoorde, slechts eenmaal de gelegenheid gegeven ter bijwoning van den cursus in de eerste afdeling der krijgsschool.

Art. 16. Ons tegenwoordig besluit treedt in werking bij den aanvang van den cursus in de tweede afdeling der krijgsschool, den 1sten October 1878.

De officieren van het indische leger, in 1877 toegelaten tot de lessen der «krijgsschool voor officieren», opgericht bij Ons besluit van 28 Juli 1875, n°. 10, gaan over in de tweede afdeling der krijgsschool, en volgen daarbij de lessen van het tweede cursusjaar.

Stobepaling.

Art. 17. Alle uitgaven, krachtens dit Ons besluit te doen, komen ten laste der begrooting van *Nederlandsch-Indië*.

Ten laste dier begrooting wordt ook jaarlijks aan den directeur der tweede afdeling van de krijgsschool, alsmede aan het bij die afdeling onderwyzend personeel, eene toelage verleend, en voorts ter beschikking van Onzen Mi-

nister van Oorlog gesteld eene som als bijdrage in de algemeene kosten der krijgsschool, een en ander bij afzonderlijk besluit te regelen.

Examen voor onderofficieren der artillerie tot het verkrijgen van den rang van 2den luitenant-magazijnmeester. Aanschrijving D. v. O. van 25 October 1878, n°. 71.

Het heeft Zijner Majesteit behaagd, bij Hoogstdezelfs kabinetsrescript van den 19den dezer, n°. 29. mij, op een daartoe gedaan voorstel, de machtiging te verleenen het, hierbijgevoegd, voorschrift met programma van examen voor de onderofficieren der artillerie, tot het verkrijgen van den rang van 2den luitenant-magazijnmeester der artillerie, in te voeren.

VOORSCHRIFT van examen voor de onderofficieren der artillerie tot het verkrijgen van den rang van 2den luitenant-magazijnmeester der artillerie.

Art. 1. Het examen heeft, naarmate van de behoefte aan magazijnmeesters der artillerie — indien in de aanvulling niet op de wijze, bedoeld in art. 16 der wet van 28 Augustus 1851, (*Staatsblad* n°. 128), wordt voorzien — op onbepaalde tijden plaats, ten overstaan van eene commissie daartoe telkens door den Koning te benoemen.

Art. 2. Tot het examen worden toegelaten:

Onderofficieren der artillerie die, op last van den Minister van Oorlog, gedurende minstens één jaar, bij een of meer artilleriemagazijnen, voor de betrekking van magazijnmeester zijn opgeleid, en zich door gedrag en ijver gedurende dien tijd gunstig hebben onderscheiden.

Art. 3. Het examen wordt mandeling en schriftelijk afgenomen. De praktische geschiktheid moet blijken uit de tweemaandelijksche rapporten van den magazijnmeester of de magazijnmeesters, die met de opleiding belast zijn.

Art. 4. De onderofficieren worden naar de kunde, welke zij bij het examen hebben betoond, gerangschikt en — zoo zij aan de voor dat examen gestelde eischen hebben voldaan en voldoende praktische geschiktheid bezitten — naar gelang er plaatsen open vallen, door den Minister van Oorlog voor bevordering tot 2den luitenant-magazijnmeester bij den Koning in aanmerking gebracht.

Art. 5. Zij, die, hoewel aan de gestelde eischen voldaan hebbende, uit hoofde van het onvoldoend aantal vacaturen, niet tot officier zijn bevorderd, worden in afwachting van zoodanige bevordering bij een der artilleriemagazijnen gedetacheerd.

Art. 6. De omvang van het examen is omschreven in het, bij dit voorschrift gevoegde, programma.

Art. 7. De commissie, ten overstaan van welke het examen is afgenomen, zendt nopens den afloop daarvan een verslag aan den Minister van Oorlog.

Art. 8. Dit voorschrift treedt in werking op den 1sten Januari 1879.

PROGRAMMA van examen voor onderofficieren der artillerie, tot het verkrijgen van den rang van 2den luitenant-magazijnmeester der artillerie.

a. Instructiën.

Kennis van de instructie voor de magazijnmeesters der artillerie in haar geheelen omvang.

Kennis van de instructiën voor de commandanten der bereiden en der vestingartillerie, alsmede van die voor de commandanten der artillerie en der genie in de verdedigingsstellingen, in zooverre deze betrekking hebben

op de verantwoording en het beheer van het materieel bij de magazijnmeesters in verantwoording gesteld.

b. *Wetten en Voorschriften.*

Kennis van de wet op het vervoer van buskruit, voor zoover het daarin bepaalde betrekking heeft op de dienstverrichting van de magazijnmeesters der artillerie.

Kennis van het voorschrift voor den dienst der militaire transporten te water, alsmede van de instructie op de regelmatige uitvoering van sommige bepalingen in het voorschrift voorkomende.

Kennis van het voorschrift op de verstrekking en verantwoording van munitien tot draagbare vuurwapenen aan en door korpsen van het leger, dienstdoende schutterijen en weerbaarheidskorpsen.

Kennis van alle bijzondere voorschriften betrekkelijk de opstelling, het onderhoud, enz. van geschut en verder materieel.

c. *Instructie-Inventaris voor de artillerie der landmacht.*

Kennis van de indeeling en het gebruik van den inventaris en bekendheid met de voornamste voorwerpen, die daarin zijn opgenomen.

Kennis van het voorgeschrevene in de »Handleiding voor het opleggen en bewaren van artilleriesmaterieel».

Bedrevenheid in het gebruik van «het aanhangsel voor het uitrusten en pakken van voertuigen en affuiten».

Bedrevenheid in het opmaken van de uitrusting eener sterkte, waarvan de armeeringsstaat is gegeven, met behulp van den Instructie-Inventaris en het daarin voorkomende voorschrift voor het bepalen van de uitrusting van vestingen en andere sterkten.

d. *Algemeen.*

Het schriftelijk werk moet met zorg en regelmaat geschreven en duidelijk leesbaar zijn.

De aspirant moet in tegenwoordigheid der commissie, zonder grove taal fouten, een dienstbrief kunnen stellen en verder kunnen opmaken alle staten en bescheiden, die betrekking hebben op de geldelijke en materiele verantwoording der magazijnmeesters, of op den dienst van den adjudant voor het materieel, als:

aanvragen om scheepsruimte, met verklaring van inlading en dienstverrichting; facturen en receptissen van te verzenden materieel; kennisgevingen van ontvangst en verzending van materieel; aanvragen om decharge, om fondsen, om teruggave van voorgeschoten gelden en om materieel voor het gaande houden van den dienst met de noodige bijlagen, voordrachten tot en processen-verbaal van slooping, opweging, vernietiging en verkoop van onbruikbaar materieel; kas- en bijboeken; inventarissen van voorhanden artillerie- en geniematerieel; kwartaalstaten van ontvangen en uitgegeven materieel; de maandelijksche geldelijke verantwoordingsstukken met bewijsstukken, enz.

Hij moet bovendien toonen in het algemeen bekend te zijn met den gang der dienstverrichtingen van de magazijnmeesters bij de artillerie, stapel- en de constructiemagazijnen; die kennis behoeft zich echter niet zoover uit te strekken, dat hij onmiddellijk als magazijnmeester bij die magazijnen zou kunnen optreden.

TWEEDE GEDEELTE.

Onderricht in de rijkunst aan officieren van onbereden wapens en diensten, enz. Aanschrijving M. v. O. van 3 October 1878, n°. 73.

Heeft goedgevonden te bepalen.

1°. dat gedurende den aanstaanden winter de oefeningen in de rijkunst, zowel voor officieren van onbereden wapens en diensten, als voor studenten voor den militairen geneeskundigen dienst en kweekelingen van 's Rijks-veeartsenijsschool in de garnizoenen, waar zich bereden korpsen bevinden — te *Leiden* echter voor zooveel daartoe paarden beschikbaar zijn — weder op den gebruikelijken voet zullen plaats hebben.

2°. dat tot het geven van bedoeld onderricht, van 1 November tot 1 April a. s., een detachement van het 4e regiment huzaren, ter sterkte van 24 rijkspaarden en onder het bevel van een luitenant, met het noodig kader en verder personeel te *Leeuwarden* zal worden gestationneerd;

3°. dat, ter voorziening in den vétérinaire dienst bij het sub 2°. bedoeld detachement, dezerzijds de noodige maatregelen zullen worden genomen;

4°. dat, ter voorziening in de behoefte aan fourages te *Leeuwarden*, zal worden gehandeld naar het bepaalde bij de aanschrijving van het Departement van Oorlog van 16 October 1863, n°. 55 I (*Rec. Mil.*, bladz. 127).

Vervoer van krankzinnigen langs spoorwegen. Aanschrijving M. v. O. van 8 October 1878, n°. 74.

Brengt ter kennis van de militaire autoriteiten, dat, wanneer tot het overbrengen van militairen naar gestichten van krankzinnigen, van spoorreinen moet worden gebruik gemaakt, de geleiders zich bij vertrek tijdig behooren aan te melden bij den stationschef en bij aankomst bij den hoofdconducteur van den trein, waarin zij zich bevinden, ten einde de gelegenheid te geven:

1°. dat krankzinnigen met hunne geleiders, waar zulks mogelijk is, vóór het vertrek der treinen zullen worden geplaatst in een volgens aanwijzing van den stationschef tijdelijk ongebruikt dienstlocaal;

2°. dat het in- en uitstappen der lijders zooveel mogelijk zal geschieden vóór of na het in- en uitstappen der overige reizigers.

Aanvulling van den staat, aanwijzende de gereedschappen en maten, welke bij de korpsen voor de herstelling der wapenen voorhanden moeten zijn, enz. en van de tarieven der prijzen, waarvoor de toebehooren en verwisselstukken tot draagbare wapenen worden verstrekt, enz. Aanschrijving M. v. O. van 24 October 1878, n°. 84.

In aanmerking nemende, dat de *Staat Lett. A*, aanwijzende de gereedschappen en maten, welke bij de korpsen voor de herstelling der wapenen voorhanden moeten zijn, met opgave der prijzen en voor wiens rekening zij aangeschaft worden, behoorende bij de aanschrijving van 15 December 1873, n°. 69 I, (*Rec. Mil.* bladz. 425), en de *Tarieven der prijzen*, waarvoor de toebehooren en verwisselstukken tot draagbare wapenen uit 's Rijks magazijnen aan de korpsen verstrekt zullen worden, en van die, welke voor de mr. geneermakers en zwaardvegers zijn vastgesteld tot het doen der herstellingen, behoorende bij de aanschrijving van 3 April 1876, n°. 27 P (*Rec. Mil.* II, bladz. 73), eene aanvulling behoeven.

Heeft goedgevonden:

1°. genoemden staat aan te vullen, als volgt:

Op Veerpriemen, bladz. 431, te doen volgen:

Vizierverdeelers tot cavaleriekarabijnen (stellen met doosjes)	»	1	»	»	7,30b	het rijk als voren.
--	---	---	---	---	-------	---------------------

b. De afzonderlijke stukken, waaruit het stel bestaat, kunnen tegen de volgende prijzen worden verstrekt:

Doosjes tot vizierverdeelers	}	tot cavaleriekarabijnen	1,30
Vizierverdeelers (enkele).			4,30
Wiggen tot vizierverdeelers.			0,25
Valsche vizierkleppen.			0,55
Matrijzen tot nummerijzers tot vizieren.			0,90

2°. genoemd tarief aan te vullen als volgt:

Op Vizieren soldeeren, bladz. 100, te doen volgen:

Vizieren tot cavaleriekarabijnen verdeelen.	»	0,30	»	0,30	Met herstellen en nummeren.
Idem stift aanbrengen.	»	0,10	»	0,10	Met leveren.

Fourages over 1878/79. Aanschrijving M. v. O. van 28 October 1878, n°. 72.

Brengt ter kennis van de militaire autoriteiten, dat contracten zijn gesloten voor de levering van fourages ten behoeve van de paarden bij het leger, voor den tijd van één jaar, ingaande 1 November 1878, met de aannemers on tegen de prijzen, in den hierbij gevoegden staat (Zie *Rec. Mil.* bladz. 176—177) vermeld.

De voorwaarden van levering zijn dezelfde als die, medegedeeld bij de dezerzijdache beschikking van 13 October 1870, n°. 85 I (*Rec. Mil.* II, bladz. 199).

Schadeloosstelling voor fourages over 1878/79. Aanschrijving M. v. O. van 28 October 1878, n°. 73. Mededeeling van Z. M. besluit van 15 October n°. 43.

Op de voordracht van Onzen Minister van Marine, tijdelijk belast met het beheer van het Departement van Oorlog van 8 October 1878, VIIIe afd., n°. 72.

Gezien de artikelen 40 en 41 van het provisioneel reglement van administratie bij de landmacht, vastgesteld bij Koninklijk besluit van 1 Februari 1819, lett. 1°.

Hebben goedgevonden en verstaan te bepalen, dat, gedurende het tijdvak van 1 November 1878 tot en met 31 October 1879, de schadeloosstelling voor gemis van fourages, door de tot het houden van dienstpaarden, gerechtigde Generaals, Hoofd- en verdere Officieren te genieten, per dag en per paard, zal bedragen:

bij voortdurend of tijdelijk verblijf:

te *Amersfoort* en 's *Hertogenbosch*, drie en zeventig cents (f 0,73);

te *Amsterdam* en *Utrecht*, vier en zeventig cents (f 0,74);

te *Arnhem*, acht en zeventig cents (f 0,78);

te *Bergen op Zoom*, *Breda* en 's *Gravenhage*, negen en zestig cents (f 0,69);

te *Deventer*, *Haarlem* en *Zutphen*, zeventig cents (f 0,70);

te *Leiden*, vijf en zeventig cents (f 0,75);

te *Venlo*, zeven en zestig cents (f 0,67); en

in alle andere plaatsen negen en zeventig cents (f 0,79).

Schadeloosstelling voor fourages aan den Directeur der tweede afdeeling van de krijgsschool. Aanschrijving M. v. O. van 31 October 1878, n°. 33.

Op de voordracht van Onzen Minister van Marine, tijdelijk belast met het beheer van het Departement van Oorlog, van den 18den October 1878, VIIIe Afdeeling, n°. 101.

Gezien Ons besluit van den 15den September jl., n°. 26, bepalande de samenstelling van het onderwijzend personeel aan de tweede afdeeling der krijgsschool.

Gezien het Koninklijk besluit van den 14den Augustus 1843, n°. 51, waarbij het tarief van fourages op voet van vrede voor de officieren van het leger is vastgesteld.

Hebben goedgevonden en verstaan te bepalen, dat de Directeur der tweede afdeeling van de krijgsschool, voor zoover hij bij het dienstvak of wapen, waartoe hij behoort, niet tot het houden van meerdere dienstpaarden gerechtigd is, de schadeloosstelling voor gemis van fourages voor één paard zal genieten.

Beknopt overzicht der proeven en oefeningen, die in het jaar 1876, bij het wapen der Artillerie hebben plaats gehad, getrokken uit de daarover ingediende verslagen. Aanschrijving M. v. O. van 7 October 1878, n°. 67.

Kennisgeving, dat het *Beknopt overzicht der proeven en oefeningen, die in het jaar 1876, bij het wapen der artillerie hebben plaats gehad, getrokken uit de daarover ingediende verslagen* bij de Koninklijke militaire academie in het licht verschenen en verkrijgbaar gesteld is tegen den prijs van f 1,50.

Handleiding bij de gymnastische oefeningen. Aanschrijving D. v. O. van 22 October 1878, n°. 53.

Kennisgeving, dat de *Handleiding bij de gymnastische oefeningen* bij de Koninklijke militaire academie in het licht verschenen en verkrijgbaar gesteld is: voor de departementen van algemeen bestuur, het leger, enz., tegen den prijs van f 0,12; voor particulieren in den handel tegen f 0,16.

Voorschrift betreffende het africhten van de paarden der cavalerie. Aanschrijving M. v. O. van 28 October 1878, n°. 71.

Kennisgeving, dat het (gewijzigd) *Voorschrift betreffende het africhten van de paarden der Cavalerie*, bij de Koninklijke militaire academie in het licht verschenen en verkrijgbaar gesteld is tegen den prijs van f 0,30 voor de departementen van algemeen bestuur, het leger, enz.

Schootstafel. Aanschrijving M. v. O. van 30 October 1878, n°. 16.

Kennisgeving, dat de *Schootstafel voor de drachten in meters. Granaatkartelsen van 8 cM. A.* bij de Koninklijke militaire academie in het licht verschenen en verkrijgbaar gesteld is: voor de departementen van algemeen bestuur, het leger, de schutterijen en de vereenigingen tot bevordering van 's lands weerbaarheid, tegen den prijs van f 0,01¹ en voor particulieren in den handel tegen f 0,02.

Bataljonsschool. Aanschrijving M. v. O. van 31 October 1878, n°. 7.

Kennisgeving, dat een herdruk van het *Reglement op de exercitiën der infanterie. Bataljonsschool*, waarin de sedert 1874 voorgekomen wijzigingen zijn opgenomen, bij de Koninklijke militaire academie in het licht verschenen, en verkrijgbaar gesteld is tegen den prijs van f 0,09 voor de departementen van algemeen bestuur, het leger, enz.

...the ... of the ...
...the ... of the ...
...the ... of the ...
...the ... of the ...

REGULING THE ...

...the ... of the ...
...the ... of the ...
...the ... of the ...

...the ... of the ...
...the ... of the ...
...the ... of the ...

...the ... of the ...
...the ... of the ...
...the ... of the ...

...the ... of the ...
...the ... of the ...
...the ... of the ...

...the ... of the ...
...the ... of the ...
...the ... of the ...

REGELING VAN DE STERKTE EN INRICHTING DER SCHUTTERIJEN.

ONTWERP VAN WET.

WIJ WILLEM III, enz., enz., enz.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat regeling van de sterkte en inrichting der schutterijen door de Grondwet wordt gevorderd;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

HOOFDSTUK I.

ALGEMEENE BEPALINGEN.

ART. 1. Alle mannelijke ingezetenen van het Rijk zijn, overeenkomstig de bepalingen van deze wet, tot den dienst bij de schutterijen verplicht van 1°. Januari van het jaar, volgende op dat, waarin zij hun 21ste jaar zijn ingetreden, tot 31 December van het jaar, waarin zij hun 34ste jaar hebben volbracht.

ART. 2. Voor ingezetenen wordt gehouden:

1°. hij, die gedurende de laatste achttien maanden binnen het Rijk in Europa gewoond of verblijf gehouden heeft;

2°. hij, die ter zake van 'slands dienst in de koloniën of bezittingen van het Rijk in andere werelddeelen of in een vreemd land gewoond of verblijf gehouden en zich weder binnen het Rijk in Europa gevestigd heeft.

Voor ingezetenen wordt niet gehouden:

1°. hij, die in de koloniën of bezittingen van het Rijk in andere werelddeelen of in een vreemd land eene landsbediening bekleedt en zich binnen het Rijk in Europa met verlof bevindt;

2°. de vreemdeling, die binnen het Rijk in Europa diplomatieke of consulaire functiën voor eene vreemde mogendheid uitoefent.

ART. 3. De sterkte der schutterijen bedraagt vier man van elke honderd mannelijke inwoners in iedere gemeente.

Het getal dier inwoners wordt aangewezen door de laatste op Onzen last plaats gehad hebbende volkstelling.

In de sterkte, in de eerste zinsnede bepaald, tellen niet mede:

1°. zij, die vrijwillig bij de schutterij dienen, hieronder begrepen zij, die, ofschoon naar hun ouderdom of om andere reden recht op ontslag hebbende verkregen, verlangd hebben in dienst te blijven;

2°. de ingelijfden bij de schutterij, die krachtens art. 25, 1°.—3°. van den dienst in tijd van vrede zijn ontheven:

3°. de ingelijfden bij de schutterij, die naar de reserve zijn overgegaan, al is hun toegestaan, in werkelijken dienst te blijven.

Wanneer de laatste op Onze last plaats gehad hebbende volkstelling een grooter of kleiner getal mannelijke inwoners in eene gemeente aanwijst, dan waarnaar de sterkte der schutterij van die gemeente is geregeld, worden bij de gewone inlijving van het jaar, volgende op dat, waarin de uitkomsten dier volkstelling zijn vastgesteld, zovveel schutterplichtigen meer of minder ingelijfd, als de sterkte der schutterij in de gemeente meer of minder moet bedragen.

ART. 4. De voor den dienst aangewezen schutterplichtigen worden verdeeld in twee klassen van oproeping.

ART. 5. Voor de ingelijfden bij de schutterijen duurt den dienst veertien jaren. Deze worden gerekend te zijn ingegaan op 1°. Januari van het jaar van inlijving.

Zij, die tien jaren bij de schutterijen gediend hebben, gaan voor het nog onvervulde gedeelte van hun dienstdijd naar de reserve over. Deze zijn in tijden van gevaar en oorlog weder oproepbaar, doch slechts tot behoud der inwendige rust.

De tijd, bij de zeeacht, het korps mariniers hieronder begrepen, bij het leger hier te lande of bij het krijgsvolk, dienende in 's Rijks overzeeache bezittingen of koloniën, of bij de schutterij hier te lande of bij die in 's Rijks overzeeache bezittingen of koloniën in dienst doorgebracht, komt in mindering van den dienstdijd, in de eerste zinsnede bepaald.

Zij, wier dienst, in de vorige zinsnede bedeed, tien jaren of langer geduurd heeft, of die, met inbegrip van dien dienst, een dienstdijd van tien jaren volbracht hebben, zijn in tijden van gevaar en oorlog weder oproepbaar, doch slechts tot behoud der inwendige rust.

De tijd, gedurende welken een ingelijfde bij de schutterij van den werkelijken dienst bij de nationale militie ontheven is geweest, wordt bij den dienstdijd, in de derde zinsnede vermeld, niet medegerekend.

De tijd, gedurende welken een ingelijfde bij de schutterij volgens art. 25 van den schutterlijken dienst ontheven is geweest, komt, bij het vervallen der reden van ontheffing, niet in mindering van den dienstdijd, in de eerste zinsnede bepaald.

Behoudens de uitzonderingen bij de wet gemaakt, worden de ingelijfden bij de schutterijen uit den dienst ontslagen met 31 December van het jaar, waarin zij hun 34ste jaar hebben volbracht, al hebben zij den gevorderden schutterlijken dienstdijd niet vervuld.

Zij, die als officier bij de schutterij dienen, zijn evenwel slechts van dienstdijft ontheven met de dagteekening van Ons besluit, waarbij hun ontslag is verleend.

ART. 6. Het staat aan elk, die niet naar de reserve is overgegaan, vrij, zijn dienst bij de mobiel verklaarde schutterij, volgens de bepalingen dezer wet, door een ander te doen waarnemen.

ART. 7. Elk ingezet, voor den dienst geschikt, doch niet of nog niet verplicht om bij de schutterij te dienen, kan daarbij als vrijwilliger, doch voor geen korteren tijd dan van twee jaren, of, is de schutterij mobiel verklaard, voor zoolang zij tot dienst ter verdediging des Vaderlands is geroepen, worden toegelaten. De toelating geschiedt door den commandant en kan door dezen ten allen tijde worden ingetrokken.

Hij, die als vrijwilliger optreedt, verbindt zich tot alle diensten van de schutterij, waarbij hij als vrijwilliger optrad, gevorderd.

Bij verandering van woonplaats gedurende den tijd, waarvoor hij verbonden is, blijft hij tot die schutterij behooren, zoolang de toelating niet door den commandant is ingetrokken.

Voor hem, die, niet of nog niet verplicht om bij de schutterij te dienen, als officier bij de schutterij in dienst is, geldt echter de laatste zinsnede van art. 5.

Op hem, die als vrijwilliger toegelaten of tot officier bij de schutterij benoemd is tijdens hij niet of nog niet verplicht was bij de schutterij te dienen, zijn desniettemin de bepalingen dezer wet, de schutterplichtigen in het algemeen betreffende, van toepassing, zoodra hij schutterplichtig of dienstplichtig wordt.

Moet hij, ten gevolge daarvan, bij de schutterij ingelijfd of in dienst gesteld worden, dan wordt hij niet meer als vrijwilliger aangemerkt en geschiedt zijne inlijving of indienststelling voor het nog onvervulde gedeelte van den bij art. 5 bepaalden diensttijd, zonder dat dit verlies van rang of graad ten gevolge heeft.

Hij strekt dan in mindering van de sterkte, in art. 3 vermeld.

ART. 8. In elke gemeente is eene commissie voor de schutterij en voor elk schutterskorps een schuttersraad.

ART. 9. Met uitzondering van de overeenkomsten van vervanging in den dienst zijn alle volgens deze wet en de te harer uitvoering door ons gegeven voorschriften over te leggen of gevorderde stukken en uit te reiken beschikkingen, zoo in als buiten rechten, vrij van zegel, van registratie, van kosten van legalisatie en van schrijffoon voor griffiers van rechterlijke collegiën.

HOOFDSTUK II.

VAN DE INSCHRIJVING VOOR DE SCHUTTERIJ.

ART. 10. Voor de schutterij worden ingeschreven alle mannelijke ingezetenen, die op 1 Januari van het jaar hun 21ste jaar waren ingetreden en hun 34ste jaar niet hadden volbracht.

ART. 11. De inschrijving geschiedt in de gemeente, waar de schutterplichtige woont of zijn gewoon verblijf houdt.

Rij afwisselend verblijf in meer dan ééne gemeente geschiedt de inschrijving in de meest bevolkte.

ART. 12. Voor de schutterij wordt niet ingeschreven:

1°. hij, die in dienst is bij de zeemacht, het korps mariniers hieronder begrepen, of bij het leger hier te lande, of zich verbonden heeft voor den krijgsveldtocht in 's Rijks overzeesche bezittingen, of koloniën, of adelborst of kadet is op eene van 's Rijks militaire scholen, of van Rijkswege of in eene van 's Rijks militaire scholen, of van Rijkswege of in eene van 's Rijks inrichtingen hetzij voor den militairen geneeskundigen of pharmaceutischen dienst, hetzij tot militairen paardenarts wordt opgeleid;

2°. hij, die zich in hechtenis bevindt.

ART. 13. Elk, die moet worden ingeschreven, is verplicht zich daartoe bij burgemeester en wethouders aan te geven tusschen 15 en 28 of 29 Februari.

Is hij, die moet worden ingeschreven, minderjarig, dan is, ingeval zijner verhindering, zijn vader of, zoo deze overleden is of ontbreekt, zijne moeder of, zoo beiden ontbreken, zijn voogd tot het doen van de aangifte verplicht.

Voor onder curatele gestelden rust in alle gevallen de verplichting tot aangifte op den curator of den bewindvoerder.

Voor de minderjarigen, die geen ouders of voogd hebben, en voor de meerderjarigen wordt, wanneer zij in een krankzinnigen-, doofstommen-, blinden- of bedelaarsgesticht of in eene kolonie van weldadigheid zijn opgenomen en geen curator of bewindvoerder over hen is benoemd, de aangifte door de hestuurders van het gesticht of van de kolonie gedaan.

Bij verhindering van hem, die tot het doen der aangifte verplicht is, kan de aangifte geschieden door een gemachtigde.

Van de gedane aangifte wordt bewijs afgegeven.

Burgemeester en wethouders kunnen overlegging van een uittreksel uit de geboorte-acte vorderen, wanneer de geboorte niet in hunne gemeente plaats had.

ART. 14. Hij, die zelf ter inschrijving opkomt, wordt gemeten; hij geeft de redenen van vrijstelling, ontheffing of uitsluiting op, die hij meent te hebben, zoodra hij gehuwd, ongehuwd of weduwnaar zonder of met een of meer wettige kinderen is, of hij bij de zeemacht, het korps mariniers hieronder begrepen, bij het leger of bij de schutterij hier te lande of bij het krijgsvolk of bij de schutterij in 's Rijks overzeesche bezittingen of kolonien gediend heeft, en zoo ja, hoe lang, bij welk korps en in welken rang of graad.

Zoo hij niet in persoon opkomt, worden deze opgaven door dengene, die de aangifte doet, voor hem gedaan.

Zoo hij opgeeft of opgegeven is gehuwd of weduwnaar met een of meer wettige kinderen te zijn, kunnen burgemeester en wethouders daarvan bewijs vorderen.

Zijn geslachts- en voornamen, de dag, de maand, het jaar en de plaats zijner geboorte, zijn heroep, zijne lengte en de opgegeven redenen van vrijstelling, ontheffing of uitsluiting worden, evenals de opgaven, bij de eerste zinsnede georderd, in het inschrijvingsregister vermeld.

ART. 15. Jaarlijks, in de eerste helft van Februari, geschiedt, ten minste twee malen, door burgemeester en wethouders eene openbare kennisgeving, waarbij de verplichting tot het doen der aangifte tusschen 15 en 28 of 29 van die maand wordt herinnerd.

ART. 16. Hij, die na 1 Januari van het jaar, waarin hij zijn 21ste jaar was ingetreden, ingezeten wordt, of op wien, tijdens de aangifte ter inschrijving had moeten geschieden, art. 12 van toepassing was, is verplicht zich, zoo hij zijn 34ste jaar niet heeft volbracht, overeenkomstig art. 13 en in de gemeente, in art. 11 vermeld, ter inschrijving aan te geven binnen dertig dagen nadat hij ingezeten geworden, uit 's lands dienst ontslagen of in vrijheid gesteld is.

Zijne inschrijving geschiedt in het register van het jaar, waarin de aangifte is gedaan.

ART. 17. Hij, wiens aangifte ter inschrijving verzuimd is, wordt, zoodra dit blijkt, door burgemeester en wethouders ambtshalve ingeschreven in het laatst opgemaakte inschrijvingsregister.

Burgemeester en wethouders geven hem daarvan terstond kennis.

ART. 18. Het register van inschrijving wordt jaarlijks op 28 of 29 Februari, des namiddags ten 4 ure, gesloten.

De sluiting wordt op het register vermeld en door de onderteekening van den burgemeester en den secretaris der gemeente bekrachtigd.

Na die sluiting worden geene dan de in de artt. 16, 17 en 30, eerste zinsnede, aangewezen personen meer ingeschreven.

ART. 19. Het register wordt, met eene daaruit opgemaakte alphabetische naamlijst, den tweeden Maandag in Maart, gedurende vijf dagen op de secretarie der gemeente voor elk ter lezing nedergelegd.

Van de nederlegging geschiedt door burgemeester en wethouders openbare kennisgeving.

Door hen, die tot de aangifte ter inschrijving verplicht of bevoegd zijn, kan bezwaar worden ingebracht:

tegen het inschrijvingsregister, binnen den tijd der nederlegging;

tegen inschrijving ambtshalve geschied, binnen vijf dagen na de kennisgeving, in de tweede zinsnede van art. 17 bedoeld.

Het bezwaar wordt ingebracht bij Onzen Commissaris in de provincie, die daaromtrent binnen veertien dagen uitspraak doet.

Het inbrengen van bezwaar geschiedt bij een, door de noodige bewijsstukken gestaafd, verzoekschrift op ongezegeld papier, ondertekend door hem, die het inbrengt.

Het verzoekschrift wordt, tegen bewijs van ontvang, ingeleverd bij den burgemeester der gemeente, waar de schutterplichtige, wien het geldt, is ingeschre-

ven. De burgemeester zendt het verzoekschrift terstond aan Onzen Commissaris in de provincie.

Ingeval bezwaar tegen de inschrijving is ingebracht, wordt omtrent hem, wien het bezwaar geldt, door de commissie voor de schutterij geene uitspraak gedaan, zoolang over dat bezwaar niet is beslist.

De uitspraak van Onzen Commissaris in de provincie kan door Ons, den Raad van State gehoord, wegens schending of verkeerde toepassing der wet worden vernietigd.

HOOFDSTUK III.

VAN VRIJSTELLING, ONTHEFFING EN UITSLUITING VAN DEN DIENST.

§ 1. Van vrijstelling van den dienst.

ART. 20. Vrijstelling van den dienst bij de schutterijen wordt verleend aan:

- 1°. hem, die kleiner is dan 1,55 meter;
- 2°. hem, die door ziekelijke gesteldheid of gebreken, voor genezing niet vatbaar, volgens regelen van geneeskundig onderzoek door ons gesteld, voor den dienst ongeschikt is;
- 3°. de geestelijken en de bedienaren van den godsdienst bij de kerkgenootschappen;
- 4°. de studenten in de godgeleerdheid, die aan erkende inrichtingen van onderwijs tot geestelijken of bedienaren van den godsdienst bij de kerkgenootschappen opgeleid worden;
- 5°. de hoofden der departementen van algemeen bestuur;
- 6°. de leden der Staten-Generaal;
- 7°. Onze Commissarissen in de provincien;
- 8°. de burgemeesters;
- 9°. de auditours bij de schuttersraden;
- 10°. hem, die veertien jaren of langer bij de zeemacht, het korps mariniers hieronder begrepen, bij het leger hier te lande of bij het krijgsvolk, dienende in 's Rijks overzeesche bezittingen of koloniën, of bij de schutterij hier te lande of bij die in Rijks overzeesche bezittingen of koloniën gediend heeft.

ART. 21. De vrijstelling wordt aangevraagd bij en verleend door de commissie voor de schutterij, die zich vergewist, dat hij, die de vrijstelling vraagt, daarop recht heeft.

Om de vrijstelling, in 3°. en 4°. van het voorgaande artikel vermeld, te verkrijgen, moet men een bewijsstuk naar door Ons voor te schrijven model overleggen.

ART. 22. Elke reden van vrijstelling moet bestaan op het tijdstip, waarop de vrijstelling wordt aangevraagd.

Vrijstelling, aangevraagd wegens gemis van de gevorderde lengte of wegens ziekelijke gesteldheid of gebreken, wordt niet verleend, wanneer de schutterplichtige, die haar vraagt, niet voor de commissie voor de schutterij is verschenen, behoudens de gevallen, vermeld in art. 41.

ART. 23. Bij ontslag uit het ambt of de betrekking in art. 20 vermeld, of bij het ophouden van de reden van vrijstelling in 4°. van dat artikel genoemd, vervalt de vrijstelling en is de vrijgestelde, zoo hij zijn 34ste jaar nog niet heeft volbracht, verplicht, binnen veertien dagen nadat zijne reden van vrijstelling ophield te bestaan, daarvan aangifte te doen bij den burgemeester der gemeente, waar hij voor de schutterij is ingeschreven.

Van het doen der aangifte wordt bewijs afgegeven.

De burgemeester geeft van de ontvangen aangifte onverwijld kennis aan de commissie voor de schutterij.

Is de schutterplichtige tot den dienst aangewezen en, naar de volgorde van oproeping, in de slotbepaling van art. 68 vermeld, tot den dienst verplicht, dan wordt hij tot het volbrengen van zijn nog onvervulden dienstdtijd dadelijk ingelijfd.

§ 2. *Van ontheffing van den dienst.*

ART. 24. Wegens woonplaatsverandering eervol ontslagen officieren der schutterijen hier te lande of in 's Rijks overzeesche bezittingen of koloniën, officieren bij de schutterijen aan wie eervol ontslag is verleend ten gevolge van overgang naar de reserve, en eervol ontslagen officieren bij 's Rijks zee- en landmacht, het korps mariniers hieronder begrepen, in of buiten Europa, zijn van den dienst bij de schutterij ontheven, zoolang zij niet in hun vorigen of tot hoogerem rang worden benoemd.

Bij weigering om de benoeming aan te nemen, vervalt de ontheffing.

De burgemeester der gemeente, waartoe de schutterplichtige behoort, geeft daarvan onverwijld kennis aan de commissie voor de schutterij.

Is de schutterplichtige tot den dienst aangewezen en naar de volgorde van oproeping, in de slotbepaling van art. 68 vermeld, tot den dienst verplicht, dan wordt hij tot het volbrengen van zijn onvervulden dienstdtijd als schutter dadelijk ingelijfd.

ART. 25. Behoudens inlijving bij de schutterij zijn van den dienst, in tijd van vrede, ontheven:

1°. zij, die hun dienstdtijd bij de zeemilitie volbracht en een behoorlijk paspoort bekomen hebben;

2°. de hoogleeraren, lectoren en leeraren bij de scholen van hooger en middelbaar onderwijs, en de onderwijzers bij het lager onderwijs, die, overeenkomstig de bepalingen der wet op dat onderwijs, aan het hoofd eener school staan;

3°. de vaste ambtenaren en bedienden bij den actieven dienst der posten en bij de Rijkstelegraafkantoren;

4°. de vaste ambtenaren en bedienden bij den actieven dienst der spoorwegen, waarvan eene lijst door Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken wordt vastgesteld;

5°. de directeurs, de commissarissen, de inspecteurs en de dienaren van politie en de rijks- en gemeenteveldwachters;

6°. de commandanten, de directeurs, de epiers, de hewaarders en andere vaste beambten in de gevangenissen;

7°. de hoofdbeambten en de bewaarders in de erkende gestichten voor krankzinnigen;

8°. de van overheidswege aangestelde loodsen, hulploodsen en loodskweekelingen;

9°. de zeevarenden, zeevisschers en binnenschippers van beroep;

10°. zij, die verpleegd worden in eene kolonie van weldadigheid of in een bedelaarsgesticht zijn opgenomen.

ART. 26. De ontheffing van den dienst, vermeld in de artt. 24 en 25, wordt aangevraagd bij en verleend door de commissie voor de schutterij, die zich vergewist, dat hij, die de ontheffing vraagt, daarop recht heeft.

De in 10°, van art. 25 bedoelde personen worden, zonder hunne aanvraag, amts halve ontheven.

ART. 27. Binnen veertien dagen nadat de reden der ontheffing in art. 25. 2°.—10°. vermeld, ophield te bestaan, doet de onthevene daarvan aangifte bij den burgemeester der gemeente, tot welker schutterij hij behoort.

Van het doen der aangifte wordt bewijs afgegeven.

De burgemeester geeft van de ontvangen aangifte onverwijld kennis aan de commissie voor de schutterij.

Is de schutterplichtige tot den dienst aangewezen, dan stelt de commandant hem dadelijk in dienst.

§ 3. Van uitsluiting van den dienst.

ART. 28. Tot den dienst bij de schutterijen wordt niet toegelaten hij:

- 1°. die veroordeeld is tot eene onteerende straf;
- 2°. die veroordeeld is tot militaire gevangenisstraf, of tot kruiwagenstraf, of tot de straf van het weggagen als eerlooze schelm;
- 3°. die veroordeeld is tot cassatie met ontzetting van het recht om ooit weder bij de gewapende macht te dienen of eene betrekking van militairen geëmpliojeerde te bekleeden;
- 4°. die veroordeeld is tot correctioneele gevangenisstraf voor den tijd van een jaar of langer, of, wanneer zij in eenzame opsluiting moet worden ondergaan, voor den tijd van zes maanden of langer;
- 5°. die met een briefje van ontslag of een bijzonder gemerkt paspoort uit den dienst bij de zeemacht, of met een briefje van ontslag uit den dienst bij de landmacht is weggezonden;
- 6°. te wiens aanzien een buitenlandsche rechter eene veroordeeling heeft uitgesproken, welke goacht moet worden gelijk te staan met eene der rechterlijke veroordeelingen, hiervoren sub 1°.—4°. bedoeld.

HOOFDSTUK IV.

VAN VERANDERING VAN WOONPLAATS, OVERGANG IN MILITAIREN DIENST EN VERLIES VAN INGEZETENSCHAP.

ART. 29. Elk ingeschrevene voor de schutterij, die niet is vrijgesteld wegens eene der redenen, in 1°. , 2°. en 4°. van art. 20 vermeld, of niet is uitgesloten krachtens art. 28, voor zoover hij zijn 34ste jaar nog niet heeft volbracht, en elk ingelijfde bij de schutterij, die niet als vrijwilliger dient, geeft aan den burgemeester der gemeente, binnen welke hij ingeschreven of bij de schutterij waarvan hij ingelijfd is, kennis zoo hij zich in eene andere gemeente des Rijks, in de koloniën of bezittingen van het Rijk in andere werelddeelen of in een vreemd land gaat vestigen.

De kennisgeving geschiedt in de laatste veertien dagen vóór het vertrek.

Van die kennisgeving wordt hem bewijs afgegeven, vermeldende zijne gesteldheid ten aanzien der schutterij.

Een duhbel van dat bewijs wordt, zoo de schutterplichtige zich in eene andere gemeente des Rijks gaat vestigen, terstond gezonden aan den burgemeester dier gemeente.

Wanneer een ingeschrevene, die niet valt in de uitzonderingen, in de eerste zinsnede vermeld, of een ingelijfde bij de schutterij in dienst is getreden bij de zeemacht, het korps mariniers hieronder begrepen, of bij het leger hier te lande, of zich verbonden heeft voor den krijgsdienst in 's Rijks overzeesche bezittingen of koloniën, of toegelaten is hetzij als adelhorst of kadet op eene van 's Rijks militaire scholen, hetzij om van 's Rijkswege of in eene van 's Rijks inrichtingen voor den militairen geneeskundigen of pharmaceutischen dienst of tot militairen paardenarts te worden opgeleid, wordt daarvan, binnen veertien dagen na de indiensttreding, verbintenis of toelating, door de autoriteit, daartoe door het hoofd van het betrokken departement van algemeen bestuur aan te wijzen, kennis gegeven aan den burgemeester der gemeente, binnen welke hij ingeschreven of bij de schutterij waarvan hij ingelijfd is.

ART. 30. Binnen veertien dagen na de dagteekening van het bewijs, in de derde zinsnede van het voorgaande artikel vermeld, wordt dit door den schutterplichtige, in de eerste zinsnede van dat artikel bedoeld, zoo hij zich in eene

andere gemeente des Rijks heeft gevestigd, ingeleverd bij den burgemeester van deze gemeente, die hem op het laatst opgemaakte inschrijvingsregister brengt en daarvan den burgemeester van de gemeente, welke hij verliet, onderricht.

De burgemeester van laatstgenoemde gemeente haalt daarna den naam van den schutterplichtige op het inschrijvingsregister zijner gemeente, onder vermelding van de reden, door.

Gelijke doorhaling geschiedt, na dat de burgemeester zich van de juistheid der gedane kennisgeving heeft vergewist, met betrekking tot den ingeschrevene voor of ingelijfde bij de schutterij, die zich in de kolonien of bezittingen van het Rijk in andere werelddeelen of in een vreemd land gevestigd heeft, met betrekking tot hem, die in de vijfde zinsnede van het voorgaande artikel wordt bedoeld, zoodra de voorgeschreven kennisgeving is ontvangen, en met betrekking tot hem, die uit anderen hoofde opgehouden heeft ingezetenen te zijn volgens art. 2.

Van de gedane doorhaling op het inschrijvingsregister geeft de burgemeester, met opgaaf van de reden en bijvoeging van de kennisgeving, voor zoover deze schriftelijk is gedaan, onverwijld kennis aan de commissie voor de schutterij, die voor het afschrijven van den betrokken persoon op de schuttersrol zorgt.

Geldt het een schutterplichtige, als in de eerste zinsnede van dit artikel wordt bedoeld, dan geeft de burgemeester der gemeente, waar hij zich heeft gevestigd, van de gedane inschrijving dadelijk kennis aan de commissie voor de schutterij, die voor het bijschrijven op de schuttersrol van het jaar en van de klasse, waarop hij behoort, zorgt.

ART. 31. De ingeschrevene, die zich in eene andere gemeente des Rijks vestigt, behoudt den vrijdom of de ontheffing van dienst, hem in de gemeente, welke hij verliet, toegekend, zolang de reden daarvan blijft bestaan.

Was hij bij de schutterij der gemeente, welke hij verliet, ingelijfd, dan wordt hij daaruit, na inlevering der hem aldaar verstrekte wapenen, kleeding en uitrustingsstukken, ontslagen en tot het volbrengen van zijn nog onvervulden diensttijd dadelijk bij de schutterij der gemeente, waar hij zich vestigde, ingelijfd, en, zoo hij daartoe naar de tweede of vierde zinsnede van art. 5 gerechtigd is, bij de reserve geplaatst.

Wanneer een ingelijfde bij de schutterij zijne woonplaats of zijn gewoon verblijf naar de kolonien of bezittingen van het Rijk in andere werelddeelen of naar een vreemd land overgebracht heeft, of in het geval verkeert, vermeld in de laatste zinsnede van art. 29, of uit anderen hoofde opgehouden heeft ingezetenen te zijn volgens art. 2, dan wordt hij, behoudens zijne verplichting tot inlevering der hem verstrekte wapenen, kleeding- en uitrustingsstukken, uit de schutterij ontslagen.

HOOFDSTUK V.

VAN DE COMMISSIE VOOR DE SCHUTTERIJ.

§ 1. *Van de samenstelling der commissie.*

ART. 32. De commissie voor de schutterij is samengesteld uit:

- den burgemeester of een der wethouders als voorzitter;
 - een lid van den gemeenteraad, geen wethouder zijnde;
 - den oudsten officier in rang van de schutterij der gemeente.
- Aan de commissie wordt een secretaris toegevoegd.

ART. 33. Het raadslid, dat in de commissie zitting heeft, en een of meer raadsleden om hem bij verhindering of ontstentenis te vervangen, worden jaarlijks in Februari door den gemeenteraad benoemd.

In geval van verhindering of ontstentenis van den oudsten officier in rang, treedt de op hem volgende officier van de schutterij der gemeente als lid der commissie op.

Bij het onthrekken van officieren in eene gemeente wordt een raadslid tot derde lid of plaatsvervangend lid van de commissie benoemd.

De secretaris wordt jaarlijks door burgemeester en wethouders benoemd.

ART. 34. De commissie wordt bijgestaan door een burgerlijk geneeskundige en een militairen officier van gezondheid.

De burgerlijke geneeskundige wordt door de commissie, en de officier van gezondheid, op aanvraag der commissie, door den garnizoens- of plaatscommandant of, indien deze ontbreekt, door den bevelhebber der militaire afdeeling, waartoe de gemeente behoort, aangewezen.

Is geen officier van gezondheid in de gemeente aanwezig of beschikbaar gesteld, dan wijst de commissie een tweeden burgerlijken geneeskundige aan.

Zijn geen burgerlijke geneeskundigen of is er slechts een in de gemeente gevestigd, dan wordt, op aanvraag van den voorzitter der commissie, een, of worden, zoo noodig, twee burgerlijke geneeskundigen in eene der naastbijgelegen gemeenten door den burgemeester van die gemeente aangewezen.

De burgerlijke geneeskundigen worden zoveel mogelijk dagelijks afgewisseld.

ART. 35. De burgerlijke geneeskundigen en de officieren van gezondheid leggen, alvorens, de eerste maal in ieder jaar, hunne werkzaamheden bij de commissie aan te vangen, in handen van den voorzitter der commissie den navolgenden eed of belofte af:

«Ik zweer (beloof), dat ik mij, bij het onderzoek van de personen, die mij daartoe zullen worden aangewezen, en bij het uithangen van mijn gevoelen of zij voor den dienst der schutterij geschikt zijn, naar de wet en de voorschriften voor het geneeskundig onderzoek, met nauwkeurigheid, eerlijkheid en onpartijdigheid zal gedragen.

«Zoo waarlijk helpe mij God Almachtig!»

(«Dat belooft ik»).

Van deze eedsaflegging wordt door de commissie aantekening gehouden.

ART. 36. De burgerlijke geneeskundigen genieten voor elke vergadering der commissie, die zij bijwonen, een door den gemeenteraad, onder goedkeuring van Gedeputeerde Staten, te bepalen presentiegeld.

Zij ontvangen voorts, zoo zij zich ter behandeling van zaken der commissie buiten hunne woonplaats moeten begeven, reis- en verblijfkosten, volgens het door den gemeenteraad, onder goedkeuring van Gedeputeerde Staten, te bepalen bedrag.

Indien Gedeputeerde Staten hunne goedkeuring onthouden, kan de gemeenteraad, binnen dertig dagen na de dagteekening der beslissing van Gedeputeerde Staten, bij Ons voorziening en bepaling van het bedrag van het presentiegeld en der reis- en verblijfkosten vragen.

Onze beslissing, zoo spoedig mogelijk nadat het verzoek om voorziening is gedaan, bij een met redenen omkleed besluit, den Raad van State, afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, te nemen, wordt aan Gedeputeerde Staten gezonden, die voor de uitvoering zorgen.

De reis- en verblijfkosten der officieren van gezondheid worden door het Rijk gedragen.

§ 2. Van de uitspraken der commissie.

ART. 37. De commissie houdt jaarlijks eene gewone zitting, waarin omtrent elken schutterplichtige uitspraak wordt gedaan.

De zitting wordt den eersten Dinsdag in April geopend en in het openbaar gehouden.

Zoo er in eene gemeente bezwaar is om de zitting op den eersten Dinsdag in April te openen, bepaalt Onze Commissaris in de provincie daarvoor, op voorstel van burgemeester en wethouders, een anderen dag derzelfde maand.

De werkzaamheden worden dagelijks, uitgezonderd op Zon- en algemeene christelijke feestdagen, voortgezet, zoolang personen te onderzoeken of zaken te behandelen zijn.

De voorzitter der commissie is bevoegd, tot handhaving der orde, den sterken arm in te roepen, en, ingeval die orde op eenigerlei wijze wordt gestoord, hen, die dit doen, het vertrek te doen verlaten.

ART. 38. Ten minste acht dagen vóór het houden van de gewone zitting der commissie geschiedt door den burgemeester eene openbare kennisgeving, waarbij het doel, de tijd en de plaats der zitting worden vermeld.

De burgemeester geeft daarvan bovendien, ten minste drie dagen vóór het het houden der zitting, aan elk voor de schutterij ingeschrevene, door een aan zijne woning te bezorgen biljet, kennis. Het niet ontvangen van dit biljet ontheft niet van de verplichting tot het verschijnen voor de commissie of tot het indienen van de tot staving der reden van vrijstelling, ontheffing of uitsluiting gevorderde bewijsstukken.

ART. 39. Bij de commissie zijn het inschrijvingsregister en de alphabetische naamlijst, alsmede de schuttersrollen van de voorgaande jaren voorhanden.

ART. 40. De schutterplichtige, die vrijstelling verlangt wegens gemis van de gevorderde lengte of wegens ziekelijke gesteldheid of gebreken, moet voor de commissie verschijnen.

Het geneeskundig onderzoek geschiedt in een daartoe te bestemmen afzonderlijk vertrek.

ART. 41. De schutterplichtige, wiens vrijstelling wegens ziekelijke gesteldheid of gebreken wordt gevraagd, doch die door ziekte of gebreken buiten staat is voor de commissie te verschijnen, wordt onderzocht op de plaats van zijn verblijf, mits deze binnenslands gelegen zij.

Dit geschiedt, wanneer hij zich in de gemeente bevindt, door de overeenkomstig art. 34 tot bijstand der commissie aangewezenen, te zamen of afzonderlijk, die van hunne bevinding verslag doen.

Heeft hij zijn verblijf in eene andere gemeente, dan wordt het onderzoek, met inachtneming van de artt. 34 en 35, gedaan van wege de commissie van die gemeente op aanvraag van den voorzitter der commissie en ten koste van de gemeente, waar de schutterplichtige is ingeschreven.

Zij, die met dat onderzoek belast zijn geweest, zenden elk eene door hem onderteekende omstandige verklaring omtrent den toestand van den schutterplichtige aan de commissie van laatstgenoemde gemeente.

Wordt een schutterplichtige binnenslands in een gesticht voor doofstommen of blinden, of krachtens machtiging van het bevoegde gezag, in een erkend gesticht voor krankzinnigen verpleegd, dan kan de commissie uitspraak doen op eene, omtrent den toestand van den schutterplichtige, door den bestuurder van het gesticht of een geneeskundige daaraan verbonden, afgegeven verklaring, gewaarmerkt door den burgemeester der gemeente, binnen welke het gesticht is gelegen.

ART. 42. Alle besluiten der commissie worden bij meerderheid van stemmen genomen.

De voorzitter en de leden onthouden zich van medestemmen over zaken betreffende personen, hun in bloed- of aanverwantschap, tot den derden graad ingesloten, bestaande.

Tot het doen van uitspraak in zoodanige zaken worden hunne plaatsvervangers opgeroepen.

ART. 43. De uitspraak, omtrent eiken schutterplichtige gedaan, luidt:

of: tot den dienst aangewezen;

of: vrijgesteld wegens (de reden daarachter te voegen);

of: van den dienst voorloopig ontheven, volgens art. 24 der wet;

of: tot den dienst aangewezen, doch ontheven, volgens art. 25 der wet;

of: uitgesloten, volgens art. 28 der wet.

De uitspraak wordt in het inschrijvingsregister, achter den naam van hem wien zij geldt, opgeteekend en elke uitspraak staande de zitting door de handteekening van den voorzitter gewaarmerkt.

De uitspraak omtrent hem, die voor de schutterij is ingeschreven en van wien bekend is, dat hij zich, tijdens de uitspraak zou moeten geschieden, in hechtenis bevindt, wordt tot na zijne invrijheidstelling aangehouden.

ART. 44. De commissie is niet verplicht, in het doen harer uitspraken het gevoelen van hen, die het geneeskundig onderzoek deden, of de overgelegde verklaring, in de laatste zinsnede van art. 41 vermeld, te volgen.

ART. 45. Na afloop van hare gewone zitting onderzoekt de commissie of de krachtens art. 25 in voorgaande jaren van den dienst ontheven schutterplichtigen, die hun 34ste jaar nog niet hebben volbracht, hun recht op ontheffing hebben behouden of verloren en, in het laatste geval, of aan art. 27 voldaan zij.

ART. 46. Behalve de gewone zitting, volgens art. 37 in April te houden en waarin ook omtrent zoodanige schutterplichtigen, als in het volgende artikel zijn bedoeld, uitspraak kan worden gedaan, houdt de commissie, zoo er personen te onderzoeken of zaken te behandelen zijn, in Juli, November en Februari in het openbaar eene buitengewone zitting op den door den voorzitter te bepalen dag.

De voorzitter geeft hiervan, ten minste drie dagen vóór het houden der zitting, aan elk der belanghebbenden, door aan zijne woning te bezorgen biljet, kennis. Het niet ontvangen van dit biljet ontheft niet van de verplichting tot het verschijnen voor de commissie of tot het indienen van de tot staving der reden van vrijstelling, ontheffing of uitsluiting gevorderde bewijsstukken.

ART. 47. De buitengewone zittingen zijn bestemd tot het onderzoeken en het doen van uitspraak omtrent:

- hen, wier vrijstelling is vervallen volgens art. 23;
- hen, wier ontheffing is vervallen volgens art. 24 of 27;
- hen, die na hunne aanwijzing tot den dienst redenen van vrijstelling of van ontheffing hebben verkregen;
- hen, die na hunne aanwijzing tot den dienst in het geval zijn gekomen, vermeld in art. 28;
- schutterplichtigen, in de artt. 46, 43, laatste zinsnede, 82, 89 en 94 bedoeld.

ART. 48. Op de werkzaamheden der commissie, bedoeld in art. 45, en op die harer buitengewone zittingen, zijn voor zoover de aard dier werkzaamheden het vordert, toepasselijk de twee laatste zinsneden van art. 37, de eerste zinsnede van art. 38, de art. 39, 40, 41 en 42, de twee laatste zinsneden van art. 43 en art. 44.

De voor den geregelden loop der werkzaamheden van de commissie noodige voorschriften worden door Ons gegeven.

§ 3. Van het beroep na de uitspraken der commissie.

ART. 49. Gedurende tien dagen, te rekenen van den dag, waarop de commissie uitspraak deed, kunnen tegen de uitspraak bij Gedeputeerde Staten bezwaren worden ingebracht:

- 1°. door den schutterplichtige, omtrent wien de uitspraak is gedaan, of door zijn vader, moeder, voogd, curator of hewindvoerder, of een gemachtigde;
- 2°. door ieder ander schutterplichtige, die bij de uitspraak belang heeft, of door zijn vader, moeder, voogd, curator of hewindvoerder, of een gemachtigde;
- 3°. door den burgemeester.

ART. 50. Geen bezwaren kunnen worden ingediend tegen eene uitspraak, waarbij:

- 1°. een schutterplichtige voor den dienst is aangewezen, vander dat de reden, waarom hij vrijstelling of ontheffing verlangt, bij de commissie was ingebracht;
- 2°. vrijstelling is verleend of geweigerd op grond van gemis of bezit der gevorderde lengte;
- 3°. vrijstelling is verleend of geweigerd na overlegging van de verklaring, in de laatste zinsnede van art. 41 vermeld.

ART. 51. De bezwaren worden bij Gedeputeerde Staten ingebracht door middel van een behoorlijk ondertekend en met de noodige bewijsstukken gestaafd verzoekschrift op ongezegeld papier.

Het verzoekschrift wordt, tegen bewijs van ontvang, ingeleverd bij den burgemeester der gemeente, waartoe de schutterplichtige, wien het geldt, behoort. De burgemeester zendt het verzoekschrift terstond aan Gedeputeerde Staten.

Bezwaren van den burgemeester worden bij brief aan Gedeputeerde Staten in gebracht.

ART. 52. Alle schrifturen en bewijsstukken, tot staving der bezwaren ingediend, met uitzondering van die betreffende het al of niet verleenen van vrijstelling wegens ziekelijke gesteldheid of gebreken, worden gedurende een door den voorzitter te bepalen termijn ter provinciale griffie nedergelegd; daarvan wordt aankondiging gedaan in de courant, waarin de provinciale aankondigingen gewoonlijk geschieden.

Zoo de bezwaren zijn ingebracht tegen eene om andere redenen, dan ziekelijke gesteldheid of gebreken, verleende vrijstelling of ontheffing of tegen eene uitgesproken uitsluiting, geeft de griffier der Staten van de nederlegging der stukken en van den daarvoor bepaalden termijn dadelijk kennis aan den belanghebbende.

Aan de belanghebbenden of hunne gemachtigden wordt van de stukken inzage en te hunnen koste, volgens een door Ons vast te stellen tarief, afschrift gegeven.

Gedeputeerde Staten zijn bevoegd bij de belanghebbenden of hunne gemachtigden de inlichtingen in te winnen, die het onderzoek vordert.

ART. 53. Ingeval bezwaren zijn ingebracht betreffende het al of niet verleenen van vrijstelling wegens ziekelijke gesteldheid of gebreken, doen Gedeputeerde Staten uitspraak na den betrokken schutterplichtige voor zich te hebben doen verschijnen en geneeskundig onderzoeken.

Gedeputeerde Staten worden in dat onderzoek bijgestaan door een ander burgerlijk geneeskundige en een anderen militairen officier van gezondheid, dan die de commissie bij het doen van de uitspraak, waartegen bezwaar is ingebracht, hebben bijgestaan.

De burgerlijke geneeskundige wordt door Onzen Commissaris in de provincie, en de officier van gezondheid door den chef van den geneeskundigen dienst van de zee- of van de landmacht aangewezen.

Zij leggen in handen van Onzen Commissaris, eenmaal in het jaar, den in art. 35 bedoelden eed of belofte af.

Is geen officier van gezondheid beschikbaar, dan wijst Onzen Commissaris een tweeden burgerlijken geneeskundige aan.

Gedeputeerde Staten kunnen den schutterplichtige, die wegens ziekte of gebreken buiten staat is voor hen te verschijnen, doen onderzoeken op de plaats van zijn verblijf, mits deze binnenslands gelegen zij.

Dit geschiedt, wanneer hij zich in de hoofdplaats der provincie bevindt, door de tot bijstand van Gedeputeerde Staten aangewezenen, te zamen of afzonderlijk, die van hunne bevinding verslag doen.

Heeft hij zijn verblijf in eene andere gemeente der provincie, dan wordt het onderzoek gedaan door een burgerlijk geneeskundige en een militairen officier van gezondheid, in de gemeente, waar de schutterplichtige zich bevindt, of in de naastbijgelegen gemeente aanwezig. Op dat onderzoek zijn de laatste zinsnede van art. 36 en de tweede, derde, vierde en vijfde zinsnede van dit artikel van toepassing.

De burgerlijke geneeskundige of de officier van gezondheid legt, indien hij den in art. 35 bedoelden eed of belofte nog niet heeft gedaan, dien alsnog mondeling af in handen van den burgemeester der gemeente, waar hij gevestigd is, of zendt eene schriftelijke eedsverklaring aan Onzen Commissaris in de provincie.

Zij, die met het onderzoek belast zijn geweest, zenden elk eene door hem onderteekende omstandige verklaring omtrent den toestand van den schutterplichtige aan Gedeputeerde Staten.

Bevindt de schutterplichtige zich in eene andere provincie, dan geschiedt het onderzoek van wege Onzen Commissaris in de provincie, waar de schutterplichtige is ingeschreven.

De verklaringen van hen, die met het onderzoek belast zijn geweest, worden gezonden aan Gedeputeerde Staten van laatstgenoemde provincie, door tusschenkomst van Onzen Commissaris in de provincie, waar het onderzoek plaats had.

Gedeputeerde Staten zijn niet verplicht, in het doen van hunne uitspraak het gevoelen van hen, die het geneeskundig onderzoek deden, te volgen.

ART. 54. De burgerlijke geneeskundigen genieten voor hunne verrichtingen bij af of last van Gedeputeerde Staten presentiegeld en, zoo zij zich voor het bevalen onderzoek buiten hunne woonplaats moeten begeven, reis- en verblijfkosten, volgens het daarvan door Gedeputeerde Staten te bepalen bedrag.

De reis- en verblijfkosten der officieren van gezondheid worden door het Rijk gedragen.

ART. 55. Wanneer een schutterplichtige weigert aan de krachtens art. 53 door Gedeputeerde Staten gedane oproeping te voldoen, wordt hij, op last van Onzen Commissaris in de provincie, door den burgemeester zijner woonplaats onder verzekerd geleide naar Gedeputeerde Staten opgezonden.

ART. 56. Omtrent alle andere bezwaren, dan die betreffende het al of niet verleenen van vrijstelling wegens ziekelijke gesteldheid of gebreken, wordt in eene openbare vergadering van Gedeputeerde Staten door een der leden, door den voorzitter tot rapporteur te benoemen, verslag uitgebracht, behelzende een overzicht van de zaak en van haren loop en vermeldende de gevoerde beweringen en de overgelegde bewijsstukken. De verslaggever onthoudt zich van het uiten van een gevoelen.

Het beleggen der openbare vergadering wordt in het nieuwspapier, waarin de provinciale aankondigingen gewoonlijk geschieden, aangekondigd.

De laatste zinsnede van art. 37 is op den voorzitter van deze vergadering van toepassing.

De belanghebbenden worden bij brieven opgeroepen om in die vergadering te verschijnen en hebben, na het uitbrengen van het verslag, gelegenheid om persoonlijk of door hunne gemachtigden hunne belangen toe te lichten. Gedeputeerde Staten beraadslagen daarna met gesloten deuren en beslissen binnen 10 dagen na de openbare vergadering bij eene met redenen omkleede uitspraak.

Hunne uitspraak wordt terstond medegedeeld aan den burgemeester, en door dezen aan hem, die de bezwaren inbracht, en aan de commissie voor de schutterij.

Strekt de uitspraak tot vrijstelling, ontheffing of uitsluiting van een tot den dienst aangewezen, dan geeft de burgemeester daarvan dadelijk kennis aan den schutterplichtige, die ten gevolge van de uitspraak kan worden opgeroepen.

ART. 57. Van de uitspraken van Gedeputeerde Staten, met uitzondering van die betreffende het al of niet verleenen van vrijstelling wegens ziekelijke gesteldheid of gebreken, kan gedurende tien dagen, te rekenen van den dag waarop de uitspraken ter kennis van de belanghebbenden zijn gebracht, bij Ons in beroep worden gekomen:

1°. door den schutterplichtige, wiens bezwaren door de uitspraak niet zijn weggenomen, of door zijn vader, moeder, voogd, curator of bewindvoerder, of een gemachtigde;

2°. door ieder ander schutterplichtige, die bij de uitspraak belang heeft, of door zijn vader, moeder, voogd, curator of bewindvoerder, of een gemachtigde;

3°. door Onzen Commissaris in de provincie.

Het beroep wordt door de personen, in de tweede en derde zinsneden vermeld,

ingesteld bij verzoekchrift op ongezegeld papier, tegen bewijs van ontvang in te leveren bij Onzen Commissaris in de provincie, die het terstond aan Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken zendt.

Wordt het beroep ingesteld door onzen Commissaris in de provincie, dan deelt deze Ons zijne bezwaren tegen de uitspraak door tusschenkomst aan Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken mede.

ART. 58. Onze beslissing, zoo spoedig mogelijk nadat het beroep is gedaan, hij een met redenen omkleed besluit, den Raad van State, afdeeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, te nemen, wordt gezonden aan Onzen Commissaris in de provincie, die voor de uitvoering zorgt.

ART. 59. De uitvoering van de uitspraak, waartegen bezwaren zijn ingebracht, blijft tot aan de einduitspraak geschorst.

HOOFDSTUK VI.

VAN DE VERDEELING DER TOT DEN DIENST AANGEWEEZEN SCHUTTERPLICHTIGEN IN KLASSEN VAN OPROEPING EN VAN DE SCHUTTERSROLLEN.

ART. 60. Er zijn twee klassen van oproeping.

De eerste klasse is samengesteld uit de tot den dienst aangewezen schutterplichtigen, die ongehuwd of kinderloos weduwnaar of van echt gescheiden zijn.

De tweede klasse bestaat uit de tot den dienst aangewezen schutterplichtigen, die gehuwd of weduwnaar met een of meer wettige kinderen zijn, of bij wie, na echtscheiding, een of meer wettige kinderen zijn verbleven.

ART. 61. Uit het inschrijvingsregister van elk jaar wordt jaarlijks, in de eerste helft van Mei, voor iedere klasse afzonderlijk, door de commissie, in art. 32 vermeld, eene schuttersrol in dubbel opgemaakt.

De schutterplichtigen worden op de schuttersrol ingeschreven in volgorde van het jaar en den dag hunner geboorte, te beginnen met den oudsten.

Ingeval twee of meer op de rol in te schrijven schutterplichtigen op denzelfden dag geboren zijn, worden deze op de rol gebracht in alphabetische orde hunner geslachtsnamen, bij gelijkheid van deze, in alphabetische orde hunner voornamen, en bij gelijkheid ook van deze, in alphabetische orde van de namen hunner ouders.

Hij, die volgens art. 24 van den dienst is ontheven, wordt op de schuttersrol voor memorie ingeschreven.

De schuttersrol is ingericht in den door Ons te bepalen vorm.

Zij wordt gedurende vijf dagen op de secretarie der gemeente voor elk ter lezing nedergelegd.

Van de nederlegging geschiedt door burgemeester en wethouders openbare kennisgeving.

Tegen de rol kan binnen den tijd der nederlegging, door de personen en op de wijze, in de derde, vierde, vijfde, zesde, zevende en achtste zinsneden van art. 19 vermeld, bezwaar worden ingebracht bij Onzen Commissaris in de provincie, die daaromtrent ten spoedigste uitspraak doet.

Ingeval bezwaar tegen de rol is ingebracht, wordt ten aanzien van hem, wien het bezwaar geldt, geen uitvoering aan de rol gegeven, zoolang omtrent dat bezwaar niet is beslist.

De uitspraak van Onzen Commissaris in de provincie kan door Ons, den Raad van State gehoord, wogens schending of verkeerde toepassing der wet worden vernietigd.

ART. 62. De voorzitter der commissie zendt het dubbel der opgemaakte schuttersrollen vóór 25 Mei aan den commandant der schutterij.

Van alle wijzigingen, welke de schuttersrollen daarna ondergaan, geeft de voorzitter der commissie dadelijk aan den commandant kennis, die ze op het

dubbel der rollen overbrengt en voor inlijving, indienststelling, ontslag en voltallig maken van de sterkte, naar gelang wordt vereischt, zorgt.

ART. 63. Hij, die bij uitspraak der commissie, krachtens art. 47 gedaan, of in hooger beroep van die uitspraak, tot den dienst is aangewezen, wordt op de schuttersrol van het jaar zijner inschrijving voor de schutterij en van de klasse, waartoe hij behoort, ingeschreven, in de volgorde, vermeld in de tweede en derde zinsneden van art. 61.

Hij, die wegens redenen, na zijne aanwijzing tot den dienst opgekomen, is vrijgesteld of uitgesloten of sedert hij de zeemacht, het korps mariniers hieronder begrepen, of bij het leger leger hier te lande in dienst getreden is, of zich verbonden heeft voor den krijgsdienst in 's Rijks overzeesche bezittingen of koloniën, of toegelaten is hetzij als adelborst of kadet op eene van 's Rijks militaire scholen hetzij om van Rijkswege of in eene van 's Rijks inrichtingen voor den militairen geneeskundigen of pharmaceutischen dienst of tot militairen paardenarts te worden opgeleid, of die opgehouden heeft ingezaten te zijn volgens art. 2, of overleden is, wordt van de schuttersrol afgeschreven.

ART. 64. Elk schutterplichtige, op de schuttersrol der tweede klasse ingeschreven, is verplicht, zoo zijn huwelijk volgens de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek is ontbonden en hij geen wettig kind of wettige kinderen heeft, of wanneer deze of de na echtscheiding bij hem verbleven kinderen later overlijden of bij echtscheiding geen kind of kinderen bij hem zijn verbleven, daarvan binnen veertien dagen aangifte te doen bij den burgemeester der gemeente, waar hij voor de schutterij is ingeschreven.

Tot gelijke aangifte is elk schutterplichtige bevoegd, die, na op de schuttersrol der eerste klasse te zijn ingeschreven, een huwelijk aanging.

Is hij bij de schutterij in dienst, dan blijft hij, zoolang hij van die bevoegdheid geen gebruik maakt, tot de eerste klasse behooren.

Is door hem van die bevoegdheid gebruik gemaakt, dan wordt hij uit den dienst ontslagen, tenzij geen schutterplichtige, tot de klasse van oproeping behorende, ter inlijving beschikbaar is.

Van de gedane aangifte wordt bewijs afgegeven.

De burgemeester kan bewijs van de onthinding des huwelijks, van het overlijden van kind of kinderen of van het aangegaan huwelijk vorderen.

ART. 65. De burgemeester geeft van de volgens het voorgaande artikel ontvangen aangifte kennis aan de commissie voor de schutterij, die in hare eerstvolgende vergadering den schutterplichtige, wien het geldt, doet afschrijven van de schuttersrol, waarop hij was gebracht, en inschrijven op die der klasse, waartoe hij behoort.

De inschrijving geschiedt in de volgorde, vermeld in de tweede en derde zinsneden van art. 61.

De schutterplichtige, in de eerste zinsnede van art. 64 bedoeld, wordt, is hij, naar de volgorde, in de slotbepaling van art. 68 vermeld, tot den dienst verplicht, tot het volbrengen van zijn nog onvervulden dienstdadigheid ingelijfd.

De ingelijfde, die tot de tweede klasse overgaat, wordt uit den dienst voorloepig ontslagen zoo hij officier is, wordt het ontslag op zijn verzoek door Ons verleend.

ART. 66. Aan hem, die na het opmaken van de schuttersrollen, in art. 61 vermeld, op eene der schuttersrollen is ingeschreven, wordt daaraan door den voorzitter der commissie bij een aan zijne woning te bezorgen biljet kennis gegeven.

De schuttersrol wordt daags daarna gedurende vijf dagen op de secretarie der gemeente ter lezing nedergelegd.

Tegen de rol kan binnen den tijd der nederlegging, door de personen en op de wijze, in de derde, vierde, vijfde, zesde, zevende en achtste zinsneden van art. 19 vermeld, bezwaar worden ingebracht bij onzen Commissaris in de provincie, die daaromtrent ten spoedigste uitspraak doet.

Hierbij gelden de twee laatste zinsneden van art. 61.

HOOFDSTUK VII.

VAN DE INLIJVING BIJ DE SCHUTTERIJ, VAN DE RESERVE EN HET ONTSLAG.

§ 1. *Van de inlijving bij de schutterij.*

ART. 67. De tot den dienst aangewezen schutterplichtigen worden tot het voltallig maken van de sterkte, vermeld in de eerste zinsnede van art. 3, in Juni bij de schutterij ingelijfd, voor zoover dadelijke inlijving niet bij deze wet is voorgeschreven.

ART. 68. Nadat de commandant het dubbel der schutterrollen heeft ontvangen, roept hij de in te lijven schutterplichtigen daartoe op.

De oproeping geschiedt, met inachtneming van het bepaalde in het volgend artikel, naar de volgorde, waarin de schutterplichtigen op de schutterrollen zijn vermeld.

ART. 69. Is het getal der schutterplichtigen, op de schuttersrol der eerste klasse van het loopende jaar voorkomende, ontoereikend tot het voltallig maken van de sterkte, dan worden daartoe de buiten oproeping gebleven schutterplichtigen, op de schuttersrollen der eerste klasse van vorige jaren vermeld, opgeroepen, te beginnen met die van het laatst voorgaande jaar.

Kan ook op deze wijze de sterkte niet voltallig worden gemaakt, dan worden daartoe in dezelfde orde opgeroepen de schutterplichtigen, op de schuttersrollen der tweede klasse voorkomende, te beginnen met die van het loopende jaar.

De in de voorgaande zinsnede bedoelden worden uit den dienst ontslagen, zoodra de sterkte der schutterij voltallig is en schutterplichtigen, die tot de eerste klasse van oproeping behooren, ter inlijving beschikbaar en in hunne plaats ingelijfd zijn. Het ontslag geschiedt naar orde der dagteekening van inlijving, in verband met die, bij de oproeping in acht genomen.

ART. 70. Zij, die krachtens art. 23, laatste zinsnede, 24, laatste zinsnede, 31, tweede zinsnede, 65, derde zinsnede, 69, laatste zinsnede, 148, tweede zinsnede, 150, tweede zinsnede, 152 of 156, of ten gevolge van eene uitspraak van de commissie voor de schutterij, of van eene uitspraak in hooger beroep in te lijven zijn, worden daartoe insgelijks door den commandant der schutterij opgeroepen.

ART. 71. Elk in te lijven schutterplichtige ontvangt ten minste drie dagen vóór den dag, waarop de inlijving zal geschieden, van den commandant een brief van oproeping, vermeldende den dag, het uur en de plaats voor de inlijving bepaald.

Van het oogenblik af, dat een schutterplichtige ter inlijving is opgeroepen, wordt hij als lid der schutterij beschouwd.

§ 2. *Van de reserve.*

ART. 72. Hij, die naar de reserve overging, ontvangt daarvan een bewijs van den commandant der schutterij en is alleen in tijden van gevaar en oorlog tot dienst verplicht, doch slechts tot behoud der inwendige rust.

Hij behoudt den graad, dien hij op het tijdstip van overgang naar de reserve bekleedde.

ART. 73. Aan hem, die, ofschoon recht tot overgang naar de reserve verkregen hebbende, in werkelijken dienst verlangt te blijven of reeds naar de reserve overgegaan zijnde, den werkelijken dienst verlangt te hervatten, kan zulks worden toegestaan.

Hierbij gelden de tweede, derde en vijfde zinsneden van art. 7.

ART. 74. Een officier der schutterij, die van zijn recht tot overgang naar de reserve verlangt gebruik te maken, wordt, alvorens naar de reserve over te

gaan, op een daartoe door hem in te dienen verzoek, door Ons als officier ontslagen.

Ons besluit, waarbij het ontslag is verleend, vervangt het bewijs in art. 72 vermeld.

ART. 75. De commandant doet van het naar de reserve overgaan van elk schutterplichtige, die tot zijn korps behoort, binnen acht dagen opgaaft aan de commissie voor de schutterij.

Van het plaatsen bij en het overgaan naar de reserve wordt op de schuttersrol en op het dubbel daarvan, onder vermelding van het jaar van overgang, achter den naam van den schutterplichtige, wien het geldt, aanteekening gedaan.

§ 3. Van het ontslag.

ART. 76. Aan den schutterplichtige beneden den rang van officier, die krachtens art. 31, of krachtens de laatste zinsnede van art. 69, of ten gevolge van eene inlijving of indienststelling als bij art. 80 wordt bedoeld, van eene uitspraak van de commissie voor de schutterij, of van eene uitspraak in hooger beroep, of door overgang van de eerste naar de tweede klasse van oproeping, uit de schutterij wordt ontslagen, reikt de commandant, door tusschenkomst van burgemeester en wethouders, een bewijs van voorloopig ontslag uit.

ART. 77. Behoudens de uitzonderingen, bij de wet gemaakt, ontvangt elk schutterplichtige beneden den rang van officier, die den dienst waartoe hij verplicht was, heeft volbracht, in de eerste helft van Januari van het jaar, volgende op dat, waarin hij zijn 34ste jaar heeft volbracht, door tusschenkomst van burgemeester en wethouders der gemeente, binnen welke hij voor de schutterij was ingeschreven, een bewijs van finaal ontslag, afgegeven door den commandant der schutterij.

ART. 78. De bewijzen, in de beide voorgaande artikelen vermeld, worden, zoo de schutterplichtige tot de mobiele schutterij behoort en daaruit wordt ontslagen, door of van wege Onzen Minister van Oorlog afgegeven.

ART. 79. Aan hem, die, ofschoon recht op finaal ontslag hebbende, in dienst verlangt te blijven, kan zulks worden toegestaan.

Hierbij gelden de vijf eerste zinsneden van art. 7.

ART. 80. Is bij inlijving van een schutterplichtige, bedoeld bij artt. 23, 24, 31, 65, 86, 87, 90, 91, 92, 93, 94 of 159, de sterkte der schutterij voltallig en is hij niet volgens art. 25, 1°.—9°., van den dienst ontheven, dan wordt den laatsten der in de volgorde van oproeping in dienst gestelden mit den dienst ontslagen.

Hetzelfde geschiedt, indien bij het in dienst stellen van een schutterplichtige, bedoeld in de artt. 27 en 91, de sterkte der schutterij voltallig is.

Hierbij gelden de artt. 76 en 78.

Door den laatsten der in de volgorde van oproeping in dienst gestelden, in de eerste zinsnede bedoeld, wordt verstaan de laatst in dienst gestelde, wiens inlijving of indienststelling niet plaats had krachtens artt. 86, 90, 91, 92, 93, 94 of 159.

Op den schutterplichtige, die krachtens dit artikel recht op ontslag heeft, doch aan wien, op zijn verlangen, wordt toegestaan in dienst te blijven, is art. 7 van toepassing.

ART. 81. Is de Staat in oorlog of in andere buitengewone omstandigheden, zoo kan eene wet, jaarlijks te vernieuwen, de leden der schutterijen tot langeren dienst verplichten.

HOOFDSTUK VIII.

VAN HET VERZUIM VAN INSCHRIJVING, VAN HET NIET DOEN VAN AANGIFTE,
 VAN HET VERVALLEN DER REDEN VAN VRIJSTELLING OF ONTHEFFING
 VAN DIENST, VAN VERANDERING VAN WOONPLAATS, VAN
 ONTHINDING VAN HET HUWELIJK, VAN HET VERLIES
 VAN KIND OF KINDEREN EN VAN VRIJSTELLING
 OF ONTHEFFING VAN DIENST OP VALSCHE
 GETUIGESCHRIFTEN VERKREGEN.

ART. 82. Hij, wiens aangifte ter inschrijving voor de schutterij binnen den tijd en in de gemeente, waarin zij naar de bepalingen, in hoofdstuk II vervat, had moeten geschieden, verzuimd is, wordt zoodra mogelijk voor de commissie voor de schutterij der gemeente, waar hij woont of zijn gewoon verblijf houdt, geroepen en, bij nalatigheid, gebracht.

De commissie onderzoekt het geval en doet daaromtrent ten spoedigste uitspraak.

Tegen de uitspraak kunnen bezwaren worden ingebracht bij Gedeputeerde Staten der provincie en van hunne uitspraak kan hij Ons in beroep worden gekomen.

Hierbij gelden de artt. 49—59.

ART. 83. Indien hij, wiens aangifte ter inschrijving verzuimd is, zoo deze had plaats gehad, vrijstelling of volgens art. 24 of 25 ontheffing van dienst had kunnen erlangen, kan hem de vrijstelling of de ontheffing nog worden verleend, mits in het eerste geval de reden van vrijstelling bij zijn verschijnen voor de commissie nog besta.

ART. 84. Hij, die niet verkeert in het geval in het voorgaand artikel bedoeld, en niet krachtens art. 28 moet worden uitgesloten, wordt, is hij voor den dienst geschikt bevonden, daartoe aangewezen.

ART. 85. Strekt de uitspraak tot vrijstelling, ontheffing of uitsluiting van den dienst, dan geeft de voorzitter der commissie daarvan dadelijk kennis aan den schutterplichtige, die dientengevolge kan worden opgeroepen, of, reeds bij de schutterij ingelijfd zijnde, niet uit den dienst wordt ontslagen.

ART. 86. De in art. 82 bedoelde schutterplichtige, die bij eindspraak tot den dienst is aangewezen, wordt door de commissie voor de schutterij ingeschreven op de laatste opgemaakte schuttersrol van het jaar, waartoe hij naar zijn onderdom behoort. Hierbij gelden de artt. 60 en 64, tweede, derde en vierde zinsnede.

Behoort hij tot de eerste klasse van oproeping, of is hij op de schuttersrol der tweede klasse ingeschreven en naar de volgorde van oproeping, in de slotbepaling van art. 68 vermeld, tot den dienst verplicht, dan wordt hij, welke ook zijn leeftijd zij, dadelijk ingelijfd.

Op zijn ontslag is de voorlaatste zinsnede van art. 5 niet van toepassing.

ART. 87. Indien hij, wiens aangifte ter inschrijving voor de schutterij binnen den tijd en in de gemeente, waar zij had moeten geschieden, verzuimd is, ten genoegen van de commissie voor de schutterij bewijst, buiten de mogelijkheid te zijn geweest, die aangifte te doen, dan kan hij door de commissie of in hooger beroep worden gelijkgesteld met de schutterplichtigen, wier aangifte ter inschrijving tijdig is geschied.

Is hij, naar de volgorde, in de slotbepaling van art. 68 vermeld, tot den dienst verplicht, dan wordt hij dadelijk ingelijfd.

ART. 88. Op hem, die bij vergissing vroeger dan in het jaar of in eene andere gemeente dan die, waarin zijne inschrijving had moeten geschieden, is ingeschreven, zijn de artt. 82—87 niet van toepassing.

Hij blijft behooren tot het jaar, waarin hij ingeschreven is.

is de inschrijving in eene andere gemeente gedaan dan die, waarin zij had moeten geschieden, dan wordt de ingeschrevene, voor zoover hij niet is vrijgesteld wegens eene der redenen, in 1°, 2°. en 10°. van art. 20 vermeld, of niet is uitgesloten krachtens art. 28 en hij zijn 34ste jaar nog niet heeft volbracht, in de gemeente, waarin de inschrijving had moeten plaats hebben, op het laatst opgemaakte inschrijvingsregister gebracht; wijders wordt aan de laatste zinsnede van art. 30 voldaan en, was de schutterplichtige bij de schutterij der gemeente, waar hij ten onrechte werd ingeschreven, ingelijfd, de tweede zinsnede van art. 31 toegepast.

In laatstbedoelde gemeente wordt gehandeld overeenkomstig de tweede en vierde zinsneden van art. 30.

ART. 80. Hij, die de aangifte, vermeld in art. 23, binnen den daarbij gestelden tijd heeft verzuimd, wordt zoodra mogelijk voor de commissie voor de schutterij der gemeente, waar hij woont of zijn gewoon verblijf houdt, geroepen en, bij nalatigheid, gebracht.

De commissie doet omtrent hem ten spoedigste uitspraak.

Op de uitspraak der commissie zijn de twee laatste zinsneden van art. 82 van toepassing.

ART. 90. Op den in het voorgaand artikel bedoelden persoon, die bij einduitspraak tot den dienst is aangewezen, worden de twee eerste zinsneden van art. 86 toegepast.

Zijne inlijving geschiedt voor den tijd, gedurende welken hij nog had moeten dienen zoo het verzuim niet was begaan.

Op zijn ontslag is de voorlaatste zinsnede van art. 5 niet van toepassing.

ART. 91. Hij, die de aangifte, vermeld in art. 27, binnen den daarbij gestelden tijd heeft verzuimd, wordt zoodra mogelijk, welke ook zijn leeftijd zij, in dienst gesteld of, was hij reeds ontslagen, opnieuw ingelijfd voor den tijd, gedurende welken hij nog had moeten dienen, zoo het verzuim niet was begaan.

Op zijn ontslag is de voorlaatste zinsnede van art. 5 niet van toepassing.

ART. 92. Hij, die zich in eene andere gemeente des Rijks heeft gevestigd en de kennisgeving, in de eerste zinsnede van art. 29 gevorderd, binnen den daarbij gestelden tijd heeft verzuimd of niet heeft voldaan aan de eerste zinsnede van art. 30, wordt zoodra mogelijk voor den burgemeester der gemeente, waar hij zich vestigde, geroepen en, bij nalatigheid gebracht.

De burgemeester onderzoekt zijne gesteldheid ten aanzien der schutterij.

Voorts geldt de tweede zinsnede van art. 31 en geschiedt de inlijving, welke ook zijn leeftijd zij.

Op zijn ontslag is de voorlaatste zinsnede van art. 5 niet van toepassing.

ART. 93. Indien blijkt, dat een schutterplichtige de aangifte, in de eerste zinsnede van art. 34 gevorderd, heeft verzuimd, geeft de burgemeester der gemeente, waar hij voor de schutterij is ingeschreven, daarvan dadelijk kennis aan de commissie voor de schutterij en wordt art. 35 toegepast.

De inlijving geschiedt, welke ook zijn leeftijd zij, voor den tijd, gedurende welken hij nog had moeten dienen, zoo hij het verzuim niet had begaan.

Op zijn ontslag is de voorlaatste zinsnede van art. 5 niet van toepassing.

ART. 94. Hij, die door het overleggen van een attest of bewijststuk, dat valsch of vervalscht is of eene onvolledige of met de waarheid strijdige verklaring bevat, vrijstelling of ontheffing van den dienst heeft verkregen, wordt na voorafgaande toepassing van de bepalingen van het Wetboek van Strafvordering en, is hem straf opgelegd, na die te hebben ondergaan, voor de commissie voor de schutterij der gemeente, waar hij woont of zijn gewoon verblijf houdt, geroepen en, bij nalatigheid, gebracht.

De commissie doet omtrent hem ten spoedigste eene uitspraak tot aanwijzing voor of vrijstelling, ontheffing of uitsluiting van den dienst.

Op de uitspraak der commissie zijn de twee laatste zinsneden van art. 82 van toepassing.

Bij aanwijzing tot den dienst wordt hij door de commissie voor de schutterij, met inachtneming van de tweede en derde zinsneden van art. 61, ingeschreven op de schuttersrol der eerste klasse van oproeping van het jaar, waartoe hij naar zijn ouderdom behoort en, welke ook zijn leeftijd zij, dadelijk ingelijfd of in dienst gesteld.

Op zijn ontslag is de voorlaatste zinsnede van art. 5 niet van toepassing.

ART. 95. Hebben de personen, in de artt. 82, 89, 91, 92, 93 en 94 bedoeld, den leeftijd van veertig jaren volbracht, dan worden zij van den dienst vrijgesteld en behoeven zij niet voor de commissie voor de schutterij of voor den burgemeester te verschijnen.

HOOFDSTUK IX.

VAN DE SAMENSTELLING EN DE KADERS DER SCHUTTERIJEN.

§ 1. *Van de samenstelling.*

ART. 96. De wijze van samenstelling en indeeling van de schutterkorpsen wordt door Ons, Gedeputeerde Staten gehoord, bepaald.

Schutterijen van verschillende in elkanders nabijheid gelegen gemeenten kunnen in één korps worden vereenigd.

ART. 97. De schutterijen zijn voor den dienst der infanterie of artillerie bestemd en worden voor de eene of andere, geheel of gedeeltelijk, door Ons aangewezen.

Door Ons kan vergunning worden verleend tot het vormen van compagnieën of eskadrons schutterij te paard.

§ 2. *Van de kaders.*

ART. 98. Door Ons wordt een inspecteur met het toezicht over de schutterkorpsen belast.

Zijne bevoegdheid en werkzaamheden worden door Ons, in overeenstemming met deze wet, geregeld.

Zijne bezoldiging en vergoeding voor reis-, verblijf- en bureaukosten komen ten laste van 's Rijks kas.

Hem kunnen officieren van het leger hier te lande of van dat in 's Rijks overzeesche bezittingen of koloniën worden toegevoegd.

Bij verhindering of ontstentenis wordt hij door een opper- of hoofdofficier van het leger, door Ons aan te wijzen, vervangen.

ART. 99. De officieren worden door Ons benoemd en ontslagen.

De benoeming van den commandant geschiedt zonder voordracht.

Die der verdere officieren op eene aanbeveling van den commandant, na overleg met burgemeester en wethouders opgemaakt. In het geval, bedoeld bij de tweede zinsnede van art. 96, heeft het overleg plaats met burgemeester en wethouders der gemeente, waar de aanbevolen persoon woonachtig is.

Volgens regelen, door Ons te stellen, kunnen bewijzen van bekwaamheid worden gevorderd tot het bekleeden van den officiersrang.

Hiervan zijn uitgezonderd zij, die dien rang bij de dienstdoende schutterijen onder de werking der wet van 11 April 1827 (*Staatsblad* n°. 17), of bij de schutterijen volgens deze wet, of bij 's Rijks zee- of landmacht, het korps mariniers hieronder begrepen, in of buiten Europa hebben bekleed.

Bij gemis van personen, geschikt en genegen om als commandant of als officier bij een schutterskorps op te treden, kunnen door Ons officieren van het leger met de waarneming van die betrekkingen tijdelijk worden belast.

ART. 100. Zij, die, niet of nog niet verplicht zijnde bij de schutterij te dienen, tot officier worden benoemd, verbinden zich door aanneming der be-

noeming, zoolong zij niet als officier zijn ontslagen, tot alle diensten, van de schutterij, waarbij zij tot officier zijn benoemd, gevorderd.

ART. 101. Alvorens hunne betrekking te aanvaarden leggen de commandanten in handen van Onzen Commissaris in de provincie en de verdere officieren in handen van den burgemeester hunner woonplaats den volgende eed of belofte af:

»Ik zweer (beloof) trouw aan den Koning, gehoorzaamheid aan de Grondwet en aan de wetten van den Staat.

»Zoo waarlijk helpe mij God Almachtig!»

(»Dat belof ik".)

Het afleggen van den eed of belofte, waarvan in een daartoe bestemd register aantekening wordt gehouden, geldt als bewijs van het aannemen der benoeming.

ART. 102. Het is aan de officieren en onderofficieren der schutterij vergund, tot vermeerdering van hunne militaire kennis, eenigen tijd dienst te doen bij het leger.

Zij genieten gedurende dien tijd, zoo zij dit verlangen, eene vergoeding uit 's Rijks kas.

De voor deze tijdelijke plaatsing bij het leger vereischte voorschriften worden door Ons gegeven.

ART. 103. Aan de commandanten kan door Ons eene jaarlijksche toelage uit 's Rijks kas worden verleend.

ART. 104. De onderofficieren, de korporaals, de sergeant-tamboers, de korporaal tamboers, de tamboers, de hoornblazers en de muzikanten, zoo er muziek bij het schutterkorps is, worden door den commandant aangesteld en ontslagen.

Hierbij geldt hetgeen in art. 100 omtrent de officieren is bepaald.

ART. 105. Een lid der schutterij, daarbij tot officier, onderofficier of korporaal benoemd of tot hooger rang of graad bevorderd, dat, zonder geldige reden, ter beoordeeling van den schuttersraad, weigert zijne benoeming of bevordering aan te nemen, wordt, onverminderd zijne gehoudenheid tot het volbrengen van zijn dienstdienst in de betrekking, waarin hij tot de schutterij behoort, door voormelden raad verwezen tot eene geldboete, welke voor hem, die tot officier benoemd of, officier, tot hooger rang bevorderd is, niet minder dan vijftig en niet meer dan twee honderd gulden, en voor hem, die tot onderofficier of korporaal benoemd of, onderofficier of korporaal zijnde, tot hooger graad bevorderd is, niet minder dan vijftien en niet meer dan vijftig gulden zal bedragen.

ART. 106. Eerval ontslagen officieren der schutterijen en van 's Rijks zee- en landmacht, het korps mariniers hieronder begrepen, in of buiten Europa, tot den dienst bij de schutterij verplicht, doch krachtens art. 24 van dien dienst ontheven, in hun vorigen of tot hooger rang bij de schutterij benoemd, worden zoo zij, zonder geldige reden, ter beoordeeling van den schuttersraad, weigren die benoeming aan te nemen, door dien raad verwezen tot eene geldboete van ten minste vijftig en ten hoogste twee honderd gulden, onverminderd hunne gehoudenheid tot het volbrengen van hun dienstdienst als schutter.

ART. 107. De adjudanten, de kwartiermeesters, de officieren van gezondheid, de adjudant-onderofficieren, de sergeant-majors, de vaste onderofficieren-instructeurs, de sergeant-tamboers, de korporaal-tamboers, de tamboers en de hoornblazers genieten eene jaarlijksche bezoldiging.

Het bedrag daarvan wordt, onder goedkeuring van Gedeputeerde Staten, door den gemeenteraad, den commandant gehoord, vastgesteld.

Bij verschil omtrent dat bedrag tusschen de raden van verschillende gemeenten, welker schutterijen in één korps zijn vereenigd, beslissen Gedeputeerde Staten.

In geval van bezwaar tegen die beslissing of indien Gedeputeerde Staten hunne goedkeuring onthouden, kunnen de gemeenteraden bij Ons voorziening en bepaling van het bedrag der bezoldiging vragen.

Dit geschiedt binnen dertig dagen, te rekenen van de dagteekening der beslissing van Gedeputeerde Staten.

Onze beslissing, zoo spoedig mogelijk nadat het verzoek om voorziening is gedaan, bij een met redenen omkleed besluit, den Raad van State, afdeling voor de geschillen van bestuur, gehoord, te nemen, wordt aan Gedeputeerde Staten gezonden, die voor de uitvoering zorgen.

HOOFDSTUK X.

VAN DE UITRUSTING DER SCHUTTERIJEN EN VAN DE KLEEDING.

§ 1. *Van de wapening.*

ART. 108. De schutterijen worden van 's Rijks wege van wapenen, ledergoed en munitie, alsmede, voor zoover de samenstelling van de schutterskorpsen zulks vordert, van trommen en signaalhoorns voorzien.

De genoemde voorwerpen blijven het eigendom van het Rijk en worden van wege Onzen Minister van Oorlog nagezien en in behoorlijken staat gehouden.

De kosten echter van herstelling en vernieuwing van gebreken, door zorgeloosheid of kwaadwilligheid aan die voorwerpen ontstaan, nadat ze ten behoeve der schutterij zijn verstrekt, worden door de gemeenten aan het Rijk vergoed, behoudens haar recht van verhaal op hem, aan wien het ontstaan der gebreken te wijten is.

De kosten, vallende op het vervoer van bedoelde voorwerpen naar de gemeente en op de terugzending naar en inlevering er van in 's Rijks magazijnen, worden door de gemeente gedragen.

ART. 109. Van wege het gemeentebestuur wordt voor een tot het bewaren der in het voorgaande artikel vermelde voorwerpen geschikt lokaal en voor het schoonhouden der daarin opgelegde voorwerpen zorg gedragen.

Elk schutter is verplicht voor het schoonhouden der hem in gebruik gegeven wapenen en uitrustingsstukken te zorgen.

Aan hen, die van wege Onzen Minister van Oorlog met het nazien en in behoorlijken staat houden dier voorwerpen zijn belast, wordt toegang tot het in de eerste zinsnede bedoelde lokaal verleend, en tevens gelegenheid gegeven, aldaar de aan de leden der schutterij verstrekte voorwerpen na te zien.

§ 2. *Van de kleeding.*

ART. 110. De uniformkleeding der schutterijen wordt door Ons bepaald.

ART. 111. Behoudens het bepaalde in de derde zinsnede van art. 109 voorziet ieder lid der schutterij zich op eigen kosten van zijne uniformkleeding.

In geval van erkend onvermogen om zich, hetzij geheel of gedeeltelijk, de uniformkleeding aan te schaffen, wordt daarin van wege de gemeente voorzien.

Omtrent het onvermogen wordt door burgemeester en wethouders beslist.

Wanneer eene wijziging in de uniformkleeding door ons wordt voorgeschreven, kunnen de leden der schutterij de bij hen in gebruik zijnde uniformkleeding blijven dragen en kan de ongewijzigde door de gemeentebesturen aan onvermogenen worden versterkt, zoolang de in de magazijnen aanwezige voorraad reikt. Mocht eene onmiddellijke invoering der nieuwe uniformkleeding Ons noodzakelijk voorkomen, dan worden de kosten der aanschaffing aan de leden der schutterij en aan de gemeente uit 's Rijks kas vergoed.

HOOFDSTUK XI.

VAN DEN DIENST DER SCHUTTERIJEN IN TIJD VAN VREDE.

ART. 112. Er zijn twee klassen van oefening in den wapenhandel.

De eerste klasse bestaat uit schutters, die niet of niet genoegzaam geoefend zijn.

De tweede klasse bestaat uit hen:

1°. die drie jaren of langer bij de zee-macht, het korps mariniers hieronder begrepen, bij het leger hier te lande of bij het krijgsvolk in 's Rijks overzeesche bezittingen of koloniën gediend hebben;

2°. die geacht worden genoegzaam geoefend te zijn.

De tijd, gedurende welken men van den werkelijken dienst bij de militie ontbeven is geweest, wordt niet als dienstdag, in 1°. bedoeld, beschouwd.

ART. 113. De schutters der eerste klasse worden jaarlijks 80 uren, die der tweede klasse jaarlijks 20 uren in den wapenhandel en het schieten geoefend.

De officieren en het verder kader, welker tegenwoordigheid bij de oefeningen door den commandant wordt noodig geoordeeld, nemen daaraan deel.

Tot aanmoediging van het juist schieten kunnen jaarlijks, zoo van 's Rijks wege als van wege de gemeenten, prijzen en premiën worden uitgelooft.

ART. 114. De commandant en de twee oudste officieren in rang van het korps beslissen, of een schutter genoegzaam geoefend is om in de tweede klasse geplaatst te worden of daarin over te gaan, of, reeds tot de tweede klasse behoorende, wegens ongenoegzame bedrevenheid in den wapenhandel of in het schieten, naar de eerste klasse moet worden overgebracht.

Bestaat het korps uit meer dan één bataljon, dan beslissen de commandant en de twee oudste officieren in rang van het bataljon, waartoe de schutter behoort.

Behoort de schutter tot eene compagnie, samengesteld uit schutterplichtigen eener andere gemeente, dan waar de bataljonscommandant gevestigd is, dan bealst deze op voordracht van den kapitein dier compagnie.

Is in eene gemeente de schutterij gedeeltelijk voor den dienst der artillerie bestemd, of tot schutterij te paard gevormd, dan beslissen de commandant van het korps of, bestaat dit uit meer dan één bataljon, de commandant van het bataljon en de twee oudste officieren in rang van dat gedeelte.

ART. 115. In gemeenten van geringe of verspreide bevolking of in gedeelten van zoodanige gemeenten kunnen tijdelijk, nithouffe van plaatselijke gelegenheid of te verren afstand van de gemeenten, welker schutterijen zijn vereenigd, de oefeningen in art. 113 vermeld, tot de helft, en de wapenschouwingen in art. 118 vermeld, tot ééne in het jaar beperkt of wel de oefeningen alleen tot die in het schieten bepaald worden.

Die gemeenten en gedeelten van gemeenten worden door Ons aangewezen.

ART. 116. De oefeningen worden zooveel mogelijk in vereeniging met die der militaire bezetting, in de gemeente aanwezig, gehouden.

De oefeningen kunnen onder de leiding van militaire officieren worden gesteld en bij elke oefening militaire officieren, onderofficieren en korporaals aan de schutterij worden toegevoegd. De kosten daarop vallende komen ten laste van 's Rijks kas.

ART. 117. De commandant bepaalt, in overleg met burgemeester en wethouders der gemeente of gemeenten, uit schutterplichtigen van welke het schutterkorps is samengesteld, de wijze van indeeling der oefeningsuren; wat de vereenigde oefeningen met de militaire bezetting betreft, mede in overleg met den militairen bevelhebber.

Buiten toestemming van burgemeester en wethouders der gemeente, waar de oefeningen plaats hebben, worden deze niet meer dan tweemaal 's weeks gehouden.

De duur van elke oefening rekent van het oogenblik dat de schutterij op de oefeningsplaats aankomt tot dat waarop zij die verlaat.

ART. 118. Behulve de oefeningen, in art. 113 vermeld, worden over de schutterijen twee wapenschouwingen in het jaar gehouden.

De tijdstippen, waarop zij zullen plaats hebben, worden door den commandant, in overleg met den inspecteur, bepaald.

Bij elke wapenschouwing geeft de schutterij eene proef harer bedrevenheid in den wapenhandel.

ART. 119. Officieren, onderofficieren en korporaals zijn tot het houden van theoretische oefeningen verplicht.

Deze kunnen onder de leiding van militaire officieren worden gesteld. De kosten hierop vallende komen ten laste van 's Rijks kas.

Deze oefeningen, door den commandant te regelen, worden tusschen 1 October en 31 Maart gehouden; haar gezamenlijke duur bedraagt hoogstens 20 uren.

In bijzondere gevallen kan door Ons tijdelijke vrijstelling van het houden dezer oefeningen worden verleend.

ART. 120. De oproeping tot de oefeningen en wapenschouwingen geschiedt door of wege den commandant, bij een, ten minste vier en twintig uren vóór den tijd van opkomst, aan de woning van den schutter te bezorgen bijjet.

ART. 121. Volgens regelen, door Gedeputeerde Staten te stellen, wordt van wege de gemeente of de gemeenten, welker schutterijen zijn vereenigd, terrein voor de wapen- en schietoefeningen verstrekt.

In een vertrek voor het houden van theoretische oefeningen wordt door de gemeente of de gemeenten, welker schutterijen zijn vereenigd, voorzien.

Is in eene gemeente of in gemeenten, welker schutterijen zijn vereenigd, geen schietbaan en geen gemeentegrond voor het aanleggen eener schietbaan aanwezig, dan kan een daartoe geschikt terrein van 's Rijks wege verstrekt worden.

De inrichting der door de gemeenten of door het Rijk te verstrekken terreinen tot schietbanen wordt uit 's Rijks kas bekostigd. Het onderhoud der schietbanen is ten laste van de betrokken gemeenten.

ART. 122. De commandant of de oudste officier in rang in de gemeente doet, op schriftelijken last van Onzen Commissaris in de provincie of van den burgemeester, de schutterij te allen tijde geheel of gedeeltelijk onder de wapenen komen en gedraagt zich in alles naar de bij dien last ontvangen bevelen.

ART. 123. In gemeenten, waar de opkomst der geheele schutterij bij het ontstaan van brand niet wordt vereischt, kan een gedeelte der schutterij voor een bepaalden tijd, bij afwisseling, door den commandant tot brandpiket worden aangewezen.

Hij regelt de verplichtingen van hen, die tot het brandpiket behooren.

Is de brand van grooten omvang of langen duur, dan kan niettemin de schutterij, of een grooter gedeelte daarvan, dat tot brandpiket was aangewezen, worden opgeroepen tot het doen van dienst.

ART. 124. In geval van oproerige beweging, van samenscholing of andere stoornis der openbare orde, of wanneer de openbare orde bedreigd wordt, is de schutterij verplicht, op vordering van den burgemeester, hulp te verleenen.

De commandant of de oudste officier in rang in de gemeente voldoet terstond aan deze vordering en volgt de bevelen op, welke hem door of van wege den burgemeester zijn gegeven.

Zijn hem geene bevelen gegeven, dan neemt de bevelvoerende officier alle maatregelen, welke hij tot handhaving of herstel der orde noodig acht.

Hij gaat tot geene maatregelen van geweld over, dan na de samengeschoolde menigte drie achtereenvolgende malen met luider stem de volgende waarschuwing te hebben gedaan:

»In naam des Konings.

Gehoorzaamheid aan de wet: naar huis, of geweld zal worden gebruikt."

Wanneer de schutterij wordt aangevallen, kan hij, zonder voorafgegane waarschuwingen, tot maatregelen van geweld overgaan.

ART. 125. Bij oproeping van de schutterij onder de wapenen, in het geval, in het voorgaande artikel vermeld, of wanneer er voor de militaire bezetting alarm wordt geslagen, of, in gemeenten, waar geen gedeelte der schutterij volgens art. 123 voor het brandpiket is aangewezen, bij het luiden der brandklok, is elk dienstdoend lid der schutterij verplicht zich dadelijk naar de aangewezen verzamelaarsplaats te begeven en de bevelen van de boven hem gestelden op te volgen.

Waar de uitgestrektheid of indeeling van gemeenten dit noodig maakt, kan de gemeenteraad, bij verordening onder goedkeuring van Gedeputeerde Staten vast te stellen, deze verplichting, voor zooveel den dienst bij brand betreft, beperken tot het opkomen in eene afdeeling der gemeente, waarin het dienstdoend lid der schutterij woont.

ART. 126. Bij verstoring der openbare orde in eene naburige gemeente of wanneer de openbare orde daar bedreigd wordt, is elke schutterij verplicht hulp te verleenen op vordering van Onzen Commissaris in de provincie, of, in spoed vereischende gevallen, van den burgemeester die de hulp inroept. De vordering geschiedt aan den burgemeester der gemeente, welker schutterij tot hulp wordt geroepen, of, zoo het schutterkorps zich over meer dan ééne gemeente uitstrekt, aan den burgemeester der gemeente, waar de commandant verblijf houdt.

De zes laatste zinsneden van art. 124 zijn hierbij van toepassing.

Wordt de hulp op vordering van den burgemeester verleend, dan geeft deze hiervan terstond kennis aan Onzen Commissaris in de provincie.

ART. 127. In de gevallen, in de artt. 124—126 vermeld, wordt in gemeenten, waar eene militaire bezetting is, de schutterij door den burgemeester onder de bevelen gesteld van den garnizoens- of plaatscommandant.

ART. 128. De vergoeding voor de verleende hulp, in art. 126 vermeld, aan de leden der schutterij toe te kennen, wordt door Ons telkens bepaald.

Deze en alle andere kosten, op de verleende hulp gevallen, komen ten laste van de gemeente, die de hulp genoot.

ART. 129. De schutterijen houden geene parades, betrekken geene wachten en bezetten geene eere- of andere posten, dan voor zoover een of ander voor Ons of voor leden van Ons Huis plaats heeft, of voor zoover zij garnizoensdienst moeten doen.

Hovenbedoelde diensten, de garnizoensdienst uitgezonderd, worden door den commandant geregeld in overleg met den burgemeester der gemeente, waar zij te verrichten zijn, en, in militaire bezetting in de gemeente, wat parades en garnizoensdienst betreft, mede in overleg met den militair bevelhebber.

ART. 130. Is de schutterij gezamenlijk met de militaire macht onder de wapenen, dan bezet de schutterij steeds den rechtervleugel.

De leden der schutterijen en de militairen erkennen elkander in hunne rangen en graden.

Zij geven, wanneer zij in uniform gekleed zijn, elkander de gebruikelijke eerbewijzen. Ter zake van overtreding dezer bepaling wordt het lid der schutterij volgens art. 109 dezer wet, en de militair disciplinair gestraft krachtens het reglement van krijgslucht voor het krijgsvolk te lande of krachtens dat voor het krijgsvolk te water.

Bij gezamenlijk optreden van schutterijen met troepen van het leger, voert, bij gelijkheid van rang, de militaire officier het bevel.

ART. 131. Schutterplichtigen, bij de schutterij ingelijfd, kunnen om bijzondere redenen ongewapend gelaten en buiten dienstwaarneming gehouden worden.

De aanwijzing dier schutterplichtigen geschiedt door den commandant.

ART. 132. Om bijzondere redenen kan door Ons de schutterij van eene of meer gemeenten, voor den tijd van hoogstens zes maanden, buiten dienst gesteld en ontwapend worden.

Binnen dat tijdsverloop kunnen door Ons, bij een nader te nemen besluit, den Raad van State gehoord, de buitendienststelling en ontwapening worden verlengd. Van dit besluit geschiedt mededeeling in de *Staatscourant*.

ART. 133. In gemeenten van geringe of verspreide bevolking of in gedeelten van zoodanige gemeente, kan de schutterij van de oefeningen, wapenschauwingen en verdere diensten tijdelijk worden vrijgelaten, wanneer Wij dit nithoofde van plaatselijke gelegenheid of te verren afstand van de gemeenten, met welker

schutterijen zij is vereenigd, of van de oefeningsplaats, onvermijdelijk achten. Van dit besluit geschiedt mededeeling in de *Staatscourant*.

Op deze gemeenen en gedeelten van gemeenten is art. 107 niet van toepassing voor zooveel de aldus vrijgelaten schutters betreft.

De aldus vrijgelaten schutters zijn ongewapend en van geene uniformkleeding voorzien.

Over hen wordt jaarlijks eene monstering door den commandant gehouden.

HOOFDSTUK XII.

VAN DEN DIENST DER SCHUTTERIJEN IN TIJDEN VAN GEVAAR EN OORLOG.

§ 1. Van den dienst.

ART. 134. Zoodra de militie te land, krachtens art. 184 der Grondwet, hetzij geheel, hetzij ten deele buitengewoon is bijeengeroepen, kunnen de schutterijen geheel of gedeeltelijk, de schutterplichtigen, die naar de reserve zijn overgegaan en die, vermeld in art. 25, hieronder evenwel niet begrepen, tot het houden van buitengewone oefeningen opgeroepen en volgens de voorschriften door Onzen Minister van Oorlog te geven, marschvaardig gemaakt worden.

Zij, die aan de buitengewone oefeningen zijn onderworpen, genieten, zoo zij dit verlangen, voor elke buitengewone oefening, welke zij hiiwonen, eene vergoeding uit 's Rijke kas, volgens het daarvan door Ons te bepalen bedrag.

De oproeping wordt bevolen bij een bij Ons te nemen, in de *Staatscourant* en het *Staatsblad* te plaatsen besluit.

Indien Wij dit noodig achten, kunnen de in de eerste zinsnede bedoelde schutterijen, te harer voorbereiding tot den dienst ter verdediging des Vaderlands, in een of meer kampen of garnizoensplaatsen worden vereenigd.

In dat geval worden zij, die bij deze schutterijen dienen, op denzelfden voet als het leger gehuisvest, gevoed en verpleegd, en ontvangen gelijke bezoldiging als zij, die tot de landmacht behooren.

ART. 135. In tijden van gevaar en oorlog kunnen de schutterijen geheel of gedeeltelijk, de schutterplichtigen, die naar de reserve zijn overgegaan, hieronder evenwel niet begrepen, tot verdediging des Vaderlands opgeroepen en mobiel verklaard worden.

Wordt slechts een gedeelte der schutterijen mobiel verklaard, dan gaat de indienststelling bij de mobiele schutterij van de schutterplichtigen, die tot de eerste klasse van oproeping behooren, aan die van de schutterplichtigen der tweede klasse vooraf.

Aan de mobiel verklaarde schutterijen worden, voor zooveel noodig, officieren en kaders uit het leger toegevoegd.

De oproeping wordt bevolen en de mobielverklaring geschiedt bij een door Ons te nemen, in de *Staatscourant* en het *Staatsblad* te plaatsen besluit.

ART. 136. Zoodra de oproeping, in art. 134 vermeld, is bevolen zijn de schutterplichtigen, die naar de reserve zijn overgegaan, tot alle diensten, tot behoud der inwendige rust gevorderd, verplicht.

Zij kunnen aan oefeningen onderworpen en in gemeenten, waar garnizoensdiensten te verrichten zijn, bij gemis van voldoende militaire bezetting en wanneer het gedeelte der schutterij, dat niet mobiel is verklaard, niet of niet voldoende in voormelde diensten kan voorzien, op last van Onzen Minister van Oorlog met die diensten belast worden.

De derde zinsnede van art. 135 is ten deze van toepassing.

Voor het verrichten van garnizoensdienst wordt aan hen, die dit verlangen, eene vergoeding uit 's Rijke kas toegekend volgens het door Ons te bepalen bedrag.

De schutterplichtigen, in de eerste zinsnede vermeld, worden van 's Rijks wege voorzien van uniformkleeding, voor zoover Wij dit noodig achten.

Omtrent eene indeeling worden door Ons, zoo noodig, voorschriften gegeven.

ART. 137. De bij de schutterijen ingelijfde of in te lijven schutterplichtigen worden op hunne aanvraag uit de schutterij ontslagen of buiten oproeping gelaten, zoodra, ten genoegen van Onze Ministers van Binnenlandsche Zaken en van Oorlog, het bewijs is geleverd, dat zij behooren tot een Staat, waar de Nederlander niet aan den verplichten krijgddienst is onderworpen, of waar ten aanzien der dienstplichtigheid het beginsel van wederkerigheid is aangenomen.

In hunne vervanging wordt door den commandant voorzien met inachtneming van de orde van oproeping, bij de tweede zinsnede van art. 68 bepaald.

Op het ontslag van hen, die tot de mobiele schutterij behooren, zijn de artt. 76 en 78, en van hen, die naar de reserve zijn overgegaan, is art. 76 van toepassing.

Zijn zij officier bij de schutterij, dan wordt het ontslag door Ons verleend.

ART. 138. De mobiel verklaarde schutterijen staan onder het krigsbevel.

Hare indeeling bij het leger en hare bestemming, ook voor andere diensten dan bij de twee eerste zinsneden van art. 97 zijn aangewezen, worden door den Minister van Oorlog geregeld.

ART. 139. De in de mobiel verklaarde schutterijen begrepen schutterplichtigen, die hunnen dienst bij de zeemilitie volbracht en een behoorlijk paspoort bekomen hebben, worden bestemd tot alle diensten vereischt voor de binnenlandsche defensie te water.

Daartoe kunnen ook andere schutterplichtigen, zoo zij dit verlangen, worden bestemd, bij voorkeur zij, die bij de zeemacht hebben gediend, benevens de zeevarenden, zeevisschers en binnenschippers van beroep.

ART. 140. De schutterplichtigen, die hun diensttijd bij de zeemilitie volbracht en een behoorlijk paspoort bekomen hebben of die het beroep van buitenlandsch zeevarende uitoefenen, blijven, behoudens hunne inlijving bij de schutterij, van den werkelijken dienst ontheven, zoolang zij niet tot het mobiel verklaarde gedeelte der schutterij behooren.

De vijfde zinsnede van art. 3, de eerste zinsnede van art. 26 en art. 27 zijn op hen van toepassing.

ART. 141. Een huwelijk, na de dagteekening van Ons besluit, dat de oproeping der schutterijen tot verdediging des Vaderlands beveelt, aangegaan door een schutterplichtige, die in de oproeping is begrepen, geeft hem geen recht tot overgang van de eerste naar de tweede klasse.

ART. 142. De ingelijfde bij de mobiele schutterij, die eene vrijwillige verbintenis bij de zeemacht, het korps mariniers hieronder begrepen, bij het leger hier te lande of het krijgsvolk in 's Rijks overzeesche bezittingen of koloniën aangaat, blijft niettemin strekken in mindering van de sterkte in art. 3 bepaald.

ART. 143. Wanneer twee of meer broeders of halve broeders uit een gezin gelijktijdig bij de mobiel verklaarde schutterij dienen, wordt aan hem of hen voorloopig vrijstelling van den dienst bij deze schutterij verleend, die het grootste gedeelte van zijn of hun schutterlijken diensttijd heeft of hebben volbracht, in diervoege, dat slechts de helft of, van een oneven getal, de grootste helft bij de mobiele schutterij diene.

Omtrent het bewijs van het bestaan dier reden van vrijstelling en de opvolging van het recht van vrijstelling, voor het geval drie of meer broeders of halve broeders uit het gezin gelijktijdig bij de mobiele schutterij dienen, gelden de bepalingen, daaromtrent bij of krachtens de wet betrekkelijk de nationale militie gemaakt.

Hij, die ingevolge de eerste zinsnede, van den dienst bij de mobiele schutterij is vrijgesteld, is niettemin, zoolang hij in het genot dier vrijstelling is, verplicht tot de diensten, in art. 136 vermeld.

Hij, die recht op voorloopige vrijstelling heeft, kan worden toegelaten, den dienst van zijn broeder of halven broeder bij de mobiele schutterij te volbrengen. Hij verbindt zich voor den tijd, dien zijn broeder of halve broeder bij voormelde schutterij zou hebben moeten dienen. De verplichting, in de derde zinnede vermeld, gaat in zoodanig geval over op hem, in wiens plaats hij bij de mobiele schutterij optreedt.

ART. 144. In bijzondere gevallen kan door Ons aan de tot verdediging des Vaderlands opgeroepenen of aan de reeds bij de mobiele schutterijen dienende schutterplichtigen ontheffing van dienst worden verleend. Hierbij geldt art. 142.

Van deze ontheffing wordt telkens mededeeling gedaan in de *Staatscourant*, met opgaaft van de redenen, die daartoe geleid hebben.

§ 2. Van de vervanging in den dienst.

ART. 145. Elk, die bij de schutterij, tijdens hare mobilverklaring, beneden den rang van officier dient, en elke schutterplichtige, tot den dienst bij de mobiele schutterij opgeroepen of op te roepen, kan zich in den dienst doen vervangen door een plaatsvervanger, mits deze bij de zeemacht, het korps mariniers hieronder begrepen, bij het leger hier te lande, bij het krijgsvolk in 's Rijks overzeesche bezittingen of koloniën of bij de schutterij gediend en, behalve een bewijs van ontslag, van den bevelhebber, onder wien hij laatstelijk heeft gediend, een getuigschrift hebbe ontvangen, waaruit blijkt, dat hij zich gedurende zijn diensttijd goed heeft gedragen.

ART. 146. Behalve het vereischte in het voorgaande artikel gesteld, moet men, om plaatsvervanger bij de mobiele schutterij te zijn, ongetrouwd of kinderloos weduwnaar wezen, voorts lichamelijk voor den dienst geschikt, ten minste 1,55 meter lang, niet jonger dan 21 en niet ouder dan 40 jaar zijn, aan zijne verplichtingen tot de schutterij, zoo die te vervullen waren, voldoen en een goed zedelijk gedrag geleid hebben.

Het bezit van die vereischten, met uitzondering van de lichamelijke geschiktheid en de gevorderde lengte, wordt bewezen door een getuigschrift van den burgemeester der woonplaats.

Het getuigschrift is ingericht in den door Ons te bepalen vorm.

Tevens moet men overleggen een bewijs, dat men aan zijne verplichtingen tot de nationale militie voldaan heeft of geene verplichtingen te dien aanzien, te vervullen had.

Zij, die bij de schutterij naar de reserve zijn overgegaan, kunnen evenzeer als plaatsvervanger worden toegelaten.

Het bewijs, in art. 72 vermeld, vervangt het in de eerste zinnede gevorderde bewijs van voldoening aan de verplichtingen tot de schutterij.

Voor hen, die een bewijs van sinnaal ontslag uit de schutterij hebben verkregen, treedt dit bewijs in de plaats van dat, omtrent de voldoening aan de verplichtingen tot de schutterij, in de eerste zinnede gevorderd.

ART. 147. Ons besluit, dat de oproeping der schutterijen tot dienst ter verdediging des Vaderlands beveelt, bepaalt den tijd, binnen welken plaatsvervangers kunnen worden gesteld en de wijze hunner aanneming.

ART. 148. De schutterplichtige, die zich volgens art. 145 deed vervangen, is gedurende een jaar voor zijn plaatsvervanger aansprakelijk, te rekenen van den dag waarop deze is ingelijfd.

Zoo de plaatsvervanger binnen dien tijd ontbreekt, stelt de schutterplichtige een nieuwen plaatsvervanger, of treedt hij zelf in den dienst op.

Het stellen van een nieuwen plaatsvervanger of het zelf in dienst optreden wordt niet gevorderd, wanneer de plaatsvervanger wegens ziekelijke gesteldheid of gebreken, door den dienst bekomen, ontslagen of gedurende zijn dienst overleden is, of wel zich als vrijwilliger bij de zeemacht, het korps mariniers, hier-

onder begrepen, bij het leger hier te lande of bij het krijgsvolk in 's Rijks overzeesche bezittingen of koloniën heeft verbonden.

ART. 149. Het stellen van een nieuwen plaatsvervanger of het zelf in den dienst optreden geschiedt binnen dertig dagen na den dag, waarop de vervangene van het ontbreken van den plaatsvervanger is verwittigd.

ART. 150. Is een plaatsvervanger, die deserteert, binnen dertig dagen na zijne desertie vrijwillig teruggekeerd of aangehouden, dan behoeft in zijne plaats geen nieuwe plaatsvervanger te worden gesteld, noch de vervangene zelf in den dienst op te treden.

Kan echter de gedeserteerde plaatsvervanger, ten gevolge van een rechterlijk vonnis, niet tot verderen dienst worden toegelaten, dan geldt de tweede zinsnede van art. 148.

ART. 151. Wordt een gedeserteerde plaatsvervanger weder in dienst gesteld, dan wordt de vervangene, die zelf reeds in den dienst optrad, of de reeds door hem gestelde nieuwe plaatsvervanger uit den dienst ontslagen.

ART. 152. Een ingelijfde plaatsvervanger wordt, zoodra blijkt dat hij in strijd met de wet is aangenomen, als zoodanig ontslagen.

De schutterplichtige, voor wien hij werd aangenomen, stelt binnen den tijd, in art. 149 vermeld, een nieuwen plaatsvervanger of treedt zelf in den dienst op, al is de bij de eerste zinsnede van art. 148 bepaalde tijd van aansprakelijkheid verstreken of al heeft de plaatsvervanger zich als vrijwilliger bij de zeemacht, het korps mariniers hieronder begrepen, bij het leger hier te lande of bij het krijgsvolk in 's Rijks overzeesche bezittingen of koloniën verbonden.

De indienststelling van den schutterplichtige of van den nieuwen plaatsvervanger geschiedt slechts voor den nog onvervulden dienstdtijd.

ART. 153. Den schutterplichtige, beneden den rang van officier, die reeds bij de mobiele schutterij dient, kan door Ons, in bijzondere gevallen, het stellen van een plaatsvervanger worden vergund.

ART. 154. Hij, die als plaatsvervanger wordt toegelaten, ontvangt daarvan een bewijs.

Door het in ontvang nemen van dat bewijs verbindt de toegelatene zich tot alle diensten en verplichtingen bij de schutterij, op hem, voor wien de toelating plaats had, rustende.

Wordt tusschen den schutterplichtige en hem, die voor dezen als plaatsvervanger is toegelaten, eene overeenkomst nagegaan, dan wordt deze bij notariële akte verleden.

Voor het opmaken, het verlijden en de uit te geven afschriften van de acte wordt in het geheel, behalve de zegel- en registratiekosten, niet meer dan vier gulden in rekening gebracht.

De akte is aan een vast registratierecht van vijf gulden onderworpen.

ART. 155. De kosten, vallende op het onderzoeken van den als plaatsvervanger aangeboden persoon, worden gedragen door den schutterplichtige, die zijne vervanging verlangt.

ART. 156. De schutterplichtige, die de met zijn plaatsvervanger gesloten overeenkomst niet nakent, wordt, zoo die overeenkomst door een rechterlijk vonnis, in kracht van gewijsde gegaan, is ontbonden, dadelijk in dienst gesteld, al is de bij de eerste zinsnede van art. 148 bepaalde tijd van aansprakelijkheid verstreken, of al heeft de plaatsvervanger zich als vrijwilliger bij de zeemacht, het korps mariniers hieronder begrepen, bij het leger hier te lande of bij het krijgsvolk in 's Rijks overzeesche bezittingen of koloniën verbonden.

De plaatsvervanger wordt als zoodanig ontslagen.

De indienststelling van den schutterplichtige geschiedt slechts voor den nog onvervulden dienstdtijd.

Wordt de schutterplichtige voor den dienst ongeschikt bevonden, dan belet dit het ontslag van den plaatsvervanger als zoodanig niet.

ART. 157. Het is aan alle Rijks-, provinciale- en gemeente-ambtenaren, die op eenigerlei wijze bij de uitvoering van deze wet betrokken zijn, en aan alle krijgslieden verboden, deel te nemen aan eene onderneming, het bezorgen van plaatsvervangers ten doel hebbende, of daaruit eenige voordeelen te trekken.

§ 3. *Van onttrekking aan den dienst.*

ART. 158. Hij, die zich aan den dienst bij de mobiele schutterij heeft onttrokken, hetzij door verzuim van aangifte ter inschrijving, van het vervallen, volgens art. 23, van de reden waarom hij was vrijgesteld, van verandering van woonplaats, van de ontbinding van zijn huwelijk, of, niet meer gehuwd zijnde, van het kinderloos worden, hetzij door niet-voldoening aan de oproeping, of die, op welke andere wijze ook, zijne verplichting tot den dienst bij de mobiele schutterij heeft ontdoken, wordt zoodra mogelijk voor Gedeputeerde Staten der provincie, binnen welke hij zijn verblijf houdt, geroepen en, bij nalatigheid, gebracht.

Gedeputeerde Staten onderzoeken het geval en doen daaromtrent ten spoedigste uitspraak.

ART. 159. Is de nalatig gebleven schutterplichtige voor den dienst geschikt bevonden en hebben Gedeputeerde Staten beslist, dat omstandigheden van zijn wil onafhankelijk hem hebben belet aan zijne verplichtingen te voldoen, dan wordt hij, welke ook zijn leeftijd zij, bij de mobiele schutterij of, is de schutterij niet meer mobiel, bij die der gemeente, waartoe hij behoort, ingelijfd voor zoodanigen tijd, gedurende welchen hij nog had moeten dienen, zoo hij niet nalatig was gebleven.

Op zijn ontslag is de voorlaatste zinsnede van art. 5 niet van toepassing.

ART. 160. Hebben Gedeputeerde Staten beslist, dat de nalatig gebleven schutterplichtige door geene omstandigheden van zijn wil onafhankelijk belet was aan zijne verplichtingen te voldoen, dan wordt hij, is hij voor den dienst geschikt bevonden, dadelijk aan de militaire overheid overgeleverd en, welke ook zijn leeftijd zij, bij een der korpsen van het leger hier te lande voor vijf jaren ingelijfd.

ART. 161. In het geneskundig onderzoek worden Gedeputeerde Staten door een burgerlijk geneskundige en een militairen officier van gezondheid bijgestaan.

De laatste zinsnede van art. 41, de elf laatste zinsneden van art. 53 en art. 54 zijn hierbij van toepassing.

Het presentiegeld en de reis- en verblijfkosten der burgerlijke geneskundigen, volgens het daarvan door Ons te bepalen bedrag, komen, met de reis- en verblijfkosten der officieren van gezondheid, ten laste van 's Rijks kas.

ART. 162. Hebben de personen, in art. 158 bedoeld, den leeftijd van veertig jaren volbracht, dan worden zij van den dienst vrijgesteld en behoeven zij niet voor Gedeputeerde Staten te verschijnen.

ART. 163. Op de uitspraken van Gedeputeerde Staten, krachtens art. 158 te doen, zijn de artt. 57 en 58 van toepassing.

De uitvoering dier uitspraken wordt door het beroep niet geschorst.

ART. 164. De beambten van politie en alle ambtenaren, belast met het opsporen van misdrijven, zijn belast met het opsporen van hen, die zich op eenigerhande wijze aan hunne verplichting tot den dienst bij de mobiele schutterij hebben onttrokken.

Deze nalatigen kunnen door die beambten en ambtenaren aangehouden en, krachtens bevel van Onzen Commissaris in de provincie, in een huis van verzekering, van arrest of van bewaring in hechtenis gesteld en in hechtenis gehouden worden totdat zij volgens art. 158 voor Gedeputeerde Staten worden gebracht.

Dit moet uiterlijk binnen tien dagen na den dag der inhechtenisstelling plaats hebben, bij gebreke waarvan de aangehoudenene door de zorg van Onzen Commissaris in de provincie in vrijheid wordt gesteld.

Achten Gedeputeerde Staten een onderzoek noodig, alvorens uitspraak te doen,

dan kunnen zij bevelen, dat de aangehoudene in hechtenis blijve tot de einduitspraak.

HOOFDSTUK XIII.

VAN DE KOSTEN.

ART. 165. Elke gemeente voorziet in de kosten van oprichting en onderhoud harer schutterij, voor zoover die niet ten laste van het Rijk of van de leden der schutterij zijn gebracht.

ART. 166. Gemeenten, welker schutterijen met die van andere gemeenten zijn vereenigd, dragen de kosten gezamenlijk, elke in evenredigheid van het getal harer mannelijke inwoners, berekend overeenkomstig art. 3.

De kosten van kleeding der onvermogende schutters komen ten laste van de gemeente, waartoe de onvermogende behoort.

De kosten van de aankondigingen, bij de artt. 52 en 56 voorgeschreven, het presentiegeld en de reis- en verblijfkosten van de burgerlijke geneeskundigen, die Gedeputeerde Staten in het geneeskundig onderzoek hebben bijgestaan of van hunnentwege met zoodanig onderzoek belast zijn geweest, en de kosten, gevallen op het onder verzekerd geleide naar Gedeputeerde Staten opzenden van schutterplichtigen, komen ten laste van de gemeente of gemeenten, waartoe de schutterplichtigen behooren.

De verdeeling over die gemeenten geschiedt door Gedeputeerde Staten.

ART. 167. De kosten, vermeld in de beide voorgaande artikelen, worden aan de gemeenten uit 's Rijks kas vergoed tot een maximum van vijf gulden per jaar voor elk dienstdoend schutter beneden den rang van officier, volgens de sterkte der schutterij op 31 December van het jaar, waarover de kosten loopen.

Jaarlijks, vóór het einde van het jaar volgende op het dienstjaar van de gemeenterekening, waartoe de uitgaven behooren, geven Gedeputeerde Staten aan Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken kennis van de sommen, krachtens genoemde artikelen door iedere gemeente in uitgaaf geleden. Daarna wordt door Ons het bedrag der vergoeding bepaald.

Op die vergoeding wordt ten behoeve van het Departement van Oorlog ingehouden hetgeen de gemeente krachtens artt. 108 en 109 mocht te dragen hebben.

ART. 168. Indien Wij, na onderzoek door Gedeputeerde Staten, oordeelen, dat eene gemeente door de uitgaven, voor de eerste oprichting harer schutterij vereischt, te zwaar zou worden gedrukt, wordt door Ons bepaald, welk gedeelte van die kosten ten laste dier gemeente blijft; de overige worden dan door het Rijk gedragen.

ART. 169. Alle kosten der mobiele schutterijen komen ten laste van 's Rijks kas. Zij, die bij deze schutterijen dienen, worden op denzelfden voet als het leger gehuisvest, gevoed en verpleegd en ontvangen gelijke bezoldiging als bij het leger.

De bij art. 139 bedoelde schutterplichtigen worden op denzelfden voet gevoed en verpleegd en ontvangen gelijke bezoldiging als de schepelingen bij de zeemacht.

Kleeding, uitrusting en wapening worden hun, voor zoover zij daarvan niet reeds zijn voorzien, van 's Rijks wege verstrekt.

Op hen, die in den dienst bij de mobiele schutterijen worden verwond of verminkt, zoomede op de weduwen of kinderen der in dien dienst gesneuvelden of omgekomenen, zijn de wetten tot regeling der pensioenen bij de zee- en landmacht van toepassing.

HOOFDSTUK XIV.

VAN DE RECHTSPIEGING, DE STRAFFEN EN DE TOCHT.

§ 1. Van de schuttersraden.

ART. 170. De schuttersraad oordeelt over alle overtredingen dezer wet bij de

niet-mobiele schutterkorpsen, welker kennianeming niet uitdrukkelijk aan een anderen rechter of aan den commandant is opgedragen.

ART. 171. De schuttersraad bestaat uit den commandant als voorzitter, en vier leden, en is, behalve den voorzitter, behoudens de bepaling van art. 175, samengesteld als volgt:

a. bij een schutterkorps van twee of meer bataljons uit:

een hooffofficier; een kapitein of een eersten of tweeden luitenant; een onder-officier of korporaal, en een schutter;

b. bij een schutterkorps van een bataljon of meer dan ééne compagnie uit:

een kapitein; een eersten of tweeden luitenant; een onderofficier of korporaal, en een schutter;

c. bij een schutterkorps van eene compagnie uit:

een eersten of tweeden luitenant; een onderofficier; een korporaal, en een schutter.

Is de beklagde officier, dan worden de leden van den schuttersraad beneden dien rang vervangen door officieren, daartoe tijdelijk te bestemmen. Hiertoe kunnen ook worden aangewezen de officieren, als plaatsvervangend lid van den schuttersraad benoemd.

Aan den schuttersraad worden een auditeur en een secretaris toegevoegd.

Bij verhindering of ontstentenis van den commandant is, behoudens de uitzondering in art. 178 vervat, de hem in rang opvolgende oudste officier voorzitter van den schuttersraad.

ART. 172. Voor elk lid van den schuttersraad en voor den auditeur wordt een plaatsvervanger benoemd.

ART. 173. Bloedverwanten of aangehuwden, tot den derden graad ingesloten, mogen niet tegelijk ambtsbetrokkingen in of bij denzelfden schuttersraad bekleeden.

ART. 174. De leden van den schuttersraad en hunne plaatsvervangers worden benoemd en ontslagen door burgemeester en wethouders der gemeente, waar de schuttersraad zijne vergaderingen houdt.

Burgemeester en wethouders ontvangen eene aanbeveling van twee personen voor elk te benoemen lid of plaatsvervangend lid, door den commandant in te dienen.

Het bestemmen van officieren om, zoo de beklagde officier is, tijdelijk zitting in den schuttersraad te nemen, geschiedt door burgemeester en wethouders der gemeente, in de eerste zinsnede vermeld, op aanvraag en aanbeveling van den commandant.

ART. 175. Is bij een schutterkorps het getal officieren ongenoegzaam om den schuttersraad volgens art. 171 samen te stellen, dan worden onderofficieren, korporals of schutters tot lid of plaatsvervangend lid van den schuttersraad benoemd, of, zoo de beklagde officier is, aangewezen om tijdelijk zitting in den schuttersraad te nemen.

Hierbij geldt art. 174.

ART. 176. De leden van den schuttersraad en hunne plaatsvervangers worden voor twee jaren benoemd. De aftredenden zijn opnieuw benoembaar.

ART. 177. Bij verhindering of ontstentenis van een lid van den schuttersraad of van den auditeur treedt zijn plaatsvervanger op, door den voorzitter op te roepen.

ART. 178. Bij aanklacht wegens begane overtreding of misbruik van gezag van den commandant of van den officier, die hem als zoodanig heeft vervangen, bekleedt de inspecteur, in art. 98 genoemd, het voorzitterschap van den schuttersraad.

De auditeur geeft van de aanklacht kennis aan den inspecteur, of, bij ontstentenis van dezen, aan Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken.

Dij verhindering, ontstentenis of geldig verklaarde wraking of verschooning

van den inspecteur, wordt door Ons een hoofdofficier van het leger aangewezen om het voorzitterschap te bekleeden.

ART. 179. De auditeur en zijn plaatsvervanger worden door Ons benoemd en ontslagen. Burgemeester en wethouders der gemeente, waar de schuttersraad zijne vergaderingen houdt, dienen ter benoeming van den auditeur en van zijn plaatsvervanger eene aanbeveling in, voor elk zoo mogelijk van twee personen, in overleg met den commandant opgemaakt.

De auditeur en zijn plaatsvervanger zijn zooveel mogelijk doctoren in de rechten.

ART. 180. De kwartiermeester, of, is er meer dan één bij de schutterij, een hunner, door den commandant om de twee jaren aan te wijzen, is secretaris van den schuttersraad.

Is geen kwartiermeester bij de schutterij aanwezig, dan wordt een officier, onderofficier of ander lid der schutterij voor twee jaren tot secretaris van den schuttersraad benoemd.

De aftredende is opnieuw benoembaar.

De benoeming geschiedt door burgemeester en wethouders der gemeente in het voorgaand artikel aangeduid, die eene aanbeveling van twee personen, door den commandant in te dienen, ontvangen.

Bij verhindering of ontstentenis van den secretaris draagt de voorzitter van den schuttersraad de waarneming tijdelijk op aan een officier, onderofficier of ander lid der schutterij, die geen lid of plaatsvervangend lid van den schuttersraad is.

ART. 181. De commandant benoemt een lid der schutterij tot bode van den raad.

ART. 182. De voorzitter, de leden van den schuttersraad en hunne plaatsvervangers, de auditeur en zijn plaatsvervanger leggen in handen van den burgemeester der gemeente, waar de schuttersraad zijne vergaderingen houdt, zij, die, zoo de beklagde officier is, tijdelijk zitting in dien raad nemen, de secretaris of hij, die met de tijdelijke waarneming van deze betrekking wordt belast, en de bode in de vergadering van den schuttersraad in handen van den voorzitter, vóór het aanvaarden hunner betrekking, den navolgenden eed of belofte af:

„Ik zweer (beloof) trouw aan den Koning, gehoorzaamheid aan de Grondwet en aan de wetten van den Staat, en dat ik de plichten, mij als voorzitter (lid, plaatsvervangend lid, auditeur, plaatsvervangend auditeur, secretaris, plaatsvervangend secretaris of bode) van den schuttersraad opgedragen, met eerlijkheid, nauwgezetheid en onpartijdigheid zal waarnemen.

„Zoo waarlijk helpe mij God Almachtig! (Dat beloof ik)“.

ART. 183. De auditeur, de secretaris en de bode van den schuttersraad genieten eene door Ons te bepalen jaarlijksche bezoldiging uit 's Rijks kas.

ART. 184. De voorzitter, de leden en de secretaris van den schuttersraad zijn bij de terechtzittingen van dien raad en de bode bij de uitoefening zijner functien in uniform gekleed, zoo zij niet, volgens deze wet, van het dragen van uniform zijn vrijgesteld.

ART. 185. De leden, de auditeur en de secretaris van den schuttersraad blijven niet dan om voldoende, door den voorzitter te beoordeelen redenen, uit de vergadering van den raad afwezig en verwijderen zich daaruit niet vóór dat de zitting is opgeheven.

ART. 186. De leden van den schuttersraad beneden den rang van officier, worden, zoo zij dit verlangen, in tijd van vrede van de diensten, in hoofdstuk XI vermeld, vrijgelaten.

ART. 187. Vanwege het bestuur der gemeente, waar de schuttersraad vergadert, wordt een daartoe geschikt vertrek beschikbaar gesteld.

Hierbij geldt de eerste zinsnede van art. 106.

Gedeputeerde Staten wijzen de gemeente aan, waar de schuttersraad van een schutterkorps, samengesteld uit de schutterijen van meer dan óéne gemeente, zijne vergaderingen houdt.

§ 2. Van de straffen.

ART. 188. De schuttersraden leggen de navolgende straffen op:

a. aan officieren, onderofficieren en korporals:

1°. ontzetting van rang of graad;

2°. provoostarrest;

3°. geldboete;

b. aan alle verdere leden der schutterij:

1°. provoostarrest;

2°. geldboete.

ART. 189. Ontzetting van rang of graad wordt aan de schutterij bij dag-order bekend gemaakt.

ART. 190. Provoostarrest bestaat in afsluiting in eene door burgemeester en wethouders der gemeente, waar de schuttersraad zijne vergaderingen houdt, aan te wijzen bewaarplaats, en duurt niet korter dan vier en twintig uren en niet langer dan acht dagen.

Een ambtenaar der plaatselijke politie wordt door burgemeester en wethouders met het toezicht over de door hen aangewezen bewaarplaats belast.

Deze ambtenaar houdt een register, geteekend en op elke bladzijde gewaarmerkt door den voorzitter van den schuttersraad.

In dat register worden bij de opnemng van een veroordeelde of aangehoudenens diens naam, voornamen, beroep en woon- of verblijfplaats ingeschreven.

De inschrijving wijst tevens aan:

den schuttersraad, wiens vonnis, of den commandant of bevelvoerder, wiens bevelschrift wordt ten uitvoer gelegd;

de dagtekening van het vonnis of bevelschrift,

den dag, waarop de opnemng geschiedt;

den duur der straf.

De invrijheidstelling geschiedt door den ambtenaar met het toezicht over de bewaarplaats belast, zonder bevelschrift, zoodra de duur van den straftijd is verstreken.

Daarvan houdt hij aantekening in zijn register terzijde van de inschrijving, die bij de opnemng heeft plaats gehad.

De inschrijving en de in de vorige zinsnede vermelde aantekening worden door hem ondertekend.

ART. 191. Behoudens het bepaalde in de artt. 105 en 100, bedraagt de geldboete:

a. voor officieren niet minder dan drie en niet meer dan vijftig gulden.

b. voor onderofficieren en korporals niet minder dan een en niet meer dan twintig gulden;

c. voor alle verdere leden der schutterij niet minder dan een halven en niet meer dan tien gulden.

§ 3. Van de tucht en de toepassing der straffen.

ART. 192. Ieder lid der schutterij is in alles wat den dienst betreft gehoorzaamheid schuldig aan zijn meerdere, onverschillig of deze tot de schutterij behoore, dan militair zij, en onthoudt zich van misbruik van gezag jegens zijn mindere, hetzij lid der schutterij, hetzij militair.

Wederkeerig is elk militair in alles wat den dienst betreft gehoorzaamheid schuldig aan zijn tot de schutterij behoorenden meerdere en onthoudt zich van misbruik van gezag ook jegens zijn tot de schutterij behoorenden mindere.

Overtreding van de eerste alinea van dit artikel wordt gestraft volgens art. 194 dezer wet; ter zake van overtreding der tweede alinea wordt de militair disci-

plinair gestraft krachtens het reglement van krijgstuicht voor het krijgsvolk te lande of krachtens dat voor het krijgsvolk te water.

ART. 193. Een lid der schutterij wordt geacht in dienst te zijn, en is aan de tucht onderworpen, wanneer hij óf in uniform gekleed óf onder de wapenen óf tot dienst opgeroepen is; in het laatste geval van het oogenblik af, waartegen hij is opgeroepen.

ART. 194. Met ontzetting van rang of graad, met provoostarrest of wel met ontzetting van rang of graad gepaard met provoostarrest wordt gestraft:

1°. hij, die in dienstzaken aan zijn meerdere, hetzij lid der schutterij, hetzij militair, gehoorzaamheid weigert;

2°. mishruk van gezag jegens minderen, hetzij leden der schutterij, hetzij militairen;

3°. de officier, onderofficier of korporaal, die zich van een hem toevertrouwd post of van een onder zijn bevel gesteld detachement verwijdert, of op zijn post of tijdens hem een bevel was opgedragen, in kennelijken staat van dronkenschap verkeert;

4°. de schutter, die in dienst ongeregeldheden pleegt of in kennelijken staat van dronkenschap verkeert, of op schildwacht gesteld, zijn post verlaat, of zijne gelijken in rang beleedigt.

ART. 195. Met geldboete wordt gestraft hij, die, ter inlijving of tot dienst of tot het bijwonen der monstering, bedoeld in de vierde zinsnede van art. 133, opgeroepen, zonder geldige reden, ter beoordeeling van den commandant, of zonder verlof, door of vanwege den commandant verleend, aan de oproeping niet voldoet, of verschenen zijnde, zich te vroeg verwijdert, daaronder begrepen den dienst in art. 185 vermeld.

Hij herhaling kan, in plaats van geldboete, provoostarrest worden opgelegd.

ART. 196. Met dezelfde straffen als in het vorig artikel genoemd wordt gestraft:

1°. hij, die niet hehoorlijk in uniform gekleed onder de wapenen verschijnt;

2°. hij, die de hem in gebruik gegeven wapenen, kleeding- en uitrustingsstukken bederft, onbruikbaar maakt, buiten den dienst gebruikt of draagt, of aan anderen in gebruik geeft, of op bevel van den commandant niet binnen den gestelden tijd teruggeeft; alles onverminderd vergoeding van de aan die voorwerpen toegebrachte schade.

De schuttersraad bepaalt bij het vonnis het bedrag der schade en veroordeelt den overtreder tot vergoeding.

ART. 197. Met geldboete wordt gestraft hij, die, daartoe benoemd of aangewezen, weigert het lidmaatschap van den schuttersraad of de functie van secretaris van dien raad aan te nemen, of in dien raad tijdelijk zitting te nemen, of de betrekking van secretaris tijdelijk waar te nemen, zonder ten genoegen van den raad voldoende redenen voor zijne weigering te hebben aangevoerd.

De geldboete wordt opgelegd zoo dikwerf de benoemde of aangewezen, hiertoe geroepen, weigert den gevorderden eed of belofte af te leggen, of nalaat tot uitoefening der hem opgedragen functie in den raad te verschijnen of zijne functie waar te nemen.

ART. 198. Met provoostarrest of met geldboete wordt gestraft elk plichtverzuim of vergriep tegen de orde en ondergeschiktheid, dat niet bijzonder in deze wet genoemd, noch krachtens het volgend artikel berecht wordt.

ART. 199. Onachtzaamheid, slordigheid, het te laat verschijnen bij oproeping tot dienst, oneerbiedigheid tegen zijn meerdere en ander gering vergriep tegen de orde en ondergeschiktheid worden door den commandant of door iederen bevelvoerder, onder nadere goedkeuring van den commandant, met provoostarrest van vier en twintig uren of met het minimum der geldboete, in art. 194 vermeld, gestraft.

ART. 200. De bevelvoerder is bevoegd zijne onderhoorigen, die zich gedurende

den dienst aan eenig misdrijf schuldig maken, te doen ontwapenen en in verzekerde bewaring stellen.

De aangehoudene wordt dadelijk naar de ingevalge art. 110 aangewezen bewaarplaats overgebracht en ter beschikking van den auditeur gesteld.

Behoort het gepleegde misdrijf tot de kennisneming van den gewonen strafrechter, zoo stelt de auditeur den aangehoudene, wanneer voor het misdrijf volgens het Wetboek van Strafvordering voorloopige aanhouding kan plaats hebben, binnen vier en twintig uren na de aanhouding ter beschikking van den officier van justitie, aan wien in elk geval door den auditeur kennis van het gepleegde misdrijf wordt gegeven.

Kan voor het misdrijf geene voorloopige aanhouding plaats hebben of behoort het tot de kennisneming van den schuttersraad, dan stelt de auditeur den aangehoudene binnen denzelfden tijd op vrije voeten en vervolgt hem, in het laatste geval, op de gewone wijze voor den schuttersraad.

ART. 201. Overtreding onder de wapenen tegen de tucht gepleegd, bij brand, bij garnizoensdienst of bij de diensten, in de artt. 124—126 vermeld, worden met het maximum der straf, op de overtreding gesteld, gestraft.

ART. 202. Indien de overtreding, in schutterlijken dienst of ter gelegenheid van de behandeling van dienstraken gepleegd, gepaard gaat met het toebrengen van slagen of wonden, of het toevoegen van lonende of lasterlijke uitdrukkingen wordt zij volgens het gewone strafrecht en door den gewonen strafrechter berecht.

De belediging met feitelijkheden, woorden of gebaren, door een lid der schutterij tegen een meerdere, onverschillig of deze tot de schutterij behoore, dan militair zij, gepleegd, wordt gelijkgesteld met die aan een magistrantspersoon in of ter gelegenheid van de uitoefening zijner functien aangedaan. Hiermede wordt ook gelijkgesteld de belediging met feitelijkheden, woorden of gebaren, door een militair gepleegd tegen een lid der schutterij, dat zijn meerdere is.

Wanneer het misdrijf is gepleegd terwijl de beklagde zoowel als de beledigde partij in dienst of onder de wapenen waren, wordt de beklagde dadelijk aangehouden: daarna wordt, wanneer hij lid der schutterij is, te zijnen aanzien gehandeld overeenkomstig art. 200; wanneer hij militair is, wordt hij onmiddellijk ter beschikking gesteld van den commandeerenden officier van het garnizoen.

ART. 203. Hij, die goederen, behoorende tot de kleeding, uitrusting of wapening der schutterij, hem in gebruik gegeven, verpand, verkoopt of op eenige andere wijze vervreemdt, of, na ontslag uit de schutterij, tegen gedaan bevel terughoudt, wordt gestraft met de straffen bij het Wetboek van Strafrecht tegen misbruik van vertrouwen bedreigd.

ART. 204. Hij, die, bij oproerige beweging, saamscholing of andere stoornis der openbare orde tot den dienst opgeroepen, de oproermakers of rustverstoorders, op welke wijze ook, aanmoedigt, ophitst of hun behulpzaam is, wordt dadelijk ontwapend, in hechtenis genomen en ter beschikking van den officier van justitie gesteld.

ART. 205. De commandant, die aan de vordering, in artt. 124 en 126 vermeld, en ieder bevelvoerder van een schutterkorps of detachement, die aan de vordering der overheden en ambtenaren, met het recht om de openbare macht in te roepen bekleed, weigert te voldoen, wordt door den gewonen strafrechter volgens het Wetboek van Strafrecht wegens weigering van wettelijk verschuldigten dienst gestraft.

ART. 206. De commandant of de bevelvoerder, die de schutterij, het schutterkorps of het detachement onder zijn bevel, doet handelen tot een ander doel, dan in de wet of in de vordering, in artt. 124 en 126 vermeld, is aangewezen, of zonder wettige opvordering in de gevallen waarin dit vereischt is, wordt door den gewonen strafrechter volgens het Wetboek van Strafrecht wegens aanmatiging van bedieningen gestraft.

ART. 207. Hij, die zich schuldig maakt aan beledigingen of feitelijkheden tegen den voorzitter, de leden, de auditeur of den secretaris van den schutters-

raad of tegen een bedienenden beambte bij dien raad, in of ter gelegenheid van de uitoefening hunner functiën, wordt dadelijk aangehouden en door den gewonen strafrechter ter zake van belediging tegen hen, die met openbaar gezag bekleed zijn of de openbare macht in handen hebben, gestraft.

De voorzitter van den schuttersraad maakt van de overtreding proces-verhaal op. Daarmede en met den beklagde wordt door den auditeur gehandeld overeenkomstig art. 200.

ART. 202. Veroordeelingen krachtens artt. 202, 203, 204, 205, 206 of 207 tegen officieren, onderofficieren of korporanls uitgesproken en in kracht van gewijde gegaan, hebben verlies van rang of graad ten gevolge.

Zoo de veroordeelde officier is, wordt hij door Ons, zoo hij onderofficier of korporaal is, door den commandant ontslagen, behoudens de verplichting om het overige van zijn diensttijd als gewoon schutter te volbrengen.

Hangende het rechtsgeding wordt de beklagde, zoo hij commandant is, door Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken, zoo hij een minderen rang of graad bekleedt, door den commandant in de uitoefening zijner functiën geschorst.

ART. 209. Bij schuldigverklaring aan meer dan één misdrijf wordt alleen de straf, tegen één daarvan, en wel, bij ongelijkheid in zwaarte, tegen het zwaarste bedreigd, opgelegd.

Deze bepaling is niet toepasselijk op geldboete.

ART. 210. Met geldboete van tien tot vijftig gulden wordt gestraft het verzuim der aangifte, in art. 13, 16, 23, 27, 29, 30, 64 of 278 voorgeschreven.

In geval van inlijving, volgens art. 160, bij een der korpsen van het leger, en tegen den schutterplichtige, in art. 87 vermeld, heeft geene rechtsvervolging plaats.

Met geldboete van tien tot vijftig gulden wordt gestraft de geneeskundige, die, zonder geldige redenen, ter beoordeeling van den rechter, naloot, aan de krachtens deze wet gedane oproeping tot het doen van een geneeskundig onderzoek op den bepaalden tijd te voldoen.

Met geldboete van vijftig tot twee honderd gulden en gevangenisstraf van zes maanden tot twee jaren, te zamen of afzonderlijk, wordt gestraft degenen, op wiens te kwader trouw afgelegde getuigenis een met de waarheid strijdig of onvolledig attest, bewijsstuk of verklaring betrekkelijk de schutterij is afgegeven. Met dezelfde straf wordt gestraft degene, die, desbewust, van zoodanig met de waarheid strijdig of onvolledig attest, bewijsstuk of verklaring gebruik zal hebben gemaakt, behoudens zwaardere straffen bij het Strafwetboek bepaald tegen het naraaken of vervalschen van bedoelde attesten, bewijsstukken en verklaringen.

Met geldboete van vijftig tot twee honderd gulden wordt gestraft de ambtenaar die in strijd handelt met art. 157.

ART. 211. De overtredingen, in het voorgaand artikel genoemd, zijn aan de kennisneming van den gewonen strafrechter onderworpen.

ART. 212. De boeten, uit kracht dezer wet opgelegd, kunnen ten voordeele van 's Rijks kas.

ART. 213. Art. 463 van het Wetboek van Strafrecht en art. 20 der wet van 29 Juni 1854 (*Staatsblad* n°. 102) zijn van toepassing op de overtredingen van deze wet, aan de kennisneming van den gewonen strafrechter onderworpen.

§ 4. Van de wijze van procedeeeren voor de schuttersraden.

ART. 214. De auditeur bij den schuttersraad is belast met de vervolging van alle overtredingen, waarvan de kennisneming aan den schuttersraad is opgedragen.

ART. 215. De secretaris houdt notulen van het verhandelde in den schuttersraad en maakt daarin nauwkeurig melding van de genomen beslissing.

Bij vonnissen wordt het bijzonder gevoelen der leden van den schutterstaad niet in de notulen vermeld.

ART. 216. De dagvaardingen, beteekeningen en andere gerechtelijke exploitien, uit de rechtspleging en het ten uitvoer leggen der vonnissen van schuttersraden voortvloeiende, geschieden door den bode van den schuttersraad, binnen wiens rechtsgebied de betrokken persoon woont of verblijf houdt; de bode vertoont, desgevraagd, zijne akte van aanstelling.

De auditeur kan, indien hij dit noodig oordeelt, met de beteekening een deurwaarder bij een der rechterlijke collegien belasten.

ART. 217. Bij behandeling van strafzaken moet de schuttersraad, op straffe van nietigheid, voltallig zijn.

ART. 218. Van alle overtredingen, die niet overeenkomstig art. 199 door den commandant of onder zijne goedkeuring worden getraft, wordt schriftelijk bericht of proces-verbaal opgemaakt:

van het verzuim der aangifte, in art. 43, 46, 23, 27, 29, 30, 64 of 278 voorgeschreven, door den burgemeester of de ambtenaren, in art. 164 vermeld;

van de overtredingen in art. 197 vermeld, door den auditeur;

van alle andere overtredingen door den commandant, door den compagniescommandant, den bevelvoerder van een of meer onderdeelen eener compagnie, of door elk ander, die meent reden van bezwaar te hebben.

Dat bericht of proces-verbaal bevat al de omstandigheden der overtreding en, voor zooveel dit te pas komt, aanwijzing van getuigen.

ART. 219. Het bericht of proces-verbaal, door den commandant opgemaakt, wordt zoodra mogelijk aan den auditeur, en dat, door elk ander opgemaakt, voor zooveel diensovertredingen betreft, dadelijk aan den commandant gezonden.

De commandant zendt het bericht of proces-verbaal binnen vier en twintig uren aan den auditeur.

Houdt het bericht of proces-verbaal eene klacht in tegen den commandant, dan wordt het onmiddellijk aan den auditeur gezonden.

ART. 220. De kennismeming van overtredingen wordt bij den schuttersraad der schutterij, waartoe de beklagde behoort, aanhangig gemaakt door dagvaarding vanwege den auditeur.

Ingeval de auditeur op ontvangen aanklacht geene termen tot vervolging vindt, zendt hij het bericht of proces-verbaal met zijn schriftelijk ontwikkeld gevoelen aan den commandant, of, bij aanklacht tegen den commandant, aan den inspecteur. Bij ontstentenis van den inspecteur wordt het bericht gezonden aan Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken, ten einde Ons eene voordracht te doen, overeenkomstig de slothepaling van art. 178.

De commandant of, in het laatste geval, de inspecteur of degenen die hem vervangt, beslist of de beklagde tegen eene volgende zitting, door tusschenkomst van den auditeur, zal worden gedagvaard, aan welken last de auditeur gehouden is te voldoen.

Indien de auditeur naar aanleiding van het bericht of proces-verbaal de zaak aan den gewonen rechter heeft overgeleverd, legt hij daarvan bij den schuttersraad, ter kennismeming, bewijs over, afgegeven door den ambtenaar van het openbaar ministerie bij de betrokken rechtbank.

ART. 221. De dagvaarding bevat opgaaft van het feit, dat te last wordt gelegd, met vermelding van den tijd waarop, de plaats waar en de omstandigheden waaronder het feit is gepleegd.

Zij wordt den beklagde in persoon of aan zijne woning beteekend. Indien de beklagde zijne woonplaats of zijn gewoon verblijf naar eene andere gemeente binnenslands heeft overgebracht, geschiedt de beteekening, tenzij daarmede overeenkomstig art. 216 een deurwaarder belast mocht zijn, door den bode van den schuttersraad, onder wiens rechtsgebied die gemeente is gelegen, of aan den auditeur bij dien raad door den auditeur bij den schuttersraad, voor welken de beklagde moet worden gedagvaard, gedaan verzoek. Heeft hij zijne woonplaats buitenslands gevestigd, of de gemeente verlaten en is zijne woning binnenslands

niet bekend of aldaar niemand te vinden, of wordt de aanneming van het stuk door hem of aan zijne woning geweigerd, dan geldt aanplakking van de dagvaarding aan het gebouw, waar de schuttersraad, voor welken hij moet worden gedagvaard, zijne vergaderingen houdt, voor beteekening.

Tusschen den dag van beteekening der dagvaarding aan den beklagde en dien van zijne verschijning in rechten moeten ten minste drie vrije dagen verloopen.

Niet-nakoming van het bepaalde bij de drie eerste zinsneden heeft nietigheid der dagvaarding ten gevolge.

Verschijning van den beklagde op eene dagvaarding, waarbij de voorgeschreven termijn niet is in acht genomen, dekt de nietigheid.

ART. 222. De terechtzittingen van de schuttersraden worden, op straffe van nietigheid, in het openbaar gehouden, tenzij de raad om gewichtige in de notulen te vermelden redenen van openbare orde en zedelijkheid mocht bevelen, dat het rechtsgeding geheel of gedeeltelijk met gesloten deuren plaats hebbe.

Bij onbetamelijk gedrag van het publiek in de terechtzittingen, doet de voorzitter de vergaderzaal door hen, die zich daaraan schuldig maken, of door geheel het publiek ontruimen.

Daarvan wordt melding in de notulen gemaakt.

ART. 223. De vonnissen der schuttersraden worden, op straffe van nietigheid, door den voorzitter in het openbaar uitgesproken. Is de voorzitter tot de uitspraak huiten staat, dan geschiedt zij door een der leden van den raad die over de zaak hebben geoordeeld.

De vervanging heeft plaats door den hoogsten in rang van de ter terechtzitting tegenwoordige leden.

De leden, die over de zaak hebben geoordeeld, of ten minste twee hunner, de auditeur en de secretaris zijn bij de uitspraak tegenwoordig.

Kunnen niet alle leden tegenwoordig zijn, dan wordt daarvan aan het slot van het vonnis melding gemaakt.

ART. 224. Als verdedigers van beklagden worden alleen doctoren in de rechten toegelaten.

ART. 225. De voorschriften van het Wetboek van Strafvordering ten aanzien van de wraking en versooning van de leden van rechterlijke collegiën, zijn op de leden van den schuttersraad en hunne plaatsvervangers van toepassing.

Wanneer, ten gevolge van geldig verklaarde wraking of versooning, de leden van den schuttersraad en hunne plaatsvervangers niet meer in genoegzamen getale mochten zijn om van de zaak kennis te nemen, wordt door Ons, op verzoek van den auditeur, de schuttersraad eener naburige gemeente met de behandeling der zaak belast.

ART. 226. Leden der schutterij, voor den schuttersraad gedagvaard, die, zonder voldoende reden, ter beoordeeling van den raad, niet in uniform gekleed verschijnen, worden door den raad verwezen in eene geldboete van ten minste één en ten hoogste drie gulden.

ART. 227. De dagvaarding van getuigen, hetzij die door den auditeur of door den beklagde, te diens koste, geschieden, worden den getuigen in persoon of aan hunne woonplaats, ten minste vier en twintig uren vóór den dag van het verhoor, beteekend.

Indien de vanwege den auditeur op te roepen getuigen geen leden der schutterij zijn, noodigt de auditeur den kantonrechter, of, ingeval de op te roepen getuigen militairen zijn, den militairen bevelhebber, onder wien zij staan, uit, in het eerste geval om hen, met inachtneming van den in de eerste zinsnede vermelden tijd, te doen dagvaarden; in het laatste geval om hen op den bepaalden tijd voor den schuttersraad te doen verschijnen.

Onverminderd de bevoegdheid van den beklagde om te zijnen koste zelf getuigen te doen dagvaarden of ter terechtzitting mede te brengen, kan hij die opgeven aan den voorzitter, met verzoek dat deze hunne dagvaarding bevele.

De voorzitter beschikt op het verzoek, na den auditeur daarop te hebben gehoord.

De voorschriften van het Wetboek van Strafvordering ten aanzien van het beëdigden, het hooren, de wraking, en de verschooning van getuigen, tolken en deskundigen en het verhoor van beklaagden zijn op de rechtspleging voor de schuttersraden van toepassing.

ART. 228. Leden der schutterij, voor den schuttersraad als getuigen geroepen, die, zonder voldoende reden, ter beoordeeling van den raad, niet verschijnen, worden door den raad verwezen in eene geldboete van ten minste drie en ten hoogste tien gulden.

Indien zij op eene nadere dagvaarding andermaal niet verschijnen, worden zij, op dezelfde wijze als bij art. 207 omtrent de overbrenging naar de bewaarplaats is voorgeschreven, voor den schuttersraad gebracht en opnieuw door den raad in eene geldboete verwezen van ten minste tien en ten hoogste twintig gulden.

Indien de veroordeelde getuige bewijst te zijn verhinderd geweest, wordt hij van de voorschreven straffen ontheven.

Bij niet-verschijning van getuigen, die geene leden der schutterij zijn, geeft de auditeur daarvan onverwijld schriftelijk kennis aan den kantonrechter of, ingeval de getuigen militairen zijn, aan den militairen bevelhebber, onder wien zij staan, met uitnodiging, in het eerste geval tot uitvaardiging van een bevel van nederbrenging tegen den nalatigen getuige voor de nader bepaalde terechtzitting van den raad, en, in het tweede geval, om den nalatigen militair voor den raad, op den alsdan nader bepaalden tijd der terechtzitting, te doen geleiden.

De betrokken autoriteiten zijn verplicht hieraan te voldoen.

Bij uitvaardiging van bedoeld bevel veroordeelt de kantonrechter den nalatigen getuige tevens tot eene geldboete van ten minste tien en ten hoogste twintig gulden.

ART. 229. De getuigen doen, op straffe van nietigheid, alvorens hunne getuigenis af te leggen, elk op de wijze zijner godsdienstige gezindheid, den eed of de belofte, de geheele waarheid en niets dan de waarheid te zullen zeggen.

Bij weigering van een getuige om den eed of de belofte af te leggen, of getuigenis der waarheid te geven, maakt de secretaris van den schuttersraad daarvan proces-verbaal op.

Het proces-verbaal wordt door den voorzitter en den secretaris van den schuttersraad ondertekend, en ter vervolging gezonden, wanneer de getuige geen lid der schutterij is, aan den ambtenaar van het openbaar ministerie bij het kantonrecht, wanneer de getuige militair is, aan den Minister van Oorlog, of, wanneer hij tot de zeemacht, het korps mariniers hieronder begrepen, behoort, aan den Minister van Marine.

De weigerachtige getuige, geen lid der schutterij zijnde, wordt voor den gewonen rechter vervolgd en gestraft als ten aanzien van getuigen in politie-overtredingen bij het Wetboek van Strafvordering is bepaald.

Is hij lid der schutterij, dan veroordeelt de schuttersraad hem staande de terechtzitting tot provoostarrest.

ART. 230. De schuttersraad is bevoegd de behandeling eener zaak, op verzoek van den auditeur, van den beklaagde, of ambtshalve tot eene nadere terechtzitting uit te stellen.

ART. 231. De rechtszaken voor den schuttersraad worden behandeld als volgt:

- 1° de beklaagde, zoo hij tegenwoordig is, wordt voor den raad gebracht;
- 2° de auditeur draagt de zaak voor;
- 3° de secretaris leest het bericht of proces-verbaal met de stukken daarbij behorende voor;

indien wraking van leden van den schuttersraad of van getuigen wordt voorgesteld, wordt daarover beslist;

indien de onbevoegdheid van den schuttersraad of de nietigheid der dagvaarding wordt beweerd, wordt daarop uitspraak gedaan;

De getuigen worden gehoord;

de stukken, tot overtuiging of tot ontlasting dienende, worden aan de getuigen en aan den beklagde vertoond;

de beklagde, zoo hij tegenwoordig is, wordt ondervraagd;

de auditeur heeft het woord, doet zijne vordering en legt die over;

de beklagde en zijn verdediger mogen hierop antwoorden;

De auditeur kan hierop weder antwoorden, maar de beklagde en zijn verdediger hebben, op straffe van nietigheid, het laatste woord.

Nadat dit alles is afgelopen, verklaart de voorzitter het onderzoek gesloten en de terechtzitting geschorst.

De raad gaat buiten tegenwoordigheid van den auditeur tot de raadpleging over.

Vervolgens wordt de terechtzitting hervat en het vonnis, met redenen omkleed, door den voorzitter voorgelezen.

ART. 232. Ingeval geene zwaardere straf dan geldboete tegen de overtreding is bedreigd, kan de beklagde zich door een gemachtigde doen vertegenwoordigen, ten ware de raad bevele dat hij in persoon verschijne.

ART. 233. Indien de raadplegingen niet op denzelfden dag der terechtzitting aflopen, of de schuttersraad meent dat de zaak niet dadelijk kan worden beslist, bepaalt de raad den dag, waarop de terechtzitting hervat of waarop de uitspraak gedaan zal worden.

Het uitsstel is niet langer dan van acht dagen, de dag van het sluiten des onderzoeks daaronder begrepen, en wordt dadelijk in de terechtzitting uitgesproken.

ART. 234. Bij elke veroordeeling tot geldboete wordt door den schuttersraad of, is de boete door den commandant of onder zijne goedkeuring opgelegd, door den commandant bepaald, dat de boete, zoo de veroordeelde haar niet betaalt binnen veertien dagen na daartoe te zijn aangemaand, vervangen zal worden door provoostrarrest van:

ten hoogste eene maand en ten minste vier dagen, indien meer dan honderd gulden;

ten hoogste veertien dagen en ten minste drie dagen, indien meer dan vijftig gulden;

ten hoogste zeven dagen en ten minste twee dagen, indien meer dan tien gulden;

ten hoogste drie dagen en ten minste een dag, indien niet meer dan tien gulden aan boete is opgelegd.

De dag is van 24 uren.

ART. 235. In alle vonnissen van veroordeeling wordt op straffe van nietigheid, het misdrijf, benevens de straf uitgedrukt, met opneming van den tekst der artikelen van de wet, waarop de veroordeeling is gegrond.

Ten aanzien van de veroordeeling in de kosten, gelden de voorschriften van het Wetboek van Strafvordering.

Het bedrag der kosten, waarin veroordeeling wordt uitgesproken, wordt bij het vonnis bepaald.

De vonnissen worden binnen vier en twintig uren na de uitspraak door al de leden van den raad, die ze gewezen hebben, en door den secretaris ondertekend.

Indien een of meer leden, na de uitspraak van het vonnis, buiten staat zijn het vonnis te ondertekenen, wordt daarvan aan het slot van het vonnis uitdrukkelijk melding gemaakt.

ART. 236. Indien de beklagde op de dagvaarding noch in persoon, noch, waar dit wordt toegelaten, bij gemachtigde is verschenen, wordt tegen hem verstek verleend en dadelijk overgegaan tot het onderzoek en de berechting der zaak.

tenzij de dagvaarding niet voldoet aan de bij art. 221 op straffe van nietigheid voorgeschreven vereischen, in welk geval zij nietig wordt verklaard.

De schuttersraad is echter bevoegd, hetzij ambtshalve, hetzij op vordering van den auditeur of op verzoek van den beklagde, de zaak voor een bepaalden of onbepaalden tijd uit te stellen.

De beklagde kan het verzoek tot uitstel, met opgave en staving der redenen van niet-verschijning, aan den schuttersraad schriftelijk indienen.

Het uitstel kan ook mondeling ter terechtzitting, namens den beklagde, worden verzocht door zijn verdediger, daartoe voorzien van schriftelijken last.

De veroordeeling bij verstek vervalt van rechtswege, indien de veroordeelde daartegen verzet doet uitdrukkelijk binnen drie dagen, nadat de uitspraak is ten uitvoer gelegd. De uitspraak wordt, voor zooveel deze bepaling betreft, geacht ten uitvoer te zijn gelegd wanneer de veroordeelde tot het ondergaan der straf is aangehouden, of wanneer (voor zoover alleen ontzetting van rang of graad is uitgesproken) de toepassing van art. 180 heeft plaats gehad.

Het verzet wordt aange tekend bij den secretaris van den schuttersraad of gedaan bij eenvoudige mondelinge verklaring aan hem, die met de ten uitvoerlegging van het vonnis is belast. Deze, of in het eerstgenoemde geval de secretaris, maakt hiervan akte op, en geeft er den auditeur kennis van. Het verzet heeft een nader onderzoek der zaak in eene der eerstvolgende terechtzittingen ten gevolge.

De beklagde wordt tot dat einde andermaal gedagvaard.

Zelfs bij vrijspraak van den beklagde komen alle kosten, door het verstek veroorzaakt, te zijnen laste, ten ware hij, ten genoegen van den schuttersraad, bewijze in de onmogelijkheid te zijn geweest om te verschijnen.

Bij niet-verschijning ten dienenden dage van hem, die in verzet gekomen is, vervalt het verzet en wordt het vonnis ten uitvoer gelegd.

De raad is evenwel bevoegd, bij niet-verschijning van den beklagde, de behandeling der zaak eenmaal voor een bepaalden tijd uit te stellen, indien hem blijkt, dat er geldige redenen voor de niet-verschijning zijn.

ART. 237. Het vonnis bij verstek gewezen, wordt den veroordeelde in persoon of aan zijne woning beteekend. Hierop is de tweede zinsnede van art. 221 van toepassing.

ART. 238. Ingeval de wet geene zwaardere straf op de overtreding heeft gesteld dan geldboete, kan de rechtsvervolging bij den schuttersraad worden voorkomen door vrijwillige betaling van het maximum der op de overtreding gestelde boete, met de kosten, indien de beklagde reeds is gedagvaard.

In dit geval worden de geldboeten en kosten niet anders voldaan dan op schriftelijke machtiging van den auditeur, aan wien den beklagde het bewijs van kwijting, binnen den tijd door den auditeur te bepalen, moet overleggen bij gebreke waarvan de rechtsvervolging wordt voortgezet.

Bij de dagvaarding ter zake van overtreding als in de eerste zinsnede bedoeld, wordt de aldaar toegekende bevoegdheid vermeld. Bij gebreke daarvan komen de kosten, na die dagvaarding gemaakt, niet ten laste van den beklagde, indien hij bij zijne verschijning ter terechtzitting verklaart van de bevoegdheid gebruik te willen maken. In dat geval wordt het bedrag door den secretaris tegen bewijs in ontvang genomen en aan den bevoegden ontvanger der registratie ter hand gesteld.

ART. 239. De schriftelijke berichten of processen-verbaal van overtreding dezer wet worden door ambtenaren of beëdigde leden der schutterij opgemaakt op den eed bij den aanvang der bediening gedaan, of nader door hen met eede bevestigd.

De bepalingen omtrent het bewijs der misdrijven voor dan gewonen strafrechter, gelden ook voor den schuttersraad.

§ 5. Van het hooger beroep.

ART. 240. Van alle vonnissen der schuttersraden, houdende veroordeeling op grond of van art. 105 of 106 en van die, waarbij de straf van ontzetting van rang of graad of van provoostarrest als hoofdstraf is opgelegd, is hooger beroep toegelaten bij de rechtbank van het arrondissement, waarin de schuttersraad zitting houdt.

Alle vonnissen over bevoegdheid zijn mede vatbaar voor hooger beroep.

Van alle vonnissen, welke geene eindvonnissen zijn, kan slechts in hooger beroep worden gekomen gelijktijdig met dat van het eindvonnis.

ART. 241. Het hooger beroep kan worden ingesteld door den auditeur van den schuttersraad, die het vonnis heeft gewezen, en door den beklagde.

Wanneer het hooger beroep is ingesteld door den auditeur, wordt vanwege dezen aan den beklagde daarvan bij exploit aanzegging gedaan.

Ingeval door den auditeur in hooger beroep is gekomen tegen eenvonnis bij verstek, vervalt dit beroep van rechtswege, indien binnen acht dagen na de aanzegging, in de vorige zinsnede vermeld, de veroordeelde tegen het vonnis verzet doet.

ART. 242. Hij, die door den schuttersraad bij verstek is veroordeeld, is niet bevoegd tegen dat bij verstek gewezen vonnis in beroep te komen.

ART. 243. Het hooger beroep wordt ingesteld, op straffe van niet-ontvankelijkheid, binnen acht dagen na de uitspraak van het eindvonnis, door eene verklaring, af te leggen door dengene, die van het middel gebruik maakt, bij den secretaris van den schuttersraad.

De verklaring van den beklagde kan ook namens hem geschieden door zijn verdediger of door een daartoe schriftelijk gemachtigde. De volmacht wordt gehecht aan de akte, in het volgende artikel vermeld.

De auditeur legt, op straffe van niet-ontvankelijkheid van het beroep, bij zijne verklaring eene door hem ondertekende memorie over, houdende opgave der gronden van beroep.

Hem wordt daarvan bewijs van ontvang door den secretaris van den schuttersraad afgegeven.

De beklagde, zijn verdediger of gemachtigde, die beroep heeft ingesteld kan gelijkerwijs eene memorie, zijne gronden van beroep bevattende, overleggen en ontvangt daarvan bewijs.

ART. 244. De secretaris maakt van de verklaring in het voorgaande artikel vermeld, eene akte op, welke door hem en door dengene, die de verklaring heeft afgelegd, wordt ondertekend. Wanneer deze laatste opgeeft niet te kunnen ondertekenen, wordt dit in de akte vermeld.

De secretaris zendt de akte of akten van hooger beroep met de stukken van het geding en de memorie of memoriën, zoo die zijn ingediend, aan den griffier der rechtbank, binnen drie dagen na afloop van den termijn voor de aantekening van het hooger beroep bepaald.

ART. 245. Op het aanhangig maken en de berechting der zaak in hooger beroep zijn de voorschriften van het Welboek van Strafvordering ten aanzien van het rechtsgeding in hooger beroep voor de arrondissementsrechtbanken van toepassing.

De rechtbank bevestigt het vonnis van den schuttersraad, hetzij met overneming, hetzij met verbetering van de gronden, of doet, met geheele of gedeeltelijke vernietiging, hetgeen de schuttersraad had behooren te doen.

Indien echter de hoofdzaak niet door den schuttersraad is beslist en het onderzoek daarvan het gevolg moet zijn van de vernietiging van het vonnis, verwijst de rechtbank de zaak naar denzelfden of een naburigen schuttersraad.

§ 6. Van het beroep in cassatie.

ART. 246. De Hooge Raad der Nederlanden neemt kennis van den eisch tot cassatie van vonnissen van schuttersraden in het hoogste reesort gewezen en vernietigt die, wegens:

- 1°. verzuim van vormen, op straffe van nietigheid voorgeschreven;
- 2°. verkeerde toepassing of schending der wet;
- 3°. overschrijding van rechtsmacht.

Hij vonnist in deze zaken met zeven raadsheeren.

ART. 247. Beroep in cassatie op grond van verzuim van vormen, op straffe van nietigheid voorgeschreven, is toegelaten, zoowel wanneer dat verzuim in het vonnis zelf, als wanneer het in den loop van het onderzoek op de terechtzitting heeft plaats gehad.

ART. 248. In geval van vernietiging wegens verzuim van vormen op straffe van nietigheid voorgeschreven, verwijst de Hooge Raad de zaak naar de rechtbank van het arrondissement waarin de schuttersraad zitting houdt.

Ingeval van vernietiging uit anderen hoofde, doet de Hooge Raad, zonder in een nieuw onderzoek der feiten te treden hetgeen de schuttersraad had behooren te doen.

Wanneer de Hooge Raad beslist, dat de schuttersraad zich onbevoegd had moeten verklaren, wijst de Hooge Raad tevens den rechter aan, bij wien de zaak behoort te worden onderzocht en behandeld.

Verwijzing, als in de eerste zinsnede vermeld, heeft mede plaats in de gevallen, waarin de eindbeslissing afhangt van feiten, die door den schuttersraad onopgelost zijn gelaten.

ART. 249. De auditeur kan zich in cassatie voorzien tegen alle eindvonnissen, met uitzondering van die, waarbij de beklagde is vrijgesproken, omdat het hem te last gelegde feit niet bewezen is geoordeeld.

De veroordeelde kan zich in cassatie voorzien tegen het vonnis, waarbij hem eene straf is opgelegd, behalve wanneer dit bij verstek is uitgesproken.

Is er een incidenteel of voorbereidend vonnis gewezen, dan kan zoowel de auditeur als de beklagde zich daartegen in cassatie voorzien, maar niet anders dan tegelijk met beroep in cassatie van het eindvonnis.

Wanneer de auditeur zich in cassatie heeft voorzien, wordt vanwege dezen aan den beklagde daarvan bij exploit aanzegging gedaan.

Ingeval de voorziening in cassatie door den auditeur een vonnis bij verstek betreft, vervalt de voorziening van rechtswege, indien binnen acht dagen na de aanzegging, in de vorige zinsnede vermeld, de veroordeelde tegen het vonnis verzet doet.

ART. 250. De voorziening in cassatie geschiedt, op straffe van niet-ontvankelijkheid, binnen drie dagen na de uitspraak van het eindvonnis, door eene verklaring, af te leggen door dengene, die van het middel gebruik maakt, bij den secretaris van den schuttersraad.

De verklaring van den beklagde kan ook namens hem geschieden door zijn verdediger of door een daartoe schriftelijk gemachtigde. De volmacht wordt gehecht aan de akte, in het volgende artikel vermeld.

De beklagde kan, bij het afleggen zijner verklaring, woonplaats kiezen bij den verdediger, die voor hem ter terechtzitting van den Hoogen Raad zal verschijnen.

ART. 251. De secretaris maakt van de verklaring, in het voorgaande artikel vermeld, eene akte op, welke door hem en door dengene, die de verklaring heeft afgelegd, wordt ondertekend. Wanneer deze laatste ongeeft niet te kunnen ondertekenen, wordt dit in de akte vermeld.

ART. 252. De auditeur, die beroep in cassatie heeft gedaan, is, op straffe van niet-ontvankelijkheid van het beroep, verplicht, bij zijne verklaring, of bin-

nen de acht volgende dagen, eene memorie, zijne middelen van cassatie bevattende, ter hand te stellen aan den secretaris van den schuttersraad, die daarvan bewijs van ontvang afgeeft.

De veroordeelde, zijn verdediger of gemachtigde, die beroep in cassatie heeft gedaan, kan gelijkerwijs eene memorie, zijne middelen van cassatie bevattende, indienen, en ontvangt daarvan gelijk bewijs.

Na den achtsten dag na de verklaring in art. 250 vermeld, kan nog eene memorie ter griffie van den Hoogen Raad worden ingediend.

Op den tienden dag na de verklaring zendt de secretaris van den schuttersraad aan den griffier van den Hoogen Raad de akte of akten, in het voorgaande artikel vermeld, alsmede de memorie of memorien, indien deze zijn ingekomen, en in allen geval al de stukken van het geding en een door hem ondertekend afschrift van het vonnis.

ART. 253. Nadat de stukken ter griffie van den Hoogen Raad zijn ingekomen, gelden voor de verdere behandeling der zaak de voorschriften van het Wetboek van Strafvordering.

Op de beteekening van exploiten aan den veroordeelde is de tweede zinsnede van art. 224 toepasselijk.

ART. 254. Het arrest, waarbij over het beroep in cassatie uitspraak is gedaan, wordt binnen acht dagen na de uitspraak door den procureur-generaal bij den Hoogen Raad medegedeeld aan den auditeur bij den schuttersraad, die het vonnis heeft gewezen, en, ingeval van verwijzing, mede aan den auditeur van den schuttersraad, naar wien de zaak verwezen is, in dit laatste geval met bijvoeging van al de stukken van het geding.

ART. 255. Hij, wiens veroordeeling ten gevolge der beslissing van den Hoogen Raad geheel of gedeeltelijk van kracht blijft, wordt verwezen in de kosten op het beroep gevallen.

De kosten komen echter niet te zijnen laste, wanneer de veroordeeling van kracht blijft ten gevolge van de verwerping van een beroep, ingesteld door den auditeur van den schuttersraad.

Bij terugwijzing of verwijzing der zaak, wordt de uitspraak omtrent de kosten voorbehouden tot de eindbeslissing.

ART. 256. De procureur-generaal bij den Hoogen Raad kan zich in cassatie voorzien in het belang der wet na verloop der gestelde termijnen, zonder dat het te wijzen arrest verandering brengt in de uitspraak van den schuttersraad of hare uitvoering.

De procureur-generaal stelt de voorziening in door middel eener verklaring ter griffie van den Hoogen Raad.

De griffier maakt daarvan eene akte op, die hij met den procureur-generaal teekent.

Op last van den procureur-generaal worden de stukken van het geding door den secretaris van den schuttersraad, die het vonnis heeft gewezen, opgezonden ter griffie van den Hoogen Raad, waarbij de akte, in de voorgaande zinsnede bedoeld, wordt gevoegd.

Ten dage voor de behandeling der zaak bepaald, wordt de procureur-generaal ter terechtzitting in zijne vordering gehoord, die hij aan den Hoogen Raad overlegt.

De Hooge Raad verwerpt de voorziening, of beslist, met vernietiging van de uitspraak, in het belang der wet, het rechtspunt, zooals de schuttersraad had behooren te doen.

Ingeval van vernietiging wordt een door den griffier ondertekend uittreksel uit het arrest van den Hoogen Raad, bevattende de beslissing en de gronden, waarop deze berust, door den procureur-generaal gezonden aan den auditeur van den schuttersraad, die de uitspraak heeft gedaan.

ART. 257. Van de vonnissen, door de arrondissementsrechtbanken in schut-

terlijke zaken gewezen, is beroep in cassatie toegelaten, naar de onderscheidingen en met inachtneming der vormen en termijnen bij het Wetboek van Strafvordering gesteld omtrent den eisch tot cassatie van andere door haar in het hoogste ressort gewezen vonnissen.

Voor de beslissing van den Hoogen Raad gelden de bepalingen van art. 248 en de laatste zinsnede van art. 246.

§ 7. *Van de uitvoering der vonnissen en bevelschriften en van de gerechtskosten.*

ART. 258. De vonnissen van de schuttersraden en de bevelschriften van den commandant voeren aan het hoofd de woorden: »In naam des Konings» en zijn uitvoerbaar in het geheele Rijk.

ART. 259. Geene vonnissen van de schuttersraden, tenzij bij verstek gewezen, worden ten uitvoer gelegd, zoolang daartegen eenig rechtsmiddel openstaat.

ART. 260. De uitvoering der vonnissen van de schuttersraden, in kracht van geweijde gegaan, waarbij de straf van ontzetting van rang of graad, of van provoostarrest is opgelegd, blijft geschorst gedurende de acht volgende dagen.

Binnen dien termijn kan de veroordeelde een verzoekschrift om gratie, mits ongesloten, inleveren of doen inleveren bij den secretaris van den schuttersraad, die het vonnis heeft gewezen.

De secretaris houdt aanteekening van den dag der inlevering; hij geeft daarvan kennis aan den auditeur, met de uitvoering van het vonnis belast, en verzendt het verzoekschrift onmiddellijk aan den schuttersraad, wiens advies moet worden gehoord.

De schuttersraad zendt het verzoekschrift met zijn advies aan het hoofd van het Departement van Justitie, die het aan Ons met dat advies en zijn voorstel zoo spoedig mogelijk indient.

De uitvoering van het vonnis blijft geschorst totdat door Ons op het verzoek om gratie beschikt zij.

ART. 261. De beschikkingen op verzoekschriften om gratie worden door het hoofd van het Departement van Justitie medegedeeld aan den auditeur, met de uitvoering van het vonnis belast, en door dezen aan den veroordeelde.

ART. 262. De uitvoering der vonnissen van de schuttersraden en der bevelschriften van den commandant, waarbij de straf van provoostarrest is opgelegd, geschiedt op bevel van den auditeur van den schuttersraad, die het vonnis heeft gewezen, of, is het bevelschrift door den commandant gegeven, van den auditeur van den schuttersraad, tot wiens rechtsgebied de bekeurde behoort.

De uitvoering der vonnissen van de schuttersraden, waarbij de straf van ontzetting van rang of graad is opgelegd, geschiedt ter requisitie van den auditeur van den schuttersraad, die het vonnis heeft gewezen, op de wijze in art. 189 vermeld. Is door Ons gratie van die straf verleend, dan blijft art. 189 buiten gevolg.

De aanmaningen tot betaling der schadevergoeding in art. 196 vermeld, en der geldboeten door den schuttersraad, door den commandant of onder zijne goedkeuring opgelegd, met de gerechtskosten, geschieden kosteloos door den bode van den schuttersraad, onder wiens rechtsgebied de veroordeelde of bekeurde verblijft houdt.

Zij worden gedaan op vordering van den bevoegden ontvanger der registratie, in naam van den auditeur van den schuttersraad, in de eerste zinsnede van dit artikel vermeld.

Bij niet-voldoening aan de aanmaning binnen den bij art. 234 gestelden termijn, geeft de ontvanger daarvan zoo spoedig mogelijk kennis aan den auditeur, in wiens naam zij is gedaan, onder overlegging der stukken, waaruit blijkt wat door hem ter vervolging is verricht.

De auditeur geeft daarna de noodige bevelen tot tenuitvoerlegging van het subsidiair nitgesproken provoostarrest.

Nadat de tenuitvoerlegging van het provoostarrest is aangevangen, bevrijdt de betaling der geldboete den veroordeelde of bekeurde van den verderen duur dier straf.

De veroordeelingen tot schadevergoeding, vermeld in art. 196 en die tot betaling der gerechtskosten, zijn, bij niet-voldoening binnen veertien dagen na de aanmaning tot betaling daarvan, uitvoerbaar bijwége van aantasting van persoon.

ART. 263. Indien de veroordeelde buiten het rechtsgebied van den schuttersraad, die het vonnis wees, verblijf houdt, geschiedt de nitvoering ter requisitie van den auditeur bij dien raad, op bevel van den auditeur bij den schuttersraad, binnen wiens rechtsgebied de veroordeelde verblijf houdt.

ART. 264. De uitvoering der vonnissen van de arrondissementsrechtbanken en der arresten van den Hoogen Raad, recht doende op het hooger beroep of de voorziening in cassatie tegen de vonnissen van de schuttersraden, geschiedt, overeenkomstig de twee voorgaande artikelen, op bevel of ter requisitie van den auditeur bij den schuttersraad, die het vonnis heeft gewezen.

Tot dat einde wordt aan den auditeur een uittreksel uit het vonnis der rechtbank of arrest van den Hoogen Raad door den officier van justitie of den procureur-generaal opgezonden binnen acht dagen na de uitspraak.

ART. 265. De uitvoering der vonnissen van de arrondissementsrechtbanken en der arresten van den Hoogen Raad, in het voorgaande artikel vermeld, waarbij de straf van ontzetting van rang of graad, of van provoostarrest is opgelegd, blijft geschorst gedurende acht dagen na de uitspraak.

Binnen dien termijn kan de veroordeelde een verzoekschrift om gratie, mits ongesloten, inleveren of doen inleveren bij den secretaris van den schuttersraad, in de eerste zinsede van art. 264 vermeld.

De secretaris houdt aantekening van den dag der inlevering, en geeft daarvan kennis aan den auditeur, met de uitvoering van het vonnis of arrest belast, en verzendt het verzoekschrift onmiddellijk aan het rechterlijk collegie, wiens advies moet worden gehoord.

Dat collegie zendt het verzoekschrift met zijn advies aan het hoofd van het Departement van Justitie, die het aan Ons met dat advies en zijn voorstel zoo spoedig mogelijk indient.

De uitvoering van het vonnis of arrest blijft geschorst totdat door Ons op het verzoek om gratie beschikt zij.

Op de beschikkingen is art. 261 van toepassing.

ART. 266. De officier, onderofficier of korporaal, tot de straf van ontzetting van rang of graad veroordeeld, is, ingeval van beroep, hangende de uitspraak, of, heeft hij een verzoek om gratie ingediend, totdat daarop door Ons beschikt zij, in de uitoefening zijner functiën geschorst.

Is de veroordeeling in kracht van gewijsde gegaan en geen verzoekschrift om gratie binnen den bij artt. 260 en 265 gestelden termijn ingeleverd of op zodanig verzoekschrift afwijzend beschikt, dan wordt de veroordeelde, zoo hij officier is, door Ons, zoo hij onderofficier of korporaal is, door den commandant ontslagen, behoudens de verplichting om het overige van zijn diensttijd als gewoon schutter te volbrengen.

ART. 267. Hij, die tot provoostarrest is veroordeeld, wordt, indien hij zich niet vrijwillig in hechtanis begeeft, uit zijne woning, of van daar waar hij zich bevindt, overgebracht naar de in art. 190 bedoelde bewaarplaats, binnen het rechtsgebied van den schuttersraad, waarin het provoostarrest wordt ten uitvoer gelegd, aanwezig.

De overbrenging geschiedt op schriftelijk bevel van den auditeur, door den hode van den schuttersraad of door een door den auditeur daartoe aangewezen deurwaarder, desverreicht vergezeld van een gewapend geleide.

De woning des veroordeelden of bekeurden kan door hem, die met de uitvoering van het bevel belast is en door hen, die hem daarin bijstaan, ondanks de

bewoners, ten allen tijde worden binnengetreden. De commissaris van politie of, is ter plaatse geen commissaris van politie aanwezig, het hoofd of een der leden van het gemeentebestuur, is bij het binnentreden van de woning tegenwoordig.

ART. 268. Het recht tot strafvervolgning wegens overtreding dezer wet en het recht tot ten-uitvoerlegging zoo van vonnissen door de schuttersraden als van vonnissen en arresten krachtens deze wet door de arrondissementsrechtbanken en den Hoogen Raad gewezen en van bevelschriften der commandanten vervallen door den dood van den veroordeelde of bekeurde.

Ingeval de veroordeelde tot provoostarrest krankzinnig wordt vóór de uitvoering van het vonnis, arrest of bevelschrift, wordt die uitvoering geschorst tot dat van zijn herstel blijke.

ART. 269. Het ontslag uit den dienst van een lid der schutterij, na het begaan eener overtreding, belet de strafvervolgning en de uitvoering der veroordeeling niet.

ART. 270. Bij vrijspraak en bij ontslag van rechtsvervolgning komen de kosten van het rechtsgeding ten laste van het Rijk.

De schuttersraad is bevoegd om, ingeval van vrijspraak of ontslag van rechtsvervolgning, den beklaagde geheel of gedeeltelijk vrij te stellen van de betaling der kosten van dagvaarding en schadeloosstelling der getuigen, door hem opgeroepen.

Bij toepassing van art. 234 worden de kosten van de opaluiting door het Rijk gedragen.

ART. 271. Het tarief van gerechtskosten wordt door Ons, bij algemeenen maatregel van inwendig bestuur, vastgesteld.

ART. 272. De schadeloosstelling van getuigen wordt berekend als in gewone strafzaken.

§ 8. Van de verjaring.

ART. 273. Op alle overtredingen, die door den schuttersraad of den commandant berecht worden, zijn de voorschriften van het Wetboek van Strafvordering omtrent verjaring in politieovertredingen van toepassing.

§ 9. Van de mobiele schutterkorpsen.

ART. 274. Allen, die tot mobiele schutterkorpsen behooren, staan onder de krijgswet en worden door den militairen rechter berecht.

Het Crimineel Wetboek en het Reglement van krijgstuicht voor het krijgsvolk te water zijn op de bij art. 139 bedoelde schutterplichtigen van toepassing.

ART. 275. Op hen, die, niet aan den militairen rechter onderworpen zijnde, goederen, behoorende tot de kleeding, uitrusting of wapening van de mobiel verklaarde schutterij koopen, in pand of bewaring nemen of onder anderen titel ontvangen, zijn de bepalingen der wetten van 12 December 1817 (*Staatsblad* n°. 33) en 3 Juni 1859 (*Staatsblad* n°. 44) toepasselijk.

OVERGANGSBEPALINGEN.

ART. 276. De krachtens de wet van 11 April 1827 (*Staatsblad* n°. 17) opgerichte schutterijen blijven bestaan totdat de schutterijen, volgens deze wet op te richten, zijn samengesteld.

De tot dit tijdstip gewezen vonnissen van schuttersraden en uitspraken van commandanten der eerstgemelde schutterijen zijn onderworpen aan bekrachtiging of hooger beroep, voor zoover en op de wijze als in de genoemde wet is bepaald, en worden naar de regelen, in of krachtens die wet gesteld, ten uitvoer gelegd, ook na de ontbinding van die schutterijen, door de zorg van den auditeur der schutterij, die daartoe krachtens deze wet zou zijn bevoegd.

ART. 277. De bij het in werking treden dezer wet bij de schutterijen bestaande officieren van gezondheid kunnen in gelijke betrekking blijven of aangesteld worden, en zijn, in dat geval, zoolang zij die betrekking bekleeden, bevoegd zoo tot bijstand van de commissiën voor de schutterij in het geneeskundig onderzoek van schutterplichtigen, als tot het verlenen van genees- en heilkundigen bijstand aan niet tot de reserve behorende leden van het schutterskorps, hij betwelk zij in dienst zijn.

ART. 278. Tusschen 16 Augustus en 15 September in het jaar, volgende op het in werking treden van deze wet, is ieder mannelijk ingezetene, die op 1 Januari te voren zijn 21ste jaar was ingetreden en zijn 33ste niet heeft volbracht, verplicht zich bij burgemeester en wethouders ter inschrijving aan te geven, onverschillig of hij reeds overeenkomstig de wet van 11 April 1827 (*Staatsblad* n°. 17), voor de schutterij ingeschreven of daarbij ingelijfd was.

Hierbij gelden de artt. 11 en 12, de zes laatste zinsneden van art. 13, art. 14 en de artt. 82—87.

De inschrijving geschiedt voor elk jaar van leeftijd der in te schrijven ingezetenen in een afzonderlijk register.

Uit die verschillende registers wordt voor iedere klasse van oproeping afzonderlijk slechts eene algemeene schuttersrol in dubbel opgemaakt. Hierbij gelden de negen laatste zinsneden van art. 61.

ART. 279. Tot de aangifte, in het voorgaande artikel vermeld, is niet gehouden hij, die krachtens de wet van 11 April 1827 (*Staatsblad* n°. 17) *onvoorwaardelijk* vrijgesteld, niet tot deelneming in den dienst der schutterijen toegelaten of door zijn getrokken of verwisseld nummer buiten oproeping gebleven is.

ART. 280. Op alle volgens art. 278 ingeschrevenen zijn de bepalingen dezer wet van toepassing.

ART. 281. De vóór het in werking treden van deze wet bij de schutterij hier te lande of bij die in 's Rijks overzeesche bezittingen en koloniën volbrachten diensttijd komt in mindering van den diensttijd, krachtens deze wet te volbrengen.

ART. 282. Het dubbel der volgens art. 278 opgemaakte algemeene schuttersrollen wordt overeenkomstig art. 62 aan den commandant gezonden.

De eerste oproeping der in te lijven schutterplichtigen tot het bedrag der in de eerste zinsnede van art. 3 vermelde sterkte geschiedt naar de volgorde vermeld in de tweede zinsnede van art. 68.

ART. 283. Deze wet treedt in werking.

De oefeningen, in de artt. 113 en 115 en de wapenschouwingen, in art. 118 vermeld, nemen een aanvang op den door Ons te bepalen tijd, edoch niet vroeger dan met het jaar, volgende op dat, waarin deze wet in werking treedt.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle ministerieele departementen, autoriteiten, collegiën en ambtenaren, wien zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Binnenlandsche Zaken,

De Minister van Oorlog,

De Minister van Marine,

MEMORIE VAN TOELICHTING.

Art. 188 der Grondwet verordent de oprichting van schutterijen in de gemeenten, om in tijd van gevaar en oorlog te dienen tot verdediging des Vaderlands en ten allen tijde tot behoud der inwendige rust.

Het wetsontwerp heeft ten doel te voldoen aan art. 189 der Grondwet, dat de sterkte en inrichting der schutterijen door de wet geregeld wil hebben.

De Grondwetten van 1815 en 1840 bepaalden de oprichting van dienstdoende schutterijen tot gemeenten boven zekere bevolking binnen den besloten kring of omtrek der gebouwen; in de overige gemeenten kenden zij slechts rustende schutterijen, rustende in tijd van vrede, maar ingeval van oorlog, gezamenlijk met de eerstbedoelde schutterijen, als landstorm tot verdediging des Vaderlands te bezigen.

Dit verschil van bestemming, van tweederlei schutterijen, is in de Grondwet van 1848 vervallen. Het bestaat evenwel nog op grond der wet van 11 April 1827 (*Staatsblad* n°. 17) en art. 3 der additionele artikelen van evenvermelde Grondwet. Krachtige, wellicht de krachtigste elementen van volkswapening worden hierdoor aan den dienst der schutterijen onttrokken. De rustende schutterij toch wordt in tijd van vrede noch geoefend, noch gewapend; zij bestaat slechts op het papier. Ingeval zij mocht geroepen worden, tot verdediging des Vaderlands mede te werken, zou men eerst na verloop van eenigen, waarschijnlijk te langen tijd weten op welk cijfer bruikbare schutters te rekenen ware, omdat schutterplichtigen, die hij de rustende schutterij zijn of moeten worden ingelijfd, wegens hunne ongehoudenheid tot dienst in tijd van vrede, zeer zelden redenen van vrijstelling opgeven, tengevolge waarvan buiten twijfel velen in de sterkte dier schutterij begrepen zijn, die lichamelijk alle geschiktheid voor den schutterlijken dienst missen. Is dit op zich zelf reeds een groot bezwaar, dat tot veel onthoud en verwarring kan leiden, wanneer de rustende schutterijen tot dienst zouden moeten worden verplicht, de omstandigheid, dat zij, die tot deze soort van schutterij behooren, in tijd van vrede van alle oefening in den wapenhandel verstoken zijn gebleven en dus, wordt hunnen dienst vereischt, nog geoefend moeten worden, levert een ongerief op, waaraan niet, althans niet voldoende, kan worden te gemoet gekomen in tijden, waarin de Rijk's land- en zeemacht en de gemobiliseerde dienstdoende schutterijen elders noodig kunnen zijn. Mogen nu ook de rustende schutterijen een aantal manschappen tellen, die vroeger in militairen dienst zijn geweest, het volslagen gemis van oefening in den wapenhandel gedurende hun schutterlijken dienstdienst brengt mede, dat ook deze, voor een groot gedeelte althans, niet dadelijk onder de geoefende manschappen gerangschikt zouden worden. Terwijl volgens de Grondwetten van 1815 en 1840 en de wet van 11 April 1827 (*Staatsblad* n°. 17) de taak der dienstdoende schutterij in de eerste plaats is, hare medewerking tot behoud der inwendige rust te verlenen, zal ook met dat doel de hulp van de rustende schutterij wegens hare ongeoeffendheid niet met evenveel vrucht kunnen worden ingeroepen. Opheffing van het verschil van bestemming, waarop hierboven werd gewezen, zal ook dit bezwaar, aan de rustende schutterijen klevende, doen verdwijnen en evenzeer uit dezen hoofde, in overeenstemming met de Grondwet van 1848, strekken in het belang zou van het Vaderland als van de gemeenten, waar de schutterij thans noch rustende is.

Er bestaat overigens geene reden, waarom de ingezetenen van de 1041 gemeenten, waar de schutterij nu rustende is, niet evenzeer als de ingezetenen van de 89 gemeenten, waar thans eene dienstdoende schutterij bestaat, aan schutterlijken dienstdienst en wapenoefeningen zouden kunnen worden onderworpen, zoowel in tijd van vrede als in tijden van gevaar en oorlog. Bij sommige bataljons rustende schutterij, meer bijzonder in Noord-Brabant, trachten de commandanten en een aantal officieren, onderofficieren, korporaals en schutters aan het gemis van oefening in tijd van vrede te gemoet te komen door het houden

van vrijwillige wapen- en schietoefeningen. Al wierd dit loffelijke voorbeeld elders, zelfs meer algemeen, bij de rustende schutterij nagevolgd, kan eene wettelijke verplichting, voor al de leden dier schutterijen geldend, niet worden gemist. Die pogingen bewijzen overigens, dat de bezwaren, tegen het houden van oefeningen bij de rustende schutterijen wel eens in het midden gebracht, niet onoverkomelijk zijn.

Voor de belangen van 's lands verdediging in tijden van gevaar en oorlog is het volstrekt noodig, het gedeelte der schutterij, dat geroepen is hiertoe met het leger mede te werken, in tijd van vrede te organiseeren en zooveel mogelijk te oefenen, opdat het de taak kunne volbrengen, der schutterij bij de Grondwet in de eerste plaats opgelegd. Ook om ten allen tijde tot behoud der inwendige rust, de tweede grondwettige taak der schutterijen, met vrucht te kunnen optreden, zijn organisatie en oefening der schutterij noodzakelijk.

Het wetsontwerp heeft de strekking, het thans bestaande onderscheid tusschen dienstdoende en rustende schutterijen te doen vervallen.

Het beoogt tevens verbetering van een ander gebrek der tegenwoordige wetgeving op de schutterijen. Zij, die wegens gemis van het bij de militiewet gevorderde ingezetenschap buiten het bereik dier wet gevallen zijn, van den dienst bij de militie zijn vrijgesteld, door wie nummers zijn getrokken, welke hen tot geen militiedienst hebben verplicht, of die zich door het stellen van een plaatsvervanger of nummervwisselaar van persoonlijke dienstvervulling bij de militie hebben bevrijd, — en het getal van deze allen is zeer aanzienlijk, na aftrek zelfs van hen, die lichamelijk ongeschikt voor den krijgsveld zijn bevonden, — vallen eerst in het jaar, waarin zij hun 25ste jaar zijn ingetreden, in de toepassing der schutterijwet van 1827. Deze zijn dus geminim tijd voor den dienst der schutterijen verloren, juist op een leeftijd, waarop in den regel vervulling van schutterlijken dienst met het oog op maatschappelijke toestand het minst bezwarend te achten is.

Op grond hiervan wordt voorgesteld, de verplichting tot den dienst bij de schutterij te doen aanvangen met den aanvang van het jaar, volgende op dat, waarin men zijn 21ste jaar intreedt.

Ofschoon de Regering er naar heeft gestreefd, den schutterplicht voor de bevolking zoo min bezwarend mogelijk te maken, heeft zij niet kunnen besluiten, verandering te brengen in den ouderdom, waarop den schuttersdienst zal ophouden. Uit dien hoofde bevat het wetsontwerp, op den voet der wet van 1827, de bepaling, dat de dienstdtijd bij de schutterij eindigt en alle schutterplicht ophoudt met 31 December van het jaar, waarin het 34ste jaar is volbracht, gevallen van onttrekking aan den dienst, en dat, waarin de wet de leden der schutterij tot langeren dienst mocht verplichten, zoo de Staat in oorlog of andere buitengewone omstandigheden is, slechts uitgezonderd.

Elk lichamelijk daartoe geschikt ingezet zal, naar het ontwerp, zoo hij niet valt in de termen van uitzondering, van vrijstelling, ontheffing of uitsluiting, van 1 Januari van het jaar, volgende op dat, waarin hij zijn 21ste jaar is ingetreden, tot 31 December van het jaar, waarin hij zijn 34ste jaar heeft volbracht, krachtens de wet dienstplichtig zijn bij de schutterij, tenzij hij, naar de volgorde van oproeping, niet tot schuttersdienst geroepen mocht worden.

De bepaling van art. 5 van het ontwerp, dat de tijd, bij de zeemacht, het korps mariniers hieronder begrepen, bij het leger hier te lande of bij het krijgsvolk, dienende in 's Rijks overzeesche bezittingen of koloniën, of bij de schutterij hier te lande of bij die in 's Rijks overzeesche bezittingen of koloniën in dienst doorgebracht, in mindering komt van den dienstdtijd, bij het ontwerp voorgesteld, heeft ten doel, den krijgsveldplicht te beperken tot den 34jarigen ouderdom, tenzij eene nadere wet of eene vrijwillige verbintenis tot langeren dienst verplichtte.

Na volbrachten tienjarigen dienstdtijd als militair of schutter, zullen de schutterplichtigen naar de reserve overgaan en in tijden van gevaar en oorlog weder

oproepbaar zijn, doch slechts tot behoud van de inwendige rust; zij zullen dan aan oefeningen onderworpen en in gemeenten, waar garnizoensdiensten te verrichten zijn, met deze diensten belast kunnen worden.

Grondwettig bezwaar bestaat, naar het oordeel der Regeering, niet tegen de bestemming van een gedeelte van den dienstdtijd uitsluitend tot behoud der inwendige rust.

Daardoor wordt geen tweederlei soort van schutterij, dienstdoende en rustende, bestendigd of in het leven geroepen, maar alleen voor hen, die een dienstdtijd van tien jaren als militair of schutter hebben volbracht, het geval aangewezen, waarin zij gedurende het overige gedeelte van den dienstdtijd nog tot de voormelde diensten en, in verband daarmee, tot oefeningen, die hoofdzakelijk niets dan herhalingsoefeningen zullen behoeven te zijn, kunnen worden geroepen.

Het ontwerp bepaalt de sterkte der schutterijen op vier man van elke honderd mannelijke inwoners in iedere gemeente, berekend naar de laatste van Regeeringswege plaats gehad hebbende volkstelling. In deze sterkte tellen niet mede zij, die vrijwillig bij de schutterij dienen, zij die in tijd van vrede van den dienst zijn onthoven en, evenals ook nu het geval is, zij die naar de reserve zijn overgegaan.

Naar dien maatstaf zal het getal dienstplichtigen bij de schutterij in tijd van vrede slechts weinig de sterkte overtreffen, welke het actieve gedeelte der dienstdoende en rustende schutterijen thans heeft.

Dat actieve gedeelte bedraagt:

voor de dienstdoende schutterijen	25,294 man,
voor de rustende schutterijen	38,944 "

Te zamen 65,238 man.

Worden vier man van elke honderd mannelijke inwoners in iedere gemeente tot dienst geroepen, dan zal, naar de uitkomsten van de op 4 December 1869 gehouden volkstelling, de sterkte der schutterijen 70,584, dus slechts 5326 man meer dan nu bedragen.

Reeds dadelijk echter vinde hier de opmerking eene plaats, dat deze sterkte bij het uitbreken van een oorlog niet terstond tegen den vijand zal aan te voeren zijn. Zij moet toch verminderd worden met de manschappen, die hetzij volgens art. 145 of 133 minder of niet geoefend zijn, voor zoover zij althans niet, wegens hun vorigen dienst bij de militia of het leger, een voldoende graad van oefening bereikt hebben, hetzij overeenkomstig art. 143 vrijstelling van den dienst bij de mobiele schutterij verkrijgen. Het aantal van de hier bedoelde manschappen kan derhalve, evenmin als dat van de vrijwilligers, vooraf worden opgegeven. Zal van den eenen kant eene verbeterde wetgeving op het onderwerp, waardoor de schutterijen, meer dan nu, in de gelegenheid zullen worden gesteld, zich op de vervulling harer tweeledige taak voor te bereiden, de belangstelling opwekken en het aantal vrijwilligers, thans reeds aanzienlijk, doen toenemen, van den anderen kant zou de voorgestelde uitbreiding van den schutterlijken oefeningstijd evenzeer eene reden kunnen zijn, die weerhield, om zich als vrijwilliger bij de schutterij in tijd van vrede aan te sluiten. De ondervinding zal omtrent een en ander uitspraak hebben te doen.

De tegenwoordige sterkte van het actieve gedeelte der schutterijen is in 1868, overeenkomstig het Koninklijk besluit van 19 September 1867 (*Staatsblad* n°. 100), bepaald naar de uitkomsten van de in 1859 gehouden tienjarige volkstelling. Wierd die sterkte herzien en geregeld naar de uitkomsten van de volkstelling van 1869, dan zou zij, daar volgens art. 23 der schutterijwet van 1827 de berekening geschiedt naar het cijfer der geheele bevolking, mannen en vrouwen te zamen, 71,590 man bedragen en alzoo met 1026 man overschrijden het sterkte-cijfer, dat met de bij het ontwerp voorgestelde berekening naar de mannelijke bevolking wordt verkregen.

Tot het doen van een voorstel, om de sterkte der schutterijen op een hooger cijfer dan volgens de wet van 1827 kan worden gevorderd, te bepalen, heeft de Regeering geen grond gevonden.

Wel kunnen, luidens art. 77 dier wet, de leden der dienstdoende en rustende schutterijen, die naar de reserve zijn overgegaan, evenzeer worden verplicht, tot verdediging des Vaderlands mede te werken, terwijl, volgens het ontwerp, zij, die tot de reserve behooren, in tijden van gevaar en oorlog slechts tot diensten in het belang van het behoud der inwendige rust en tot garnizoensdiensten zullen kunnen worden geroepen, doch hierbij is in het oog te houden, dat, naar het ontwerp, al de leden der schutterij, voor zoover zij niet overeenkomstig art. 133 tijdelijk van oefening zijn vrijgelaten, wegens de opheffing van de onderscheiding tusschen dienstdoende en rustende schutterijen, zullen zijn in den wapenhandel reeds geoefende of geoefend wordende personen.

Het aantal geoefenden, bij de schutterij in te lijven, zal daarenboven vermeerdering ondergaan, naargelang de sterkte der milizie op een hooger cijfer dan bij de wet van 19 Augustus 1861 (*Staatsblad* n°. 72) is aangewezen, bepaald wordt.

De oefeningen, waaraan de naar de reserve overgegangene schutters in tijden van gevaar en oorlog zullen zijn te onderwerpen, zullen bovendien, naar het ontwerp, veel minder tijd en inspanning dan nu vorderen, omdat overgang naar de reserve een voorsafgegaan diensttijd van twee jaren als militair of als schutter eischt en het aantal oefeningen bij de schutterij, volgens het ontwerp, vermeerdering ondergaat.

Algemeen toch wordt erkend, dat de bepaling van art. 42 der schutterijwet van 1827, volgens welke de oefeningen beperkt zijn tot de zomermaanden, telkens slechts twee uren mogen duren en niet spoediger op elkander mogen volgen dan van 14 tot 14 dagen, een groot bezwaar oplevert en aan het vormen van in den wapenhandel geoefende schutters in den weg staat, vooral wanneer de schutterplichtigen niet vroeger in krijgsdienst zijn geweest.

Aan dit bezwaar ware te gemoet te komen, door, zooda als bij het ontwerp wordt voorgesteld, den oefeningstijd voor hen, die tot de eerste klasse van oefening — de niet of niet genoegzaam geoefenden — behooren, op 80 uren, en voor hen, die de tweede klasse van oefening, — hen, die minstens drie jaren in militairen dienst zijn geweest, en hen, die geacht worden genoegzaam geoefend te zijn, zullen uitmaken, op 20 uren per jaar te bepalen, met verplichting wijders voor de officieren, onderofficieren en korporaals om daarenboven theoretische oefeningen gedurende de wintermaanden te houden, welke gezamenlijke duur hoogstens 20 uren zal zijn.

Op deze wijze zal niet alleen ruimer gelegenheid bestaan, de schutters, die niet of minder dan drie jaren in militairen dienst zijn geweest en niet geacht kunnen worden genoegzaam geoefend te zijn, in den wapenhandel te oefenen, maar tevens voorzien zijn in de ongelegenheid, die de wet van 1827 oplevert, doordien deze toelaat, de schutters, die de noodige bekwaamheid in het schijfschieten bezitten of verkregen hebben, van alle verdere wapenoefeningen te verschoonen. Te ontkennen valt het niet, dat hij, die bij zijne inlijving bij de schutterij geacht moet worden voldoende bedreven te zijn in den wapenhandel of die in het eerste schutterlijk dienstjaar zich deze bedrevenheid heeft weten eigen te maken, in den regel, om bruikbaar schutter te blijven, jaarlijks het vroeger door hem geleerde behoort te herhalen. Invoering van nieuwe wapenen of van nieuwe voorschriften omtrent den wapenhandel kan overigens nadere oefeningen noodzakelijk maken. De oefeningen van hen, die tot de tweede klasse van oefening behooren, zullen ook een waarborg zijn, dat zij, die naar de reserve zijn overgegaan en in tijd van vrede van verdere oefening en diensten verschoond zijn, in staat zullen wezen, om, wordt in tijden van gevaar en oorlog hun dienst tot behoud der inwendige rust gevorderd, niet vrucht voor dat doel op te treden.

De bepaling, dat de officieren, onderofficieren en korporaals gedurende de wintermaanden tot het houden van theoretische oefeningen kunnen worden verplicht, strekt tot wegneming van allen twijfel omtrent de bevoegdheid van den commandant eener schutterij, om hen, ook buiten den gewonen oefeningstijd, aan zoodanige oefeningen deel te doen nemen. De oefeningstijd van 80 uren per jaar voor de eerste en van 20 uren per jaar voor de tweede klasse van oefening is reeds beperkt genoeg, dan dat vermindering van dien tijd ten behoeve van theoretische oefeningen van het kader in aanmerking zou kunnen komen.

De omstandigheid, dat, naar het ontwerp, de schutterplicht aanvangt met 1 Januari van het jaar, volgende op dat, waarin men zijn 21ste jaar is ingetreden, zal medebrengen, dat, ter voltalligmaking van de sterkte der schutterij, niet dan bij uitzondering aanleiding zal bestaan, schutterplichtigen, die tot de tweede klasse van oproeping behooren, tot dienst te verplichten.

Op 1 December 1869, de dagtekening der jongste volkstelling, bedroeg het getal ongehuwde mannen van 21—25 jaren 117,069, van 26—30 jaren 72,345 en van 31—34 jaren 31,769. Te zamen 221,083.

Daarbij kunnen nog aan de eerste klasse van oproeping worden toegevoegd kinderlooze weduwnaars en gescheidenen van echt 1000.

Zoodat in de eerste klasse van oproeping vallen 223,083.

Trekt men van dit getal af:

1°. de vijf lichtingen, die bij de militie te land in dienst zijn, elke lichting bij hare primitieve aflevering, na aftrek van het deel, dat voor den dienst ter zee werd bestemd, gerekend op het maximum, hetwelk bij het ontwerp van wet tot wijziging der militiewet zal worden voorgesteld en dat 12,700 man bedraagt 63,500.

2°. het deel van de vier lichtingen, bij de zeemilitie ingelijfd, elk gerekend op het bij bedoeld wetsontwerp voor te stellen maximum van 800 man, 3,200.

3°. het getal ongehuwden, als vrijwilligers bij de zee- en landmacht dienende, gerekend op 15,000. Te zamen 81,700, dan houdt men over 141,383.

Werden hiervan afgetrokken:

$\frac{1}{4}$ voor vrijstellingen volgens art. 20 en uitsluitingen volgens art. 28 van het ontwerp 35,345.

$\frac{1}{4}$ voor dienstonthefingen volgens de artt. 24 en 25 van het ontwerp te verleen 23,563. Te zamen 58,908, dan blijven voor de eerste klasse van oproeping beschikbaar 82,475.

Hiervan zijn bij de schutterijen in te lijven, naar den maatstaf in art. 3 voorgesteld 70,564, zoodat 11,911 ongehuwde mannen buiten oproeping kunnen blijven.

De plaats, door de tot den dienst aangewezenen op de schuttersrol in te nemen, wordt door het tijdstip van geboorte bepaald. Loting zal alzoo, naar het ontwerp, niet plaats hebben. Waar gelijkheid van leeftijd voorziening noodig maakt, regelt de alphabetische orde der namen de plaats, op de schuttersrol in te nemen. Ook voor dit zeldzame geval scheen 't wenschelijk, den omslag en het oponthoud, aan loting verbonden, te vermijden.

Vervanging in den dienst bij de schutterij schijnt in tijd van vrede niet te moeten worden toegelaten. Alleen aan hen, die tot den dienst bij de mobiele schutterij opgeroepen worden en in lageren rang dan dien van officier dienen, behoort het stellen van een plaatsvervanger te worden vergund.

De plaatsvervanger moet in militairen of schutterlijken dienst zijn geweest, de dienst niet bewijs van goed gedrag hebben verlaten of nog bij de reserve der schutterij in dienst zijn. De bepaling, dat men als zoodanig kan worden toegelaten, zoolang men zijn 40ste jaar niet heeft volbracht, is in het ontwerp opgenomen, ten einde voor hen, die uit de schutterij zijn ontslagen wegens het bereiken hebben van den ouderdom, waarop de schutterplicht eindigt, de gelegen-

heid niet af te snijden, ook als plaatsvervanger opnieuw bij de mobiele schutterij in dienst te treden.

De wet van 11 April 1827 (*Staatsblad* n°. 17) spreekt niet van vrijwilligers bij de schutterijen. Steeds is echter begrepen, dat toelating van deze door de bepalingen dier wet niet wordt verhinderd. Hun aantal is dan ook nu reeds zeer aanzienlijk. Het ontwerp bevat daaromtrent de noodige bepalingen.

HOOFDSTUK I.

Art. 1. Het voorstel om, met afwijking van het bepaalde bij art. 1 der wet van 11 April 1827 (*Staatsblad* n°. 17), den schutterplicht te doen beginnen niet den aanvang van het jaar, volgende op dat waarin men zijn 21ste jaar intreedt, is het gevolg van het beginsel der militiewet, om in den regel niemand na het jaar, waarin hij zijn 20ste jaar volbracht, tot militiedienst te verplichten.

Om zooveel mogelijk tusschentijdsch ontslag van ingelijfden bij de schutterij te vermijden, wordt voorgesteld, den dienstplicht van hen, die beneden den rang van officier dienen, te doen eindigen met 31 December van het jaar, waarin het 34ste jaar is volbracht. Daarmede zijn de voorlaatste zinsnede van art. 5 en art. 77 in overeenstemming. De uitzonderingen, in laatstvermeld artikel bedoeld, zijn in de artt. 86, 90, 91, 92, 93, 94 en 159 genoemd; zij betreffen alleen schutterplichtigen, die zich door verzuim van de vereischte aangifte of kennisgeving aan dienstplicht hebben trachten te onttrekken.

Art. 2. 1°. Onderscheid tusschen Nederlanders en vreemdelingen, bij art. 3 der wet van 28 Juli 1850 (*Staatsblad* n°. 44) gemaakt, schijnt ten deze niet wenschelijk.

2°. Daar de hierbedoelde personen wegens hunne landsbediening — waaronder militairen dienst in 's Rijks overzeesche bezittingen of koloniën te begrijpen is — voor de toepassing der schutterijwet geacht moeten worden reeds ingezetenen te zijn, komt een voorafgaand verblijf van achttien maanden binnen het Rijk in Europa niet te pas; zij zijn schutterplichtig van het oogenblik, waarop zij zich weder binnen het Rijk in Europa vestigen; art. 16 is dan door hen op te volgen.

De uitzonderingen, in art. 2 vermeld, zijn ten deele het uitvloeisel van de algemeene regelen, voor diplomatieke en consulaire agenten aangenomen en schijnen geene toelichting te vereischen. Die, in tijd van vrede, ook uit te strekken tot de hier te lande gevestigde vreemdelingen, ingezetenen volgens het ontwerp, die huwijzen te behooren tot een Staat, waar de Nederlander niet aan den verplichten krijgadienst is onderworpen, of waar ten aanzien van den dienstplicht het beginsel van wederkeerigheid is aangenomen, kan, bij het groot aantal vreemdelingen, welke hier te lande verblijf houden, niet in aanmerking komen.

Door hunne vestiging in het Rijk hebben zij evenveel belang bij het behoud van de inwendige rust als elk ander ingezetene. Voor tijden van gevaar en oorlog, in welk geval zij, die niet tot de reserve behooren, onder krijgsbevel staan, bevat art. 137 de noodige voorziening, op den voet van hetgeen bij de militiewet is bepaald. Dat artikel sluit de schutterplichtigen, die naar de reserve zijn overgegaan, niet uit, en zal evenzeer gelden voor hen, die, nevens de Nederlandsche nationaliteit, eene andere hebben, wanneer zij, uit laatstvermelden hoofde, hewijzen tot een Staat als boven bedoeld te behooren.

Art. 3. Evenals bij de toepassing van andere wetten, bijv. van de gemeentewet, geschiedt, schijnt het de voorkeur te verdienen, het getal inwoners in iedere gemeente te doen aanwijzen door de laatste openbare volkstelling, in stede van door het bevolkingscijfer, jaarlijks aan de bevolkingsregisters ontleend. Wird dit laatste cijfer tot grondslag genomen, niet wenschelijke verandering, jaarlijks, van de sterkte der schutterijen in de gemeenten zou er het gevolg van zijn.

Zij, die in de sterkte der schutterijen niet mede tellen, worden bij het verlaten van den dienst, ophouden van dienstplicht, overgang naar de reserve of overlijden niet door andere schutterplichtigen vervangen.

Wierden de onthevenen volgens art. 25, 1°.—9°, in de sterkte der schutterij

begrepen, in sommige gemeenten zou een gevoelig verlies aan de schutterij worden toegebracht. Nam men vrijstelling telkens voor een jaar aan, zij zouden, gelijk thans, evenmin in de sterkte worden medegedaeld. De ontheffing, die daarvoor in de plaats treedt, levert in dit opzicht geen verschil op. De inlijving geschiedt alleen om de onthevenen bij het ophouden der reden van ontheffing of bij mobilisatie der schutterijen dadelijk zonder formaliteiten in werkelijken dienst te doen treden. De in 10^e. van art. 25 genoemden behooren echter in mindering te strekken van de sterkte der schutterij. Ware dit het geval niet, de schutterplichtige bevolking der gemeenten, waar koloniën van weldadigheid of bedelaarsgestichten zijn gevestigd, zou te zeer worden gedrukt.

De laatste zinsnede van het artikel is noodig, opdat in het daar bedoelde geval de schutterij in elke gemeente zoodra mogelijk op de vereischte sterkte worde gebracht.

Art. 4. De verdediging der tot den dienst aangewezen schutterplichtigen in klassen van oproeping is geregeld bij art. 60.

Art. 5. Van den voorgestelden dienstdijd — regelmatigheidsbalve aan te vangen met 1 Januari van het jaar van inlijving, — kunnen de eerste tien jaren de actieve dienstdijd worden genoemd; het overige gedeelte wordt bij de reserve volbracht. Plaatsing bij de reserve zal alleen in tijden van gevaar en oorlog tot dienst in het belang der inwendige rust en, volgens art. 130 van het ontwerp, tot deelneming aan oefeningen en tot garnizoensdiensten verplichten. Wegens de zeldzaamheid van het geval, dat de reserve der schutterij tot dienst zal zijn te roepen, en wegens den aard der diensten, dan van haar vereischt, kan uitbreiding van den tegenwoordigen schutterlijken dienstdijd voor de bevolking geen groot bezwaar opleveren.

Billijk schijnt het, den dienstdijd bij de zeemacht, het korps mariniers hieronder begrepen, bij het leger hier te lande of bij het krijgsvolk, dienende in 's Rijks overzeesche bezittingen of koloniën, of bij de schutterij hier te lande, of bij die in 's Rijks overzeesche bezittingen of koloniën volbracht, in mindering te doen strekken van den gevorderden schutterlijken dienstdijd, om het even of de militaire of schutterlijke dienst het gevolg is geweest van vrijwillige verbintenis of van wettelijke verplichting. Het ligt in den aard der zaak, dat de tijd, gedurende welken de schutterplichtige van den dienst bij de militie of bij de schutterij ontheven is geweest, niet in mindering komt van den vereischten schutterlijken dienstdijd; dat helet echter niet, dat de schutterplichtige, evenals elk ander, met 31 December van het jaar, waarin hij zijn 34ste jaar heeft volbracht, uit den dienst wordt ontslagen, tenzij hij valt in de uitzonderingen, hierboven bij de toelichting van art. 1 vermeld, of zich tot langeren schutterlijken dienst verbonden heeft volgens art. 7.

Art. 6. Vervanging in den dienst behoort slechts dan wanneer de schutterij mobiel verklaard is, te worden toegelaten en beperkt te zijn tot hen, die niet tot de reserve behooren. Voor deze laatsten kan bevoegdheid tot vervanging niet in aanmerking komen wegens den aard der diensten, waartoe zij in tijden van gevaar en oorlog, volgens art. 130, zullen zijn geroepen. Voor de eersten kan zij ook in het algemeen belang noodzakelijk zijn, vermits tot de mobiele schutterij personen kunnen behooren, die in hunne maatschappelijke betrekking, zij 't slechts tijdelijk, niet wel gemist kunnen worden.

Art. 7. Bepalingen omtrent vrijwilligen dienst bij de schutterij zijn noodig. De vrijwilligers behooren niet mede te tellen in de sterkte der schutterij; strekten zij in mindering van de sterkte, toelating van een onge oefend vrijwilliger zou het ontslag van een ge oefend schutter kunnen medebrengen.

De toelating van vrijwilligers is aan den commandant over te laten. Deze moet de bevoegdheid hebben, haar gedurende den tijd, waarvoor de verbintenis is aangegaan, in te trekken. Zieklijke gesteldheid of gebreken van den toegelatenen, verkeerde gedragingen in of buiten dienst, of veroordeeling tot straffen in art. 28 bedoeld, kunnen intrekking der toelating wenschelijk of noodig maken.

De bedoeling is, dat hij, die eene vrijwillige verbintenis voor bepaalden tijd heeft aangegaan, bij het eindigen daarvan geacht wordt, zich voor gelijken tijd opnieuw te hebben verbonden, tenzij hij vóór het einde van dien tijd van zijn verlangen, om den schutterlijken dienst te verlaten, mocht hebben doen blijken aan den commandant, of deze geene aanleiding vindt, hem langer als vrijwilliger toe te laten. Eene verbintenis, voor onbepaalden tijd aangegaan, houdt slechts op met hare intrekking door den commandant.

In vreedetijd behoeft men zich voor niet langer dan twee jaren te verbinden. De verbintenis blijft hare volle kracht behouden, ook al wordt de schutterij intusschen mobiel verklaard. De vrijwilliger kan dus ook bij de mobiele schutterij tegen zijn wil niet langer in dienst worden gehouden, dan den tijd, voor welken hij zich in vreedetijd verbond. Vrijwillige indiensttreding bij de schutterij, wanneer zij reeds mobiel verklaard is, geschiedt voor onbepaalden tijd, zoolang de schutterij tot verdediging des Vaderlands is geroepen.

De bepalingen omtrent woonplaatsverandering, voor hen, die volgens de wet schutterplichtig zijn, in de artt. 29—31 van het ontwerp vervat, kunnen niet gelden voor leden der schutterij, wier verplichting uitsluitend uit hunne vrijwillige verbintenis voortvloeit, omdat deze niet onderworpen zijn aan de voorschriften ten aanzien van de hemoeienissen der commissie voor de schutterij en het opmaken van de schuttersrollen. Uit dezen hoofde is de bepaling der vierde zinsnede in dit artikel opgenomen.

Op de vrijwilligers behooren de bepalingen der wet, alle schutterplichtigen betreffende, van toepassing te zijn, zoodra zij, naar het tweede hoofdstuk van het ontwerp, schutterplichtig of dienstplichtig worden. Zijn zij, tengevolge daarvan, bij de schutterij in te lijven of in dienst te stellen, dan moeten zij ophouden als vrijwilliger te worden aangemerkt en hunne inlijving of indienststelling in het belang van derden geschieden in mindering van de sterkte der schutterij, doch slechts, met het oog op 1°. en 3°. van art. 3, zoolang zij volgens de wet dienstplichtig en niet naar de reserve overgegaan zijn. Recht op overgang naar de reserve of op ontslag, door vrijstelling of onthoofing van den dienst of uit anderen hoofde verkregen, brengt wel teweeg, dat zij ophouden in mindering van de sterkte te strekken, doch heft de verplichtingen niet op, uit de vrijwillige verbintenissen of uit de aanneming der benoeming als officier bij de schutterij voortvloeiende. Die verplichtingen worden slechts opgeheven door het eindigen van den tijd, waarvoor de vrijwillige verbintenis is aangegaan, door de intrekking van de toelating als vrijwilliger, of, geldt het een officier, door het als zoodanig verleend ontslag.

Art. 9. De aan het slot van het artikel bedoelde vrijdom schijnt evenzeer noodig, onder anderen omdat voor de toepassing van art. 28 overlegging van uittreksels uit veroordeelende vonnissen vereischt kan zijn.

HOOFDSTUK II.

Art. 10. De verplichting tot inschrijving is beperkt tot hen, die, tijdens de aangifte moet geschieden, hun 34ste jaar niet hebben volbracht, omdat inschrijving van hen, die hun 35ste jaar zijn ingetreden, tot noodeloozen omslag zou leiden, daar zij, volgens de voorlaatste zinsnede van art. 5, reeds met 31 December van het jaar van inschrijving uit de schutterij, zoo zij wierden ingelijfd, zonden moeten worden ontslagen.

Art. 11. Een groot gedeelte der in te schrijven personen zal minderjarig zijn. Uit dezen hoofde is zoo in dit artikel, als elders in het ontwerp, gesproken van „gewoon verblijf”. Dit laatste moet in den regel de plaats van inschrijving aanwijzen. Studenten, kantoorbedienden, dienstknechten en andere minderjarigen, die hun gewoon verblijf in eene andere gemeente houden dan waar zij volgens het Burgerlijk Wetboek woonplaats hebben, moeten alzoo in eerstbedoelde gemeente worden ingeschreven. Houden zij hun gewoon verblijf in een vreemd land, dan zijn zij geen ingezetenen volgens de artt. 1 en 2, al hebben zij, naar voormeld Wetboek, wettelijk woonplaats hier te lande.

Art. 12. Inschrijving van de hier bedoelde personen kan niet in aanmerking komen dan na het verlaten van den militairen dienst of na hunne invrijheidstelling. Zoo zij hier te lande gevestigd blijven of zich hier vestigen en den ouderdom van 34 jaar niet hebben volbracht, rust op hen de verplichting tot aangifte volgens art. 16. Hunne inschrijving voor de schutterij tijdens zij in militairen dienst of in hechtenis zijn, ware eene noodeloze formaliteit, daar zij, zoolang zij in een dezer gevallen verkeerden, niet voor den dienst der schutterij beschikbaar zijn. Zij, die gegijzeld of in een verbeterhuis opgenomen zijn, worden geacht zich in hechtenis te bevinden. Zij, echter, die in een bedelaarsgesticht zijn geplaatst, zijn hieronder niet te rangschikken, al is hunne opzending daaraan het gevolg van rechterlijk bevel.

Art. 13. De inschrijving is tusschen 15 en 28 of 29 Februari gesteld, omdat dit het meest geschikt tijdstip scheen, daar dan de gewone inschrijving voor de militie afgelopen is.

Geldt het den minderjarigen, die door ziekte, tijdelijke afwezigheid of om andere redenen verhinderd zijn de aangifte te doen, dan rust de verplichting op vader, moeder of voogd. Is de aangifte van de bovenbedoelde minderjarigen door vader, moeder of voogd verzuimd, dan zal de schutterplichtige, ten genoegen van de commissie voor de schutterij, moeten bewijzen verhinderd te zijn geweest, zelf de aangifte te doen. Wordt dat bewijs geleverd, dan geeft art. 87 gelegenheid, hem met de overige schutterplichtigen gelijk te stellen en te vrijwaren voor de nadeelige gevolgen, in andere gevallen aan verzuim van aangifte verbonden. Intusschen zal de nalatige gebleven vader, moeder of voogd strafbaar zijn, volgens art. 210.

Onder curatele gestelden en zij, die in een der gestichten, in de vierde zinsnede bedoeld, zijn opgenomen, zijn in den regel buiten staat zelf voor hunne aangifte te zorgen; daarom zijn in hunne plaats tot het doen der aangifte de curators, hewindvoerders of bestuurders aangewezen, deze laatsten wat de minderjarigen betreft, voor zoover zij geen ouders of voogd hebben met inbegrip alzoo van de niet erkende natuurlijke kinderen, die niet onder voogdij staan.

Aangifte door een gemachtigde toe te laten, is noodig, hijv. in geval van tijdelijke afwezigheid van den schutterplichtige. Burgemeester en wethouders kunnen overlegging vorderen van eene schriftelijke volmacht, die dan volgens art. 9 van het ontwerp, vrij is van zegel-, registratie- en legalisatiekosten. Zij kunnen echter de inschrijving evenzeer doen op aangifte van iemand, die verklaard mandeling daartoe te zijn gemachtigd, wanneer bij hen geen twijfel bestaat omtrent de juistheid van deze verklaring. Behoudens de gevallen, bij de wet bepaaldelijk uitgezonderd en hierboven besproken, blijft overigens de schutterplichtige altijd de verantwoordelijke persoon.

Wanneer de geboorte van den schutterplichtige plaats had in de gemeente, waar hij voor de schutterij moet worden ingeschreven, kan overlegging van een nittreksel uit de geboorte-akte achterwege blijven, omdat in zoodanig geval de registers van den burgerlijken stand ter plaatse kunnen worden geraadpleegd.

Art. 14. Ofschoon het wenschelijk is, dat de opgaven omtrent redenen van vrijstelling, ontheffing of uitsluiting, burgerlijken stand en vorigen militairen of schutterlijken dienst bij de aangifte ter inschrijving worden gedaan, behoort verzuim hiervan niet te heletten, deze opgaven te zijner tijd bij de commissie voor de schutterij te doen en toepassing van art. 20, 24, 25 of 28 te vragen.

Art. 15. De openbare kennisgevingen, ingevolge deze wet en de te harer uitvoering te geven voorschriften te doen, moeten naar gebruik geschieden bij aanplakking ter plaatse, daarvoor bij gemeentelijke verordening aangewezen of gebruikelijk.

Art. 16. Bepaling van den tijd, binnen welken de aangifte ter inschrijving van de hier bedoelde personen moet geschieden, is noodig voor de toepassing van artt. 82 en volgende, ingeval van verzuim.

Er bestaat geen reden om, ten aanzien van de schutterplichtigen, op wie art. 16

van toepassing is, de aangifte uit te stellen tot de maand Februari van het volgende jaar: hiervan zou misbruik ten nadeele van derden kunnen worden gemaakt.

Art. 17. Ambtshalve inschrijving behoort plaats te hebben ook dan, wanneer het verzuim na de definitieve sluiting van het inschrijvingsregister blijkt: zij belet de toepassing van het bepaalde in hoofdstuk VIII en van art. 240 niet.

Art. 19. Eene alphabetische naamlijst der ingeschrevenen is noodig voor het gemak van het onderzoek van het inschrijvingsregister; men heeft hier vooral de meer bevolkte gemeenten op het oog; ordeshalve behooren de minder bevolkte niet te worden uitgezonderd.

Ook tegen inschrijving, ambtshalve geschied, moet bezwaar kunnen worden ingebracht.

De beslissing omtrent ingebrachte bezwaren schijnt, evenals bij de militiewet geschiedt, aan 's Konings Commissaris in de provincie te kunnen worden overgelaten.

Met de bevoegdheid des Konings, om, den Raad van State gehoord, de uitspraak van Zijner Majesteits Commissaris in de provincie wegens schending of verkeerde toepassing der wet te vernietigen, wordt hier, evenmin als bij art. 61, hooger beroep van die uitspraak bedoeld. De vernietiging moet ook kunnen plaats hebben, zonder dat belanghebbenden haar hebben gevraagd.

HOOFDSTUK III.

Wegens de tweeledige taak, door de Grondwet aan de schutterijen opgelegd, — verdediging des Vaderlands en behoud der inwendige rust, — is verschil in den te verleenen vrijdom van dienst te maken. Er zijn redenen, die gelden voor vrijdom van dienst in het algemeen, zoowel in tijden van gevaar en oorlog als in tijd van vrede; doch er zijn ook redenen, die, kunnen zij in tijd van vrede gelden, niet in aanmerking behooren te komen, wanneer de vrede wordt bedreigd of gestoord en alles moet worden ingespannen om het Vaderland te verdedigen, of om, wanneer elders krijg gevoerd wordt, den vaderlandsehen bodem voor schending zijner onzijdigheid te bewaren.

Van daar dat, terwijl artt. 20 en 24 vrijstelling of ontheffing toekennen zoo voor tijd van vrede als voor tijden van gevaar en oorlog, de ontheffing in art. 25 vermeld, alleen gelden voor tijd van vrede.

De regel, bij de militiewet aangenomen, om slechts finale vrijstelling te verleenen, wordt ook voor de schutterij voorgesteld wat gemis van de gevorderde lengte, ziekelijke gesteldheid of gebreken, voor genezing niet vatbaar, of volbrachten militairen of schutterlijken dienst betreft (art. 20, 1°, 2° en 10°).

Voor ziekelijke gesteldheid of gebreken, voor genezing vatbaar, behoort geene vrijstelling te worden verleend, al ware 't alleen om misbruik ten nadeele van andere schutterplichtigen te weren: art. 47, derde zinsnede, van het ontwerp geeft overigens het middel om, zoo de ziekte of het gebrek van blijvenden aard is, ook na de inlijving van schutterlijken dienst verschoond te worden.

De andere vrijstellingen, in art. 20 vermeld, en de ontheffing op grond van art. 25 kunnen, in het belang der overige schutterplichtigen en van den schutterlijken dienst, slechts gelden zoolong de redenen, die tot het verleenen er van geleid heeft, blijft bestaan. Heeft deze reden opgehouden, dan wordt door de artt. 23 en 27 het onttrekken aan den dienst verhoed, zonder dat men verplicht zij, elk jaar opnieuw het voortdurend bestaan der redenen te bewijzen. Voor den in art. 24 bedoelden dienstplicht in de plaats der ontheffing, zoo de daar bedoelde benoening door den ontheffene, die volgens art. 61, vierde zinsnede, voor memorie op de schuttersrol wordt ingeschreven, niet wordt aangenomen.

De vrijstellingen bij de wet van 11 April 1827 (*Staatsblad* n°. 17) toegekend, kunnen of moeten deels behouden blijven, deels behooren zij te vervallen; daarentegen dient in het algemeen belang eenige uitbreiding aan de vrijstellingen en ontheffingen te worden gegeven.

Vrijstelling wegens gemis van de gevorderde lengte en wegens voor genezing niet vatbare ziekelijke gesteldheid of gebreken is onvermijdelijk; die onder de letters *a* en *b* van art. 3 der wet van 1827 toegekend, zijn alzoo te behouden. De onder *c* van dat wetsartikel bedoelde reden van vrijstelling moet vervallen, vermits het daar voor genezing vatbare ziekten of gebreken geldt, die wel er toe kunnen leiden, dat de belanghebbenden tijdelijk, zoolang de ziekte of het gebrek tot dienst buiten staat stelt, door den commandant van deelneming aan den dienst worden vrijgelaten, maar eene finale vrijstelling niet kunnen wettigen.

De vrijstellingen, onder *d* en *f* van art. 3 der wet van 1827 toegekend, zijn in het ontwerp overgenomen; daarvoor geldt echter art. 23. De vrijstelling, onder *e* van art. 3 van die wet genoemd, is met eenige uithreiding bij wijze van ontheffing in tijd van vrede behouden bij art. 25, 2°. De belangen van het onderwijs vorderen die ontheffing. De vrijstelling, onder *g* en *k* van art. 3 der wet van 1827 vermeld, is evenzeer bij wijze van ontheffing in art. 24 van het ontwerp behouden. De vrijstelling, onder *i* van art. 3 der wet van 1827 bedoeld, vervalt, doordien zij, die in militairen dienst zijn, zoolang dit het geval is, niet schutterplichtig zijn.

Voor het geval een ingeschrevene voor of ingelijfde bij de schutterij in den militairen dienst treedt, bevatten de artt. 29, laatste zinsnede, 30, derde en vierde zinsneden, 31, laatste zinsnede, en 76 de noodige voorziening. Voor de vrijstellingen, onder *k*, *l* en *m* van art. 3 der wet van 1827 vermeld, ontbreekt genoegzame grond.

Broederdienst (letter *k*) moge gelden voor de militie; voor de schutterij, die in tijd van vrede slechts plaatselijke diensten verricht en niet dan in buitengewone gevallen tot dienst buiten hare gemeente is verplicht, is vrijstelling op dien grond niet gerechtvaardigd. Wanneer de schutterij mobiel verklaard is en twee of meer wettige zonen uit het gezin gelijktijdig bij de mobiele schutterij in dienst zijn, vorderen het belang der betrokken gezinnen en de billijkheid, dat hierop uitzondering worde gemaakt. Daartoe strekt art. 143 van het ontwerp.

Zij, die tot den dienst der nachtwacht zijn aangesteld (*l* van art. 3 der wet van 1827), kunnen in tijd van vrede bezwaarlijk tot schutterlijken dienst worden verplicht. De hun volgens art. 25, 5°, van het ontwerp te verleenen dienst-ontheffing behoort echter slechts te worden toegekend voor zover zij als dienaars van politie ingeolge art. 191, derde en vierde zinsneden, der gemeentewet aangesteld en alzoo in vasten dienst zijn.

De vrijstelling van hen, die tot den dienst der brandwachten en brandspuiten zijn aangesteld, geeft, blijkens de ondervinding, aanleiding tot misbruiken, na-deelg voor den dienst der schutterij en voor derden. Het benodigd personeel voor dien dienst, hetzij dit verkregen wordt door aanstelling van gemeentewege van vaste bedienden of door vordering van persoonlijke diensten overeenkomstig de artt. 192 en 193 der gemeentewet, zal wel zonder bezwaar samen te stellen zijn uit personen, niet of niet meer tot schutterlijken dienst verplicht.

Voor de vrijstelling van lijf- en huishedienden (letter *m* 1°. van art. 3 der wet van 1827) bestaat mede geen grond.

De vrijstelling der belcoelden uit armenkassen (*m* 2°. van dat artikel) is eene aanmoediging om in den openbaren onderstand te deelen, zoo daaraan ontheffing van een last verbonden is.

Art. 20, 1°. Het minimum van lengte, hier gesteld, is gelijk aan dat bij de militiewet voorgeschreven. Er schijnt geene reden tot onderscheid ten deze tusschen den militie- en schutterplichtige.

2°. Is hierboven reeds toegelicht.

3°. en 4°. Evenals bij de militie ontheffing van dienst aan de hier bedoelde personen wordt verleend, schijnen zij ook van den dienst bij de schutterij te moeten worden vrijgesteld. Omtrent het bewijs van het bestaan der redenen van vrijstelling zullen, krachtens art. 21, tweede zinsnede, gelijke voorschriften zijn te geven als voor de toepassing van art. 127, eerste zinsnede, der militiewet gelden.

5°. — 8°. Wegens den aard der vermelde betrekkingen, kan het vorderen van schutterlijken dienst niet in aanmerking komen. Wat de burgemeester aangaat, is de vrijstelling overigens het gevolg van art. 64 der gemeentewet.

9°. De auditeur bij den schuttersraad is als zoodanig geen lid der schutterij. Uit den aard zijner functie, als belast met het openbaar ministerie bij den schuttersraad, volgt, dat hij buiten de gelederen der schutterij behoort te blijven. Onder de wet van 1827 is meermalen belemmering ondervonden in de keus van personen voor de betrekking van auditeur, waartoe vooral rechtskennis een vereischte is, en moest soms noodzakelijk de toevlucht worden genomen tot hen, die niet gezegd konden worden de noodige eigenschappen genoegzaam te bezitten. Vrijstelling van den dienst zal deze belemmering wegnemen.

10°. De hiervermelde tijd stemt overeen met dien, gedurende welken men volgens art. 4 van het ontwerp tot dienst bij de schutterij verplicht kan zijn. Zij, die minstens dezen tijd als militair of schutter hebben gediend, behooren te worden vrijgesteld, al hebben zij den schutterplichtigen leeftijd nog niet overschreden. Wierden zij nog tot dienst verplicht, hun dienst zou in den regel slechts van zeer korten duur zijn, daar zij, naar het stelsel van het ontwerp, recht op ontslag hebben met het einde van het jaar, waarin zij hun 34ste jaar hebben volbracht. De vijfde en zesde zinsneden van art. 5 zijn bij het beoordeelen van den dienstdag in het oog te houden.

Art. 23. De vrijstellingen, met uitzondering van die, welke op grond van 1°, 2°, en 10°, van art. 20 zijn verleend, moeten uit den aard der zaak slechts gelden zoolang het ambt of de betrekking, welke daartoe geleid heeft, door den vrijgestelde wordt bekleed, of de reden, waarom de vrijstelling werd toegekend, bestaat. Uit dien hoofde is bij art. 29 verplichting tot kennisgeving van woonplaatsverandering ook opgelegd aan de vrijgestelden krachtens 3°—9°, van voormeld artikel. Bij ontslag uit het ambt of de betrekking of bij het ophouden der reden van vrijstelling wordt hiervan evenzeer aangifte vereischt. Door deze te vorderen, wordt het verlenen van tijdelijke vrijstelling, waaraan voor de betrokken autoriteiten en belanghebbenden veel ontslag en last verbonden is, vermeden. Omtrent den schutterplichtige, voor wien de reden der hem verleende vrijstelling is vervallen, doch die uit anderen hoofde recht op vrijstelling of ontheffing kan hebben, zal dan, overeenkomstig art. 47 van het ontwerp, door de commissie voor de schutterij in hare eerstvolgende buitengewone zitting uitspraak worden gedaan. Wordt hij tot den dienst aangewezen en valt hij in de termen van oproeping, dan heeft, in het belang van derden, onmiddellijke inlijving plaats.

Art. 24. Is in overeenstemming met art. 3g en k der wet van 1827. De officieren der schutterij, aan wie eervol ontslag is verleend tengevolge van hun overgang naar de reserve, zijn in de ontheffing opgenomen, eensdeels omdat van hen, die reeds een dienstdag van tien jaren hebben volbracht, niet kan worden gevorderd, dat zij als schutter in de gelederen plaats nemen, wanneer de reserve der schutterij ingevolge art. 136 tot dienst is verplicht, anderdeels omdat de gelegenheid kan ontbreken, hen in hun vorigen of tot hoogerem rang te benoemen. De ontheffing uit te strekken tot alle eervol ontslagen schutterofficieren komt niet wenschelijk voor, wegens het misbruik, dat van eene benoeming tot officier op jeugdigen leeftijd, ten nadeele van derden, zou kunnen worden gemaakt, wanneer aan eervol ontslag vrijdom van verderen schutterlijken dienst ware verbonden.

Art. 25. Om dezelfde reden als bij art. 23 is vermeld, is ontheffing van dienst slechts te verlenen zoolang de reden van ontheffing blijkt bestaan. Heeft die reden opgehouden, dan is daarvan, volgens art. 27, aangifte te doen.

Voor de schutterplichtigen, in art. 25 vermeld, behoort de ontheffing beperkt te zijn tot tijd van vrede. Bij gevaar en oorlog dient in het waarnemen der betrekkingen, in 2°—8°, van dat artikel vermeld, ten aanzien van hen, die tot dienst ter verdediging des Vaderlands zijn verplicht, te worden voorzien. Bij beperking van den schutterplicht tot 34jarigen ouderdom en het in de laatste

plaats oproepen van gehuwden en weduwnaars met kinderen, zullen vele der in art. 25 genoemde ambtenaren en bedienden van den dienst ter verdediging des Vaderlands bevrijd blijven en alzoo geene voorziening in het waarnemen hunner betrekking worden vereischt.

1°. De ontheffing van hen, die hun dienstdtijd bij de zeemilitie volbracht en een behoorlijk paspoort bekomen hebben, is gegrond op art. 160 der militiewet.

2°. Voor ontheffing van hen, die aan het hoofd eener school van lager onderwijs staan, schijnt niet minder reden aanwezig te zijn dan voor die van de hoogleeraren, lectors en leeraren bij het hooger en middelbaar onderwijs.

3°. 4°. en 6°. Deze ambtenaren kunnen in tijd van vrede in hun werkring niet worden gemist zonder stoornis in den dienst. De noodzakelijkheid deed zich reeds meermalen gevoelen om ambtenaren der posterijen, van den rijkstelegraaf en bij de gevangenis van wapenoefeningen en andere schuttersdienst tijdelijk vrij te laten, zonder dat die maatregel op de wet te gronden was. Onder *actieven* dienst der posterijen en bij de rijkstelegraafkantoren is te verstaan die bij de post- en telegraafkantoren. Volgens het algemeen practisch begrip behooren de ambtenaren bij het centraal bestuur dezer instellingen niet tot den zoogenaamden actieven dienst.

Onder *andere vaste beambten in de gevangenis* zijn te rangschikken de adjunctdirecteurs en adjuncteipiers, die geroepen kunnen zijn den directeur of cipier tijdelijk te vervangen, niet de onderwijzers, voor zoover zij niet vallen in 2°. van het artikel, noch de boodschaploopers, aan de gevangenis verbonden.

5°. De hier genoemden zijn reeds door hunne betrekking tot handhaving der inwendige rust en veiligheid geroepen. Tweederlei dienst tot hetzelfde doel is niet te vorderen.

7°. en 8°. De ontheffing van de hierbedoelden wordt in het algemeen belang gevorderd. Krankzinnigen kunnen geen oogenblik aan zich zelven worden overgelaten. Het is een voorname eisch van goede verpleging, dat in de zalen, tuinen en open plaatsen steeds een genoegzaam aantal bedienden, ter uitoefening van onafgebroken toezicht, aanwezig zij. Reeds nu is het moeilijk, geschikt krachtig dienstponeel voor de erkende gestichten voor krankzinnigen te vinden; daarom is het wenschelijk, in tijd van vrede de bedienden in die gestichten niet aan hun werkring te onttrekken.

De van overheidswege aangestelde loodsen, hulploodsen en loodskweekelingen behooren evenzeer niet dan bij hooge noodzakelijkheid aan hun werkring te worden onttrokken.

9°. Zeevarenden, zeevisschers en binnenschippers van beroep zijn bij de wet van 1827 niet vrijgesteld. Toch kunnen zij, voortdurend afwezig, geen schuttersdienst verrichten. Waren zij daartoe gehouden, het middel van bestaan, dat zij voor hen en de gezinnen, waartoe zij behooren, uitsluitend in de uitoefening van hun beroep, dat hunne afwezigheid medebrengt, vinden, ging verloren.

10°. Het ligt in den aard der zaak, dat deze personen, zoolang zij zich in de hierbedoelde koloniën of gestichten bevinden, tot geen schuttersdienst te bezigen zijn. Vandaar dat bij art. 26, tweede zinsnede, hunne ontheffing niet van eigen aanvraag afhankelijk is gesteld. Er schijnt geen reden, hen, nadat zij de kolonie of het gesticht hebben verlaten, van de schutterij uit te sluiten of van den dienst vrij te stellen. Is hunne toelating in de gelederen niet raadzaam, dan kan art. 131 worden toegepast.

Art. 27. Dit artikel heeft dezelfde strekking als art. 23, hierboven toegelicht, met dit onderscheid, dat daar van inlijving, hier van indienststelling van den reeds ingelijfde sprake is. De bepaling van de zesde zinsnede van art. 5, dat de tijd, gedurende welken men in het genot van ontheffing is geweest, niet in mindering strekt van den vereischten schutterlijken dienstdtijd, is hier van toepassing.

Art. 28. De veroordeelingen, in dit artikel genoemd, zijn dezelfde, welke voor uitsluiting van den dienst der militie zullen worden voorgesteld in het ontwerp van wet, strekkende tot wijziging der wet van 19 Augustus 1801 (*Staatsblad* n°. 70), betrekkelijk de nationale militie.

Art. 47 geeft gelegenheid, ook hen uit de schutterlijke gelederen te weren, die na hunne aanwijzing tot dienst, al zijn zij reeds ingelijfd of in den dienst gesteld, in de termen van uitsluiting zijn gekomen.

HOOFDSTUK IV.

Hetgeen door den schutterplichtige ingeval van verandering van woonplaats is in acht te nemen en de gevolgen van woonplaatsverandering met opzicht tot de vervulling van dienstplicht, zijn door art. 27 der schutterijwet van 1827 niet voldoende geregeld. Wel heeft men getracht daarin, zover mogelijk, door administratieve voorschriften te voorzien, maar ook deze hebben niet belet, dat door verandering van woonplaats onttrekking aan den dienst plaats vond. In de gebreken leemten wordt door de bepalingen van dit hoofdstuk voorzien.

Art. 29. Voor hen, die op grond van 1°., 2°. of 10°. van art. 20 vrijgesteld of krachtens art. 28 uitgesloten zijn, ware aangifte van woonplaatsverandering eene doellooze formaliteit. Voor hen, die als vrijwilligers bij de schutterij dienen en niet of nog niet schutterplichtig zijn, geldt, om die bij art. 7 opgegeven reden, de vierde zinsnede van dat artikel.

Voor de niet ingelijfden bij de schutterij strekt de verplichting tot aangifte zich slechts uit tot het bereikte 34ste jaar, niet tot 31 December van het jaar, waarin die leeftijd is volbracht, ten einde het werk der betrokken autoriteiten niet noodeloos te vermeerderen.

Ook van verhuizing naar de koloniën of bezittingen van het Rijk in andere werelddeelen of naar een vreemd land behoort kennis te worden gegeven.

De verplichting tot aangifte van woonplaatsverandering rust op alle in het artikel niet bepaaldelijk uitgezonderde ingeschrevenen voor de schutterij, die tusschen 1 Januari van het jaar, volgende op dat, waarin zij hun 21ste jaar zijn ingetreden, en het tijdstip, waarop zij hun 34ste jaar zullen volbrengen, van woonplaats veranderen, om het even of zij ingelijfd zijn, dan wel tot schutterlijken dienst niet of nog niet waren verplicht; hieronder zijn mededien begrepen zij, die krachtens de artt. 20, 3°.—9°., 24 en 25 van den dienst vrijgesteld of ontheven zijn, de niet ingelijfde gehuwden en weduwnars met kinderen, en zij, die naar de reserve zijn overgegaan, wat deze laatsten betreft, al is hun volgens art. 73 toegestaan, in werkelijken dienst te blijven.

Voor de in de vijfde zinsnede van art. 29 bedoelden is 't echter doelmatig voorgekomen, de kennisgeving te doen plaats hebben door de betrokken autoriteiten, niet door de schutterplichtigen zelf, die in vele gevallen haar niet, overeenkomstig de eerste en tweede zinsnede, zouden kunnen doen.

Artt. 30 en 31. Art. 22 van het Koninklijk besluit van 28 Juni 1828 (*Staatsblad* n°. 42) vordert ten aanzien van elk, die van woonplaats verandert gedurende den tijd dat hij tot eene schutterij behoort, eene uitspraak van de daar bedoelde commissie, alvorens hij de schutterij der nieuwe woonplaats in dienst gesteld te kunnen worden.

De overige, niet wegens lichaamsgebreken of gebrek aan de vereischte lengte onvoorwaardelijk vrijgesteld of niet uitgesloten schutterplichtigen moeten, volgens de artt. 4 en 17 van het Koninklijk besluit van ^{21 Maart 1828} 24 Augustus 1873 (*Staats-*

blad n^o. ⁶ 124), in hunne nieuwe woonplaats naloten, en ook omtrent hen moet

daar door voormelde commissie nader uitspraak worden gedaan. Die bepalingen leiden tot veel omslag en tijdsverlies. Naar het ontwerp zullen deze vermeden worden door dadelijke indienststelling van den dienstplichtige bij de schutterij zijner nieuwe woonplaats, en door de bepaling van de eerste zinsnede van art. 31, wat de vrijgestelden en onthevenen aangaat. Heeft de schutterplichtige, die niet reeds vrijgesteld of ontheven is, onverschillig of hij ingelijfd, dan wel nog niet dienstplichtig was, aanspraak op vrijstelling of ontheffing, of verkeert hij

in het geval van uitsluiting, dan geven de artt. 46 en 47 gelegenheid, dat recht in de gewone of in de eerstvolgende buitengewone zitting der commissie voor de schutterij te doen gelden of om art. 28 toe te passen.

Aan hem, die bij de schutterij is ingelijfd en wiens schutterplicht door verandering van woonplaats, verlies van ingezetenschap of om de in art. 29, vijfde zinsnede, vermelde reden ophoudt, wordt, volgens art. 76 of 78, bewijs van *voornopig* ontslag uitgereikt.

HOOFDSTUK V.

Artt. 32 en 33. Art. 15 der wet van 1827 bevat het onbestemde voorschrift, dat de commissie van onderzoek zal bestaan uit twee of meer leden van het plaatselijk bestuur, en dat in de wijze van benoeming, uitoefening van het voorzitterschap en vervanging bij tijdelijke verhindering van voorzitter of leden door reglementaire voorschriften zal worden voorzien. Meer stellige wettelijke voorschriften schijnen noodig. De commissie heeft eene gewichtige taak bij de uitvoering en toepassing der wet te vervullen. Ook de samenstelling van den militieraad, — aan wien, wat de militie betreft, dezelve werkzaamheden zijn opgedragen als aan deze commissie in schutterijzaken, wier voorzitter van den raad is, benevens de wijze van benoeming van voorzitter en leden en hunne vervanging bij tijdelijk beletsel, zijn bij de wet geregeld en niet aan voorschriften van uitvoering overgelaten. De commissie voor de schutterij te doen bestaan uit twee leden, behalve den voorzitter, is voldoende; ook de militieraad telt niet meer leden.

De aard der werkzaamheden van de commissie doet het raadzaam achten, den burgemeester of een der wethouders het voorzitterschap op te dragen. De burgemeester komt in de eerste plaats in aanmerking; bij ongesteldheid, afwezigheid of ontstentenis geldt art. 77 der gemeentewet; dit belet echter niet, dat, bij onderlinge schikking, een der wethouders als voorzitter optrede, al is de burgemeester niet door ongesteldheid verhinderd of afwezig. Wordt het burgermeesterschap ingevolge de laatste zinsnede van art. 77 van voormelde wet tijdelijk door een raadslid waargenomen en is dat raadslid het volgens art. 33, eerste of derde zinsnede, benoemde, dan moet de benoemde als zoodanig in de commissie door een ander, daartoe door den gemeenteraad benoemd raadslid worden vervangen.

Dat de oudste officier in rang van de schutterij in den regel lid der commissie zij, is wenschelijk en ook in de tegenwoordige schutterijwet voorgescreven.

Art. 34. Is voor het onderzoek van ziekten en gebraken het toevoegen aan den militieraad van een militairen officier van gezondheid, nevens een burgerlijk geneeskundige, raadzaam geoordeeld, dezelve redenen gelden hiervoor, zoo niet noch in hoogere mate, bij de schutterij, te meer omdat dusver in sommige gemeenten met te groote vrijgevigheid in het afkeuren van schutterplichtigen te werk gegaan en, naar het schijnt, het belang der schutterijen voor 'slands verdediging niet immer voldoende in het oog gehouden werd. De militaire officier van gezondheid waardeert uit den aard zijner betrekking meer dan de burgerlijke geneeskundige den plicht, uit een militair oogpunt aan het keuren van manschappen verbonden.

Het is echter niet mogelijk, in elke gemeente een militairen officier van gezondheid tot bijstand van de commissie te bestemmen; het militair geneeskundig personeel is daartoe niet toereikend en ook niet in die mate uit te breiden. Is derhalve in het gebrek niet allerwege te voorzien, in de groote gemeenten, waar in den regel militaire bezetting is en de meeste schutterplichtigen te onderzoeken zijn, kan de maatregel goede vruchten dragen.

Door "burgerlijk geneeskundige" zijn te verstaan zij, die volgens de wet van 1 Juni 1805 (Staatsblad n°. 59) tot uitoefening van de geneeskunst in haren ge-
8 Juli 1874 (Staatsblad n°. 97)

heelen omvang, van de genees- en heekunst of van de geneeskunst bevoegd zijn, behoudens de uitzondering bij art. 277 voorgesteld ten aanzien van de, bij het in werking treden der wet, bij de schutterij bestaande officieren van gezondheid.

Artt. 37—48. De bevoegdheid en de werkzaamheden der commissie zijn in de wet van 1827 zeer onvoldoende geregeld. Administratieve voorschriften treden voor bepalingen, die in de wet ontbreken, in de plaats. Op het voetspoor van wat in de artt. 83—96 der militiewet voor den militieraad is bepaald, worden bevoegdheid en werkzaamheden der commissie voor de schutterij in nevenvermelde artikelen omschreven, zoover de wet die te bepalen heeft.

Art. 43. Het geval kan zich voordoen, dat een ingeschrevene voor de schutterij in hechtenis wordt gesteld tusschen het tijdstip, waarop zijne inschrijving plaats had, en dat, waarop omtrent hem uitspraak ware te doen, en hij hierdoor in de onmogelijkheid werd gebracht, vrijstelling wegens gebrek aan maat of ziekelijke gesteldheid of gebreken te vragen. De laatste zinsnede strekt tot voorziening in zoodanig geval, voor zoover het aanwezig zijn daarvan aan de commissie bekend is.

Art. 40. Art. 22 van het Koninklijk besluit van 28 Juni 1828 (*Staatsblad* n°. 42) vordert, desnoodig, eene maandelijksche zitting der commissie. Het schijnt voldoende, die commissie slechts driemaal per jaar buitengewoon te doen vergaderen.

Artt. 49—59. Het schijnt raadzaam, de bepalingen omtrent het beroep van de uitspraken der commissie voor de schutterij zooveel mogelijk te doen overeenstemmen met die betreffende het beroep van de uitspraken van den militieraad. Dit is in deze artikelen, zooveel de aard der zaak toeliet, betracht.

Art. 49. Bij dit artikel wordt den burgemeester bevoegdheid gegeven om bezwaren in te brengen tegen de uitspraak der commissie. In de militiewet is die bevoegdheid toegekend aan den militiecommissaris. Daar zoodanig ambtenaar voor de schutterij niet bestaat, noch behoeft te bestaan, schijnt de burgemeester de aangewezen persoon om voor behoorlijke toepassing der wet te waken, ook dan wanneer hij als voorzitter der commissie werkzaam is geweest.

Art. 5, 3°. Is vrijstelling verleend of geweigerd na overlegging van de verklaring, in de laatste zinsnede van art. 41 vermeld, dan kan niet wel beroep worden toegelaten, daar het te onderstellen is, dat de bestuurders of geneeskundigen van de daar bedoelde inrichtingen bij hunne reeds afgegeven verklaring zullen blijven volharden.

Art. 57. Door het toelaten van beroep bij den Koning van de uitspraken van Gedeputeerde Staten wordt in eene leemte voorzien en gelijkmatige toepassing der wet bevorderd.

HOOFDSTUK VI.

Art. 60. De schutterijwet van 1827 noemt drie klassen van oproeping of hans aan, maar laat de afscheiding van den tweeden en derden hant vrij onbestemd.

Vermenging van gehuwden met ongehuwden in de schutterkorpussen, gelijk thans plaats heeft, wordt algemeen en op goede gronden afgekeurd. Zij maakt de schutterijen minder bruikbaar om dadelijk tegen den vijand op te treden en vordert tijdroovende organisatie en schifting, alvorens zij daartoe kunnen worden bestemd.

Op dezen grond worden bij het ontwerp de ongehuwde schutterplichtigen, de kinderlooze weduwnaars en de van echt gescheidenen, die geene kinderen te hunnen laste hebben, reeds in tijd van vrede in de eerste plaats tot dienst geroepen. Het vervoegde tijdstip van aanvang van den schutterplicht biedt ruimer gelegenheid aan, de schutterijen uit ongehuwden samen te stellen. Tot de tweede klasse van oproeping zal slechts bij uitzondering behoeven te worden gegaan. Zij, die tot de reserve behooren, worden, bij het aangaan van huwelijk,

voorloopig uit den dienst ontslagen. Doordien zij niet in de sterkte der schutterrij medetellen, worden zij, bij ontslag, niet door anderen vervangen.

Art. 64. Jaarlijkse vernieuwing van de schuttersrollen van vorige jaren is noodig, wegens de vele veranderingen, die zij in den loop van het jaar ondergaan. Zij, die reeds bij de schutterij zijn ingelijfd, behoeven, zoolang zij in dienst zijn, niet op de nieuwe rollen te worden overgenomen. Hierdoor wordt de omvang van het werk, aan de jaarlijkse vernieuwing der rollen verbonden, verminderd.

De tweede zinsnede van dit artikel staat in verband met de artt. 68, tweede zinsnede, en 69, volgens welke de oproeping ter inlijving geschiedt naar de volgorde, waarin de schutterplichtigen op de schuttersrollen zijn vermeld.

Die volgorde te doen aanwijzen door het tijdstip van geboorte, te beginnen met den oudsten van elk geboortejaar, — want voor elk geboortejaar moet noodwendig eene afzonderlijke schuttersrol worden opgemaakt, — schijnt de meest eenvoudige weg. Loting levert, blijkens de ondervinding, eigenaardige moeilijkheden, in ieder geval omslag en tijdverlies op en vertraagt de inlijving; zij wordt ten aanzien van de schutterij bij de Grondwet niet, zooals voor de militie, gevorderd. Vooral bij woonplaatsverandering van niet-ingelijfde schutterplichtigen leidt zij, in de gevolgen, tot groot bezwaar. Naloting in de gemeente, waarin zij zich vestigen, ware niet te vermijden. Wegens de menigvuldige verhuizingen, die zich bij een groot aantal schutterplichtigen voordoen en die zich gedurende den schutterplichtigen leeftijd dikwerf bij dezelfde personen herhalen, is naloting, telkenmale wanneer een schutterplichtige zich van elders in eene gemeente vestigt, een zeer omslachtige maatregel. Smolt men, om dit bezwaar te ontgaan, haar met de gewone jaarlijkse loting samen, een aantal schutterplichtigen wierden dan veelal, gelijk nu, gedurende een geheel jaar, soms, bij herhaalde en zich spoedig opvolgende verandering van woonplaats, gedurende meerdere jaren in werkelijkheid aan de schutterij onttrokken. Wordt het tijdstip van geboorte, te beginnen met den oudsten van elk geboortejaar, tot grondslag genomen, dan zullen de bezwaren, aan het stelsel van loting verbonden, worden vermeden en, in verband met het tijdstip van aanvang van den schutterlijken dienst, de schutterijen zijn samengesteld uit de jongere mannelijke ingezetenen, die voor den dienst geschikt worden bevonden; daardoor zullen aan de schutterij de kracht en weerbaarheid worden gegeven, vereischt om aan het doel harer instelling te beantwoorden en zal zij tevens, door onmiddellijke aansluiting van schutterdienst aan militiedienst, de beste elementen in zich vereenigen tot samenstelling van de kaders, want ook zij, die hun militiediensttijd hebben volbracht en ongehuwd zijn, zullen in den regel in de termen van oproeping vallen.

Wanneer twee of meer schutterplichtigen gelijken leeftijd hebben, kan de in vorige ontwerpen te hunnen aanzien voorgestelde loting zonder bezwaar worden vermeden op de wijze, in de derde zinsnede van het artikel vermeld.

Tot het inbrengen van bezwaar tegen de schuttersrol behoort evenzeer gelegenheid te worden gelaten als dit met opzicht tot de inschrijving voor de schutterij noodig te achten is. De schuttersrol is voor de tot dienst aangewezen schutterplichtigen het meest belangrijke stuk, bij het opmaken waarvan vergissing en misvatting van wettelijke bepalingen kunnen plaats hebben, zooals meermalen onder de werking der wet van 1827 is ondervonden, zonder dat deze op wettige wijze waren te herstellen.

Aangaande de bevoegdheid des Konings om de uitspraak wegens schending of verkeerde toepassing der wet te vernietigen, wordt verwezen naar de toelichting bij art. 49.

Artt. 64 en 65. Volgens art. 28 der wet van 1827 blijft men gedurende den geheelen diensttijd, de reservejaren daaronder begrepen, tot den eersten bau behooren, wanneer men slechts bij de inlijving ongehuwd of gehuwd zonder kinderen is; het later huwen of het verkrijgen van kind of kinderen brengt geene verandering teweeg. Vandaar alweder vermenging in de schutterij van hoofden van

huisgezinnen met ongehuwden. Omgekeerd blijft men, naar de wet van 1827, bij de volgende bans, al wordt het huwelijk na de inlijving onthouden of al verliest men zijne kinderen. Die wet bevat geene bepaling omtrent overgang, na dienstplichtig te zijn geworden, van den eenen ban naar den anderen ten gevolge van evenbednelde verandering. In deze voor den schutterlijken dienst en de belangen der schutterplichtigen nadeelige leemte wordt bij het ontwerp voorzien.

Art. 66. Wordt verwezen naar de twee laatste zinsneden der toelichting bij art. 64.

Het artikel is, evenals de tweede zinsnede van art. 62, in algemeene bewoordingen gesteld, ten einde telkens, wanneer van overschrijving op de schuttersrollen sprake is, herhaling of verwijzing te vermijden.

HOOFDSTUK VII.

Art. 67. Inlijving in Juni geeft gelegenheid, de nieuw ingelijfden reeds dadelijk te doen deelnemen aan de oefeningen. Om dit mogelijk te maken, zijn de tijdstippen der werkzaamheden, die daaraan moesten voorafgaan, vervroegd.

Art. 69. Ofschoon te verwachten is, dat de sterkte der schutterij gevonden zal kunnen worden in de ongehuwden, kinderlooze weduwnaars en van echt gescheidenen, en dat zelfs een aanzienlijk getal van deze buiten oproeping zal kunnen blijven, zou het echter kunnen gebeuren, dat in eene of andere gemeente het getal ongehuwde schutterplichtigen niet in gelijke reden stond tot die van geheel het Rijk, en dat alzoo de vereischte sterkte niet uit de eerste klasse van oproeping voltallig kon worden gemaakt. Om hierin te voorzien, strekt de tweede zinsnede van het artikel.

Het ligt in den aard der zaak, dat de buiten oproeping geblevenen van voorgaande jaren, die nog dienstplichtig zijn, tot aanvulling der sterkte worden opgeroepen, en dat daarbij zij, die tot de eerste klasse van oproeping behooren, aan hen, die de tweede klasse uitmaken, voorafgaan.

Art. 71. De bepaling, dat de schutterplichtige van het oogenblik af, dat hij ter inlijving is opgeroepen, als lid der schutterij wordt beschouwd, is noodig om hem, die niet of niet tijdig aan de oproeping voldoet, te dier zake voor den schuttersraad te kunnen vervolgen. In verband hiermede is bij art. 193 straf bedreigd tegen het niet voldoen aan de oproeping ter inlijving.

Art. 72. Het schijnt billijk, dat hij, die naar de reserve overgaat, den laatstelijk door hem bekleeden graad bij de schutterij behoude en niet verplicht worde, als schutter op te treden, wanneer de reserve overeenkomstig art. 136 tot dienst verplicht is. Hierdoor zal overigens ook bij de reserveschutterij in het vereischte kader zijn voorzien.

Artt. 76 en 77. In tijd van vrede behooren regelmatigheidshalve de bewijzen van voorloopig ontslag en van ontslag van schutterplichtigen te worden afgegeven door den commandant der schutterij, doch aan de belanghebbenden te worden uitgereikt door tusschenkomst van het gemeentebestuur, evenals dit ten aanzien van militieplichtigen, die hun dienstdag hebben volbracht, geschiedt.

Art. 80. De onthevenen krachtens art. 25, 4°, zijn in de eerste zinsnede uitgezonderd, omdat deze in mindering strekken van de sterkte der schutterij, bij welke zij zijn ingelijfd.

Ontslag van ingelijfden heeft slechts plaats in de twee te zamen komende gevallen, dat hij, die in te lijven of in dienst te stellen is, niet ontheven is volgens art. 25, 1°.—9°, en de sterkte der schutterij van de gemeente voltallig is. Dit laatste zal niet dikwijls het geval zijn, daar, volgens art. 67, de plaatsen, tusschentijds opengevallen door overgang van de eerste naar de tweede klasse van oproeping, door vrijstelling, dienstonthoefing of uitsluiting wegens redenen na de inlijving opgekomen of ontdekt, door overlijden of verlies van het ingezetenschap, niet dadelijk, maar slechts eenmaal 'sjaars bij de nieuwe lichting worden aangevuld.

De vierde zinsnede strekt om te voorkomen, dat nadere inlijving of indienst-

stelling van een schutterplichtige ontslag medebrengen van hem, die verzuimd heeft, de voorschriften der wet na te leven.

HOOFDSTUK VIII.

De voorschriften, voor verzuimen als hier bedoeld, bij de militiewet gegeven, zijn zooveel mogelijk gevolgd.

Hij, die zich aan verzuim van bij de wet voorgescheven aangiften of kennisgevingen heeft schuldig gemaakt en tot den dienst wordt aangewezen, behoort dadelijk ingelijfd of in dienst gesteld te worden. De tijd, dien hij aan den dienst onttrok, kan niet voor dienst gelden; vandaar, dat op zijn ontslag de voorlaatste zinsnede van art. 5 niet toepasselijk wordt gemaakt, behoudens de uitzondering, in art. 87 vermeld. Wenschelijk is echter, de klasse van oproeping in aanmerking te nemen (art. 86), ten einde zoo min mogelijk gehouwen bij de schutterij in te lijven. Uitzondering hierop maken de gevallen, in de artt. 91 en 94 bedoeld. Het geldt bij art. 91 een reeds ingelijfte bij de schutterij, die, behoorde hij tot de eerste klasse van oproeping, in de gelegenheid is geweest, zijn huwelijk te doen gelden tot overgang naar de tweede klasse, doch die niet alleen dit, maar bovendien verzuimd heeft het ophouden der reden, waarom hem ontheffing van den dienst werd verleend, aan te geven. Art. 94 wil in elk geval inlijving of indienststelling van hem, die door bedrieglijke middelen vrijgesteld of ontheven is geworden, om het even of hij tot de eerste dan wel tot de tweede klasse van oproeping behoort.

Art. 88. Nu het onderscheid inschen dienstdoende en rustende schutterij vervalt, kan er geen bezwaar bestaan om, zooals bij dit artikel wordt voorgesteld, ook hem, die bij vergissing in eene andere gemeente is ingeschreven dan die, waarin zijne inschrijving had moeten geschieden, niet als nalatige te beschouwen.

Het is echter noodig, dat de vergissing, zoodra zij wordt ontdekt, in de betrekken gemeenten worde hersteld. Daartoe strekken de beide laatste zinsneden van het artikel.

Art. 94. Het geval, dat vrijstelling werd verleend op, in den zin der strafwet, valsche of vervalschte bewijsstukken deed zich in militiezaken zelden voor; herhaaldelijk echter is gebleken, dat vrijstelling was verleend op grond van getuigschriften, bevattende met de waarheid strijdige verklaringen van de personen, op wier getuigenis die bewijsstukken waren afgegeven. Het maakt, voor de toepassing van art. 94, geen onderscheid, of de onvolledige of met de waarheid strijdige verklaring werd gedaan te goeder of te kwader trouw.

Art. 95. Zij, die vóór het volbrengen van hun 40ste jaar ingelijfd of in dienst gesteld zijn, behooren, evenmin bij de schutterij als bij de militie, aan die omstandigheid recht op ontslag te kunnen ontleenen. Deze blijven tot dienst verplicht totdat zij hun dienstdag hebben volbracht.

HOOFDSTUK IX.

Art. 96. Vereeniging van de schutterijen van verschillende, in elkanders nabijheid gelegen gemeenten in één korps is voor de goede samenstelling der schutterijen onvermijdelijk. Hieruit volgt evenwel niet, dat de in één korps vereenigde schutters uit de bedoelde gemeenten voor de wapenoefeningen steeds moeten bijeenkomen. De samenkomst is te vermijden, zoo dit wegens te grooten afstand wenschelijk en het aantal schutters in eene gemeente aanwezig, genoegzaam is om afzonderlijk geoefend te worden en hiertoe voldoende gelegenheid bestaat, zoo wat onderwijzend personeel als wat localiteit betreft.

Art. 97. Ofschoon de schutterijen voornamelijk voor den dienst der infanterie bestemd zijn, kan het echter in het belang van 's lands verdediging nuttig wezen, haar in eenige gemeenten, bijv. in kustplaatsen of in vestingen, geheel of gedeeltelijk voor den artilleriedienst te bestemmen, evenals dit nu reeds het geval is.

Bestant in eene of andere gemeente bij een genoegzaam aantal schutters lust

voor den cavaleriedienst, dan is het wenschelijk, dat vergunning kunne worden verleend om daar eene compagnie of een eskadron schutters te paard te vormen.

Art. 99. Dit artikel stemt overeen met art. 29 der wet van 1827.

De bepaling, dat benoeming en ontslag van officieren bij de schutterij door den Koning geschieden, is behouden met het oog ook op de taak, waartoe de schutterij in tijden van gevaar en oorlog geroepen kan zijn.

Uit den aard der zaak zal de inspecteur der schutterijen over de benoeming van commandanten en, waar noodig, ook over die van andere officieren worden gehoord.

De bij de wet van 1827 voor de benoeming van officieren beneden den rang van commandant vereischte *oordracht* is vervangen door eene *aanbeveling*.

De bepaling, dat voor elke officiersplaats drie kandidaten moeten worden voorgesteld, is niet overgenomen, omdat opvolging van dit voorschrift der wet van 1827 gebleken is vaak niet mogelijk te zijn.

Wanneer schutterijen van meer dan ééne gemeente in een korps zijn vereenigd, behoort het overleg van den commandant van het korps slechts plaats te hebben met burgemeester en wethouders der gemeente, waar de personen wonen, die de commandant meent voor de betrekking in aanmerking te moeten brengen.

Het vorderen van bewijzen van bekwaamheid tot het bekleeden van den officiersrang kan nuttig zijn, doch moet beperkt blijven tot hen, die dezen rang vroeger niet hebben bekleed.

Reeds nu is een- en andermaal aan officieren van het leger de tijdelijke waarneming der betrekking van commandant van of officier bij de schutterij opgedragen wegens gemis van personeel, geschikt en geneegen om als zoodanig op te treden. De bevoegdheid daartoe wordt in de laatste zinsnede van het artikel uitgedrukt.

Art. 100. Dit artikel, overeenstemmende met hetgeen bij de derde zinsnede van art. 7 ten aanzien van de vrijwilligers beneden den rang van officier wordt voorgesteld, is noodig om, verniits de benoeming tot officier niet voor bepaalden tijd geschiedt, niet blootgesteld te zijn, dat de met hun goedvinden benoemde, niet krachtens schutterplicht tot dienst gehouden officieren zich bijv. in tijden van gevaar en oorlog terugtrekken. Hierdoor zou in onstandigheden, waarin het er op aankomt vullige en goed groefende kaders te hebben, een incompleet ontstaan, dat, tot groot nadeel voor de verdediging des Vaderlands, wellicht niet, althans niet dadelijk, naar oisch ware aan te vullen.

Wordt de vrijwilliger-officier na zijne benoeming schutterplichtig, dan gelden de drie laatste zinsneden van art. 7.

Art. 101. De slotzinsnede is noodig, opdat aangewezen zij op welke wijze, ook met het oog op art. 100, van het aannemen der benoeming zal blijken.

Art. 102. Aan twee officieren der schutterij, aan een van hen bij herhaling, is, op hun verlangen, vergunning verleend, op eigen kosten deel te nemen aan practische oefeningen van het leger en hiertbij tijdelijk dienst te doen. De verslagen omtrent hunne dienstverrichtingen en toewijding luiden zeer gunstig. Het is wenschelijk, den lust, om zich op deze wijze in den krijgsmansdienst verder te bekwaamen, door eene wettelijke bepaling aan te moedigen. Ook voor de onder-officieren behoort in het belang van de schutterij, gelegenheid te kunnen worden gegeven, hunne militaire kennis door tijdelijken dienst bij het leger te vermeerderen, vooral wanneer, zooals wordt voorgesteld, te hunner benoeming tot officier bewijzen van bekwaamheid kunnen worden gevorderd.

Art. 103. Aan de betrekking van commandant eener schutterij zijn, behalve veel last en moeite, bijzondere geldelijke bezwaren verbonden, die in billijkheid van hen niet te vergen zijn. Nu ook de schutterijen van gemeenten, waar zij tot dusver rustende zijn, tot werkelijken dienst worden geroepen, zal het geldelijk bezwaar in hooger mate drukken op de commandanten der schutterkorpsen, welke samengesteld zijn uit de schutters van twee of meer gemeenten, daar deze

dikweef in de noodzakelijkheid zullen komen, zich in het belang van den dienst buiten hunne woonplaats te begeven. Het geldelijk bezwaar was een- en andermaal een beletsel om personen, voor de betrekking van commandant eener schutterij geschikt, te bewegen haar aan te nemen; inzonderheid was dit het geval met voormalige officieren van het leger, wien eene geldelijke opoffering minder gelegen kwam. Zonder in het minst te kort te doen aan de bijzondere geschiktheid van vele schuttercommandanten, die te voren niet bij het leger hebben gediend, waaronder er worden aangetroffen van wie met den meesten lof is te gewagen, kan echter niet worden ontkend, dat in vele gevallen de voorkeur is te geven aan hen, die in militairen dienst zijn geweest, gelijk de Regeering zich dan ook reeds nu beijvert, de openvallende commandantsplaatsen bij de dienstdoende schutterijen door de zoodanigen te doen aanvullen.

De bevoegdheid tot toekening eener toelage doet verwachten, dat, al zal die toelage in geen geval eene bezoldiging zijn en geen hoog cijfer bereiken, het geldelijk bezwaar weggenomen, een schutterlijk commandement meer aantrekkelijk en de keuze, nu dikwijls zeer beperkt, ruimer gemaakt zal worden; zij zal alzoo de mogelijkheid om geschikte commandanten te verkrijgen, meer dan tot dusver verzekeren.

Den geldelijken last, uit de toekening van toelagen voortspuitende, aan de gemeenten op te leggen, ware niet met het stelsel der wet overeen te brengen. Het belang, dat het Rijk heeft in schuttercommandanten voor hunne taak berekend, is wel een offer zijnerzijds waard. Daarom wordt voorgesteld, de toelage uit 's Rijkskas te verleen.

Artt. 105 en 106. Art. 32 der wet van 1827 bedreigt straf tegen hem, die, zonder geldige reden, weigert de betrekking van officier, onderofficier of korporaal aan te nemen. Ofschoon de toepassing van dit artikel dusver onder de hooge zeldzaamheden behoorde en het ook niet wenschelijk is, buiten noodzaak iemand tot het bekleeden van eenigen rang of graad bij de schutterij te verplichten, kan echter dergelijke bepaling in deze wet, welke aan schutterlijken dienst- en oefeningstijd uitbreiding moet geven, niet worden gemist. Vooral kan zij noodig zijn om het vereischte getal onderofficieren en korporaals, betrekkingen soms weinig begeerd, te verkrijgen. Zij zal voorkomen, dat personen, geschikt en aanbevelenswaardig om een rang of graad bij de schutterij te bekleeden, zullen trachten, zich zonder geldige reden aan eene benoeming of bevordering te onttrekken, bij de wetenschap, dat, wierd hunnerzijds in de weigering volhard, zij deze met eene geldelijke bestraffing zullen moeten boeten. De ondervinding heeft geleerd, dat zij, die aanvankelijk tegen de opdracht van een rang of graad gestemd waren, later, nadat zij in hunne poging om daarvan ontheven te worden, niet waren geslaagd, dikwijls goede officieren, onderofficieren en korporaals waren.

Artikel 105 spreekt in het algemeen van een lid der schutterij. Daaronder zijn zij, die bij de schutterij vrijwillig dienen, begrepen.

Zij, die naar de reserve zijn overgegaan, kunnen echter niet verplicht worden, een rang of graad te bekleeden of eene bevordering aan te nemen dan wanneer de reserveschutterij ingevalge art. 136 tot dienst geroepen is. Dit volgt uit den regel, dat de reserve in tijd van vrede tot geenerlei dienst is verplicht.

Art. 107. De hier genoemde leden der schutterij genieten ook thans eene bezoldiging uit de gemeentekas. De bijzondere, meer dan gewone diensten, uit den aard hunner betrekkingen voortvloeiende, maken dit niet alleen billijk, maar noodzakelijk, dan anders bezwaarlijk naar behooren in deze functiën te voorzien ware.

HOOFDSTUK X.

Artt. 108—111. Deze artikelen zijn in hoofdzaak van gelijke strekking als de artt. 37—41 der wet van 1827 en de te harer uitvoering gegeven voorschriften. De voorname afwijking ligt in de bepaling, dat de wapenen en het ledergoed niet slechts voor de eerste maal van Rijkswege worden verstrekt, gelijk art. 37

dier wet bepaalt, maar dat voortdurend in de bewapening en het onderhoud van deze voorwerpen, evenals in de vereischte munitie, vanwege het Rijk wordt voorzien en, behoudens na te melden uitzondering, de vernieuwing en herstelling niet komen ten laste der gemeenten. Deze zullen slechts voor het verstrekken van een tot het bewaren van bedoelde voorwerpen geschikt loaal hebben te zorgen. Ook de noodige trommen en signaalhoorns, nu voor rekening van de gemeenten aangeschaft, behooren door het Rijk te worden verstrekt.

Ofschoon het in behoorlijken staat houden van de in art. 108 vermelde voorwerpen vanwege den Minister van Oorlog geschiedt, sluit dit niet uit de verplichting van de gemeente, aan de schutterij waarvan die voorwerpen in gebruik zijn gegeven, om de kosten van herstelling aan het Rijk te vergoeden, wanneer de gebreken, welke aan de voorwerpen bij de inspectie daarvan of na de inlevering in 's Rijksmagazijnen worden ontdekt, kennelijk het gevolg zijn van verwaarloosd toezicht op de verzorging en bewaring der voorwerpen in de gemeentelijke magazijnen of van kwaadwilligheid of zorgeloosheid van hen die de voorwerpen in gebruik of in bewaring hebben gehad, behoudens het recht van de gemeente tot verhaal der kosten van herstelling op de laatschedoelden.

De kosten van vervoer der voorwerpen naar de gemeente en van hunne terugzending naar en inlevering in 's Rijksmagazijnen blijven, evenals nu, ten laste van de betrokken gemeente, overeenkomstig art. 165.

Voor het schoonhouden der wapenen en uitrustingsstukken moet, uit den aard der zaak, door de schutters, die ze in gebruik hebben, of, zijn die voorwerpen in eene bewaarplaats opgelegd, vanwege de gemeente zorg worden gedragen.

De bepaling van art. 37 der wet van 1827, dat de schutterijen met geweren van hetzelfde kaliber als bij het leger in gebruik, worden bewapend, is in het ontwerp niet overgenomen, omdat bij invoering van nieuwe soorten van wapenen, niet immer dadelijk aan dat voorschrift gevolg is te geven.

Art. 141. Van de beslissing van burgemeester en wethouders omtrent het onvermogen van leden der schutterij, om zich geheel of gedeeltelijk de uniformkleeding aan te schaffen, is, evenmin als nu, hooger beroep toegelaten.

De verplichting van de gemeente, om in de uniformkleeding der onvermogenen te voorzien, strekt zich ook uit tot de schutterplichtigen, die als onderofficier of korporaal dienen, doch niet tot hen, die vrijwillig bij de schutterij in dienst zijn. Het artikel belet evenwel niet, dat ook aan deze van gemeentewege de uniformkleeding worde verstrekt, wat in sommige gevallen noodig kan zijn.

HOOFDSTUK XI.

Art. 112. Verdeeling van de schutters in twee klassen van oefening is wenschelijk in het belang van de dienstplichtigen; zij zal den lust om zich, terwijl men tot de eerste klasse van oefening behoort, in den wapenhandel te bekwaamen, opwekken met het oog op den verminderden oefeningstijd voor de tweede klasse.

Art. 143. Dat de militaire bruikbaarheid der schutterijen voornamelijk door uitgebreider oefening moet verkregen worden, is algemeen erkend. Thans kunnen de dienstdoende schutterijen van 4 April tot 1 October om de veertien dagen, alzoo slechts twaalf of dertien maal in het jaar, tot het houden van wapenoefeningen worden verplicht. De rustende schutterijen worden in het geheel niet geoefend. Hoezeer in de laatste jaren bij vele dienstdoende schutterijen, door goed beleid der commandanten, gesteund door den ijver der officieren, een loffelijk streven was waar te nemen, om ook door vrijwillige uithreiding der oefeningen de schutterij een hooger en graad van bedrevenheid in den wapenhandel te doen verkrijgen, is dit echter hoofdzakelijk te danken aan den goeden wil van de leden der schutterijen. Daarvan mag men nochtans niet afhankelijk blijven. De wet dient voldoende middelen aan de hand te geven om de schut-

berijen in staat te brengen, te allen tijde en in alle omstandigheden aan hare grondwettige tweeledige taak te beantwoorden.

Van den anderen kant is het niet raadzaam, de ingezetenen bovenmate te bezwaren en te veel van hunne beroepsbezigheden af te trekken: hierdoor zoude allicht tegenzin in den schutterlijken dienst opgewekt worden. Een middenweg, zonder het doel voorbij te zien, maar die hieraan zooveel mogelijk beantwoordt, dient derhalve te worden bewandeld. Worden aan de oefening, waaronder die in het schieten uit den aard der zaak is begrepen, voor de eerste oefeningsklasse 80, voor de tweede klasse 20 uren 's jaars besteed, en deze, in stede van tot de maanden April—September te zijn beperkt, naar plaatselijke omstandigheden, in overeenstemming met art. 117 van het ontwerp, over het geheele jaar verdeeld, dan schijnt het doel te kunnen worden bereikt, zonder overdrijving.

Art. 115. In gemeenten of gedeelten van gemeenten als hier bedoeld, kunnen aan de oefening der schutterijen bezwaren zijn verbonden, die elders niet of in veel mindere mate bestaan. Het voornemen is, de schutters in tijd van vrede zomin mogelijk buiten de gemeente hunner woonplaats tot oefening te roepen. Dit zal echter niet allerwege te vermijden zijn. Oefening van een zeer gering getal manschappen op zichzelf kan geen doel treffen. Gemis van een voldoende aantal instructeurs tot het houden van oefening in elke gemeente afzonderlijk, kan buitendien het samenbrengen van schutters uit verschillende gemeenten noodzakelijk maken. Om aan deze bezwaren zooveel mogelijk te gemoet te komen is dit artikel in het ontwerp opgenomen, zoodat, naargelang van omstandigheden, daar waar het blijken mocht onvermijdelijk te zijn, de oefeningen en wapenschouwingen kunnen worden beperkt. Hierdoor zullen de gevallen, waarin art. 133 toe te passen ware, worden verminderd.

Art. 116. Bepaling van het gedeelte van het jaar, waarin de oefeningen zijn te houden, zooals bij art. 42 der wet van 1827 geschiedt, is niet wenschelijk, vooral niet bij de opheffing van het onderscheid tusschen dienstdoende en rustende schutterijen. Terwijl de oogattijd niet overal voor schutterlijke oefeningen het geschikte oogenblik is, zullen de wintermaanden op vele plaatsen te verkiezen zijn; deze maanden zijn voor de schutterplichtigen in sommige gemeenten de beste oefeningstijd. Waar landbouw niet uitgeoefend wordt of althans geen hoofdbedrijf uitmaakt, is aan de zomermaanden de voorkeur te geven. Vermits alzoo veel afhangt van plaatselijke gesteldheid, schijnt het raadzaam, de bepaling van den oefeningstijd over te laten aan het uitvoerend gezag, dat art. 117 heeft in acht te nemen.

Vereenigde oefening van schutterij en leger, waar dit mogelijk is, verdient, in het belang der zaak, door een wettelijk voorschrift te worden bevorderd.

De tweede zinsnede van het artikel strekt ter wegneming van twijfel aangaande de bevoegdheid, om de schutterlijke oefeningen onder de leiding van militaire officieren te stellen en daarbij aan de schutterij officieren, onderofficieren en korporaals van het leger toe te voegen.

Art. 118. Twee wapenschouwingen in het jaar zijn voldoende. Art. 43 der wet van 1827 bepaalt, dat jaarlijks *meer of drie* wapenschouwingen worden gehouden.

De tweede en derde zinsneden van het artikel zullen gelegenheid geven, den staat der wapenen, welke Rijkseigendom zijn, te onderzoeken en voor behoorlijk onderhoud daarvan te waken.

Art. 118. Van theoretische oefening van officieren, onderofficieren en korporaals, onvermijdelijk voor het verkrijgen van bruikbare kadets, wordt in de wet van 1827 niet gesproken. Het is noodzakelijk, in deze henzte te voorzien. Tevens behoort de wet bevoegdheid te geven, ook die oefeningen, zoo noodig, onder de leiding van militaire officieren te stellen, daar niet bij alle schutterkorpsen personen gevonden worden, die de vereischten tot het geven van theoretisch onderricht bezitten.

Met opzicht tot de theoretische oefeningen is eene wettelijke tijdsbepaling

wenschelijk; voor deze geldt niet wat bij art. 116 omtrent tijdsbepaling voor de praktische oefeningen is opgemerkt.

Het houden van eerstbedoelde oefeningen kan in sommige gemeenten bezwaar ontmoeten. Vandaar de bepaling, dat in bijzondere gevallen tijdelijke onthefing er van kan worden verleend.

Art. 120. De wijze der oproeping tot de oefeningen en wapenschouwingen dient bij de wet te worden bepaald. Bij het hier bedoelde bijzet kan de commandant den schutterplichtige voor het geheele jaar of voor een gedeelte er van bekendmaken met de tijdstippen, waarop hij tot deelneming aan de oefeningen en wapenschouwingen verplicht is.

Art. 121. Met het oog op de taak, der schutterij in tijd van gevaar en oorlog opgelegd, is het billijk, dat de inrichting van de door de gemeenten of door het Rijk beschikbaar gestelde terreinen tot schietbanen uit 's Rijkskas worde bekostigd. Het onderhoud der banen behoort evenwel een gemeentelast te blijven.

Art. 122. Dit artikel is gegrond op art. 14 der instructie voor 's Konings Commissarissen in de provinciën, vastgesteld bij Zijner Majesteits besluit van 27 September 1850 (*Staatsblad* n°. 62), en op art. 184 der wet van 29 Juni 1854 (*Staatsblad* n°. 85).

Art. 123. In de meeste gevallen is het in groote gemeenten niet noodig, hij het ontstaan van brand de geheele schutterij onder de wapenen te doen komen; ook in gemeenten, waarvan de afdeelingen ver van elkander verwijderd zijn, is opkomst van de geheele schutterij ingeval van brand niet te vorderen. Vandaar de bepaling in dit artikel en in art. 125, tweede zinsode, dat in zoodanige gevallen een gedeelte der schutterij voor een bepaalden tijd, bij afwisseling, tot brandpiket of tot het doen van dienst in eene bepaalde afdeeling der gemeente kan worden aangewezen, zonder dat dit belet, de geheele schutterij of een grooter gedeelte daarvan, dan tot brandpiket is aangewezen, tot dienst te verplichten, wanneer de brand van grooten omvang of langen duur is.

De commandant der schutterij zal te dien aanzien en met opzicht tot het tijdstip, waarop de schutterij zich kan verwijderen van de plaats waar de brand gewoed heeft, in overleg moeten treden met den burgemeester, die volgens art. 189 der gemeentewet het opperbevel bij brand heeft, of met den commissaris van politie, wanneer zoodanig ambtenaar in de gemeente bestaat en de burgemeester of degeen, die hem naar art. 77 dier wet vervangt, niet ter plaatse van den brand aanwezig is.

Artt. 124—130. In deze artikelen zijn, zoover noodig, bepalingen opgenomen van dezelfde strekking als de artt. 45—52 der wet van 1827.

De artt. 124—126, betreffende diensten ingeval van opruigerige beweging, samenschooling of andere stoornis der openbare orde, zijn in verband met art. 14 der bovenaangehaalde instructie voor 's Konings Commissarissen in de provinciën en de artt. 184—186 der wet van 29 Juni 1854 (*Staatsblad* n°. 85) ontworpen.

Art. 131. Personen, die, al vallen zij niet in de termen van art. 28, wegens hunne gedragingen en maatschappelijke positie, niet wel in de gelederen der schutterij zijn toe te laten, moeten, in het belang van de zedelijke kracht der schutterij en ter voorkoming van onderling misnoegen, ongewapend en buiten dienstwaarneming kunnen worden gelaten. Dat van die bevoegdheid door den commandant met oordeel beperkt gebruik moet worden gemaakt, ligt in den aard der zaak. De wet toch kan ten deze evenmin een maximum van getal bepalen, als zij van de hierbedoelde „bijzondere redenen” eene nadere omschrijving kan geven. Een en ander is aan het beleid van den commandant over te laten.

Art. 132. Bijzondere omstandigheden kunnen noodig maken, in het belang van orde en rust of in eenig ander algemeen belang, de schutterij van eene gemeente tijdelijk buiten dienst te stellen en te ontwapenen. De wet dient daartoe be-

voegdheid te geven, hoe zelden de noodzakelijkheid der toepassing van den maatregel ook te verwachten zij.

Art. 133. Het kon voorkomen, dat de schutters van eene weinig bevolkte gemeente of uit een gedeelte van zoodanige gemeente, wegens geïsoleerde ligging en hun klein getal, niet met die van andere gemeenten samen te brengen en wegens gemis van personen, geschikt om onderricht in den wapenhandel te geven, niet te oefenen waren.

Dit artikel voorziet in zoodanig bijzonder geval. Deze, van de oefeningen, wapenschouwingen en verdere diensten tijdelijk vrijgestelden van wapenen en uniformkleeding te voorzien, ware doelloos. Eene jaarlijkse monsterring schijnt echter noodzakelijk, zal men niet ten aanzien dezer schutterplichtigen in hetzelfde bezwaar vervallen, dat, zooals in den aanhef dezer Memoria reeds is opgemerkt, thans bij de rustende schutterijen wordt waargenomen.

Van de bevoegdheid, hij dit artikel aan de uitvoerende macht gegeven, zal geen gebruik worden gemaakt in gevallen, waarin op de wijze bij art. 115 vermeld, door beperking van de oefeningen en wapenschouwingen, aan bovenbedoelde bezwaren is te gemoet te komen.

HOOFDSTUK XII.

Art. 134. Zoodra de militie te land krachtens art. 184 der Grondwet geheel of ten deele is bijeengeroepen, behooren de schutterplichtigen, tot verdediging des Vaderlands bestemd, aan buitengewone oefeningen onderworpen en vaarschvaardig gemaakt te kunnen worden. Uitstel hiervan tot na de mobielverklaring, in art. 135 vermeld, zou veel tijd noodeloos en tot nadeel voor 'slands verdediging verloren doen gaan.

Billijkheid vordert, dat zij, die aan deze buitengewone oefeningen, waarop art. 110 van toepassing is, worden onderworpen, desverlengd, eene vergoeding uit 's Rijkskas genieten.

Vereeniging van de tot buitengewone oefeningen verplichte schutters in een of meer kampen of garnizoensplaatsen kan, in het belang der voorbereiding tot dienst ter verdediging des Vaderlands, onvermijdelijk zijn. In dat geval dienen zij op denzelfden voet als het leger gehuisvest, gevoed en verpleegd te worden, en gelijke bezoldiging te ontvangen als zij, die tot de landmacht behooren.

Art. 135. Men is uitgegaan van het denkbeeld, de schutterijen zooveel doenlijk uit ongehuwden en kinderlooze weduwnaars te doen bestaan, ook ten einde, ingeval zij aan buitengewone oefeningen onderworpen, en wanneer zij mobiel verklaard moeten worden, maatschappelijke en huishoudelijke toestanden zoomin mogelijk te benadeelen of te bezwaren. Intusschen zouden in de eene of andere gemeente gehuwden of weduwnaars met kinderen tot de schutterij kunnen behooren. Daar hun getal vermoedelijk gering zal zijn, schijnt het wenschelijk hunne indienststelling bij de mobiele schutterij van de omstandigheden afhankelijk te maken, in diervoege, dat zij, wordt de schutterij slechts gedeeltelijk mobiel verklaard, eerst na de ongehuwden en kinderlooze weduwnaars daarvoor in aanmerking komen.

Art. 136. Door deze bepalingen wordt voorzien in het behoud van de inwendige rust en in de garnizoensdiensten in tijden, waarin de schutterijen aan buitengewone oefeningen onderworpen of mobiel verklaard zijn.

Dat zij, die naar de reserve zijn overgegaan, tot oefening verplicht en officieren en kaders uit het leger aan de reserve-schutterkorpsen toegevoegd moeten kunnen worden, ligt in den aard der zaak. De oefeningen zullen overigens weinig bezwaard en hoofdzakelijk slechts herhalingsoefeningen zijn, daar de reserve bestaat uit hen, die reeds tien jaren in militairen of schutterlijken dienst zijn geweest. Daarom schijnt van het toekennen van vergoeding uit 's Rijkskas voor het deelnemen aan die oefeningen niet wel sprake te kunnen zijn. Worden garnizoensdiensten van de reserveschutterij gevorderd en de dienstplichtigen daardoor

aan hune beroepsbezigheden onttrokken, dan wordt zoodanige vergoeding door de billijkheid vereischt.

De schutters, die tot de reserve behooren, zijn in tijd van vrede niet verplicht uniformkleeding te dragen. Het ware niet billijk, hen daarin te doen voorzien wanneer zij tot dienst worden geroepen.

Op dezen grond wordt voorgesteld, die uniformkleeding, waar zij noodig is, — hetgeen niet overal het geval zal zijn, — van Rijkswege te verstrekken.

Indeeling van de reserve-schutterkorpsen kan niet wel vooraf bij de wet plaats hebben. Zij zal te zijner tijd naar de omstandigheden en naar het getal der in de gemeente aanwezige schutters geregeld moeten worden.

Niet overal wellicht zal, in tijdsomstandigheden als bij de artt. 135 en 136 zijn bedoeld, die schutterij tot dienst behoeven te worden verplicht.

Art. 137. Reeds vroeger is in deze Memorie opgemerkt dat geen grond bestaat, den vreemdeling-ingezeten in tijd van vrede van deelneming aan den schutterlijken dienst vrij te laten, al behoort hij tot een Staat, waar de Nederlander niet aan den verplichten krijgsveld is onderworpen, of waar ten aanzien van den dienstplicht het beginsel van wederkeerigheid is aangenomen.

Wierd echter hij, die bewijst, tot zoodanigen Staat, te behooren, tegen zijn wil tot militaire diensten verplicht, men zou handelen in strijd met het beginsel van art. 15, laatste zinsnede, der militiewet. Zij, die naar de reserve zijn overgegaan, zijn van het recht op ontslag niet uitgesloten, omdat zij opgeroepen kunnen zijn of worden tot krijgsveld in den Staat, waartoe zij behooren.

De tweede zinsnede van het artikel strekt om vermindering van de sterkte der schutterij, als gevolg van het hier bedoeld ontslag of buiten oproeping laten, te voorkomen; het getal vreemdelingen, toch, in dit Rijk gevestigd, is aanzienlijk.

Art. 138. Is de schutterij mobiel verklaard, dan zullen de schutterkorpsen niet inmer op zich zelve kunnen blijven staan en moet het oorlogsbestuur bevoegd zijn, de schutters tijdelijk bij het leger in te deelen, en hen voor andere diensten dan die der infanterie en artillerie te bestemmen, naargelang een of ander voor 's lands verdediging noodig wordt geacht. Hierin voorziet de tweede zinsnede van dit artikel.

Art. 139. De eerste zinsnede van dit artikel strekt tot voldoening aan de tweede zinsnede van art. 160 der militiewet. Aanwijzing van hen, die bij de zeemilitie hebben gediend, tot alle diensten, vereischt voor de binnenlandsche defensie te water, kan eene belangrijke versterking worden van onze defensie te water, en zeker is van deze voor dien dienst reeds geoefenden op deze wijze het meeste nut te trekken.

Dit kan insgelijks het geval zijn met allen, die vroeger bij de vaste zeemacht hebben gediend, of die hun beroep maken van de zeevaart van de zeevisscherij of van de binnenlandsche vaart, zoo zij verlangen hun schuttersdienst op bovenbedoelde vaartuigen te volbrengen. Om evenwel te verhoeden, dat de dienst te water daardoor ten koste van de stijdmacht te land te veel worden verstrekt, is de tweede zinsnede van het artikel facultatief gesteld.

Art. 140. De ontheffing, in dit artikel vermeld, is gegrond op de bij art. 186 der Grondwet toegekende voordeelen, alsmede op den eisch van art. 160 der militiewet; zij strekt voorts om schutterplichtigen, die de buitenlandsche zeevaart uitoefenen, daarin vrij te laten, zoolang zij niet tot verdediging des Vaderlands zijn opgeroepen.

Art. 141. Het is noodig, onttrekking aan actieven dienst door het aangaan van huwelijk nadat de oproeping tot dien dienst reeds is geschied, te verhoeden.

Art. 142. Billijkheid vordert, dat een ander schutterplichtige niet geroepen worde tot vervulling van den schutterlijken dienst van hem, die, tot de mobiele schutterij behorende, eene vrijwillige verbintenis bij de zeemacht, het korps

mariniers hieronder begrepen, bij het leger hier te lande of bij het krijgsvolk in 's Rijks overzeesche bezittingen of koloniën aangegaan heeft.

Art. 143. Evenzeer eischen de billijkheid en maatschappelijke omstandigheden, dat voorloopige vrijstelling van den dienst bij de mobiele schutterij wordt verleend, wanneer twee of meer broeders uit één gezin gelijktijdig bij die schutterij dienen, onderschillig of den dienst vrijwillig, dan wel krachtens schutterplicht volbracht wordt, en ongeacht den rang of graad, dien men bij de schutterij bekleedt. Die vrijstelling uit te breiden tot het geval, dat broeders uit hetzelfde gezin als miliciens of als vrijwilliger bij zee- of landmacht dienen, schijnt niet raadzaam. De militiewet geeft evenmin recht op vrijstelling wegens dienst bij de mobiele schutterij.

De voorloopig vrijgestelde is, zoolang hij in het genot der vrijstelling is, gevoeglijk tot diensten, voor het behoud der inwendige rust gevorderd, en tot garnizoensdiensten te verplichten.

Het bij de mobiele schutterij optreden van den eenen dienstplichtigen broeder voor den ander schijnt zonder bezwaar te kunnen worden toegelaten. Deze dienstverwisseling is niet als plaatsvervanging te beschouwen.

Art. 144. Dit artikel bevat soortgelijke bepaling als in de tweede zinsnede van art. 127 der militiewet wordt aangetroffen. Daarvoor gelden hier dezelfde redenen.

Art. 145. Zij die bij de schutterij tijdens hare mobieleverklaring dienen, om het even of zij uit kracht der wet, dan wel tengevolge van vrijwillige verbintenis in dienst zijn, en zij, die bij de mobiele schutterij moeten worden ingelijfd, behooren zich binnen den daarvoor bepaalden tijd te kunnen doen vervangen, doch slechts voor zover zij den rang van officier niet bekleeden. Deze beperking is noodig, omdat officieren als zoodanig alleen door den Koning kunnen worden ontslagen. Art. 153 geeft overigens gelegenheid, ook hem, die als officier eervol ontslag bekomen heeft en nog tot dienst bij de schutterij verplicht is, het stellen van een plaatsvervanger te vergunnen.

Een hoofdoel der wet is, dat men in tijden van gevaar en oorlog dadelijk over de schutterijen als eene geoefende krijgsmacht kunne beschikken. Dit zou, ondersteld dat van de bevoegdheid tot plaatsvervanging ruim gebruik werd gemaakt, voor een groot deel worden gemist, wierden de gelederen door ongeoeffende plaatsvervangers aangevuld en kreeg men alzoo voor een geoefend man een ongeoeffende in de plaats. Moeite en kosten, aan de oefening van den schutterplichtige, die zich deed vervangen, besteed, gingen daardoor nutteloos verloren. Om deze reden wordt vereischt, dat de plaatsvervanger bij de schutterij of bij de zee- of landmacht hebbe gediend. Hij, die bij de schutterij of bij militie gedurende zijn geheelen dienstdtijd van den werkelijken dienst onheven is geweest, kan als plaatsvervanger niet worden toegelaten.

De plaatsvervanger, die bij de zee- of landmacht heeft gediend, is de bestemming te geven, in de tweede zinsnede van art. 139 vermeld, zoo hij zulke verlangt en daartoe gelegenheid bestaat.

Art. 146. De reden, waarom wordt voorgesteld, plaatsvervangers tot hun 40ste jaar toe te laten, is in den aanhef dezer Memorie opgegeven.

Daar zij, die naar de reserve zijn overgegaan, in tijd van gevaar en oorlog slechts tot dienst in het belang van het behoud der inwendige rust en tot garnizoensdienst verplicht zijn en bij de sterkte der schutterij buiten rekening blijven, kan geen bezwaar bestaan, ook deze als plaatsvervangers bij de mobiele schutterij toe te laten, wanneer zij aan de overige vereischten voldoen.

Art. 147. De tijd binnen welken de plaatsvervangers moeten worden gesteld en de wijze hunner aanneming zijn niet wel vooraf bij de wet te bepalen; een en ander is naar de omstandigheden van het oogenblik te regelen.

Art. 148—157. Deze artikelen zijn ongenoeg gelijklopend naar, en hebben dezelfde strekking als de betrekkelijke bepalingen der militiewet. Wat voor de vervanging bij de militie geldt, behoort in hoofdzaak evenzeer op die bij de mo-

bielc schutterij toepasselijk te zijn. De tot dienst bij deze schutterij verplichte is, evenals bij de militia, slechts dan van zijn dienstplicht ontheven, wanneer de plaatsvervanger ingelijfd en door het bevoegd gezag overgenomen is, behoudens zijn aansprakelijkheid ook daarna, in de gevallen bij de wet bepaald.

In art. 148 van het ontwerp wordt die aansprakelijkheid evenzeer opgeheven, wanneer de plaatsvervanger bij vrijwillige verbintenis in de zeemacht overgaat. Volgens art. 74 der militiewet worden geene plaatsvervangers, gedurende den tijd der aansprakelijkheid van den vervangene, als vrijwilligers bij de zeemacht of bij het korps mariniers toegelaten. Deze beperking behoeft niet tot plaatsvervangers bij de mobiele schutterij te worden uitgestrekt. Wierd, hetgeen niet te verwachten is, de overgang van deze laatste naar de zeemacht of het korps mariniers te menigvuldig, dan kan dit worden tegengegaan, daar de werving van manschappen voor de zeemacht en de mariniers uitsluitend aan het uitvoerend gezag behoort. Wanneer, gelijk dit met overgang als vrijwilliger bij de landmacht of het krijgsvolk in 's Rijks overzeesche bezittingen het geval is, ook overgang van plaatsvervangers bij de zeemacht of het korps mariniers ontheffing van de aansprakelijkheid ten gevolge heeft, wordt de vervangene niet benadeeld, veeleer gebaat.

In de artt. 149 en 150 is de bij de militiewet voor de daarbedoelde gevallen bepaalde termijn van zestig dagen met de helft verminderd. De tijdsomstandigheden, die tot de mobilisatie der schutterijen leidden, maken bespoedigde aanvulling van openvallende plaatsen in de gelederen noodig.

Art. 152 voorziet ook in het geval van ontslag van een in strijd met de wet aangenomen plaatsvervanger na het verstrijken van den tijd of de opheffing der aansprakelijkheid van den vervangene. In zoodanig geval behoort voor den nog onvervulden dienstdijd de vervangene, ter voorkoming van misbruiken, evenzeer, tot persoonlijke dienst of tot het stellen van een nieuwen plaatsvervanger te worden verplicht.

Art. 154 vordert niet, zooals art. 72 der militiewet, dat het stellen van een plaatsvervanger geschiede bij overeenkomst, bij notariële akte te verlijden. Bij de uitvoering van art. 147 kan worden bepaald dat de minderjarige zich niet kan doen vervangen of als plaatsvervanger worden toegelaten dan na overlegging van een bewijs van toestemming daartoe van vader of voogd. Het in ontvang nemen van het bewijs van toelating zal, naar het ontwerp, voor den plaatsvervanger de verbintenis opleveren, wat zijne schutterlijke verplichtingen aangaat. Deze bepaling strekt tot vereenvoudiging, in tijden als hier bedoeld vooral wenschelijk, en tevens ter voorkoming van moeilijkheden, welke voor het uitvoerend gezag het gevolg kunnen zijn van het sluiten der overeenkomst tusschen of met personen, volgens de wet onbekwaam om overeenkomsten te treffen. Niettemin moet, uit den aard der zaak, het tusschen partijen aangaan van eene overeenkomst zijn toegelaten, doch deze, wat de toepassing der schutterijwet betreft, slechts in aanmerking komen voor zoover zij bij notariële akte is verleden. Wordt die overeenkomst bij rechtelijk vonnis onthouden op grond van wanpraesatie door den vervangene, dan moet deze tot persoonlijke dienst voor den nog onvervulden dienstdijd worden verplicht, al is de tijd van aansprakelijkheid verstreken of die aansprakelijkheid op andere wijze opgeheven. Misbruiken waren anders mogelijk, daar overleg tusschen schutterplichtige en plaatsvervanger er toe kan leiden, dat beiden, na het verstrijken van den tijd der aansprakelijkheid, van dienstplicht bevrijd wierden. Aan den vervangene kan evenwel, zoo daartoe termen bestaan, het stellen van een nieuwen plaatsvervanger overeenkomstig art. 153 worden vergund. Heeft de plaatsvervanger, die wegens de onthouding der overeenkomst ontslagen moet worden, eene vrijwillige verbintenis als bedoeld in de laatste zinsnede van art. 148, aangegaan, dan blijft deze van kracht, en wordt hij op de stamboeken slechts uit de positie van plaatsvervanger in die van vrijwilliger overgebracht.

Artt. 158—164. Deze artikelen, onttrekking aan den dienst bij de mobiele schutterij betreffende, strekken ter vervanging van de wet van 31 December

1832 (*Staatsblad* n°. 67). Volgens art. 2 dier wet wordt hij, die zich moedwillig aan voormelden dienst had onttrokken, bij de nationale militie ingelijfd, in mindering van het militie-contingent der gemeente, waartoe hij behoort. De militie heeft echter niet nalatigen in den dienst der mobiele schutterijen niets gemeen. Er kan dus geen voldoende grond bestaan, hem in mindering van het contingent bij de militie in te lijven. Om deze reden is in art. 160 de voorkeur gegeven aan inlijving van den opzettelijk nalatig geblevene bij een der korpsen van het leger.

Onttrekking aan de verplichting tot den dienst in tijden van gevaar en oorlog mag niet te licht worden gestraft. Een vaste tijd van dienst, door den nalatige bij wijze van straf voor zijn vergrijp te volbrengen, schijnt bovendien annemelijker, dan de door hem te volbrengen dienst afhankelijk te stellen, gelijk bij de wet van 1832, van den langeren of korteren duur der mobilisatie of van den tijd, gedurende welken hij zich had onttrokken. Daarom is in art. 160 de diensttijd op vijf jaren bepaald.

Ten aanzien van art. 162 geldt hetgeen ter toelichting van art. 95 is medegedeeld.

Overigens zijn deze artikelen zooveel mogelijk in overeenstemming gebracht met het XIIIde hoofdstuk der militiewet.

HOOFDSTUK XIII.

Artt. 165 en 166. Door deze artikelen wordt geene verandering gebracht in hetgeen thans bestaat. De gemeenten worden echter, gelijk reeds bij de toelichting van hoofdstuk X is opgemerkt, ontheven van de kosten van vernieuwing en onderhoud der van Rijkswegen verstrekte wapenen en ledergoed, tenzij kwaadwilligheid of zorgeloosheid tot die kosten aanleiding gaf. Uit den aard der instelling van de schutterijen als plaatselijke wapenmacht en als ten allen tijde bestemd tot behoud der inwendige rust, volgt, dat de kosten der schutterijen, zoolang zij niet tot verdediging des Vaderlands dienen, de bewapening en uitrusting uitgezonderd, door de gemeenten worden gedragen. Daarom zijn de bij art. 166, derde zinsnede, bedoelde kosten evenzeer te haren laste gebracht. Er is geen grond, de provinciale kas daarmee te bezwaren of die kosten uit 's Rijkskas te kwijten.

Art. 167. Met het oog echter op de taak, door de schutterijen in tijden van gevaar en oorlog te volbrengen en waartoe zij in tijd van vrede moeten worden voorbereid, is het billijk, dat aan de gemeenten een gedeelte der kosten harer schutterij worde vergoed. Als maatstaf dier vergoeding wordt een maximum voorgesteld van f 5 per jaar voor elk, op 31 December van het jaar waarover de kosten loopen, aanwezig dienstdoend schutter beneden den rang van officier. Het cijfer der vergoeding is, met inachtneming van dat maximum, voor elke gemeente te bepalen naar de door haar krachtens de artt. 165 en 166 werkelijk gedane uitgaven.

In de sterkte, in de eerste zinsnede van art. 167 vermeld, zijn de dienstdoende vrijwilligers te begrijpen, niet de schutterplichtigen, die naar de reserve zijn overgegaan.

De sterkte der schutterijen kan, volgens art. 3, 70,504 man zijn. Die sterkte zal echter niet geheel uit dienstdoende schutters beneden den rang van officier bestaan. Indien men aannemt, dat, met inbegrip van de vrijwilligers, die bij de tegenwoordige schutterijen reeds een aanzienlijk getal uitmaken, de sterkte doorgaans 70,000 dienstdoende schutters beneden den rang van officier zal bedragen, zal de hierbedoelde vergoeding eene uitgaf uit 's Rijkskas van f 350,000 per jaar vereischen.

Art. 168. De kosten, welke thans op de rustende schutterijen vallen, zijn zeer onbeduidend. Volgens de vastgestelde gemeenterekeningen over 1871, 1872 en 1873 bedroegen zij in de 1040 gemeenten slechts f 23,285,69*, alzoo gemiddelt

ƒ 7701,90 per jaar. Daar echter de Grondwet van 1848 de splitsing der schutterijen in dienstdoende en rustende, bij die van 1815 en 1840 aangenomen, niet heeft bestendigd, en de schutterij in al de gemeenten eene en dezelfde taak heeft te vervullen, dus dienstdoende moet zijn, zullen de kosten voor de gemeenten, waar de schutterij thans rustend is, aanzienlijk vermeederen. Sommige gemeenten konden door de uitgaven, voor de eerste oprichting harer schutterij vereischt, te zwaar worden gedrukt. Het is in dat geval noodig, dat het Rijk te gemoet kome, onverminderd hetgeen volgens art. 167 uit 's Rijkskas aan de gemeenten voor elk dienstdoend schutter wordt vergoed.

HOOFDSTUK XIV.

Artt. 170—187. Omtrent de samenstelling van de schuttersraden en de daaraan toe te voegen beambten bevat de wet van 1827 geene voldoende voorschriften. Ten deele is hierin voorzien door het Koninklijk besluit van 25 Mei 1829 (*Staatsblad* N°. 38). Wegens de belangrijke taak, den schuttersraad als rechtsprekend collegie opgedragen, is het noodig, zijne samenstelling en inrichting volledig door de wet te bepalen. De beginselen van evenvermeld besluit van 1829 zijn hoofdzakelijk in het ontwerp gevolgd: daarbij is tevens voorzien in het geval, dat de beklagde officier is.

Het is niet wenschelijk de ongelijkheid te behouden, die, naar aanleiding van art. 84 der wet van 1827, met betrekking tot het ledental der schuttersraden thans bestaat: evenmin te bestendigen, dat er schuttersraden zijn, die, gelijk nu, met den voorzitter een even getal leden tellen, waardoor staking van stemmen kan ontstaan. Daarom is in art. 171 als algemeene regel gesteld, dat elke schuttersraad, behalve den voorzitter, met slechts vier leden zal zitten.

Door art. 178 wordt mede in eene leemte voorzien. Bij aanklacht tegen den commandant of den hem vervangenden officier behoort het voorzitterschap van den schuttersraad niet te worden bekleed door een officier in rang beneden den beklagde.

De bezoldiging van den auditeur, den secretaris en den bode van den schuttersraad wordt thans uit de gemeentekas voldaan. Bij art. 183 wordt voorgesteld, haar uit 's Rijkskas te kwijten.

De uitzondering omtrent het dragen van uniformkleeding, bij art. 184 gemaakt, staat in verband met art. 133, derde zinsnede. Wanneer, zooals bij art. 186 wordt voorgesteld, aan het lidmaatschap van den schuttersraad vrijstelling van de in hoofdstuk XI vermelde diensten in tijd van vrede kan worden ontleend, zal goede samenstelling van den schuttersraad worden bevorderd. Schutters, die tot de reserve behooren, en de ingelijfden, die krachtens art. 25 in tijd van vrede van den dienst zijn ontheven, zijn van het lidmaatschap niet uitgesloten; willen zij in den schuttersraad zitting nemen, dan zijn zij benoembaar; zij kunnen evenwel niet worden verplicht, de benoeming aan te nemen. Zij, die vrijwillig bij de schutterij dienen, mogen de benoeming tot lid van den schuttersraad niet afwijzen, op straffe als bij art. 197 is bepaald.

Artt. 188—213. Onvoldoende straf is algemeen als een der hoofdgebreken van de wet van 1827 erkend. Volgens die wet zijn de bedreigde geldboeten voor alle rangen gelijk; de gewone gaan de som van ƒ 15 niet te boven. Provoost-arrest is niet als straf in de wet opgenomen, maar enkel aangewezen als een middel om, bij weigering of nalatigheid, betaling der boete te verkrijgen. Het middel om in sommige gevallen de straf onmiddellijk bij de overtreding op te leggen en te doen ondergaan, ontbreekt. Commandanten en bevelvoerders hebben in het algemeen geen genoegzame macht om orde en ondergeschiktheid, waar die niet worden betracht, te handhaven, hetgeen toch bij een gewapenden troep een eerste vereischte is.

In een en ander is bij het ontwerp zooveel mogelijk voorzien. De omschrijving

der overtredingen, waaromtrent in de wet van 1827 almede leenten bestaan, is, waar noodig en doenlijk, uitgebreid.

De verwijzing, in art. 202, van hen, die, in de daarbij genoemde gevallen, kunnen meerderen slagen of wonden toebrengen, of hun honende of lasterlijke uitdrukkingen toevoegen, naar den gewonen strafrechter, ten einde overeenkomstig het Wetboek van Strafrecht te worden gestraft wegens belediging met feitelikheden of woorden, magistraatspersonen in of ter gelegenheid van de uitoefening hunner functiën aangedaan, is gegrond op de overweging, dat zulk vergrijp, als de goede orde bij een gewapend korps, zelfs de algemeene rust, in gevaar kunnende brengen, niet te licht mag worden gestraft.

Diezelfde reden heeft geleid tot de verwijzing naar het Strafwetboek ter zake van de feiten, in de artt. 203—207 en 210 vermeld. Ook daar geldt het misdrijven, die niet wel aan de berechting van den schuttersraad kunnen worden overgelaten. Wat de artt. 203 en 210 betreft, zij opgemerkt, dat deze ook straf bedreigen tegen personen, die niet of niet meer lid der schutterij zijn en reeds uit dezen hoofde, in verband met den aard van de daar bedoelde overtredingen, niet wel voor den schuttersraad kunnen worden terecht gesteld.

Art. 463 van het Wetboek van Strafrecht en art. 20 der wet van 20 Juni 1854 (*Staatsblad* N°. 102) zijn bij art. 213 van het ontwerp slechts van toepassing verklaard op de overtredingen, aan de kennisneming van den gewonen strafrechter onderworpen, en niet op die, welke door den schuttersraad worden berecht.

Artt. 214—239. Omtrent de wijze van procedeeën voor de schuttersraden bevat de wet van 1827 geene voorschriften. Het Koninklijk besluit van 25 Mei 1829 (*Staatsblad* N°. 38) heeft daarin voorzien. De wijze, waarop dit is geschied, beantwoordt echter weinig aan het doel; de voorschriften van het besluit verschillen zeer van hetgeen ten aanzien van de vervolging in gewone strafzaken is voorgeschreven.

Het schijnt noodig, dat de wijze van procedeeën voor de schuttersraden bij de wet worden geregeld. Wat daartoe in het ontwerp is opgenomen, stemt, zooveel mogelijk en noodig, overeen met de voorschriften van het Wetboek van Strafvordering.

De in art. 232 bedoelde gemachtigde zal van zijne bevoegdheid, om den beklagde te vertegenwoordigen, schriftelijk moeten doen blijken. Op de volmachten, ingevolge deze wet over te leggen, is art. 9 van toepassing.

Ten aanzien van het verhaal van opgelegde boeten is art. 234 van het ontwerp in overeenstemming met de wet van 22 April 1884 (*Staatsblad* N°. 20).

Artt. 240—245. Deze artikelen betreffen een hoogst belangrijk punt der schutterlijke rechtspleging, het beroep van de vonnissen der schuttersraden. De wet van 1827 heeft het beroep gebracht bij Gedeputeerde Staten, die, volgens art. 52 van het Koninklijk besluit van 25 Mei 1829 (*Staatsblad* N°. 38), slechts op de stukken recht spreken. Aan het collegie van Gedeputeerde Staten is nochtans, wegens den aard zijner instelling, niet wel uitoefening van strafrechtelijke bevoegdheid op te dragen.

Ofschoon het hier eene rechtspleging van geheel buitengewonen aard, uitsluitend op zaken betreffende schutterlijke verplichtingen en diensten betrekkelijk, geldt, wordt voorgesteld, de kennisneming aan den gewonen strafrechter, de arrondissementsrechtbank, op te dragen. Dit voorstel is in overeenstemming met de beslissing, door de Tweede Kamer der Staten-Generaal in 1807 ten aanzien van het hier behandelde punt genomen.

Artt. 246—257. De bepalingen, omtrent het beroep in cassatie in deze artikelen opgenomen, stemmen evenzeer in hoofdzaak overeen met hetgeen bij bovenbedoelde gelegenheid door de Tweede Kamer der Staten-Generaal is goedgekeurd.

De wijze waarop, met het oog op art. 256, de procureur-generaal bij den Hoogen Raad bekend wordt gemaakt met de uitspraken, tegen welke voorziening

in cassatie in het belang der wet wenschelijk geacht wordt, is door het uitvoerend gezag te bepalen.

Artt. 258—273. In de wet van 1827 worden geene voorschriften omtrent de uitvoering der vonnissen en bevelschriften, noch aangaande de gerechtskosten en de verjaring aangetroffen.

De uitvoering der vonnissen van de schuttersraden en van de bevelschriften der commandanten is bij het ontwerp zooveel mogelijk in overeenstemming gebracht met de regels voor de uitvoering van vonnissen in gewone strafzaken.

Volgens art. 71 der wet van 1827 wordt, om bij niet-voldoening der boete tot de toepassing van provoostarrest te kunnen overgaan, de goedkeuring van het plaatselijk bestuur gevorderd.

Wegens de opening van het provoostarrest onder de straffen, wordt die goedkeuring, welke overigens tot vele moeilijkheden en ongelijkheden aanleiding geeft, overbodig.

De derde zinsnede is in art. 267 opgenomen met het oog op art. 153 der Grondwet.

Door leden van het gemeentebestuur, aan het slot van eerstvermeld artikel, zijn zoowel de wethouders als de leden van den gemeenteraad te verstaan.

Obergangsbepalingen.

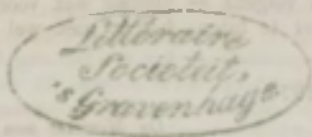
Art. 276. De nieuwe schutterijen kunnen niet optreden op het tijdstip, waarop de wet in werking zal komen. Wierden de bestaande schutterijen reeds op dat tijdstip onthouden, in vele gemeenten, waar de schutterij dienstdoende is, zou door tijdelijk gemis van die plaatselijke wapenmacht ongelegenheid kunnen ontstaan. Uit dezen hoofde is noodig, de bestaande schutterijen bijeen te houden totdat de krachtens de nieuwe wet op te richten schutterkorpsen overeenkomstig hare bepalingen zijn samengesteld.

Art. 277. Onderscheidene officieren van gezondheid bij de schutterijen bezitten het vereischte radicaal niet tot uitoefening der geneeskundige praktijk. Het beschikbaar geneeskundig personeel laat voor het tegenwoordige niet toe, deze te vervangen. Daarom is onvermijdelijk, de bij het in werking treden der wet bestaande schutterlijke officieren van gezondheid, al hebben zij bovenbedoeld radicaal niet, te handhaven en hunne benoeming bij andere schutterkorpsen, benevens deelneming aan het geneeskundig onderzoek van schutterplichtigen voor de commissiën voor de schutterij in of buiten hunne woonplaats, toe te laten. Hunne bevoegdheid om die commissiën in dat onderzoek bij te staan, en om genees- en heilkundigen bijstand te verleenen aan leden van de schutterij, waartoe zij behoren, voor zoover deze niet naar de reserve zijn overgegaan, moet evenwel ophouden, zoodra zij de betrekking van officier van gezondheid niet meer bekleeden.

Art. 278. De verplichting tot aangifte ter inschrijving is beperkt tot hen, die het 33ste jaar niet hebben volbracht. Wierden zij, die het 34ste jaar ingetreden zijn, doch dit nog niet volbracht hebben, evenzeer aan inschrijving onderworpen, de meesten hunner zouden op het tijdstip van oproeping den schutterplichtigen leeftijd overschreden hebben en alzoo niet in te lijven zijn, terwijl de anderen slechts voor zeer korten tijd, misschien voor eenige weken of maanden, ingelijfd konden worden. De inschrijving van hen, die hun 34ste jaar zijn ingetreden, ware, bij de invoering der wet, doelloos of van weinig nut, en zou voor de betrokken autoriteiten veel omslag en werk tenvolge hebben.

Art. 279. Evenzeer zou inschrijving van de hierbedoelde personen doellooze omslag zijn.

Art. 281. Deze bepaling houdt verband met art. 5 van het ontwerp, hetwelk bij hare toepassing in het oog te houden is, ook wat den overgang naar de reserve betreft.

STAATSBEGROOTING VOOR HET DIENSTJAAR 1878.

VIIIste HOOFDSTUK.

MEMORIE VAN HEANTWOORDING.

§ 1. In overeenstemming met de gedragslijn, door het Ministerie voor de geheele Staatsbegrooting aangenomen, zijn ook uit deze begrooting de meeste nieuwe posten, altijd onder voorbehoud van daarop, voor zooveel noodig, in den loop des jaars terug te komen, verwijderd. Enkele uitzonderingen, zaken betreffende, die geen uitstel gedoogen, vinden bij de artikelen hare toelichting.

Verder is de begrooting, wat den vorm betreft, teruggebracht tot de inrichting, die zij vroeger had. Niet omdat bij den ondergeteekende overwegend bezwaar bestond tegen de daarin aangebrachte wijzigingen; de meeste dier wijzigingen schijnen als verbeteringen te kunnen worden beschouwd. Maar de inrichting der begrooting moet, naar het hem voorkomt, eene geheele omwerking ondergaan, waarbij dan ook splitsing in gewone en buitengewone uitgaven anders geregeld zal dienen te worden. Een en ander kan evenwel eerst geschieden bij de begrooting voor 1879. Maar dan is het ook geraden, de tegenwoordige begrooting hare vroegere inrichting te laten behouden. Het is toch niet wenschelijk, met het oog op latere vergelijking der posten van verschillende begrootingen, zoo telkens in haren vorm wijziging te brengen. Het oorspronkelijk ingediend wetsontwerp met den daarbij behoorenden toelichtenden staat zijn derhalve door een gewijzigd wetsontwerp en een nieuwen toelichtenden staat vervangen.

§ 2. Tengevolge der veranderingen, in de begrooting gebracht, vervallen vele bedenkingen, die, blijkens het Voorloopig Verslag, tegen het oorspronkelijk ingediende ontwerp werden aangevoerd. De ondergeteekende wil voor het overige niet ontkennen dat er veel waars is in de critiek, welke in § 1 van het Voorloopig Verslag met betrekking tot de wijze van beheer van het krijgswezen is geleverd. Dat hij voornemens is in dit opzicht een anderen weg te volgen, zal, naar hij hoopt, reeds spoedig kunnen blijken.

Met de plannen van zijn geachten ambtsvoorganger, zooals die zijn aangeduid in de geheime aan de Kamer overgelegde stukken, kan de ondergeteekende zich tot zijn leedwezen niet vereenigen. Hij heeft die stukken teruggenomen.

Een algemeen plan voor de uitvoering van de vestingwet zal bij de vestingbegrooting voor 1879 worden overgelegd. Voorshands worden alleen de noodige credieten aangevraagd tot voortzetting van de werken, waarvoor reeds bij vorige begrootingen gelden waren toegestaan.

De quaestie der kazerneering zal tot eene beslissing kunnen worden gebracht bij een eerlang in te dienen wetsontwerp tot regeling van de militaire territo-

riale inderling des Rijks en van de garnizoensindeeling (dislocatieplan). Daardoor zal een vaste basis worden verkregen voor de organisatie van alle *plaatselijke* inrichtingen: kazernen, hospitalen, magazijnen, bibliotheken enz. Bij deze regeling zal het denkbeeld van concentratie, dat noodwendig tot bezuiniging leiden moet, op den voorgrond staan. Altijd voor zoover die concentratie kan zonder te kort te doen aan de verdere eischen, die hier in nummerking komen. Inmiddels is op deze begrooting slechts eene geringe som voor eenige volstrekt noodige werken uitgetrokken.

Met opzicht tot de aanschaffing van geschut, heeft de ondergeteekende gemeend zich te moeten bepalen tot het aanvragen van de vereischte sommen voor de bewapening van de in eerste linie gelegen sterkten der Nieuwe Hollandse of Utrechtsche linie. Nadere bijzonderheden hieromtrent worden bij het betrokken artikel medegedeeld.

Tengevolge van deze wijzigingen is het eindsijfer der begrooting van f 24.100.000 tot f 22.560.000 teruggebracht.

Naar aanleiding der opmerking, voorkomende in den aanhef der 3de alinea van § 1 van het Voorloopig Verslag, zij hier overigens in herinnering gebracht, dat het voormelde voor 1878 aangevraagde cijfer van f 24.100.000 nog ruim f 100.000 lager was dan het reeds voor 1876 toegestane bedrag. De begrooting voor 1877 was oorspronkelijk voorgedragen tot een bedrag van f 26.029.451. Indien deze door den toenmaligen Minister teruggebracht werd tot een bedrag van f 23.122.601, dan geschiedde dit slechts bij wijze van tijdelijken maatregel en met het oog op later in te dienen algemeene overzichten van de uitgaven, die noch voor fortificatiewerken, geschut en kazernen zouden vereischt. Het gold daarbij slechts een uitstel van uitgaven, die daarom echter niet minder noodig bleven. Daarom kan ook dat cijfer van 23 miljoen gulden niet als punt van uitgang of vergelijking dienen. De laatste volledige begrooting is geweest die voor 1876 en het eindsijfer dier begrooting bedroeg f 24.214.000.

Is dat cijfer van 24 miljoen gulden eenigszins als een normaal cijfer voor de eerstvolgende jaren te beschouwen, of is er uitzicht dat met een lager bedrag kan worden volstaan? Op deze vraag, die zich, bij den tegenwoordigen stand onzer financiën, als van zelve aan een ieder opdringt, moet de ondergeteekende zich het antwoord nog voorbehouden totdat hij de algemeene overzichten zal kunnen indienen van de uitgaven, die nog voor fortificatiewerken, kazernen enz. worden vereischt. Vermindering der uitgaven, indien bereikbaar, zal toch alleen door beperking dier buitengewone uitgaven zijn te verkrijgen.

Op de gewone begrooting zijn wel bezuinigingen mogelijk, maar deze zullen ongetwijfeld te niet worden gedaan door andere uitgaven, die niet achterwege mogen blijven. Zoo zal met name eene algemeene herziening moeten plaats vinden van de traktementen, soldijen, bureaukosten, toelagen enz., en deze zal, ofschoon hier en daar vermindering kan worden aangebracht, ten slotte toch eene niet onbelangrijke uitgaaf vorderen.

Wat nu echter de buitengewone uitgaven betreft, wil de ondergetoekende niet ontkennen, dat de som van 57 miljoen gulden, waarop die uitgaven, boven het voor 1878 aangevraagde bedrag, door den afgetreden Minister van Oorlog werden geraamd, hem overdreven hoog voorkomt. Eene minder kostbare uitvoering der vestingwet schijnt alleszins mogelijk. Ook kan, zoolang zoo groote sommen noodig zijn tot uitvoering dier wet, met de verdere buitengewone uitgaven matiging worden betracht. Alles behoeft niet op eens te geschieden. Maar, het zij nogmaals gezegd, de ondergeteekende wenscht zich, ten opzichte van het totaalbedrag dezer begrooting, voor alenog van een bepaald oordeel te onthouden.

Ad 1ste AFDEELING (oud).

Kosten van het Departement.

Ad (oud) art. 2. De voor een deel zeer juiste opmerkingen, die te dezelve plaatse met opzicht tot de organisatie en de kosten van het departement werden

gemaakt, schijnen voor 't oogenblik onbeantwoord te kunnen blijven. Het ligt toch in de bedoeling van den ondergeteekende eering aan het departement eene nieuwe organisatie te geven, die, naar hij zich vleit, tot vereenvoudiging in de behandeling van zaken en tot bezuiniging leiden zal. In verband daarmede zijn de verhoogingen, die in de oorspronkelijk ingediende begroeting voorkwamen, op enkele kleine uitzonderingen na, teruggenomen. Het bedrag dezer afdeeling is daardoor met ongeveer f 6000 verminderd. Het schijnt niet onmogelijk in deze richting nog meer te doen. Maar eene beteekenende inkrimping van personeel is alleen te verkrijgen door inkrimping der werkzaamheden, dat wil zeggen door decentralisatie, door aan lage autoriteiten de beslissing over te laten omtrent vele quaestien, die thans nog door den Minister moeten worden beslist. Om dit resultaat te bereiken, is echter tijd noodig.

Ad Hde AFDEELING (oud).

Verschillende staven en dienstopakken.

Ad (oud) art. 5. Met welk doel hier herinnerd wordt aan de stemming van 22 Maart 1867, betreffende de vermindering van het aantal generals, is niet duidelijk. Dat amendement had toch niets gemeen met den tegenwoordigen grooten staf, waarvan bij dit artikel sprake is. De groote staf bestaat thans alleen uit den Prins veldmaarschalk, de adjudanten en ordonnansofficieren van Zijne Majesteit den Koning en van de verdere leden van het Vorstelijk Huis. De organisatie van dien staf is vastgesteld bij het Koninklijk besluit van 24 Mei 1844, n°. 95, sedert herhaaldelijk gewijzigd, terwijl het getal der adjudanten en ordonnansofficieren, hovenbedoeld, werd vastgesteld bij 's Konings besluit van 8 April 1849, n°. 78, dat almede meermalen wijziging onderging. De sommen, in de begroeting uitgetrokken, zijn met de organisatie, zooals deze thans bestaat, in overeenstemming. De Kamer heeft meermalen, en zelfs nog bij de behandeling van de begroeting voor 1877, getoond, geen vermindering op dezen post te willen. Rationeeler dan de verwijzing naar de stemming van 22 Maart 1867 ware dan ook, onder verbetering, de verwijzing geweest naar het votum van den 21sten December 1876, waarbij een voorstel, om dit artikel met slechts f 2300 te verminderen, met 38 tegen 26 stemmen verworpen werd.

De vraag betreffende den hoofdofficier van den grooten staf kan niet anders dan in bevestigenden zin beantwoord worden. De ondergeteekende vleit zich, dat, mochten dergelijke gevallen zich weder voordoen, de betrokken personen zelve zullen gevoelen, dat zij den Minister niet in de moelijkheid behooren te brengen van te beslissen, of zij al dan niet voor bevordering in aanmerking kunnen komen.

Ad (oud) art. 6. 1. De goede organisatie van den generalen staf is, ook met het oog op het verkrijgen van goede bevelhebbers, eene zaak van zoo hoog gewicht, dat de ondergeteekende daaraan in de eerste plaats zijne aandacht wenscht te wijden. Hij stelt zich voor, zoo spoedig doemlijk, een wetsontwerp tot regeling van de organisatie van dezen staf in te dienen.

II. De zaak van den hierbedoelden officier is zeer eenvoudig. De Kapitein DE BAS, werkzaam aan de Topographische Inrichting, werd in het laatst van 1876 benoemd tot lid der commissie van toezicht over het middelbaar onderwijs alhier. Hij nam die benoeming, toen gebleken was dat daartegen hij zijn chef geen bezwaar bestond, aan, onder voorbehoud, dat de dienst bij de Inrichting zou blijken niet te lijden onder de werkzaamheden, aan het lidmaatschap der commissie verbonden. Daarop, in de maand Maart, vergunning vragende om zich gedurende die maand een zeker aantal uren te mogen verwijderen, ten einde zich van zijne verplichtingen als lid der commissie te kwijten, werd die vergunning hem echter door zijn chef geweigerd op grond, dat door die afwezigheid de geregelde gang van zaken bij het Topographisch Bureau in de waagschaal zou worden gesteld. Dit punt stond alleen ter beoordeeling van den verantwoordelijken chef.

De Kapitein DE BAS meende echter niet deze afwijzing geen genoegen te kunnen nemen. Hij verkreeg verlof zijne bedenkingen daartegen schriftelijk bij den toenmaligen Minister van Oorlog in te dienen. Deze besliste dat die officier van zijne betrekking tot het Topographisch Bureau ontheven en in een anderen met zijn rang overeenkomenden werkring zou worden geplaatst. Die verplaatsing was toen wegens de minder aangename verhouding tusschen den chef der Topographische Inrichting en den hierbedoelden kapitein noodzakelijk geworden.

Naar de zienswijze van den ondergeteekende ware dit geheele incident gemakkelijker te voorkomen geweest. In elk geval zal het gebeurde, zoover van den tegenwoordigen Minister afhangt, geen nadeeligen invloed uitoefenen op de loopbaan van dezen officier, indien hij zich, als tot dusver, door ijver en bekwaamheid blijft onderscheiden.

Ad (oud) art. 6 en 7. De hier aangegeven maatregel zou ongetwijfeld niet kunnen stichten. De ondergeteekende zal gaarne in overweging nemen, of daartoe kan worden overgegaan.

Ad (oud) art. 7. I. Het getal van dergelijke vragen ware nog zeer uit te breiden. Er zijn nog tal van officieren die gaarne in de gelegenheid zouden worden gesteld om op 's lands kosten een of meer paarden te houden. Maar de som, die aan fouragegeldten wordt besteed, is reeds zeer hoog. Zij bedraagt voor de gezamenlijke officieren van het leger ruim f 80.000. Ook in dit opzicht moet eene gruislijn getrokken worden. Intusschen zal de ondergeteekende, bij de aanstaande algemeene herziening van de traktementen, bureaukosten, fouragegeldten enz., overwegen, in hoever aan de hier gemaakte opmerking kan worden te gemoet gekomen.

II. Voor het antwoord op de vraag, betreffende het beheer van het leger, wordt verwezen naar het antwoord op art. II, III.

De ondergeteekende heeft nog geen gelegenheid gehad van de hierbedoelde rapporten inzage te nemen, en kan dus nog niet beoordeelen in hoever het mogelijk is, aan het hier uitgedrukte verlangen, waaraan hij overigens gaarne zou voldoen, gevolg te geven.

Met opzicht tot de vraag, betreffende de ambulances, zij het vergund naar de VIIde afdeeling te verwijzen.

Het oordeel over de werkelijk zeer vernuftig ingerichte tent-ambulancewagen is verschillend. Algemeen is men het echter daarover eens, dat de eerst aangemaakte wagen veel te zwaar was. De vorige Minister heeft last gegeven tot het vervaardigen van een tweeden wagen van lichter constructie. De ondergeteekende is geen groot voorstander van die eindeloze proefnemingen, die ten onzent steeds worden genomen, en veelal slechts daartoe leiden, dat veel geld wordt uitgegeven, terwijl de zaak blijft zooals ze was. Hij heeft echter geen bezwaar gezien, deze proef, waartoe nu eenmaal havel gegeven was, te doen voortzetten.

Wat de ziekenwagens aangaat moet worden opgemerkt, dat, blijkens stuk n°. 6, het aantal niet met drie, maar met een is verminderd. Bedoeld voertuig is jaren lang in gebruik geweest bij de rijdende artillerie en in het 3de kwartaal van 1876 als onbruikbaar afgevoerd.

Nopens de wijziging van deze voertuigen kan als toelichting dienen, dat vooral aan de kappen en zitkussens veel zadelmakerswerk moet worden verricht en dat in 1876, wegens den aanmaak van ontbrekend paardentuig en de verwisseling van het voorlaad- tegen het achterlaad-veldmaterieel, waartoe veel zadelmakers noodig waren, de wijziging der ziekenwagens op den achtergrond moest worden geschoven.

Ad IIIde AFDEELING (oud).

Kosten der onderscheidene wapens enz.

I. Aan het hier te kennen gegeven verlangen wordt voldaan door overlegging van staten, in den gewenschten zin aangevuld.

II. De hierbedoelde vermindering is op de volgende wijze ontstaan. Bij de begroting voor 1877 werden de noodige gelden toegestaan tot het onder de wapenen houden van het blijvend gedeelte: infanterie 5 maanden; vestingartillerie 8 maanden; en voor de herhalingsoefeningen: infanterie 2 lichtingen en vestingartillerie 3 lichtingen.

Bij de oorspronkelijke begroting voor 1878 werden de herhalingsoefeningen ingekrompen. De 3 lichtingen der vestingartillerie zouden voor de herhalingsoefeningen in het geheel niet opkomen; van de infanterie zou slechts ééne lichting onder de wapenen worden geroepen. Daardoor werd de aangeduide bezuiniging van *f* 185.000 verkregen. Of die vermindering eene blijvende zal kunnen zijn, kan de ondergeteekende nog niet bepalen. Hij wenscht daaromtrent vooraf met de betrokken inspecteurs te raadplegen. Voorshands bestond er, naar het den ondergeteekende toescheen, geen bezwaar, om de regeling van den vorigen Minister onveranderd te behouden.

II en III. Bij het wetsontwerp tot regeling van de garnizoenen zullen de noodige mededeelingen worden gedaan omtrent de wijzigingen, die, in de organisatie van de verschillende wapens, in afwachting eener algemeene reorganisatie van het leger bij de wet, door den ondergetrekkende noodzakelijk worden geacht. De waken te dezer plaatse alsmede bij art. 9 gegeven, zullen daarbij niet over het hoofd worden gezien.

IV. Worden verlofgangers, krachtens art. 125 der militiwet in werkelijken dienst opgeroepen, om in den wapenhandel te worden geoefend, dan wordt de tijd zoo veel maar eenigszins mogelijk is, aan die oefening besteed. Dat de miliciens, krachtens voornield wetsartikel in werkelijken dienst, ook worden gebezigd voor het verrichten van wachtdienst en van corvees spreekt vanzelf, en is tevens een noodwendig gevolg van het gebrek aan vrijwilligers, daar toch gedurende dien tijd de meerdere dienst aan wachten en aan corvees niet ongedaan kan blijven. Bovendien worde niet uit het oog verloren, dat, voor de vorming van den milicien tot soldaat, ook het verrichten van wachtdienst zijne nuttige zijde heeft.

De opmerking, dat voor de oefeningen der miliciens bij de bereden wapens het vereischte aantal paarden en bespanningen niet ter plaatse aanwezig zou zijn geweest, wekt bevreemding. Immers bij de bereden korpsen overtreft het aantal paarden verreweg dat der manschappen; bij de meeste korpsen zelfs in die mate, dat voor eene behoorlijke verzorging van de paarden voortdurend zeer zware diensten van de manschappen worden gevorderd.

De vraag omtrent de wijze, waarop de geoefendheid der troepen in het schijfschieten wordt nagegaan, kan de ondergeteekende nog niet beantwoorden. Daarvan is echter aantekening gehouden, ten einde daarop bij eene noodzakelijke herziening van de instructiën der inspecteurs en verdere bevelhebbers te kunnen letten.

De vraag omtrent dr. ARCHER is waarschijnlijk bij vergissing in dit Verslag opgenomen. Zijn rapport heeft alleen betrekking tot het Nederlandsch-Indisch leger en Indische toestanden.

Nachtleger. In dit jaar zijn slechts in drie garnizoenen oudmodel nachtlegers gedurende korten tijd in gebruik geweest, te weten: 's Gravenhage 425, Breda 144 en 's Hertogenbosch 29, te zamen 592.

Bij het leger zijn maar 2400 zoodanige bruikbare nachtlegers in verantwoording, om alleen bij noodzakelijkheid, voor korten tijd, in gebruik te worden gegeven. Achtereenvolgens worden zij echter opgeruimd.

Het getal ijzeren bedkribben in de verschillende garnizoenen in gebruik en in voorraad, bedraagt 38168 stuks, daarenboven in 's Rijksmagazijn te Delft 2938 stuks; te zamen 41.106 stuks, en derhalve ruim voldoende voor de behoefte aan die voorwerpen.

V. Een vast uitzicht op de hierbedoelde betrekkingen kan aan de onderofficieren alleen door de wet worden verzekerd. De ondergeteekende is voornemens een daartoe strekkend wetsontwerp in te dienen.

VI. Het kader draagt buiten dienst in het openbaar den sabel.

Het is niet wenschelijk hierin beperking te brengen. De onderofficier of korporaal, die misbruik maakt van zijne wapens, verdient geen graad te bekleeden en behoort tot soldaat te worden teruggebracht.

De manschappen dragen, behalve in de residentie, alleen op zon- en feestdagen en in het algemeen in groote tenue het zijdgeweer. Dit maakt een deel van die tenue uit en hierin verandering te brengen ware niet wenschelijk.

Ter beteugeling van het misbruik, dat door enkelen van hunne wapens werd gemaakt, is door den vorigen Minister van Oorlog bepaald, dat aan korporaals en manschappen, die hunne wapens misbruiken (behoudens de straf, die hun daarvoor wordt opgelegd), het dragen van den sabel of bajonet buiten dienst zal worden ontzegd en zulks voor den tijd van 3 of 6 maanden, naar gelang van de zwaarte der overtreding, waaraan zij zich hebben schuldig gemaakt, terwijl die militair, gedurende dien tijd, tevens van elke gunst, zooals verlof, avondpermissie enz. zal verstoken zijn. Deze maatregel zal, naar vertrouwd wordt, goed werken.

VII. Voor het onderwijs wordt zooveel mogelijk partij getrokken van de onderwijskrachten bij de korpsen aanwezig, ook van de geëxamineerde onderwijzers onder de miliciens. Aanscheijvingen in dien zin hebben herhaaldelijk plaats gevonden. De milicien-korporaals en de milicien-sergeanten worden echter niet met het geven van onderwijs op de korpsescholen belast, vermits de korte tijd, dien zij onder de wapenen doorbrengen, ter nauwernood voldoende is, om hen voor hun graad te bekwaamen. Het schoolonderwijs mag niet gegeven worden ten koste van de vorming van het militiekader, welk kader later ten goede komt aan de schutterij.

VIII. De plaatselijke commandant te Amsterdam heeft, bij de gelegenheid waarop hier bedoeld wordt, niet anders gehandeld dan hij sedert jaren gewoon was te doen. Intusschen zullen dergelijke militaire plechtigheden voortaan plaats hebben op een ander terrein, waar zij niet belemmerend kunnen zijn voor het vrije verkeer.

Ad (oud) art. II. II. Dit practische denkbeeld verdient zekere overweging. Een bezwaar is echter, dat de hoornblazers meest kleine en tengere jongelingen zijn, zoodat het dragen van het geweer voor velen het blazen zeer bezwaarlijk zou maken. Ook moet niet worden voorbijgezien, dat de hoornblazers geoefend worden in het schijfschieten en dus, is het noodig, een geweer opnemen en aan het gevecht deelnemen kunnen.

III. Niet voor het eerst is op deze begroeting een post uitgetrokken voor bijslag op de soldijen ten behoeve der menages" of, wat hetzelfde is, voor verbeterde voeding."

Op de begroetingen voor de navolgende jaren zijn tot dat einde de daarachter vermelde sommen toegestaan: in 1869 *f* 8 000, in 1870 *f* 3 200, in 1871 *f* 3 200, in 1872 *f* 3 200, in 1873 *f* 3 200, in 1874 *f* 40.000 en in 1877 *f* 450.000.

In 1875 en 1876 zijn geene gelden voor bijslag op de soldij aangevraagd. De soldijen van de vrijwilligers en de miliciens waren toen op hetzelfde bedrag gebracht en in verband daarmee waren de bepalingen omtrent den bijslag buiten werking gesteld.

Van de som voor 1877 toegestaan is reeds uitgegeven: over het 1ste kwartaal *f* 20 035,73⁴, over het 2de kwartaal *f* 33 477,20, over het 3de kwartaal *f* 47 777,80², te zamen *f* 102 190,80.

De thans uitgetrokken som van *f* 112 000 is dus zeker niet te laag.

Waaraan deze post zijn ontstaan heeft te danken, is bekend. Hij strekt om het bedrag der vijfdaagsche deeling (zakgeld) op te voeren tot het cijfer, dat daarvoor als minimum is vastgesteld. Daar nu dit minimum door den afgetreden Minister onmerkkelijk verhoogd is, eene verhooging waaraan de Kamer ten vorigen jare hare goedkeuring heeft gehecht, terwijl tevens de soldijen der manschappen door hem 2 cents daags hooger zijn gesteld, verklaart de toename van het cijfer voor "bijslag op de soldijen", zich van zelve.

Dat een hooger bedrag is aangevraagd voor eventueel na te laten schuld op het kleeding- en reparatiefonds door gepasporteerde, overleden of gedeserteerde manschappen enz.", en dat de daarvoor toegestane sommen sedert 1871 voortdurend zijn gestegen, moet worden toegeschreven aan de navolgende omstandigheden:

1°. reeds in 1867 werd bepaald, dat er geen korting meer op de soldijen zou worden verleend, wanneer de militairen daardoor minder dan 25 cent zakgeld per vijf dagen zouden ontvangen. Door de hooge prijzen van de levensmiddelen in de meeste garnizoenen, kon deze korting veelal nimmer worden toegepast;

2°. sedert 1870 is de militie jaarlijks voor een veel grooter geleete dan eertijds onder de wapenen geroepen om aan de manoeuvres of herhalingsoefeningen deel te nemen. Dientengevalge hebben de miliciens bij hunne pasporteerding een grooter saldo schuld op het kleeding- en reparatiefonds nagelaten. Dikwerf toch moet bij het komen onder de wapenen nieuwe of betere kleeding worden verstrekt, die hij de manoeuvres of andere oefeningen veel te lijden heeft, waarvan dan weder het gevolg is, dat de kleeding, bij de latere inlevering, eene veel mindere waarde heeft, dus de saldo's schuld der verlofgangers hooger worden;

3°. in 1874 werd bepaald, dat den onderofficieren geene korting op de soldij meer zou worden opgelegd, tot slijving van hun kleeding- en reparatiefonds. Deze bepaling werd hoofdzakelijk in het leven geroepen, ten einde het verloop van kader zoo veel mogelijk tegen te gaan;

4°. in 1877 werden, ten einde aan de korporaals en manschappen het minimum van het verhoogde zakgeld voor de verschillende wapens vastgesteld, in handen te kunnen geven, ook voor dezen alle inhoudingen op de soldij afgeschaft, het geval van opzettelijke verwaarloozing van kleeding uitgezonderd.

De uitgaven voor dit onderwerp bedroegen over 1870 reeds ruim f 103.000, de raming van f 150.000 is derhalve zeker niet overdreven.

Het schijnt hier de plaats, om de doen opmerken, dat de ondergeteekende niet voornemens is deze verschillende maatregelen ongewijzigd te bestendigen. Zij werden genomen met de beste bedoelingen, en de algemeene strekking — verbetering van het lot van den minderen militair — verdient zeker algemeene goedkeuring. Maar deze en soortgelijke maatregelen zijn genomen door verschillende Ministers van Oorlog, die allen hun eigen inzichten hadden en zich niet altijd stelden op hetzelfde standpunt. Daardoor is het verband tusschen de verschillende bepalingen of regelen, dat toch reeds niet groot was, geheel verloren gegaan en zijn de uitgaven stelselloos opgevoerd. Over het algemeen kan men zeggen, dat alle voorschriften, het beheer van het leger betreffende, zoo veranderd, omslachtig en onsamenvattend zijn, dat eene stelselmatige herziening en vereenvoudiging dier voorschriften niet lang mag uitgesteld worden. De ondergeteekende stelt zich voor, daarmee zoo spoedig mogelijk een begin te doen maken.

Ad (oud) artt. 17, 19 en 20. Op deze punten zal gelet worden bij de wijzigingen, waarop hierboven (IIIde afd., II en III) is gewezen.

Ad (oud) art. 24. De verhooging van de kosten voor het korps pontonniers is slechts schijnbaar. Het verschil is een gevolg van de splitsing van het artikel van het wapen der artillerie. De kosten voor de pontonniers zijn vroeger in den toelichtenden staat steeds te laag opgegeven. Het tekort werd nit het totaal bedrag voor het wapen der artillerie aangevuld.

Ad IVde AFDEELING (oud).

Remonte.

Ad (oud) art. 29. Bij het in werking treden der wet van 20 Maart 1877 (*Staatblad* n°. 55) tot verstrekking van rijkspaarden aan officieren, die tot het houden van dienstpaarden zijn verplicht, zijn onder anderen de volgende regelen vastgesteld:

1°. de machtiging tot het verkrijgen van die paarden wordt niet verleend dan voor zooverre de belangen van den dienst dit toelaten, waaromtrent de consideratiën en het advies van den betrokken chef worden uitgebracht; en voorts alleen in de gevallen dat de belanghebbenden:

- a. zich voor de eerste maal van paarden moeten voorzien;
- b. door sterfgeval een paard hebben verloren;
- c. zich, wegens aan den chef van het korps of dienstvak gebleken ongeschiktheid van hunne dienstvaarden, van andere paarden moeten voorzien.

Tot dusverre zijn, na het in werking treden dezer wet, zeven rijkspaarden, op voorschreven voet, aan officieren afgestaan.

Dat ten deze misbruiken zouden hebben plaats gehad, is den ondergeteekende niet bekend. Mocht dit later blijken, dan zullen zij ten strengste worden tegengegaan.

Ad Vde AFDEELING (oud).

Inrichtingen van onderwijs.

Ad (oud) art. 30. I. De ondergeteekende zal, bij de volgens het reglement verplichte jaarlijksche herziening dezer bepalingen, gaarne onderzoeken, in hoeverre ook ten behoeve van de zonen van burgers vrijstelling dezer bijdrage ware te verleen. Den kring dier vrijstellingen eenigszins uit te breiden, komt ook hem niet ongewenscht voor. Maar hij heeft op de financiële gevolgen te letten.

II. De gevraagde opgave gelieve de Kamer hierbij aan te treffen.

Ad (oud) art. 34. De f 120.000 is eene aanvraag voor eens, en het gaat niet aan, deze bij de jaarlijksche kosten te voegen. De zaak is aanvankelijk boven verwachting goed geslaagd. Het oorspronkelijk aangenomen cijfer van 50 pupillen was zeer spoedig bereikt. Voortdurend komen aanvragen in om plaatsing, waaraan, wegens gebrek aan localiteit, niet kan worden voldaan. De ondergeteekende zou het zeer betreuren, indien deze inrichting al dadelijk in hare ontwikkeling werd gestuit. Hij vleit zich dat zij reeds spoedig stof tot vorming van kader zal leveren. En men mag ook niet voorbijzien dat menige knaap, die anders wellicht verloren zou gaan, daardoor tot een nuttig lid der maatschappij zal worden gemaakt. Vooral wanneer, zooals in de bedoeling ligt, aan de pupillen ook een handwerk zal worden geleerd.

Ad VIde AFDEELING (oud).

Instellingen ten behoeve der cartographie en de permanente spoorwegcommissie.

Ad (oud) art. 37. Is hier niet voorbijgezien dat de ambtenaren, waarop gewezen wordt, graveurs en drukkers zijn? Of nu een getal van 17 graveurs en drukkers te groot is voor eene inrichting, die zooveel en zulk goed werk levert, zelfs in die mate, dat zij eene „*swelderige*” ware te noemen, durft de ondergeteekende niet beslissen. Hij is daartoe met den gang en den omvang der werkzaamheden aldaar nog te weinig bekend. Om niets te praecjudiceeren, is de oorspronkelijk voor de vermeerdering van personeel en traktement berekende som van het totaal bedrag der traktementen afgetrokken.

Ad (oud) art. 38b. Strikt genomen, ja. Maar deze som moet dienen om exemplaren van de groote topographische kaart en van de prachtige kaarten van Java en Madura met bijzonderen luister ten toon te stellen, en daar de Commissie voor de tentoonstelling voor dat doel slechts een deel der vereischte gelden kon afzonderen, heeft de vorige Minister van Oorlog zich bereid verklaard de meerdere kosten op de begrooting van zijn hoofdstuk te brengen. De ondergeteekende zou hierop niet gaarne terugkomen.

Ad (oud) art. 39. Over 1877 is vermoedelijk niet meer dan ruim f 3500 uit te geven. De specificatie hiervan is als volgt:

Huishuur van of 1°. Mei tot ult^o. December 1877 *f* 433,33. Aanschutting van meubilair *f* 600. Boeken en schrijfbehoeften *f* 360. Teekenaar, schrijfloonen enz. van af 1°. Maart tot 31 December 1877 *f* 576,67. Verwarming en verschillende kleine uitgaven *f* 230. Toelage aan den secretaris van af 1 Februari tot ult^o. December 1877 *f* 275. Toelage aan den gepensionneerden Generaal-Majoor ENDERLEIN, lid der Commissie, van af 1 Juli tot ult^o. December 1877. *f* 500. Aan reis- en verblijfkosten *f* 538,48. Te zamen *f* 3513,48.

De Nederlandsche spoorwegmaatschappijen en de »Grand Central Belge» hebben aan de militaire leden en den secretaris vrijkaarten op hunne lijnen aangeboden. Aan de vier burgerleden is voor reis- en verblijfkosten nithetaald de bovengemelde som van *f* 538,48.

De generaal-majoor, waarvan hier sprake is, werd onlangs op zijn verzoek gepensionneerd en tevens cervol ontheven van zijn lidmaatschap der Commissie. Hij wordt in beide betrekkingen niet vervangen.

Eene commissie als deze is, althans zoolang er ten opzichte van het spoorwegvervoer van troepen en materieel nog zovveel te regelen valt, volstrekt noodig en bestaat dan ook in de meeste landen. Zij zou echter eenigszins anders ingericht kunnen zijn.

Eene reorganisatie, in den zin als in het Verslag is aangeduid, verdient ernstige overweging. Het zal aan de aandacht van de Kamer niet zijn ontgaan dat dezer dagen de chef van den generalen staf met het voorzitterschap is bekleed. Verder is de post met *f* 1000 verminderd.

Ad VIIde AFDEELING (oud).

Geneeskundige dienst.

Het gevraagde rapport is der Kamer bereids geworden. De ondergeteekende is voornemens, de organisatie van den geneeskundigen dienst bij een afzonderlijk wetsontwerp te regelen. Het streven zal zijn, dit wetsontwerp nog in dit zittingjaar in te dienen. Mocht dit niet mogelijk blijken, dan zal het een punt van overweging uitmaken, door enkele voorloopige maatregelen verbetering in den hestaanden toestand te brengen. Met het oog op de voorgenomen regeling van dezen tak van dienst bij eene afzonderlijke wet, schijnt de beantwoording der hier en vroeger gedane vragen achterwege te kunnen blijven. De gegevens, onder II b verlangd, worden aangetroffen in het bovenbedoelde rapport.

Ad (oud) art. 41. De post is weggelaten. Doch niet, omdat de ondergeteekende geheel instemt met de daartegen aangevoerde redenen. Hij behoudt zich voor, op dit punt bij eene nadere gelegenheid terug te komen.

De hier bedoelde vergunning is inderdaad gegeven. Of ze al dan niet gehandhaafd kan en moet worden, zou de ondergeteekende nu nog niet gaarne beslissen.

Ad VIIIste AFDEELING (oud).

Rijksmagazijnen van kleeding, uitrusting enz.

Ad (oud) art. 42. I. Is eenmaal de wet, regelende de garnizoenen, tot stand gekomen, dan zal eene rationeele regeling van het magazijnstelsel kunnen volgen. In afwachting dier wet schijnt het geraden in het hestaande niet te veel verandering te brengen. Intusschen zal een deel van den voorraad uit de korpsmagazijnen gaandeweg naar Amsterdam worden overgebracht.

II. De keurmeesters zijn bestemd om de directeurs en magazijnmeesters bij de keuringen terzijde te staan. De uitgetrokken bezoldiging wordt voldoende geacht; mocht het blijken dat die te laag is geraamd, dan zal een hooger bedrag worden aangevraagd.

III. Zoolang van alle korpsmagazijnen de voorraad nog niet in de drie algemeene rijksmagazijnen is overgebracht, is het, ter voorkoming van verwarring,

wenschelijk, dat de betaling der grondstoffen voor de aan te maken kleeding voor rekening van de betrokken korpsen blijve geschieden. Het maakloon wordt op gelijke wijze verrekend en is dan ook, blijkens de omschrijving in den Toelichtenden Staat, niet uitgetrokken.

Ad IXde AFDEELING (oud).

Reiskosten, scheeps- en wagenrachten enz.

Ad (oud) art. 44. De hier gemaakte opmerking schijnt juist.

Met opzicht tot het bedrag der vergoedingen is echter reeds voor geruimen tijd door de betrokken departementen van algemeen bestuur een onderzoek ingesteld, hoofdzakelijk met het doel om de noodige gegevens voor eene geheele herziening van het tarief te verkrijgen. Zoolang ten aanzien dier herziening nog geen bepaald besluit genomen is, zal eene verhooging der vergoeding voor het speciaal hier bedoelde geval moeilijk in aanmerking kunnen komen.

Ad Xde AFDEELING (oud).

Materieel der artillerie.

Te spoedige aanschaffing van nieuwe wapenen wordt ook door den ondergeteekende afgekeurd. Ook hij is het gevoelen toegedaan, zooals trouwens uit de aanvraag voor geschut bij de *buitengewone uitgaven* blijkt, dat men bij die aanschaffing niet verder moet gaan dan strikt noodig is.

Onder Uchatius-geschut is te verstaan: bronzen geschut, dat in deugdzaamheid en bruikbaarheid gelijkstaat met geerdleerd stalen geschut. Het aanmaken van zulk geschut verdient aanbeveling. Daartoe is het evenwel noodig, dat men het kunne vervaardigen, en hierin is men hier te lande nog niet geslaagd. Proeven, om daartoe te geraken, worden genomen. De tot nu toe verkregen uitkomsten hebben alleen geleerd, dat *korte kanonnen van klein en middelbaar kaliber* met opgeperste ziel zijn te maken, die veel deugdzamer zijn dan de thans bestaande kanonnen van de bedoelde kalibers. Bij verdere aanmaak van zulke vuurmonden, zal de verbeterde vervaardigingswijze gevolgd worden. Met het nemen van proeven wordt voortgegaan. Of men — zooals in verschillende tijdschriften beweerd wordt — in het buitenland is geslaagd, is hier niet bekend. Alles, wat de fabricatie en de beproeving van staalbronzen geschut door andere Mogendheden betreft, wordt zorgvuldig geheim gehouden en de in het werk gestelde pogingen, om dienaangaande officieele gegevens te verkrijgen, zijn tot dusver mislukt.

Van den voorraad aan oud bronzen geschut is het meest partij te trekken, door het — voor zoeveel het daartoe beschikbaar is — te gebruiken bij den aanmaak van nieuw bronzen geschut, hetgeen dan ook geregeld geschiedt.

Ad (oud) art. 46. Het aantal officieren en verdere geëmployeerden bij de artillerie, stapel- en constructiemagazijnen kan voorshands niet zonder schade voor den dienst verminderd worden. Indien veranderde omstandigheden, met name inkrimping der werkzaamheden, later eene vermindering mochten toelaten, zal daartoe zeer zeker worden overgegaan.

Ad XIde AFDEELING (oud).

Materieel der genie.

Ad (oud) art. 50. I. Omtrent de reden der verhooging van de som voor stormschaden in het algemeen en de aanvraag van f 65.000 voor stormschade te Naarden, worden in de kolom: »Toelichtingen» der begrooting, eenige nadere mededeelingen gedaan.

II. De uitdrukking: »betalingen van reeds aanbestede werken» wordt in voormelde kolom mede toegelicht.

Dat deze afdeeling voor 1878 zooveel hooger dan voor 1877 is geraamd, verklaart zich uit de verhooging van de som voor stormschaden en uit de posten, die voor stormschade te Naarden en voor de hernieuwing van den steenen heer te Willemstad zijn uitgetrokken.

Ad XIIIde AFDEELING (oud).

Kampeeringen, oefeningen, azercitievelden enz.

I. De ondergeteekende is ten aanzien van het hier besproken punt geheel de meening toegedaan van de leden, wier gevoelen in de tweede zinsnede wordt teruggegeven.

II. De vorige Minister heeft een onderzoek doen instellen naar de maatregelen, die zouden kunnen genomen worden om ongelukken bij het schijfschieten zooveel mogelijk te voorkomen. Dat onderzoek heeft tot niets geleid. De bestaande voorschriften, mits streng opgevolgd, waren, zoo men meende, voldoende. De ondergeteekende is niet geheel van die meening. Hij zal dit punt zoodra mogelijk tot het onderwerp maken van een nader onderzoek.

Voorts zij hier nog aangeteekend, dat op het terrein van het schijfschieten aanwezig moet zijn een officier van gezondheid of een militair, die, naar het oordeel van de bevoegde autoriteit, in staat is een eerste verband te leggen. Aan die bepaling wordt steeds de hand gehouden.

III. De ondergeteekende deelt in de meening, dat in het geval, waarvan hier sprake is, in de buiavesting der militairen op andere wijze dan door inkwartiering had moeten voorzien worden.

Ad XIVde AFDEELING (oud).

Maréchaussee.

Tusschen de betrokken departementen van algemeen bestuur zijn overwegingen aanhangig, strekkende om de organisatie van het korps maréchaussées te wijzigen en meer in overeenstemming te brengen met de nieuwe rechterlijke indeeling des Rijks. De vraag, of het niet rationeeler ware de kosten van de maréchaussées naar het hoofdstuk Justitie over te brengen, zal daarbij tevens in aanmerking kunnen komen.

Ad XVde AFDEELING (oud).

Oerkomplete officieren, pensioenen enz. (1).

Ad (oud) art. 67. Bij de wet tot regeling van den geneeskundigen dienst zal de verhouding van deze tot de vrijwillige ziekenverpleging ook geregeld behooren te worden. Eerst daarna zal men kunnen bepalen, of die geringe subsidie al dan niet gehandhaafd behoort te worden.

Ad XVIIde AFDEELING (oud).

Buitengewone uitgaven.

A. Materieel der artillerie.

Ad (oud) art. 81. I. Ten einde de Kamer in de gelegenheid te stellen met volledige kennis van zaken te beoordeelen, waarom in het hierbij gevoegd gewijzigd wetsontwerp voor *vestinggeschut* de daarin gestelde cijfers en geene andere zijn opgenomen, worden hierbij overgelegd twee staten, namelijk een *bewapeningsstaat*, voor de vier voornaamste liniën van defensie, opgemaakt door eene spe-

(1) Een nieuwe staat van nonactiviteits-traktamenten wordt bij deze Memorie van Beantwoording overgelegd.

ciaal daartoe benoemde commissie, en eene *recapitulatie* op dien staat. De eerste, de bijzonderheden der bewapening van elke sterkte afzonderlijk bevattende, moet geheim blijven en is daarom *alleen voor de leden* (1) gedrukt. Uit den tweeden staat blijkt, dat voor die linien aan achterlaad-vestinggeschut nog noodig zijn: 124 stalen zware achterlaadkanonnen van 15 cM.; 42 dito lichte kanonnen: 132 stalen lange achterlaadkanonnen van 12 cM., en 20 bronzen achterlaadkanonnen van 8 cM.

De vraag was, hoevle van deze kanonnen op de begrooting voor 1878 moesten worden gebracht. De cijfers, in de oorspronkelijke begrooting voorkomende, konden niet dienen, vooreerst omdat niet bleek, waarom zij zóó en niet anders waren gekozen, en in de tweede plaats, omdat daaronder voorkwamen 50 bronzen kanonnen van 12 cM. *kort achterlaad*, van welke soort, blijkens den recapitulatie-staat, 82 vuurmonden voor de bewapening der op dien staat voorkomende sterkten overkompleet zijn.

Verder konden de 42 lichte kanonnen van 15 cM. buiten beschouwing blijven, omdat het model daarvan nog niet vaststaat. Bleven derhalve nog de drie andere soorten.

Strikt genomen had men daarvan op deze begrooting al de kanonnen — uitgenomen de lichte 15 centimeters — moeten brengen, die hierboven zijn vermeld, hetgeen eene uitgave zou hebben gevorderd van f 5.624.340.

De ondergeteekende heeft echter gemeend, zich tot eene meer bescheiden aanvraag te kunnen bepalen. Men kan niet alles op eens doen. De hoofdzak is, dat men niet in den blinde zekere hoeveelheden geschut aankoopt, maar dat bij de aanschaffing of vervaardiging naar een vasten regel, naar een bepaalde gedachte, te werk worde gegaan. Het meest noodzakelijke moet het eerst geschieden. Daarom heeft de ondergeteekende zich bepaald tot aanvragen van de noodige credieten voor de aanschaffing of vervaardiging van de bovenvermelde geschutssoorten *tot zoodanige hoeveelheid als vereischt wordt om de werken van de Nieuwe Hollandsche of Utrechtsche linie, die in 1ste linie gelegen zijn, naar den eisch te kunnen bewapenen.*

Daarvoor zijn, blijkens het overzicht, dat achter den geheimen bewapeningsstaat is gevoegd, noodig:

54 stalen zware achterlaadkanonnen van 15 cM.; 57 stalen lange achterlaadkanonnen van 12 cM.; 58 bronzen achterlaadkanonnen van 8 cM.; welke kanonnen te zamen eene uitgave vorderen van f 2.564.740.

Hierbij valt noch aan te teekenen, dat de bronzen achterlaadkanonnen van 8 cM. aan 's Rijksgietterij van bronzen geschut uit den aanwezigen voorraad brons, met bijvoeging van de tot eene goede omsmelting noodige hoeveelheid nieuw metaal, worden vervaardigd. Indien deze kanonnen geheel uit nieuw brons vervaardigd moesten worden, zou de prijs per vuurmond, in rond cijfer, f 320 hooger worden.

Met betrekking tot de stalen kanonnen valt op te merken, dat voor de gelden toegestaan op de begrootingen voor 1875 en 1876, zijn aangeschaft 22 stalen kanonnen van 15 cM. en 62 stalen kanonnen van 12 cM. Bij deze begrooting wordt derhalve niets nieuws voorgesteld.

De vroegere stalen kanonnen zijn geleverd door de firma Krupp, de eenige, die eene inrichting heeft, welke in staat is, dergelijke vuurmonden geheel afgewerkt en uitgerust te vervaardigen. En daar de vroeger geleverde stalen vuurmonden in alle opzichten aan de verwachting hebben voldaan, is het aangewezen, dat ook deze nieuwe bestelling bij diezelfde firma geschiede.

II. De vergelijkende beproeving van het stalen geschut met het hier te lande ingevoerde bronzen achterlaadveldgeschut is afgeloopen. Of daaruit de noodzakelijkheid is af te leiden eener vervanging van het tegenwoordige veldgeschut door stalen vuurmonden, zou de ondergeteekende op dit oogenblik liefst noch niet beslissen.

(1) Voor ieder banner wordt een gedrukt exemplaar hierbij gevoegd.

Evenzoo moet hij zich zijn oordeel voorbehouden omtrent de verdere aanschaffing van kustgeschut. Bij de buitengewoon hooge kosten der daarvoor vereischte zware vuurmonden, kan te dezen aanzien eerst na zeer rijk overleg een besluit genomen worden.

III. De omstandigheid, dat ten aanzien van het kustgeschut voor 't oogenblik geen voorstellen kunnen gedaan worden, heeft den ondergeteekende er toe geleid, voor torpedo's eenige meerdere gelden aan te vragen dan bij de oorspronkelijke begrooting was geschied. Voor de verdediging van onze voornaamste toegangen te water door middel van torpedo's, bestaat een met zorg opgemaakt plan, eene totale uitgave vereischende van f 1.500.000. Daarvan werd bij de begrooting voor 1878 f 500.000 toegestaan, welke som besteed is tot het aanschaffen van het vereischte torpedomaterieel voor de positie van den Helder en het Haringvliet. De som van f 230.000, welke thans wordt aangevraagd, vormt de helft van het bedrag, dat volgens bovenvermeld plan noodig is voor het torpedomaterieel tot dekking van het Volkenrak, den nieuwen Maasmond en de haven van IJmuiden. De tweede helft zal op de begrooting voor 1879 kunnen worden gebracht.

De posten, in de oorspronkelijke begrooting voorkomende onder de artt. 82, 84 en 85, zijn op deze gewijzigde begrooting weggelaten. Aan de voorwerpen, in de artt. 84 en 85 opgenomen, bestaat geen dringende behoefte. Evenmin aan geweren. De voorraad van deze laatste is groot genoeg, om zich voorhands te kunnen redden en af te wachten of wallicht niet op dit gebied weder iets gevonden wordt dat noch beter is dan het tegenwoordige geweer. Bij de artt. 19 en 20 van het nevensgaande gewijzigd wetsontwerp zijn intusschen, ten einde het personeel van den geweerwinkel niet te doen verloopen, als naar gewoonte de gelden aangevraagd voor den aanmaak van 2000 geweren.

B. Kazerneering.

De buitengewone uitgaven voor kazerneering bepalen zich in deze begrooting tot het uitbreiden van de pupillenschool te Nieuwersluis en het bouwen van magazijnen tot berging van torpedomaterieel te Helder en te Hellevoetsluis. waaromtrent in de kolom: »Toelichtingen» dezer begrooting eenige nadere beschouwingen worden medegedeeld.

Het overige op deze begrooting uitgetrokken bedrag van f 92.000 dient tot betaling van laatste termijnen van werken, welke in uitvoering zijn of dit jaar nog in uitvoering zullen komen. Van verbetering van slechte of door de geneeskundige commissie als geheel onbruikbaar afgekeurde gebouwen, is alzoo thans geen sprake.

De aanvankelijk voorgestelde uitbreiding van de gebouwen der Koninklijke Militaire Academie te Breda is niet in de begrooting opgenomen, omdat vooreerst aan die uitbreiding noch geene bepaalde behoefte is.

's Gravenhage, 20 November 1877.

De Minister van Oorlog,
DE ROO VAN ALDERWERELT.

STAATSBEGROOTING VOOR HET DIENSTJAAR 1878.

VIIIste HOOFDSTUK.

GEWIJZIGD ONTWERP VAN WET.

WIJ WILLEM III, enz.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat, volgens de artikelen 119 en 120 der Grondwet, de algemeene begrooting jaarlijks moet worden vastgesteld.

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

ART. 1. Het VIIIste hoofdstuk der begrooting van Staatsuitgaven voor het dienstjaar 1878, betreffende het *Departement van Oorlog*, wordt vastgesteld als volgt:

1ste AFDEELING.

Kosten van het Departement.

Art. 1. Traktement van den minister *f* 12.000.

Art. 2. Traktemeten van den secretaris-generaal en verdere amhtenaren, onderofficieren-schrijvers en bedlenden, alameda toelagen van officieren, tijdelijke schrijvers en tijdelijke bedienden bij het departement *f* 90.094.

Art. 3. Bureau- en locaalbehoefien, vuur en licht, druk- en bindwerk enz. bij het departement *f* 14.000.

Totaal *f* 116.094.

IIde AFDEELING.

Traktemeten, bureaukosten, toelagen en fouragegelden voor paarden van den grooten staf, den generalen staf, de administratie der armée en de provinciale en plaatselijke staven.

Art. 4. Grootte staf *f* 71.783.

Art. 5. Generale staf *f* 79.564.

Art. 6. Administratie der armée *f* 41.547.

Art. 7. Provinciale en plaatselijke staven *f* 98.724.

IIIde AFDEELING.

Traktementen, soldijen, fouragegelden en verdere kosten der verschillende wapenkorpsen, daaronder begrepen die van de officieren van gezondheid, der paardemartsen en der instructeurs bij de schutterijen en vereenigingen tot vrijwillige oefening in den wapenhandel, alsmede gratificatiën en kosten van het vervoer naar Nederlandsch Indië van officieren bij het leger aldaar te detachceeren, gratificatiën te verleenen aan de met lichaamsgebreken ontslagen wordende onderofficieren en manschappen, en begrafeniskosten aan onvermogende militairen beneden den rang van officier, voorts schadeloosstelling voor schutterlijke diensten bij gemis van garnizoenen.

Art. 8. Wapen der infanterie, staf en korpsen, hieronder begrepen de onderofficieren en soldaten van de andere wapens, daarbij tijdelijk in betaling gevoerd wordende *f* 5.967,252.

Art. 9. Wapen der cavalerie, staf en korpsen, daaronder begrepen de onderofficieren en soldaten van de andere wapens, daarbij tijdelijk in betaling gevoerd wordende *f* 2.130,747.

Art. 10. Wapen der artillerie, staf en korpsen, mitsgaders de onderofficieren en soldaten van de andere wapens, daarbij tijdelijk in betaling gevoerd wordende *f* 3.304,991.

Art. 11. Wapen der genie, staf van het wapen en bataljon genietroepen (mineurs en sappeurs), mitsgaders bureaukosten en andere uitgaven voor de ingenieurs in de vestingen *f* 461,149.

Totaal 11.864,079.

IVde AFDEELING.

Art. 12. Remonte *f* 390.000.

Vde AFDEELING.

Koninklijke Militaire Academie.

Art. 13. Traktementen, soldijen en verdere kosten *f* 307.050.

VIde AFDEELING.

Art. 14. Reiskosten en vacatiën, niet inbegrip der restitutiën van uitschotten ten dienste van het Rijk gedaan *f* 45.000.

VIIde AFDEELING.

Geneeskundige dienst.

Art. 15. a. Traktementen, toelagen en daggelden van de officieren van gezondheid, niet bij de korpsen ingedeeld, alsook van de ambtenaren en verdere geëmployeerden, zoo op het bureau van den inspecteur van den geneeskundigen dienst, als bij het magazijn van geneesmiddelen, gelijk mede van de directoren en geëmployeerden bij de hospitalen, mitsgaders bijdragen aan de Veeartsenij-school tot opleiding van kweekelingen voor den veterinairen dienst *f* 253,724.

b. Traktementen, toelagen en daggelden van het personeel (militair en burgerlijk) belast met en geëmployeerd bij het onderwijs der studenten voor de militaire geneeskundige en pharmaceutische diensten en andere uitgaven voor dat onderwijs, na aftrek van de bijdragen door de Departementen van Marine en Koloniën te verstrekken; traktementen en toelagen voor de vermelde studenten, welke bestemd zijn voor den militairen geneeskundigen dienst hier te lande *f* 54,165.

Art. 16. Materieel van den geneeskundigen dienst, kosten vallende op het verplegen van zieken, aankoop van medicijnen, meubelen in de ziekeninrichtingen enz. *f* 333,500.

Totaal *f* 641,389.

VIIIste AFDEELING.

Art. 17. Vuur en licht in de wachten en verlichting van kazernen *f* 42,000

IXde AFDEELING.

Art. 18. Scheeps- en wagenvrachten, bruggelden enz.:

a. Scheeps- en wagenvrachten en overvaartgelden, vergoeding voor geleden schade, uit het contract wegens de transporten te water voortkomende *f* 84,735.

b. Bruggelden voor militairen buiten dienst, hunne huisgezinnen en dienstaardpaarden verschuldigd voor het overgaan der brug over de rivier *de Donje* in de gemeente *Geertruidenberg f* 265.

Totaal *f* 65,000.

Xde AFDEELING.

Materieel der artillerie en draagbare wapenen met den aankleef daarvan, onder het beheer der artillerie staande.

Art. 19. Jaarweden van beampten, daggelden, soldijen enz., voor werklie-den (burgerlijke en militaire), verdiend loon voor werk op stuk, toelagen voor officieren en conducteurs, mitsgaders tegemoetkomingen, zoo bij de artillerie, stapel- en constructiemagazijnen, bij de inspectie der draagbare wapenen te *Delft*, *Maastricht*, *Gorinchem*, *Dordrecht* enz., bij de geschutgieterij en bij de pyrotechnische werkplaatsen, als bij andere établissements tot het materieel der artillerie behoorende *f* 369,982.

Art. 20. Aanschaffing, herstelling, onderhoud en verwerken van het materieel der artillerie, der draagbare wapenen, der torpedo's of watermijnen en der pyrotechnische voorwerpen, met alles wat daarop, alsmede op het beheer van een ander, betrekking heeft, benevens het verstrekken van patronen aan vereenigingen tot vrijwillige oefening in den wapenhandel *f* 330,610.

Art. 21. Aanschaffing of aanmaak van patroonhulzen, met inbegrip van de daartoe benoedigde werktuigen als anderszins *f* 141,900.

Art. 22. Praktische artillerie-oefeningen, alsmede het nemen van proeven met torpedo's of watermijnen, met alles wat tot een en ander behoort *f* 27,000.

Totaal *f* 869,492.

XIde AFDEELING.

Materieel der genie met den aankleef daarvan.

Art. 23.

a. Onderhouden, herstellen, veranderen en verbeteren van vestingwerken, oefeningsterreinen, militaire gebouwen (die in de XIIde afdeeling daaronder niet begrepen) dijken, kaden, wegen, grachten, bruggen en al hetgeen kan geacht worden daartoe te behooren; werkgelden voor militairen, gebezigd wordende tot de uitvoering van werken onder het beheer der genie; werkzaamheden betreffende het bouwen en planten in de nabijheid van vestingwerken; het koopen en huren van perceelen; kosten en ongelden bij het sluiten en aankopen en overeenkomsten; afkoop van rechten; het verleenen van subsidien voor de uitvoering van werken; het doen van waterpassingen, metingen en peilingen; opzichtkosten; schoonhouden van geniegoederen; enz. *f* 240,850.

b. Belangrijke herstellingen en vernieuwingen aan vestingwerken, militaire gebouwen, als anderszins, aangeduid in het eerste lid van dit artikel *f* 123,200.

Totaal 334,050.

Art. 24. Aankoop, herstellen of verbeteren (op rekening of in daggeld) van kaarten, plans, memoriën, reglementen, werktuigen, meet- en waterpas-instrumenten, gereedschappen tot meten en teekenen enz. *f* 2000.

Art. 25. Practische oefeningen van de genietroepen (mineurs en sappeurs), met het materieel en de materialen daarvoor noodig *f* 5500.

Art. 26. Aanschaffing, aanmaak en onderhoud van gereedschap en materieel voor den telegraafdienst te velde *f* 10.000.

Totaal *f* 351.550.

XIIde AFDEELING.

Kazerneering en al hetgeen gerekend wordt daartoe te behooren.

Art. 27.

a. Het onderhouden, herstellen, veranderen en verbeteren van rijksgebouwen door de gemeenten tot militair gebruik aan het Rijk afgestaan, die zich in de garnizoenen, alsmede op de verschillende legerplaatsen bevinden, bestemd tot huisvesting, oefening, verpleging van troepen en paarden, als: kazernen, stallen, rij- en andere loodsen, magazijnen, bakkerijen, hospitalen, infirmeriën, zweminrichtingen als anderszins; aankoop van perceelen tot verbetering en uitbreiding dier gebouwen, alsmede het verleenen van subsidiën; kosten en ongelden bij het sluiten van aankopen en overeenkomsten; afkoop van rechten, herstellingen en vernieuwingen van meubelen en andere benodigdheden in de gebouwen, tot huisvesting van troepen bestemd enz. *f* 258.500.

b. Belangrijke herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen, als anderszins, in het eerste lid van dit artikel omschreven *f* 54.600.

c. Huur van gebouwen of gedeelten van gebouwen tot huisvesting van militairen en hunne huisgezinnen (het wapen der maréchaussee daaronder niet begrepen) *f* 40.000.

Totaal *f* 353.100.

XIIIde AFDEELING.

Verskillende uitgaven.

Art. 28. Defroijement van den amanuensis bij de directie der weduwen- en weezenkas voor de officieren van de landmacht *f* 1200.

Art. 29. Kosten tot verzekering en uitoefening van den eeredienst bij de militairen, daaronder begrepen tegemoetkomingen aan predikanten, geestelijken en onderwijzers *f* 10.000.

Art. 30. Huur van gebouwen, exercitievelden en loodsen *f* 10.000.

Art. 31. Kleine tegemoetkomingen, reisgelden enz. aan gewezen militairen en weduwen en kinderen van militairen *f* 900.

Art. 32. Drukwerk van onderscheiden aard ten dienste van het leger, mitsgaders het drukken, aanschaffen en inbinden van militaire reglementen en boekwerken *f* 6.000.

Art. 33. Transportkosten, voeding, huisvesting en daggelden van in te lijven lotelingen der nationale militie en opgeroepen wordende verlofgangers, voor zover een en ander door de zorg van de gemeentebesturen in voorschot wordt betaald *f* 10.000.

Art. 34. Kosten van de magazijnen van kleeding, uitrusting, hospitaalgoederen, kampementseffecten enz.:

a. Traktementen, toelagen, bureaustkosten, daggelden aan mindere bedienden en arbeidsloozen, na aftrek van de kosten wegens het in die magazijnen vervaardigen van kleedingstukken ten behoeve van het leger *f* 71.000.

b. Vernieuwing en onderhoud van kampementseffecten, voorwerpen van velduitrusting enz. *f* 30.000.

c. Aanschaffing van ledergoed enz. voor de schutterijen. *Memorie.*

Totaal 110.000.

Artikel 35. a. Kosten van verkenningen, het maken van plans, met de kosten uit een en ander voortvloeiende, ten behoeve van de kaarten op de topographische inrichting te vervaardigen *f* 4855.

b. Kosten van de topographische inrichting, aan: traktementen der ambtenaren, toelagen der officieren, dagelden, remuneratiën enz. der geëmployeerden en andere kosten dezer inrichting, na aftrek:

1°. van hetgeen uit het 1ste hoofdstuk der begrooting van *Nederlandsch Indië* wordt gekweten voor het vervaardigen, in kleurendruk, van de door de topographische opname van *Java* verkregen overzichtskaarten der verschillende residentien, en

2°. van bijdragen van andere departementen *f* 29.375.

c. Kosten vallende op het tentoonstellen van kaarten enz., op de tentoonstelling te *Parijs* in 1878. *f* 600.

Totaal *f* 34.830.

Artikel 36. Kosten wegens het onderhouden van veteranen en militaire huisgezinnen, in de aan het rijk toebehoorende gestichten te *Ommerschans* en te *Veenhuizen* verblijf houdende of tot de sterkte daarvan behoorende *f* 12.700.

Artikel 37. Gratificatiën *f* 11.500.

Artikel 38. Subsidie aan het fonds tot ondersteuning der weduwen en weezen van vrijwillig dienende militairen beneden den rang van officier. *f* 2000.

Artikel 39. Kosten van exploiten, processen enz.

Artikel 40. Subsidie aan het invalidenhuis te *Leiden* *f* 5000.

Artikel 41. Kosten van onderscheidingsteekenen voor officierdienst, van medailles voor diensten van onderscheiden aard, van gratificatiën aan mindere geëmployeerden, werklieden en bedienden, werkzaam bij inrichtingen van 's Rijks landmacht, en van eeresteekenen ingesteld bij Koninklijk besluit van den 10den Mei 1865 (*Staatsblad* n°. 32) en bij Koninklijk besluit van den 8sten September 1877 (*Staatsblad* n°. 179). *f* 1800.

Artikel 42. Kosten vallende op het kampeeren van troepen en op het verrichten van veldoefeningen op groote schaal. *f* 55.000.

Artikel 43. Kosten, vallende op telegraphische correspondentie. *f* 100.

Artikel 44. Locaal- en schrijfbehoeften, vuur, licht enz. voor te houden examens voor officiersrangen, alsmede voor bijeenkomsten van raden van onderzoek *f* 100.

Artikel 45. Kosten van het hoofdcmité der Nederlandsche vereeniging tot het verlenen van hulp aan zieke en gewonde krijgslieden in tijd van oorlog, als: reis- en verhuifkosten, huur van localen, toelage aan den secretaris, schrijfbehoeften enz. *f* 1000.

Artikel 46. Kosten van de krijgsschool voor officieren, als: toelagen remuneratiën, locaal- en schrijfbehoeften enz., na aftrek van hetgeen uit het 1ste hoofdstuk der begrooting van *Nederlandsch Indië* wordt gekweten voor officieren van het Nederlandsche-Indische leger, die aan de lessen bij genoemde school deelnemen *f* 10.050.

Artikel 47. Kosten van de pupillenschool *f* 33.200.

Artikel 48. Toelagen, bureaukosten enz. ten behoeve van de permanente militaire spoorwegcommissie *f* 3000.

Totaal *f* 318.380.

XIVde AFDEELING

Artikel 49. Traktementen, soldijen, huisvestingen, verdere kosten van het wapen der *maréchaussées*, alsmede gratificatiën, te verlenen aan *maréchaussées*, die met lichaamsgebreken ontslagen worden *f* 297.900.

XVde AFDEELING.

Overkompleete officieren, pensioenen, gagementen, onderstande, lijfrenten en wachtgelden.

Artikel 50. Overkompleete officieren, tweederde- en nonactiviteits traktementen *f* 38.000.

Artikel 51. Pensioenen, gagementen en onderstande *f* 1.415,000.

Artikel 52. Tijdelijke pensioenen en onderstande, volgens de wet van 28 Augustus 1851 (*Staatsblad* n°. 129), laatstelijk gewijzigd bij de wet van 29 Mei 1877 (*Staatsblad* n°. 114) *f* 17.000.

Artikel 53. Pensioenen aan mindere geëmplojeerden, werklieden en bedienden, op daggeld werkzaam bij inrichtingen van 's Rijks landmacht (wet van den 24sten Juni 1854, *Staatsblad* n°. 92) *f* 8700.

Artikel 54. Lijfrente, toegekend aan den Pruisischen generaal graaf BULOW VON DENNEWITZ en diens mannelijke afstammelingen in de rechte linie (besluit van den Souvereinen Vorst den 6den Februari 1814, n°. 3, en Koninklijk besluit van den 8sten Juli 1815, n°. 4) *f* 5250.

Artikel 55. Toelage aan J. S. A. ELBERTS, weduwe van den Kapitein W. DE MAN, als schadeloosstelling voor een in 1825 aan haar toegekend, doch nimmer door haar genoten rijkspensioen *f* 300.

Artikel 56. Wachtgelden *f* 2540.

Totaal *f* 1.487,390.

XVIde AFDEELING.

Artikel 57. Onvoorzien uitgaven *f* 59,218.

XVIIde AFDEELING.

Buitengewone uitgaven.

A. *Materieel der artillerie.*

Art. 58. Aanschaffing en aanmaak van vestinggeschut, met den aankleve daarvan *f* 2.564,740.

Art. 59. Aanschaffing en aanmaak van torpedo's of watermijnen, met den aankleve daarvan *f* 230,000.

B. *Kazerneering.*

Art. 60. Verbetering van rijksgebouwen en van gebouwen door de gemeenten tot militair gebruik aan het Rijk afgestaan, die zich in de garnizoenen en op de legerplaatsen bevinden, bestemd tot kazernen, stallen, loodsen, magazijnen, hospitalen, infirmerien, bakkerijen, als anderszins; opbouw van daartoe bestemde nieuwe gebouwen; aankoop van perceelen; verleen van subsidiën voor het maken en aankopen van die gebouwen en daartoe noodige gronden; kosten en ongelden bij het sluiten van aankopen en overeenkomsten; afkoop van rechten; opzicht- en aanbestedingskosten enz.:

a. Uithreiding van de pupillenschool te *Nieuwersluis* *f* 120.000.

b. Bouwen van magazijnen voor torpedomaterieel te *Helder* en *Hellevoetsluis* *f* 174.000.

c. Betalingen van reeds aanbestede werken *f* 92.000.

Totaal *f* 386.000.

Totaal der XVII afdeling *f* 3.180,740.

XVIIIde AFDEELING.

Voltooiing van het Vestingstelsel.

Art. 61. Dekking der uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel voor den dienst 1878 *f* 1.880.000.

Totaal *f* 22.560.000.

Twee en twintig miljoen vijf honderd zestig duizend gulden.

ART. 2. Wanneer de som, in dit hoofdstuk uitgetrokken voor een der onderwerpen van uitgaaf, begrepen onder de artikelen 3, 12, 14, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 29, 30, 32, 33, 35, 39, 41, 43, 44, 45, 46, 48, 50, 51, 52, 53 en 56, ontoereikend mocht worden bevonden, kan het ontbrekende bedrag, met inachtneming van het voorschrift van het 2de lid van artikel 24 der wet van den 5den October 1841 (*Staatsblad* n°. 40), aangevuld worden door overschrijving uit den post voor *onvoorziene uitgaven*, in hetzelfde hoofdstuk voorkomende.

ART. 3. De in den loop van het dienstjaar opkomende behoeften, het voorschreven Departement betreffende, welke hare omschrijving niet vinden in de artikelen van dit hoofdstuk, worden op den post voor *onvoorziene uitgaven* aangewezen.

Die uitgaven worden bij de rekening omschreven en verantwoord in zoovele bijzondere posten, als zij gelijksoortige onderwerpen betreffen.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle ministerieele departementen, autoriteiten, collegien en ambtenaren, wien zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Oorlog.

 VERSLAG VAN HET TWEDE ONDERZOEK.

§ 1. Het afdeellingsonderzoek van het gewijzigde ontwerp van wet tot vaststelling van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1878, gaf aan onderscheidene leden aanleiding tot de verklaring, dat zij de optreding van den tegenwoordigen Minister van Oorlog met ingenomenheid hadden begroet. Deze Minister toch had en door de uitgave van geschriften en als lid der Kamer getoond een man te zijn van bekwaamheid en van talent.

Intusschen constateerde men, dat het nieuwe hoofd van het Departement, hijkens de door hem ingediende stukken, eene reeks wetsontwerpen toezegt en zich een ruim nador overleg voorbehoudt. Enkele leden eener afdeeling hadden van den minister verwacht, dat hij voorstellen tot verwezenlijking der door hem gedurende eene reeks van jaren voorgestane denkbeelden in gereedheid zou hebben gehad. De meerderheid verzette zich echter tegen eenig uitstel niet, want zij nam in aanmerking, dat er tusschen de optreding der ministers en de dagteekening der Memorie van Beantwoording slechts een tweetal weken verliopen, en zij bedocht, dat de billijkheid medebrengt aan elken nieuwen bewindsman tijd van overweging te gunnen, zelfs aan een minister, die blijken had gegeven zoo volkomen op de hoogte van ons krijgswezen te zijn als de tegenwoordige.

Evenwel waren er leden, die hoewel in het algemeen dit gevoelen beamende, niettemin op sommige punten hetzij de vertraging betreurden, hetzij de mededeeling der zienswijze van den minister nu reeds hadden gewenscht en verwacht.

Enkele dezer punten betreffen het regeeringsbeleid ten aanzien der begrooting van ons vestingstelsel. Daarentrent zij naar het Verslag over het tweede onderzoek dier begrooting verwezen.

Wat de begrooting van Oorlog betreft, hadden eenige der hier bedoelde leden niet leedwezen kennis genomen van hetgeen vermeld wordt aan het slot van bladz. 13 der Memorie van Beantwoording. »Van verbetering», leest men aldaar, »van slechte of door de geneeskundige commissie als geheel onbruikbaar afgekeurde gebouwen is alzoo thans geen sprake.» Hierin merkte men zich wat de Minister als lid der Kamer met betrekking tot de kazerneering had gesproken en verricht, dan wekte het bevreemding, dat hij ten opzichte van dit gewichtig belang niet onmiddellijk en krachtig de hand aan het werk sloeg. De soldaat, meende men, mocht niet lijden door een uitsel, waaraan voor dezen minister toch wel geene dringende behoefte zou bestaan.

Sommige leden hadden zich geleid, dat de minister, althans in hoofdtrekken, zijne denkbeelden over de inrichting der militie en schutterij zou hebben medegedeeld, ook omdat die onderwerpen de struikelblokken waren geweest, waarover de Ministers VAN LIMBURG STIRUM en KLERCK waren gevallen: maar nu wordt juist over de voornemens der Regering ten aanzien der levende strijdkrachten het stilzwijgen bewaard. Andere leden eener afdeling gingen verder. Tot hunne teleurstelling was hun niet gebleken, dat de minister zijne zorg in de eerste en voornaamste plaats aan de levende strijdkrachten wil wijden. Zij gaven hem in overweging zonder uitsel en al was het voorhands slechts bij wijze van tijdelijken maatregel tot vermeerdering onzer levende strijdkrachten te doen wat in zijn vermogen was. Gedachtig aan de parlementaire antecedenten van den minister rekenden deze leden hierbij alsnog op zijnen steun. Onder verwijzing naar de in n°. 22 der stukken verstrekte opgaven, herinnerden zij ten overvloede aan het voortdurend dalende cijfer der vrijwilligers, en zij deden ten slotte de vraag, of de lichteningen der militie voortaan (zoo als nu geschiedt) telkens na vijf jaren nominale dienst onvoorwaardelijk gepasporteerd zouden worden, en of die lichteningen niet veel eerder voor het leger in oorlogsgevaar beschikbaar behoorden te blijven, totdat zij, tengevolge van haren leeftijd, bij de schutterij zouden overgaan? Het leger zou daardoor in sterkte winnen, zonder dat het den lande een penning meer kostte dan nu.

Te meer drongen deze leden op eene spoedige behartiging der versterking onzer levende strijdkrachten aan, met het oog op de toekomstige voordracht tot regeling van de militaire territoriale indeeling des Rijks, en van de garnizoensindeeling (dislocatieplan), waarvan men overigens de spoedige indiening met belangstelling zag aangekondigd, gelijk men met instemming vernomen had, dat concentratie daarbij op den voorgrond zoude staan. Maar hoe zal het mogelijk zijn, werd gevraagd, die regeling tot stand te brengen, zoolang de indeeling, de sterkte, in één woord de organisatie van het leger niet op nieuwe en betere grondslagen zullen zijn gevestigd?

Ter beantwoording dezer gevoelens wezen andere leden op de adviezen door den minister als lid der Kamer uitgesproken, waaruit zijne denkbeelden ten aanzien van militie en schutterij voldoende bekend zijn. Volgens hunne zienswijze ligt in de toegezegde regeling der militaire territoriale indeeling en der garnizoensindeeling eene regeling der levende strijdkrachten opgesloten. Men vroeg, of die opvatting juist is.

§ 2. Onder de punten, waaromtrent zich de Minister nader overleg voorbehoudt, behoort de vraag, of het cijfer van 24 millioen gulden voor de begrooting van Oorlog eenszins als een normaal cijfer voor de eerstvolgende jaren is te beschouwen, of dat er uitzicht bestaat, dat er met een lager bedrag kon worden volstaan.

De aandachtige lezing van de stukken en vooral van hetgeen op bladz. 2 der Memorie van Toelichting voorkomt, gaven aan vele leden de overtuiging, dat deze minister geen kans zal zien de kosten van ons defensiewezen te land in de eerste jaren eenigermate belangrijk te doen dalen.

Sommige leden hadden gehoopt, dat de minister al dadelijk eenige bezuinigingen had ingevoerd, of althans het uitzicht daarop had geopend.

Eenige leden achtten een zoo hoog bedrag der oorlogsuitgaven te bezwarend voor de belastingschuldigen en gaven te kennen, dat zij tot zoodanigen druk niet konden medewerken.

Andere leden, hoewel evenmin ontkennende, dat het vooruitzicht op verlichting van lasten gering is, wezen toch op enkele bezuinigingen, die de minister in de oorspronkelijke begrooting heeft gebracht en deden vooral met ingenomenheid uitkomen, dat de som van 57 millioen, waarop de afgetreden minister de buitengewone uitgaven boven het voor 1878 aangevraagde bedrag raamde, den tegenwoordigen minister overdreven hoog voorkomt. Met grond mag daarenboven uit de geschriften van den minister de verwachting worden geput, dat ten minste de uitgaven voor de cavalerie en rijdende artillerie zullen dalen. Ook ontbrak het niet aan leden, die zich bereid verklaarden tot groote opofferingen ten behoeve van ons krijgswezen, zoo daardoor slechts eindelijk een degelijke toestand van duurzamen aard werd gewaarborgd.

1ste AFDEELING (1).

Art. 2 (nieuw), art. 2 (oud). Het in de *Staatscourant* van 20 November jl. opgenomen besluit van 27 November bevorens, n°. 1, tot vaststelling eener nieuwe organisatie van het Departement van Oorlog kwam in alle afdelingen ter sprake.

Men bracht in herinnering het Koninklijk besluit van 4 September 1823, n°. 7, „betreffende de inrichting van de bureaux der onderscheidene departementen van bestuur, en de volbrenging der bij dezelve te verrichten werkzaamheden“. (Te vinden in de *Handleiding tot de kennis van het Staatsbestuur in het Koninkrijk der Nederlanden*, eerste deel, tweede stuk, 1825, Dordrecht 1827, bladz. 2). Ofschoon deze algemeene regeling meermalen partieel is gewijzigd, bestaat zij in hoofdtrekken nog. Dit is onder anderen aangetoond bij de beraadslaging over het IIde hoofdstuk der Staatsbegrooting voor 1875. (Zitting der Kamer van 25 November 1874. *Bijblad*, bladz. 297 en volgt). Op die regeling nu, welke alle departementen betreft, is bij het aangehaalde Koninklijk besluit inbreuk gemaakt, voor zoover aangaat het Departement van Oorlog. Immers verandert daarbij de inrichting der tegenwoordige bureaux geheel van aard, en wordt de samenstelling van het Departement, blijkens den *considerans*, meer in overeenstemming gebracht met de organisatie van het leger en wordt tevens aan de chefs der verschillende wapens en diensten een meer rechtstreeksche invloed op het beheer dier wapens en diensten verzekerd. Tot zulk eene belangrijke wijziging betwistte men allerminst het recht, maar wel was men van oordeel, dat het besluit van 27 November jl., hoewel geen maatregel van inwendig bestuur, evenwel een organiek besluit is, waarover, naar den geest van ons Staatsrecht, de Raad van State had moeten worden gehoord en dat in het *Staatsblad* had behoren te worden opgenomen. Gaarne zou men vernemen, om welke redenen dit een en ander niet is geschied.

Wat voor het overige den inhoud en de strekking van het meergemelde besluit aangaat, hierover liepen de meeningen uiteen.

Onderscheidene leden konden zich daarmede zeer goed vereenigen en drukten de verwachting uit, dat de goede verwachtingen; die de minister er van koestert, namelijk vereenvoudigen in de behandeling van zaken en bezuiniging, zullen worden verwezenlijkt. Andere leden meenden, dat den Minister van Oorlog de vrijheid moet worden gelaten het Departement, aan het hoofd waarvan hij staat, zoo in te richten als hij meent dat de eischen van den dienst medebrengen. Daarom zouden zij hem in die vrijheid door hunne kritiek ongaarne bemoeilijken.

In eene afdeeling maakte de nieuwe organisatie op sommige leden een minder gunstigen indruk.

Sommige leden dier afdeeling meenden, dat tengevolge dezer organisatie of

(1) In dit verslag zijn de afdelingen van het gewijzigd ontwerp gevolgd; bij de artikelen vindt men aangegeven of het nieuwe dan wel het oude artikel bedoeld wordt.

de inspecteurs der verschillende wapens en de hoofden van de dienstvakken eigenlijk *chefs de bureau* zouden worden, en dus hunne eigenaardige zelfstandigheid, zoo niet geheel, dan toch grootendeels verliezen, òf dat de verschillende afdelingen, in strijd met het beoogde doel, evenzoo vele ministeriën *au petit pied* zouden vormen. De inspecteurs moeten zich zeer dikwijls en onverwacht persoonlijk overtuigen van den goeden gang der instructie, van de deugdelijke verpleging der troepen en dergelijke. Maakten zij nu van hun bureauwerk de hoofdzak, dan zouden zij het doel van hun werkkring geheel missen, omdat het in de eerste plaats tot hunne taak behoort om, naar aanleiding der op de plaats zelve gemaakte opmerkingen, den Minister tot voorlichting te dienen. Dedden zij zulks niet, alsdan zou de taak der hun toegevoegde officieren vrij wel overeenkomen met die der tegenwoordige *chefs de bureau*, behalve dat het aantal dezer laatsten zeer vermeerderd en dus de adviezen nog meer uiteenlopend (om niet te zeggen soms meer tegenstrijdig) zouden worden. Het geval zou zich kunnen voordoen, dat de zienswijze van officieren, die onder andere toestanden hadden geleefd, ingeroepen werd over geheel nieuwe en hun tot nu toe vreemd gebleven zaken. Hoewel diezelfde leden het alleszins goedkeurden, dat de officieren niet langer dan zes jaren aan het Departement van Oorlog werkzaam zullen blijven, voegden zij er bij, dat het resultaat van den hier bedoelden maatregel wellicht eene spoediger afdoening van zaken zal wezen, maar daarbij waren zij volstrekt niet overtuigd: dat de adviezen ook in deugdelijkheid en zelfstandigheid zullen winnen. Dit laatste betwijfelden zij integendeel zeer. Veel zou afhangen van de keuze der toegevoegde officieren, die in menig geval feitelijk de *chefs de bureau* zullen zijn. Is die keuze in alle opzichten goed, alsdan kan niettemin deze wijziging in het beheer van ons leger onder de leiding van den *tegenwoordigen* Minister goede uitkomsten opleveren. Doch onder iemand, die minder bekwaam en minder met den loop der zakend bekend zoude wezen, zullen de vermelde bezwaren zich ongetwijfeld voordoen. En bij deze organisatie had de Minister het oog op de toekomst moeten gevestigd hebben, daar het toch niet aangaat, den loop der zaken telkens te wijzigen. Sommigen vermeenden, dat eene daarmede vrij wel overeenkomende inrichting van het Departement van Oorlog in Beieren beproefd was, doch dat men aldaar op zoo veel bezwaren was gestuit, dat men er van had moeten afzien.

IIde AFDEELING.

Art. 4 (nieuw); *art. 5* (oud). Het onveranderd behoud der posten voor den grooten staf wordt in de Memorie van Beantwoording verdedigd door te wijzen op de Koninklijke besluiten, welke de organisatie van dien staf vaststellen. Maar de opmerkingen in het Voorloopig Verslag hadden juist ten doel op verandering in die organisatie aan te dringen. Niet zonder leedwezen nam men dan ook kennis van de verwijzing door den minister naar het votum der Kamer op 24 December 1876. Eenige twijfel scheen geoorloofd, of de uitslag van een dergelijk votum thans, na de verandering, die de samenstelling der Kamer sedert heeft ondergaan, niet een geheel andere zoude zijn. Men beriep zich nogmaals op de cijfers in het Voorloopig Verslag aangehaald en waaruit de klimmende uitgaven, in de laatste jaren aan den grooten staf ten koste gelegd, duidelijk blijken. Men beriep zich daarenboven op de antecedenten des ministers, die steeds de verhanding van alle uitgaven van weelde uit het leger heeft gewild. Door den grooten staf altijd uit dezelfde officieren te doen bestaan, moesten de uitgaven daarvoor telkens rijzen, omdat die officieren door hunne ancienniteit in den rang bevordering maken, waardoor hun traktement toeneemt, evenals het hun later toe te kennen pensioen. Men drong er op aan om dezen staf vooral niet grooter te doen zijn dan tijdens de regeering van Z. M. Koning Willem I vóór de scheiding van België, toen het Koninkrijk der Nederlanden toch een staat van den tweeden rang was.

Wat aan het slot in de aantekening der Memorie van Beantwoording op dit artikel omtrent den hoofdofficier van den grooten staf wordt gezegd, werd met

instemming vernemen. Men vertrouwde, dat de minister eene herhaling van dergelijke gevallen zal weten te voorkomen, alsmede dat hij het getal hoofdofficieren ook bij de verschillende wapens in de hoogere betrekkingen zal weten in te krimpen, want ook in dit opzicht, (de Minister, werd gezegd, zal het niet ontkennen), heerscht er woelde.

Art. 5 (nieuw); art. 6 (oud). Met belangstelling ontving men de mededeeling, dat eene voordracht tot regeling van de organisatie van den generalen staf zou spoedig doenlijk zal worden ingediend.

Art. 6 (nieuw); ad art. 7 (oud) 1. De bedoeling der opmerking in het Voorloopig Verslag schijnt te zijn misverstaan. Men wenschte niet te vernemen, waarom de intendanten, behoorende bij de divisien infanterie geen fouragegeldgenieten, maar waarom de waarnemende hoofdintendant die gelden wel geniet. Het is toch hier niet de vraag of er nog tal van officieren zijn, die gaarne in de gelegenheid zouden worden gesteld om op 's lands kosten een of meer paarden te houden, maar wel, of aan eenig officier, in *casu* of aan den waarnemenden hoofdintendant; buiten strikte noodzakelijkheid fouragegeldgen worden verstrekt.

IIde AFDEELING.

I. Hier ter plaatse besprak men den vorm, waarin het gewijzigd wetsontwerp is gekleed. Want de bezwaren tegen de inrichting der begrooting, gelijk zij thans, alleen voor het jaar 1878, opnieuw wordt voorgesteld, gelden hoofdzakelijk deze afdeeling. Niemand dan de minister heeft ten vorigen jare krachtiger aangedrongen op eene splitsing van het bij deze afdeeling in een viertal artikelen aangevraagde crediet; ditmaal tot een bedrag van bijkans 12 millioen. Men nam daarom acte van de toezegging des Ministers, dat de inrichting der begrooting van 1879 eene geheele omwerking zal ondergaan.

II. (*Ad IV der Memorie van Beantwoording.*) Zeer werd het betreurd, dat de drie lichtingen miliciens der vestingartillerie niet opgeroepen werden voor de herhalingsoefeningen. Voor hen is dit van het hoogste belang. Zij moeten leeren vertrouwen te krijgen in de uitwerking van het door hen eventueel te bedienen geschut. Er wordt, naar men meende, te weinig gebruik gemaakt van het schietterrein op de *Oldenbracksche heide*.

Dat miliciens, die voor herhalingsoefeningen opgeroepen worden, geheel vrij van wachtdienst en corvées zouden wezen, een dergelijke wensch lag geenszins in de bedoeling der opmerking in het Voorloopig Verslag. Men verlangde slechts dat die diensten zich gedurende dezen tijd tot *overvrijdelijk maximum* bepalen zouden.

Men achtte het onbetwistbaar, dat er in den regel meer paarden dan manschappen bij de bereden korpsen aanwezig zijn. Dit ware niet het geval, wanneer miliciens voor herhalingsoefeningen opgeroepen werden. Derhalve wakte het eenigermate bevreemding, dat deze omstandigheid bij het Departement van Oorlog onbekend gebleven schijnt.

De vraag omtrent de *ANOUEN* is niet bij vergissing in het Voorloopig Verslag opgenomen. Men hield staande, dat in het rapport van dien deskundige menige wenk voorkomt, waarmede men voor het leger hier te lande (bijv. met het oog op de zomeroefeningen) winst zoude kunnen doen.

Nachtleger. Daar hun thans uit de Memorie van Beantwoording was gebleken, dat er een genoegzaam aantal ijzeren bedkribben voorhanden is, verwachtten de leden, van wie de opmerking in het Voorloopig Verslag aangaande de oudmodel nachtlegeren afkomstig was, dat de ijzeren kribben naar de garnizoenen verzonden zullen worden, opdat het bezigen van de reeds lang afgekeurde oudmodel nachtlegeren geheel worde gestaakt.

III. (*Ad V der Memorie van Beantwoording.*) Met genoegen namen onderscheidene leden kennis van het voornemen der Regering om een ontwerp in te dienen strekkende tot het openen van een vast uitzicht op burgerlijke betrekkingen aan

onderofficieren. Eenige leden verwachtten van een dergelijk voorstel onder anderen vermindering van het cijfer der militaire pensioenen.

IV. (*Ad VI der Memorie van Beantwoording.*) Hoewel erkennende, dat de bepalingen door den vorigen minister in het leven geroepen, tot beteugeling van het misbruik door militairen van hunne wapenen gemaakt, hare nuttige zijde hebben, bleven toch eenige leden bij hun gevoelen, dat slechts van preventieve maatregelen afdoende verbetering is te wachten.

V. (*Ad VII der Memorie van Beantwoording.*) De opmerking in het Voorloopig Verslag betreffende het onderwijs bij de korpsen had niet ten doel er op aan te dringen, dat de milicien-korporaals en de milicien-sergeanten met het geven van onderwijs zouden worden belast ten koste der vorming van het militiekader, maar strekte veeleer om in overweging te geven, dat de milicien-onderwijzers na afloop en zonder benadeeling van den dienst, zoo veel mogelijk (altijd onder opzicht van een onderofficier tot handhaving der orde) onderwijs zouden geven aan de overige miliciens. Sommige leden voegden hierbij, dat, huns inziens, afzonderlijke onderwijzers dienen te worden aangesteld, wanneer de bij het leger aanwezige onderwijskrachten mochten blijken onvoldoende te zijn. Tegen uitgaven voor dat doel zouden zij niet opzien. Het onderwijs moet voor den milicien als het ware het laatste stadium van opvoeding zijn. Er waren zelfs enkele leden, die meenden, dat geen milicien behoort ontslagen te worden, alvorens bij het bewijs hebbe geleverd, van te kunnen lezen en schrijven.

Art. 8 (*ad oud art. 11*). De wensch werd door eenige leden uitgesproken, dat bij de toegezegde gewijzigde inrichting der begrooting ook verandering worde gebracht in de raming der soldijen. Zij verlangden de soldijen aldus in eens te zien uitgetrokken, dat alle bijdragen en buitengewone toelagen, thans over de geheele begrooting verspreid en waarmede men zich niet kon vereenigen, voor goed daaruit verdwijnen.

Men constateerde overigens met ingenomenheid, dat de minister de noodzakelijkheid erkent eener stelselmatige herziening en vereenvoudiging van alle voorschriften, het beheer van het leger betreffende.

Art. 10 (*ad oud art. 24*). Met bevreemding werd vernomen, dat alle kosten voor de pontonniërs in den toelichtenden staat vroeger steeds te laag opgegeven zijn: en dat »het tekort uit het totaal bedrag voor het wapen der artillerie aangevuld werd". Van dezen Minister werd vertrouwd, dat bij herhaling eener dergelijke administratieve verwarring zal weten te voorkomen.

IVde AFDEELING.

Art. 12 (*ad art. 20 oud*). In eene afdeeling vroeg men eenige inlichting naar aanleiding der opgave van getal paarden op bladz. 66 van den nieuwen toelichtenden staat. (N°. 19 der stukken). Men vindt aldaar vermeld, dat op 1°. Juli 1877 bij de korpsen in de sterkte waren 4825 paarden, dat nog uit de remonte ontvongen moesten worden 150 paarden; te zamen 4475 paarden, dat echter de sterkte volgens de formatie slechts bedraagt 4351 paarden, zoodat er te veel zouden zijn 124 paarden.

Men antwoordde, dat blijkens de verdere opgaven op dezelfde bladzijde na 1°. Juli van het loopende jaar zullen worden afgevoerd 245 paarden, tengevolge waarvan er op 1°. Januari 1878 intengedeel vermoedelijk 121 paarden aan de formatie zullen ontbreken.

Vde AFDEELING.

Art. 13 (*ad art. 30 en volgende oud*). I. Opnieuw stuitte men op de uitdrukking »en verdere kosten", die toch in eene begrootingswet misplaatst is, evenals de uitdrukking »en andere uitgaven" in art. 14. Overigens behoort ook art. 13 tot die posten, welke in het vervolg zullen moeten worden gesplitst.

II. In eene afdeeling wees men op de aanvankelijk gunstige uitkomsten der

nieuwe wet op de Militaire Academie. Er zijn vele jongelieden aan die inrichting geplaatst, en er schijnt onder hen een goede geest te heerschen.

VIIde AFDEELING.

I. Eenige leden vernemen gaarne hoe het thans staat met de granulense oogziekte onder de militairen en wat van Regeeringswege verricht is om hare verspreiding tegen te gaan.

II. Waarom, werd gevraagd, is het verslag der Commissie, belast met een onderzoek naar de opleiding van militaire geneeskundigen nog niet aan alle leden der Kamer toegezonden?

III. Men hoopte, dat het streven der Regeering om eene wettelijke regeling der geneeskundigen dienst nog in dit zittingjaar in te dienen, met gunstigen uitslag zou worden bekroond.

Volgens de tot dusver opgedane ondervinding behoort, naar het oordeel van eenige leden, in de toekening van subsidien voor de opleiding van militaire geneeskundigen eenige mindere vrijgevigheid te worden betracht.

Xde AFDEELING.

Art. 19 (nieuw); ad art. 46 (oud). De wenschelijkheid werd betoogd, dat dit personeel bij de artillerie-, stapel- en constructiemagazijnen tot het allernoodigste worde beperkt. Aangezien er bij de troepen thans te weinig officieren zijn, zoude het overweging verdienen in stede van artillerie-officieren, burgers bij den constructiewinkel te plaatsen. Vroeger is dit ook wel geschied, en de maatregel werkte toen goed. Ook achtte men het in ieder geval raadzaam de bij den constructiewinkel geplaatste officieren opgezette tijden door anderen te vervangen.

XIIde AFDEELING.

Art. 27 (nieuw). Aan gewoon onderhoud wordt voor de kazernoering te 's Gravenhage geraamd *f* 17,500 (bladz. 102 van den toelichtenden staat. N°. 19 der stukken.) Die som achtte men hoog, en men meende bij deze gelegenheid de opmerking niet te mogen achterwege houden, dat de ramingen door de genie somtijds ook dan worden uitgeput, wanneer de besteding eener som beneden de raming, aan de behoefte zou hebben voldaan.

Men voegt hierbij, dat de kazernes over het algemeen zeer duur worden gebouwd; er werd medegedeeld, dat die gebouwen den lande wel eens op *f* 700 per man te staan zijn gekomen.

XIIIde AFDEELING.

Art. 34 (nieuw) 1. Ad art. 42, II der Memorie van Beantwoording. Men vroeg, welke personen keurmeesters zullen zijn. Of zijn de voor 8 keurmeesters uitgetrokken *f* 1200 bestemd voor toelagen aan technici?

II. Men vindt uitgetrokken 2 magnajijnmeesters, ieder ad *f* 1600. De vrees werd in eene afdeeling uitgesproken, dat voor eene zoo geringe bezoldiging moeilijk officieren gevonden zullen worden, genegen om die betrekking waar te nemen, aangezien het pensioen van kapiteins, volgens de onlangs vastgestelde wet van 29 Mei 1877 (*Staatsblad* n°. 114), tot *f* 1540 klimmen kan.

Art. 40 (nieuw). In aanmerking genomen het weinige gebruik dat van het invalidenhuis te Leiden wordt gemaakt, vroeg men of de inrichtingen te Leiden en op IJronbeek niet zouden kunnen worden vereenigd, waardoor dubbele administratiekosten zouden worden uitgewonnen.

Art. 47 (nieuw); ad art. 34 oud. *Papillenschool.* Dat deze inrichting voorloopig zoo goed is geslaagd, vernam men met te meer genoegen, omdat de Minister als lid der Kamer daarvan geen hoog gespannen verwachting koesterde.

Sommige leden achtten zich evenwel verplicht den minister eenige matiging ten aanzien van de kosten aan te bevelen. Anderen betoogden opnieuw met klem de noodzakelijkheid, dat aan de pupillen een handwerk worde geleerd.

XVde AFDEELING.

Art. 50 (nieuw). Men moede den Minister te mogen aanbevelen eene beperking in de toekenning van fouragegeldten aan officieren, die een nonactiviteitsstrakement genieten.

XVIIde AFDEELING.

Art. 58 (nieuw); ad art. 84 (oud). Naar aanleiding der uitvoerige mededeelingen aangaande zijne plannen ten opzichte van het materieel der artillerie, merkten onderscheidene leden met genoegen op, dat de minister bij de aanschaffing zoowel van geschut als van geweren, met voorzichtigheid wil te werk gaan.

In eene afdeeling rezen nochtans tegen de aanvraag bij deze begrooting van gelden voor zulk een groot getal vuurmonden, ten bedrage van ruim twee en een half millioen, ernstige bedenkingen, omdat alle forten niet *gelijktijdig volledig* bewapend behoeven te zijn. In aanmerking nemende, dat alle forten door vaarten met elkander verbonden zijn, was men in die afdeeling van oordeel, dat de minister zich tot eene bescheidener aanvraag had kunnen bepalen.

Nog merkte men aldaar op, dat het minst aantal kalibers in dezelfde sterkte is aan te bevelen, maar dat daarom niet alle nog bruikbare stukken verworpen of gewijzigd behoeven te worden.

Art. 60 (nieuw); ad art. 86 (oud). Dat de minister de aanvankelijk voorgestelde uitbreiding van de gebouwen der Koninklijke Militaire Academie te Breda niet in het gewijzigde ontwerp heeft opgenomen, omdat vooreerst aan die uitbreiding nog geene bepaalde behoefte is, werd door onderscheidene leden goedgekeurd.

Met het oog op den weinig beschikbaren tijd, meent de Commissie van Rapporteurs, na mededeeling van het bovenstaande, dit Verslag te moeten sluiten, in het vertrouwen, dat de heer Minister van Oorlog de gerezen vragen en bedenkingen wel bij de openbare beraadslaging zal willen beantwoorden, of, indien hij dit noodig mocht achten en de tijd daartoe niet ontbreekt, eene Nota van Beantwoording zal inzenden.

Vastgesteld 8 December 1877.

HEIJDENRICK.
IDZERDA
RUTGERS VAN ROZENBURG.
BREDIUS.
VAN DER SCHRIECK.

NOTA VAN BEANTWOORDING OP HET VERSLAG VAN HET TWEDE ONDERZOEK.

§ 1 en § 2. Erkentelijk voor de heuschheid van de Commissie van Rapporteurs, die aan den minister de keuze heeft gelaten om haar Verslag mondeling of schriftelijk te beantwoorden, geloofte de ondergeteekende evenwel in den geest van de Kamer en van hare Commissie te handelen door alsnog, voor zoover de

tijd het toelaat, in eene Nota van beantwoording eenige toelichting te geven omtrent de voornaamste opmerkingen, in het belangrijk verslag van het tweede onderzoek der begrooting van het VIIIste hoofdstuk voorkomende. Hij meent daarbij de twee eerste paragraphen terzijde te kunnen laten, wijl de punten, daarin behandeld, hoogst waarschijnlijk ook bij de openbare beraadslagingen over deze begrooting ter sprake zullen komen. Alleen zij den ondergeteekende de opmerking vergund, dat de vraagpunten betreffende de sterkte en organisatie van het leger bij het reeds in bewerking zijnde wetsontwerp tot regeling der garnizoensindeeling van zelve tot klaarheid zullen worden gebracht.

Iste AFDEELING.

Dat over het Koninklijk besluit van 27 November jl., betreffende de reorganisatie van het Departement van Oorlog, de Raad van State had moeten worden gehoord, kan niet worden toegegeven. Het betreft hier slechts eene huishoudelijke regeling, welke, van hoe veel practisch belang zij zijn moge, niet, zonder van alle antecedenten af te wijken, in een anderen vorm dan gekozen is, kon worden tot stand gebracht.

Het Koninklijk besluit van 4 September 1823, n°. 7, is, voor zooveel het Departement van Oorlog betreft, feitelijk door het besluit van 7 Juni 1841, n°. 11, dat sedert ook herhaaldelijk werd gewijzigd, buiten werking gesteld. Tegen eene vervanging van het besluit van van 1841 door dat van 27 November jl. scheen daarom het besluit van 1823 geen bezwaar aan te bieden.

Wat de nieuwe organisatie zelve betreft, de Minister is niet zóó ingenomen met eigen denkbeelden, dat hij die als onverbetterlijk zou wenschen voor te stellen.

Elke regeling heeft haar voor en tegen. Bij eene bestaande regeling let men gewoonlijk te veel op de gebreken, bij eene nieuwe op de bezwaren. De onderzinking zal moeten uitwijzen, in hoeverre de thans aangenomen organisatie boven de vroegere de voorkeur verdient.

De ondergeteekende stelt er echter prijs op, zeer nadrukkelijk te verklaren, dat niets minder in zijne bedoeling ligt dan eene onderdrukking der „eigenaardige zelfstandigheid” van de chefs der verschillende wapens en diensten. De grondgedachte van de geheele organisatie is integendeel juist geweest om aan die chefs op den gang van zaken den invloed te verzekeren, die hun rechtmatig toekomt. Art. 5 van het besluit van 27 November jl., n°. 1, doet dit ook ten duidelijkste uitkomen.

IIde AFDEELING.

Te recht wordt hier opgemerkt, dat de Minister steeds de verbanning van alle uitgaven van weelde” uit het leger heeft gewild. Hij wil dat nog. En hij veroorlooft zich de bescheiden vraag, uit welke zijner handelingen het tegendeel blijkt? In elk geval is tegenover den tegenwoordigen Minister de opmerking, dat de uitgaven voor den grooten staf telkens rijzen, omdat de officieren van dien staf door hunne ancienniteit in den rang bevordering maken, waardoor hun traktement toeneemt, evenals het hun later toe te kennen pensioen”, geheel onverklaarbaar. De ondergeteekende heeft noch slechts ééne voordracht tot bevordering gedaan, waarbij officieren van den grooten staf voor bevordering in aanmerking hadden kunnen komen, en in die voordracht is de betrokken officier niet begrepen geworden.

IIIde AFDEELING.

H. De opmerking over de herhalingsoefeningen van de miliciens der vesting-artillerie is volkomen juist. De ondergeteekende heeft dan ook, reeds kort na zijne optreding, met wijziging der regeling van zijn geachten ambtsvoorganger,

bepaald, dat twee lichtingen van dit wapen zullen opkomen. Het is alleen aan den grooten spoed te wijten, die hij het samenstellen van den toelichtenden staat moest worden betracht, dat deze wijziging niet in dien staat is opgenomen.

V. De ondergeteekende deelt in de meening, dat het van belang is aan de miliciens, zooveel de eischen van den dienst dit toelaten, onderwijs te geven. En hij geloof, dat, zoo het onderwijs, dat thans gegeven wordt, te wenschen overlaat, de fout hoofdzakelijk ligt aan de "onderwijskrachten".

Gaarne zal hij overwegen, op welke wijze hierin verbetering te brengen zou zijn.

Vide AFDEELING.

De hier gemaakte opmerking wordt door het antwoord, aan het slot van dit onderdeel van het Verslag voorkomende, met juistheid wederlegd.

De leverancier van de paarden der veldartillerie heeft iets vroeger dan strikt genomen noodig was aan zijne verplichting tot oplevering voldaan. Door deze toevallige omstandigheid is een schijnbaar overkompleet aan paarden ontstaan.

Vilde AFDEELING.

I. Het getal aangetasten door de granulose oogziekte heeft in het geheel 258 bedragen. Het is thans tot ongeveer 100 gedaald. Om de verbreiding der ziekte tegen te gaan zijn de aangetasten streng geïsoleerd; terwijl daartegen ook door veelvuldige inspectiën wordt gewaakt.

II. Het verslag waarvan hier sprake is, zal aan alle leden, als bijlage van het wetsontwerp tot regeling van den geneeskundigen dienst, vergezeld van de noodige toelichtingen, worden gezonden.

VIIIste AFDEELING.

I. De uitgetrokken som is bestemd voor toelagen aan vaste *experts*.

II. Mocht het blijken, dat voor deze bezoldiging geen goede magazijnmeesters te verkrijgen zijn, dan zal eene hoogere worden voorgedragen. Maar misschien zou het wenschelijk zijn, deze betrekking aan gepensioneerde officieren op te dragen, evenals te Delft reeds het geval is.

Art. 40. Noch het invalidenhuis, noch Bronbeek staan onder het beheer van den Minister van Oorlog. De ondergeteekende zal intusschen gaarne overwegen, of de hier gemaakte opmerking door hem onder de aandacht gebracht dient te worden van de bij de zaak betrokken autoriteiten.

XVde AFDEELING.

Een ontwerp, houdende eene nieuwe regeling omtrent de fouragegelden, aan officieren op nonactiviteit te verleenen, is gereed. De zaak heeft eenigen tijd gevorderd, omdat met eene eenvoudige afschaffing niet kon worden volstaan, daar de redenen, waarom een officier op nonactiviteit kan worden gesteld, van zeer verschillenden aard zijn.

XVIIde AFDEELING.

Ad art. 58. Aangenaam was het den ondergeteekende, uit de hier gestelde opmerkingen te ontwaren, dat zijne gedraglijn ten aanzien van de aanschaffing van geschut bij onderscheidene leden goedkeuring heeft ondervonden.

Hij heeft geen enkel stuk geschut meer aangevraagd dan, blijkens de uitvoerige door hem overgelegde staten, volstrekt noodig was te achten voor de bewapening van de meest blootgestelde forten der Utrechtsche linie. En bij de berekening van

het benoedigde is — als in de laatste zinsnede van de hier voorkomende beschouwingen wordt verlangd — al het noch maar eenigszins bruikbare geschut (tot zelfs gladder vuurmonden toe) in rekening gebracht. Het beweren, dat men »alle sorten *gelijktijdig volledig* wenscht te bewapenen”, moet dus op een misverstand berusten, waarschijnlijk aan eene minder juiste voorstelling van den ondergeteekende te wijten.

's Gravenhage, 9 December 1877.

De Minister van Oorlog,
DE ROO VAN ALDERWERELT.

MEMORIE VAN BESLUITINGEN
Aan den Minister van Oorlog
betreffende de
aankoop van
geschut van 120 millimeter
caliber
voor de
landmacht
van de
Nederlandsch-Indische
Overzeesche
Maree

BEGROTING VAN UITGAVEN TEN BEHOEVE VAN DE
VOLTOOIING VAN HET VESTINGSTELSEL,
DIENST 1878.

MEMORIE VAN BEANTWOORDING.

§ 1. Bij de vestingbegroting voor 1879, stelt de ondergeteekende zich voor, aan de Kamer over te leggen, vooreerst eene nota, houdende eene algemeene beschouwing omtrent het doel en de betrekkelijke waarde van onze verschillende verdedigingsliniën. Rationeele voorstellen van versterking behooren op zoodanige algemeene krijgskundige beschouwing, op eene strategische gedachte te berusten. Anders bestaat altijd het gevaar, dat voorstellen gedaan worden, die, wellicht zeer goed op zich zelve, toch gebrekkig zijn, omdat zij niet in een gewenscht verband staan tot het geheel. Steunende op die nota, zal in de tweede plaats worden ingediend een plan van versterking van elke der nog in aanmerking komende liniën en stellingen, vergezeld van de noodige omschrijving der verschillende soorten of typen van werken met bijbehorende kaarten en situatie-plans. De vestingbegroting zal voorts zoo worden ingericht, dat de Kamer, door die begroting goed te keuren, aan de uitvoering van het geheele plan haar zegel hecht. De Regeering wenscht over dit onderwerp eene ernstige discussie en eene definitieve beslissing. Zoowel voor de defensie als voor de financiën is het van belang, dat men wete waaraan zich, wat de uitvoering der vestingwet betreft, te houden. In verband met de voorsigende beschouwing worden op deze begroting alleen gelden uitgetrokken voor werken, waarvoor reeds vroeger credieten waren toegestaan, op eene uitzondering na — die voor batterijen aan den Brakelschen dijk — waarover beneden. Die werken behooren allen tot de Nieuwe Hollandsche Waterlinie. Zij maken een deel uit van het algemeen plan, door den Minister jhr. KLERCK opgemaakt, door den Minister BEIJEN tot grondslag genomen van de vestingbegroting voor 1877 en toenmaals door de Staten-Generaal goedgekeurd. De bij die begroting (zie begroting van uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel, dienst 1877, gewijzigd ontwerp van wet, gedrukte stukken n°. 14) toegestane gelden voor de Nieuwe Hollandsche Waterlinie hadden betrekking op 24 posten.

Van die werken zijn voltooid of zullen in den loop van het dienstjaar 1877—1878 voltooid worden: die aangeduid onder 2°, 3°, 4°, 5°, en 8°, terwijl ook die onder 7°, 11°, en 12° in hetzelfde dienstjaar voltooid zouden zijn, wanneer niet bij de aanbesteding — ook in verband met de ontseining van de noodige gronden — vertraging ware ondervonden, zoodat thans daarvoor (de Gagel, Hoofd-dijk en Hemeltje) opnieuw posten zijn uitgetrokken. Bij het opmaken der oorspronkelijke begroting kon men intusschen aannemen, dat voor deze acht werken geene gelden meer noodig zouden zijn en men zich dus tot het aanvra-

gen van de vereischte credieten van de resteerende 16 werken kan bepalen. Daarbij valt evenwel op te merken dat in de plaats van de verbetering van het fort Loevestein twee werken zijn gesteld aan den Brakelschen dijk, waarover hier beneden. Aangezien de toenmalige minister in 1878 nog verbeteringen wilde aanbrengen aan twee werken van de Nieuwe Hollandsche linie — het werk aan de Tienhovonsche vaart en dat op den Maarsseveenschen dijk — vindt men op gemelde begrooting onder art. 2 een getal van 18 posten vermeld.

Bij de gewijzigde begrooting zijn deze twee laatste werken echter weder weggelaten, omdat den minister de tijd tot gezet onderzoek van het plan tot verbetering ontbrak. Het werk aan de Tienhovonsche vaart hangt bovendien samen met de aanhangige voordracht betreffende de droogmaking der plassen beoosten de Vecht, waaromtrent nog eene beslissing genomen moet worden.

Daarvan kan derhalve thans geene sprake zijn. Verder is ook geen geld aangevraagd voor de verbetering van het werk te Nieuwersluis, omdat de aard en de omvang dezer verbetering geheel afhankelijk zijn van de beslissing omtrent de versterking van Amsterdam.

Weggelaten is ook de post voor de verbetering van de inondatiemiddelen in het Land van Altena, omdat de kosten daarvoor geheel zullen verevend worden uit het dienstjaar 1877—1878.

Van de 24 posten, op de begrooting voor 1877 voorkomende, worden er derhalve op deze begrooting 16 teruggevonden en daarenboven als 17de post, de batterijen op den Brakelschen dijk, ook reeds in de oorspronkelijke begrooting voor 1878 onder n°. 14 opgenomen. Deze werken zijn door den Minister HEIJEN in de plaats gesteld van de aanvankelijk ontworpen verbetering van het achter gelegen fort Loevestein, eene wijziging, waarmede de ondergeteekende zich zeer goed kan vereenigen. Groote werken, zooals vroeger in de bedoeling hebben gelegen, die te zamen f 400.000 zouden hebben gevorderd, acht hij evenwel onnoodig. Hier kan met batterijen, die te zamen f 200.000 zullen kosten, volstaan. Ten slotte zij opgemerkt, dat voor het fort bij Vechten in de gewijzigde begrooting geene gelden zijn nitgetrokken. De ondergeteekende behoudt zich ten aanzien van dit werk, waaraan reeds zooveel geld is besteed, een nader onderzoek voor.

Als al de werken, waarvoor thans de gelden worden aangevraagd, geheel voltooid zullen zijn, zal de Nieuwe Hollandsche Waterlinie reeds een zeer hoogen graad van weerstandsvermogen hebben verkregen. Aanvullingen en verbeteringen zullen dan echter nog op verschillende punten noodig zijn, zooals uit het algemeene plan, hetwelk ingediend zal worden, zal blijken.

De ondergeteekende is voornemens, gebruik makende van de vrijheid, welke de slotzinsnede van art. 2 der vestingwet hem laat, in 1878 enkele deelen van de Grebbelinie als voorpostenstelling door het bataljon mineurs en sappeurs te laten opmaken. De aan deze werkzaamheden verbonden kosten zullen bestreden moeten worden uit den post voor onvoorziene uitgaven, dewijl den ondergeteekende de tijd ontbroken heeft, om eene juiste raming dier kosten te verkrijgen.

§ 2. Aan het hier aangehaalde voorschrift van art. 4 der vestingwet is door het Departement van Oorlog voldaan.

De ontmanteling der vestingwerken, die als verdedigingswerken zijn opgeheven, is op onderscheidene plaatsen reeds uitgevoerd of onderhanden, als bijv. te Maastricht, Venlo, Bergen-op-Zoom, Breda, Grave, Zutphen, Deventer, Groningen.

In verband o. a. met de belangen der schatkist, kan deze belangrijke aangelegenheid, waarbij tevens — als bijv. te 's Hertogenbosch — met zoovele andere eischen rekening is te houden, niet in eens in haar geheel omvang worden onderhanden genomen. Men gelieve overigens in het oog te houden, dat de slechting grootendeels door of vanwege het Domeinbestuur geschiedt.

§ 3. De wet van 21 December 1853 (*Staatsblad* n°. 128) zal door den ondergeteekende niet strenger worden toegepast dan de belangen der verdediging gebiedend voorschrijven.

Voor de werken bij Bussum, waarop hier gewezen wordt, waren de noodige gelden reeds op de vorige begrooting toegestaan, en de ondergeteekende vond bij zijne optreding de zaak reeds te ver gevorderd om veel verandering in de bestaande plannen te kunnen brengen. Hij heeft echter gedaan wat mogelijk was, en vleit zich, dat de wijzigingen, door hem in het oorspronkelijke plan gebracht ten gevolge zullen hebben dat het dorp Bussum van de nieuw aan te leggen batterijen weinig of geen nadeel zal ondervinden.

AD ARTIKEL I.

Art. 1. Te Zutphen zal nog in den loop van dit jaar in uitvoering komen het slerchten van een gedeelte van den vestingwal, te weten van de "Bluc d'Alba" en Prinsenhofwerken en de daartusschen gelegen courtine. Voorts zijn daar in de laatste twee jaren onderscheidene werken verricht, hoofdzakelijk bestaande in het afbreken van poorten, vervangen van bruggen door aarden dammen en het verruimen in het algemeen van de nauwe in- en uitgangen door de vestingwerken.

Wat wordt bedoeld met de vraag, "waarom te Zutphen een ambtenaar is gebleven?"

Heeft men daarbij het oog op een officier der genie, dan zij opgemerkt dat Zutphen de standplaats is van den commandant in het 8ste genie-commandement, waartoe het grootste deel van Gelderland en de noordoostelijke provincien behooren. De militaire gebouwen in die provincien; alsmede de tot deze stelling behorende fortificatiën, eischen deskundig toezicht. Of dit toezicht soms op andere wijze te regelen ware, kan een punt van overweging nitmaken.

Te 's Hertogenbosch is met de ontuanteling nog niet aangevangen. De regeling dezer aangelegenheid wacht op het vaststellen van verschillende punten, waarbij ook de gemeente-, polder- en particuliere belangen ten nauwste betrokken zijn. De voor militair gebruik niet gereserveerde voormalige vestinggronden aldaar zijn reeds in November 1876 aan het bestuur der Domeinen overgegaan.

Art. 2, 6^e. Voor de forten bij Rijnauwen en Vechten werd op de begrooting voor 1877 een bedrag van f 100.000 beschikbaar gesteld, terwijl op deze begrooting een bedrag van f 95.700 wordt gevraagd. Deze gelden zullen uitsluitend voor het fort bij Rijnauwen worden besteed, waarvoor dan nog ruim f 140.000 noodig zullen zijn. Ten aanzien van Vechten is, als gemeld werd, de beslissing uitgesteld.

Het geldt bij deze forten vooral den bouw van bouwvrije verblijven voor de bezettingen.

7^e. Het tijdstip, waarop de werken in de stelling van Honswijk (waarin begrepen zijn de batterijen aan den Kortem Oitweg en aan de Waalsche Wetering) zullen zijn voltooid, is niet met zekerheid op te geven. Het zal veel afhangen van de sommen, welke op de begrooting worden gebracht. Voor deze stelling zullen waarschijnlijk nog vrij belangrijke uitgaven worden vereischt.

9^e. Dat men, bij de verbetering van de stelling bij Everdingen, telkens een anderen weg zou hebben ingeslagen, is den ondergeteekenden niet bekend.

Die verbeteringen, waartoe behooren het bouwen van een sluiskoor in de gracht van het fort bij Everdingen, het opmaken van het werk aan het Spoel, het maken van een inondatiekanaal met daartoe behorende werken, is geregeld en naar hetzelfde plan voortgezet.

De thans aangevraagde som moet dienen om voor de eindverbetering der stelling, dat wil zeggen voor de verbetering, naar de eischen des tijds, van het fort bij Everdingen zelf.

De voltooiing zal in hoofdzaak plaats hebben in 1879; de oplevering van een onderhoudstermijn en de opruiming van een gedeelte Diefdijk zullen in 1881 geschieden. Boven de nu gevraagde gelden zal voor de geheele voltooiing nog eene som van ongeveer f 100.000 worden gevorderd.

Art. 10. Het hier ingetrokken bedrag voor „onvoorziene uitgaven” is, ook in verband met de plannen omtrent de Grebbe-linie, even hoog gesteld als voor 1877.

Moge van deze post in 1876 ook al geen gebruik zijn gemaakt, het blijft toch geraden zulk een post op de begrooting te houden, ten einde, bij onvoorziene gebeurtenissen, dringende voorzieningen met spoed te kunnen verrichten.

Ad ARTIKEL II.

De middelen tot dekking der uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel, dienst 1878, zijn thans aldus te berekenen:

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1875 is toegestaan *f* 3.000.000. De uitgaven bedragen *f* 2.222.762,40. Bleef dus beschikbaar op 1875 *f* 777.237,60.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1876 is toegestaan *f* 2.700.000. De middelen voor 1876 bedroegen dus *f* 3.477.237,60.

Blijkens den nieuwen staat der uitgaven over 1876, als hijlage bij deze Memorie van Beantwoording gevoegd, zullen deze uitgaven niet te boven gaan *f* 1.630.000. In 1876 bleef alzoo beschikbaar *f* 1.847.237,60.

Op hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1877 is toegestaan *f* 2.610.000. De middelen voor 1877 bedragen dus *f* 4.457.237,60. De uitgaven over dat jaar zullen niet hooger zijn dan *f* 3.387.237,60. Over 1877 blijft dus vermoedelijk nog beschikbaar *f* 1.070.000.

Bij de Staatsbegrooting VIIIste hoofdstuk voor 1878 wordt, ter bestrijding der uitgaven voor de voltooiing van het vestingstelsel, gevraagd *f* 1.880.000. De middelen over 1878 kunnen dus worden geraamd op *f* 2.950.000.

Het in den zin van het vorenstaande gewijzigde wetsontwerp wordt, met een nieuwen teelichtenden staat, mede hierbij gevoegd.

's Gravenhage, 24 November 1877.

De Minister van Oorlog.

DE ROO VAN ALDERWERELT.

GEWIJZIGD ONTWERP VAN WET.

WIJ WILLEM III, *enz.*

Allen die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat ingevolge de wet van 3 December 1874 (*Staatsblad* n°. 193), houdende bepalingen omtrent het beheer der gelden, bestemd tot voltooiing van het vestingstelsel, eene afzonderlijke begrooting van de uitgaven voor dit onderwerp voor den dienst van 1878 bij de wet behoort te worden vastgesteld.

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan, bij deze:

ART. I. De begrooting van uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel, aangewezen bij de wet van 18 April 1874 (*Staatsblad* n°. 61), wordt voor den dienst van 1878 vastgesteld als volgt:

Art. 1. Jaarwedden, toelagen en daggelden voor tijdelijk in dienst zijnde civiele ingenieurs, opzichters en teekenaars, toelagen voor officieren en opzichters der genie, reis- en verblijfkosten, bureau- en locaalheffingen, aankoop van instrumenten, kaarten en verdere benodigdheden *f* 140.000.

Art. 2. Nieuwe werken met al hetgeen kan geacht worden daartoe te behooren, herstellen, veranderen en verbeteren van bestaande werken met den

aankleve daarvan, aankoop en onteigening van perceelen, kosten van exploiten en processen, afkoop van rechten, kosten en ongelden betreffende koop- en andere overeenkomsten, het doen van grondboringen, waterpassingen, opmetingen enz., een en ander betrekking hebbende tot de verbetering van de *Nieuwe Hollandsche Waterlinie*:

- 1°. Voortzetten van het verbeteren der vesting *Naarden* *f* 358.000.
- 2°. Voortzetten van het verbeteren van het fort aan de *Gagel* *f* 35.000.
- 3°. Voortzetten van het verbeteren van de forten op de *Ruigenhoeksche* en *Voordrupsche dijken* *f* 112.000.
- 4°. Voortzetten van de verbetering van het fort bij *Rijnaansen* *f* 95.700.
- 5°. Voortzetten van het maken van een werk aan den *Hoofdijk* *f* 70.000.
- 6°. Voortzetten van het maken van een werk aan het *Hemeltje* *f* 164.000.
- 7°. Voortzetten van het verbeteren der stelling van *Hanswijk* *f* 286.000.
- 8°. Voortzetten van het maken van gedekte gemeenschapswegen tusschen de forten en de verbeteringen van de inondatiemiddelen benoorden de *Lek* *f* 20.000.
- 9°. Voortzetten van het verbeteren der stelling bij *Enerdingen* *f* 89.300.
- 10°. Voortzetten van het verbeteren der stelling bij *Asperen* *f* 220.000.
- 11°. Voortzetten van het verbeteren der werken bij *Varen* *f* 107.000.
- 12°. Voortzetten van het verbeteren der inondatiemiddelen tusschen *Lek* en *Waal* *f* 160.000.
- 13°. Voortzetten van het maken van een werk nabij *Rijswijk* *f* 335.000.
- 14°. Maken van twee werken aan den *Brakelschen dijk* *f* 185.000.
- 15°. Voortzetten van het maken van een werk op den straatweg en bij den *Uppelschen dijk* *f* 363.000.
- 16°. Voortzetten van het verbeteren van de werken aan de *Bakkerskil* bij de *Papsluis* *f* 75.000.
- 17°. Verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang aan werken in de geheele *linie* *f* 10.000.

Totaal *f* 2.685.000.

Art. 3. Telegraphische verbindingen van verdedigingswerken *f* 50.000.

Art. 4. Doen van opmetingen, waterpassingen, grondboringen enz. in de verschillende liniën en vestingen, alwaar, ingevolge de wet van 18 April 1874 (*Staatsblad* n°. 64), werken tot voltooiing van het vestingstelsel aangelegd of verbeterd moeten worden en voor welke werken in de voorgaande artikelen geen gelden zijn uitgetrokken *f* 10.000.

Art. 5. Onvoorziene uitgaven *f* 65.000.

Totaal *f* 2.950.000.

Twee millioen negen honderd vijftig duizend gulden.

ART. II. Tot dekking der uitgaven, begrepen in de bij artikel 1 dezer wet gestelde begrooting, wordt aangewezen:

a. de som van een millioen acht honderd tachtig duizend gulden, beschikbaar gesteld bij het VIIIste hoofdstuk der begrooting van Staatsuitgaven voor het dienstjaar 1878;

b. het vermoedelijk batig slot der rekening van ontvang en uitgaaf wegens de begrooting ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel over de dienst 1877;

c. de toevallige baten, welke gedurende het jaar 1878 uit den aanleg der vestingwerken kunnen voortvloeien.

ART. III. Wanneer de som, uitgetrokken voor een der onderwerpen van uitgaaf, begrepen in de artikelen 2, 3 en 4 van artikel 1 dezer wet, ontoereikend macht worden bevonden, kan het onthekende, met inachtneming van het voorschrift van het 2de lid van art. 24 der wet van 5 October 1841 (*Staatsblad*

n°. 40), aangevuld worden door overschrijving uit den post voor *onvoorziene uitgaven*, in hetzelfde artikel voorkomende.

ART. IV. De in den loop van het jaar 1878 opkomende behoeften, de voltooiing van het vestingstelsel betreffende, welke hare omschrijving niet vinden in de artikelen van genoemde begrooting, worden op den post voor *onvoorziene uitgaven* aangewezen.

Die uitgaven worden bij de rekening omschreven en verantwoord in zoovele posten, als zij gelijksortige onderwerpen betreffen.

Lasten en bevelen dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle ministerieele departementen, autoriteiten, collegiën en ambtenaren, wien zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Oorlog,

VERSLAG NAAR AANLEIDING VAN HET ONDERZOEK.

§ 1. Bij de overweging der gewijzigde vestingbegrooting voor 1878, met bijbehorende stukken, trok het de aandacht, dat eene vraag, voorkomende in het Voorloopig Verslag, in de Memorie van Beantwoording onbeantwoord is gebleven; men zoude alsnog gaarne het gevoel van den nieuw opgetreden Minister van Oorlog daarover kennen, en men nam daarom de vrijheid de vraag te herhalen.

Is de minister van oordeel, dat de vestingwet binnen den bij de wet bepaalden tijd van acht jaren, te rekenen van 1 Januari 1875, dus uiterlijk op 31 December 1883, zal zijn uitgevoerd?

In verband hiermede wenschte men ook te vernemen, of de aanvraag van gelden voor 1878 zoodanig door hem is geregeld (zie art. 3 der wet van 18 April 1874, *Staatsblad* n°. 64), dat daarbij de genoemde wettelijke termijn werd in het oog gehouden?

§ 2. Onderscheidene leden hadden een gunstigen indruk ontvangen van de Memorie van Antwoord. Zij keurden het goed, dat de minister voor het volgende jaar bijna uitsluitend credieten aanvraagt ten behoeve van werken, waarvoor reeds vroeger gelden waren toegestaan, en dat hij in de eerste plaats zorgt voor de versterking van het buitenste gedeelte der Hollandsche Waterlinie.

Intusschen kon men zich met die gedragslijn alleen verenigen, omdat de minister eene definitieve beslissing omtrent ons vestingstelsel bij de behandeling der begrooting voor 1879 toezegt. Het vertrouwen werd uitgesproken, dat die beslissing niet langer zal worden vertraagd. Gelijk te recht in de Memorie van Beantwoording wordt opgemerkt, gedoogen noch de belangen der defensie noch de belangen der financiën een langer uitstel.

In eene afdeeling trad men omtrent het regeeringsbeleid des ministers ten opzichte der vestingwet in eene meer uitvoerige beschouwing.

Aldaar werd met nadruk gewezen op de rede, door hem als lid der Kamer den 21sten December 1876 uitgesproken. (*Bijblad* bladz. 729.) Daarbij werd den toenmaligen Minister van Oorlog, die uit de vestingbegrooting voor 1877 terug genomen had die posten, waartegen de meeste bedenking gerezen was, eene verregaande toegeeflijkheid verweten en tevens betwijfeld, of dergelijke toegeeflijkheid in het belang van 's lands defensie kon worden geacht.

Maar nu wil de tegenwoordige Minister in het geheele jaar 1878 nog minder doen, dan zijn voorganger in 1877.

Men merkte daarenboven op, dat het verband, hetwelk bij de uitvoering der vestingwerken volstrekt in acht genomen worden moet, door den minister uit het oog schijnt te worden verloren.

Aan den Hoek van Holland, alwaar thans met hoog water schepen met 53

dM. (dus pantserscheepen) kunnen binnenkomen, wordt niets gedaan. Er is geen sprake van een aldaar aan te leggen werk. En toch zou zulks thans op veel minder dure wijze kunnen geschieden dan ooit, vermits er binnen zeer korten tijd ongeveer 6 millioen kubieke meter grond uitgegraven en uitgehaggerd moeten worden. Deze grond, welke men nu in zee of in het duin wil storten, zonde men kunnen gebruiken voor den aanleg van een of meer werken ter verdediging van dien waterweg.

In de begrooting, zeide men vervolgens in dezelfde afdeeling, is geen sprake van het aanleggen van werken tot dekking van den Helder aan de landzijde: die positie verkeert in denzelfden toestand als in 1709. Door den thans voorgestelden weg te volgen, zou men (dit beeld werd gebruikt) de voordeur met driedubbele grendels sluiten, maar de achterdeur geheel open laten. Op die gronden kon men zich in deze afdeeling niet vereenigen met 's ministers voorstel, uitsluitend alles aan te wenden om de Utrechtsche waterlinie in behoortijken staat van tegenweer te brengen.

In het aangehaalde advies zeide de minister: »Wij werken hoofdzakelijk aan de Utrechtsche linie, maar laten den rug van het terrein, dat wij verdedigen moeten, open.» Men kon bezwaarlijk ontkennen, dat het verwijt, in die woorden opgesloten, thans wel eenigermate op hem zelve van toepassing is.

Art. 2. Het werk aan de Tienkapensche naart, zegt de toelichting op bladz. 2, hangt samen met de aanhangige voordracht betreffende de droogmaking der plannen beoosten de Vecht (de stukken onder 41 der zitting 1877—1878), waaromtrent nog eene beslissing genomen moet worden. Ook op dien grond worden voor dat werk thans geene gelden aangevraagd.

Men herinnerde, dat het Verslag der Kamer over de bedoelde voordracht de dagteekening draagt van 14 Mei II. en men drukte den wensch uit, dat de beslissing, waarop gedoeld wordt, tengevolge van een, naar men meende te weten, hangend overleg tusschen het Departement van Oorlog en dat van Waterstaat, Handel en Nijverheid, niet noodeloos worde vertraagd.

1°. Wanneer zal de voortzetting van het verbeteren der vesting *Naarden* voltooid zijn? Gedachtig aan de belangrijke sommen, daaraan reeds ten koste gelegd, stelde men er prijs op de zienswijze des ministers dienaangaande te vernemen.

2°. In eene afdeeling werd verklaard, dat men het nut van het fort aan de *Gagel* niet inzag. Op welke gronden heeft de minister waarde aan dit werk?

3°. Het min of meer ontwijkende antwoord op de in het Voorloopig Verslag gestelde vragen naar den tijd, waarop de stelling van *Honswijk* gereed zal zijn en naar de kosten harer voltooiing, had hen, van wie deze vragen afkomstig waren, niet bevredigd. Zij zouden daarop gaarne alsnog een meer bepaald antwoord ontvangen.

4°. Bij de bespreking der inondatiemiddelen *benoarden de Lek* werd in eene afdeeling door een der leden eene *Nata* voorgelezen, welke volgens de bepalingen van het Reglement achter dit Verslag wrilt gevoegd. De denkbeelden, daarin ontwikkeld, vonden bij andere leden der afdeeling instemming. Men wenschte, dat de minister daarop zijne aandacht vestigde, ten einde bezwaren als die, waarop de *Nata* doelt, zooveel mogelijk worden vernomen.

5°. Ondanks de tegenspraak in de Memorie van Toelichting bleef men in eene afdeeling op grond van eigen aanschouwing beweren, dat bij de verbetering der stelling bij *Everdingen* telkens een andere weg ingeslagen is.

Gelijke redenen, die de Commissie van Rapporteurs hebben geleid tot het nitbrengen van een *Verslag* over de definitieve begrooting van Oorlog, bewegen haar ten aanzien der *gewijzigde vestingbegrooting* hetzelfde te doen.

Vastgesteld, 8 December 1877.

HEIJDENRIJCK.
IDZERDA.
RUTGERS VAN ROZENBURG.
BREDIUS.
VAN DER SCHIECK.

NOTA.

*Begrooting van uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het veestingstelsel,
dienst 1878.*

ART. 2. 8°. Voortzetting van het maken van gedekte gemeenschapswegen tusschen de forten enz. f 20.000.

De ondergeteekende neemt de vrijheid bij het nader onderzoek van deze begrooting op art. 2, 8°. de volgende Nota in te leveren, en aan de aandacht van Zijne Excellentie den heer Minister van Oorlog te onderwerpen.

Hij vermeent, dat bij de directie van de genie te Utrecht het voornemen bestaat om eenen grindweg aan te leggen, die de forten het *Vossengat* en *Rijnauwen* zonde verbinden met het fort *Vechten* aan den linkeroever van den Krommen Rijn gelegen, welk laatste fort met de stad Utrecht in verbinding is door den provincialen weg naar Wijk bij Duurstede.

Deze geprojecteerde weg, die zooveel mogelijk gedekt moet zijn, doch alleen in oorlogstijd zou dienen, daar alle forten rondom Utrecht door goed bestrate wegen met die stad in communicatie zijn, zou een der aanzienlijkste buitenplaatsen dier provincie, het vorstelijk goed Oud-Ameliswaard, vroeger het eigendom van Koning *LODEWIJK NAPOLEON*, in zijne geheele lengte doorsnijden, door lanen, wandelwegen, waterwerken, bosch, boomgaard, bouw- en weiland loopen en door eene brug over den Krommen Rijn in communicatie met het fort *Vechten* worden gebracht. Men kan lichtelijk begrijpen dat zoodanig servitout de waarde van dit goed zeer zou déprecieeren, en dus de schade of onteigening eene aanzienlijke som zou belooopen. Nu durft de ondergeteekende den heer Minister de volgende vraag te onderwerpen: is de aanleg van dien bedekten kostbaren weg met overbrugging over den Krommen Rijn wel noodig?

Hierover nog het volgende:

Tusschen de lunetten aan den Koningsweg en het Houtensche Pad gelegen, en de forten het *Vossengat*, *Rijnauwen* en *Vechten*, bestaan nu reeds drie solide bruggen over den Krommen Rijn, waardoor die forten in oorlogstijd met elkander over de buitenplaatsen Nieuw-Ameliswaard, Oud-Ameliswaard en *Rijnauwen* in communicatie zijn, en daar nu in geval van oorlog, bij het oproepen van de militie, het daarstellen van de inondatiën, het Keizerlijk decreet van 24 December 1811, en de wet van 10 Juli 1791 dadelijk in werking kunnen worden gesteld, en de militaire macht op de genoemde eigendommen naar believen en omstandigheden kan handelen en er dus niet één, naar verschillende communicatie-wegen over die goederen met de genoemde forten bestaan, mag ernstig betwijfeld worden, of er wel urgentie zou bestaan tot den aanleg van den geprojecteerden weg, tot verontrusting van den eigenaar in zijn rustig bezit, tot onteigening van zijn goed zonder hooge noodzakelijkheid, en tot het jagen der schatkist op geene geringe kosten.

's Hage, den 3den December 1877.

C. A. Bn. DE BIEBERSTEIN.

NOTA VAN BEANTWOORDING OP HET VERSLAG NAAR AANLEIDING
VAN HET TWEDE ONDERZOEK.

§ 1. Hoe gaarne ook, kan de ondergeteekende uit den aard der zaak op de eerste der hier gedane vragen geen antwoord geven vóór dat zijn algemeen overzicht van de nog aan te leggen werken gereed zal zijn.

Voor de werken, die in de begrooting zijn opgenomen, zijn zoodanige sommen aangevraagd, als in verband met de door den vorigen minister getroffen regelingen mogelijk was.

§ 2. De verwijten, die hier, komende uit ééne afdeling, aan den tegenwoordigen minister, onder verwijzing naar een zijner redevoeringen, worden gedaan, schijnen niet zeer billijk. Dat hij zich, in de gegeven omstandigheden, wel moest bepalen tot het aanvragen van gelden tot voortzetting van de onderhanden zijnde werken, zal toch door niemand worden ontkend. In den blinde gelden aan te vragen voor de werken aan den Helder en aan den Hoek van Holland, terwijl zelfs de tijd onthruken heeft om de menigvuldige daaromtrent bestaande rapporten en stukken te lezen, laat staan te overwegen, ware eene handeling, die van groote lichtvaardigheid zou hebben getuigd. Dat het verband hetwelk bij de uitvoering der vestingwerken volstrekt in acht genomen moet worden, door den minister uit het oog wordt verloren, mag voor 't minst, tegenover § 1 van de Memorie van Beantwoording der vestingbegrooting, een zonderling beweren heeten. Juist omdat de ondergeteekende van de noodzakelijkheid van dat verband geheel doordrongen is, wenscht hij geen voorstellen te doen, geheel op zich zelve en buiten verband met het geheel staande.

De meening, door hem vroeger ontwikkeld, te weten, dat het verkeerd is altijd uitsluitend aan de Utrechtsehe linie te werken en dien rug van het terrein, dat wij verdedigen moeten, open te laten, is nog de zijne. Maar dit onthefst hem niet van de verplichting om tot bescherming van dien rug geen credieten aan te vragen, tenzij de daarbij in aanmerking komende punten door hem behoorlijk en in verband met het geheel zijn onderzocht.

Ten slotte zij den ondergeteekende de opmerking vergund, dat er niet de minste overeenkomst is tusschen zijne houding in deze en die van den Minister BEIJEN. Hetgeen daaromtrent in deze paragraaf wordt gezegd, berust op eene voorstelling, die den toets van het onderzoek moeilijk kan doorstaan. Meer hieromtrent te zeggen is niet wel doenlijk, zonder te treden in eene van de zijde van den ondergeteekende weinig gepaste critiek van de handelingen van zijn geëerden ambtsvoorganger.

Art. 2. 1°. De laatste oplevering van den onderhoudstermijn der werken bij Naarden is bepaald op 1 December 1879.

2°. Het fort aan de Gugel is met het oog op het inondatiestelsel van de Utrechtsehe linie van hoog belang, zooals trouwens door de Kamer, door het toestaan in 1876 van de vereischte gelden voor de verbetering, is erkend.

7°. Het ontwerp-bestedek voor de geheele voltooiing van de stelling van Honswijk is thans ingekomen. Het tijdstip van voltooiing is daarbij gesteld op 31 December 1880. De nog vereischte uitgaven zullen waarschijnlijk ruim f 400.000 bedragen.

8°. Het punt, door den geachten afgevaardigde uit Maastricht in zijne Nota ontwikkeld, zal door den ondergeteekende worden onderzocht met al de zorg, welke de zaak verdient.

9°. De ondergeteekende moet evenzo zijne verzekering herhalen, dat, te oordeelen naar de bij zijn Departement aanwezige gegevens, hij de verbetering van het fort te Everdingen steeds hetzelfde plan is gevolgd. Hij behoudt zich nu echter een speciaal onderzoek voor.

's Gravenhage, 9 December 1877.

De Minister van Oorlog,

DE ROO VAN ALDERWERELT.

REGELING VAN DE OPLEIDING EN DE BEVORDERING DER OFFICIEREN VAN DEN GENERALEN STAF.

ONTWERP VAN WET.

WIL WILLEM III, enz. enz.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat het, in verband met de wet van 28 Augustus 1854 (*Staatsblad* n°. 128), tot regeling van de bevordering, het ontslag en het op pensioen stellen der militaire officieren bij de landmacht, noodzakelijk is, de opleiding en de bevordering der officieren van den generelen staf nader te regelen bij de wet.

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

ART. 1. De generale staf bestaat uit een opperofficier of kolonel, chef van dien staf, en uit een door Ons te bepalen getal luitenant-kolonels, majoors en kapiteins.

ART. 2. De chef van den generelen staf staat, in tijd van vrede, aan het hoofd van de afdeling „generale staf” bij het Departement van Oorlog.

Zoodra de militia te land door Ons, krachtens art. 184 der Grondwet, hetzij ten deele, buitengewoon is bijeengeroepen, treedt de chef van den generelen staf op als chef van den staf bij het hoofdkwartier van het leger te velde.

ART. 3. In het geval, bedoeld bij de tweede zinsnede van art. 2, is aan den chef van den generelen staf toegevoegd een staffbureau, waarvan de samenstelling door Ons wordt bepaald.

De officieren bij dat bureau in te deelen, worden genomen uit de officieren van den generelen staf, bij de afdeling „generale staf” van het Departement van Oorlog en in andere speciele betrekkingen werkzaam.

ART. 4. De officieren van den generelen staf worden door Ons gekozen uit de officieren van de vier wapens, aan wie door Ons de titel van *stafofficier* is verleend.

De titel van *stafofficier* wordt alleen verleend aan officieren, die in het bezit zijn van een bewijs (*brevet*), toegekend naar aanleiding van een in het openbaar afgelegd examen in de vakken, behoorende tot den algemeenen krijgskundigen cursus van de tweede afdeling der Krijgsschool.

ART. 5. Van de officieren, die in het bezit zijn van het bij de tweede zinsnede van art. 4 bedoelde brevet, wordt jaarlijks, naar aanleiding eener voordracht van den chef van den generelen staf, opgemaakt in overleg met de inspecteurs der betrokken wapens, een zeker getal door Onzen Minister van Oorlog aangewezen, om tijdelijk onder de bevelen van den chef van den generelen staf werkzaam te zijn.

Deze tijdelijke plaatsing duurt twee jaren.

ART. 6. De bij art. 5 bedoelde officieren keeren, aan het einde van den termijn, in de tweede zinsnede van dat artikel vermeld, terug tot den dienst bij het wapen, waartoe zij behooren.

Te gelijktijd worden zij, die voor den dienst bij den generalen staf geschikt zijn te achten, door Ons benoemd tot *stafofficier*.

ART. 7. Behoudens het bepaalde bij de tweede zinsnede van art. 10, blijven de officieren, die tot *stafofficier* zijn benoemd, bij bevordering tot hooger rang, den rang van luitenant-kolonel ingesloten, in het bezit van dien titel.

ART. 8. De *stafofficiëren* zijn van de overige officieren onderscheiden door een niterlijk teeken, van een door Ons te bepalen model.

Zij zijn, voor zoover zij niet reeds van een of meer dienstpaarden voorzien moeten zijn, tot het houden van een dienstpaard gerechtigd.

ART. 9. De vacatures, die bij den generalen staf in de rangen van *kapitein* en van *majoor* ontstaan, worden door Ons aangevuld door overplaatsing van officieren, die den titel van *stafofficier* hebben verkregen.

Deze overplaatsing gaat in den regel gepaard met eene bevordering tot den naasthooger rang.

Nochtans zal een kapitein-stafofficier, die bij den generalen staf wordt overgeplaatst, te dier gelegenheid in tijd van vrede niet tot den rang van *majoor* bevorderd worden, tenzij hij, onverminderd het bepaalde bij de eerste zinsnede van art. 1 der wet van den 28sten Augustus 1851 (*Staatsblad* n°. 128), in den rang van kapitein bij een der wapens van het leger, gedurende twee jaren, werkelijken dienst, doch niet in speciale betrekking, hebbe verricht.

ART. 10. De vacatures, die bij den generalen staf in den rang van *luitenant-kolonel* ontstaan, worden, met inachtneming evenwel van het bepaalde bij art. 1. der wet van den 28sten Augustus 1851 (*Staatsblad* n°. 128), aangevuld door bevordering tot dien rang van majoors van gemelden staf.

Wij behouden ons echter voor om in zeer enkele gevallen majoors van den generalen staf, hetzij in hunnen rang, hetzij met gelijktijdige bevordering tot den naasthooger rang, terug te plaatsen naar het wapen, waarvan zij afkomstig zijn.

ART. 11. De kapiteins en luitenant-kolonels van den generalen staf, die tot hooger rang worden bevorderd, keeren in dien rang terug naar het wapen, waartoe zij oorspronkelijk hebben behoord.

ART. 12. De kapiteins van den generalen staf worden, wat de bevordering betreft, gerekend te behooren tot de meest geschikte officieren van het wapen, waartoe zij oorspronkelijk hebben behoord.

In verband daarmede worden zij, in tijd van vrede, tot den naasthooger rang bevorderd, wanneer bij het wapen, waarvan zij afkomstig zijn, een officier van hunnen rang en van hunnen ouderdom in dien rang, voor eene gewone of buitengewone bevordering in aanmerking komt; met dien verstande, dat geen kapitein van den generalen staf tot den rang van majoor kan worden bevorderd, tenzij hij, onverminderd het bepaalde bij de eerste zinsnede van art. 1 der wet van den 21sten Augustus 1851 (*Staatsblad* n°. 128), gedurende twee jaren in zijnen rang bij een der wapens van het leger werkelijken dienst, doch niet in speciale betrekking, hebbe verricht.

In het geval, bij de voorgaande zinsnede bedoeld, neemt de betrokken kapitein van den generalen staf, in de ranglijst, onmiddellijk boven den daar bedoelden officier plaats.

ART. 13. De luitenant-kolonels van den generalen staf, die gedurende twee jaren bij een der wapens van het leger, werkelijken dienst, doch niet in speciale betrekking, in den rang van hoofdofficier hebben verricht, worden, in tijd van vrede, tot den rang van *kolonel*, bij het wapen waarvan zij afkomstig zijn, bevorderd, zoodra en naarmate er vacatures in dien rang bij dat wapen ontstaan.

ART. 14. Wanneer in de gevallen, bedoeld in de artt. 9 en 13, stafofficieren of officieren van den generalen staf voor eene buitengewone bevordering in aanmerking komen, wordt daardoor niet overgegaan dan na bevordering of met gelijktijdige bevordering tot den naasthoogerden rang van die officieren van hunnen rang en van het wapen, waarvan zij afkomstig zijn, die, ofschoon niet geschikt of niet gezind om bij den generalen staf over te gaan, toch eene buitengewone bevordering bij hun wapen verdienen en in de ranglijst boven eerstbedoelde officieren zijn gesteld.

ART. 15. In bijzondere gevallen kunnen officieren van den generalen staf, al dan niet met gelijktijdige bevordering tot hoogerden rang, door Ons geplaatst worden bij een ander wapen als waarvan zij afkomstig zijn, alsmede bij het personeel der intendance.

ART. 16. Officieren van den generalen staf, die, op grond van mindere geschiktheid of om andere redenen, bij dien staf geene goede diensten bewijzen, worden door Ons, zonder bevordering, teruggeplaatst bij het wapen, waartoe zij oorspronkelijk hebben behoord.

Indien de betrokken officier bij zoodanige terugplaatsing niet in het bezit behoort te blijven van den titel van *stafofficier*, dan wordt dit door Ons bepaald.

ART. 17. Officieren van den generalen staf, die dezen staf met rangsbevordering verlaten hebben, komen in den regel voor eene herplaatsing daarbij niet in aanmerking, voordat zij gedurende twee jaren bij een der wapens van het leger werkelijken dienst, doch niet in speciale betrekking, hebben verricht.

ART. 18. De officieren van den generalen staf worden tot geene andere diensten gebezigd dan tot de zoodanige, die met hunnen werkkring in tijd van oorlog of met hunne opleiding voor den stafdienst in rechtsreeks verband staan.

Werkzaamheden en diensten, welke niet verricht behoeven te worden door officieren, die de speciele opleiding tot stafofficier genoten hebben, worden opgedragen aan officieren van andere wapens, of wel aan onderofficieren of burgers.

ART. 19. Officieren van den generalen staf en stafofficieren kunnen werkzaam worden gesteld bij de Krijgsschool of bij andere inrichtingen van militair onderwijs.

ART. 20. In den dienst van officieren van den generalen staf, die tengevolge eener opdracht, als bij art. 19 bedoeld, of door andere omstandigheden, gedurende meer dan drie maanden verhinderd zijn, hunne betrekking bij dien staf waar te nemen, wordt voorzien door tijdelijke plaatsing daarbij van stafofficieren van denzelfden rang.

OVERGANGSBEPALINGEN.

ART. 21. De officieren, die, op het tijdstip van het in werking treden dezer wet, bij den generalen staf dienen, worden door Ons benoemd tot *stafofficier*.

De bepalingen dezer wet zijn op hen van toepassing met deze wijziging, dat de termijn van twee jaren, in de artt. 12 en 13 vermeld, voor hen op één jaar wordt bepaald.

ART. 22. Zoolang de vacatures, die bij den generalen staf ontstaan, niet kunnen worden aangevuld door overplaatsing van officieren, aan wie door Ons de titel van stafofficier is verleend, zal in de aanvulling dier vacatures, voor zooveel noodig, worden voorzien door tijdelijke plaatsing bij genoemden staf van officieren, daartoe door Onzen Minister van Oorlog aan te wijzen.

Deze tijdelijke plaatsing (detacheering) duurt niet langer dan twee jaren.

Bij het einde dezer detacheering worden de betrokken officieren, voor zoover zij voor den dienst bij den generalen staf geschikt blijken te zijn, door Ons benoemd tot *stafofficier*.

Als zoodanig zijn de bepalingen dezer wet, die de stafofficieren betreffen, op hen van toepassing.

verre te verkiezen was boven den terugkeer tot de toestanden van vóór 1868. Bovendien, verbetering van de bijzonderheden der regeling ware, voor zoover die noodig werd geacht, door wijziging en aanvulling der betrokken artikelen te verkrijgen geweest. Doch wat daarvan zij, die artikelen werden ingetrokken, en zoo gelden dan nu weder, sedert 1875, voor de aanvulling van den generalen staf de oude, door de ondervinding veroordeelde, overal verlaten regelen.

Het is in het belang van het leger met dit verouderde stelsel, ditmaal voor goed, te breken. Regeling door de wet is daartoe het aangewezen middel. De officieren moeten weten, waaraan zij zich te houden hebben. Niet meer moet kunnen geschieden, wat in 1875 heeft plaats gevonden, dat aan de rechtmatige verwachtingen van ijverige en bekwame officieren door een plotseligen maatregel de hadem wordt ingeslagen. De officieren moeten de zekerheid hebben, dat zij, voldoende aan zekere eischen, ook rekening kunnen maken op bepaalde, daaraan verbonden, vooruitzichten. Daardoor zal de lust tot studie bij het officierskorps worden opgewekt en zal er een einde komen aan den, allen geest en leven uitdoovenden toestand, dat de meer bekwame schier niets boven den minder bekwame vooruit heeft. Doeltreffende regelen omtrent de aanvulling van den generalen staf kunnen het middel worden om in het officierskorps een nieuw leven te brengen en het leger te voorzien van bekwame en krachtvolle bevelhebbers: de volstrekte voorwaarde om een goed, voor den oorlog bruikbaar, leger te verkrijgen.

§ 2. De beginselen, waarop het tegenwoordige wetsontwerp berust, zijn dezelfde als in 1868 werden aangenomen. Maar toch verschilt de voorgestelde regeling van de toenmalige in tweeërlei opzicht. Het dankbeeld is vooreerst om het eigenlijke korps van den generalen staf slechts te doen bestaan uit eene kleine kern, maar daarnaevens in het leger als in reserve te hebben een groot aantal officieren (*stafofficieren*), die het radicaal hebben om, zoo noodig, als officier van den generalen staf op te treden. In de tweede plaats bevat het wetsontwerp eene bepaling (art. 14), strekkende om te voorkomen, dat officieren van meer dan gewone bekwaamheid, maar niet behoorende tot den generalen staf, niet *per se* door officieren van dien staf in bevordering worden voorbijgegaan. Vooral bij de wapens der artillerie en genie kan het geval zich voordoen, dat een officier, wegens meer dan gewone speciale of technische kennis, geheel in de termen valt eener buitengewone bevordering, maar toch niet geschikt of gezind is om bij den generalen staf op te treden. De billijke aanspraken, ook van zoodanige officieren, behooren gewaarborgd te zijn; hetgeen het geval niet zou wezen, wanneer de toepassing van het beginsel van buitengewone bevordering te nitsluitend werd verhanden aan de optreding bij den generalen staf.

Voor het overige komt het stelsel, in het wetsontwerp neergelegd, hierop neder.

Bij den op voordracht van den ondergeteekende tot stand gekomen algemeenen maatregel van inwendig bestuur tot uitvoering van art. 11 der wet van den 30sten Mei 1877 (*Staatsblad* n°. 141), is onder anderen bepaald, dat de officieren die voldaan hebben aan het eindexamen van den bij de Krijgsschool te houden algemeenen krijgskundigen cursus, deswegen ontvangen een bewijs of getuigschrift (*brevet*).

Van die officieren worden er jaarlijks, naar aanleiding van een overleg tusschen den chef van den generalen staf en de inspecteurs der wapens, einigen aangewezen om gedurende twee jaren bij den chef van den generalen staf werkzaam te zijn (art. 5). Die officieren zullen gedurende dien tijd niet uitsluitend bureauwerkzaamheden verrichten, maar hun zullen verschillende opdrachten worden gegeven, alle ten doel hebbende om hunne wetenschappelijke ontwikkeling en practische bekwaamheid te kunnen beoordeelen. Met het oog op de beoordeeling van hunne practische bruikbaarheid zullen zij nu en dan ook bij de troepen, garnizoen houdende ter plaatse, waar de Krijgsschool gevestigd is, voorts in kampen of bij manoeuvres optreden.

Bij het einde van dezen proeftijd keeren allen naar hun wapen terug. Maar

zij, die geschikt worden geacht voor den dienst bij den generalen staf, ontvangen den titel van *staf-officier* (art. 8). Deze staf-officiëren zijn, van de andere officieren, door een distinctief teeken onderscheiden (art. 8).

Uit deze staf-officiëren worden de officieren van den generalen staf gekozen. Hunne overplaatsing bij dien staf gaat in den regel met eene bevordering tot hooger rang gepaard (art. 9).

Een kapitein moet echter, volgens art. 9, twee jaren in dien rang een effectief bevel hebben gevoerd, zal hij als majoor bij den generalen staf kunnen optreden. In het voorbijgaan zij opgemerkt, dat de luitenant, die als kapitein bij den generalen staf overgaat, volgens de bepalingen betreffende de Krijgsschool, evenzoo minstens vier jaren als officier bij de troepen moet hebben gediend. Zijn geheele dienstdtijd moet, zal hij voor bevordering in aanmerking kunnen komen, volgens de wet op de bevordering, acht jaren bedragen.

De kapiteins en luitenant-kolonels van den generalen staf keeren, in geval van bevordering, tot den gewonen dienst bij hun wapen terug (art. 11).

Art. 13 verschaft verder, in verband met de artt. 9 en 12, het middel om aan het hoofd der regimenten of brigades, en daarmede gelijkstaande afdeelingen, jeugdige aanvoorders te verkrijgen.

Ziedaar het stelsel der wet in hoofdtrekken. Het zal, na deze uiteenzetting, een ieder duidelijk zijn, dat men hier te doen heeft met eene vrij ingrijpende wijziging van het stelsel van bevordering. Ook daarom kan deze regeling, afgescheiden nog van de hierboven bij § 1 ontwikkelde gronden, niet anders dan bij de wet geschieden. Art. 58 van de Grondwet laat grene andere wijze van regeling toe.

ARTIKELEN.

Art. 1. De generale staf bestaat thans uit: 1 kolonel of generaal-majoor, chef van den staf; 4 kolonel; 7 luitenant-kolonels en majoors, en 12 kapiteins.

Blijkens het artikel zal de kolonel vervallen. Overigens zal de sterkte van den generalen staf nader ter sprake kunnen komen bij de behandeling der begroeting voor 1879.

Artt. 2 en 3. De chef van den generalen staf is de man, die, in geval van oorlog, onder den opperbevelhebber de leiding der geheele defensie in handen moet hebben. Het schijnt daarom rationeel, dat hij ook invloed hebbe op de voorbereiding, en met name op de samenstelling op den toestand van het leger. Tot dusver was dit slechts in zeer geringe mate het geval. Door de nieuwe organisatie van het Departement van Oorlog is hierin echter verandering gebracht.

Voortaan zullen alle vraagpunten, betreffende de defensie, de organisatie van het leger, het onderwijs, de oefening enz. behandeld worden bij de afdeeling »generale staf» bij genoemd departement, aan het hoofd van welke afdeeling de chef van den generalen staf is geplaatst. Hij zal, in vreedstijd, de rechterhand zijn van den Minister, gelijk hij in oorlogstijd de rechterhand van den opperbevelhebber behoort te zijn.

Het schijnt geunden dit beginsel in de wet te vestigen.

Zoodra evenwel de oorlog uitbreekt, moet de chef van den generalen staf zijne plaats bij het leger te velde innemen. Vandaar de bepaling in de tweede alinea van dit artikel. Maar in verband daarmede is het eerste bureau (*staf-bureau*) van de afdeeling »generale staf» bij het Departement van Oorlog zoodanig ingericht, dat de chef van den generalen staf dat bureau, desnoods met toevoeging van enkele officieren van den generalen staf, elders werkzaam, grootendeels kan medenemen (art. 3). Optredende als chef van den generalen staf bij het leger te velde, heeft hij alzoo bij dat leger zijn bureau dadelijk geheel gereed.

Art. 4. Krachtens den boven reeds vermelden algemeenen maatregel van in-

wendig bestuur tot uitvoering van art. 14 der wet van 30 Mei 1877 (*Staatsblad* n°. 141) kan ieder officier, ook al heeft hij de lessen van de Krijgsschool niet gevolgd, deelnemen aan het eindexamen van den algemeenen krijgskundigen cursus der school, terwijl hij, aan het examen voldoende, daarvan een bewijs (brevet) kan verkrijgen. Om tot stafofficier te kunnen worden benoemd, wordt, afgescheiden van de verder te stellen eischen, in de eerste plaats het bezit van zoodanig brevet vereischt. Het schijnt aanbeveling te verdienen om bij de wet te bepalen, dat zoodanig brevet alleen kan verleend worden ten gevolge van een in het openbaar afgelegd examen.

Art. 8. Het denkbeeld is, deze officieren door een goed zichtbaar teeken, bijvoorbeeld door een ringkraag of een gouden band, van de andere officieren te onderscheiden.

Deze schijnbaar onbeteekenende onderscheiding, in verband met de vergunning om een dienstpaard te houden, zal, naar men mag vertrouwen, voor menig officier reeds een prikkel zijn om, afgescheiden nog van de verdere vooruitzichten, te doen wat in zijn vermogen is, ten einde den titel van stafofficier te verkrijgen. De bepaling van de tweede zinsnede is noodig, omdat anders de stafofficiëren, op het oogenblik dat zij bij den generalen staf worden overgeplaatst, allicht door onvoldoende bedrevenheid in het paardrijden, hunnen dienst niet behoorlijk zouden kunnen verrichten.

Art. 10. Tusschen de dienstverrichtingen van een majoor en een luitenant-kolonel bij den generalen staf is geen verschil hoegenaamd. Men zou zelfs met één der rangen kunnen volstaan. Een luitenant-kolonel is niets anders dan een majoor met een weinig meer tractement. Het scheen daarom aangewezen, de majoors van den generalen staf, in geval van bevordering tot den rang van luitenant-kolonel, in den regel bij dien staf te doen verblijven, te meer wijl te menigvuldige overgangen van den staf naar de troepen, en omgekeerd, niet vrij van bedenking zijn.

Art. 18. Tegenwoordig verrichten sommige stafofficiëren diensten, die even goed zouden kunnen worden verricht door ieder ander officier, wellicht zelfs door een geschikt sergeant-schrijver. Daaraan moet noodzakelijk een einde komen.

Uit den aard der zaak is dit eene kwestie van uitvoering. Het beginsel moet echter in de wet zijn neergelegd.

Art. 21. De billijkheid vordert, dat voor de tegenwoordige generale stafofficiëren de termijn van twee jaren, in de artt. 12 en 13 gesteld voor de daár bedoelde officieren, tot op één jaar worde teruggebracht, daar de eisch van twee jaren werkelijken dienst bij de troepen voor hen, die zich op deze bepalingen niet hebben kunnen voorbereiden, te streng zoude zijn.

's Gravenhage, 22 Januari 1878.

De Minister van Oorlog.
DE ROO VAN ALDERWERELT.

BILLAGEN VAN DE MEMORIE VAN TOELICHTING.

WILLEM III, enz. enz.

Overwegende dat de noodzakelijkheid bestaat bepalingen vast te stellen, ten einde van eene behoorlijke en geregelde aanvulling van den generalen staf van het leger verzekerd te zijn en ook in oorlogstijd over een genoegzaam aantal officieren te kunnen beschikken, die voor den dienst zijn opgeleid.

Willende in verband daarmede de inrichting van den generalen staf in overstemming brengen met de eischen die tegenwoordig aan dat dienstvak kunnen worden gesteld.

Hierzien de Koninklijke besluiten van den 29sten Augustus 1826, N°. 188, van den 19den October 1843, N°. 55, en van den 11den Mei 1864, N°. 61, betreffende den werkkring en de organisatie van den generalen staf, alsmede de bevordering van de officieren van dat korps.

Gelet op Onze besluiten van den 25sten Februari 1860, N°. 56, houdende instelling van de militaire afdelingen, en van den 20sten April 1860, N°. 44, betreffende de werkzaamheden tot regeling van de marschen der korpsen van het leger.

Op de voordracht van Onzen Minister van Oorlog van den 1sten dezer, kabinet litt. M¹².

Hebben besloten en besluiten:

Art. 1. De generale staf van het leger wordt samengesteld als bij de tabelle, aan dit besluit gehecht, is aangeduid. De thans bij dien staf nog aanwezige 1ste luitenants blijven tot den generalen staf behooren en behouden hun tegenwoordig tractement en de schadeloosstelling voor fourages, totdat hun eene andere bestemming zal zijn aangewezen.

Art. 2. De chef van den generalen staf staat onmiddellijk onder de bevelen van Onzen Minister van Oorlog. Hij zal te 's Gravenhage zijn gevestigd.

Art. 3. Hij vestigt zijne aandacht op alles wat 's Rijks verdediging betreft, en doet deswege de noodige voorstellen aan Onzen Minister van Oorlog.

Art. 4. De kring zijner dienstverrichtingen strekt zich uit over al hetgeen de aanvulling, de opleiding, de geschiktheid en de wijze van leven van de officieren van den generalen staf of van die, welke bij dien staf zijn gedetacheerd, betreft.

Art. 5. Hij is belast:

1°. met de regeling der troepenverplaatsingen, voor zooverre die verplaatsingen niet, ingevolge art. 25 van de Instructie voor de bevelhebbers in de militaire afdelingen, door die bevelhebbers behooren te worden geregeld, of ingevolge art. 9 der Instructie voor de provinciale adjudanten, aan dezen zijn opgedragen;

2°. met het verzamelen van alle statistieke gegevens, die uit een militair oogpunt belangrijk zijn, alsmede van de militaire organisatie van Nederland en die der aangrenzende Rijken;

3°. met het opstellen van memorien omtrent 's lands verdediging en het in goedheid brengen van ontwerpen tot mobilisatie van het leger.

Art. 6. Aan den chef van den generalen staf worden twee kapiteins van dien staf toegevoegd.

Art. 7. De topographische inrichting te 's Hage zal staan onder het opzicht en het bestuur van een hoofdofficier van den generalen staf, aan wien voor de militaire cartographie en hetgeen daaraan is verbonden, een kapitein van dien staf wordt toegevoegd.

Art. 8. Een hoofdofficier van den generalen staf zal met de directie der militaire verkenningen worden belast en als zoodanig te Arnhem gevestigd zijn.

Hem wordt een kapitein van dien staf toegevoegd.

Art. 9. De dienst van chef van den staf in de militaire afdelingen des Rijks, wordt, naargelang van de uitgebreidheid dier afdelingen, verricht door hoofdofficieren of kapiteins van den generalen staf.

Art. 10. Er is een stafschool te Breda, bestemd tot opleiding van officieren voor den generalen staf, onder de leiding van een hoofdofficier van den generalen staf als directeur en twee kapiteins van dien staf als leeraars.

Art. 11. Bij de stafschool zullen, zoo mogelijk, jaarlijks vier luitenants, ongeacht het wapen, waartoe zij behooren, gedetacheerd worden.

Art. 12. Om tot de stafschool te worden toegelaten, heeft eenmaal 's jaars, op het tijdstip door onzen Minister van Oorlog te bepalen, een vergelijkend examen plaats, tusschen alle luitenants, die verlangen en de vereischten bezitten, om bij de stafschool te worden gedetacheerd.

Art. 13. De vereischten, om tot dat examen te worden toegelaten, zijn: minstens *nier* jaren dienst als officier, grondige kennis van het wapen waartoe zij behooren, sterk lichaamsgestel, goed gezichtsvermogen, goed militair voorkomen, beschaafde vormen, goed ruiters of aanleg om zulks te worden, benevens eenstammig gunstige beoordeeling der betrokken chefs.

Art. 14. De cursus tot opleiding van officieren voor den generalen staf duurt *nier* jaren.

Art. 15. De officieren, die gedurende den tijd dat zij bij de stafschool zijn gedetacheerd, hetzij door gebrek aan aanleg of ijver, of door minder goed gedrag, of door het gemis van die morele eigenschappen, welke in een staf-officier worden vereischt, niet in alle opzichten voldoen, gaan, in hun rang, tot het verrichten van den gewonen dienst, bij het korps, waartoe zij behooren, terug.

De officieren, die den vierjarigen cursus met vrucht hebben doorloopen en daarvan bij een afgelegd examen hebben doen blijken en voorts bij alle verschillende dienstverrichtingen van hunne practische geschiktheid bewijs hebben gegeven, worden door Ons, met inachtneming van het bepaalde bij art. 5 der wet van den 28sten Augustus 1851 (*Staatsblad* N°. 428), bij keuze bevorderd tot kapitein of ritmeester bij het wapen, waartoe zij behooren; terwijl zij, bijaldien gedurende hunne detachering die rang reeds door hen mocht zijn verkregen, later in het bijzonder tot buitengewone bevordering bij Ons in aanmerking komen.

Art. 16. Uit de kapiteins in het vorig artikel bedoeld, worden de openvallende kapiteinsplaatsen bij den generalen staf, door overplaatsing, aangevuld.

Art. 17. Onze Minister van Oorlog bepaalt den omvang van de examina in dit besluit vermeld, regelt de samenstelling van de commissiën, die met het afnemen daarvan worden belast, zoomede de wijze, waarop de bij de stafschool gedetacheerde luitenants hunne opleiding bij die school zullen ontvangen en bij andere wapens of diensten tot hunne practische vorming gedetacheerd zullen worden.

Art. 18. De kapiteins van den generalen staf keeren, zoodra zij bij het wapen, waarvan zij afkomstig zijn, aan de beurt zouden wezen om tot hoofd-officier te worden bevorderd, als majoor, naar dat wapen terug.

Art. 19. De aanvulling der majoorsplaatsen bij den generalen staf geschiedt door overplaatsing uit het leger van majoors, die vroeger als kapitein bij den generalen staf hebben gediend.

Art. 20. De verdere aanvulling der hoogere rangen geschiedt, hetzij door bevordering bij den staf, of door overplaatsing uit andere korpsen van het leger.

Art. 21. De hoofd-officieren en de kapiteins, voor het tegenwoordige tot den generalen staf behorende, worden, voor zooveel mogelijk, aangewozen tot het vervullen van de betrekkingen bij dit besluit aan den generalen staf opgedragen.

Art. 22. Zoolang de vacatures in den kapiteinsrang bij den generalen staf nog niet op de wijze, als in art. 16, in verband met art. 15, van dit besluit is bepaald, kunnen worden aangevuld, wordt in die vacatures voorzien door verdienstelijke kapiteins van de andere korpsen van het leger bij den generalen staf over te plaatsen.

Art. 23. De 1ste luitenants, die thans bij den generalen staf dienen, worden zonder examen tot de stafschool toegelaten.

Overigens zijn de bepalingen van dit besluit en het bepaalde bij art. 1 van Ons besluit van 41 Mei 1864, N°. 61, op hen van toepassing.

Art. 24. De kapiteins, niet tot het wapen der cavalerie behorende, die ingevolge de artt. 16 en 22 van dit besluit, bij den generalen staf worden overgeplaatst, ontvangen tot schadeloosstelling voor uniformverandering, eene grati-

licatie van f 200, en daarenboven voor elk paard, dat zij moeten aanschaffen, meerder dan waarvan zij moesten voorzien zijn bij het korps, dat zij verlaten, eene som van f 200.

Onze Minister van Oorlog is belast met de uitvoering dezes, waarvan afschrift zal worden gezonden aan de Algemeene Rekenkamer.

Thun, den 8sten Augustus 1868.

WILLEM.

De Minister van Oorlog,

J. J. VAN MOLKEN.

Voor eensluidend afschrift,

De Secretaris-Generaal van het Ministerie van Oorlog,

KRAMER.

REGELING VAN DE OPLEIDING EN DE BEVORDERING DER OFFICIEREN VAN DEN GENERALEN STAF.

VOORLOOPIG VERSLAG.

Bij Koninklijke Hoofdschap van den 23sten Maart 1878 werd ingediend een ontwerp van wet tot regeling van de opleiding en de bevordering der officieren van den generalen staf. Het onderzoek daarvan in de afdeelingen heeft aanleiding gegeven tot de volgende beschouwingen.

§ 1. *Al of niet wenschelijkheid eener regeling bij de wet.* De vraag, die in de allereerste plaats in de afdeelingen werd overwogen, was deze, of het onderwerp, waarop dit voorstel betrekking heeft, behoort te worden geregeld bij de wet of bij Koninklijk besluit. Er waren eenige leden, die tot het laatstgenoemde denkbeeld overhielden en regeling bij de wet minder doelmatig achtten, althans voor zoo verre de *opleiding* der officieren van den generalen staf betreft.

Nu de organisatie der krijgsschool, bij art. 41 der wet van 30 Mei 1877 (*Staatsblad* N°. 141) aan een *algemeenen maatregel van inwendig bestuur* is overgelaten, gaat het bezwaarlijk aan de praktische opleiding van staf-officieren, wier theoretische vorming in de tweede afdeeling der krijgsschool is afgeloopen, bij de wet te regelen. Wel is waar wordt in het ontwerp aan de praktische vorming tevens eene regeling der bevordering verbonden, hetgeen ongetwijfeld een ontwerp van wetgeving is, maar de leden, wier gevoelen hier wordt medegedeeld, wilden die bevordering en de voorwaarden daarvan, voor zoo veel nodig, alleen geregeld zien in verband met de wet op de bevordering van 28 Augustus 1854 (*Staatsblad* N°. 128), welk verband in dit ontwerp niet overal even duidelijk is.

De meeste leden zouden echter aan regeling bij de wet de voorkeur geven, voornamelijk op de gronden door den Minister van Oorlog aan het slot van § 4 der Memorie van Toelichting medegedeeld. Hoewel ook deze leden erkenden, dat de opleiding van officieren voor den generalen staf, voortaan gedeeltelijk bij algemeenen maatregel van inwendig bestuur en gedeeltelijk bij de wet zoude zijn geregeld, oordeelden zij toch, dat eene organisatie van zoo gewichtigen aard als die waarover in dit voorstel wordt gehandeld, op wettelijken grondslag moest berusten, vooral daar zij nauw samenhangt met het stelsel van bevordering. Bovendien heeft men, zonder wettelijke bepalingen, telkens wijziging door achtereenvolgende ministers te verwachten, terwijl tot wijziging eener wet niet zoo licht wordt overgegaan. Eindelijk ligt in wettelijke regeling der vooruitzichten op bevordering een waarborg tegen altijd mogelijke willekeur en is het, om de krijgsschool aan haar doel te doen beantwoorden, noodig, dat de verdere bevordering van hen die haar met gunstig gevolg hebben bezocht op goede en blijvende grondslagen ruste.

§ 2. *De gewijzigde inrichting der krijgsschool.* Wegens het reeds aangestipte nauwe verband tusschen dit ontwerp en de krijgsschool kon de regeling van laatstgenoemde inrichting, zooals die heeft plaats gehad bij Koninklijk besluit van

den 14den Maart 1878 (*Staatsblad* N°. 17) niet buiten bespreking blijven. Die regeling had zeer vele leden bevreemd. Daarbij is, meenden zij, niet *éene* krijgsschool met *één* cursus, zooals art. 11 der wet van 30 Mei 1877 voorschrijft, in het leven geroepen, maar *twee* scholen, die onderling niet het minste verband houden. De eerste afdeling te Breda is de bij de wet van 1877 bedoelde krijgsschool; de tweede afdeling te 's Gravenhage is iets anders en grootendeels eene stafschool, eene inrichting voor algemeene krijgskundige studien bestemd. Welke reden, vroegen sommige leden, kon de Minister hebben om die tweede afdeling bij Koninklijk besluit te regelen en de verdere opleiding der stafofficieren, die in dit ontwerp wordt behandeld, te regelen bij de wet? Zoude het niet beter zijn ook de bepalingen omtrent de opleiding, welke aan de tweede afdeling der krijgsschool zal worden verkregen, voor zoover de hoofdbeginselen betreft, in deze wet op te nemen? De Minister stelt nu een wetsontwerp voor, dat een algemeenen maatregel van inwendig bestuur tot grondslag heeft. Gewoonlijk geschiedt echter het omgekeerde. De wet stelt de grondslagen vast en een algemeene maatregel van inwendig bestuur strekt tot uitvoering van die beginselen. Het door den Minister voor dit onderwerp aangenomen stelsel heeft dit nadeel, dat een wijziging van den maatregel van inwendig bestuur, waarop de wet steunt, haar in sommige opzichten feitelijk tot eene doode letter zal kunnen maken. Wel is waar zal men bij het aanbrenge van bedoelde wijzigingen steeds gebonden blijven door de bepalingen dezer wet en daaraan niet mogen derogeren, maar toch zou gemis aan behoorlijk verband tusschen de wet en het Koninklijk besluit, waarop zij ten deele is gegrond, de bedoelingen van den wetgever kunnen verijdelen. Daarom scheen het aan enkele leden zekerder en stelselmatiger ook de tweede afdeling der krijgsschool, die feitelijk eene stafschool is, te regelen bij deze wet.

Afgescheiden van deze algemeene opmerking vond de inrichting zelve der krijgsschool, zooals die door dezen Minister is gereorganiseerd, bij verscheidene leden afkeuring. Vooral in twee afdelingen trad men daaromtrent in uitvoerige beschouwingen. Men bracht in herinnering, dat vóór 1868 het beginsel gold, dat, tot aanvulling van den generalen staf, eene keuze van aspiranten uit de officieren van alle wapens door den chef van dien staf werd gedaan. Aan die aspiranten werden diensten opgedragen, waarmit hun aanleg en geschiktheid kon blijken, en die tevens nuttig waren voor hunne vorming tot stafofficier. Naar aanleiding der langs dien weg verkregen uitkomsten werden die aspiranten door den chef van den generalen staf voorgedragen tot overgang bij dat korps.

Volgens het stelsel, ingevoerd bij Koninklijk besluit van 8 Augustus 1868, N°. 53, konden tot planting op de stafschool in aanmerking komen luitenants, die zich met goed gevolg aan een taclatingsexamen hadden onderworpen en tevens voldeden aan eenige eischen van physieken en intellectueelen aard en van diensttijd. Tot zoover was deze regeling niet verkeerd, maar de plaatsing bij den generalen staf, nadat men de stafschool had doorloopen, was afhankelijk gesteld van een *eindexamen* en stond alzoo *buiten de verantwoordelijkheid* van den chef van den generalen staf, hoewel deze de examen-commissie presideerde. Een gunstige uitslag van het eindexamen, gepaard aan practische geschiktheid, waarborgde den geëxamineerde het voor anderen niet zelden grievend voorrecht, om bij zijn wapen, zodra mogelijk, tot kapitein bij keuze bevorderd te worden. Grievend, omdat het zeer wel gebeuren kon, dat bij het wapen, waartoe de geëxamineerde behoorde, eerste luitenants waren, die even gegronde aanspraak op bevordering bij keuze konden maken.

Dit stelsel werkte ook in een ander opzicht verkeerd. Immers, omdat aan een goed geslaagd eindexamen zulke belangrijke voordeelen waren verbonden, werden daarbij ook zeer hooge eischen gesteld. Het gevolg hiervan was, dat officieren, die getoond hadden voor den stafdienst volkomen bruikbaar te zijn en zich met ijver op hunne studien hadden toegelegd, toch niet aan die eischen konden voldoen. Dit is onder anderen geschied met vier luitenants, die in 1873 het eindexamen aan de stafschool aflegden, en van wie er geen naar wensch slaagde.

Dit leidde tot ontmoediging en weldra kwamen van de jongere officieren schier geene aanvragen meer om gedetacheerd te worden bij de stafschool. De stafschool kon dus toen niet meer voldoen aan hare bestemming, en wijziging der inrichting was daardoor noodig geworden. Die wijziging heeft plaats gehad bij Koninklijk besluit van den 28sten Juli 1875, N°. 10, waarbij een krijgsschool werd ingesteld. Het doel dier instelling, zooals het in de beweegredenen van genoemd besluit wordt omschreven, is om aan alle officieren, die door aanleg, intellectueele ontwikkeling en kennis daartoe in aanmerking zullen komen, de gelegenheid te openen zoodanige hooger wetenschappelijke en praktische vorming te verkrijgen, als ten grondslag moet strekken aan het naar behooren bekleeden van hoogere rangen in het leger, of het vervullen van de verschillende dienstbetrekkingen bij den generalen staf, de intendance enz., die tot de hooger troepenleiding behooren."

Zijn dergelijke beweegredenen te beschouwen als een terugkeer naar *»de oude, door de ondervinding veroordeelde, overal verlaten regelen»*, zooals op bladz. 4 der Memorie van Toelichting gezegd wordt? Voorzeker neen, zeiden dezelfde leden. Maar in 1875 werd gebroken met het stelsel om aspiranten voor den generalen staf te lokken door het vooruitzicht op begunstiging. Het is ook hoogst kostbaar voor het land, stafofficieren te verkrijgen door aspiranten, gedurende *riev* jaren, geheel op 's lands kosten, theoretisch en praktisch op te leiden, terwijl zij daarboven hunne kameraden, al zijn die even kundig of geschikt, in bevordering vóórgaan. Overigens was het gebleken, dat bij de stafschool eene onzelfstandige, gebonden studie plaats had en niet eene vrije studie, die in den regel degelijker resultaten geeft.

De krijgsschool, zooals die in 1875 was ingericht, beruiste op milde grondslagen. De ondervinding had reeds geleerd, dat men er goede vruchten van mocht verwachten en het vooruitzicht scheen dus gegrond, dat weldra ruime keus van officieren voor den generalen staf zoude bestaan. Aan de verandering in 1875 was die verbeterde toestand ontegenzegglijk voor een groot deel toe te schrijven.

Waarom moest de inrichting der krijgsschool nu weder geheel worden veranderd?

Er zijn in het leger nog zoovele zaken, die verbetering behoeven, dat men waarlijk datgene wat door vele bevoegde beoordeelaars als *goed* wordt erkend, voorloopig kan doen blijven zooals het is. Dergelijke herhaalde veranderingen oefenen in het leger een nadeeligen invloed uit.

De thans ingevoerde veranderingen mogen geenszins alle verbeteringen worden genoemd. De cursus is van *drie* jaren op *twee* jaren teruggebracht. Tot nog toe werd jaarlijks van 1 Nov. tot ult. April aan de krijgsschool onderwijs gegeven, terwijl de overige maanden bestemd waren voor praktischen dienst, detachering bij andere wapens, verkenningsreizen enz. Die afwisseling was van groot nut. De directeur, leeraars en gedetacheerde officieren verkregen, na een hoogst inspannenden wintercursus, door een tijd lang praktischen dienst in het veld te doen, wederom de frischheid van geest terug, die noodig was om in den volgenden cursus het vele werk, dat gedaan moest worden, met opgewektheid te verrichten. Het verlengen van den wintercursus met minstens twee maanden (art. 7 van het Koninklijk besluit van den 14den Maart 1878, N°. 17) zal dus niet in die verhouding te gemoet komen aan de verkorting van den geheelen studietijd met één jaar, zoodat in het vervolg de studien niet meer zoo onwvngrijk, degelijk en doelmatig zullen zijn als tot dusverre het geval was.

De plaatsing van de tweede afdeling der krijgsschool te 's Gravenhage werd, over het algemeen, ondoelmatig geacht. Daardoor wordt de inrichting onnoodig kostbaarder en de plaats is minder geschikt voor studeerende officieren. Vooral gehuwde officieren zullen niet zelden door de kostbaarheid van het leven aldaar teruggehouden worden en het Rijk zal dan nu weder het vereischte aantal leeraars moeten aanstellen en bezoldigen, ofschoon zij voor het meerendeel te IJboda, bij de eerste afdeling der krijgsschool, reeds aanwezig zijn. Bovendien moet er een gebouw worden aangekocht, of althans ingericht, en moet er een bibliotheek, een physisch kabinet, een chemisch laboratorium, een afzonderlijke rijbaan enz.,

in orde worden gebracht. En eindelijk hebben de officieren-leeraars evenals de officieren-leerlingen aanspraak op de residentie-toelage, waarvan het bedrag per hoofd wel niet hoog is, maar voor een zoo groot aantal weder tot eene aanzienlijke uitgave zal leiden.

Vooraf ook tegen het eindexamen bij de tweede afdeling der krijgsschool en de publiciteit daarvan werden van vele zijden bezwaren ontwikkeld.

Een eindexamen, zoo zeide men, is alleen goed te keuren, wanneer andere middelen tot beoordeeling der geschiktheid ontbreken. Zooals het onderwijs aan de krijgsschool tot nog toe geregeld was, bestond de driejarige cursus als het ware uit een voortdurend examen, dat veel meer waarborgen opleverde dan een zogenaamd eindexamen kan schenken. In alle vakken werden een aantal toegepaste vraagstukken ter bewerking gegeven. De naar aanleiding daarvan vervaardigde opstellen, memorïën enz. werden door de leeraren nauwkeurig nagezien, die daarop hunne aanmerkingen in den vorm van kantteekeningen stelden en ten slotte het geheele stuk beoordeelden. Daarna ontvingen de officieren die stukken terug en teekenden ze voor kennisgeving. Vervolgens werden ze bij den directeur ingeleverd, die zijne beoordeeling op het stuk stelde. Eindelijk gebeurde het dikwijls, dat ze door den chef van den generalen staf werden nagezien en beoordeeld.

De officieren werden bovendien jaarlijks van den 1sten Mei tot den 1sten November gedetacheerd bij de verschillende wapens, vooral bij die, waarvan zij niet afkomstig waren. Een officier der infanterie blijv. werd dus eerst beoordeeld door zijn eigen chefs, daarna door die der cavalerie en veldartillerie, waarbij hij was gedetacheerd, voorts door den directeur der krijgsschool en eindelijk door den chef van den generalen staf.

Een eindexamen, zooals thans is ingevoerd, levert naar het oordeel der leden, die de nieuwe inrichting der krijgsschool afkeurden, veel minder waarborgen op. Het programma is voor den korten cursus veel te overladen en omvat meer dan twintig vakken. Van vrije studie kan bij dit programma geen sprake meer zijn; africhting voor het examen zal het onvermijdelijk gevolg wezen.

Wat de publiciteit van het examen aangaat, wees men er op, dat, wil die openbaarheid niet een ijdele klank zijn, een *mondeling* examen dient plaats te hebben, tenzij men het omvangrijk schriftelijk werk voor het publiek ter visie wil leggen, wat niet aannemelijk is. Zulk een mondeling examen, waarbij het minder op *weten* dan op *gevatheid* aankomt, geeft weinig waarborgen zelfs voor de meest geschikten. Het zal geen degelijk examen zijn, maar een *schijn*examen worden, dat, vooral wanneer aan hen die slagen bij de wet groote voordeelen worden verzekerd, zeer gevaarlijke gevolgen kan hebben. Zeer opmerkelijk is het dan ook, dat onlangs is gebleken hoe weinig waarde de Minister zelf eigenlijk aan zulk een eindexamen hecht. Hij heeft toch *twee* kapitains, die vroeger *niet* in het eindexamen der stafschool waren geslaagd, bij den generalen staf geplaatst, hoewel zich verscheidene officieren in het leger bevinden, die met gunstig gevolg den cursus aan de krijgsschool hebben doorloopen.

Nog om een andere reden ontmoette een openbaar eindexamen bezwaar. Menig officier zal ongaarne min juiste antwoorden geven onder het oog zijner inferieuren, die natuurlijk, evenals ieder ander, het onderzoek kunnen bijwonen. Verscheidene leden zagen hierin een gevaar voor het prestige voor de militaire discipline noodig.

De leden, die de tegen het eindexamen van de tweede afdeling der krijgsschool aangevoerde bezwaren niet deelden en den hierboven genoemden maatregel van den Minister ENDERLEIN afkeurden, betoogden, dat het voor den bevalhebber niet minder op het toepassen zijner kennis in een bepaald oogenblik, dan op het bezit der wetenschap zelve aankomt, en dus aan een examen geene practische waarde mag worden ontzegd. Overigens is het examen *facultatief*. Geen enkel officier wordt genoodzaakt er zich aan te onderwerpen. Wie begrijpt er niet genoeg bekwaamheid voor te bezitten, behoeft zich niet aan de proef te wagen.

Trouwens bij sommige deelen van het leger, onder anderen bij de militaire

geneeskundigen, wordt reeds een examen voor promotie gevorderd, zonder dat zich de hierboven opgenoemde bezwaren doen gevoelen, waartegen echter werd opgemerkt, dat dit examen, evenals die bij de Marine, niet openbaar is. Men wees er verder op, dat hijv. in Frankrijk het bezetten van professorale leerstoelen bij concours, uitnemende resultaten heeft gegeven. Eindelijk achtte men het van veel belang den waarborg niet over het hoofd te zien, die de openbaarheid van het examen tegen willekeurige handelingen verleent.

Deze leden keurden den maatregel van den Minister ENDERLEIN ook af, omdat, toen daartoe werd overgegaan, verscheidene officieren, naar aanleiding van het Koninklijk besluit van 8 Augustus 1808, bezig waren zich tot het eindexamen voor te bereiden, wier rechtmatige voornitzichten toen eensklaps werden vernietigd. Hun werd op het onverwachtst het recht ontnomen om deel te nemen aan het eindexamen, dat hun zoo groote voordeelen beloofde. Men vertrouwde, dat de tegenwoordige Minister maatregelen zal beramen om dit onrecht te herstellen.

§ 3. *Strekking dezer wet en vermoedelijke invloed daarvan op het officierskorps.* Wat den inhoud en de strekking van het wetsontwerp tot regeling der opleiding en bevordering van officieren van den generalen staf betreft, was men het er over eens, dat die buitengewoon belangrijk moeten worden geacht. Men zag daarin een eersten stap om de door den Minister toegezegde organisatie van het geheele leger bij de wet tot stand te brengen. De wenschelijkheid van dien maatregel in het midden latende, meenden verscheidene leden er op te moeten wijzen, dat door de aanneming van dit voorstel beginselen en regelen zullen worden vastgesteld, waarop later niet meer zal kunnen worden teruggekomen, zonder toestanden, naar aanleiding der vastgestelde regeling in het leven geroepen, uit hun verband te rukken. Het is dus, vooral met het oog op de toekomst, van groot gewicht, dat dit voorstel in al zijne bijzonderheden met de meeste aandacht worde overwogen.

Het valt niet te ontkennen, zoo oordeelde men algemeen, dat het tot de zeer moeilijke vraagstukken behoort de juiste middelen te vinden om bij een leger, dat sedert eene lange reeks van jaren schier geheel vreemd bleef aan den eigenlijken oorlog, ten allen tijde jeugdige, krachtvolle, energieke, kortom alleszins bruikbare en vertrouwde aanvoorders te bezitten. Ongetwijfeld moeten, zal dat doel bereikt worden, de lust tot studie, tot toepassing der verkregen kennis en ondervinding, de ijver tot nauwgezette plichtsbetrachting, de volmaakte toewijding in alle rangen steeds worden levendig gehouden. En het voornaamste middel waardoor dit kan geschieden, is voorzeker het toekennen van bevordering naar verdiensten. Intusschen, zoo meende men, moet die bevordering steeds zoo geregeld worden als in het belang van het *geheele leger* het meest wenschelijk is, dat wil zeggen, zij moet behouden worden als eene belooning voor bewezen diensten, maar mag niet ontaarden in eene belooning voor diensten, die wellicht bewezen zullen worden. Dit laatste stelsel leidt onvermijdelijk tot onrechtvaardigheid en ten gevolge daarvan tot aankweeking van een verkeerden geest in het leger.

Verscheidene leden betwijfelden of de Minister bij het opstellen dezer voordracht wel genoeg aan dit beginsel had vastgehouden.

Vrij kort na den aanvang der officiersloopbaan, derhalve vóór dat de officieren in voldoende mate werkelijke diensten hebben kunnen bewijzen, heeft er eene schifting plaats in gebreveteerden en niet-gebreveteerden, welke voor de geheele verdere loopbaan van den officier van beslissenden invloed is. De officieren die het bij art. 4 bedoelde brevet niet bezitten, hetzij zij getracht hebben het te verkrijgen of niet, zullen beschouwd worden als personen, die zich óf te zwak gevoelden om zich aan het examen te wagen, óf door de examen-commissie te zwak verklaard zijn, zoodat hunne volgende carrière in elk geval is belumpend. Daarbij mag niet uit het oog worden verloren hoe wisselvullig de uitslag van een examen meestal is en dus ook van het hier bedoelde examen zal zijn. Feitelijk zullen alle niet gebreveteerde officieren allicht voor minder geschikt en bekwaam worden gehouden. En dit nog wel vóór dat militaire diensten in aanmerking

konden komen, terwijl door deze enkele omstandigheid reeds over hunne geheele verdere carrière is beslist. Zal daardoor niet bij velen de lust en de ijver voor den dienst aanmerkelijk verminderen?

Het valt reeds bij eene vluchtige inzage der voorgestelde bepalingen in het oog, dat er bij het tot stand komen van dit wetsontwerp eene categorie van officieren zal ontstaan, die schier alle bevorderingen boven den kapiteinsrang zal in beslag nemen. Op blad. 2 der Memorie van Toelichting wordt gezegd, dat er door deze regeling een einde zal komen aan den allen geest en leven uitloovenden toestand, dat de meer bekwame schier niets boven den minder bekwame vooruit heeft. De tegenstanders van dit ontwerp verklaarden met nadruk, dat deze bewering ontrent den feitelijken toestand onjuist is. Naar hunne overtuiging gaat de Minister veel te ver in zijne veroordeeling van het bestaande. Hij weet even goed als ieder ander, dat ons leger zeer vele officieren telt, die zich met den meesten ijver aan hunne betrekking wijden, en steeds volkomen op de hoogte zijn van alles wat het krijgswezen in het algemeen en hun dienstvak in het bijzonder betreft. Het is toch algemeen bekend, dat nooit *eene* aangelegenheid van het leger, waarvoor speciale kennis werd gevorderd, niet door de officieren naar behooren behandeld is kunnen worden. Wel daarentegen zijn er verscheidene gewezen officieren met vrucht werkzaam bij sommige departementen van algemeen bestuur en in andere betrekkingen.

Daarbij komt nog, dat de toestand, waarop de Minister doelt, hij ons leger onmogelijk is, omdat daár *gunst* tot nog toe weinig invloed heeft kunnen uitoefenen. De bekwame man wordt in het leger van zelf genoeg bekend zonder dat zijne eerzucht behoeft te worden geprikkeld. Maar men heeft er tot dusver de schoolgeleerdheid niet verward met werkelijke bekwaamheid om den troep onder alle omstandigheden goed te leiden, met den taet om flinke tucht te doen ontstaan en te behouden.

Doch evenmin zal dit wetsontwerp beantwoorden aan de verwachting welke de Minister, blijkens de Memorie van Toelichting (voorlaatste alinea van § 2) daarvan heeft, namelijk om „jeugdige aanvoerders te verkrijgen”. Volgens de wet van 1851, in verband met dit wetsontwerp, bestaat de mogelijkheid, dat, in het allergunstigst geval, een officier na *twaalf* jaren dienst als zoodanig tot majoor en *vier* jaren later tot kolonel wordt bevorderd. Maar zulk een exceptioneel geval mag niet als maatstaf gelden. Daarom behoort men bij die *zestien* jaren nog de helft van dien tijd te voegen, en dan is de onderstelling niet gewaagd, dat in de toekomst de kolonels gemiddeld na *vier en twintig* jarigen diensttijd als officier, — dus ongeveer op *nier en veertig* jarigen leeftijd, — aan het hoofd der regimenten zullen staan. Blijven lichaamsgestel en geestvermogens goed, dan kunnen zij nog twintig jaar lang ten volle voor den dienst geschikt zijn. Op zich zelf zou dit een groot voordeel wezen, indien het gevolg daarvan niet een algemeene stilstand der promotie was. Immers blijven de kolonels, dan kunnen de luitenant-kolonels niet opklimmen en is de bevordering ook voor de volgende rangen gestremd. Het eenige middel om dit nadeel zooveel mogelijk te keeren, bestaat daarin, dat elk hoofdofficier, zoodra hij een door de wet te bepalen leeftijd heeft bereikt, gepensionneerd worde, onverschillig of hij al dan niet geschikt is voor zijne tegenwoordige of voor hoogere betrekkingen of dat hij bijzondere verdiensten heeft. Doch dan zal de Staat allengs belast worden met de pensioenen van tal van officieren, die nog in de kracht van het leven zijn en nog jaren lang den lande goede diensten hadden kunnen bewijzen.

Eindelijk zal er door deze wet verwarring ontstaan in de bevordering der staf-officieren onderling. Om aan de *rechten* door schoolgeleerdheid verkregen te kunnen voldoen, brengt men die rechten in verband met de meer of minder spoedige carrière der tijdgenooten bij het wapen, waarvan de staf-officier afkomstig is. Doch bij de verschillende wapens blijft de carrière van tijdgenooten niet op den duur gelijk, en naar mate van het toeval, zullen dus ook de carrières der staf-officieren onderling door elkaar loopen.

Daardoor alleen ontstaat reeds verwarring, maar daarbij komt nog een ver-

stovende omstandigheid, waaraan niet schijnt gedacht. De vergelijking namelijk van ancienniteit kan niet geschieden dan *naar den rang, waarin men dient*. Blijft nu bij het een of andere wapen de bevordering tot een bepaalden rang toevallig eenigen tijd ten achteren om zich bij een hoogerem welligt te herstellen, dan zal van de uanneming dezer wet het gevolg zijn, dat die tijdelijke en toevallige stilstand — somtijds slechts van eenige maanden, — de toekomst en vooruitzichten van die officieren voor goed en op onherstelbare wijze zal breken.

De voorstanders van het wetsontwerp brachten in herinnering, dat men hier niet te doen heeft met een stelsel van bevordering voor alle officieren van het leger, maar dat dit voorstel alleen moet beschouwd worden als een middel om, ook in tijd van vrede, op doelmatige wijze te weten te komen wie geschikt zijn voor den dienst bij den generalen staf. Dat voor de behoorlijke vervulling van dien dienst meer dan gewone theoretische en praktische bekwaamheid noodig is, wordt door niemand ontkend. Daarenboven is kennis en geschiktheid voor moeilijke dienstverrichtingen op zich zelve reeds eene verdienste, en in zooverre is het niet onbillijk, dat daarmede snellere bevordering gaat gepaard. Dit is niet te beschouwen als een voorrecht, maar als een recht. Deze snellere promotie geschiedt intusschen alleen in het algemeen belang, in dat van het geheele leger, en wel om waarborgen te hebben, dat de leiding daarvan aan kundige en geschikte personen zal zijn toevertrouwd. Het zoude trouwens onmogelijk zijn die bevordering te regelen naar reeds bewezen militaire diensten, omdat, bij een leger dat bijna nooit oorlog voert, weinig gelegenheid bestaat om op dien grondslag een juist oordeel te vestigen. Maar in elk geval zullen de officieren die, om welke reden dan ook, geen stafofficieren zijn geworden, niet uitgesloten zijn van bevordering. Zelfs zullen aan hen, wanneer dit wenschelijk mocht blijken, belangrijke commando's kunnen worden toevertrouwd.

Wat nu het verwijt van nankwekking van „schoolgeleerdheid” aangaat, dit schijnt allermintst gegrond. Als of de Minister de bezwaren der tegenstanders voorzien had, heeft hij die voorkomen door juist de krachtigste waarborgen in de wet op te nemen om te maken, dat praktische geschiktheid niet door theoretische kennis worde overschaduwed. Heeft een officier de krijgsschool met vrucht doorloopen, dan keert hij naar zijn wapen terug en kan worden aangewezen om gedurende twee jaren bij den chef van den generalen staf werkzaam te zijn. Daarna keert hij weder naar zijn wapen terug en eerst als hij daarbij twee jaren vertoefd heeft en zijne praktische geschiktheid uitnemend is gebleken, kan hij bij den generalen staf worden geplaatst. Als hij daarbij geplaatst wordt met den majoorrang, blijft hij er gedurende vrij geruimen tijd en als kolonel komt hij aan het hoofd van een regiment te staan. Juist in dat telkens terugkeeren naar het leger ligt een hoofdbeginzel van dit ontwerp en dit hadden de voorstanders met groote ingenomenheid gezien. Deze afwisseling van dienst zal de stafofficieren voor éézijdige vorming behoeden. Wat wil men nu meer? Is het mogelijk en met de belangen van hunnen dienst vereenigbaar, de stafofficieren nog meer met het overige leger in aanraking te brengen dan door deze wet zal geschieden?

Ten slotte voegden verscheidene leden hieraan toe, dat de door den Minister voorgestelde weg de eenige is om bekwaamere officieren in het leger te verkrijgen. Er mogen sommige officieren zijn, die zich met veel zorg op de studie van het krijgswezen en vooral van hun dienstvak toeleggen, te ontkennen valt het niet, dat zeer vele officieren met hunne studie ophouden, zoodra zij de Militaire Academie hebben verlaten. Deze wet zal hen noodzaken te *blijven* doorwerken, willen zij voortdurend op bevordering aanspraak maken.

§ 4. *De generale staf een gesloten vak.* De Minister, zoo werd opgemerkt, wil van den generalen staf een *kleine kern*, een *gesloten vak* maken, waarbij alleen de stafofficieren kunnen worden benoemd. Maar wanneer alle plaatsen bezet zijn, zal men verder weinig promotie verkrijgen, terwijl de Minister toch ook jonge, krachtige officieren bij den generalen staf wil hebben. Er werd daarom gevraagd of het niet beter zou zijn in vredetijd den generalen staf een *open vak* te laten en voor oorlogstijd dien staf bij nadere bepalingen te regelen.

§ 5. *Onbillijkheid dezer wet jegens sommige officieren.* Door verschillende bepalingen van dit wetsontwerp zullen verdienstelijke officieren op onbillijke wijze worden behandeld.

Voor eerst zullen de officieren, die vroeger op de stafschool of de krijgsschool waren en aan wie bevordering was voorgespiegeld, nu niet bij den generalen staf kunnen worden geplaatst. Vervolgens zullen velen der tegenwoordige kapiteins van den generalen staf volkomen uitgesloten zijn van bevordering. Majoor bij dien staf kunnen zij niet worden. Immers volgens de tweede alinea van art. 12 kan geen kapitein van den generalen staf tot majoor worden bevorderd, die niet gedurende twee jaren in zijnen rang bij een der wapens van het leger werkelijken dienst heeft gedaan, welke termijn bij art. 21 van het wetsontwerp voor de tegenwoordige officieren bij den generalen staf op één jaar is teruggebracht. Velen dier kapiteins hebben echter geen jaar in dien rang werkelijken dienst bij hun wapen verricht. Zij kunnen dus bij hun wapen geen majoor worden en, uit hoofde, volgens art. 18, alleen officieren, die blijken *ongeschikt* te wezen, zonder bevordering bij hun wapen worden teruggeplaatst, zijn de bedoelde kapiteins veroordeeld bij den generalen staf te blijven dienen zonder ooit voor bevordering in aanmerking te kunnen komen. De Minister kan dit onmogelijk bedoeld hebben.

Het is ook onbillijk, dat volgens de overgangsbepalingen (art. 21) de titel van *staf-officier* en de daaraan verbonden voordeelen niet zullen worden verleend aan kundige hoofdofficieren, die jaren achtereen op uitnemende wijze bij den generalen staf gediend hebben en eerst kort geleden zijn overgeplaatst, terwijl die wél zullen worden toegekend aan officieren, die eerst sedert enkele maanden of weken bij den staf zijn aangesteld.

Zoude niet bij de overgangsbepalingen kunnen worden vastgesteld dat ook tot staf-officier zullen worden benoemd alle hoofdofficieren, die in dien rang op allesszins voldoende wijze gedurende een bepaalden tijd bij den generalen staf hebben gediend? en eene algemeene bepaling worden opgenomen, waarborgende dat zij, die met vrucht de vroegere staf- of krijgsschool hebben doorloopen, verkregen rechten zullen behouden?

§ 6. *Financiële gevolgen.* Sommige leden, waaronder er ook waren, die de bepalingen dezer wetsvoordracht nuttig oordeelden om kundige officieren te verkrijgen, konden de opmerking niet terughouden, dat de prijs waarvoor dit voordeel gekocht zal worden zeer duur zal blijken. Want de uitvoering dezer wet zal, naar zij vreesden, weder aanzienlijke uitgaven na zich slepen, vooral bezwarend voor een land, dat nooit oorlog zal voeren dan uit dwang en bij de hoogstmogelijke noodzakelijkheid. Daarom vroegen deze leden inlichtingen omtrent de financiële gevolgen van dit voorstel, ook in verband met de kosten van de tweede afdeling der krijgsschool. Zij vermoedden, dat de voorgestelde regeling weder meer zoude kosten dan de bestaande, en wilden daartoe ongaarne medewerken. Dit vermoeden was, huns inziens, gewettigd door het een en ander dat deze Minister heeft in het leven geroepen. Bij verschillende besluiten, wijzigingen en organisatiën door hem tot stand gebracht, schijnt niet in het allerminst tegen vermeerdering van kosten opgezien. Deze leden wezen op de reorganisatie van den staf der artillerie (besluit van den 5den Januari 1878, N°. 22), op de reorganisatie der infanterie en artillerie (besluit van den 21sten April 1878, N°. 44 en 45), waarbij het getal luitenant-kolonels zeer aanzienlijk is vermeerderd, op de inrichting der krijgsschool, op de benoeming van een inspecteur van het militair onderwijs, op de plaatsing aan het Departement, naast de chefs van de bureaux der genie en artillerie, van hoofdofficieren om te adviseeren enz. Deze leden hadden andere verwachtingen van dezen Minister gehad en wilden hunne teleurstelling niet verbergen. Op grond van dit alles achtten zij zich verplicht te vragen: welke kosten zal de uitvoering dezer wet na zich slepen?

§ 7. *Adviezen der autoriteiten.* Het had bij verscheidene leden bevreemding verwekt, dat uit niets blijkt, of bij het ontwerpen van deze wetsvoordracht, die ook verband houdt met de inrichting der krijgsschool, de adviezen zijn gevraagd van hen, die uit den aard hunner betrekking over dit onderwerp kunnen oor-

deelen. Men had hierbij het oog op den tegenwoordigen en den vroegeren directeur van de krijgsschool, den chef van den generalen staf, de inspecteurs der verschillende wapens, den hoofdintendant, de commandanten in de hoofdstellingen enz. In Frankrijk zijn, bij de regeling van dit onderwerp, al deze autoriteiten niet alleen gehoord, maar hunne adviezen zijn ook publiek gemaakt, onder anderen in *l'Annuaire Militaire*. Hier te lande zijn die adviezen echter, voor zoover zij gevraagd zijn, geheim gebleven, hoewel zij tot nut en voorlichting hadden kunnen strekken. Men zoude het wenschelijk achten, dat overlegging alsnog geschiedde en de adviezen van bovengenoemde autoriteiten althans ter inzage voor de leden der Kamer werden gesteld, opdat dezen zoo doende de verschillende gezichtspunten betreffende dit onderwerp zouden leeren kennen.

Enkele leden stelden op overlegging dezer adviezen geen prijs, omdat zij toch afkomstig zijn van aan den Minister van Oorlog ondergeschikte autoriteiten.

§ 8. *Opmerking betreffende de intendance.* Er werd door sommige leden op aangedrongen, dat maatregelen zouden worden beraamd, opdat ook officieren der intendance stafofficier kunnen worden. De aandacht van den Minister werd bij deze gelegenheid ook op de inrichting der intendance gevestigd. De werkkring der officieren van dat dienstvak en de eischen, die hun worden gesteld, behooren thans geheel anders te worden geregeld dan bij de wet van 1851 is geschied. De intendance, zoo zeiden de leden die deze opmerking te berde brachten, is aan den generalen staf nauw verwant; beide behooren open dienstvakken te zijn. Het is nuttig dat een officier eenige jaren bij de intendance werkzaam gesteld kunne worden, maar het kan hekwame, allesszins geschikte officieren van den overgang bij dat korps terughouden, wanneer zij weten, dat zij in dat geval gedurende hun geheelen diensttijd daarbij moeten blijven.

Art. 1. Vele leden vreesden, dat door dit artikel een der voornaamste voordeelen van het door den Minister aangenomen stelsel zoude verloren gaan. Terwijl deze leden het toejuichten, dat door de wet vaste regelen gesteld worden, waaraan ieder Minister zich zal hebben te houden, meenden zij dat de algemeenheid der uitdrukking *mit een door ons te bepalen getal* te weinig waarborg tegen herhaalde veranderingen zal geven. Nu de zaak bij de wet wordt geregeld, moet ook de wet het getal officieren van elken rang bij den generalen staf bepalen. Telkens terugkerende strijd bij de begroting wordt tevens langs dien weg vermeden. Sommige leden wilden het aantal kapiteins bij de wet bepalen, maar dat der majors en luitenant-kolonels aan den Minister overlaten.

In dit artikel wordt voorgeschreven, dat er een chef van den generalen staf zal zijn. Maar zal er ook niet een sous-chef moeten wezen, die bij ontstentenis van den chef onmiddellijk kan optreden? Bij voorbeeld, volgens art. 2 treedt de chef van den generalen staf op als chef van den staf bij het hoofdkwartier van het leger te velde. Dan moet er toch een sous-chef zijn, die hem als hoofd der afdeling »Generale staf" aan het Departement vervangt. Vermoedelijk zal dat een der luitenant-kolonels van den generalen staf zijn. Maar, zoo vroeg men, welke? De oudste in leeftijd of in dienstjaren? Directe aanwijzing van een sous-chef werd dus wenschelijk geoordeeld.

Artt. 2 en 3. Door de bepaling van het eerste lid van dit artikel wordt bij de wet vastgesteld, dat er bij het Departement van Oorlog eene afdeling »Generale staf" zal zijn. De vraag werd gedaan of dit werkelijk de bedoeling is. Zal de chef van den staf, wanners hij aan het hoofd eener afdeling van het Departement geplaatst is, niet te veel overladen worden met bureauwerk en, ten gevolge daarvan, minder geschikt zijn om in tijd van oorlog te velde op te treden?

Sommige leden wezen er verder op, dat in deze artikelen een werkkring wordt aangewezen voor den chef van den staf en voor het bureau. Maar als dit bij de wet moet worden geregeld, — hetgeen zeer werd betwijfeld, — behoort men consequent te zijn en den geheelen werkkring van den generalen staf in de wet te omschrijven, op de wijze als het overgelegde Koninklijk besluit van 8 Augustus 1868 in de artt. 3—9 deed.

Bij de tweede alinea van art. 2 bracht men in herinnering, dat niet altijd,

wanneer de militia, krachtens art. 184 der Grondwet, buitengewoon wordt bijgeroepen, er een leger te velde wordt gevormd. In 1849 en 1859 onder anderen werd de militia opgeroepen, maar niet met het oog om een leger te velde te vormen. Zal in zoodanig geval de bepaling dezer alinea ook gelden?

Het voorschrift van deze tweede alinea vond overigens in de meeste afdelingen krachtige bestrijding. Door de meeste leden werd de opneming dezer bepaling in de wet onnoodig geacht. Sommigen achtten het niet alleen onnoodig, maar hoogst nadeelig bij de wet te bepalen wie in tijd van oorlog chef van den staf bij het leger te velde zal zijn en welke officieren bij diens bureau zullen worden ingedeeld. Vooral in die omstandigheden moet de meeste vrijheid in de keuze van het personeel bestaan. Zeer wel denkbaar is het toch, dat de chef van den staf door zijn talent van organiseeren volkomen geschikt is om in vreedstijd de eerste ambtenaar bij het Departement van Oorlog, volgens de Memorie van Toelichting de rechterhand van den Minister, te zijn, maar bij het leger te velde minder op zijne plaats is door eigenschappen van lichaam of geest. Hij kan bijv. weifelend of weinig energiek zijn, hij kan een minder snellen blik op het terrein hebben, minder geschikt zijn om te midden van het krijgsgewoel kalm te overwegen en snel te handelen. Zulk een chef van den generalen staf bij het leger te velde zoude noodlottig voor dat leger zijn, en toch zoude de wet vorderen, dat hij en geen ander dien gewichtigen werkkring vervullen moet.

Als men nagaat welke werkzaamheden aan de tweede afdeling van het Departement van Oorlog, die van den Generalen staf zijn opgedragen bij het besluit van den 29sten December 1877 (Recueil Militair van 1877, tweede gedeelte, bladz. 250), dan wordt de twijfel nog versterkt of de persoon, die in vreedstijd met de regeling dier zaken is belast, de aangewezen man zal moeten worden gerekend om als chef van den staf bij het leger te velde op te treden. Daarentegen worden andere zeer kundige officieren, die wellicht juist bij het hoofdkwartier te velde op hunne plaats zouden zijn, door dit artikel uitgesloten.

De keuze van den chef van den staf te velde moet geheel vrij zijn. Sommige leden zagen, hoewel dit niet zonder tegenspraak bleef, in de voorgestelde bepaling zelfs strijd met art. 58 der Grondwet. De algemeene bevelhebber van het leger wordt door den Koning benoemd; het zoude eene verkorting van de rechten der uitvoerende macht zijn den chef van den staf te velde en de officieren van diens bureau door de wet te doen aanwijzen. Die rechtstreeksche benoeming en die aanwijzing bij de wet zijn met elkander in strijd en schijnen tot eene ongerijmdheid te leiden.

Hierbij komt nog, dat, volgens art. 3, de officieren van het staffbureau te velde ook genomen worden uit de officieren van de afdeling »Generale staf.» Die afdeling verliest dus in geval van oorlog haar chef en haar bekwaamste officieren. Hoe zal dat verlies worden aangevuld? Zal men zich niet genoodzaakt zien om bij plotseling oorlogsgevaar officieren uit het leger eensklaps, in die haastelike omstandigheden, hun commando te ontnemen en hen geheel onvoorbereid te plaatsen in een nieuwen werkkring? Toch komt het er op aan dat het bureau van den generalen staf bij het Departement van Oorlog ook in oorlogstijd op bekwame wijze wordt bestuurd. Er werd aan herinnerd, dat gedurende een gedeelte van den oorlog van 1866 van MOLTKÉ Berlijn niet heeft verlaten.

Aan den anderen kant behoeft het geen betoog, dat de taak der officieren bij het Departement van Oorlog bijna geheel uit schrijfwerk bestaat. Aan die bureaux worden 9 van de 24 stafofficieren geëmployeerd, terwijl diezelfde officieren het staffbureau te velde ten deele zullen formeeren. Doch twee meer verschillende werkkringen zijn bij het leger niet denkbaar.

Verder vergete men niet, dat de organisatie der bureaux van het Departement van Oorlog op een Koninklijk besluit gegrond is. Wanneer men nu later inziet, dat die organisatie niet aan de verwachting voldoet, en er dus verandering moet plaats hebben, zal deze wet tevens veranderd moeten worden, wegens het bepaalde in deze artikelen.

Hetgeen op bladz. 3 der Memorie van Toelichting ad artt. 2 en 3 wordt gezegd, werd door de leden wier gevoelen hier wordt medegedeeld, volstrekt niet toegegeven, want den daar bedoelden invloed kan de chef van den generalen staf veel gemakkelijker en zelfstandiger uitoefenen, wanneer hij niet als chef de bureau aan het Departement van Oorlog verbonden is. Voortaan zal de Minister slechts eenzijdige adviezen ontvangen. Volgens het thans ingevoerde stelsel zal er geen tegenwicht, geene wrijving van zelfstandige denkbeelden zijn tegenover de *bureaucratie*, welke bovendien, volgens deze wet, in oorlogstijd op het legercommando een hoogst belangrijken invloed zal uitoefenen. De ineensmelting der werkkringen van het bureau bij het Departement van Oorlog en dat bij het leger te velde — zoo zeer verschillend van karakter — zal voor beide nadeelig blijken.

Men verlieze echter, bij de beoordeeling der geschiktheid van officieren van den generalen staf, niet uit het oog, zoo werd van andere zijde aangevoerd, dat promotie bij den staf, volgens deze wet, niet anders geschiedt dan bij afwisseling. De officieren zullen nu eens bij den staf dan weder bij hun korps worden geplaatst. Deze heilzame hepaling zal hen voor eenzijdige bureaucratische vorming behoeden.

Toch werd ook van deze zijde toegegeven, dat het niet raadzaam is elke gelegenheid af te snijden, om ook andere stafofficieren of officieren van den generalen staf dan in art. 3 worden genoemd bij het stafbureau te velde te plaatsen. De toevoeging van de woorden *zof uit de stafofficieren* aan de tweede alinea van dat artikel zoude eene ruimere keuze van geschikte personen waarborgen.

Maar, werd hiertegen ingebracht, de Minister spreekt wel op bladz. 2 der Memorie van Toelichting van eene *reserve* van stafofficieren, doch deze zal niet bestaan, wanneer de stafofficieren niet *boven de formatie* bij de korpsen zijn ingedeeld. Men kan toch niet, zoodra de oorlog uitbreekt, aan de troepen eenige hunner geschikte officieren ontnemen. Tot dusver vormden de officieren van het topographisch bureau en de verkenningsbrigade eene reserve.

Art. 4. Sommige leden vertrouwden, dat het niet in de bedoeling ligt om de bepaling der eerste alinea van dit artikel ook toe te passen bij de benoeming van den chef van den generalen staf. Deze zal toch wel niet uit de luitenant-kolonels genomen worden, en dit is de hoogste rang welke, volgens art. 7, den titel van stafofficier bezitten kan. Bovendien bevinden zich in het leger eenige hoofdofficieren, die vroeger bij den staf op verdienstelijke wijze werkzaam zijn geweest en die, wanneer door onvoorziene omstandigheden spoedig eene nieuwe keuze voor chef van den generalen staf gedaan zoude moeten worden, niet bij de wet uitgesloten mogen zijn.

«*Vier wapens.*» Beter ware het hier te spreken van de verschillende wapens. De mogelijkheid is niet uitgesloten, dat er een nieuw wapen wordt ingesteld. Ook kan het in sommige omstandigheden wenschelijk zijn, dat eene marine-officier aan den generalen staf worde toegevoegd.

Wat het tweede lid aangaat, daarbij worden op eene zonderlinge wijze de artt. 15 tot 19 van het Koninklijk besluit van 14 Maart jl., betreffende de krijgsschool, vastgehaakt aan en eigenlijk vastgezet in eene wet. Ook de tweede afdeling van de krijgsschool verkrijgt nu wettelijke bekrachtiging. Art. 19 van het Koninklijk besluit wordt uitgebreid en de daar genoemde «*verder te stellen eischen*» worden nu gesteld bij de wet.

Maar dit tweede lid is daarenboven hier niet op zijne plaats. De titel van stafofficier wordt niet verleend aan hen die het *brevet* hebben, maar aan hen die het *brevet* hebben en *tevens de practische opleiding met goed gevolg hebben genoten*. Het tweede lid van art. 6 wijst aan wie tot stafofficieren worden benoemd, en hier, in art. 4, behoort deze bepaling te vervallen.

Omtrent het bij dit artikel wettelijk vast te stellen openbaar examen werden verscheidene bezwaren en opmerkingen in het midden gebracht, die reeds in § 2 der algemeene beschouwingen zijn medegedeeld. Men wees voorts op het bezwaar,

dat thans wettelijke bepalingen worden gebaseerd op eene tijdelijke organisatie van het militair onderwijs, dat toch in 1881 zal moeten worden herzien (art. 19 der wet van 30 Mei 1877 (*Staatsblad* n°. 141).

Art. 5. »Zeker getal.» Enkele leden oordeelden deze uitdrukking minder overeenkomstig den gebruikelijken wetsstijl en zouden liever lezen »eenige».

»Aangewezen.» Wat heeft men hier onder dit woord te verstaan? Is de bedoeling, dat over deze officieren zal worden beschikt, zoodat, al mocht de bedoelde plaatsing tegen den wensch van sommigen hunner zijn geschied, dezen niet mogen weigeren?

Moet voorts in dit artikel niet bepaald worden, zoo werd gevraagd, dat het tijdelijk detacheren bij den generalen staf van officieren, in het bezit van een brevet, geschiedt naar rang en ancienniteit? Men vreesde dat, wanneer de officieren, die zich geëfend hebben en het brevet hebben verkregen, niet zeker weten dat zij geplaatst zullen worden, de lust om zich daarvoor te gaan oefenen bij velen zal worden uitgedoofd. Bovendien geschiedt de voordracht, volgens het ontwerp, feitelijk door den chef van den generalen staf, hetgeen de mogelijkheid van begunstiging niet uitsluit.

Art. 6. Tweede alinea. De toekenning van een titel en een onderscheidingsteeken (art. 8) zal, volgens vele leden, meer aanleiding geven tot afgunst, verwaandheid en slechte onderlinge verstandhouding in het officierskorps dan zij nut zal doen door enkele ijdeluitige menschen tot het dingen naar die onderscheidingen aan te sporen. Practisch nut hebben dergelijke kenteekenen overigens niet.

Andere leden oordeelden het niet verkeerd, dat zij die een brevet hadden verworven en tevens door inspanning en geschiktheid hadden uitgemunt, ook door enkele uiterlijke onderscheidingen werden aangemoedigd. In Zwitserland geschiedt dit reeds, en het werkt daar zeer goed.

Art. 8. De hierboven medegedeelde bezwaren tegen de toekenning van een uiterlijk onderscheidingsteeken leidden tot de vraag of het wel raadzaam is deze bepaling bij de wet vast te stellen. Vele leden meenden dat dergelijke bijzonderheden niet in de wet te huis behooren.

Bij de tweede alinea van dit artikel wezen enkele leden op de hooge onkosten waartoe dit voorschrift weder aanleiding zal geven. Verscheidene andere leden meende integendeel, dat de voorgestelde redactie van deze alinea niet genoeg waarborgen geeft, dat het doel zal worden bereikt. In de Memoria van Toelichting wordt gezegd, dat het houden van een dienstpaard noodig is, omdat anders de stafofficieren op het oogenblik dat zij bij den generalen staf worden overgeplaatst allicht door onvoldoende bedrevenheid in het paardrijden hunnen dienst niet behoorlijk zouden kunnen verrichten. Het houden van een dienstpaard moet dus niet facultatief zijn, maar de bepaling moet inperatief wezen. Derhalve moet er niet staan, dat zij tot het houden van een dienstpaard zijn gerechtigd, maar dat zij daartoe zijn verplicht. Ware het voor dit geval ook niet billijk aan deze officieren eenige verhooging van tractement te verleenen?

Art. 9. »naasthooger rang.» Het woord »naasthooger» is minder goed Nederlandsch. Waarom niet volgenden of naastvolgenden rang?

Voor zoover hier sprake is van promotie van eersten luitenant tot kapitein, werd gevraagd of die promotie zou geschieden onverminderd het bepaalde bij art. 5 der wet van 1851. Men vergelijke art. 15 van het Koninklijk besluit van 1868. Slaan hierop wellicht de woorden *in den regel*? Overigens achten sommige leden deze woorden *in den regel* te vaag en vreesden, dat zij aanleiding zouden kunnen geven tot willekeur. Beter ware het te bepalen, dat die bevordering zal plaats hebben volgens den datum der aanstelling tot officier.

Tevens werd het gevoelen ontwikkeld, dat de definitieve aanwijzing der over te plaatsen officieren geheel ter verantwoording van den chef van den generalen staf moet komen. Dit stelsel wordt ook in het Deutsche leger gevolgd. Alle luitenants, die den cursus der *Kriegsakademie* bijgewoond hebben, keeren zonder onderscheid naar hunne korpsen terug. Later worden enkelen hunner naar het

bureau van den grooten generalen staf geroepen om aldaar werkzaam te zijn onder de oogen van den chef van het geheele korps, die dan zijn oordeel vestigt en naar aanleiding daarvan zijne voordracht opmaakt.

Art. 10, tweede lid. Eenige leden achtten dit eene zonderlinge bepaling; zoo het noodig is een dergelijk voorschrift in de wet op te nemen, moet het dan ook niet bepaald worden voor de kapiteins en luitenant-kolonels? Welk is voorts het verband tusschen deze zinsnede en art. 16?

„in zeer enkele gevallen” Dit is eene vreemde omschrijving en niet overeenkomstig den gebruikelijken wetstijl. De bedoelde gevallen behooren in het algemeen aangeduid te worden.

Art. 12, eerste alinea. Verscheidene leden wilden deze zinsnede als overbodig doen vervallen. Zulk eene opmerking behoort niet in eene wet. Daarenboven kwam hun de redactie zonderling voor. De kapiteins van den generalen staf zijn of de meest geschikte officieren van het wapen waartoe zij oorspronkelijk hebben behoord, of zij zijn het niet. Maar het heeft geen zin bij de wet te bepalen, dat zij *gerekend* worden er toe te behooren.

Andere leden merkten echter op, dat deze zinsnede, zoowel als de gevolgde reductie, noodig is met het oog op art. 6 der wet van 1851.

Tweede alinea. De redactie *„dat geen kapitein van den generalen staf tot den rang van majoor kan worden bevorderd”* enz., achtte men minder gelukkig. Beter zoude zijn *„dat een kapitein van den generalen staf niet tot den rang van majoor kan worden bevorderd”* enz.

Voorts werd er op gewezen, dat, volgens dit artikel, de kapiteins van den generalen staf in tijd van vrede tot den volgenden rang bevorderd worden, wanneer bij het wapen, waarvan zij afkomstig zijn, een officier van hunnen rang en van hun ouderdom in dien rang voor eene gewone of buitengewone bevordering in aanmerking komt. Maar, zoo vroeg men, wat zal er geschieden als er nu eens niet zulk een officier is? Zal dan een kapitein van den generalen staf niet bevorderd worden? De bevordering zal dan afhangen van eene bloot toevallige omstandigheid, en dat is onbillijk.

Artt. 13 en 14. In aansluiting met hetgeen in § 3 der algemeene beschouwingen is opgemerkt, werd gevraagd of niet uit de toepassing dezer bepalingen een groot overcompleet te wachten is van hoofdofficieren, terwijl juist de wensch van den Minister, volgens de Memorie van Toelichting, om jeugdige aanvoorders te verkrijgen, het gevolg zal hebben, dat de bevordering tot die rangen bijna geheel zal stilstaan, wil men niet nog grootere uithreiding geven aan een stelsel van pensionneeren, dat alleen wordt gerechtvaardigd door de zucht om plaats te maken voor anderen.

Art. 14. Met bevreemding had men gezien, dat dit artikel de vooruitzichten op snellere bevordering, welke de artt. 9 en 13 voor de officieren van den generalen staf openen, weder grootendeels terugneemt. Is het niet te vreezen, dat daardoor de lust om zich als stafofficier te onderscheiden zal worden verminderd?

Tevens schijnt echter datzelfde art. 14 in de practijk onuitvoerbaar. Men zal immers niet ter wille der promotie van één enkel stafofficier eene geheele reeks van luitenants tot kapitein of van kapiteins tot majoor of van luitenant-kolonels tot kolonel bevorderen. Onbillijk zoude het ook wezen een aantal officieren, waaronder wellicht hoogst verdienstelijke, te pensionneeren om één officier vooruit te brengen. Het is duidelijk, dat een dergelijke maatregel niet op den duur kan worden toegepast. Daardoor wordt ook het verplaatsen van hoofdofficieren van den generalen staf en het opnemen van nieuwe krachten daarin eene onmogelijkheid, en aldus wordt de staf tot een gesloten korps gemaakt.

Overigens schijnt nadere toelichting noodig omtrent de voorwaarden, waaraan de officieren, welke bij den troep gebleven zijn, zullen hebben te voldoen om op buitengewone bevordering aanspraak te kunnen maken. Hoe moet de uitdrukking *„buitengewone bevordering bij hun wapen verdienen”* worden opgevat, wanneer zij

die ouder in rang zijn hunne plichten goed vervullen en tevens bekwaam zijn?

Art. 10. Tegen de redactie van dit artikel had men algemeen bezwaar. De min of meer kwetsende vorm behoort te worden verzacht. De woorden: *op grond van mindere geschiktheid of om andere redenen*" kunnen in elk geval wegvallen. Het ware beter eenvoudig te zeggen: *officieren van den generalen staf, die bij dien staf geene goede diensten bewijzen.*" De reden waarom behoeft niet in de wet te worden vermeld. Zooals de bepaling echter thans luidt, moeten de woorden *op grond van*" veranderd worden in *door*". Men kan niet *op grond van mindere geschiktheid*, wel door of ten gevolge van mindere geschiktheid, geene goede diensten bewijzen.

Art. 17. Sommige leden zouden de woorden *in den regel*" door eene stilliger uitdrukking willen vervangen.

Art. 18, eerste alinea. Deze bepaling is, volgens sommiger gevoelen, niet zonder gevaar. Zich beroepende op dit voorschrift zouden officieren kunnen weigeren om werkzaamheden te verrichten, die buiten hun werkkring liggen. Men wil bij den militair eene *obéissance passive*, omdat men die noodig acht voor de militaire discipline. Met dat beginsel strijd deze alinea.

Trouwens de Minister heeft zelf reeds het voorbeeld gegeven om in strijd met deze bepaling te handelen bij de indeeling, voorkomende in de tabel, gevoegd bij zijne dispositie van den 29sten December jl. (*Rec. Mil.* van 1877, bladz. 261). Bij het tweede bureau (sonderwijs en oefening") der tweede afdeling van het Departement van Oorlog zijn twee kapiteins van den generalen staf ingedeeld. Toch staan de bureauzaken, welke op het onderwijs en de oefening van het leger *in vreedstijd* betrekking hebben, *niet* in rechtstreeksch verband met den werkkring der stafofficieren *in tijd van oorlog* noch met *hunne opleiding voor den stafdienst*. De Minister zal dus, als hij de pas in het leven geroepen inrichting van zijn Departement wil behouden, in strijd komen met deze wet.

tweede alinea. Over het algemeen achtte men dit geheele artikel en vooral het tweede lid misplaatst in eene wet. Maar als de wet zegt, dat de bedoelde officieren alleen voor hun werkkring gebruikt mogen worden, moet de wet dien werkkring ook afbakenen.

Artt. 21 en 22. Op de onbillijkheid dezer bepaling voor officieren, die vroeger op verdienstelijke wijze bij den generalen staf hebben gediend en voor kapiteins bij den generalen staf, die nog niet één jaar bij het leger werkelijken dienst hebben verricht en dus niet den majoorsrang kunnen verwerven, is reeds bij de algemeene beschouwingen gewezen. Maar het is hier ook de plaats om het onrecht, gepleegd door het besluit van den Minister ENDERLEIN, te herstellen. Zoude hier niet bepaald kunnen worden, dat officieren, die met vrucht den cursus bij de vroegere staf- of krijgsschool hebben doorlopen, in het bezit van het in art. 4 bedoelde brevet zullen worden gesteld?

Verder werd er aan herinnerd, dat er onder de officieren, die thans bij den generalen staf dienen, slechts zeer enkelen zijn, welke het eindexamen der stafschool met goed gevolg hebben afgelegd. De overigen hebben gedeeltelijk dat examen niet met goed gevolg doorstaan, gedeeltelijk hebben zij in het geheel geen examen bepraefd. Het gaat nu bezwaarlijk aan deze laatste officieren, die het examen der stafschool niet of zonder goed gevolg hebben volbracht, een titel te verleenen, die hen boven alle andere officieren van het leger zal bevoorrechten. Daarom zoude het rechtvaardig zijn en dus aanbeveling verdienen aan de bedoelde officieren voorloopig slechts den titel te verleenen van *tijdelijk stafafficier* en tevens te bepalen dat, wanneer deze officieren niet binnen een zekeren termijn na het in werking treden dezer wet met goed gevolg het eindexamen der krijgsschool hebben afgelegd, zij het recht zullen verliezen om den titel te voeren en weder bij hun wapen zullen worden ingedeeld.

Omtrent de redactie van art. 22 werd ten slotte nog opgemerkt, dat een termijn van twee jaren niet op één jaar kan worden bepaald. Een termijn van twee jaren is, wat men ook bepalen moge, een termijn van twee jaren. Beter

ware het lezen «dat de termijn, die in de artt. 12 en 13 op twee jaren wordt gesteld, voor hen op één jaar wordt bepaald».

Art. 23. Welke is de reden van dit buitengewone voorschrift omtrent het in werking treden dezer wet? Is daarmede zoo groote haast, dat de gewone termijn van twintig dagen na de afkondiging niet kan worden afgewacht?

Vastgesteld door de Commissie van Rapporteurs den 25sten Mei 1878.

VAN DELDEN.

VAN WASSENAER VAN CATWIJCK.

DE CASEMBROOT.

VAN DER SCHRIECK.

SICKESZ.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
DEPARTMENT OF CHEMISTRY
LABORATORY OF ORGANIC CHEMISTRY
530 SOUTH EAST ASIAN AVENUE
CHICAGO, ILLINOIS 60607

REPORT OF THE RESEARCH
PERFORMED BY THE
LABORATORY OF ORGANIC CHEMISTRY
DURING THE YEAR 1964

EDITED BY
ROBERT H. WOODWARD
AND
J. D. COOPER

CHICAGO, ILLINOIS
1965

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS
530 SOUTH EAST ASIAN AVENUE
CHICAGO, ILLINOIS 60607

WIJZIGING VAN HOOFDSTUK VIII DER STAATSBEGROOTING VOOR 1877.

ONTWERP VAN WET.

WIJ WILLEM III, enz. enz.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat de noodzakelijkheid is gebleken eener wijziging van het VIIIe hoofdstuk der begrooting van Staatsuitgaven voor het dienstjaar 1877.

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

ART. 1. De volgende artikelen van het VIIIe hoofdstuk der begrooting van Staatsuitgaven voor het dienstjaar 1877, vastgesteld bij de wet van 22 Januari 1877 (*Staatsblad* n°. 12), worden verhoogd, te weten:

Art. 2. Tractementen van de ambtenaren, onderofficieren en bedienden, toelagen aan officieren en mindere militairen, benevens fouragegelden van den Minister, met eene som van drie duizend vijf honderd vier en vijftig gulden, waardoor het artikel wordt gebracht op zeven en tachtig duizend een honderd zes en zestig gulden (*f* 87.160).

Art. 13. Tractementen, soldijen en verdere kosten, met eene som van twee en vijftig duizend acht honderd en tien gulden, waardoor het artikel wordt gebracht op twee honderd acht duizend vijf honderd vijftien gulden (*f* 208.515).

Art. 15a. Tractementen, toelagen en daggelden van de officieren van gezondheid, niet bij de korpsen ingedeeld, als ook van de ambtenaren en verdere geëmployeerden, zoo op het bureau van den inspecteur van den geneeskundigen dienst, als bij het magazijn van geneesmiddelen, gelijk mede van de administrateurs en geëmployeerden bij de hospitalen, mitsgaders bijdragen aan de vecartsenij-school tot opleiding van kweekelingen voor den veterinairen dienst, met eene som van tien duizend drie honderd twee en veertig gulden, waardoor dit onderdeel van art. 15 wordt gebracht op twee honderd drie en zestig duizend vijf honderd twee en negentig gulden (*f* 263.592).

b. Tractementen, toelagen en daggelden van het personeel (militair en burgerlijk) belast met en geëmployeerd bij het onderwijs der studenten voor de militaire geneeskundige en pharmaceutische diensten, en andere uitgaven voor dat onderwijs, na aftrek van de bijdragen door de Departementen van Marine en Koloniën te verstrekken; tractementen en toelagen voor de vermeldde studenten welke bestemd zijn voor den militairen geneeskundigen dienst hier te lande, met eene som van drie duizend een honderd vijftig gulden, waardoor dit onderdeel van art. 15 wordt gebracht op twee en vijftig duizend drie honderd vijf en negentig gulden (*f* 52.395), terwijl het totaal van art. 15 alzoo wordt gebracht op drie honderd vijftien duizend negen honderd zeven en tachtig gulden (*f* 315.987).

Art. 46. Materieel van den geneeskundigen dienst, kosten vallende op het verplegen van zieken, aankoop van medicijnen, meubelen in de ziekeninrichtingen enz., met eene som van *zeven en zestig duizend gulden*, waardoor dit artikel wordt gebracht op *drie honderd vijf en vijftig duizend gulden* (f 355.000).

Art. 27b. Belangrijke herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen, als anderszins, in het eerste lid van dit artikel omschreven, met eene som van *zestien duizend gulden*, waardoor dit onderdeel van art. 27 op *een honderd negen en veertig duizend vijftig gulden* (f 149.050) en het totaal van art. 27 op *vier honderd een duizend acht honderd vijftig gulden* (f 401.850) gebracht wordt.

Art. 35b. Kosten van de topographische inrichting van: tractementen der ambtenaren, toelagen der officieren, daggelden, remuneratiën enz. der geëmployeerden en andere kosten dezer inrichting, en na aftrek van hetgeen uit het Ie hoofdstuk der begrooting van *Nederlandsch-Indië* wordt gekweten voor het vervaardigen in kleurendruk van de door de topographische opnamen van *Java* verkregen overzichtskaarten der verschillende residentieën, met eene som van *twee duizend tachtig gulden* (f 2080), waardoor dit onderdeel van art. 35 op *zeven en twintig duizend drie honderd tachtig gulden* (f 27.380) en het totaal van art. 35 op *twee en dertig duizend een honderd tachtig gulden* (f 32.180) gebracht wordt.

Daarentegen worden de volgende artikelen verminderd, te weten:

Art. 8. Wapen der infanterie, staf en korpsen, hieronder begrepen de onderofficieren en soldaten van de andere wapens, daarbij tijdelijk in betaling gevoerd wordende, met eene som van *zeven en negentig duizend vijf honderd gulden*, waardoor dit artikel gebracht wordt op *vijf millioen negen honderd twee duizend vier honderd veertig gulden* (f 5.902.440).

Art. 10. Wapen der artillerie, staf en korpsen, mitsgaders de onderofficieren en soldaten van de andere wapens, daarbij tijdelijk in betaling gevoerd wordende, met eene som van *zeven en vijftig duizend vier honderd zes en dertig gulden*, waardoor dit artikel gebracht wordt op *drie millioen een honderd zeven duizend drie honderd drie en negentig gulden* (f 3.107.393).

ART. II. Ten gevolge van ARTIKEL I dezer wet wordt:

het totaal der Ie afdeling van het voornaemde hoofdstuk nader gebracht op *een honderd tien duizend negen honderd vier en vijftig gulden* (f 110.954);

het totaal der IIe afdeling op *elf millioen vijf honderd acht en tachtig duizend zes honderd negen en vijftig gulden* (f 11.588.650);

het totaal der VIIe afdeling op *zes honderd zeventig duizend negen honderd zeven en tachtig gulden* (f 670.987), en

het totaal der XIIIe afdeling op *drie honderd drie duizend vier honderd zestig gulden* (f 303.460).

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle ministerieele departementen, autoriteiten, collegiën en ambtenaren, wien zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven te

De Minister van Oorlog.

MEMORIE VAN TOELICHTING.

Het is gebleken, dat het toegestane bedrag van eenige artikelen van het VIIe hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1877 niet voldoende is tot dekking van al de uitgaven, welke daaruit moeten worden gekweten.

De aanvulling der hierbedoelde tekorten vordert evenwel geene verhooging der begrooting: zij wordt mogelijk gemakt door onderscheidene artikelen der begrooting, waarop een meer of minder aanzienlijk overschot aanwezig blijkt te zijn.

Terwijl van de artikelen, welke eene verhooving vorderen, en van die, welke volgens nevensgaand wetsontwerp moeten strekken om daarin te voorzien, eene beknopte opgave bij deze Memorie wordt gevoegd, heeft de ondergeteekende de eer, het navolgende mede te deelen nopens de redenen der overschrijving of van het overschot der bedoelde posten.

AD ARTIKEL I. *Art. 2.* De betalingen voor tractementen, toelagen enz. over het dienstjaar 1877 bedragen *f* 87.165,92.

Op de Staatsbegrooting voor 1877, wet van 22 Januari 1877 (*Staatsblad* n°. 12), is daarvoor toegestaan *f* 83.612,00. Zoodat een tekort is van *f* 3.553,92.

Dit tekort is op de volgende wijze ontstaan:

1°. Bij 's Konings besluit van 27 Januari 1877, n°. 4, is de referendaris-rechtsgeleerde, tijdelijk belast met de functie van secretaris-generaal op eene maandelijksche toelage van *f* 100; dit maakt voor vier maanden *f* 400.

2°. Bij 's Konings besluit van 25 Mei 1877, n°. 19, is de gemelde referendaris benoemd tot secretaris-generaal met ingang van 1 Juni 1877, een half jaar tractement (ingtaande op 1 Juli) bedraagt *f* 2500.

3°. Ten gevolge van bovenstaande benoeming is bij 's Konings besluit van 27 Juni 1877, n°. 11, een commissie benoemd tot hoofdcommissie-rechtsgeleerde, met eene tractementsverhooving van *f* 500 's jaars; een half jaar van deze verhooving (ingtaande 1 Juli) bedraagt *f* 250.

4°. Bij 's Konings besluit van 28 Juni 1877, n°. 29, is aan eenige ambtenaren eene tractementsvermeerdering toegestaan, deels ingtaande 1 Januari, deels ingtaande 1 Juli 1877 *f* 725.

5°. Bij 's Konings besluit van 31 Maart 1877, n°. 28, is benoemd een adjunct-commissie met ingang van 1 April 1877, op een tractement van *f* 1500 's jaars dit maakt voor 9 maanden *f* 1125.

6°. Wegens mutatiën bij het personeel der officieren *f* 6,07. Totaal *f* 5006,07.

Gaat af: Een halfjaar van het vrijgevallen tractement van den tot secretaris-generaal benoemden referendaris *f* 1300.

Vrijgevallen toelagen van tot klerk benoemde tijdelijke schrijvers en van bedienden *f* 152,75 Totaal *f* 1452,75. Gelijke som als boven *f* 3553,92.

Bij vorenstaande berekening dient te worden opgemerkt, dat het tractement van den voorgaanden secretaris-generaal daarbij niet in aanmerking gebracht kan worden, vermits het niet uit art. 2 bestreden werd. Ware het wél op dit artikel uitgetrokken, dan zou dit geen tekort maar een overschot van *f* 1487,74 opleveren.

Art. 13. De betalingen, die over 1877 op dit artikel hebben plaats gehad en nog moeten geschieden, bedragen *f* 208.515.

Bij bovengemeld hoofdstuk der Staatsbegrooting is hiervoor uitgetrokken *f* 155.705, zoodat er een tekort bestaat van *f* 52.810.

Dit tekort is een gevolg van de bij de wet van 30 Mei 1877 (*Staatsblad* n°. 141) tot stand gebrachte reorganisatie van de Koninklijke Militaire Academie, waardoor meer is moeten worden uitgegeven:

voor tractementen van officieren en burger-leeraren *f* 7.286,98; voor soldijen van onderofficieren en oppassers *f* 4.284,53¹; voor toelage voor het kleeding- en reparatiefonds van idem *f* 1.511,83; voor brood van idem *f* 354,09; voor reiskosten en reisgelden *f* 196,53; voor fourages *f* 159,45¹; voor kleeding en uitrusting der cadetten *f* 11.902,50; voor leerboeken en passerdoozen voor het onderwijs der cadetten *f* 13.990,74¹; voor voeding en zakgeld der cadetten *f* 4.431,34; voor de bibliotheek en instrumenten *f* 1.166,06; voor aankoop, onderhoud enz. van meubels *f* 9.415,35²; voor schadevergoeding wegens gemis van vrije woning *f* 333,32; voor administratiekosten *f* 50,25. Te zamen *f* 55.103,10.

Daarentegen moet er minder worden uitgegeven dan daarvoor op de begrooting is toegestaan:

voor verzorging van paarden, onderhoud van paardentuigen, vernieuwing van legergoed *f* 232,60; voor slaapfournituren *f* 131,40; voor het werffonds *f* 430; voor kosten van den eeredienst *f* 50; voor vuur en licht *f* 542,67¹; voor praktische oefeningen *f* 906,51²; totaal *f* 2.293,19. Gelijk aan het tekort *f* 52.810.

Art. 15. De gedane en nog ten laste van dit artikel te doene uitgaven bedragen *f* 315.986,59¹.

Op het hiervoren genoemde hoofdstuk der Staatsbegrooting is toegestaan *f* 302.495.

Zoodat er een tekort bestaat van *f* 13.491,59¹.

Het aangewezen tekort ontstaat:

a. 1°. wogens de gratificatie aan den bij Zijner Majesteits besluit van 7 Maart 1877, n°. 22, benoemden apotheker der 3e klasse VAN WALSEM, toegekend als teruggave van kosten zijner studiën *f* 4.000.

2°. door de tractementsverhooging ad *f* 100 's jaars, krachtens 's Konings besluit van 18 Januari 1877, n°. 28, aan 24 apothekers verleend *f* 2.400.

3°. door de daggelden aan hulpapothekers *f* 2.753,62¹.

4°. door het meer dan daarvoor was geraamd betaalde aan daggelden van geëmployeerden, die met de verzorging van aan besmettelijke ziekten lijdende militairen zijn belast geweest *f* 1.397,30. Totaal *f* 10.550,92¹.

Hiervan af hetgeen ten gevolge van mutatiën onder het personeel, minder is betaald dan geraamd *f* 209,33.

b. door de verhooging van de collegiegelden ten behoeve van de militaire geneeskundige studenten *f* 3.150, gelijk aan bovenstaand bedrag *f* 13.491,59¹.

Art. 16. De gedane en vermoedelijk nog voor het dienstjaar 1877 ten laste van dit artikel te doene uitgaven maken eene som uit van *f* 391.000.

Op het hiervoren genoemde hoofdstuk der Staatsbegrooting is toegestaan *f* 288.000. Totaal *f* 103.000.

Uit art. 54 (onvoorzien uitgaven) is reeds ten behoeve van dit artikel beschikbaar gesteld *f* 36.000. Er bestaat dus nog een tekort van *f* 67.000.

Dit tekort is veroorzaakt door de navolgende omstandigheden:

In 1877 is, ter voorziening in den geneeskundigen dienst, o. a. eene hoeveelheid van 200 KG. chinini moeten worden aangeschaft, waarvan bij openbare inschrijving de minste prijzen zijn geweest: 100 KG. ad *f* 188,40 *f* 18.840; 50 KG. ad *f* 301,98 *f* 15.099; 50 KG. ad *f* 325,88 *f* 16.294. Te zamen *f* 50.233.

Bij het opmaken der begrooting in 1878 is gerekend dat volstaan zou kunnen worden met 100 KG. chinini, tegen den toen loopenden middenprijs van *f* 140 per KG., en er werd alzoo geraamd *f* 14.000. Meer *f* 36.233.

Daarenboven zal er voor aanvulling van den voorraad van andere geneesmiddelen en van chirurgicale behoeften, ook ten gevolge van belangrijke verzendingen naar Nederlandsch-Indië meer moeten worden uitgegeven *f* 30.767.

Weshalve het artikel moet worden aangevuld met *f* 67.000.

Art. 27b. De gedane en vermoedelijk nog te doene betalingen ten laste van dit artikel bedragen *f* 151.550.

Op het hiervoren genoemde hoofdstuk der Staatsbegrooting is toegestaan *f* 133.050.

Dit laatste cijfer wordt dus overtroffen met *f* 18.500.

Uit art. 54 (onvoorzien uitgaven) is ten behoeve van dit artikel beschikbaar gesteld *f* 2.500. Er bestaat dus nog een tekort van *f* 16.000.

Het hooger bedrag der uitgaven is het gevolg van den brand der Willemskazerne te Utrecht, vermits zoo spoedig mogelijk in de huisvesting van troepen aldaar moest worden voorzien.

Art. 35b. De gedane en vermoedelijk nog te doene betalingen ten laste van dit artikel maken eene som uit van *f* 27.378,28.

Op het hiervoren genoemde hoofdstuk der Staatsbegrooting is toegestaan *f* 25.300. Te kort *f* 2078,28.

De redenen van dit tekort zijn de volgende:

1°. uitgaven ten behoeve van het deelnemen aan de tentoonstelling te Amsterdam *f* 257,80.

2°. aan papier en lithographische steenen is meer benoodigd geweest dan bij het opmaken der begrooting in 1876 was berekend *f* 1990,68. Te zamen *f* 2248,28.

Af: vrijgevallen bij de militaire verkenningen *f* 170; gelijke som als boven *f* 2078,28.

Wat nu de artikelen betreft, die tot dekking of aanvulling van de bovenstaande tekorten moeten worden aangewend, zij opgemerkt, dat er in het jaar 1877 meer manschappen aan het compleet hebben ontbroken, dan waarop bij het ramen der uitgaven voor dat jaar was gerekend.

De ondergeteekende vertrouwt hiermede de voorgestelde wijzigingen genoegzaam te hebben toegelicht.

De Minister van Oorlog,
DE ROO VAN ALDERWERELT.

VOORLOOPIG VERSLAG.

De onderwerpelijke voordracht heeft bij het onderzoek in de afdelingen der Kamer op vele leden een onaangename indruk gemaakt. Het elementair beginsel, dat de Regeering de bevoegdheid mist om uitgaven te doen, die niet vooraf bij begrootingswet zijn toegestaan; — en dat zij zich dus te onthouden heeft van alle daden en handelingen, die voor den Staat eene betalingsverplichting meebrengen, buiten de grenzen der vooraf wettelijk vastgestelde cijfers; — schijnt in de bureaux van het Departement van Oorlog als niet bestaande te worden beschouwd. De militaire administratie althans vindt zich gerechtigd (het tegenwoordig ontwerp levert er een nieuw bewijs van) om al zoodanige uitgaven, zelfs voor ambtenaarstractementen, te doen als zij in haar oordeel nuttig acht, zonder er zich over te bekommeren of de wet er al dan niet gelden voor heeft beschikbaar gesteld. En het gevolg is dan eene quasi-begrootingswijziging, als thans verlangd wordt, maar die met eene werkelijke begrootingswet alleen den naam gemeen hebbende, in het wezen der zaak niet veel anders is dan een soort van ratihabite van eigenmachtig reeds voltooide uitgaven; — eene schijnvertooning, waarbij het begrootingsrecht van de Kamers teruggebracht wordt tot eene formaliteit.

Doen zich in den loop van een dienstjaar, zooals alleszins denkbaar is, behoeven op, die bij de samenstelling der oorspronkelijke begrooting niet of niet genoegzaam waren berekend — het is eene dwaling te meenen, dat dan de administratie bevoegd zou wezen daarin op eigen gezag te voorzien, en dat zij dan zonder voorafgaande supplettoire begrootingswet zou kunnen verordenen wat haar goeddunkt, behoudens latere regularisatie pro forma, zooals hier, waar in Mei 1878 worden aangevraagd begrootingsommen, dat wil zeggen credieten om uitgaven te mogen doen, die in het lang afgelopen jaar 1877 reeds gedaan zijn.

Het tegenwoordig hoofd van het Departement is zeer zeker aan verreweg het grootste deel dier uitgaven, wellicht aan alle, geheel vreemd. Men verloor dat geenszins uit het oog. Maar toch, men was er niet in allen deele zeker van, dat de juistheid van het bovenstaande ook voor hem zoo vast staat als wel werd gewenscht. Doen aanhef en slot der Memorie van Toelichting van dit ontwerp reeds veronderstellen, dat zijnerzijds in de hier aan den dag gebrachte handelingen weinig onregelmatigs gezien wordt, men wilde niet verbergen, dat ook het loopende jaar onder zijn eigen bestuur aanleiding gaf tot de vrees, dat de grenzen

der vastgestelde begrotingscijfers blijken zullen ook voor hem niet te hebben de noodzakelijke betrekenis.

Of, vroeg men, strookt de onlangs plaats gehad hebbende uitbreiding van het getal luitenant-kolonels bij de infanterie en artillerie met het tractementsbedrag, dat bij de thans loopende begrooting voor dien rang geacht mag worden te zijn toegestaan? Waar vindt men op die begrooting de sommen noodig voor de uitvoering van een aantal maatregelen, in de laatste maanden genomen, zooals: de wijziging in de samenstelling van den staf der artillerie; de uitbreiding van het bataljon mineurs en sappeurs met twee compagnieën; de plaatsing van een burgerambtenaar aan het hoofd der topographische inrichting; de regeling der opleiding van onderofficieren en mindere militairen tot officier; de oprichting der artillerie-schiet-school; de reorganisatie der vestingartillerie? Waar zijn op die begrooting gelden toegestaan voor de organisatie van de tweede afdeling der krijgsschool? Voor het daaraan verbonden, deels reeds benoemd en in functie getreden personeel? Voor den aankoop, naar men althans vernomen heeft, van een daarvoor bestemd gebouw te 's Gravenhage? Waar voor de nieuwe uitbreiding, die in het rechtsgeleerde personeel van het Departement zeer onlangs heeft plaats gegrepen, zoodat daarbij thans vier rechtskundige ambtenaren werkzaam zijn?

Wellicht biedt de vermelding hier bij de behandeling van dit principieel daaraan niet vreemde ontwerp den Minister eene gewenschte gelegenheid tot afdoende opheldering voor hen, die met welwillende bedoelingen hunne bedenkingen niet onuitgesproken hadden gelaten.

ART. 1. Dit artikel zelf gaf aanleiding tot de volgende opmerkingen en vragen:

Ad art. 2. 1. Voor art. 2 der begrooting van 1877 is toegestaan *f* 83.642. De tegenwoordige Memorie van Toelichting toekent er bij aan: »De betalingen voor tractementen, toelagen enz. over het dienstjaar 1877 bedragen *f* 87.165,92." Wil de Memorie daarmee inderdaad te kennen geven, dat er *f* 3553,92 meer is betaald dan waarvoor de betrokken post van de begrooting toereikend was? Zoo ja, hoe is dit dan mogelijk geweest, daar het hier een post geldt, waarop geen overschrijving is toegelaten? En anders, welke posten, te zamen ten beloope van *f* 3553,92 zijn tot heden onbetaald gebleven?

II. Men wenscht te ontvangen eene specifieke opgave van de uitgaven uit art. 2 gedaan, ingericht geheel op denzelfden voet als de specifieke opgave, die betrekkelijk dat artikel in stuk n°. 3 (den uitgewerkten en toelichtenden staat) van hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1877 was gegeven, opdat vergelijking van de toen voorgedragene raming met het daadwerkelijk beheer mogelijk zij.

III. In afwachting van de inlichting, die de sub II gevraagde staat zou geven onder andere omtrent het gedetailleerde gebruik der bij art. 2 der begrooting toegestane *f* 3042 en *f* 3850 voor toelagen en tractementsverhoogingen, gaf men het verlangen te kennen om mededeeling te ontvangen van de redenen, die nog meer tractementsvermeerdering konden rechtvaardigen, en alzoo aanleiding hadden gegeven tot den post sub 4°, waarvan te gelijk meer gedetailleerde opgave verlangd werd.

IV. Uit de aantekeningen sub 2°, 3°, en 5°, bij dit artikel zou men gaarne verstaan, dat de secretaris-generaal vervaagen zijnde door den referendaris-rechtsgeleerde, de werkzaamheden van dezen geacht zijn gevoegelijk te kunnen worden waargenomen door den tot hoofdcommissie-rechtsgeleerde bevorderden commissie en dat in de alzoo door dezen ontruimde plaats voorzien was door de aanstelling van den adjunct-commissie. De data echter der onderscheidene benoemingen rijmen niet met dusdanige opvatting. Men verzocht daarom met het onderling verband nader bekend te worden gemaakt.

En hoe, vroeg men verder, strookt met die organisatie de nu onlangs plaats gehad hebbende benoeming van nog een ander rechtsgeleerde, en met nog hooger rang?

Overigens schijnt men uit het medegedeelde sub 1°, en 2°, de eenigszins zondringevolgtrekking te moeten maken, dat aan den referendaris-rechtsgeleerde voor

de tijdelijke waarneming der functie van secretaris-generaal eene maandelijksche toelage van *f* 100 toegekend, doch over de maand Juni 1877 niet verstrekt is. Was dit het geval, omdat hij toen reeds tot secretaris-generaal was benoemd, ofschoon dan ook nog niet in het genot van de aan die betrekking verbondene bezoldiging getreden?

Ad art. 13. I. Dat de wet van 30 Mei 1877 (*Staatsblad* n°. 141), die aanleiding zou geven tot uithreiding van het getal cadetten aan de Koninklijke Militaire Academie, ook meerdere kosten ten gevolge zou hebben, liet zich verwachten. Juist daarom echter is het te minder verklaarbaar, dat niet tijdig daarvoor de noodige sommen aan de wetgevende macht zijn aangevraagd. Men verlangt de redenen te vernemen, waarom zulks niet is geschied.

II. Het is moeilijk bij de kennismeming van de in de Memorie van Toelichting opgegeven cijfers niet aan overdrijving te denken. Te meer daar de meer uitgegevene *f* 55,103,49 dan toch slechts tot de vier laatste maanden van 1877 betrekking heeft. Uit den post: voeding en zakgeld der cadetten ad *f* 4451,54, in verband met de omtrent dergelijke posten in de gewone uitgewerkte en toelichtende staten voorkomende hocijferingen, zou men moeten afleiden, dat van September tot December 1877 huiusgewone voorziening noodig is geweest voor ongeveer 40 cadetten. Al nam men echter een niet onbelangrijk hooger getal, ja zelfs het dubbel aan, dan nog blijft veel in de op bladz. 2 der Memorie van Toelichting voorkomende cijfers verklaring behoeven.

Wat te denken te dier zake, over vier maanden, van eene meerdere uitgave van *f* 4284 aan onderofficieren en oppassers, van *f* 7280 voor meer tractementen van officieren en burger-leeraren, van *f* 9415 voor aankoop en onderhoud van meubels in eene academie, die dan toch voor een 400tal cadetten en dus voor een veel grooter aantal dan er thans is, was ingericht, en inzonderheid van *f* 13,990 voor meer leerboeken en passerdoozen voor het onderwijs der cadetten? Gepreciseerde ophelderingen omtrent een en ander worden verlangd. Te eer acht men dit noodzakelijk, omdat twijfel bestaat, of bij den laatsten post wel aan aankoop van boeken te denken zij. Men meent zich toch te herinneren, dat onder de fondsen, die, in strijd met een goed comptabel beheer, steeds onder de administratie van het Departement van Oorlog bestaan, ook een boekenfonds bij de academie behoort; dat als er leerboeken voor de cadetten noodig zijn, die boeken uit een daarvoor in de instelling bestaand magazijn worden verstrekt, en dat de kooprijzen dier boeken, niet aan een leverancier wordt betaald, maar in het bedoelde fonds wordt gestort. Is dit juist, en heeft dus de uitgaaf van nagenoeg *f* 14.000, zoo niet geheel, dan toch grootendeels, gestrekt om het boekenfonds te vermeerderen? Zoo ja, welk gebruik is men dan voornemens van die gelden te maken, en wat is er in 't algemeen van het bestaan van een bij de begrooting niet bekend fonds, waarin, vroeger althans, eene zeer aanmerkelijke som aanwezig was?

Ad art. 15. I. Is "de gratificatie" van *f* 4000 aan den apotheker VAN WALSEM inderdaad op dit artikel der begrooting bij de Rekenkamer verevend? Men meende dat voor "gratificatiën" een afzonderlijk artikel der begrooting, art. 37, bestemd was; terwijl art. 15 er geen ruimte voor behoort te laten.

II. Uit de Memorie van Toelichting bladz. 3 blijkt, dat bereids op 18 Januari 1877 aan 24 apothekers eene tractementsverhooging is toegekend. Waarom is deze aangelegenheid vóór ze nog *fait accompli* was, aan de kennismeming en beoordeeling van de Kamers, bij de nog kwalijk afgeloopene behandeling der begrooting onttrokken?

Ad art. 27 b. Naar het schijnt heeft de voorziening in de huisvesting van troepen ten gevolge van den brand der Willemskazerne te Utrecht eene uitgave veroorzaakt, die betrekkelijk hoog moet worden geacht, omdat die voorziening slechts van tijdelijken aard zal zijn. Men vroeg, wat ten aanzien van de omtrent dit punt te nemen blijvende maatregelen de plannen der Regeering zijn? Of het onderzoek omtrent de vermoedelijke oorzaak en de groote uitbreiding van de ramp

reeds tot eenig resultaat had geleid? En zoo ja, wat er dan verordend is tot beter en sneller bedwang van soortgelijke rampen?

Ad art. 8 en art. 10. Het trak zeer de aandacht, dat als op de begrooting van het Departement van Oorlog uit anderen hoofde over een bepaald jaar ruim anderhalve ton gouds tekort komt, tot aanvulling gelegenheid is, door uit deze beide artikelen te putten. Daaruit blijkt toch, dat het incompleet bij de onderscheiden korpsen van het leger grooter is, dan men bij het vaststellen der begrooting meende te kunnen aannemen of wel, dat men met de raming op al zeer globale wijze is te werk gegaan.

Hoe dit zij, men wenschte te ontvangen eene specifieke opgave van de uitgaven uit art. 8 en uit art. 10 gedaan, ingericht geheel op denzelfden voet als de specifieke opgaven, die betrekkelijk ieder dier artikelen in stuk n°. 3 (den uitgewerkten en toelichtenden staat) van hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1877 waren gegeven, opdat vergelijking van de toen voorgedragene raming met het daadwerkelijk beheer, in verband met de thans voorgestelde vermindering mogelijk zij.

Aldus vastgesteld den 24sten Juni 1877.

VERNIERS VAN DER LOEFF.
SANDBERG.
BREDIUS Jr.
DE BEAUFORT.
VAN DER SCHIECK.

MEMORIE VAN BEANTWOORDING.

Bij de beantwoording van het Voorloopig Verslag, uitgebracht nopens het wetsvoorstel tot wijziging van het VIIIe hoofdstuk der Staatsbegrooting voor 1877, meent de ondergeteekende, als slechts tijdelijk belast met het beheer van het Departement van Oorlog, zich te mogen en te moeten bepalen tot het geven van inlichtingen uitsluitend en alleen betreffende die punten, welke onmiddellijk met dat ontwerp van wet in verband staan en waarvan de kennis volstrekt noodig is ter juiste beoordeeling van de daarin behandelde onderwerpen.

Te eerder meent hij dien weg te moeten inslaan, nu het vooruitzicht bestaat, dat de Minister van Oorlog over eenigen tijd zijne werkzaamheden weder zal kunnen opvatten en dan door hem ongetwijfeld de eerste gelegenheid de beste zal worden aangegrepen, om de door de Kamer gevraagde inlichtingen op eene meer afdoende en betere wijze te verschaffen dan de ondergeteekende thans zou kunnen doen. Hierbij vergete men niet, dat de ongesteldheid van den Minister de Roo van ALDERWERELT reeds dagteekent van medio Februari en dat mondelinge gedachtenwisseling tusschen hem en zijne ambtgenooten van af dien tijd slechts zeer zeldzaam kon plaats vinden.

Na mededeeling van het bovenstaande en onder opmerking, dat uitstel der behandeling van dit wetsontwerp tot vele bezwaren aanleiding kan geven, veroorlooft de ondergeteekende zich, het volgende aan de aandacht der Kamer te onderwerpen.

Art. 1. Alvorens de onderscheidene opmerkingen en vragen te beantwoorden, welke bij het Verslag ten aanzien van art. 2 gedaan worden, zij het den ondergeteekende vergund, de Kamer indachtig te maken op het feit, dat tot het personeel van ieder Departement een secretaris-generaal behoort, en dat diens gevolgde de som, noodig voor de bezoldiging van dezen ambtenaar, uit den aard der zaak behoort tot de bedragen, waarop bij de raming der uitgaven voor dat personeel gerekend moet worden. Bij de samenstelling der begrootingen van het Departement van Oorlog sinds 1866 nu was daarmede bij art. 2 geene rekening gehouden, omdat — zocals aan het slot der Memorie van Toelichting ad art. 2 nog in herinnering werd gebracht — het tractement der opperofficieren, die de

betrekking van secretaris-generaal waarnamen, niet bestreden werd uit het artikel »personnel van het Departement», maar uit een ander artikel der begrooting. Het bewuste bedrag van f 3553,02 kon dus, al was het niet beschikbaar op art. 2, toch eenigermate geacht worden, in de begrooting van het VIIIe hoofdstuk in haar geheel, begrepen te zijn. Het geldt hier derhalve een zaak, welke alleszins vatbaar scheen, om bij eene wet van af- en overschrijving geregeld te worden.

I. De ad hoc gedane vragen mogen hare oplossing vinden in de mededeeling, dat het bedoelde bedrag wél betaald, maar nog niet verevend is. Deze verevening kan slechts mogelijk worden door het in werking treden der wet, wier voordracht bij dit stuk wordt behandeld.

II. Aan den hier te kennen gegeven wensch wordt volhaan door overlegging der bijlage A. Deze bijlage is in dier voege ingericht, dat de vergelijking van de voorgedragene raming met het daadwerkelijk beheer gemakkelijk kan geschieden, en dat daarin tevens begrepen is de opgave, sub III bedoeld.

III. Op gronden van billijkheid werd aan een aantal laag bezoldigde ambtenaren, bij wege van eene tractementsverhooging, eene geringe tegemoetkoming geschonken voor de groote geldelijke opofferingen, welke hun overgang uit den militairen tot den burgerlijken dienst aan hen oplegde, wegens de bijdrage aan het pensioenfonds. Dat daardoor boven de bedoelde raming is gegaan, moge voorts zijne toelichting vinden in hetgeen hierboven gezegd is nopens de raming van het tractement voor een secretaris-generaal; ware zij geschied bij art. 2, dan zou er nog geld op dit artikel overgebleven zijn.

IV. Zooals sub 3°, ad art. 2 bij de Memorie van Toelichting is te kennen gegeven, werd inderdaad, ten gevolge der benoeming van den referendaris-rechtsgeleerde tot secretaris-generaal, een commissie bevorderd tot hoofdcommissie-rechtsgeleerde. In dit opzicht is de bij het Voorloopig Verslag onderstelde conclusie dus volkomen juist; maar de data dier benoemingen rijmen dan ook geheel met die opvatting: de eerste is 25 Mei 1877, de tweede is 27 Juni 1877.

De bij 's Konings besluit van 31 Maart van dat jaar, n°. 28, benoemde adjunct-commissie heeft, eerst aanvankelijk, later definitief, de plaats van den bedoelden commissie ingenomen; en in zoo verre is het verband, hetwelk tusschen een en ander ondersteld werd te bestaan, dan ook werkelijk aanwezig.

Daarentegen staat de nu onlangs plaats gehad hebbende benoeming van den rechtsgeleerde-adviseur met die organisatie volstrekt niet in verband. De aanleiding tot deze benoeming ligt uitsluitend in de reorganisatie van het Departement van Oorlog, vastgesteld bij Koninklijk besluit van 27 November 1877, n°. 4, en nader uitgevoerd bij de (evenals dat besluit in het Recueil Militair geplaatste) ministeriele dispositie van 20 December daaraanvolgende, n°. 36 S.

Bij deze uitvoering van evengenoemd besluit des Konings ging de Minister uit van het beginsel, dat de inspecteurs der wapens en de chefs van dienstvakken, alsmede de onder hen werkzame officieren zoo min mogelijk belast moesten worden met werkzaamheden, die wel is waar uit haren aard bij het Departement te huis behooren, maar eigenlijk geheel vreemd zijn aan den werkring van een officier. Dat beginsel leidde tot eene arbeidsverdeling, waarbij alles, wat min of meer valt onder administratief recht, gebracht werd bij de afdeling Secretariaat, tenzij het om bepaalde redenen, zooals bijv. een deel der comptabele werkzaamheden, bij andere afdelingen moest blijven.

Deze regeling nu gaf aan de werkzaamheden der afdeling Secretariaat eene aanzienlijke uitbreiding, welke veroorzaakte, dat de secretaris-generaal die, buiten en behalve zijn werkring als zoodanig, ook nog de functiën van chef dier afdeling zou moeten vervullen, zich onmogelijk met de behandeling van alle tot haar behoorende zaken zou kunnen inlaten. Het kwam daarom den Minister DE ROO VAN ALDERWERELT, die de leiding van al het werk dier thans zeer omvangrijke afdeling — dus ook dat wat niet van zuiver rechtskundigen aard is — toch gaarne in handen van een rechtsgeleerde wilde hebben, noodig voor, dat een ge-

gradueerd persoon als souschef der afdeling optrad. Aan dien souschef nu werd de titel verleend van rechtsgeleerde adviseur.

Dat den met ingang van 1 Juni 1877 benoemden secretaris-generaal over die maand geene toelage verstrekt werd, is een gevolg van het feit, dat hem die toelage slechts werd toegekend, terwijl hij als referendaris met de genoemde functie tijdelijk belast was. Het genot daarvan hield dus van zelf op met gemelde dugteekening; terwijl het genot zijner jaarwedde als secretaris-generaal, krachtens de algemeen geldende regelen napens den ingang van het tractement bij bevordering, eerst aanving met 1 Juli daaraanvolgende.

Ad art. 13. 1. Hoewel de regeling van het onderwijs bij de Koninklijke Militaire Academie reeds bij de wet van 30 Mei 1877 was tot stand gekomen, is het reglement voor die inrichting — waarhij de bepalingen omtrent de hulpmiddelen voor het onderwijs, alsmede het kader der Academie, de tractementen, toelagen enz., werden vastgesteld, eerst bij Koninklijk besluit van 22 Augustus 1877, n°. 10 (*Staatsblad* n°. 173), bekrachtigd.

Na de openstelling in de maand Juni van 1877 van 200 plaatsen voor cadetten en de daarop in October gevolgde benoeming van het noodig aantal burgerleeraren, kon eerst bij benadering worden bepaald hoeveel er op den dienst 1877 nog noodig zou wezen ten einde in de verschillende behoeften te voorzien.

Het ligt echter in den aard der zaak dat omtrent velerlei hulpmiddelen, die voor het onderwijs aan het meerder aantal cadetten noodig waren, niet zoo spoedig eene beslissing kon worden genomen.

Om een voorbeeld te noemen, — zulks geldt voor de kosten vallende op de aanschaffing van natuurkundige werktuigen voor het physisch kabinet. Aan het onderhoud of de aanvulling daarvan was in de laatste vijf jaren niets gedaan; en reeds van af 1869, toen de wet werd aangenomen die in 1872 in werking trad en waarhij was bepaald dat de natuurkunde niet meer tot de leervakken zou behooren, werd aan dat kabinet weinig of niets ten koste gelegd. Van 1872—1877 bleven die werktuigen — hoezeer met zorg geschikt en bewaard — geheel buiten gebruik.

Welke werktuigen vernieuwd en welke ontbrekende aangeschaft moesten worden, was niet terstond op te geven, en het ware eene onverantwoordelijke handelwijze geweest om met overijling eene keus in deze te doen. Daargelaten de aanschaffing van nieuwe werktuigen moest toch in elk geval worden uitgemaakt welke der voorhanden voorwerpen nog bruikbaar waren en dit kan alleen worden bepaald door een zeer nauwkeurig onderzoek. Niets is gemakkelijker dan een oogenschijnlijk onbruikbaar werktuig door een nieuw te doen vervangen; maar niets strookt ook minder met gepaste zuinigheid en betamelijk overleg.

Niettemin had de vorige Minister van Oorlog, die in de eerste dagen der maand November 1877 is afgetreden, een wetsontwerp voor dit onderwerp in gereedheid gebracht; de aan dat tijdstip voorafgaande ministerieele crisis belette hem daaraan verder gevolg te geven. Toen zijn opvolger de portefeuille aanvaard had, behoorde eene afdoening van zoodanig ontwerp vóór het einde van het dienstjaar nagenoeg tot de onmogelijkheden.

Ad II. Aan overdrijving moet hier in werkelijkheid niet gedacht worden, daar de aangevraagde gelden veeleer tot het strikt noodzakelijke werden beperkt en een aanmerkelijk hooger bedrag op deze begrooting zou zijn gebracht, wanneer men te gelijk had willen voorzien in alles wat als dringend noodig voor het onderwijs door de Academie is aangevraagd.

Onbekendheid met verschillende toestanden waarmede rekening moet worden gehouden, leidt ligt tot verkeerde gevolgtrekkingen. Zoo is de veronderstelling, dat de Academie voor een 400tal cadetten was ingericht, niet volkomen juist, en zij is dit nog minder, nu zij, zooals blijktens het Voorloopig Verslag geschied is, wordt aangevoerd tot bestrijding van den post, die voor den aankoop van meubels is besteed.

Immers was er sedert jaren aan meubilair, als kasten, tafels, banken, matrasen enz., slechts het noodige voor ruim 200 cadetten voorhanden.

Met de hulpmiddelen voor het onderwijs was het nog slechter gesteld. Voor de vakken, die thans aan de cadetten der twee eerste studie jaren worden onderwezen, waren leerboeken, dictionnaires enz. onmisbaar; deze waren bij de Academie niet voorhanden en moesten derhalve aangeschaft worden.

Door de nieuwe regeling van het onderwijs waren — behalve de hiervoren bedoelde natuurkundige werktuigen — ook chemische noodig.

Nag vele behoeften zijn onbevredigd gelaten.

De leesbibliotheek voor de cadetten, grootendeels verouderd, behoeft herziening en aanvulling. Aanschaffing van geodesische instrumenten en genie-voorwerpen lijdt te nauwernood uitstel.

De inrichting van de gymnastische toestellen vordert verbetering en aanvulling.

De modelzaal bevat alleen oudheden; van den vooruitgang in de verbetering van de onderscheiden vuurwapenen, in de bouwkunde enz. vindt men nagenoeg geen spoor.

Aan modellen van het nieuwere, al moeten ze slechts van hout vervaardigd worden, is groote behoefte.

Men heeft zich echter, zooals boven gezegd is, voor het laatste gedeelte van het jaar 1877 tot het strikt noodige beperkt. In het loopend jaar zullen nog gelden voor deze verschillende hulpmiddelen voor het onderwijs worden besteed.

Ten aanzien van de som voor leerboeken en passerdoozen uitgetrokken, diene tot opheldering, dat toen 200 plaatsen voor cadetten te gelijk worden opengesteld, men het noodig achtte, om o. a. even zooveel passerdoozen aan te schaffen. Deze zijn niet uit fabrieken herkomstig, maar moesten vooruit besteld worden, en hebben, met de daarbij geleverde decimeters, eene uitgaaf gevorderd van f 3546,40.

Voor leerboeken, niet in het magazijn der inrichting aanwezig, en die derhalve bij particulieren moesten worden aangeschaft en ten deele ingebonden, is betaald f 4813,50.

Uit het magazijn werd voorts aan leercursussen verstrekt tot een bedrag van f 3126,53.

Hieruit blijkt dat wel degelijk tot een zeer aanzienlijk bedrag aan leerboeken is aangeschaft.

Op ditzelfde onderwerp zijn wijders nog de uitgaven gebracht wegens papier, schrijf- en teekenbehoeften, autographeerloon, sponzen, schermgereedschappen enz.

De meerdere uitgaven voor onderofficieren en oppassers is een natuurlijk gevolg van de uitbreiding van het aantal cadetten, dat van 71 tot 155 — gedurende de drie laatste maanden van het jaar — was geklommen.

Wat voorts de tractementen der officieren en burger-leeraren betreft, is in het oog te houden, dat bij de nieuwe regeling der Academie het aantal vakken, waarin onderwijs gegeven wordt, veel is uitgebreid, waardoor voor de onderscheidene vakken en voor het grooter aantal klassen meer personeel noodig was.

Bovendien is het der Kamer bekend, dat de toelagen der officieren enz. bij de wet op de Academie gedeeltelijk zijn verhoogd of als geheel nieuw in het leven geroepen.

Sedert 1845 bestaat bij de Academie een zogenaamd fonds voor druk- en bindwerk, waarin een voordeelig saldo voorhanden is, dat echter gaandeweg vermindert. Dit saldo ontstaat uit de kleine wiinsten van de tegen betaling aan het leger, de Departementen van algemeen bestuur, de dienstloonde schutterijen, de vrijwillige korpsen tot beoefening van den wapenhandel, aan particulieren en boekverkoopers en eindelijk aan de cadetten zelf ten behoeve van het onderwijs afgegeven boeken. De lasten van het fonds bestaan uit de drukloonen, kosten van papier, bindwerk, honoraria, correctieloonen, graveer- en autographeerloonen enz.

De boeken, in het magazijn der Academie voorhanden, bestaan voor het meere deel uit krijgskundige werken, leercurssussen, reglementen, voorschriften, handleidingen, handboeken en instructie-inventarissen, die door de zorg der Academie gedrukt en ten gebruike van het leger, de hiervoren genoemde inrichtingen enz. tegen zeer matigen prijs verkrijgbaar worden gesteld. Soms — als het reglementen en dienstvoorschriften betreft — aan de onderofficieren, korporaals en mindere militairen van het leger zelfs gratis worden verstrekt.

Uit dit fonds is gedurende het geheele jaar 1877, aan de cadetten slechts tot een bedrag van *f* 3126,53 verstrekt.

De uitgaaf van nagenoeg *f* 14.000 voor het onderwijs der cadetten, kan dus slechts voor een luttel bedrag — namelijk alleen voor zooverre betreft de winst op ruim *f* 3000 — gestrekt hebben om het boekenfonds te vermeerderen.

Wat het voornemen van den Minister DE ROO VAN ALDERWERELT ten aanzien van dit fonds is, kan door den ondergeteekende tot zijn leedwezen niet worden medegedeeld; volgens de laatste opgaven, bij het Departement van Oorlog ontvangen, bedraagt dat fonds *f* 10.136,98.

Ad. art. 15 I. De gratificatie van *f* 4000 hier bedoeld, is aan den apotheker VAN WALSEN betaald, als *bijslag* op het eerste aan hem uit te betalen tractement en moet dus niet verward worden met de gratificatiën, bedoeld bij art. 37, welke als ondersteuning aan oude militairen enz., worden toegekend.

II. De reden, waarom het Koninklijk besluit van 18 Januari 1877, n° 28, door den Minister aan den Koning werd voorgedragen, zonder dat de voor den maatregel noodige gelden bij de begrooting voor 1877 werden gernaamd, is, dat men destijds de som, bij het artikel toegestaan, ruim genoeg oordeelde, om al de uit het besluit voortvloeiende uitgaven te kunnen bestrijden.

Ad. art. 27b. Al mogen de uitgaven, gevorderd voor de tijdelijke voorziening in de huisvesting van troepen, ten gevolge van den brand te Utrecht, betrekkelijk hoog schijnen, zij zijn toch inderdaad zoo laag mogelijk gehouden, *eerstens* door tot die huisvesting een gebouw te bestemmen, hetwelk ter beschikking stond van het Departement van Oorlog, namelijk eene looda voor artilleriemateriael op het terrein Danlust, *anderdeels*, door voor de inrichting daarvan tot verblijf van troepen, zooveel mogelijk gebruik te maken van de werkkrachten, beschikbaar bij het bataljon mineurs en sappeurs, die daar onder dak moesten komen, *eindelijk*, door ook partij te trekken van de gelegenheid, welke sommige forten bij Utrecht ter huisvesting van troepen aanboden.

Wat de plannen der Regeering ten aanzien van de blijvende maatregelen in de hier besproken aangelegenheid betreft, kan de ondergeteekende der Kamer mededeelen, dat een wetsontwerp te dier zake in behandeling is.

Het nopens den brand ingestelde onderzoek heeft geleerd, dat hij van de aan de kazerne grenzende grutterij, waarin hij ontstaan is, door een hevigen wind aangewakkerd, zóó snel tot de kazerne is overgeslagen, dat alle tot redding van dit gebouw aangewende pogingen vruchteloos waren. Wel zijn — evenals bij dergelijke rampen meestal het geval is — sommige punten, niettegenstaande het onderzoek lang werd voortgezet, onopgehelderd gebleven, maar zeker is het, dat het onbillijk zou zijn, een der militaire autoriteiten van plichtverzuim of achtheelooheid te betichten.

Intusschen heeft het gebeurde aanleiding gegeven, om maatregelen te nemen, welke de herhaling van zoodanige ramp zooveel mogelijk kunnen voorkomen. De plaatsing en inrichting van de onderscheidene magazijnen zijn, met het oog op het gevaar van brand, onderzocht en de inhoud der magazijnen, die in dit opzicht reden tot bezorgdheid gaven, is naar de centrale magazijnen overgebracht. De brandblusmiddelen zijn overal nagezien en er is overgegaan tot verbetering en aanvulling daarvan, terwijl de brandreglementen voor de onderscheidene garnizoenen en inrichtingen aan eene herziening zijn onderworpen. Men mag zich vleien dat zoodoende het gevaar voor onheilen als dat, hetwelk de Willemskazerne

te Utrecht heeft getroffen, zooveel dit slechts eenigszins kan, voor de militaire gebouwen is afgewend.

Ad. art. 8 en art. 10. Eene specifieke opgave van de uitgaven uit die artikelen gedaan, geheel ingericht op denzelfden voet als de specifieke opgaven, die betrekkelijk ieder dier artikelen in stuk 3 (den uitgewerkten en toelichtenden staat) van hoofdstuk VIII over 1877 zijn gegeven, is niet samen te stellen. Immers bij het opmaken van dien staat ging men uit van de vermoedelijke sterkte, nam die voor het geheele of voor sommige tijdperken van het jaar onveranderlijk aan, en grondde daarop de raming.

Wil men echter eene specifieke opgave van de werkelijk gedane uitgaven, dan heeft men rekening te houden met eene oneindig varieerende sterkte, gesplitst in zooveel onderdeelen als er soorten van vergoedingen enz. zijn, en deze weder onderverdeeld naar de verschillende omstandigheden die daarin wijziging brengen, — en daarop de berekeningen gronden. De ondergeteekende vertrouwt, dat de Kamer eene dergelijke opgave, wier samenstelling zeer veel tijd en personeel zou vorderen, en toch — het zij met de meeste bescheidenheid gezegd — weinig practisch nut hebben zou, niet zal vergen.

De verschillende uitgaven zijn — in overeenstemming met de grondslagen in de begroting nedergelegd — naar gelang van de behoefte en met inachtneming van gepaste zuinigheid gedaan; en dat er een verschil (over of te kort) van anderhalve ton of circa $1\frac{2}{3}$ percent op een geraamd bedrag van $f\ 5.999.940 + 3.164.829 = f\ 9.164.769$ kan ontstaan, zal toch wel geen verwondering behoeven te wekken, wanneer men in aanmerking neemt, dat het bedrag der uitgaven — behalve van de sterkte in een betrekkelijk groot personeel — ook afhankelijk is van tal van andere invloeden, zooals prijzen van behoeften (brood, fourages, kleeding, uitrusting enz.), de soort van toestanden, waarin dat personeel geplaatst kan zijn (in garnizoen, op marsch, in kampement, kantonnement, met verlof, in ziekenrichtingen enz.) enz., — invloeden die, bij het opmaken van de begroting lang vóór dat het jaar nog begonnen is, met geen mogelijkheid zijn te voorzien.

Na het indienen van het wetsontwerp is nog gebleken dat de voor art. 44 (kosten van het kampeeren van troepen, en op het verrichten van veldmanoeuvres op groote schaal) toegestane som niet toereikende is geweest, om daaruit alle betalingen, die dit onderwerp eischen, te doen.

Voor dat artikel is toegestaan $f\ 55.000$. De reeds gedane uitgaven hebben bedragen $f\ 79.324,72$. Hierbij te voegen voor wellicht nog te doene betalingen $f\ 175,28$. Te zamen $f\ 79.500$.

Zoodat te kort komt $f\ 24.500$.

Dat tekort is een gevolg geweest van de navermelde oorzaken:

1°. Om afloende maatregelen te nemen tegen de heerschende granuleuze oogziekte onder de militairen te *Amersfoort*, was men genoodzaakt, het gedeelte van het regiment rijdende artillerie, aldaar gestationneerd, tijdelijk het garnizoen te doen ontruimen. Bij gebrek aan gelegenheid tot verplaatsing naar andere garnizoensplaatsen — iets, wat bovendien als gevaarlijk voor de uitbreiding der ziekte niet raadzaam zou zijn geweest — werd bedoeld gedeelte van 11 Augustus tot 18 September op de legerplaats bij Milligen gekampeerd.

2°. In de landstreek, waar in 1877 de groote manoeuvres zijn gehouden, ontbrak de gelegenheid om de militairen — zooals dit in den regel geschiedt — bij de ingezetenen te huisvesten. Daardoor was men genoodzaakt een groot deel der troepen in noodkwartieren (gehuurde gebouwen, schuren enz.) onder te brengen, of hun kampementen of bivaks te doen betrekken. Dit had ten gevolge, dat die troepen zelve voor hunne voeding moesten zorgen, en dat aan hen stroo tot nachtleger moest worden verstrekt.

De meerdere kosten der voeding — $f\ 0,40$ per man daags — en die van de gehuurde localen en van het stroo kwamen dus ten laste van dit artikel. Bij

huisvesting bij de ingezetenen zouden de kosten daarvan uit de artt. 8—11 zijn gekweten.

3°. In 1877 is bij wijze van proef, aan elke compagnie enz. bij de manoeuvres, door een algemeenen aannemer een voertuig (kar of wagen met een paard) verstrekt tot vervoer van bagage, levensmiddelen, kampementseffecten enz. waarvan de kosten ten laste van dit artikel zijn gebracht. Waren, zooals vroeger, vervoermiddelen bij de gemeentebesturen gerequireerd, dan hadden de kosten niet minder bedragen, maar dan zouden die ten laste van de zoo even gemelde artt. 8—11 zijn gekomen. Door een en ander is meer moeten worden betaald dan in 1876, toen onder overigens gelijke omstandigheden is gekampeerd en gemanceuvreerd: toelagen voor officieren *f* 2662,66; verhoogde soldijen van onderofficieren en minderen *f* 20.339,33; ligstroom *f* 7351,79¹; vervoermiddelen *f* 5896,52¹ en huur van lokalen *f* 7621,50. Totaal *f* 43.871,81.

Hadden de hiervoren bedoelde omstandigheden, die bij het opmaken der begrooting niet alle konden worden voorzien, zich niet voorgedaan, dan ware er geen tekort geweest, maar zoude een betrekkelijk ruim bedrag op het artikel zijn vrijgevallen.

Zooals uit het voorafgaande blijkt, zijn de hierbedoelde meerdere kosten op het artikel niet als eene vermeerdering van uitgaven te beschouwen, wijl daardoor, ten laste van de artt. 8—11, evenredige bedragen minder zijn betaald. Eene Nota van wijziging van het wetsontwerp in den zin van het vorenstaande, gaat hierbij, als bijlage B.

Blijkens die Nota wordt voorgesteld de op art. 41 toegestane som met *f* 24,500 te verhoogen, te vinden op art. 9, waarop ook geld over is ten gevolge van het grooter incompleet aan manschappen, dan waarop aanvankelijk is gerekend.

¹s Gravenhage, den 11den Juli 1878.

*De Minister van Marine, tijdelijk belast met het
beheer van het Departement van Oorlog,*

H. O. WICHERS.

BIJLAGE A.

SPECIFIEKE OPGAVE van de uitgaven, uit artikel 2 van hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1877 gedaan, vergeleken met de specifieke opgave, betrekkelijk dat artikel geschied, in den uitgewerkten en toelichtenden staat op de wetsvoordracht betreffende dat hoofdstuk.

1e AFDEELING. — 2e ARTIKEL.

Tractementen van de ambtenaren, onderofficieren en bedienden, toelagen aan officieren en mindere militairen.

	Bureau Secretariaat.	Toegestaan voor 1877.	Uitgegeven in 1877.
1	referendaris rechtsgelerde (thans secretaris-generaal)	<i>f</i> 2.800,—	<i>f</i> 4.200,—
2	hoofdcommiesen	» 4.800,—	» 5.100,—
1	commies (thans hoofdcommies-rechtsgelerde)	» 2.000,—	» 2.250,—
2	commiesen	» 4.000,—	» 4.000,—
1	adjunctcommies	» 1.700,—	» 1.800,—
1	idem	» 1.350,—	» 1.500,—
1	idem	» 1.250,—	» 1.350,—
1	idem, (benoemd bij Koninklijk besluit van 31 Maart 1877, n ^o . 28)	»	» 1.125,—
2	eerste klerken	» 2.000,—	» 2.050,—
5	idem	» 4.500,—	» 4.625,—
1	schrijver 2e klasse	» 900,—	» 900,—
1	eerste klerk	»	» 400,—

Bureau Personeel en Militaire zaken.

1 hoofdofficier, chef de bureau.....	f	600,—	f	600,—
3 kapiteins der infanterie 1e klasse, (zie Nota van wijziging n°. 18).....	»	800,—	»	800,—
1 kapitein der infanterie 2e klasse.....	»	400,—	»	500,—
1 ritmeester der cavalerie.....	»	400,—	»	400,—
3 1e luitenants der infanterie.....	»	900,—	»	900,—
1 commies, (zie Nota van wijziging n°. 18).....	»	2.000,—	»	2.100,—
1 idem.....	»	2.000,—	»	2.000,—
2 adjunctcommiesen.....	»	2.600,—	»	2.700,—
1 schrijver 1e klasse.....	»	1.000,—	»	1.000,—
3 eerste klerken.....	»	3.000,—	»	3.075,—
3 idem.....	»	2.700,—	»	2.775,—
1 idem.....	»	800,—	»	825,—
1 idem.....	»	»	»	800,—

Bureau Artillerie.

1 hoofdofficier, chef de bureau.....	»	600,—	»	600,—
2 kapiteins der artillerie 1e klasse.....	»	800,—	»	800,—
1 kapitein magazijnmeester.....	»	400,—	»	400,—
1 magazijnmeester 3e klasse (geen officier zijnde).....	»	300,—	»	300,—
1 commies.....	»	2.000,—	»	2.000,—
1 eerste klerk.....	»	800,—	»	800,—

Bureau Genie.

1 hoofdofficier, chef de bureau.....	»	600,—	»	600,—
2 kapiteins der genie 1e klasse.....	»	800,—	»	800,—
1 commies.....	»	2.000,—	»	2.000,—
1 eerste klerk.....	»	1.000,—	»	1.025,—

Bureau Administratie.

1 onderintendant 1e klasse, chef de bureau.....	»	600,—	»	600,—
1 kapitein-kwartiermeester 1e klasse.....	»	400,—	»	400,—
1 idem idem (in vervanging door een 1en luitenant).....	»	400,—	»	16,67
2 kapiteins-kwartiermeester 2e klasse.....	»	800,—	»	800,—
6 1e luitenants-kwartiermeester.....	»	1.800,—	»	1.800,—
1 idem idem (in vervanging van bovenstaande kapitein).....	»	»	»	290,—
1 commies.....	»	2.000,—	»	2.100,—
1 adjunctcommies.....	»	1.600,—	»	1.700,—
1 idem.....	»	1.250,—	»	1.350,—
1 idem.....	»	1.200,—	»	1.350,—
2 eerste klerken.....	»	2.000,—	»	2.050,—
2 idem.....	»	1.800,—	»	1.850,—
2 idem.....	»	»	»	1.600,—

Bedienden.

1 kamerbewaarder.....	»	1.100,—	»	1.100,—
3 boden.....	»	2.400,—	»	2.400,—
6 boden.....	»	4.200,—	»	4.200,—
5 vaste knechts.....	»	3.000,—	»	3.000,—
1 portier.....	»	600,—	»	600,—

Toelagen aan officieren, die tijdelijk bij het Departement worden gedetacheerd tot het verrichten van speciale werkzaamheden en aan onderofficieren, die als tijdelijk schrijver worden geëmployeerd.....

»	»	3.012,—	»	»
---	---	---------	---	---

Hiervan zijn betaald aan:			
11 tijdelijke schrijvers, ad f 0,50 daags...	f	2.007,50	
1 idem, ad f 1,— daags.....	»	365,—	
5 tijdelijke bedienden, ad f 0,25 daags . . .	»	456,25	
1 idem, ad f 0,25 daags, 122 dagen....	»	30,50 f	» f 2.850,25
Toe te kennen verhooging van de tractementen der burgerlijke ambtenaren.....	»	3.850,—	»
Totaal.....	f	83.612,—	f 87.165,92
			» 83.612,—
			Te kort..... f 3.553,92

BIJLAGE B.

In ARTIKEL I na artikel 35b te laten volgen:

Artikel 41. Kosten, vallende op het kampeeren van troepen en op het verrichten van veldoefeningen op groote schaal, met eene som van vier en twintig duizend vijf honderd gulden (24.500), waardoor dit artikel wordt gebracht op negen en zeventig duizend vijf honderd gulden (f 70.500.)

tusschen artikel 8 en artikel 10 te voegen:

Artikel 9. Wapen der cavalerie, staf en korpsen, daaronder begrepen de onderofficieren en soldaten van de andere wapens, daarbij tijdelijk in betaling gevoerd wordende, met eene som van vier en twintig duizend vijf honderd gulden, waardoor dit artikel gebracht wordt op twee miljoen een honderd tien duizend een honderd zestien gulden (f 2.110.116).

ARTIKEL II te lezen als volgt:

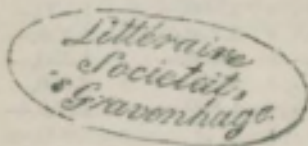
Ten gevolge van ARTIKEL I dezer wet wordt:

het totaal der Ie afdeeling van het voornoemde hoofdstuk nader gebracht op een honderd tien duizend negen honderd vier en vijftig gulden (f 110.054);

het totaal der IIIe afdeeling op elf miljoen vijf honderd vier en zestig duizend een honderd negen en vijftig gulden (f 11.564.159);

het totaal der VIIe afdeeling op zes honderd zeventig duizend negen honderd zeven en tachtig gulden (f 670.987), en

het totaal der XIIIe afdeeling op drie honderd zeven en twintig duizend negen honderd en zestig gulden (f 327.960).

STAATSBEGROOTING VOOR HET DIENSTJAAR 1879.

VIIIe HOOFDSTUK.

ONTWERP VAN WET.

WIJ WILLEM III, enz.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzo Wij in overweging genomen hebben, dat, volgens de artikelen 119 en 120 der Grondwet, de algemeene begrooting jaarlijks moet worden vastgesteld:

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

ART. 1. Het VIIIe hoofdstuk der begrooting van Staatsuitgaven voor het dienstjaar 1879, betreffende het *Departement van Oorlog*, wordt, behoudens het bepaalde bij ART. 4 dezer wet, vastgesteld als volgt:

Ie AFDEELING.

Kosten van het Departement.

Art. 1. Traktement van den Minister *f* 12.600.

Art. 2. Traktementen van den Secretaris-generaal en verdere ambtenaren, alsmede toelagen door officieren, onderofficieren en mindere militairen genoten, ter zake hunner plaatsing of detachering bij het departement *f* 116.950.

Art. 3. Bureau- en lokaalbehoeften, vuur en licht, druk- en bindwerk, enz., bij het departement *f* 14.000.

Totaal *f* 142.950.

IIe AFDEELING.

Traktementen, bureaukosten, toelagen en fouragegelden voor paarden van den grooten staf, den generalen staf, de administratie van het leger en de provinciale en plaatselijke staven.

Art. 4. Groote staf *f* 71.783.

Art. 5. Generale staf *f* 78.564.

Art. 6. Administratie van het leger *f* 40.947.

Art. 7. Provinciale en plaatselijke staven *f* 98.724.

Totaal *f* 290.018.

IIIe AFDEELING.

Traktementen, soldijen, fouragegelden en verdere kosten der verschillende wapenkorpsen, daaronder begrepen die van de officieren van gezondheid, der paardenartsen en der instructeurs bij de schutterijen en vereenigingen tot vrijwillige oefening in den wapenhandel, alsmede gratificatiën en kosten van het vervoer naar Nederlandsch-Indië van officieren bij het leger aldaar te detacheeren, gratificatiën te verleen en aan de met lichaamsgebreken ontslagen wordende onderofficieren en manschappen, en begrafenis-kosten van onvermogen militairen beneden den rang van officier, voorts schadeloosstelling voor schutterlijke diensten bij gemis van garnizoenen.

Art. 8. Wapen der infanterie, staf en korpsen, hieronder begrepen de onderofficieren en soldaten van de andere wapens, daarbij tijdelijk in betaling gevoerd wordende *f* 5.071.504.

Art. 9. Wapen der cavalerie, staf en korpsen, daaronder begrepen de onderofficieren en soldaten van de andere wapens, daarbij tijdelijk in betaling gevoerd wordende *f* 2.102.237.

Art. 10. Wapen der artillerie, staf en korpsen, mitsgaders de onderofficieren en soldaten van de andere wapens, daarbij tijdelijk in betaling gevoerd wordende *f* 3.265.541.

Art. 11. Wapen der genie, staf van het wapen en bataljon genietroepen (mineurs en sappeurs), mitsgaders bureaukosten en andere uitgaven voor de ingenieurs in de vestingen *f* 462.797.

Totaal *f* 11.802.070.

IVe AFDEELING.

Art. 12. Remonte *f* 385.450.

Ve AFDEELING.

Koninklijke Militaire Academie.

Art. 13. Traktementen, soldijen en verdere kosten *f* 333.304.

VIe AFDEELING.

Art. 14. Reiskosten en vacatiën, met inbegrip der restitutiën van uitschotten ten dienste van het Rijk gedunn *f* 50.000.

VIIe AFDEELING.

Geneeskundige dienst.

Art. 15. a. Traktementen, toelagen en daggelden van de officieren van gezondheid, niet bij de korpsen ingedeeld, alsook van de ambtenaren en verdere geëmployeerden bij het magazijn van geneesmiddelen, gelijk mede van de directuren en geëmployeerden bij de hospitalen, mitsgaders bijdragen aan de Vecartsenij-school voor de opleiding van kweekelingen voor den veterinaire dienst *f* 260.215.

b. Traktementen, toelagen en daggelden van het personeel (militair en burgerlijk) belast met en geëmployeerd bij het onderwijs der studenten voor de militaire geneeskundige en pharmaceutische diensten en andere uitgaven voor dat onderwijs, na aftrek van de bijdragen door de Departementen van Marine en Koloniën te verstrekken: traktementen en toelagen voor de vermelde studenten, welke bestemd zijn voor den militairen geneeskundigen dienst hier te lande *f* 54.060.

Art. 16. Materieel van den geneeskundigen dienst, kosten vallende op het verplegen van zieken, aankoop van medicijnen, meubelen in de ziekeninrichtingen, enz. *f* 330.500.

Totaal *f* 644.775.

VIIIe AFDEELING.

Art. 17. Vuur en licht in de wachten en verlichting van kazernen *f* 40.000.

IXe AFDEELING.

Art. 18. Scheeps- en wagenvrachten, bruggelden, enz.:

a. Scheeps- en wagenvrachten en overvaartgelden, vergoeding voor geleden schade, uit het contract wegens de transporten te water voortkomende *f* 64.735.

b. Druggelden voor militairen buiten dienst, hunne huisgezinnen en dienstpaarden, verschuldigd voor het overgaan der brug over de rivier *de Douge* in de gemeente *Geertruidenberg* *f* 265.

Totaal *f* 65.000.

Xe AFDEELING.

Materieel der artillerie en draagbare wapenen, met den aankeve daaraan, onder het beheer der artillerie staande.

Art. 19. Jaarwedden van bemnhten, daggelden, soldijen, enz., voor werklieden (burgerlijke en militaire), verdiend loon voor werk op stuk, toelagen voor officieren en conducteurs, mitsgaders tegemoetkomingen, zoo bij de artillerie-, stapel- en constructiemagazijnen, bij de inspectie der draagbare wapenen te *Delft*, *Garischem*, *Dordrecht*, enz. bij de geschutgieterij en bij de pyrotechnische werkplaatsen, als bij andere inrichtingen tot het materieel der artillerie behoorende of daarop betrekking hebbende *f* 425.825.

Art. 20. Aanschaffing, herstelling, onderhoud en verwerken van het materieel der artillerie, der draagbare wapenen, der torpedo's of watermijnen en der pyrotechnische voorwerpen, met alles wat daarop, alsmede op het beheer van een en ander, betrekking heeft, benevens het verstrekken van patronen aan vereenigingen tot vrijwillige oefening in den wapenhandel *f* 388.750.

Art. 21. Aanschaffing of aanmaak van patroonhulzen, met inbegrip van de daartoe benoodigde werktuigen als anderszins *f* 45.000.

Art. 22. Practische oefeningen en proeyen der artillerie, met alles wat tot een en ander behoort *f* 27.000.

Totaal *f* 886.575.

XIe AFDEELING.

Materieel der genie met den aankeve daaraan.

Art. 23. a. Onderhouden, herstellen, veranderen en verbeteren van vestingwerken, oefeningsterreinen, militaire gebouwen (die in de XIIe afdeeling daaronder niet begrepen), dijken, kaden, wegen, grachten, bruggen en al hetgeen kan gescht worden daartoe te behooren; werkgelden voor militairen, gebezigd wordende tot de uitvoering van werken onder het beheer der genie; werkzaamheden betreffende het bouwen en planten in de nabijheid van vestingwerken; het koopen en huren van perceelen; kosten en ongelden bij het sluiten van aankopen en overeenkomsten; afkoop van rechten; het verleenen van subsidiën voor de uitvoering van werken; het doen van waterpassingen, metingen en peelingen; opzichts-kosten; het schoonhouden van geniegederen, enz. *f* 138.580.

b. Belangrijke herstellingen en vernieuwingen aan vestingwerken, militaire gebouwen, als anderszins, aangeduid in het eerste lid van dit artikel *f* 124.220.

Art. 24. Aankoop, herstellen of verbeteren (op rekening of in daggeld) van kaarten, plans, memoriën, reglementen, werktuigen, meet- en waterpasinstrumenten, gereedschappen tot meten en teekenen, enz. *f* 2000.

Art. 25. Practische oefeningen van de genietroepen (mineurs en sappeurs), met het materieel en de materialen daarvoor noodig *f* 8000.

Art. 26. Aanschaffing, aanmaak en onderhoud van gereedschap en materieel voor den telegraafdienst te velde. *Memorie.*

Totaal *f* 270.800.

XIIe AFDEELING.

Kazerneering en al hetgeen gerekend wordt daartoe te behooren.

Art. 27. a. Het onderhouden, herstellen, veranderen en verbeteren van Rijksgebouwen en van gebouwen door de gemeente tot militair gebruik aan het Rijk afgestaan, die zich in de garnizoenen, alsmede op de verschillende legerplaatsen bevinden, bestemd tot huisvesting, oefening, verpleging van troepen en paarden, als: kazernen, stallen, rij- en andere loodsen, magazijnen, bakkerijen, hospitalen, infirmeriën, zweminrichtingen als anderszins; aankoop van perceelen tot verbetering en uitbreiding dier gebouwen, alsmede het verleenen van subsidien; kosten en ongelden bij het sluiten van aankopen en overeenkomsten; afkoop van rechten; herstellingen en vernieuwingen van meubelen en andere benodigdheden in de gebouwen, tot huisvesting van troepen bestemd, enz. *f* 264.360.

b. Belangrijke herstellingen en vernieuwingen aan de gebouwen, als anderszins, in het eerste lid van dit artikel omschreven *f* 75.000.

c. Huur van gebouwen of gedeelten van gebouwen, tot huisvesting van militairen en hunne huisgezinnen (het wapen der maréchaussé daaronder niet begrepen) *f* 40.000.

Totaal *f* 379.360.

XIIIe AFDEELING.

Verschillende uitgaven.

Art. 28. Defroijement van den amanuensis bij de directie der weduwen- en weezenkas voor de officieren van de landmacht *f* 1200.

Art. 29. Kosten tot verzekering en uitoefening van den eeredienst bij de militairen, daaronder begrepen tegemoetkomingen aan predikanten, geestelijken en onderwijzers *f* 10.000.

Art. 30. Huur van gebouwen, exercitievelden en loodsen *f* 15.000.

Art. 31. Kleine tegemoetkomingen, reisgelden, enz., aan gewezen militairen en weduwen en kinderen van militairen *f* 900.

Art. 32. Drukwerk van onderscheiden aard ten dienste van het leger, mitsgaders het drukken, aanschaffen en inbinden van militaire reglementen en boekwerken *f* 6000.

Art. 33. Transportkosten, voeding, huisvesting en daggelden van in te lijven lotelingen der nationale militie en opgeroepen wordende verlofgangers, voor zoover een en ander door de zorg van de gemeentebesturen in voorschot wordt betaald *f* 8000.

Art. 34. Kosten van de magazijnen van kleeding, uitrusting, hospitaalgoederen, kampementseffecten, enz.

a. Traktementen, toelagen, bureaukosten, daggelden aan mindere bedienden en arbeidsloonen, na aftrek van de kosten wegens het in die magazijnen vervaardigen van kleedingstukken ten behoeve van het leger *f* 125.700.

b. Vernieuwing en onderhoud van kampementseffecten, voorwerpen van velduitrusting, enz. *f* 20.000.

c. Aanschaffing van ledergoed, enz., voor de schutterrijen. *Memorie.*

Art. 35. a. Kosten van verkenningen, het maken van plans, met de kosten uit een en ander voortvloeiende, ten behoeve van de kaarten, op de topographische inrichting te vervaardigen *f* 4855.

b. Kosten van de topographische inrichting, aan: traktementen der ambtena-

ren, toelagen der officieren, daggelden, remuneratiën, enz., der geëmployeerden, en andere kosten dezer inrichting, na aftrek:

1°. van hetgeen uit het Ie hoofdstuk der begrooting van *Nederlandsch-Indië* wordt gekweten voor het vervaardigen, in kleurendruk, van de door de topographische opname van *Java* verkregen overzichtskaarten der verschillende residentien, en

2°. van bijdragen van andere departementen *f* 34.375.

Art. 36. Kosten wegens het onderhouden van veteranen en militaire huisgezinnen, in de aan het Rijk toebehoorende gestichten te *Ommerschans* en te *Veenhuizen* verblijf houdende of tot de sterkte daarvan behoorende *f* 11.800.

Art. 37. Gratificatiën *f* 11.500.

Art. 38. Subsidie aan het fonds tot ondersteuning der weduwen en weezen van vrijwillig dienende militairen beneden den rang van officier *f* 2000.

Art. 39. Kosten van exploitien, processen, enz. *Memorie.*

Art. 40. Subsidie aan het invalidenhuis te *Leiden* *f* 5000.

Art. 41. Kosten van onderscheidingsterkenen voor officiersdienst, van medailles voor diensten van onderscheiden aard, van gratificatiën aan mindere geëmployeerden, werklieden en bedienden, werkzaam bij inrichtingen van 's Rijks landmacht, en van erezeeken, ingesteld bij Koninklijk besluit van den 10den Mei 1865 (*Staatsblad* n°. 32) en bij Koninklijk besluit van den 8sten September 1877 (*Staatsblad* n°. 179) *f* 1800.

Art. 42. Kosten vallende op het kampeeren van troepen en op het verrichten van veldoefeningen op groote schaal *f* 55.000.

Art. 43. Kosten vallende op telegraphische correspondentie *f* 100.

Art. 44. Lokaal- en schrijfbehoeften, vuur, licht, enz., voor te houden examina voor officiersrangen, alsmede voor bijeenkomsten van raden van onderzoek *f* 100.

Art. 45. Kosten van het hoofdcmité der Nederlandsche vereeniging tot het verleen van hulp aan zieke en gewonde krijgslieden in tijd van oorlog, als: reis- en verblijfkosten, huur van lokalen, toelage aan den secretaris, schrijfbehoeften, enz. *f* 1000.

Art. 46. Kosten van de krijgsschool voor officieren, als: toelagen, remuneratiën, lokaal- en schrijfbehoeften enz., na aftrek van hetgeen uit het Ie hoofdstuk der begrooting van *Nederlandsch-Indië* wordt gekweten voor officieren van het *Nederlandsch-Indische* leger, die aan de lessen bij genoemde school deelnemen *f* 11.950.

Art. 47. Kosten van de pupillenschool *f* 38.063.

Art. 48. Toelagen, bureaustkosten, enz., ten behoeve van de permanente militaire spoorwegcommissie *f* 3000.

Totaal *f* 367.343.

XIVe AFDEELING.

Art. 49. Traktementen, soldijen, huisvesting en verdere kosten van het wapen der *maréchaussée*, alsmede gratificatiën, te verleen aan *maréchaussées*, die met lichaamsgebreken ontslagen worden *f* 297.900.

XVe AFDEELING.

Overcomplete officieren, pensioenen, gagementen, onderstanden, lijfrenten en wachtgelden.

Art. 50. Overcomplete officieren, twee-derde- en nonactiviteits-traktementen *f* 38.000.

Art. 51. Pensioenen, gagementen en onderstanden *f* 1.470.000.

Art. 52. Tijdelijke pensioenen en onderstanden, volgens de wet van 28 Augustus 1851 (*Staatsblad* n°. 129), laatstelijk gewijzigd bij de wet van 29 Mei 1877 (*Staatsblad* n°. 114) *f* 21.500.

Art. 53. Pensioenen aan mindere geëmplooyeerden, werklieden en bedienden, op daggeld werkzaam bij inrichtingen van 's Rijks landmacht (wet van den 24sten Juni 1854, (*Staatsblad* n°. 92) *f* 10.500.

Art. 54. Lijfrente, toegekend aan den Pruisischen generaal graaf BULOW von DENNEWITZ en diens mannelijke afstammelingen in de rechte linie (besluit van den Souvereinen Vorst van den 6den Februari 1814, n°. 3, en Koninklijk besluit van den 8ten Juli 1815, n°. 4) *f* 5250.

Art. 55. Toelage aan J. S. A. ELBERTS, weduwe van den kapitein W. DE MAN, als schadeloosstelling voor een in 1825 aan haar toegekend, doch nimmer door haar genoten Rijkspensioen *f* 300.

Art. 56. Wachtgelden *f* 2028.

Totaal *f* 1.548.478.

XVIe AFDEELING.

Art. 57. Onvoorziene uitgaven *f* 58.368.

XVIIe AFDEELING.

Buitengewone uitgaven.

A. Materieel der artillerie:

Art. 58. Aanschaffing en aanmaak van pontonmaterieel, met den aankleve daarvan *f* 20.000.

Art. 59. Aanschaffing en aanmaak van torpedo's of watermijnen, met den aankleve daarvan *f* 70.000.

Art. 60. Aanschaffing en aanmaak van pionniergeedschappen *f* 21.600.

Art. 61. Aanschaffing en aanmaak van brandbluschgereedschappen *f* 67.000.

B. Kazerneeering:

Art. 62. Verbetering van Rijksgebouwen en van gebouwen door de gemeenten tot militair gebruik aan het Rijk afgestaan, die zich in de garnizoenen en op de legerplaatsen bevinden, bestemd tot kazernen, stallen, loodsen, magazijnen, hospitalen, infirmeriën, bakkerijen, als anderszins; opbouw van daartoe bestemde nieuwe gebouwen; aankoop van perceelen; afkoop van rechten; verleenen van subsidiën voor het maken en aankopen van die gebouwen en daartoe noodige gronden; kosten en ongelden bij het sluiten van aankopen en overeenkomsten; opzicht- en aanbestedingskosten, enz.:

a. Maken van een afsluithek en van wegen, op het terrein *Damlust te Utrecht* *f* 18.000.

b. Het maken van eene haven, eene sloepenloods en een magazijn tot oplegging van torpedomaterieel te *Willemstad* *f* 100.000.

c. Bouwen van eene bergloods en een fouragemagazijn en maken van eene put op de legerplaats der *Oldebraeksche heide* *f* 26.000.

d. Maken van een gebouw tot huisvesting van oppussers, een stal, eene hoefsmederij en eene bergplaats voor zadeltuig, bij de Koninklijke Militaire Academie te *Breda* *f* 13.000.

a. Betalingen van reeds aanbestede werken *f* 61.000.

Totaal *f* 398.000.

XVIIIe AFDEELING.

Voltooiing van het vestingstelsel.

Art. 63. Dekking der uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel voor den dienst 1879 *f* 908.000.

Totaal generaal der begrooting *f* 18.867.000.

ART. 2. Wanneer de som, in dit hoofdstuk uitgetrokken voor een der onderwerpen van uitgaaf, begrepen onder de artikelen 3, 12, 14, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 29, 30, 32, 33, 35, 39, 41, 43, 44, 45, 46, 48, 50, 51, 52, 53 en 56, ontoereikend macht worden bevonden, kan het ontbrekende bedrag, met inachtneming van het voorschrift van het 2e lid van artikel 24 der wet van den 5den October 1841 (*Staatsblad* n°. 40), aangevuld worden door overschrijving uit den post voor *onvoorzien uitgaven*, in hetzelfde hoofdstuk voorkomende.

ART. 3. De in den loop van het dienstjaar opkomende behoeften, het voorschreven Departement betreffende, welke hare omschrijving niet vinden in de artikelen van dit hoofdstuk, worden op den post voor *onvoorzien uitgaven* aangewezen.

Die uitgaven worden bij de rekening omschreven en verantwoord in zoovele bijzondere posten, als zij gelijksoortige onderwerpen betreffen.

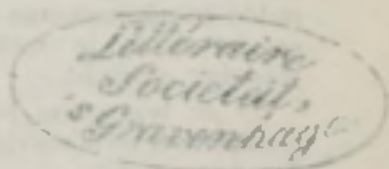
ART. 4. De uitgaven, krachtens deze wet voor het dienstjaar 1879 te doen, zullen niet te boven gaan de helft der sommen, in ART. 1 dezer wet uitgetrokken.

Hiervan zijn uitgezonderd de sommen, uitgetrokken in de art. 12, 62 en 63, welke voor het geheele bedrag worden toegestaan.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle ministerieele departementen, autoriteiten, collegieën en ambtenaren, wien zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister

MEMORIE VAN TOELICHTING.

Vermits het tijdstip, waarop de Minister van Oorlog zijne werkzaamheden zal kunnen hervatten, nog niet met volkomen zekerheid kan worden bepaald, heeft de ondergeteekende gemeend eene tijdelijke begroting voor het VIIIe Hoofdstuk der Staatsbegroting voor den tijd van zes maanden te moeten doen opmaken. De begroting voor 1878 is daarbij als grondslag genomen. Geen andere veranderingen zijn daarin gebracht dan die een noodzakelijk gevolg waren van de maatregelen, in den loop van het jaar tot stand gekomen. Onder de buitengewone uitgaven zijn, behoudens een tweetal uitzonderingen, waarover beneden, slechts zoodanige posten begrepen, waarvoor reeds vroeger credieten waren toegestaan. Hetzelfde geldt voor de vestingbegroting. Voor nadere bijzonderheden veroorlooft de ondergeteekende zich naar de toelichting der artikelen te verwijzen.

Ie AFDEELING.

Art. 2. Het hierbij uitgetrokken bedrag is belangrijk hooger dan het cijfer voor 1878. Die verhooging is echter geene vermeerdering van uitgaven. Zij is slechts een gevolg van de overbrenging naar dit artikel van posten, die vroeger, bij de oude organisatie van het Departement, in andere artikelen waren begrepen. De nieuwe organisatie heeft integendeel tot eene bezuiniging van ongeveer f 22.000 geleid.

IIIe AFDEELING.

Art. 8. Dij Koninklijk besluit van den 2den Juni 1878, n°. 28, is het Depot van discipline, dat uit twee compagnieën bestond, tot ééne compagnie teruggebracht. Daardoor is eene bezuiniging van ongeveer f 19.000 verkregen. Het artikel is voorts verminderd met f 21.100 als een gevolg van de reorganisatie

van het Departement van Oorlog. Daarentegen heeft het eene verhooging ondergaan van f 6400 wegens eene vermeerdering van het getal luitenant-kolonels tegen eene gelijke vermindering van het getal majoors, en van f 29.900 wegens meerdere kosten voor de voeding der troepen, zijnde de som, die met het oog hierop, in 1878, als bijslag op de soldij werd gegeven, onvoldoende gebleken.

Art. 9. De lagere raming van dit artikel is hoofdzakelijk een gevolg van de reorganisatie van het Departement van Oorlog, waardoor een ritmeester, adjudant bij den inspecteur van het wapen, een ritmeester, werkzaam bij het Departement, en een schrijver zijn vervallen, alsmede van eene geringe wijziging in het getal der op te roepen miliciens.

Art. 10. Het wapen der artillerie heeft in den loop van dit jaar verschillende veranderingen ondergaan. De twee opperofficieren, die aan het hoofd van het personeel en het materieel waren geplaatst, zijn vervangen door één Inspecteur; onder wien twee commandanten van de bereden en de vestingartillerie met het toezicht over die onderdeelen zijn belast. Eene artillerie-schiet-school, tot de oprichting waarvan reeds bij de begrooting voor 1876 in beginsel was besloten, is in werking getreden.

De vestingartillerie heeft, bij het Koninklijk besluit van den 21sten April 1878, n°. 11, eene andere samenstelling verkregen. In stede van in drie regimenten is zij in acht afdelingen ingedeeld. Het doel daarvan is hoofdzakelijk geweest om dit onderdeel van het wapen der artillerie meer te concentreeren en zoodanig in te deelen, dat in geval van oorlog de verschillende vestingen en forten dadelijk van de noodige artilleriebezettingen zouden voorzien zijn. De te veel blootgestelde magazijnen van Doesburg, Nijmegen, 's Hertogenbosch en Terneuzen zijn opgeheven en in verband daarmee is in de organisatie der magazijnmeesters wijziging gebracht.

Op de begrooting hebben deze veranderingen geen invloed, daar de vermeerderingen en verminderingen, waartoe zij aanleiding hebben gegeven, tegen elkander opwegen.

Art. 11. Het bataljon mineurs en sappeurs is vermeerderd met ééne school- en telegraafcompagnie. Tot duaver ontbrak bij dit korps de gelegenheid om, evenals bij het Instructie-bataillon te Kampen voor de infanterie, en bij de Instructie-compagnie te Schoonhoven voor de artillerie geschiedt, jonge menschen voor den graad van korporaal en onderofficier op te leiden. Hierin zal door bovenvermelde compagnie worden voorzien, waarbij tevens de telegrafisten, thans, zeer ten nadeele hunner opleiding, over de verschillende compagniën verspreid, zullen worden vereenigd. In tijd van oorlog zal deze compagnie als depotcompagnie kunnen dienen. Daar het hier grootendeels slechts eene verplaatsing van personeel betreft, zijn de meerdere uitgaven, uit deze reorganisatie voortvloeiende, van geringe geteekenis.

Ve AFDEELING.

Art. 13. De verhooging van dit artikel is uitsluitend een gevolg van de vermeerdering van het getal cadetten, dat voor 1878 op 178 werd gesteld, terwijl thans op 244 cadetten is gerekend.

Vie AFDEELING.

Art. 14. Het artikel is met f 5000 verhoogd, omdat de vroeger uitgetrokken som telken jare onvoldoende bleek te zijn.

Xe AFDEELING.

Art. 19. De verhooging van dit artikel vindt uitsluitend haren grond in de verhooging van den post voor werkgelden, waarvan het bedrag in onmiddellijk verband staat met het werk, dat onderhanden of te verwachten is.

Art. 20. De verhooging van dezen post was noodzakelijk om uitputting te

voorkomen van den voorraad metalen, terwijl ook meer geld is aangevraagd om den voorraad buskruit, die te gering is, gaandeweg te vermeerderen.

Art. 21. Tegenover de verhooging van de beide voorgaande artikelen staat de vermindering van dit artikel, die veilig geschieden kon omdat de voorraad messingplaat zeer groot is. Het getal patroonhulzen, dat elk jaar aangemaakt wordt, ondergaat hierdoor geen verandering.

XIe AFDEELING.

Artt. 23—26. De vermindering van dezen post verklaart zich hoofdzakelijk uit het wegvallen van het aanzienlijk bedrag van buitengewone stormschade, dat op de vorige begrooting voorkwam, en van den post voor telegraafmaterieel, zijnde dit materieel thans in voldoende hoeveelheid aanwezig.

XIIIe AFDEELING.

Art. 34. De verhooging van dit artikel is een gevolg van het in 1876 aangenomen beginsel van opheffing der korpsmagazijnen. Naarmate dit beginsel meer volledig wordt toegepast, verkrijgt de vervaardiging der voorwerpen van kleeding en uitrusting bij de Rijksmagazijnen uit den aard der zaak meer uitbreiding. Op den duur zal deze maatregel voordeelig voor het Rijk zijn, daar de regimentskleedermakers afgeschaft zullen kunnen worden en de winsten, welke zij genoten, ten bate van het Rijk zullen komen. Maar zoolang men nog in den toestand van overgang van het oude tot het nieuwe stelsel verkeert, kunnen de besparingen, die door het laatste zijn te verkrijgen, nog niet zeer belangrijk zijn.

XVIIe AFDEELING.

Art. 58. Toen indertijd de gelden werden aangevraagd voor ijzeren pontons ten behoeve van het veldleger, zijn de gelden voor de wagens, waarop zij vervoerd moeten worden, niet op de begrooting gebracht. Die ijzeren pontons zijn dus zoo goed als nutteloos, daar de aanwezige wagens der vroegere houten pontons niet voor hun vervoer kunnen dienen. Het is noodzakelijk hierin zoo spoedig mogelijk te voorzien.

Art. 59. Met deze som kan voor het jaar 1879 worden volstaan, daar het voorhands aan geschikte localiteit tot opberging van dit materieel ontbreekt.

Art. 60. Met de gelden, die bij dit artikel worden aangevraagd, zal de voorraad schoppen, zooals die voor de infanterie noodig wordt geacht, compleet zijn.

Art. 61. Het onderzoek, dat na den brand te Utrecht is ingesteld, heeft geleerd dat de brandblusmiddelen zich geenszins overal in voldoende toestand bevonden. Spoedige voorziening mag wenschelijk worden geacht. De aangevraagde som dient om in de meest noodzakelijke behoeften aan brandblusmiddelen te voorzien.

Art. 62. De posten onder *a* en *c* zijn de laatste uitgaven, die nog voor „Damlust” en de artillerie-schietschool op de Oldebroeksche heide zijn te doen.

Even als te Helder en Hellevoetsluis gebouwen werden opgericht tot oplegging van torpedomaterieel, is zoodanig gebouw te Willemstad noodig. De post *b* is derhalve als eene voortzetting te beschouwen van vroegere voor hetzelfde doel toegestane credieten.

De post *d*. steeds van het eene jaar naar het andere verschoven, gedooft thans geen langer uitstel, waarom men gemeend heeft het geringe doorvoor vereischte bedrag reeds bij deze gelegenheid te kunnen aanvragen.

s' Gravenhage, den 19den Augustus 1878.

*De Minister van Marine, tijdelijk belast met het beheer
van het Departement van Oorlog,*

H. O. WICHERS.

VOORLOOPIG VERSLAG DER COMMISSIE VAN RAPPORTEURS.

Het afdelingsonderzoek van het VIIIe hoofdstuk der Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1879 heeft de volgende uitkomsten opgeleverd:

I. Algemeen werd de indiening van eene credietbegrooting voor den tijd van zes maanden, in de gegeven omstandigheden onvermijdelijk geacht, ofschoon enkele leden twijfel koesterden of de maatregel met de letter van art. 120 der Grondwet is overeen te brengen. De hoogstbetreurenswaardige omstandigheden, die eene credietwet voor dit hoofdstuk noodig maken, waren dan ook de reden dat men zich voor het meerendeel van algemeene beschouwingen onthield en zich bepaalde tot eene zakelijke bespreking van de afdeelingen en artikelen. In een der afdeelingen heeft men om gemelde reden zich van *alle* beoordeeling onthouden.

II. In andere afdeelingen evenwel was men van oordeel dat 's lands belang dringend vorderde dat, met terzijdestelling van alle persoonlijke consideratie, eenige algemeene opmerkingen ter kennis der regeering werden gebracht. Eenparig stelde men op den voorgrond, dat men den moed en de energie bewonderde van den Minister, die zich, ondanks zijn smartelijk en aanhoudend lijden, nog met de aangelegenheden van zijn Departement bezig hield, en men betreurde diep dat de Minister door zijne noodlottige ziekte verhinderd is geworden om zich zoodanig aan de noodige hervorming van ons krijgswesen te wijden als men van zijn ijver en bekwaamheid recht had te verwachten. Maar terwijl weinig hoop mag worden gekeesterd op eene spoedige hervatting der werkzaamheden door den Minister, mag niet verzwegen worden, dat de toestand van ons krijgswesen van dien aard is dat het algemeen belang daarin dringend verandering eischt.

III. Ondanks de groote sommen die sedert langen tijd telken jare voor het Departement van Oorlog werden toegestaan, worden op den duur ernstige klachten over den staat van ons leger vernomen. Bij elke slechts eenigszins van den dagelijkschen sleur afwijkende gelegenheid, zooals bijv. bij oefeningen op groote schaal, vertoonen zich zorgwekkende leemten. Vooral de verzorging schijnt, volgens sommige leden, nog veel te wenschen over te laten. Zoo werd als een voorbeeld aangehaald, dat, volgens zeer vertrouwbare mededeelingen, voor de troepen die aan de jongste oefeningen in de omstreken van 's Gravenhage hadden deelgenomen en in de Frederikskazerne aldaar na een zeer afnattenden marsch onder dak gebracht waren, noch voeding, noch ligging, noch licht aanwezig was, zoodat des avonds laat levensmiddelen en ligstrao bijeengebracht moesten worden. Den volgenden morgen moest de troep afmarcheeren voordat het vleesch voor de soep aanwezig was. Ook over de hoeveelheid en hoedanigheid der voedingsmiddelen, aan den troep verstrekt voor den marsch, werden, naar men meende, gegronde klachten gehoord; zoodat dan ook een groot aantal zieken in de hospitalen ter verpleging moest worden opgenomen.

Om deze en meerdere redenen wenschte men kennis te nemen van het volledig rapport over deze oefeningen.

IV. Nog werd ter sprake gebracht een ander feit, als voorbeeld van de thans heerschende verwarring in sommige dienstangelegenheden. Aan 3 of 4 compagnieën der vestingartillerie was de stad Dordrecht als garnizoen aangewezen; zelfs hadden een of meer officieren aldaar woningen gehuurd, toen het bleek dat in Dordrecht geen voldoende kazernen waren en de bedoelde compagnieën dien-tengevolge in hare garnizoenen moesten blijven. Als tweede voorbeeld werd daarbij gevoegd, dat eenigen tijd geleden een kapitein der infanterie tot bataljonscommandant was benoemd, maar op hooger orde dat bevel niet had aanvaard en belast was met den dienst van chef van den staf bij een der divisieën infanterie, welke betrekking hij nu nog bij voortdoring waarneemt, terwijl de betrekking waartoe hij geroepen was onvervuld bleef.

Men meende dat die toestand van onzekerheid, die in schier alle dienstvakken heerscht, zoo spoedig mogelijk een einde moet nemen. Wanneer zij nu in vollen vrede zich telkens zoo duidelijk doet gevoelen, dan moet zij in meer bewogen dagen onvermijdelijk de noodlottigste gevolgen na zich slepen. De Mi-

nister van Oorlog had dan ook bij zijn optreden eene menigte zeer gewenschte wijzigingen in ons legerbestuur als gebiedend noodig voorgesteld, maar niet eene daarvan is ten uitvoer gebracht, en de gezondheidstoestand van den Minister laat niet toe dat men spoedig een antwoord moge verwachten op het Voorloopig Verslag op het wetsontwerp betrekkelijk den generalen staf, door de Commissie van Rapporteurs den 25sten Mei jl. uitgebracht. Maar des te meer meende men hierop te moeten aandringen dat althans niet zal worden voortgegaan met wijzigingen en verandering van bestaande inrichtingen vóór dat het nieuwe behoorlijk geregeld zij dat voor het oude in de plaats moet treden.

V. Men ziet bij deze begroting denkbeelden en voornemens van dezen Minister van Oorlog voor den dag treden, die niet nader worden ontwikkeld noch uitgewerkt. Punten van organisatie worden vastgesteld waarvan de uitwerking zonder voldoende aanwijzing of controle van den Minister aan anderen moet worden overgelaten. Men wees op de artillerieschool te Delft, waar leiding zoozeer ontbreekt, dat, zoo er al eenig onderwijs gegeven wordt, dit geheel onvoldoende schijnt voor eene geschikte opleiding, zoodat jongelieden die daar onderwijs zochten, met hun ouders of voogden in hunne billijke verwachtingen worden teleurgesteld.

Ook wees men op de wenschelijkheid dat meer eenheid worde gebracht in het militair onderwijs. Is er wel behoorlijk verband, werd in ééne afdeling gevraagd, tusschen de regimentsscholen en andere inrichtingen van onderwijs voor militairen en van militair onderwijs?

VI. Door vele leden waren een aantal maatregelen door den Minister in den loop van dit jaar genomen, met leedwezen gezien, omdat daarnaan blijvende en belangrijke uitgaven verbonden zijn, waaromtrent de Kamer vooraf niet geraadpleegd werd. Bovendien werd betwijfeld of zij zullen bijdragen tot versterking van ons weervermogen. Men wees op:

a. De groote vermeerdering der luitenant-kolonels bij de infanterie en artillerie, nadat het traktement van de majoors der infanterie in een der laatste jaren niet onaanzienlijk verhoogd is; men kon dit niet anders beschouwen dan als eene nieuwe toekenning van een nog grooter traktement met een daaraan geëvenredigd hooger pensioen voor juist denzelfden geheel onveranderden werkring.

b. De uitbreiding en wijziging van den staf der artillerie, welke niet helet hebben, dat thans zeer belangrijke onderdeelen van dit wapen geen ander rechtstreeksch toezicht hebben dan het Departement van Oorlog zelf, zoodat de inrichtingen te Delft, de geschutgieterij en andere.

c. De samenstelling van het Departement, waarop reeds bij voorgaande gelegenheden is gewezen en waarop hieronder wordt teruggekomen.

d. De aanstelling van een inspecteur van het militair onderwijs, aan wien een officier toegevoegd wordt en welke instelling noodwendig nog meerdere kosten moet na zich slepen. Het in het leven roepen dezer betrekking is een uitvloeisel der tegenwoordige organisatie van het Departement van Oorlog, daar de inspecteurs, tevens chefs de bureau, buiten de mogelijkheid zijn de menigvuldige examens te leiden.

e. De oprichting van de 2e afdeling der krijgsschool. Deze geheel nieuwe instelling, waarvan het nut nog moet aangetoond worden, zal alleen reeds door hare vestiging te 's Gravenhage zeer groote uitgaven van bijvenden aard eischen, omdat de daarbij gedetacheerde officieren, zowel de leeraren als de leerlingen, hunne aanspraak op de residentietoelage (K. B. van 8 Febr. 1859, n°. 97), voor ieder minstens f 200 per jaar, zullen kunnen doen gelden. Maar bovendien zullen gebouw en leermiddelen groote uitgaven voor aankoop en onderhoud na zich slepen, terwijl de geldelijke toelagen aan leeraren en directeur evenmin buiten rekening mogen worden gelaten. Daarbij werd getwijfeld of de instelling niet in strijd is met de wet op de Koninklijke Militaire Academie, waar ééne krijgsschool genoemd wordt, terwijl de thans opgerichte zoogenaamde 2e afdeling inderdaad

ene geheel zelfstandige inrichting, dat wil zeggen eene tweede krijgsschool, is. Dat het geheele reeds genoemde wetsontwerp betrekkelijk den generelen staf eigenlijk steunt op die 2e afdeling der krijgsschool werd door sommigen herinnerd. Te dien aanzien werd evenwel verwezen naar het Voorloopig Verslag op bedoeld wetsontwerp.

f. De eerst vastgestelde en daarna opgeschorte oprichting van scholen te Haarlem, 's Hertogenbosch en Delft, waarvoor evenzeer belangrijke uitgaven noodig zullen zijn. Sommige leden hadden bezwaar tegen dien maatregel, omdat daarvoor zou gebroken worden met het tot nu toe steeds bij alle benoemingen gevolgde beginsel, namelijk, dat alle landsbetrokkingen toegankelijk zijn voor alle daarvoor geschikte en bekwame personen. De opklimming toch tot officier schijnt voortaan geheel onmogelijk te zijn voor hen, die niet bij deze scholen werden opgenomen.

g. De uitbreiding aan de residentietoelage gegeven. Vóór 1859 genoten alleen de officieren van het keurkorps de residentietoelage. Ook sedert dien tijd is deze nimmer toegekend aan de generaals, die zich ter zake van hun dienst te 's Gravenhage moesten bevinden. Waarom geschiedt dit thans?

VII. Omtrent de inrichting der begrooting — vooral de IIIe afdeling — werd opgemerkt, dat men met leedwezen had gezien dat geen acht is gegeven op 's Ministers toezegging bij het indienen der begrooting voor 1878. De Minister van Oorlog was van het gebiedend noodzakelijke van eene wijziging zoozeer overtuigd, dat hij er reeds als lid der Kamer herhaaldelijk op heeft aangedrongen. De omstandigheid dat thans eene credietwet wordt ingediend, behoeft aan eene zoo gewenschte verbetering niet in den weg te staan.

Men vroeg ook uit welk hoofdstuk der begrooting de uitgaven voor den aankoop van het gebouw bestemd voor de 2e afdeling der krijgsschool en alle verdere door deze instelling veroorzaakte kosten voor het thans loopende jaar voldaan zijn of zullen worden, met opmerking dat zelfs op de begrooting voor 1879 slechts toelagen, collegegelden, lokaal- of schrijfbehoeften en dergelijke zijn uitgetrokken, die moeilijk als het totaal der vereischte kosten kunnen worden aangemerkt. Men zou echter bezwaar moeten maken tegen overschrijvingen van vóór den aanvang des jaars met zekerheid te voorziene uitgaven, welke bovendien gemakkelijk te berekenen zijn. Worden die uitgaven noodig geacht, dan heeft de Kamer het recht eene gemotiveerde aanvraag daaromtrent te ontvangen. Maar als men later uitgaven moet goedkeuren, van dien aard als men hier op het oog heeft, nadat ze reeds geschied of onvermijdelijk geworden zijn, zou elke begrooting illusoir worden. Dien weg wilde men niet opgaan.

VIII. Zeer gaarne werd door velen erkend dat in den loop van het jaar door den Minister van Oorlog wijzigingen zijn tot stand gebracht van blijvend nut, waarvan sommige echter vrij aanzienlijke uitgaven vereischen. Als zoodanig noemde men de oprichting der artillerieschool, de uitbreiding van het bataljon mineurs en sappeurs, de inkrimping van het depot van discipline. Men wees te eerder op deze maatregelen omdat zij getuigden van den door zijne ziekte ongebroke ijver van den Minister, wiens werkzame leiding van zijn Departement men zoo noode mist.

Artikel 1.

1e AFDEELING.

Art. 2. Dat de vermeerdering van het hier uitgetrokken bedrag, ad f 26.850 uitsluitend een gevolg zou zijn van het overbrengen van posten die bij de vroegere organisatie van het Departement in andere artikelen begrepen waren, kon men niet toegeven. Immers de posten welke op andere artikelen uitgetrokken worden zijn de traktementen der officieren, en deze hebben geen invloed op het cijfer der uitgaven voor het Departement, dewijl ze aan den voet van het artikel worden afgetrokken. Zoo worden voor 1879 van het gezamenlijk bedrag der uitgaven van art. 2 afgetrokken f 104.700. In 1878 bedroeg die aftrek slechts

ƒ52.700. Dit verschil ontstaat doordien er nu meer officieren bij het Departement werkzaam zijn. In 1878 waren er 27, voor 1879 zijn 36 uitgetrokken.

De vermeerdering van uitgaven ontstaat dan ook door de meerdere toelagen voor de officieren aangevraagd, o. a. voor die van den geneeskundigen dienst en door de uitbreiding van het aantal der burgerambtenaren, waaronder een rechtsgeleerde adviseur op een traktement van 4500. Vele leden waren van oordeel dat deze laatste betrekking overbodig is, omdat de secretaris-generaal, vroeger militair, thans burgerambtenaar en rechtsgeleerde is, terwijl er bovendien nog één hoofdcommies en één adjuutcommies beiden rechtsgeleerden zijn.

Wel is waar worden aan eenige der thans aan het Departement van Oorlog werkzame officieren de vroeger door hen genoten bureaukosten niet meer uitbetaald, maar deze toelagen komen grotendeels aan de toegevoegde officieren, zoodat hierin niet anders dan een gedeeltelijke verschikking van uitgaven kan gezien worden.

IIe AFDEELING.

Art. 4. In meer dan ééne afdeeling werd verwezen naar het Voorloopig Verslag op dit hoofdstuk van de vorige Staatsbegroting en met klem de aandrang tot spaarzaamheid herhaald. Enkele leden vonden in het overlijden van een opperofficier gedurende de laatste weken te meer aanleiding om thans de herinnering aan den uitgesproken wensch tot bezuiniging te verlevendigen. Daaraan knoopte men de opmerking vast dat men meende te bespeuren dat, hoewel de kaders niet volkomen voltallig zijn, toch veelal wel gelet werd op de aanvulling van vacatures onder de officieren.

IIIe AFDEELING.

Voor de eventueel na te laten schuld in het kleeding- en reparatiefonds door manschappen die den dienst verlaten, werd voor 1878 toegestaan ƒ142.500; voor 1879 wordt aangevraagd ƒ158.000. Dus meer ƒ15.500.

Neemt men in aanmerking dat voor ditzelfde onderwerp in 1872 en vroeger slechts ƒ12.000 werd uitgetrokken, dat juist sedert dien tijd de toelagen voor het kleeding- en reparatiefonds bij de cavalerie en artillerie zijn verhoogd en dat de sterkte aan onderofficieren en manschappen gaandeweg verminderd is, dan schijnt het duidelijk, meende men, dat de tegenwoordige *tijdelijke* veranderingen der bestaande verordeningen betrekkelijk het kleeding- en reparatiefonds hoe eer hoe beter behooren te worden opgeheven.

Ook de uitgaven voor bijslag op de soldijen ten behoeve der menages klimmen aanhoudend. Voor 1878 werd daarvoor toegestaan ƒ109.500; nu wordt aangevraagd ƒ144.250. Dus meer ƒ34.750.

Men dient hierbij in het oog te houden dat wegens de stijging der prijzen der levensmiddelen de soldijen in de laatste jaren aanzienlijk zijn verhoogd, o. a. voor den infanterist van ƒ0,25 tot ƒ0,34 per dag. Is het voor den soldaat noodzakelijk minimum nog niet bereikt, dan zou men geen bezwaar hebben eene nieuwe verhooging toe te staan, maar de leden, die dezen post bespraken, hadden bedenking tegen het daarbij gevolgd stelsel, dat naar hunne meening in hooge mate voor de schatkist nadeelig is.

Art. 8. Uit den toelichtenden staat is niet met juistheid op te maken hoe dit art. als gevolg van de reorganisatie van het Departement van Oorlog met ƒ21.000 is verminderd.

In 1878 werd bij den staf der infanterie als werkzaam bij het Departement van Oorlog uitgetrokken voor 18 officieren ƒ30.700. In 1879 voor 10 officieren 22.200. Dit geeft slechts een minder van ƒ8.500.

Daarbij valt tevens op te merken dat in den toelichtenden staat van den denzelfden staf het traktement van den inspecteur uitgetrokken wordt voor ƒ6500, doch in dien voor het Departement van Oorlog slechts voor ƒ5500.

In de toelichtende staten betreffende artt. 9 en 11 vindt men geen aanwijzing

van het aantal der officieren, bij het Departement werkzaam, zooals vroeger steeds geschiedde en nu ook bij artt. 8 en 10 plaats heeft.

Art. 10. Men vroeg waarom onze veldbatterijen uit acht vuurmonden blijven bestaan, terwijl ze bij alle andere legers niet meer dan zes tellen.

De organisatie der vestingartillerie in afdeslingen vond niet algemeen instemming, vooral wegens de talrijkheid der staven. Men wies bijvoorbeeld op de 4e afdeeling, die 8 compagnieën, elk door een kapitein gecommandeerd, telt, waarvoor worden uitgetrokken (zie uitgewerkten staat, bladz. 55) één kolonel, twee majoors, twee kapiteins voor speciale diensten, en twee kapiteins voor de administratie. Men wenschte eenige toelichting bij deze weelderige ingerichte formatie.

Bij herhaling is vroeger aangedrongen op vermindering der onkosten vooral wat aangaat het beheer der artillerieinrichtingen te Delft. Hierop kwam men weder terug, omdat men overtuigd blijft, dat, zonder eenig nadeel voor den dienst, aanmerkelijk op het al te talrijk personeel kan worden bezuinigd.

Volgens de Memorie van Toelichting zijn er *sier* artilleriemagazijnen opgeheven. Men vermoedde, dat het gevolg hiervan had moeten zijn, dat er 4 magazijnmeesters en 4 conducteurs minder noodig waren. Dit schijnt echter niet het geval, want voor 1878 zijn uitgetrokken 23 magazijnmeesters en 49 conducteurs, en voor 1879 21 magazijnmeesters en 49 conducteurs, zoodat er slechts voor 2 magazijnmeesters en geen conducteurs minder kosten worden aangevraagd. Men verlangde omtrent deze punten eenige opheldering.

Vle AFDEELING.

Art. 14. In vorige jaren werd voor dit onderwerp hoogstens f 30.000 aangevraagd. Waarsaen is de verhooging tot f 50.000 toe te schrijven. Men meende, dat zonder eenig bezwaar voor den dienst, op dezen post zou kunnen worden bezuinigd.

VIIe en VIIIE AFDEELING.

Het bevreemde, dat de Memorie van Toelichting geen gewag maakt van de verschillen van de thans aangevraagde sommen met die, welke voor 1878 zijn toegestaan.

Art. 15a. In den toelichtenden staat voor den generalen dienst wordt de inspecteur uitgetrokken ad f 5500; in dien van het Departement wordt berekend f 5100. Dit laatste is het juiste bedrag, zoodat hier eene rectificatie dient plaats te hebben. De f 400 verschil behooren, meent men, op de begrooting voor marine.

b. Met het oog op het steeds toenemend incompleet aan officieren van gezondheid (op 1 Juli II. tot 36 geklommen en zeker sedert nog toegenomen) en de zeer aanzienlijke sommen, in de laatste jaren aan hunne opleiding besteed, meende men inlichting te mogen vragen aangaande de plannen der Regeering om in dien gebrekkigen toestand de gebiedend noodzakelijke verbeteringen te brengen, te meer nu de Commissie, benoemd om deze aangelegenheid te onderzoeken, haar rapport reeds sedert lang ingediend heeft.

Art. 18. Het tarief tot betaling van wagenvrachten, nu laatst vastgesteld bij Koninklijk besluit van 29 Maart 1867, is te laag. Het vervoer van de zware vrachten eischt of meer inspanning of meer tijd dan in rekening wordt gebracht. Het gevolg daarvan is, dat de voerlieden weigerachtig zijn, om, tenzij zij meer betaald worden, hunne medewerking te verleen, en de gemeentebesturen worden als het ware gedwongen het tekort bij te passen. Wijziging van dit tarief komt dus hoog noodig voor.

Art. 19. De directeur der geschutgieterij is luitenant-kolonel. Waarom komt hij toch in den staat (bladz. 98) voor als majoor?

Art. 20. Heeft de Regeering eene beslissing genomen over het al of niet behouden van het tegenwoordig bronzen veldgeschut? Heeft men voor goed afge-

zien van het aanschaffen van stalen veldgeschut? En dat terwijl, naar men verneemt, België zoo zeer van de voortreffelijkheid er van overtuigd is, dat het zich aanzienlijke opofferingen getroost om zijne veldartillerie van stalen kanonnen te voorzien.

XIe AFDEELING.

Men vroeg of het waar is dat gebouwen aan den Helder verzakken.

XIe AFDEELING.

Ook hier wekte het bevreemding, dat de verhooging van f 26.260 niet wordt toegelicht.

Is het waar, dat in Naarden troepen gehuisvest zijn geweest in kazematten, die door den geneeskundigen dienst, als schadelijk voor de gezondheid der bewoners zijn geoordeeld?

Men vroeg nadere inlichtingen aangaande het werk dat verricht moet worden voor de f 4000 op pag. 104 en de f 16.000 op pag. 110 van den uitgewerkten staat voor de kazernen te 's Gravenhage uitgetrokken. Men herinnerde zich, dat reeds aanzienlijke sommen voor hetzelfde doel zijn besteed.

Ook wenschte men toelichting van den post f 8000 (pag. 106) tot verbetering der wachtlocalen te 's Gravenhage en van f 2800 (pag. 106) voor het overbrengen van een loods, tot het drogen van laken, van Nijmegen naar Amsterdam.

XIIIe AFDEELING.

Art. 34z. In 1876 werd toegestaan f 41.100, hetgeen meer was dan in vorige jaren, terwijl de voorraad aan hospitaalgoederen, velduitrusting enz., niet minder was dan thans op den bij de begroting overgelegden (staat n°. 8 voorkomt. Voor 1878 is toegestaan f 71.000; voor 1879 wordt aangevraagd f 125.700, dus f 84.600 meer dan in 1878 en f 54.700 meer dan in 1878.

Daar, volgens de Memorie van Toelichting, de kosten voor het vervaardigen van kleeding ten behoeve van het leger, met de korpsen verrekend worden en deze alzoo van geen invloed kunnen zijn op deze vermeerdering, zou uit de vermindering der raming voor de 3e afdeeling der begroting de besparing voor dit onderwerp moeten blijken. Dit is echter niet het geval, en al werden al de aanwezende kleermakers afgeschaff — hetgeen nu nog niet het geval is — en al vermindert men het aantal administrateurs van kleeding tot op de helft — hetgeen ook nog niet heeft plaats gehad — dan zou dit aan bezuiniging toch niet meer dan f 2200 voor de kleermakers en f 10.000 voor de administrateurs van kleeding opleveren, bijgevolg eene geringe compensatie voor de bovengenoemde belangrijke verhooging.

De voorgenomen opheffing der korpsmagazijnen zal dan ook — zooals hier reeds blijkt — tot groote uitgaven aanleiding geven. Bovendien is te vreezen dat den geregelde dienst er niet door bevestigd zal worden en bij eene mobilisatie van het leger belemmerend zal werken. De leden die deze bedenkingen opperden, meenden dus de Regeering in ernstige overweging te moeten geven om de korpsmagazijnen te behouden en daarbij zorg te dragen dat die magazijnen in de nabijheid der korpsen worden gevestigd.

XIVe AFDEELING.

Art. 49. Men drong om de bekende redenen bij de Regeering aan op het bespondigen van den zoo gewenschten maatregel om de maréchaussée met de rijksveldwachters te vereenigen. Niet alleen zou daardoor de zoo hoogst wenschelijke eenheid op dit gebied worden bevorderd, maar men zou eene aanzienlijke bezuiniging als eerste vrucht van den maatregel mogen verwachten.

Andere leden zouden de afschaffing der maréchaussée ongunstige zien. Zij meenden dat hun eigenswaardige werkring in de provincien, waar zij nog bestaat, niet wel door burgerambtenaren zou zijn waar te nemen. Men herinnerde evenwel

aan de opmerking, voorkomende in het Voorloopig Verslag op dit hoofdstuk over 1878 en achtte het dringend noodig dat grootere eenheid in het korps zou worden gebracht en de maréchaussée van Limburg en Noord-Brabant onder één bestuur zou worden vereenigd.

XVe AFDEELING.

In de Memorie van Beantwoording op het VIIIe hoofdstuk van de begrooting over 1878, pag 5, verklaarde de Minister, dat hij voornemens was weldra een wetsontwerp in te dienen om aan eervol ontslagen onderofficieren en manschappen het erlangen eener burgerbetrekking gemakkelijk te maken. Men begreep dat de ziekte van den Minister hem verhinderd heeft aan dat voornemen gevolg te geven. Het belangrijk en zorgwekkend incompleet aan vrijwilligers, was aanleiding dat men opnieuw de aandacht der Regeering op dezen zoo hoogstnoodzakelijken maatregel wenschte te vestigen, waarvan tevens niet onaanzienlijke bezuiniging het gevolg zou zijn.

Art. 51b. Dewijl in de laatstverloopen maanden weder meerdere officieren gepensionneerd zijn, van wie niet alleen volgens de publieke opinie, maar ook naar de meening van deskundigen, het Rijk nog uitstekende diensten had te wachten, meende men te moeten herinneren aan de stellige toezegging door den ambtsvoorganger van dezen Minister van Oorlog en te moeten aandringen op matiging in het pensionneeren van officieren.

XVIIe AFDEELING.

Art. 58. Het had bevreemding gewekt dat men pontons had aangeschaft die zonder wagens "zoo goed als nutteloos" zijn, zoodat nu weder pontonwagens moesten worden aangevraagd. Deze wijze van handelen getuigde, meende men, op zijn minst van weinig doorzicht of nauwgezetheid bij de legeradministratie.

Art. 62, b. Waarom, werd gevraagd, eene haven maken, die waarschijnlijk veel geld zal kosten? De bestaande haven te Willemstad is niet te verwerpen maar kan niet als bassin worden gebruikt eenig en alleen voor het doel dat men zich schijnt voor te stellen. Zou men dat niet evenzeer bereiken door het aanleggen van sporen om het materieel in de haven aangebracht, zij het dan ook op eenigen afstand, naar de loodsen te brengen? Daardoor zouden de kosten van eene haven, die doorgaans meer bedragen dan de voorloopige raming aanduidt, worden bespaard.

e. Men herinnerde zich dat de raming voor de pupillenschool te Nieuwersluis, op de vorige begrooting gebracht, reeds ver overschreden is, en vroeg eenige inlichting over het nieuw uitgetrokken belangrijk bedrag.

Vastgesteld door de Commissie van Rapporteurs den 21sten October 1878.

TEDING VAN BERKHOUT.
FROGER.
VAN BAAR.
VAN DER SCHRIECK.
WYBENGA.

